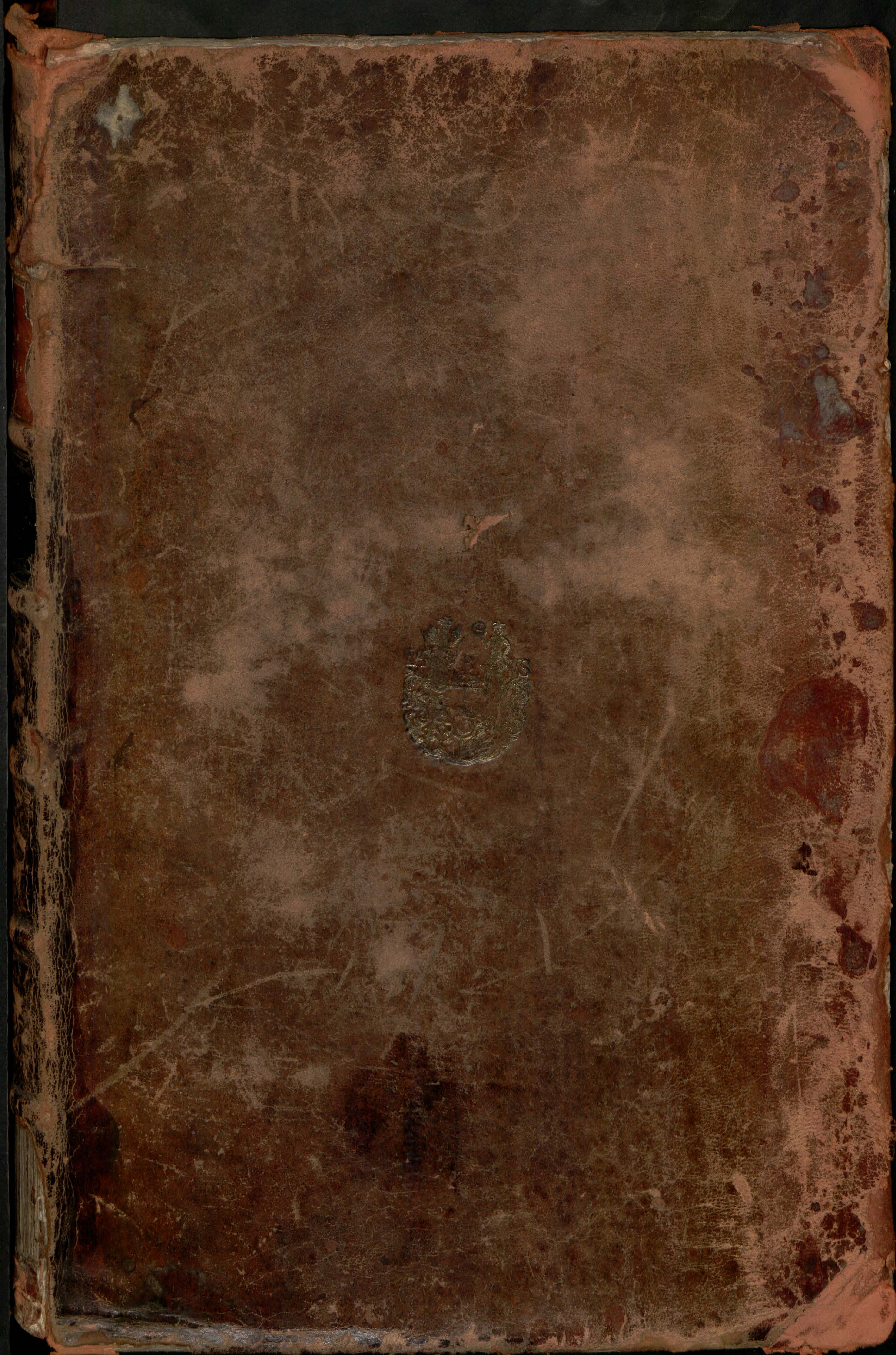

CODEX DIPLOMATICVS REGNI POLONIÆ ET MAGNI DVCATVS LITVANIÆ

TOMVS V.

IN QVO

VT VNIVERSÆ LIVONIÆ,

ITA SPECIATIM

CVRLANDIÆ ET SEMIGALLIÆ DVCATVVM

RES CONTINENTVR.

CODEX DIPLOMATICVS REGNI POLONIÆ ET MAGNI DVCATVS LITVANIÆ

IN QVO

PACTA, FOEDERA, TRACTATVS PACIS,
MVTVÆ AMICITIÆ, SVBSIDIORVM, INDVCIARVM,
COMMERCIORVM

NEC NON

CONVENTIONES, PACTIONES, CONCORDATA,
TRANSACTIONES, DECLARATIONES, STATVTA, ORDINATIONES, BVLLÆ, DECRETA, EDICTA, RESCRIPTA, SENTENTIÆ ARBITRALES, INFEVDATIONES, HOMAGIA

PACTA ETIAM

MATRIMONIALIA ET DOTALIA

LITERÆ ITEM

REVERSALES, CONCESSIONVM, LIBERTATIS,
IMMVNITATIS, DONATIONVM, OPPIGNORATIONVM,
RENVNTIATIONVM, ERECTIONVM, OBLIGATIONVM, VENDITIONVM, EMPTIONVM, PERMVTATIONVM, CESSIONVM,
PROTESTATIONVM

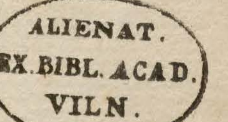
ALIAQVE OMNIS GENERIS

PVBLICO NOMINE ACTORVM, ET GESTORVM

MONVMENTA

NVNC PRIMVM

EX ARCHIVIS PVBLICIS ERVTA

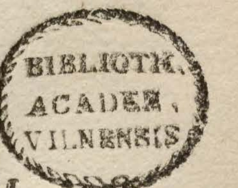

AC

IN LVCEM PROTRACTA, REBVS ORDINE CHRONOLOGICO
DISPOSITIS, EXHIBENTVR.

TOMVS V.

IN QUO

VT VNIVERSÆ LIVONIÆ, ITA SPECIATIM
CVRLANDIÆ ET SEMIGALLIÆ DVCATVVM
RES CONTINENTVR.

VILNÆ
Ex Typographia Regia, et Reipvblicæ S. P. MDCCLIX.

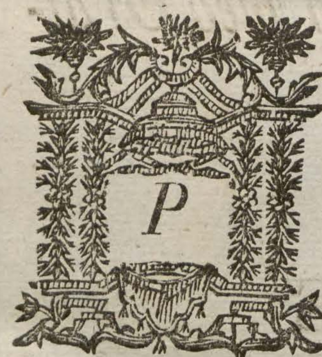

SERENISSIMO
REGIO POLONIÆ
PRINCIPI

CAROLO

CVRLANDIÆ
ET
SEMIGALLIÆ
DVCI

DOMINO
LONGE CLEMENTISSIMO
VITAM, SALVTEM, FELICITATEM.

SERENISSIME
PRINCEPS

Posteaquam Ducatibus Curlandiæ & Semigalliæ, magna, & ad omnem posteritatem memorabili sua felicitate sub Tuæ *jam* Serenitatis *Imperio, atque Auspiciis esse licuit, nemini congruentius quam* Tibi Princeps Serenissime *hæc in unam collecta seriem Monumenta, ut universæ Livoniæ, ita* Tuarum *Ditionum veterem æque, ac præsentem Statum illustrantia, dedicari, & consecrari a me potuerunt. Operam enim Leges huiusmodi, Statuta, Ordinationes, Decreta, & Privilegiorum Jura in se complectentem, eo*

)(2 Tibi

Tibi gratiorem futuram, certo confidebam, quo libentius ad cæteras animi, mentisque instiutiones, præstantiora illa adiungis studia, quæ civilis prudentiæ, gubernandique rationes in se continent.

Est vero Divinum nescio quid, in Te Princeps Serenissime, *omnique ingenii vi, & mensura excelsius, eximiusque, quod* Te *ad magnarum Gentium Imperium natum esse demonstrat. Cumque insignes Virtutes* Tuæ, *publicæ felicitatis spem certissimam faciunt, tum summa* Tua *adversus omnes Facilitas, Comitate condita Auctoritas, Affabilitasque sermonis utriusque Nationis animos* Tibi *mirifice conciliat.*

Jam ut fauste, feliciter, prospereque omnia Serenitati Tuæ *eveniant, nemo meo Ordine maiora vota nuncupat.*

SERENITATIS TVÆ

PRINCEPS OPTIME

Demissimus
atque subiectissimus Servus
MATHIAS DOGIEL
Scholarum Piarum.

PRÆFATIO.

Post varias Livoniæ. cuius Estonia, Lettia, & Curlandia Partes sunt, sub Svecis, & Danis, vicissitudines, Vlodomiri Regis Polocensium (Tractus Russiæ est, Palatinatum Litvaniæ Polocensem dictum constituens) Imperio hæc Provincia obnoxia fuit (*a*), cum circa Annum 1186. ut Christiana fieret, Meinhardus Segebergensis Canonicus, postea Livonum Episcopus ordinatus, operam navare cœpisset.

Clientelæ huius vinculo brevi post dissoluto, ad Sacra Christianorum, cultumque civilis vitæ traducta, in ditionem, potestatemque Pontificalis Magistratus, & Religiosæ Militiæ, paucis annis interpositis, tota pene concessit. Neque vero parvis momentis tam magnæ, subitæque rerum conversiones factæ sunt. Potior enim Germaniæ pars, ac inprimis fortissima Saxonum Natio magnos in ea ad cognitionem Christi perducenda, debellandaque labores sustinuit. Neque minor caussa, quamobrem hæc facta sunt, in Alberti Canonici Bremensis, quem armatum

 Livo-

(*a*) Accepta igitur licentia præfatus Sacerdos (Meinhardus) a Rege Voldemaro de Plosceke, cui Livones adhuc Pagani tributa solvebant, simul & ab eo muneribus receptis, audacter divinum opus aggreditur &c. *Origines Livoniæ Sacræ, & Civilis Edit. Joann. Dan. Gruber*, fol. 3. Item fol. 85. Idem docet Arnoldus Lubec. lib. 7. cap. 9.

Fallitur itaque Joannes Isaacus Pontanus, dum Scriptores Danicos secutus, asserit, Rerum Dan. lib. 6. pag. 290. Livoniam eo tempore Voldemaro I. Daniæ Regi subiectam fuisse, eiusque indultu Meinhardum sacello prope Ripam Rubonis, seu Dunæ fluvii extructo Divini Verbi semina in Livonia spargere cœpisse.

Livoniæ Apoſtolum appellant, indole ponenda eſt. Erat enim Vir, cui natura ad omnia ſumma, atque excellentia ingenium armaverat, ad excogitandum acutus, & in explicando, ornando, ac perſvadendo divinus, beneficioque rapacis induſtriæ ardua quæque plus quam pro tempore conficiens, & quo iam nihil providentius, nihil laborioſius, nihil magis ſollicitum dici, fingique poteſt.

Is igitur æque Religioni propagandæ, atq; occupandæ Regioni intentus, cum Claſſe viginti trium navium, delecto milite, omnique bellico apparatu inſtructa in portum Dunæ ingreſſus, amplificandæ in Livonia Religionis Chriſtianæ initium poſuit. Hanc expeditionem ſecutæ ſunt infinitæ aliæ, eius perſvaſu, & inductu coaleſcentium in ſocietatem Sacri belli Cruce ſignatorum Militum contra Gentem Livonum profectiones: Tum ut perpetua in obſequio haberentur arma, Ordo Gladiferorum, ſeu Fratrum Militiæ Chriſti ab eodem inſtitutus eſt. Hoc modo dum Albertus deſtinatis fortiter inſiſtit, expugnantur Caſtra, occupantur Regiones, augentur Clientelæ, *(b)* inſtituuntur Judicia, nova ordinatur Reſpublica, atque horrida paganæ nuper Livoniæ facies ad humanitatem componitur. Quamvis vero pro rationibus illorum temporum nihil inſtitutione Ordinis Gladiferorum videretur eſſe conſultius, magnaque inde eius Conditor rebus ſuis adminicula promitteret, minime tamen ad ſpem reſpondit eventus. Facta enim Ditionum, Juris, Imperiique partitione, controverſiarum, æmulationumque iacta ſunt ſemina, quæ Gladiferis ex Pacto ſubiectionis Ordini Theutonico ſe incorporantibus, firmiores indies radices egerunt. Inſolens Religioſorum Militum caterva omnia in ſui juris prærogativam inſana etiam pertrahebat conſequentia, lite vel maxime, atque judicio bona ſua repetebat, perſequebaturque Pars altera. Hinc æterna illis odia, omnia turbulenta, & litigioſa tempora, ſimultates, offenſiones, diffidia, & poſt tot inteſtinos motus conflatum bellum, quod ſub SIGISMUNDO AUGUSTO Rege Poloniæ, ſublato Ordine Teuthonico in Livonia, & paulo poſt abrogato etiam Archiepiſcopatu Rigenſi, utrique tandem interitum attulit. Hæc ſtrictim attigiſſe ſuffecerit, ipſa enim Monumentorum ſeries, quæ in hoc Tomo exponitur, rem luculentius enarrat. Jam-

(b) Magnificentius nunquam apparuit ALBERTUS, quam cum Regi de Berzika, quem ad præſtandum ſibi fidelitatis iusiurandum adegerat, Vexillorum pompa adhibita oblatum Feudum porrigeret. Vide *Inſtrumentum* Num. II. Viſcevolodo iſte in Samogitia, ut ex coniecturis colligere licet, & circum vicinis locis late dominabatur. Eius urbs principalis Berzika ad Dunam fluvium. Habuit Vxorem Filiam Dangerute Ducis Litvaniæ, & ob hoc Matrimonium ſucceſſit in Ducatu Gentis Litvanicæ Duci Svelogato. In Originali diſtincte habetur *Berzika*, non *Gercike*, unde recte admonet Joann. Dan. Gruber fol. 26. in notis: *Literæ* G. & B. *maiusculæ in ſcriptis ſuperiorum temporum tam ſunt ſibi ſimiles, ut in nominibus propriis, vel ſemel occurrentibus, neſcias fere, utram eligas. Librarium meum hic hæſitaſſe video, quia literæ* B. *quam ante poſuerat, inſcripſit, vel potius ſuperſcripſit maiusculum* G. *male, putes: cum Provincia, aut Vrbs nulla occurrat in vicinia Livoniæ, quæ ad Gercike alludat; contra, ſi Bercike legas, Vrbem Samogitiæ habes* Birze *patrimonium Principum Radiviliorum.*

Jam quod ad Regiminis, durante hac periodo, formulam attinet, Livoniam cum ſumma rerum partim penes Magnum Ordinis Theutonici Magiſtrum, partim penes Archiepiſcopum Rigenſem, aliosque eius Provinciæ Epiſcopos eſſet, ſub Pontificii juris nexu fuiſſe, nemo prudens, qui hæc noſtra Documenta legerit, inficiabitur. Neque enim ſumma poteſtas dici poteſt, quæ ſuperioris arbitrio reſtringitur, & a qua ad eminentius Dominium datur recurſus. Quodſi facta litis conteſtatione cum de aliis cauſſis, tum præcipue de reſtitutione Civitatis Rigenſis, non ſemper Religioſa illa Militia Sedi Apoſtolicæ dicto audiens erat, id ad ſuperbiam, arrogantiamque inflati opibus Ordinis referendum eſt.

Ea porro, quæ ad explicandum Jus, quod Imperium in Livoniam olim habuit, a plerisque afferuntur, partim vaga, & affectata, partim multis tricis impedita ſunt. Obtinuerat quidem Albertus III. Livonum Epiſcopus ab HENRICO Romanorum Rege ſecularem in ſuo Epiſcopatu iurisdictionem, *(c)* & Regalium Jura, ſimileque Privilegium ab eodem HENRICO datum eſſe perhibetur Hermanno I. Derpatenſium Epiſcopo, quid tamen Romanorum Rex in Livonia nunquam ſibi ſubiecta diſponere potuerit, Oedipo Coniectore opus eſt. Jam vero poſteriore etiam tempore Jus Pontificium in Regiones, quæ a gentilibus evincebantur, viguiſſe, ſatis notum, perſpectumque eſt. *(d)*

Quamquam vero Heningus Archiepiſcopus Rigenſis An. 1426. vinculo feudali ſe per Procuratores ſuos SIGISMUNDO Romanorum Regi obſtrinxerit, Confirmationes tamen Pactionum, quæ de exercitio Regalium, & Actuum Superioritatis Territorialis inter Archiepiſcopum Rigenſem, & Ordinem Theutonicum in Livonia fiebant, non ab Imperatore, ſed a Sede Apoſtolica, ut robur ſuum haberent, expetebantur. *(e)*

Romanis enim Pontificibus immediate, ut aiunt, hæc Provincia ſubjecta erat, hinc in ea contra Moſchos protegenda, defendendaque INNOCENTIUS VIII. vehementius ſtudium collocaverat. *(f)*

Sed nec Ordinis Theutonici in Livonia Terras Feudum Imperii fuiſſe liquido demonſtrari poteſt. Poſt An. enim 1500. præſtiti Homagii, & fidelitatis, ſubiectionisque juramenti veſtigium nuſquam offendimus. Ante Annum autem 1500. Inveſtituram illarum Terrarum non fuiſſe petitam,

(c) Originale huius Privilegii reperitur in Tabulario Reipubl. quod aſſervatur in Arce Cracovienſi: Tranſumptum eius exemplar vide fol. 170.

(d) Bulla ALEXANDRI Papæ VI. qua FERDINANDO, & ELISABETHÆ Regi, & Reginæ Caſtellæ, & Arragoniæ concedit Jus in novum Orbem cum deſignatione limitum per ductum certi Meridiani. Dat. Romæ IV. Non. Maii. Anno 1493. Pontificatus Anno primo. Vide plura huiusmodi in Diſſertatione quæ præmittitur Tomo IV.

(e) Vide fol. 136. ad Annum 1454.

(f) Literæ INNOCENTII VIII. PP. ad JOANNEM Principem Moſchoviæ, ut bello contra Livoniam Sedi Apoſtolicæ immediate ſubiectam abſtineat. Dat. Romæ die 21. Maii, An. 1485. Pontificatus Anno I. Vide Supplementum Tomi V. ad Annum 1485.

titam, patet ex Recessu Imperii, Aug. eiusdem Anni, cuius Articulum subiungimus: *Porro decretum est, quoniam Ordo Theutonicus tantummodo a Germanis, & pro Germanis fundatus est, ac ad Imperium Romanum pertinet, iustum quidem esse, ut ab Imperio defendatur, vicissim tamen æquitatem postulare, ut Magnus Magister in Livonia, ut & Ordo Terras, quas in Borussia, & Livonia tenent, a Nobis, & Sacro Imperio, perinde ac alii Principes, recognoscant, Regaliaque sua accipiant: Proinde Legatos suos pleno Mandato instructos ad Regimentum Imperii mittere debent, ut & gravamina, desideriaque mittentium exponant, & Nos, ac Imperium per collationem Investituræ recognoscant.* Ex quo Recessu illud etiam colligere licet, Imperatorem, & Ordines rerum Livoniæ ignaros fuisse. Eo enim tempore Provincialis, non Magnus in Livonia erat Magister, Magnoque in Prussia Magistro more Antecessorum suorum subjiciebatur, donec Walterus Plettenbergius Anno 1521. *(g)* soluta Alberto Supremo Magistro ingenti pecuniæ summa, a subiectione, qua Magistri Provinciales Livoniæ ab Anno 1238. Supremo in Prussia Magistro adstricti erant, liberatus fuerit. Hunc igitur Magnum in Livonia Magistrum Imperator, & Status tanto ante compellant, Magistratumque, qui in rerum natura non exstabat, ad Homagium sibi præstandum obligant.

Ex hoc vero argumento, quod Livoniæ subditi ad Tribunalia Imperii, plerumque vocabantur, nihil certi concludi potest. Civitates enim Majores Prussiæ interdum etiam ad Cameram Imperialem vocatæ erant, ex hac tamen consecutione nemo prudens inferet, eas aliquando Imperii Membrum fuisse. Non diffitemur equidem haberi exempla nexus Livoniæ cum Imperio, unde Kettlerus, quod Princeps Imperii Romano-Germanici esset, & locum ante omnes Sæculares Marchiones Landgravios, & Duces haberet, eam Sacri Romani Imperii Provinciam appellat. *(h)* Debilis tamen, & male cohærens remotissimæ Provinciæ illa cum Imperio erat conjunctio, neque semper Livones Maiestatem Cæsaris comiter conservarunt. *(i)* Itaque cum ingentes sumptus in illius tuitionem impendendi essent, neque vero ea res magnos usus afferre posse videbatur, in extremo discrimine ab Imperio derelicta, armis vero Polonæ Reipublicæ e faucibus atrocissimi belli erepta, in ditionem, potestatemque ejusdem redacta est.

Ina-

(g) Diploma ALBERTI &c. fol. 182. Num. CI.

(h) Fol. 228. Num. CXXXIII.

(i) Thuanus Historiar. Lib. 21. testatur, Rigenses, cum eis CAROLUS V. Proscriptionem, si exercitium Religionis Romano-Catholicæ abolere tentarent, minatus esset, vulgo dixisse: priusquam Cæsar in Livoniam advenisset, Equitatum eius lassum. ac fatigatum fore, ac si magno cum exercitu veniret eum fame, & inedia consumptum iri, si cum exiguis viribus, facile vinci posse.

Inanibus prorsus argumentis nitebantur assertiones Svecorum, cum jus in Livoniam, quod eos Anno 1561. quo Pacta Subjectionis a Gotthardo Kettlero cum SIGISMUNDO AUGUSTO Rege Poloniæ inita sunt, nescio quo fato latebat, Anno demum 1585. *(k)* nec non tempore Tractatus Olivensis prætenderent: quod nimirum a CAROLO V. Ordini Livonico mandatum esset, ut a Rege GUSTAVO auxilium peteret: quod a FERDINANDO Imperatore ad eundem, atque ad ERICUM, tum a MAXIMILIANO ad JOANNEM datæ essent Literæ, in quibus Livoniæ contra Moschos defensionem eis commendant. Jam cum Literæ illæ non ad Sveciæ Reges solum, sed etiam ad Stetinenses, & Magnopolenses Duces directæ fuerint, mirabitur fortasse aliquis, eos simile in Livoniam jus obtendere neglexisse, maxime cum æque ac Sveci nulla periclitanti huic Provinciæ auxilia tulerint. Porro fidenter nimis non exploratis Reipublicæ Monumentis in eadem JOANNIS III. Regis Sveciæ Instructione, ut vocant, concluditur: *Poloni vero nihil contra hæc pro se afferre possunt &c.* Plures enim ejusmodi Literæ, ut in hac Collectione videre licet, ab Imperatoribus ad Reges Poloniæ scriptæ sunt. Sed his rationum, documentorumque momentis Svecico, non Polonico in Livoniam juri opus est.

Re-

(k) Instructio a JOANNE III. Sveciæ Rege Anno 1585. Legatis suis data, dum inter ipsum, & Regem Poloniæ, de Pace componenda agendum esset.

Si mentionem de suo iure in Livoniam fecerint Legati Polonici: respondebunt illis Legati nostri, se mirari quo Pacto, quibusve rationibus in eam Provinciam sibi ius esse prætendant Poloni, cuius directum Dominium nunquam habuerunt, quæque tota, & integra, neque huic Regi, neque eius Antecessoribus unquam paruit. Atque si allegaverint cessionem sibi factam a Magistro Ordinis Livonici, nunc Duce Curlandiæ, reponent illis Legati nostri: non licere Vasallo sine Consensu Domini Superioris Feudum quocunque modo abalienare. Romani autem Imperii consensum cum non habuerit Ordinis tunc temporis Magister, imo nec eorum omnium, quorum intererat, ipsique subditorum, Nosque in contrarium Literis planum facere possimus, a CAROLO V. Imperatore Ordini Livonico specialim mandatum esse, ut a Serenissimo quondam Rege GUSTAVO Domino Patre nostro carissimo inclytæ, & laudabilis memoriæ auxilium peterent, simulque Literas habeamus a FERDINANDO Imperatore etiam ad dictum Serenissimum Patrem nostrum, atque etiam ad Fratrem nostrum ERICUM quondam Regem, itemque MAXIMILIANI Imperatoris ad Nos, in quibus Livoniam, ut ab Imperio Romano nimis distantem Provinciam ipsis, Nobisque diligentissime commendant, orantque ne eam a Moscho diripi, atque opprimi patiamur. Poloni vero nihil contra hæc pro se afferre possint, quod re vera aliquam veri iuris speciem habeat, demonstrabunt illis Legati nostri, neque potuisse, neque licuisse Magistro Ordinis, quod suum non erat, in alios conferre, ipsosque Polonos iniuste, & contra omne fas agere, qui non solum eius Provinciæ Jus sibi arrogent, quod non habeant, sed etiam obliti tot beneficiorum nostrorum, publico consensu Regis sui nomine binas Legationes ad Nos miserint, ea cum diminutione existimationis, tituli, & Maiestatis nostræ petitum, quæ neque ipsi, neque Maiores eorum unquam possederunt. In qua quidem postulatione, quam impudentibus, & absurdis argumentis usus sit Varsevicius Legatus, dum se belle admodum perorare putat, vel ex eo patet, quod cum hostem Moschum cessisse suo Regi, quicquid in Livonia possidebat, affirmet, existimet id multo magis a Nobis, ut ab amico, & affine fieri debere. Egregiam vero amicitiam, quæ ab hostilitate nulla in re differt, quasi vero eandem pœnam Viri boni, & innocentes subire debeant, qua malefici homines plexi sunt. Debere Polonos potius cogitare, nisi Nos Livoniæ protectionem mature suscepissemus, de ea litigaturos Nobiscum iam non fuisse, imo tota illa Provincia a Moscho occupata, de Litvania etiam periclitaturos fuisse.

Eiusdem notæ argumenta continet Narratio de fatis Livoniæ exhibita a Legatis Sveticis in Tractatu Olivensi. Vide Supplementum Tomi V. ad Annum 1660.

PRÆFATIO.

Recuperandæ huic Provinciæ secundum fidem Pactorum Conventorum, cum a Svecis Pax Olivensis violata esset, (*l*) animum adjecerat immortalis memoriæ D. AUGUSTUS II. Tum facta armorum cum PETRO I Czaro Russorum conjunctione, An. 1704. solenne Fœdus suo, & Reipublicæ Nomine cum eo percussit, ea Lege, ut Livonia a Svecis evincenda postliminio ad Regnum Poloniæ rediret. (*m*) Hæc Pactorum conditio ut tandem executioni mandaretur, Legatione per Constitutionem An. 1718. decreta, expostulatum a Republica est. Promissis, & Conventis stare se velle respondit PETRUS I. Czarus Russorum, fidemque suam jurejurando obligatam se præstiturum, & liberaturum sancte promisit, cujus rei testes sunt ejus Literæ ad Rempublicam per Illustrissimum D. Stanislaum Chomentowski Palatinum Masoviæ, Magnum cum plena potestate Legatum Anno 1719. datæ, quæ in Metrica Majore Regni asservantur.

Jam ut de Monumentis ad Livoniam spectantibus, quæ hoc Tomo continentur, aliquid innuamus: Diplomata, aliaque Instrumenta, quæ Gotthardus Kettlerus Livoniæ Magister, abdicato Ordine, Anno 1562. Nicolao Principi Radivilio Locumtenenti Regio, simul cum Insignibus praeteriti muneris tradidit, in Arce Cracoviensi conservantur. Harum itaque Literarum Exemplaria summa fide confecimus. Rigensium Præsulum Tabularium in Arcis Kokenhausanæ expugnatione flammis absumptum est.

Posterioris temporis Instrumenta ex Archivo Regni, & M. D. Litvaniæ, nec non ex Archivo Niesvisiensi Principum Radiviliorum, atque ex celeberrimo Tabulario Illustrissimi Comitis Josephi Załuski, in præsens Episcopi Kijoviensis congessimus, & nonnullis in Supplementum repositis, hanc Rerum Livonicarum seriem adornavimus.

Cætera quæ in Collectaneis nostris habentur, ut simili Editione, minore vero mora, ac impedimento, in lucem prodeant, quantum maxime poterimus, si vita superstes, adnitemur.

(*l*) Justæ Vindiciæ &c. Vide fol. 477. ad Annum 1700.

(*m*) Vide fol. 477. ad Annum 1704.

PRI-

PRIVILEGIUM.

AUGUSTUS III. DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæ, Kiioviæ, Volhyniæ, Podoliæ, Podlachiæ, Livoniæ, Smolensciæ, Severiæ, Czerniechoviæque, nec non Hæreditarius Dux Saxoniæ, & Princeps Elector.

Significamus præsentibus Literis Nostris, quorum interest Universis, & Singulis. Omnes quidem bonarum Artium, Literarumque cultores, præsertim vero eos, quorum studia ad publicam Patriæ utilitatem collimant, singulari complectimur benevolentia. Cum igitur cura, & labore Religiosorum Scholarum Piarum præparetur luci publicæ Codex Diplomaticus Regni Poloniæ, seu Collectio omnium Tractatuum Regni cum Exteris: decere bonitatem, & æquitatem Nostram duximus: ut intentionem, & industriam Authoris egregiam, Opusque ipsum pro usu, & commodo publico non utile duntaxat, verum & maxime necessarium, diserto Gratiæ, & Benevolentiæ Nostræ prosequeremur testimonio: illudque Typis publicis quantocius mandari non modo libenter concederemus, sed quod Rei præstantia a Nobis exposcit, etiam optaremus; Prout quidem prosequimur, concedimus, atque optamus præsentibus Literis Nostris. Edicentes, atque prohibentes, ne quispiam alius, qui non sit ex prælibato Scholarum Piarum Instituto, Opus similis Argumenti, & Materiæ, idque sive in toto, sive in parte, Typis publicis excudere audeat, tam in Regno Poloniæ, & Magno Ducatu Litvaniæ, annexisque Provinciis, quam in reliquis Dominiis, & Ditionibus Nostris Hæreditariis, sub mulcta mille Aureorum Hungaricalium, cæterisque pœnis, contra convulsores Mandatorum Nostrorum Lege publica sancitis. Quod omnibus, quorum interest, præsertim vero ordinariis Librorum Censoribus, & Typographis ad notitiam deducentes, mandamus, quatenus præmissa & ipsi observent, & ab aliis observari faciant. sub pœnis similibus contra se extendendis, & pro Gratia Nostra Regia. In quorum fidem Præsentes Manu Nostra subscriptas, Sigillo Regni communiri jussimus. Dat. Varsaviæ die X. Mensis Decembris An. Domini MDCCLIV. Regni vero Nostri XXII. Anno.

AUGUSTUS Rex.

JOANNES KLOSSOWSKI *Canonicus Cathedralis Premisliensis, Sacræ Regiæ Maiestatis Sigilli Regni Secretarius. mpp.*

ATTESTATIO ILLUSTR. DD. COMMISSARIORUM.

Nos infrascripti testatum esse volumus, quod, cum apertio Archivi Regni vigore Resultatorum Senatus Consiliorum Cracoviæ subsecuta esset, & A. R. P. Mathias Dogiel copiam Instrumentorum Originalium sibi factam haberet, Exemplaria eorundem Instrumentorum Originalium summa fide confecit, Nobisque præsentibus eadem Exemplaria cum suis Originalibus diligentissime, summaque fide contulit, quibus Exemplaribus, quod eadem fides, ac ipsis Monumentis Originalibus haberi debeat, præsens testimonium manibus nostris subscripsimus, & Sigillis nostris munivimus. Dat. Cracoviæ die 4. Octobr. 1755.

Georgius Antonius Mierofzewski Canon. Cath. Crac. Custos Coron. Reg. mpp. (L.S.)

Petrus Cœlestinus de Roxyce Zapolski Tribunus Terræ Cernensis, Castrensis Ravensis, ac Supremus Thesauri Notarius, ab Illustrissimo Magnifico Supremo Regni Thesaurario delegatus. mpp. (L.S.)

Mathias Franciscus in Boguty Bogucki Vice-Notarius Juratus Castrensis Cracoviensis, ab Illustrissimo Magnifico Vexillifero Regni, Capitaneo Cracoviensi, ad hunc Actum delegatus. (L.S.)

CODEX DIPLOMATICVS REGNI POLONIAE ET MAGNI DVCATVS LITVANIAE.

LIVONIA.

I.

AD ann. 1199. *Epistola* INNOCENTII III. *Papæ, qua Saxones, & Westfalos hortatur, ut Livoniensem Episcopum, Clerum, & Ecclesiam contra Paganos defendant.* *

Vniversis Christi Fidelibus in Saxonia, & Westfalia constitutis.

Sicut Ecclesiasticæ læsionis censura compelli non patitur ad credendum invitos, sic sponte credentibus Apostolica Sedes, quæ Mater est omnium generalis, munimen suæ protectionis indulget, & Fideles ad defensionem eorum salubribus monitis exhortatur, ne si nuper conversis negatum fuerit defensionis auxilium, vel in primos revertantur errores, vel eos saltem pœniteat credidisse. Accepimus enim, quod, cum bonæ memoriæ M. (Meinhardus) Episcopus Livoniensis fuisset Provinciam Livoniensem ingressus, in verbo Domini laxans prædicationis suæ retia in capturam, inter Populos Barbaros, qui honorem DEO debitum, animalibus, brutis, arboribus frondosis, aquis liquidis, virentibus herbis, & spiritibus immundis impendunt, usque adeo Domino concedente profecit, ut multos a suis erroribus revocatos ad agnitionem perduceret veritatis, & sacri Baptismatis unda renatos doctrinis salutaribus informaret. Verum inimicus homo, qui tanquam leo rugiens circuit quærens, quem devoret, invidens conversioni eorum pariter & saluti, persecutionem Paganorum circumadiacentium in eos iniquis suggestionibus excitavit, cupientium eos delere de terra, & de partibus illis Christiani nominis memoriam abolere. Ne igitur nostræ negligentiæ valeat imputari, si hi, qui iam crediderunt, retro cogantur abire, nec præsumant aliqui Fidem nostram recipe-

AD ann. 1199.

* Epist. INNOCENTII III. Edit. Baluz. Tom. I. Fol. 460.

AD ann. 1199.

recipere, ſi illi, qui iam receperunt, a Paganorum incurſibus remanſerint indefenſi, univerſitatem veſtram monemus, & exhortamur attentius, in remiſſionem vobis peccaminum iniungentes, quatenus, niſi Pagani circa Livonienſem Eccleſiam conſtituti cum Chriſtianis treugas inire voluerint, & initas conſervarint ad defenſionem Chriſtianorum, qui ſunt in partibus illis, potenter, & viriliter in nomine Dei exercituum aſſurgatis. Nos autem omnibus de partibus veſtris, qui Sanctorum limina viſitare voverunt, præſentium auctoritate concedimus, ut in voti commutatione emiſſi in defenſionem Livonienſis Eccleſiæ ad partes illas, pro reverentia nominis Chriſtiani procedant. Omnes ſiquidem, qui ad defendendam Livonienſem Eccleſiam, & Chriſtianos in illis partibus conſtitutos zelo ſuccenſi duxerint tranſeundum, ſub B. Petri, & noſtra protectione ſuſcipimus, & eis Apoſtolici beneficii patrocinium impertimur. Dat. Laterani III. Nonas Octobris.

II.

ANNO 1209.

Literæ ALBERTI *Rigenſis Epiſcopi, quibus teſtatur* WISCEWOLODUM *Regem de Berzika Rigam veniſſe, eandemque Vrbem ſuam Berzika cum territorio, ac præterea Autinam, & Zeeſſowe, aliasque Civitates Eccleſiæ B. M. V. donaſſe, & acceptis tribus vexillis, eadem bona ſua ab Epiſcopo poſt præſtitum ei fidelitatis Juramentum, in feudum recepiſſe. Ex Originali.*

In Nomine Sanctæ, & individuæ Trinitatis Amen.

ALBERTUS Dei Gratia Rigenſis Epiſcopus, humilis Gentium in fide Miniſter: Vt eorum, quorum neceſſe eſt memoriam habere perennem, nulla cum tempore ſuccedat oblivio, provida modernorum diligentia cum literarum teſtimonio ſalubriter novit procurare. Itaque, quæ noſtris geſta ſunt temporibus, ad poſterorum transmittentes notitiam, ſignificamus Univerſis, tam futuris, quam præſentibus in Chriſto fidelibus, qualiter larga Dei miſericordia novellam adhuc Livonienſis Eccleſiæ plantationem erigens, in erigendo promovens, WISCEWOLODO Regem de Berzika nobis fecit ſubiugari. Quippe Rigam veniens præſentibus quam pluribus Nobilibus, Clericis, Militibus, Mercatoribus, Teutonicis, Ruthenis, & Livonibus, Vrbem Berzika hæreditario iure ſibi pertinentem, cum terra, & univerſis bonis eidem vrbi attinentibus, Eccleſiæ Beatæ Dei Genitricis, & Virginis Mariæ legitima donatione contradidit, eos vero, qui ſibi tributarii fidem a nobis ſuſceperant, liberos cum tributo, & terra ipſarum nobis reſignavit, ſcilicet Vrbem Autinam, Zeeſſowe, & alias ad fidem converſas, deinde præſtito nobis hominio, & fidei Sacramento, prædictam urbem cum terra, & bonis attinentibus a manu noſtra ſolempniter cum tribus vexillis in beneficio recepit. Teſtes huius Rei ſunt: Joannes Præpoſitus Rigenſis Eccleſiæ, cum ſuis Canonicis, Comes Ludolphus de Halremunt, Comes Theodoricus de Werhe, Comes Henricus de Slade, Walther de Ameſlewe, Theodoricus de Adenvis, milites Xſti; Volquitus cum ſuis Fratribus, Rodolphus de Jericho, Albertus de Aldenvlet, Henricus de Blandebock, Hildebertus de Vemunde, Lambertus de Lunenbuch, Theodoricus de Volphem, Verlacus de Doln, Irad de Ikeſcole, Philippus Advocatus de Riga, cum ſuis Civibus, & alii quam plures. Acta ſunt hæc Anno Dominicæ Incarnationis MCCIX. in Cæmeterio Beati Petri in Riga, præſidente Apoſtolicæ Sedi Papa Innocentio tertio, regnante glorioſiſſimo Romanorum Imperatore Ottone. Pontificatus noſtri Anno undecimo.

III.

Conventio inter ALBERTUM *Rigenſem Epiſcopum, & Fratres Militiæ Chriſti de Terra Tolowe.* Sine dato. *Ex Originali Sigilla 3.*

In Nomine Domini Amen.

ALBERTUS Dei Gratia Rigenſis Epiſcopus cunctis Chriſti Fidelibus in perpetuum notum eſſe volumus, præſentibus, & futuris, quod Terram, quæ Tolowa dicitur, ſecundum ordinationem Domini Papæ inter Nos, ac Fratres Militiæ Chriſti ſuper Livonia, ac Lettia factam cum eisdem Fratribus de prudentium Virorum conſilio ſic diviſimus; Villam apud Viwam fluvium ſitam, terminos poſſeſſionum Viri, qui Rameke dicitur, & quidquid in poſſeſſione noſtra ante hanc diviſionem habuimus, usque Aſtyerewe cum Eccleſiis, decimis, & omni temporali proventu tenebuntur Jurisdictione Civili. Pro ſorte vero duarum portionum cum omni iure hæc nos contingent: Gibbe, Jovnare, Jere, Ale, Zlawka,

ANNO

Zlawka, Saweke, Unevele, Turegale, Oſetſene, Culbana, Jarva, Prebalge. Si quas etiam piſcationes, arbores, prata, aut agros infra prædictos terminos hactenus dicti Fratres emptione, vel donatione habuerunt, deinceps noſtra erunt. Similiter ſi quid habuimus in ſorte eorum, ipſis libere pertinebit. Cæterum præter hæc, Terra, quæ Agzele dicitur, prædicto modo ipſis pertinebit, remanentibus nobis reſpectu eiusdem Terræ, Berezne, Poznawe, Abelen, & Abrene. Ne quis autem in poſterum huic noſtræ diviſioni auſu temerario contraire præſumat, factum noſtrum Literis mandari fecimus, & ſigillis communiri, ſubſcriptis nominibus eorum, qui præſentes fuerunt, cum hæc fierent. Venerabilis Frater noſter Hermanus Leolenſis Epiſcopus, Joannes Præpoſitus Maioris Eccleſiæ in Riga, Ocilites Barvel de Linewarde, Koniridus de Ikeſcole, Joannes de Dolen, Joannes de Vikkeshovede, Engelbrus de Riſenhuſers famulus noſter, Engelbertus, & alii quam plures.

IV.

1211.

INNOCENTII III. *Papæ Confirmatio Compoſitionis inter* ALBERTUM *Rigenſem Epiſcopum, & Volquinum Magiſtrum, & Fratres Militiæ Chriſti de poſſeſſionibus in Livonia factæ. Ex Archivo Regni.*

INNOCENTIUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto Fratri ALBERTO Rigenſi Epiſcopo ſalutem, & Apoſtolicam Benedictionem. Cum inter te, ac Fratres Militiæ Chriſti ſuper ſorte Terrarum, quæ per gratiam ſancti Spiritus nuper ſunt ad cultum fidei Chriſtianæ converſæ, ſub examine noſtro controverſia verteretur, mediantibus demum Nobis ad hanc concordiam deveniſtis, ut videlicet ipſi Fratres tertiam partem earundem Terrarum, Lettiæ ſcilicet, ac Livoniæ teneant a Rigenſi Epiſcopo, nullum ſibi ex ea temporale ſervitium præſtituri, niſi quod ad defenſionem Eccleſiæ, ac Provinciæ perpetuo contra Paganos intendent: verum Magiſter eorum, qui pro tempore fuerit, obedientiam ſemper Rigenſi Epiſcopo repromittet, ſed Fratres, aut Clerici, qui eis ſpiritualia miniſtrabunt, nec decimas, nec primitias, nec oblationes, nec cathedraticum ei ſolvent: Coloni vero prædictæ ſortis de parte proventuum ad ipſos ſpectante decimas Eccleſiis ſuis reddent, de quibus quarta pars eidem Epiſcopo perſolvetur, niſi hoc idem Epiſcopus inſpecta neceſſaria, & rationabili cauſa ſponte duxerit remittendum; ipſi autem Fratres, & Succeſſores eorum ius habebunt ad præfatas Eccleſias, cum vacaverint, Rigenſi Epiſcopo perſonas idoneas præſentandi, quas ipſe de cura inveſtire non differet animarum. Cæterum cum tu, ac tuorum quilibet Succeſſorum, ipſos duxeritis viſitandos in domo ſua, cum viginti evectionibus ſemel vos procurabunt in anno; in plebatibus autem ſuis bis in anno vos exhibere curabunt. De Terris vero, quas a modo extra Livoniam, ſeu Lettiam cum auxilio Dei dicti Fratres acquirent, Rigenſi Epiſcopo minime reſpondebunt; nec ipſe de illis eos aliquatenus moleſtabit; ſed cum Epiſcopis creandis ibidem quoquo rationabili modo component, vel obſervabunt, quod Apoſtolica Sedes ſuper hoc providerit ſtatuendum. Regulam quoque Fratrum Militiæ Templi ſervantes, aliud in habitu ſignum præferent, ut oſtendant ſe illis nequaquam eſſe ſubiectos. Sepulturam quoque ad opus Fratrum, & familiæ ſuæ, nec non etiam & eorum, qui apud ipſos elegerint ſepeliri, liberam prædicti Fratres habebunt, ſalva canonica portione ipſarum Eccleſiarum, a quibus aſſumuntur corpora mortuorum. Nos igitur Compoſitionem approbantes, eandem ipſam auctoritate Apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Datum Laterani XIII. Calend. Novembris. Pontificatus noſtri Anno tertio decimo.

ANNO 1210.

V.

1213.

Diviſio Lettiæ inter Epiſcopum Rigenſem, & Fratres Militiæ Chriſti. Ex Originali. Sigill. 4.

B. Palbnenſis, J. Vdns, Ph. Raceburgen. C. Lealen. Epiſcopi. J. Præpoſitus Maioris Eccleſiæ in Riga. O. Abbas in Dun. cunctis Fidelibus in perpetuum. Cum in eo conveniſſent Milites Chriſti, ac Reverendi Domini Fratres, ac Procuratores Venerabilis Fratris noſtri A. Rigenſis Epiſcopi, ut terra, quæ Lettia dicitur, tripartita ſorte divideretur, placuit ſcripto harum trium cartarum tres terræ partes æquales diſtingui. Et datis hincinde cartulis, per manum cuiusdam illiterati, quidquid uni, vel alteri parti pro ſorte accideret, ratum habere, duæ itaque cartulæ parti Domini Epiſcopi aſſignatæ fuerunt, in quarum una continebatur Caſtrum Aſzute,

Anno 1213.

zute, Caſtrum Lepene, & Villæ in confinio Bebnine quondam pertinentes Regi in Berzeke, cum omnibus ſingulorum pertinentiis: in altera continebantur Caſtra Aucenice, Alene cum ſuis attinentiis, Militibus Chriſti pro tertia parte ipſos contingente, una cartula aſſignata eſt, in qua continebantur Caſtra Zerdene, Rheyeſte, Seſſove cum ſuis attinentiis. De ſorte vero Epiſcopi Caſtrum Alene ſorti Militum Chriſti adſcriptum eſt in recompenſationem duarum Villarum, quas eis debebat Epiſcopus. Nos ergo, quod coram nobis eſt geſtum, Literis mandari fecimus, & Sigillis noſtris communiri. Præſentes fuerunt, cum hæc fierent, Alebrandus Sacerdos, Rudolphus Canonicus in Soſſad, Henricus Sacerdos de Lon, Helmoldus de Pleſſe, Conradus de Vardenberge, Nicolaus de Bnina, Egechardus Schakke, Seyebandus de Luneba, Wridolphus miles, Fredericus de Bodenthke, & alii quam plures.

VI.

Immutatio diviſionis poſſeſſionum in Livonia inter ALBERTUM *Epiſcopum Rigenſem, & Fratres Militiæ Chriſti. Ex Originali.*

In Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti Amen.

Ego ALBERTUS Dei dignatione Livonum Epiſcopus, & in fide Miniſter humilis, univerſæ Fidelium ſocietati Chriſto conſociari: bonæ fidei contractus, & amicabiles conventiones, quæ a fidelibus provide diſponuntur, ut ad poſterorum notitiam transferantur, neceſſe eſt ſua firmitate muniri. Proinde tam præſentibus, quam futuris notum facimus, quod inter nos, & dilectos filios noſtros Milites Chriſti, a Venerabilibus Dominis Patherburnenſe, Verdenſe, Raceburgenſe factam diviſionem Caſtrorum, & prædiorum prius nobis communium, ſaniore conſilio placuit immutari, ea videlicet ratione, quia rerum communio plerumque materiam præbet ſeditioni. Decretum eſt igitur, ut Caſtrum noſtrum Autine, Dunovia, etiam noſtram, quam in decima Aſcharad habebamus, & duas Villas Sedgere dictis Militibus Chriſti dimitteremus, Caſtro Alenenſi, quod prius habebant, ab eis retento. Ceſſit autem nobis Caſtrum Rocanois, Berdine, Egeſte, Marxne, Theſſove cum his, quæ infra ea, & Ceuſtam fluvium, & Dunam continentur, & ut hæc Ordinatio nulla vetuſtate labatur, ipſam conſcribi, & Sigilli noſtri fecimus annotatione firmari. Teſtes Dominus Ph. Raceburgenſis Epiſcopus, Burchardus Halunſtadenſis maior Decanus, Godefridus Mindenſis Scholaſticus, Joannes Rigenſis Præpoſitus, Romanus Presbyter; Laici Daniel Bherlagus, Conradus, Thedoricus, & peregrini Cives, & mercatores quamplures Anno Dominicæ Incarnationis milleſimo ducenteſimo decimo tertio.

Anno 1213.

VII.

INNOCENTIUS III. *Papa commendat Saxonibus Epiſcopum Eſtienſem.* *

INNOCENTIUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Vniverſis Chriſti Fidelibus per Saxoniam conſtitutis ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Quoniam, iuxta ſententiam ſapientis, ab adoleſcentia prona eſt vita hominis ad peccandum, & diverſis inquinamentis obnoxia vitiorum; multa ei caritatis opera proponuntur, ut ibi multiplicentur remedia, ubi morborum diverſitas invaleſcit. Sane ad veſtram dudum credimus notitiam perveniſſe, quod Dominus noſter, qui neminem vult perire, ſed omnes ad agnitionem pertingere veritatis, calciamentum ſuum in Livoniam miſeratus extendit, ad partes illas novos Apoſtolos dirigendo, per quos populus, qui uſque nunc ambulabat in tenebris, cerneret lucem magnam, ortam ambulantibus in medio umbræ mortis. Inter cæteros autem, per quos in gentibus illis revelavit Dominus brachium ſanctum ſuum, ut viderent ſalutare Domini Dei ſui, Venerabilis Frater noſter, Eſtienſis Epiſcopus, plurimum laboraſſe dignoſcitur, & divina cooperante gratia profeciſſe: qui, quamquam ſibi liceat eorum carnalia metere, quibus ſpiritualia ſeminat, cum os bovis alligari non debeat triturantis, & Dominus iis, qui annuntiant Evangelium, de Evangelio vivere ordinarit, quia tamen, cum ſit neophytorum Epiſcopus, hac uti metuit poteſtate, ne quod offendiculum det Evangelio Chriſti, eundem ſine baculo, atque pera portantem coram Regibus, & Gentibus nomen Dei, univerſitati veſtræ duximus propenſius commendandum; caritatem veſtram monentes, & obſecrantes in Domino, atque in remiſſionem vobis peccaminum iniungentes, quatenus ipſum, tamquam JEſu Chriſti Legatum, recipiatis benigne, ac ſincera tractetis in Domino cari-

*Epiſt. INNOC. III. Edit. Bal. Tom. 2. Fol. 808.

Anno 1213.

caritate, ſuam, & Coadiutorum eius in Evangelio ex abundantia veſtra in hoc præſenti tempore ſupplentes inopiam, ut et illorum abundantia veſtræ ſit ſupplementum inopiæ in futuro. Datum Laterani III. Kalend. Novembris, Pontificatus noſtri anno ſexto decimo.

VIII.

Tranſumptum Literarum INNOCENTII III. *Papæ, quibus obiurgat Fratres Militiæ Chriſti, & minatur privationem gratiarum, & Privilegiorum, niſi Epiſcopum Eſtienſem defendant, & obſides illi dent. Ex Originali.*

In Nomine Domini Amen.

Hoc eſt Exemplum, ſeu Tranſcriptum quarundam Literarum repertarum in Regeſtro felicis recordationis Domini INNOCENTII III. *Papæ Pontificatus eius Anno ſexto decimo. Quarum tenor talis eſt:*

Dilectis Filiis Militibus Chriſti in Livonia.

Etſi cunctis Fidelibus cor unum in Domino, & anima debeat eſſe una, ſpecialiter tamen hi, qui ſæcularibus deſideriis abnegatis in medio Nationis habitant infidelis, putantes neceſſarium in carne manere ſolummodo propter fratres, ſervare debent ſpiritus unitatem, ut ſe tanquam Dei Miniſtros irreprehenſibiles omnibus exhibentes, ac lucentes ſicut luminaria inter eos, ipſos ad æmulationem fidei valeant provocare. Noveritis autem ad noſtram audientiam perveniſſe, quod cum Venerabiles Fratres noſtri Paldeburnenſis, Verdenſis, & Kaſkeburgenſis, Epiſcopi, quondam Montis S. Nicolai Abbatem, qui calciatus pedes in præparatione Evangelii pacis, infidelium multitudinem ad Fidem Domino cooperante convertit, in Epiſcopum Eſtienſem, Provinciæ, quæ per Dei gratiam iam pro magna parte converſa eſt, authoritate noſtra duxerint ordinandum, vos eidem in Evangelio laboranti non ſolum veſtrum denegatis auxilium, ſed etiam impedimenta paratis, niſi vobis certam concedat in eadem Provincia portionem. Non tam ſolliciti propagare nomen fidei Chriſtianæ, quam coniungere domum ad domum, & agrum agro, uſque ad loci terminum copulare, quaſi ſoli habitare in terræ medio debeatis. Præterea cum quoſdam receperitis obſides ipſi Epiſcopo præſentandos, ipſos ſibi præſentare poſtmodum renuiſtis, temporale lucrum ex eorum retentione captantes, qui lucra huiuſmodi detrimenta deberetis credere propter Chriſtum. Denique Chriſti Evangelio præbere offendiculum non timetis, dummodo veſtras poſſitis poſſeſſiones, & reditus ampliare. Ne igitur, qui Chriſti Milites appellamini, militare probemini contra Chriſtum, Vniverſitatem veſtram monemus attentius, & hortamur per Apoſtolica vobis ſcripta, de cætero mandantes, quatenus attendentes, quod non eſt Regnum Dei poſſeſſiones, & Villæ, ſed pax, atque iuſtitia, & gaudium in Spiritu Sancto, extincto prorſus cupiditatis ardore, præfato Epiſcopo, & aliis baiulis verbi Dei pro viribus impendatis conſilium, & auxilium opportunum, ab eorum impedimento ſic penitus abſtinentes, quod de vobis ad aures noſtras clamores huiuſmodi de cætero non aſcendant, ne ſi ſecus duxeritis faciendum, conceſſis vobis a ſede Apoſtolica Privilegiis, ex quibus aſſumere dicimini audaciam excedendi, vos reddatis indignos, & a gratia, quam hactenus vobis exhibere curavimus, excidatis. Datum Laterani ſecundo Kalendas Novembris, Pontificatus noſtri Anno ſextodecimo.

Anno 1213.

IX.

1216.

Alienatio Decimarum, Terrarum, Domorum &c. ad menſam Archiepiſcopalem Rigenſem pertinentium in certas tam Clericorum, quam Laicorum perſonas per Archiepiſcopum Rigenſem facta, a ſummo Pontifice revocatur. Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.

HONORIUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei Venerabili Fratri Epiſcopo, & dilectis filiis, Præpoſito, ac Decano Eccleſiæ Oſilien. ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Ad audientiam noſtram pervenit, quod tam Venerabilis Frater noſter Archiepiſcopus Rigenſis, quam Prædeceſſores ipſi Archiepiſcopi Rigenſes, qui fuerunt pro tempore, Decimas, Terras, Domos, Prata, Paſcua, Nemora, Molendina, Grangias, Jura, Juriſdictiones, Maneria, Poſſeſſiones, & quædam alia bona ad menſam ſuam Archiepiſcopalem ſpectantia, datis ſuper hoc Literis, interpoſitis iuramentis, factis renuntiationibus, & pœnis adiectis in gravem ipſius Menſæ læſionem nonnullis Clericis, & Laicis, aliquibus eorum ad vi-

ANNO 1216.

vitam, quibusdam vero ad non modicum tempus, & aliis perpetuo, vel sub censu annuo concesserunt, quorum aliqui dicunt super his confirmationis Literas in forma communi a Sede Apostolica impetrasse. Quia vero nostra interest super hoc de opportuno remedio providere, Discretioni Vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus ea, quæ de bonis ipsius mensæ alienata inveneritis illicite, vel distracta, non obstantibus literis, pœnis, iuramentis, renuntiationibus, & confirmationibus supradictis, ad ius, & proprietatem eiusdem mensæ studeatis legitime revocare: Contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Testes autem, qui fuerint nominati, si se gratia, odio, vel timore subtraxerint, censura simili, appellatione cessante, cogatis veritati testimonium perhibere. Quod si omnes his exequendis non potueritis interesse, tu Frater Episcope cum eorum altero, ea nihilominus exequaris. Datum Romæ apud Sanctam Sabinam Nonis Decembris Pontificatus nostri Anno primo.

X.

1219. HONORIUS III. *Papa designationem finium Diœcesis Seloviensis auctoritate Apostolica confirmat. Ex Originali.*

HONORIUS Episcopus servus servorum Dei Venerabili Fratri Seloviensi Episcopo salutem, & Apostolicam benedictionem. Iustis petentium desideriis dignum est Nos facilem præbere assensum, & vota, quæ a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere: Eapropter Venerabilis in Christo Frater Episcope, tuis iustis postulationibus grato concurrentes assensu, terminos tuæ Diœcesis, sicut Venerabilis Frater noster Livoniensis Episcopus eos tibi authoritate nostra rite, ac provide assignavit, tibi, & per te Seloviensi Ecclesiæ authoritate Apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Viterbii octavo Calendas Novembris. Pontificatus nostri anno quarto.

XI.

ANNO 1219.

Sententia eiusdem, quod Electio Episcopi Rigensis pertineat ad Summum Pontificem, prout & alienatio rerum. Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.

HONORIUS Episcopus servus servorum Dei. Dilectis Filiis, Præposito, & Capitulo Rigensi salutem, & Apostolicam benedictionem. Iustis petentium desideriis dignum est Nos facilem præbere consensum, & vota, quæ a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere. Sane petitio vestra nobis exhibita continebat, quod, cum inter Vos ex parte una, & Clerum Rigensem ex altera, super Electione Rigensis Episcopi, nempe inter Vos, & Venerabilem Fratrem nostrum Rigensem Episcopum, super alienationibus faciendis, vel non faciendis sine nostro consensu, coram Venerabili Fratre nostro Mutinen. Episcopo, Apostolicæ Sedis Legato quæstio verteretur, idem sententiando decrevit, ut ad Nos Episcopi Electio libere pertineret, & ut Episcopus Rigensis sine nostro non posset alienare consensu. Nos igitur ipsius Episcopi sententiam approbamus, & authoritate Apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se noverit incursurum. Datum Laterani Kalendas Decembris, Pontificatus nostri Anno quarto.

XII.

1224. *Collatio nonnullarum Terrarum Ecclesiæ Rigensis, & Compositio inter* HERMANUM *Lealensem Episcopum & Fratres Militiæ Christi.* Anno 1224. *facta. Sub Transumpto* JOANNIS *Episcopi Lubicensis.* Dat. in Lubeck 1519. *Ex Arch. M. D. Litvan.*

VNiversis, & singulis Christi Fidelibus præsentes nostras Literas, sive præsens publicum Transumpti Instrumentum inspecturis, visuris, pariter & audituris. IOANNES Dei, & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Lubicensis Transumptor, & Executor ad infrascripta, a sacrosancta Synodo Basilien. deputatus salutem in Domino, & præsentibus fidem indubiam adhibere. Literas dictæ sacro-

ANNO 1224.

crosanctæ Synodi Basilien. in Spiritu Sancto legitime tunc congregatæ cum cordula Canapi, vera Bulla plumbea ipsius sacrosanctæ Synodi more Romanæ Curiæ impendente, bullatas, sanas, & integras, non vitiatas, non cancellatas, neque in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio, & suspicione carentes, ut in earum facie apparebat, nobis per Honorabilem Virum Dominum Joannem Koster Vicarium in Ecclesia nostra Lubicen. Reverendissimi Patris, & Domini, Domini Jaspari eadem gratia Archiepiscopi, nec non Præpositi, Decani, totiusque Capituli, Sanctæ Ecclesiæ Rigensis Procuratorem, prout de eius procurationis Mandato, Signo, & Subscriptione Discreti Viri Joannis Lomeller Clerici coniugati Vladislavien. Diæcesis, Imperiali authoritate Notarii, signato, & subscripto, eorumque Sigillis sigillato legitimam fecit fidem coram Notario publico, & Testibus infrascriptis præsentatas, Nos cum ea, qua decuit, reverentia noveritis recepisse: Quarum principium erat tale: *Sacrosancta Synodus Basilien. in Spiritu Sancto legitime congregata universalem Ecclesiam repræsentans, Venerabili Joanni Basileæ in præsens commoranti, & Successoribus tuis Lubicen. Episcopis &c.* Finis earundem Literarum est talis. *Datum Basileæ VI. Kalendas Aprilis, Anno a Nativitate Domini millesimo quadringentesimo tricesimo quinto.* Quibus per nos receptis, & debite masticatis, nos ad eiusdem Domini Joannis Koster Procuratoris instantiam, & requisitionem omnes, & singulos sua communiter, vel divisim interesse putantes, eorumque Procuratores, si qui erant in Civitate Lubicen. pro eisdem ad videndum, & audiendum nonnulla Privilegia, Indulta, & Concessiones Archiepiscopis, & Capitulo Ecclesiæ Rigensis a diversis Romanis Pontificibus, & Imperatoribus gratiose concessis, transumi, & exemplari, & in hanc publicam formam redigi mandari, ac nonnullos Testes fide dignos de, & super recognitione Sigillorum ipsis Privilegiis, Indultis, & Concessionibus appositorum, produci, recipi, iurare, & ad iurandum admitti, nec non Apostolicam, & ordinariam nostram authoritatem, pariter & Decretum, ut moris est, interponi ad dicendum, & causas, si quas habuerint rationabiles, quare præmissa fieri non debeant, allegandum in valvis, seu portis dictæ nostræ Ecclesiæ Lubicen. citari mandavimus, & fecimus ad diem, & horam infrascriptas. Quo quidem termino adveniente comparuit iudicialiter coram nobis præfatus Dominus Joannes Koster Procurator prædictus, & quandam citationem, papiri cedulam de mandato nostro in dictis valvis, & portis debite executis reproduxit, citatorumque in eadem contentorum non comparentium contumaciam accusavit, ipsosque contumaces reputari. Et in eorum contumaciam quasdam Literas felicis recordationis Alberti Livonien. & Hermani Lealen. Episcoporum tribus Sigillis sigillatas, quarum primum Sigillum rotundum glaucæ ceræ impressum. In quo continebatur imago Episcopi in Sede Episcopali sedentis, ac baculum Pastoralem in sinistra manu gerentis. In circumferentia huiusmodi verba continebantur. ALBERTUS DEI gratia Livonien. Episcopus. Secundum Sigillum oblongum ceræ glaucæ impressum, habens imaginem Episcopi stantis, & baculum Pastoralem in sinistra manu gerentis, in circumferentia hæc impressa erant verba, videlicet: HERMANUS DEI gratia Lealen. Episcopus. Tertium Sigillum ceræ glaucæ impressum, imaginem quandam in Sede sedentis habens, in cuius circumferentia hæc verba fuerunt reperta; & impressa, videlicet: JOANNES DEI gratia Rigen. Præpositus: Sanas siquidem, & integras, non vitiatas, non cancellatas, neque in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio, & suspicione, ut prima facie apparebat, carentes, facto realiter, & in scriptis exhibuit, atque præsentavit. Quas quidem Literas Imperiales transumi, & exemplari, atque in publicam formam redigi mandari, authoritatemque, & Decretum supradictum, ut moris est, per nos interponi, debita cum instantia postulavit, tenor vero Literarum, quarum supra fit mentio, sequitur, & est talis. ALBERTUS DEI gratia Livoniensis Episcopus. Vniversis Christi fidelibus in perpetuum. Cum super Neophitorum Episcopis creandis, & ipsorum terminis limitandis auctoritate fungamur Apostolica, ordinationem olim inter Nos, & Theodoricum Venerabilem quondam Episcopum super Estonia, prudentum Virorum mediante consilio constitutam, accedente voluntate, & consensu benivolo Domini Hermani germani nostri prædicti Theodorici Episcopi Successoris, Capituli nostri; Fratrum Militiæ Christi, Peregrinorum, & Civium Rigen. ad præsens innovare decernimus, & distinguere in hunc modum. Cum Livonia tum ex statu proprio, tum ex accedentibus bellorum causis, adiacentibus Terris sit pauperi-

Anno 1224.

or, & ſecundum Apoſtolum nemo ſuis militare cogatur diſpendiis, Rigenſis Ecclefia pro laboribus, impenſis, damnis, & ſanguine, quem pro Eſtoniæ converſione impendit, ac deinceps impendet, cum omni iurisdictione ſpirituali, & temporali integre, & libere has Terras poſſidebit: Scutaklede, Leale, Hanele, Retze, Roralwieſz, & cæteras maritimas, ſecundum ſuorum longitudinem, & latitudinem terminorum. Cæterum termini Epiſcopatus Domini Hermani erunt iſti: Vogenaſz, Wargielo, Soboler, Sackele, Nerungunde, Morke cum omnibus ſuis attinentiis, & ex Terris eisdem Magiſter, & Fratres Militiæ tenebunt de manu ipſius, & cuiuslibet ſuorum Succeſſorum medietatem cum Eccleſiis, Dominiis, & omni temporali proventu, impenſa, præter debitam ſuo Epiſcopo obedientiam, & obſequium, & vigilantiam, nihilominus ſollicitudine intendentes ad promotionem, defenſionem, & confirmationem ſuæ Eccleſiæ. Ipſe quoque verſa vice Fratres eosdem affectione paterna honorabit, diliget, & defendet. Verum Magiſter, qui ibi pro tempore fuerit, ſemper obedientiam ipſi Epiſcopo repromittet, & ad inveſtiendum de cura animarum in ſuis Eccleſiis perſonas ei præſentabit idoneas. At H. ſæpe memoratus Hermanus Epiſcopus, & quilibet ſibi ſuccedens præter Conſtitutionem, & Mandatum Sedis Apoſtolicæ a Rigenſe aliquatenus non recedet Epiſcopo, ſed fide bona, & dilectione plena ad omnem neceſſitatem, utilitatem, & commoditatem Rigenſis, Eſtoniæ Epiſcopi, dicti quoq Fratres ſibi mutuo cooperatores exiſtent, tribuentes utrinque ſalubriter prædicatione, officio, & converſione Gentium, operam efficacem. Vt igitur, quod per Nos ad præfatam creſcentem Eccleſiam conſultu creditur eſſe factum, alicuius præſumptione temeraria mutari impoſterum nequeat, vel infringi, Sigillo noſtro, & ſæpedicti Epiſcopi Eccleſiæ noſtræ, ac Fratrum Militiæ Sigillis, præſentem paginam communimus. Actionis huius Teſtes ſunt: Joannes Præpoſitus Rigenſis Conventus, Albrio Prior de Dunemunde cum Fratribus ſuis, Magiſter Votengnus cum Fratribus ſuis, Rotmanus germanus noſter, Thomas Plebanus de Lunenburg, Vaſalli Eccleſiæ noſtræ, Comes Burchardus de Haldenburg, Daniel de Linewerdt, Conradus de Ikepzola, Joannes de Dolen, Wolterus quondam Dapifer, Peregrini, Freſchelinus de Joc, Theodoricus de Oſteride, Lurbertus de Notorpe, Advocatus peregrinorum, Helmoldus de Lunenburg, Henricus de Lit, Joannes de Beſkershomede, Engelbertus de Tyſenhuſen, Jacobus de Urbe, Cives noſtri, Luderus Advocatus, Renardus de Benenter, Albertus Vtnortongle, & alii quam plures. Datum Rigæ anno Dominicæ Jncarnationis MCCXXIV. IX. Calendas Auguſti. Pontificatus noſtri Anno XXV.

Albertus Dei Gratia Livonienſis Epiſcopus. Omnibus hoc ſcriptum legentibus ſalutem in eo, qui eſt ſalus omnium. Quum ea, quae fiunt in tempore, labuntur in tempore, neceſſe eſt, ut ea, quae in Eccleſia Dei utiliter diſponuntur, ad poſterorum notitiam ſcripta transferant. Quapropter notum eſſe volumus tam futuris, quam praeſentibus, qualiter in partibus Livoniae creſcente religione Chriſtiana, piae memoriae Dominum Theodoricum Abbatem de Dunemunde Ciſtercienſis Ordinis, ad titulum Lealen. in Eſtonia Epiſcopum ordinavimus. Illo autem a paganis occiſo, germanum noſtrum Dominum Hermanum Abbatem S. Pauli in Brenſa loco eius ſubſtituimus authoritate Apoſtolica, quam habemus in eisdem partibus inſtituendi Eccleſias Cathedrales, & in eis eligendi, & conſecrandi Epiſcopos. Cum autem deſtructo iam dudum a paganis de Oſilia Caſtro Leale propter importunitatem eorum, & alia quaedam impedimenta ſecus mare non poſſet reſidere in ſuperioribus partibus, ubi tutiorem ſibi ſedem eligat, terminos ſui Epiſcopatus ipſi aſſignamus, videlicet Terram Sachelem, Norungunde, Make, Terram Vgionis, Soboltz, Wargele cum omnibus eorum attinentiis. Ne quis autem ei ſuper eisdem terminis exiſtat iniurioſus, authoritate Domini Papæ & noſtra, ſub anathematis interminatione prohibemus. Huius actionis teſtes ſunt: Joannes Præpoſitus in Riga Sanctae Mariæ, & eius Conventus, Albero Prior de Dunemunde cum Fratribus ſuis, Magiſter Valegnus cum Fratribus ſuis, Rotnarus germanus noſter, Thomas Plebanus de Luneberg, Vaſalli Eccleſiæ, Comes Burchardus de Kutimor, Daniel de Linewerdt, Conradus de Ukeſtſola, Joannes de Dolen, Veregrun, Fretchechelmus de Joe, Theodericus de Oſterode, Henricus de Lith, Joannes de Bekeſehanede, Engelbertus de Tyſenhuſen, Jacobus de Vrbe, Cives, Luderus Advocatus, Bernardus de Denenter, Albertus Utnorchinus, & alii quam plures. Datum in Riga A. D. MCCXXIV. XII. Calendas Auguſti.

In Nomine ſanctæ, & individuæ Trnitatis.

Hermanus Dei Gratia Lealen. Epiſcopus. Omnibus hoc ſcriptum legentibus ſalutem in eo, qui eſt ſalus omnium. Notum eſſe volumus tam futuris, quam præſentibus, quod de conſilio Venerabilis Fratris noſtri Alberti Rigen. Epiſcopi, & Eccleſiæ ſuæ, Peregrinorum quoque, ac Civium Rigen. cum Fratribus Militiæ Chriſti, iuxta quod in Authentico ipſorum continetur, talem fecimus Compoſitionem: vt videlicet a nobis, & a noſtris Succeſſoribus ipſi teneant mediam circiter Regionem Epiſcopalis noſtræ Jurisdictionis, civiliter perpetuo poſſidendam, cum Eccleſiis, decimis, & omni emolumento temporali: Terram videlicet Slackele, Normigunde, Morle cum ſuis attinentiis, & dimidiam partem Terræ Waigelle, ſalvo in omnibus nobis iure ſpirituali in illis Terris: Per Eccleſias ſuas perſonas idoneas inſtituent, & eas inveſtiendas nobis præſentabunt. Pro his autem Terris nullum nobis temporale ſervitium aliud exhibebunt, niſi quod pro Epiſcopatu noſtro contra incurſus hoſtium iugiter decertabunt, & in ſpiritualibus nobis obedient, & cum ratione Officii Epiſcopalis Eccleſias eorum viſitabimus, expenſas nobis neceſſarias miniſtrabunt. Fluvium autem Tmnoga liberum relinquimus, vel Gurſzigitium Regis, dimidium eis dimittemus. Ne quis autem eis ſuper hac noſtra conceſſione malitioſum afferat impedimentum, ſub anathematis interminatione prohibemus. Et ut factum noſtrum robur perpetuum obtineat, hanc chartam inde conſcribi, & Sigillo noſtro, & Domini Rigen. Epiſcopi, & Eccleſiæ ſuæ muniri fecimus. Huius actionis teſtes ſunt: Dominus Albertus Rigen. Epiſcopus, Joannes Præpoſitus Sanctæ Mariæ in Riga, & eius Conventus, Albertus Prior Dunemunde cum Fratribus ſuis, Rotmarus germanus noſter, Thomas Plebanus in Luneberg, Vaſalli Eccleſiæ Rigen. Comes Barchardus de Aldenburgk, Daniel de Linawordt, Conradus de Theſchole, Joannes de Dolen, Peregrini. Fretchelmus de Vat, Theodoricus de Oſtende, Lutpertus de Norchoipe Advocatus Peregrinorum, Helmoldus Luneburgk, Henricus de Lit, Joannes de Bekſchonede, Engelbertus de Tyſenhuſen, Jacobus de Vrbe, Cives Rigen. Ludercus Advocatus, Bernardus de Denenter, Albertus Urnothingk, & alii quam plures. Datum in Riga Anno Domini MCCXXIV. decimo Kalendas Auguſti.

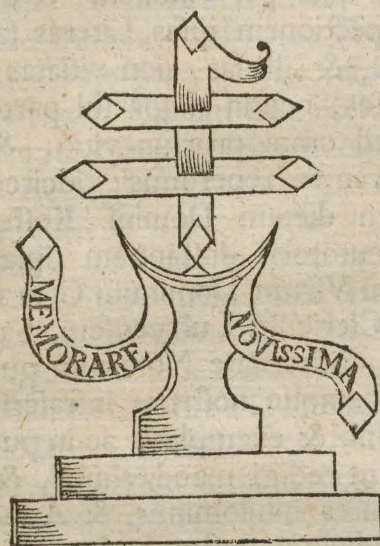
Sanctiſſimo Patri, ac Domino Honorio *Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ Summo Pontifici devoti Filii.*

A. DEI gratia Livonien. H. eadem gratia Lealen. Epiſcopi. Præpoſitus Sanctæ Mariæ in Riga Præmonſtraten. Ordinis. V. dictus Magiſter Militiæ Chriſti in Livonia, debitam in Chriſto obedientiam. Supplicamus Sanctitati veſtræ, confirmare dignemini ſupraſcriptam Compoſitionem. Poſt quarum quidem Literarum exhibitionem, & productionem, coram nobis, ut præmittitur, factam, Nos Joannes Epiſcopus Lubicenſis Tranſumptor, & Executor Apoſtolicus præfatus, dictos citatos non comparentes, reputavimus merito id exigente iuſtitia contumaces, & in eorum contumaciam productis primitus coram nobis nonnullis teſtibus fide dignis, de & ſuper recognitione earundem Literarum, eisdemque per nos admiſſis, iuratis, & interrogatis, easdemque literas vidimus, tenuimus, palpavimus, & diligenter inſpeximus, & quia per viſionem, & diligentem inſpectionem ipſas Literas ſanas, integras, & illæſas, non vitiatas, non cancellatas, nec in aliqua ſui parte ſuſpectas, ſed omni prorſus vitio, & ſuſpicione carentes reperimus: idcirco ad ulteriorem dietam Domini Koſter Joannis Procuratoris inſtantiam ipſas per Diſcretum Virum Dominum Conradum Nyme Clericum Lubicenſem, Sacra Imperiali authoritate Notarium publicum, Scribamque noſtrum infraſcriptum, tranſumi, & exemplari, ac in publicam formam redigi mandavimus, & fecimus, volentes nihilominus, & Apoſtolica, & ordinaria noſtra authoritatibus memoratis decernentes, quod præſenti Tranſumpto publico in iudicio, & extra, ac ubicunque locorum detur, & adhibeatur, de cætero talis, & tanta fides, qualis, & quanta ipſis Literis Originalibus coram nobis, ut præfertur, exhibitis, & productis, ut ſuperius de verbo ad verbum inſertis, ac fideliter una cum præſenti Tranſumpto publicò auſcultatis, & collationatis data fuit, & adhibita, ac datur, & adhibetur de præſenti. Quibus omnibus, & ſingulis ſupradictis tanquam rite, & legitime factis, ac celebratis in eodem iudicio coram nobis Apoſtolicam, & ordinariam noſtram authoritates interpoſuimus, & præſenti interponimus pariter & Decretum. In quorum omnium, & ſingulorum fidem, & teſtimonium præmiſſorum præſentes noſtras Literas, ſive præſens publicum Tranſumptum in ſe continentes, ſive continens exinde fieri, & per Notarium noſtrum ſupra, & infra ſcri-

ANNO 1224.

ſcriptum ſubſcribi, & publicari mandavimus, Sigillique noſtri iuſſimus, & fecimus appenſione communiri. Datum & Actum Lubeck in Curia noſtra Lubicen. ſub Anno a Nativitate Domini milleſimo quingenteſimo decimo nono. Indictione ſeptima, die vero Martis tertia Menſis Maii. Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris, & Domini noſtri, Domini Leonis divina providentia Papæ decimi Anno ſeptimo. Præſentibus ibidem Honorabilibus Viris Dominis Laurentio Wolter Presbytero Caminen. Diœceſis, & Bertholdo Arndes Vicario in Eccleſia noſtra Lubicenſi teſtibus ad præmiſſa vocatis ſpecialiter, atque rogatis. Qui literas huiusmodi debite, ut moris eſt, recognoverunt. Conradus Nyme, Notarius ſupra, & infra ſcriptus approbat.

Et ego Conradus Nyme Clericus Lubicen. publicus Sacra Imperiali authoritate Notarius, dictique Reverendi Patris Domini Joannis Epiſcopi Lubicen. Tranſumptoris Apoſtolici, et coram eo Scriba. Quia prædictarum Literarum exhibitioni, & productioni, earundemque viſioni, & tranſumptioni, nec non Apoſtolicæ, & ordinariæ authoritatum, pariterque Decreti interpoſitioni, omnibusque aliis, & ſingulis, dum ſic, ut præmittitur, fierent, & agerentur, una cum prænominatis teſtibus præſens fui, eaque omnia, & ſingula ſic fieri vidi, & audivi, ac in notam ſumpſi.

Ideoque hoc præſens publicum inſtrumentum manu alterius fideliter ſcriptum exinde confeci, ſubſcripſi, publicavi, & in hanc publicam formam redegi. Quam ſigno, nomine, & cognomine meis ſolitis, & conſvetis una cum præfati Reverendi Patris Domini Joannis Epiſcopi Tranſumptoris Apoſtolici Sigilli appenſione ſignavi, & roboravi. In fidem, & evidens teſtimonium omnium, & ſingulorum præmiſſorum rogatus, & requiſitus.

XIII.

ANNO 1225.

HONORIUS III. *Papa Deſignationem Finium Diœceſis Selovienſis confirmat. Ex Originali.*

HONORIUS Epiſcopus Servus Servorum Dei Venerabili Fratri Epiſcopo Selovienſi ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Juſtis petentium deſideriis dignum eſt, Nos facilem præbere conſenſum, & vota, quæ a rationis tramite non diſcordant, effectu proſequente complere. Cum itaque, ſicut affers, Venerabilis Frater noſter Livonienſis Epiſcopus, cui ordinandi Cathedrales Eccleſias, & diſtinguendi Diœceſes in illis partibus plenariam conceſſimus facultatem, Dioeceſem tuam certis diſtinxerit terminis, & terras infra terminos ipſos contentas tibi, & Selovienſi Eccleſiæ Dioeceſano iure ſubiecerit, prout in ipſius Literis perſpeximus plenius contineri, Nos tuis precibus inclinati, quod per eundem Epiſcopum ſuper his rite ac provide actum eſt, authoritate Apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ confirmationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe noverit incurſurum. Datum Laterani decimo octavo Calendas Decembris Pontificatus noſtri Anno nono.

XIV.

1226.

ALBERTUS *Livonienſis Epiſcopus auctoritate Literarum* HONORII III. *Lamberto Epiſcopo Selovienſi Seloviam reſignanti, totam Semigalliam attribuit. Ex Originali. Sigil. 2.*

ALBERTUS *DEI Gratia Livonienſis Epiſcopus omnibus Chriſti fidelibus præſentes Literas inſpecturis, in vero ſalutari ſalutem.* Cum nos auctoritate Literarum Apoſtolicæ Sedis, quarum tenor talis eſt. HONORIUS Epiſcopus Servus Servorum Dei Venerabili Fratri Epiſcopo Livonienſi ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.

Cum in partibus Livoniæ multiplicata per Dei gratiam meſſe fidelium, & Regionibus circumquaque albeſcentibus iam ad meſſem, neceſſe ſit, ſicut aſſeritur, operariorum numerum adaugeri: Frater-

ANNO 1226.

Fraternitati tuæ, de qua gerimus in Domino fiduciam pleniorem, auctoritate præſentium indulgemus, ut locorum & rerum circumſtantiis provide circumſpectis, auctoritate noſtra in partibus illis Eccleſias inſtituas Cathedrales, in quibus Viros idoneos, qui tanto congruant oneri, & honori, eligas in Epiſcopos, & accerſitis duobus, vel tribus Epiſcopis vice noſtra munus conſecrationis impendas. Datum Ferraræ ſecundo Kalendas Octobris Pontificatus noſtri anno ſecundo. Venerabilem Virum Lamb. elegiſſemus Epiſcopum Seloviæ, & cuiusdam partis Semigalliæ, quæ commode hærere non poterat, certiſſime eo, quod ipſius Semigalliæ maior pars nondum ad Baptiſmi gratiam perveniſſet, & adeo eſſent diſtantes ab invicem Selovia, & Semigallia, quod perſona eadem commode non poſſet curam gerere animarum in utraque, volentes tam Prælatis, quam ſubditis in poſterum providere, de voluntate, & conſenſu Domini W. Mutinenſis Epiſcopi Apoſtolicæ Sedis Legati, ac ſupradictarum Literarum auctoritate ſuffulti, prænotato Epiſcopo Lamb. de bona voluntate Seloviam reſignanti, totam cum ſuis attinentiis Semigalliam aſſignamus, reſervatis tamen eidem Epiſcopo reditibus, quoscunque habet in Selovia, quousque in prædicta Semigallia competentem habeat manſionem. Datum in Riga. Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo ducenteſimo vigeſimo ſexto, duodecimo Kalend. Aprilis. Præſentibus Domino Guicel Revelenſi Epiſcopo, Joanne Rigenſi Præpoſito, & Magiſtro Militiæ Chriſti, Comite Brocardo, Domino Daniele, & multis aliis.

XV.

Concordia inter ALBERTUM *Epiſcopum Livoniæ, & Magiſtrum Militiæ Chriſti de decimis, & debitis quibusdam, auctoritate* VILHELMI *Epiſcopi Mutinenſis, Legati Apoſtolici facta. Ex Originali.*

Coram nobis W. Divina miſeratione Mutinenſi Epiſcopo, Apoſtolicæ Sedis Legato, inter Venerabilem Patrem ALBERTUM Livoniæ Epiſcopum, & Magiſtrum Militiæ Chriſti quæſtiones huiusmodi vertebantur. Petebat ſiquidem Magiſter ab Epiſcopo ſupplementum ſuæ tertiæ partis in Livonia, ſpecialiter in Caſtris Ikeſcule, & Lenoard, & Mezepol, & terris Theodorici, & pluribus aliis locis. Item centum Marchas pro dampno, quod Magiſtro contingat, occaſione donationis Eſtoniæ, quæ dicebatur facta per Epiſcopum Regi Danorum. Item viginti quinque Marchas, quas dicebatur Epiſcopus recepiſſe de manu cuiusdam Fratris Magiſtri. E contra petebat Epiſcopus a Magiſtro ducentas Marchas pro dampno ſibi facto a Magiſtro in quadam parte Eſtoniæ, quae dicebatur ad ſe pertinere, item trecentas Marchas pro fructibus duarum partium Lettiæ, a Magiſtro indebite multis annis perceptis. Item centum Marchas pro complemento quartæ partis decimæ, quam habet Epiſcopus in parte Magiſtri. Plures, & aliæ inter ipſos controverſiæ movebantur, cum igitur utraque parte faciente Chriſto diſſidiis vexato intellectionem, placuit eis nobis mediantibus taliter concordare, quod omnes prædictæ controverſiæ, & ſi quæ aliæ viderentur inter eos poſſe præteritorum factorum occaſione moveri, dimiſſæ, ac remiſſæ forent inter eos, & penitus abſolutæ, hoc inter eos convento, quod Magiſter Vxorem Joannis de Dole, filios illius, mulieres non poſſit inquietare occaſione concordiæ ſcriptæ inter Epiſcopum, & Magiſtrum de ſucceſſione feudorum, quæ ſunt in Inſula Dune, quæ dicitur Inſula Regis. Alias autem prædictum ſcriptum & concordia perpetuam habeat firmitatem. Item quod Magiſter concedat Epiſcopo ſeptem decem Marchas, & item tredecim, quas ſibi alias debebat Epiſcopus, uſque ad quindecimam diem futuri Paſchæ Reſurrectionis, ita quod exnunc uſque ad duos annos poſſideat Magiſter integram quartam partem decimæ, ſive cenſus, qui ad Epiſcopum pertinet in Venda, & Segvaldo pro ſolutione ſupradictarum triginta Marcharum, eo tamen adiecto, quodſi in prædicto termino quindecem Paſchæ Dominus Epiſcopus ſolverit Magiſtro prædictas triginta Marchas argenti, reddat Magiſter Epiſcopo novem Laſt ſiliginis pro primo Anno, quo percepit Epiſcopi partem, retento decem Laſt pro duobus dimidiis, quæ debet Epiſcopus duabus Eccleſiis Magiſtri in prædictis Caſtris. Sequentis autem anni, & aliorum recipiat quartam ſuam Epiſcopus, ſicut ſolet. Quotquot autem fuerint Parochiales Eccleſiæ in parte Magiſtri, dabit perpetuo Epiſcopus unicuique Eccleſiæ ſingulis annis dimidium Laſt de ſua quarta decimæ, ſive cenſus, quam habet in parte Magiſtri, ſecundum tenorem Literarum Apoſtolicæ Sedis. Magiſter vero eisdem Eccleſiis unum Laſt,

 &

Anno 1226.

& dimidium pro unaquaque ſingulis annis tenebitur miniſtrare. Ita videlicet, quodſi apud Eccleſiam Sacerdos manſerit, habeat prædicta duo Laſt, & alios Eccleſiæ reditus. Alioquin & Laſt, & alii reditus in utilitatem Eccleſiæ, ſive in domibus, ſive in agris, cum bonorum Parochianorum arbitrio convertat. Convenit præterea inter eos, quodſi Magiſter poterit ſibi ſubiugare de Lettia partem æquivalentem illi, quam ipſe Epiſcopus Theodorico de Cocanſi conceſſit in Warka, eam dividere cum Epiſcopo minime teneatur. Datum in Riga Anno Dn. MCCXXVI. duodecimo Calendas Maii.

XVI.

1231.

Confirmatur a Summo Pontifice Electio Epiſcopi Rigenſis facta a Capitulo Rigenſi, caſſata Electione Archiepiſcopi Bremenſis. Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.

Gregorius Epiſcopus Servus Servorum Dei, dilectis filiis Præpoſito, & Capitulo Rigenſi ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Cum Eccleſia veſtra Paſtoris ſolatio deſtituta, Venerabilis Frater noſter Bremenſis Archiepiſcopus A. Clericum in ea eligens, & inſtituens ordinavit, ſe diu fuiſſe in quaſi poſſeſſione ordinationis huiusmodi aſſeverans, vosque dilectum filium N. Canonicum Sanctæ Mariæ Magdenburgenſis, ordinis Præmonſtratenſis vobis in Epiſcopum duxeritis eligendum, Nos metuentes, ne novella Eccleſiæ veſtræ plantatio quaſſata litigiis, irreparabilem incurreret læſionem, dilecto filio noſtro Oſein. Nicolai in carcere Julliano Diacono Cardinali Apoſtolicæ Sedis Legato mandavimus, ut ſi dicti electi ab eo moniti electionibus de ſe factis ſponte non cederent, ipſe inquiſitione præhabita, & his, quæ ſuper hoc acta fuerant, apud Sedem Apoſtolicam diligenter inſpectis, ſi reperiret Bremenſem Archiepiſcopum in prænotata quaſi poſſeſſione fuiſſe, ordinationem dicti A. ſi perſona eius eſſet idonea, confirmaret. Sed ne in poſterum Rigenſi Eccleſiæ præiudicium ex hoc contingeret generari, Archiepiſcopo, & Capitulo Bremen. interdiceret, ne de cætero in prædicta Eccleſia, vel aliis de Livonia electionem, ordinationem, ſeu aliquod ius metropoliticum ſibi præſumerent uſurpare, perpetuum ſuper hoc eis ſilentium imponendo, conceſſa Rigenſi Capitulo libere eligendi licentia, ſicut habent cæterae Eccleſiae Cathedrales: quod ſi dictam ordinationem minus Canonicam, vel perſonam indignam eſſe conſtaret, & Capituli electionem de perſona idonea Canonice celebratam, electionem confirmaret eandem, & electo faceret munus conſecrationis impendi, alioquin ea rite caſſata de tali Rigen. Eccleſiae provideret, qui tanto congrueret oneri, & honori. Unde licet præfatus Cardinalis neutrum electorum ad cedendum potuerit inducere, ac intentationem Bremenſis Eccleſiae, quoad quaſi poſſeſſionem prædictam, ſatis invenerit eſſe fundatam, tamen præfati ordinatione, in cuius proceſſu peccatum fuit, contra formam Generalis Concilii, exigente iuſtitia, irritata, electionem memorati Canonici, cum eam Canonicam, & celebratam de perſona idonea reperiſſet, non obſtante appellatione frivola Bremenſis Eccleſiae, confirmavit. Nos igitur veſtris ſupplicationibus inclinati, quod ſuper hoc factum eſt a Legato prædicto, de Fratrum noſtrorum conſilio, authoritate Apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus, perpetuum ſuper hoc Bremenſi Eccleſiae ſilentium imponentes. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtrae confirmationis infringere, vel ei auſu temerario contraire, ſi quis autem hoc attemptare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe noverit incurſurum. Datum Lateran. VI. Idus Aprilis Pontificatus noſtri Anno quinto.

Anno 1231.

XVII.

1234.

Gregorius IX. *Papa concedit Vilhelmo Legato ſuo, ut Epiſcopatus Livoniæ unire, & dividere, ac transferre valeat. Ex Originali.*

Gregorius Epiſcopus Servus Servorum Dei. Venerabili Fratri V. Epiſcopo quondam Mutinenſi, Apoſtolicæ Sedis Legato ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.

Licet Epiſcoporum translatio, & mutatio Sedium ad Romanum Pontificem de Jure pertineat, nec ſit absque ipſius licentia facienda, utrumque tamen tunc demum debet fieri, cum urgens neceſſitas, & evidens utilitas id fieri perſvadent. Cum itaque ſicut noſtris fuit auribus intimatum in Revelia, Vironia, & quibusdam aliis terris Legationi tuæ commiſſis, tanta ſit temporalium rerum inopia, quod non ſolum unius uni, ſed etiam vix duorum Epiſcopatuum uni Epiſcopo ſufficiunt facultates, & propter Epiſcoporum defectum, ſalus negligitur animarum. Nos volentes ipſarum ſaluti conſulere, ac devotionem tuam proſequi gratia ſpeciali, ut creditae tibi legationis officium ad honorem Dei, & animarum ſalutem proficiat, earundem præſentium tibi auctoritate concedimus, ut Epiſcopatus unire, ac dividere valeas, & transferre de uno loco ad alium, inſtituere de novo Epiſcopos, & conſecrare, & limitare Epiſcopatus, ubi expedire videris in prædictis Terris, cum utilitas, & neceſſitas hoc expoſcunt, Contradictores per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo. Non obſtantibus aliquibus literis a Sede Apoſtolica impetratis. Datum Laterani ſecundo Calendas Martii Pontificatus noſtri Anno ſeptimo.

Anno 1234.

XVIII.

Eccleſiæ Rigenſi, & Petri pro commodiore Parochorum ſuſtentatione adiiciuntur viginti quinque Unci Terræ. Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.

Boldinus miſeratione divina Semigallienſis Epiſcopus, Apoſtolicae Sedis Legatus omnibus Chriſti Fidelibus hanc paginam inſpecturis, pacis, & ſalutis perpetuæ incrementum. Cum nos in partibus Semigalliae, Curoniae, Livoniae, & Heſtoniae, cæterisque Neophicorum, & Paganorum Provinciis, & Inſulis converſis, & convertendis Legationis officio fungeremur, conſiderantes ſtatum quarundam Parochiarum, quod Sacerdotes earum præbendas certas non haberent, ipſis debitae pietatis intuitu duximus pro poſſe noſtro aliquatenus ſuccurrendum. Auctoritate igitur Apoſtolica, & noſtra dotamus Eccleſiam Beati Petri in Riga, inbeneficiantes Literarum noſtrarum præſentium exhibitorem, Jordanum eiusdem Eccleſiae Plebanum in viginti quinque uncis in Curonia, in Caſtellatura Lodgiae, in Provincia Ugeſſe, quos uncos tam ei, quam Succeſſoribus ſuis ſecundum æſtimationem uncorum, qui fuerunt intra viginti annos, aſſignamus cum decimis, & omni iure, ſalvo nobis iudicio ſupremo, in perpetuum poſſidendos, libertate Neophicorum de ipſis Terris manente illæſa, iuxta quod in Literis exinde confectis plenius continetur. Nos vero factum hoc noſtrum tam pium, quam honeſtum ratum eſſe volentes, ſcripti huius, ac Sigilli noſtri patrocinio confirmamus, diſtricte ſub pœna Excommunicationis inhibentes, ne quis hanc collationis noſtrae paginam, & confirmationis præſumat infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem contra præſumpſerit, indignationem Dei omnipotentis, & Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius, nec non Domini Papae ſententiam, & noſtram ſe noverit incurſurum. Datum Rigae Anno Domini milleſimo ducenteſimo triceſimo quarto. Quinto Kalendas Maii.

Anno 1234.

XIX.

1237.

Bulla Gregorii IX. *Papæ, qua Ordinem Militiæ Chriſti unit cum Ordine Fratrum Domus Theutonicorum. Ex Originali.*

Gregorius Epiſcopus Servus Servorum Dei. Venerabili Fratri Epiſcopo quondam Mutinenſi, Pœnitentiario noſtro, Apoſtolicae Sedis Legato ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Grato dilectorum filiorum Magiſtri, & Fratrum Hoſpitalis Sanctae Mariae Theutonicorum religionis odore ſe per mundi climata diffundente, provenit de gratia Redemptoris, quod eadem eſt, & Apoſtolicae Sedi cara non modicum, & dilecta multitudini fidelium Populorum, inde fit, quod dilecti filii Præceptor, & Fratres Militiae Chriſti de Livonia, ex ſignis evidentibus præſumentes tam dicti Hoſpitalis collegium, in virtutum amplexibus eſſe multipliciter ſtudioſum, pluries Magiſtrum eundem, ut eos ſuo incorporaret Ordini, per Nuntios, & ſpeciales Literas affectuoſe, ſicut accepimus, exorarunt, a Nobis tandem illud idem poſt caſum lugubrem, quem in occaſu Magiſtri, & quinquaginta Fratrum eiusdem Militiae, ac Peregrinorum quam plurium, paganorum ſæviente perfidia noviter pertulerunt, una cum Venerabilibus Fratribus noſtris Rigenſi, Tharbatenſi, & Oſilienſi, Epiſcopis per flebiles Literas ſuppliciter poſtulantes, ſpe ſibi propoſita, quod cum prædicti Magiſter, & Fratres ſtrenuam, & famoſam habeant in ſua Domo militiam, omni theſauro pretioſius arbitrantem animam pro illo ponere, qui ſuam pro redemptione Fidelium noſcitur poſuiſſe, divina ſuffragante potentia provenire valeat, quod ipſi ad invicem, ſi unum ovile fuerint, cito partem oppoſitam dextera conterent triumphanti, ibi celebrem

Anno 1237.

brem redditeri Patris æterni Filium, ubi colentium poteſtates aëreas infinita multitudo periit animarum. Nos igitur, qui nihil gratius ampliatione Catholicae fidei reputamus, digne volentes, ut eorundem Præceptoris, & Fratrum pium deſiderium ad effectum perveniat exoptatum, quinimmo plena credulitate tenentes, quod Fratribus Hoſpitalis eiusdem apponat Dominus in Livonia reperiri Magnificos, quos ſua virtute reddidit in Pruſſiae partibus, ad victoriam expeditos, ipſorum ordini memoratos Praeceptorem, & Fratres de Fratrum noſtrorum conſilio uniendos duximus, cum bonis omnibus eorundem, auctoritate Apoſtolica ſtatuentes, ut ipſi, & cæteri Fratres praedicti Hoſpitalis Sanctae Mariae Theutonicorum, qui pro tempore fuerint in Livonia, ſicut hactenus ſub Diœceſanorum, & aliorum Prælatorum ſuorum iurisdictione conſiſtant, non obſtantibus indultis memoratis Magiſtro, & Fratribus Privilegiis libertatis, & ſi forte aliquis eorundem Fratrum per aliquem iam dictorum Diœceſanorum, vel Praelatorum ſententia excommunicationis, vel ſuſpenſionis aſtrictus in locum alium transferatur, tam diu vitetur a Fratribus, & ſuſpenſus etiam habeatur, donec excommunicatori, vel ſuſpendenti ſatisfaciat, ut tenetur. Decernimus etiam, ut quae ibidem pro libertate Eccleſiarum, vel Neophitorum, aut pro ſtatu terrae ſunt per Sedem Apoſtolicam ordinata, vel per ipſam in poſterum ordinari contigerit, ab eisdem in Livonia conſtitutis inviolabiliter obſerventur, & praefata terra, quae iuris, & proprietatis Beati Petri eſſe dinoſcitur, per eos, aut alios nullius unquam ſubiiciatur Dominio poteſtatis. Volumus tamen, ut indulta ſupradictis Praeceptori, & Fratribus a Sede Apoſtolica ante huiusmodi unionem in ſuo robore perſeverent. Tu itaque, cui virtutum Dominus ſuper exaltanda gratia ſui nominis affectum tribuit, & effectum, omnem, quam potes, opem, & operam largiaris, ut quod in ſpe noſtra ex huiusmodi unione geritur, in productione gratorum haberi fructuum, ſuperna propitiante gratia videatur, ſicque fiat, quod ex hoc nobis, & lætitiae multitudo proveniat, & tibi tandem claritatis æternae radius illuceſcat. Datum Viterbii ſecundo Idus Maii Pontificatus noſtri Anno undecimo.

XX.

Vilhelmus *Legatus Apoſtolicus profert terminos Rigenſis Eccleſiæ, & limitat Diœceſes Curonenſem, & Semigallienſem. Ex Originali.*

Anno 1237.

Dilectis in Chriſto Fratribus omnibus, praeſentes Literas inſpecturis. W. (Wilhelmus) divina miſeratione Epiſcopus quondam Mutinenſis, Pœnitentiarius Domini Papae, Apoſtolicae Sedis Legatus Salutem in Nomine Jeſu Chriſti. Noveritis nos recepiſſe a Sede Apoſtolica Literas in hanc formam.

Gregorius Epiſcopus Servus Servorum Dei. Venerabili Fratri W. (Wilhelmo) Epiſcopo quondam Mutinenſi Pœnitentiario noſtro, Apoſtolicæ Sedis Legato ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Licet Epiſcoporum translatio, & mutatio Sedium ad Romanum Pontificem de Jure pertineat, nec ſunt absque ipſius licentia faciendae, utrumque tamen tunc debet fieri, cum urgens neceſſitas, & evidens utilitas, id fieri perſvadent. Cum itaque, ſicut noſtris fuit auribus intimatum, in Revalia, Vironia, & quibusdam aliis terris Legationi tuae commiſſis, tanta ſit temporalium rerum inopia, quod non ſolum unius uni, ſed etiam vix duorum Epiſcopatuum uni Epiſcopo ſufficiunt facultates, & propter Epiſcoporum defectum, ſalus negligitur animarum: Nos volentes ipſarum ſaluti conſulere, ac devotionem tuam proſequi gratia ſpeciali, ut creditae tibi Legationis officium ad honorem Dei, & animarum ſalutem proficiat earundem, praeſentium tibi auctoritate concedimus, ut Epiſcopatus unire, ac dividere valeas, & transferre de uno loco ad alium, inſtituere de novo Epiſcopos, et conſecrare, et limitare Epiſcopatus, ubi expedire videbis in praedictis terris, cum utilitas, et neceſſitas hoc expoſcunt in Revalia, et Vironia, Lundenſis Eccleſiae iure ſalvo, Contradictores per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo. Datum Interamnae quinto Kalendas Junii Pontificatus noſtri anno decimo. Huius igitur auctoritate Reſcripti viſo manifeſte, quod Eccleſia, et Epiſcopatus Rigenſis tam in Nuntiis Romanae Eccleſiae, quam in aliis negotiis, quae multas requirunt expenſas, ſuper profectum novae Chriſtianitatis, quaſi totaliter pro omnibus aliis Epiſcopis, et Eccleſiis ſuſtineant pondus diei et æſtus, nec habeat Diœceſis Rigenſis ultra Dunam, cum ipſa Civitas ſuper littore Dunae ſedeat, terminos limitatos. Videntes ex hoc manifeſtum profectum Chriſtianitatis, et quod alias vix aut nunquam pro-

Anno 1237.

ficiet Chriſtianitas, ultra Dunam ſic terminos illius Diœceſis limitamus, ut in Diœceſi Rigenſi illi termini computentur, qui includuntur inter Vendam, et Dunam, ſicut aſcendit Venda de mari, usque ad locum, ubi Aboa intrat in Vendam, et ſicut Aboa aſcendit usque ad ortum ſuum, et ſicut de ortu Aboæ recta linea flectitur limes verſus Dunam usque ad Caſtrum, quod Cocanis nuncupatur, et iſtorum terminorum conſtituimus prædictam Eccleſiam et Epiſcopum poſſeſſores, ita, quod nemo infra prædictos terminos ſine voluntate prædicti Epiſcopi, et Eccleſiae audeat occupare, et quicunque de prædictis terminis Epiſcopo, vel Eccleſiæ Rigen. occupando, poſſidendo vel impediendo violentiam fecerit, noverit ſe, ni præmonitus infra quindecim dies ceſſaverit, authoritate, qua fungimur, Apoſtolica, Excommunicationis vinculo innodatum: ſalvis terminis Curiae, ſive Marchiae Civitatis Rigenſis, ſecundum quod in noſtris, quas habent, Literis continetur. Si quis autem infra prædictos terminos exiſtimaverit ſe aliquid iuris habere, hoc apud legitimum Judicem proſequatur. Curonenſem vero Diœceſim ſic limitamus, ut quidquid eſt inter Memelam, et prædictum fluvium Wende, usque ad Litoviam, et ſicut Aboa clauditur verſus fluvium Wende, usque ad terminos Semigalliae, in Curonenſi Diœceſi computetur. Semigallienſem autem Diœceſim ſic limitamus, ut quidquid extra prædictos terminos de Semigallia, et extra Curoniam concluditur inter Memelam, et Dunam citra fluvium Nigerix, et directam lineam ab ortu Nierz, contra Płoecke, in Semigallienſem Diœceſim computetur, has vero limitationes fecimus de conſilio, et voluntate Venerabilium Patrum Epiſcoporum, et dilectorum Fratrum H. Præpoſiti, et Capituli Semigallienſis, cum Sedes ibi vacaret, et aliorum de Terra Prælatorum. Datum in Riga Anno Dominicae Incarnationis milleſimo ducenteſimo trigeſimo ſeptimo.

XXI.

1239.

Nicolaus *Epiſcopus Rigenſis cedit Eccleſiæ ſuæ de quarta parte Inſulæ Oſmaſſare. Ex Originali.*

Nicolaus miſeratione Dei Rigenſis Epiſcopus omnibus, ad quos præſentes Literae pervenient, ſalutem in Nomine JEſu Chriſti. Ne pernicioſe labantur cum tempore, quae rationabiliter aguntur in tempore, ſcripto præſente proteſtamur, et Sigilli noſtri appenſione, quia proprietatem, et omne ius, quod nos habuimus in quarta parte Inſulae, quae Oſmaſſare vocatur, noſtrae aſſignavimus Eccleſiae conferendo. Tum ad perpetuam noſtri memoriam tanto devotius habendam, tum ad pacem, et concordiam inter nos, Succeſſoresque noſtros, et Capitulum ſolidandam. Fuerat enim pridem in litis quæſtione inter nos ex parte una, et Dominum Joannem bonae memoriae Epiſcopum, et Capitulum ex altera ventilata. Requirentibus nobis eandem partem Inſulae a Wiebero de Menenden Lacio, qui eam ab Anteceſſore noſtro piae memoriae Domino Alberto feudaliter receperat, et a nobis poſtea recipere neglexerat multis annis, dictoque Præpoſito allegante pro Eccleſia, quod de beneplacito prædicti Anteceſſoris noſtri idem Wieberus eam Eccleſiae contuliſſet, et Eccleſia quiete multis eam annis hactenus poſſediſſet, licet probare conſenſum Epiſcopi non valeret. Nunc vero eandem partem, ut dictum eſt, contulimus, et omnes reliquas integraliter cum iſta confirmavimus, de quibus quæſtio non eſt mota. Acta ſunt hæc in Capitolio Rigenſi Anno gratiae 1239. Pontificatus noſtri octavo. Præſentibus Domino Wolberto Præpoſito, Ludolwo Priore, Henrico Cancellario, Lamberto Camerario, Henrico Scholaſtico, Joanne Cantore, Gotſchalco Cuſtode, aliisque fere Canonicis fratribus Univerſis.

Anno 1239.

XXII.

1243.

Alberti *Archiepiſcopi Rigenſis Sententia, qua ſpatium ad Aquilonem Monaſterio adiacens, ipſi Monaſterio contra intentionem Civium Rigenſium adiudicat. Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

Albertus conſervatione divina ſanctae Rigenſis Eccleſiae Archiepiſcopus, & totius Livoniae, Eſtoniae, & Pruſſiae Metropolitanus, omnibus præſentem paginam inſpecturis ſalutem in Domino ſempiternam. Cum ſuper quodam ſpatio ad Aquilonem Monaſterio adiacenti, & murorum ambitu ad cimiterium deputato, inter Capitulum noſtrum ex parte una, & Cives Rigenſes ex altera coram nobis quæſtio verteretur, lite legitime conteſtata ad fundandam intentionem ſuam Præpoſitus, &

Capi-

Anno 1243.

Capitulum allegarunt, quod felicis recordationis ALBERTUS quondam Rigenſis Epiſcopus fundator Civitatis eiusdem, & Eccleſiae ad conſtrüendum Monaſterium, & Clauſtrum cum domibus neceſſariis, aream ſub expreſſis, & certis terminis limitavit, intra quos prædictum ſpatium eſſe ſitum, utpote immediate adiacens Monaſterio aſſerebant. Proponente itaque parte Civium ex adverſo, quod prædictum ſpatium nequaquam intra præfatos terminos ſitum eſſet, nec etiam ad proprietatem Eccleſiæ, ſed ad communem utilitatem, & libertatem omnium pertineret. Pars Capituli Inſtrumentum donationis prædicti Fundatoris exhibuit, cuius per omnia tenor talis fuit: ALBERTUS Dei Gratia &c. Cum a prima fundatione Rigenſis Civitatis ius habuerimus conferendi areas ad habitandum ſingulis competentes, poſcente tandem tempore aream quoque, quam decuit ad conſtruendum Monaſterium, & Clauſtrum cum domibus neceſſariis nobis, Eccleſiæ noſtræ Cathedrali placuit aſſignare. In die B. Jacobi Apoſtoli Pontificialibus induti cum reliquis Civibus, & proceſſione ſolenni Cleri, & Populi proceſſimus ad locum, ubi extra murum Civitatis Livones habitationem habebant, cum conſenſu omnium eligentes, conferentes, luſtrantes, & conſervantes eundem locum Beatae Virgini Mariae, & Eccleſiae Cathedrali, ita ſane, ut quidquid continetur intra murum, Dunam, & foſſatum, quod ultra latericiam domum circulariter, & directe concurrit ad cornu muri citra portam magnam, & viam, ad aream pertineat ſupradictam. Areas autem, quas ibidem Livones ſeu Theutonici habuerant, recompenſatione aliarum arearum, ſeu certo pretio comparavimus ab eisdem, eadem hora ſolenniter, & diſtricte ſub anathematis vinculo percellentes omnem hominem, qui inpoſterum Eccleſiam ſuper eadem area indebite præſumeret moleſtare. Teſtes ſunt Joannes Præpoſitus Rigenſis, & totus Conventus &c. Acta ſunt hæc Anno Dom. Incarnationis MCCXI. VIII. Kalendas Auguſti Pontificatus noſtri Anno XIV. Cum itaque cornu muri, de quo in Inſtrumento fit mentio, Capitulum, fuiſſe citra Conſiſtorii portam, aſſereret, de quo ducto funiculo ad terminum quendam domus lateritiae contra viam, incluſum intra aream Eccleſiæ prædictum ſpatium appareret, & pars Civium contra hoc nihil rationabile diceret, licet Inſtrumentum mentionem facere de porta illa, quæ quondam apud S. Paulum fuerat, allegaret, cum Judex non ſemper ad unam ſpem probationis applicet mentem ſuam, ſed ex confeſſionibus, depoſitionibus, & allegationibus, & aliis, quae in eius præſentia proponuntur, informet animi ſui motum. Nos ex his, quae acta ſunt in iudicio coram nobis, de poſſeſſione & proprietate prædicti loci ſufficienter, et plene docuiſſe Capitulum attendentes, et quod iuxta conſvetudinem aliarum Eccleſiarum ante Eccleſiam ipſam illum ſit cimiterium, in quo corpora fidelium ibidem ſepeliri pro tempore volentium aſſumantur, ſententialiter diffinimus ſæpedictum ſpatium ſive locum ad ius, et proprietatem Eccleſiae terminandae pertinere, ut autem prædicti Cives pro libertate, vel utilitate communi nihil in eo poſſint, aut debeant vendicare, aut ipſam de fiſco aliquatenus impedire, quominus ſibi liceat ſæpedictum ſpatium, ſive ad cimiterium, ſive ad alium quemcunque uſum Eccleſiaſticum voluerint deputare, Contradictores perpetuo Anathemate, quo iratus Dominus animas percutit innodantes: ſuper areis muro adiacentibus, quae in lite ſunt inter partes, utriusque partium iure ſalvo, cum de ipſis voluerint experiri. Teſtes ſunt Venerabilis Frater noſter Alexander Epiſcopus Tharbaten. Hermanus Præpoſitus Rigenſis, Hermanus Prior, Joannes de Wechra, Hermanus Martinus, et plures alii de Conventu, Theodoricus Commendator de Wolbenborch, Everhardus, Baldvinus, Cæſarius, Fratres de domo Theutonica, Gerbardus Capitaneus peregrinorum in Riga, Alexander milites de Slauta, quorum Sigilla inferius ſunt appenſa. Actum Rigae Anno Domini MCCXLIII. quarto Idus Septembris.

XXIII.

1247.

INNOCENTIUS IV. *Limitationem Epiſcopatus Rigenſis a* VILHELMO *Epiſcopo Sabinenſi Legato Apoſtolico factam, confirmat. Ex Originali.*

INNOCENTIUS Epiſcopus Servus Servorum Dei. Venerabili Fratri Epiſcopo, et dilectis filiis Præpoſito, et Capitulo Rigen. Eccleſiae. Præmonſtraten. Ordinis ſalutem, et Apoſtolicam benedictionem. Juſtis petentium deſideriis dignum eſt nos facilem præbere aſſenſum, et vota, quae a rationis tramite non diſcordant, effectu proſequente complere. Veſtra ſane petitio nobis exhibita continebat, quod cum olim felicis recordationis Gregorius Papa Praedeceſſor noſter, uniendi, ac dividendi, transferendi, vel inſtituendi de novo, et etiam limitandi Epiſcopatus in Livonia, Revalia, & Vironia, Venerabili Fratri noſtro Epiſcopo Sabinen. tunc in partibus illis Apoſtolicae Sedis Legato per ſpeciales literas plenam conceſſerit poteſtatem, idem Epiſcopus huiusmodi authoritate mandati Epiſcopatum Rigenſis Eccleſiæ duxit certis finibus limitandum, prout in ipſius Epiſcopi literis dicitur plenius contineri, quod ratum haberi a nobis humiliter ſupplicaſtis. Nos igitur veſtris ſupplicationibus inclinati, quod ab eodem Epiſcopo in hac parte provide factum eſt, ratum, & gratum habentes, illud authoritate Apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ confirmationis infringere, vel ei auſu temerario contraire, ſi quis autem hoc attemptare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe noverit incurſurum. Datum Ludguni ſecundo Idus Julii, Pontificatus noſtri anno quarto.

XXIV.

1251.

INNOCENTIUS IV. *Papa confirmat Cardinalium deputatorum Ordinationem, qua Epiſcopatus Semigallienſis ſupprimitur, & Semigallia ad Epiſcopatum Rigenſem adiungitur. Ex Originali.*

INNOCENTIUS Epiſcopus Servus Servorum Dei. Venerabilibus Fratribus Archiepiſcopo Livoniæ, et Pruſſiæ, ac Rigenſi, et Curonienſi, Epiſcopis, et dilectis Filiis, Capitulo Rigen. ac Fratri Theodorico Magiſtro, et Fratribus Hoſpitalis S. Mariae Theutonicorum in Livonia, et Curonia ſalutem, et Apoſtolicam benedictionem. Quae de ſpeciali mandato noſtro ſunt inſtituta, provide ac ſalubriter ordinata, decet Apoſtolico communiri præſidio, ut inconcuſſae robur firmitatis habeant, et illibata perſiſtant. Sane cum ordinationes, quae Rigen. Semigallien. et Curonien. tangebant Eccleſias, reformatione, et correctione indigere in aliquibus viderentur, Nos ordinationes ipſas corrigendas, et reformandas Venerabilibus Fratribus P. Albanen. et Gvilelmo Sabinen. Epiſcopis, ac dilecto filio noſtris J. tituli Sancti Laurentii in lucem Presbytero Cardinali duximus committendas, qui diligenter naturam huiusmodi negotii attendentes, certam ſuper his Ordinationem Vobis Frater Archiepiſcope, ac Fili Magiſter, nec non Procuratoribus veſtris, Fratres Epiſcopi, et filii Capitulum præſentibus, et conſentientibus feciſſe noſcuntur, prout in patentibus literis inde confectis, et ſignatis Sigillis Epiſcoporum et Cardinalis prædictorum, ac etiam veſtris iam dicti Archiepiſcope, et Magiſter plenius continetur. Nos itaque veſtris ſupplicationibus inclinati, ordinationem huiusmodi per Albanen. ac Sabinen. Epiſcopos, et Cardinalem præfatos ſuper præmiſſis provide factam, ratam, et firmam habentes, eam authoritate Apoſtolica confirmamus, et præſentis ſcripti patrocinio communimus, tenorem autem Literarum ipſarum de verbo ad verbum præſentibus fecimus annotari, qui talis eſt.

Petrus miſeratione divina Albanen. & Gvilelmus eadem miſeratione Sabinen. Epiſcopi, ac Joannes Dei Gratia tituli S. Laurentii in lucem Presbyter Cardinalis, omnibus Chriſti fidelibus, ad quos præſens ſcriptum pervenerit, ſalutem in Nomine JEſu Chriſti. Veſtra noverit univerſitas evidenter, quod cum Dominus Papa diligenter attendens, quod quædam ordinationes, quae Rigen. Semigallien. & Curonien. tangebant Eccleſias, reformationem, & correctionem in quibusdam non immerito requirebant, correctionem, & reformationem ordinationum huiusmodi nobis viva voce duxerit committendam, Nos attendentes, quod Rigen. Eccleſia, quae in dilatatione fidei Chriſtianae, utpote primitiva, & præcipua pro univerſis Eccleſiis in partibus Livoniae, & Eſtoniae laboravit, adeo in ſuis iam fuerat diminuta limitibus, quod niſi eiusdem Eccleſiae ampliarentur termini, paganorum incurſibus, quibus frequentius conquaſſatur, reſiſtere non valeret, nec divinus cultus, ſicut ab eadem incepit Eccleſia, debitum ſuſciperet incrementum, ut eiusdem Eccleſiae ſolicitudini condigno reſpondeatur affectu, Terram, quae Semigallia dicitur, authoritate nobis in hac parte commiſſa, Diœceſi eiusdem Rigen. Eccleſiæ decernimus uniendam. Ita quod Rigen. Epiſcopus ipſam Semigalliam cum omni iurisdictione, & iure temporali, & ſpirituali poſſideat, excepta tertia parte eiusdem Semigalliæ, quam Fratres Domus Sanctæ Mariæ Theutonicorum cum decimis, & omni iure, & iurisdictione temporali poſſident, & hactenus poſſederunt, & ſic nullus de cætero in eadem Semigallia præficietur Epiſcopus, quia cum quædam pars ſit Rigen. Diœceſis, quae tantae latitudinis non exiſtit, quod ſi tota etiam converſa foret ad fidem,

ANNO 1251.

dem, proprium non posset Episcopum sustinere, verum cum bonae memoriae S. Moguntinus Archiepiscopus discretum Virum Fratrem Henricum dictum de Luccebburg de Ordine Fratrum Minorum facti illarum partium prorsus ignarus, in Semigallien. Episcopum auctoritate Apostolica duxerit promovendum; Nos eundem Fratrem ad totam Curonien. Diœcesim nunc Pastore vacantem duximus transferendum, quam totam Curoniam, sive Curlandiam pro suae Diœcesis terminis tam idem Frater Henricus, quam Successores eius pacifice possideant, & quiete. Ita tamen, quod Magister, & Fratres Domus Sanctae Mariae Theutonicorum in eadem Curonia duas partes eiusdem Terrae cum decimis, & omni iure, & iurisdictione temporali possideant, & eodem modo præfatus Curonien. Episcopus tertiam partem residuam eiusdem Terrae cum omni iure, & iurisdictione temporali, & spirituali pacifice possideat, & quiete. Quia vero Capitulo Rigen. ab eodem Rigen. Episcopo, ante præsentem ordinationem nostram ducentorum uncorum in Donedange, & Thargele in eadem Curonien. Diœcesi reditus fuerant assignati, reditus ipsos præfatos Capitulum exnunc in perpetuum cum decimis, & omni temporali iurisdictione, & iure retinere volumus, & mandamus, quos tamen iidem Capitulum a Diœcesano loci suscipient, & etiam possidebunt, prout superius est expressum, tam in portione Fratrum, & Capituli prædictorum, quam in tota Curonien. Diœcesi, Episcopo Diœcesano omnibus iuribus servatis, quae non possunt, nisi per Episcopum exerceri. Et quoniam propter paganorum frequentes incursus, & alia emergentia negotia peragenda, Curonien. Episcopum in Civitate Rigen. contingit sæpius commorari, domum, & aream, quam bonae memoriae Semigallien. Episcopus habuerat in eadem Civitate Rigen. eidem Curonien. Episcopo decernimus, & volumus assignari, cum idem Curonien. pretium, pro quo eadem domus, & area redemptae fuerunt, paratus Rigen. Episcopo fuerit exhibere. Et ne Sedes Metropolica, quae ab eodem Domino Papa de novo in illis partibus est creata, debito careat fundamento, ex suæ titulo dignitatis, decernimus ordinandum, ut Archiepiscopus, qui ad illam Metropolim est assumptus, in Civitate Rigen. prædicta, quae nobilior ex multis causis, & habilior aliis Ecclesiis illarum partium esse videtur, Sedem Archiepiscopalem constituat, secundum quod ei per literas Apostolicas est indultum, si autem idem Rigen. Episcopus cedere Episcopatui Rigen. vel ad alium Episcopatum se transferre voluerit, id ei authoritate præsentium indulgemus, & sic memoratus Archiepiscopus nominatam Rigen. Ecclesiam pro Metropoli libere valeat adipisci. Alioquin dictus Rigen. quoad vixerit, pacifice in statu præsenti, tam in Civitate, quam Diœcesi Rigen. permaneat, eodem Archiepiscopo tam in Civitate Rigen. quam per totam suam Provinciam iurisdictionem Metropoliticam exercente. Quod autem huiusmodi ordinatio facta de consensu eiusdem Archiepiscopi & Fratris Theodorici dicti de Gruenig, Magistri eiusdem Domus Sanctæ Mariæ Theutonicorum in Prussia, & Livonia, et discreti Viri Alexandri Sacristæ, & Lamberti Canonici Rigen. Procuratorum Episcopi, & Capituli Rigen. prædictorum, & Celini Canonici Sancti Theobaldi Metensis, Procuratoris eiusdem Fratris Henrici quondam Semigalliensis Episcopi, nunc vero Episcopi Curoniensis, rata permaneat, & inviolabiliter observetur, Sigillorum nostrorum munimine una cum Sigillis prædicti Archiepiscopi, ac memorati Magistri ipsam duximus roborandam. Datum Lugduni quinto nonas Martii Pontificatus Domini Innocentii Papæ IV. Anno octavo. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire, si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Lugduni secundo Idus Martii Pontificatus nostri Anno octavo.

XXV.

NICOLAUS *Episcopus Rigensis medictatem partis in Semigallia a Summo Pontifice Episcopatui Rigensi adiunctæ, Ecclesiæ suæ donat. Ex Originali.*

NICOLAUS divina miseratione Rigen. Episcopus, Omnibus hanc literam visuris gratiam in præsenti, & gloriam in futuro.

Cum ex officio Pastorali, & sollicitudine paterna gregibus nobis commissis, non solum in præsenti, verum etiam in futurum, prout possumus, providere tenemur, Ecclesiae nostrae Cathedralis defectui paterne, & misericorditer compatientes, ne solempne divinum officium, quod

ANNO 1251.

quod incessanter diebus, ac noctibus in ipsa Domino JEsu Christo, & piæ eiusdem Genetrici Mariæ exhibetur, propter defectum personarum, & rerum inopiam valeat annihilari, eandemque Ecclesiam tanquam filiam dilectam a Domino JEsu Christo nobis commissam temporibus nostris, secundum possibilitatem nostram, non solum in spiritualibus verum etiam in temporalibus promovere, honorare volumus, & exaltare. Igitur pro remissione nostrorum peccaminum, dimidietatem nostræ partis in Semigallia, quæ a Domino Papa nostro Episcopatui unita est, & confirmata, eidem Ecclesiae nostrae cum omni iure spirituali, ac temporali libera voluntate contulimus perpetuo possidendam. Et ne donatio nostra in posterum ab aliquo hominum possit in irritum deduci, præsentem paginam Sigilli nostri appensione roboratam, ipsi dedimus in munimen, pœna anathematis omnem hominem percellentes, qui præmemoratam Ecclesiam in parte prædicta ausus fuerit molestare. Data in Riga Anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo quinquagesimo primo, Pontificatus nostri Anno vigesimo secundo.

XXVI.

1254. *Divisio Semigalliæ inter Archiepiscopum, & Capitulum Rigense, & Fratres Ordinis Theutonici. Ex Originali Sigil. 10.*

ALBERTUS miseratione divina Archiepiscopus Livoniæ, Estoniæ, & Prutiæ, ac Rigensis Ecclesiæ, Hermanus Præpositus, & Capitulum Rigense, & Venerabilis Præceptor Allemanniæ, summi Magistri Domus Theutonicæ in Livonia Vices Gerens. Omnibus præsentem paginam inspecturis in Christo Jesu gaudium, & salutem. Literas Domini Papæ super donatione, & divisione Semigalliæ nobis datas, habito discretorum consilio concorditer obsequentes, invocata Sancti Spiritus gratia, oratione præmissa per sortes in tres partes Semigalliam divisimus sub hac forma. *Silene*, & *Sagera* cum suis terminis ad Rigensem Archiepiscopum, *Dubene*, & *Sparnene* ad Rigense Capitulum, *Thevethene*, & *Dubelone* ad Fratres Domus Theutonicorum, cum decimis, & iure patronatus Ecclesiarum, & omni iure, & emolumento temporali perpetuo pertinebit, exceptis iuribus, quæ non possunt nisi per Archiepiscopum, vel Archidiœcesim exerceri. Si vero aliquas hæreditates in parte alicuius nostrum venales fieri continget, has nullus ex nobis in præiudicium alterius sibi, nec emptionis, aut alicuius alterius usurpationis titulo vendicabit. Acta sunt hæc Anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo quarto Mense Aprili Pontificatus nostri Anno primo. Huius rei testes sunt hi, quorum Sigilla inferius sunt appensa. Gerardus Comes Holsatiæ, Otto miles de Barmestede, Frater Albertus Gvardianus Fratrum Minorum, Frater Arnoldus Prior Fratrum Prædicatorum, Hermannus Præpositus Rigensis, & alii quam plures Clerici, & Laici. Vt autem hæc omnia inconvulsa permaneant, & firma, præsentem paginam Sigilli nostri appensione una cum Sigillo Magistri Everardi Præceptoris Allemanniæ, qui eo tempore vices summi Magistri Domus Theutonicorum gerebat in Livonia, duximus confirmanda.

ANNO 1254.

XXVII.

INNOCENTIUS IV. *Papa approbat Donationem mediæ partis in Semigallia, ab Archiepiscopo Capitulo Rigensi factam. Ex Originali.*

INNOCENTIUS Episcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis Præposito, & Capitulo Rigensis Ecclesiæ Ordinis Sancti Augustini salutem, & Apostolicam benedictionem. Justis petentium desideriis dignum est nos facilem præbere consensum, & vota, quæ a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere. Exhibita quidem nobis vestra petitio continebat, quod bonæ memoriæ Nicolaus Rigensis Episcopus Diœcesanus, redituum Ecclesiæ vestræ tenuitate pensata, pro vestra, & Successorum vestrorum substentatione, & ipsius animae salute, medietatem suæ partis in Semigallia cum plenitudine spiritualis, & temporalis iuris, prout potuit, vobis pia, et provida liberalitate concessit perpetuo possidendam. Ac demum Venerabilis Frater noster Rigensis Archiepiscopus Successor ipsius concessionem huiusmodi ratam habens, et gratam, eam confirmationis suæ robore communivit, sicut in ipsorum Archiepiscopi, et Episcopi literis confectis exinde plenius dicitur contineri. Nos itaque vestris supplicationibus inclinati, quod ab eisdem Archiepiscopo, et Episcopo super hoc pie, ac provide factum est, ratum habentes, et gratum, illud auctoritate Apostolica confirmamus, et præ-

Anno 1254. præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se noverit incursurum. Datum Laterani quinto Calend. Februarii. Pontificatus nostri Anno undecimo.

XXVIII.

Concordia inter ALBERTUM *Archiepiscopum Rigensem, Henricum Osiliensem, Henricum Curoniensem, Episcopos ab una, ac Magistrum, & Fratres Hospitalis S. Mariæ Theutonicorum ab altera parte, qua constituitur, ut Ordo Theutonicus in Livonia tam in spiritualibus, quam in temporalibus sit sub potestate Archiepiscopi, & Episcoporum. Ex Originali Sigil. 6.*

ALBERTUS Dei Gratia Archiepiscopus Livoniæ, Estoniæ, & Pruciæ, ac Rigensis Ecclesiæ, & eadem Gratia Henricus Osiliensis, & Henricus Curoniensis, Episcopi. Omnibus Christi fidelibus præsentes inspecturis, salutem in Nomine Jesu Christi: Universitati vestræ notum facimus, & præsentibus protestamur, quod cum inter nos, ac Dominum Tharbaten. Episcopum ex parte una, & Magistrum, & Fratres Hospitalis Sanctæ Mariæ Theutonicorum in Livonia ex altera, super causis, et articulis quæstio verteretur; convenientibus nobis in crastino S. Nicolai Confessoris, apud Senonensem Civitatem, comparuit ibidem Magister Theodoricus dictus de Hroninge Præceptor Ordinis Hospitalis Sanctæ Mariæ Theutonicorum, in Allemannia vices agens Magistri Generalis in hac causa, qui literas dicti Magistri Generalis exhibuit sub hac forma. Reverendis in Christo Dominis, ac Patribus Dei Gratia Archiepiscopo Livoniensi, ac eiusdem suffraganeis suis Episcopis de Esternach, Hospitalis Sanctæ Mariæ Theutonicorum Ierosolimitani Magister, devotam in Domino reverentiam cum promptitudine famulandi. Paternitatem vestram scire volumus, quod Fratri Theodorico de Chruninge Allemanniæ Commendatori vobiscum concordandi, ordinandi, seu disponendi super contentione, quæ inter nos ex una, & Fratres nostros Livoniæ ex parte altera vertitur, prout sibi expedire videbitur, liberam, seu plenariam concedimus facultatem, gratum, & ratum habentes, quidquid idem Theodoricus fecerit in præmissis. Datum Bohemiæ. Anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo quarto in Vigilia Exaltationis Sanctæ Crucis. Habitoque diligenti Tractatu hinc & inde, in talem formam concordatum est, & conventum. Quod dictus Frater Theodoricus nobis Archiepiscopo Rigensi, & Osiliensi Episcopo præsentibus, & Tharbatensi Episcopo, licet absenti, cuilibet nostrum pro suo optatu obedientiam, quam Magistro de Livonia debet, nobis iuxta continentiam literarum super ea hincinde confectarum facere debet, & tenetur, & quia ipse olim in dictis partibus Magister existens, ac post eum sui Successores, Dominis Rigensi, Osiliensi, ac Tharbatensi, Episcopis eo tempore præsidentibus, fecerant obedientiam publice in Capitulo Fratrum Prædicatorum dicti loci Senonensis, & dictos Magistrum, & Fratres de Livonia tali invitatione ipsorum Dominorum Archiepiscopi, & Episcoporum, sicut generaliter in Privilegiis super his hincinde confectis continetur, recognovit. Insuper quod dicti Magister, & Fratres nobis Archiepiscopo, & Episcopis antedictis de spiritualibus, & temporalibus facient, secundum quod in Privilegiis super his hincinde confectis plenius continetur. Et hæc omnia fecit dictus Procurator sub protestatione sufficienti, quod ex huius interruptione consvetudinis, quæ talis est, quod dicta obedientia a Magistro Livoniae, & infra terminos Livoniæ fieri consvevit, in ipsorum nequaquam præiudicium converti, sed potius eadem consvetudo debet Decreto inviolabiliter observari: postquam vero Magister anno, vel eius Successor, obedientiam prædictam fecerit Archiepiscopo, & Episcopis sæpedictis, præfatus Præceptor Theodoricus erit etiam præstita obedientia absolutus. De coordinatione vero facta inter Dominum Curoniensem, & Fratres in Curonia commorantes, in speciali litera plenius continetur. Promisit etiam supradictus Magister Theodoricus, quod per Literas, & Nuntium Magistro, & Fratribus in Livonia constitutis dictus Magister Generalis, si in hac parte omissa districtius iniunget, mandabit, & ipsi omnia supradicta faciant, & observent, & quod de singulis querelis Episcoporum eis satisfaciant, ut tenentur. In omniumque præmissorum testimonium, & munimen Sigilla nostra cum prædicti Magistri Theodorici, & Prædicatorum, & Minorum Fratrum Senonensium Sigillis, præsentibus sunt appensa. Datum in Civitate Senonensi, Anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo quarto in Vigilia Beatæ Virginis Luciæ.

XXIX.

1268. *Pactum de non acquirendis, aut vendendis per Fratres Terris, ad Capitulum Rigense pertinentibus. Ex Originali.*

Frater Otto de Lutterbergh Domus Theutonicæ per Livoniam Magister humilis. Omnibus hanc literam inspecturis salutem in Domino. Noveritis Universi, quod nos pro Pace perpetua cum Præposito, & Rigensi Capitulo constituenda, & ut omnis inter nos materia litium amputetur, ita de consilio Fratrum nostrorum duximus proinde statuendum, quod nullæ hæreditates hominum nostrorum, vel Capituli infra terminos Ecclesiæ constitutæ, ad Fratres possint hæreditaria successione devolvi, vel ab eis prætextu avulsionis cuiuspiam, aut emptionis, conductionis, permutationis, seu donationis titulo venditari. Item si fluvium, quod Gyna dicitur, sive per se, sive per effossionis auxilium de terra Capituli aliquam portionem detraxerit, & parti Fratrum adiecerit, nihilominus, sicut prius, ad ius, & proprietatem Ecclesiæ pertinebit, nisi forte per alluvionem, hoc est, per lateris id factum fuerit incrementum. Et ut memorabilius sciatur in posterum, & observetur, Sigillum nostrum in testimonium duximus apponendum. Actum apud Thereydam Anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo octavo. *Marcelli Præpositus.*

XXX.

Pactum inter Capitulum, & Civitatem Rigensem de non obtinendis Romæ Rescriptis in præiudicium alterius. Ex Originali. Sigil. 3.

A. miseratione divina Sanctæ Rigensis Ecclesiæ Archiepiscopus, & Magister Otto Fratrum Domus Theutonicorum per Livoniam. Omnibus Christi fidelibus, ad quos præsens scriptum perveniet, salutem, & benedictionem a Domino Jesu Christo. Cum materia quæstionis inter dilectos Dominum Joannem Præpositum, & Capitulum ex una parte, & Consules, ac Cives Rigenses, ex altera, super diversis Articulis suborta fuisset, nobis tandem mediantibus in hunc modum eadem quæstio est sopita, quod videlicet Præpositus, & Capitulum nihil procurabunt in Curia Romana in dampnum Consulum, & Civium eorundem, & Consules, & Cives versa vice nihil contra Præpositum, & Capitulum in Romana Curia procurabunt, sed si aliquid quæstionis subortum fuerit inter eos, illud amicitia, seu iustitia, mediante terminabitur coram Judice competente. Præterea prædicti Præpositus, & Capitulum nullum Principem, vel Dominum ad istam Pactam evocabunt in dampnum, & præiudicium Rigensis Ecclesiæ, & Magistri, & Fratrum, & Consulum, & Civitatis, salvo iure electionis de quacunque Persona canonice celebranda. In cuius rei testimonium præsentes literas Sigillorum nostrorum, & præsentium appensione duximus roborandas. Datum in Civitate Rigensi. Anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo octavo. Mense Decembri.

XXXI.

1292. *Confœderatio Magistri, & Fratrum Theutonicorum cum* IOANNE *Archiepiscopo Rigensi, ac Cessio tractus duorum milliarium circa Micow Archiepiscopo a Fratribus, & vicissim Donatio Insulæ in Districtu Vendensi ab Archiepiscopo Fratribus facta. Ex Originali.*

Fr. Balcer Magister Fratrum Domus Sanctæ Mariæ Theutonicorum in Livonia. Omnibus præsentia visuris, vel audituris salutem cum actionibus indefessis. Cum nos Venerabilem Patrem, ac Dominum IOANNEM Sanctæ Rigensis Ecclesiæ Archiepiscopum semper, & ubique clanculo, & aperte experientia nos docente invenimus in omnibus nostris causis, & negotiis, prout exigit sinceritas tanti Patris, per omnia fidelem, favorabilem, & benignum, æquum iudicamus, ut nos, ac cæteri Fratres nostri ipsum tanquam dilectum, quodam benigno favore simili vicissitudine foveamus, ac sua Jura, & Privilegia præ cæteris tueamur. Hinc est, quod nos Magister, & Fratres cum prædicto Domino Archiepiscopo nexu indissolubili amicitiæ spiritualis confœderati sumus, &

Anno 1292.

& convenimus in hunc modum, & hoc præſentibus proteſtamur, quod nos, ac Fratres noſtri, quoad vixerit idem Dominus Archiepiſcopus, volumus, & debemus eidem omni ſtudio, conſilio, & auxilio, ope, & opera cum effectu omnibus firmiter aſſiſtere contra omnes, qui ipſum contra iuſtitiam impetunt, impediunt, ſeu moleſtant. Prædictus idem Dominus nos Magiſtrum & Fratres in omnibus, ut præmiſſum eſt, & contra omnes ſimili modo vult, ac debet defendere viceverſa. Item nos Magiſter, ac Fratres debemus prænominato Domino Archiepiſcopo omnia Privilegia ſua Papalia, ſeu Legatorum Apoſtolicæ Sedis, nec non & ordinationes ipſorum inter Prædeceſſores ipſius, & noſtros rationabiliter factas, & a Sede Apoſtolica confirmatas, Inſtrumenta quoque, & literas, quas a noſtris Prædeceſſoribus quondam Magiſtris idem Dominus habet, aut a nobis, ſecundum quod terras videlicet cum effectu ſine fraude, & annullatione qualibet, rata, & inconvulſa bona fide firmiter obſervare. Item ſi ſæpedictus Dominus Archiepiſcopus a noſtris Prædeceſſoribus, aut a nobis, vel nos a ſuis Prædeceſſoribus, aut ab ipſo in terrarum terminis, ſeu diviſionibus fuerit, vel fuerimus circumventi, quod per literas Pars Parti poſſit oſtendere, debemus ad invicem nos eidem Domino Archiepiſcopo, & ipſe nobis benigne relinquere, ac libere aſſignare. Vt autem concordia, & amicitia inter ipſum, ac nos initiata clarius eluceſcat, & firmius invaleſcat, in ſignum dilectionis recompenſationem faciendam, ſeu a nobis de duobus milliaribus circa Caſtrum Micone a Domino Vilhelmo Mutinenſi Epiſcopo Apoſtolicæ Sedis Legato in his terris ordinatam, & a Sede Apoſtolica confirmatam, ſecundum quod in literis inde confectis plenius continetur, quam pridem recipere recuſaverat, acceptavit. Quam recompenſationem gratiori animo faciemus eidem, cum nos requirendos duxerit, & cum primum fieri poterit, operimur. Inſuper Inſulam quandam in Diſtrictu Wenden trium uncorum, vel paulo minus, aut plus, de qua re nos invicem cum concordia, de bona, & libera voluntate nobis dimiſit liberam, & ſolutam. Facta ſunt hæc omnia de partis utriusque libera voluntate, mediantibus honorabilibus Viris, Domino honorabili Culmenſi Clerico, Magiſtro honorabili de Munſternberg Culmenſi Canonico, Fratre Habbe, Capellano noſtro, Fratre S. de Lokohom Commendatore de Wenda, Fratribus dilectis noſtris, & hanc Confœderationem volumus ſemper non minus augeri. In cuius rei teſtimonium Sigillum noſtrum præſentibus duximus appendendum. Datum, & Actum apud Kokemburg Anno Domini 1292. feria quarta poſt Reminiſcere.

Anno 1292.

XXXII.

Reſignatio Caſtri in Doleth, & quinquaginta uncorum in Livonia, Epiſcopo Tharbatenſi a Joanne de Doleth facta. Ex Originali.

Omnibus hoc ſcriptum viſuris Joannes dictus de Doleth, Vaſallus Eccleſiæ Tharbatenſis, quidquid poterit obſequii, & honoris: ſciant univerſi tam præſentes, quam futuri, quod cum Venerabilibus Dominis videlicet Domino meo Joanne Archiepiſcopo, nec non & cum Præpoſito, ac Capitulo Rigenſi tam pro me, quam pro fratre meo Odwardo præſente, & conſentiente ſimiliter, & pro aliis fratribus meis, & filiis adhuc pueris, nec non & pro omnibus tam meis, quam ipſorum hæredibus, & amicis de conſilio Domini Joannis de Ropa militis, ac Domini Ottonis, ac Fratris ſui Valdemari dictis de Roſeth noſtrorum amicorum ſuper bonis, videlicet Caſtro in Doleth cum omnibus ſuis attinentiis, & quinquaginta uncis in Livonia, quæ Progenitores mei, & Patruus meus Dominus Joannes quondam dictus de Doleth bonae memoriae in eadem Diœceſi a Venerabilibus quondam Patribus & Epiſcopis in feudo tenuerant, taliter concordavi, quod cum Reverendus Dominus Archiepiſcopus prætactus ad inſtantiam, & petitionem prædictorum amicorum meorum Domini Joannis, ac Domini Ottonis centum Marcas mihi liberaliter contuliſſet, ac de eisdem centum Marcis nonaginta a quodam ſuo Vaſallo Joanne de Adricas recipiendos ſub firma cautione, ac certitudine demonſtraſſet, omni iuri, & actioni, quam in prædictis bonis hucusque habui, vel videbar habere, renuntiavi, & omnimodo reſignavi, ita quod nec mihi, nec fratribus meis, aut filiis, ac noſtris hæredibus, & amicis exnunc in antea nunquam in eisdem aliquid competat actionis. Datum & Actum in Choredia Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo ducenteſimo nonageſimo ſecundo. Kalendis Maii. Teſtes ſunt Venerabiles Viri Dominus meus Bernardus Tarbaten. Epiſcopus, & ſuum Capitulum, quibus per me ipſum hoc factum innotuit, ſimiliter et milites prætacti. Dominus Joannes de Ropa, Dominus Otto de Roſeth, ſimiliter et Dominus Jacobus de Thiſenduſech, et Woldemarus de Boſeth, qui omnes præſentibus affuerunt, quorum etiam Sigilla ſimul cum meo Sigillo inferius ſunt appenſa &c.

Anno 1292.

XXXIII.

1295. Bonifacius VIII. *Papa innovat Literas* Honorii III. *Eſtoniam, & Semigalliam Archiepiſcopo Rigenſi confirmantis. Ex Originali.*

Bonifacius Epiſcopus Servus Servorum Dei ad futuram rei memoriam. Exigunt merita ſinceræ devotionis, & fidei, quam Venerabilis Frater noſter Joannes Archiepiſcopus Rigenſis ad nos, & Romanam gerit Eccleſiam, ut votis ſuis in his præſertim, quæ ſuorum, ſuæque Rigenſis Eccleſiæ iurium conſervationem conſpiciunt, favorabiliter annuamus. Sane dudum felicis recordationis Honorius III. Papa Prædeceſſor noſter Epiſcopo Livonienſi, qui tunc erat cum prædicta, quæ nunc Rigenſis nuncupatur, et Archiepiſcopali inſignitur, tunc Livonienſis Eccleſia nuncuparetur, et duntaxat Epiſcopali dignitate inſigniretur, certum Privilegium conceſſit, prout in eius patentibus Literis plenius continetur. Quare pro parte ipſius Archiepiſcopi nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut cum Literæ huiusmodi incipiant vetuſtate conſumi, eas innovare de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos igitur huiusmodi ſupplicationibus inclinati, prædictas Literas, quarum tenor de verbo ad verbum inferius annotatur, et quas in Cancellaria noſtra inſpici fecimus diligenter, auctoritate Apoſtolica innovamus, et præſentis ſcripti patrocinio communimus. Per hoc autem nullum alicui de novo Jus acquiri volumus, ſed antiquum tantummodo conſervare. Tenor dictarum Literarum talis eſt. Honorius Epiſcopus Servus Servorum Dei Venerabili Fratri Epiſcopo Livonienſi ſalutem, et Apoſtolicam benedictionem. Cum a nobis petitur, quod iuſtum eſt, et honeſtum, tam vigor æquitatis, quam Ordo exigit rationis, ut id per ſollicitudinem officii noſtri ad debitum perducatur effectum. Ea propter Venerabilis in Chriſto Frater tuis iuſtis precibus inclinati, Perſonam tuam, nec non Eccleſiam Livonienſem, cui Deo Auctore præſides cum omnibus bonis, quæ in præſentiarum rationabiliter poſſides, aut in futurum iuſtis modis præſtante Domino poteris adipiſci, ſub Beati Petri, & noſtra protectione ſuſcipimus. Specialiter autem Eſtoniam, Seloniam, & Semigalliam, Terras de novo in Livonia acquiſitas, ſicut eas iuſte, ac pacifice poſſides, tibi, & per te Livonienſi Eccleſiæ auctoritate Apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ protectionis, & confirmationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe noverit incurſurum. Datum Viterbii V. Calendas Novembris Pontificatus noſtri Anno quarto. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ innovationis, confirmationis, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud S. Petrum IV. Idus Junii. Pontificatus noſtri Anno primo.

Anno 1295.

XXXIV.

Conventio inter Ericum *Daniæ Regem, & Archiepiſcopum, ac Capitulum Rigenſe, qua Archiepiſcopus Regi Daniæ Semigalliam cum Caſtris Nalexe, & Therake donat. Præfatus vero Daniæ Rex promittit ſe de Cruciferis pœnas ſumpturum, quod oppreſſo Capitulo Archiepiſcopum in vincula coniecerint. Ex Originali.* 1298.

Omnibus præſens ſcriptum cernentibus Ericus DEI Gratia Danorum, Sclavorumque Rex, Dux Eſtoniæ, ſalutem in Domino ſempiternam. Cum Capitulum Sanctæ Rigenſis Eccleſiæ urgente neceſſitate nimia, propter iniurias enormes, & gravamina plurima a Fratribus Domus Theutonicæ in Livonia illatas in Archiepiſcopi ſui enormi captivitate, & detentione ſacrilega Civitatis ſuæ Rigenſis obſeſſione, poſſeſſionum, ac bonorum ipſius Eccleſiæ deſolatione, ſpoliis, & rapinis, hominum ſuorum omnium averſione, ac Caſtrorum ſubiectione violenta, infra Treugas, & Pacem, & conſvetam fidelitatem Eccleſiæ debitam, & promiſſam, a Nobis poſtu-

ANNO 1298.

poſtularet conſilium, & iuvamen, ac ut eidem Eccleſiæ in his efficaciter aſtaremus, terras videlicet *Semigalliam, Nalexe, & Therake* nobis, & noſtris Succeſſoribus Daciæ noſtræ Coronæ libere donaverat, & aſſignaverat iure perpetuo poſſidendas, ſicut in Literis ipſius Capituli patentibus ſuper hoc confectis plenius continetur, unde nos præmiſſis ipſius ſanctæ Rigenſis Eccleſiæ dampnis, anguſtiis, periculis, ſeu iniuriis cordis intimo condolentes, & plantationi novellæ fidei Chriſtianæ in ipſis partibus ob exceſſus ipſorum Fratrum ſuperſtitioſos, in ſui nimio periculo conſtitutæ cupientes ſuccurrere celerius cum effectu, promittimus firmiter ipſi Rigenſi Eccleſiæ in auxilium homines noſtros cum armis, & ſexteriis ante hyemem inſtantem in Civitatem prædictam mittere, & cum ipſis, & Capitaneo, ac vaſallis noſtris omnibus in Eſtonia, & Curonia conſtitutis contra Fratres prædictos, & eorum fautores aſtare Eccleſiæ ſæpedictae, durante inter ipſam Eccleſiam, & Fratres prædictos guerra nunc incepta, vel ſi quam ex ea oriri contingat in futurum. Volumus nihilominus, & promittimus, etiam ipſa guerra ex toto ſopita, cum eadem Eccleſia, & ſuis fidelibus Pacem, & concordiam durare in perpetuum, ipſos fovere, & defenſare pro poſſe ab iniuriatoribus quibuscunque, ſicut eadem Eccleſia nobis promiſerat viceverſa. Caſtra etiam, & munitiones, ſi quas advocato noſtro, ſeu Capitaneo, aut noſtris fidelibus quibuscunque tempore guerræ aſſignaverint, ſeu aperuerint, ut præmiſſum eſt, ſine impedimento, & contradictione qualibet, ceſſante guerra, reſtituantur Eccleſiae memoratae, & ut præmiſſa omnia ex parte noſtra inviolabiliter obſerventur, Præſentes noſtras ipſi Eccleſiæ contulimus, Sigillo noſtro roboratas in teſtimonium, & cautelam. Datum Korchinsburg in præſentia noſtra. Anno Domini milleſimo ducenteſimo nonageſimo octavo. In Feſto Sanctorum Martyrum Baſilidis, Cyrini, Naboris, & Nazarii. Præſentibus Conſiliariis noſtris.

XXXV.

1300. *Tranſumptum Literarum* GREGORII IX. *quibus mandat Epiſcopo Mutinenſi Apoſtolicæ Sedis in Livonia Legato, ne ſinat Neophitos poſt ſuſceptum Baptiſmum a Fratribus Theutonicis in ſervitutem redigi. Ex Originali.*

ANNO 1300.

In Nomine Domini Amen.

Hoc Exemplum, ſeu Tranſcriptum quarundam Literarum repertarum in Regeſtro felicis recordationis Domini GREGORII *Papæ Noni, Pontificatus eius Anno undecimo, Quarum tenor talis eſt :*

Epiſcopo quondam Mutinenſi Apoſtolicæ Sedis Legato.

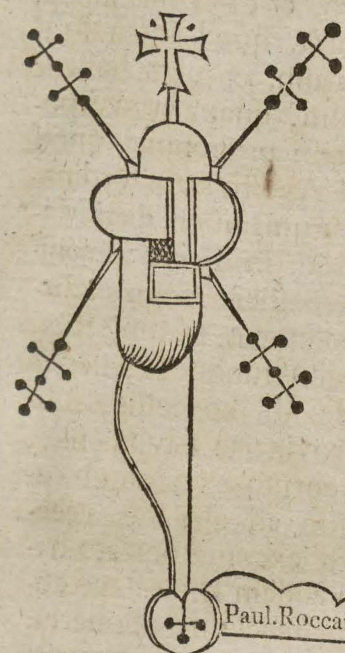
Ex parte tua fuit propoſitum coram nobis, quod licet pagani, quos lux illa, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, vocat de tenebris ad admirabile lumen ſuum, ut relicto gentilitatis errore fidem Domini noſtri JEſu Chriſti recipiant per Baptiſmum, nullo ante Baptiſmum iugo ſervitutis aliquatenus premerentur; Fratres tamen Hoſpitalis ſanctæ Mariæ Theutonicorum, & nonnulli alii tam religioſi, quam ſæculares, Eccleſiaſtici, & Laici non adtêndentes, quod Chriſti fideles effecti iam non ſunt ancillæ filii, ſed liberæ, utpote quos renatos ex aqua, & Spiritu Sancto ipſe Unigenitus Dei Filius liberavit a iugo peccati, quos vetuſta ſervitus detinebat, eos ſub ſervitute redigere molliuntur, nec permittunt ipſos poſſidere libere bona ſua. Ne igitur deterioris conditionis exiſtant Chriſti charactere inſigniti, quam fuerant membra diaboli exiſtentes, mandamus, quatenus huiusmodi in Neophitos non permittas ab aliquibus ſuper præmiſſis aliquatenus moleſtari, moleſtatores huiusmodi per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo, indulgentia, ſeu Privilegio aliquo non obſtante. Quodſi forſan aliqui prædictorum, Unigenito Dei Filio fuerint ſic ingrati, ut ſe in hoc opponere dampnabili temeritate præſumant, non ſolum eos privabimus Privilegiis, & indulgentiis, ſi quas in partibus ipſis haberent, verum etiam ipſos de tota Livonia compellemus exire. Datum Laterani VIII. Idus Martii Anno undecimo.

Et ego Paulus Roccani de colle Vitul Reatinenſis Diæceſis publicus Imperiali authoritate, & nunc Venerabilis Viri Domini Joannis, Domini Papae Camerarii Notarius, prædictarum Literarum tenorem, prout in dicto Regeſtro contineri perſpexi, ita hic de verbo ad ver-

ANNO 1300.

bum nil addens, vel minuens, quod ſubſtantiam formae mutet in aliquo, vel vitiet intellectum, fideliter tranſcripſi, et exemplum, ipſumque tranſcriptum cum eodem Regeſtro una cum præfato Domino Camerario, qui ad maius teſtimonium huic tranſcri-

pto ſuum mandavit Sigillum appendi, nec non Presbytero Tomaſio Rectore Eccleſiae Sanctae Mariae in Caccabaria de Urbe, ac Magiſtro Nanno de Caſiluerio Clericis, & familiaribus diligenter auſcultavi, & de mandato, authoritate, & Decreto dicti Domini Camerarii in publicam formam redegi, meoque ſolito ſigno ſignavi. Actum Ananiæ in hoſpitio dicti Domini Camerarii ſub anno Domini milleſimo trecenteſimo. Indictione decima tertia, Menſis Auguſti die vigeſima, Pontificatus Domini Bonifacii Papae octavi anno ſexto.

XXXVI.

1308. *Articuli pro informatione Pontificis a Procuratoribus Archiepiſcopi Rigenſis contra Magiſtrum, & Ordinem Theutonicorum in Livonia conſcripti, deinde vero a Pontifice inquiſitionis cauſa ſub Bulla dati. Ex Originali.*

In Nomine Domini Amen.

Articulos, qui ſecuntur, proponunt, & ſuper eis ſanctam Sedem Apoſtolicam informare in promptu intendunt Procuratores Venerabilis Patris Joannis Rigenſis Archiepiſcopi, ac Præpoſiti Capituli Canonicorum Eccleſiae Rigenſis contra Magiſtrum Ordinis Sanctae Mariae Theutonicorum & Generalem Præceptorem, ſeu Magiſtrum, ac contra alios Commendatores, ſeu Præceptores, & etiam Fratres dicti Ordinis in Livonia inprimis, quod, poſtquam Terra Livoniae de novo fuit ad fidem converſa, Præceptor, & Fratres militiæ Chriſti tunc in Livonia exiſtentes, Fratribus Ordinis Sanctae Mariae Theutonicorum in Livonia per Sedem eandem uniti fuerunt, ut ipſis mediantibus converſorum fidelium numerus incrementum ſuſciperet, & paganorum circumpoſitorum nefarios conatus adverſus dictos Neophitos ipſi Fratres ſic uniti dextera contererent triumphanti. Item quod ob hoc tertiam partem redituum Eccleſiaſticorum in partibus illis Magiſter, & Fratres dicti Ordinis Beatae Mariae obtinere noſcuntur. Item proponunt, quod Magiſter, & Fratres prædicti acquiſitioni temporalium, & dilatationi propriae temere, & totaliter intendentes, ne dum neglexerunt, & contradixerunt dictorum paganorum conatus nefarios reprimere, imo ipſorum infidelium quandoque auxilio invocato fidem Orthodoxam, & totum populum Chriſtianum Livoniae, Prælatos, Clericos, & Religioſos oppreſſerunt, & miſerabiliter velut hoſtes perſecuti ſunt, de die in diem perſequi non ceſſantes. Item quod dicti Magiſter, & Fratres a tempore unionis prædictae graves rapinas, deprædationes, exactiones, ſeditiones, guerras, & intolerabiles tirampnides in totum populum prædictum, tunc de novo converſum, & bona eorum paſſim exercuerint hoſtiliter, & de die in diem exercere non verentur. Item quod a tempore dictorum Fratrum in illis partibus nedum ceſſavit totaliter propagatio Chriſtianae fidei, imo quoad multa loca, & populos infinitos irreparabilia ſuſtinuit fides, & ſuſtinet detrimenta. Item quod Rex Livoniae, qui cum toto Regno ſuo ad fidem converſus fuerat, ac Prælatos, & Clericos, ſicut alii Principes Chriſtiani, in Regno ſuo habebat, propter duritias eorundem Fratrum exorbitavit a fide cum toto populo dicti Regni, ita quod non ſunt ibidem Prælati, Clerici, aut Religioſi, & adhuc in huiusmodi exorbitatione perſiſtunt. Item quod totus populus Semigallienſis ante tempus eorundem Fratrum ad fidem converſus fuerat, ac proprium Epiſcopum, Prælatos, Clericos Catholicos habebat, ſed tempore dictorum Fratrum a fide apoſtatavit, in huiusmodi errore perſiſtit. Item quod exorbitatio, & apoſtaſia prædictae contigerunt propter dictos exceſſus eorundem Fratrum, & Magiſtri, & propter dira, et gravia ſcandala, quae exinde ſuborta ſunt in illis partibus, et fuerunt. Item quod Rex, et totus populus Lettoniae, et etiam populus Semigallienſis hoc aſſeruerunt et aſſerunt conſtanter, ac etiam id publice perhibent. Item quod hoc eſt, et fuit publi-

ANNO 1308.

cum,

ANNO 1308.

cum, & notorium communiter, & quaſi ab omnibus in partibus illis, & circumvicinis certum, et manifeſtum, et notorium usque ad hæc tempora reputatum eſt, et reputatur, pro certo, manifeſto, et notorio habitum eſt, et habetur. Item quod eſt de prædictis, et diu fuit communis vox, et fama publica. Item quod dictus populus Semigallienſis, et ſinguli eiusdem Domini eſſe firmiter affectantes redire ad fidem, et in ea perſeverare conſtanter, iam ad eam reverſi eſſent, niſi eſſet ſeveritas dictorum Fratrum, et etiam in præſenti redire efficaciter ſunt parati, dummodo maior ſævitia, aſperitas, ſeu Tyrampnidis dictorum Magiſtri, et Fratrum adverſus eos legitime coherceatur, et ad hoc ſignificandum ſanctae Sedi Apoſtolicae miſſi ſunt ex parte dicti populi duo Ambaſiatores hic præſentes, qui hoc eidem ſignificant ſupplicando, ut ſanctitas Domini noſtri dignetur ſuper hoc remedium apponere ſalutare. Item quod hoc eſt, et fuit publicum, et notorium, et communiter, et quaſi ab omnibus in partibus illis, et circumvicinis certum, manifeſtum, et notorium usque ad hæc tempora reputatum eſt, et reputatur, et pro certo, manifeſto, et notorio habitum eſt, et habetur. Item quod de prædictis eſt, et diu fuit communis vox, et publica fama. Item proponuntur, quod licet a Sancta Sede Apoſtolica ſtatutum fuerit, et etiam ordinatum, quod præfata Terra Livonienſis, quae Juris, et proprietatis Beati Petri fore dinoſcitur, per eosdem Magiſtrum, et Fratres nullius unquam ſubiiceretur Dominio poteſtatis, ipſi tamen Magiſter, et Fratres eandem Sedem Apoſtolicam contra ſtatutum prædictum temere, et nefarie perſequentes conati ſunt, et de die in diem nituntur totam illam Terram ſubiugare, et ſuae propriae miſerabili ſubiicere ditioni, ſeu potius ſervituti, quod etiam de ipſius Terrae parte plurima iam fecerunt. Item quod ipſi Magiſter, et Fratres procuraverunt, et fecerunt ſcribi literatorie per modernum Electum in Regem Alamaniae Civibus Civitatis Rigenſis, quod ipſi ad recognoſcendum, et tenendum huiusmodi Civitatem ab eo, et Imperio ſuo vehementer occurrerent, cogitans, quod vehementer coniecturatur, quia dicti Fratres huiusmodi literas portaverunt, et præſentaverunt dictis Civibus, et in literis eisdem, quae nunc ſunt, in Curia continetur, quod dictus Electus eosdem Cives hortatur ad tenendum, et ſervandum Pacta, et eam fœderationem, quam dicit eos cum dictis Magiſtro, et Fratribus iniiſſe, ex quo etiam apparet, quod iidem Fratres maiorem affectum, et ſpem habent erga dictum Electum, quam erga Apoſtolicam Sedem. Item proponunt, quod per dictam Sedem Apoſtolicam ordinatum extitit, et ſtatutum, quod dicti Magiſter, et Fratres, ut in Terra Livonienſi Prælatis Eccleſiaſticis magnis obedirent, et recognoſcerent ſe ſubiectos, non obſtantibus quibuscunque Privilegiis ab Apoſtolica Sede ſibi conceſſis, ſubeſſent ordinariis Provinciae Livonienſis, et quod ſi aliquis eorum excommunicatus a Diœceſano ſuo ad alia loca recederet, tam diu pro excommunicato haberetur, donec ab eodem Diœceſano abſolutionis ſuae beneficium obtineret. Item quod dicti Magiſter, et Fratres ſtatutis huiusmodi Sedis Apoſtolicae, & dictis ordinariis temere vilipenſis, ne dum in Prælatos mediocres, ſed etiam in ſuperiores, puta Epiſcopos, & Archiepiſcopos, etiam ſucceſivæ rebellionis ſuae ſpiritum temere erexerunt, & de die in diem multipliciter erigere non verentur. Item quod ipſi Venerabilem Patrem bonae memoriae Albertum Rigenſem Archiepiſcopum eo, quod eisdem Magiſtro, & Fratribus ſe pro defenſione ſuae Eccleſiae, ipſiusque Jurium opponebat, auſu ſacrilego, & nefario ceperunt, & ipſum iniectis violentis manibus in eundem miſerabiliter captivarunt, & detinuerunt diutius captivatum. Item quod hoc ipſum, & eadem, ſeu conſimili de cauſa fecerunt de Joanne eiusdem Succeſſore primo videlicet eo tempore, quo idem Joannes erat Rigenſis Eccleſiae Præpoſitus, & deinde tempore, quod iam fuerat in Archiepiſcopum Rigenſis Eccleſiae aſſumptus ad capiendum captivandum, et detinendum violenter eundum, opem, operam efficacem, & auxilium præſtiterunt. Item quod dicti Magiſter, & Fratres exceſſus huiusmodi nefarios conſvetudini ſeu potius abuſui deputantes, Venerabilem Patrem modernum Rigenſem Archiepiſcopum in quodam Caſtro ſuo, & Rigenſis Eccleſiae vulgariter Tereyda exiſtentem hoſtiliter obſederunt, & ex Apoſtatis, ac infidelibus ſibi turbis pluribus adunatis irruentes nefarie in eundem ipſum cum machinis, baliſtis, armis, igne, & ferro ibidem per octo dies, et amplius de die, et de nocte nequiter expugnarunt. Item quod idem Archiepiſcopus intellecta cauſa obſeſſionis, et expugnationis huiusmodi, de quibus tanquam innocens mirabatur, quod ideo

ANNO 1308.

ideo fiebant, quia dicti Magiſter, & Fratres volebant habere dictum Caſtrum, & alia Caſtra Archiepiſcopi, & Eccleſiae Rigenſis in manu ſua, ut ſic poſſent Civitatem Rigenſem ſibi ſubiicere, ac acrius dominari, quia idem Archiepiſcopus ſe poſſe evadere aliter non credebat, conventione habita ſic inivit treugas cum eisdem, ut dicta Caſtra reciperent, & in manu ſua tenerent, eidemque Archiepiſcopo de ſolis fructibus, & reditibus fideliter reſponderent, ac ipſum priſtinae reſtituerent libertati. Item quod dicti Magiſter, & Fratres fidem, & treugas huiusmodi temere violantes, licet dicta Caſtra recepiſſent, & tenerent, tamen eidem Archiepiſcopo, qui adhuc cum eis erat, dixerunt, vos eſtis captus, & iniectis in eum manibus temere violentis ipſum captivatum aliquibus diebus in pane, & aqua detinuerunt, continue violenter per triginta tres ſeptimanas, & ultra. Item quod ciſtas, ſeu Cophinos dicti Archiepiſcopi, in quibus erat eius pallium, Capella, & omnia ipſius ornamenta Eccleſiaſtica, & alia vaſa, etiam argentea, & argentum in maſſa violenter fregerunt, dictaque omnia, & cætera eius mobilia rapuerunt, & rapta detinent usque ad extimationem ſex millium Marcharum argenti. Item quod eſt, & fuit publicum, & notorium, & communiter quaſi ab omnibus in partibus illis, & circumvicinis certum, manifeſtum, & notorium uſque ad hæc tempora reputatum eſt, & reputatur, pro certo, manifeſto, & notorio habitum eſt, & habetur. Item quod eſt de prædictis, & diu fuit communis vox, & publica fama. Item proponunt, quod Sanctiſſimus Pater, & Dominus, Dominus BONIFACIUS Papa Octavus præmiſſis ex fide dignorum relatibus intellectis, Magiſtro dicti Ordinis ſub pœna excommunicationis, & privationis Magiſterii ſui, quam eum incurrere voluit, ipſo facto præcipiendo mandavit, ut infra ſex menſes iam elapſos apud Sedem Apoſtolicam perſonaliter compareret. Item quod Generali, ſeu maiori Præceptori, ſeu Magiſtro, & tribus Commendatoribus, ſeu Præceptoribus dictae Terrae Livonienſis præceptum fuit ex parte eiusdem Domini Papae ſub excommunicationis, & privationis pænis Magiſteriorum, ſeu Præceptoriarum ſuarum, quas eos, ſi contra fecerint, voluit incurrere ipſo facto, ut infra ſex Menſes Apoſtolico ſe conſpectui præſentarent. Item quod diſtricte præceptum fuit ab eodem Domino Papa eidem Magiſtro ſub prædictis excommunicationis, & privationis Magiſterii pœnis, quas ipſum voluit incurrere ipſo facto, ut præfatum Archiepiſcopum ſine morae diſpendio relaxari libere faceret cum effectu, & reſtitui priſtinae libertati, ac cæteros, qui occaſione dicti Archiepiſcopi in carcere tenebantur, faceret liberari, & poſſeſſiones, et Caſtra Rigen. Eccleſiæ libere reſtitui, et dimitti, prout in literis Apoſtolicis exhibitis hoc plenius continetur. Item quod mandavit idem Dominus Papa ipſi Magiſtro ſub pœna excommunicationis, ut dicta bona mobilia, vel ipſorum valorem reſtitui faceret Archiepiſcopo ante dicto. Item quod dicti Magiſter, et Fratres prædictis intellectis, ad illuſionem Sanctitatis Veſtrae, Sedis Apoſtolicae, et mandatorum veſtrorum eundem Archiepiſcopum adhuc in ſuo carcere exiſtentem, minis, terroribus, et exoculationum cruciatibus inferendum tam in eius Perſonam, quam eorum, qui cum ipſo capti fuerant, et adhuc licet ab eo ſegregati detinebantur captivi, compulerunt, ut ipſis Magiſtro, et Fratribus abſque conſenſu, ſeu ſui Capituli remitteret iniurias, ſpolia, et dampna prædicta, et ſuper his, et dictis conventionibus Caſtrorum daret eis literas ſuo modico, et aliis Sigillis ſigillatas, prout exhibitae ſunt per eosdem. Item quod huiusmodi literae, ſicut ex data earum apparet, extortae fuerunt in Caſtro dictorum Magiſtri, et Fratrum, quod dicitur Molendinum novum, ubi dictus Archiepiſcopus captivus detinebatur. Item quod inchoata conceſſione dictarum literarum tali, quali actum fuit, quod dictus Archiepiſcopus dimitteretur libere a dictis Magiſtro, et Fratribus, ſeu reſtitueretur priſtinae libertati. Item quod hoc eſt, et fuit publicum, et notorium, et communiter, et quaſi ab omnibus in partibus illis circumvicinis certum, manifeſtum, et notorium usque ad hæc tempora reputatum eſt, et reputatur, pro certo, manifeſto, et notorio habitum eſt, et habetur. Item quod eſt de prædictis, et diu fuit communis vox, et publica fama. Item proponunt, quod dicti Magiſtri, et Fratres requiſiverunt, et ſollicitaverunt requiri, et ſollicitari fecerunt inſtanter Priorem, Capitulum, et Canonicos Rigenſes, quod conſentirent contentis in dictis literis ſibi a dicto Archiepiſcopo conceſſis violenter, ut dictum eſt, et ea ratificarent, ſeu etiam approbarent. Item quod cum Prior, et Capitulum, et Canonici dictae Eccleſiae nollent conſentire præmiſſis, ſed potius contradixerunt, quantum poſſent, et etiam propter conceſſionem dictarum literarum ad Sedem Apoſtolicam canonice appellaſſent, dicti Ma-

ANNO 1308.

Magiſter, et Fratres ob hoc gravius provocati in eosdem, & Eccleſiam Rigenſem, & bona eorum temere irruentes occiderunt plures perſonas tam Religioſas, quam Sæculares, & eorum Caſtra penitus deſtruxerunt, & combuſſerunt, bona mobilia rapuerunt, occuparunt, & eos bonis mobilibus, & immobilibus denudaverunt. Item quod, quia dicti Canonici propter prædicta non habent, unde vivant, Eccleſia Rigenſis fere totaliter divinis officiis defraudatur, & remanet defraudata. Item quod dicti, Capitulum, Canonici, & Eccleſia propter præmiſſa dampnificati ſunt, & fuerunt usque ad extimationem duorum millium Marcharum argenti & ultra. Idem quod hoc eſt, & fuit publicum, & notorium, & communiter, & quaſi ab omnibus de partibus illis, & circumvicinis certum, manifeſtum, & notorium usque ad hæc tempora reputatum eſt, & reputatur, & pro certo, manifeſto, & notorio habitum eſt, & habetur. Item quod eſt de prædictis, & diu fuit communis vox, & publica fama. Item quod dicti Magiſter, & Fratres etiam, poſtquam habuerunt a dicto Archiepiſcopo dictae conventionis extortae literas ſigillatas, nihilominus detinuerunt præfatum Archiepiſcopum tam diu captivum, quousque Cives Rigenſes, inter quos & eosdem Fratres erat guerra, nollent aliter inire treugas cum ipſis Fratribus, niſi dictum ſuum Archiepiſcopum, quem Chriſtianiſſimum reputant, ſibi redderent, & priſtinae reſtituerent libertati. Item proponunt, quod Magiſter, & Fratres prædicti ſuggeſſerunt Domino noſtro Summo Pontifici, quod præfatus Archiepiſcopus omnem iniuriam, violentiam, & moleſtiam qualemcunque eis liberalitate, & voluntate libera relaxavit, actionem aliquam ſuper his nullo unquam tempore reſumpturus. Item ſuggeſſerunt, quod ipſi eidem Archiepiſcopo omnia eius Caſtra, & munitiones alias cum ſuis pertinentiis libere, ac integrabiliter reddiderunt, prout in Apoſtolicis literis iam ab ipſis exhibitis continetur. Item quod prædicta falſa ſunt, & falſo ſuggeſta adiecto Domino noſtro, & illudendo ſibi, & circumveniendo eundem, quod ne dum cuiquam alii fieri debuiſſet. Item quod idem Archiepiſcopus tempore, quo remiſſio, ſeu relaxatio, quae ſuper prædictis ipſis Magiſtro, & Fratribus ab eo dicitur eſſe facta, erat in carcere, ſeu captivitate prædicta ipſorum Magiſtri, & Fratrum, & fuit extorta remiſſio, ſeu relaxatio huiusmodi nefandiſſima coactione, & tali, quæ potuit cadere in conſtantem, ac Capitulo Rigenſi abſente, & penitus ignorante. Item quod dicti Magiſter, & Fratres per ſe, aut per alium, ſeu alios a tempore primo conventionis, ſeu treugae ſupradictae omnia Caſtra Archiepiſcopi, & Eccleſiae Rigenſis, & munitiones alias cum ſuis pertinentiis in ſolidum continue, & etiam dicta bona mobilia tenuerunt, & adhuc tenent occupata contra Mandatum Apoſtolicum ſupradictum. Item quod hoc eſt, & fuit publicum, et notorium, et communiter, et quaſi ab omnibus in partibus illis, et circumvicinis certum, manifeſtum, et notorium usque ad hæc tempora reputatum eſt, et reputatur, et pro certo, manifeſto, et notorio habitum eſt, et habetur. Item quod eſt de prædictis, et diu fuit communis vox, et publica fama. Item proponunt, quod dicti Magiſter, et Fratres adhuc Sedi Apoſtolicae illudere ſatagentes, in negotio huiusmodi callide, ſeu aſtute miſerunt, et exhiberi fecerunt, procuratorium captioſum, in quo licet rei exiſtant, non interponunt cautionem iudicatum ſolvi pro Procuratore ſuo, ſed tantum promittunt eundem Procuratorem ab eo onere præſtandi cautionem huiusmodi relevare. Item proponunt, quod plures alias atroces iniurias, et dampna gravia dictis Archiepiſcopo, Capitulo, et Clero, ac vaſallis Rigenſis Eccleſiae per ſuam violentiam intulerunt, ac de die in diem inferre non ceſſant, quae longum, et grave eſſet ſingulariter explicare. Item quod hoc eſt, et fuit publicum, et notorium, et communiter, et quaſi ab omnibus in partibus illis, et circumvicinis certum, manifeſtum, et notorium usque ad hæc tempora reputatum eſt, et reputatur, pro certo, manifeſto, et notorio habitum eſt, et habetur. Item quod eſt de prædictis, et diu fuit communis vox, et fama publica.

In Nomine Domini Amen.

Coram vobis Reverendis in Chriſto Patribus, et Dominis, Domino M. Epiſcopo Portuenſi, et Domino Joanne tituli Sanctorum Marcellini, et Petri Presbytero Cardinali, a Sanctiſſimo Patre Domino, Domino BONIFACIO Papa VIII. Auditoribus conceſſis partibus infra ſcriptis liberius Scholaſticus Tharbacenſis Procurator Populi, ſeu univerſitatis Civitatis Rigenſis contra Magiſtrum, et Fratres Domus Theutonicorum de Livonia, et legitimam perſonam intervenientem pro eis in cauſa, quae vertetur inter ipſam univerſitatem ex una parte, et Magiſtrum, et Fratres prædictos ex parte altera, vertitur, ſeu verti ſperatur, nomine populi, et univerſitatis eiusdem dat,

ANNO 1308.

dat, & exhibet in iudicio, quae ſequuntur. Inprimis dicit, & in Jure proponit, quod Terra Livoniae Juris, & proprietatis Beati Petri exiſtit. Item quod Archiepiſcopus Rigenſis cum ſua Provincia immediate ſubeſt Eccleſiae Romanae. Item quod Magiſter, & Fratres prædicti dudum aſpiraverunt, & conati ſunt ſubiugare ſibi prædictam Civitatem Rigenſem. Item quod multas ſæpe iniurias propter hæc, & moleſtias eidem Civitati temere irrogarunt. Item quod Civitas prædicta ſita eſt in loco plano, & paſſo iuxta flumen magnum, quod Duna vulgariter appellatur. Item quod dictum flumen propter nives copioſiſſimas illarum partium frequenter circa Menſem Aprilis horribiliter inundare conſvevit. Item quod ex huiusmodi inundatione Civitas Rigenſis gravia dampna fere ſubſtinuit. Item quod in huiusmodi inundatione tanta aliquando glaciei congeries ad muros Rigenſis Civitatis facta eſt, quod de ſummitate muri eiusdem plano paſſu ſuper glaciem patebat tranſitus, & e contra. Item quod ex prædictis inundatione, & glaciei accumulatione murorum ſubverſio, & totius Civitatis Rigenſis ſubmerſio veriſimiliter timebatur. Item quod Cives Rigenſes ad obviandum tantis periculis diu & ſollicitate conſilium quæſierunt. Item quod prædicta ſunt publica, & notoria, & de prædictis eſt publica vox, & fama in Civitate Rigenſi, & partibus convicinis. Item quod tandem quidam peregrinus vir ſapiens, & expertus in talibus, Rigam veniens, conſilium adinvenit, & modum demonſtravit obviandi periculis antedictis. Item quod iuxta dicti Peregrini conſilium dicti Cives Rigenſes in præfato flumine prope quandam Inſulam, quæ a Civitate Rigenſi per parvum brachium dicti fluminis diſtans, in territorio Civitatis prædictae ſita eſt, quandam ſtructuram propter evitanda pericula maxima, & pro communi bono facere inceperunt. Item quod ſpes indubitata fuit, & eſt, quod per reſiſtentiam ſtructurae prædictae, ſi eam conſummari contingeret, præfata pericula in poſterum penitus vitarentur. Item quod dictum opus pro tranſitu artificum, & laboratorum, ac neceſſariis ad ipſum opus ſine ſtructura apportandis, & pro eiusdem ſtructurae conſervatione valde neceſſarium habebat pontem fieri de Civitate ad Inſulam iam prædictam. Item quod propter communem utilitatem, & urgentem neceſſitatem Cives prædicti pontem fecerunt per brachium fluminis ſupradictum. Item quod prædicta ſunt, & fuerunt publica, & notoria, & de ipſis eſt, & fuit publica vox, & fama Rigae, & in partibus illis. Item quod Dominus Joannes Archiepiſcopus Rigenſis tibiam tunc habens ruptam, pro auxilio, & cura medicorum, quibus indigebat, propter hoc de Riga recedere volens, cum ibi medicorum copiam non haberet, pro bono pacis, & concordiae ſupradictis Magiſtro, & Fratribus Terras, Caſtra, & alia bona ſua in temporalibus gubernanda confidenter commiſit, excepta Civitate Rigenſi, quae per Advocatum, qui deputari per Archiepiſcopum conſvevit, & per Scabinos ſeu Conſules regi ſolet. Item quod Magiſter, & Fratres prædicti abſente Archiepiſcopo, & in Flandria propter opem medicorum moram trahente, fraude, occaſione, ex confuſione Fratres ſupradicti inventa, diſcordare cœperunt, cum populo, & univerſitate Rigenſi habitantes, diffidantes univerſitatem eandem, & in perſonis, ac rebus eam hoſtiliter perſequentes. Item quod pro Capitalibus inimicis, & hoſtibus Civitatis, & Civium prædictorum ſe geſſerunt, & gerunt. Item quod Cives ipſos, & naves eorum, & bona, quæcunque in partibus Fratrum, & alias, ubicunque potuerunt, violenter capi, & detineri fecerunt, facientes de ipſis, quod placebat pro ipſorum Fratrum arbitrio voluntatis. Item quod ipſi Magiſter, & Fratres de potentia, & divitiis ſuis præſumentes expreſſe minabantur Civibus, quod pontem ſupradictum vellent devaſtare violenter. Item quod ab huiusmodi comminato gravamine, & aliis gravaminibus iam illatis Cives ipſi in præſentia Marſcalci, qui poſt Magiſtrum ſecundus habetur, & Fratrum plurium de Ordine prædicto ad Sedem Apoſtolicam legitime appellarunt ſubicientes ſe, & ſua protectioni Sedis eiusdem. Item quod prædicta ſunt, & fuerunt publica, & notoria, & de ipſis eſt, & fuit publica vox, & fama Rigae, & in partibus convicinis. Item quod dicti Magiſter, & Fratres nec iſti appellationi, nec unquam alicui, ſive ad Sedem Apoſtolicam, ſive alias factae in partibus Livoniae unquam deferre curarunt, ſicut de præſenti infra patebit. Item quod quaſi vulgare dictorum Fratrum eſt de ſe conquerentibus, & de refugio ad Papam mentionem habentibus dicere: nos ſatis erimus vobis Papa, etſi Papa vobiscum in iſtis partibus moraretur, oporteret eum, vellet, nollet, dimittere nobis noſtra, & Papa poteſt vobis nimis remotus eſſe. Item quod prædicta ſunt publica, & notoria, & de ipſis eſt, & fuit publica vox, & fama Rigae in partibus convicinis. Item quod inter-

Anno 1308.

interponentibus ſe ad preces Civium prædictorum unis Religioſis Treugae tandem tales ordinatae ſunt, ut pars alterutra Treugis ipſis, quando vellet, renuntiare poſſet, dummodo poſt renuntiationem octo diebus Treugas ſervaret. Item quod durantibus Treugis huiusmodi ipſi Magiſter, & Fratres maximum in partibus vicinis contra Civitatem Rigenſem Exercitum congregarunt, & Caſtrum ſuum, quod in extremitate Civitatis ipſius habebant, diverſis armis, & multis, ac quingentis viris bellatoribus muniερunt. Item quod eisdem Treugis durantibus quendam de Civibus occiderunt, & plures ex Civibus ipſi Fratres iaculis, & ſagittis de dicto Caſtro ſuo emiſſis vulnerarunt. Item quod ſub ipſis Treugis Civitas Rigenſis igne furtivo ſuccenſa fuit, et totaliter exuſta, quod quidem incendium ipſis Magiſtro, et Fratribus non abſurde pro tanto inpingitur, quia ipſi Cives igni Dei auxilio opportune occurriſſent, ſi inſultum, et invaſionem armorum, qui in dicto Caſtro erant, veriſimiliter non timuiſſent. Item quod appropinquante dicto Fratrum Exercitu ita, quod infra octo dies ad dictam Civitatem poſſet pertingere, ipſi Magiſter, et Fratres Treugis habitis renuntiaverunt, dampna plurima ipſi Civitati, Treugis adhuc poſt renuntiationem durantibus, irrogantes. Item quod Dominus Joannes Archiepiſcopus Rigenſis triduo ante expirationem Treugarum Rigam reverſus aſſumptis ſibi pluribus bonis, honeſtis, et religioſis viris ad prædictos Magiſtrum, et Fratres, ut Pacem reformaret, feſtinans perceſſit. Item quod Epiſcopus Tharbaten. ad dictos Magiſtrum, et Fratres una cum dicto Archiepiſcopo, et aliis bonis viris veniens per dies tres continuos ſollicitiſſime inſtiterunt, ſe pro bono Pacis interponentes, ſeu intercedentes penes eosdem, ne Civitatem Rigenſem cum prædicto Exercitu obſiderent, ſeu in perſonis, et rebus in aliquo dampnificarent. Item quod cum prædicti Archiepiſcopus, et Epiſcopus, et alii Pacis huiusmodi tractatores dictis Magiſtro, et Fratribus permitterent pontem prædictum deſtruere ad hoc, quod Exercitus non veniret ad Civitatem prædictam, dicti Magiſter, et Fratres reſponderunt, quod non pons, ſed aliae cauſae antiquae ante viginti annos exortae inter eos, eum et Fratres prædictos ad hoc propoſitum induxiſſent, et tunc inducebant. Item quod Archiepiſcopus prædictus videns ſe non poſſe proficere apud eos, rogavit dictos Magiſtrum, et Fratres proteſtans, ne Eccleſiae Romanae, et ſibi, ac Eccleſiae ſuae per eosdem aliquid fieret, vel attemptarent, in vel per iniuriam contra Civitatem Rigenſem, quae tam in ſpiritualibus, quam in temporalibus iuris, et proprietatis Beati Petri ſubiecta eſſe dinoſcitur. Item quod prædicti Magiſter, et Fratres ſpretis proteſtatione huiusmodi Archiepiſcopi, ac prædictis appellatione Civium, ſupplicatione peregrinorum, ac interceſſione Religioſorum, et aliorum bonorum virorum cum Exercitu ſuo ad Civitatem praedictam obſidendam proceſſerunt cum magna multitudine coadunata, et ſibi coniuncta infidelium, et Treugis ſupradictis non finitis, plurimos Neophitos in Diſtrictu, ſeu pertinentiis Civitatis prædictae nequiter occiderunt. Item quod Civitatem prædictam hoſtiliter, modo duriſſimo, ac crudeliter impugnantes ex omni parte machinis, ſagittis, lanceis, lapidibus, et aliis propugnaculis omnia ædificia extra muros Civitatis prædictae deſtruxerunt, totaliter arbores fructiferas, plantas, et alias ungulas, paſcua, prata, et alias ſegetes igne devaſtarunt, peregrinos, et nonnullos alios pauperes occiderunt, Civibus comminantes continue eisdem, quod ipſos patibulo ſuſpenderent, ac quod uxores eorum molis ſuis, ſeu molendinis ad molendum manualiter adaptarent. Item quod poſt hoc novem pauperes peregrinos in vigilia Nativitatis Domini, et multos alios homines de Civitate prædicta crudeliter occiderunt. Item quod de prædictis fuit, et eſt vox, et fama, et ſunt publica, et notoria in Civitate Rigenſi, et partibus convicinis. Item quod Magiſter, et Fratres tam per ſe, quam per alios omnes vias tam maris, quam terrae, per quas victualia Civitati Rigenſi apportari poſſent, impediverunt, et præcluſerunt ſic, ut Cives prædictae Civitatis fame attriti ſe in manibus prædictorum Magiſtri, et Fratrum tradere cogerentur. Item quod ſic per eosdem obſeſſa Civitate prædicta, ipſamque fortiter impugnantes ſæpe ſæpius clamaverunt Civibus vociferando, ubi eſt nunc Papa veſter. Item proponitur, quod plures alias atroces iniurias, dampna gravia dictae Civitati Rigenſi per violentiam intulerunt, ac de die in diem inferre non ceſſant, quae longum, et grave eſſet ſingulariter explicare. Item ponitur, prout alias coram Venerabili in Chriſto Patre bonae memoriae Domino Nicolao Decano Pariſienſi tituli S. Laurentii Præbendario Cardinali cum Domino Videlino Rigenſis Eccleſiae Præpoſito poſuit, et in ſcriptis dedit, quod ipſi Magiſter, et Fratres a longe retro actis temporibus, antequam turbationis præſentis materia exordium habuiſſet, dictis Civibus Rigenſibus multas iniurias, & dampna enormia ſæpius intulerunt, & continuo inferre non ceſſant, primum ex hoc, quod in magna parte Diſtrictum, ſive terminos ad Civitatem Rigenſem pertinentes violenter, & contra iuſtitiam occuparunt, et adhuc detinent occupatos. Item quod ipſi Magiſter, & Fratres vias terrae, & aquarum, quae ab antiquo liberae fuerunt, cenſuales fecerunt, & faciunt, et pedagia nova conſtituunt in totius Terrae Livoniae grave præiudicium, et maxime Civium prædictorum, cum nec vineas, nec agros habeant, ſed in diverſis mundi partibus neceſſaria vitae conquirant. Item ponit, quod iidem Magiſter, et Fratres mercandi gratia Pacem, et Treugam ſpeciales cum paganis ſæpius faciunt, et fecerunt ita videlicet, quod ipſi pagani cum mercibus ſuis ad aliquem certum locum in Diſtrictu ipſorum Magiſtri, et Fratrum veniunt, et ibidem ipſi Fratres excluſis Civibus antedictis, et quibusdam aliis Chriſtianis mercationes ſingulares cum ipſis paganis exercent, in grave præiudicium totius Patriae Livonienſis. Item ponitur, quod dicti Magiſter, et Fratres, cum Milites reputari, et eſſe velint, contra militarem decentiam mercationes omnes, imo tanquam Peneſtici (revenditores) viliſſimum genus mercationis exercent, poma, caules, raphanum, cepe, et alia et his ſimilia vendentes. Item ponitur, quod ipſi Magiſter, et Fratres hoc tempore proximo iam transacto apud Caſtrum ſuum, quod novum molendinum nuncupatur, contra Pacta ſua, et literas, venientes novam quandam munitionem in grave præiudicium Civium Rigenſium conſtruxerunt, quamquam ipſis Fratribus per dictos Cives, quantum taliter procederent, in multorum præſentia per jactum lapilli novum opus legitime fuerit nunciatum.

In Nomine Domini Amen.

Articulos, qui ſecuntur, proponunt, et ſuper eis S. Sedem Apoſtolicam informare in promptu intendunt Procuratores Venerabilis Patris Conradi Oſſilienſis Epiſcopi, Capituli, et Canonicorum Eccleſiae, et populi Oſſilienſis contra Magiſtrum Ordinis Sanctae Mariae Theutonicorum, et Generalem, vel maiorem Præceptorem, ſeu Magiſtros, ac contra alios Commendatores, ſeu Præceptores, et etiam Fratres dicti Ordinis in Livonia inprimis, quod Magiſtri, Commendatores, ſeu Præceptores, et Fratres prædicti totam inſulam Oſſiliae in Terra Livoniae, quae iuris, et proprietatis Beati Petri ſibi exiſtit, ſibi ſubiugare, ac ſuae propriae ditioni, ſeu potius ſervituti ſeditioſe ſubiicere volentes contra Clerum, et populum eiusdem inſulae defenſionem, et guerram hoſtiliter commoverunt occidendo, ſuſpendendo, et mutilando plures homines ipſius inſulae. Item quod ipſi octuaginta homines, vel circa illius inſulae inſidioſe, et ſub ſpe Tractatus Pacis habendae cum eis ad ſe venire in loca, qui dicitur Poyde, procuraverunt, & fecerunt ſub eo prætextu, ut dicti homines inter eosdem Fratres ſe poſſent reputare magis tutos, ipſos induxerunt, ut ad eos armati venirent. Item quod dicti Magiſter, et Fratres præfatos homines Oſſilienſes, qui ad eos ſic venerant, ut eſt dictum, proditioſe, violenter dictis armis ſuis, et aliis bonis ſuis, quae ſecum habebant, ſpoliaverunt, ipſosque ceperunt, et captivos in turri dicto loco de Poyda carceri manciparunt. Item quod ipſi ardentes eo, quod dictos homines ſic detinebant captivos, dictam inſulam ſibi facilius ſubiugare, Apoſtatarum, et infidelium copioſa multitudine adiuncta cum magno Exercitu in dictam inſulam irruentes, ibidem rapinas, prædas, et ſpolia quam plurima commiſerunt. Item quod Clerus, et populus Oſſilianus inter ſe communi, et diligenti deliberatione habita, et tractatu, ad Epiſcopum Oſſilienſem tunc extra Oſſiliam exiſtentem ſolennes nuntios deſtinavit ſupplicantes eidem Epiſcopo, quantum ad defendendum ipſos a dictis Fratribus, ſuum eis deberet conſilium, et auxilium impertiri, aliter ipſi novum Dominum facerent, qui ipſos defenderet ab eisdem. Item quod Oſſilienſis Epiſcopus ſuper hoc requiſivit quosdam ex dictis Fratribus amicabiliter, quatenus plus potuit, inducens eosdem, ut placeret ipſis deſiſtere ab inquietatione prædicta dictorum Oſſilianorum, et cum eis Pacem habere. Item quod prædicta ſunt, et fuerunt in partibus illis notoria, et communiter quaſi ab omnibus in partibus, et circumvicinis certum, manifeſtum, et notorium usque ad hæc tempora reputatum eſt, et reputatur, et pro certo, manifeſto, et notorio habitum eſt, et habetur. Item quod eſt de prædictis, et diu fuit communis vox, et fama publica. Item ponunt, quod cum dicti Fratres nihil certum vellent ſuper hoc reſpondere, aut aliud facere. Item Epiſcopus præfatos Nuntios Oſſilianorum remiſit ad propria, dicens eis, quod circa defenſionem terrae ſuae facerent, quod eſſet licitum, et honeſtum, quousque inter eos, et dictos Fra-

Anno 1308.

Fratres poſſit Pax, et Concordia reformari. Item quod dicti Magiſter, et Fratres ex hoc ſe fingentes offenſos ab Epiſcopo antedicto, et ipſum perſonaliter capere totis conatibus ſatagentes, ipſum Epiſcopum in eius Caſtro Leolenſi, in quo erat, magno infidelium, et Apoſtatarum Exercitu congregato obſederunt, eumque ibidem tam diu hoſtiliter expugnarunt, donec idem Epiſcopus, qui aliter evadere non poterat, Caſtra ſua, munitiones, et etiam adminiſtrationem omnium temporalium dicti Epiſcopatus ſui dimitteret, et ea in manibus eorundem Fratrum poneret, et totaliter dimitteret ipſa nullo unquam tempore reſumpturus. Item ut ipſe Epiſcopus in quibusdam curiis, quas in rure habebat, perpetuo habitaret, nec unquam Provinciam Oſſilienſem exiret, nec contra eoſdem Magiſtrum, et Fratres ullo unquam tempore querimoniam deponeret coram prædictis, vel aliquo eorundem. Item quod hæc ſunt, & fuerunt notoria in partibus illis et communiter, et quaſi ab omnibus in partibus circumvicinis certum, manifeſtum, et notorium usq; ad hæc tempora reputatum eſt, et reputatur, et pro certo, manifeſto, et notorio habitum eſt, et habetur. Item quod eſt de prædictis, et diu fuit communis vox, et publica fama. Item quod dicti Magiſter, et Fratres quasdam literas de prædictis ad voluntatem ſuam conſcripſerunt, ſeu ſcribi fecerunt, et ipſum Epiſcopum ſuum Sigillum eisdem apponere, Decano, Capitulo, et Canonicis Oſſilienſis Eccleſiae reclamantibus, et contradicentibus, nequiter coegerunt vi, ſeu metu, qui potuit cadere in conſtantem. Item idem Magiſter, et Fratres dictum Caſtrum Leolenſe, et aliam Terram eiusdem Epiſcopi extirpationibus arborum, prædis animalium, rapinis aliorum mobilium, et etiam ignis incendio, quaſi totaliter devaſtarunt, et eundem Epiſcopum bonis mobilibus denudarunt. Item quod dictus Epiſcopus, et Eccleſia Oſſilienſis propter præmiſſa dampnificati ſunt, et fuerunt uſque ad extimationem decem millium Marcarum argenti. Item quod prædicta ſunt, et fuere notoria, et manifeſta in partibus illis, et communiter, et quaſi ab omnibus in partibus circumvicinis certa, manifeſta, et notoria usque ad hæc tempora reputata ſunt, & reputantur, & pro certis, manifeſtis, et notoriis habita ſunt, et habentur. Item quod eſt, et fuit de prædictis communis vox, et fama publica. Item quod dicti Magiſter, et Fratres in illa Terra plures Eccleſias deſtruxerunt manu armata, et deſtrui fecerunt, altaria ſpoliarunt, Imagines Dei, et Beatæ Mariæ confregerunt, hoſpitalia, ſeu Xenodochia conbuſſerunt, et ibidem Tyrampnidem exercere præſumpſerunt maiorem, quam facerent infideles. Item quod huiusmodi exceſſus, et mala contra Epiſcopum, et Eccleſiam Oſſilienſem de conſilio Joannis Præpoſiti Oſſilienſis, qui præſens eſt in Curia, proceſſerunt, qui Præpoſitus in dicto Epiſcopatu dominari, et adminiſtrare tanquam Epiſcopus ambitioſe affectat, et cum dictis Fratribus per violentiam adminiſtrat. Item quod de hoc eſt, et fuit communis vox, et publica fama, et nota ſunt hæc in Diœceſi Oſſilienſi, et partibus convicinis, et fuerunt. Item quod dicti Magiſter, et Fratres aſſociato ſibi dicto Præpoſito Eccleſiae, et Canonicis Oſſilienſis plurimas iniurias, et dampna inferentes, theſaurum Eccleſiae de ipſa Eccleſia, confractis ſeris, theſauraria manibus ſacrilegis abſtulerunt, cuius ſumma ad ducentas Marchas argenti, et amplius ſe extendit. Item quod dicti Fratres Canonicos Oſſilienſes ad Capitulum ſuum convocantes ibidem eos tribus diebus per violentiam tenuerunt interrogantes ab ipſis, utrum iidem Canonici prædictis Fratribus contra Epiſcopum ſuum vellent aſſiſtere, aut contra ipſos Fratres cum Oſſilienſi Epiſcopo remanere, et per oppreſſionem innitentes ab eis præciſam reſponſionem ſuper hoc extorquere. Item quod cum dicti Canonici ſic oppreſſi reſponderunt, quod Eccleſiam, et Chorum ſuum libenter ad divinum officium faciendum frequentare vellent, nec uni parti, nec alteri ſcirent, poſſent, aut vellent aſſiſtere ad bellandum, ſed dicti Fratres minus de his contenti manifeſte dixerunt: nos nominatim ſcire volumus, qui ſint illi, qui nobis adhærere voluerint, quia alios, qui pro parte Epiſcopi fuerint, pro notoriis inimicis habebimus, ac ipſis tam in perſonis nocere volumus, quam in rebus. Item quod prædictas et alias multas minas, quas prætactis Canonicis intulerunt, quasdam ab eis Literas contra Epiſcopum Oſſilienſem gravem querimoniam continentes extorſerunt, quas cum ipſi Fratres pro eorum voluntate ſcribi feciſſent, dictos Canonicos eas ſigillare oportuit, ut vitae, et rerum ſuarum imminens periculum evitarent. Item quod cum dicti Canonici poſt modicum adhærerent præfato ſuo Oſſilienſi Epiſcopo, ut debebant, dicto Præpoſito cum quodam ſuo ſequaci exempto, dicti Magiſter, et Fratres hæc audientes non longe poſt dictorum Canonicorum Oſſilienſium domos, et grandias combuſſerunt, ac ipſos Canonicos ab Eccleſia ſua, et poſſeſſionibus expulerunt, eorum bona rapuerunt, et Conventum quendam ibidem de ſuis Fratribus poſuerunt. Item quod Eccleſia, Capitulum, & Canonici Oſſilienſes occaſione huiusmodi dampnificati ſunt, & fuerunt usque ad aeſtimationem mille, & ducentarum Marcharum argenti. Item quod de hoc eſt, & fuit vox, & publica fama, et nota ſunt, et fuerunt in Diœceſi Oſſilienſi, et in partibus convicinis. Item de Eccleſia Cathedrali Oſſilienſi in qua divinus cultus, et divinum officium fieri conſvevit Caſtrum fecerant, et novis propugnaculis firmaverant, de quo multa mala immania commiſerunt, et committunt, in præmiſſis omnibus conſilio ipſorum, & facto, præfato Oſſilienſi Præpoſito mediante. Item proponunt, quod Sanctiſſimus Pater, et Dominus, Dominus Bonifacius Papa Octavus præmiſſis ex fide dignorum relationibus intellectis, dicto Magiſtro ſub pœna excommunicationis, & privationis dicti Magiſterii ſui, quas eum incurrere voluit, ipſo facto præcipiendo mandavit, ut infra ſex Menſes iam elapſos apud Sedem Apoſtolicam perſonaliter comparerent. Item quod generali, vel Maiori Præceptori, ſeu Magiſtro, & tribus Commendatoribus, ſeu Præceptoribus Terrae Livonienſis præceptum fuit ex parte eiusdem Domini Papae ſub excommunicationis, & privationis pœnis Magiſteriorum, ſeu Præceptoriarum ſuarum, quas eos ſi contra facerent, voluit incurrere ipſo facto, ut infra dictos ſex Menſes Apoſtolico ſe conſpectui præſentarent. Item & quod diſtricte præceptum fuit ab eodem Domino Papa eidem Magiſtro, ſub prædictis excommunicationis, & privationis Magiſterii pœnis, quas ipſum voluit incurrere ipſo facto, ut faceret cum effectu poſſeſſiones, et Caſtra Oſſilienſis Eccleſiae libere reſtitui, & dimitti, prout in literis Apoſtolicis exhibitis hoc plenius continetur. Item quod dicti Magiſter, & Fratres in contemptum Domini noſtri, et Sedis Apoſtolicae dictis mandatis Apoſtolicis vilipenſis dicta Caſtra, poſſeſſiones, & munitiones, et alias res reſtituere contradixerunt, & præmiſſa a tempore occupationis prædictae per ſe, vel per alium, ſeu alios continue retinuerunt, & detinent occupata. Item quod plures alias atroces iniurias, & dampna gravia Epiſcopo, Capitulo, Clero, & populo Oſſilienſi per ſuam violentiam intulerunt, ac de die in diem inferre non ceſſant, quae longum, & grave eſſet ſingulariter explicare. Item quod præmiſſa ſunt, & fuerunt notoria, & communiter quaſi ab omnibus in partibus illis circumvicinis pro certis manifeſtis, & notoriis reputata fuerunt, & reputantur. Item quod de prædictis eſt, & fuit communis vox, & publica fama in dictis partibus.

XXXVII.

1309.

Commiſſio Clementis V. *Papæ ad inquirendum de Cruciferorum in Livonia maleficiis, quæ hic recenſentur, nimirum: quod nonnullos Archiepiſcopos Rigenſes, qui fuerunt pro tempore, in vincula coniecerint, & de quatuordecim Eccleſiis Suffraganeis, ſeptem totaliter ſuſtulerint, ſeptem alias uſurpaverint, prædicationem Verbi Dei impediverint, Regnum Polochenſe, quod Rex Polochenſis ad fidem converſus Eccleſiæ Rigenſi contulerat, paganis, quibuscum amicitiæ Fœdus pepigerant, tradiderint, indeque Eccleſiæ illius Regni Cathedrales Colomenſis, & Ruthenienſis ſublatæ fuerint: alterius Regis Paganorum ad fidem converſi Regnum a fide abduxerint, & Lechovienſem Eccleſiam Cathedralem, quæ in illo Regno erat, hoc modo de ſtatu deiecerint, Populum Chriſtianum Semigalliæ omnino deleverint, Nobiles eiusdem Terræ proditione occiderint, plus centum millia fidelium in Terras paganorum profugere compulerint.* Vladislai *Cracoviæ, ac Sandomiriæ Ducis Terram hoſtiliter ingreſſi, in Civitate Gdanſko decem millia hominum occiderint &c. Sequitur Mandatum de recipiendo Caſtro Dunemunde ab eis erepto. &c.* Datum Avinione die 19. Junii. Anno 1309. *Ex Originali.*

Clemens Epiſcopus Servus Servorum Dei, Venerabili Fratri Joanni Archiepiſcopo Bremenſi, & dilecto Filio Magiſtro Alberto de Mediolan. Canonico Ravennatenſi, Capellano noſtro ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. In

Anno 1309.

Vinea Domini licet immeriti cultores poſiti, & cuſtodes, ſic in ipſius culturae, ſalubriſque cuſtodiae nos debemus miniſteriis exercere, ut etiam in ipſa infatigabiliter operantes, extirpandis vitiorum ſpinis, et peccatorum tribulis, quæ ſuperficiem eius interdum obumbrare conantur, nec non plantandis virtutum germinibus, in quibus Altiſſimus delectatur, fervore Spiritus, et diligenti ſollicitudine intendendo, ipſam ab illis præſertim offenſionum diſcriminibus tueamur, quæ ſub pietatis ſpecie cautius ſubintrantes, difficilius præcaventur. Sane tam Prædeceſſorum noſtrorum Romanorum Pontificum, quam noſtris continuatis ſucceſſive temporibus, ex clamore valido, et inſinuatione famoſa, ad audientiam Sedis Apoſtolicae eſt deductum quod Præceptores, & Fratres Hoſpitalis Sanctae Mariae Theutonicorum, ad hoc ſolum per Sedem eandem in Rigenſe Livoniae, Pruſciae Provinciis conſtituti, ut Eccleſias, ac perſonas Eccleſiaſticas, aliosve Catholicæ fidei Profeſſores vallo fortitudinis munientes, ipſos a Paganorum, & Schiſmaticorum tueantur incurſibus, & ad dilatandum ibi Catholicæ fidei nomen, et cultum iugiter elaborent, in gravem proh dolor! noſtri Redemptoris iniuriam, fidelium cunctorum opprobrium, & eiusdem fidei detrimentum facti ſunt hoſtes domeſtici, & familiares ſunt redditi inimici, non inſurgentes pro Chriſti Nomine adverſus hoſtes fidei, ſed in eorundem favorem, quod ſtupet auditus, variis calliditatum generibus dimicantes potius contra Chriſtum, ad id præcipue, prout audentia facti oſtendere dicitur, intendentes, ut Eccleſiis omnibus earumque facultatibus, aliisque bonis fidelium dictarum partium, eorum uſibus applicatis, in rerum amplitudine contabeſcant, propter quod dimiſſa Chriſti Militia, immo contra Chriſti fideles armis nequitiae bellum miſerabile conſerentes, nonnullos Archiepiſcopos, qui fuerunt pro tempore, aliosque Prælatos, & perſonas Eccleſiaſticas in dignitatibus conſtitutas illarum partium, non absque iniectione manuum in ipſos, Dei timore poſtpoſito, temere, violento, deteſtabili, & Sacrilego auſu capere, diris mancipare carceribus, & alias eis graves corporales afflictiones inferre dampnabiliter præſumpſerunt, ac de quatuordecim Eccleſiis Suffraganeis, quas Rigenſis Eccleſia Metropolis partium earundem habere conſvevit, ſeptem totaliter deleverunt, ſeptem aliis in tali ſtatu dimiſſis, ut plus ſint dedecori, & pudori decentiæ paſtorali, quam ſi penitus non adeſſent: nam de quatuor earum eiectis Canonicis in eis canonice inſtitutis, Fratres ſui Ordinis pro Canonicis in dictis Eccleſiis locaverunt, quos in eisdem de facto inſtituunt, et deſtituunt, ſicut volunt, & tales eorum Confratres pro Canonicis ſe gerentes, eligunt in Epiſcopos, quos iidem Præceptores, & Fratres mandant de ſuis Confratribus eligendos, electi vero taliter falſa, immo verius confirmatione aliqua non obtenta in Epiſcopos ſe faciunt conſecrari, nullam obedientiam eidem Rigenſi Eccleſiae, locorum Metropoli facientes. In reſiduis autem tribus Cathedralibus Eccleſiis vacantibus intrudunt perſonas, quas volunt, etiam minus dignas, & quibus per potentiae ſuae abuſum, electionem faciunt celebrari, ac de modo, & forma electionum huiusmodi nulla examinatione præmiſſa, per antedictos Fratres ſui Ordinis pro Epiſcopis ſe gerentes, electos huiusmodi in Epiſcopos faciunt conſecrari, omnia bona earundem Eccleſiarum, quae inſignes conſveverant habere Pontifices, cum ſolennibus Capitulis, latis, & magnis facultatibus, & reditibus abundantes, propriis uſibus, non abs que pernicioſo earundem Eccleſiarum diſpendio enormiter applicando, ſeque, ut liberius in prædictam Metropolim, & Eccleſias, cæteroſve Prælatos, & fideles Provinciarum, & partium prædictarum valeant deſævire, eorumque munitiones, Caſtra, Terras, iurisdictiones, & iura propriæ ſubiicere ditioni. ſeque eiusdem paganis nequam amicitiae fœdere unientes, ac publicum eis adverſus dictos fideles impendentes auxilium, conſilium, & favorem, ferrum, arma, equos, & alia mercimoniorum genera, per quae dicti Pagani fideles eosdem poſſint acerbius impugnare, vendunt, & per alios ipſis vendi permittunt, quodque gravius eſt, iidem Præceptores, & Fratres non ſolum a confinibus eorundem Paganorum, in quibus contra illorum incurſus debuiſſent ſe murum defenſionis opponere, in detrimentum fidelium receſſerunt, ſed quoddam Caſtrum eiusdem Rigenſis Eccleſiae eisdem Paganis pro certa quantitate pecuniae venundantes, Regnum Polochenſe, quod quondam Rex Polochenſis ad fidem Chriſti converſus, prolem non habens legitimam, eidem Eccleſiae Rigenſi contulerat pro animae ſuæ ſalute dictis Paganis non absque iactura multitudinis innumeroſae fidelium, dimiſerunt, cuius occaſione duae ſolennes Cathedrales, Colomen. videlicet, & Ruthenien. Eccleſiae, conſiſtentes in Regno prædicto totaliter ſunt deletae, quibus Caſtro, & Regno ad manus dictorum infidelium taliter devolutis, dicti Pagani a

Anno 1309.

locis confinium repulſis fidelibus, magnam partem dictarum Provinciarum, tunc fidelium multitudine populoſam, in ſolitudinem redegerunt, eisdem fidelibus partim peremptis gladio, partim eorundem paganorum miſerabili iugo ſuppoſitis perpetuo ſervitutis: quodque deteſtabilius eſt, ſi quando iidem Præceptores, & Fratres offendendi Paganos, ſub cuiusdam umbrae pallio velint oſtendere ſe gerere voluntatem, illos fraudulenter impugnant, ut ex eorum facto fideles atrocius impugnentur, eosdem paganos ex tenuis prædæ dampno modico, ad deſtruendum reliqua Caſtra eiusdem Rigen. Provinciæ, pravis nocendi artibus irritantes. Fertur etiam de ipſis execrabile facinus, dirum nefas, quod cum Rex paganorum cum ſuis ſubditis fuiſſet ad fidem Chriſti converſus, ad diverſos Epiſcopos ſucceſſive, & Presbyteros ſæculares, ac Fratres Prædicatorum, & Minorum Ordinum, in toto Regno ſuo ordinaſſet ad extirpationem errorum, & illuminationem, ac plantationem Orthodoxae fidei permanſuros, iidem Præceptores, & Fratres, proh pudor! velut eiusdem fidei ſubverſores quosdam eorundem Epiſcoporum, Presbyterorum, ac Fratrum exinde deiici, quosdam vero interfici, latentibus, & occultis ſtudiis procurarunt, & taliter Pagani etiam ad fidem converſi, lumine veritatis abiecto, errores, proch dolor! priſtinos reſumpſerunt. Et ſic quondam Lechonien. Eccleſia Cathedralis, in dicto Regno conſiſtens, cum ſua Civitate, & Diæceſi, non absque multorum fidelium animarum, & corporum deplorando periculo miſerabiliter fuit deleta. Populum etiam chriſtianum Terrae Semigalliae, habentem Epiſcopum, & Presbyteros Orthodoxos, qui eis Sacramenta Eccleſiaſtica miniſtrabant, iidem Præceptores, & Fratres totaliter deleverunt, nobiliores eiusdem Terrae, quos ad convivium invitarant, proditionis infandae ſævitia, mutilatione capitum perimentes, reliquam multitudinem populi dictae Terræ, ultra quam centum millia fidelium utriusque ſexus, ad Terras Paganorum crudeliter profugarunt, dictique fideles eorundem paganorum in depreſſionem fidei, perpetuæ ſunt redditi ſervituti, propter quod Epiſcopatus Semigalliæ, qui per Terras dictas amplam Diœceſim obtinebat, totaliter de medio fuit ſublatus, ut omnino impediatur ampliatio fidei in partibus prælibatis, & proponendi Verbum Dei facultas quælibet ſubducatur, ex eo quod Fratres Ordinis Minorum, Caſtri Brunsberg eiusdem Rigen. Provinciae prædicationi dictorum paganorum inſtantes, Verbum Dei continue diffundebant, ac quidam Frater dicti Ordinis iugiter per Paganos diſcurrens, virtute verborum, & operum corruſcando, die quolibet multos Paganos cognitione verae fidei illuſtratos, ſacrae regenerationis lavacro innovabat, eisdem Fratribus Minoribus de dicto loco ignominioſe deiectis eundem locum funditus deſtruxerunt, nullos omnino eiusdem verbi prædicationi inſiſtere permittentes, Eccleſias quoque, Oratoria, & Capellas ædificari pro Neophitis non permittunt, ita quod dicti Neophiti in rudimentis fidei non inſtructi, ac in Eccleſiis cum Orthodoxis participium non habentes, nec in fide nec in moribus fidelibus ſunt conformes. Peſſimum etiam ritum eorundem paganorum ſectantes, Confratres ſuos, ſi quos contingit interdum in hoſtili congreſſu, vel conflictu aliquo vulneribus ſauciari, contra morem eiusdem fidei Orthodoxae prius quam expirent, impietate quadam ſæviſſimæ feritatis extinguunt, eorum corpora flammarum incendio concremando. Ac ut præmiſſa, & alia eorum deteſtabilia ſcelera eiusdem Sedis effugiant notionem, univerſos fideles Clericos, & Laicos cuiuscunque dignitatis, aut ſtatus exiſtant, ad exponendum querelas de ipſis, tantarum perſecutionum neceſſitate cogente, ad Sedem Apoſtolicam accedentes, crudeliter perſequuntur, mortem eis per ſe, & alios inferendo, ſicut hoc in perſonis quondam Magiſtri Aleſii Doctoris Decretorum, Plebani plebis Thorunenſis, & aliorum quam plurium, quos redeuntes de Romana Curia, ad quam venerant contra eos, crudeliter occiderunt, dicitur liquido apparere: necdum finem præmiſſis enormitatibus imponentes, ſed mali eſſe, & boni credi, ſub pallio ignoratae nequitiae cupientes, paſſus, & itinera debita, per quae de Civitate Rigenſi exitus, & reditus ad eandem, quadam neceſſitate inevitabili peraguntur, ſub ea faciunt cuſtodia detineri, ut nonniſi perſonis, quas volunt, greſſus ex ea pateat, vel regreſſus, ſicque dicta Civitas exitum, & reditum liberum non habendo, cuiusdam obſidionis anguſtae diſpendia cogitur deplorare. Ad quam quidem obſidionem præcluſis itinerum quorumcunque veſtigiis, fortius anguſtandam, quoddam Caſtrum a ſuperiori parte ad portum Monaſterii Dunamunden. Ciſterſien. Ordinis eiusdem Rigenſis dicti, in quo eadem Rigenſis Eccleſia Jus obtinet Patronatus, ab inferiori parte eiusdem Civitatis conſiſtentia abſq; quibus Civitatem eandem nec per terræ, nec maris veſtigia nullus poteſt ingredi, vel

Anno 1309.

exire, quodam illicito emptionis titulo, cum Monaſteriorum alienatio Sacris prohibita ſit Canonibus, & etiam ipſius Monaſterii Dunamunden. per piae memoriae Gregorii Papae Noni, Prædeceſſoris noſtri Privilegium ſpeciale, cuiuslibet alienationis Contractus foret ſpecialiter interdictus, temeritate propria occuparunt, & detinent occupata, propter quæ in eiſdem Provinciis, in quibus Eccleſiam ſuam fœtu novae prolis ad fidem converſae Dominus ampliabat, familiari peſte inteſtinam exercente ſævitiam non ſolum fides radicata, & fundata non proficit, ſed ex perſecutione domeſtica deficit, & niſi celeri occurratur remedio, Nomen ibi deperit Chriſtianum. Noviſſime vero ad noſtrum pervenit auditum, quod dilecti Filii Nobilis Viri Vladislai Cracoviae, & Sandomiriae Ducis Terras hoſtiliter ſubintrantes, in Civitate Gdanſco ultra decem millia hominum gladio peremerunt, infantibus vagientibus in cunis, mortis exitium inferentes, quibus etiam hoſtis fidei peperciſſet. Iidem quoque Præceptores, & Fratres quam plura alia deteſtanda dicuntur committere, quorum ſeries ſe nimis extenderet, ſi ſingulariter ſingula præſentibus clauderentur. Nos igitur, qui diſponente Domino eiusdem Dominicae Vineae regimini præſidemus, deſiderantes ut in ea virtutum palmites convaleſcant ſuccisis tribulis vitiorum, attendentes quoque, quod præmiſſa, quae de dictis Præceptoribus, & Fratribus referuntur, utpote pernitioſa, & fidei noſtrae contraria, imo cunctorum Chriſti fidelium cordibus inimica ſub diſſimulatione tranſire, ſalva conſcientia nequeamus, conſiderantes etiam quod in talibus debitae correctionis differre remedium, nihil eſſet aliud, quam licentiam ſceleribus indulgere, Diſcretionem Veſtram, de quorum circumſpectionis induſtria plenam in Domino fiduciam obtinemus, hortandam attente duximus, & monendam, vobis per Apoſtolica ſcripta diſtricte præcipiendo, mandantes, quatenus ad partes illas, ſeu ad loca illarum partium, quae vobis pro executione huiusmodi negotii videri poterunt magis apta, vos perſonaliter conferentes, & habentes prae oculis ſolum Deum, contra prædictos Præceptores, & Fratres eiusdem Hoſpitalis in dictis Provinciis, & partibus conſiſtentes, ſuper præmiſſis omnibus, & ſingulis, nec non ſuper Articulis, quos ſub Bulla noſtra vobis deſtinamus incluſos, ac ſuper aliis criminibus, & exceſſibus, ſuper quibus eos inveneritis publice diffamatos, inquiratis diligentius veritatem, atque diligenter, & ſollicite inquiſita quæcunque inveneritis, in ſcriptis redacta, ac ſufficienter inſtructa Nobis ſub Sigillis veſtris procuretis fideliter intimare. Cæterum Caſtrum, & Monaſterium Dunamunde quod dicti Præceptores, & Fratres, ut præmittitur ſub cuiusdam emptionis colore detinent occupatum, per eosdem Præceptores, & Fratres facientes expeditum, & liberum omnino dimitti ipſum, usque ad eiusdem Sedis beneplacitum, præfatae Sedis nomine teneri, ac per perſonas idoneas, & fideles, quas ad hoc eligendas induſtria veſtra perſpexerit, faciatis cum diligentia cuſtodiri. Vt autem ad præmiſſorum executionem eo liberius intendere valeatis, quo maiori fueritis per Nos authoritate muniti, Vobis invocandi ad præmiſſa omnia, & ſingula exequenda ubi, & quando expedire cognoveritis, tam Prælatorum, quam etiam Principum, & aliorum ſæcularium, cuiuscunque conditionis, vel ſtatus exiſtant, vel quacunque dignitete præfulgeant, auxilium, & ſuccurſum, contradictores quoque ut rebelles, nec non teſtes, quos ad hoc duxeritis convocandos per Excommunicationis, Suſpenſionis, & Interdicti, nec non privationis Privilegiorum eisdem conceſſorum, a Sede prædicta ſententias compeſcendi tam de duabus dictis in Concilio Generali, quam de aliquo extra ſuam Civitatem, & Diæceſim, niſi in certis exceptis caſibus, & illis ultra unam dictam, a fine ſuæ Diæceſis ad iudicium non vocando, & aliis quibuscunque Conſtitutionibus, quæ veſtræ poſſent in hac parte Iurisdictioni, vel potestati, eiusque libero exercitio quomodolibet obviare, aut ſi teſtes, quos ad hæc evocari contigerit, fuerint Prædicatorum, vel Minorum, aut aliorum Ordinum quorumcunque, vel ſi prædictis Ordinibus a praedicta Sede indultum exiſtat, quod praedictorum Ordinum Fratres ad perhibendum teſtimonium in quibuscunquae cauſis, vel negotiis compelli non poſſint, ſeu ſi dictis Praeceptori, & Fratribus ab eadem ſit Sede indultum, quod excommunicari, ſuspendi, vel interdici non poſſint, per literas Apoſtolicas non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem, & quibuslibet aliis Indulgentiis, Privilegiis, & Literis Apoſtolicis quibuscunque, in quacunque forma verborum conceſſis, per quae praeſentibus non expreſſa, vel totaliter non inſerta praemiſſorum executio poſſit quomodolibet impediri, nequaquam obſtantibus plenam vobis concedimus tenore praeſentium facultatem,

Anno 1308.

quod ſi non ambo his exequendis potueritis intereſſe, alter veſtrum ea nihilominus exequatur. Datum Avinione decimo tertio Calendas Julii, Pontificatus noſtri anno quinto.

XXXVIII.

Tranſumptum Bullæ Gregorii IX. *Papæ, qua in Rigenſem Eccleſiam Regulam Ordinis Premonſtratenſium inducit, & proventus, ac poſſeſſiones, quas enumerat, Fratribus eiusdem Ordinis Confirmat. Ex Originali Sigil. 2.*

Univerſis præſentem Literam viſuris, ſeu audituris, Conradus Cuſtos, Hartungus, Canonici Oſilenſis Eccleſiæ, ſalutem in Domino ſempiternam. Recognoſcimus, & tenore præſentium publice proteſtamur Nos vidiſſe, & legiſſe Literas Domini Papæ Gregorii *cum vera bulla, non cancellatas, non abolitas, non raſas, neque in aliqua parte ſui vitiatas in hæc verba.*

Gregorius Epiſcopus Servus Servorum Dei. Dilectis filiis Præpoſito Rigenſis Eccleſiæ, eiusque Fratribus tam præſentibus, quam futuris, regularem vitam profeſſis, in perpetuum. Quoties a Nobis petitur, quod Religioni, & honeſtati convenire dinoſcitur, animo Nos decet libenti concedere, & petentium deſideriis congruum ſuffragium impertiri. Eapropter dilecti in Domino Filii, veſtris iuſtis poſtulationibus clementer annuimus, & Eccleſiam Rigenſem, in qua divino eſtis obſequio mancipati, ſub Beati Petri, & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti Privilegio communimus. Inprimis ſiquidem ſtatuentes, ut Ordo Canonicorum, qui ſecundum Domini, & Beati Auguſtini Regulam, atque inſtitutionem Præmonſtratenſem, Fratrum in eodem loco inſtitutus eſſe dinoſcitur, perpetuis ibidem temporibus, & inviolabiliter obſervetur. Præterea quaſcunque poſſeſſiones, quæcunque bona eadem Eccleſia in præſentiarum iuſte, & canonice poſſidet, aut in futurum conceſſione Pontificum, largitione Regum, vel Principum, oblatione fidelium, ſeu aliis iuſtis modis proſperante Domino poterit adipiſci, firma vobis, veſtrisque Succeſſoribus, & illibata permaneant, hæc autem propriis duximus exprimenda vocabulis. Locum ipſum, in quo præfata Eccleſia ſita eſt, cum omnibus pertinentiis ſuis, etiam in Holme cum terminis Villarum, quae ultra Dunam ſitæ ſunt, Eccleſiam Ikescule, cum terminis ſuis, Parochiam in Kubiszle cum omni iure ſpirituali, & temporali, Parochiam in Vittesile cum Jure ſpirituali, temporali autem in his villis: Vittesile, Mundersile, Lotisile, Vesrkendorp, Gerwikule. Item decimas in Kultemale, Gerkesile, Langule. Item in maritima Parochiam in Cotze, & Zworbe cum decimis, & omni Jure; item Patronatum, & Archidiaconatum in civitate Rigenſi, & Eccleſiis nominatis. Ad hæc praedium in Pigeholme cum agris ibidem iacentibus, prædium in Insula Lapidea, cum agris ſuis. Praedium in Tamegare cum agris, & molendinis suis, inſulam Osemesare. Item advocatiam liberam ſuper Eccleſiis, & bonis omnibus ſupra dictis, ſive novalium univerſorum, quæ ipſis manibus, vel ſumptibus colitis, de quibus aliquis decimas hactenus non percepit, ſive diverſorum animalium nutrimentis, nullus à vobis exigere, vel extorquere præſumat. Liceat quoque vobis Clericos, vel Laicos liberos, & abſolutos, e ſæculo fugientes ad converſionem recipere, atque eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus inſuper, ut nulli Fratrum veſtrorum, poſt factam in Eccleſia veſtra profeſſionem fas ſit ſine Præpoſiti ſui licentia, niſi arctioris Religionis obtentu, de eodem loco diſcedere, diſcedentem vero absque communium literarum veſtrarum cautione nullus audeat retinere. Cum autem generale Interdictum Terræ fuerit, liceat vobis ianuis clauſis, excluſis excommunicatis, & interdictis, non pulſatis campanis, ſubmiſſa voce divina officia celebrare. Criſma vero, oleum Sacrum, conſecrationes Altarium, ſeu Baſilicarum, ordinationes Clericorum, qui ad Sacros Ordines fuerint promovendi, a Diæceſano ſuſcipietis Epiſcopo, ſi quidem Catholicus fuerit, & gratiam, & communionem Sacroſanctæ Romanæ ſedis habuerit, & ea vobis voluerit ſine pravitate aliqua exhibere. Prohibemus inſuper, ut intra fines Parochiæ veſtræ nullus ſine aſſenſu Diæceſani Epiſcopi, & veſtro, Capellam, ſeu Oratorium de novo conſtituere audeat, ſalvis Privilegiis Pontificum Romanorum. Sepulturam quoque ipſius loci liberam eſſe decrevimus, ut eorum devotioni, & extremæ voluntati, qui ſe illic ſepeliri deliberaverint, niſi forte excommunicati, vel interdicti ſint, aut etiam publice uſurarii, nullus obſiſtat, ſalva tamen iuſtitia illarum Eccleſiarum, a quibus mortuorum corpora aſſumuntur. Decimas præterea, & poſſeſſiones Ordinis Eccleſiarum veſtrarum

Anno 1309.

ANNO 1309.

rum ſpectantes, quæ a Laicis detinentur, redimendi, & legitime liberandi de manibus eorum, & ad Eccleſias, ad quas pertinent revocandi, libera ſit vobis de noſtra auctoritate facultas. Obeunte vero te nunc eiusdem loci Præpoſito, vel tuorum quolibet Succeſſorum, nullus ibi aliquali ſubreptionis aſtutia, ſeu violentia præponatur, niſi quem Fratres communi conſenſu, vel fratrum pars maioris, & ſanioris conſilii ſecundum Domini, & Beati Auguſtini regulam permiſerint eligendum. Paci quoque ac tranquillitati veſtræ paterna impoſterum ſollicitudine providere volentes, auctoritate Apoſtolica prohibemus, ut infra clauſulas locorum, ſeu grangiarum veſtrarum nullus rapinam, ſeu furtum facere, ignem apponere, ſanguinem fundere, hominem tenere, capere, vel interficere, ſeu violentiam audeat exercere. Decrevimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatam Eccleſiam temere perturbare, aut eius poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, ſeu quibuslibet vexationibus fatigare, ſed omnia integra conſerventur eorum, pro quorum gubernatione, ac ſuſtentatione conceſſa ſunt uſibus omnimodis profutura. Salva Sedis Apoſtolicæ auctoritate, & Diæceſani Epiſcopi canonica iuſtitia. Siqua igitur in futurum Eccleſiaſtica, Sæcularisve perſona hanc noſtræ Conſtitutionis paginam, ſciens contra eam temere venire temptaverit, ſecundo tertiove commonita, niſi peccatum ſuum congrua ſatisfactione correxerit, poteſtatis, honorisque ſui careat dignitate, reamque ſe divino iudicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & a Sacratiſſimo corpore, ac Sangvine Dei, & Domini noſtri Redemptoris JESU CHRISTI aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictæ ſubiaceat ultioni. Cunctis autem eodem loco ſua Jura ſervantibus, ſit Pax Domini noſtri JESV CHRISTI, quatenus, & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud Diſtrictum Judicem præmia æternæ Pacis inveniant, Amen.

In huius rei Signum Sigilla noſtra infra duximus appendenda. Datum in Riga Anno Domini milleſimo trecenteſimo nono.

XXXIX.

1317. *Bulla* JOANNIS XXII. *Papæ, qua Confœderationem, & Coniurationem Capituli Rigenſis cum Fratribus Ordinis, ac Vaſallis Diœceſis Rigenſis factam reſcindit.* Dat. Avinione d. 21. Dec. Anno 1317.

ANNO 1317.

JOANNES Epiſcopus Servus Servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam. Diſſolve colligationes impietatis, ſolve faſciculos deprimentes. His ſcripturae Sacrae praeceptis inducimur colligationes impietatis, impio, vel iniquo contractas intuitu noſtro diſſolvere harum congeriem, & adiectione cuiuslibet obligationis adauctam, propenſiori ſtudio, velut deprimentes faſciculos diſſipare. Sane relatio fide digna quam plurium, & exhibitarum etiam authenticarum ſeries Literarum in noſtram, & Fratrum noſtrorum notitiam aperte deduxit, qualiter nonnullae perſonae Eccleſiaſticae, tam Religioſae, quam Saeculares in eisdem infraſcriptis literis annotatae, una cum quibusdam Laicis, ſuis in hac parte complicibus, fautoribus, atque ſequacibus, certas confœderationes, conventiones, & colligationes, ac ordinationes impias, & iniquas nedum contra Rigenſem, & non nullas Eccleſias, ac Eccleſiaſticas perſonas illarum partium, quin etiam contra reverentiam Romanae Matri Eccleſiae debitam, ac in eiusdem contemptum, & praeiudicium evidens Eccleſiaſticae libertatis, non abſque conſpirationis nota, ſeu coniurationis offenſa in animarum ſuarum periculum dampnabiliter inierunt, quarum obſervatio malorum ſemina ſpargere, & diſſidiorum incentivis de facili ſuſcitatis, ſtatui pacifico fidelium incolarum hoſtibus vicinantium fidei, multipliciter derogare, ipſorum fidelium fidem teneram de levi poſſet inficere, & alia multa diſcrimina animarum, & corporum probabiliter germinare. Nos itaque proſpicientes attentius, quanta impietate confaederationes, conventiones, colligationes, ſeu ordinationes huiusmodi inferius deſcribendæ redundent, quanta impietate reſultent, quantumque pondus importent, & proinde adverſus præcavenda pericula, quæ minantur, ſalubriter iuxta iniuncti Nobis Officii debitum occurrere cupientes, eas omnes, & ſingulas quocunque nomine cenſeantur, prout videlicet earum tenor ſubter annectitur, quas variæ ipſarum circumſtantiæ, & rationes aperte Juribus invalidas detegunt, omnique vacuandas effectu, & firmitate declarant, de Fratrum ipſorum conſilio prorſus illicitas, ac reprobatas a Jure, authoritate Apoſtolica declaramus, easque tanquam iniquas, & beneplacito divino contrarias, Juribus vacuas, ac irritas, & inanes fore decernimus, eas nihilominus revocantes, quate-

ANNO 1317.

nus proceſſere de facto, & inſuper quascunque pœnas adiectas, ac Juramenta præſtita ſuper illis, ſub quibuſcunque forma, modo, vel expreſſione verborum, præſertim cum Juramentum vinculum iniquitatis eſſe non debeat, exnunc de Apoſtolicæ plenitudine poteſtatis nulla fore decernimus, & quatenus de facto proceſſerunt, irritamus, abſolventes omnes, & ſingulos, qui confœderationes, colligationes, conventiones, ſeu ordinationes huiusmodi inierunt, ab huiusmodi pœnarum promiſſionibus, ac iuramentorum præſtationibus, ut tota illarum ſubſtantia, & effectu tam principaliter, quam neceſſarie annullatis, & nullis penitus declaratis, ex ipſarum vigore quacunque ratione, occaſione, vel cauſa directe, vel per obliquum nulli ad earum obſervantiam unquam in aliquo remaneant obligati. Similes præterea fieri de cætero diſtrictius inhibemus, decernentes irritum, & inane, ſi quid contra proviſionem noſtram huiusmodi fuerit attemptatum. Eos inſuper qui confœderationes, colligationes, conventiones, & ordinationes prædictas poſt habitam de huiusmodi noſtra declaratione, & annullatione notitiam, obſervare præſumpſerint, eo ipſo decernimus excommunicationis ſententiæ ſubiacere. Tenorem vero prædictarum confœderationum, colligationum, conventionum, ſeu ordinationum præſentibus inſeri fecimus, qui talis eſt.

In Nomine Domini Amen.

Omnibus in perpetuum. Lutfridus electus in Præpoſitum, Joannes Prior electus, Hermannus Cantor, Dominus Hirricus, Cillaritius Canonici, totumque Capitulum Sanctæ Rigenſis Eccleſiæ, Fratres Gerardus Præceptor, Henricus Marſchalcus, Joannes de Welyn, Reymarus in Victeſten, Herquebertus in Wenda, Cono in Dunemunde, & Joannes Ungenade in Seghewoldis Commendatores, Georgius Arnoldus de Brakele, & Hermannus de Dorſlo Sacerdotes, Nicolaus de Parſewe, & Hermannus Buch, cæterique Fratres Ordinis Domus Theutonicorum per Livoniam. Joannes de Pala, Woldemarus de Roſen, Joannes, & Rodulfus de Hungaria milites, Joannes de Ikeſculle, & Joannes de Oſtihuſen, cæterique vaſalli eiusdem Sanctæ Rigenſis Eccleſiæ ſalutem in Domino ſempiternam. In medio nationum perverſarum poſiti, videlicet *Lethevinorum* infidelium, & Schiſmaticorum Ruthenorum, ne novella plantatio fidei Catholicæ multorum fidelium ſangvine irrigata depereat, & in nihilum redigatur, ſed potius cooperante virtute Altiſſimi uberius ſuſcipiat incrementum, ad honorem Domini noſtri JESU CHRISTI confœderationem, & unionem ſub maturà deliberatione inire decrevimus ſub hac forma. Primo quod una pars alteri debet adhærere fideliter, & aſſiſtere in ſuis iuſtitia, ac libertatibus conſervandis, conſiliis, & auxiliis, corpore, & rebus, ope, & opera, promotionibus, & directionibus, toto poſſe, publice, & oculte, contra quemlibet, ſeu quoſlibet homines, univerſitatem, vel collegium qui Nos univerſaliter, & particulariter gravaverint, gravant, vel gravare poterunt in futuro, cuiuscunque ſtatus, conditionis præeminentiæ, ſeu dignitatis extiterint, nec aliqua trium partium, propter metum, amorem, favorem, vel præceptum, ſeu ex aliqua occaſione cum quocunque homine aliquam noſtrarum partium aggravante, compoſitionem faciet ſpecialem, niſi de omnium noſtrum unanimi voluntate. Item ſi inter partes diſſenſio, controverſia, vel diſcordia, quod abſit, orta fuerit, unaquæque partium duos viros idoneos ad locum congruum deſtinabit, qui non ſeparabuntur, donec diſcordes concordaverint in iuſtitia, vel amore. Præterea ſi quis, vel quicunque humilis, vel ſublimis occaſione huiusmodi confœderationis, vel unionis aliquam partium præſumpſerit perturbare, talem præſumptorem quousque a ſua pertinacia reſipuerit, mutuis conſiliis, auxiliis, & iuribus proſequemur. Inſuper ſiqua confœderatio, vel unio ab aliqua trium partium facta ſit, ſub quacunque forma literarum, vel expreſſione verborum, quo poſſit præſenti confœderationi præiudicari, talem unionem, & confœderationem revocamus, caſſamus, & nullius decernimus roboris, vel momenti. Sane ut præmiſſa omnia, & ſingula ſortiantur robur perpetuæ firmitatis, obligamus Nos, & Succeſſores noſtros, ac hæredes ad ea firmiter obſervanda ſub Sacramento iuramenti a Nobis tactis Sacroſanctis Evangeliis corporaliter præſtiti, & ſub obtentu fidei, et honoris, & quicunq; contravenerit, erit inperpetuum periiurius, exlex, & infamis, nec admittetur amplius ad aliquas legitimas actiones, inſuper mille Marchas auri, vel decem millia Marcharum argenti dabit, quarum tertia pars Cameræ Domini Papæ, & duæ partes partibus læſis cedent, quæ recipientur de bonis magis congruis partis reæ. Pro qua receptione pars recipiens nullam incurret Excommunicationis ſententiam, vel gravamen. In quorum omnium evidentiam, & validius firmamentum Sigilla noſtri Capituli, Præceptoris, Marſchalci, Commendatorum de Welin, Witeſteim, Wen-

Anno 1317.

Wenda, Dunemunde, & Seghevolde, Joannis de Pala, Woldomari de Roſen, Joannis, & Rodulphi de Vngaria militum, ac Joannis de Oſtehuſen, cæterorumque Sigilla propria habentium præſentibus ſunt appenſa. Datum, & Actum apud Seghevolden, Anno Domini milleſimo trecenteſimo ſextodecimo, IX. Calendas Maii. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ declarationis, conſtitutionis, revocationis, irritationis, abſolutionis, & inhibitionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe noverit incurſurum. Datum Avinione XII. Calendas Januarii Pontificatus noſtri Anno ſecundo.

XL.

1330. *Idem committit Padvanenſi, Oſilienſi, ac Tarbatenſi Epiſcopis, ut auctoritate Apoſtolica Magiſtro, & Fratribus iubeant, ut Caſtra, & bona Archiepiſcopo, & Capitulo Rigenſi erepta, eisdem reſtituant.* Dat. Avinione d. 7. Maii, Anno 1330.

JOANNES Epiſcopus Servus Servorum Dei. Venerabilibus Fratribus Padvanen. & Oſilien. ac Tarbaten. Epiſcopis ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Gravem Venerabilis Fratris noſtri Archiepiſcopi, & dilectorum Filiorum Præpoſiti, & Capituli Rigenſ. querelam recepimus, continentem, quod dilecti Filii Magiſter Generalis, ac Præceptor, & Fratres Hoſpitalis Sanctæ Mariæ Theutonicorum in Livonia, dictum Archiepiſcopum Caſtris, & poſſeſſionibus omnibus ad cum, & Eccleſiam ſuam ſpectantibus, contra iuſtitiam nequiter ſpoliarunt, ac poſſeſſiones ad præfatos Præpoſitum, & Capitulum pertinentes, dampnabiliter occuparunt, exinde animalia, & alia bona mobilia, tam dictorum Archiepiſcopi, Præpoſiti, & Capituli, quam Colonorum, & aliorum hominum ſuorum deducentes in prædam, dictis hominibus, & vaſallis eorum graves, & atroces iniurias inferendo, quorum ſeptem gladiis crudeliter transfigentes, eos per pedes ſuſpendere præſumpſerunt, contra iuramentum ſuper hoc præſtitum, & promiſſiones factas per eos in Conſiſtorio coram Nobis temere veniendo, præmiſſis etiam adiecerunt, quod præfati Magiſter, Præceptor, & Fratres Monaſterium, & Portum Dunamunde Rigenſis Diæceſis ad Eccleſiam Rigenſem ſpectantia, occuparunt, & detinent occupata, ex quibus Eccleſiæ, ac Civitati, & Civibus Rigenſibus magnum praeiudicium, & quodammodo excidium noſcitur imminere, ac ex eis infinita ſcandala, ſeditiones, incommoda, & ſtrages plurimae proceſſerunt, quodque dicti Magiſter, Praeceptor, & Fratres obedientiam, & Juramentum fidelitatis Praelatis Provinciae Rigenſis, a quibus feuda tenere noſcuntur, praeſtare recuſant, ac nihilominus impediunt itinera, atque paſſus, per quae ad Terras circumadiacentes liber itinerantibus univerſis patere conſvevit acceſſus, propter quod fidelium, & maxime Religioſorum volentium ſe conferre ad circumadiacentes Terras infidelium, ad proponendum eis pabulum verbi Dei, & fidem Catholicam in illis partibus dilatandam, itineratio impeditur. Dicti quoque Magiſter, Praeceptor, & Fratres praedictis exceſſibus non contenti, Civitatem Rigenſem in ſpiritualibus, & temporalibus ſubiectam Nobis, & Archiepiſcopo prælibato, arte obſidionis, anguſtia circumvallaſſe dicuntur, Civibus eiusdem Civitatis liberum ingreſſum, & exitum, & aliis ad Civitatem eandem volentibus deferre victualia, & cum eisdem Civibus conſveta exercere commercia, facultatem liberam auferentes, & etiam prohibentes, ex quibus ſtatus fidelium in dicta Civitate morantium periclitari dinoſcitur, ac fami, & aliis gravibus incommodis, & periculis ſubiacere, & quod gravius eſt, dicti Magiſter, Præceptor, & Fratres Ordinationem, & Mandata noſtra, dudum eisdem Magiſtro, Præceptori, & nonnullis Comendatoribus, ac Fratri Conrado Procuratori dicti Hoſpitalis tunc in noſtra, & Fratrum noſtrorum præſentia conſtitutis, & per eos cæteris Fratribus Hoſpitalis eiusdem præſentibus, & futuris, verbo, & per literas noſtras facta, non absque inobedientiæ gravi nota, obſervare non curant, in noſtrum, & Apoſtolicæ Sedis contemptum, grave fidelium illarum partium ſcandalum, & præiudicium manifeſtum, & ſuarum perniciem animarum. Quo circa Fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus vos vel duo, aut unus veſtrum, per vos, vel per alium, ſeu alios, præfatum Magiſtrum, Præceptorem, & Fratres ex parte noſtra requirere procuretis, quod Caſtra, poſſeſſiones, ac animalia, ac bona alia quæcunque ad vos Archiepiſcopum, Præpoſitum, & Capitulum, et Eccleſiam Rigenſem, ac Colonos, et homines ipſorum ſpectantia, quibus eos, ut præmittitur

Anno 1330.

ſpoliarunt, reſtituant cum fructibus perceptis medio tempore ex eisdem, et de illatis iniuriis, atque dampnis eis ſatisfaciant competenter, et ordinationem, et mandata prædicta in Literis noſtris ſerioſe contenta, quarum tenorem, ut de eis poſſitis habere notitiam, de verbo ad verbum præſentibus duximus inſerendum, plenarie ſtudeant obſervare, eis nihilominus iniungentes, ut omnem obſidionem a Civitate prædicta, et eius pertinentiis debeant removere, et victualia libere tranſire permittant. Quod ſi forte requiſitioni, et mandatis huiusmodi non paruerint, et præmiſſa noluerint adimplere, eundem Magiſtrum peremptorie ex parte noſtra citetis, ut certo termino competenti, quem ei ad hoc duxeritis præfigendum, perſonaliter una cum Privilegiis omnibus, ſiqua ſuper exemptionibus ſuis, et dicti Hoſpitalis habet, Apoſtolico conſpectui ſe præſentet, facturus ſuper præmiſſis, et recepturus, quod iuſtitia ſvadebit, alioquin niſi ea portaverit, illa Sedi Apoſtolicæ oſtenſurus, extunc dicta Privilegia ſuſpendimus, ipſosque ſuis ordinariis volumus eſſe ſubiectos. Diem vero citationis, et præfixionis huiusmodi, et quæcunque ſuper his feceritis Nobis per veſtras literas, vel per inſtrumentum publicum harum ſeriem continentia, fideliter intimare curetis, tenor vero dictarum Literarum talis eſt. JOANNES Epiſcopus Servus Servorum Dei ad perpetuam rei memoriam. Juxta ſollicitudinis Apoſtolicæ debitum de ſtatu Filiorum Sanctae Matris Eccleſiae ſub religione militantium fidei Chriſtianae, aſſidue cogitantes, eo ſolicitius aciem mentis extendimus ad remotos, prohibendo noxia, et ſalubria ſvadendo, quo illos utpote a Praeſidentis praeſentia longe diſtantes, ad perpetrandos exceſſus procliviores eſſe coniicimus, et lima correctionis Apoſtolicae plus egere. Sane dudum contra dilectos Filios Magiſtrum Generalem, ac Praeceptorem Livoniae, ac Commendatores, et Fratres ordinis Hoſpitalis Sanctae Mariae Theutonicorum multa gravia, et enormia fuerunt noſtro Apoſtolatui reſerata, quae licet ipſi negent omnino, illaque aſſerant eſſe falſa, quia tamen ſi talia veritate nitantur, Apoſtolicæ correctionis limam non indigne depoſcunt, ſingulariter ſingulis ſingula providimus remedia adhibenda. Inprimis, ſiquidem ad audientiam noſtram pervenit, quod ipſi dilectos filios Prædicatorum, & Minorum Ordinum Fratres, quorum prædicationis officium quam ſit utile Eccleſiæ generali, probant fructus uberes, quos in illa diligens ipſorum cultura produxit hactenus, & producit, nec non Religioſos alios, & Eccleſiaſticos ſæculares impediebant, quominus in partibus ſuis ſalutis verba proponere, vel per Terras, & loca eorum ire, & redire libere, & ſecure valerent ad prædicandum paganis, & infidelibus verbum Dei. Propter quod attendentes gravia, & plurimum deteſtanda pericula ex his negotio fidei miniſtrari, eisdem Magiſtro, Præceptori, & nonnullis Commendatoribus, ac Fratri Conrado Procuratori dicti Hoſpitalis in noſtra, & Fratrum noſtrorum præſentia conſtitutis, & per eos cæteris Fratribus Hoſpitalis eiusdem præſentibus, & futuris expreſſe mandavimus, & præſentium authoritate mandamus, quod impedimenta huiusmodi de cætero non præſtarent, nec præſtent eisdem in virtute obedientiæ, & ſub religione præſtiti iuramenti diſtrictius iniungentes, quod prædictis Fratribus, nec non aliis Religioſis, & Clericis ſæcularibus, quos ad præmiſſa facienda, & exequenda per Superiores eorum tranſmitti contigerit, providerent, & provideant per Terras eorum, in eundo, & redeundo de ſecuro Conductu, ipſisque præſtarent, & præſtent auxilium, conſilium, & favorem. Si vero, quod abſit, eisdem impedimenta huiusmodi miniſtrarent, cum ex his non eſſet dubium proſecutionem negotii fidei, & ſalutares fructus, qui ex propoſitione verbi Dei proveniunt, impediri, eosdem impeditores, & quoslibet alios, impedimenta huiusmodi miniſtrantes, decrevimus, & decernimus excommunicationis ſententiam incurrere ipſo facto. Præmiſſis etiam addebatur, quod ipſi Neophitos, quos utpote de novo converſos ad fidem, tenebantur piis uberibus confovere, donec eſſent in fide firmiter radicati, multiplicium oppreſſionum premebant incommodis gravia, & inportabilia onera imponentes eisdem, & eos in ſervitutem quodammodo redigentes, non permittentes per locorum Ordinarios, ſeu per alios authoritate, & licentia Ordinariorum ipſorum pro dictis Neophitis ædificari, & conſtrui Eccleſias, Oratoria, vel Capellas, in quibus poſſent, & poſſint Miſſæ, & alia divina Officia celebrari, dictique Neophiti erudiri in fide, ac moribus chriſtianis, eisque ibidem miniſtrari Eccleſiaſtica Sacramenta, propter quod mandavimus, & præſentium tenore mandamus præfatis Magiſtro, Præceptori, Commendatoribus, & Fratribus dicti Hoſpitalis præſentibus, & futuris, ut a prædictis, & ſimilibus oppreſſionibus, & impedimentis omnino deſiſterent, & deſiſtant, ac Eccleſias, Oratoria, & Capellas, in

Anno 1330.

in quibus Miſſæ, & alia divina Officia eisdem de novo converſis ad fidem, & aliis valeant celebrari, in locis, in quibus non ſunt, libere, ut præmittitur, conſtrui, & ædificari permittant, eos, qui temere impedire præſumpſerint, decernentes pænæ conſimili ſubiacere. Adiciebatur etiam, quod idem Magiſter, Præceptor, Commendatores, & Fratres Eccleſiis, & perſonis Eccleſiaſticis multas oppreſſiones, iniurias, moleſtias, & violentias inferebant, Venerabiles Fratres noſtros Archiepiſcopos, & Epiſcopos, ac dilectos filios Præpoſitos, Decanos, & alios Eccleſiarum Prælatos, & perſonas eccleſiaſticas capiendo, incarcerando, invadendo, occidendo, & alias in eos manus iniciendo temere violentas, ipſosque tam diu detinendo captivos, donec iuxta voluntatem dictorum Magiſtri, & Fratrum Hoſpitalis eiusdem, cum eis componere, & illatas eis iniurias remittere cogebantur; quodque eorum Eccleſias deſtruebant, frangebant, ac incendio concremabant, ac iuribus, & libertatibus, & bonis aliis ſpoliabant, propter quæ ipſis expreſſe inhibuimus, & etiam inhibemus, tam ſub præmiſſa Excommunicationis pæna, quam ſub pænis, & ſententiis in tales a Sacris Canonibus promulgatis, quas ſi, contra facerent, ſeu fecerint eos incurrere voluimus, & volumus ipſo facto, ne talia de cætero attemptare præſumerent, vel præſumant, eos nihilominus gravioribus pænis ſubdendos, prout Nobis videbitur expediens, reſervantes. Omnes inſuper compoſitiones, & remiſſiones huiusmodi factas, & faciendas, quatenus ſunt præiudiciales dictis Eccleſiis, et perſonis caſſamus, revocamus, et irritamus omnino, ipſasque decernimus fore caſſas, irritas, et inanes. Eas vero, quæ in favorem Eccleſiarum, et perſonarum prædictarum factæ fuerint, vel fuerit in poſterum per eosdem, ratas, et validas eſſe volumus, et robur habere perpetuæ firmitatis. Præterea omnes coniurationes, et conſpirationes, quas prænominati Magiſter, Præceptor, Commendatores, et Fratres fecerunt in præiudicium Romanæ Eccleſiæ, quatenus præiudiciales dictæ Eccleſiæ exiſtebant, quarum tenorem de verbo ad verbum inferius præſentibus duximus inſerendum, revocavimus, caſſavimus, et annullavimus, et tam eas, quam coniurationem, et conſpirationem quamcunque, ſiqua eſſet facta per eos in præiudicium Romanæ Eccleſiæ memoratæ, revocamus, caſſamus, et annullamus, et nullius fore decernimus firmitatis, iuramenta nihilominus ſuper ipſarum obſervatione præſtita, authoritate Apoſtolica relaxantes. Voluimus inſuper, et mandavimus, et volumus, et mandamus eisdem, quod renunciarent, et renuncient omnibus coniurationibus, et conſpirationibus ſupradictis factis per eos, et quod de cætero a talibus abſtinerent, et abſtineant, præcipientes eisdem ſub pænis prædictis, ut eiusdem Romanæ Eccleſiae parerent, et pareant humiliter beneplacitis, et mandatis, et quod Excommunicationis, et quaſcunque alias ſententias per eam, vel eius authoritate latas, et ferendas ſive a Canone, ſive ab homine latae forent, debeant debite obſervare. Quae quidem omnia dicti Magiſter, Praeceptor, Commendatores, et Fratres in noſtra, et dictorum Fratrum noſtrorum praeſentia per iuramentum per eos praeſtitum, praedictis coniurationibus, et conſpirationibus renunciantes, omnino promiſerunt firmiter, et inviolabiliter obſervare, et ſe talia, vel ſimilia non facturos. Praemiſſis etiam fuit adiectum, quod quandocunque aliquos de Confratribus ſuis in conflictu vulnerari contingit, ipſos, priusquam expirent, interimunt, eorumque corpora flammarum incendio cremant, quae tanquam horribilia, et crudelia, et a cunctis fidelibus deteſtanda ne de caetero attemptare praeſumant, ſub paenis in talia exercentes a Canone promulgatis, quas non ſolum talia agentes, ſed etiam conſentientes incurrere volumus ipſo facto, authoritate praedicta diſtrictius duximus inhibendum, eisdem nihilominus in virtute obedientiae arctius iniungentes, quod haec, et ſimilia prohibeant inter ſe fieri, per ſtatuta per ipſos ſuper his ſpecialiter facienda. Eis inſuper diſtricte praecepimus, et praecipimus quod auguria, et ſortilegia, ſeu divinationes non exerceant, ſed fieri prohibeant, ſub praedictis paenis iniungentes eisdem quod ſuper his ſtatuta faciant, ne per Fratres dicti Ordinis praeſentes, et poſteros talia praeſumantur. His etiam addebatur quod ipſi Nuntios Sedis Apoſtolicae, ac Procuratores, et Gentes Praelatorum Provinciae Rigenſis, et alios pro cauſis, et negotiis Eccleſiaſticis per Terras eorum euntes, tranſeuntes, et ad Romanam Curiam venientes impediebant, quominus per Terras eorum poſſent liberum habere tranſitum, vel acceſſum, propter quod ſub Excommunicationis, et aliis paenis praedictis, eis diſtrictius inhibuimus, et authoritate praeſentium inhibemus ne talia, vel ſimilia attemptare praeſumerent, vel praeſumant, eos ſi ſecus fecerint paenas praedictas ipſo facto incurrere decernentes. Eisdem etiam ſub paenis praedictis diſtrictius duximus in-

Anno 1330.

iungendum, quod non impediant vaſallos Rigenſis Eccleſiæ, & alium populum chriſtianum quominus ſe defendendo, vel alias contra Paganos infideles progredi valeant, & pugnare, quinimo hortamur eosdem, ut aſſiſtant eisdem auxiliis, conſiliis, & favoribus, ſi, & prout viderint expedire. Præterea quia fuit eidem Apoſtolatui reſeratum, quod ipſi occupaverant poſſeſſiones, & iura, & libertates Venerabilis Fratris noſtri Archiepiſcopi, & dilectorum Filiorum Capituli, & Eccleſiæ Rigenſis, & aliarum Eccleſiarum Suffraganearum eiusdem Rigenſis Eccleſiæ, & detinebant eadem occupata, eisdem Magiſtro, Præceptori, Commendatoribus, & Fratribus ſub pænis prædictis diſtricte mandavimus, & mandamus, quod præmiſſa omnia occupata per ipſos, ſiqua ſint, eisdem Archiepiſcopo, & Capitulo, & Eccleſiis reſtituant, & reſtitui faciant, & procurent, quantum in eis eſt, dando ſecuritatem prædictis, & in ipſis recuperandis ſuum conſilium, auxilium, & favorem, & quod de cætero nihil occupent, vel uſurpent de bonis, & iuribus prædictorum. Idem quoque fieri voluimus, & mandavimus Archiepiſcopo, & Capitulo, & aliis ſupradictis, ſi forte teneant aliqua occupata de bonis Ordinis ſupradicti. Et quia intelleximus etiam, quod prænominati Magiſter, Præceptor, Commendatores, & Fratres impediebant indebite Cives Rigenſes in iuribus, & poſſeſſionibus ſuis, & præcipue in rippis fluminis Dune, & aliorum fluminum, occupando iura, poſſeſſiones, & libertates eorum, eisdem mandavimus ſub pænis prædictis, quod talia facere non præſumant, & quod occupata reſtituant Civibus memoratis, illud idem volentes fieri, & mandantes per Cives prædictos, ſiqua de poſſeſſionibus, & iuribus prædicti Ordinis detineant occupata. Quia vero præmiſſis fuit etiam adiectum, quod dicti Magiſter, Præceptor, Commendatores, & Fratres indebite impediebant nedum dictos Cives Rigenſes, ſed etiam peregrinos, & chriſtianos alios, quominus poſſent libere applicare, ſeu pervenire ad portum, ſeu littus Dunamunde, & exinde per eundem portum intrare, ire, & redire ad Civitatem Rigenſem, obſtruendo, & impediendo portum prædictum, & liberum introitum, & ingreſſum, & regreſſum ad Civitatem eandem cum rebus, & bonis eorum, eisdem ſub pæna Excommunicationis, quam, ſi ſecus facerent, eos incurrere volumus ipſo facto, diſtrictius duximus inhibendum, & etiam inhibemus, ne præſumant talia attemptare, abſolutionem a pænis prædictis, ſi forte prænominatos, vel eorum aliquos eas contingat incurrere, Nobis, & Sedi Apoſtolicæ ſpecialiter reſervantes. Ne igitur præmiſſa per temporis curſum oblivioni dari contingat, inhibitiones, mandata, & pænas huiusmodi, aliaque præmiſſa omnia, & ſingula de prædictorum Fratrum noſtrorum conſilio ad perpetuam rei memoriam præſentibus ſub Bulla noſtra duximus redigenda. Tenor autem dictarum coniurationum, et conſpirationum talis eſt.

In Nomine Domini Amen.

Omnibus in perpetuum. Lutfridus Electus in Præpoſitum, Joannes Prior Electus, Hermanus Cantor, Dominus Hirricus, Cellaritius Canonici, totumque Capitulum Sanctæ Rigenſis Eccleſiæ: Fratres Gerardus Præceptor, Henricus Mareſcalcus, Joannes de Velin, Reymarus in Witeſteym, Herquebertus in Wenda, Cono in Dunemunde, & Joannes Ungenade in Seghewoldis Commendatores, Georgius Arnoldus de Brakele, & Hermanus de Dorſlo Sacerdotes, Nicolaus de Parſeve, & Hermanus Buch, cæterique Fratres Ordinis Domus Theutonicorum per Livoniam, Joannes de Pala, Woldmarus de Roſen, Joannes, & Rudolphus de Hungaria milites, Joannes de Ikeſkule, & Joannes de Oſtyhuſen, cæterique Vaſalli eiusdem Sanctæ Rigenſis Eccleſiæ Salutem in Domino ſempiternam. In medio Nationum perverſarum poſiti, videlicet Lettevinorum infidelium, & ſchiſmaticorum Ruthenorum, ne novella plantatio fidei orthodoxæ multorum fidelium ſangvine irrigata depereat, & in nihilum redigatur, ſed potius, cooperante virtute Altiſſimi uberius ſuſcipiat incrementum, ad Honorem Domini noſtri JESU CHRISTI, Confœderationem, & unionem ſub matura deliberatione inire decrevimus ſub hac forma. Primo, quod una Pars alteri debet adhærere fideliter, & aſſiſtere in ſuis, iuſtitia, & libertatibus conſervandis, conſiliis, & auxiliis, corpore, rebus, opere, & opera, promotionibus, & directionibus, toto poſſe, publice, et occulte contra quemlibet, ſeu quoslibet homines, univerſitatem, vel collegium, qui nos univerſaliter, vel particulariter gravaverint, gravant vel gravare poterunt in futurum, cuiuscunque ſtatus, conditionis, præeminentiæ, ſeu dignitatis extiterint, nec aliqua trium Partium propter metum, amorem, favorem, vel præceptum, ſeu aliqua occaſione, quocunque homine aliquam noſtrarum partium aggravante, compoſitionem facient ſpecialem, niſi de omnium noſtrum unanimi voluntate. Item ſi inter Partes diſſenſio, controverſia, vel diſcordia, quod abſit,

Anno 1330.

orta fuerit, unaquæque Partium duos viros idoneos ad locum congruum deſtinabit, qui non ſeparabuntur, donec diſcordes concordaverint in iuſtitia, vel amore. Præterea ſiquis, vel quicunque humilis, vel ſublimis occaſione huiusmodi Confœderationis, et unionis aliquam Partium præſumpſerit perturbare, talem præſumptorem, quousque a ſua pertinacia reſipuerit, mutuis conſiliis, auxiliis, et iuribus proſequemur. Inſuper ſi qua Confœderatio, vel unio ab aliqua trium Partium facta ſit ſub quacunque forma Literarum, vel expreſſione verborum, quæ poſſet præſenti Confœderationi præiudicare, talem unionem, et Confœderationem revocamus, caſſamus, et nullius decernimus roboris, vel momenti. Sane ut præmiſſa omnia, et ſingula ſortiantur robur perpetuæ firmitatis, obligamus Nos, et Succeſſores noſtros, et Hæredes ad ea firmiter obſervanda ſacramento iuramenti, a Nobis tactis Sacroſanctis Evangeliis corporaliter præſtiti, et ſub obtentu fidei, et honoris, et quicunque contravenerit, erit in perpetuum periurus exlex, et infamis, nec admittetur amplius ad aliquas legitimas actiones, inſuper mille marchas auri, vel decem millia marcharum argenti dabit, quarum tertia pars Camerae Domini Papae, et duae partes partibus laeſis cedent, quae recipientur de bonis magis congruis partis reae, pro qua receptione pars recipiens nullam incurret excommunicationis ſententiam, vel gravamen. In quorum omnium, et evidentiam, et validius firmamentum Sigilla noſtri Capituli, Praeceptoris, Mareſcalci, Commendatorum de Welin, Viteſteym, Venda, Dunemunde, et Seghevolde, Joannis de Pala, Voldemari de Roſen, Joannis, et Rudolphi de Hungaria, militum, ac Joannis de Oſtyhuſen, caeterorumque Sigilla propria habentium praeſentibus ſunt appenſa. Datum, et Actum apud Sehewolden Anno Domini milleſimo trecenteſimo ſexto, decimo nono Calendas Maii. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtrorum Mandatorum, ſeu Praeceptorum, Conſtitutionum, inhibitionum, voluntatum, reſervationum, caſſationum, revocationum, irritationis, annullationum, et relaxationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praeſumpſerit indignationem omnipotentis Dei, et Beatorum Petri, et Pauli eius Apoſtolorum ſe noverit incurſurum. Datum Avinione quarto Idus Februarii, Pontificatus noſtri Anno octavo. Dat. Avinione nonis Maii Pontificatus noſtri Anno quarto decimo.

XLI.

Anno 1334.

Tranſumptum Actus Avinionenſis in Curia Romana Avinione inter Archiepiſcopum, & Capitulum Rigenſe, ac Magiſtrum, & Ordinem expediti de quibusdam bonis, & Caſtris, ac ipſa Civitate Riga a Magiſtro, & Fratribus capta, & de fructibus, ac damnis. &c. Dat. Avinione An. 1334. 15. April. *Ex Originali.*

Omnibus praeſens Scriptum cernentibus. Frater Joannes Prior Fratrum Praedicatorum in Riga, et Frater Richardus Gardianus Fratrum Minorum ibidem, ſalutem in Domino Sempiternam. Noveritis Nos in craſtino Prothi, et Jacinthi, in Provincia Domini Rudolphi Prioris, ſuorumque Concanonicorum Maioris Eccleſiae, Rigae, Literas infraſcriptas, per Fratres Martinum, et Joannem Sacerdotes, et Hugonem Advocatum Civitatis Rigenſis Laicum, Ordinis S. Mariae Domus Theutonicorum, ad legendum in ſuperiori Refectorio eorundem Dominorum Canonicorum exhibitas, et productas audiviſſe, et diligenter perſpexiſſe, non raſas, non abolitas, non cancellatas, nec in aliqua ſui parte vitiatas, tenorem, qui ſequitur, continentes. Noverint univerſi praeſentem paginam inſpecturi, quod negotium Archiepiſcopi, Praepoſiti, et Capituli Rigenſis etc. Magiſtri, Fratrum, et Ordinis S. Mariae Theutonicorum ita ſe habet, ut ſequitur. Dudum ex parte dictorum Archiepiſcopi, et Praepoſiti, ac Capituli fuit ſucceſſive propoſitum in Conſiſtorio coram Domino noſtro Papa, quod dicti Magiſter, et Fratres, et Ordo, et Gentes cum Exercitu hoſtiliter invaſerant, et occupaverant, et occupata tenebant Caſtra, Villas, Allodia, Civitates, Praedia, et alia Territoria, et poſſeſſiones ad Eccleſiam Rigenſem, et Archiepiſcopum, Praepoſitum, et Capitulum, ſupradictos etiam diviſim ſpectantia, et res mobiles tenentes in eis, et ex eis fructus, reditus, et proventus extunc perceperant, et percipiebant, nec non iniurias, homicidia, et dampna quam plurima eisdem Eccleſiae, Archiepiſcopo, et Capitulo, ac eorum Vaſallis, et hominibus irrogarant. Civitatem etiam Rigenſem, quam pleno iure idem Archiepiſcopus ad ſe aſſerit pertinere, manu armata obſederant, et tandem expugnatam ceperant, et occupatam tenebant, expulſis inde Officialibus, et Gentibus dicti Archiepiſcopi, pro eo,

Anno 1334.

et eius nomine dictam Civitatem tenentibus, nec non, et quod illis liberos reditus, et proventus, ac iura ad eundem Archiepiſcopum pertinentia contemnentes, dampnabiliter ſubtraxerant, Procuratore eorundem Magiſtri, Fratrum, et Ordinis reſpondente, quod praedicta ceperant iure belli, eo quod Gentes eorundem Archiepiſcopi, et Capituli ipſos Magiſtrum, et Fratres, et Gentes ipſorum hoſtiliter duxerant primitus invadendos, et multos eorum homines interfecerant, Villas, et quaedam alia loca ſua combuſſerant, et praedam magnam ſecum inde abduxerant, et contra eos, et Chriſtianos in illis partibus exiſtentes convenerant cum Rege Lithævinorum Pagano, promittendo eidem quod ſi veniret ad expugnandum Chriſtianos praedictos, et Gentes pertinentes ad ipſos Magiſtrum, et Ordinem, ei darent ſicut dictus Procurator eos dediſſe dicebat conſvetum auxilium, et iuvamen, et quod ipſi Magiſter, et Fratres cum haec ad eorum notitiam perveniſſent pro tuitione Chriſtianitatis Caſtra, Villas, Allodia, Civitates, Terras, Praedia, Territoria, et Poſſeſſiones eorum Archiepiſcopi, et Capituli ſupradicta pro tuitione ipſorum Magiſtri, et Fratrum, ac dictorum Chriſtianorum, & Chriſtianitatis ceperant, & non animo occupandi, de Civitate vero Rigenſi dicente, quod ipſa ad Dominum Archiepiſcopum, ſeu ad eius Eccleſiam nullatenus pertinebat, ſed ad Imperium, & quod, quia eiusdem Civitatis Cives primo bellum, & guerram intulerant ipſis Magiſtro, & Ordini, ac Gentibus eorundem, dictam Civitatem obſidere, expugnare, & capere licitum eis fuit. Quibus quidem omnibus examinatis, ac etiam diſcuſſis, & ſuper eis eorundem Archiepiſcopi, Præpoſiti, & Capituli, ac præfatorum Magiſtri, Fratrum, & Ordinis precibus hincinde diligenter auditis, ſupra ſcriptus Dominus noſter in Conſiſtorio voluit, declaravit, & ſtatuit, quod dicti Magiſter, Fratres, & Ordo, prædicta Caſtra, Villas, Allodia, Civitates, Prædia, Poſſeſſiones, & Territoria per eos, ut præmittitur occupata, & capta, in ſtatu, ſeu integritate in quo, vel qua erant tempore occupationis, & captionis huiusmodi, libere, & cum effectu reſtituerent Archiepiſcopo, Præpoſito, & Capitulo memoratis, prout ad eos communiter, vel diviſim ſpectare noſcuntur, excepta Civitate Rigenſi præmiſſa, de dampnis vero, iniuriis, rebus, fructibus, reditibus, & proventibus antedictis, nec non ſententiis, & proceſſibus præmiſſorum occaſione, tam Apoſtolica, quam ordinaria authoritate contra dictos Magiſtrum, Fratres, & Ordinem factis, & latis Nobis miſeratione divina Jacobo tituli Sanctæ Priſcæ Presbytero, & Bertrando Sanctæ Mariæ in Aquivo Diacono Cardinalibus commiſit, & mandavit oraculo vivæ vocis, quod ſuper illis inter partes prædictas concordiam tractaremus, & ſuæ Beatitudini referremus. Super quibus inter easdem partes certis concordiæ Tractatibus habitis coram Nobis, & eis dicto Domino noſtro Papæ relatis, cum dictorum Magiſtri, Fratrum, & Ordinis Procuratoris mandatum non eſſet ſufficiens ad eosdem Tractatus firmandum, & emologandum, idem Dominus noſter eosdem ſequentes Tractatus die Lunæ 13. Menſis Julii Anno Domini 1332. in Conſiſtorio ſtatuit, & ordinavit, & voluit quæ ſequuntur; in quibus per relationem prædictorum ipſas partes reperit conveniſſe. Primo quod dicti Magiſter, & Fratres, & Ordo, omnes, & ſingulas res mobiles in dictis Caſtris, Villis, Allodiis, Civitatibus, Prædiis, Territoriis, & Poſſeſſionibus per eos inventas, & habitas, de quibus caveri dicitur in certis inventariis hincinde factis, ipſis Archiepiſcopo, Præpoſito, & Capitulo, vel Procuratoribus, aut Vicariis ſuis ſufficiens mandatum habentibus, prout ad eos communiter, vel diviſim ſpectabant, extantes, & non extantium exiſtimationem infra Feſtum Nativitatis Domini tunc proxime futurum reſtituerent, & etiam aſſignarent. Et quod pro ſupradictis fructibus, reditibus, & proventibus per prædictos Magiſtrum, Fratres, & Ordinem usque in tunc præſentem diem receptis traderent, & ſolverent dicto Archiepiſcopo, vel eius Procuratori ad recipiendum, ac de recepto quietandum ſufficiens Mandatum habenti, in Villa de Brugis in Flandria quatuor millia quingentos florenos auri de Florentia, medietatem eorum, videlicet in dicto Feſto Nativitatis Domini, & aliam medietatem in Feſto Nativitatis B. Joannis Baptiſtæ tunc proxime ſecuturo. Et quod dictis Capitulo, vel Procuratori eorum idoneo, & ſimile mandatum habenti pro tempore, quo res prædictas Capituli tenuerant usque ad tunc præſentem diem ſexcentas Marchas argenti ad pondus, ligam, & valorem Civitatis Rigenſis, vel valorem earum, & centum florenos auri de Florentia, de quibus ipſis Capitulo, vel Procuratori ſuo ſolvere tenerentur medietatem dictæ Summæ, ſcilicet quingentos florenos in Villa de Brugis prædicta, & reſiduum dictæ medietatis apud Civitatem Rigenſem in Feſto tunc ſequenti Nativitatis Domini, & totam aliam medietatem dictæ Summæ

Anno 1334.

apud Civitatem Rigenſem in Feſto Nativitatis B. Joannis Baptiſtæ præfato. Demum quod ordinationem, & voluntatem huiusmodi, dicti Magiſter, Fratres, & Ordo expreſſe ratificarent inde ad Feſtum B. Andreæ Apoſtoli tunc proxime futurum, et in caſu, in quo infra diem Feſtum ratificatio huiusmodi plene fieret, omnes, et ſingulos proceſſus, et Summas memoratas extunc usque ad Feſtum Aſſumptionis B. Mariæ ſuſpendit. Verum ſi ſolutiones, reſtitutiones, et aſſignationes, quas dictus Dominus noſter Papa fieri voluit infra earum terminos, factæ exiſterent cum effectu, extunc quoad eas, eosdem proceſſus, et Summas ſuſtulit, et caſſavit ita, quod illis dicti Magiſter, Fratres, et Ordo, quo ad hæc remanerent abſoluti, ſed quo ad dampna præmiſſa dictos proceſſus, & Summas voluit remanere ſuſpenſas. Verum ſi prædicti Magiſter, Fratres, et Ordo deficerent in ſolutionibus faciendis in dicto Feſto Nativitatis Domini, proceſſus ipſos, et Summas remanere voluit in ſua priſtina firmitate, et quod ipſi Magiſter, Fratres, et Ordo eisdem proceſſibus, et Summis ligati remanerent etiam ſicut prius, et idem voluit, ſi deficerent in ſolutionibus faciendis in Feſto Nativitatis B. Joannis Baptiſtæ prædicto. Et quia de dampnis præmiſſis hic haberi non poterat certitudo, ordinavit, et voluit, quod in illis partibus, diſcretis aliquibus committatur, quod de illis inquirant, et cognoſcant, et concordia, vel iudicio quæſtionem decidant, vel quod de ipſis invenerint, ſuæ referant Sanctitati, et quod ſuper haec fieret una Litera ſeparata. Ac inſuper in Conſiſtorio ſubſequenti voluit, ſtatuit, et mandavit, quod utrique parti terminus aliquis praefigatur, in quo cum Actis, iuribus, et monumentis ſuper iure, quod quaelibet partium praedictarum in dicta Civitate Rigenſi ſe habere praetendit, Apoſtolico ſe conſpectui repraeſentet. In cuius rei teſtimonium Nos Jacobus, et Fernandus Cardinales praefati ordinationem praedictam in praeſenti charta ſcribi mandavimus, & Sigillorum noſtrorum appenſione muniri. Datum Avinione An. Domini 1334. die 15. Menſis Aprilis Pontificatus Sanctiſſimi Patris, et Domini noſtri Joannis divina providentia Papae XXII. An. decimo octavo. In huius rei teſtimonium Sigilla noſtra ad petitionem praedictorum Canonicorum praeſentibus ſunt appenſa. Datum Anno Domini 1334. in Feſto Exaltationis S. Crucis.

XLII.

Uromoldus Archiepiſcopus Rigenſis Donationes Nicolai, & Joannis Prædeceſſorum ſuorum Eccleſiæ, & Capitulo Rigenſi factas, validas, efficacesque habet, donataque, & aſſignata eidem Eccleſiæ, & Capitulo reſtituit. Ex Originali. Extat in Arch. Cancel. Magni Duc. Litv.

Anno 1350.

Univerſis praeſentes Literas inſpecturis, ſeu audituris. Uromoldus Dei, et Apoſtolicae Sedis gratia Archiepiſcopus Rigen. ſinceram in Domino charitatem, et praeſentibus fidem adhibere. Quoniam omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt, et quod contra conſcientiam aedificatur ad gehennam, peccatumq; non remittitur, niſi reſtituatur ablatum, et nihil prodeſt homini, ſi univerſum mundum lucretur, animae vero detrimentum patiatur. Hinc eſt, quod Nos plene certificati, quod bonae memoriae Nicolaus Eccleſiae Rigen. antequam per Sedem Apoſtolicam in Metropolitanam Eccleſiam erigeretur Epiſcopus, Eccleſiae, et Capitulo Rigen. iurisdictionem temporalem in tribus Villis, videlicet *Jkeſelle*, *Halteſelle*, et *Langelle*, quae ad menſam Epiſcopalem ſpectabant, nec non cuiusdam Livonis nomine Eppelle, ſi ipſa Haereditas ad menſam Epiſcopalem ſpectaret. Recolendaeque memoriae Dominus Joannes praedictae Eccleſiae, poſtquam in Metropolim erecta extitit, Archiepiſcopus tertius, Caſtrum in Dolen ſitum, in inſula Dolen cum omnibus pertinentiis ſuis, agris, pratis, paſcuis, arboribus melligeris, medis, piſcariis, nec non ipſam proprietatem, et temporale dominium cum plena poteſtate civili, prout haec omnia quondam Dominus Joannes de Dolen miles, et progenitores ipſius poſſederant ab antiquo, & ab Epiſcopis, & Archiepiſcopis Rigenſibus olim in feudum tenuerant, tunc vacantia Eccleſiæ, & Capitulo prædictis tunc, & adhuc egentibus, & indigentibus, provida deliberatione præhabita ſucceſſive donaverunt, & aſſignarunt, ſicuti in Literis Dominorum Nicolai, Joannisque prædictorum ſuper præmiſſis confectis, ipſorumque Sigillis Sigillatis præmiſſa plenius continentur. Et quod Eccleſia, & Capitulum prædicti iurisdictionem in Villis prædictis, nec non Hæreditatem dicti Livonis, & Caſtrum Dolen ſitum in inſula Dolen cum omnibus pertinentiis ſuis, agris, paſcuis, arboribus melligeris, medisque piſcariis, nec non ipſius inſulæ proprietatem, & temporale dominium cum plena ipſius iurisdictione civili, de quibus vigore donationum prædictarum aſſecuti ſunt pacifice, & quiete per quadraginta annos, & ultra continue, & usque ad tempus prætenſarum reſtitutionis, donationis, reſignationis, & conceſſionis, quibus bonæ memoriæ Fridericus Archiepiſcopus Rigenſis Prædeceſſor noſter prædicta bona ſibi prætendens a Præpoſito, & Capitulo dictæ Rigen. Eccleſiæ fore reſtituta, reſignata, donata, & conceſſa, de eisdem bonis ſe intromiſit, & illa tenuit, & poſſedit, quodque reſtitutio, reſignatio, donatio, & conceſſio præfatum Dominum Fridericum prætenſæ per vim, & metum, qui cadere potuit in conſtantes, videlicet per captionem quorundam Canonicorum Sanctæ Eccleſiæ Rigenſis, & cruciatus corporum eorundem fuerunt. Attendentes itaque, quod Eccleſia in actibus ſuis fraudem aliquam adhibere, & aliena iactura ditari non debet, donationes Dominorum Nicolai, & Joannis prædictorum Prædeceſſorum noſtrorum reputantes validas, & efficaces, omnia per eosdem Dominos Nicolaum, & Joannem Eccleſiæ, & Capitulo prædictis, ut præmittitur donata, & aſſignata eisdem Eccleſiæ, & Capitulo, quibus etiam bonæ memoriæ Dominus Engelbertus Archiepiſcopus Rigen. immediatus Prædeceſſor noſter reſtituere ob cauſas prædictas decreverat, tenore præſentium reſtituimus tenenda, & poſſidenda. Et quod corporalem poſſeſſionem eorundem donatorum per ſe, & absque authoritate ſuperioris recipere, & apprehendere valeant Eccleſiæ, & Capitulo prædictis, præſentibus indulgemus. Et nihilominus in caſum, & eventum, in quæ reſtitutio, reſignatio, donatio, & conceſſio per dictum Dominum Fridericum prætenſæ valuiſſent, ſicut eas valuiſſe non concedimus, donata per Dominos Nicolaum, & Joannem prædictos Prædeceſſores noſtros, Eccleſiæ, & Capitulo antedictis, prout eſt promiſſum, eis tanquam egentibus, & indigentibus de novo tenore præſentium, inquantum de iure poſſimus, donamus, & aſſignamus, quod poſſeſſionem eorundem recipere, & apprehendere valeant, ipſis indulgemus. In quorum omnium teſtimonium præſentes Literas concedimus, & Sigilli noſtri appenſione ad roborationem earundem communimus. Datum, & Actum Amnon. in hoſpitio habitationis noſtræ. Anno Domini milleſimo trecenteſimo quadrageſimo octavo, ipſo die Beatorum Martyrum Joannis, & Pauli. Præſentibus Viris honorabilibus Dominis Ioanne Huot Archidiacono Eccleſiæ in Beveſen. Verden. Diaeceſis, Henrico de Raſtyerme Eccleſiae Tarbaten. Canonico, noſtro Capellano, & Ioanne Coſtullo noſtro, & Eccleſiae noſtrae vaſallo, ad praemiſſa vocatis ſpecialiter, & rogatis. Cum autem noſtrum Sigillum, quo tempore reſtitutionis, & donationis noſtrarum praedictarum utebamur, caſu fortuito devenerit extra noſtram poteſtatem, ita quod ipſum recuperare, & ampliorem uſum habere non ſperemus, Nos donatariis praedictis plene cavere volentes ipſorum inſtantia praeſentes noſtras Literas Sigillo, quo nunc utimur, Anno Domini milleſimo trecenteſimo quinquageſimo die ſexta Ianuarii in noſtro Caſtro Thoroydenſi noſtro ſpeciali Mandato iuſſimus ſigillari, ad maiorem omnium praemiſſorum roboris firmitatem.

XLIII.

Anno 1351.

MAGNUS *Sveciæ Rex teſtatur ſe Archiepiſcopum, & Eccleſiam Rigenſem, commendante Clemente VI. Papa in protectionem ſuſcepiſſe.* Dat. in Caſtro Helſingborgh d. 17. Sept. An. 1351. *Ex Originali.*

Omnibus praeſentes Literas viſuris. MAGNUS Dei Gratia Sveciae, Norvegiae, & Scaniae Rex, ſalutem in Domino ſempiternam. Quamvis generaliter deceat filios Parentibus obedire, omnium tamen Chriſtianorum, & Eccleſiarum Patri, & Summo Capiti ſincerius obtemperandum eſt, Vicario videlicet IESU CHRISTI. Hinc eſt, quod Nos receptis dudum Literis Sanctiſſimi in Chriſto Patris, & Domini noſtri, Domini CLEMENTIS divina providentia Sacroſanctae Romanæ, ac univerſalis Eccleſiae Sanctiſſimi Pontificis, pro Reverendo in Chriſto Patre Domino Vromoldo Archiepiſcopo Rigenſi, eius Eccleſia, & aliis ſibi ſubditis Eccleſiae, & Eccleſiaſticis perſonis efficacium favorum praeſidio proſequendis, & potentiae viribus protegendis, Nos cupientes eiusdem Sanctiſſimi Patris, & Domini noſtri huiusmodi piis monitis, & mandatis in omnibus ſicut devotus Filius obſequi reverenter, Archiepiſcopum, & Eccleſiam Rigenſem praedictos cum caeteris ſibi ſubditis Eccleſiis, & Eccleſiaſticis perſonis ſub noſtram Pacem ſuſcipimus, noſtrae protectionis auxilio peculiariter defendendos, prohibentes quantum, & quibus poſſumus firmiter, & diſtricte, ne quis cuiuſcunque conditionis, vel ſtatus exiſtat eos, vel eorum aliquem deinceps quomodolibet in ſuis poſſeſſionibus, videlicet Caſtris, Villis, Oppidis, & aliis Vaſallis, ſeu familiis quibuſcunque turbet, impediat, vel moleſtet, ac inſuper

Anno 1351.

super omnes, & singulos amore nostri quicquam facere, vel omittere, volentes, rogantes specialiter, & instanter, quatenus eisdem Archiepiscopo, & Ecclesiae Rigensi cum caeteris personis sibi subiectis benivoli favoris praesidio assistentes, eos ob Apostolicae Sedis reverentiam, et nostrae considerationis intuitum ab iniuriantibus tueantur. Datum sub Sigillo nostro in Castro nostro Helsingborgh Anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo primo. decima septima die Mensis Septembris.

XLIV.

1352. *Bulla* Innocentii VI. *Papæ, qua mandat Arosien. & Lincopen. ac Osloen. Episcopis, ut cum brachii sæcularis invocatione Civitatem Rigensem ex manibus Magistri Livoniæ eripiant, & Archiepiscopo Rigensi restituant.* Dat. apud Villam Novam, die 12. Aug. 1352. *Ex Origin.*

Innocentius Episcopus Servus Servorum Dei. Venerabilibus Fratribus Arosien. et Lincopen. ac Osloen. Episcopis salutem, et Apostolicam benedictionem. Dudum ad audientiam felicis recordationis Ioannis Papae XXII. Praedecessoris nostri perducto, quod Magister Generalis, ac Praeceptor Livoniae, et Commendatores, ac Fratres Ordinis Hospitalis Sanctae Mariae Theutonicorum occupaverant possessiones, ac iura, & libertates Archiepiscopi Rigensis, qui est pro tempore, et dilectorum filiorum Praepositi, et Capituli Ecclesiae Rigen. et aliarum Ecclesiarum Suffraganearum eiusdem Rigensis Ecclesiae, eaque detinebant occupata, et quod Cives Civitatis Rigensis in iuribus, et possessionibus suis, et praecipue in rippis fluminis Dune, et aliorum fluminum indebite impediebantur, occupando iura, possessiones, et libertates eorum, et non solum dictos Cives, sed etiam peregrinos, et Christianos alios, quominus possent libere applicare, seu pervenire ad portum, seu littus Dunamunde, et exinde per eundem portum intrare, ire, et redire ad Civitatem Rigensem, obstruendo, et impediendo portum praedictum, et liberum introitum, ingressum, et egressum ad Civitatem eandem cum bonis, et rebus eorum. Idem Praedecessor certas ordinationes super his edidit eisdem Magistro, et Præceptori, et nonnullis Fratribus, ac Procuratoribus aliorum Fratrum dicti Ordinis, tunc in eius praesentia constitutis sub excommunica-

Anno 1352.

tionis paena, aliisque tunc expressis sententiis, atque paenis districte mandando, ut praemissa omnia occupata per ipsos, si qua forent eisdem Archiepiscopo, Praeposito, et Capitulo, ac Ecclesiae restituerent, et restitui facerent, et quantum in eis esset etiam procurarent dando ipsis securitatem, et in praedictis recuperandis suum consilium, auxilium, et favorem, et quod de caetero nihil occuparent, vel usurparent de bonis, et iuribus eorundem, idemque fieri voluit, et mandavit per Archiepiscopum, Praepositum, et Capitulum, ac alios supradictos, si aliqua forte occupata tenerent de bonis Ordinis supradicti, et quod dicti Magister, Praeceptor, et Fratres eosdem Cives in suis iuribus, et possessionibus, et praecipue in rippis fluminum Dune, et aliorum fluminum minime impedirent, et quod occupata restituerent Civibus memoratis volens, et mandans quod illud idem fieret per Cives praedictos, siqua de possessionibus, et iuribus praedicti Ordinis occupata tenerent, et insuper mandavit eisdem Magistro, Praeceptori, et Fratribus quod ipsi eosdem Cives, et quoscunque etiam peregrinos, et Christianos quominus possent libere applicare, et pervenire ad portum, seu littus Dunemunde, et exinde per eundem portum intrare, ire, et redire ad Civitatem Rigen. minime impedirent, et quod etiam non obstruerent, nec impedirent portum praedictum, et liberum introitum, ingressum, et egressum ad Civitatem eandem, et deinde post plurium annorum decursum pro parte Archiepiscopi, Praepositi, et Capituli praedictorum eidem Praedecessori exposito cum querela, quod Magister, Praeceptor, et Fratres praefati dictum Archiepiscopum Castris, et possessionibus omnibus ad eum, et Ecclesiam suam spectantibus contra iustitiam nequiter spoliarant, ac possessiones ad praefatos Praepositum, et Capitulum pertinentes damnabiliter occuparant, exinde animalia, et alia bona mobilia tam Ecclesiarum Archiepiscopi, Praepositi. et Capituli, quam Colonorum, et aliorum hominum suorum deducentes in praedam, dictis hominibus, et vasallis eorum graves, et atroces iniurias inferendo, quorum septem gladiis crudeliter transfigentes, eos per pedes suspendere praesumpserunt, contra iuramentum super hoc praestitum, et promissiones factas per eos in Consistorio coram Praedecessore praedicto temere veniendo; quodque praefati Magister, Praeceptor, et Fratres Monasterium, et Portum Dunamunde Rigensis Diaecesis ad Ecclesiam Rigensem spectantem occuparant, et detine-

Anno 1352.

tinebant occupata, ex quibus Ecclesiae, ac Civitati, et Civibus Rigen. supradictis magnum praeiudicium, et quodammodo excidium noscebatur imminere, ac ex eis infinita scandala, seditiones, incommoda, et strages plurimae processerant: quodque dicti Magister, Praeceptor, et Fratres obedientiam, et iuramentum fidelitatis Praelatis Provinciae Rigensis, a quibus feuda tenere noscebantur, praestare recusaverant, ac nihilominus impediverant itinera, atque passus, per quae ad terras circumadiacentes liber itinerantibus universis patere consveverat accessus. Dicti quoque Magister, Præceptor, & Fratres prædictis excessibus non contenti Civitatem Rigen. prædictam in Spiritualibus, & temporalibus subiectam Archiepiscopo prælibato, arte obsidionis angustia circumvallaverant, Civibus eiusdem Civitatis liberum ingressum, & exitum, & aliis ad Civitatem eandem volentibus deferre victualia, & cum eisdem Civibus consveta exercere commercia facultatem liberam auferendo, & etiam prohibendo, ex quibus status fidelium in dicta Civitate morantium periclitari dinoscebatur, ac famis, & aliis gravibus incommodis, & periculis subiacere, & quod gravius erat dicti Magister, Præceptor, & Fratres ordinationes, & mandata prædicta Prædecessoris eiusdem dudum eisdem Magistro, Præceptori, & nonnullis Commendatoribus, ac Procuratoribus, & per eos cæteris Fratribus Hospitalis eiusdem præsentibus, & futuris verbo, & per Literas dicti prædecessoris facta, non absque inobedientiæ gravi nota observare non curaverant, præfatus Prædecessor Padvensi, Osiliensi, & Tarbatensi Episcopis, qui tunc erant, dedit per suas Literas in mandatis, ut ipsi, aut duo, vel unus eorum per se, vel alium, seu alios Magistrum, Præceptorem, & Fratres prædictos ex ipsius parte requirere procuraret, ut Castra, possessiones, animalia, & alia bona quæcunque ad dictos Archiepiscopum, Præpositum, & Capitulum, ac Ecclesiam Rigensem, & ipsorum Colonos, & homines spectantia, quibus eos, ut præmittitur spoliarant, eis restituerent cum fructibus perceptis medio tempore ex eisdem, ipsisque de illatis eis iniuriis, atque dampnis satisfacerent, ac ordinationem, & mandata prædicta plenarie facerent observari. Et nihilominus eisdem Magistro, Præceptori, & Fratribus iniungerent, ut omnem obsidionem a Civitate prædicta, & eius pertinentiis removere deberent, & victualia permitterent libere pertransire, prout in diversis Literis dicti Prædecessoris inde confectis ple-

Anno 1352.

nius continetur. Cumque postmodum pro parte Archiepiscopi, Præpositi, & Capituli prædictorum coram eodem Prædecessore in Consistorio propositum extitisset, quod licet præfati Magister, Præceptor, & Fratres auctoritate dictarum Literarum, & processuum vigore ipsarum literarum per dictos Episcopos habitarum per nonnullos Subexecutores ab eisdem Episcopis deputatos solenniter requisiti fuissent, ut infra certos terminos peremptorios competentes obsidionem prædictam ab ipsa Civitate, & eius pertinentiis removerent, & victualia libere transire permitterent, nec non Castra, possessiones, animalia, & alia bona prædicta cum dictis fructibus eisdem Archiepiscopo, Præposito, & Capitulo restituerent, & de illatis iniuriis, atque damnis eisdem satisfacerent competenter, ac ordinationes, & mandata prædicta in prædictis literis contenta studerent plenarie observare; ipsi tamen Literis, processibus, & requisitionibus huiusmodi non parentes, prædictam Civitatem expugnaverant, & ceperant, occupatamque detinuerant, & etiam detinebant, Officialibus, & Gentibus dicti Archiepiscopi, qui Civitatem ipsam pro eo, & eius nomine tenebant, inde expulsis, quodque liberos reditus, & proventus, & iura ad eundem Archiepiscopum pertinentia dampnabiliter subtraxerant. Et ex parte dictorum Magistri, Præceptoris, & Fratrum coram eodem Prædecessore fuisset tunc adverso responsum, quod ipsi prædicta ceperant iure belli, eo quod Gentes dictorum Archiepiscopi, Præpositi, & Capituli ipsos Magistrum, Præceptorem, & Fratres, & Gentes ipsorum duxerant prius hostiliter invadendos, & multos eorum hominum interfecerant, Villas, & quædam alia sua loca combusserant, & prædam magnam inde secum abduxerant, ac contra eos, & alios Christianos in illis partibus existentes convenerant cum paganis, quod si venirent, & expugnarent Christianos prædictos, darent eis conductum, auxilium, & iuvamen, & quod ipsi Magister, Præceptor, & Fratres cum hæc ad eorum notitiam pervenissent pro tuitione Christianitatis Castra, Villas, Allodia, Arces, Terras, Prædia, Territoria, & possessiones Archiepiscopi, Præpositi, & Capituli prædictorum, pro tuitione sua, & dictorum Christianorum ceperant, & non animo occupandi. Et quod dicta Civitas Rigensis non ad dictum Archiepiscopum, seu eius Ecclesiam, sed ad Romanum Imperium pertinebat, & quod quia eiusdem Civitatis Cives primo bellum, et guerram

ANNO 1352.

ram intulerant, ipſis Magiſtro, Præceptori, et Fratribus, et Gentibus eorundem dictam Civitatem obſidere, et capere licitum eis fuerat. Præfatus Prædeceſſor Partibus ipſis ſæpius diligenter auditis, et ſuper his habita deliberatione ſolenni, voluit, declaravit, et ſtatuit, quod dicti Magiſter, Fratres, et Ordo prædicta Caſtra, Villas, Allodia, Arces, Prædia, Poſſeſſiones, et Territoria per eos, ut præmittitur toties occupata, et capta in ſtatu, ſeu integritate, in quo, vel qua erant tempore occupationis, et captionis huiusmodi libere, et cum effectu reſtituerent Archiepiſcopo, Præpoſito, et Capitulo memoratis prout ad eos communiter, vel diviſim ſpectare noſcebantur, excepta Civitate Rigen. prædicta, et quod res mobiles in dictis Caſtris, Villis, Allodiis curtibus, prædiis, territoriis, et poſſeſſionibus per eos inventas, et habitas, de quibus caveri in certis inventariis hincinde factis dicebatur, ipſis Archiepiſcopo, Præpoſito, et Capitulo, vel Procuratoribus, aut Vicariis ſuis ſufficiens mandatum habentibus, prout ad eos communiter vel diviſim ſpectabant extantes, et non extantium æſtimationem infra certum terminum tunc expreſſum, et iam diu elapſum, reſtituerent, et quod pro ſupradictis fructibus, reditibus, et proventibus, per dictos Magiſtrum, et Fratres, et Ordinem usque tunc receptis traderent, et ſolverent dicto Archiepiſcopo, vel eius Procuratori ad recipiendum, ac de recepto quitandum ſufficiens Mandatum habenti in Villa de Brugis in Flandria, quatuor millia quingentos florenos auri de Florentia, in certis aliis terminis etiam tunc expreſſis, et quod dictis Capitulo, et Procuratori eorum idoneo, et ſimile mandatum habenti pro tempore, quo res prædictas eorundem Capituli tenuerant, usque tunc, ſexcentas Marchas argenti ad pondus, ligam, et valorem Civitatis Rigen. vel valorem earum, et centum florenos auri de Florentia ſolverent in certis locis, et terminis etiam tunc expreſſis, prout in patentibus Literis felicis recordationis BENEDICTI Papæ XII. praedeceſſoris noſtri, tunc Jacobi tituli S. Priſcae Presbyteri, et bonae memoriae Bertrandi Sanctae Mariae in Agniro Diaconi, Cardinalium ſuis Sigillis munitis plenius continetur. Poſtmodum vero dicto JOANNE Praedeceſſore, ſicut Domino placuit de hac luce ſubtracto, dictus BENEDICTUS Praedeceſſor, et ipſius JOANNIS immediatus Succeſſor, praedictas primas ordinationes ipſius JOANNIS per ſuas literas ſub ſententiis, et paenis, ac cenſuris ſimilibus mandavit, et voluit per dictas Partes effectualiter obſervari. Et deinde eodem BENEDICTO rebus humanis exempto, ac piae memoriae CLEMENTE Papa VI. Praedeceſſore noſtro, et ipſius BENEDICTI immediato Succeſſore ad apicem eundem aſſumpto, et pro parte bonae memoriae Engelberti Archiepiſcopi Rigenſis contra Magiſtrum, et Fratres praedictos coram ipſo CLEMENTE Praedeceſſore in Conſiſtorio nonnullis querelis propoſitis, ac pro parte Magiſtri, et Fratrum praedictorum aſſerto, quod contra dictum Engelbertum Archiepiſcopum querelas habebant, exponere, ac narrare: idem CLEMENS bonae memoriae Petro Epiſcopo Sabinenſi, et Bertrando Cardinali praedicto commiſit oraculo vivae vocis quod per ſe, vel alios, Partes audirent, et proceſſus dudum factos, et habitos ipſas Partes tangentes inſpicerent, et ſibi referrent, et ſubſequenter poſtquam dicti Sabinen. Epiſcopus, et Bertrandus Cardinalis in dicto negotio ad nonnullos actus proceſſerant, propoſito iterum coram eodem CLEMENTE Praedeceſſore in Conſiſtorio pro parte Engelberti Archiepiſcopi, ac Praepoſiti, et Capituli praedictorum contra Magiſtrum, et Fratres praedictos, quod Terra Livoniae, quae olim fuerat in gentilitate, et ad praedicationem Praelatorum dictarum partium gratia Dei favente converſa erat ad cultum fidei Chriſtianae, et quod ad inſtantiam eorundem Praelatorum, pro defenſione Chriſtianorum inſtitutus fuerat in ipſa Terra Livoniae quidam Ordo Fratrum Militiae Chriſti, et dotatus de bonis praedictorum Rigen. et Tarbaten. et Oſilien. Eccleſiarum, qui demum ut fortior eſſet defenſio Chriſtianorum, unitus fuerat dicto Hoſpitali Beatae Mariae Theutonicorum per felicis recordationis GREGORIUM Papam IX. Praedeceſſorem noſtrum, ita tamen quod obedientia, reverentia, et ſubiectio, qua dicti Fratres Militiae Chriſti tenebantur dictis Eccleſiis, illaeſa, et firma manerent, quodque deinde dicti Fratres Hoſpitalis eiusdem proceſſu temporis ad ſuperbiam elati invaſerant dictas Eccleſias, et Praelatos, Clericos, et Vaſallos, eorundem rapientes bona, captivantes perſonas, et vulnerantes, et quosdam occidentes, et alia enormia committentes, de quibus cum querela perveniſſet ad piae memoriae CLEMENTEM Papam V. Praedeceſſorem noſtrum, idem Praedeceſſor mandaverat inquiri diligentius veritatem, eaque invenerat vera eſſe, ſed morte praeventus nequiverat ulterius procedere in praemiſſis, et quod poſtea dictus JOANNES eius Succeſſor praedictis Partibus comparentibus coram eo, ad ordinationes, et mandata, ac alia quae in dictis eius Literis continentur, proceſſerat, ipſique Fratres ut praefertur ordinationibus, & mandatis ipſis obedire contempſerant, dictamque Civitatem Rigenſem occupaverant, & detinebant, ut præmittitur occupatam, & ut poſſent ſine obſtaculo in ſua malitia perdurare in ipſa Civitate etiam in ſolo eiusdem Eccleſiæ, quodam hoſpitali, & multis aedificiis eiusdem Civitatis per eosdem Fratres propterea deſtructis, quoddam Caſtrum, & fortalicium conſtruxerant, ſubiciendo etiam Cives Civitatis eiusdem, ſuæ indebitæ ſervituti, eosque multis oneribus, & exactionibus aggravando, propter quæ pænas contentas in mandatis, & literis dictorum JOANNIS, & BENEDICTI Prædeceſſorum incurrerant manifeſte, & ab ipſo CLEMENTE VI. Prædeceſſore noſtro pro parte ipſorum Archiepiſcopi, & Eccleſiæ Rigen. humiliter poſtulatum fuit, ut mandare dignaretur ſatis facere, fierique cum effectu reſtitutionem omnium præmiſſorum, quorum poſſeſſione dicta Rigenſis Eccleſia erat, ut præmittitur ſpoliata, ac etiam declarare dictos Fratres incurriſſe Sententias in dictis literis, & proceſſibus declaratas, & alias providere eis contra maleficia, contumacias, & rebelliones dictorum Fratrum de remedio oportuno, ac ex adverſo reſponſo pro parte dictorum Fratrum, quod ipſi non ſpoliaverant Eccleſiam Rigenſem poſſeſſione dictæ Civitatis Rigenſis, quia tempore dictæ obſidionis, & occupationis dicta Eccleſia Rigenſis non poſſidebat ipſam Civitatem, ſed eam poſſidebant, & occupaverant *Lithvini*, & infideles, e quorum manibus dicti Fratres dictam Civitatem eruerant, unde non erant tanquam ſpoliatores Eccleſiæ Rigenſis ad reſtitutionem cogendi, & quod per eos non ſteterat, quin Caſtra, & alia bona Rigenſis Eccleſiæ ablata per ipſos Fratres ipſi Eccleſiæ reſtituerentur, ſed ſteterat per dictum Engelbertum Archiepiſcopum, qui ipſa Caſtra ablata ſibi per dictos Fratres recipere recuſarat, dictus CLEMENS VI. Prædeceſſor noſter eisdem Petro Epiſcopo, & Bertrando Cardinali commiſit oraculo vivæ vocis, quod literas Apoſtolicas, & proceſſus inde ſecutos, & relationes ſuper his ordinatas, & alias ſcripturas, ad prædicta pertinentes ſimpliciter, & de plano, & ſine ſtrepitu, & figura iudicii viderent, & ſe de prædictis informarent, & ſibi referrent, & deinde dicto Bertrando viam univerſæ carnis ingreſſo, CLEMENS VI. Prædeceſſor prædictus dilectum filium Galhardum Sanctæ Luciæ in Cilia Diaconum Cardinalem, loco dicti Bertrandi in cauſa huiusmodi ſurrogavit, coram quibus Petro Epiſcopo, & Galhardo Cardinali comparentibus in iudicio Procuratoribus Partium prædictarum, & per quemlibet eorum productis nonnullis Apoſtolicis, & aliis authenticis literis, inſtrumentis publicis, aliisque iuribus, & munimentis, quibus voluerunt in huiusmodi cauſa uti, & contra ipſa producta nonnullis exceptionibus datis hincinde, & per Procuratorem Archiepiſcopi, Præpoſiti, & Capituli prædictorum nonnullis interrogationibus, & poſitionibus exhibitis, & ad illas per Procuratorem Magiſtri, & Fratrum prædictorum quibusdam reſponſionibus factis, in terminis ad ſingulos actus huiusmodi eisdem Partibus per dictos Petrum Epiſcopum, & Galhardum Cardinalem peremptorie, & ſucceſſive præfixis, & demum poſtquam coram eisdem Epiſcopo, & Galhardo, ad nonnullos alios actus fuerat inter dictas Partes in huiusmodi cauſa, usque ad relationem faciendam proceſſus, dicto Petro Epiſcopo de hac luce ſubtracto, idem CLEMENS Papa VI. dilectum filium noſtrum Guilelmum tituli Sancti Stephani in Celio monte Presbyterum Cardinalem in dicta cauſa, loco dicti Petri Epiſcopi ſurrogavit, & deinde dilectum filium noſtrum Egidium, tituli Sancti Clementis Presbyterum Cardinalem eidem Guilelmo ex certis cauſis duxit in cauſa huiusmodi ſurrogandum. Poſtremo vero dicto CLEMENTE VI. Prædeceſſore ſublato de medio, Nos ad apicem Summum eiusdem Apoſtolatus aſſumpti, prædictis Egidio, & Galhardo Gardinalibus mandavimus, ut in cauſa ipſa referrent facta; itaque Nobis in Conſiſtorio præſentibus, a Venerabili Fratre noſtro Uromaldo Archiepiſcopo Rigenſi, ac Helunco Rove Fratre dicti Hoſpitalis, & Procuratore Magiſtri, & Fratrum prædictorum per eosdem Egidium, & Galhardum Cardinales in cauſa huiusmodi de omnibus, & ſingulis ſupradictis, & nonnullis aliis cauſam, & negotia ipſa tangentibus relatione plenaria, & fideli facta, Nos volentes in his iuxta manſvetudinis Apoſtolicæ morem cum maturitate procedere, ac paternæ lenitatis greſſibus ambulare, Fraternitati veſtræ in virtute Sanctæ obedientiæ, & ſub Excommunicationis pæna quam vos incurrere volumus ipſo facto, niſi feceritis, quæ vobis præcipimus in hac parte, diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus vos vel duo, aut unus veſtrum ad prædictam Civitatem Rigenſem vos perſonaliter conferentes, Civitatem ipſam utpote poſt, & contra inhibitionem, & mandatum prædicta eisdem Magiſtro Præceptori, & Fratribus auctori-

tate

Anno 1352.

tate dictarum literarum eiusdem Joannis Prædeceſſoris facta, ut præmittitur captam una cum Caſtris, ſeu fortaliciis quibuſcunque intra dictam Civitatem, & eius ſuburbia conſtitutis libere, & expedite ad manus noſtras nomine, & ſub poteſtate, ac libera diſpoſitione Apoſtolicæ Sedis auctoritate noſtra reducere, & recipere ſtudeatis, & inſuper ordinationes, & mandata præmiſſa eiusdem Joannis Prædeceſſoris tam in dictis eius, quam dictorum Jacobi, & Bertrandi literis contenta, cum ſuper his fueritis requiſiti executioni debitæ in his, in quibus non reperirentur executioni mandata, & quatenus dictas partes, vel earum alteram reſpiciunt per vos, vel alium, ſeu alios vocatis partibus ubicunque vobis expedire videbitur, etiam extra veſtras Civitates, & Diœceſes, aut loca, in quibus deputati eſtis, executioni debitæ demandetis, & faciatis effectualiter demandari. Contradictores per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo, invocato ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſæcularis, & nihilominus contradictores huiusmodi, & rebelles in præmiſſis vel aliquo præmiſſorum cuiuſcunque dignitatis, ſtatus, Ordinis, vel conditionis exiſtant ex parte noſtra citare curetis, ut infra certum peremptorium terminum competentem per vos aſſignandum eisdem, ſi perſonæ Regulares perſonaliter, ſi vero Capitula, aut Conventus, vel Univerſitas fuerint, per Procuratores idoneos plenum, & ſufficiens mandatum habentes Apoſtolico conſpectui ſe præſentent ſuper contradictione, & rebellione huiusmodi de iuſtitia reſponſuri, & alias facturi, & recepturi quod iuſtitia ſvadebit, & inſuper inter partes præmiſſas, & quoſcunque ex eis ſuper præmiſſis omnibus, & ſingulis quibuſcunque aliis quæſtionibus, litibus, atque diſcordiis, quæ inter partes ipſas vertuntur, aut verti poſſint præmiſſis, vel aliis occaſionibus quibuſcunque Pacem, & Concordiam tractare, componere, & firmare eadem auctoritate cum diligentia procurent, quodſi forſan peccatis exigentibus partes ipſas ad Pacem, & Concordiam reducere non poſſetis, extunc Archiepiſcopo, Præpoſito, & Capitulo, nec non Magiſtro, Marſalco, & Conventui domus dicti Hoſpitalis Sanctæ Mariæ Theutonicorum in Livonia certum competentem peremptorium terminum aſſignetis, in quo partes ipſæ, videlicet Archiepiſcopus, Præpoſitus, Magiſter, & Mareſcalcus, & quilibet eorum perſonaliter, Capitulum vero, & Conventus prædicti legitime cum pleno, & ſufficienti mandato ad quoſcunque actus iudiciales, etiam usque ad diffinitivam ſententiam incluſive, nec non cum poteſtate paciſcendi, tranſigendi, & componendi, prout Nobis pro bono ipſarum Partium expedire videbitur, compareant in Conſiſtorio coram Nobis cum omnibus Privilegiis tam exemptionis, quam aliis, nec non iuribus, & munimentis quibuſcunque, quæ prædictæ Partes ſe habere prætendunt, tam in dicta Civitate Rigenſi, quam in Caſtro Dunemundenſi dictæ Rigenſis Diœceſis, & quæ per dictos Magiſtrum, Præceptorem, & Fratres Hoſpitalis eiusdem, in, & ſuper exemptione a iurisdictione ordinaria ipſius Archiepiſcopi, & Eccleſiæ Rigenſis prætenduntur, audituri quidquid in, & ſuper prædictis, & alias inter Partes ipſas duxerimus ordinandum, ac recepturi tam in prædictis, quam de quibuſcunque inobedientiis, & exceſſibus per ipſas Partes, vel earum alteram circa prædicta commiſſis iuſtitiæ complementum. Alioquin ſive venerint, ſive non, in præmiſſis ipſorum, vel alicuius eorum contumacia, vel abſentia non obſtante, prout iuſtum fuerit, & Nobis expedire videbitur procedemus, non obſtantibus tam felicis recordationis Bonifacii Papæ Octavi Prædeceſſoris noſtri, quibus cavetur, ne aliquis extra ſuam Civitatem, & Diœceſim, niſi in certis exceptis caſibus, & in illis ultra unam dictam a fine ſuæ Diœceſis trahere non præſumant, & de duabus dictis in Concilio Generali, quam aliis quibuſcunque Conſtitutionibus a Prædeceſſoribus noſtris Romanis Pontificibus tam de Judicibus delegatis, quam perſonis ultra certum numerum ad iudicium non vocandis, aut aliis edictis, quæ iure poſſint in hac parte iurisdictioni, aut poteſtati, eiusque libero exercitio quomodolibet obviare, ſeu ſi præfatis Archiepiſcopo, Præpoſito, & Capitulo, ac Magiſtro, Mareſcalco, & Fratribus, vel quibusvis aliis cuiuſcunque dignitatis, ſtatus, Ordinis, vel conditionis exiſtant, etiamſi Pontificali, vel alia quavis dignitate præfulgeant communiter, vel diviſim a præfata ſit Sede indultum quod excommunicari, ſuſpendi, vel interdici, ſeu extra, vel ultra certa loca ad iudicium evocari non poſſint, per Literas Apoſtolicas non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi, & earum perſonis, & locis, Ordinibus, & nominibus propriis mentionem, & qualibet alia dictæ Sedis indulgentia generali, vel ſpeciali cuiuſcunque tenoris exiſtat, per quam præſentibus non expreſſam, vel totaliter non inſertam veſtræ iurisdictionis explicatio in hac parte valeat quomodolibet

Anno 1352.

libet impediri, & de qua, cuiusque toto tenore de verbo ad verbum in noſtris literis habenda ſit mentio ſpecialis. Cæterum volumus, & Apoſtolica auctoritate decernimus, quod quilibet veſtrum proſequi valeat Articulum etiam per alium inchoatum, quamvis idem inchoans nullo fuerit impedimento canonico impeditus, quodque a data præſentium vobis, & cuilibet veſtrum in præmiſſis, omnibus, & eorum ſingulis ſit perpetuata poteſtas, & iurisdictio attributa, & eo vigore eaque firmitate poſſitis in præmiſſis, & pro prædictis omnibus procedere, ac ſi prædicta omnia, & ſingula coram Nobis cepta fuiſſent, & iurisdictio veſtra, & cuiuslibet veſtrum in præmiſſis omnibus, & ſingulis per citationem, vel modum alium perpetuata legitimum extitiſſet. Dies vero citationum huiusmodi, ſi ad eas, vel eorum aliquam procedere vos contingat, & quidquid in præmiſſis duxeritis faciendum Nobis per veſtras patentes Literas, ſeu Inſtrumenta publica, veſtris Sigillis ſignata harum ſeriem continentia quantocius intimare curetis. Datum apud Villam Novam Avinionenſis Diœceſis, ſecundo Idus Auguſti Pontificatus noſtri Anno primo.

XLV.

1354. Magni *Aroſienſis Epiſcopi auctoritate Apoſtolica Mandatum ad omnes Archiepiſcopos, & Epiſcopos, ut Magiſtrum, & Fratres in Livonia nolentes tradere Archiepiſcopo Rigenſi Civitatem Rigam pro excommunicatis denuntient, & publicent.* Dat. in Caſtro Lealis die 23. Octobr. Anno 1354. *Ex Originali.*

Magnus Dei, & Apoſtolicæ Sedis gratia Epiſcopus Aroſienſis, Executor, una cum Reverendis Patribus Dominis Lincopenſi, & Osloenſi Epiſcopis cum clauſula, quatenus vos vel duo, aut unus veſtrum, ad infraſcripta a Sede Apoſtolica ſpecialiter deputatus, univerſis Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, Præpoſitis, Decanis, Archidiaconis, Theſaurariis, Cantoribus, Scholaſticis, Sacriſtis, Archipresbyteris, & aliis in quibuscunque dignitatibus, ſeu perſonatibus conſtitutis, nec non Canonicis, Rectoribus, ſeu Vicerectoribus, perpetuis Vicariis Eccleſiarum, Presbyteris, & aliis Clericis Sæcularibus, Provincialibus, Miniſtris, Prioribus, Prædicatoribus, Auguſtinenſis, Carmelitarum, Guardianis Minorum Ordinum, nec non eorum locum

Anno 1354.

tenentibus ac omnibus de eorum, & quorumcunq; aliorum Ordinum Religioſis, ac omnibus ſingulariter ſingulis, ad quos præſentes Literæ pervenerint, ſalutem in Domino, & mandatis noſtris, imo Apoſtolicis obedire firmiter cum effectu. Cum olim agitata materia quæſtionis inter Reverendum Patrem, Dominos Archiepiſcopum, Præpoſitum, Capitulum, & Eccleſiam Rigenſem ex una parte, nec non Magiſtrum, & Fratres Hoſpitalis Beatæ Mariæ Theutonicorum in Livonia ex altera, & facta relatione in Conſiſtorio præſentibus ipſis partibus Sanctiſſimo in Chriſto Patri, & Domino noſtro, Domino Innocentio divina providentia Papæ ſexto per Reverendos Patres Dominos Egidium tituli Sancti Clementis Presbyterum, & Gelardum de Mora tituli Sanctæ Luciæ Diaconum, Cardinales, ad huius relationem faciendam ſpecialiter deputatos, de omnibus dictis quæſtionibus partes tangentibus, idem Dominus noſter Papa certam fecit in cauſa, & inter partes easdem Ordinationem, Nobisque, & prædictis Collegis noſtris cum clauſula prædicta in ſuis literis ſuper hæc confectis, more Romanæ Curiæ ſolito, eius vera bulla bullatis, omni ſuſpicione carentibus, quæ incipiunt. Jnnocentius *Epiſcopus Servus Servorum Dei Venerabilibus Fratribus Aroſienſis, & Lincopenſis, ac Osloenſis Epiſcopis ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Dudum ad audientiam felicis recordationis* Joannis *Papæ XXII. Prædeceſſoris noſtri perducto, quod Magiſter Generalis, ac Præceptor Livoniæ, ac Commendatores, ac Fratres Ordinis Hoſpitalis Sanctæ Mariæ Theutonicorum occupaverant poſſeſſiones, & iura, & libertates Archiepiſcopi Rigenſis &c. & ſic finiunt. Dies vero citationis huius, ſi ad eos, vel eorum aliquam procedere vos contingat, & quidquid in præmiſſis duxeritis faciendum, Nobis per veſtras patentes Literas, ſeu Inſtrumenta publica veſtris Sigillis ſignata, horum ſeriem continentia quantocius intimare curetis. Datum apud Villam Novam Avinionenſis Diœceſis, ſecundo Idus Auguſti Pontificatus noſtri Anno primo.* Sub excommunicationis pæna mandaverit, quatenus ad Civitatem Rigenſem Nos perſonaliter conferremus, & ipſam utpote poſt, & contra inhibitionem dictæ Sedis per eosdem Magiſtrum, & Fratres captam, una cum Caſtris, ſeu Fortalitiis quibuscunque intra dictam Civitatem, & eius ſuburbia conſtitutis, libere, & expedite ad manus ſuas nomine, & ſub poteſtate, & libera diſpoſitione Sedis memoratæ, authoritate ſua recipere, & reducere ſtuderemus, & alia

O poſt-

Anno 1354.

poſtmodum ſimiliter faceremus, quæ Nobis in literis prædictis per eundem Dominum noſtrum mandabantur, Contradictores, & rebelles per Cenſuram Eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita compeſcendo, Nosque demum pro parte Dominorum Vromoldi nunc Archiepiſcopi, & Arnoldi Præpoſiti, & Capituli Rigenſis, ac eiusdem Eccleſiæ, legitime requiſiti, ut ad præmiſſa exequenda, & adimplenda ipſorum Archiepiſcopi, Præpoſiti, & Capituli; ac Eccleſiæ taxatis ſumptibus, & expenſis, quamvis occaſione negotii ipſarum partium ageretur, & ſuper his requiſiverimus Magiſtrum, & Fratres prædictos, & ad Civitatem Rigenſem prædictam pro eadem executione perſonaliter contulerimus, ipſisque ad hoc legitime vocatis publice, & ſolenniter præſente Clero, & Populo Civitatis Rigenſis in Eccleſia Rigenſi mandaverimus authoritate Apoſtolica ſecundum tenorem, & formam earundem Literarum, Magiſtro Mareſcalco, Præceptoribus, Commendatoribus Advocatis, & Fratribus Ordinis prædicti, ac aliis adminiſtrationes, ſeu officia in eodem Ordine habentibus, per Livoniam conſtitutis, nec non aliis quorum intererat vel poterat intereſſe, coniunctim, & diviſim in noſtris patentibus Literis ſuper hæc confectis, quarum tenor ſic incipit: Magnus miſeratione divina Epiſcopus Aroſienſis Executor ad infra ſcripta, una cum aliis Reverendis Patribus Dominis Epiſcopis infraſcriptis, cum clauſula quatenus Vos, vel duo, aut unus veſtrum, a Sede Apoſtolica ſpecialiter deputatus, Religioſis Viris, Magiſtro, Mareſchalco, Præceptoribus Commendatoribus, Advocatis Ordinis Sanctae Mariae Theutonicorum, ac omnibus aliis, & ſingulis in eodem Ordine quascunque dignitates, & officia, ac adminiſtrationes habentibus, quocunque nomine cenſeantur, ac Fratribus univerſis, & cuilibet ipſorum per Livoniam conſtitutis, nec non quibuscunque aliis poteſtatem regendi, gubernandi, adminiſtrandi, diſponendi, tenendi, tradendi, & dimittendi Civitatem Rigenſem, & Caſtrum inibi poſitum, ac fortalitia intra dictam Civitatem, & eius Suburbia conſtituta habentibus, & omnibus aliis, et ſingulis, quorum intereſt vel poterit quomodolibet intereſſe, coniunctim, vel diviſim, quoad Civitatem Rigenſem, Caſtrum Fortalitia, et eius Suburbia, et iura quomodolibet ſpectantia ad ea, ſeu quomodolibet eorundem, ſalutem in Domino, et Apoſtolicis firmiter obedire Mandatis. *Literas, & cætera.* Et ſic finiunt: *Actum Rigæ in choro Maioris Eccleſiæ ſub Anno a Nativitate Domini milleſimo trecenteſimo quinquageſimo quarto, Indictione ſeptima, die XV. Menſis Septembris, hora tertiarum, vel quaſi, Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris, ac Domini, Domini* Innocentii *divina Providentia Papæ VI. Anno ſecundo. Præſentibus eximiis Viris Domino Chiderico de Vithuſen Præpoſito Tarbatenſi, & Petro Arnulphi Canonico Upſalenſis Eccleſiarum, Teſtibus ad præmiſſa vocatis, & ſpecialiter rogatis*, ſub pænis excommunicationis Canonica monitione præmiſſa quam non parentes, & Contradictores quoslibet, & rebelles huiusmodi mandatis noſtris, imo Apoſtolicis, & conſilium contra ipſa dantes incurrere volumus ipſo facto, ac etiam Interdicti quo Clerum, Populum, Univerſitates, Eccleſias, Capellas, Cimeteria, Civitates, Oppida, Caſtra, Suburbia, Villas, Domos, & ſingulariter ſingula loca, omnesque & ſingulas Terras iuri, Dominio ipſorum, & cuiuslibet eorum ſubiectas, aut per ipſos detentas, captas, ſeu quomodolibet occupatas per Provinciam Livoniæ conſtitutas extunc ſuppoſuimus, ut quantum ad eos, & ipſorum quemlibet communiter, ſeu diviſim ſpectabat, infra certum terminum in dictis literis noſtris expreſſum iam diu elapſum, dictam Civitatem cum Caſtro inibi per ipſos Magiſtrum, & Fratres conſtructo, ac aliis Caſtris, & fortalitiis quibuscunque intra dictam Civitatem, & eius ſuburbia conſtitutis cum eorum conſvetis fructibus, iuribus, reditibus, & proventibus pro ipſorum gubernatione, & cuſtodia Nobis, & nulli alteri nomine dicti Domini noſtri, & ſub eiusdem Sedis diſpoſitione tenenda, gubernanda, libere, & libera, & expedite renuntiarent, traderent, ac etiam aſſignarent cum effectu, ſecundum formam, & tenorem Mandati Apoſtolici Nobis in hac parte commiſſi, prout hæc, & alia in eisdem noſtris Literis plenius continentur. Ipſi tamen Magiſter, Mareſchalcus, Præceptores, & Commendatores, ac Fratres prædicti, & quilibet ipſorum, quantum in eis fuit, & eſt ſpecialiter, atque ſpectat his mandatis noſtris, imo Apoſtolicis obedire, Civitatem Rigam cum Caſtro, & aliis Caſtris inter eam, & eius Suburbia prædicta conſtitutis, cum eorundem iuribus, & fructibus Nobis ad manus dicti Domini noſtri, & nomine eiusdem Sedis tenenda aſſignare, renuntiare, & tradere libere, pacifice, & cum effectu omnino recuſarunt, & recuſant, & eos aſſignari facere non curaverunt, neque curant, imo dictam Excommunicationis ſententiam dampnabiliter incurrendo, & ſe indubitanter laqueando

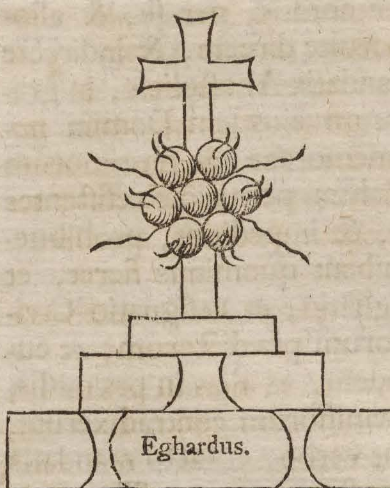
Anno 1354.

proceſſibus memoratis, per ſe, & alios publice, & occulte directe, & indirecte huiusmodi Mandatis Apoſtolicis, in gravem contemptum eiusdem Domini noſtri, & Sedis memoratæ, ac plurimorum fidelium ſcandalum, pernicioſe reſiſtentes impediverunt, & impediunt, prohibuerunt, et prohibent quominus fieret, et fiat Nobis aſſignatio, et reſignatio Civitatis, et Caſtrorum prædictorum, ac cuiuslibet eorundem, et alias in præmiſſis, et quolibet præmiſſorum contradixerunt, et contradicunt verbo, et facto mandatis Apoſtolicis, noſtrisque proceſſibus, et ſententiis factis, et promulgatis, Interdictum huiusmodi ubique violantes, et per alios violari facientes, et procurantes, et nihilominus fecerunt, et faciunt temere, et iniuſte, quominus ad omnia alia, et ſingula in Ordinatione, et Literis Apoſtolicis antedictis contenta, Nobis per dictum Dominum noſtrum exequenda commiſſa, ſecundum formam, et tenorem earundem, prout intendebamus, et intendimus, debite procedatur. Verum quia vitium paganitatis incurrit, quisquis Apoſtolicæ Sedi obedire contempnit, ut tanto gravior ipſorum Magiſtri, et Fratrum culpa appareat, et contemptus, quo magis in publicum merito eorundem deducatur rebellionis, et transgreſſionis exceſſus, ipſi etiam, ut præmittitur, a Catholica Eccleſia iuſte præciſi, citius ad ſinum eiusdem redeant, ac Apoſtolicis veniant obtemperare Mandatis, nullaque negligentia, aut remiſſio Nobis in executione præmiſſorum, et cuiuslibet eorum, ſecundum traditam ab eadem Sede Nobis formam quomodolibet valeat imputari, Vos, et veſtrum quemlibet authoritate Apoſtolica prædicta Nobis in hac parte commiſſa tenore præſentium requirimus, et nihilominus in virtute Sanctæ obedientiæ, et ſub pæna Excommunicationis diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus infra ſex dies a præſentatione, notificatione, publicatione, et requiſitione Vobis facta, ſeu factis de huiusmodi mandato noſtro, imo Apoſtolico obtenta, dictos Magiſtrum, Marſchalcum, Præceptores, Commendatores, Advocatos, aliosque quoscunque in ipſo Ordine adminiſtrationes, et officia quæcunque habentes, ac Fratres eosdem, et omnes alios, et ſingulos, quos noveritis in præmiſſis, et quolibet præmiſſorum quomodolibet Contradictores, impedientes, ac rebelles, vel contra ea, ſeu eorum aliquid facientes, aut dantes ſcienter quibuscunq; quomodolibet conſilium, auxilium, conſenſum, vel favorem, aut ſuper ipſis, vel ipſorum aliquo, quorum Nobis fiat aſſignatio prædicta de Civitate, et Caſtro memoratis, quodcunque præſtantes, quomodocunque, et qualitercunque impedimentum, et etiam ipſos, et eorum quemlibet; qui huiusmodi noſtrum Interdictum violant, aut violari faciunt, compellunt, ſeu procurant, quos Nos ſex dies monitione canonica præmiſſa, in his ſcriptis excommunicationis ſententiam modernam ſingulis diebus Dominicis, et feſtivis in Synodis, in quibuslibet Eccleſiis veſtris, et extra in ſermonibus, et omnibus aliis, et ſingulis actibus ſolennibus, et publicis pulſando in eisdem Eccleſiis talibus campanis, ſi ibidem ſint, quæ etiam extra ipſas Eccleſias, et per loca, in quibus huiusmodi denuntiationem fieri contigerit, longe audiri valeant, candelis accenſis, et extinctis, nominatim cuiuscunque gradus, Status, Ordinis, dignitatis, aut conditionis exiſtant, anathematiſetis, imo anathematiſatos, et excommunicatos Clerumque ipſorum, et populum, Univerſitates, Eccleſias, et capellas, et omnia alia loca prædicta, eorum iuri, dominio ſubiecta, ſeu conſtituta noſtros proceſſus, et ſententias incidiſſe, et Eccleſiaſtica ſuppoſita Interdicto ſolenniter, et publice, ſive iteratis requiſitionibus donec a Nobis, vel Superiori noſtro abſolutionem obtinere meruerint, et relaxationem, nuntietis nullusque veſtrum quomodolibet coram ipſis in prædictis locis, aut etiam aliis, quam diu ibi moram traxerint, ac etiam per triduum poſt ipſorum receſſum, pendentibus huiusmodi Excommunicationum, et Interdicti ſententiis niſi inquantum a iure permittitur celebrare, vel celebrari divina mandet, aut quantum in vobis, et quolibet veſtrum eſt, permittat, vel faciat ſub pæna Excommunicationis prædicta, quam ſimiliter dicta Canonica præmiſſa in vos, et veſtrum quemlibet ferimus in his ſcriptis, et ſub aliis pænis coram, et contra taliter celebrantes, et celebrari mandantes in iure promulgatis. Vos vero Dominos Archiepiſcopos, et Epiſcopos, quos ob reverentiam Pontificalis officii nolumus ſic noſtris ſententiis ligare, eadem authoritate requirimus, quatenus infra ſex dies a ſcientia præſentium in Synodis veſtris perſonaliter, et in aliis Actibus per Vos alium, ſeu alios in ſingulis Eccleſiis veſtrarum Civitatum, et Diæceſis, ad denuntiationem prædictorum, ac cuiuslibet ipſorum præmiſſo modo procedatis, et a celebratione coram ipſis, et locis prædictis facienda deſiſtatis, alioquin Vobis, et cuilibet veſtrum huiusmodi Canonica monitione præmiſſa, Eccleſiæ interdicimus ingreſſum in his ſcriptis,

Anno 1354.

ptis, et infra alios ſex dies præfatos, ſe immediate ſequentes, ſi prædicta non adimpleveritis vos, et veſtrum quemlibet Canonica monitione præmiſſa, ſuſpendimus a divinis. Si vero, quod abſit, infra alios ſex dies præfatos, duodecem immediate ſequentes, quæ vobis, et veſtrum cuilibet tenore præſentium mandamus, non ſervaveritis cum effectu, vos, et veſtrum quemlibet dicta Canonica monitione præmiſſa, excommunicationis ſententia innodamus. Cæterum ſi Magiſter, Mareſchalcus, et Fratres, ac alii praedicti ex locutione, et aliis, quibus participans labitur in Minorem, fortius indureſcant, et alias a Sedis Apoſtolicae devotione, et obedientia, obſtinata elatione ſe ſubtraxerint, extunc participantes cum ipſis, vel ipſorum aliquo, ſervatis his ſuper haec a iure ſtatutis, ſub paenis, et ſententiis antedictis conſimili Cenſura dampnetis abſolutionem omnium, et ſingulorum, qui huiusmodi ſententias noſtras, ſeu earum aliquam incurrerint, Nobis vel Superiori noſtro tantummodo reſervantes, in ſignum executionis per vos factae, reddite praeſentem noſtrum proceſſum veſtris Sigillis ſigillatum, aut per patentes literas, vel Inſtrumenta publica, Nos certificantes eisdem Sigillis ſigillata. In quorum omnium, et ſingulorum teſtimonium praeſentem noſtrum proceſſum per Eghardum de Basdow Notarium ſubſcriptum publicari mandavimus, et Sigilli noſtri appenſione muniri. Datum in Caſtro Lealis Oſilienſis Diaeceſis, ſub Anno a Nativitate Domini milleſimo trecenteſimo quinquageſimo quarto. Indictione ſeptima, die XXIII. Menſis Octobris hora veſperarum, vel quaſi, Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris, ac Domini, Domini Innocentii divina providentia Papae VI. Anno ſecundo. Praeſentibus Venerabilibus Viris Dominis Petro Arnophi Canonico Upſalenſi, Holſtano Priore, Forvabo Parochialis Eccleſiarum, et Vernero de Brindebinth Clerico Aroſienſis, et Brandeburgenſis Diaeceſis, teſtibus ad praemiſſa ſpecialiter vocatis, et rogatis.

Et Ego Eghardus de Baldow Clericus Verdenſis Diaeceſis, Publicus Apoſtolica, et Imperiali authoritate Notarius praedictis aſſertioni requiſitionibus, mandatis, inhibitioni, interdicto, ſuſpenſioni ſententiarum innodationi ac omnibus aliis, et ſingulis praemiſſis una cum antedictis teſtibus praeſens interfui, eaque ſic fieri vidi, et audivi, et de mandato ſupradicti Executoris praeſentem proceſſum per alium ſcribi feci, aliis ne-

gotiis legitime occupatus, et in formam publicam Inſtrumenti redegi, quod meis ſigno, et nomine in teſtimonium præmiſſorum roboravi ſub Anno, Indictione, die, Menſe, hora, ac Pontificatu quibus ſupra.

XLVI.

1360.

Stephani *Archiepiſcopi Arelatenſis Executoris Sententiæ Franciſci Cardinalis Mandatum ad Magiſtrum, & Ordinem Crucigerorum in Livonia, ut intra ſex dies Civitatem Rigenſem Archiepiſcopo Rigenſi tradant: cum Conſtitutione Subexecutorum ad ulteriorem Executionem. Ex Originali.*

Reverendis in Chriſto Patribus, Oſilienſi, Curonienſi, Sambienſi, Varmienſi, Pomezamenſi, & Culmenſi Epiſcopis, ac Religioſis Viris Magiſtro, Præceptoribus, Commendatoribus, & Fratribus Hoſpitalis Beatæ Mariæ Theuthonicorum Hieroſolimitani per Livoniam Conſtitutis, nec non Magiſtris, Conſulibus, Juratis, Judicibus, ac Vniverſitati, & ſingulis Perſonis Civitatis Rigenſis, & omnibus ac ſingulis aliis, quorum intereſt, vel intereſſe poterit, & quos infraſcriptum tangit negotium, vel tangere poterit quomodolibet in futurum, tam coniunctim, quam diviſim, quibuscunque nominibus noſcantur. Stephanus Dei, & Apoſtolicæ Sedis gratia Archiepiſcopus Arelatenſis Executor ad infraſcripta, una cum infraſcriptis Collegis noſtris, cum illa clauſula *quatenus Vos, vel duo, aut unus Veſtrum per Vos, vel alium, ſeu alios, &c.* a ſede Apoſtolica ſpecialiter deputatus, ſalutem in Domino, & Mandatis noſtris imo verius Apoſtolicis firmiter obedire. Literas Sanctiſſimi in Chriſto Patris, & Domini noſtri, Domini Innocentii; Divina Providentia Papæ VI. executorias, cum Cordula canapis, vera ipſius Domini noſtri Papæ Bulla plumbea more Romanæ Curiæ bullatas, ſanas, & integras, omni vitio, & ſuſpicione carentes, una cum unius

Anno 1360.

diffinitivæ ſententiæ publico Inſtrumento, dequo in eisdem literis Apoſtolicis ſpecialis, & expreſſa habetur mentio, ſigillo munito, non raſo, nec in aliqua ſui parte vitiato, ut prima facie apparebat, Nobis pro parte Reverendi in Chriſto Patris, Domini Uromoldi Archiepiſcopi Rigenſis, & Venerabilium Virorum Dominorum Præpoſiti, & Capituli Eccleſiæ Rigenſis præſentatas, Nos cum ea, qua decuit reverentia recepiſſe, quarum quidem Literarum Apoſtolicarum principium dinoſcitur eſſe tale: Innocentius *Epiſcopus Servus Servorum Dei: Venerabilibus Fratribus Archiepiſcopo Arelatenſi, & Aroſienſi, & Tarbatenſi Epiſcopis ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Petitio Venerabilis Fratris Noſtri Uromoldi Archiepiſcopi Rigenſis, & dilectorum Filiorum Præpoſiti, & Capituli Eccleſiæ Rigenſis Nobis exhibita continebat, quod licet Civitas Rigenſis ad Archiepiſcopum Rigenſem pro tempore exiſtentem, & Eccleſiam ſuam Rigenſem Jure Dominii, vel quaſi, pertineret, prout pertinet, tamen Magiſter, Præceptores, Commendatores, & Fratres Hoſpitalis Beatæ Mariæ Theuthonicorum Jeroſolimitan. per Livoniam conſtituti, falſo aſſerentes prædictam civitatem ad ſe pertinere, dictam civitatem occupaverunt, & detinuerunt prout detinent indebite occupatam. Ortaque propterea inter Archiepiſcopum, Præpoſitum, & Capitulum ex parte una, ac Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres prædictos, ſuper dicta civitate ex altera, materia quæſtionis, Nos cauſam huiusmodi, cum partes ipſæ in Romana Curia præſentes exiſterent, Dilecto Filio noſtro Franciſco Tituli Sancti Marci Presbytero Cardinali ad inſtantiam dictorum Magiſtri, Præceptorum, Commendatorum, & Fratrum audiendam ſimpliciter, & de plano, ac ſine ſtrepitu, & figura Judicii commiſimus, & fine debito terminandam, Coram quo Magiſtris Guilhelmo Paris Archiepiſcopi, & Alberto Guthemath Præpoſiti, & Capituli, ac Henrico Brinner Magiſtri, Præceptorum, Commendatorum, & Fratrum Prædictorum Procuratoribus, quolibet eorum Procuratorio nomine partis ſuæ in iudicio comparentibus, & per Guilhelmum, & Albertum quondam, ac Henricum prædictos, alio pro parte ſua datis libellis, ac per eos lite in cauſa ipſa legitime conteſtata, & in eiusdem Cardinalis præſentia, de calumpnia, ac de veritate dicenda præſtitis Juramentis &c.* Et ſic finitur: *Nos itaque ipſorum Archiepiſcopi, Præpoſiti, & Capituli Supplicationibus inclinati, huiusmodi Sententiam utpote provide latam, ratam habentes, & gratam, eamque Authoritate Apoſtolica confirmantes, Fraternitatibus veſtris per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus Vos, vel duo, aut unus veſtrum per Vos, vel alium, ſeu alios Sententiam ipſam ſalvis tamen Compoſitionibus, & declarationibus prædictis, Executioni debitæ demandantes, eosdem Archiepiſcopum, Præpoſitum, & Capitulum in corporalem poſſeſſionem dictæ civitatis Rigenſis, Juriumque, & pertinentiarum ipſius, amotis exinde dictis Magiſtro, Præceptoribus, & Commendatoribus, & Fratribus, inducatis Authoritate noſtra, & defendatis inductos, facientes ſibi de ipſius Civitatis fructibus, & emolumentis ad Dominium dictæ Civitatis pro tempore pertinentibus, integre reſponderi, contradictores per Cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo. Datum Avinione XVII. Calendas Aprilis, Pontificatus noſtri Anno octavo* Poſt quarum Literarum Apoſtolicarum, & Inſtrumenti prædicti præſentationem, & receptionem Pars Dominorum Archiepiſcopi, Præpoſiti, & Capituli prædictorum Nos cum inſtantia requiſivit, ut ad Executionem ipſarum Literarum, & contentorum in eisdem procedere dignaremur, iuxta earundem Literarum continentiam, & tenorem. Nos igitur Stephanus Archiepiſcopus, & Executor præfatus, volentes, ut tenemur, huiusmodi Mandatum Apoſtolicum Nobis in hac parte directum exequi reverenter, ſalvis compoſitionibus, & declarationibus prædictis, in dictis ſententiæ, & declarationum Inſtrumentis, & Literis Apoſtolicis expreſſarum, Sententiam, Declarationes, Inſtrumenta, Literas, ac præſentes Proceſſus noſtros, & contenta in eis, vobis omnibus, & ſingulis intimamus, publicamus, inſinuamus, & notificamus, & ad veſtram notitiam deducimus, & deduci volumus etiam per præſentes; Vosque Reverendos Patres Dominos Epiſcopos, & Religioſos Viros Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres Hoſpitalis prædicti per Livoniam conſtitutos, ac Magiſtros, Conſules, Juratos, Judices, ac Univerſitatem, & ſingulares Perſonas Civitatis Rigenſis, & omnes, & ſingulos alios ſupradictos, quibus præſens noſter Proceſſus dirigitur, & quorum intereſt quomodolibet, & quos infraſcriptum tangit negotium quoquomodo, Authoritate Apoſtolica, qua fungimur in hac parte, tenore præſentium requirimus, & monemus communiter, & diviſim primo, ſecundo, & tertio, ac peremptorie, nihilominus, & cuilibet Veſtrum in virtute Sanctæ Obedientiæ, & ſub pænis infraſcriptis diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus intra ſex

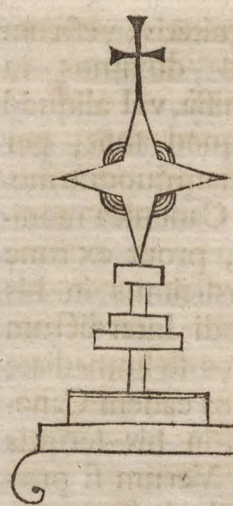
Anno 1360.

dies a præſentatione ſeu notificatione Præſentium Vobis facta, immediate ſequentes, quorum duos pro primo, duos pro ſecundo, & reliquos duos dies pro tertio, & peremptorio termino, ac monitione canonica Vobis, & veſtrum cuilibet tenore præſentium præfigimus, & etiam aſſignamus, eosdem Dominos Archiepiſcopum, Præpoſitum, & Capitulum, ſeu Procuratorem vel Procuratores ipſorum pro eis, & eorum nomine, ac dictæ Eccleſiæ Rigenſis, etiam diviſim, ad, & in corporalem poſſeſſionem, & quaſi dictæ Civitatis Rigenſis, Juriumque, & pertinentiarum ipſius, amotis exinde dictis Magiſtro, Præceptoribus, Commendatoribus, & Fratribus, & aliis quibuscunque illicitis detentoribus, & occupatoribus dictæ civitatis, ſiqui ſint, quos omnes, & ſingulos tenore præſentium Authoritate prædicta amovemus, & amotos eſſe decernimus, absque difficultate qualibet, & oppoſitione quacunque, prout ad vos, & veſtrum quemlibet communiter, vel diviſim pertinet, recipiatis, & etiam admittatis, ac recipi permittatis, et faciatis; et ipſos Archiepiſcopum, Præpoſitum, et Capitulum ſeu Procuratorem, vel Procuratores eorum nomine prædicto in huiusmodi poſſeſſionem inducatis, quos Nos Authoritate prædicta per præſentes noſtras Literas inducimus, et quantum in vobis eſt, defendatis inductos, facientes ſibi de ipſius Civitatis fructibus, et emolumentis quibuscunque ad dominium dictæ Civitatis pro tempore exiſten. pertinentibus, a tempore prolationis dictæ Sententiæ, et citra, et deinceps provenientibus, integre reſponderi, ipſosque Archiepiſcopum, Praepoſitum, et Capitulum permittentes ipſius Civitatis Rigenſis fructibus, et emolumentis, ut dictum eſt, ad Dominium ipſius Civitatis Rigenſis pro tempore exiſten. pertinentibus, et huiusmodi poſſeſſione pacifice perfrui, et gaudere, et de ipſis, ut ad vos, et veſtrum quemlibet pertinet, integre reſpondeatis, Permittentes Vos Magiſter, Praeceptores, Commendatores, et Fratres Hoſpitalis, et alii univerſaliter, et ſingulariter, ac ſinguli ſuperius nominati ipſos Dominos Archiepiſcopum, Praepoſitum, et Capitulum ſeu eorum Procuratorem, vel Procuratores pro eis, et eorum nominibus dictae Civitatis, ac fructuum, et emolumentorum ipſius integra, libera, et quieta poſſeſſione gaudere, nullam omnino ſuper ipſis turbationem ſeu moleſtiam faciendo; Quibuslibet fidelitatis, ſeu homagii Juramentis, Promiſſionibus, Conventionibus, Compoſitionibus, ſeu Confœderationibus a vobis Magiſtris, Conſulibus, Juratis, Judicibus, Univerſitate, ſingularibusve Perſonis Civitatis Rigenſis, ſeu per Vos coniunctim, vel diviſim, Magiſtro, Praeceptoribus, Commendatoribus, ſive Fratribus Hoſpitalis praedicti factis, et praeſtitis, ſeu cunctis cum eisdem, non obſtantibus ad quorum obſervationem, quatenus praemiſſis poterint obviare, et dominium dictae Civitatis concernunt, Vos decernimus non teneri, ſed ab eis fore abſolutos, liberos penitus, et immunes. Monemus inſuper modo, et forma praemiſſis Vos, et veſtrum quemlibet, et generaliter omnes, et ſingulos alios cuiuscunque dignitatis, praeeminentiae, ſtatus, gradus, Ordinis, aut conditionis exiſtant, etiamſi Epiſcopali praefulgeant Dignitate, ne praefatis Dominis Archiepiſcopo, Praepoſito, et Capitulo Eccleſiae Rigenſis, ſeu eorum Procuratori, vel Procuratoribus in hac parte, quo minus corporalem poſſeſſionem dictae Civitatis Rigenſis, Jurium, et pertinentiarum ipſius cum fructibus, et emolumentis ad dominium dictae Civitatis pro tempore quovis modo pertinentibus integre, realiter, et pacifice aſſequantur, et quiete valeant poſſidere, et ipſius Civitatis fructus, et emolumenta praedicta libere, et cum integritate tenere, recipere, et habere, et quod de praedictis hactenus perceptis fructibus, et emolumentis univerſis a tempore dictae latae Sententiae, plena ſibi Satisfactio impendatur, impedimentum aliquod praeſtetis, ſeu praeſtent per Vos, aut eos, vel alium, ſeu alios, directe, vel indirecte, aut alias clam, vel palam, ſeu ipſos Archiepiſcopum, Praepoſitum, et Capitulum in hac parte impedientibus detis, aut dent conſilium, auxilium, vel favorem. Alioquin in Vos Magiſtrum, Praeceptores, Commendatores, et Fratres praedictos, et alios omnes, et ſingulos ſuperius nominatos, ſeu comprehenſos, et monitos, ſi culpabiles communiter, vel diviſim in praemiſſis, vel aliquo praemiſſorum fueritis, aut fuerit, publice, vel occulte, nec non Contradictores, et rebelles, ac ipſos Dominos Archiepiſcopum, Praepoſitum, et Capitulum, ſeu Procuratorem, vel Procuratores ipſorum, vel alterius eorum in hac parte impedientes, ſuper praemiſſis in aliquo, ac eos etiam diviſim impedientibus dantes conſilium, auxilium, vel favorem, quovis modo ſingulariter, et ſingulos praedicta Canonica monitione praemiſſa, dictis Dominis Epiſcopis duntaxat exceptis, Excommunicationis Sententiam in his ſcriptis ex nunc prout ex tunc ferimus, et etiam promulgamus. Vobis vero Dominis Epiſcopis, quibus ob reverentiam Pontificalis Dignitatis veſtrum quibuslibet deferendum duximus in hac parte, ſi contra præmiſſa, vel aliquod præmiſſorum feceritis, quod abſit, per Vos, vel ſubmiſſam perſonam quoquo modo, prædicta ſex dierum Canonica monitione præmiſſa, ex nunc, prout ex tunc ingreſſum Eccleſiæ interdicimus in his ſcriptis. Et ſi huiusmodi Interdictum per alios ſex dies præfatos ſe immediate ſequentes ſuſtinueritis, Vos eadem Canonica monitione præmiſſa, in his ſcriptis ſuſpendimus a Divinis. Verum ſi præfatos Interdicti, & ſuſpenſionis ſententias per alios ſex dies præfatos, duodecem immediate ſequentes ſuſtinueritis, quod abſit, animo indurato, Vos in his ſcriptis eadem monitione præmiſſa, Excommunicationis Sententia innodamus, Abſolutione omnium, & ſingulorum, qui ſupra, & infraſcriptas noſtras Sententias, vel earum aliquam quomodolibet incurrerent, Nobis, vel Superiori noſtro tantummodo reſervata. Præfatas quoque Literas Apoſtolicas, & hunc noſtrum Proceſſum volumus penes dictos Dominos Archiepiſcopum, Præpoſitum, & Capitulum, ſeu eorum Procuratorem, vel Procuratores remanere, & non per Vos Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres Hoſpitalis prædicti, vel quemque alium contra ipſorum voluntatem, detineri. Mandamus tamen eisdem, quatenus ſi eam habere volueritis, & petieritis, veſtris ſumptibus faciant copiam de præmiſſis. Cæterum cum ad executionem præmiſſorum ulterius faciendam, nequeamus ad præſens arduis noſtris, & Eccleſiæ noſtræ negotiis præpediti perſonaliter intereſſe, Venerabilibus Dominis Viris in Valhena de Padis Ciſtercienſis Ordinis, Tarbatenſis, & Revalienſis Monaſteriorum Abbatibus, & Tarbatenſis, & Oſilienſis Eccleſiarum Præpoſitis, Decanis, Scholaſticis, Theſaurariis, & Cantoribus, & Voldemaro de Roſis, Gherrardo de Viſthuſen, Meynardo Mornevech, Johanni Las, Johanni Socye, Godfrido de Brakele, Johanni Varendorp, Willehmo Narendorp Tarbatenſi, Joanni Sternilebe, Andreæ Coshul, Johanni Cnockey, Bartholomeo de Enna, Nicolao Prus, & Godfrido Meſpol Oſilienſis Eccleſiarum Canonicis, nec non Univerſis, & Singulis Abbatibus, Prioribus, Præpoſitis, Decanis, Archidiaconis, Theſaurariis, Cantoribus, Scholaſticis, Sacriſtis, Archipresbyteris, & aliis in quibuscunque Dignitatibus, ſeu perſonatibus conſtitutis, nec non Cathedralium, & Collegiatarum Eccleſiarum Canonicis, Rectoribus, ſeu Vicerectoribus, perpetuis Vicariis Eccleſiarum, Presbyteris, & aliis Clericis Sæcularibus, Provincialibus, Miniſtris, Prioribus, Prædicatorum, Auguſtianenſium, Carmelitarum, Gardianis Minorum Ordinum, nec non eorum loca tenentibus, Lectoribus, ac omnibus dictorum, & quorumcunque aliorum Ordinum Religioſis per Lundenſem, Rigenſem, Bremenſem, Tarbatenſem, Oſilienſem, Droſienſem, Lincopenſem, Culmenſem, Revalienſem, Pomezanenſem, Curonenſem, Varmienſem, Sambienſem, Caminenſem, Lubicenſem, Zwernenſem, Verdenſem, Razeburgenſem, & Roshlidenſem Provincias, Civitates, Diæceſes, & aliis ubilibet conſtitutis, ac omnibus, & ſingulariter ſingulis, ad quos præſentes Literæ pervenerint, & qui cum præſentibus noſtris Proceſſoribus requiſiti fuerint, quibus, & eorum cuilibet ſuper ulteriori executione dicti Mandati Apoſtolici, Nobis ut præfertur commiſſi, in ſolidum tenore præſentium committimus Vices noſtras, donec eas ad Nos duxerimus revocandas, ipſisque, & cuilibet eorundem ſub Excommunicationis pæna quam in ipſos, & eorum quemlibet trina dierum monitione præmiſſa, ferimus in his ſcriptis, niſi fecerit, ſeu fecerint quod mandamus, diſtricte præcipiendo mandantes quatenus receptis, & viſis his noſtris Proceſſibus, ac poſtquam ab ipſis Dominis Archiepiſcopo, Præpoſito, & Capitulo, vel earum Procuratore, ſeu Procuratoribus fuerit requiſitus, vel fuerint requiſiti, ad Vos Magiſtrum, Præceptorem, Commendatorem, & Fratres Hoſpitalis prædicti, & alios ſupradictos, & ad dictam Civitatem Rigenſem, & alibi ubi expediens fuerit, accedat perſonaliter, vel accedant, dictasque Literas Apoſtolicas, Sententiæ diffinitivæ Inſtrumentum, & hunc noſtrum Proceſſum, omniaque, & ſingula in eis contenta, dictis Magiſtro, Præceptori, Commendatori, & Fratribus Hoſpitalis prædicti, & quibuslibet aliis, quibus intereſſe poterit denuntient, legant, & publicare procurent. Et eosdem Dominos Archiepiſcopum, Præpoſitum, & Capitulum, ſeu Procuratorem, vel Procuratores ſuos prædictós eorum, in, & ad corporalem poſſeſſionem dictæ Civitatis, ac fructuum, & emolumentorum prædictorum eiusdem Civitatis inducant, & tueantur inductos, amotis ab eisdem dictis Magiſtro, Præceptoribus, Commendatoribus, & Fratribus, & quolibet alio detentore, quem, & quos etiam tenore præſentium, quantum poſſumus, amovemus, & denuntiamus etiam diviſim amotos, facientes ipſos Archiepiſcopum, Præpoſitum, & Capitulum ad,

Anno 1360.

& in corporalem poſſeſſionem dictæ Civitatis, ac fructuum, & emolumentorum prædictorum ad Dominium dictæ Civitatis pro tempore pertinentium induci, & de fructibus, & emolumentis huiusmodi, maxime a tempore latæ dictæ Sententiæ per ipſos Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres Hoſpitalis prædictorum, ſeu quemcunque alium nomine ipſorum perceptis, plenarie, integre, & totaliter reſponderi. Et nihilominus omnia, & ſingula Nobis in hac parte commiſſa plenarie exequantur, iuxta traditam, ſeu directam a Sede Apoſtolica Nobis formam Mandati prædicti. Ita tamen quod in præiudicium dictorum Dominorum Archiepiſcopi, Præpoſiti, & Capituli, abſolvendo, vel ſuſpendendo circa Sententias prædictas per Nos latas, nihil valeant immutare. Per præſentem autem noſtrum Proceſſum nolumus, nec intendimus noſtris in aliquo præiudicare Collegis in hac parte, quo minus ipſi, vel eorum alter, ſervato tamen huiusmodi noſtro Proceſſu poſſint, ſeu poſſit in ipſo negocio procedere, prout ipſis, vel eorum alteri viſum fuerit expedire. Inquorum omnium, & ſingulorum Teſtimonium praeſentem Proceſſum noſtrum per Volradum Luttehenborth Notarium Subſcriptum ſcribi, & publicari mandavimus, & ipſius Signo communiri, noſtroque Sigillo fecimus ſigillari. Acta ſunt haec in Hoſpicio habitationis noſtrae, ſub Anno a Nativitate Domini milleſimo treceteſimo ſexageſimo, Indictione tertia decima, Menſis Maii die nona, hora nona, vel quaſi, Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris, & Domini noſtri, Domini Innocentii Divina Providentia Papae ſexti Anno octavo. Praeſentibus Venerabilibus, & Diſcretis Viris, Dominis Bartholomaeo Delcaſſauh Domini noſtri Papae Scriptore, Stephano Fabri Canonico Columbrienſi, & Religioſo Bernardo de Hanacho Priore de Sadone, Syfrido Blomenbeth Rigenſi, Hinrico Stivienſi Lubicenſis, & Johanne de Buchen Sancti Euſtachii Bremenſis Eccleſiarum Canonicis, ac Johanne Nubricti de Mandris Notario Publico, & Scriba Domini noſtri Executoris, Lingonenſis Diaeceſis, qui una mecum fuit per dictum Dominum Executorem requiſitus, & rogatus ſuper praemiſſis conficere publicum Inſtrumentum, Teſtibus ad praemiſſa vocatis ſpecialiter, & rogatis.

Et Ego Volleradus Luttehenborth Clericus Lubicenſis, publicus Imperiali Authoritate Notarius, Literarum Apoſtolicarum, videlicet Executoriae, et Diffinitivae Sententiae, ac declarationum, Inſtrumenti prædicti præſentationi, & receptioni Proceſſus, & Sententiarum inſcriptarum promulgationi, Decretorum, Mandatorum Præceptorum Subdelegationi, et omnibus aliis, et ſingulis praemiſſis una cum antedictis Teſtibus praeſens interfui, eaque ſic fieri vidi, & audivi, et de mandato ſupradicti Domini Executoris praeſentem Proceſſum in Formam publici Inſtrumenti redegi, quod meis ſigno, et nomine in Teſtimonium praemiſſorum roboravi, ſub Anno, Indictione, Menſe, die, hora, et Pontificatu quibus ſupra.

Anno 1360.

XLVII.

Innocentius *PP. VI. committit Archiepiſcopo Arelatenſi, nec non Aroſienſi, & Tarbatenſi Epiſcopis, ut Cives Rigenſes a Juramento fidelitatis Ordini Crucigerorum præſtito abſolvant.* Dat. Apud Villam Novam die 17. Aug. Anno 1360. *Ex Originali.*

Innocentius Epiſcopus Servus Servorum Dei. Venerabilibus Fratribus Archiepiſcopo Arelatenſi, et Aroſienſi, ac Tarbatenſi Epiſcopis, ſalutem, et Apoſtolicam benedictionem. Significavit Nobis Venerabilis Frater noſter Uromoldus Archiepiſcopus Rigenſis, quod orta dudum inter ipſum Archiepiſcopum, ac dilectos Filios Praepoſitum, et Capitulum Eccleſiae Rigenſis ex Parte una, ac Magiſtrum, Praeceptores, Commendatores, et Fratres Hoſpitalis Beatae Mariae Teutonicorum Hieroſolimitani per Livoniam conſtitutos ex altera, ſuper eo, quod Archiepiſcopus praefatus, et Capitulum Civitatem Rigenſem ad Archiepiſcopum Rigenſem pro tempore exiſtentem, et Eccleſiam ſuam Rigenſem iure Dominii, vel quaſi, pertinere, ipſosq; Magiſtrum, Praeceptores, Commendatores, et Fratres dictam Civitatem occupaſſe, et detinuiſſe, et detinent indebite occupatam. Magiſter vero, Praeceptores, Commendatores, et Fratres praedicti, Civitatem ipſam ad ſe de iure ſpectare aſſerebant, materia quaeſtionis. Nos cauſam huiusmodi cum Partes ipſae in Romana Curia praeſentes exiſterent, dilecto Filio noſtro Franciſco tituli Sancti Marci Presbytero Cardinali, ad inſtantiam dictorum Magiſtri,

Anno 1360.

Praeceptorum, Commendatorum, & Fratrum audiendam ſimpliciter, & de plano, ac ſine ſtrepitu, & figura iudicii commiſimus, & ſine debito continuandam; qui in cauſa ipſa procedens legitime per ſuam Sententiam diffinitivam, quæ nulla provocatione ſuſpenſa, in rem tranſiit iudicatam, pronuntiavit, decrevit, & declaravit dictam Civitatem Rigenſem pertinuiſſe, & pertinere iure Dominii, vel quaſi, ad dictos Archiepiſcopum, & Eccleſiam Rigenſem in ſpiritualibus, & temporalibus pleno iure, ac præfatos Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres a poſſeſſione Civitatis, & detentione eiusdem fuiſſe, & eſſe amovendos, & ipſos ſententialiter amovit ab ea, ac etiam pronuntiavit eosdem Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres debere dimittere plene, libere, & expedite ipſam Civitatem præfatis Archiepiſcopo, & Eccleſiæ, per eosdem Archiepiſcopum, & Eccleſiam libere poſſidendam, & ipſos Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, Fratres ad dimiſſionem dictæ Civitatis condempnavit, eidemque Magiſtro, Præceptoribus, Commendatoribus, & Fratribus ſuper his perpetuum ſilentium impoſuit. Super cuius quidem Sententiæ executione iidem Archiepiſcopus præfatus, & Capitulum noſtras ad vos Literas impetrarunt. Quodque quia iidem Magiſter, & Fratres dilectos filios, Proconſules, Conſules, & alios homines dictæ Civitatis ad præſtandum eis fidelitatis Juramentum induxerunt, & compulerunt, idem Archiepiſcopus timet ſe poſſeſſionem dictæ Civitatis apprehendere, & alias huiusmodi Sententiam executioni mandari non poſſe. Quare dictus Archiepiſcopus Nobis humiliter ſupplicavit, ut providere ei ſuper hoc de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos igitur ipſius Archiepiſcopi in hac parte ſupplicationibus inclinati, Fraternitati Veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus Vos, vel duo, aut unus veſtrum per Vos, vel alium, ſeu alios ad executionem dictæ ſententiæ, iuxta dictarum Literarum continentiam, & tenorem procedentes, ipſos Proconſules, Conſules, Cives, & homines a iuramento huiusmodi, ſi, & prout iuſtum fuerit, abſolventes, faciatis eos ipſi Archiepiſcopo tanquam eorum Domino, in ſpiritualibus, & temporalibus obedire, intendere, & parere, Contradictores per Cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo. Non obſtante ſi eis, vel quibusvis aliis communiter, vel diviſim a Sede Apoſtolica indultum exiſtat, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint per Literas Apoſtolicas non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Datum apud Villam Novam Avinionenſis Diæceſis decimo ſexto Calend. Septembris Pontificatus noſtri Anno octavo.

XLVIII.

Idem Donationes certorum Bonorum a Nicolao Epiſcopo, & Joanne Archiepiſcopo Rigenſibus Capitulo Rigenſi factas confirmat. Dat. apud Villam Novam die 17. Aug. Anno 1360. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

Innocentius Epiſcopus Servus Servorum Dei. Ad perpetuam Rei memoriam. Quæ pro divini cultus obſervantia, ac Eccleſiarum ſtatu, & ſuorum commodis Miniſtrorum piis conſiderationibus facta ſunt, & longævis temporibus obſervata, ut perpetuæ firmitatis robur accipiant, benigno Nos decet ſavore proſequi, eisque Apoſtolici muniminis præſidium impertiri. Sane petitio pro parte dilectorum filiorum Præpoſiti, & Capituli Eccleſiæ Rigenſis Præmonſtratenſis Ordinis Nobis exhibita continebat, quod dudum bonæ memoriæ Nicolaus, antequam Rigenſis Eccleſia in Metropoliticam erigeretur, Epiſcopus, & deinde poſt ipſius Eccleſiæ erectionem huiusmodi, Joannes Archiepiſcopus Rigenſis indigentias, quas tunc dicti Præpoſitus,. & Capitulum patiebantur, paterna conſideratione penſantes, eisdem Præpoſito, & Capitulo, ut divinis melius poſſent vacare ſervitiis, nonnulla de bonis ad Epiſcopalem tunc Nicolai, & Archiepiſcopalem Joannis eorundem menſam Rigen. ſpectantibus pia largitione donarunt, & etiam aſſignarunt, ac poſtmodum Venerabilis Frater noſter Vromoldus Archiepiſcopus Rigenſis donationes, & aſſignationes prædictas ex certa ſcientia ratificavit, approbavit, & authoritate ordinaria confirmavit, prout in patentibus Literis inde confectis dictorum Epiſcopi, & Archiepiſcoporum Sigillis munitis, quarum tenores de verbo ad verbum præſentibus inſeri fecimus, plenius continetur. Hisque etiam præmiſſa petitio ſubiungebat, quod iidem Præpoſitus, & Capitulum huiusmodi bona eis donata, & aſſignata per quadraginta Annos, & ultra tenuerunt, & poſſederunt, prout tenent, & poſſident pacifice, & quiete. Quare pro parte ipſorum Præpoſiti, & Capituli fuit Nobis humiliter ſupplicatum, ut præmiſſis robur Apoſtolicæ

ANNO 1360.

stolicæ firmitatis apponere cum suppletione defectuum, de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur qui pie facta ut præmittitur Apostolico libenter favore prosequimur, huiusmodi supplicationibus inclinati, donationes, & assignationes præmissas ratas, & gratas habentes, illas authoritate Apostolica ex certa scientia confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus, supplentes omnem defectum, si quis intervenerit forsitan in eisdem. Tenores antedictarum Literarum tales sunt. NICOLAUS Dei gratia Rigensis Episcopus. Omnibus hoc scriptum inspecturis in vero Salutari salutem. Quid est quod Propheta vidit animalia habentia oculos circum, & retro, nisi quod Prælati præsentibus, & futuris debent temporibus providere. Hinc est quod diligenti consideratione præhabita perpendimus, quod in Lege scriptum est: . . . . oculis suis de publicis horreis fecit alimenta ministrare, Nos Ecclesiæ nostræ, quæ hactenus laborabat in egestate adeo prævalida, quod panis Annis singulis eidem deficiebat, cum tamen ipsa sit quasi bos triturans, portans pondus diei, & æstus, in his maxime quæ ad Dominum sunt, & scriptum sit, qui altari deserviunt, de altari vivant, iurisdictionem temporalem, quam hactenus habuimus in tribus Villis videlicet *Lobgewa*, *Koltemaha*, *Jekeseile*, in quibus ipsa Ecclesia decimas obtinebat, ipsi Ecclesiæ cum omni integritate, & iure quo ipsas possedimus conferimus possidendas perpetuo. Insuper cedimus liti, quam habuimus hactenus super quandam hæreditatem cuiusdam Livonis nomine Epelle, imo, & quod plus est, si iure competat Nobis præscripta hæreditas, Ecclesiæ Donationis titulo liberaliter assignamus, sive sit in agris cultis, & incultis, pascuis, piscariis, arboribus mellifluis, pratis, & virgultis perpetuo possidendam. Et ne quisquam Successorum nostrorum hoc rationabile factum nostrum valeat irritare, asserens, quod de iure non competebat Nobis mensam Episcopalem defraudare, præsenti scripto oppositioni eorum respondemus, quod multo plura bona de manu Laicorum redempta pecunia nostra, quam secundum beneplacitum voluntatis nostræ poteramus erogare, Mensæ addidimus Episcopali, sicut luce clarius poterit demonstrari. Præsens scriptum ergo nostro Sigillo roboratum, contra malorum oppositiones, & ob labilitatem temporis, quæ oblivionem sæpius inducit, Ecclesiæ nostræ contulimus in munimen. Datum in Toreyda Anno Domini MCCLII. II. Kalendas Septembris.

ANNO 1360.

JOANNES miseratione divina Sanctæ Rigensis Ecclesiæ Archiepiscopus tertius. Universis Christi fidelibus tam præsentibus, quam futuris. Salutem, & benedictionem a Domino Jesu Christo. Quæ manifesta sunt, & oculis subiecta fidelibus, non oportet multis narrationum probationibus explicare. Veritas enim sibi sufficit, & veritatis amica simplicitas, absque velamine prodit in publicum, ut simpliciter cognoscatur. Manifestissimis igitur constat indiciis, quod Ecclesia nostra Rigensis, quæ prima extitit in plantatione fidei Christianæ in partibus Livoniæ, & Estoniæ, aliisque Regionibus finitimis, veluti in fundamento fidei radicata, & fundata, quasi titulus triumphalis finitimarum Gentium, posita in sublimi, ut ad eam tanquam ad Matrem respiciant, & solatium inveniant omnes in circuitu nationes. Conveniens est igitur, ut eam omnes sublevent, & honorent, qui ab uberibus consolationis eius tam temporaliter, quam spiritualiter cupiunt refoveri: nam per solatium eiusdem Ecclesiæ, mediante divina Clementia, propagata est fides Catholica, gentilitas Paganorum profligata, & super omnia divinæ Religionis cultus in laudibus Creatoris, & Benedictæ Virginis frequentatur in ea, Propter quæ omnia, & alia eorum similia, decet ipsam Ecclesiam congruis honoribus ampliare, & beneficiis attollere, ut ipsa possit benefactores suos attollere, & pro loco, & tempore beneficiis sublimare. Hac igitur consideratione permoti, ut quod aliis persvademus, ipsi prompto animo faciamus, ad honorem Dei, & Gloriosæ Virginis Mariæ, in cuius honore iam dicta Ecclesia nostra Cathedralis est constructa, Castrum dictum Dolen, situm in Insula de Dolen cum omnibus pertinentiis suis, agris, pratis, pascuis, arboribus melligeris, mediis piscariis, nec non, & ipsius Insulæ proprietatem, & temporale dominium cum plena iurisdictione civili, prout hæc omnia quondam Dominus Joannes de Dolen, & Progenitores ipsius possederant, & a Prædecessoribus nostris Episcopis, & Archiepiscopis in feudum tenuerant ab antiquo, & nunc Nobis vacantia, sine iuris iniuria Capitulo nostro provida deliberatione conferimus, & conferendo præsentis scripti patrocinio communimus, authoritate præsentium Præpositum dicti Capituli nostri vice ipsius Capituli per nostros fideles Vasallos, scilicet Dominum Joannem de Ikeskule, Valdemarum de Rosen, in corporalem possessionem mittentes, ac legitime inducentes, repræsentatis eidem clavibus dicti Castri. Sane ad hanc donationem facien-

ANNO 1360.

faciendam eisdem, hoc Nos potissimum invitavit, quod propter frequentes hostiles incursus, ad tantam inopiam pervenerant, & defectum, quod pro suis necessitatibus relevandis nequaquam eis facultates propriæ suffecerunt. Cum enim hæc omnia denuo in Laicum conferre licuerit, pro temporali servitio iure hæreditario perpetuo possidenda, multo fortius hæc nostro licuit assignare Capitulo pro Nobis, & Successoribus nostris, indefesse spiritualibus armis die, ac nocte perpetuo pugnatura. Porro in hominibus nostris, qui nec sunt de dicto feudo, nec fuerunt, ac in hæreditatibus eorundem ubicunque consistant iure nostro per omnia Nobis salvo, medietatem piscariæ totius, quæ ad dictum Castrum pertinere dinoscitur, nostris, & Successorum nostrorum usibus reservamus. Terrulam etiam, quæ Putilenæ dicitur, in Territorio illius Palen. quæ Vephemele nuncupatur, in agris cultis, & incultis, pratis, pascuis, rivulis, piscariis, melligeris arboribus, silvis, & virgultis plano, & buscho, cum omnibus suis terminis sicut Dominus Joannes de Dolen olim in feudo tenuerat, huic nostræ Donationi addicimus, & Capitulo nostro similiter conferimus pleno iure. Cuius rei causa Præpositus, & Capitulum dederunt Nobis ad solutionem debitorum nostrorum, quæ in Curia Romana pro nostra confirmatione, & Pallio contraximus, centum Marcas. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ Donationis, vel confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire, ne indignationem Dei omnipotentis, & Beatæ Dei Genitricis Mariæ, cuius est ipsa Ecclesia, incurrere mereatur. Cunctis autem sibi sua iura servantibus sit Pax, & gaudium, & communicatio Sancti Spiritus in Sæcula Sæculorum Amen. Testes sunt, qui præsentes fuerunt Dominus Henricus Dunemunden. Dominus Joannes de Ikestule, Waldemarus de Rosen, Joannes filius Domini Alexandri, Joannes Pitkeni, Witscelus, Jacobus Milites, & Vasalli nostri, Dominus Henricus de Ostinch Dominus Svederus, Dominus Conradus, de Moren, Dominus Gerlacus gygas, Consules Civitatis Rigensis, & alii quam plures fide digni. Datum, & Actum in Ecclesia nostra Rigensi, Anno Incarnationis Dominicæ MCCLXXXVIII. Mense Septembri Pontificatus nostri Anno tertio. Quod initiatum antea fuerat, & promissum Romæ in Ecclesia Sanctæ Mariæ Virginis trans Tyberim, ad instantiam Prioris nostri Joannis, & Lendene, qui Socii fuerant tunc nostri itineris, & laboris. JOANNES miseratione divina Sanctæ Rigensis Ecclesiæ Archiepiscopus universis Sanctæ Matris Ecclesiæ filiis, ad quos præsens Scriptum pervenerit, in vero Salutari salutem. Cum dilecti Nobis in Christo Præpositus, & Capitulum nostrum Rigense tanquam filii, & amici legitimi specialiter ad Nos, & ad nostram curam pertineant, ipsi quoque tanquam in Patrem Nos respiciant, & omnem merito materiam, & scrupulum amputare tenemur, quo inter Nos, & ipsos caritas mutari valeat, aut in indignatione suscitari, quia non nisi in pacis pulchritudine rite colitur Author Pacis, & pro pace temporis, plerumque Pax perpetua, ac æternitatis quies pacifica procuratur. Considerantes igitur, quod quamvis in Insula seu in Dominio Castri dicti Dolen, paucos uncos, & paucos homines teneamus, & tam Nos, quam nostri Antecessores tenuimus ab antiquo, tamen cum iidem homines ad modicum fructum Nobis prospiciant, & modicum prospicere poterunt in futurum, sed nihilominus lites, & contentiones cum eorum hominibus, unde nostra Pax turbari possit, sæpius habeantur, Nos de speciali gratia non solum propter bonum Pacis servandæ, & scismata evitanda imo, & ob nostram, ac nostrorum, bonæ memoriæ Prædecessorum, ac Successorum, perpetuam Memoriam, & Salutem, prædictos homines cum eorum possessionibus, & hæreditatibus ubicunq; fuerint in ipsa Insula, ipsis in piam, ac gratiosam elemosinam duximus conferendos, salvo tamen iure nostro in Castro *Kencholme*, similiter, & tertia parte hominum in eadem Insula quotidie residentium, nec non medietate totius in Duna piscariæ, quæ per mortem hominum in prætactis uncis residentium, quandoque vacare, & ad Nos, aut nostros Successores poterit pervenire. Sicut ergo memoratum Castrum Dolen, cum omnibus suis pertinentiis, villis, hominibus, possessionibus, terris cultis, & non cultis, aquis, & aquarum decursibus, stagnis, sylvis, arboribus melligeris, nemoribus, venationibus, montibus, planis, vallibus, iustitiis, & terminis, prout bonæ memoriæ Dominus Joannes de Dolen, ac nostri homines memorati quiete, ac pacifice possederunt, medietate piscariarum in Duna duntaxat excepta, prælibato Capitulo nostro in donatione primitus facta, non totaliter, sed sine prætactis uncis dedimus, sic, & nunc ex abundanti gratia totaliter, ac integraliter, & ex certa scientia nostra damus, & præsentis Scripti patrocinio confirmamus. In cuius rei evidens testimonium huic Instrumento Sigillum nostrum duximus apponendum. Actum in Civitate Rigensi.

Anno 1360.

Præsentibus Viris Venerabilibus Domino Erboro Præposito nostro, Joanne Priore nostro, & aliis pluribus de Conventu, Fratre Daniele Priore Fratrum Prædicatorum, & Socio suo Fratre Theodorico Gardiano Fratrum Minorum, & socio suo Domino Conrado Capellano nostro, Fratre Evehardo Ordinis Theutonicorum Dapifero nostro, & aliis quam pluribus fide dignis ad hoc specialiter vocatis, & rogatis Anno Incarnationis Dominicæ millesimo CC. nonagesimo quarto in die Beatæ Agatæ Virginis, & Martyris, Pontificatus nostri Anno nono. Vniversis quorum visum, seu auditum præsentia perstrinxerit. Vromoldus permissione divina Archiepiscopus Rigensis ad perpetuam rei memoriam salutem in Domino sempiternam. Pastores tunc iudicantur Ecclesiasticarum rerum fideles Dispensatores, cum eas in pios, atque necessarios usus Fratrum, Ecclesiis suis deservientium laudabiliter convertunt, ne Ministrorum defectu cultus pereat divinus, & ipsæ Ecclesiæ deplorent incommoda suæ deformationis. Multa itaque olim recolendæ memoriæ Domini Nicolaus, antequam Ecclesia Rigensis, in Metropolitanam erigeretur Episcopus, & Joannes post eius Erectionem tertius Archiepiscopus Rigensis, Prædecessores nostri dispensationis pietate perlustrati, idem Nicolaus iurisdictionem temporalem in Villis Jekeselle, Coltesselle, & Langele, ac hæreditatem cuiusdam Livonis dicti Eypele, ad mensam suam spectantibus, & dictus Joannes primo Dolen Castrum situm in Insula Dolen, cum omnibus pertinentiis suis, agris, pratis, pascuis, arboribus melligeris, mediis piscariis, nec non ipsius Insulæ proprietatem, & Dominium cum plena iurisdictione Civili, ac Terram Putilene nuncupatam, sitam in Terra Uppemele vulgariter nominata, in agris cultis, & incultis, pratis, pascuis, rivulis, piscariis, melligeris arboribus, silvis, & virgultis plano, & buscho, cum omnibus suis terminis, reservatis sibi in Insula præfata hominibus suis, qui de feudo infra scripto non fuerunt, ac hæreditatibus sive uncis vel mansis eorundem, & tertia parte hominum ipsius Insulæ, salvo etiam sibi iure in Castro Kerholme, & medietate piscariæ in Duna tunc vacantia, & ad eum legitime devoluta, prout hæc omnia quondam Dominus Joannes de Dolen, & Progenitores sui possederant, & a Prædecessoribus nostris Episcopis, & Archiepiscopis in feudum tenuerant, ac deinde dictus Joannes Archiepiscopus tum quia ipse, & sui Antecessores paucos uncos, & homines in Insula, & Dominio Castrorum prædictorum habuerunt, tum quia iidem sibi homines ad modicum fructum profecerunt, aut proficere potuerunt, & quod ipsi lites, & contentiones cum hominibus sui Capituli Rigensis, unde Pax turbabatur, habuerint, & ex aliis certis rationabilibus legitimis causis ipsum moventibus, cum possessionibus, & hæreditatibus eorundem hominum ubicunque existerent, tam in Insula Dolen, quam ultra Dunam, etiam ius quod in dicto Castro Kercholme habuerant, retenta dundaxat medietate piscariæ prædictæ, totaliter, & integraliter, ac ex certa scientia dicto Capitulo, tanquam egenti, & omnino indigenti successive liberaliter donaverunt, ac in Ditionem dicti Capituli transtulerunt, per ipsum perpetuis temporibus irrefragabiliter possidenda, mittens dictus Dominus Joannes Prædecessor noster ipsum in persona tunc Praepositi Rigensis, ac eundem Praepositum in persona praedicti Capituli per quosdam Vasallos, & fideles suos per traditionem clavium in possessionem Castrorum, & aliorum bonorum praedictorum, prout haec omnia in literis eorundem Praedecessorum super hoc confectis latius continentur. Quodque memoratum Capitulum Rigense vigore Donationum, & missionis praedictarum, possessionem corporalem Castrorum, & omnium aliorum, & singulorum bonorum praedictorum apprehendit, ac legitime tenuit spatio quadraginta annorum, & ultra pacifice, & quiete, & adhuc tenet, & possidet sine cuiusque molestatione, quemadmodum de omnibus, et singulis praemissis certam, et indubitatam notitiam habuimus, et habemus. Nos itaque attendentes Donationes, translationes, ac missiones praefatas per Episcopum, et Archiepiscopum praedictos factas ex necessariis, et omnino iustis, et legitimis causis ipsos rationabiliter ad id inducentibus, ipsas, et quamlibet ipsarum approbantes ratificamus, et provida deliberatione praehabita concedimus, ac ex certa scientia eisdem Capitulo ad perpetuam roboris firmitatem confirmamus. Et quia triplex vinculum difficilius rumpitur, eorundem Praedecessorum nostrorum vestigiis inhaerentes, praemissa omnia, et singula bona, praemisso modo, et forma saepedicto Capitulo donata, et in ipsum translata, similiter secundum eosdem modum, et formam ipsis donatariis sive Capitulo nostro Rigensi antefato de novo conferimus, atque perpetuae Donationis, et Concessionis, et Collationis titulo transferimus in eosdem cum omnibus suppletionibus quomodolibet opportunis. Ut autem vetustas temporis non ingerat defectum probationis, praesentes Literas nostras ipsis dedimus nostro pendenti Sigillo communitas, confectas super omnibus antedictis, et expressis in perpetuum, & efficax testimonium eorundem. Datum, et Actum Avinione ad instantiam Venerabilis Viri Domini Arnoldi Ecclesiae Rigensis Praepositi, ipso a Nobis specialiter, et sine omni subreptione aut obreptione impetrante. Anno Domini 1355. Indictione septima, die tertia Mensis Augusti, Pontificatus nostri Anno octavo. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae Confirmationis, et suppletionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praesumpserit indignationem Omnipotentis Dei, et Beatorum Petri, et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum apud Villam novam Avinionen. Diaecesis. XVI. Kalendas Septembris, Pontificatus nostri Anno octavo.

XLIX.

Stephani *Arelatensis Archiepiscopi Executoris Sententiæ Francisci Cardinalis Requisitio, & Mandatum ad Crucigeros, de reddenda Archiepiscopo Rigensi intra dies triginta Civitate Rigensi: cum Constitutione Subexecutorum ad ulteriorem Executionem. Ex Originali.*

Reverendis in Christo Patribus Dominis Dei Gratia Osiliensi, Curoniensi, Sambiensi, Varmiensi, Pomezaniensi, et Culmensi Episcopis, ac Religiosis Viris Magistro, Præceptoribus, Commendatoribus, & Fratribus Hospitalis Beatæ Mariæ Theutonicorum Jerosolimitan. per Livoniam constitutis, nec non Magistris Consulibus, Juratis, Judicibus, ac universitati, & singulis personis Civitatis Rigen. ac omnibus, & singulis aliis, quorum interest, vel interesse poterit, & quos infrascriptum tangit negotium, vel tangere poterit quomodolibet in futurum, tam coniunctim, quam divisim, quibuscunque nominibus censeantur. Stephanus Dei, & Apostolicæ Sedis gratia Sanctæ Arelatensis Ecclesiæ Archiepiscopus Executor ad infrascripta, una cum infrascriptis Collegis nostris cum illa clausula *Quatenus Vos, vel duo, aut unus vestrum per Vos, vel alium, seu alios, &c.* a Sede Apostolica specialiter deputatus, Salutem in Domino, & mandatis nostris, imo verius Apostolicis firmiter obedire. Literas Sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri Domini Innocentii divina Providentia Papæ VI. executorias cum cordula canapis, vera ipsius Domini nostri Papæ bulla plumbea, more Romanæ Curiæ bullatas, sanas, & integras, omni vitio, & suspicione carentes, una cum unius diffinitivæ Sententiæ publico Instrumento, de quo in eisdem Literis Apostolicis specialis, & expressa habetur mentio, Sigillo munito, non raso, nec in aliqua sui parte vitiato ut prima facie apparebat, Nobis pro parte Reverendi in Christo Patris Domini Vromoldi Archiepiscopi Rigensis, ac Venerabilium Virorum Dominorum Præpositi, & Capituli Ecclesiæ Rigensis, præsentatas Nos cum ea qua decuit reverentia noveritis recepisse. Quarum quidem Literarum Apostolicarum principium dinoscitur esse tale. Innocentius *Episcopus Servus Servorum Dei. Venerabilibus Fratribus Archiepiscopo Arelaten. & Arosien. ac Tarbaten. Episcopis salutem, & Apostolicam benedictionem. Petitio Venerabilis Fratris nostri Vromoldi Archiepiscopi Rigensis, & dilectorum Filiorum Præpositi, & Capituli Ecclesiæ Rigensis Nobis exhibita continebat, quod licet Civitas Rigensis ad Archiepiscopum Rigensem, pro tempore existentem, & Ecclesiam suam Rigensem iure Dominii, vel quasi, pertineret, prout pertinet, tamen Magister, Præceptores, Commendatores, & Fratres Hospitalis Beatæ Mariæ Theutonicorum Jerosolimitani per Livoniam constituti, falso asserentes prædictam Civitatem ad se pertinere, dictam Civitatem occuparunt, & detinuerunt, prout detinent indebite occupatam. Ortaque propterea inter Archiepiscopum, Præpositum, & Capitulum ex parte una, ac Magistrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres prædictos super dicta Civitate ex altera, materia quæstionis: Nos causam huiusmodi cum Partes ipsæ in Romana Curia præsentes existerent, dilecto Filio nostro Francisco tituli Sancti Marci Presbytero Cardinali, ad instantiam dictorum Magistri, Præceptorum, Commendatorum, & Fratrum audiendam simpliciter, & de plano, ac sine strepitu, & figura iudicii commisimus, & fine debito terminandam, Coram quo Magistris Guilelmo Paris Archiepiscopi. & Alberto Gutghemach Præpositi, & Capituli, ac Henrico Brinner Magistri, Præceptorum, Commendatorum, & Fratrum prædictorum Procuratoribus, quilibet eorum procuratorio nomine partis suæ in iudicio comparentibus, & per Guilelmum, & Albertum quondam, ac Henricum prædictos, pro parte sua datis libellis, ac per eos lite in causa ipsa legitime contestata, ac in eiusdem Cardinalis præsentia de ca-*

Anno 1360.

calumpnia, ac de veritate dicenda præſtitis iuramentis &c. & ſic finitur. *Nos itaque ipſorum Archiepiſcopi, Præpoſiti, & Capituli ſupplicationibus inclinati, huiusmodi Sententiam utpote provide latam, ratam habentes, & gratam, eamque authoritate Apoſtolica confirmantes, Fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus Vos, vel duo, aut unus veſtrum per Vos, vel alium, ſeu alios Sententiam ipſam, ſalvis tamen compoſitionibus, & declarationibus prædictis, executioni debitæ demandantes, eosdem Archiepiſcopum, Præpoſitum, & Capitulum in corporalem poſſeſſionem dictæ Civitatis Rigenſis, amotis exinde dictis Magiſtro, Præceptoribus, Commendatoribus, & Fratribus, inducatis authoritate noſtra, & defendatis inductos, facientes ſibi de ipſius Civitatis fructibus, & emolumentis ad Dominium dictæ Civitatis pro tempore pertinentibus, integre reſponderi, contradictores per cenſuram Eccefiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo. Datum Avinione decimo ſeptimo Calend. Aprilis Pontificatus noſtri Anno octavo.* Poſt quarum Literarum Apoſtolicarum, & Inſtrumenti prædicti præſentationem, & receptionem, Pars Dominorum Archiepiſcopi, Præpoſiti, & Capituli prædictorum, Nos cum inſtantia requiſivit, ut ad executionem ipſarum Literarum, & contentorum in eisdem procedere dignaremur, iuxta tenorem, & effectnm earundem. Nos igitur Stephanus Archiepiſcopus, & executor præfatus volentes, ut tenemur, huiusmodi Mandatum Apoſtolicum Nobis in hac parte directum exequi reverenter, ſalvis compoſitionibus, & declarationibus in dictis Sententiæ, ac declarationum Inſtrumentis, & Literis Apoſtolicis expreſſatarum, Sententiam, Declarationes, Inſtrumenta, Literas, ac præſentes Proceſſus noſtros, & contenta in eis Vobis omnibus, & ſingulis intimamus, publicamus, inſinuamus, & notificamus, & ad veſtram notitiam deducimus, ac deduci volumus etiam per præſentes. Vosque Reverendos Patres Dominos Epiſcopos, & Religioſos Viros Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres Hoſpitalis prædicti per Livoniam conſtitutos, ac omnes, & ſingulos alios ſupradictos, quibus præſens noſter Proceſſus dirigitur, & quorum intereſt quomodolibet, & quos infraſcriptum tangit negotium quoquomodo authoritate Apoſtolica, qua fungimur in hac parte, tenore præſentium requirimus, & movemus coniunctim, vel diviſim, primo, ſecundo, & tertio, ac peremptorie, Vobisque nihilominus, & cuilibet veſtrum in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub pænis infraſcriptis diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus intra triginta dies poſt præſentationem, publicationem, ſeu notificationem præſentium in Civitate Rigenſi, ut ſubicitur Vobis, ferias immediate ſequentes, quarum decem pro primo, decem pro ſecundo, & reliquos decem pro tertio, & peremptorio termino, ac monitione Canonica vobis, & veſtrum cuilibet tenore præſentium præfigimus, & etiam aſſignamus, Dominium dictæ Civitatis, & eius poſſeſſionem, ſeu quaſi, liberum, vacuum, & expeditum, ac liberam, vacuam, & expeditam, iuxta exigentiam, & effectum Sententiæ, & Literarum Apoſtolicarum prædictarum, ſalvis compoſitionibus, & declarationibus antedictis, quatenus, & prout ad Vos communiter, ſeu diviſim pertinet, penitus dimittatis, & obſtaculum quodcunque vobis poſſibile, quantum in vobis fuerit, amoventes prædictos Archiepiſcopum, & Eccleſiam Rigenſem, ſeu Procuratorem, ſive Procuratores ſuos pro eis, & ſuo nomine, quominus corporalem poſſeſſionem, ſeu quaſi, dictæ Civitatis Rigenſis, ſalvis tamen dictis compoſitionibus, & declarationibus, & contentis in Sententia, & Literis Apoſtolicis ſupradictis apprehendere, poſſidere, tenere, & continuare, plene, libere, ac expedite poſſint, de cætero non impediatis, nec impediri procuretis, ſeu faciatis per Vos, aut alios quovis modo, nec impedientibus, ſi qui fuerint, conſilium, auxilium, ſeu favorem, directe, ſeu indirecte, publice, vel occulte quomodolibet impendatis. Vos inſuper omnes, & ſingulos communiter, & diviſim primo, ſecundo, & tertio, ac peremptorie requirimus, & monemus, ac in virtute ſanctæ obedientiæ qua Sedi Apoſtolicæ eſtis adſtricti, & ſub pænis infraſcriptis iniungimus, præcipimus, & mandamus, quatenus Archiepiſcopum, et Eccleſiam Rigenſem præfatos, ſeu Procuratorem, vel Procuratores ſuos pro eis, et eorum nomine, ad, et in poſſeſſionem, ſeu quaſi, dictæ Civitatis, et illorum, quæ ad Dominium eius ſpectant, ſalvis compoſitionibus, et declarationibus antedictis, absque difficultate, contradictione, ſeu oppoſitione quacunque, quatenus ad Vos communiter, vel diviſim attinet, et in vobis fuerit, ſaltim lapſis prædictis triginta diebus pacifice, plene, ac libere admittatis, ſibique de fructibus, et emolumentis quibuscunque ad Dominum dictæ Civitatis pro tempore exiſtentem, et eius Dominium pertinentibus, tam perceptis, quam percipiendis, iuxta dictarum Literarum Apoſtolicarum exigentiam, ac effectum, et non aliter, plene, et in-

Anno 1360.

integre reſpondeatis, et reſponderi permittatis, ac etiam faciatis. Quibuscunque pactionibus, ſeu promiſſionibus contrariis, licet Juramentis vallatis, non obſtantibus, quæ omnino ceſſare debere decernimus, quatenus executioni præſenti poſſent quomodolibet obviare. Monemus itaque modo, et forma præmiſſis Vos, et veſtrum quemlibet ſpecialiter, et generaliter omnes, et ſingulos alios cuiuscunque dignitatis, præeminentiæ, ſtatus, gradus, ordinis, aut conditionis exiſtant, etiamſi Epiſcopali præfulgeant dignitate, ut præmiſſis omnibus, et mandatis noſtris, imo verius Apoſtolicis, prout fueritis, ſeu fuerint obligati, et asſtricti pareatis, et pareant cum effectu, et ne praefatis Dominis Archiepiſcopo, et Eccleſiae Rigenſi, ſeu eorum Procuratori, vel Procuratoribus in hac parte, quo minus corporalem poſſeſſionem dictae Civitatis Rigenſis cum fructibus, et emolumentis ad Dominium dictae Civitatis pro tempore quovis modo pertinentibus, integre, realiter, et pacifice, ut praemittitur, aſſequantur, praemiſſaque omnia, et ſingula, ut praemiſſa ſunt plenum, et debitum ſortiantur effectum, impedimentum, ſeu obſtaculum aliquod praeſtetis, ſeu praeſtent per Vos, aut eos, vel alium, ſeu alios directe, vel indirecte, aut clam, vel palam, ſeu ipſos Archiepiſcopum, et Eccleſiam Rigenſem in hac parte impedientibus detis, aut dent conſilium, auxilium aliquod, vel favorem etiam, ut praefertur. Alioquin in Vos Magiſtrum, Praeceptores, Commendatores, et Fratres praedictos, et omnes alios, et ſingulos ſupradictos, et monitos, qui culpabiles communiter, vel diviſim in praemiſſis, vel aliquo praemiſſorum fueritis, aut fuerint publice vel occulte, nec non in contradictores, et rebelles, ac ipſos Dominos Archiepiſcopum, et Eccleſiam, ſeu Procuratorem, vel Procuratores ſuos in hac parte impedientes ſuper praemiſſis in aliquo, ſeu eos etiam diviſim impedientibus dantes conſilium, auxilium, vel favorem quovis modo, et qui dictis monitionibus, et mandatis noſtris non paruerint cum effectu, ſingulariter in ſingulos praedicta canonica monitione praemiſſa, dictis Dominis Epiſcopis duntaxat exceptis, Excommunicationis Sententiam in his ſcriptis exnunc, prout extunc ferimus, et etiam promulgamus. Vobis vero Dominis Epiſcopis, quibus ob reverentiam Pontificalis dignitatis deferendum duximus in hac parte, ſi contra praemiſſa, vel aliquod praemiſſorum feceritis, quod abſit, per Vos, vel ſubmiſſam perſonam quoquomodo, praedicta triginta dierum canonica monitione praemiſſa, exnunc, prout extunc ingreſſum Eccleſiæ interdicimus in his ſcriptis. Et ſi huiusmodi Interdictum per duodecim dies, præfatos triginta immediate ſequentes ſuſtinueritis, vos eadem canonica monitione præmiſſa, in his ſcriptis ſuſpendimus a Divinis. Verum ſi præfatas Interdicti, & Suſpenſionis Sententias ultra per VI. dies, præfatos quadraginta duos dies immediate ſequentes ſuſtinueritis, quod abſit, animis induratis, Vos in his ſcriptis eadem monitione canonica præmiſſa, Excommunicationis Sententia Maiori innodamus, abſolutione omnium, & ſingulorum, qui ſupra, & infraſcriptas noſtras Sententias, vel earum aliquam quomodolibet incurrerint Nobis, vel Superiori noſtro Domino Romano Pontifici principaliter, & ſpecialiter tantummodo reſervata. Præfatas quoque Literas Apoſtolicas, & hunc noſtrum Proceſſum volumus penes dictos Dominos Archiepiſcopum, & Eccleſiam Rigenſem, ſeu eorum Procuratorem, vel Procuratores remanere, & non per Vos Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres Hoſpitalis prædicti, vel quemcunque alium contra ipſorum voluntatem detineri. Mandamus tamen eisdem, quatenus ſi eam habere volueritis, & petieritis, veſtris ſumptibus faciant copiam de præmiſſis. Cæterum cum, ad executionem præmiſſorum ulterius faciendam nequeamus ad præſens arduis noſtris, & Eccleſiæ noſtræ negotiis præpediti, perſonaliter intereſſe, Venerabilibus Viris in Valhena, & de Padis Ciſtercien. Ordinis, Tarbaten. & Revalien. dictorum Monaſteriorum Abbatibus, ac Tarbaten. & Oſilien. Eccleſiarum Præpoſitis, Decanis, Scholaſticis, Theſaurariis, & Cantoribus, ac Voldemaro de Roſis, Gherardo de Viſchenſen, Meynardo Mornelbeth, Joanni Las, Joanni Socye, Godfrido de Brahele, Joanni Varendorp, Tarbaten. ac Joanni Sternilebe, Andreæ Coſcul, Joanni Knochey, Bartholomeo de Enna, Nicolao Pruſs, & Godfrido Meſpel Oſilien. Eccleſiarum Canonicis, nec non Vniverſis, & Singulis Abbatibus, Prioribus, Præpoſitis, Decanis, Archidiaconis, Theſaurariis, Cantoribus, Scholaſticis, Archipresbyteris, & aliis in quibuscunque dignitatibus, ſeu perſonatibus conſtitutis, nec non Cathedralium, & Collegiatarum Eccleſiarum Canonicis, Rectoribus, ſeu Vicerectoribus, perpetuis Vicariis, & earum, Presbyteris, & aliis Clericis Scholaribus, Provincialibus, Miniſtris, Prioribus, Prædicatorum, Auguſtinenſium, Carmelitarum, Guardianis Minorum Ordinum, nec non

eorum

Anno 1360.

eorum loca tenentibus, Lectoribus, & omnibus dictorum, & quorumcunque aliorum Ordinum Religioſorum per Moguntinenſem, Trevirenſem, Colonienſem, Pragenſem, Limdenſem, Rigenſem, Bremenſem, Magdeburgenſem, Saltzeburgenſem, Tarbatenſem, Oſilienſem, Aroſienſem, Lincopenſem, Culmenſem, Revalienſem, Pomeſanienſem, Curonienſem, Varmienſem, Sambienſem, Caminenſem, Vermienſem, Lubicenſem, Reſeburgenſem, Mindenſem, Verdenſem, Hildeſenenſem, Halberſtadenſem, & Roſcholdenſem, Provincias, Civitates, & Diæceſes, & aliis ubilibet conſtitutis, ac omnibus, & ſingulariter ſingulis, ad quos præſentes Literæ pervenerint, & qui cum Præſentibus noſtris Proceſſibus requiſiti fuerint, quibus, & eorum cuilibet in ſolidum, & ſic ut unus alium, ſeu excuſationem aliquam non expectet, nec melior ſit conditio occupantis, ſed quod per unum, ſeu alterum eorum inchoatum ſeu inceptum fuerit, alius libere proſequi valeat, & finire ſuper ulteriori executione dicti Mandati Apoſtolici, Nobis ut præfertur commiſſi, tenore Præſentium committimus Vices noſtras, donec eas ad Nos duxerimus revocandas, ipſisque, & eorum cuilibet ſub Excommunicationis pæna, quam in ipſos, & ipſorum quemlibet trina dierum Canonica monitione præmiſſa ferimus in his Scriptis, niſi fecerint quod mandamus, quatenus receptis, & viſis his noſtris Proceſſibus, ac poſtquam, & prout ab ipſis Dominis Archiepiſcopo, & Eccleſia Rigenſi vel eorum Procuratore, vel Procuratoribus requiſitus, vel requiſiti extiterint, ad Vos Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres Hoſpitalis prædicti, & alios ſupradictos, & ad dictam Civitatem Rigenſem, & alibi ubi expediens fuerit perſonaliter accedant, vel accedat, dictasque Literas Apoſtolicas, Sententiæ Diffinitivae Inſtrumentum, & hunc noſtrum Proceſſum, omniaque, & ſingula in eis contenta, dictis Magiſtro, Præceptoribus, Commendatoribus, & Fratribus Hoſpitalis prædicti, et quibuslibet aliis, quorum intereſſe poterit, ex abundanti notificent, denuntient, legant, inſinuent, et publicari procurent, et exponant, intelligibiliter, ſi opus fuerit, etiam in vulgari, et taliter quod ad notitiam omnium, et ſingulorum prædictorum, et quorum intererit, poſſint, et debeant veriſimiliter pervenire, ac eosdem Dominos Archiepiſcopum, et Eccleſiam Rigenſem, ſeu Procuratorem, vel Procuratores ſuos prædictos eorum nominibus, et pro eis, in, et ad corporalem poſſeſſionem, ſeu quaſi, dictæ Civitatis, ratione Dominii ſupradicti, ſalvis ſemper compoſitionibus, et declarationibus ſupradictis, præmiſſorum triginta dierum ſpatio lapſo indilate inducant, et tueantur inductos, amotis ab eisdem dictis Magiſtro, Præceptoribus, Commendatoribus, et Fratribus Hoſpitalis prædicti, et quolibet alio detentore, quem, et quos etiam tenore Præſentium quantum poſſumus, amovemus et denuntiamus etiam diviſim amotos, facientes eisdem Archiepiſcopo, et Eccleſiæ Rigenſi de fructibus, et emolumentis prædictis ad Dominium dictæ Civitatis pertinentibus, compoſitionibus, ordinationibus, et declarationibus de quibus ſupra fuit mentio ſemper ſalvis, et iuxta earum Literarum Apoſtolicarum exigentiam, et effectum, plenarie ſatis fieri, et integre reſponderi. Et nihilominus omnia, et ſingula Nobis in hac parte commiſſa, plenarie exequantur, iuxta traditam, ſeu directam a Sede Apoſtolica Nobis Formam, et effectum Mandati prædicti. Ita tamen quod in præiudicium dictorum Dominorum Archiepiſcopi, et Eccleſiæ Rigenſis differendo, abſolvendo, vel ſuſpendendo, ſeu quidquam aliud faciendo, circa Sententias prædictas per Nos latas nihil valeant immutare, poteſtatisque Nobis in hac parte commiſſæ terminos non excedant. Per præſentem vero noſtrum proceſſum nolumus, nec intendimus noſtris in aliquo præiudicare Collegis in hac parte, quominus ipſi, vel eorum alter ſervato tamen hoc noſtro Proceſſu, poſſint, ſeu poſſit in ipſo negotio procedere, prout ipſis, vel eorum alteri viſum fuerit expedire. In quorum omnium fidem, et teſtimonium praemiſſorum, praeſens publicum Inſtrumentum, noſtrum Proceſſum huiusmodi continens, per Notarium Publicum infraſcriptum ſcribi, et publicari mandavimus, et ſigilli noſtri appenſione fecimus communiri. Actum, et Datum infra Fortalitium Caſtri noſtri Sellonenſis, noſtrae Arelaten. Diœceſis, Anno a Nativitate Domini milleſimo treceteſimo ſexageſimo. Indictione XIII. Menſis Auguſti die viceſima quinta. Pontificatus praefati Domini noſtri INNOCENTII Papae VI. Anno octavo. Praeſentibus Venerabilibus Viris, Dominis Ghislberto de Ricnen. Praepoſito Veſtfriſiae in Eccleſia Traiectenſi. Petro Gaydelli Archidiacono de Montibus in Eccleſia Tridentina, Stephano Fabri Canonico Columbrienſi, et Bernardo de Hanacho Priore de Sadone, ac Bernardo de Surno Rectore Parochialis Eccleſiae de Granis, Avinionenſis, et Arelatenſis Diaeceſis, teſtibus ad praemiſſa vocatis, ſpecialiter, et rogatis, & dilectorum filiorum Præpoſiti, & Capituli Eccleſiæ Rigenſis. Actum, & Datum ut ſupra.

Et Ego Joannes Dubricti de Mandris Clericus Lingonen. Diæceſis publicus Apoſtolica, & Imperiali authoritatibus Notarius prædictis Literarum Apoſtolicarum, & Inſtrumenti Sententiæ, de quibus ſuperius fuit mentio, Præſentationi, Requiſitioni, Mandatis, Præceptis, Decretis Sententiarum promulgationibus, Commiſſionibus, omnibusque aliis, & ſingulis ſupraſcriptis dum ſic, ut præmittitur, agerentur, & fierent una cum prænominatis Teſtibus præſens interfui, easque manu mea propria, de mandato, & authoritate dicti Domini Executoris ſcripſi, publicavi, & in hanc Formam publicam redegi, ſignoque meo conſveto una cum appenſione magni Pontificalis Sigilli dicti Domini Executoris ſignavi, requiſitus, & rogatus in fidem, & teſtimonium omnium, & ſingulorum præmiſſorum, & *dilectorum filiorum Præpoſiti, & Capituli Eccleſiæ Rigen.* ſuperius in linea per me dictum Notarium non vitio, ſed errore obmiſſas, approbo, & per quoscunque approbari volo.

L.

1361. *Sententia ex Commiſſione Apoſtolica lata de Appellationibus Ordinis, a gravaminibus Proceſſuum Archiepiſcopi Arelatenſis, Executoris Sententiæ de reddenda Archiepiſcopo Rigenſi Civitate Rigenſi. Ex Originali.*

In Nomine Domini Amen.

Pridem Sanctiſſimus Pater, & Dominus noſter, Dominus INNOCENTIUS Digna Dei Providentia Papa VI. cauſam, & cauſas Appellationis, ſeu Appellationum pro parte Religioſorum Virorum Magiſtri, Præceptorum, Commendatorum, & Fratrum Hoſpitalis Beatæ Mariæ Teutonicorum Jeroſolimitanorum in Livonia, ut dicebatur in caſu, quo eorum Procurator de iure potuerat appellare, interpoſitarum, a quibusdam gravaminibus eis, ut pretendebat illatis, ac exceſſivis Proceſſibus Cenſuras Eccleſiaſticas continentibus, nullis, & alias iniquis, & iniuſtis, per Reverendum Patrem Dominum Archiepiſcopum Arelatenſem, dicentem ſe Executorem cuiusdam diffinitivæ Sententiæ, per Reverendiſſimum Patrem Dominum Franciſcum tituli Sancti Marci Presbyterum Cardinalem, in cauſa, quæ coram ipſo vertebatur, inter Reverendum Patrem Dominum Uromoldum Archiepiſcopum, Præpoſitum, & Capitulum Eccleſiæ Rigenſis ex parte una, & dictos Religioſos de, & ſuper Civitate Rigenſi, & bonis inibi poſitis, & eorum occaſione, ex altera, latæ, a Sede Apoſtolica deputatum, ad inſtantiam dictorum Dominorum Archiepiſcopi, & Capituli, præter, & contra, & ultra, ut pretendebatur Formam, & fines Mandati, ac dictæ Sententiæ tenorem, ac fines Apoſtolici Mandati extendendo, & alias indebite, & de facto ſcriptis, & factis, atque publicari mandatis, quatenus Religioſos præfatos, imo etiam nullitatis, iniquitatis, & iniuſtitiæ ipſorum Proceſſuum ad ipſorum Religioſorum Procuratorum inſtantiam Nobis Simoni de Sudbiria Legum Doctori, Cancellario Eccleſiæ Saresbirienſis, eiusdem Domini Papæ Capellano, ſuique Sacri Apoſtolici Palatii cauſarum Auditori, audiendas, & decidendas commiſit, ac fine debito terminandas, cum ſuis dependentibus, emergentibus, & annexis, maxime tamen ut Partes prædictæ ſaltem per Procuratores in Romana Curia præſentes exiſterent. Cuius vigore Commiſſionis Nos ad Magiſtrum Volradi Luttekenborch Domini Archiepiſcopi Rigenſis, & Lamberti de Orſoy Magiſtri, Præceptorum, Commendatorum, & Fratrum Hoſpitalis Beatæ Mariæ Theutonicorum Jeroſolimitanorum, principalium prædictorum, in ſupratacta Nobis facta Commiſſione deſcriptorum, ac in Romana Curia Procuratorum, de quorum mandatis per legitima Nobis conſtitit Documenta, propter hæc coram Nobis conſtitutorum inſtantiam, Magiſtrum Albertum Sudgemach in prædicta Curia, ac Dominorum Præpoſiti, & Capituli Eccleſiæ Rigenſis prædictæ in eadem Nobis facta Commiſſione, principaliter deſcriptorum, ut dicebatur Procuratorem, perſonaliter apprehenſum ad dicendum, opponendum, ac etiam allegandum quidquam contra prætactam Nobis factam Commiſſionem dicere, opponere, ſeu etiam allegare vellet, verbo, aut in ſcriptis, imo ad producendum omnia, & ſingula, quæ pro informatione noſtra producere vellet, per certum ſupraſcripti Domini Papæ Curſorem citari mandavimus, & fecimus, ad certum peremptorium terminum competentem. In quo quidem termino Magiſtris Alberto Sudge-

ANNO 1361.

Sudgemach in Romana Curia, ac Dominorum Præpoſiti, & Capituli Eccleſiæ Rigenſis principalium ſupraſcriptorum ex una, ac Volrado Luttekenborch Archiepiſcopi ex alia, & Lamberto de Orſoy Procuratoribus ſupraſcriptis parte ex tertia, nominibus, quibus ſupra, coram Nobis in Judicio comparentibus, & prædictis Magiſtris Volrado, & Alberto Procuratoribus contra prænotatam Nobis factam Commiſſionem quasdam exceptiones verbotenus proferentibus, & nihilominus ipſo Alberto, & Magiſtris Volrado, & Lamberto Procuratoribus anteſcriptis, quædam iura ad informationem noſtram, ad ſatisfaciendum eidem termino, pro partibus ſuis producentibus, & poſtea per Procuratores præfatos ſuper appellatione per præfatum Magiſtrum Lambertum Procuratorem interpoſita, & exhibita, ac Proceſſu in huiusmodi cauſa facto, & habito, ex eisdem Actis impugnato, & iuſtificato, ut eſt moris, Nos illico Procuratoribus ſupraſcriptis coram Nobis iudicialiter conſtitutis, & intelligentibus ad dicendum, & opponendum quidquam contra prætacta, hinc inde pro informatione noſtra exhibita Munimenta, ſive iura, dicere, ſeu etiam opponere vellent verbo, aut in ſcriptis, tertium peremptorium duximus aſſignandum; in quo per quemlibet Procuratorum eorundem coram Nobis propter hæc, nomine, quo ſupra, in iudicio comparentem, ad ſatisfaciendum eidem termino pro parte ſua, contra ex adverſo ex hibita Munimenta quibusdam in ſcriptis exhibitis Exceptoribus, & poſtea aliquali inter Partes prædictas continuato proceſſu, & per Magiſtrum Volradum Procuratorem prælibatum coram Nobis conſtitutum, quod de fructibus in Executoria prædicti proceſſus contentis, contentari vellet, proteſtato; tandem Nos ad prædicti Volradi Procuratoris inſtantiam ſibi, & Magiſtro Alberto, Procuratoribus ſupraſcriptis, coram Nobis iudicialiter conſtitutis, & intelligentibus ad audiendum voluntatem, ſeu pronuntiationem ſuper appellatione, & proceſſibus ſupradictis, terminum peremptorium præfiximus, & Magiſtrum Lambertum de Orſoy Procuratorem prælibatum per certum ſupradicti Domini Papæ Curſorem ad idem citari peremptorie mandavimus, & fecimus ad hanc diem infraſcriptam. Qua quidem die infraſcripta adveniente, & Magiſtris Volrado Luttekenborch ex una, & Alberto Sudgemach ex altera, ac Lamberto de Orſoy Procuratoribus ſupraſcriptis nominibus, quibus ſupra, coram Nobis in iudicio comparentibus, ex parte tertia, ipſi Procuratores nomine quo ſupra, voluntatem noſtram ſuper appellatione, & Proceſſibus prædictis ſe obtulerunt audituros, & per Nos ſuper eis pronuntiari cum inſtantia poſtularunt, Nos igitur Simon de Sudbiria Auditor præfatus, viſis, & diligenter inſpectis Proceſſibus, & appellatione prædictis, et Actis in huiusmodi cauſa acticatis, et habitis, ipſisque cum diligentia debita recenſitis, factaque de his omnibus, et ſingulis Sacri Apoſtolici Palatii cauſarum Coauditoribus noſtris relatione plenaria, et fideli, et intra Nos matura deliberatione præhabita, atque diligenti, per ea, quæ audivimus, et cognovimus, et quæ nunc etiam cognoſcimus, et videmus, Chriſti Nomine invocato, pro Tribunali ſedentes, habentes præ oculis ſolum Deum, de Coauditorum noſtrorum conſilio, interloquendo pronuntiamus, ordinamus, et declaramus quod prædicti proceſſus Reverendi Patris Domini Archiepiſcopi Arelatentis, Executoris prædictae Sententiae Diffinitivae, latae per Reverendum Patrem Dominum Franciſcum tituli Sancti Marci Presbyterum Cardinalem, inter Dominos Archiepiſcopum, Præpoſitum, & Capitulum Rigenſe ex parte una, & Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres Hoſpitalis Beatæ Mariæ Theutonicorum Jeroſolimitanorum per Livoniam conſtitutos, ex parte altera, ſuper Dominio dictæ Civitatis Rigenſis, & aliis in ea contentis, remaneat, & ſtet ſub Forma, ſub qua factus, & conceptus eſt, exceptis verbis infra ſcriptis, quæ volumus, & ordinamus ſubduci, & abradi de dicto proceſſu. Videlicet: in verſiculo ipſius proceſſus, *ſibique de fructibus &c.* tollantur verba: *tam perceptis, quam percipiendis*, poſita inter verbum: *pertinentibus*, & verba: *iuxta dictarum &c.* Item verba: *ac etiam faciatis*, & clauſula ſequens: *quibuscunque pactionibus &c.* usque ad verſiculum *monemus &c.* tollantur. Et ſi qui proceſſus facti ſunt vigore dictorum verborum ſic ſubductorum, eos in hac parte, & non ultra caſſamus, & revocamus & quidquid ob id ſecutum fuit decernimus nullius eſſe efficaciæ vel momenti. Quo autem ad omnia alia in dictis Proceſſibus contenta, decernimus, dictos Proceſſus valere, & quidquid ex eis ſecutum eſt, plenarium debere ſortiri effectum: condempnationem expenſarum omittentes, ex cauſa, qua per Nos facta Pronuntiatione, ſeu Declaratione, Nos in continenti totum ipſum Executionis negotium ad Dominum Arelatenſem Archiepiſcopum Executorem præfatum, & ſuos Collegas

ad hæc deputatos, ſive deputandos ab eisdem, ſeu altero eorundem Subdelegatorum remiſimus, & etiam præſentibus remittimus ulterius exequendum, de, & ſuper quibus omnibus, & ſingulis ſupraſcriptis iidem Magiſtri Volradus, & Albertus Procuratores petierunt ſibi nomine, quo ſupra, fieri publicum Inſtrumentum. In quorum omnium, & ſingulorum teſtimonium, præſentes noſtræ Pronuntiationis, ſeu Declarationis Literas, ſeu præſens publicum Inſtrumentum, huiusmodi noſtram Pronuntiationem continens, per Joannem de Stekeneyloud Clericum Norvicenſis Diæceſis, Notarium publicum, noſtrumque, & prædictæ cauſæ Scribam infraſcriptum ſubſcribi, & publicari mandavimus, & noſtri Sigilli fecimus appenſione muniri. Facta fuit Pronuntiatio, ſeu Declaratio ſupraſcripta per Nos Simonem de Sudbiria Auditorem præfatum Avinionenſem, in Palatio Cauſarum Apoſtolico, Nobis ibidem mane hora tertiarum ad iura reddendum in loco noſtro ſolito, pro Tribunali ſedentibus, ſub Anno a Nativitate Domini milleſimo trecenteſimo ſexageſimo primo. Indictione decima quarta. Die Veneris viceſima ſexta Menſis Februarii, Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris, & Domini noſtri, Domini INNOCENTII digna Dei Providentia Papæ VI. prædicti, Anno nono. Præſentibus diſcretis Viris: Magiſtro Regero Wy: & Roberto Palmeri, Clericis, Notariis publicis, & Scribis noſtris, teſtibus ad præmiſſa vocatis ſpecialiter, & rogatis.

Et Ego de Skokeneylond Clericus Woynicenſis Diæceſis, publicus Apoſtolica auctoritate Notarius, prædictique Venerabilis, & circumſpecti Viri, Domini Simonis Auditoris, & præmiſſæ cauſæ Scriba, prædictis omnibus, & ſingulis, dum ſic per dictum Dominum Simonem Auditorem coram eo agerentur, & fierent, una cum prænominatis teſtibus præſens interfui, eaque ſic fieri vidi, & audivi, ac aliis occupatus negotiis, per alium ſcribi feci, de Mandato, & auctoritate Domini Auditoris præfati me ſubſcripſi, & publicari, ſignoque meo ſolito, una cum appenſione Sigilli ipſius Domini Auditoris ſignavi, rogatus in teſtimonium omnium præmiſſorum.

LI.

Interdictum in Civitatem Rigenſem, ob non admiſſam Poſſeſſionem Archiepiſcopi Rigenſis, per Joannem Decanum Lubicenſem Subexecutorem Mandati Apoſtolici latum. Ex Originali.

ANNO 1361.

Joannes Decanus Lubicenſis, Subexecutor ad infra ſcripta a Reverendo Patre Domino Stephano Arelatenſi Archiepiſcopo, Authoritate Apoſtolica deputatus. Venerabilibus Viris Dominis Præpoſito, & Capitulo Rigenſi, ac univerſis, & ſingulis Rectoribus, ſeu Vicerectoribus, Eccleſiarum perpetuis Vicariis, Presbyteris, & Clericis Civitatis Rigenſis, Salutem in Domino, & Mandatis Apoſtolicis firmiter obedire. Nuper Diffinitiva Sententia pro parte Dominorum Archiepiſcopi, Præpoſiti, & Capituli Eccleſiæ Rigenſis in Romana Curia ſuper Dominio Civitatis Rigenſis lata, idem Dominus Archiepiſcopus Arelatenſis ſuper dicta Sententia auctoritate Apoſtolica Executor deputatus, certos Proceſſus fecit, Excommunicationis ſententiam, & alias Cenſuras Eccleſiaſticas continentes, contra Magiſtrum, & Fratres Ordinis Beatæ Mariæ Theutonicorum in Livonia, occupatores dictæ Civitatis, ac omnes alios, & ſingulos Sententiæ huius, & mandatorum Apoſtolicorum, & proceſſuum ſuorum contradictores, & rebelles, dictis Magiſtro, & Fratribus, & nonnullis aliis contradictoribus, & rebellibus mandatorum, & Proceſſuum prædictorum, per honorabilem Virum Dominum Joannem Praepoſitum Oſilienſem Subexecutorem ad hoc deputatum, ſub paenis dictorum Proceſſuum, quod Dominium dictae Civitatis, & poſſeſſionem ipſius vacuum, et vacuam libere dimitterent poſſidendum, et poſſidendam per Archiepiſcopum, & Eccleſiam ſupradictam, monitis, et requiſitis. Ipſi tamen Magiſter, et Fratres, et rebelles praedicti, non obſtantibus praemiſſis, Dominium dictae Civitatis, et ipſius poſſeſſionem non dimiſerunt, nec dimittunt, ſaltim realiter, ſed ipſum, et ipſam tenent, et occupant prout ante Sententiam huiusmodi tenuerunt, et occuparunt minus debite, et iniuſte, Excommunicationis ſententiam in dictis Proceſſibus latam dampnabiliter incurrendo, et ipſam pertinaciter ſuſtinendo in animarum ſuarum periculum, et ſcandalum fidelium plurimorum, et praedictorum Archiepiſcopi, et Eccleſiae Rigenſis praeiudicium, et gravamen. Et quod deterius eſt, Magiſter, et Fratres praedicti, ut Dominium, et poſſeſſionem praedictam ſub quodam exquiſito colore diutius occupare valeant, et ut Archiepiſcopus, et Eccleſia Rigenſis praedictae, per lites exterminaretur immortales, ſubmiſerunt, et ſubmit-

Anno 1361.

tunt in litem, et cauſam huiusmodi, et in, et ad locum ſuum vi, et potentia Proconſules, Conſules, Cives, et Univerſitatem Civitatis praedictae, per longa tempora, et ad praeſens poſſeſſos per Magiſtrum, et Fratres ſaepefatos, qui ſic ſubmiſſi ut praemittitur ſuſcitando novam litem, imo verius, litem, et cauſam Magiſtri, et Fratrum praedictorum continuando ad effectum praedictum, aſſerunt licet falſo, et calumpnioſe Dominium, et Civitatem praedictam ad ſe ſpectare, et pertinere, et ſe fuiſſe, et eſſe in poſſeſſione libertatis, quod notorie falſum eſt, et ad experientiam contrarium apparet, eo quod Magiſter, et Fratres praedicti, ipſos Proconſules, Conſules, et Cives per triginta annos, et ultra poſſeſſos tenuerunt, et tenent, et ipſi poſſeſſi a dicto tempore citra continue fuerunt, et ſunt, licet de facto, in ſervitute, et ſub poteſtate Magiſtri, et Fratrum praedictorum. Tandem eodem Praepoſito Oſilienſi Subexecutore propter metum, et potentiam ſubmiſſorum huiusmodi, ab ulteriori executione praeſentis negotii ſe excuſante: Nos Joannes Decanus praefatus ſuper hoc legitime requiſiti, propter ſubmiſſionem, et calumpniam notoriam huiusmodi, ut rebelles praedicti citius ad unionem Sanctiſſimae Matris Eccleſiae redirent, et Mandatis Apoſtolicis parerent, certos etiam Proceſſus fecimus, pro executione Sententiae memoratae, quorum tenorem propter ipſorum prolixitatem hic obmiſimus inſerendum, licet tam Proceſſus iſti, quam alii praedicti, in nullo profuerunt, nec proſunt; pro quo Sententia ipſa lata eſt: Rebellibus ipſis etiam in Excommunicationis Sententia, pertinacia, contumacia, et offenſa manifeſta, contra iuſtitiam, et in eluſionem Mandatorum Apoſtolicae Sedis, perdurantibus animo indurato, ſuper quibus etiam requiſiti fuimus, ut de remedio opportuno ſuper hoc providere dignaremur. Nos conſiderantes quod parum vel nihil prodeſt Parti pro ſe ferre, et obtinere Diffinitivam Sententiam, niſi Executioni debitae mandaretur, volentes ut tenemur, ex Mandato Nobis facto, ad Executionem ulteriorem procedere Sententiae memoratae, videntes etiam conſonum eſſe rationi, quod creſcente contumacia, creſcere debet et paena, et quod propter delictum occupantis, occupati puniuntur propter praemiſſa, et ipſorum occaſione in praedictam Civitatem Rigenſem Sententiam Interdicti ferimus in his ſcriptis, et ipſam Eccleſiaſtico ſubponimus Interdicto. Quare Vobis Univerſis, et Singulis praedictis, in virtute Sanctae Obedientiae, et ſub Excommunicationis paena, quam in vos, et veſtrum quemlibet canonica monitione praemiſſa ferimus in his ſcriptis, niſi Mandatis noſtris parueritis, diſtricte praecipiendo mandamus, quatenus in dicta Civitate Rigenſi ceſſetis a divinis officiis, nec ibidem celebretis, niſi ſicut a iure permittitur, donec a nobis, vel Superiori noſtro aliud habueritis in Mandatis. In quorum omnium, et ſingulorum teſtimonium praeſentes Literas fieri fecimus, et noſtri Sigilli appenſione muniri. Datum, et Actum in Civitate Lubicenſi in domo habitationis noſtrae, ſub Anno a Nativitate Domini milleſimo trecenteſimo ſexageſimo primo. Indictione decimaquarta. Menſis Novembris vigeſima ſexta, hora veſperarum, vel quaſi, Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris, ac Domini noſtri, Domini INNOCENTII Divina Providentia Papae VI. Anno nono. Praeſentibus diſcretis Viris Dominis Joanne Crimenſi, perpetuo Vicario Eccleſiae Bremenſis, Henrico Naghenborne, et Henrico de Baard Clericis, et Notariis publicis Moguntinis, Elbermenſis Dioeceſis, teſtibus ad praemiſſa vocatis ſpecialiter, et rogatis.

LII.

1362.

Literæ UROMOLDI *Archiepiſcopi Rigenſis, quibus Inſulam Oſtinhuſen Capitulo ſuo certis conditionibus donat. Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

UROMOLDUS miſeratione divina Eccleſiæ Rigenſis Archiepiſcopus. Univerſis, & ſingulis ad quos præſentes Literæ pervenerint, Salutem in Domino ſempiternam. Tenóre præſentium recognoſcimus. Quod ad perpetuam Vicariam in honorem Sancti Ivonis in Eccleſia noſtra olim a Reverendo in Chriſto Patre Domino Enghelberto Anteceſſore noſtro piæ memoriæ inſtitutam, Venerabili Capitulo noſtro Rigenſi Inſulam Oſtinhuſen Holme nuncupatam ad Nos, & Eccleſiam noſtram legaliter devolutam, quam quondam Henricus Oſtinhuſen eius ultimus Poſſeſſor, qui absque hærede deceſſit, in Feudum ab Eccleſia noſtra tenuerat, dimiſimus cum omni iurisdictione, & iure temporali in agris, pratis paſcuis, ac ſua parte gurguſtii, ac omnibus aliis fructibus, & pertinentiis ſuis, quæ ad Prædeceſſorem defunctum, dum in humanis ageret, pertinebant, pro prædicta Vicaria libere, & quiete perpetuo poſſidendam, ita videlicet quod idem Capitulum Vicario perpetuo ibidem officianti, ſingulis annis octo Marcas Rigenſes, Marcam pro triginta ſex Solidis Lubicenſibus computando, quarum quatuor in Nativitatis Chriſti, & reliquas quatuor in Pentecoſtes Feſtis, ac duas in Anniverſario dicti quondam Reverendi Patris Domini Enghelberti, pro ipſius memoria, Canonicis duplum, Vicariis vero ſimplum, qui vigiliis Miſſæ, ac commendationi interfuerint plene, & integraliter ſolvere, & diſtribuere teneantur. Conditione tamen adiecta, quod ſi idem Capitulum prædictas decem Marcas præmiſſo modo perſolvendas, plene, & integraliter per unum Annum non perſolvet, quod abſit, extunc dicta Inſula cum omnibus pertinentiis ſuis ad Nos, & Succeſſores noſtros, libere revertatur, ſic tamen quod ex proventibus dictæ Inſulæ ſingulis Annis decem Marcæ Rigenſes ad uſus prædictos, ut præmittitur, per Nos, & Succeſſores noſtros plene exolvantur. Collationem vero dictæ Vicariæ ad Nos, & Succeſſores noſtros ſæpedictos perpetuis volumus temporibus pertinere. In cuius rei evidens teſtimonium Sigillum noſtrum duximus apponendum. Datum, & Actum Lubeke in hoſpitio habitationis noſtræ, ſub Anno a Nativitate Domini milleſimo trecenteſimo ſexageſimo ſecundo. Menſis Julii die viceſima. Præſentibus Venerabili Viro Domino Bernardino Beren, Canonico Lubicenſi ac diſcretis Viris Dominis Hildebrando de Longhede perpetuo Vicario Eccleſiæ Lubicenſis, & Nicolao de Sternenberch Presbytero, Petro Plalben. Friderico Beyerm. & Valdemaro de Viſhuſen Laicis, & Vaſallis noſtris dilectis.

Anno 1362.

LIII.

1364.

Tranſumptum Literarum ALBERTI *Epiſcopi Rigenſis Commutationis Ordinis Eccleſiæ Rigenſis, in Ordinem Premonſtratenſium, ſub titulo, & Sigillo Joannis Epiſcopi Tarbatenſis. Ex Origin.*

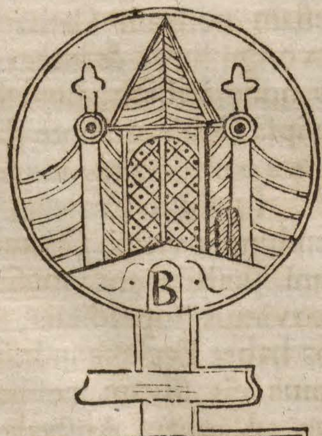
Univerſis Chriſti fidelibus ad quos infraſcripta pervenient. Joannes Dei, & Apoſtolicæ Sedis gratia Epiſcopus Tharbatenſis ſalutem in Domino, & felicitatis incremento rei geſtæ veritatem. Pateat præſentibus evidentius, quod Honorabilis Vir Dominus Syfridus Blommebergh Canonicus, & Procurator Honorabilium Virorum Dominorum Arnoldi Præpoſiti, & Laurentii Procuratoris totiusque Capituli Sanctæ Rigenſis Eccleſiæ Nuntius ſpecialis, prout in Literis patentibus vidimus aperte contineri: Coram Nobis, & Venerabilibus Viris Dominis pro teſtimonio ad hæc vocatis, & inferius nominatis, perſonaliter, & procuratorio nomine conſtitutus, quasdam patentes literas ſuper plantatione Religionis Eccleſiæ Rigenſis, ſeu commutatione in Ordinem Premonſtratenſem, confectas, Sigillo pendenti rotundo de cera viridi ex utraque parte ſigillatas, in cuius medio imago Epiſcopi Pontificalibus induti in Cathedra ſedentis, dextram manum erigentis ad benedicendum, & in ſiniſtra baculum tenentis paſtoralem, ut verius apparebat, & Literæ circumferentiales habebantur in hunc modum: ALBERTUS *Dei gratia Livonienſis Epiſcopus*: Non cancellatas, non abolitas, non raſas, nec in aliqua ſui parte vitiatas, ſed omni prorſus vitio, & ſuſpicione carentes, Nobis prout a prædictis Dominis Præpoſito, & Capitulo in Mandatis habuit, realiter præſentavit. Qui quidem Procurator procuratorio nomine Nobis humiliter, & cum inſtantia debita ſupplicavit, ut easdem Literas ab eo recipere, legere, examinare, & auſcultare in ſui, & ſuorum Dominorum prædictorum utilitatem, & favorem, ſibique propter diverſa viarum pericula, ad perpetuam rei memoriam legale Tranſumptum, & Exemplar authenticum cum interpoſitione noſtri Decreti, & auctoritate ordinaria fieri mandare dignaremur. Quarum quidem Literarum tenor per omnia ſequitur in hæc verba: ALBERTUS *Dei gratia Rigenſis Epiſcopus: Univerſis, ad quos hæc pagina perveniet, ſalutem in Domino.* Ad plantandam Eccleſiæ noſtræ Religionem Conventum noſtrum de Ordine Premonſtratenſi inſtituere cupientes, de conſenſu, & conſilio Domini INNOCENTII Summi Pontificis, eum qui hactenus in Rigenſi fuit Eccleſia, in Premonſtratenſem Ordinem decrevimus commutare. Concedimus igitur Ordini prædicto Eccleſiam noſtram Cathedralem in Riga cum omni iure, & integritate earum, quas nunc habent, poſſeſſionum, Eis, qui in ipſa Deo regulante diffinituri ſunt Canones concedentes ius Epiſcopum eligendi, fundum Eccleſiæ ad Clauſtrum faciendum in vicino Civitatis, ubi de communi poſtularunt conſilio, Fratribus aſſignavimus ſupradictis, & etiam agros quos habet Eccleſia in Inſula lapidea. Addimus eis ſilvam incultam de Dwina usque ad aquam Auſtralem, ſalvis agris, qui ibidem a Livonibus iuſte, ac proprie poſſidentur. Ut igitur hæc noſtra Donatio rata permaneat, & integra Eccleſiam noſtram Rigenſem cum omni-

Anno 1364.

Anno 1364.

omnibus ſupradictis Capenbergenſi Præpoſito And. & Scheyden. Abbati Hermanno, qui eam vice Premonſtratenſis Capituli recipiant, aſſignamus. Teſtes adeantur, Prior Capenbergen. Conventus, Prior, & Conventus Scheydenſis, Henricus Sacerdos de Zen, Joannes Capellanus noſter. Datum in Capenbergh Anno Domini 1222. Kalend. Januarii. Inde vero Literis ſic ut præfertur receptis, perlectis, viſis, & examinatis, ac in perſona propria diligenter auſcultatis petitiones dicti Domini Sifridi Procuratoris rationi conſonas, & ubique admiſſiles reputantes, matura deliberatione ſuper his præhabita, præſens Tranſcriptum, ſive Tranſumptum per infraſcriptos Notarios ſub fide digno teſtimonio prætactorum, & inferius nominatorum, fieri mandavimus, noſtrumque ex certa ſcientia plenius deliberante, Decretum interpoſuimus, ac noſtram auctoritatem ordinariam ſupradictam, ut ubique in iudicio, & extra Eccleſiaſtici, vel Sæcularis fori Tranſumptum, ſive Tranſcriptum huiusmodi plenariam, & indubitatam fidem faciat, ac ſi ipſæ Literæ Originales inſertæ Superius, & deſcriptæ exhiberentur. In clariorem evidentiam omnium, & ſingulorum præmiſſorum Tranſumptum, ſeu Tranſcriptum huiusmodi per infraſcriptos Notarios fieri mandavimus, noſtrique Sigilli Maioris munimine roborari. Datum, & Actum in Caſtro noſtro Tharbatenſi, Anno Domini milleſimo trecenteſimo ſexageſ. 4to, decima quarta die Menſis Januarii. Præſentibus Honorabilibus, & diſcretis Viris Dominis Thiderico de Urſcheſen Præpoſito, Thiderico Ureſen Canonico Eccleſiæ Tharbatenſis, Fratre Friderico de Wamplone Confratre ſupradictæ Eccleſiæ Rigenſis, & Joanne de Beſchoperode Notario publico ſubſcripto in iisdem dictis teſtibus ad præmiſſa vocatis, & rogatis.

Et Ego Fridericus de Bolkove Clericus Colberenſis Diæceſis publicus Imperiali auctoritate Notarius, exhibitioni, præſentationi, receptioni, lectioni, & auſcultationi perſcriptarum Literarum Originalium, ac petitioni per dictum Dominum Syfridum Procuratorem,

auctoritatis, & Decreti interpoſitioni cum omnibus aliis, & ſingulis per ſupradictos Dominos videlicet Epiſcopum, & Procuratorem in hac parte factis, & habitis una cum dictis Teſtibus præſens interfui, eaque vidi fieri, & audivi, præſens Tranſumptum cum Notario infraſcripto ad ipſas Literas Originales diligenter, & fideliter auſcultatum in hanc publicam formam de Mandato dicti Domini Epiſcopi redegi, ſignoque meo ſolito ſignavi rogatus, & requiſitus in evidentius teſtimonium omnium præmiſſorum.

Anno 1364.

Et Ego Joannes de Byſcoperode Clericus eiusdem Diæceſis publicus Imperiali Auctoritate Notarius, productarum Literarum Originalium exhibitioni, præſentationi, receptioni, lectioni, examinationi, & auſcultationi, ac petitioni per dictum Dominum Syfridum Procuratorem auctoritatis, & Decreti interpoſitioni, aliisque omnibus, & ſingulis præmiſſis per ſupradictos Dominos Epiſcopum, & Procuratorem in hac parte factis, & habitis una cum Notario, & teſtibus ſupraſcriptis præſens interfui, eaque dum ſic, ut præmittitur, fierent, & agerentur, vidi, & audivi, prædictasque Literas Originales per eundem Fridericum Notarium præſentatas, &c. & quod præſens Tranſumptum, ſive Tranſcriptum, & ipſas Literas Originales concordare per omnia inveni, hinc me ut teſtem, & Notarium publicum ſubſcripſi requiſitus, & vocatus in evidens teſtimonium omnium præmiſſorum.

LIV.

1366.

Urbanus V. *PP. indulget Archiepiſcopo, & Capitulo Rigenſi, ne vel coniunctim vel diviſim inviti ad Judicium evocentur. Ex Arch. Magni Duc. Litv.*

Urbanus Epiſcopus Servus Servorum Dei. Venerabili Fratri Archiepiſcopo, & dilectis Filiis Capitulo Rigenſi, Salutem, et Apoſtolicam benedictionem. Magnæ devotionis affectus, quem ad Nos, et Romanam Eccleſiam gerere comprobamini, merito Nos inducit, ut vos ſpiritualibus gratiis, et favoribus proſequamur. Veſtris igitur in hac parte ſupplicationibus inclinati, vobis tenore præſentium indulgemus, ut prætextu quarumcunque Literarum Apoſtolicarum, iam forſan impetratarum, vel in poſterum impetrandarum, ad iudicium trahi, ſeu evocari inviti communiter, vel diviſim

Anno 1366.

viſim nullatenus poſſitis, niſi de vobis in eisdem Literis ſpecialis, et expreſſa mentio habeatur, decernentes exnunc irritum, et inane, quicquid contra Indultum huiusmodi contigerit attemptari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ conceſſionis, & conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum VI. Kalendas Maii Pontificatus noſtri Anno quarto.

LV.

Carolus IV. *Imperator confirmat Privilegia Archiepiſcopatus Rigenſis, eiusque defenſionem, Daniæ, Sveciæ, Norvegiæ, ac Poloniæ Regibus, nec non Stetinenſi, & Magnopolenſi Ducibus committit, cum poteſtate procedendi, compeſcendi, & compellendi vice, & auctoritate Cæſarea &c.* Datum Pragæ Anno 1366. die 23. April. *Ex Originali.*

Carolus Quartus divina favente Clementia Rom. Imperator ſemper Augustus, & Bohemiæ Rex. Sereniſſimis Principibus Daniæ, Sveciæ, Norvegiæ, ac Poloniæ Regibus Fratribus ſuis cariſſimis, nec non Illuſtribus Stetinenſi, Magnopolenſi Ducibus, Principibus ſuis, & Sacri Romani Imperii, fidelibus dilectis gratiam ſuam, & omne bonum. Nuper pro parte Venerabilis Uromoldi Archiepiſcopi Rigenſis Principis, & devoti noſtri dilecti Celſitudini noſtræ oblata petitio continebat, quatenus Conſervatores, & Executores Privilegiorum, Confirmationum, & Conceſſionum ſibi, & Eccleſiæ ſuæ prædictæ a divis Imperatoribus, ſive Regibus Romanis noſtris Prædeceſſoribus, & Nobis confirmatis, & conceſſis, ac indultis, ex noſtræ Maieſtatis Clementia concedere, & ipſi Eccleſiæ de eis providere dignaremur. Quorum Privilegiorum, Confirmationum, et Conceſſionum tenores ſequuntur in hæc verba:

In Nomine Sanctæ, & Individuæ Trinitatis feliciter Amen.

Carolus Quartus divina favente Clementia Rom. Imperator ſemper Auguſtus, & Bohemiæ Rex. Ad perpetuam Rei memoriam. Inter glorioſas Reipublicæ curas, quibus cor noſtrum quotidiana ſollicitudine pro ſubditorum ſalute

Anno 1366.

diſtrahitur, ad illud præcipue aciem mentis noſtræ gerimus, ad id ſedulum deſtinamus officium, qualiter Venerandas Eccleſias, & Eccleſiaſticas Perſonas Cæleſtis Imperatoris mancipatas obſequiis, piis protegamus præſidiis, & libertates earum continuis noſtræ benignitatis favoribus foveamus, novas eis libertates, & gratias largiendo pro qualitate temporum, & rerum exigentia, vel veteres renovando. Sane pro parte Venerabilis Vromoldi Archiepiſcopi Rigenſis, Principis, & devoti noſtri dilecti, Celſitudini noſtræ oblata petitio continebat, quatenus quoddam Privilegium præclaræ memoriæ a Divo Henrico Rom. Rege Prædeceſſore noſtro cariſſimo Eccleſiæ ſuæ Rigenſi, ſibi, ac Succeſſoribus ſuis conceſſum, ſeu donatum, una cum aliis Literis, Juribus, Libertatibus, ac Conſvetudinibus Eccleſiæ ſuæ Rigenſis, a Divis Rom. Regibus, & Imperatoribus, Prædeceſſoribus noſtris indultis, ſeu conceſſis, confirmare, ratificare, approbare, innovare, & de novo concedere authoritate Imperatoria dignaremur, cuius tenor Privilegii ſequitur in hæc verba. Henricus Dei Gratia Rom. Rex, &c. ſemper Auguſtus. Univerſis, Imperii fidelibus, ad quos hæ Literæ pervenerint, gratiam ſuam, & omne bonum. Ad petitionem Alberti Venerabilis Livonienſis Epiſcopi, Marchiam unam per totum eius Epiſcopatum, per Livoniam videlicet, Leciam, Leale, & Terras maritimas inſtituimus, & eundem ipſi Principatum Jure aliorum Principum munificentia Regali conceſſimus, dantes ei poteſtatem faciendi Monetam, & fundandi Civitatem in Riga, & in locis aliis in quibus eas fieri oportuerit. Si autem in partibus illis vena metalli cuiuslibet, ſive theſaurus occultus manifeſtatus fuerit, in huiusmodi Jus noſtrum ſpeciale ipſius fidei, de conſilio Principum noſtrorum commiſimus. Statuimus igitur, & ſub interminatione gratiæ noſtræ firmiter præcipimus, quatenus Epiſcopo prænominato de omnibus iuſtitiis, & rationibus ad Regalem Infeudationem pertinentibus plene reſpondeatis, & per omnia intendatis, ſcituri quod ipſum tanquam dilectum Principem Imperii ſincere diligimus, & cum per eum Imperiales termini dilatentur, & barbarorum infidelitas annuente Domino, Chriſtiano cultui ſubiugetur, nihil eorum omittere volumus, quæ commodo ſuo conducere poterunt, & honori. Huius noſtræ conceſſionis teſtes ſunt: Trevirenſis, & Salczburgenſis Archiepiſcopi, Herbipolenſis Auguſtenſis, Bambergenſis, Pactavienſis, & Eiſtetenſis, Epiſcopi, Auſtriæ, Saxoniæ, Bavariæ,

riæ, & Carinthiæ Duces, Lantgravi Thuringiæ, & alii quam plures Principes, Nobiles, & Imperii Miniſteriales. Datum apud Nuremberg Kalendis Decembris, Indictione XVII. Nos igitur attendentes ſinceræ fidei, & devotionis conſtantiam, quibus idem Archiepiſcopus erga Nos, & Sacrum Romanum Imperium usque ad hæc tempora immota conſtantia ſemper claruit, & claret experientia demonſtrante, votisque ſuis iuſtis, & rationabilibus, ac ſuæ Eccleſiæ utilitatibus de innata Nobis Clementia benignius annuentes, cum iuſte petentibus non ſit denegandus aſſenſus, ſupraſcriptum Privilegium, & omnia contenta in eodem, nec non univerſa, & ſingula Privilegia, Literas, Conceſſiones, & Gratias, Liberates, Immunitates, Jura, Feuda, Conſvetudines, & laudabiles Obſervantias, Honores, Caſtra, Munitiones, Dominia, Poſſeſſiones, Civitates, Oppida, Diſtrictus, Terras, & Loca Eccleſiæ ſuæ, antequam etiam in Metropolitanam erigeretur, ſeu Archiepiſcopatum, & Principatum ipſius, a divis Romanis Imperatoribus, & Regibus indulta, ſeu indultas, conceſſa, ſeu conceſſas prout rationabiliter, & provide proceſſerint, de certa noſtra ſcientia, via, & modo quibus melius poſſumus, de verbo ad verbum in omnibus clauſulis, tenoribus, & ſententiis, ac ſi omnium prædictorum Privilegiorum, Literarum, Gratiarum, Libertatum, Immunitatum, Conceſſionum, Donationum, Jurium, & Conſvetudinum tenores, & bonorum iuſte acquiſitorum, quibuscunque nominentur vocabulis, quæ poſt obtenta eadem Privilegia ipſe, & Eccleſia Rigenſis iuſtis titulis obtinuerit, vel obtinuerint in futurum, inſerti eſſent præſentibus, vel inſerta, approbamus, ratificamus, innovamus, & de novo concedimus, ex certa ſcientia præſentis ſcripti patrocinio confirmamus, decernentes, & volentes expreſſe omnia, & ſingula ſupradicta perpetuis temporibus obtinere inviolabilis valoris firmitatem. Nulli ergo omnino hominum, cuiuscunque Status, præeminentiæ, ſeu conditionis exiſtat, liceat hanc noſtræ Approbationis, Innovationis, Ratificationis, Donationis, & Confirmationis gratiam infringere, aut ei auſu temerario quomodolibet contraire. Si quis autem ſecus attemptare præſumpſerit, indignationem noſtræ Celſitudinis, & pænam centum Marcarum puri auri, toties, quoties temere contra factum fuerit, quarum medietatem antedictæ Rigenſi Eccleſiæ applicari volumus, ſe noverit incurſurum. *Signum Sereniſſimi Principis, & Domini, Domini* CAROLI *quarti Rom. Imperatoris invictiſſimi, & glorioſiſſimi Bohemiæ Regis.* Teſtes huiusmodi rei fuerunt Venerabiles Arneſtius Archiepiſcopus Pragenſis, Joannes Olomucenſis, & Theodorus Mindenſis Epiſcopi, Illuſtres Rudolphus Saxoniæ, Sacri Imperii Archimareſchalcus, Rudolphns Auſtriæ, Bolko Suidnicenſis, Ludovicus Lignicenſis, Joannes Opaviæ, Fridericus de Tek, & Caſimirus Teſthinenſis Duces, Ulricus de Kolffenſtein, Joannes de Retz, & Albertus de Anhalt Comites, & alii quam plures præſentium, ſub Bulla aurea, Typario Jure noſtræ Imperialis Maieſtatis impreſſi, teſtimonio Literarum. Datum Pragæ Anno Domini milleſimo trecenteſimo quinquageſimo ſexto. Nona Indictione, Calendis Menſis Septembris, Regnorum noſtrorum Anno Romanorum 11*mo*, Bohemiæ 10*mo*, Imperii vero ſecundo. Ego JOANNES Dei Gratia Luthomuſthlenſis Epiſcopus, Sacræ Imperialis Aulæ Cancellarius Vice Reverendi in Chriſto Patris Domini Gorlatii Moguntinenſis Archiepiſcopi, Sacri Imperii per Germaniam Archicancellarii, recognovi.

Item. *In Nomine Sanctæ, & Individuæ Trinitatis feliciter Amen.*

CAROLUS Quartus divina favente Clementia Rom. Imperator, ſemper AUGUSTUS, & Bohemiæ Rex. Ad perpetuam Rei memoriam. Etſi Imperialis manſvetudinis providentia curam gerens ſubditorum ad ea, quæ Reipublicæ reſpiciunt ſtatum diligenter intendere teneatur, & ſollicitudines, atque voluntarios ſubire labores, ut ſubiectus ſibi populus in optata Pacis tranquillitate requieſcat, ad illa nihilominus uberiori quodam favore mentis ſuæ aciem debet convertere, quæ Sanctarum Eccleſiarum, & Miniſtrorum Omnipotentis Dei commodum ſapiunt, & honorem. Sane ſingularis ardoris affectus, quo Eccleſiam Metropolitanam Sanctae Sedis Rigenſis multiplicatis favoribus proſequamur, noſtram ferventius induxit Serenitatem, ut ad ampliandum ipſius commoda, & honores ferventius intendamus. Eapropter univerſa, & ſingula Privilegia, Literas, Conceſſiones, Gratias, Libertates, Immunitates, Jura, Conſvetudines conſvetas, & laudabiles, nec non Honores, Feuda, Caſtra, Munitiones, Civitates, Oppida, Terras, Venerabili Uromoldo Archiepiſcopo Rigenſi, Principi, ac devoto noſtro dilecto, & Eccleſiae, ſeu Epiſcopatui ſuo in Capite, & in membris, a recolendae memoriae divis Imperatoribus & Romanorum Regibus, & ſpecialiter a HENRICO Imperatore, Praedeceſſoribus noſtris indulta, ſeu indultas, conceſſa, ſeu conceſſas de Principum,

Pro-

Procerum, & Nobilium noſtrorum maturo conſilio præhabito, & ex certa noſtra ſcientia, ac de plenitudine Poteſtatis Imperialis, de verbo ad verbum in omnibus ſuis ſententiis, & clauſulis, ac ſi prædictorum privilegiorum, literarum, libertatum, iurium, conceſſionum, & immunitatum tenores Præſentibus forent inſerti, & totaliter intercluſi, innovamus, approbamus, laudamus, ratificamus, & præſentis ſcripti patrocinio confirmamus, ſupplentes nihilominus omnem defectum authoritate Imperiali, qui continetur quomodolibet in præmiſſis, ſalvis tamen ſemper Juribus aliorum. Nullus etiam cuiuscunque conditionis, dignitatis, ſeu præeminentiæ exiſtat, vacante, ſeu non vacante Eccleſia Rigenſi, præfata bona ipſius, quæcunque in Civitate, vel extra in aliis locis ad ipſam Eccleſiam pertinent, quovis modo invadere, vel impugnare præſumat, ſeu quodcunque malum, vel violentiam in perſonis, vel bonis irrogare. Si quæ etiam Bona, Poſſeſſiones, ſeu Terras Archiepiſcopus prædictus, ſeu Eccleſia ſua ab infidelibus acquiſiverint, expugnaverint, vel quovis modo obtinuerint, eadem, & easdem prædicti Archiepiſcopus, & Eccleſia libere, & perpetuis temporibus cum utili dominio poſſidere, & habere, directo dominio, & Iure Superioritatis Nobis, & Succeſſoribus noſtris Imperatoribus, & Romanorum Regibus penitus reſervato. Decernimus etiam, quod nullus infra Diſtrictum, & Territorium Eccleſiæ prædictæ Rigenſis, Caſtrum, Fortalitium, ſeu quamvis aliam munitionem erigat, vel inſtauret, absque ipſius Archiepiſcopi, & Eccleſiæ conſenſu expreſſo, & licentia ſpeciali, nihilominus ſic erecta, & ædificata ad Archiepiſcopum, & Eccleſiam eo ipſo ſint devoluta, vel ipſe ædificans ædificia, & inſtaurata propriis ſumptibus demolire, & diruere teneatur. Sique etiam Archiepiſcopum prædictum, vel ſuos ab infidelibus detineri, vel capi contigerit, absque cuiuscunque alterius requiſitione libere poterint redimi, & exolvi. Volumus inſuper firmiter ſtatuentes, quod ſæpedictus Archiepiſcopus, & homines ſui, ac Eccleſiæ ſuæ per Terras, & Diſtrictus eorum proprios libere procedere valeant, & res ſuas deducere absque vectigalium, pedagiorum, theloniorum impoſitione, ſeu quavis alia ſolutione. Volentes, & decernentes expreſſe omnia, & ſingula ſupraſcripta, & quodlibet prædictorum perpetuis temporibus obtinere inviolabilis valoris firmitatem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc noſtræ Confirmationis gratiam, & omnia alia ſupraſcripta infringere, aut contra ea auſu temerario facere, vel quomodolibet attemptare. Si quis vero contra præmiſſa, vel aliquod præmiſſorum facere, ſeu attemptare temere præſumpſerit, ultro indignationis noſtræ aculeum, & pænam graviſſimam in rebus, & perſonis, pro motu proprio infligendam, pænam etiam centum librarum auri puri, & quoties contra præmiſſa, vel aliquod præmiſſorum factum fuerit, quarum medietatem Fiſco Imperiali, & aliam medietatem præfato Domino Archiepiſcopo, & Eccleſiæ ſuæ applicari volumus, ſe noverit infallibiliter incurſurum. *Signum Sereniſſimi Principis, & Domini, Domini* CAROLI *Quarti Rom. Imperatoris invictiſſimi, & glorioſiſſimi Bohemiæ Regis.* Teſtes huius rei fuerunt. Venerabiles Erneſtus Sanctæ Pragenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus, Joannes Olomucenſis, Theodorus Myndenſis, Theodorus Wormacienſis, & Maurus Corbanienſis, Eccleſiarum Epiſcopi. Illuſtres Rudolphus Saxoniæ, Sacri Imperii Archimareſchalcus, Bolko Salkembergenſis, Przymislaus Teſthinenſis, Caſimirus Stetinenſis, & Bolko Opolienſis, Duces, ſpectabiles Burthardus Burgrabius Magdeburgenſis, Magiſter Curiæ noſtræ Imperialis, Burthardus, & Joannes de Retz Comites, ac Nobiles Sbinko de Hazemburg, & Haſtho de Sweretitrz Magiſtri Imperialis noſtræ Cameræ, & Czonko de Lipa Summus Regni Bohemiæ Marſchalcus, Wanko de Wartemberg, & Heinricus de Nova Domo, & alii quam plures noſtri, & Imperii Sacri Principes, Nobiles, & Fideles praeſentium, ſub bulla aurea typario Imperialis noſtrae Maieſtatis impreſſa, teſtimonio Literarum. Datum Pragae Anno Domini milleſimo trecenteſimo ſexageſimo, Indictione XIII. III. Idus Junii Regnorum noſtrorum Anno XIV. Imperii vero VI. *Ego* JOANNES *Dei Gratia Luthomuſchlenſis Epiſcopus* Sacrae Imperialis Aulae Cancellarius, *vice Reverendi* in Chriſto Patris Domini *Gerlati Moguntinenſis Archiepiſcopi, Sacri Imperii per Germaniam Archicancellarii recognovi.* Nos vero attendentes, quod inter glorioſas Reipublicae curas, quibus noſtrae Maieſtatis eminentia ſe pro ſuorum devotorum aſſidua fidelium quiete ſubditorum dignatur exponere, illam Nobis curam deſtinamus praecipuam, per quam Sanctas Eccleſias Nobis, & Romano Imperio ſubiectas, & eorum Praelatos, et Perſonas in ſuis Juribus, Privilegiis, Immunitatibus, et Libertatibus valeamus conſervare, dictamque petitionem ipſius Archiepiſcopi rationi conſonam, et ex Juris tramitibus

pro-

Anno 1366.

procedentem condigne duximus exaudiendam. Vos Fratres cariſſimos Daciae, Sveciae, Norvegiae, etc. Poloniae Reges, ſincero affectu praeſentibus requirimus, et hortamur, vobisque Stetinenſi, et Magnopolenſi Ducibus ſub obtentu noſtrae Maieſtatis, et Sacri Romani Imperii gratiae communiter, diviſim, et coniunctim praecipimus, et mandamus, quatenus Vos duo, aut unus veſtrum, qui ſuper praemiſſis, aut aliquo praemiſſorum requiſiti fuerint, vel fuerit requiſitus, per vos, alium, ſeu alios toties quoties ſe locus obtulerit, Archiepiſcopo, et Eccleſiae ſuae Rigenſi praedictis efficaci defenſionis praeſidio noſtra Imperiali authoritate fideliter aſſiſtatis. Non permittentes eosdem in Bonis, Juribus, Privilegiis, Immunitatibus, et Libertatibus ad Archiepiſcopum, et Eccleſiam Rigenſem praedictos ſpectantibus per quempiam indebite quomodolibet moleſtari, inquietari, ſeu perturbari, vel eis gravamina, damna, ſeu iniurias irrogari, ſed ipſos ex noſtrae Imperialis Celſitudinis poteſtate defendere, fovere, manu tenere ſtudeatis, ac tueri. Occupatores, Detentores, Moleſtatores, Præſumptores, et iniuriatores praedictorum, ſi qui fuerint, nec non Contradictores quoslibet rebelles, et inobedientes coercendo, et contra praemiſſa, ſeu ipſorum aliqua temere in noſtrae Maieſtatis laeſionem facientes, cuiuscunque dignitatis, ſtatus, gradus, ordinis, aut conditionis extiterint, quandocunque, et quotiescunque opus fuerit, eosdem ad paenas in dictis Privilegiis, Confirmationibus, et Conceſſionibus Praedeceſſorum noſtrorum, et noſtris expreſſatas irremiſſibiliter procedatis, ipſosque vice, et authoritate noſtra Caeſarea compeſcatis, et compellatis, ut a turbationibus, et moleſtationibus huiusmodi univerſis penitus deſiſtant. Invocato ad hoc, ſi opus fuerit, eorum auxilio, quorum videritis invocandum. Inſuper volumus, et noſtra Imperiali authoritate decernimus, quod quilibet veſtrum proſequi, et finire valeat Articulum, etiam per veſtrum alterum inchoatum, quamvis idem inchoans non fuit legitimo impedimento praepeditus, praeſentibus ad noſtrum, et Succeſſorum noſtrorum beneplacitum duraturis. Praedictis tamen Privilegiis, Confirmationibus, et Conceſſionibus in ſuo robore perpetuo permanſuris, praeſentium ſub Imperialis noſtrae Maieſtatis Sigillo teſtimonio Literarum. Datum Pragae Anno Domini milleſimo trecenteſimo ſexageſimo ſexto, Indictione IV. IX. Calendas Maii Regnorum noſtrorum Anno viceſimo, Imperii vero duodecimo.

LVI.

Anno 1367.

Pax Latrunculorum inter WILHELMUM *Magiſtrum Ordinis, & Olguerdem, ac Keyſtuten Reges Lethoviæ inita.* Dat. Rigæ An. 1367. die Dominica ante feſtum S. Martini. *Ex Originali Sigil. 2.*

Nos Frater WILHELMUS de Ernnersheim Magiſter Fratrum Domus Teuthonicorum Jeroſolimitanorum per Livoniam, & Frater Andreas de Stenbergh Lantmarſcalcus ibidem, notum facimus Vniverſis, & Singulis præſentes Literas viſuris, vel audituris. Pacem latrunculorum inter Nos, & OLGHERDEM, ac KEYSTUTTEN Fratres Reges Lethoviæ per Nos Lantmarſcalcum prædictum, ac Commendatores de Zegewolde, de Mythovia, & de Dobelen, ac per Vice-Commendatorem Rigenſem, pro parte noſtra, nec non per Woldemarum Filium Olgherdem Regis prædicti, & per Duces Stirpeyken, & Wayſewiſt, ac Keyſtutten taliter eſſe factam, videlicet quod eadem Pax incipiat ab Ixkulle, ubi Pax prædicti Ducis Stupeyken terminatur, & protenditur Dunam, aſcendendo usque ad rivum Egelamen, & ulterius de hoc rivulo usque Videntſke, ita, quod in his limitationibus Pacis, latrunculi tam de partibus noſtris, quam de partibus Lethoviæ non tranſibunt, ſed Nos Magiſter, vel Lantmarſcalcus præfatus libere poſſumus cum Exercitu magno, vel parvo in dictis limitationibus Pacis tranſire, quocunque Nobis videbitur expedire. Simili modo Reges præhabiti videlicet OLGHERDEN, & KEYSTUTE cum Exercitu magno, vel parvo, quandocunque temporis, vel eorum alteri expediens fuerit, tranſire poſſint licite in Pace prædicta. Quandocunque vero eadem Pax latrunculorum Nobis amplius non placuerit, extunc eam in Vilna reſignare debemus. Quandocunque etiam eadem Pax prædictis Regibus diſplicuerit, extunc eam in Riga reſignabunt, & poſt reſignationem eiusdem Pacis nullus alteri ex utraque parte infra duas ſeptimanas dampna irrogabit. Ut autem hæc ordinatio per Nos firmiter obſervetur, Sigilla noſtra videlicet Magiſtri, & Lantmarſcalci prædictorum præſentibus ſunt appenſa. Datum Rigæ Anno Domini milleſimo trecenteſimo ſexageſimo ſeptimo. Dominica die ante Feſtum Martini Pontificis glorioſi.

LVII.

Anno 1379.

URBANI VI. *PP. Deputatio in Conſervatores, & Judices Archiepiſcopo Rigenſi, Epiſcoporum Tarbatenſis, Razeburgenſis, Haulbergenſis, ad decennium.* Dat. Romæ die 9. Aug. An. 1379. *Ex Originali.*

URBANUS Epiſcopus Servus Servorum Dei. Venerabilibus Fratribus, Tarbatenſi, & Razeburgenſi, ac Haulbergenſi, Epiſcopis ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Ad hoc Nos Deus prætulit in Familiam Domus ſuæ, ut opportuna ſingulis proviſionis auxilia fidelis ſervitutis innuente prudentia pro tempore diſpenſantes, eorum præſertim neceſſitatibus intendamus, & occurramus diſpendiis, ipſosque ab oppreſſionibus relevemus, qui aſſumpti in partem ſollicitudinis, potioris ſunt dignitatis titulo inſigniti. Sane Venerabilis Fratris noſtri Archiepiſcopi Rigenſis conqueſtione percepimus, quod nonnulli Archiepiſcopi, Epiſcopi, aliique Eccleſiarum Prælati, & Clerici, ac Eccleſiaſticæ Perſonæ, tam Religioſæ, quam Sæculares, nec non Duces, Marchiones, Comites, Barones, Nobiles, Milites, & Laici, communia Civitatum, Univerſitates Oppidorum, Caſtrorum, Villarum, & aliorum locorum, & aliæ ſingulares perſonæ Civitatum, & Diœceſium, & aliaruw partium diverſarum occuparunt, & occupari fecerunt Caſtra, Villas, & alia loca, Terras, Domus, Poſſeſſiones, Jura, & Jurisdictiones, nec non fructus, cenſus, reditus, & proventus, & nonnulla alia bona mobilia, & immobilia, ſpiritualia, & temporalia ad eundem Archiepiſcopum, & menſam ſuam Archiepiſcopalem Rigenſem ſpectantia, & ea detinent indebite occupata, ſeu ea detinentibus præſtant auxilium, conſilium, vel favorem. Nonnulli etiam Civitatum, Diœceſium, & partium prædictarum, qui Nomen Domini in vanum recipere non formidant, eidem Archiepiſcopo ſuper prædictis Caſtris, villis, & locis aliis, terris, domibus, poſſeſſionibus, iuribus, & iurisdictionibus, fructibus, cenſibus, reditibus, & proventibus eorundem, & quibuscunque aliis bonis mobilibus, & immobilibus, ſpiritualibus, & temporalibus, ac aliis rebus ad Archiepiſcopum, & Menſam ſuam Archiepiſcopalem prædictos ſpectantibus, multiplices moleſtias, & iniurias inferunt, & iacturas. Quare dictus Archiepiſcopus Nobis humiliter ſupplicavit, ut cum eidem valde reddatur difficile pro ſingulis querelis ad Apoſtolicam ſedem habere recurſum, providere ſibi ſuper hac paterna diligentia curaremus. Nos igitur adverſus occupatores, detentores, præſumptores, moleſtatores, & iniuriatores huiusmodi, illo volentes eidem Archiepiſcopo remedio ſubvenire, per quod ipſorum compeſcatur temeritas, & aliis aditus committendi ſimilia præcludatur, Fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus vos, vel duo, aut unus veſtrum per vos, vel alium, ſeu alios etiamſi ſint extra loca, in quibus deputati eſtis Conſervatores, & Judices præfato Archiepiſcopo efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentes, non permittatis eundem ſuper his, & quibuslibet aliis bonis, & iuribus ad ipſum, & menſam ſuam Archiepiſcopalem prædictam ſpectantibus, ab eisdem, vel quibusvis aliis indebite moleſtari, vel eis gravamina, ſeu dampna, vel iniurias irrogari, facturi dicto Archiepiſcopo, cum ab eo, aut Procuratoribus, vel Vicariis ſuis, aut eorum aliquo fueritis requiſiti de prædictis, & aliis perſonis quibuslibet, ſuper reſtitutione huiusmodi Caſtrorum, Villarum, Terrarum, & aliorum, locorum, Jurisdictionum, Jurium, & bonorum mobilium, & immobilium, reddituum quoque, ac proventuum, & aliorum quorumcunque bonorum, nec non de quibuslibet moleſtiis, iniuris, atque dampnis præſentibus, & futuris, in illis videlicet, quæ iudicialem requirunt indaginem, ſummarie, & de plano, ſine ſtrepitu, & figura iudicii, in aliis vero prout qualitas eorum exegerit, iuſtitiæ complementum, occupatores, detentores ſeu præſumptores, moleſtatores, & iniuriatores huiusmodi, nec non contradictores quoslibet, & rebelles, cuiuscunque dignitatis, ſtatus, ordinis, vel conditionis extiterint, quandocunque, & quotiescuoque expedierit, per cenſuram Eccleſiaſtcam auctoritate noſtra, appellatione poſtpoſita compeſcendo, invocato ad hoc ſi opus fuerit auxilio brachii ſæcularis, non obſtantibus tam felicis recordationis BONIFACII Papæ Octavi, Prædeceſſoris noſtri in quibus cavetur, ne aliquis extra ſuam Civitatem, & Diæceſim, niſi in certis exceptis caſibus, & in illis ultra unam dictam, a fine ſuæ Diæceſis, ad iudicium evocetur, ſeu ne Judices, & Conſervatores a Sede deputati prædicta, extra Civitatem, & Diæceſim, in quibus deputati fuerint contra quoscunque procedere, ſeu alii, vel aliis vices ſuas comittere, aut aliquos ultra unam dictam a fine Diæceſis eorumdem trahere præſumant dum modo ultra duas dictas aliquis auctoritate

Anno 1369.

ANNO 1369.

præsentium non trahatur, seu quod de aliis, quam de manifestis iniuriis, & violentiis, & aliis quæ iudicialem indaginem exigunt, pænis in eos si secus egerint, & in id procurantes adiectis, Conservatores se nullatenus intromittant, quam aliis quibuscunque Constitutionibus, a Prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus, tam de Judicibus delegatis, & Conservatoribus, quam personis ultra certum numerum ad iudicium non vocandis, aus aliis editis quæ Jure possent in hac parte iurisdictioni, aut potestati, eiusque libero exercitio quomodolibet obviare, seu si aliquibus communiter, vel divisim a prædicta sit Sede indultum, quod excommunicari, suspendi, vel interdici, seu extra, vel ultra certa loca ad iudicium evocari non possint, per Literas Apostolicas non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi, & earum personis, ac locis, ordinibus, et nominibus propriis mentionem, et qualibet alia dictæ Sedis indulgentia generali, vel speciali cuiuscunque tenoris existat, per quam præsentibus non expressa vel totaliter non inserta iurisdictionis explicatio in hac parte valeat quomodolibet impediri, et de qua cuiusque toto tenore de verbo ad verbum habenda sit in nostris Literis mentio specialis. Cæterum volumus, et Apostolica auctoritate decernimus quod quilibet vestrum prosequi valet Articulum etiam per alium inchoatum, quamvis idem inchoans nullo fuerit impedimento Canonico præpeditus, quodque a data præsentium sit vobis, et unicuique vestrum in præmissis omnibus, et eorum singulis cæptis, et non cæptis, praesentibus, et futuris perpetuata potestas, et iurisdictio attributa, ut eo vigore, eaque firmitate possitis in praemissis omnibus caeptis, et non caeptis, praesentibus, et futuris, et pro praedictis procedere, ac si praedicta omnia, et singula coram vobis caepta fuissent, et iurisdictio nostra cuiuslibet vestrum in praedictis omnibus, et singulis per citationem, vel modum alium perpetuata legitimum, extitisset, constitutione praedicta super Conservatoribus, et alia qualibet in contrarium edita non obstante, praesentibus post decennium minime valituris. Datum Romae apud Sanctum Petrum nona Augusti, Pontificatus nostri Anno secundo.

LVIII.

1380. *Induciæ inter Magistrum Livoniæ, & Magnum Regem Lettoviæ Jagellonem, cum exclusione Regis Keystuten, & Terræ Samogitiæ.* Dat. in Castro Rigæ Anno 1380. *Ex Originali.*

ANNO 1380.

Notum sit Universis. Quod Nos Magister Livoniæ cum consilio, & consensu nostrorum Præceptorum, per Nuntium Nostrum Hermannum, Pacem, & Treugas ordinari fecimus inter Nos, ac Terram nostram, & Magnum Regem Lettoviæ Jagellonem, & suam Terram, & illos de Plotzek usque ad Festum Pentecostes firmiter duraturas, ita videlicet quod prædictus Rex Jagello sive pedester, sive per curocinium proprie *Strode-ric*, de Terra nostra ad Terram prædicti Regis Jagellonis, & Pollossensem debeat transire, nec aliquid dampni infra præscriptum Festum Pentecost: præfatis Terris inferemus, similiter Nos e Terra nostra Livoniæ, & Curonia penitus securi esse debemus pro Rege Jagellone, & omnibus suis, ac pro illis, de Ploczek, ita quod nullus Exercitus equester, sive pedester, sive per curocinium proprie *Stroderic*, de Terra Jagellonis, & illorum de Ploczek ad Terram nostram Livoniam, & Curoniam debent transire, nec aliquod dampnum nostris prædictis Terris debeant inferre, sed ordinatio Pacis, & Treugarum, firmiter durabit inter Nos, & Terras nostras Livoniensem, & Curoniensem, & Regem Jagellonem, Terram suam, & illos de Plotzek usque ad Festum Pentecost. supradictum. Ab istis vero Pace, & Treugis Rex Keystuten, sui, ac Terræ suæ, & illi de Samoythen omnino esse debeant exclusi, ita quod nullas Pacem, & Treugas inter prædictos Regem Keystuten, & illos de Samoythen volumus obtinere. In cuius rei testimonium Sigillum nostrum præsentibus est appensum. Datum in Castro nostro Rigæ, Anno Domini millesimo tercentesimo octuagesimo, feria proxima qua cantatur Oculi post Dominicam.

LIX.

1385. *Instrumentum Actus Judiciarii in Conventu Vasallorum Ecclesiæ Rigensis habiti, de non petita intra tempus legitimum Investitura Feudi paterni, & reconciliatione eiusdem cum Archiepiscopo. Ex Originali. Sigil. 3.*

In Nomine Domini Amen.

Anno Nativitatis eiusdem millesimo trecentesimo octuagesimo quinto, Indictone octava, Mensis Januarii die decima, hora vesperarum, vel quasi, Pontifi-

ANNO 1385.

ficatus Sanctissimi in Christo Patris Domini, Domini URBANI divina providentia Papæ sexti Anno septimo. Convenientibus in unum, & aggregatis iuxta edictum Reverendissimi in Christo Patris, & Domini, Domini JOANNIS miseratione divina Sanctæ Rigensis Ecclesiæ Archiepiscopi, Præposito, Canonicis, & Vasallis eiusdem Ecclesiæ, pro servandis placitis in termino consveto, videlicet Dominica proxima post Festum Epiphaniæ Domini, inter eundem Dominum Archiepiscopum ex una, & Hennickium Pytkener Vasallum dictæ Ecclesiæ Rigensis parte ex altera, de, & super nonnullis causis arduis, & discordiis inter ipsos motis, extraiudicialis, & multiplex fuit utrobique ante litis ingressum repetita verbalis locutio, adeo quod propter verborum implicatam multitudinem, ac diei brevitatem, tractatus, & placita usque in sequentem feriam secundam translata fuerant, ad decidendam causam, seu causas huiusmodi mediante iustitia, ac fine debito terminandas: sequenti die, Judice videlicet Domino Bartholomæo de Tizemhusem Milite, mane pro Tribunali sedente Andrea Keghel, & Voldemaro de Rosen, residente in Rosembek, Vasallis Ecclesiæ Rigensis sibi pro Assessoribus specialiter deputatis, pro parte Domini Archiepiscopi contra ipsum Hennickium fuit propositum, & obiectum taliter, quod Feudum suum patrimoniale post obitum Patris sui debito tempore iuxta consvetudinem Rigensis Diæcesis, a Domino suo scienter, & pertinaciter, una cum Fratre suo Otthone postulare contempsit, & neglexit, cum tamen Pater eius, & alii sui Progenitores id non fecissent, sed Feudum suum infra tempus debitum, quod tenebant a Dominis suis, exigere, & recipere consvevissent; petebatur igitur pro parte dicti Domini Archiepiscopi pronunciari, decerni, & declarari mediante iustitia, an propter negligentiam, & contemptum huiusmodi, Feudum suum amisisset, vel quid iuris esset. Præfatus vero Hennickius ad hanc impeditionem Domini Archiepiscopi præcise respondere dissimulans, aliis denique exquisitis auxiliis se iuvare, & defendere praetendens, asseruit respondendo, quod Dominus suus nunquam repudiasset eum a placitis, tractatibus, & consiliis suis, quibus, sicuti, & eorum diffinitionibus, Sententiarum prolationibus una cum aliis Vasallis semper interfuit, ac cum in colloquiis, & solatiis tam in mensa, quam alibi multipliciter celebrasset, honorifice, & specialiter eum in Exercitu suo aliis prætulisset, ubi principalis exercitus extiterat; Feudo Bandorum, sive vexillo, quæ omnia si eum relevare, ac ipsum in iure suo conservare non possent, sciret utique Dominus suus, quod cum quadam vice Feudum suum exegisset, & se infeudari ab eo postulasset, dixisset sibi, quod in iure suo non deberet esse neglectus, sed deberet circa ius suum permanere. Contra quæ cum Dominus Archiepiscopus replicasset, & ipsius Henneckii negando, rursus impetitio, et responsio huiusmodi ad Vasallorum, atque Judicis decisionem, et examen posita fuerat, et deducta, Vasalli vero Præpositum, et Canonicos Rigenses a se nitebantur excludere, qui tractatibus, seu placitis maxime generalibus, una cum eis semper consveverunt interesse, volentes causas huiusmodi nunc per se duntaxat, et non alias definire. Novissime tamen prædictis admissis Canonicis, quos forsitan propter antiquam consvetudinem non poterant amovere, simul cum eis prædictarum causarum meritis longa deliberatione pensatis, tandem super his, minus tamen concorditer, ut postmodum apparuit, quandam inter se decreverunt Sententiam, quam per Godsthalcum de Pale publice pronunciari fecerunt, talem videlicet: quod si dictus Henneckius per duos probos, et fide dignos Viros Vasallos Rigensis Ecclesiæ docere posset, ac Dominum Archiepiscopum de prædictis verbis convincere, ad obtinendum suum patrimonium, esset de iure propior, in qua probatione si deficeret, extunc Dominus Archiepiscopus, ad evadendum ipsum, tanquam iure potior esset sibi præferendus. Unde cum Dominus Archiepiscopus diceret se libenter velle scire, et videre testes huiusmodi, subito ad requisitionem ipsius de Mandato Judicis per ipsum Henneckium duo testes in linea, seu gradibus consanguinitatis, sibi utrobique participes fuerunt nominati, videlicet Henricus Rese, et Heydekinnus Adorcas, quos cum Dominus Archiepiscopus vocaret, et interrogaret quid scirent de auditu, et veritate verborum huiusmodi, retulerunt, quod verba prædicta ab eo certis loco, et tempore taliter audivissent; et cum Dominus Archiepiscopus de ubi, et quando quæreret, respondit Heydekinnus, quod in Castro Rovneborth ante caminum suum anno præcedenti quodam tempore, quando fuit dies Vasallorum, hæc verba dixisset, quibus alius testis assensit. Videns autem, et sentiens Dominus Archiepiscopus quod prædicti testes non intuitu iustitiæ, sed magis ad inductionem, et subordinationem, ac favorem ipsius Heydeckii eorum consangvinei, nec non fautorum, at-

Anno 1385.

que amicorum suorum singula dicerent, eis igitur accersitis ad se, ipsum Henricum Rosen contra eum stantem requisivit, dicens: et tu tamen quid de verbis istis asseris, te de Nobis audivisse? qui licet verbis, et dictis ipsius Heydekinni se conformaret, addidit tamen ultra attestationes eorum supradictas, quod Dominus Archiepiscopus hæc verba dixisset: præsentibus, et audientibus tunc una cum ipsis Dominis Præposito Rigensi, Ioanne Vithensi, et Ioanne de Monte Canonicis Ecclesiæ Rigensis, et Henrico Salcze quondam Advocato Thorerdensi, quibus etiam prædictus Heydekinnus assensit. Propter quod ex parte Domini Archiepiscopi quæsitum fuit a Judice, ex quo alii fide digni testes superstites essent, per præfatos duos testes, quod praesentibus, et audientibus nominati, ne etiam illi testes pro corroboratione, et relevamine iuris sui tantam fidem possent facere, ac veritatem dicere, quantum alii praedicti duo testes partem adversam in iure suo iuvare. Fuit insuper in contrarium pro parte ipsius Henneckii quaesitum a Judice supradicto; cum Vasalli de consensu Partium semel definivissent de duobus testibus iam supranominatis, an ultra illos, et eorum dicta, alii testes ad perhibendum aliud testimonium deberent admitti, vel quid iuris esset. Sed cum viceversa pro parte Domini Archiepiscopi negatum fuisset, quod Dominus Archiepiscopus in illos duos testes, nec in sententiam, utpote iniquam adhuc nequaquam consensisset, sed instaret, & super aliorum testium nominatorum testimonio: erat super his aliquamdiu inter partes ipsas hinc inde magna contentio, quousque dicta causa usque ad sequentem feriam tertiam fuerat protunc de consensu suspensa, manente, & stante tali modo prædicta sententia, cui Dominus Archiepiscopus noluit acquiescere, nec consensum, ut præmittitur, adhibere. Die itaque tertia Judice nostro, quo præfertur, rursum præsidente, cum prædicta causa in statu, quo remanserat, de mane reincepta fuisset, surrexerunt ad ultimum, & ad partem, atque locum specialem se contulerunt infrascripti Venerabiles Domini, Joannes Rigensis, Ludovicus Tarbatensis Ecclesiarum Præpositi, Magister Nicolaus, Scholasticus eiusdem Tarbatensis Ecclesiae ad preces Domini Archiepiscopi constituti, Borchardus Commendator Sikhevoldensis, & Gherardus Advocatus Vendensis Ordinis Theutonicorum, ac strenuus Miles Dominus Ioannes de Rosen dictam causam mediare, & partes ad concordiam ordinare volentes: Tandem in ea causa, seu causis huiusmodi feudalibus, civilibus, criminalibus, & aliis quibuscunque per prædictos Dominos, partibus utrisque consentientibus Ordinatio, & Compositio amicabilis facta est in hunc modum: Primo quod Dominus Hennekeynus flexis genibus coram Domino suo Archiepiscopo ad terram provolutus, gratiae Domini sui corpore, & bonis se deberet submittere, humiliter supplicando, ut vexationes, & offensas, quas verbo, vel facto, aut alias contra eum qualitercunque commisisset, sibi remittere dignaretur. Item quod dictus Hennekeynus, & frater eius Otto, ipsorumque hæredes ab impetitione *Paghaste*, *Canemoyse*, cessare, & desistere, ac eam de cetero nunquam impetere deberent. Item quod pro mutilatione, & homicidio, & linguae abscissione, & aliorum membrorum truncatione per ipsum Hennekium, & suos complices in subditos Domini Archiepiscopi, & eius opprobrium mortaliter perpetratis ipsi mutilato, & interfecti consanguineis debent commendando satisfacere, ac pro salute animae dicti interfecti ad structuram Ecclesiae Parochialis in Lemzelle viginti Marcas Rigen. erogare. Item si super limitibus terrarum inter Dominum suum, & ipsum esset discordia, debent super terras huiusmodi cum Officialibus Domini sui convenire, ac se invicem amicabiliter concordare. Item quivis rancor, persecutio, & invidia, quæ tam verbo, quam facto in iudicio, vel extra, seu ante occasione eorum huiusmodi qualitercunque, & per quoscunque tam inter Officiales, & familiares ipsius Hennekini sumpsissent exordium, sopita, & extincta penitus esse debent. Item si prædictus Hennekius talia forte facta unquam de cætero contra Dominum suum committeret, cum proposito tali, quo præmissa per eum facta sunt, huiusmodi ordinatio, & compositio extunc cassa, irrita, & nulla esse debebit, illaque in quibus de novo sic excedetur, simul cum istis hic nunc sopitis ad statum pristinum quo ante ordinationem, & compositionem istam fuerant, debebunt integraliter redire, & esse eo modo si nunquam discussa fuissent. Qua quidem ordinatione, & compositione per dictum Dominum Ioannem de Rosen publice pronunciata, per se, & aliorum duorum nomine, atque voluntate præfatus Hennekius per ipsum Dominum Ioannem de Rosen requisitus de gratificatione, & ratihabitione Ordinationis, & Compositionis huiusmodi respondit ipsam Ordinationem, & Compositionem ratam, & firmam habere,

Anno 1385.

& tenere, nec ei, vel alicui ipsorum in ipsa contentorum verbo, vel facto contravenire quovis modo, & subito palliorum capucio exuto, ac cingulo, & cultello deposito, flexis genibus coram præfato Domino suo Archiepiscopo ad terram procidens, dando se gratiæ suæ corpore, & bonis, ac complosis manibus reverenter se ad gratiam recipi, & offensas contra eum verbo, vel facto commissas sibi remitti humiliter supplicavit. Dominus itaque Archiepiscopus cum ad instantiam, & petitionem praedictorum Dominorum, ceterorumque militum Vasallorum, & aliorum multorum circumstantium, ac instanter supplicantium prædicta Ordinatio, & compositio admissa fuisset, prædictum Hennekinum coram eo geniculantem, & de bonis suis paternis se infeudari petentem, suscepit ad gratiam, ipsumque primo, & fratrem suum Ottonem postmodum etiam coram eo geniculantem, & similiter sicut frater suus petierat, supplicantem, de iustis eorum bonis paternis successive unum post alium per traditionem osculi infeudavit, & postquam surrexissent, iuxta consvetudinem erectis digitis, ad pronunciationem Domini Ioannis de Rosen supradicti iurantes Omagium, & Fidelitatem Domino suo Archiepiscopo, mutuo præstiterunt. Nos igitur Ioannes, & Ludovicus Præpositi, ac Nicolaus Scholasticus supradicti ad requisitionem, & petitionem Domini nostri Archiepiscopi memorati, pro recognitione, & memoria perpetua omnium, & singulorum præmissorum, nostra Sigilla ex certis nostris scientiis huic Literæ, seu Instrumento publico duximus appendenda. Acta, facta, & pronunciata fuit hæc Ordinatio, & Compositio Anno, Indictione, Mense, hora, Pontificatu, & loco quibus supra, in nostrorum Notariorum publicorum subscriptorum præsentia, qui ad conscribendum acta, & facta huiusmodi, ac alia quæ præmissa sunt per antedictum Dominum nostrum Archiepiscopum fuimus requisiti. Præsentibus honorabilibus, & discretis Viris Dominis Magistro Jacobo de Ocstenburg Licentiato in legibus Archidiacono Brughen. Friderico Grympe, & Henrico de Essen Canonicis Ecclesiae Rigensis, Ioanne Crunvater Tarbaten. & Osilien. Ecclesiarum Canonico, strenuo Milite Domino Ioanne de Vughaian, Bernardo Jhoos in Kreyden. Henrico Kruzen in Kokenhussen Advocatis, Domino Arnoldo Koopman Plebano Ecclesiæ Parochialis in Uwenerkhe, Hennekino de Rosis Residente in Ropa de Clevo, & Brunekino, Kiiskul Ghodschalko Ludekino, & de Klevo de Pole, Hermano, & Henrico Salcze, Nicolao Ecclesiae Rigensis, Daniele Brakel Vasallo Ecclesiae Tarbatensis. Ottone Alempoys, & Andrea Pathulle Vasallis Ordinis Theutonicorum, aliisque pluribus fide dignis testibus ad præmissa.

Et Ego Henricus Helmorshuzen Clericus Osiliensis Diœcesis Publicus authoritate Imperiali Notarius petitioni, propositioni, seu obiectioni, responsioni, replicationi causarum, & terminorum dilationi, sive prolationi testium duorum ipsius Pickener, & aliorum residuorum nominationi amicabilis compositionis, & ordinationis pronuntiationi, infeudationi iuramenti de fidelitate præstationi, ac omnibus aliis, & singulis præmissis, dum sic ut præmittitur agerentur, & fierent una cum prædictis testibus præsens fui, eaque sic fieri vidi, & audivi unde ad requisitionem, & Mandatum Domini mei Archiepiscopi prædicti hic una cum aliis Notariis me subscripsi in publicam Formam redigendo præsentem Literam, Signoque meo solito, & consveto signavi in testimonium omnium, & singulorum præmissorum requisitus.

LX.

1387.

Transumptum Literarum JOANNIS *Papæ XXII. quibus designantur Conservatores, & Judices Magistro, & Ordini Theutonico in Livonia, Coloniensis, & Magdeburgensis Archiepiscopi, ac Episcopus Traiectensis. Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

Berhardus de Wampen Præpositus Gripeswalden. Judex, & Subconservator una cum infrascriptis nostris in hac parte Collegis a Reverendissimo in Christo Patre ac Domino, Domino FRIDERICO Sanctae Coloniensis Ecclesiae Archiepiscopo, Sacri Imperii per Italiam Archicancellario Apostolicae Sedis Legato, Judice, & Conservatore, Venerabilibus, & Religiosis Viris Magistro, & Fratribus Hospitalis Sanctae Mariae Domus Theutonicorum Ierosolimitanensis per Livoniam, a Sede Apostolica cum suis Collegis infrascriptis in solidum ad infrascripta deputato Deputatus. Venerabilibus Viris, ac Vniversis, & singulis Dominis, Religiosis, & Sæcularibns, Abbati-

ANNO 1387.

batibus, Prioribus, Præpofitis, Decanis, & Archidiaconis, Sholafticis, Cantoribus, Thefaurariis, Canonicis, perpetuis Vicariis Monafteriorum, Cathedralium, & Collegiatarum Ecclefiarum, nec non Plebanis Parochiarum Ecclefiarum Altarium, & aliorum beneficiorum Ecclefiafticorum Rectoribus, & Vicerectoribus, & eorum locum tenentibus, Perfonis Ecclefiafticis, Notariis publicis, & aliis Perfonis Spiritualibus, vel Ecclefiafticis per Vremenfem, Lubicenfem, Ratzeburgenfem, Zwernenfem, Caminenfem, Magdeburgenfem, Brandeburgenfem, Hanerborgenfem, Lubucenfem, Culmenfem, Warmienfem, Rigenfem, Tarbatenfem, Ofilienfem, Curonienfem, Zambienfem, Revalienfem Provincias, Civitates, & Diœcefes, & alias ubilibet conftitutis ad quos præfentes Literae pervenerint, Salutem, & Mandatis noftris, imo verius Apoftolicis firmiter obedire. Literas eiusdem Reverendiffimi in Chrifto Patris, Domini FRIDERICI Colonienfis Ecclefiae Archiepifcopi, vero eius Sigillo cum fubfcriptione duorum Notariorum, fignis eorum folitis, & confvetis, eius iuffu, & mandato figillatas, & fignatas, fanas, & integras non vitiatas, non cancellatas, nec in aliqua fui parte fufpectas, omni prorfus vitio, & fufpicione carentes nobis pro parte honorabilium Virorum fratris Robym de Eftzo Magiftri fummi Ordinis Beatae Mariae Domus Theutonicorum in Livonia, Alberti de Brynke in Riga, Golfthmi de Hattenicke in Dunemunde Commendatoris, coram Notario, & teftibus exhibitas, & præfentatas nos cum ea qua decuit reverentia noveritis in hæc verba recepiffe. FRIDERICUS Dei Gratia Sanctae Colonienfis Ecclefiae Archiepifcopus, Sacri Imperii per Italiam Archicancellarius, Sedis Apoftolicae Legatus, Judex, feu Confervator, una cum Reverendis in Chrifto Patribus Dominis Archiepifcopo Magdeburgenfi, & Epifcopo Traiectenfi ad infra fcripta, a Sede Apoftolica in folidum delegatus, Reverendis in Chrifto Patribus Dominis Zwermenfi, & Havelbergenfi Epifcopis, nec non Præpofito de Gripfewalden, Camynenfis Diœcefis, & eorum cuilibet in folidum falutem in Domino cum notitia Maieftatis. Noveritis nos quasdam Literas Apoftolicas hic infertas nobis pro parte Venerabilium Religioforum Virorum Magiftri, & Fratrum Hofpitalis Sanctae Mariae Domus Theutonicorum Ierofolimitanenfis per Livoniam exhibitas, & oftenfas, fanas, & integras in nulla fui parte corruptas, vera Bulla plumbea, & filo canapi bullatas, omnique fufpicione carentes recepiffe.

ANNO 1387.

Poft quarum receptionem, fuit nobis pro parte eorundem Magiftri, & Fratrum fupplicatum, ut dictas Literas Apoftolicas tranfumi mandaremus, & ut ipfi Tranfumpto, quia eas in primarium forum, de loco ad locum, ac de terra ad terram tranfportare, propter multa viarum difcrimina, & aquarum, non eft tutum, fides plenaria tanquam originali earundem valeat adhiberi, unde ipforum fupplicationibus inclinati easdem Literas Apoftolicas per Notarios Publicos infrafcriptos tranfumi, & tranfcribi mandavimus, decrevimus, & decernimus per præfentes, quatenus dicto Tranfumpto fides adhibeatur perpetuo, tanquam Originali, noftram in præmiffis authoritatem interponentes, pariter & Decretum. Quarum Literarum Apoftolicarum tenor talis eft. JOANNES Epifcopus Servus Servorum Dei: Venerabilibus Fratribus Colonienfi & Magdeburgenfi Archiepifcopis, ac Epifcopo Traiectenfi falutem, & Apoftolicam benedictionem. Etfi quibuslibet Religiofis perfonis, & locis, ex iniuncto nobis fervitutis officio, affiftere defenfionis præfidio teneamur, illis tamen fpecialius, & efficacius adeffe Nos convenit, qui Sedi Apoftolicae immediate fubiecti, non habent præter Romanum Pontificem alium defenforem. Sane dilectorum Filiorum Magiftri, & Fratrum Hofpitalis Sanctae Mariae Theutonicorum Ierofolimitanenfis ad Romanam Ecclefiam pertinentium conqueftione percepimus, quod nonnulli Archiepifcopi, Epifcopi, Abbates, & alii Clerici, Ecclefiafticae Perfonæ tam Religiofae, quam Sæculares, nec non Comites, & Barones, Nobiles, Milites, & Vniverfitates, & alii Sæculares, Civitatum, & Diœcefis, ac partium vicinarum, in quibus Hofpitale, nec non, & alia loca, eidem Hofpitali pleno iure immediate fubiecta, ad eandem Sedem duntaxat fpectantia confiftere dinofcuntur, occuparunt, & occupandas fecerunt Ecclefias, Grangias, Caftra, Cafalia, Terras, Vineas, Poffeffiones, Cenfus, Redditus, & Proventus, Jura, Jurisdictiones, & nonnulla alia bona mobilia, & immobilia ad Domum Hofpitalem, & ad alia prælibata eius membra, fpectantia, feu eadem detinentibus, præftant auxilium, & favorem. Nonnulli etiam Civitatis, & Diœcefis, ac partium prædictarum, qui nomen Domini in vacuum recipere non formidant, dictis Magiftro, & Fratribus dicti Hofpitalis in Ecclefiis, Grangiis, Caftris, Cafalibus, Terris, Jurisdictionibus, Juribus, Bonis, & rebus aliis ad Hofpitale prædictum fpectantibus,

ANNO 1387.

bus, multiplices iniurias, ac moleftias inferunt, & iacturas. Quare dicti Magifter, & Fratres nobis humiliter fupplicarunt, ut cum valde difficile reddatur eisdem, & aliis membris fuis pro fingulis querelis ad Apoftolicam Sedem habere recurfum, providere eis fuper hoc prima diligentia curaremus. Nos igitur adverfus Occupatores, Detentores, Præfumptores, Moleftatores, & Iniuriatores huiusmodi, illo volentes eis remedio fubvenire, per quod ipforum compefcatur temeritas, & aliis aditus committendi fimilia præcludatur, Fraternitati Veftrae per Apoftolica fcripta mandamus, quatenus vos duo, aut unus veftrum per vos, vel alium, feu alios etiamfi fint extra loca, in quibus deputati eftis Confervatores, & Judices, Magiftro, Fratribus, & membris prædictis efficacis defenfionis præfidio affiftentes, non permittatis eosdem fuper his, & quibuslibet aliis bonis, & iuribus ad ipfos fpectantibus ab eisdem, & quibuscunque aliis indebite moleftari, vel fibi gravamina, feu damna, vel iniurias irrogari, facturi ipfis cum ab eis, vel eorum aliquo, feu Procuratore, vel Procuratoribus eorundem, vel alicuius eorum fueritis requifiti, de prædictis, & aliis perfonis quibuslibet fuper reftitutione Ecclefiarum, Grangiarum, Caftrorum, Cafalium, Terrarum, Poffeffionum, Jurisdictionum, Jurium, & Bonorum mobilium, & immobilium, redditum quoque & proventuum, & aliorum quorumcunque Bonorum, nec non & de quibuslibet iniuriis, & moleftiis, atque damnis præfentibus, & futuris, in illis videlicet quæ iudicialem requirunt indaginem, de plano fine ftrepitu, & figura iudicii, in aliis vero, prout qualitas eorum exegerit, iuftitiae complementum, Occupatores, feu Detentores, Moleftatores, feu Præfumptores, Iniuriatores huiusmodi, nec non contradictores quoslibet, & rebelles, cuiuscunque ftatus, & Ordinis, vel conditionis, etiamfi Archiepifcopalis, vel Epifcopalis dignitatis extiterint, quandocunque, & quotiescunq; expedierit, authoritate noftra, appellatione poftpofita compefcentes, invocato ad hoc fi opus fuerit auxilio brachii fæcularis, non obftantibus felicis recordationis BONIFACII Papæ VIII. Prædecefforis noftri, in quibus cavetur, ne aliquis extra fuam Civitatem, & Diœcefim, nifi in certis exceptis cafibus, & in illis ultra unam dietam, a fine fuae Diœcefis, ad iudicium evocetur, feu ne Judices, & Confervatores, a Sede, de præfenti prædicta, extra Civitatem, & Diœcefim, in quibus deputati

ANNO 1387.

fuerint, contra quoscunque procedere, five alii, vel aliis vices fuas committere, aut aliquos ultra unam dietam a fine Diœcefis eorundem trahere præfumant, feu quod de aliis, quam de manifeftis iniuriis, & violentiis, quæ iudicialem indaginem exigunt, pœnis in eos, fi fecus egerint, & in id procurantes adiectis, Confervatores fe nullatenus intromittant, & tam de duabus dietis in Confilio Generali, ultra tertiam, vel quartam dietam, ne aliquis extra fuam Civitatem, & Diœcefim authoritate præfentium ad iudicium trahat, quam aliis quibuscunque Conftitutionibus a Prædecefforibus noftris Romanis Pontificibus, tam de Judicibus delegatis, & Confervatoribus, quam perfonis ultra certum numerum ad iudicium non vocandis, aut aliis editis, quae veftrae poffint in hac parte iurisdictioni, aut poteftati, eiusque libero exercitio quomodolibet obviare, feu fi aliquibus coniunctim, vel divifim a prædicta Sede fit indultum, quod interdici, fufpendi, vel excommunicari, feu extra, vel ultra certa loca, ad iudicium evocari non poffint, per Literas Apoftolicas non facientes plenam, & expreffam, ac de verbo ad verbum de Indulto huiusmodi, ac perfonis, locis, ordinibus, & nominibus propriis mentionem, & qualibet alia dictæ Sedis indulgentia generali, vel fpeciali cuiuscunque tenoris exiftat, per quam præfentibus non expreffam, vel totaliter non infertam, veftrae iurisdictionis explicatio valeat quoquo modo impediri, & de qua, eiusque toto tenore de verbo ad verbum in noftris Literis habenda fit mentio fpecialis. Cæterum volumus, & authoritate Apoftolica decernimus, quod quisque veftrum perfequi valeat articulum per alium inchoatum, quamvis idem inchoans nullo fuerit impedimento canonico impeditus. Quodque a data præfentium fit Vobis, & unicuique veftrum in præmiffis omnibus, & eorum fingulis, cæptis, non cæptis, præfentibus, & futuris perpetuata poteftas, & iurisdictio attributa, ut eo vigore, eaque firmitate poffitis in præmiffis omnibus cæptis, & non cæptis, præfentibus, & futuris, & pro prædictis procedere, ac fi prædicta omnia, & fingula coram vobis cæpta fuiffent, & iurisdictio veftra, & cuiusque veftrum in prædictis omnibus, & fingulis per citationem, vel modum alium perpetuata legitime extitiffet, Conftitutione prædicta fuper Confervatoribus, & alia qualibet in contrarium edita non obftantibus. Datum Avenione IV. Idus Julii Pontificatus noftri Anno tertio. Nos igitur FREDERICUS Archie-

Anno 1387.

chiepiſcopus Conſervator prædictus, viſis, & examinatis præfatis Literis Apoſtolicis, & collatione facta debite de eisdem, quia invenimus eas eſſe veras, omnique ſuſpicione carentes, propter cauſam præmiſſam decernimus in his ſcriptis, dicto Tranſumpto tanquam ſuo Originali fidem plenariam eſſe adhibendam. Verum quod noſtris, & Eccleſiæ noſtræ Colonienſis arduis negotiis præpediti, cauſis, & querelis Magiſtri, & Fratrum prædictorum, de quibus in ipſis Literis Apoſtolicis fit mentio, ad præſens commode intereſſe non poſſimus, ut vellemus, vobis, & veſtrum cuilibet in ſolidum authoritate Literarum Apoſtolicarum prædictarum in præmiſſis omnibus, & ſingulis tenore præſentium committimus vices noſtras plenarie, donec eas ad Nos duxerimus revocandas, ipſumque tranſumptum una cum ſubdelegatione noſtra præſenti, per Notarios Publicos infraſcriptos ſubſcribi, & publicari mandavimus, & Sigillo noſtro ſigillari in teſtimonium, & evidentiam veritatis. Datum, & Actum in Caſtro noſtro Judesburgk noſtrae Diæceſis, in Cancellaria noſtra, ibidem ſub Anno Domini milleſimo treceteſimo octuageſimo ſeptimo, Indictione nona, die viceſima tertia Menſis Auguſti, hora veſperarum, vel quaſi, Pontificatus Sanctiſſimi in CHRISTO Patris, & Domini noſtri, Domini URBANI divina providentia Papae ſexti, Anno nono. Præſentibus ibidem Nobili Bernhardo de Heckenſtein Conſanguineo, Joanne de Xacte Xancten. noſtræ Diœceſis, & Joanne de Orſzya Sanctae Mariae, Colonienſis Eccleſiarum Canonicis, Capellanis noſtris dilectis, teſtibus ad præmiſſa. Et quia ego Vilhelmus de duobus Montibus Colonien. Diœceſis Apoſtolica, & Imperiali authoritatibus publicus, dictique Reverendiſſimi in Chriſto Patris, & Domini noſtri, Domini FRIDERICI Dei Gratia Archiepiſcopi Colonienſis iuratus Notarius, & Scriba, dictarum Literarum Apoſtolicarum præſentationi, receptioni, examinationi, collationi, Decreti interpoſitioni, Commiſſioni, & aliis præmiſſis una cum prænominatis teſtibus præſens fui, ideoque præſentes Literas per alium ſcriptas, aliis occupatus negotiis, de mandato dicti Domini noſtri, Domini FRIDERICI Archiepiſcopi, una cum diſcreto Viro Magiſtro Conemanno Notario infraſcripto, in Formam publicam redegi, & una cum appenſione Sigilli eiusdem Domini noſtri Archiepiſcopi me ſubſcripſi, & ſignum meum conſvetum appoſui rogatus, & requiſitus in teſtimonium præmiſſorum.

Et ego Conemannus Petri de Sobernhek Clericus Moguntinenſis Diœceſis, publicus Imperiali authoritate, dictique Reverendiſſimi Patris, & Domini noſtri, Domini FRIDERICI Dei Gratia Archiepiſcopi Colonienſis Notarius iuratus, quia prædictarum Literarum Apoſtolicarum præſentationi, earumque receptioni, examinationi, collationi, Decreti interpoſitioni, commiſſioni, ac aliis præmiſſis una cum prænominatis teſtibus præſens interfui, ideo præſentes Literas per alium ſcriptas aliis occupatus negotiis de mandato ipſius Domini noſtri Archiepiſcopi cum diſcreto Viro Magiſtro Vilhelmo Notario ſupraſcripto, in Formam publicam redegi, & una cum appenſione Sigilli eiusdem Domini noſtri Archiepiſcopi, me ſubſcripſi, & ſignum meum appoſui rogatus, & requiſitus in teſtimonium præmiſſorum. Poſt quarum quidem Literarum in publicam formam redactarum præſentationem, receptionem, & examinationem fecimus pro parte prænominatorum per Fratrem Joannem eorum Procuratorem, cum inſtantia requiſiti, ut ad Decretum citationis, & citationem Domini Joannis Kendeneſt Præpoſiti, Decani, & Capituli Eccleſiae Lubicenſis incluſive, & conſequenter ad alia procedenda iuxta iuris ordinem procedere curaremus. Nos vero vigore Commiſſionis nobis factae contra Joannem Kendeneſt Præpoſitum, Decanum, & Capitulum Eccleſiae Lubicenſis, pro Magiſtro, & Fratribus, citandos decrevimus eos, & eum ad certum peremptorie terminum coram nobis comparituros, & compariturum, querelis Magiſtri, & Fratrum reſponſuros, & reſponſurum, per noſtras certi tenoris Literas manu Tabellionis ſubſcriptas, citari mandavimus, in certo comparitionis termino Fratre Joanne Rekelnik Ordinis Sanctae Mariae Domus Theutonicorum in Livonia, pleno Mandato Magiſtri, & Fratrum Ordinis eiusdem, nec non Domino Henrico Oltena pro parte Domini Joannis Kendeneſt, Clerici Præpoſiti, & Decani, & Capituli Lubicenſis Eccleſiæ Procuratoribus coram nobis ad iura reddenda pro Tribunali ſedente, comparentibus, noſtra iurisdictione fundata Procurator Magiſtri, & Fratrum citatorum, Inſtrumentum publicum ſuper eius executione confectum in medium ſucceſſive produxit, ac de verbo ad verbum legi fecit, procuratoriis partium Literis, & quibusdam proteſtationibus pro parte reorum præhabitis, idem Procurator petitione Magiſtri, & Fratrum in, & ſuper quibus Præpoſitus, Decanus, & Capitu-

Anno 1387.

pitulum Eccleſiae Lubicenſis invitabantur, & invitantur, eisdem inſcriptis, obtulit, & produxit, ac legi fecit, copiisque omnium productorum, & competenti termino ad dicendum contra producta eorum Procuratori, ipſo Procuratore hæc petente, per nos Decretis præfixo in termino Procurator Præpoſiti, Decani, & Capituli coram nobis in iudicio, Procuratore Magiſtri, & Fratrum præſente, comparuit, & inter cætera quandam Papyri cedulam in modum exceptionis declinatorii fori conſcriptam produxit, huiusmodi exceptionis copia Procuratori Magiſtri, & Fratrum ipſo Procuratore petente per nos decreta, & termino parti actrici, ad contradicendum ſtatuto, & aſſignato, nobis adhuc pro Tribunali ſedentibus, dictus Procurator Præpoſiti, Decani, & Capituli nos quodam inſtrumento publico, nullius authoritate Judicis tranſumpto, Proceſſus Venerabilis Patris, ac Domini Aroſienſis Epiſcopi, & excommunicationis, interdictorum, & ſuſpenſionis ſententias ad inſtantiam Archiepiſcopi, ac Præpoſiti, & Capituli Rigenſis Eccleſiae, contra Magiſtrum, Commendatores, & Fratres de Livonia, per Venerabilem Procuratorem Dominum Archiepiſcopum Arelatenſem, eius Coexecutorem latas, de, & ſuper ponenda Civitate Rigenſi ad manus, & liberam diſpoſitionem Domini noſtri Papæ, in ſe continente, ad huius Inſtrumenti executionem faciendam requiſivit, quo exhibito, & lecto pro parte Magiſtri & Fratrum Commendatorum allegatum fuerat, & demum omnes, & ſingulos proceſſus excommunicationis, interdictorum, ſuſpenſionis, & aliarum cenſurarum Eccleſiaſticarum ſententias continentes, factas per Venerabilem Patrem Dominum Epiſcopum Aroſienſem, & per alios, per eum, ſeu quosvis alios deputatos, de, & ſuper ponenda Civitate Rigenſi ad manus, & liberam diſpoſitionem Domini noſtri Papæ, contra Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres, Eccleſias, loca, terras, & ſubditos eorundem per Reverendiſſimum Dominum, Dominum FRANCISCUM tituli Sancti Marci Presbyterum Cardinalem ad hæc Commiſſarium ſpecialiter deputatum, fore revocatos, totaliter amotos, & ſublatos, & eorundem Magiſtri, & Fratrum Procurator petiit ſibi terminum ad producendam revocatoriam per Nos ſtatui, & aſſignari, dictumque Dominum Henricum Oltena Procuratorem Præpoſiti, Decani, & Capituli Eccleſiæ Lubicenſis per nos viva voce citari, & ad videndum revocatoriam produci, eidem certum terminum ad producendum revocatoriam de Juriſperitorum conſilio nobis aſſidentium ſtatuimus, & aſſignavimus, & eundem Dominum, Dominum Henricum Oltena Procuratorem ad hunc terminum, ad videndum produci revocatoriam citavimus viva voce, ſubſequenter vero Fratre Joanne Procuratore Magiſtri, & Fratrum, in termino comparente, inſtante, & contumaciam Domini Henrici, Procuratoris Præpoſiti, Decani, & Capituli, & ipſorum non comparentium contumaciam accuſante. Nos exigente iuſtitia ipſos prout merito erat reputavimus contumaces, et in eorum contumaciam Frater Ioannes Procurator Magiſtri, & Fratrum quandam revocatoriam proceſſuum, Sigillo Reverendi Domini, Domini FRANCISCI Cardinalis ſupradicti ſigillatam produxit, & ſub hac verborum forma legi fecit. Vniverſis, & ſingulis Archiepiſcopis, Epiſcopis, Clericis, Abbatibus, Prælatis, Prioribus, Decanis, Plebanis, Eccleſiarum Rectoribus, eorum Vicariis, & loca tenentibus per Livoniam, Lethiam, Semigalliam, Eſtoniam, Pruſſiam, Almaniam, & alibi ubilibet conſtitutis ad quos Literae præſentes pervenerint. FRANCISCUS miſeratione Divina tituli Sancti Marci Presbiter Cardinalis, ad infraſcripta Commiſſarius per Sedem Apoſtolicam ſpecialiter deputatus, ſalutem, ſinceram in Domino charitatem, & Mandatis noſtris, imo verius Apoſtolicis firmiter obedire. Pridem Sanctiſſimus in Chriſto Pater, & Dominus noſter, Dominus INNOCENTIUS divina Providentia Papa ſextus nobis inter cætera vocis vivae commiſit oraculo, quatenus omnes, & ſingulos proceſſus Cenſurarum Eccleſiaſticarum ſententias continentes, contra Venerabiles, & Religioſos Viros Magiſtrum, Præceptorem, Commendatores, & Fratres Beatae Mariae Theutonicorum in Livonia, ipſorum Eccleſias, Terras, loca et ſubditos ad inſtantiam Venerabilis Patris Domini Uromoldi Archiepiſcopi, ac Præpoſiti, et Capituli Rigenſis Eccleſiae etiam diviſim, authoritate quacunque factos, quidquid exinde ſecutum eſt, cum omnibus ſuis, effectu, et ſequela ſuſpendere, tollere, et revocare, ac quoscunque petentes ab ipſis ſententiis Eccleſiaſticis abſolvere, et easdem cenſuras Eccleſiaſticas tam interdicti, quam alias ſuſpendere, et etiam relaxare poſſemus, etiam ad cautelam, et ſuper his ſi expediret in partibus Commiſſariorum deputare, contradictores, et rebelles per cenſuram Eccleſiaſticam, et alias, prout opportunum fuerit compeſcendo. Poſt quæ con-

ANNO 1387.

convocatis, et præſentibus coram nobis certa die Venerabili Patre Domino Archiepiſcopo prædicto, et Procuratore Præpoſiti, et Capituli iam dictorum, ex una parte, nec non Procuratore Magiſtri, et Fratrum præfatorum ex altera, et eisdem partibus commiſſionem huiusmodi approbantibus nobis factam, et ſponte renuntiantibus omni iuris ſolemnitati, Nos partibus ipſis ad audiendum noſtram voluntatem, et ordinationem ſuper præmiſſis aſſignavimus certam diem, in qua partibus ſæpedictis coram nobis in iudicio conſtitutis, Nos FRANCISCUS Cardinalis et Commiſſarius antedictus, Procurator dictorum Magiſtri, et Fratrum, authoritate Apoſtolica nobis data, omnes, et ſingulos proceſſus Excommunicationum, Interdictorum, ſuſpenſionis, et aliarum Cenſurarum Eccleſiaſticarum Sententias continentes, factas per Venerabilem Patrem Dominum Epiſcopum Aroſienſem, et alios, per eum, ſeu quosvis alios deputatos, de, et ſuper ponenda Civitate Rigenſi ad manus, et liberam diſpoſitionem Domini noſtri Papæ Prædeceſſoris, contra Magiſtrum, Præceptorem, Commendatorem, et Fratres, Eccleſias, loca, terras, et ſubditos eorundem, et alia contra alios etiam ipſorum occaſione, authoritate Apoſtolica, quæ diverſis temporibus emanarunt, vigore, quorum ſi, et quatenus ipſi Magiſter, Præceptores, Commendatores, et Fratres, aut alii faventes eisdem, dictas Sententias, et omnia Interdicta in quascunque Civitates, Eccleſias, Terras, et Loca, vigore dictorum proceſſuum promulgata, occaſione præfata, vel prolata relaxandas, et totaliter duximus amovendas per noſtras certi tenoris Literas, ſive Inſtrumentum publicum, ac omnes, et ſingulos, ſi qui dictas Excommunicationum, Interdictorum, Suſpenſionis vel alias, ſeu aliqua earum ſententias incurrerunt, voluimus, et ordinavimus per Commiſſarios, quos ad hæc deputaremus, ab eisdem Sententiis ſine difficultate, ſi poterint, abſolvi, etiam ſimpliciter ad cautelam, dictosque proceſſus tunc tollendos duximus, et totaliter ſubmovendos, ac ceſſare, et conquieſcere decrevimus, et mandavimus, ne de cætero quisquam vigore, vel authoritate ipſorum proceſſuum ligaretur, inhibentes ipſi Domino Archiepiſcopo, et aliis Executoribus, ſuper his authoritate Apoſtolica deputatis, ne deinceps aliqua facerent, vel ad quascunque Sententias, vel ipſarum denuntiationes procederent, vigore proceſſuum eorundem, ac decernentes extunc irritum, et inane quidquid contra præſentem noſtram inhibitionem per quoscunque contigerit attentari, ipſius Domini Epiſcopi Aroſienſis, et aliorum Executorum poteſtatem, quo ad præmiſſa et authoritatem revocamus penitus antedictam. Nos itaque FRANCISCUS Cardinalis, et Commiſſarius ſæpedictus volentes, prout decens eſſe cenſemus, huiusmodi Sententiarum Interdicti, et ipſorum Interdictorum, ac Proceſſuum, et Cenſurarum Eccleſiaſticarum relaxationem, amotionem, ſublevationem, ac voluntatem, et ordinationem, Mandata, inhibitionem, Decretum, et revocationem, ac omnia, et ſingula ſupraſcripta ad cunctorum, quos tangit, vel tangere poterit, devenire notitiam, ut ipſi ſibi ſalubriter conſulere poſſint, et ut divinus cultus propterea non tardetur, Vobis nihilominus in virtute Sanctæ obedientiæ authoritate Apoſtolica prædicta mandantes, quatenus cum Literæ præſentes venerint ad Vos, & pro parte, ſeu nomine ſupradictorum Magiſtri, Præceptoris, Commendatoris, et Fratrum, ſive eorum Procuratoris, aut Nuntiis fueritis requiſiti, in Eccleſia veſtra, aut aliis Eccleſiis, Civitatibus, locis, atque terris, in quibus huiusmodi Interdicta, occaſione præfata poſita, ac Proceſſus Cenſuræ Eccleſiaſticæ, quicunque facti, et lati fuerint, authoritate Apoſtolica ſupradicta Sententias Interdicti, et omnium Interdictorum, ac Proceſſuum, et Cenſurarum Eccleſiaſticarum præfatarum relaxationem, amotionem, ſublationem, et ſubmotionem, nec non voluntatem, et ordinationem, ac omnia, et ſingula, dicta authoritate facta, et ordinata, ſicut prædicitur, per vos, vel alium, ſeu alios quomodo opus fuerit publicare, et intimare curetis, ac publicetis, et omnibus publice intimetis, ita quod unus veſtrum in his exequendis alium, vel alios non expectet. Committimus vobis inſuper, et veſtrum cuilibet in ſolidum authoritate prædicta, et in virtute dictæ ſanctæ obedientiæ mandamus, quatenus omnes, et ſingulos, qui forſan ſupradictas ſententias quomodolibet incurriſſent, et qui a vobis abſolutionis beneficium poſtulabunt, authoritate præfata etiam ſimpliciter, et ad cautelam ſine difficultate qualibet abſolvatis, alioquin ſi Mandatis noſtris, imo verius Apoſtolicis non parueritis cum effectu, contra vos, et ſingulos veſtrum per Cenſuram Eccleſiaſticam, et alias, prout iuſtum fuerit, procedemus. In quorum omnium teſtimonium præſentes Literas noſtri Sigilli munitas appenſione, Magiſtro, et Fratribus memoratis duximus concedendas. Da-

ANNO 1387.

Datum Avinione in hoſpitio noſtræ habitationis. Anno a Nativitate Domini milleſimo trecenteſimo ſexageſimo. Indictione XIII. Pontificatus Domini noſtri Papæ Anno ſeptimo, die XXVIII. Menſis Decembris. Qua lecta, et diligenter examinata idem Frater Ioannes Procurator exſuper abundanti, quoddam Inſcriptum publicum manu Erbordi Ruſzen de Elbinge Tabellonis conſcriptum in iudicium exhibuit, per quod fidem fecit, et ſententias Cenſurarum Eccleſiaſticarum per Reverendum in Chriſto Patrem Dominum Stephanum Archiepiſcopum Arelatenſem Coexecutorem, contra Magiſtrum, Commendatores, et Fratres de Livonia, de et ſuper ponenda Civitate Rigenſi, ut ſuperius, latas, per eundem Reverendum in Chriſto Patrem Dominum Stephanum Archiepiſcopum Arelatenſem, eſſe revocatas, quam revocatoriam petiit exequi, et executioni demandari. His exhibitis, et productis, decrevimus utrumque mandatum, primo proceſſum Epiſcopi Aroſienſis, deinde revocatoriam proceſſuum dicti Epiſcopi Aroſienſis, et aliorum executioni fore mandandum, quæ per Magiſtrum Gherardum Schednik, Capellanum noſtrum in noſtra Eccleſia Gripesvaldenſi fecimus executioni demandari. Demum ad inſtantiam dicti Fratris Ioannis Procuratoris, Dominum Henricum Oltena Procuratorem Venerabilis Domini Ioannis Kendenſt olim Præpoſiti, Decani, et Capituli Eccleſiæ Lubicenſis, coram nobis conſtitutum, nobis pro Tribunali ſedente viva voce ad certum peremptorium terminum, cum dierum competentibus intervallis citavimus, ad dicendum, allegandum, et opponendum contra revocatoriam quicquam, nomine Præpoſiti, Decani, et Capituli, ſi contra revocatoriam dicere, allegare, et opponere voluerit: in huiusmodi termino dictus Dominus Ioannes Præpoſitus, Decanus, et Capitulum, minime per dictum Dominum Henricum Oſtena eorum Procuratorem, vel per ſe, aut per alium comparere curaverunt, Fratre Ioanne Procuratore coram nobis comparente, inſtante, et contumaciam in perſonam Procuratorum citatorum non comparentium accuſante, iuſtitia exigente ipſos reputavimus contumaces, et in eorum contumaciam revocatoriam proceſſuum alias productam produxit, quam Nos, prout petitum erat, examinandam diligenter cum nobis aſſidentibus examinavimus, et eam, ut reperimus, pronunciavimus, et decrevimus non vitiatam, non cancellatam, ſed omni prorſus vitio, et ſuſpicione carentem, atque per Heningum Vilden publicum Notarium, noſtra authoritate tranſumendam, & exemplandam, & in publicam Formam redigendam, & executioni demandandam. Poſt huiusmodi vero pronunciationem, Procurator Magiſtri, & Fratrum nobis humiliter ſupplicavit, ut ad executionem procedere dignaremur, & eam exequi faceremus. Nos igitur Enhardus Præpoſitus, Judex, & Subconſervator, authoritate Apoſtolica, qua fungimur in hac parte, vos, & veſtrum cuilibet in virtute ſanctæ obedientiae, & ſub Excommunicationis pœna, quam in vos, & quemlibet veſtrum, & quoslibet alios Contradictores, & rebelles trium dierum canonica monitione præmiſſa, ferimus in Dei Nomine in his ſcriptis, ſi ea, quæ vobis in hac parte præcipimus, & committimus, neglexeritis, vel recuſaveritis, aut plus debito diſtuleritis contumaciter adimplere, diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus vos, vel alter veſtrum, qui ſuper hoc pro parte Magiſtri, & Fratrum Ordinis Beatæ Mariæ Domus Theutonicorum de Livonia fueritis requiſiti, aut fuerit requiſitus, ita quod ad hæc agenda unus alterum non expectet, nec aliter pro reliquo ſe excuſet infra prædictum trium dierum ſpatium, quorum dierum pro primo unum, pro ſecundo alterum, reliquum pro tertio, & peremptorio termino, ac monitione canonica aſſignamus, Literas Reverendi in Chriſto Patris, & Domini noſtri FRANCISCI tituli Sancti Marci Presbyteri Cardinalis præinſertas, ſolemniter in Eccleſiis veſtris, dum maior ibi aderit populi multitudo, & in ſermonibus publicis, & alibi, ubi & quoties expediens fuerit, diebus Dominicis, & feſtivis publicetis, inſinuetis, intimetis, & notificetis, quas vobis, & cuilibet veſtrum publicamus, inſinuamus, intimamus, notificamus, & ad veſtrum, & cuiuslibet veſtrum notitiam deducimus, & deduci volumus per præſentes, mandantes vobis inſuper, & veſtrum ſingulis, pœna, & monitione canonica præmiſſis, ut proceſſus Reverendi Patris, & Domini Magiſtri Epiſcopi Aroſienſis, & aliorum in ſe continentes Sententias Excommunicationis, Interdictorum, & Suſpenſionis contra Magiſtrum, Præceptorem, Commendatores, & Fratres Ordinis Sanctæ Mariæ Domus Theutonicorum in Livonia, Eccleſias, Loca, Terras, & Subditos eorundem, ad inſtantiam Archiepiſcopi, Præpoſiti, & Capituli Rigenſis Eccleſiæ latas, de & ſuper ponenda Civitate Rigenſi ad manus, & ad liberam diſpoſitionem Domini noſtri Papæ, pro-

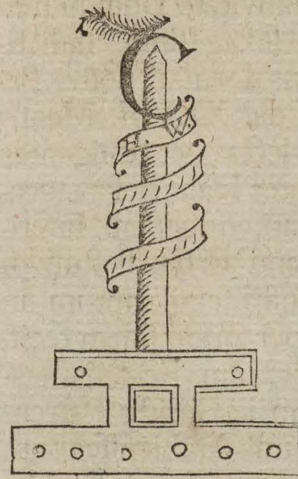
tunc

ANNO 1387.

tunc per antedictum Reverendum in Chriſto Patrem Dominum FRANCISCUM Cardinalem ad hæc Commiſſarium a Sede Apoſtolica ſpecialiter deputatum, & poteſtatem executoriam Epiſcopi Aroſienſis, & aliorum Coexecutorum eiusdem revocatas, totaliter amotas, & ſublatas, revocatam penitus, ſublatam, & amotam fore, & Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres Ordinis Sanctæ Mariæ Domus Theutonicorum in Livonia prætextu dictorum proceſſuum in ſimilibus & extra non eſſe evitandos, ſingulis Dominicis diebus, & feſtivis in veſtris Eccleſiis multitudine populi aggregata publice nuntietis, & nuntiandum faciatis, quos et nos etiam tenore præſentium ſimili modo denuntiamus. Quidquid autem de et ſuper præmiſſis feceritis, nobis per veſtras certi tenoris Literas authenticas veſtris Sigillis ſigillatas, aut præſens Inſcriptum, ſeu præſentia inſcripta harum noſtrarum Literarum ſeriem, ſeu certam deſignationem continentes, ſeu continentia, cum remiſſione præſentium, ſi opus fuerit, et requiſiti fueritis, fideliter intimare curetis, præfatas quoque Literas, et hunc noſtrum proceſſum penes dictos Magiſtrum, et Fratres, aut eius Procuratorem volumus remanere, & non per vos, vel aliquem veſtrum, aut quemvis alium contra ipſorum, vel Procuratoris ſui voluntatem quomodolibet detineri, contrarium vero facientes trium dierum canonica monitione præmiſſa in his ſcriptis Excommunicationis ſententia innodamus, abſolutionem vero omnium præmiſſorum nobis, & ſuperioribus, modo ſpeciali, & expreſſe reſervantes. In quorum omnium fidem, & teſtimonium præſentes Literas, ſeu præſens publicum Tranſumptum huiusmodi noſtrum proceſſum continens, per Notarium publicum infraſcriptum ſcribi, & publicari mandavimus, ac noſtri Sigilli fecimus appenſione muniri. Datum & Actum Gryſpeswald Anno Domini milleſimo trecenteſimo LXXXVII. Indictione decima, Menſis Februarii, die XXV. hora veſperarum vel quaſi, Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris, ac Domini noſtri, Domini URBANI divina providentia Papæ VI. Anno nono, Præſentibus honorabilibus Viris Dominis Magiſtro Joanne Sundis Presbytero, Joanne Joden, Mathia Vokenetzen, Roperto Deghedn, & Ulrico Scaden Clericis Notariis publicis Caminenſis, et Tarbatenſis Diœceſis, teſtibus ad præmiſſa vocatis, ſpecialiter et rogatis.

sic in Originali.

Et Ego Henricus dictus Vilde Clericus Caminenſis Diœceſis Publicus Imperiali authoritate Notarius præmiſſis omnibus, et ſingulis, dum ſic per Venerabilem Virum Dominum, et Magiſtrum Euchardum de Wampen Præpoſitum Gryspelvaldenſem præfatum, ut præmittitur, agerentur, et fierent, una cum prænominatis teſtibus præſens interfui, eaque ſic fieri

vidi, et audivi, et de Mandato eiusdem Domini, et Magiſtri Euchardi Præpoſiti in hanc publicam Formam redegi, quam manu mea propria conſcripſi, ſignoque et nomine meis ſolitis, et conſvetis una cum appenſione Sigilli dicti Domini Euchardi Præpoſiti ſignavi, et roboravi rogatus, et requiſitus in teſtimonium omnium, et ſingulorum præmiſſorum.

LXI.

1389.

BONIFACIUS *Papa* IX. *innovat Literas* ALEXANDRI IV. *quibus poſſeſſiones, quas enumerat, ac Epiſcopatus ſubiectos, nec non prærogativas Archiepiſcopales Archiepiſcopatus Rigenſis confirmat, ſub alia renovatione* CLEMENTIS IV. Dat. Romæ, die 10. Junii. Anno 1389. *Ex Originali.*

BONIFACIUS Epiſcopus Servus Servorum Dei ad futuram rei memoriam. Exigunt merita ſinceræ devotionis, et fidei, quam Venerabilis Frater noſter Joannes Archiepiſcopus Rigenſis ad nos, et Romanam gerit Eccleſiam, ut votis ſuis, in his præſertim, quæ ſuorum, ſuæque Rigenſis Eccleſiæ Jurium conſervationem reſpiciunt, favorabiliter annuamus. Sane dudum felicis recordationis ALEXANDER Papa IV. Prædeceſſor noſter, Archiepiſcopo Rigenſi, qui tunc erat, eiusque Succeſſoribus canonice ſubſtituendis, certum Privilegium conceſſit, prout in patentibus Literis piæ memoriæ CLEMENTIS Papæ IV. Prædeceſſoris noſtri, in quibus tenor dicti Privilegii de verbo ad verbum eſt inſertus, plenius continetur. Quare pro parte dicti Joannis Archiepiſcopi nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut cum literæ huiusmodi incipiant vetuſtate conſumi, Privilegium ipſum innovare de benignitate Apoſtolica

ANNO 1389.

dignaremur. Nos igitur huiusmodi ſupplicationibus inclinati, Privilegium prædictum, cum Literas ipſas, quarum tenor de verbo ad verbum inferius annotatur, in Cancellaria noſtra inſpici fecerimus diligenter, auctoritate Apoſtolica innovamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Per hoc autem nullum alicui de novo Jus acquiri volumus, ſed antiquum tantummodo conſervari. Tenor vero dictarum literarum talis eſt. CLEMENS Epiſcopus Servus Servorum Dei. Venerabili Fratri Archiepiſcopo Rigenſi ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Tenorem cuiusdam Privilegii felicis recordationis ALEXANDRI Papæ Prædeceſſoris noſtri, repertum in Regeſtro ipſius, ad tuæ ſupplicationis inſtantiam, de verbo ad verbum præſentibus fecimus annotari, qui talis eſt: ALEXANDER Epiſcopus Servus Servorum Dei. Venerabili Fratri Archiepiſcopo Rigenſi, eiusque Succeſſoribus canonice ſubſtituendis in perpetuum. Cum univerſis Eccleſiae Sanctæ filiis debitores ex iniuncto nobis, a Deo Apoſtolatus officio exiſtamus, illis tamen locis, atque perſonis propenſiori Nos convenit caritatis ſtudio adeſſe, quæ ad Sedem Apoſtolicam noſcuntur ſpecialius pertinere. Quo circa Venerabilis in Chriſto Frater Archiepiſcope, tuis iuſtis poſtulationibus clementer annuimus, & Eccleſiam Rigenſem, cui Deo Actore præeſſe dinoſceris, ſub Beati Petri, & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti Privilegio communimus, ſtatuentes, ut quascunque poſſeſſiones, quæcunque bona eadem Eccleſia in præſentiarum iuſte, ac canonice poſſidet, aut in futurum conceſſione Pontificum, largitione Regum, vel Principum, oblatione fidelium, ſeu aliis iuſtis modis præſtante Domino poterit adipiſci, firma tibi, tuisque Succeſſoribus, & illibata permaneant, in quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis: Locum ipſum, in quo præfata Eccleſia ſita eſt, cum omnibus pertinentiis ſuis, Civitatem Rigenſem, cum pertinentiis omnibus ſuis, ſalvo iure dilectorum filiorum Magiſtri, & Fratrum Hoſpitalis Sanctae Mariae Theutonicorum, Caſtra quæ Thoreda, Lennebarde, Reſculæ, Rennin, Dolen, Kerpolmæ, Cotenhuſen, Aſſucen, & Lepene vulgariter nuncupantur, cum omnibus pertinentiis eorundem, montem Gerzuchen communiter appellatum, cum omnibus pertinentiis ſuis, domos, terras, prata, nemora, ſilvas, poſſeſſiones, piſcarias, paſcua, molendina, & decimas, quæ habetis in locis Semigalliæ, ſalvo iure dictorum Magiſtri, & Fratrum Hoſpitalis Sanctae Mariae Theutonicorum, Upemolle, Merzepole, Telowe, & Seloniae vulgariter appellatis, cum terris, pratis, nemoribus, uſuagiis, & paſcuis in boſce, & plano, in aquis, & molendinis, in viis, & ſemitis, & omnibus aliis libertatibus, & immunitatibus ſuis. Epiſcopatus quoque inferius annotatos, Rigenſi Eccleſiae, prout dicitur, Metropolitico iure ſubiectos, tibi, Succeſſoribusque tuis iure Romanae Eccleſiae, ac prædictorum Magiſtri, & Fratrum Hoſpitalis Sanctae Mariae Theutonicorum, in omnibus, & per omnia ſemper ſalvo; authoritate Apoſtolica confirmamus, videlicet Epiſcopatum Oſilienſem, Tharbatenſem, Curonienſem, Vironienſem, Culminenſem, Varmienſem, Pomeſanienſem, Sambienſem, Ruthemenſem, & Verſanienſem, uſum quoque Pallii Pontificalis, videlicet Officii plenitudinem, tuæ Fraternitati, Apoſtolicæ Sedis liberalitate largimur, quo infra Eccleſiam tuam utaris diebus inferius annotatis: videlicet in Nativitate Domini, feſtivitate Protomartyris Stephani, Circumciſione Domini, Epiphania, Dominica in Ramis Palmarum, Cœna Domini, Sabbatho Sancto, Paſcha, feria ſecunda poſt Paſcha, Aſcenſione, Pentecoſten, tribus feſtivitatibus Beatae Mariae, Natali Beati Joannis Baptiſtae, ſolemnitatibus omnium Apoſtolorum, Commemoratione omnium Sanctorum, Dedicationibus Eccleſiarum, Anniverſario tuæ Conſecrationis die, Eccleſiae tuae Principalibus feſtivitatibus, Conſecrationibus Epiſcoporum, & Ordinationibus Clericorum. Ad hæc Cimeteria Eccleſiarum, & Eccleſiaſtica Beneficia nullus hæreditario iure poſſideat, quod ſi quis facere præſumpſerit, cenſura canonica compeſcatur. Præterea quod communi aſſenſu Capituli tui, vel partis conſilii ſanioris in tua Diœceſi, per te vero, vel Succeſſores tuos, fuerit canonice inſtitutum, ratum, & firmum volumus permanere. Prohibemus inſuper, ne excomunicatos, vel interdictos tuos ad officium, vel communionem eccleſiaſticam ſine conſcientia, & aſſenſu tuo quisquam admittat aut contra Sententiam tuam canonice promulgatam, aliquis venire præſumat, niſi forte periculum mortis immineat, aut dum præſentiam tuam habere nequiverit, per alium ſecundum formam Eccleſiæ, ſatisfactione præmiſſa, oporteat ligatum abſolvi. Sacrorum quoque Canonum authoritatem ſequentes, ſtatuimus, ut nullus Epiſcopus vel Archiepiſcopus absque tuo conſenſu conventus celebrare,

cau-

Anno 1389.

cauſas etiam vel Eccleſiaſtica negotia in tua Diœceſi, niſi per Romanum Pontificem, vel eius Legatum fuerit eidem iniunctum, tractare præſumat, ſtatuentes præterea, ut nullus cuiuscunque Ordinis Clericus Eccleſias ſibi conceſſas ad ius Rigenſis Archiepiſcopi pertinentes, ſine conſcientia, & conſenſu tuo, ſeu Succeſſorum tuorum, faciat cenſuales, vel in cuiusquam transferat poteſtatem, & ſi factum fuerit, irritum habeatur. Libertates quoque, & Immunitates, & antiquas, & rationabiles conſvetudines Eccleſiae tuae acceptas, & hactenus obſervatas, ratas habere, & eas perpetuis temporibus permanere ſancimus, porro Crucem, & vexillum Dominicum, ſcilicet per Provinciam, & Epiſcopatus tibi Metropolitico iure ſubiectos, ante te deferendi licentiam impertimur. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatam Eccleſiam temere perturbare, aut eius poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, imminuere, ſeu quibuslibet vexationibus fatigare, ſed omnia integra conſerventur eorum, pro quorum gubernatione, ac ſuſtentatione conceſſa ſunt, uſibus omnimodis profutura. Salva Sedis Apoſtolicae authoritate. Si qua igitur in futurum Eccleſiaſtica, Secularisque perſona hanc noſtrae Conſtitutionis paginam, ſciens contra eam temere venire temptaverit, ſecundo, tertiove commonita, niſi reatum ſuum congrua ſatisfactione correxerit, poteſtatis, honorisque ſui careat dignitate, reamque ſe divino iudicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & a ſacratiſſimo Corpore, & Sanguine Dei, & Domini Redemptoris noſtri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictae ſubiaceat ultioni. Cunctis autem eodem loco ſua iura ſervantibus ſit Pax Domini noſtri Jesu Christi, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum iudicem præmia æternae pacis inveniant *Amen, Amen, Amen.* Datum Neapoli per manum Guilhelmi Magiſtri Scholarum Parmenſium, Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Vicecancellarii, ſecundo Calendas Aprilis, indictione decima tertia, Incarnationis Dominicæ Anno 1255. Pontificatus Domini Alexandri Papæ quarti, anno primo. Nolumus autem per hoc ius novum acquiri alicui; ſed antiquum tantummodo conſervari. Datum Viterbii ſecundo Idus Martii, Pontificatus noſtri anno tertio. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam noſtræ Innovationis, Confirmationis, & Voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum quarto Idus Junii, Pontificatus noſtri anno primo.

Anno 1389.

LXII.

1390.

Aggravatio Magiſtri, & Fratrum Ordinis Theutonici in Livonia, quod poſt latam Sententiam de reddenda Archiepiſcopo Rigenſi Civitate Rigenſe, triginta annis Sententiam excommunicationis ſuſtinuerint. Datum Romæ die 10. Novembr. Anno 1390. *Ex Originali.*

Vniverſis, & ſingulis Chriſti Fidelibus, & præſertim Almaniæ Nationis. Bartholomæus Miſeratione divina tituli Sanctae Potentianae, Sanctae Romanae Eccleſiae Presbyter Cardinalis, Judex Executor, ſive Commiſſarius a Domino noſtro Papa ad infraſcripta ſpecialiter deputatus, ſalutem in Domino ſempiternam, & præſentibus fidem indubiam adhibere, noſtrisque huiusmodi, imo verius Apoſtolicis firmiter obedire mandatis. Dudum tempore felicis recordationis Domini Innocentii divina Providentia Papæ VI. coram bonæ memoriæ Domino Francisco quondam tituli Sancti Marci Presbytero Cardinali, ex Commiſſione Apoſtolica ſuper hæc, per dictum quondam Dominum Innocentium Papam ſibi facta, inter Reverendum in Chriſto Patrem Dominum Uromoldum quondam Archiepiſcopum Rigenſem ex parte una, & Religioſos Viros Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres Hoſpitalis Beatae Mariae Theutonicorum Ieroſolimitanenſis per Livoniam conſtitutos de & ſuper Civitate Rigenſi, ſeu iure Dominii eiusdem, & rebus aliis in ea ipſa deductis, & ipſorum occaſione, parte ex altera orta, ſeu mota cauſa, ſive quæſtionis materia, tandem ipſe quondam Dominus Franciscus Cardinalis, Judex, & Commiſſarius in ipſa cauſa, ſeu cauſis cum partibus antedictis, ſeu earum legitimis Procuratoribus, & inter partes ipſas legitime procedens, ſervatis ſervandis, ſuam in cauſa ipſa infraſcriptam tulit definitivam Sententiam, & promulgavit, per quam inter cætera pronunciavit, decrevit, & declaravit, prædictam Civitatem Rigenſem pertinuiſſe, & pertinere iure Dominii, ſeu quaſi, ad prædictum Dominum Archiepiſcopum Rigenſem, et ipſius

Anno 1390.

Eccleſiam Rigenſem, in ſpiritualibus, et temporalibus pleno iure, ac præfatos Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, et Fratres dicti Hoſpitalis, a poſſeſſione, et detentione Civitatis eiusdem fuiſſe, et eſſe amovendos, et ipſos finaliter amovit, ac etiam pronunciavit eosdem Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, et Fratres dimittere debere plene, et libere, ac expedite ipſam Civitatem præfato Domino Archiepiſcopo, et eius Eccleſiae Rigenſi, per eosdem Archiepiſcopum, et eius Eccleſiam libere, et pacifice poſſidendam, ac ipſos Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, et Fratres ad dimiſſionem huiusmodi dictae Civitatis finaliter condempnavit, eisdemque Magiſtro, Præceptoribus, Commendatoribus, et Fratribus ſuper his ſilentium perpetuum impoſuit. Et deinde idem quondam Dominus Franciscus Cardinalis Judex, et Commiſſarius vigore cuiusdam alterius Commiſſionis Apoſtolicae ſibi ſuper hoc expoſt factae, ſic primum dictam Sententiam inter cætera interpretatus eſt, et declaravit, quod præfatis Magiſtro, Præceptoribus, Commendatoribus, et Fratribus ſuper ſuis redditibus, bonis, et iuribus, ſi quae eis forſitan in dicta Civitate competerent, Dominium tamen dictæ Civitatis non tangentibus, quae ipſi habebant ante Annum Domini milleſimum, trecenteſimum viceſimum, nullum voluerit præiudicium generare. Super Caſtro vero quod dicti Magiſter, Præceptores, Commendatores, et Fratres iure habent, et tenent in dicta Civitate, pronunciavit, decrevit, et declaravit, quod dictus Archiepiſcopus infra quatuor annos a die Reſurrectionis Dominicae Feſti tunc immediate ſequentis, conſtrueret, et reædificaret ſæpedictis Magiſtro, Præceptoribus, Commendatoribus, et Fratribus in loco apud Sanctum Georgium, Caſtrum tale ſive Domum, quale ipſi antea habebant in Civitate, et loco præmiſſis, et ſi dictus Archiepiſcopus idem Caſtrum prædictum infra dictos quatuor annos non conſtrueret, et perficeret, quod extunc dicti Magiſter, Præceptores, Commendatores, et Fratres dictum Caſtrum prout tenent, et poſſident, in antea potuiſſent tanquam ſuum proprium tenere, niſi ſtetiſſet per ipſos, vel ipſi impedimentum præſtitiſſent per ſe, vel alium, ſive alios quomodolibet, publice, vel occulte, directe, vel indirecte, quominus Dominus Archiepiſcopus dictum Caſtrum, ſive Domum infra ſæpedictos quatuor annos conſtruere, et reædificare potuiſſet, vel ſi per dictos Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres ſteterit, quominus ipſi huiusmodi Domum, & Caſtrum, quod tunc erat, reædificandum habere potuiſſent, quod extunc Caſtrum, quod nunc in dicta Civitate tenent, & poſſident, demoliri, & deſtruere debent, & tenentur ſuis propriis ſumptibus, et expenſis, prout hæc, & alia in ipſius bonæ memoriæ quondam Domini Francisci Cardinalis, Judicis, & Commiſſarii Sententia, et eius declaratione latius, & ſerioſius continentur. Quaquidem, ut præfertur, lata definitiva Sententia, cum ſua declaratione ulla approbatione ſuſpenſa, in rem iudicatam transacta, & ſuper ipſa Literis Apoſtolicis Executorum, dicto felicis recordationis Domino Innocentio Papa VI. adhuc in humanis agente, per partem dicti Domini Archiepiſcopi impetratis, & obtentis, dictis ſuper hæc Executoribus deputatis, bonae memoriae Dominus Stephanus quondam Arelatenſis Archiepiſcopus, Executor una, cum quibusdam ſuis in hac parte Collegis, cum illa Clauſula: *Quatenus vos, vel duo, aut unus veſtrum, per vos, vel alium, ſeu alios &c.* in dictis Literis Executorialibus ſpecialiter deputatus, volens Mandatum Apoſtolicum huiusmodi, prout tenebatur, debitæ executioni demandare, ſuos ſuper prædictis Literis Apoſtolicis, ſuper dicta executione obtentos, debitos fecit, & fieri mandavit proceſſus, per quos authoritate Apoſtolica, qua fungebatur in hac parte, monuit, & requiſivit primo, ſecundo, & tertio peremptorie, communiter, & diviſim præfatos Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres, eisque in virtute ſanctae obedientiae, & ſub Excommunicationis pœna, quam in ipſos Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres, & eorum quemlibet tulit, & promulgavit in ſcripto, niſi facerent, & adimplerent, quæ mandabat, diſtricte præcipiendo mandavit, quatenus infra tertium competentem terminum, eis, & eorum cuilibet communiter, & diviſim propterea per ipſum Dominum Archiepiſcopum Executorem ſtatutum, & aſſignatum Dominium dictae Civitatis Rigenſis, & eius poſſeſſionem, ſeu quamlibet eorum, vacuum, & expeditum, liberam, vacuam, & expeditam, iuxta tenorem & efficaciam ſupradictae definitivae Sententiae, ac huiusmodi ſuorum proceſſuum, prout ad ipſos Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres, & eorum quemlibet pertinebat, penitus dimitterent, quod facere minime curaverint, & dictis monitionibus, & Mandatis dicti Domini quon-

Anno 1390.

quondam Executoris, imo verius Apostolicis parere, & obedire contemserint, dictam Excommunicationis Sententiam in eos, et quemlibet eorum, ut præmittitur, latam damnabiliter incurrerunt. Quam quidem Excommunicationis Sententiam ipsi sic excommunicati, per triginta annos sustinuerunt, prout adhuc sustinent, in clarum Sanctae Matris Ecclesiae contemptum, omniumque Christi fidelium perniciosum exemplum, ac suarum animarum damnabile detrimentum. Deinde vero dicto felicis recordationis Domino INNOCENTIO Papa VI. ac sanctae memoriae Domino URBANO Papa V. & piae recordationis Domino GREGORIO Papa XI. nec non recolendae memoriae Domino URBANO Papa VI. prout Altissimo placuit Creatori, successive de medio sublatis, & Sanctissimo in Christo Patre, & Domino nostro, Domino BONIFACIO divina providentia Papa IX. ad apicem Summi Apostolatus assumpto, ipsique Domino nostro Papæ, pro parte Reverendi in Christo Patris Domini Joannis Archiepiscopi Rigensis, & ipsius Ecclesiae in Consistorio publico expositio, & supplicatio fuit facta, prout et quemadmodum eiusdem expositionis, sive supplicationis cedula ipsi Domino nostro Papae porrecta, latius, & seriosius continetur, eiusdemque cedulae tenor de verbo ad verbum dignocitur esse talis: *Beatissime Pater: exponitur Sanctitati Vestræ pro parte devoti Viri Archiepiscopi, & Ecclesiæ suæ Rigensis. Licet dudum, scilicet de Anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo nono, de Mense Octobri, per bonæ memoriæ Dominum* FRANCISCUM *tituli Sancti Marci Presbyterum Cardinalem, pro eodem Archiepiscopo, & Ecclesia sua Rigensi, lata fuit definitiva Sententia, contra, & adversus Magistrum, Præceptores, Commendatores, Conventum, & Fratres Sanctæ Mariæ Ordinis Theutonicorum, quæ ulla appellatione suspensa, in rem transivit iudicatam, per quam ipsa Civitas dicto Archiepiscopo, & Ecclesiæ Rigensi in spiritualibus, & temporalibus pleno iure fuerat adiudicata, dictique Magister, Præceptores, Commendatores, & Fratres ad ipsius Civitatis liberam, & expeditam dimissionem, ipsique Archiepiscopo libere possidendam, fuerunt condempnati, ipsiusque Sententiæ Declaratio die Mensis Decembris, Anni supradicti per eundem Cardinalem fuerat subsecuta, pro cuius Executione Reverendi Patres, & Domini Archiepiscopi Arelatensis, & Arosiensis, ac Tarbatensis Episcopus cum clausula: Quatenus vos, vel duo, aut unus vestrum, per vos, seu alium, vel alios &c. fuerunt deputati, qui per se, & suos subexecutores coniunctim, & divisim, plures, & divisos processus contra dictos Magistrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres pro executione dictæ Sententiæ fulminarunt; quandoquidem processus antedictis Magistro, Præceptoribus, Commendatoribus, & Fratribus de Anno Domini millesimo, trecentesimo sexagesimo primo die X. Mensis Maij fuerunt solenniter publicati, & diligenter intimati, quibus a tempore dictæ publicationis, & intimationis parere minime curaverunt, sicut adhuc non curant hodierno die, quinimo Sententias excommunicationis, & pœnas dictorum processuum damnabiliter incurrerunt, in quibus usque ad triginta Annos notorie sorduerunt, & steterunt indurati, quorum processuum vigore, iidem Magister, Præceptores, Commendatores, & Fratres in Civitate, & Diœcesi Rigensi, ac in pluribus Civitatibus maritimis, per nonnulla templa publice denunciabantur excommunicati, & hodie ut tales vitantur in divinis; quare supplicatur Beatitudini Vestræ pro parte dicti Archiepiscopi, & Ecclesiæ vestræ Rigensis, quatenus alicui de Reverendissimis Prælatis, & Dominis Cardinalibus committere dignetur, & mandare, quatenus dictos processus observet, & continuet, observarique, & continuari faciat, ipsosque aggravet, & reaggravet, ponendo in Castro Rigensi, Zeghelwaldensi, Vendensi, ac aliis eorum Castris, & Oppidis Diœcesis Rigensis Ecclesiarum, interdicendo, ac mandando eisdem sub magna, & gravi pœna pecuniaria, Cameræ Apostolicæ applicanda, ac sub pœna infractionis, & amissionis omnium suorum Privilegiorum, nec non omnis commoditatis, & lucri, si quod ex Sententia supradicti Domini Cardinalis quovis modo poterant consequi, aut reportare, quatenus dictæ Sententiæ infra terminum temporis eis præfigendum, realiter, et integre pareant cum potestate insinuandi, publicandi, & exequendi Processus super hæc fulminandos, per eandem Ecclesiam in locis distantibus ultra unam, vel duas dietas, de quibus tamen verisimile sit, quod huiusmodi publicatio, insinuatio, & executio, ad dictorum Magistri, Præceptorum, Commendatorum, & Fratrum, vel suorum Procuratorum notitiam poterit pervenire, cum ad ipsos pro huiusmodi processibus exequendis tutus non pateat accessus, non obstantibus Constitutionibus de una, vel duabus dietis, & aliis Privilegiis, dicto Ordini concessis, et indultis, etiamsi de eis expressa mentio foret habenda, ac cæteris in contrarium editis non obstantibus quibuscunque.* Ipse Dominus noster Papa Reverendissimo in Christo Patri, & Domino, Domino BARTHOLOMÆO tituli Sancti Martini in montibus Presbytero Cardinali, Reatinensi vulgariter nuncupato, vivae vocis oraculo, super hoc sibi facto commisit, & mandavit, quod super expositis in dicta expositionis, sive supplicationis cedula, se informaret, si, & prout de iure foret. Etsi Magister, Præceptores, Commendatores, & Fratres dicti Hospitalis Sanctæ Mariæ Theutonicorum Ierosolimitani in dicta expositionis, sive supplicationis cedula nominati non venirent absolvendi, quod ipse Dominus Cardinalis Judex, & Commissarius Sententias, & Processus, de quibus in dicta expositionis cedula mentio haberetur, & in locis de quibus in prædicta cedula expositionis fit mentio, aggravaret, & reaggravaret, & aggravari, & reaggravari faciat, etiam per Edictum, prout in eadem expositionis, sive subscriptionis cedula extat petitum. Quo sic dicto Domino Cardinali REATINO Judici Executori, & Commissario, iuxta commissum, antequam ipse Dominus Cardinalis Executor, & Commissarius in causa, seu negotio huiusmodi ad aliquos actus processisset, idem se a Curia Romana absentavit, post cuius absentationem prælibatus Dominus noster Papa Reverendissimo in Christo Patri, & Domino, Domino Ludovico Sancti Adriani Sacræ Romanæ Ecclesiæ Diacono Cardinali, Flisco nuncupato, propter dicti Domini Cardinalis Reatinensis absentiam, causam, seu negotium huiusmodi oraculo vivæ vocis super hoc sibi facto, prout Domino Cardinali Reatinensi, ut præmittitur, extiterat commissum, commisit, & huiusmodi Commissione dicto Domino Cardinali de Flisco Executori, & Commissario, ut præmittitur facta, ipsosque antequam in causa huiusmodi ad aliquem actum procederet, etiam a Romana Curia notorie absentato, sæpedictus Sanctissimus in Christo Pater, & Dominus noster, Dominus BONIFACIUS divina Providentia Papa IX. propter ipsius Domini Cardinalis de Flisco absentiam, nobis Bartholomæo Cardinali, Judici, Executori sive Commissario præfato causam, & negotium huiusmodi nobis commisit resumendum, & ulterius exequendum, ac fine debito terminandum, prout & quemadmodum supradictis Dominis Reatinensi, & de Flisco Cardinali successive fuerat commissum, cum omnibus, & singulis suis contingentiis, incidentiis, dependentibus, & concernentibus. Cuius quidem nobis factæ Commissionis vigore, & authoritate Nos in causa, seu negotio huiusmodi ulterius debite procedere volentes, tandem de, & super omnibus, & singulis in præscripta Expositionis sive Supplicationis cedula contentis, & descriptis, & etiam de non tuto accessu nobis sufficienter, & legitime informatis, die, & hora inferius annotatis, fuimus per honorabilem Virum Magistrum Hermanum Keyser in Curia Romana Procuratorem Principalem, ac Procuratorem, & procuratorio nomine supradicti Reverendi Patris Domini Archiepiscopi Rigensis, & eius Ecclesiae prædictae, prout de suæ Procurationis mandato nobis legitimam fecit fidem, per legitima documenta, circa revocationem Procuratorum, alias per ipsum substitutorum, cum instantia debita requisiti, quatenus ad continuationem Processuum prædictorum, & aggravationem Excommunicationis, sive Sententiae prælibatae procederemus, sibique Literas aggravatorias per Edictum publicum in Romana Curia, & in vicinis partibus affigendum, in forma solita, & consveta decernere, & concedere dignaremur. Nos igitur BARTHOLOMÆUS Cardinalis, Executor, & Commissarius præfatus, attendentes, requisitionem huiusmodi fore iustam, & consonam rationi, & quia crescente malitia, crescere debet & pœna, & ne ipsi sic excommunicati ulterius in sua malitia glorientur, & ne etiam, eorum perversitas aliis transeat in exemplum, authoritate Apostolica supradicta, qua fungimur in hac parte, tenore præsentium, & per huiusmodi præsens publicum Edictum, in iudicio publico Literarum Apostolicarum dicti Domini nostri Papæ publice legendum, ac valvis, seu portis Ecclesiae Sancti Michaelis Archangeli, pro audientia publica causarum Sacri Palatii Apostolici deputatae, ac Basilicae Principis Apostolorum de Vrbe, nec non in Civitate Lubicensi, & Oppido Sundensi, Vermensis Diœcesis, tanquam in locis vicinis affigendos supradictos processus, & Sententiam Excommunicationis prædictam, in prædictos Magistrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres, ac eorum quemlibet latam, & promulgatam, duximus aggravandos, & aggravamus per præsentes. Monemus etiam per idem publicum Edictum primo, secundo, & tertio peremptorie omnes, universos, & singulos Christicolas utriusque sexus ubicunque constitutos, communiter, & divisim, eisque nihilominus, & eorum cuilibet in virtute Sanctae obedientiae, & pœna infrascripta

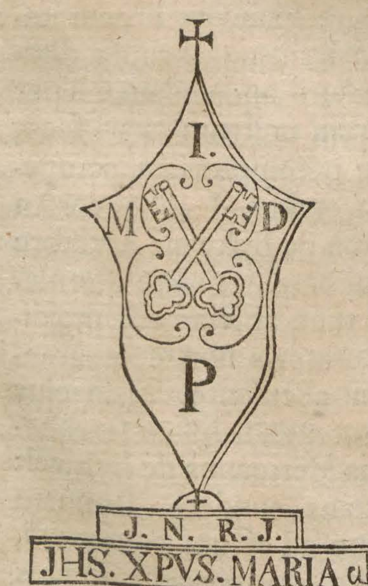
ANNO 1390.

pta diſtricte præcipiendo, mandamus, ne de cætero ipſi, vel eorum alter cum prædictis Magiſtro, Præceptoribus, Commendatoribus, ac Fratribus ſeu eorum quolibet, ſicut præmittitur excommunicatis, & aggravatis in aliquo participationis ritu participare, ſeu communicare præſumant, ſeu præſumat, alioquin in ipſos, & eorum quemlibet, niſi a participatione huiusmodi, infra triginta dierum ſpatium, a die publicationis, & affictionis Præſentium computando, omnino deſiſterent, ſeu deſiſtat, quorum triginta dierum decem pro primo, decem pro ſecundo, & reliquos decem dies pro tertio, & peremtorio termino, ac monitione canonica eis univerſis, & ſingulis præfigimus, & aſſignamus, ſingulariter in ſingulos Excommunicationis Sententiam ferimus in his ſcriptis, & etiam promulgationis: Certificantes nihilominus eosdem ſic excommunicatos, & aggravatos, ac alios cum eisdem contra huiusmodi noſtri Mandati, imo verius Apoſtolici tenorem participantes, quod niſi huiusmodi paruerint Mandatis, nos contra ipſos, & eorum quemlibet ad reaggravationem Sententiarum huiusmodi, & alias arctius procedemus, prout iuris fuerit, atque rationis. Loca vero audiendi publice, ac valvarum, ſeu portarum, tanquam publica, & idonea ad huiusmodi noſtras Literas aggravatorias, ad inſtar Edictorum publicorum, quæ olim in albo Prætorum ſcribebantur, duximus eligenda, quae præſentes noſtras Literas ſuo quaſi ſonoro præconio, & patulo indicio publicabunt, in quibus ipſas noſtras Literas præmiſſo termino decrevimus publicandas, ne præfati ſic excommunicati, & aggravati, ac requiſiti, vel eorum aliquis, de prædictis, & infra ſcriptis excuſationem, ſeu ignorantiam prætendere valeant aliqualem, cum non ſit veriſimile apud ipſos incognitum remanere, quod tam patenter, & notorie omnibus extitit publicatum. Volentes nihilominus, & prædicta authoritate Apoſtolica decernentes, quod prædicta omnia, & ſingula præfatos excommunicatos, & aggravatos, ac monitos, & requiſitos ſic arceant, & adſtringant, & perinde valeant, ac ſi in eorum propriis perſonis huiusmodi noſtrae Literae fuiſſent, & eſſent executæ. Mandamus inſuper, & expreſſe præcipimus authoritate Apoſtolica ſupradicta, Reverendis in Chriſto Patribus, & Dominis, Dominis Archiepiſcopis, Epiſcopis, nec non univerſis, & ſingulis Dominis Abbatibus, Prioribus, Præpoſitis, Decanis, Archidiaconis, Theſaurariis, Cantoribus Scholaſticis, Miniſtris, Gardianis, Præceptoribus quibusvis, Canonicis tam Cathedralium, quam Collegiatarum, ſeu Parochialium Eccleſiarum Rectoribus, Vicariis perpetuis, curatis, et non curatis, ac loca tenentibus, ſive vices gerentibus, eorundem Capitulis, Collegiis, Vniverſitatibus, Altariſtis, cæterisque Presbyteris, & Capellanis beneficiatis, et non beneficiatis, ac Notariis, ſive Thabellonibus publicis ubilibet conſtitutis, cuiuscunque dignitatis, ſtatus, gradus, aut conditionis exiſtant, & eorum cuilibet in ſolidum in virtute ſanctae obedientiae, & ſub pœnis infraſcriptis, quatenus infra ſex dies poſt publicationem præſentium ipſis, ſeu alteri ipſorum factam immediate ſequentes, quorum ſex dierum duos pro primo, duos pro ſecundo, & reliquos duos dies pro tertio, & peremptorio termino, ac monitione canonica eis univerſis, & ſingulis præfigimus, & aſſignamus, ut præfatos Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres, ut præmittitur, excommunicatos, & aggravatos, in eorum Eccleſiis, dum inibi divina celebrabuntur officia, & fidelis populus ad ipſa divina audienda ibidem convenerit, campanis pulſatis, & candelis accenſis, & demum extinctis, palam, & publice ſingulis diebus Dominicis, & Feſtivis denuntient, ſeu denuntiari faciant, quos nos etiam ſic tenore præſentium denuntiamus, ut a cunctis Chriſti Fidelibus arctius evitentur, & evitari faciant, & procurent, & etiam a denuntiatione huiusmodi non ceſſantes, donec iidem ſic excommunicati, et aggravati ad gremium Sanctae Matris Eccleſiae redierint, & prædictis Mandatis Apoſtolicis paruerint, ac ſuum abſolutionis beneficium meruerint obtinere. Quodſi forte huiusmodi noſtris Mandatis imo verius Apoſtolicis non paruerint, ſeu eorum alter non paruerit cum effectu, Nos in ipſos, & eorum quemlibet, ſingulariter in ſingulos, dicta ſex dierum canonica monitione præmiſſa, exnunc, prout extunc, et extunc, prout exnunc excommunicationis Sententiam ferimus in his ſcriptis, et etiam promulgamus; dictis vero Dominis Archiepiſcopis, Epiſcopis, quibus deferendum duximus in hac parte, ſi huiusmodi Mandatis non paruerint, ſeu eorum alter non paruerit, dicta ſex dierum canonica monitione præmiſſa, ipſis, et eorum cuilibet ingreſſum Eccleſiae interdicimus in his ſcriptis. Etſi huiusmodi Interdictum per alios ſex dies prædictos immediate ſequentes ſuſtinuerint, vel eorum alter ſuſtinuerit, dicta canonica monitione præmiſſa, ipſos, et

et quemlibet ipſorum non parentium ſuſpendimus a divinis. Verum ſi præfatas Interdicti, et Suſpenſionis Sententias per alios ſex dies præfatos, duodecem immediate ſequentes, animo, quod abſit, ſuſtinuerint, ſeu eorum alter ſuſtinuerit indurato, eos, & quemlibet ipſorum inobedientes, ſimili canonica monitione præmiſſa, in his ſcriptis excommunicationis Sententia innodamus, abſolutionem vero omnium, & ſingulorum, qui præfatas noſtras Sententias, vel earum aliquam incurrerint quoquo modo, Nobis, vel Superiori noſtro tantummodo reſervamus. In quorum omnium, & ſingulorum fidem & teſtimonium præmiſſorum, præſentes noſtras Literas ſeu præſens publicum Inſtrumentum exinde fieri, & per Magiſtrum Petrum Notarium Publicum, & Scribam noſtrum infraſcriptum ſubſcribi, & publicari mandavimus, & in abſentia noſtri Sigilli, cum Sigillo Reverendiſſimi in Chriſto Patris, & Domini, Domini Landulfi Sancti Laurentii in Carcere Tulliano Diaconi Cardinalis, duximus appenſione muniri. Datum & Actum Romæ in hoſpitio habitationis noſtræ, ſub Anno a Nativitate Domini milleſimo trecenteſimo nonageſimo. Indictione tertia decima, die decima Menſis Novembris, hora veſperarum vel quaſi. Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris, & Domini noſtri, Domini BONIFACII Papæ IX. prælibati, Anno ſecundo. Præſentibus ibidem Reverendo in Chriſto Patre Domino Bertrando Epiſcopo Eugubino, ac Venerabilibus, ac diſcretis Viris Fratre Benedicto de Terdona Monacho Monaſterii Nonantulani, & Oſwaldo Anzelmi Clerico Argeſtinenſi, teſtibus ad præmiſſa vocatis ſpecialiter, & rogatis.

Et Ego Petrus de Avagone Clericus Lamberienſis Diœceſis Apoſtolica, & Imperiali authoritate Notarius, eiusdemq; Domini Cardinalis Judicis, & Commiſſarii Scriba, qui omnibus, & ſingulis ſupradictis, dum et prout per præfatum Dominum Cardinalem, Judicem, & Commiſſarium concederentur, &

fierent, præfatisque aggravationibus, excommunicationibus, dum, & ſic, ut præmittitur, prolatis, una cum prænominatis teſtibus præſens perſonaliter interſui, & ea de mandato, & authoritate dicti Domini Cardinalis Judicis, & Commiſſarii recepi, & in hanc Formam publicam redegi, ſed me aliis occupato negotiis, per alium fidelem meum ſcribi feci, ſignoque meo ſolito ſignavi requiſitus, & rogatus in teſtimonium præmiſſorum.

LXIII.

1391.

BONIFACIUS PP. IX. *Sibiricenſi, & Zvernenſi Epiſcopis committit, ut Decretum in cauſa inter Capitulum Rigenſe, & Proconſules, ac Communitatem Civitatis Rigenſis latum, executioni mandent. Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

BONIFACIUS Epiſcopus Servus Servorum Dei. Venerabilibus Fratribus Sibiricenſi, & Zvernenſi Epiſcopis, ac dilecto Filio Præpoſito Eccleſiae Lubicenſis ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Petitio dilectorum Filiorum Ioannis Præpoſiti, Decani, & Capituli Eccleſiae Rigenſis, Ordinis Sancti Auguſtini Nobis exhibita continebat, quod licet ius, ſeu poteſtas, & facultas tenendi, & teneri faciendi, videlicet in ambitu maioris unam, & aliam, Scholas prope Cimiterium Parochialis Sancti Petri, Rigenſis Eccleſiae pro tam iuvenibus, & adultis, quam quibuscunque aliis Scholaribus inſtruendis in Grammatica, Logica, Muſica, & aliis primitivis, ac liberalibus artibus, & ſcientiis, ac inſtrui faciendi in Scholis ipſis Scholares pro tempore antedictos, in artibus, & ſcientiis antedictis, ad eosdem Præpoſitum, Decanum, & Capitulum etiam de antiqua, ac approbata, & hactenus pacifice obſervata conſvetudine, ſolum & inſolidum pertineat, & tam ipſi Præpoſitus, Decanus, & Capitulum, quam etiam eorum Prædeceſſores, qui fuerunt pro tempore in eadem Maiori Eccleſia, fuiſſent, & tunc eſſent in pacifica poſſeſſione, vel quaſi, iuris, & poteſtatis, ac facultatis huiusmodi, etiam a tempore, cuius memoria non exiſtit, tamen Theodericus de Halle, Volfardus Ravenſlach Proconſules, Hermanus Vintermaſt, Theodericus Grave, et Hermanus de Hideuſce Conſules, ac Communitas Civitatis Rigenſis falſo aſſerentes, ius deputandi Rectorem pro tempore huiusmodi Scholae prope Cimiterium antedictum,

ANNO 1391.

ctum, pro inſtruendo Scholares in huiusmodi artibus, et ſcientiis ad eos pertinere, prædictos Præpoſitum, Decanum, et Capitulum, eisdem iure, ac poteſtate, et facultate, videlicet tenendi, et teneri faciendi pro inſtructione Scholarium prædictorum in eisdem artibus, et ſcientiis penes idem Cimiterium de facto ſpoliarunt, ac Rectorem pro inſtruendis eisdem Scholaribus in artibus, et ſcientiis antedictis in eadem Schola penes dictum Cimiterium deputarunt, et mandarunt, quod de cætero illi, qui in artibus, et ſcientiis antedictis inſtrui vellent in eadem Civitate, non illam in dicto ambitu, ut præfertur, ſed penes dictum Cimiterium ſcholas ſitas huiusmodi de cætero frequentare, et viſitare deberent, et etiam nonnullas inhibitiones, et præcepta alia fecerunt, per quae ſecus agentibus diverſas pœnas tunc expreſſas comminabantur, et impoſuerunt, ortaque propterea inter Præpoſitum, Decanum, et Capitulum ex una parte, nec non Proconſules, Conſules, et Communitatem prædictos ſuper Scholis, ac iure, et poteſtate, nec non inhibitionibus, mandatis, edictis, præceptis, pœnarum impoſitionibus, comminationibus, et ſpoliationibus antedictis, et eorum occaſione, ex altera materia quæſtionis, felicis recordationis VRBANUS Papa VI. Prædeceſſor noſter cauſam huiusmodi quondam Hermano de Inſula, Capellano Sedis Apoſtolicae, et Auditori Cauſarum Palatii Apoſtolici, ad inſtantiam Præpoſiti, Decani, et Capituli prædictorum, audiendam commiſit, et fine debito terminandam, non obſtante, quod cauſa ipſa de ſui natura ad Romanam Curiam legitime devoluta, et apud eam tractanda, et finienda non eſſet, et voluit ipſe Prædeceſſor, quod idem auditor ſummarie, ſimpliciter, et de plano, ac ſine ſtrepitu, et figura iudicii procederet in cauſa prædicta, et ſubſequenter ſicut Altiſſimo placuit, eodem Prædeceſſore vita functo, Nos divina favente Clementia ad apicem ſummi Apoſtolatus aſſumpti, omnibus Auditoribus cauſarum dicti Palatii commiſimus, ut omnes, et ſingulas cauſas, quas ex Commiſſionibus eiusdem Prædeceſſoris audiebant, et quae tempore obitus eiusdem Prædeceſſoris coram eis indeciſae pendebant, in eo ſtatu, in quo tempore huiusmodi obitus coram eis remanſerant, reſumerent, easque audirent, et fine debito terminarent, iuxta tenores Commiſſionum factarum eisdem. Coram quo quidem Hermano Auditore, Magiſtris Jacobo de Subinago, ſubſtituto per Magiſtrum Hermanum Keyſer Procuratorem Præpoſiti, Decani, & Capituli quotiens ipſum abeſſe contingeret, prout ad hoc idem Hermanus Keyſer ab ipſis Præpoſito, Decano, & Capitulo ſufficiens mandatum habebat, & eidem Auditori legitime conſtabat, ac Ioanne Gacztolw Procuratore Proconſulum, Conſulum, & Communitatum prædictarum in iudicio comparentibus, dicto Hermano Procuratore tunc abſente, & per Jacobum, ac Ioannem prædictos datis libellis, ac per eos de calumnia, & veritate dicenda in ipſius Auditoris præſentia, præſtitis iuramentis, traditisque per eos quibusdam poſitionibus, & articulis, & per ipſum Ioannem Procuratorem contra easdem poſitiones, & articulos, ſibi adverſe quibusdam exceptionibus datis, eodem Jacobo tunc exceptiones aliquas contra easdem poſitiones, & articulos partis ſibi adverſae dari non curante, productisque per eos quibusdam Literis authenticis, Inſtrumentis publicis, aliisque Juribus, & Munimentis, quibus partes ipſae uti voluerunt, & contra huiusmodi producta certis exceptionibus hinc inde datis pro parte ſua in cauſa huiusmodi in terminis ad hoc datis, tandem Nos cauſam huiusmodi dilecto filio Magiſtro Hermano de Bikwelt Capellano noſtro, et Auditori cauſarum Palatii prædicti, ex certis cauſis audiendam commiſimus, & fine debito terminandam, coram quo Jacobo, & Ioanne Procuratore prædictis in iudicio comparentibus, eodem Hermano Procuratore tunc abſente, ac Jacobo in cauſa huiusmodi concludi petente, Ioanne vero Procuratore concludere non curante, in termino ad hoc dato, memoratus Hermanus de Bykwelt Auditor cum eodem Jacobo in huiusmodi cauſa concludente, concluſit, & habuit pro concluſo, & ad eiusdem Jacobi inſtantiam prædicto Hermano Procuratore tunc abſente, præfatum Ioannem Procuratorem ad ſuam in huiusmodi cauſa diffinitivam Sententiam audiendam, per quendam Curſorem noſtrum citari fecit, ad certam diem peremptoriam competentem. In qua eodem Jacobo coram prædicto Hermano de Bykwelt Auditore in iudicio comparente, præfato Hermano Procuratore tunc abſente, & prædicti Ioannis Procuratoris non comparentis contumaciam accuſante, & in eius contumaciam Sententiam ipſam ferri petente, ſæpedictus Hermanus de Bykwelt Auditor, reputans eundem Joannem Procuratorem quo ad actum huiusmodi, prout erat, merito contumacem, in eius contumaciam, viſis, et diligenter inſpectis

ANNO 1391.

ctis omnibus, & ſingulis actis, acticatis, habitis, & productis in cauſa huiusmodi, ipſisque cum diligentia recenſitis, & examinatis, & facta ſuper his omnibus Coadiutoribus ſuis dicti Palatii relatione plenaria, & fideli, de ipſorum Coadiutorum conſilio, & aſſenſu per ſuam diffinitivam Sententiam pronuntiavit, decrevit, & declaravit, prout hæc omnia in prædicto libello eorundem Præpoſiti, Decani, & Capituli in huiusmodi cauſa exhibita fuerant, inhibitionem, edictum, præcepta prædicta, pœnarum impoſitiones, comminationes, ac ſpoliationem prædicta fuiſſe, & eſſe temeraria, illicita, & præſumpta, ipſosque Proconſules, Conſules, & Communitatem ab huiusmodi iure, ſeu poteſtate, & facultate ponendi Rectorem in ipſa Schola circa prædictum Cimiterium amovendos fore, & quantum potuit, amovit, dictosque Præpoſitum, Decanum, & Capitulum ad poſſeſſionem, ſeu quaſi, iuris, ſeu poteſtatis huiusmodi tenendi, & teneri faciendi ſolum, & inſolidum huiusmodi Scholam pro dictis ſcientiis, & artibus diſcendis per Scholares antedictos, ac deputandi, & deputari faciendi Rectores, & per Rectores faciendi eas regi, ut præfertur, reſtituendos, et reintegrandos fore, ac quantum potuit, reſtituit, et reintegravit, nec non inhibitiones, præcepta, mandata, comminationes, pœnarum impoſitiones, ac Proconſulum, Conſulum, et Communitatum, prædictorum Rectorum dictae Scholae prope huiusmodi Cimiterium deputationem, ut præmittitur facta, tollenda, caſſanda, revocanda, et anullanda fore, et ſuſtulit, caſſavit, revocavit, et annullavit, ipſisque prænominatis Proconſulibus, Conſulibus, et Communitati præcipiendum, mandandum, et inhibendum fore, ac præcepit, mandavit, et inhibuit, ne in futurum talia, vel ſimilia attemptarent, nec præſumerent, ac ipſis Proconſulibus, Conſulibus, et Communitati inde, et ſuper inhibitionibus editis, præceptis, mandatis, comminationibus, pœnarum impoſitionibus, et deputatione Rectorum per eos facta, ſpoliationibus, et occupationibus prædictis, perpetuum ſilentium imponendum fore, et impoſuit, ipſosque Proconſules, Conſules, et Communitatem in expenſis in huiusmodi inſtantia legitime factis, condemnandos fore, et condemnavit, ipſarum expenſarum taxatione ſibi inpoſterum reſervata, a qua quidem Sententia, pro parte dictorum Proconſulum, Conſulum, et Communitatis fuit ad Sedem prædictam appellatum, Nosque cauſam appellationis huiusmodi dilecto filio, Petro Electo Sagonenſi, tunc Capellano noſtro et Auditori cauſarum Palatii prædicti audiendam commiſimus, et fine debito terminandam. Coram quo eodem Jacobo, et Magiſtro Friderico Rathardi ſubſtituto, per eundem Ioannem Procuratorem, prout ad hoc idem Ioannes Procurator ab eisdem Proconſulibus, Conſulibus, et Communitate ſufficiens mandatum habebat, et eidem Electo tunc Auditori apud acta huiusmodi cauſae legitime conſtabat, coram præfato Electo tunc Auditore in iudicio comparentibus, eodem Hermano Procuratore tunc abſente, et per quemlibet eorum quodam dato libello, et de calumnia, ac de veritate dicenda, in ipſius Electi tunc Auditoris præſentia præſtitis iuramentis, ac per eos quibusdam poſitionibus, et articulis traditis, nec non contra huiusmodi poſitiones, et articulos, certis exceptionibus utrinque datis, productisque per eos nonnullis Literis authenticis, Inſtrumentis publicis, aliisque Juribus, et Munimentis, quibus Partes ipſae uti voluerunt, et contra huiusmodi producta, certis exceptionibus hinc inde datis, in cauſa huiusmodi in terminis ad hæc aſſignatis idem Electus tunc Auditor ad inſtantiam prædicti Jacobi, eodem Hermano Procuratore tunc abſente, prædictum Fridericum ad concludendum, et concludi videndum in cauſa huiusmodi, vel dicendum cauſam rationabilem, quare in ea concludi non debere, per quendam Curſorem noſtrum citari fecit ad certum terminum peremptorium, in quo eodem Jacobo coram dicto Electo tunc Auditore in iudicio comparente, et prædicti Friderici non comparentis contumaciam accuſante, et in eius contumaciam in cauſa huiusmodi concludi petente, præfatus Electus tunc Auditor reputans eundem Fridericum quo ad actum huiusmodi, prout erat, merito contumacem, in eius contumaciam cum eodem Jacobo in cauſa huiusmodi concludente, concluſit, et habuit pro concluſo, et ad eiusdem Jacobi inſtantiam prædicto Hermano Procuratore tunc abſente, prædictum Fridericum ad ſuam in huiusmodi cauſa diffinitivam Sententiam audiendam, per quendam Curſorem noſtrum citari fecit ad certam diem peremptorie competentem, in qua eodem Jacobo coram prædicto Electo tunc Auditore in iudicio comparente, ac prædicti Friderici non comparentis contumaciam accuſante, et in eius contumaciam Sententiam ipſam ferri petente, ſæpedictus Electus tunc Auditor, reputans

Anno 1391.

eundem Fridericum, quo ad hoc, prout erat, merito contumacem, in eius contumaciam viſis, et diligenter inſpectis omnibus, et ſingulis actis, acticatis, habitis, et productis in cauſa huiusmodi, ipſisque cum diligentia recenſitis, et examinatis, et facta ſuper his omnibus Coadiutoribus ſuis dicti Palatii relatione fideli, de ipſorum Coadiutorum conſilio, et aſſenſu per ſuam diffinitivam Sententiam pronunciavit, decrevit, et declaravit per eundem Hermanum de Bykwelt Auditorem in cauſa huiusmodi bene, et legitime fuiſſe, et eſſe proceſſum, ſententiatum, et definitum, eiusque ſententiam confirmandam fore, et confirmavit, et pro parte Proconſulum, Conſulum, et Communitatis prædictorum, ab eadem Sententia dicti Hermani Auditoris male fuiſſe, et eſſe appellatum, et eosdem Proconſules, Conſules, et Communitatem in expenſis coram ſe in huiusmodi cauſa legitime factis, condemnandos fore, et condemnavit, ipſarum expenſarum taxatione ſibi in poſterum reſervata. Cumque a prædicta Sententia ipſius tunc Auditoris, pro parte prædictorum Proconſulum, Conſulum, et Communitatis ad Sedem prædictam fuiſſet appellatum, Nos cauſam huiusmodi ultimae appellationis dilecto filio Magiſtro Nicolao de Unnanis Capellano noſtro, et Auditori cauſarum prædicti Palatii audiendam commiſimus, et fine debito terminandam, coram quo Jacobo, et Friderico prædictis in iudicio comparentibus, eisdem Hermano, et Joanne Procuratoribus tunc abſentibus, et per quemlibet eorum quodam dato libello, pro parte ſua in huiusmodi cauſa in termino ad hoc dato, præfatus Nicolaus Auditor ad inſtantiam prædicti Jacobi præfatum Fridericum, eisdem Hermano, et Ioanne Procuratoribus tunc Abſentibus, ad præſtandum et per aliam partem præſtari videndum iuramentum de calumnia, et de veritate dicenda per quendam Curſorem noſtrum citari fecit ad certum terminum peremptorie competentem, in quo prædictus Jacobus coram eodem Nicolao Auditore in iudicio comparens, prædicti Friderici non comparentis contumaciam accuſavit, et in ipſius contumaciam, in eiusdem Nicolai Auditoris præſentia, pro parte ſua prædictum in cauſa huiusmodi præſtitit iuramentum, et deinde prædictis Hermano Procuratore, et Friderico coram eodem Nicolao Auditore in iudicio comparentibus, eodem Ioanne Procuratore tum abſente, et a quolibet eorum nonnullis poſitionibus, et articulis hincinde exhibitis, ac contra huiusmodi poſitiones, et articulos quibusdam exceptionibus datis, productisque per illos nonnullis Literis authenticis, Inſtrumentis publicis, aliisque Juribus, & Munimentis, quibus partes ipſae uti voluerunt, & contra huiusmodi producta certis exceptionibus utrinque datis, pro parte ſua in huiusmodi cauſa in certis terminis, ad hæc ipſis ſucceſſive, & peremptorie per ipſum Nicolaum Auditorem aſſignatis, idem Nicolaus Auditor ad inſtantiam prædicti Jacobi, eodem Hermano Procuratore tunc abſente, dictum Fridericum ad concludendum, & concludi videndum in cauſa huiusmodi, vel dicendum cauſam rationabilem, quare in ea concludi non deberet, per quendam Curſorem noſtrum citari fecit ad certum terminum peremptorie competentem, in quo eodem Jacobo coram præfato Nicolao Auditore in iudicio comparente, & prædicti Friderici non comparentis contumaciam accuſante, et in eius contumaciam in huiusmodi cauſa concludi petente, ſæpedictus Nicolaus Auditor, reputans eundem Fridericum, quo ad hoc, prout erat, merito contumacem, in eius contumaciam, cum eodem Jacobo in huiusmodi cauſa concludente concluſit, & habuit pro concluſo, & ad inſtantiam prædicti Jacobi eundem Fridericum ad ſuam in huiusmodi cauſa diffinitivam Sententiam audiendam per quendam Curſorem noſtrum ad certam diem peremptorie competentem citari fecit. In qua eodem Jacobo coram prædicto Nicolao Auditore in iudicio comparente, et prædicti Friderici non comparentis contumaciam accuſante, & in eius contumaciam Sententiam ipſam ferri petente, ſæpedictus Nicolaus Auditor, reputans eundem Fridericum quo ad hoc prout erat, merito contumacem, in eius contumaciam, viſis, & diligenter inſpectis omnibus, & ſingulis actis, acticatis, exhibitis, & productis in cauſa huiusmodi, ipſisque cum diligentia recenſitis, & examinatis, & facta ſuper his omnibus Coauditoribus ſuis dicti Palatii relatione fideli, de ipſorum Coauditorum conſilio, & aſſenſu per ſuam diffinitivam Sententiam pronunciavit, decrevit, & declaravit per eundem Electum tunc Auditorem in cauſa huiusmodi bene, & legitime fuiſſe, & eſſe proceſſum, ſententiatum, & definitum, ipſiusque Sententiam confirmandam fore, & confirmavit, & pro parte dictorum Proconſulum, Conſulum, & Communitatis ab eadem Sententia dicti Electi tunc Auditoris male fuiſſe, & eſſe appellatum, ipſosque Proconſules,

Con-

Anno 1391.

Conſules, & Communitatem in expenſis coram ſe in huiusmodi cauſa legitime factis condemnandos fore, & condemnavit, ipſarum expenſarum taxatione ſibi in poſterum reſervata. Et ſubſequenter dilectus filius Magiſter Thomas de Walgingten Capellanus noſter, & Auditor cauſarum Palatii prædicti, cui ex certis cauſis commiſimus, ut Inſtrumentum ſuper dicta Sententia eiusdem Hermani de Bykwelt Auditoris, confectum ſigillaret, & expenſas prædictas coram dicto Hermano de Bykwelt Auditore factas, taxaret coram eodem Hermano Auditore in ſeptuaginta, & Electus tunc coram ſe in quadraginta quinque, ac Nicolaus Auditores prædicti coram ſe factas expenſas huiusmodi in viginti quinque florenis auri de Camera, boni, & iuſti ponderis, in contumaciam dicti Friderici de Thome, & Electi tunc, ac Nicolai Auditoris prædictorum Mandatorum, ad inſtantiam prædicti Jacobi eodem Hermano Procuratore tunc abſente per quosdam Curſores noſtros, ad videndum taxari expenſas huiusmodi, ſucceſſive citari, & non curantis comparere, prædicto Jacobo coram eisdem Thoma, & Electo tunc atque Nicolao Auditoribus in iudicio comparente, & dicti Friderici non comparentis contumaciam accuſante, & in eius contumaciam expenſas ipſas taxari petente, ſucceſſive providis moderationibus taxarunt, prædicti Jacobi ſuper eisdem expenſis iuramentis ſecutis, prout in prædicto, & quibusdam aliis publicis Inſtrumentis ſuper Electi tunc, ac Nicolai Auditoris Sententiis, & eorum, ac Thomae Auditoris prædictarum expenſarum taxationibus antedictis, confectis, eorundem Thomae, & Electi tunc, ac Nicolai Auditoris Sigillis munitis, dicitur plenius contineri. Nos itaque ipſorum Præpoſiti, Decani, & Capituli ſupplicationibus inclinati quæ ſuper his ab eodem Hermano de Bykwelt, & Electo tunc, nec non Nicolao, & Thoma Auditoribus provide facta ſunt, rata habentes, & grata, Diſcretioni veſtrae per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus Vos, vel duo, aut unus veſtrum per Vos, vel alium, ſeu alios præmiſſa executioni debitae demandantes, eosdem Præpoſitum, Decanum, & Capitulum ad poſſeſſionem ſeu quaſi, iuris, poteſtatis, & facultatis huiusmodi, amotis exinde prædictis Proconſulibus, Conſulibus, & Communitate, authoritate noſtra reſtituatis, & reintegretis, ipſosque reſtitutos, & reintegratos iuxta iuris exigentiam defendatis, facientes ipſos huiusmodi iuris, poteſtatis, & facultatis pacifica poſſeſſione gaudere, ipſisque de prædictis florenorum Summis pro eisdem expenſis, iuxta prædictorum Inſtrumentorum, earundem condemnationum, & taxationum tenores, plenam, & debitam ſatisfactionem impendi, contradictores per Cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo. Datum Romae apud Sanctum Petrum, V. Nonas Octobris Pontificatus noſtri Anno ſecundo.

LXIV.

1391.

Innovatio, & Confirmatio Privilegii ALBERTI *Rigenſis Epiſcopi, quo aream ad conſtruendum Monaſterium, Eccleſiæ Cathedrali Rigenſi aſſignavit, per* JOANNEM *Archiepiſcopum Rigenſem facta. Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

Permiſſione divina Sanctæ Rigenſis Eccleſiae Archiepiſcopus JOANNES quartus, ad perpetuam rei memoriam. Exigit ordo rationis, & iuſtitiae, ut ad ea quae ſunt pro conſervatione Jurium, & Libertatum Eccleſiae noſtrae, & perſonarum in ea Deo deſervientium ferventius intendamus. Hanc dudum piæ memoriae ALBERTUS Epiſcopus Rigenſis Prædeceſſor noſter, Fundator Civitatis, et Eccleſiae noſtrae Rigenſis, quae ante erectionem Civitatis Rigenſis, et Eccleſiae, in eo loco, qui nunc eſt ipſa Eccleſia, Livonienſis nuncupabatur, quæ nunc Rigenſis eſt, et Archiepiſcopali inſignitur dignitate, aream ad conſtruendum Monaſterium, et Clauſtrum cum domibus neceſſariis ſibi, et Eccleſiae ſuae Cathedrali, protunc extra murum Civitatis aſſignavit, et certis diſtinxit limitibus. Ita ſane ut quidquid continetur inter murum Dwinam, et foſſatum quod ultra domum lateritiam circulariter, et directe concurrit ad cornu muri, et citra portam magnam, et viam, ad aream pertineat ſupradictam, eligendo, conferendo, luſtrando, et conſecrando eundem locum Beatae Mariae Virgini, et ſuae Eccleſiae Cathedrali, eadem hora percellendo omnem hominem, ſub anathematis vinculo, qui Eccleſiam in poſterum ſuper eadem area præſumeret moleſtare, prout in Literis prædicti Epiſcopi ALBERTI, dictae Eccleſiae Fundatoris, quas ſanas, et integras, vero ſuo Sigillo ſigillatas perſpeximus, et per Notarium publicum infraſcriptum Sanderum Taxonis, Clericum Hildelſemenſem, de verbo ad verbum tranſumi fecimus,

Anno 1391.

cimus, & tranſcribi, & præſentibus inſeri mandavimus, plenius continetur. Quare pro parte venerabilium, & dilectorum noſtrrorum in Chriſto, Dominorum Præpoſiti, & Capituli Eccleſiae noſtrae Rigenſis, nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut cum huiusmodi Literae incipiant vetuſtate conſumi, eas authoritate ordinaria innovare, approbare, ratificare, & confirmare dignaremur. Quarum Literarum tenor ſequitur in hæc verba: Albertus Dei gratia Rigenſis Epiſcopus, vniverſis ad quos præſens pagina pervenerit, in vero ſalutari ſalutem. Cum a prima fundatione Rigenſis Civitatis, Jus habuimus conferendi areas ad habitandum ſingulis competentes, poſcente tandem tempore, aream quoque, quam decuit ad conſtruendum Monaſterium, & Clauſtrum, cum domibus neceſſariis nobis, & Eccleſiae noſtrae Cathedrali placuit aſſignare, in die Beati Jacobi Apoſtoli, Pontificalibus induti, cum reliquis crucibus, & proceſſione ſolenni Cleri, & populi proceſſimus ad locum, ubi extra murum Civitatis Livones habitationem habebant, cum conſenſu omnium eligentes, conferentes, luſtrantes, & conſecrantes eundem locum Beatae Virgini Mariae, & Eccleſiae Cathedrali. Ita ſane ut quidquid continetur intra murum Dwinam, & foſſatum quod ultra domum latericiam circulariter & directe concurrit, ad cornu muri citra portam magnam, & viam ad aream pertinentem ſupradictam, areas autem quas ibidem Livones, ſeu Theutonici habuerant, recompenſatione aliarum arearum, ſeu empto pretio comparavimus ab eisdem, eadem hora ſolenniter, & diſtricte ſub anathematis vinculo percellentes omnem hominem, qui in poſterum Eccleſiam ſuper eadem area indebite præſumeret moleſtare. Teſtes ſunt Joannes Præpoſitus Rigenſis, Mauricius, Helias, Arnoldus, Daniel, & totus Conventus Peregrinorum, Joannes de Branſtorp, Hermanus de Molve, Theodoricus Wrot, Walterus quondam Dapifer, Philippus Advocatus, Jordanus, Albertus, & alii quam plures Cives, & Peregrini. Acta ſunt hæc Anno Dominicae Incarnationis milleſimo CCXI. VIII. Kalendas Auguſti, Pontificatus noſtri Anno XIV. Nos vero attendentes petitionem huiusmodi fore conſonam rationi, & ex iuſtis tramitibus procedentem, prædictas Literas, ſive Privilegium, & omnia in eis contenta, authoritate, qua fungimur, melioribus viis, et modis, quibus poſſumus, & debemus, & ex certa noſtra ſcientia innovamus, approbamus, laudamus, ratificamus, de novo concedimus, & præſentis ſcripti patrocinio confirmamus, volentes, & decernentes omnia præmiſſa, & ſingula obtinere perpetui roboris firmitatem. In cuius rei teſtimonium præſentes Literas noſtræ innovationis, approbationis, ratificationis, conceſſionis, & confirmationis per ſupradictum Notarium ſubſcribi, & Sigillo noſtro muniri fecimus, Præſentibus Venerabili Præpoſito Eccleſiae noſtrae, Joanne, ac Dominis Joanne Vend, & Ioanne Boheym Canonicis noſtris, nec non Honorabilibus, et diſcretis Viris Domino Syfrido Vickonis, perpetuo Vicario Eccleſiae Beatae Mariae Virginis Lubitenſis, et Ioanne Tekelenborch Presbytero Caminenſis Diœceſis Capellano noſtro, atque Arnoldo dicto Summo, et Ioanne Stumpel Clericis Rigenſis, et Revalienſis Diœceſis, teſtibus ad præmiſſa vocatis, ſpecialiter atque rogatis. Data et Acta ſunt hæc in Civitate Lubicenſi in domo habitationis noſtrae, Anno Domini milleſimo trecenteſimo nonageſimo primo, Indictione decima quarta, die Lunae, quinta Menſis Iunii, hora veſperarum, vel quaſi, Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris, ac Domini noſtri, Domini Bonifacii divina providentia Papae VIIII. Anno ſecundo.

Et Ego Sandericus Saxonis Clericus Hildelsheimenſis, publicus Imperiali authoritate Notarius, huiusmodi Literarum productioni, perſpectioni, et eius lectioni, Sigilli recognitioni, ſupplicationi, approbationi, innovationi, ratificationi, et confirmationi, omnibusque aliis, et ſingulis dum ſic ut præmittitur fierent, et agerentur, una cum prænominatis teſtibus præſens interfui, eaque ſic fieri vidi, et audivi et de Mandato Reverendi in Chriſto Patris, ac Domini noſtri Ioannis Sanctae Eccleſiae Rigenſis Archiepiſcopi, de verbo ad verbum debite tranſumpſi, ac me ſubſcripſi, et in hanc publicam Formam, propria manu conſcribendo redegi, nec non Sigillo ſuo authentico, ſeu maiori ſigillavi, ac ſigno, et nomine meis ſolitis, et conſvetis ſignavi, rogatus, et requiſitus in teſtimonium omnium præmiſſorum.

Anno 1391.

LXV.

Bonifacius PP. IX. *prohibet alienationes Feudorum, & Bonorum in terris Archiepiſcopatus, & Capituli Rigenſis, extra Dominium Eccleſiæ Rigenſis, ſub Cenſuris Eccleſiaſticis.* Datum Romæ die 10. Maij. Anno 1391. *Ex Originali.*

Bonifacius Epiſcopus Servus Servorum Dei ad futuram rei memoriam. Ad providam Chriſti Vicarii præſidentis in ſpecula Apoſtolicae dignitatis circumſpectionem pertinet, ſic Eccleſiarum, præſertim Cathedralium, ac Eccleſiaſticarum perſonarum qualitates attendere, ſicque illarum invigilare profectibus, ut omnis auferatur materia turbationis ab eis, ac ipſarum commoditatibus congrue conſulatur. Sane petitio Venerabilis Fratris noſtri Joannis Archiepiſcopi Rigenſis, et dilectorum filiorum Præpoſiti, Decani, et Capituli Eccleſiae Rigenſis nobis nuper exhibita continebat, quod nonnulli Nobiles, et Vaſalli, ac Feudotarii Archiepiſcopi, Præpoſiti, Decani, et Capituli prædictorum, qui ab Archiepiſcopo, Præpoſito, Decano, et Capitulo communiter, vel diviſim, nec non Eccleſia prædictis, Feuda tenere, nec non ſub temporali dominio eorundem Archiepiſcopi, et Eccleſiae, bona immobilia diverſa dinoſcuntur habere, et etiam quidam alii dictorum Archiepiſcopi, et Eccleſiae mediate, vel immediate ſubditi, propriis terminis non contenti, atque neſcientes debito modo gaudere conceſſis, ſed præſumptione damnabili, ac improba temeritate, nec non exquiſitis fraudibus, Feuda, ſeu bona huiusmodi in pleraſque alias perſonas potentiores ipſis, aut univerſitates Oppidorum, Caſtrorum, et Villarum, vel Capitula, ſeu Collegia Eccleſiaſticarum perſonarum, etiam ſæcularium, aut Religionum diverſarum communiter, vel diviſim extra huiusmodi temporale Dominium Archiepiſcopi, et Eccleſiæ Rigenſis prædictorum, conſiſtentes, de quorum manibus per eosdem Archiepiſcopum, Præpoſitum, Decanum, et Capitulum coniunctim, vel diviſim Feuda, aut bona ipſa recuperari non poſſunt, pignoris, venditionis, permutationis, arrendationis, ſeu ſub aliis diverſis alienationum titulis, etiam præter, et citra conſenſum eorundem Archiepiſcopi, Præpoſiti, Decani, et Capituli, temerariis auſibus, nec non de facto transferre, ac Eccleſiaſticae perſonae, Collegia, Capitula, et Univerſitates prædicti, communiter, et diviſim huiusmodi Feuda, aut bona in ipſos ſic tranſlata de facto ſuis uſibus applicare, illaque detinere, et occupare protextu tranſlationum earundem ſimiliter de facto præſumunt, in gravem Divinae Maieſtatis offenſam, animarum ſuarum periculum, deſtructionem, et enervationem Eccleſiae Rigenſis, ac Archiepiſcopi, Præpoſiti, Decani, et Capituli prædictorum detrimentum non modicum, et gravamen. Nos igitur huic morbo obviare, atque auſus huiusmodi refrenare, etiam pœnarum adiectione, atque Archiepiſcopi, Præpoſiti, Decani, Capituli, et Eccleſiae Rigenſis prædictorum, præſentibus, et futuris indemnitatibus præcavere volentes, ipſorum Archiepiſcopi, Præpoſiti, Decani, et Capituli in hac parte ſupplicationibus inclinati, tenore præſentium, authoritate Apoſtolica prohibemus Nobilibus, Vaſallis, Feudotariis, et Subditis aliis antedictis quibuslibet, præſentibus, et futuris, ne Feuda, quae ab eisdem Archiepiſcopo, Præpoſito, Decano, et Capitulo communiter, aut diviſim tenent, ſeu etiam alia bona immobilia huiusmodi, quae ſub temporali dominio mediate, vel immediate eorundrm Archiepiſcopi, et Eccleſiae habent, ut præfertur, aut qualitercunque poſſident, ſeu habuerint, aut poſſederint quomodolibet in futurum, in alias perſonas, aut Capitula, Collegia, vel Univerſitates huiusmodi, communiter, vel diviſim, extra prædictum Dominium Archiepiſcopi, et Eccleſiae Rigenenſis prædictorum conſiſtentes ipſorum Archiepiſcopi, Præpoſiti, Decani, et Capituli expreſſo, et communi conſenſu ſuper hoc per eos prius non habito, ſub huiusmodi pignoris, venditionis, permutationis, aut cuiuscunque alterius alienationis titulo, ſeu quocunque quæſito colore transferre, obligare, aut alias quomodolibet alienare, ac etiam perſonis, Capitulis Collegiis, et Univerſitatibus antedictis communiter, vel diviſim ne huiusmodi feuda, aut bona immobilia ab eisdem Nobilibus, Vaſallis, Feudotariis, et Subditis communiter, vel diviſim, ſub huiusmodi pignoris, aut emptionis, ſeu permutationis, aut alio quovis titulo, in præiudicium prædictorum Archiepiſcopi, Præpoſiti, Decani Capituli, ac Eccleſiae Rigenſis, ac eis irrequiſitis, aut contradicentibus, recipere quoquo modo præſumant, alioquin tam illos ex Nobilibus, Vaſallis, Feudotariis, et Subditis antedictis ſin-

Anno 1391.

gulariter ſingulos, qui Feuta, ſeu Bona huiusmodi pignoris, vendidionis, permutationis, ſeu aliis alienationum titulis huiusmodi, in Perſonas, Capitula, Collegia, & Univerſitates huiusmodi, communiter, vel diviſim extra huiusmodi temporale Dominium dictorum Archiepiſcopi, & Eccleſiae conſiſtentes, ut pæmittitur, transferre præſumpſerint, Maioris Excommunicationis Sententiam incurrere, ac Feuda, ſeu Bona præfata ad ius, & proprietatem Archiepiſcopi, & Eccleſiae Rigenſis præfatorum reverti volumus ipſo facto, & nihilominus Perſonae, Capitula, Collegia, & Univerſitates præfati, & alii quicunque extra huiusmodi Dominium prædictorum Archiepiſcopi, & Eccleſiae conſiſtentes communiter, vel diviſim, qui Feuda, ſeu Bona prædicta, vel eorum aliqua, ab eisdem Nobilibus, Vaſallis, Feudotariis, & Subditis, pignoris, aut aliis titulis antedictis, contra prohibitionem huiusmodi recipient, ſeu acquirent, alias quam, ut præſertur, illa Archiepiſcopo, Præpoſito, Decano, Capitulo, & Eccleſiae Rigenſi præfatis effectualiter, & expedite per Archiepiſcopum Rigenenſem, qui erit pro tempore, prius ſuper hoc moniti, reſtituere teneantur, etſi Perſonae, Collegia, Capitula, & Univerſitetes huiusmodi communiter & diviſim, qui aliqua ex huiusmodi Feudis, ſeu Bonis contra prohibitionem eandem a Nobilibus, Vaſallis, Feudotariis, & Subditis antedictis, modis ſupradictis, aut aliquo eorundem, ſeu quovis quæſito colore acquirent, per eundem Archiepiſcopum pro tempore taliter moniti, Feuda, aut Bona huiusmodi Archiepiſcopo, Præpoſito, Decano, & Capitulo, ac Eccleſiae Rigenſi prædictis, aut illi, vel illis ex eis, ad quem, vel ad quos directum Dominium, aut Feudum huiusmodi bonorum, & Feudorum communiter, vel diviſim pertinuerit, effectualiter, & expedite non reſtituerint, ut præfertur, extunc tam prædictae, quam etiam aliae ſingulares perſonae ex Capitulis, Collegiis, & Univerſitatibus huiusmodi, qui Feuda, ſeu Bona huiusmodi dictorum Archiepiſcopi, ac Præpoſiti, Decani, & Capituli pro tempore contra huiusmodi prohibitionem acquiſiverunt, communiter, vel diviſim, etiam cuiuscunque ſtatus, gradus, Ordinis, Religionis, ac conditionis exiſtant, ſimilem Excommunicationis, Capitula vero, & Collegia etiam communiter, & diviſim Supenſionis, nec non ipſi, ac Univerſitates huiusmodi Interdicti Sententitias ſimiliter incurrant, eo ipſo nullo eis contra præmiſſa, vel aliquod præmiſſorum venientibus communiter, vel diviſim exemptionis, vel quovis alio Privilegio ſub quacunque forma verborum conceſſo aliqualiter ſuffragante. Nos enim ne ſub ſpe veniae conſequendae incentivum delinquendi facilius in præmiſſis forſan præbeatur, abſolutionem ab huiusmodi Excommunicationis Sententia, ac relaxationem Suſpenſionis, & Interdicti prædictorum, Nobis, vel Succeſſoribus noſtris Romanis Pontificibus canonice inintrantibus tantummodo reſervamus, ita videlicet, ut nullus præterquam in mortis articulo, quendam illorum ab Excommunicationis Sententia huiusmodi abſolvere poſſit, & inſuper exnunc irritum decernimus, & inane ſi ſecus ſuper his a quoquam quavis auctoritate, ſcienter, vel ignoranter contigerit attemptari: Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtrae prohibitionis, voluntatis, reſervationis, & conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe noverit incurſurum. Datum Romae apud Sanctum Petrum ſexto Idus Maij Pontificatus noſtri Anno ſecundo.

Anno 1391.

LXVI.

1392.

Edictum publicum Citationis in Curiam Romanam Hermanni Vaſalli Archiepiſcopatus Rigenſis, & Magiſtri, ac Fratrum Ordinis, quod Hermannus Caſtrum Ixkul Feudi Archiepiſcopatus Rigenſis, Magiſtro, & Ordini tradiderit, ipſique illud ſic occupatum detinerent, per Franciſcum Tit. S. Zuzannæ Cardinalem Judicem, & Commiſſarium. Datum Romæ die 27. Jun. 1392. *Ex Originali.*

FRANCISCUS miſeratione divina tituli Sanctae Zuzannae, Sanctaeque Romanae Eccleſiae Presbyter Cardinalis, cauſae, & partibus infraſcriptis Judex, et Commiſſarius a Domino noſtro Papa ſpecialiter deputatus. Vniverſis, et ſingulis Chriſti Fidelibus præſentes Literas, ſeu præſens publicum Edictum inſpecturis, et præſertim Almanae nationis, ſalutem in Domino, et præſentibus fidem indubiam adhibere. Noveritis quod nuper pro parte Reverendi Patris Archiepiſcopi Rigenſis, ac Præpoſiti, Decani,

&

Anno 1392.

et Capituli Eccleſiae Rigenſis, et ipſius Eccleſiae, Sanctiſſimo in Chriſto Patri, et Domino noſtro, Domino BONIFACIO divina providentia Papae nono, expoſitum fuit, prout in quadam ſupplicatione, ſive expoſitionis cedula plenius continetur, cuius tenor ſequitur, et eſt talis. *Beatiſſime Pater: exponitur Sanctitati veſtræ pro parte devotorum Oratorum veſtrorum, Dominorum Reverendiſſimi Patris Archiepiſcopi, Præpoſiti, Decani, & Capituli Eccleſiæ Rigenſis, ac ipſius Eccleſiæ, quod licet Hermannus de Ixkule miles, olim Vaſallus Archiepiſcopi, & Eccleſiæ prædictorum, ab ipſo Archiepiſcopo, & Eccleſia teneret in feudum Caſtrum Ixkul Rigenſis Diœceſis, cum ſuis territoriis, villis, poſſeſſionibus, iuribus, & pertinentiis, & non ignoraret Magiſtrum, Præceptorem, Commendatorem, Conventum, & Fratres Ordinis Beatæ Mariæ Theutonicorum in Livonia eſſe magnos, & duros adverſarios, ac inimicos dictorum Dominorum Archiepiſcopi, Præpoſiti, Decani, & Capituli, ac Eccleſiæ, nihilominus cum Vaſallus debitum non ſervans, ſed potius infideliter agens, præter & contra voluntatem, ſcitum, ſeu licentiam tam dicti Reverendiſſimi Patris Domini Archiepiſcopi, quam Dominorum Præpoſiti, Decani, & Capituli ipſius Rigenſis Eccleſiæ, quosdam confictos ſibi aſſumens colores, ipſum Caſtrum cum ſuis territoriis, villis, poſſeſſionibus, iuribus, & pertinentiis ad manus dictorum Magiſtri, Præceptoris, Commendatoris, Conventus, & Fratrum, etiam ſcientium, ut creditur, Dominum Hermannum, dictorum Reverendiſſimi Patris Domini Archiepiſcopi, & Eccleſiæ Rigenſis nunc Vaſallum, tenere dictum Caſtrum in feudum ab ipſis Archiepiſcopo, & Eccleſia, tradidit, ipſique Magiſter, Præceptores, Commendatores, Fratres, & Conventus illud occupaverunt, & pro ſe alius, ſeu alii eorum nomine occupatum detinuerunt, & detinent, in grave dampnum dictorum Dominorum, Reverendiſſimi Patris Archiepiſcopi, Præpoſiti, Decani, Capituli, & Eccleſiæ Rigenſis, cum etiam arctetur præmiſſis utile Dominium; ſupplicatur itaque Veſtræ Sanctitati pro parte dictorum Reverendiſſimi Patris Archiepiſcopi, Præpoſiti, Decani, Capituli, & Eccleſiæ Rigenſis tam coniunctim, quam diviſim, quatenus omnes, & ſingulas cauſas, quas tam coniunctim, quam diviſim movent, ſeu movere intendunt, tam dicto Hermanno, quod declarent ipſum a feudo cecidiſſe, & ipſo privatum fuiſſe, quam dictis Magiſtro, Præceptori, Commendatori, Conventui & Fratribus, tam coniunctim, quam diviſim de, & ſuper prædictis omnibus, & ſingulis, & ea concernentibus & eorum occaſione, committere dignetur de Reverendiſſimis Patribus, Domino Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinali, tam coniunctim, quam diviſim audiendas, decidendas, & fine debito terminandas, cum omnibus incidentiis, emergentiis, dependentiis, & connexis, cum poteſtate citandi dictos Magiſtrum, Præceptorem, Commendatorem, Conventum, Fratres, & Hermannum Militem, tam coniunctim quam diviſim in Curia, & extra, & ad præſens in Curia Romana, & vicinis partibus affigendi, cum ad eos non pateat tutus acceſſus, & cum poteſtate procedendi ſummarie, ſimpliciter, & de plano, ſine ſtrepitu, & figura iudicii, & ſi placet committatur Reverendiſſimo Patri Domino Cardinali* REATINO, *coram quo dicuntur eſſe nonnullæ aliæ Commiſſiones tangentes præmiſſa, non obſtante quod cauſa, vel cauſæ non ſint ad Curiam Romanam devolutæ, nec in ea de ſui natura tractandæ.* Præfatus Dominus noſter Papa huiusmodi ſupplicationis, & expoſitionis cedula, & contentis in ea plenius intellectis, nobis FRANCISCO Cardinali Judici, & Commiſſario præfato vivae vocis oraculo ſuper hoc nobis facto, commiſit, ut cauſam, & cauſas in eadem ſupplicationis, ſive expoſitionis cedula contentas, & quae vertitur, ſeu verti, & eſſe ſperatur inter eosdem Reverendum Patrem Archiepiſcopum, Præpoſitum, Decanum, & Capitulum Eccleſiae Rigenſis, ac ipſam Eccleſiam, ex una parte, & Hermannum de Ixkule Militem, olim Vaſallum Archiepiſcopi, & Eccleſiae Rigenſis prædictorum, nec non Magiſtrum, Præceptorem, Commendatorem, Conventum, & Fratres Ordinis Beatae Mariae Theutonicorum in Livonia, principales in eadem ſupplicatione, ſive expoſitionis cedula principaliter nominatos, ſuper contentis, & narratis in eadem cedula, & eorum occaſione parte ex altera, audiremus, decideremus, et fine debito terminaremus, cum poteſtate citandi eundem Hermannum Militem, nec non Magiſtrum, Præceptorem, Commendatorem, Conventum, et Fratres Ordinis prædictos etiam per Edictum, ſi conſtaret extra Romanam Curiam, et ad partes quotiens opus eſſet, et iuſtitiam faceremus. Poſt quam quidem conceſſionem nobis, ut præmittitur, factam, per diſcretum Virum Magiſtrum Hermannum Cæſaris, præfatorum Archiepiſcopi, Præpoſiti, Decani, et Capituli Eccleſiae Rigenſis, et ipſius Eccleſiae Syndicum Procuratorem, prout de ipſius Syndicatus, et Procurationis Manda-

Anno 1392.

to

Anno 1392.

to nobis verificata extitit facta fides, coram nobis conſtitutum, nonnullis teſtibus fide dignis ad informandum animum noſtrum, de, et ſuper in præfata Commiſſionis, ſive expoſitionis cedula contentis, eisque per nos in forma teſtium recipiendorum receptis, iuratis, et de Mandato noſtro examinatis, eorumque dictis, et depoſitionibus in ſcripto fideliter redactis, et poſtmodum per nos viſis, ſubſequente vero die, et hora infraſcriptis fuimus per eundem Magiſtrum Hermannum Syndicum, et Procuratorem, nomine quo ſupra, cum inſtantia debita requiſiti, ut ſibi, et Dominis ſuis prædictis, et eorum nomine citationem legitimam, et prædictam in Romana Curia, et in vicinis partibus extra Provinciam Rigenſem affigendam, contra, et adverſus præfatos Hermannum de Ixkul Militem, nec non Magiſtrum, Præceptorem, Commendatorem, Conventum, et Fratres Ordinis Beatae Mariae Theutonicorum, ex adverſo principales, in præfata ſupplicatione, ſive expoſitionis cedula principaliter nominatos, iuxta ipſius ſupranominatae cedulae formam, et tenorem decernere et concedere dignaremur. Nos igitur FRANCISCUS Cardinalis Judex, & Commiſſarius præfatus, attendentes requiſitionem huiusmodi fore iuſtam, et conſonam rationi, volentesque in cauſa, et cauſis huiusmodi rite, et legitime procedere, ac partibus ipſis iuſtitiam miniſtrare ut tenemur, et quia per informationem prædictam per Nos habitam, et præſertim ex dictis, et depoſitionibus teſtium ſuper hæc receptorum, et examinatorum, ut præfertur, inveneramus quod ad prædictum Hermannum de Ixkul Militem, nec non Magiſtrum, Præceptorem, Commendatorem, et Fratrum domicilia, et ad ipſum Conventum per huiusmodi citationem, exequendam contra eos in Diœceſi, et Provincia Rigenſi tutus non pateat acceſſus, authoritate Apoſtolica nobis in hac parte commiſſa, per hoc præſens publicum Edictum in audientia publica Literarum Domini noſtri Papae ſupradictarum, legendarum, ac valvis, ſeu foribus Baſilicae S. Petri, Principis Apoſtolorum de vrbe, ac valvis, ſeu portis Palatii cauſarum Apoſtolici, et in partibus circumvicinis Provinciae Rigenſis, videlicet valvis Cathedralis Lubicenſis, et Parochialis Sanctae Mariae in Roſtoch, et S. Nicolai in Sundis Severmenſis Diœceſis, Eccleſiarum ubi tute fieri poterit, affigendarum prænominatos Hermannum de Ixkul Militem, nec non Magiſtrum, Præceptorem, Commendatorem, Conventum, et Fratres S. Mariae Theutonicorum principales tenore præſentium peremptorie citamus, quatenus centeſima die poſt lecturam, ſeu publicationem, et affixionem præſentium, in audientia publica literarum ſupradictarum, ac valvis, ſeu portis antedictis modo prædicto factas, immediate ſequente, ſi dies ipſa centeſima iuridica fuerit, et Nos, vel Judex, et Commiſſarius loco noſtri forſitan ſurrogandus, ad iura reddenda Romae, vel alibi, ubi forſitan Dominus noſter Papa cum ſua Curia reſidebit, ſederimus, vel ſederit. Alioquin proxima die iuridica extunc immediate ſequente, qua nos, vel ſurrogatum prædictum ad iura reddenda pro tribunali ſedere contigerit, hora veſperarum conſveta, in domo habitationis noſtrae compareant, in iudicio legitime coram Nobis, vel ſurrogando prædicto per ſe, vel Procuratorem, ſeu Procuratores ſuos idoneos ad cauſam, vel cauſas huiusmodi ſufficienter instructos, cum omnibus, et ſingulis actis, acticatis, literis, iuribus, inſtrumentis, et munimentis, cauſam, et cauſas huiusmodi tangentibus, et continentibus, præfatis Archiepiſcopo, Præpoſito, Decano, et Capitulo Eccleſiae Rigenſis aut ipſorum Syndico, et Procuratori legitimo, de, et ſuper omnibus, et ſingulis in dicta nobis facta Commiſſione contentis, de iuſtitia reſponſuri, & in toto negotio, ac cauſa, & cauſis huiusmodi ad omnes, & ſingulos actus gradatim, & ſucceſſive, usque ad diffinitivam Sententiam incluſive, debitis, & conſvetis terminis, & dilationibus præcedentibus, proceſſuri, & procedere viſuri, aliasque dicturi, viſuri, audituri, & recepturi, quod iuſtitia ſvadebit, & ordo dictaverit rationis. Certificamus nihilominus eosdem citatos, quod ſive in dicto citationis termino, ut præmittitur, comparuerint, ſive non, nos in negotio, & cauſa, ſeu cauſis huiusmodi, elapſis termino, & die ſupradictis, contra ipſos citatos, ad Partis coram nobis comparentis, & cauſam huiusmodi proſequentis inſtantiam procedemus, ſeu dictus ſurrogandus Judex, & Commiſſarius procedet, ipſorum citatorum abſentia, ſeu contumacia non obſtante. Loca vero audiendi publice ac valvarum, ſeu portarum, tanquam publica, & idonea, ad citationem huiusmodi publicandam, ad inſtar Edictorum publicorum, quae olim in albo prætorum ſcribebantur, duximus eligenda, quae præſentem noſtram citationem ſuo quaſi ſonoro præconio, & patulo iudicio publicabunt, in quibus ipſam

Anno 1392.

ipſam citationem modo prædicto decrevimus, & decernimus publicandam, ne prænominati citati, quod noſtra citatio huiusmodi ad ipſorum notitiam non devenerit, ſeu quod eam ignoraverint, in futurum aliqualem ignorantiam prætendere valeant, ſeu etiam allegare, cum non ſit veriſimile apud ipſos citatos remanere incognitum, quod tam patenter, & notorie exſtitit omnibus publicatum: Volentes inſuper & decernentes, quod hæc prior noſtra citatio modo præmiſſo executa, præfatos citatos, & eorum quemlibet taliter arceat, & aſtringat, ac ſi ipſi fuiſſent perſonaliter citati, & ipſa citatio fuiſſet eis perſonaliter intimata, & in ipſorum Provincia publice lecta. De publicationis vero, & affixionis huiusmodi, modo, quo ſupra expreſſum eſt, volumus, & mandamus unum vel plura fieri publica Inſtrumenta, quae omnibus fidem plenariam faciant de præmiſſis. In quorum omnium, & ſingulorum fidem, & teſtimonium præſentes noſtras Literas, ſeu præſens Publicum Inſtrumentum, huiusmodi noſtram citationem in ſe continentem, ſeu continentes, per Gerardum Notarium Publicum, noſtrumque, & huiusmodi cauſae coram nobis Scribam infraſcriptum fieri, ſubſcribi, & publicari mandavimus, noſtrique Sigilli fecimus appenſione muniri. Datum & Actum Romæ in hoſpitio habitationis noſtrae, apud hoſpitale Sancti Spiritus, ſub Anno Nativitatis Domini milleſimo, trecenteſimo nonageſimo ſecundo, Indictione quinta decima, die vero Jovis viceſima ſeptima Menſis Junii, hora tertiarum, vel quaſi, Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris, & Domini noſtri, Domini BONIFACII divina providentia Papae IX. Anno tertio, Præſentibus ibidem Venerabilibus, & diſcretis Viris Dominis Fratre Nicolao de Elben Abbate Montis Sanctae Mariae Ordinis Ciſtercienſis, Nolanae Diœceſis, & Baſilio de Palma, Literario Domini noſtri Papae Scriptore, teſtibus ad præmiſſa vocatis ſpecialiter, & rogatis.

Et Ego Gerardus Crys Clericus Monaſterienſis Diœceſis Publicus authoritate Apoſtolica Notarius, ac praedicti Reverendiſſimi in Chriſto Patris, & Domini, Domini FRANCISCI Cardinalis Judicis, & Commiſſarii, ac prædictae cauſæ coram eo Scriba Prædictæ citationis petitioni, eiusque conceſſioni, et Decreto, omnibusque aliis, & ſingulis præmiſſis dum ſic, ut præmittitur, per Dominum, Dominum Cardinalem Judicem, & Commiſſarium, ac coram eo agerentur, & fierent, una cum prænominatis teſtibus præſens interfui, eaque ſic fieri vidi, & audivi, ideoque hoc præſens publicum Inſtrumentum per alium, me aliis occupato negotiis, fideliter ſcriptum exinde confeci, publicavi, & in hanc publicam Formam redegi, ſignoque meo ſolito, & conſveto una cum præfati Domini Cardinalis Judicis, & Commiſſarii appenſione Sigilli, ſignavi rogatus, & requiſitus, in fidem, & teſtimonium omnium, & ſingulorum præmiſſorum.

LXVII.

1392.

VENCESLAI *Rom. & Bohemiæ Regis Literæ ad Præpoſitum, & Capitulum Rigenſe, quibus eis mandat, ut exemplo Joannis eorum Archiepiſcopi, de Controverſiis cum Magiſtro, & Fratribus per Livoniam, in eum compromittant.* Datum Pragæ, die 2. Maij. Anno 1392. *Ex Originali.*

VENCESLAUS Dei gratia Rom. Rex ſemper Auguſtus & Bohemiæ Rex. Venerabilibus Præpoſito, & Canonicis Rigenſis Eccleſiæ, devotis ſuis dilectis Gratiam Regiam, & omne bonum: Devoti, dilecti. Quia Venerabilis Joannes Rigen. Archiepiſcopus, nec non Imperii Sacri Princeps, devotus dilectus, de, & ſuper vniverſis, & ſingulis diſplicentiis, controverſiis, litibus, ſeu cauſis, quæ inter ipſum, vos Capitulum, & Eccleſiam Rigenſem ab una, & Venerabilem Magiſtrum, & Fratres Ordinis Sanctae Mariae Domus Theutonicae per Livoniam, parte ab altera, usque in præſentem diem ſunt exortae, in Nos tanquam Romanorum Regem de alto, & baſſo compromiſit, ſpondens nihilominus Diffinitioni noſtrae ſtare, & realiter obedire, prout datae per ipſum Archiepiſcopum deſuper Literae manifeſte declarant, idcirco Devotioni veſtrae ſerioſe præcipimus, & expreſſe mandamus; quatenus, & vos de parte veſtra ſuper Compromiſſo huiusmodi Literas patentes Capituli ve-

Anno 1392.

vestri dare, vosque in eisdem obligare debeatis, ut videlicet, quidquid per Nos ab utraque parte diffinitum, seu tractatum fuerit, quod hoc ipsum ratum tenere debeatis, & firmum, & huiusmodi obligationis Literam Sigillo vestri Capituli sigillatam, ei, qui vobis præsentem Literam nostram exhibuerit, dare, & assignare debeatis, ad Nos per ipsum ulterius deferendam, nominatim, & expresse volumus, ut mox, postquam a captivitate vos absolvi, & liberari contigerit, ad nostram præsentiam procedere sine dilatione qualibet debeatis, & interim in præiudicium Magistri, & Fratrum Ordinis præfati in Romana Curia, seu extra in Foro Ecclesiastico, seu alio quovis modo quidquam attemptare, seu contra ipsos verbo, vel facto publice, vel oculte attemptare quidpiam præsumatis, tamdiu, donec vobis utrinque ad Nos venientibus, per Nos pronunciatum inter vos fuerit, & diffinitum. Datum Pragae die secunda Maij Regnorum nostrorum Anno Bohemiae XXX. Romanorum vero decimo septimo.

LXVIII.

1394. VENCESLAUS *Rom. Rex committit Swantiborio Duci Stetinensi, ut Electionem, & Postulationem Filii sui Ottonis Senioris ad Ecclesiam Rigensem conservet, & eum in possessionem bonorum dictæ Ecclesiæ, amotis inde detentoribus quibusvis inducat.* Dat. Pragæ, die 9. Nov. Anno 1394. *Ex Originali.*

VENCESLAUS Dei gratia Romanorum Rex, semper Augustus, et Bohemiae Rex. Illustri Swantiborio Duci Stetinensi, Principi Consanguineo nostro charissimo, Gratiam Regiam, & omne bonum. Princeps Consanguinee charissime. Pervenit ad audientiam nostram, qualiter honorabiles Præpositus, Decanus, & Capitulum Ecclesiae Rigensis, devoti nostri dilecti, eidem Rigensi Ecclesiae variis, & gravibus attritae dispendiis, ipsius quoque subditis hominibus providere cupientes, accedente ad hoc Venerabilis Joannis Rigensis Archiepiscopi expresso consensu, Illustrem Ottonem Seniorem natum nostrum in suum, & Rigensis Ecclesiae communiter, & concorditer elegerunt Archiepiscopum, & Pastorem, prout in Decreto Electionis desuper confecto plenius continetur. Verum quia temporalium dispositio præfatae Rigensis Ecclesiae ad Nos tanquam Romanorum Regem, & neminem alium ex primæva ipsius Ecclesiae fundatione spectat, & pertinet, Nos de Electione prædicta Ottonis contenti, tuae Dilectioni virtute præsentium committimus, & sub Regii favoris obtentu districte præcipiendo mandamus, quatenus præfatum Ottonem in iure sibi ex Electione præmissa competenti conservare, in possessionem nihilominus Castrorum, Civitatum, Villarum, & Bonorum ad ipsam Ecclesiam spectantium inducere debeas, amoto ab eis quolibet illicito detentore, invocando nihilominus, quo ad hoc, auxilium Regum, Ducum, & Principum, quos tenore præsentium seriose requirimus, nostris quoque, & Imperii Sacri fidelibus, & subditis expresse mandamus, ut tibi in hoc casu, quotiens opportunum fuerit, assistere debeant consiliis, & auxiliis opportunis. Datum Pragae Anno Domini millesimo trecentesimo nonagesimo quarto, die nona Novembris Regnorum nostrorum Anno Bohemiae tricesimo secundo, Romanorum vero decimo nono.

LXIX.

1396. *Eiusdem alteræ Literæ ad eundem in eodem negotio.* Dat. Pragæ, feria tertia proxima post diem Palmarum. Anno 1396. *Ex Originali.*

VENCESLAUS Dei gratia Romanorum Rex, semper Augustus, & Bohemiae Rex. Illustri Swantiborio Duci Stetinensi, Principi, Consangvineo nostro charissimo, gratiam regiam, & omne bonum. Princeps Consanguinee charissime. Pervenit ad audientiam nostram, qualiter honorabiles Præpositus, Decanus, & Capitulum Ecclesiae Rigensis, devoti nostri dilecti, eidem Rigensi Ecclesiae variis, ac gravibus attritae dispendiis, ipsiusque subditis, & hominibus providere cupientes, accedente ad hoc Venerabilis Joannis Rigensis Archiepiscopi expresso consensu, Illustrem Ottonem Seniorem natum nostrum in suum, & Rigensis Eccesiae communiter, & concorditer elegerunt, seu postularunt Archiepiscopum, et Pastorem, prout in Decreto electionis, seu postulationis desuper confecto plenius continetur, verum quia temporalium dispositio præfatae Rigensis Ecclesiae ad Nos tanquam Rom. Regem, & neminem alium ex primæva ipsius Ecclesiae fundatione spectat, & pertinet, Nos de electione, seu postulatione prædicti Ottonis contenti, tuae Dilectioni virtute præsentium committimus, & sub Regii favoris obtentu districte præcipiendo mandamus quatenus præfatum Ottonem in iure sibi ex electione, seu postulatione præmissa competenti conservare, in possessionem nihilominus Castrorum, Civitatum, Villarum, & Bonorum ad ipsam Ecclesiam spectantium pacificam inducere debeas, amoto ab eo quolibet alio detentore, seu detentoribus, cuiuscunque præeminentiae, status, gradus, Ordinis, aut Religionis extiterint, etiamsi fuerint Fratres Ordinis Domus Theutonicorum, vel alii quicunque, invocando nihilominus ad hoc, auxilium Regum, Ducum, Principum, quorumcunque duxeris invocandum, quos tenore præsentium coniunctim, & divisim seriose requirimus, Proconsulibusque, Consulibus, & Communitatibus Lubicensis, Sundensis, Rigensis, & Tarbatensis Civitatum, ac aliis quibuscunque Imperii Sacri fidelibus, & subditis, etiam coniunctim, & divisim sub pœna Banni Imperialis expresse mandamus, ut tibi in hoc casu, quotiens opus fuerit, assistere debeant cum omni potentia sua realiter, et cum effectu, ac etiam consiliis, & auxiliis opportunis præsentium sub Regiae nostrae Maiestatis Sigillo testimonio Literarum. Datum Pragae Anno millesimo trecentesimo nonagesimo sexto. Feria tertia proxima post diem Palmarum, Regnorum nostrorum Anno Bohemiae trigesimo tertio, Romani vero vigesimo.

LXX.

1396. *Idem committit defensionem Theodorici Episcopi, & Ecclesiæ Tarbatensis adversus Crucigeros eidem Swantiborio Duci Stetinensi.* Dat. Pragæ, feria tertia proxima post diem Palmarum. Anno 1396. *Ex Originali.*

VENCESLAUS Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus, et Bohemiae Rex. Illustri Swantiborio Duci Stetinensi, Principi Consanguineo nostro dilecto gratiam Regiam, & omne bonum. Princeps Consanguinee dilecte. Pati nolentes, ut Venerabilis Theodoricus Tarbatensis Episcopus, Princeps, devotus noster dilectus, homines, seu subditi eiusdem Ecclesiae, quae ad nostram, & Sacri Imperii protectionem specialem spectat, & pertinet, a quibuscunque personis in iuribus suis, & libertatibus, temporalibus aliquibus turbetur incommodis, seu, quod absit, subiaceat dispendiis, & iacturis, Tuae Dilectioni tuitionem, atque defensionem præfati Episcopi, & Ecclesiae suae Tarbatensis, bonorum, iurium, & libertatum ipsius providimus, ex certa scientia committentes, volentes, & tibi virtute præsentium, & sub Regii favoris obtentu seriose præcipiendo mandamus, quatenus huiusmodi tuitionem tibi assumere, præfatumque Episcopum, Ecclesiam suam, homines, subditos, Bona, Jura, & Libertates ipsorum ab universis, & singulis impetitoribus, violentis oppressoribus, occupatoribus, seu molestatoribus cuiuscunque præeminentiae, status, conditionis, ordinis, seu religionis extiterint, etiamsi fuerint Fratres Ordinis Domus Theutonicorum, debeas nostro nomine fideliter defensare, invocando ad hoc auxilium Regum, Ducum, Principum, quorumcunque duxeris invocandum, quos tenore præsentium communiter, & divisim seriose requirimus. Proconsulibus quoque, Consulibus, & Communitatibus Lubicensis, Sundensis, & Rigensis Civitatum, ac aliis quibuscunque Sacri Imperii fidelibus, & subditis, etiam coniunctim & divisim, sub pœna Banni Imperialis expresse mandamus, ut tibi in hoc casu, quotiens opus fuerit, assistere debeant realiter, & cum effectu, consiliis, & auxiliis opportunis. Tibi etiam Episcopo Tarbatensi sub obtentu Regiae gratiae seriose præcipiendo mandamus, quatenus prædictis universis, & singulis impetitoribus, violentis oppressoribus, occupatoribus, seu molestatoribus fortius resistas, Bona, Jura, & Libertates Imperiales, & Ecclesiae tuae Nobis et Sacro Romano Imperio, ut præfertur, in temporalibus subiectae constantissime defensando, præsentium sub Regiae nostrae Maiestatis Sigillo testimonio Literarum. Datum Pragae Anno Domini millesimo trecentesimo nonagesimo sexto, feria tertia proxima post diem Palmarum. Regnorum nostrorum Anno Bohemiae tricesimo tertio, Romani vero vicesimo.

LXXI.

1399. *Transumptum Literarum* FRIDERICI *Archiepiscopi Rigensis, de Concordia inter Magistrum, & Ordinem, ac Civitatem Rigensem, per Isarnum Archiepiscopum Lindensem, Sveciæ Primatem Anno 1304. facta. Ex Authentico quod extat in Archivo Thesauri Regni.*

HENRICUS VALERIUS & ALBERTUS Rodenborg Sanctae Ecclesiae Lu-

ANNO 1399.

Lubicenſis Adminiſtratores, & Vicarii in ſpiritualibus, & temporalibus eiusdem Lubicenſis Eccleſiae ſede vacante, univerſis, & ſingulis præſentes Literas conſpecturis in ſalutis Auctore ſalutem. Notificamus, quod coram nobis, & in Notarii Publici, ac teſtium infradictorum præſentia perſonaliter conſtitutus, honorabilis Vir Dominus Joannes de Eymeren, Sanctae Rigenſis Eccleſiae Canonicus, quandam Literam patentem, vero, et integro Sigillo Reverendiſſimi in Chriſto Patris, et Domini, Domini FRIDERICI Sanctae Rigenſis Eccleſiae Archiepiſcopi de peſſula pargamenea pendente ſigillatam, non corruptam, non vitiatam, ſed ſanam, et integram, ac omni prorſus vitio, & ſuſpicione carentem produxit, exhibuit & legi fecit, cuius tenor de verbo ad verbum fuit, et eſt talis. Venerabili in Chriſto Fratri Domino Engelberto Dei gratia Tarbatenſi Epiſcopo: Frater FREDERICUS eadem gratia Sanctae Rigenſis Eccleſiae Archiepiſcopus, ſinceram in Domino charitatem, virtutem, prudentiam. Omnibus modis, quibus poſſumus, requirimus, quod Domini Iſarni noſtri Prædeceſſoris Arbitrium, & Ordinationem infradictam obſervari faciatis, & ea, quæ ad nos ſunt devoluta per ipſam, a Magiſtro, & Fratribus cum effectu repetatis, nam nos præſentes tunc in eius fuimus Pœnitentiariis, quum per dictum Prædeceſſorem noſtrum extitit ordinata, & facta, cuius tenor de verbo ad verbum dinoſcitur eſſe talis.

In Nomine Domini Amen.

Nos Iſarnus Permiſſione Divina Lindenſis Archiepiſcopus, Sveciae Primas, quondam Rigenſis Archiepiſcopus, Arbiter, Arbitrator, ſeu amicabilis compoſitor communiter electus a religioſis Viris, Magiſtro, & Fratribus Ordinis Sanctae Mariae Theutonicorum in Livonia ex parte una, ac Civibus, & Civitate Rigenſi ex altera ſuper omnibus guerris, & diſcordiis motis inter eos, ac dampnis pluribus, captivitatibus, iniuriis, expenſis, litibus, cauſis, et intereſſe tam in Romana Curia, quam alibi inde ſecutis, intendentes paci, & concordiae partium prædictarum, receptis earum petitionibus, & articulis, ac iuxta qualitatem negotii, & traditam nobis formam, ab ipſis diligenti informatione tam per confeſſiones Partium, quam Inſtrumentorum, & Teſtium habita ſuper ipſis, quia, licet conſtat nobis præfatam diſcordiam ipſis Partibus dampna plurima, & ſtrage, & captionibus hominum, locorum incendiis, bonorum rapinis, & animalium praedis hactenus intuliſſe, quodque ipſae Partes, quod læti referimus, Divina Gratia ſalubriter diſponente abolita iniuria, & omni rancore dimiſſo, huiusmodi dampnorum oblitae amicabiliter ſe admittentes, cohabitantes, & pertractantes, et ſicut amicus amico communicat bona ſua, de puritate dictorum Magiſtri, & Fratrum, ac devotione Civium prædictorum plenam in Domino fiduciam obtinentes, quod prædicta caritatis opera per mutuam cohabitationem, & laudabilem converſationem dante Deo, concordiae, ac Pacis Autore, ſemper in ipſis pullulabunt, & creſcent, diligenti, ac frequenti deliberatione habita in prædictis, & communicato nobis Venerabilium Patrum, Dominorum Joannis tituli Sanctorum Marcellini, et Petri, ac Fratris Gentilis tituli S. Martini in Montibus Presbyterorum Cardinalium, ad haec nobis per Sanctiſſimum Patrem, & Dominum, Dominum BENEDICTUM Divina Providentia Papam Undecimum deputatorum conſilio, & aſſenſu, ſuper ipſis, ut noſtrum arbitrium, diffinitio, compoſitio, ſeu ordinatio de vultu Dei prodeat, & oculi noſtri videant æquitatem: *In Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti Amen.* Arbitrando, diffiniendo, ordinando, & componendo, poteſtate, a dictis Partibus nobis conceſſa, & omni iure, & cauſa, quibus melius poſſumus, pro bono Pacis, & Concordiae, ac ad favorem Religionis, & Fidei Chriſtianae incrementum, cuius proceſſus per dictam diſcordiam noſcitur retardatus, & per concordiam creditur propagandus, dampna huiusmodi pari compenſatione tollenda procurando dictorum Magiſtri, & Fratrum, & ipſos in perſona ipſius, ac petitione Procuratorum dictorum Civium, & ipſos Cives in Perſona ipſius, & petitionem dictorum Fratrum quo ad dicta dampna, iniurias, & expenſas, & omne intereſſe inde ſecutum abſolvimus, & quitamus, aſſignantes dictis Magiſtro, & Fratribus, reſtituenda eisdem omnia bona ædificata, & non ædificata, quae tempore motae diſcordiae inter ipſos, & Cives prædictos in Civitate Rigenſi, & Marchia eiusdem habuiſſe noſcuntur, proviſo quod inter Civitatem prædictam, ac domum, ſeu curiam, quam dicti Fratres inhabitabunt, fiat murus ad expenſas Fratrum, decenter ſpiſſius, altitudinis ſex ulnarum ſine præimpedimento viarum, & platearum Civitatis eiusdem, præſertim viae, quae eſt inter Eccleſiam Sancti Georgii, & domum, in qua habitabat Dominus Woldemarus, dictus de Reza, Miles, & quod

nul-

ANNO 1399.

nullam habitationem habeant in dicta Civitate, niſi infra murum huiusmodi interclusam, & quod poſticus quatuor pedum latitudinis, & ſex altitudinis relinquetur in eo, per quam unus homo cum victualiis emptis, vel aliter acquiſitis, pro ſuſtentatione Fratrum prædictorum intrare valeat liber, & exire, nullam aliam, ſive in Eccleſia, ſive alibi hactenus portam, quam unam, ſeu oſtium habeant in muro Civitatis eiusdem, ſicut ante diſcordiam habuerunt, & quod ultra viginti Fratres, cum totidem ſervitoribus duntaxat non morentur in ea, nec parlamentum, ſeu Capitulum faciant in eadem, niſi ſemel in anno, & tunc qui occaſione veniunt huiusmodi, quinquaginta numerum non excedant, prohibentes, ne oſtium in dicto muro, parlamentum in dicta Civitate Fratres faciant ſupradicti, donec murus inter dictam domum ipſorum Fratrum, & Civitatem, ut præmittitur, ſit completus. Item ordinamus, quod ſurguſtium in flumine dicto Semigalera, ſit commune in fructu piſcium, & expenſis, Fratribus, & Civibus ſupradictis, & quod Magiſter, & Fratres prædicti, nullum fortalitium, ſeu turrim faciant per ſe, vel per alios in Civitate, vel Marchia ſupradicta, ponte per dictos Cives ædificato pro utilitate Reipublicae Civitatis prædictae, ſeu conſtructo in flumine dicto Riga, nihilominus remanſuro. Proviſo tamen quod naves dictorum Magiſtri, & Fratrum parvae, & magnae poſſint libere pertranſire. Simili modo pronuntiamus, quod dicti Magiſter, & Fratres permittant dictos Cives, & dicti Cives prædictos Fratres, & Familiam, ac Vaſallos eorum libere emere, vendere, & agere in ſuis mercimoniis, nec redire, & morari per Terras, & Diſtrictum ſuum ad invicem, & quantum ad ipſos ſpectabit mutuo, & benigne ſe recipient, pertractent, protegant, & defendant, & ſine diſpendio, iuſtitiae faciant complementum. Nulla nova pedagia, theolonia, ſeu quasvis alias novas exactiones alter ab altero per ſe, vel per alios quomodolibet exigentes pro perſonis, vel de bonis ipſorum mobilibus, cuiuscunque qualitatis exiſtant, quae de approbata conſvetudine, vel authoritate Sedis Apoſtolicae non ſunt impoſitae, vel in poſterum imponantur. Quodſi dicti Magiſter, & Fratres per ſe, vel per alios prædictos Cives interfecerint, violaverint, vel mala ceperint captione, nec non ſi dictam Civitatem obſederint, vel impugnaverint, corpore, quod Deus avertat, omnibus bonis, & iuribus, quae in dicta Civitate obtinent, ſeu obtinuerunt, ſint privati, & Bona ipſa, & Jura Rigenſi Eccleſiae, & Archiepiſcopo, qui pro tempore fuerit in eadem, ipſo facto penitus devolvantur. Item partes prædictas ſuper mille quingentis uncis Terrarum, quos in *Curonia*, & centum in *Pſylia* a dictis Fratribus vendicant dicti Cives, ad Sedem Apoſtolicam remittimus, & ſibi ſuper iis finale iudicium reſervamus. Acta fuerunt Romae, Anno Domini milleſimo trecenteſimo quarto, duodecimo Kalendas Aprilis, præſentibus Venerabili in Chriſto Patre, ac Domino H. Dei gratia Revalienſi Epiſcopo, ac diſcretis Viris Dominis Bernardo de Warniola Archipresbitero Carcaſſenſi, Henrico dicto de Lubek Canonico Rigenſi, Porrina de Caſulis, Jacobo de Caſulis, & Magiſtro Petro de Sancto Benedicto, Doctoribus, in Romana Curia Advocatis, & aliis quam pluribus Clericis, & Laicis fide dignis, teſtibus ad hoc ſpecialiter vocatis, & rogatis. In quorum omnium teſtimonium, & cæterorum Joannes Pſtinthuſen Civis Rigenſis, tunc in Romana Curia Procurator Civitatis Rigenſis, hoc Arbitrium, ſeu amicabilem Compoſitionem ex parte dictorum Rigenſium Civium, præſente Hermanno Trullio, prædictae Rigenſis Eccleſiae Clerico, nunc Sacerdote, recepit. In quorum evidentiam noſtrum Sigillum præſentibus eſt appenſum. Datum Avinione Anno Domini milleſimo trecenteſimo ſexto, ſexto Nonas Julii. Qua Litera ſic producta, exhibita, atque lecta, idem Dominus Joannes nobis humiliter ſupplicavit, quatenus cum ipſe in diverſis longinquis, atque remotis partibus, nomine Eccleſiae, & Capituli Rigenſis Nuntiis opus haberet, de eadem eam fideliter tranſcribi, & tranſumi mandaremus, eique tranſcriptae, & tranſumptae Decretum, & authoritatem noſtram interponere dignaremur. Nos vero attendentes petitionem dicti Domini Joannis iuri conſonam, & rationi, prædictam Literam in ſtylo, ſigillo, & aliis requiſitis, et de iure conſiderandis, diligenter inſpecta, examinata, et conſiderata, eaque vera in omnibus, et per omnia reperta, atque dictus Dominus Joannes dictam Originalem Literam propter viarum diſcrimina, et multa alia pericula auſus portare, vel mittere ad eadem loca, ſeu easdem remotas partes, nos ſi mandavimus eam fideliter per Notarium infradictum tranſcribi, et tranſumi, ac ſe pro maiore evidentia ſubſcribi, qua ſic fideliter, et diligenter tranſcripta, et tranſumpta,

&

Anno 1399. et facta collatione diligenti cum huiusmodi transsumpto et ipsa vera Originali Litera, huiusmodi transsumpto authoritatem nostram ordinariam, et Decretum decrevimus interponendum, et interponimus per praesentes, sic quod huiusmodi nostrae Literae, et praesenti transsumpto fides plenaria tam in iudiciis, quam extra adhibeatur tanquam ipsi verae Literae Originali supradictae. Descriptio vero Sigilli sequitur, et est talis. Sigillum rotundum de cera rubea interius, et exterius, in cuius medio apparebat imago cuiusdam Episcopi, Pontificalibus induti, in sede sedentis, dextram manum ad dandam benedictionem erigentis, et in sinistra manu baculum habentis, in cuius summitate crux apparebat, et sub cruce in eodem baculo vexillum elucebat, et in huius Sigilli circumferentia hae Literae legebantur: *S. Fratris Friderici, Ordinis Fratrum Minorum, Dei Gratia Sanctae Rigensis Ecclesiae Archiepiscopi.* In quorum omnium, et singulorum praemissorum testimonium praesentem Literam, seu praesens transsumptum per Notarium infradictum subscribi, et publicari mandavimus, et Sigilli nostri Vicariatus, appensione fecimus communiri. Datum et Actum in Civitate Lubicensi, Anno Domini millesimo trecentesimo nonagesimo nono. Indictione septima, Mensis Maij die duodecima. Praesentibus honorabilibus Viris, Dominis Joanne Gaal Lubicensi, Henrico Sthuthen Utynen. Lubicensis Dioecesis Ecclesiarum Canonicis, et Godfrido de Crempe perpetuo Vicario in praedicta Lubicensi Ecclesia, et pluribus aliis fide dignis testibus ad praemissa vocatis specialiter, et rogatis.

Et Ego Henricus Hobthusen Clericus Hildessemensis Dioecesis, Publicus Imperiali auctoritate Notarius, praedictae Literae Reverendissimi in Christo Patris, et Domini, Domini FRIDERICI Sanctae Rigensis Ecclesiae Archiepiscopi, productioni, exhibitioni, praesentationi, petitioni, receptioni, transsumptioni, Sigillorum examinationi, auctoritatis, et Decreti interpositioni, omnibusque aliis, et singulis, dum sic ut praemittitur agerentur, et fierent, una cum suprascriptis testibus praesens interfui, ac ea taliter fieri vidi, et audivi, et inde hoc transsumptum ex originali Litera supradicta, manu propria transsumpsi, et ipsum transsumptum diligenter auscultavi, cum ipsa Litera Originali, atque utrumque concordare inveni, ut eidem transsumpto adhibeatur de caetero plena fides, de Mandato Venerabilium Virorum Dominorum Henrici, et Alberti Ecclesiae Lubicensis in spiritualibus, et temporalibus Vicariorum Sede vacante, supradictum huiusmodi Transsumptum in hanc publicam Formam redegi, signoque et nomine meis solitis, et consvetis signavi una cum appositione Sigilli Vicariatus dictorum Venerabilium Virorum Dominorum Henrici, et Alberti rogatus, et requisitus in fidem, et testimonium omnium, et singulorum praemissorum.

LXXII.

1423. *Literae* MARTINI PP. V. *quibus Heningum a Capitulo Rigensi Electum Archiepiscopum Rigensem confirmat.* Dat. Romae d. 15. Octob. 1423. *Ex Origin.*

MARTINUS Episcopus Servus Servorum Dei Dilectis filiis Capitulo Ecclesiae Rigensis, salutem, & Apostolicam benedictionem. Divina disponente Clementia, cuius inscrutabili Providentiae ordinatione reguntur universa, in Apostolicae Sedis specula licet immeriti constituti, ad universas Orbis Ecclesias aciem nostrae considerationis extendimus, & pro eorum statu salubriter dirigendo, Apostolici favoris auxilium adhibemus, sed de illis propensius cogitare Nos convenit, quas propriis carere pastoribus intuemur, ut eis iuxta cor nostrum viri praeficiantur idonei, qui commissos sibi populos per suam circumspectionem providam salubriter dirigant, & informent, ac Ecclesias ipsas non solum gubernent utiliter, sed etiam multimodis efferant incrementis. Dudum siquidem bonae memoriae Joanne Archiepiscopo Rigensi regimini Ecclesiae vestrae praesidente, Nos cupientes eidem vestrae Ecclesiae, cum vacaret, per operationis nostrae ministerium utilem, & idoneam praesidere personam, provisionem eiusdem Ecclesiae vestrae ordinationi, & dispositioni nostrae duximus ea vice specialiter reservandam, decernentes extunc irritum, & inane, si secus super his per quoscunque, quavis authoritate scienter, vel ignoranter contingeret attemptari. Postmodum vero praefata Ecclesia vestra per obitum dicti Archiepiscopi, qui extra Romanam Curiam debitum naturae persolvit, Pastoris solatio destituta, Vos Reservationis, & Decreti forsan praedictorum

Anno 1423. ignari, dilectum Filium Heningum Electum Rigensem, tunc dictae Ecclesiae vestrae Praepositum in Subdiaconatus Ordine constitutum, in Archiepiscopum vestrum elegistis, licet de facto, ipseque Electus Reservationis, & Decreti praedictorum similiter inscius, electionis huiusmodi illius sibi praesentato Decreto, consensit etiam de facto, & demum huiusmodi Electionis negotium proponi fecit in Consistorio coram Nobis. Nos igitur Electionem huiusmodi, & quaecunque inde secuta, utpote post, & contra Reservationem, ac Decretum praedicta de facto, ut praemittitur, attemptata, irrita, prout erant, & inania reputantes, & ad provisionem ipsius Ecclesiae vestrae celerem, & felicem, de qua nullus praeter Nos ea vice se intromittere poterat, sive poterant, Reservatione, & Decreto obsistentibus supradictis, ne eadem vestra Ecclesia longioris vacationis exponeretur incommodis, paternis, & sollicitis studiis intendentes, post deliberationem, quam super his cum Fratribus nostris habuimus diligentem, demum ad praefatum Electum, cui de literarum scientia, Religionis zelo, iure, munditia, honestate, morum spiritualium providentia, & temporalium circumspectione, ac aliis virtutum donis apud Nos fide digna testimonia perhibentur, direximus oculos nostrae mentis, quibus omnibus, nec non vobis ipsum Electum eligentium concordi voluntate, attenta meditatione pensatis, de persona dicti Electi Nobis, & dictis Fratribus ob suorum exigentiam meritorum, accepta eidem Ecclesiae vestrae de ipsorum Fratrum consilio authoritate Apostolica providimus, ipsumque illi praefecimus, & praeficimus in Archiepiscopum, & Pastorem, curam, & administrationem sibi in spiritualibus, & temporalibus plenarie committendo. In illo, qui dat gratias, & largitur praemia confidentes, quod eadem Ecclesia vestra per ipsius Electi circumspectionis industriam, & providentiam circumspectam, sub suo felici regimine dextera Domini sibi assistente propitia salubriter, & prospere dirigetur, ac grata in eisdem spiritualibus, & temporalibus suscipiet incrementa. Quocirca Discretioni vestrae per Apostolica scripta mandamus, quatenus eidem Electo tanquam Patri, & Pastori animarum vestrarum humiliter intendentes, ac exhibentes sibi obedientiam, & reverentiam debitam, & devotam, eius salubria monita, & mandata suscipiatis devote, & efficaciter adimplere curetis, alioquin Sententiam quam idem Electus rite tulerit in rebelles, ratam habebimus, & faciemus Authore Domino usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari. Datum Romae apud Sanctam Mariam Maiorem Idus Octobris Pontificatus nostri Anno septimo.

LXXIII.

Idem abrogat Privilegium per BONIFACIUM IX. *Ordini Theutonico in Livonia concessum, quo ille Ecclesiam Rigensem, & alias Ditionis Hospitalis iure Dominii cum certis praerogativis eidem Ordini attribuerat.* Dat. Romae d. 22. Dec. 1423. *Ex Originali.*

MARTINUS Episcopus Servus Servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam. Etsi de cunctis Orbis Ecclesiis, quarum Nobis cura, Divina disponente Clementia generalis incumbit, Nos sedulo cogitare conveniat, de statu tamen Metropolitanarum Ecclesiarum prospere conservando, eo perpensius sollicitudo Nos urget, quo prae caeteris excellentiori sunt praeditae dignitate, unde si quando aliqua in earum praeiudicium, vel laesionem facta, aut innovata esse comperimus, praecipue cum ex his oriri contentiones, & scandala formidantur, illa curamus de medio submovere. Dudum siquidem pro parte dilectorum filiorum modernorum Praepositi, Decani, & Capituli Ecclesiae Rigensis Nobis expositum, quod quondam BONIFACIUS Nonus nuncupatus, ex certis causis eum moventibus, motu suo proprio, per quasdam Literas statuerat, & ordinaverat, quod perpetuis futuris temporibus nullus in Canonicum, seu Praepositum, aut Decanum, vel ad aliquam aliam dignitatem, seu personatum, vel officium cum cura, vel sine cura dictae Ecclesiae, tunc Ordinis Sancti Augustini, quocunque nomine nuncuparetur, recipi posset, aut deberet, nisi prius regularem Professionem per Fratres Hospitalis Beatae Mariae Theutonicorum Jerosolimitanensium emitti consvetam emisisset, quodque postquam omnes Canonici praefatae Ecclesiae, nec non Praepositus, & Decanus praedicti, aliique dignitates, personatus, vel officia obtinentes in eadem, vel saltim maior pars eorum, huiusmodi professionem emisissent, Ecclesia ipsa extunc non dicti Ordinis, sed regularis observantiae praefati Hospitalis censeretur existere, & perpetuo nuncuparetur, ac Canonici, & alii, dignitates, personatus, & officia in dicta Ecclesia extunc in posterum obtenturi, habitum Fratrum dicti Hospita-

Anno 1423.

lis geſtare tenerentur, ac etiam quilibet recipiendus de caetero in Canonicum dictae Eccleſiae, a Magiſtro pro tempore exiſtente domorum praefati Hoſpitalis in Livoniae partibus conſiſtentium, in quibus Eccleſia ipſa conſiſtit, poſtulari, & per illum approbari deberet, prout recipiendi in Canonicos, certarum, videlicet Culmenſis, Pomeſanienſis, & Sambienſis Eccleſiarum, eidem Hoſpitali ſubiectarum, in partibus Pruſſiae conſiſtentium, a Generali Magiſtro eiusdem Hoſpitalis poſtulari, & per illum approbari conſveverant, quodque idem Bonifacius Nonus per alias ſuas Literas, eidem Magiſtro partium Livoniae, & Fratribus Hoſpitalis praedictorum conceſſerat, quod Canonici, & Capitulum dictae Eccleſiae Rigenſis, poſtquam illa regularis obſervantiae Hoſpitalis huiusmodi reputata foret, ut praefertur, extunc in antea perpetuis futuris temporibus per Viſitatores eiusdem Hoſpitalis ſuper diſciplina, obedientia, & regulari obſervantia profeſſionis ipſius Hoſpitalis duntaxat viſitari poſſent, & deberent, prout Canonici, & Capitula earundem Culmenſis, Pomeſanienſis, & Sambienſis Eccleſiarum dicto Hoſpitali, ut præfertur, ſubiectarum, viſitabantur tunc, ſeu poterant quomodolibet viſitari, & ſucceſſive per ipſos modernos Præpoſitum, Decanum, & Capitulum Nobis ſubiuncto, quod ex huiusmodi Conſtitutionibus, & Ordinationibus dicti Bonifacii præfata Rigenſis Eccleſia, & illius Archiepiſcopus pro tempore exiſtens, honoris, & dignitatis ſuae diſpendia patiebantur, præſertim cum ſatis abſonum, & indecens videretur, quod a Magiſtro dictarum partium Livoniae, qui Laicalis perſona eſt, deberent Canonici eiusdem Rigenſis Eccleſiae poſtulari, & per eum approbari, ac ad huiusmodi profeſſionem recipi, & admitti, & per Viſitatores dicti Hoſpitalis ſuper huiusmodi diſciplina, obedientia, & obſervantia viſitari, & licet præfata Eccleſia Rigenſis in membris ſuis per Magiſtrum Livoniae, aut Viſitatores eosdem prætextu dictarum Literarum usque tunc viſitata non foret, tamen iidem Præpoſitus, Decanus, & Capitulum per ipſos Magiſtrum, & Viſitatores, viſitationem ipſam in eorum Eccefia fieri formidabant, ex qua non caritas, vel recta correctio, ſed contentiones, iurgia, & ſcandala gravia inter eos ſequi præſumebantur. Demum vero pro parte modernorum Præpoſiti, Decani, & Capituli præfatorum Nobis humiliter ſupplicatum, ut eorum, & dictae Eccleſiae Rigenſis ſtatui ſuper præmiſſis oportune conſulere dignaremur, Nos cupientes huiusmodi contentionibus, & ſcandalis obviare, & ex certis aliis cauſis tunc expreſſis, præfatas Literas, & Proceſſus habitos per easdem, quousque per Sedem Apoſtolicam in præmiſſis foret aliter ordinatum, per alias noſtras Literas ſuſpendimus, ac Canonicos dictae Eccleſiae Rigenſis ab eodem Magiſtro Livoniae poſtulari, & per eum approbari, ac ad Profeſſionem recipi, & Viſitationem huiusmodi interim fieri diſtrictius inhibuimus, & alia fecimus, & ſtatuimus prout in dictis noſtris Literis plenius continetur. Cum autem ſicut exhibita Nobis nuper pro parte Venerabilis Fratris noſtri Joannis Archiepiſcopi Rigenſis, nec non modernorum Præpoſiti, Decani, & Capituli prædictorum petitio continebat, ipſi ex præfata ſuſpenſione magnum ſuſceperint relevamen, videntes ſe, & eorum Eccleſiam in ſtatum debitum reformari, cupiantque propterea ipſa ſuſpenſione ad perpetuam firmitatem reducta invicem reuniri, ac a iurisdictione, & ſuperioritate de poſtulandis ab ipſo Magiſtro Livoniae, & per eum approbandis, & recipiendis Canonicis dictae Eccleſiae Rigenſis, nec non Viſitatione huiusmodi perpetuo abſolvi, & liberari, ex quibus manifeſte cenſuerunt eis, & eorum Eccleſiae magnum profectum, & commodum in poſterum proventurum, ſeque ex hac reductione, & univerſas perſonas Eccleſiaſticas dictae Eccleſiae Rigenſis plurimum conſolari, pro parte Joannis Archiepiſcopi Præpoſiti, Decani, & Capituli præfatorum, nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut eorum, & dictae Eccleſiae Rigenſis ſtatui, & quieti ſuper his opportune, & paternaliter providere de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos igitur qui Eccleſiarum omnium, & illis pro tempore præſidentium ſtatum reddi pacificum, & quietum ſupremis deſideriis affectamus, quique poſtmodum de præmiſſis fuimus diligentius informati, conſiderantes quod praemiſſa per eundem Bonifacium Nonum ſtatuta, & ordinata in Eccleſiae Rigenſis, & Archiepiſcopi praedictorum nimis grave diſpendium redundare noſcuntur, huiusmodi ſupplicationibus inclinati, praefatam ſuſpenſionem per Nos, ut praemittitur, factam, & proceſſus deſuper ſubſecutos, ad perpetuam firmitatem reducentes, authoritate Apoſtolica ex certa ſcientia, tenore praeſentium perpetuo ſtatuimus, & etiam ordinamus, quod de caetero Canonici dictae Eccleſiae Rigenſis ab eodem Magiſtro Livoniae nullatenus poſſint, aut debeant poſtulari, nec per ipſum approbari neque ad huiusmodi pro-

Anno 1423.

profeſſionem recipi quoquo modo, ipſamque viſitationem per Magiſtrum, et Viſitatores praedictos, aut quoſvis alios Fratres Hoſpitalis eiusdem, in dicta Eccleſia Rigenſi fieri, eosque ipſius Bonifacii Noni Literis, et proceſſibus huiusmodi per ſe, vel per alios de caetero quomodolibet uti ſuper praemiſſis, authoritate praedicta diſtrictius inhibemus, ſtatuentes, et etiam decernentes, quod moderni Praepoſitus, Decanus, et Capitulum ipſius Rigenſis Eccleſiæ, eorumque Succeſſores, prout antequam circa hoc Literae eiusdem Bonifacii Noni emanarent, facere conſveverunt, perſonas idoneas in Canonicos eiusdem Eccleſiae Rigenſis eligere, & electos recipere, receptosque inveſtire, & ab eis regularem Profeſſionem per Canonicos eiusdem Eccleſiae Rigenſis, iuxta illius antiqua ſtatuta, & Conſvetudines emitti conſvetam, ſi eam ſponte emittere voluerint, recipere valeant, & admittere, quodque ipſi Præpoſitus, Decanus, & Capitulum per neminem, quacunque poteſtate, vel authoritate munitum, prætextu Literarum dicti Bonifacii Noni, ſed per ipſum duntaxat Archiepiſcopum exiſtentem pro tempore, ſuper diſciplina, obedientia, & obſervantia prælibatis, quoties opus fuerit, poſſint, & debeant viſitari, mandantes exnunc, & etiam inhibentes Magiſtro pro tempore exiſtenti, & Fratribus dicti Hoſpitalis, partium Livoniae prædictarum, & quibuſcunque aliis, ne de cætero praetextu Literarum dicti Bonifacii Noni, directe, vel indirecte, aut quovis quæſito colore aliquid contra Eccleſiam Rigenſem, Archiepiſcopum, Præpoſitum, Decanum, & Capitulum ſupradictos, eorumque res, iura, & bona communiter, vel diviſim, per ſe, vel alium, ſeu alios quovis modo attemptare, ſeu in eos Jurisdictionem, vel Superioritatem, aut Viſitationem aliquam exercere, ſeu ipſos, vel eorum aliquem in perſonis, rebus, aut bonis ſuis, præmiſſorum occaſione moleſtare, ſeu perturbare præſumant, non obſtantibus dictis Literis eiusdem Bonifacii Noni, aliisque Conſtitutionibus, & Ordinationibus Apoſtolicis, nec non Statutis, & Conſvetudinibus dicti Hoſpitalis, præfata, vel quacunque alia authoritate roboratis, quae quo ad praemiſſa pro infectis haberi volumus, ac perinde cenſeri, acſi nullatenus emanaſſent, quorumcunque tenorum exiſtant, etiamſi de illis, & eorum totis tenoribus, & de verbo ad verbum habenda foret in præſentibus mentio ſpecialis, cæterisque contrariis quibuscunque. Nos inſuper exnunc irritum decernimus, & inane, ſi ſecus ſuper his a quoquam, quavis authoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attemptari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtrae Reductionis, Statuti, Ordinationis, Inhibitionis, Conſtitutionis, Mandati, Voluntatis, & Decreti infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe noverit incurſurum. Datum Romae apud Sanctum Petrum undecimo Kalendas Januarii, Pontificatus noſtri Anno ſeptimo.

LXXIV.

1424.

Idem committit executionem Abſolutionis Rigenſium a Juramento Ordini præſtito, Archiepiſcopo Arelatenſi, & Aroſienſi, Tarbatenſique Epiſcopis. Dat. Romæ die 12 Maij. 1424. *Ex Originali.*

Martinus Epiſcopus Servus Servorum Dei. Venerabilibus Fratribus Archiepiſcopo Arelatenſi, & Aroſienſi, ac Tarbatenſi Epiſcopis, ſalutem, et Apoſtolicam benedictionem. Juſtis ſupplicum votis libenter annuimus illaque favoribus proſequimur opportunis. Exhibita ſiquidem nobis nuper pro parte Venerabilis Fratris noſtri Heningi Archiepiſcopi Rigenſis, et dilectorum filiorum Præpoſiti, et Capituli Eccleſiae Rigenſis petitio continebat, quod dudum bonae memoriae Vromoldus Archiepiſcopus Rigenſis, ipſius Heningi Archiepiſcopi Prædeceſſor, nec non Præpoſitus, qui tunc erat, et Capitulum prædicti in cauſa per eos contra dilectos filios Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, et Fratres Hoſpitalis Beatae Mariae Theutonicorum Ieroſolimitanorum per Livoniam conſtitutos ſuper eo, quod Vromoldus Archiepiſcopus, ac Præpoſitus tunc temporis exiſtens, et Capitulum præfati, Civitatem Rigenſem ad Archiepiſcopum Rigenſem pro tempore exiſtentem, et Eccleſiam ſuam Rigenſem, iure Dominii, vel quaſi, pertinere aſſerebant, quamque etiam Magiſtri, Præceptores, Commendatores, et Fratres prædicti detinebant indebite occupatam, mota, et in Romana Curia coram bonæ memoriae Franciſco tit. Sancti Marci Presbytero Cardinali, ex Commiſſione felicis recordationis Innocentii Papae ſexti Prædeceſſoris noſtri diutius ventilata, diffinitivam, per quam idem Cardinalis pronuntiavit, decrevit, et declaravit, dictam Civitatem Ri-

Anno 1424.

Rigenſem pertinuiſſe, et pertinere iure dominii vel quaſi ad dictos Vromoldum Archiepiſcopum, et Eccleſiam Rigenſem in ſpiritualibus, et temporalibus pleno iure, ac præfatos Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, et Fratres a poſſeſſione, et detentione Civitatis eiusdem fuiſſe, et eſſe amovendos, et amovit, ipſosque ad dimittendum dictis Archiepiſcopo, et Eccleſiae dictam Civitatem condemnavit, nec non eisdem Magiſtro, Præceptoribus, Commendatoribus, et Fratribus ſuper præmiſſis perpetuum ſilentium impoſuit, Sententiam reportarunt, et ſuper executione ipſius Sententiae, quae nulla provocatione ſuſpenſa, in rem tranſivit iudicatam, dicti Prædeceſſoris noſtri, ad vos ſub certa forma Literas impetrarunt, quodque poſtmodum eidem Prædeceſſori noſtro pro parte Uromoldi Archiepiſcopi, nec non Præpoſiti, et Capituli prædictorum expoſito, quod iidem Magiſter, et Fratres, dilectos filios Proconſules, Conſules, Cives, et alios homines Civitatis prædictae, ad præſtandum eis fidelitatis Juramentum induxerant, et compulerant, et propterea timebat idem Uromoldus Archiepiſcopus ſe poſſeſſionem ipſius Civitatis apprehendere, et alias Sententiam huiusmodi executioni debitae demandari non poſſe, idem Prædeceſſor noſter aliis ſuis Literis vobis dedit in Mandatis: *Quatenus vos, vel duo, aut unus veſtrum per vos, vel alium, ſeu alios ad executionem dictæ Sententiæ iuxta primo dictarum Literarum huiusmodi continentiam, & tenorem procedentes, ipſosque Proconſules, Conſules, Cives, & homines a iuramento huiusmodi ſi, & prout iuſtum foret, abſolventes faceretis eos ipſi Archiepiſcopo tanquam eorum Domino in ſpiritualibus, & temporalibus obedire, intendere, & parere:* prout in eisdem Literis plenius continetur. Cum autem ſicut eadem petitio ſubiungebat, Proconſules, Conſules, Cives, et homines prædicti vigore ultimo dictarum, a iuramento præfato non fuerint realiter abſoluti, et alias ad plenam tam earundem, quam etiam primo dictarum Literarum huiusmodi executionem, nondum extiterit proceſſum, timeantque Heningus Archiepiſcopus, Præpoſitus, et Capitulum præfati, occaſione iuramentorum in præiudicium executionis huiusmodi præſtitorum, quam plurimum impediri, pro parte Heningi Archiepiſcopi, Præpoſiti, et Capituli prædictorum nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut providere ſuper hoc opportune de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos igitur huiusmodi ſupplicationibus inclinati, Fraternitati veſtrae per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus vos, vel duo, aut unus veſtrum per vos, vel alium, ſeu alios Sententiam prædictam ubi, et quando expedire videritis, authoritate noſtra ſolenniter publicantes ad plenariam illius executionem, nec non etiam ad Proconſulum, Conſulum, Civium, et hominum prædictorum eis ab huiusmodi per eos, ut præfertur, nunc vel pro tempore præſtitis communiter, vel diviſim iuramentis impertiendam, eadem auctoritate abſolutionem, quotiescunque opus erit, procedere curetis, facientes eos præfato Heningo Archiepiſcopo tanquam eorum Domino in ſpiritualibus, et temporalibus obedire, intendere, et parere iuxta Sententiam, et Literarum prædictarum ſeriem, et tenorem, contradictores per Cenſuram Eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita compeſcendo, invocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſæcularis, non obſtante ſi præfatis Magiſtro, Præceptoribus, Commendatoribus, et Fratribus, vel quibusvis aliis communiter, vel diviſim a Sede Apoſtolica ſit indultum, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint, per Literas Apoſtolicas non facientes plenam, et expreſſam, ac de verbo ad verbum de Indulto huiusmodi, et eorum perſonis, locis, ordinibus, et nominibus propriis mentionem. Datum Romae apud Sanctos Apoſtolos, quarto Idus Maij. Pontificatus noſtri Anno octavo.

LXXV.

1425.

Decretum ex Commiſſione Sedis Apoſtolicæ contra Magiſtrum & Ordinem Theutonicum in Livonia latum, quo Civitas Rigenſis Archiepiſcopo, & Capitulo Rigenſi addicitur, & pœnæ conſtituuntur in eos, qui Sententiæ huic contravenerint. Datum & Actum in Palatio Bonomen. die 24. Octobr. Anno 1425. *Ex Originali.*

Illuſtriſſimis, Sereniſſimis Principibus, ac Dominis Dominis SIGISMUNDO Romanorum ſemper Auguſto, et Hungariae, Dalmatiae, Bohemiae ac Croaciae etc. et ERICO Daciae, Sveciae, Norvegiae, Sclavorum, ac Gottorum, nec non VLADISLAO Poloniae Regibus, Regnorum veſtrorum felicis proſperitatis augmentum, ac Reverendis

Anno 1425.

in Chriſto Patribus Magdeburgensis, Treverensis, Moguntinensis, Coloniensis, Broniensis, Lundensis, Upſalensis, Nidioſiensis, et Gneſnensis Eccleſiarum Archiepiſcopis, nec non Hildeſenienſi, Caminenſi, Lubicenſi, Zwernienſi, Oſilienſi, Tarbatenſi, Revalienſi, Curonienſi, Warmienſi, Sambienſi, Culmenſi, Poſnanienſi, Razeburgenſi, Verdenſi, Halberſtadenſi, Monaſterienſi, Wratiſlavienſi, Wladiſlavienſi, Rypenſi, Cracovienſi, Aboenſi, Sloſvicenſi Epiſcopis, eorumque, et cuilibet ipſorum in ſpiritualibus et temporalibus Vicariis, et Officialibus Generalibus, ac univerſis et ſingulis Dominis Abbatibus, Prioribus, Præpoſitis, Decanis, Archidiaconis, Scholaſticis, Cantoribus, Cuſtodibus, Theſaurariis, Sacriſtis, Canonicis, tam Cathedralium, quam Collegiatarum, Parochialiumque Eccleſiarum Rectoribus, et loca tenentibus eorundem, Monaſteriorum quorumcunque, et Religioſorum Virorum Miniſtris Generalibus, Provincialibus, Vicariis, Cuſtodibus, Gvardianis, ac Sancti Joannis Ieroſolimitanensis Magiſtro, Priori, Commendatoribus, Præceptoribus, et ipſius Domus Fratribus, ac Conventualibus, Prædicatorum, Minorum, Eremitarum Sancti Auguſtini, et Beatae Mariae Carmelitarum, et quorumcunque aliorum Ordinum Fratribus, Presbyteris, curatis, et non curatis, Vicariis perpetuis, Altariſtis tam Regularium, quam Sæcularium exemptis, & non exemptis, Clericis, Notariis, Tabellionibus publicis, nec non Illuſtribus Principibus, Ducibus, Comitibus, Baronibus, Militibus, Nobilibus, Armigeris, Juſtitiariis, Judicibus, & Officialibus, ac quorumcunque tam ſpiritualium quam temporalium Curiarum, Civitatum, Terrarum, Opidorum, Caſtrorum, Villarum, & Univerſitatum Advocatis, Capitaneis, Sculteis, Proconſulibus, Conſulibus, Civibus, Opidanis, Incolis, Servientibus, Scabinis, Procuratoribus quorumcunque Diſtrictuum ac per prædicta Regna, ac dictorum Dominorum Archiepiſcoporum, & Epiſcoporum, ac Nobilium Civitates, Diæceſes, Diſtrictus, & præſertim per Livoniam, ac Civitatem, & Diæceſim Rigenſem, ac alias ubilibet conſtitutis, & ſpecialiter Magiſtro, Mareſchalco, Præceptoribus, Commendatoribus, & aliis Fratribus Hoſpitalis Beatae Mariae Theutonicorum per Livoniam conſtitutis, principalibus, omnibusque aliis, & ſingulis, quorum intereſt, vel intererit, quosque infraſcriptum tangit negotium, ſeu tangere poterit quomodolibet in futurum, quibuſcunque nominibus cenſeantur, & quacunque præfulgeant dignitate, communiter, vel diviſim. LUDOVICUS *miſeratione Divina Archiepiſcopus Arelatenſis Executor, una cum noſtris in hac parte Collegis per clauſulam*, quatenus vos vel duo aut unus veſtrum per vos vel alium ſeu alios &c. a Sede Apoſtolica ſpecialiter deputatus, Salutem in Domino, & præſentibus fidem indubiam adhibere, ac mandatis noſtris huiusmodi, imo verius Apoſtolicis firmiter obedire. Literas felicis Recordationis INNOCENTII Papae VI. unam in forma: *Petitio.* aliam vero in forma *Significavit.* ac deinde Sanctiſſimi in Chriſto Patris, & Domini, Domini noſtri MARTINI Papae V. in forma *Exhibita* nuncupatas executorias, diffinitivae Sententiae, in Cauſa, quae olim inter bonae memoriae Vromoldum tunc Archiepiſcopum Rigenſem, & Venerabiles, ac Religioſos Viros Dominos, Præpoſitum, & Capitulum Eccleſiae Rigenſis ex una, & Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres Hoſpitalis Beatae Mariae Teutoniconum Jeroſolimitanenſium per Livoniam conſtitutos, ſuper Civitate Rigenſi, & illius Dominio in Romana Curia coram bonae memoriae FRANCISCO tit. Sancti Marci Presbytero Cardinali vertebatur, & illorum occaſione, partibus ex altera, per eundem FRANCISCUM tunc Cardinalem pro Archiepiſcopo Rigenſi, & Præpoſito, & Capitulo eiusdem Eccleſiae Rigenſis, ac contra Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres ſupradictos latae, Nobis pro parte Reverendi Patris Domini Heningi Archiepiſcopi Rigenſis, & Capituli prædictorum, coram Notario publico, & teſtibus infraſcriptis præſentatas, Nos cum ea, qua decuit, reverentia recepiſſe noveritis. Quarum quidem Literarum videlicet INNOCENTII Sexti, unius in forma: *Petitio*, tenor de verbo ad verbum ſequitur, & eſt talis. INNOCENTIUS *Epiſcopus Servus Servorum Dei, Venerabilibus dilectis Fratribus Archiepiſcopo Arelatenſi, & Aroſienſi, ac Tarbatenſi Epiſcopis, Salutem, & Apoſtolicam Benedictionem.* Petitio Venerabilis Fratris noſtri Vromoldi Archiepiſcopi Rigenſis, & Dilectorum Filiorum Præpoſiti, & Capituli Eccleſiae Rigenſis Nobis exhibita continebat, quod licet Civitas Rigenſis ad Archiepiſcopum Rigenſem protempore exiſtentem, & Eccleſiam ſuam Rigenſem iure Dominii, vel quaſi pertineret, prout pertinet, tamen Magiſter, Præceptores, Commendatores, & Fratres Hoſpitalis Beatae Mariae Teutonicorum Jeroſolimitani, per Livoniam conſtituti, falſo aſſerentes prædictam Civitatem ad ſe pertinere, dictam Civita-

Anno 1425.

tem occuparunt, & detinuerunt, prout detinent indebite occupatam, ortaque propterea inter Archiepiſcopum, Praepoſitum, & Capitulum ex parte una, ac Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres prædictos ſuper dicta Civitate ex altera materia quæſtionis, Nos cauſam huiusmodi, cum Partes ipſae in Romana Curia præſentes exiſterent, dilecto Filio noſtro FRANCISCO Tituli Sancti Marci Presbytero Cardinali, ad inſtantiam dictorum Magiſtri, Præceptorum, Commendatorum, & Fratrum audiendam ſimpliciter, & de plano, ac ſine ſtrepitu, & figura iudicii commiſimus, & fine debito terminandam. Coram quo Magiſtris Vilhelmo Paris, Archiepiſcopi, & Alberto Guthemach Præpoſiti, & Capituli, ac Henrico Brinner Magiſtri, Præceptorum, Commendatorum, & Fratrum prædictorum Procuratoribus, quolibet eorum procuratorio nomine partis ſuae in iudicio comparentibus, et per Vilhelmum, et Albertum quondam, ac Henricum prædictos, pro parte ſua datis libellis, ac per eos lite in Cauſa ipſa legitime conteſtata, ac in eiusdem Cardinalis præſentia de calumpnia ac veritate dicenda, præſtitis iuramentis, ac traditis quibusdam poſitionibus, et articulis, et ad poſitiones ipſas nonnullis reſponſionibus factis hincinde, in terminis eis ad ſingulos actus huiusmodi per Dominum Cardinalem, peremptorie, et ſucceſſive aſſignatis, ac Alberto, et Henrico prædictis coram præfato Cardinali in iudicio comparentibus, et per eos productis nonnullis Juribus, et Munimentis, quibus partes ipſae volebant in huiusmodi cauſa uti, et contra eadem, productis nonnullis exceptionibus utrinque datis, terminis eis ad ſingulos actus huiusmodi per dictum Cardinalem peremptorie, et ſucceſſive aſſignatis, ac tandem præfatis Procuratoribus coram dicto Cardinali in iudicio comparentibus, et voluntarie in cauſa huiusmodi concludentibus, dictus Cardinalis cum eis in Cauſa ipſa concluſit, et habuit pro concluſo, in termino ad hoc ſtatuto, et ad ipſius Henrici inſtantiam præfatos Archiepiſcopum, et Albertum per quendam Curſorem ſuum iuratum, ad ſuam in cauſa huiusmodi diffinitivam ſententiam audiendam citari fecit ad certam diem peremptorie competentem, in qua dictis Archiepiſopo, Alberto, et Henrico corameodem Cardinali in Judicio comparentibus, et Sententiam huiusmodi feri petentibus, idem Cardinalis viſis, et diligenter inſpectis omnibus, et ſingulis actis, acticatis, habitis, et productis in cauſa huiusmodi, coram eo, eisque cum diligentia recenſitis, et examinatis, et habito ſuper his conſilio cum peritis, per ſuam diffinitam Sententiam pronuntiavit, decrevit, et declaravit, prout hæc omnia in libello producto pro parte ipſorum Archiepiſcopi, et Capituli in cauſa huiusmodi exhibito, petita fuerant, dictam Civitatem Rigenſem pertinuiſſe, et pertinere iure Dominii videlicet, vel quaſi, ad dictos Archiepiſcopum, et Eccleſiam Rigenſem, in ſpiritualibus, et temporalibus pleno Jure, ac præfatos Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres a poſſeſſione, & detentione Civitatis eiusdem fuiſſe, & eſſe amovendos, & ipſos ſententialiter amovit, ac etiam pronuntiavit eosdem Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres debere dimittere plene, ac libere, & expedite ipſam Civitatem præfatis Archiepiſcopo, & Eccleſiæ, per eosdem Archiepiſcopum, & Eccleſiam libere poſſidendam, & ipſos Magiſtrum Præceptores, Commendatores, & Fratres ad dimiſſionem dictae Civitatis condemnavit, eisdemque Magiſtro, Præceptoribus, Commendatoribus, & Fratribus ſuper his perpetuum ſilentium impoſuit, non intendens tamen per huiusmodi Sententiam quomodolibet derogare Ordinationi, Compoſitioni, ſeu Tranſactioni olim factae perbonæ memoriæ Vilhelmum Epiſcopum Mutinenſem, tunc Apoſtolicae ſedis Legatum, nec dictis Magiſtro, Præceptoribus, Commendatoribus, & Fratribus ſuper eorum redditibus, bonis, & Juribus aliis, ſiquae eis forſitan in Civitate prædicta competerent, dominium tamen dictae Civitatis non concernentibus, aliquod præiudicium generare, ac deinde Nos ex certa ſcientia eidem Cardinali commiſimus, quod huiusmodi ſententiam interpretari, declarare, & in ea addere, minuere, detrahere, illamque corrigere, & mutare, & alias ordinare poſſet, quidquid, & prout eidem Cardinali viſum foret expedire, ac bona, redditus, & iura, quae dicti Magiſter, Præceptores, Commendatores, & Fratres in dicta Civitate habuerant, & habebant, exprimere, & declarare, ſummarie, ſimpliciter, & deplano, ſine ſtrepitu, & figura iudicii, prout ipſi Cardinali placeret, procedendo, quodque ipſe omnes, & ſingulos proceſſus, cenſurarum Eccleſiaſticarum ſententias continentes contra ipſos Magiſtrum, & Fratres ipſorumque Eccleſias, terras, & loca, ac ſubditos ad inſtantiam præfatorum Archiepiſcopi, Præpoſiti, et Capituli, etiam diviſim factas, & quidquid inde ſecutum eſſet, cum omnibus ſuis effectu, & ſequela, ſuſpendere, vel tollere, & revocare, ac quoſcunque petentes ab ipſis

ſen-

Anno 1425.

ſententiis abſolvere, & easdem Cenſuras Eccleſiaſticas tam Interdicti quam alias ſuſpendere, & etiam relaxare poſſet, etiam ad cautelam. Idemque Cardinalis Procuratoribus ipſis præſentibus in iudicio coram eo, ac volentibus, & conſentientibus, ac omni ordinis iudiciarii ſolennitati, quae in his requirentur, prout ad hæc a Dominis ſuis ſufficientia mandata habebant, renuntiantibus, ad audiendum voluntatem, Ordinationem, Declarationem, & Interpretationem ſuam, quam ſuper haec facere vellet, certam diem aſſignavit, in qua dictis Procuratoribus coram eodem Cardinali in iudicio comparentibus, & huiusmodi Declarationem, Interperetationem, & Ordinationem fieri petentibus, idem Cardinalis viſis, & examinatis Juribus, & Munimentis productis in cauſa huiusmodi coram eo, & ſuper his cum peritis, & intra ſe habita deliberatione, declaravit, & interpretatus fuit eandem Sententiam in ea parte, in qua prælibatis Magiſtro, Præceptoribus, Commendatoribus, & Fratribut ſuper ſuis redditibus, bonis, & iuribus aliis, ſiquae eis in dicta Civitate competerent, dominium tamen dictæ Civitatis non concernentibus, noluit præiudicium generare, intellexiſſe, & intelligere de redditibus bonis, & Juribus aliis, quæ ipſi Magiſter, Præceptores, Commendatores habebant, & Fratres tenebant, & poſſidebant, in ipſa Civitate, ante Annum Domini milleſimum trecenteſimum viceſimum, ac inſuper ſuper certo Caſtro, quod Dicti Magiſtri, Præceptores, Commendatores, & Fratres habebant, & tenebant in dicta Civitate, de quo dicti Archiepiſcopus, Præpoſitus, & Capitulum conqueſti fuerant, & mentionem fecerant in libello in huiusmodi cauſa dato, pronuntiavit, & declaravit, quod dictus Archiepiſcopus infra quatuor Annos a die Feſti Reſurrectionis Dominicae proxime futuri inchoandos, & extunc immediate ſequendos, reaedificaret, & conſtrueret ſuis propriis ſumptibus, & expenſis, ſæpedictis Magiſtro, Præceptoribus, Commendatoribus, & Fratribus in prænominata Civitate, in loco dicto ad Sanctum Georgium, Caſtrum tale ſive Domum, in omnibus, & per omnia, quale, vel qualem immediate ante deſtructionem eiusdem Caſtri, dicti Magiſter, Præceptores, Commendatores, & Fratres habebant, ſeu poſſidebant in Civitate, et loco præmiſſis, et cum eisdem, ſeu ſimilibus domibus, hoſpitiis, officinis, commodis, utilitatibus, et pertinentiis, quibus dictum Caſtrum, ſive Domus, immediate, ante dictam deſtructionem fundatum, conſtructum, et ſtabilitum erat, et ſi dictus Archiepiſcopus infra dictos quatuor annos, dictum Caſtrum ſive domum, tale, vel qualem, ante deſtructionem ſæpedictam cum eisdem ſuis ſimilibus domibus, hoſpitiis, commodis, utilitatibus, et pertinentiis, et alias, ut prædicitur, reaedificaret, et conſtrueret, prælibati Magiſter, Præceptores, Commendatores, et Fratres dictum Caſtrum, quod tunc tenebant, et inhabitabant in ipſa Civitate, et omnia ædificia, et hortos, contigua, et adiacentia eidem Caſtro in ipſa Civitate, et in ipſius Caſtri conſtructione, ſeu citra per ipſos Fratres erecta infra Civitatem eandem, cum effectu, et realiter, dimitere plene, et libere tenerentur infra unum menſem, computandum a die, qua Caſtrum, ſive domus prædicta cum Domibus, hoſpitiis, officinis, commodis, utilitatibus, et pertinentiis ſicut, præfertur, conſtructa forent, et completa in dicto loco apud Sanctum Georgium, per Archiepiſcopum antedictum, et ad dictum Caſtrum ſive domum ſic conſtructum vel conſtructam, ut præmititur, dicti Magiſter Præceptores, Commendatores, et Fratres valerent, et deberent ſe transferre, et poſſent illam recipere tanquam ſua, et poſtquam ipſius Caſtri ſive Domus, ut prædicitur poſſeſſionem haberent, infra tres menſes, computando a die, qua ipſam poſſeſſionem haberent, vel quo minus haberent, ſtaret per eosdem; Caſtrum quod tunc in dicta Civitate tenebant, et proſſidebant, demolire, et deſtruere deberent et tenerentur ſuis propriis ſumptibus, et expenſis, dimiſſo tamen muro Caſtri, quod linealiter concordat cum muro Civitatis, pro clauſura dictae Civitatis, et ſi murus ille aliqualiter curvus, vel ventroſus exiſteret, nihilominus pro clauſura prædicta ſolum, et aream, in quibus dictum Caſtrum nunc ædificatum eſt, cum adiacentibus ſupradictis libere, et expedite dimitterent: Si vero præfatus Archiepiſcopus Caſtrum, ſeu domum in dicto loco, apud Sanctum Georgium, cum domibus, hoſpitiis, commodis, utilitatibus, et pertinentiis, ut narratur, infra prædictos quatuor annos, a dicta die Reſurrectionis Dominicae, ut prædicitur, numerandos, non reædificaret, ſeu conſtrueret, extunc ordinavit, atque decrevit, quod prælibatum Caſtrum ſive domus, cum domibus, ædificiis, hoſpitiis, commodis, officinis, & utilitatibus, ac pertinentiis præmiſſis, reaedificatum ſeu reædificandum, ſi perfectum non foret per ipſum Archiepiſcopum, ut ſupra, & infra dicitur, perpetuo remanerent Archiepiſcopo, & Eccleſiae ſupradictis, &

illa

ANNO 1425.

illa tenere, possidere, et recipere valerent, tanquam sua, & quod Castrum, quod tunc iidem Magister, Præceptores, Commendatores, & Fratres tenebant, remaneret apud eos, cum adiacentibus supradictis, & quod ipsum possent in antea perpetuo retinere, & ut suum proprium possidere, nisi staret per ipsos, vel ipsi impedimentum præstaret perse, vel alium, seu alios quomodolibet, publice, vel occulte, directe, vel indirecte, quominus dictus Archiepiscopus, dictum Castrum, sive domum, cum domibus, ædificiis, officinis, commodis, utilitatibus, & pertinentiis infrasæpedictos quatuor annos construere, & reædificare valeret, & quod ubi dubium oriretur, vel esset contentio inter partes prædictas, quod sæpedictum Castrum, sive domus, cum hospitiis, domibus, officinis commodis, utilitatibus, & pertinentiis per eundem Archiepiscopum construendum, perfecte constructa, & reædificata non forent, vel in ipsis Castro, vel domo, & aliis prædictis aliquis diceretur, vel allegaretur defectus, super his, & super impedimentis quibuslibet, quæ præstari dicerentur, vel præstarentur per Magistrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres memoratos, nec non an per eos staret, quominus præmissa omnia, & singula fierent, & fieri possent, stari, & credi, ordinavit, voluit, & mandavit, iudicio, arbitrio, & determinationi Proconsulum, & Consulum dictæ Civitatis, qui erunt pro tempore, vel maioris partis eorum, iuramento fidelitatis, aut quacunque obligatione alia, alteri, vel utrique dictarum Partium, per ipsos Proconsules, vel Consules præstitis, non obstante, nec prætextu defectus, qui reperiretur in Castro, vel domo, & aliis prædictis, in aliis Ordinationibus, & Declarationibus suis, super, & infra scriptis, rescindi nolens, Ordinationem prædictam, nec recedi per aliquam dictarum partium aliquatenus ab eadem, ac ipsis Proconsulibus, & Consulibus vel eorum maiori parti credi voluit, & mandavit per omnia in præmissis, & quod a iudicio, ordinatione, determinatione, vel arbitrio supradictorum Proconsulum, & Consulum, vel maioris partis eorum, aliqua partium dictarum, vel abinde reclamare, vel appellare non valerent, vel contra ea vocem impugnationis cuiuslibet, vel contradictionis habere. Et quia multi processus Excommunicationum, Interdictorum, Suspensionum, & aliarum Censurarum Ecclesiasticarum, sententias continentes facti per Arosiensem Episcopum, & alios deputatos, de, & super ponenda dicta Civitate Rigensi ad manus, & libe-

ANNO 1425.

ram dispositionem nostram, contra dictos Magistrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres, Ecclesias, Loca, Terras, & subditos eorundem, & alia contra alios, etiam ipsorum occasione authoritate Apostolica diversis temporibus emanarant, vigore quarum, tam ipsi Magister, Praeceptores, Commendatores, & Fratres, & alii faventes eisdem dictas Sententias, vel aliquam earum forsan incurrerunt, idem FRANCISCUS Cardinalis extunc, quascunque Interdicti Sententias, & omnia Interdicta, in quascunque Civitates, Ecclesias, Terras, & Loca vigore dictorum Processuum promulgata, occasione præfata, vel prolata relaxavit, & totaliter amovit, & omnes, et singulas qui dictas Excommunicationem, Interdictionem, vel alias, seu, aliquam earundem Sententias incurrissent, voluit, et ordinavit per Commissarios, quos super hoc deputaret, ab eisdem Sententiis, sive difficultate absolvi, si peterent, etiam simpliciter, et ad cautelam: dictos autem Processus omnino sustulit, et totaliter submovit, ac cessare, et conquiescere decrevit, et mandavit, et ut de cætero quisque eorum Processuum vigore, vel authoritate non ligaretur, omnibus Executoribus super his deputatis, authoritate nostra inhibuit, ne deinceps aliquid facerent, aut ad quascunque Sententias, vel ipsarum denuntiationem, procederent, vigore Processuum eorundem, ac decrevit extunc irritum, et inane, quidquid contra præsentem suam inhibitionem, per quoscunque contingeret attemptari, ipsorumque Executorum potestatem, quo ad præmissa, authoritate prædicta penitus revocavit, prout in Scripto publico, inde confecto, dicti Cardinalis Sigillo munito, dicitur plenius contineri. Nos itaque ipsorum Archiepiscopi, Præpositi, & Capituli supplicationibus inclinati, huiusmodi Sententiam, utpote provide latam, ratam habentes, & gratam, eamque authoritate Apostolica confirmantes, Fraternitati vestrae per Apostolica scripta mandamus, quatenus, Vos vel duo, aut unus vestrum, per Vos vel alium, seu alios Sententiam ipsam, salvis tamen compositionibus, & declarationibus prædictis, executioni debitae demandantes, eosdem Archiepiscopum, Præpositum, & Capitulum in corporalem possessionem dictae Civitatis Rigensis, amotis exinde dictis Magistro, Præceptoribus, Commendatoribus, & Fratribus, inducatis authoritate nostra, & defendatis inductos, facientes sibi de ipsius Civitatis, fructibus, & emolumentis ad Dominium dictae Civitatis pro tempore pertinentibus, integre re-

spon-

ANNO 1425.

spondere, contradictores per Censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Datum Avinione decimo septimo Kalendas Aprilis. Pontificatus nostri Anno octavo. Alterius vero literae eiusdem INNOCENTII, in Forma *Significavit*, tenor etiam de verbo ad verbum sequitur, & est talis. INNOCENTIUS *Episcopus Servus Servorum Dei. Venerabilibus Fratribus Archiepiscopo Arelatensi, & Arosiensi ac Tarbatensi Episcopis, Salutem, & Apostolicam Benedictionem.* Significavit Nobis Venerabilis Frater noster Uromaldus Archiepiscopus Rigensis, quod orta dudum inter ipsum Archiepiscopum, ac dilectos Filios Præpositum, & Capitulum Ecclesiae Rigensis ex parte una, ac Magistrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres Hospitalis Beatae Mariae Teutonicorum Jerosolimitani per Livoniam constitutos ex altera, super eo, quod Archiepiscopus, præfatus, & Capitulum, Civitatem Rigensem, ad Archiepiscopum Rigensem pro tempore existentem, & Ecclesiam suam Rigensem iure Dominii, vel quasi pertinere, ipsosque Magistrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres dictam Civitatem occupasse, & detinuisse, & detinent indebite occupatam: Magister vero Præceptores, Commendatores, & Fratres prædicti, Civitatem ipsam ad se de iure spectare asserebant, materia quæstionis: Nos causam huiusmodi, cum partes ipsæ in Romana Curia præsentes existerent, dilecto Filio nostro FRANCISCO Tituli S. Marci Præsbytero Cardinali, ad instantiam dictorum Magistri, Præceptorum, Commendatorum, & Fratrum audiendam simpliciter, & de plano, ac sine strepitu, & figura iudicii, commisimus, & fine debito terminandam. Qui in causa ipsa procedens legitime, per suam Sententiam diffinitivam, quae nulla provocatione suspensa in rem transiit iudicatam, pronuntiavit, decrevit, et declaravit dictam Civitatem Rigensem pertinuisse, & pertinere iure Dominii, vel quasi, ad dictos Archiepiscopum, & Ecclesiam Rigensem in spiritualibus, & temporalibus pleno iure, ac præfatos Magistrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres, a possessione Civitatis, & detentione eiusdem fuisse, & esse amovendos, & ipsos sententialiter amovit ab ea, ac etiam pronuntiavit, eosdem Magistrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres debere dimittere plene, libere, & expedite ipsam Civitatem præfatis Archiepiscopo, & Ecclesiæ, per eosdem Archiepiscopum, & Ecclesiam libere possidendam, & ipsos Magistrum, Præceptores, Commendatores,

ANNO 1425.

& Fratres ad dimissionem dictæ Civitatis condempnavit, eidemque Magistro, Præceptoribus, Commendatoribus, & Fratribus super his perpetuum silentium imposuit. Super cuius quidem Sententiae executione, iidem Archiepiscopus præfatus, & Capitulum nostras ad vos Literas impetrarunt. Quodque, quia iidem Magister, & Fratres dilectos filios Proconsules, Consules, & alios homines dictæ Civitatis ad præstandum eis fidelitatis iuramentum induxerunt, & compulerunt, idem Archiepiscopus timet se possessionem dictae Civitatis apprehendere, & alias huiusmodi Sententiam executioni mandari non posse. Quare dictus Archiepiscopus Nobis humiliter supplicavit, ut providere ei super hoc de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur ipsius Archiepiscopi, in hac parte supplicationibus inclinati, Fraternitati vestrae per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel duo, aut unus vestrum, per vos vel alium, seu alios, ad executionem dictae sententiae iuxta dictarum Literarum continentiam, & tenorem, procedentes, ipsos Proconsules, Consules, Cives et homines a iuramento huiusmodi, si, et prout iustum fuerit, absolventes, faciatis eos, ipsi Archiepiscopo, tanquam eorum Domino, in spiritualibus et temporalibus obedire, intendere et parere, contradictores per Censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Non obstante si eis, vel quibusvis aliis communiter vel divisim a Sede Apostolica indultum existat, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint, per Literas Apostolicas non facientes plenam, et expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Datum apud Villam novam, Avinionensis Diœcesis, decimo sexto Kalendas Septembris, Pontificatus nostri Anno octavo. Tenor vero Literarum dicti Domini nostri, Domini MARTINI Papæ V. in Forma, *Exhibita:* sequitur, et est talis. MARTINUS *Episcopus Servus Servorum Dei, Venerabilibus Fratribus Archiepiscopo Arelatensi, & Arosiensi ac Tarbatensi Episcopis, Salutem & Apostolicam Benedictionem.* Justis supplicum votis libenter annuimus, illaque favoribus prosequimur opportunis. Exhibita siquidem nobis, nuper pro parte Venerabilis Fratris nostri Henningi Archiepiscopi Rigensis, et dilectorum filiorum Præpositi, et Capituli Ecclesiae Rigensis, petitio continebat, quod dudum bonae memoriae Uromaldus, Archiepiscopus Rigensis, ipsius Henningi Archiepiscopi Præ-

ANNO 1425.

deceſſor, nec non Præpoſitus, qui tunc erat, et Capitulum prædicti, in cauſa per eos, contra dilectos Filios Magiſtrum, Præceptores, Commendatores et Fratres Hoſpitalis Beatae Mariae Teutonicorum Ieroſolimitanorum, per Livoniam conſtitutos, ſuper eo, quod Uromaldus Archiepiſcopus, ac Præpoſitus tunc temporis exiſtens, & Capitulum præfati, Civitatem Rigenſem ad Archiepiſcopum Rigenſem, pro tempore exiſtentem, & Eccleſiam ſuam Rigenſem, iure Dominii, vel quaſi pertinere aſſerebant, quamque etiam Magiſtri, Præceptores, Commendatores & Fratres prædicti detinebant indebite occupatam, mota, & in Romana Curia, coram bonae memoriae FRANCISCO Tituli Sancti Marci Presbytero Cardinali ex commiſſione felicis recordationis INNOCENTII Papæ VI. Prædeceſſoris noſtri diutius ventilata, diffinitivam, per quam idem Cardinalis pronuntiavit, decrevit, & declaravit, dictam Civitatem Rigenſem pertinuiſſe, & pertinere, iure Dominii, vel quaſi ad dictos Uromaldum Archiepiſcopum, & Eccleſiam Rigenſem in ſpiritualibus, & temporalibus pleno iure, ac præfatos Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres a poſſeſſione, & detentione Civitatis eiusdem fuiſſe, & eſſe amovendos, & amovit, ipſosque ad dimittendum dictis Archiepiſcopo, & Eccleſiae dictam Civitatem condemnavit, nec non eisdem Magiſtro, Præceptoribus, Commendatoribus, & Fratribus ſuper præmiſſis perpetuum ſilentium impoſuit, Sententiam reportarunt, & ſuper executione ipſius Sententiae, quae nulla provocatione ſuſpenſa in rem tranſivit iudicatam, dicti Prædeceſſoris noſtri ad vos ſub certa forma Literas impetrarant, quodque poſtmodum eidem Prædeceſſori noſtro pro parte Uromaldi Archiepiſcopi, nec non Præpoſiti, & Capituli prædictorum, expoſito, quod iidem Magiſter, & Fratres, dilectos Filios, Proconſules, Conſules, Cives, & alios homines Civitatis prædictae, ad præſtandum eis fidelitatis iuramentum induxerant, & compulerant, & propterea timebat idem Uromaldus, Archiepiſcopus, ſe poſſeſſionem ipſius Civitatis apprehendere, & alias Sententiam huiusmodi executioni debitae demandari non poſſe idem Prædeceſſor noſter, aliis ſuis literis vobis dedit in mandatis, quatenus vos, vel duo, aut unus veſtrum, per vos, vel alium, ſeu alios ad executionem dictae Sententiae, iuxta primo dictarum literarum huiusmodi continentiam, & tenorem, procedentes, ipſos Proconſules, Conſules, Cives, & alios homines, a iuramento huiusmodi, ſi & prout iuſtum foret, abſolventes, faceretis eos ipſi Archiepiſcopo, tanquam eorum Domino in ſpiritualibus, & temporalibus obedire, intendere, & parere, prout in eisdem Literis plenius continetur. Cum autem, ſicut eadem petitio ſubiungebat, Proconſules, Conſules, Cives & homines prædicti, vigore ultimo dictarum a iuramento præfato non fuerant realiter abſoluti, & alias ad plenam tam earundem, quam etiam primo dictarum Literarum huiusmodi executionem nondum extiterit proceſſum, timeantque Henningus Archiepiſcopus, Præpoſitus, & Capitulum præfati, occaſione iuramentorum, in præiudicium executionis huiusmodi præſtitorum, quam plurimum impediri, pro parte Henningi Archiepiſcopi, Præpoſiti, & Capituli prædictorum, nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut providere ſuper hoc opportune de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos igitur huiusmodi ſupplicationibus inclinati, Fraternitati Veſtrae per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus vos, vel duo aut unus veſtrum, per vos, vel alium, ſeu alios, ſententiam prædictam ubi, & quando expedire videritis, authoritate noſtra ſolenniter publicantes, ad plenariam illius executionem, nec non etiam ad Proconſulum, Conſulum, Civium & hominum prædictorum, eis ab huiusmodi per eos, ut præfertur, nunc vel pro tempore præſtitis, communiter, vel diviſim iuramentis, impertiendam eadem authoritate abſolutionem, quotiescunque opus erit, procedere curetis, facientes eos præfato Henningo Archiepiſcopo, tanquam eorum Domino, in ſpiritualibus, & temporalibus obedire, intendere, & parere, iuxta Sententiæ, & Literarum prædictarum ſeriem, & tenorem, contradictores per Cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo, invocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſæcularis, non obſtante, ſi præfatis Magiſtro, Præceptoribus, Commendatoribus, et Fratribus, vel quibusvis aliis, communiter, vel diviſim, a Sede Apoſtolica ſit indultum, quod interdici, ſuſpendi vel excommunicari non poſſint per Literas Apoſtolicas, non facientes plenam, et expreſſam, ac de verbo ad verbum, de indulto huiusmodi et eorum perſonis, locis, ordinibus et nominibus propriis mentionem. *Datum Romæ apud Sanctos Apoſtolos quarto Idus Maii, Pontificatus noſtri Anno octavo.* Poſt quarum quidem Literarum Apoſtolicarum præſen-

ANNO 1425.

ſentationem, et receptionem, nobis, et per nos, ut præmittitur, factas, allegato prius coram nobis, quod per Dominos Archiepiſcopum, Præpoſitum, et Capitulum dictae Eccleſiae Rigenſis pro tempore exiſtentium, nusquam ſteterit, neque ſtat, quinimo quod Domini Magiſter, Præceptores, Commendatores, & Fratres Ordinis præfati tunc exiſtentes, impedimentum præſtiterint, quominus Caſtrum, ſive domus apud Sanctum Georgium Rigenſem, in prænarrata Sententia ſeu eius declaratione deſignatum, vel deſignata, per ipſos Archiepiſcopum, Præpoſitum, et Capitulum, ſtatuto in ipſa Sententia, ſeu eius declaratione, termino, fuerit reædificatum, vel conſtructum, fuimus pro parte præfatorum Dominorum Henningi Archiepiſcopi, ac Præpoſiti, et Capituli Rigenſis, debita cum inſtantia requiſiti, quatenus ad earundem Literarum, nec non præfatæ Sententiae diffinitivae, et in eisdem contentorum executiones procedere dignaremur, iuxta decretam a Sede Apoſtolica nobis formam. Nos igitur LUDOVICUS Archiepiſcopus et Executor præfatus, attendentes, quod iuſta petentibus non eſt denegandus aſſenſus, quodque parum prodeſſet, Sententias ferri, niſi executioni debitae demandentur, et quod iuramenta in præiudicium Eccleſiarum quomodolibet præſtita, iuxta Canonica inſtituta temeraria, et illicita exiſtere dinoſcantur. Volentes mandata Apoſtolica Nobis in hac parte decreta reverenter exequi, ut de iure poſſumus, et tenemur; Idcirco authoritate Apoſtolica Nobis in hac parte commiſſa, vos Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, et Fratres Hoſpitalis Beatæ Mariae Teutonicorum Ieroſolimitanorum per Livoniam conſtitutos, ſupra dictos, et veſtrum quemlibet ab eiusdem Civitatis Rigenſis, et ipſius Civitatis Dominii, et Regiminis, aliorumque bonorum, redituum, iurium, et proventuum, maxime ipſum Dominium contingentium totali poſſeſſione, occupatione, et detentione per præfatum Dominum Cardinalem vobis ſententialiter adiudicatorum, amovimus, et tenore præſentium penitus amovemus, et denuntiamus amotos, Vosque Proconſules, Conſules, Cives et alios homines eiusdem Civitatis Rigenſis, et veſtrum quemlibet ab omnibus fidelitatis, et obedientiae iuramentis, quibus præfatis Magiſtro, Præceptoribus, Commendatoribus, et Fratribus forſitan hucusque fueratis, vel ſaltem repræſentabamini ratione Civitatis, et Dominii prædictorum, aſtricti, et alligati, per vos, eis, aut alicui ipſorum, præſertim in prædictæ Sententiæ et dictarum Literarum Apoſtolicarum, et præſentis noſtri Proceſſus executionis præiudicium, communiter, vel diviſim quomodolibet præſtitis, abſolvimus, et in his ſcriptis vos, et quemlibet veſtrum declaramus, et denuntiamus abſolutos. Vosque Reverendum Patrem Dominum Henningum Archiepiſcopum, ac Præpoſitum, et Capitulum Rigenſe, nomine ipſius Eccleſiae, et ipſam Eccleſiam Rigenſem, in et ad corporalem, realem, et actualem, ac plenam, et liberam eiusdem Civitatis Rigenſis, ac ipſius pleni Dominii in ſpiritualibus, et temporalibus, ac redituum, bonorum, et iurium huiusmodi poſſeſſionem, ipſi Eccleſiae Rigenſi ſententialiter ut præfertur adiudicatorum, quantum in nobis eſt, et ad Nos pertinet, iuxta, et ſecundum dictarum literarum Apoſtolicarum continentiam, formam, et tenorem induximus, et inducimus per præſentes. Quæ omnia et ſingula, nec non dictas Literas Apoſtolicas, ac diffinitivam Sententiam, et Abſolutionem huiusmodi, et hunc noſtrum Proceſſum, omniaque et ſingula in eis contenta, vobis omnibus, et ſingulis ſupradictis, communiter, vel diviſim intimamus, inſinuamus, et notificamus, ac ad veſtram, et cuiuslibet veſtrum notitiam deducimus, et deduci volumus, per præſentes. Quocirca vos omnes, et ſingulos, quibus præſens noſter proceſſus, dirigitur, et veſtrum quemlibet, in ſolidum tenore præſentium requirimus, et monemus, primo, ſecundo, tertio, et peremptorie, vobis, et veſtrum cuilibet in ſolidum, in virtute ſanctae obedientiae ſub infra ſcriptis pœnis diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus infra triginta dierum ſpatium, poſt præſentationem, ſeu notificationem præſentium, vobis, aut alteri veſtrum factas, et poſtquam pro parte præfatorum Dominorum Archiepiſcopi, Præpoſiti, et Capituli Eccleſiae Rigenſis, vigore præſentium ſuper hoc fueritis requiſiti, ſeu alter veſtrum fuerit requiſitus, immediate ſequentium, quorum triginta dierum, decem pro primo, decem pro ſecundo, et reliquos decem dies, vobis omnibus et ſingulis ſupradictis pro tertio, et peremptorio termino ac monitione Canonica præfigimus, et aſſignamus. Ita tamen, quod in his exequendis, unus veſtrum alium non exſpectet, nec unus pro alio ſe excuſet, præfatos Dominos Archiepiſcopum, Præpoſitum, et Capitulum aut eorum Syndicum, ſeu Procuratorem pro eis ad hoc legitime conſtitu-

Anno 1425.

ſtitutum, in & ad corporalem, realem, & actualem, Civitatis Rigenſis & eiusdem pleni Dominii, in ſpiritualibus, & temporalibus plenam & liberam poſſeſſionem redituum, bonorum, iurium, & pertinentiarum huiusmodi dictae Civitatis, præfatis Archiepiſcopo, ac Præpoſito & Capitulo Rigenſi, ut præmittitur, adiudicatorum, maxime ad ipſius Civitatis Dominium pro tempore pertinentium, ſine difficultate, oppoſitione, rebellione, & impedimentis quibuscunque, inducatis, recipiatis, admittatis, ac veſtrum quilibet recipiat, inducat, & admittat, ac ab aliis recipi, & induci faciatis, ac faciat, amotis exinde Magiſtro, Præceptoribus, Commendatoribus, & Fratribus ſupradictis, quos & Nos, ut præfertur, in quantum potuimus, amovimus, & denuntiamus amotos, ipſique Domino Archiepiſcopo, Præpoſito, & Capitulo Rigenſi, aut eorum legitimo Syndico, ſeu Procuratori, pro ipſis, & nulli alteri de ipſius Civitatis Rigenſis ac bonorum et iurium huiusmodi fructibus, reditibus, proventibus, & emolumentis, maxime ad ipſius Civitatis Dominium pro tempore pertinentibus, prout ad vos, & veſtrum quemlibet pertinet, communiter, vel diviſim, integre, & plenarie reſpondeatis, & ab aliis quantum in vobis fuerit, plenarie faciatis, & quilibet veſtrum faciat reſponderi. Vosque Magiſter, Præceptores, Commendatores, & Fratres ſupradicti, & alii quicunque dictae Civitatis Rigenſis, & eiusdem Regiminis, & Dominii, nec non bonorum, redituum, fructuum, & emolumentorum huiusmodi, maxime ad ipſius Civitatis Dominium pro tempore pertinentium, occupatores, & detentores, infra triginta dierum terminum, poſtquam ſuper hoc fueritis legitime requiſiti, immediate ſequentium, quorum decem pro primo, decem pro ſecundo, & reliquos decem dies pro tertio, & peremptorio termino, ac canonica monitione vobis præfigimus, & peremptorie aſſignamus, poſſeſſionem corporalem, & realem eiusdem Civitatis Rigenſis, & ipſius Dominii, & Regiminis ac redituum, & bonorum, iuriumque, & pertinentiarum, prædictorum, eisdem Dominis Archiepiſcopo, Præpoſito, & Capitulo, nec non Caſtrum, & omnia ædificia, ac areas, ipſi Caſtro contigua, & adiacentia, quae vos Magiſter, Præceptores, Commendatores, et Fratres in Civitate Rigenſi retinetis, iuxta, & ſecundum præfatae Sententiae, & eius Declarationis tenorem, plene, libere, expedite, & realiter cum effectu, absque difficultate, ſub pœnis, & cenſuris infraſcriptis, dimittatis, & relaxetis, & quilibet veſtrum, quantum in eo eſt, dimittat, & relaxet; præcipientes nihilominus vobis Magiſtro, Præceptoribus, Commendatoribus, & Fratribus prædictis eadem authoritate Apoſtolica, ſub ſimilibus infraſcriptis pœnis, ut de cætero Vos de dicta Civitate Rigenſi, & Dominio, & regimine ipſius, ac reditibus, bonis, & iuribus, huiusmodi fructibus, emolumentis, & aliis univerſis, ad eiusdem Civitatis Dominium pro tempore pertinentibus, ac Caſtro, & eius adiacentibus, prædictis non intromittatis, aut aliquis veſtrum ſe intromittat, ſed a poſſeſſione, detentione, & occupatione Regiminis, ac Dominii ipſius Civitatis ac redituum, bonorum, & iurium ac Caſtri, et adiacentium huiusmodi ulteriore penitus, et omnino deſiſtatis, et abſtineatis, ac veſtrum quilibet abſtineat, et deſiſtat, et Civitatem eandem, cum eius pleno Dominio et regimine, in ſpiritualibus, et temporalibus, nec non reditus, bona, et iura huiusmodi, præfatis Dominis Archiepiſcopo, Præpoſito, et Capitulo, et nulli alteri per ipſos plene, et libere poſſidendum, dimittatis, et quilibet veſtrum dimittat, realiter, et cum effectu. Monemus inſuper, modo et forma præmiſſis, ac ſub eisdem pœnis, Sententiis, et Cenſuris infraſcriptis, Vos Proconſules, Conſules, Cives, et alios homines dictae Civitatis Rigenſis, a iuramento fidelitatis, quibus præfatis Magiſtro, Præceptoribus, Commendatoribus, et Fratribus eratis, ſeu reputabamini aſtricti, per Nos, ut præmittitur, abſolutos, coniunctim, et diviſim, quatenus de cætero præfato Domino Henningo, et cuilibet alteri pro tempore Archiepiſcopo Rigenſi, tanquam ipſius Civitatis Rigenſis, ac veſtro in ſpiritualibus, et temporalibus vero Domino, infra ſex dies, poſtquam fueritis requiſiti, immediate ſequentes, quorum duos pro primo, duos pro ſecundo, et reliquos duos dies, pro tertio, et peremptorio termino, ac monitione canonica peremptorie præfigimus, et aſſignamus, fidelitatis iuramentum, ac reverentiam et obedientiam debitas præſtetis, faciatis, et exhibeatis, ipſique, et ſuis monitis, et mandatis, in ſpiritualibus, et temporalibus, prout ad vos, et veſtrum quemlibet de iure, ſeu conſvetudine pertinet, obediatis, intendatis, et pareatis, eiusque monita, et mandata in ſpiritualibus, et temporalibus ſuſcipiatis humiliter, et efficaciter adimplere curetis, ſibique fidelitatem ſolitam, nec non

Anno 1425.

non conſveta ſervitia a vobis, veſtro vero Domino debita, exhibere integre ſtudeatis, & exhibeatis, ac ab aliis exhiberi faciatis, ipſique Domino Henningo, & cuilibet alteri Archiepiſcopo Rigenſi pro tempore exiſtenti, ſeu eius Procuratori legitimo, de reditibus, bonis, & iuribus huiusmodi, ac aliis univerſis, & ſingulis ipſius Civitatis fructibus, & emolumentis, ad Dominium eiusdem Civitatis pro tempore pertinentibus, integre, & plenarie reſpondeatis, & ab aliis, quantum in vobis fuerit, & ad vos pertinet, reſponderi procuretis, faciatis, & permittatis. Inhibemus inſuper modo, & forma præmiſſis, Vobis omnibus, & ſingulis ſupradictis, & præſertim Magiſtro, Præceptoribus, Commendatoribus, & Fratribus, & aliis quibuscunque, tam eccleſiaſticis, quam ſæcularibus perſonis, cuiuscunque ſtatus, gradus, ordinis, vel conditionis, aut præeminentiae fueritis, ſeu exiſtant, ne præfato Domino Henningo, aut cuicunque alteri, pro tempore Archiepiſcopo Rigenſi, aut eius Procuratori legitimo, quominus ipſe nomine eiusdem Eccleſiae Rigenſis poſſeſſionem plenariam, & liberam Civitatis Rigenſis, nec non regiminis & Dominii, ac redituum, bonorum, & iurium huiusmodi, cum omnibus pertinentiis ſuis, ipſum Dominium contingentibus, realem, & actualem, & corporalem, plene, libere, & quiete aſſequi valeat, & quominus ſibi de reditibus, bonis, & iuribus huiusmodi, ac fructibus, & emolumentis ipſius Civitatis, ad Dominium eiusdem Civitatis pro tempore pertinentibus, integre, & plenarie reſpondeatur, & quominus omnia & ſingula ſupradicta ſuum debitum ſortiantur effectum, impedimentum aliquod præſtetis, præſtent; ſeu alter veſtrum, vel eorum præſtet, per vos, vel alium, ſeu alios, publice, vel occulte, directe, vel indirecte, mediate, vel immediate, aut alias, principaliter, vel conſecutive, aut occaſionaliter, ſive per iuramentorum exactionem, ſeu præſtationem, vel alio quovis colore quæſito, neque ipſum Dominum Henningum, aut quemcunque alium pro tempore Archiepiſcopum Rigenſem, vel Procuratorem eius, huiusmodi ſuper præmiſſis impedientibus in aliquo detis, vel dent, neque etiam aliquis veſtrum, vel eorum det auxilium, conſilium, vel favorem. Quodſi forte præmiſſa omnia & ſingula, prout ad vos, & veſtrum quemlibet pertinent, communiter vel diviſim, non adimpleveritis, ſeu diſtuleritis, aut alter veſtrum non adimpleverit, ſeu diſtulerit contumaciter adimplere, ac monitionibus, & mandatis noſtris huiusmodi, imo verius Apoſtolicis non parueritis, paruerint, ſeu paruerit, realiter, & cum effectu, Nos in vos omnes, & ſingulos ſupradictos, nec non in contradictores quoslibet in hac parte, & rebelles, et alios, qui in præmiſſis culpabiles fuerint, vel fuerit, et præſertim in Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, et Fratres ſingulos ſupradictos, nec non Proconſules, Conſules, Cives, et alios homines quoscunque dictae Civitatis Rigenſis, qui in præmiſſis culpabiles fueritis, vel fuerint, niſi infra ſupradictos terminos, vobis, et ipſis ad id per Nos, ut præmittitur, præfixos, ſinguli videlicet veſtrum prout vos, et eos concernit, ab impedimentis, rebellione, auxilio, conſilio, et favore huiusmodi omnino deſtiteritis, et deſtiterint, ac Mandatis, et monitionibus noſtris huiusmodi, imo verius Apoſtolicis ſupra, et infra ſcriptis, parueritis, ſeu paruerint realiter, et cum effectu, dictarum dierum canonica monitione præmiſſa, exnunc prout extunc, et extunc, prout exnunc ſingulariter in ſingulos ſupradictos excommunicationis, in Capitula vero, Collegia, et Vniverſitates, et præſertim Fraternitatem Hoſpitalis Beatae Mariae Theutonicorum Ieroſolimitanorum per Livoniam conſtitutos a divinis, ac Conſulatum, et Vniverſitatem Rigenſem, ſi in his deliquerint, ſeu deliquerit, ab actibus legitimis ſuſpenſionis, et in ipſorum delinquentium, præſertim Magiſtri, Præceptoris, Commendatoris, et Fratrum prædictorum Eccleſias, Monaſteria, Capellas, Civitates, Oppida, Caſtra, Terras, Villas, et loca alia, et præſertim, in quibus Magiſter, Præceptores, Commendatores, et Fratres prædicti, aut eorum alter, ſpiritualem, et temporalem iurisdictionem, per ſe, vel alium, ſeu alios, de conſvetudine, iure, ſeu facto quomodolibet, exercent, ſeu exercet, et præſertim in dictam Civitatem Rigenſem, exnunc prout extunc, et extunc prout exnunc Interdicti Sententias ferimus in his ſcriptis, et etiam promulgamus; Proviſo, quod ſi occaſione dicti Caſtri cum adiacentibus ſuis ſupradictis, ut præmittitur, dimittendi vos Domini Magiſter, Præceptores, Commendatores et Fratres in aliquo, per præmiſſa ſenſeritis vos gravatos, extunc cauſam gravaminis huiusmodi coram Reverendo in Chriſto Patre, et Domino, Domino Epiſcopo Tarbatenſi Collega noſtro, nec non Venerabilibus Viris, Dominis, Præpoſito, et Theſaurario

Anno 1425.

rio Eccleſiae Tarbatenſis, Subdelegatis noſtris infraſcriptis, vel ſaltem Reverendo Patre Domino Abbate in Walſkena Tarbatenſis Diœceſis, etiam uno ex ſubdelegatis noſtris huiusmodi, aut altero eorundem, coram quo malueritis, poſſitis, et debeatis infra terminum ſuperius vobis ad dimittendum præfixum allegare, qui demum ſeu alter eorum, ſi cauſa allegata meruerit, Proconſules, et Conſules Civitatis Rigenſis prædictae, ad arbitramenta ſua ſuper his pronuncianda, iuxta vim, et tenorem Sententiae, et Declarationis prædictarum poſſint et debent, ſeu alter eorum poſſit, et debeat compellere virtute huiusmodi noſtrae ſubdelegationis infraſcriptae. Vobis vero Reverendis Patribus, Dominis Archiepiſcopis, et Epiſcopis, quibus ob reverentiam Veſtrarum Pontificialium Dignitatum deferimus in hac parte, ſi contra præmiſſa, vel præmiſſorum aliquod feceritis, per vos, vel ſubmiſſam perſonam, prædicta triginta dierum monitione præmiſſa, ingreſſum Eccleſiæ interdicimus in his ſcriptis. Si vero huiusmodi Interdictum per ſex dies, dictos triginta dies immediate ſequentes, ſuſtinueritis, vos ſimili canonica monitione præmiſſa in his ſcriptis ſuſpendimus a Divinis; verum ſi præfatas Interdicti, et Suſpenſionis ſententias per alios ſex dies, dictos ſex dies immediate ſequentes, animis, quod abſit, ſuſtinueritis induratis, vos ſimili canonica monitione præmiſſa, Excommunicationis Sententia innodamus. Et ſi forte præfati Magiſter, Præceptores, Commendatores, et Fratres, nec non Proconſules, Conſules, Cives, et alii homines Civitatis Rigenſis ſupradicti, et quicunque alii huiusmodi noſtris proceſſibus, et mandatis, infra aſſignatum eis terminum non paruerint realiter, et cum effectu, dictam noſtram Excommunicationis Sententiam propterea damnabiliter incurrendo, extunc vos Dominos Abbates, Priores, Præpoſitos, Decanos, Theſaurarios, et alias Eccleſiaſticas Perſonas ſupradictas, ad executionem ulteriorem dictarum Literarum Apoſtolicarum, et contentorum in eisdem, in his ſaltem, in quibus nondum prædicta Sententia plenarie executioni demandata exiſtit, ac præmiſſorum omnium, et infraſcriptorum, ad huiusmodi omnia, et ſingula facienda, tanquam Subdelegatis noſtris, committimus plenarie, et in ſolidum vices noſtras, donec eas ad Nos duxerimus revocandas. Ita tamen, quod in præiudicium dictorum Dominorum Archiepiſcopi, Præpoſiti, et Capituli Rigenſis, vobis nil liceat quomodolibet attemptare, nec circa Proceſſus noſtros huiusmodi per Nos habitos, et Sententias per Nos latas abſolvendo, vel ſuſpendendo aliquid immutare: In illis enim vobis omnibus et cuilibet veſtrum poteſtatem omnimode denegamus. Authoritate Apoſtolica prædicta tenore præſentium requirimus, et monemus, vobis et veſtrum cuilibet diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus ſingulis diebus Dominicis, et Feſtivis in veſtris Eccleſiis, Monaſteriis, et Capellis, quotiens, et quando viſum fuerit expedire, infra miſſarum ſolemnia, dum ibidem multitudo populi convenerit ad Divina, præfatos Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, et Fratres, Proconſules, Conſules, Cives, et alios homines, et quoscunque alios ſupradictos, ſic excommunicatos, publice nuntietis, et ab aliis ita nuntiari faciatis, donec, et quousque abſolutionis beneficium a nobis meruerint, vel ſuperiori noſtro obtinere. Si vero præfati Magiſter, Præceptores, Commendatores, et Fratres, Proconſules, Conſules, Cives, et homines Rigenſes, cæterique contradictores in hac parte et rebelles dictam Excommunicationem, tanquam ſalutis ſuae immemores, per decem dies, poſt dictam denunciationem, ſeu publicationem, ut præmittitur, factas, immediate ſequentes, animis ſuſtinuerint induratis, ad ſanctae Matris Eccleſiae gremium reduci non curantes, extunc, quia creſcente contumacia, creſcere debet et pœna, ne facilitas veniae audaciam tribuat delinquendi, Proceſſus noſtros huiusmodi merito aggravantes, authoritate prædicta vos omnes, et ſingulos ſupradictos requirimus, et monemus, vobisque, et veſtrum cuilibet modo, et forma præmiſſis, et ſub dictis pœnis, et Sententiis præcipimus, et mandamus, quatenus, ſingulis diebus Dominicis, et Feſtivis, quotiens, et quando pro parte præfatorum Dominorum Archiepiſcopi, Præpoſiti, et Capituli Rigenſis fueritis requiſiti, ſeu alter veſtrum fuerit requiſitus, infra Miſſarum, et aliarum Canonicalium horarum Solemnia, dum ibidem populi multitudo convenerit ad audiendum Divina, prædictam denunciationem innovantes, præfatos Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, et Fratres, nec non Proconſules, Conſules, Cives, et homines huiusmodi, qui in his culpabiles fuerint, aliosque in hac parte contradictores, et rebelles, ut præfertur, Excommunicatos, et denunciatos campanis pulſatis, candelis accenſis, ac demum

Anno 1425.

mum extinctis, et in terram proiectis, Cruce erecta, et vexillo induta, aqua benedicta aſpergendo, ad fugandum dæmones, qui ſic eos detinent alligatos, orando, quod Dominus noſter Jesus Christus ipſos ad Catholicam fidem, et Sanctae Matris Eccleſiae gremium reducere dignetur, ne eos in tali duricia, et perverſitate permittat dies eorum finire, cum decantatione Reſponſorii: *Revelabunt Cœli iniquitatem Judæ &c.* ac Pſalmi *Deus laudem noſtram ne tacueris:* cum Antiphona: *Media vita &c.* et huiusmodi totaliter finito, ad Januas Eccleſiarum veſtrarum, una cum Clericis, et Parochianis veſtris accedendo, ad terrorem, ut ipſi Magiſter, Præceptores, Commendatores, et Fratres, Proconſules, Conſules, Cives et homines, aliique contradictores in hac parte, et rebelles, ut præmittitur, excommunicati, denuntiati et aggravati, eo citius ad obedientiam redeant, tres lapides verſus domos habitationum ſuarum proiiciendo, in ſignum maledictionis æternae, quam Deus dedit, Dathan, et Abiron, quos terra vivos abſorbuit, etiam poſt Miſſam, et in veſperis, et aliis quibuscunque horis Canonicis, ſermonibus, et prædicationibus, ſolenniter publicetis, & denuncietis, & ab aliis ita denuntiari, & publicari, & ab omnibus Chriſti Fidelibus ut excommunicatos, denunciatos, & aggravatos arctius evitari faciatis, & mandetis, quousque aliud a Nobis, vel Superiori noſtro receperitis, ſeu habueritis in mandatis. Si vero præfati Magiſter, Præceptores, Commendatores, et Fratres, nec non Proconſules, Conſules, Cives, et homines, aliique contradictores et rebelles per alios decem dies, præfatos decem dies immediate ſequentes, præfatas excommunicationis, et aggravationis Sententias, ad ipſorum notitiam deductas, animis, quod abſit, ſuſtinuerint induratis, quia exigit perverſorum audacia præſumptiva, ut ex unica pœna non contenti, fortioribus arceantur, ne forte fides illorum laedatur, qui ſemper ſuis Superioribus debitam obedientiam impenderunt, extunc Proceſſus noſtros huiusmodi reaggravando, authoritate praefata, ac modo, et forma praemiſſis, omnes, et ſingulos utriusque ſexus homines, notos, vicinos, coniunctos, amicos eorundem excommunicatorum, denunciatorum, et aggravatorum, de his, qui vobis, ſeu alteri veſtrum fuerint nominati, prout vobis ſubſunt, usque ad numerum ſexaginta, cuiuslibet ipſorum rebellium ex parte noſtra, imo verius Apoſtolica, primo, ſecundo, tertio, et peremptorie requiratis, et moneatis, et quilibet veſtrum moneat, et requirat, quos et Nos etiam tenore praeſentium ſic requirimus, et monemus, ipſis & eorum cuilibet diſtrictius inhibentes, et praeſertim familiaribus, et ſervitoribus praefatorum excommunicatorum, denuntiatorum, et aggravatorum, quatenus infra ſex dierum ſpatium poſt monitionem, et requiſitionem veſtras ipſis factas immediate ſequentium, quorum ſex dierum duos pro primo, duos pro ſecundo, et reliquos duos pro tertio, et peremptorio termino, ac monitione canonica aſſignamus, ipſi Christi Fideles, familiares, et ſervitores, ac quilibet eorum, a participatione, et communione ipſorum excommunicatorum, denunciatorum, et aggravatorum penitus, et omnino deſiſtant, et quilibet ipſorum deſiſtat, nec cum eisdem excommunicatis, denunciatis, et aggravatis, aut eorum alteri ſerviendo, loquendo, ſedendo, ſtando, ambulando, ſalutando, hoſpitando, comedendo, bibendo, cibum, potum, aquam, vel ignem miniſtrando, aut aliquo humanitatis ſolatio, praeterquam in caſibus a iure permiſſis, participare præſumant, aut alter eorum præſumat, & ſi contrarium fecerint, nos in eos & eorum quemlibet cum dictis excommunicatis, denunciatis et aggravatis, et reaggravatis rebelliter participantes, aut contrafacientes, exnunc prout extunc, et extunc prout exnunc, dicta ſex dierum canonica monitione præmiſſa, Excommunicationis Sententiam ferimus in his ſcriptis, et etiam promulgamus. Et nihilominus vos omnes, et ſingulos ſupradictos, modo, et forma præmiſſis requirimus, et monemus, ac vobis ſub dicta Excommunicationis pœna mandamus, quatenus ſingulis diebus Dominicis, et feſtivis, quotiens expediens fuerit, in veſtris Eccleſiis, Monaſteriis, et Capellis infra Miſſarum, et aliarum Horarum Eccleſiaſticarum Solemnia, praefatos Chriſti fideles, familiares, et ſervitores, qui cum dictis excommunicatis, denunciatis, aggravatis, et reaggravatis rebelliter participaverunt, excommunicatos publice denuncietis, et ab aliis Christi fidelibus arctius evitari faciatis, donec, et quousque a participatione huiusmodi totaliter ſe abſtinuerint, et debitae abſolutionis beneficium deſuper meruerint obtinere. Si vero praefati excommunicati, denunciati, aggravati, et reaggravati, per decem dies proximos, dictos decem dies immediate ſequentes, et poſtquam conſtiterit huiusmodi reaggravationem ad eorum noti-

ANNO 1425.

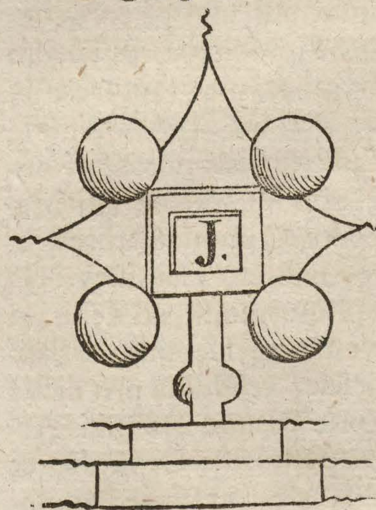
tiam perveniſſe, praedictas noſtras Sententias ſuſtinuerint, admodum aſpidum putidarum, aures ſuas obdurantium, ne vocem audiant incantantis, Nos exnunc, prout extunc, et extunc, prout exnunc lapſis terminis antedictis, Civitates, Terras, Caſtra, Villas, Suburbia, et quarumcunque Eccleſiarum Collegia, et Parochias, et generaliter loca, in, et ſub quibus dictos excommunicatos, denunciatos, aggravatos, et reaggravatos, vel eorum alterum morari, vel declinare contigerit, quamdiu ibidem fuerint, ſeu aliquis eorum fuerit, in his ſcriptis Eccleſiaſtico ſupponimus Interdicto; Mandantes vobis omnibus, & ſingulis, modo, & forma præmiſſis, ac ſub pœnis, & Sententiis antedictis, quatenus extunc, quamdiu dicti excommunicati, denunciati, aggravati, & reaggravati, ſeu eorum aliquis, in locis prædictis fuerint, ceſſetis, et ab aliis ceſſari faciatis, apertis ianuis a Divinis. Quam quidem ceſſationem per tres dies continuos, poſt ipſorum excommunicatorum, denunciatorum, aggravatorum, & reaggravatorum, vel alterius eorundem receſſum obſervetis, & continuetis, & ab aliis obſervari, & continuari faciatis, ita, & taliter, quod huiusmodi ſtante Interdicto, nulla Sacramenta Eccleſiaſtica in, & ſub eisdem locis, quibus prædicti excommunicati, denunciati, aggravati, & reaggravati fuerint, aut alter eorum fuerit, penitus miniſtrentur, niſi Pœnitentia, & Baptiſmus indifferenter, Eucharistia infirmis tantum, & Matrimonium ſine Eccleſiaſtica ſolennitate contrahatur. Volumus etiam, & præcipimus authoritate Apoſtolica, qua ſuper, & mandamus, ſub pœnis infratactis, quod nullus eisdem Magiſtro, Præceptoribus, Commendatoribus, & Fratribus, ac Proconſulibus, Conſulibus, Civibus, hominibus Rigenſibus, & aliis rebellibus, & inobedientibus, ſic, ut prædicitur, excommunicatis, denunciatis, aggravatis, et reaggravatis, & interdictis, quam diu in huiusmodi rebellione perſtiterint, ſeu aliquis eorum perſtiterit, eis, vel eorum alteri, obedire, vel obtemperare per ſe, vel alium, ſeu alios, aut ſuper debitis, ſeu negotiis aut cauſis in foro Eccleſiaſtico, vel Sæculari reſpondere præſumat, ſed eis ut præmittitur rebellibus, omnis Juris ordo, ſeu Actus iudicialis penitus præcludatur, & negetur, nec eorum teſtimonio fides adhibeatur quovis modo, ſed ipſi aliis omnimode reſpondere teneantur, & ſint penitus ab omnibus actionibus, actibus, & participationibus fidelium ſecluſi, ut ad debitam ſatisfactionem, & reconciliationem, & gratiam obtinendam, facilius acclinentur, & revertantur. Si vero prænominati excommunicati, denunciati, aggravati, & reaggravati, & interdicti, infra alios decem dies, proxime dictos decem dies immediate ſequentes proceſſibus, & mandatis noſtris huiusmodi, imo verius Apoſtolicis non paruerint realiter, & cum effectu, quod Deus avertat, Nos attendentes, quod mucrone non proficiente Eccleſiaſtico, in ipſius ſuffragium temporalis gladius non immerito veniet expoſcendus, & quos timor Dei a malo non revocat, temporalis ſaltem ſeveritas coerceat diſciplinae. Igitur Vos Sereniſſimos Principes & Dominos Dominos, Reges, tanquam Principales huiusmodi gladii vibratores, & præfamoſos iuſtitiae Zelatores, et vos Dominos Archiepiſcopos, & Epiſcopos, Abbates, & omnes alios ſupradictos, & Perſonas Eccleſiaſticas, quaſcunque vos Illuſtres Principes, Duces, Comites, Barones, Milites, Nobiles, omnesque alios & ſingulos ſupradictos, quibus præſentes noſtrae Literae diriguntur, & præſertim Vos Illuſtrem Principem & Dominum, Dominum VITOLDUM Ducem Magnum Litvaniae, quos merito retributionis, huiusmodi Sententiae Executionis, Juſtitiae ab altiſſimo conſiderantes fore participes, hortamur in Domino, requirimus, & monemus, & nihilominus authoritate Apoſtolica, primo, ſecundo, tertio, & peremptorie communiter, & diviſim, Vobis et veſtrum cuilibet in virtute ſanctae Obedientiae, & ſub infraſcriptis Sententiarum pœnis præcipimus, & mandamus, quatenus infra ſex dies poſt lapſum ultimo dictorum decem dierum terminum, poſtquam huiusmodi Literae ſeu præſens noſter Proceſſus vobis, aut alteri veſtrum, aut in veſtris Jurisdictionibus, Territoriis et Diſtrictibus fuerint publicatae, ſeu fuerit publicatus, quorum duos pro primo, duos pro ſecundo, & reliquos duos dies pro tertio, & peremptorio termino, ac canonica monitione vobis, & cuilibet veſtrum aſſignamus, Vos omnes, & ſinguli Domini, tam Eccleſiaſticae, quam Sæculares Perſonae, & alii ſupradicti, & veſtrum quilibet, quorum omnium et ſingulorum, ſuper hoc brachii ſæcularis auxilium invocamus, prout quotiens, et quando, pro parte præfatorum Dominorum Archiepiſcopi, Præpoſiti, et Capituli Rigenſis fueritis requiſiti, ſeu alter veſtrum fuerit requiſitus, in Juris ſubſidium, contra Praefatos Magiſtrum, Præ-

ANNO 1425.

Præceptores, Commendatores, et Fratres, nec non Proconſules, Conſules, Cives et homines Rigenſes, et alios excommunicatos, denunciatos, aggravatos, reaggravatos et interdictos, ac ipſorum complices, et fautores, nec non contradictores quoslibet, et rebelles in hac parte, de quorum perſonis vobis conſtiterit, authoritate Apoſtolica per captionem, invaſionem, incarcerationem, & detentionem perſonarum, corporum, & rerum, dictorum Magiſtri, Præceptorum, Commendatorum, & Fratrum, nec non Proconſulum, Conſulum, Civium, & hominum huiusmodi, eorumque complicum, adhærentium, & fautorum, ac per arreſtationem, ac occupationem rerum, & bonorum aliorum, quorumcunque rebellium in hac parte, tam Eccleſiaſticarum, quam Sæcularium Perſonarum, procedatis, & procedat, ipſorumque perſonas, corpora, & res, nec non Civitates, Caſtra, Oppida, Villas, Terras, Poſſeſſiones, & alia quæcunque Bona, & Loca eorundem, & cuiuslibet ipſorum invadatis, incarceretis, arreſtetis, & occupetis, per Vos, & alium, ſeu alios, aut alter veſtrum requiſitus, capiat, invadat, incarceret, occupet, & arreſtet libere, ſuper quibus omnibus & ſingulis vobis licentiam, & poteſtatem plenariam, authoritate Apoſtolica praedicta concedimus per praeſentes, praefatos Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres præfatae Civitatis Rigenſis, & ipſius Dominii occupatores, & detentores, nec non Proconſules, Conſules, Cives, & homines huiusmodi inobedientes, et rebelles, ac alios ſupradictos, et eorum adhærentes, complices, et fautores, in eorum perſonis, et bonis proſequimini, compellatis, et adſtringatis potenter, etiam manu forti, tamdiu, donec ipſi Magiſter, Præceptores, Commendatores, et Fratres, ac Proconſules, Conſules, Cives, et homines huiusmodi, ad debitam ſatisfactionem venerint, Deoque, et Sanctae Matri Eccleſiae, et Nobis pro dictis contemptibus, præfatisque Dominis Archiepiſcopo, Præpoſito, et Capitulo, et Eccleſiae Rigenſi, de, et ſuper omnibus, et ſingulis prædictis ſatisfecerint, et abſolutionis beneficium a prædictis Sententiis obtinuerint. Proviſo tamen, ne Magiſtri, Præceptorum, Commendatorum, et Fratrum rebellium prædictorum culpa, et delictum in dicti Ordinis cedat perpetuum detrimentum, quod ipſius Ordinis Civitates, Oppida, Caſtra, Villae, et Poſſeſſiones huiusmodi, authoritate, et vigore præſentium forſan captorum, detentorum, ſeu arreſtatorum, dictis Dominis Archiepiſcopo, Præpoſito, et Capitulo Rigenſi aſſignentur per ipſos, ſub firma cuſtodia tenenda et obſervanda, quodque, poſtquam ipſi Magiſter, Præceptores, Commendatores, et Fratres, ac alii prædicti, Sententiae, Literis Apoſtolicis, et Proceſſibus noſtris huiusmodi, plene, ac realiter, et cum effectu paruerint, ac de præmiſſis omnibus, et ſingulis iuxta Sententiae, Literarum, ac Proceſſuum huiusmodi exigentiam, et tenores, plenarie ſatisfecerint, abſolutionisque beneficium a prædictis Sententiis obtinuerint, Civitates, Oppida, Caſtra, Villae, Terrae, et Poſſeſſiones huiusmodi dicti Ordinis, per Vos, aut aliquem veſtrum, authoritate, et vigore praeſentium, ut præmittitur, forſan captorum et arreſtatorum, occupatorum, vel detentorum, ad eundem Ordinem libere revertantur, quodque, ſi forte Vos Principes Illuſtriſſimi inter omnes Sæculares, Principes Magnifici, Executores iuſtitiae præſentis noſtri Proceſſus, ac Mandati Apoſtolici transgreſſores, contradictores, vel neglectores fueritis, quod tamen veſtrarum Serenitatum praefulgidarum, quam dudum per totum orbem divulgatarum, obedientia ſuſpicari non ſinit, proculdubio etiam iudicium iuſti Judicis offenderitis, et præmium alias vobis pro executione huiusmodi ſanctae Juſtitiae a Deo reſervatum, nihilominus amitteretis; Vos huiusmodi noſtris Sententiis ligari nolumus, Vobis ob Maieſtatem veſtram, merito deferentes. Intuitu tamen iuſtitiae, et ob Sedis Apoſtolicae reverentiam Veſtras Serenitates ad præfatam executionem efficacem, prout ad Veſtra Culmina Sereniſſima pertinet, in Domino exhortamur. Verum ſi vos Reverendi Patres Domini Archiepiſcopi, Epiſcopi, caeterique Praelati, et aliae Perſonae Eccleſiaſticae, et Saeculares, quibus praeſentes noſtrae Literae diriguntur, praemiſſa omnia, et ſingula, prout ſuperius, vobis, et cuilibet veſtrum mandantur, exequi non curaveritis, ſeu neglexeritis, et non adimpleveritis, vel aliquod in contrarium feceritis, ſeu monitionibus, et mandatis noſtris huiusmodi, imo verius Apoſtolicis non parueritis cum effectu, in hac parte Vobis Dominis Archiepiſcopis, et Epiſcopis praedictis, quibus ob reverentiam Pontificalium Dignitatum deferre volumus in hac parte, ſingulariter ſingulis, dicta ſex dierum canonica monitione praemiſſa, ingreſſum Eccleſiae interdicimus, in his ſcriptis. Et ſi hu-

ANNO 1425. iusmodi Interdictum per alios sex dies sustinueritis, Vos, et vestrum quemlibet, dicta canonica monitione praemissa, in his scriptis suspendimus a Divinis. Verum si praefatas Interdicti et suspensionis Sententias per alios sex dies, praefatos duodecim dies immediate sequentes, animis quod absit, sustinueritis induratis, in vos Dominos Archiepiscopos, et Episcopos, nec non Abbates, Priores, Praepositos, Decanos, Scholasticos, Archidiaconos, Thesaurarios, Cantores, et alias Personas Ecclesiasticas, nec non Duces, Comites, Barones, Milites, Nobiles, quarumcunque Curiarum saecularium, Civitatum, Castrorum, et locorum quorumcunque Maiores, Magistros, Consiliarios, Gubernatores, Capitaneos, Scultetos, Officiales, servientes, omnesque alios et singulos praenominatos, nec non in quoscunque alios contradictores, et rebelles cuiuscunque status, gradus, praeeminentiae, vel conditionis existant, quibuscunque nominibus censeantur, Excommunicationis, in Civitates vero, Oppida, Castra, Villas, et alia loca, ipsorum rebellium, Interdicti Sententias exnunc, prout extunc, et extunc, prout exnunc, authoritate Apostolica ferimus in his scriptis, et etiam promulgamus. Verum si contingat Nos super praemissis in aliquo procedere, de quo Nobis omnimodam potestatem reservamus, nolumus nec intendimus propterea commissionem seu subdelegationem nostram suprascriptam, in aliquo revocare, nisi de revocatione ipsa specialem, et expressam in nostris Literis fecerimus mentionem. Nolumus etiam, neque intendimus per processum nostrum huiusmodi nostris in aliquo praeiudicare Collegis, quominus ipsi, vel eorum alter, servato tamen hoc nostro Processu in praemissis procedere possint, vel possit, prout eis vel eorum alteri visum fuerit expedire, per se, vel alium, seu alios dictos Processus nostros prosequendo, seu continuando, vel etiam novos faciendo, praefatas quoque Literas Apostolicas, ac processum nostrum huiusmodi nec non alia iura, et munimenta praesens negotium concernentia, volumus penes praefatos Dominos Archiepiscopum, Praepositum, et Capitulum Rigense, vel Procuratorem, seu Syndicum suum, eorum nomine remanere, et non per Vos, vel aliquem vestrum, seu quemvis alium, contra ipsorum voluntatem quomodolibet detineri. Contrarium vero facientes praefatis nostris Sententiis, prout per Nos in scriptis latae sunt, ipso facto volumus subiacere. Mandamus tamen copiam fieri de praemissis ipsam petentibus, et habere debentibus, petentium siquidem sumptibus, et expensis. Absolutione vero omnium et singulorum, qui praefatas nostras Sententias, aut earum aliquam incurrerint, seu incurrerit, quoquomodo Nobis, vel Superiori nostro tantummodo reservamus. In quorum omnium et singulorum fidem et testimonium praemissorum praesentes Literas seu praesens publicum Instrumentum, huiusmodi nostrum Processum in se continentes, sive continens, exinde fieri, et per Notarium publicum infrascriptum subscribi, publicari, nostrique Sigilli iussimus appensione communiri. Datum, et Actum in Palatio Bononien. sub anno a Nativitate Domini millesimo quadringentesimo vicesimo quinto. Indictione tertia, die vero Mercurii, vicesima quarta Mensis Octobris, Pontificatus Sanctissimi in CHRISTO Patris et Domini nostri, Domini MARTINI divina providentia Papae praefati Anno octavo. Praesentibus ibidem Venerabilibus, et Discretis Viris, Dominis Alberto de Alberten. Decretorum, Petro de Aldermund, Nicolao de Adrioste utriusque iuris, Francisco de Urbe, Philippo de Ilno, Artium, et Medicinae Doctoribus, Bonone, Commorante, et Nicolao Bustron, perpetuo Vicario in Ecclesia Lubicensi, Testibus ad praemissa vocatis, specialiter et rogatis.

Et Ego Joannes Stormer de Dasse Clericus Moguntinensis Diœcesis, Publicus Imperiali Authoritate Notarius, quia praedictarum Literarum Apostolicarum praesentationi, et receptioni, Processusque præscripti petitioni, eiusque Decreto, Sententiarumque fulminationi, ac aliis præmissis omnibus & singulis dum sic, ut præmittitur, per Reverendum in Christo Patrem, & Dominum, Dominum, LUDOVICUM Archiepiscopum præfatum, ac coram eo fierent, & agerentur, una cum prænominatis testibus præsens fui, eaque sic fieri vidi, & audivi, ideoque præsens publicum Instrumentum, huiusmodi Processum in se continens, per alium scriptum, exinde confeci, signoque, & nomine meis solitis, & consvetis una cum appensione Sigilli Domini Archiepiscopi, & Executoris præfati signavi, & subscripsi, rogatus & requisitus, in fidem & testimonium omnium & singulorum præmissorum.

LXXVI.

1426. *Henningus Archiepiscopus Rigensis, præstito* SIGISMUNDO *Romanorum Regi fidelitatis Juramento, infeudatur.* Datum in Tatha die 15. Maii. Anno 1426. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

SIGISMUNDUS Dei Gratia Romanorum Rex semper Augustus, ac Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, &c. Rex. Notum facimus tenore præsentium universis. Etsi Regalis Dignitatis clementia universorum fidelium, quos Imperii Sacri latitudo complectitur, felicibus profectibus, gratis commodis, & speratis augmentis favorabiliter dignatur intendere, ad illorum tamen profectus, & commoda diligentiori studio clementius inclinari consvevit, quorum fides, merita, promptæque devotionis integritas, continuatis studiis cæteros antecedunt. Sane cum Venerabilis Henningus Archiepiscopus Rigensis, noster, & Imperii Sacri Princeps, devotus, dilectus, propter viarum pericula, & locorum distantiam accedere non possit personaliter nostrae Regiae Maiestatis præsentiam, pro suis, & Ecclesiae suae Feudis, & Regalibus a Nobis, & Sacro Romano Imperio dependentibus relevandis, Celsitudini nostrae ex parte sui per legitimos suos Procuratores, videlicet honorabiles Jacobum Gronowe, & Joannem Faulhaver Presbyteros, in eadem Ecclesia Rigensi beneficiatos, ad hoc authoritate Procuratorii, eis in solidum concessi, plenum Mandatum habentes, extitit cum instantia supplicatum, quatenus eidem Henningo Archiepiscopo omnia sua, & Ecclesiae suae Rigensi Regalia, sive Feuda conferre, ipsumque de eisdem investire gratiosius dignaremur. Nos itaque, qui quorumlibet iuste petentium vota libenter complectimur, & gratiose, præsertim cum iusta petentibus non sit denegandus assensus, animo deliberato, sanoque Principum, Comitum, Baronum, Nobilium, ac Procerum fidelium nostrorum accedente consilio, de certa nostra scientia, authoritateque Romana Regia, recepto prius singulariter ab eisdem Procuratoribus, fidelitatis, subiectionis, & obedientiae in animam prædicti Henningi Archiepiscopi iuramento debito, & consveto, per omnia in hæc verba. *Ego Jacobus, & ego Joannes nomine procuratorio iuro ad Sancta Dei Evangelia, in animam Reverendi in Christo Patris Domini Henningi Archiepiscopi Rigensis, quod ipse ab hac die in antea fidelis erit, & obediens Vobis gloriosissimo, & invictissimo Principi, & Domino, Domino* SIGISMUNDO *Romanorum &c. Regi, Domino suo gratioso, nec non omnibus Romanorum Imperatoribus, sive Regibus, Successoribus vestris, & ipsi Sacro Romano Imperio, contra omnem hominem, & quod auxilium, vel consilium nunquam dabit, nec consentiet contra statum, vitam, Personam, aut salutem vestram, & quod honorem vestrum, Successorum vestrorum, & Sacri Imperii pro posse suo fideliter procurabit, damnum quoque, & periculum Status, & Personæ, ac honoris vestri, & Successorum Vestrorum, ac Sacri Imperii avertet, proditoribus, & rebellibus vestris, & Successorum Vestrorum, ac ipsius Sacri Imperii non consentiet, imo Maiestatem Vestram, & Successorum Vestrorum in talibus, ubi sciverit, fideliter præmuniet, defendet, & Vobis, ac Vestris Successoribus pro viribus assistet, & omnia alia & singula erga Sacram Coronam vestram, generaliter attendet, & efficaciter observabit, qua fidelis Sacri Imperii Princeps; suo vero Domino Romanorum Regi, seu Imperatori secundum Sacras Leges, & laudabiles consvetudines iurare, & præstare tenetur, & quæ per Antecessores suos Archiepiscopos Rigenses divis Imperatoribus, & Regibus Romanorum, Vestris Prædecessoribus iurari sunt solita, & præstari, & quæ in Juramento Fidelitatis, in corpore Sacrarum Legum inveniuntur expressa, sic eum Deus adiuvet, & Sancta Dei Evangelia.* Præfato Henningo Regalia, nec non Temporalia, sive Feudum dictae Sanctae Ecclesiae Rigensis, quae singulare quoddam, & insigne Membrum Sacri Romani Imperii existit, cum universis, & singulis suis attinentiis, ac mero, & mixto Imperio, ac etiam exercitio Jurisdictionis temporalis, nec non universis suis iuribus, honoribus, consvetudinibus, observantiis, & pertinentiis, sicut eadem bonae memoriae sui Prædecessores Archiepiscopi Rigenses hactenus possederunt, contulimus, & investivimus, conferimus, ac ipsum de eisdem tenore Præsentium investimus, mandan-

ANNO 1426.

dantes universis, & singulis Comitibus, Baronibus, Nobilibus, Militibus, Clientibus, Vasallis, Officialibus, cæterisque Terrarum, Civitatum, Oppidorum, & Locorum dicti Archiepiscopatus, & Ecclesiae Rigensis subditis nostris, & Imperii Sacri fidelibus, quatenus eidem Heningo Archiepiscopo Rigensi, tanquam vero, & legitimo suo Domino in omnibus, & singulis tam in iudiciis, quam in aliis exercitium Jurisdictionis temporalis concernentibus, reverenter, firmiter, & debite parere, & obedire debeant, & intendant, supplentes nihilominus omnem defectum, si quis ex defectu verborum, sententiarum obscuritate, aut Solennitatis obmissae, seu ex sua absentia personali, aut negligentia susceptionis Feudorum, & lapsu temporis compertus fuerit, quomodolibet in præmissis, de plenitudine Romanae Regiae potestatis, præsentium sub nostri Sigilli appensione, testimonio Literarum. Datum in Tatha Vesprumensis Diœcesis Anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo sexto, die XV. Mensis Maii, Regnorum nostrorum, Anno Hungariae &c. quadragesimo, Romanorum sexdecimo, & Bohemiae VI.

Ad Mandatum Domini Regis.

Franciscus Vicecancellarius.

LXXVII.

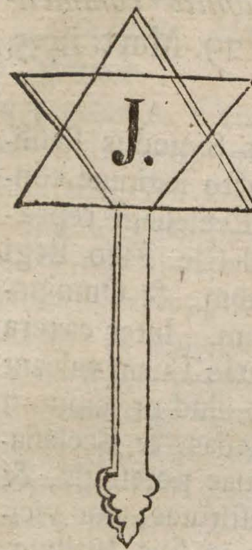
1430. *Protestatio Theodorici Episcopi Tarbatensis, quod si quid dixerit, aut fecerit, contra Ordinationem Papæ de restitutione Regulæ S. Augustini in Ecclesiam Rigensem, id non faciet sponte, sed metus causa.* Dat. in Voldemer, die 14. Octobris 1430. *Ex Originali.*

In Nomine Domini Amen.

Anno Nativitatis eiusdem millesimo quadringentesimo tricesimo, Indictione octava, die vero Mensis Octobris decima quarta, hora tertiarum vel quasi, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri, Domini MARTINI Papae Quinti, Anno eius tertio decimo. In nostrorum Joannis Oslenessen, & Henrici Lubeker, Notariorum infrascriptorum præsentia personaliter constitutus Reverendus in Christo Pater, & Dominus, Dominus Theodoricus Episcopus Tarbatensis, proposuit, & dixit, quod quia proh dolor! gravis dissensionis materia inter Reverendissimum Patrem, & Dominum, Dominum Henningum Archiepiscopum, suumque venerabile Capitulum Sanctae Rigensis Ecclesiae ex una, & Venerabilem Magistrum Livoniae, suosque Præceptores, ac Fratres Ordinis Beatae Mariae Theutonicorum partibus ex altera, propter depositionem habitus Ordinis præfati Theutonicorum, ac reasumptionem habitus, & Ordinis Canonicorum Regularium Sancti Augustini, qui ab antiquo in eadem Sancta Rigensi Ecclesia laudabiliter viguit sub observantia regulari, authoritate, & ordinatione iuxta Literas eiusdem Domini nostri Papae MARTINI, lis exorta fuisset, ipseque Reverendus Pater tanquam amicabilis Compositor, & Mediator, non intercipiendi, & referandi, in quantum in eo esset, ut asserunt, talis modi dissensionis, & rancorum materias, ad Oppidum Voldemer infradictum, Rigensis Diœcesis, ubi Partes praeexpressae ad tractandum huiusmodi materias congregatae fuerant, se transtulisset, percepit, & intellexit, ut asseritur ex actibus, & tractatibus ibidem inter ipsas Partes hincinde, quod ipse Dominus Magister, suique Præceptores Ordinis præfati tunc præsentes omnino conabantur arctare per minas, ac varias impressiones eundem Reverendissimum Patrem Dominum Archiepiscopum dictae Sanctae Rigensis Ecclesiae, ad recedendum ex toto a Privilegiis, sive huiusmodi Apostolica Ordinatione, cuius vigore præfatus Archiepiscopus, suique Canonici Rigenses habitum, & professionem, ut præmittitur, Ordinis Sancti Augustini reasumpserunt, idcoque idem Reverendus Pater Episcopus Tarbatensis protestabatur modo, quo potuit meliori, quod si contingeret ipsum aliqua tractare, dicere, facere, vel admittere in læsionem, sive annullationem huiusmodi Ordinationis Apostolicae Libertatis, aut Privilegiorum Sanctae Rigensis Ecclesiae, quod talia facturus, vel admissurus esset propter metum validum, etiam talem, qui cadere posset in constantem, nec suae intentionis esset quovis modo sponte tractare, svadere, aut admittere talia, per quae Juribus, & Libertatibus Ecclesiae Rigensis posset præiudicium quomodolibet afferri. Acta hæc sunt in prædicto Oppido Voldemer, dictae Rigensis Diœcesis in æstuario domus Joannis Pospendik Proconsulis Oppidi præfati, Anno, Indictione, Mense, Die, Hora, ac Pontificatu, quibus supra. Præsentibus ibidem Nobilibus Viris Domino Petro de Thisenlinsen, ac Odoardo Samigue eiusdem Ecclesiae Tarbatensis Vasallis, testibus ad præmissa vocatis, specialiter & rogatis.

ANNO 1430.

Et Ego Joannes Oslenensis, Clericus Mindensis Diœcesis, publicus Imperiali authoritate Notarius.

Quia huiusmodi compositioni, ac protestationi, sive metus allegationi, omnibusque aliis, & singulis, dum sic, ut præmittitur, fierent, & agerentur una cum prænominatis testibus præsens interfui, una cum Connotario meo infrascripto, ideoque hoc praesens publicum Instrumentum manu propria scripsi, ac subscripsi, & in hanc publicam formam redegi, signoque, & nomine solitis, & consvetis signavi rogatus, & requisitus in fidem, & testimonium omnium, & singulorum præmissorum.

Et Ego Henricus Lubeker Clericus Bremensis Diœcesis, Imperiali authoritate Notarius, quia huiusmodi protestationibus, omnibusque aliis, & singulis, dum sic, ut præmittitur, agerentur, una cum prænominatis testibus præsens interfui, eaque sic fieri vidi, ideoque hoc præsens publicum Instrumentum, per alium fidelem scribi feci, signo, & nomine meis solitis consignavi, rogatus, & requisitus in testimonium omnium præmissorum.

LXXVIII.

1434. *Citatio Magistri, & Fratrum Ordinis Theutonici in Livonia ad Concilium Basiliense, quod Ordinem S. Augustini de Ecclesia Rigensi vi dimovere, & eum Ordini suo Theutonico incorporare nixi fuerint.* Dat. Basileæ die 19. Mart. Anno 1434. *Ex Originali.*

Sacrosancta Generalis Synodus Basiliensis, in Spiritu Sancto legitime congregata, universalem Ecclesiam repræsentans, ad futuram rei memoriam. Ad hoc Spiritus Sancti gratia præcipue convenimus in unum, & omni sumus diligentia soliciti, ut in grege Dominico quibusvis dissensionum, quæstionumque sublatis dispendiis, pacis, & concordiae commoda procuremus. Nuper siquidem Venerabilis Henningi Archiepiscopi Rigensis, nec non dilectorum Ecclesiae filiorum Præpositi, Decani, & Capituli, singulorumque Canonicorum, & personarum Ecclesiae Rigensis, lamentabili insinuatione per Nos accepto, quod licet Præceptor, Commendatores, & Fratres Hospitalis Beatae Mariae Theutonicorum Ierosolimitanorum per Livoniam constituti, pro eo, quod olim in primæva dotatione domorum suarum in partibus Livoniae consistentium, a prædicta Ecclesia tertia pars territorii, quod tunc ad eam pleno iure pertinebat, eisdem Domibus perpetuo collata fuit, ipsique Archiepiscopo, & Ecclesiae, eiusque personis in eorum iuribus, libertatibus, præeminentiis, ac rebus, & bonis defensandis, ac manutenendis, & conservandis utique deberent assistere, tamen ipsi tam Archiepiscopi, quam Ecclesiae, ac personarum ipsarum oppressioni potius intendentes, illis quam plurima super rebus, & bonis, ac iuribus & libertatibus huiusmodi, etiam super hoc, quod in dicta Ecclesia, quae olim erat, prout est Ordinis Sancti Augustini, Ordo huiusmodi extingueretur, ipsique Archiepiscopus, vel Ecclesia, ac Personae Hospitali prædicto, ipsorumque Præceptorum, Commendatorum, & Fratrum visitationi, & correctioni, ac eorum delationi habitus subiicerentur, intulerunt damna, violentias, & iacturas, ac pro parte eorundem Henningi Archiepiscopi, Præpositi, Decani, Capituli, Canonicorum, & personarum Nobis humiliter supplicato, ut super his, eis, ac eorum, & dictae Ecclesiae statui, nec non Juribus, & Libertatibus conservandis, eorumque recuperandis rebus, & bonis huiusmodi, ac ne ipsi, & eorum posteri ad prædicti susceptionem habitus indebite arctarentur, providere dignaremur. Nos, qui pro pace, & quiete inter Christi fideles procuranda sumus quorumlibet in ministranda iustitia debitores, Venerabilibus Joanni Patriarchae Antiocheno, Gerardo Laudensi, & Conczoni Olomucensi Episcopis, ac dilecto Ecclesiae Filio, Magistro Joanni de Bolamos Abbati de Medmacelin in Ecclesia Seguntina Decretorum Doctori nobiscum constitutis, & Vniversalis Ecclesiae negotia gerentibus, commisimus, ut postquam Partes coram eis forent legitime convocatae, ea, quae hinc inde per eas proponerentur, audirent, & super huiusmodi propositis, probationibus, & Documentis receptis legitimis, nobis ea referrent, extunc in his facturis, quod iustitia dictaret, aut æquitas svaderet rationis. Quocirca inter prædictos Archiepiscopum, Præpositum, De-

Anno 1434.

Decanum, Capitulum, Canonicos, & Perſonas, ac Præceptorem, Commendatores, & Fratres ſubortas, præmiſſorum occaſione, quæſtiones, iuſtitiae, & æquitatis libramine, prout id magis expedire perſpexerimus, decidere volentes, Præceptorem, Commendatores, & Fratres prædictos harum ſerie citamus, & mandamus eisdem, quatenus infra nonaginta dies poſt executionem præſentium immediate ſequentes, quos eis pro peremptorio termino aſſignamus, per perſonam, vel perſonas idoneam, vel idoneas, ſpeciali, & ſufficienti ad hoc ab eis Mandato ſuffultam, vel ſuffultas, coram prædictis, vel aliis interim per Nos forſan in huiusmodi cauſa deputandis Commiſſariis, cum omnibus Juribus, & Munimentis ſuis cauſam huiusmodi concernentibus compareant, in cauſa huiusmodi usque ad relationem huiusmodi per ipſos Commiſſarios nobis faciendam, coram eis proceſſuri, volentes, & eisdem Præceptori, Commendatoribus, & Fratribus, præſentibus intimantes, quod etiamſi, quod abſit, ipſi contumaciter non comparuerint, dicti Commiſſarii in eorum contumaciam procedent, & Nos poſtmodum relatione huiusmodi per eosdem Commiſſarios nobis facta, iuxta producta, ac probata in cauſa huiusmodi procedemus, prout fuerit faciendum, ipſis Præceptore, Commendatoribus, & Fratribus ad hoc aliter non vocatis. Præterea, cum ſicut accepimus, ad ipſorum Præceptoris, Commendatorum, & Fratrum præſentiam pro executione, & inſinuatione Præſentium tutus haberi nequeat acceſſus, Nos illas per Edictum publicum, locis affigendum publicis, & vicinis, de quibus ſit veriſimilis coniectura, quod ad eorundem Præceptoris, Commendatorum, & Fratrum notitiam pervenire valeant, quibusvis faciendi plenam, & liberam concedimus facultatem, ac volumus, quod huiusmodi per Edictum facta inſinuatio, & publicatio perinde arctet ipſos Præceptorem, Commendatores, & Fratres, acſi eis præſentiabiliter, & perſonabiliter intimatae fuiſſent, Conſtitutionibus Apoſtolicis, nec non Privilegiis, & Indultis Hoſpitali, & Domibus, ac Præceptori, Commendatoribus, & Fratribus prædictis, Apoſtolica, & alia quacunque authoritate conceſſis, etiamſi de illis præſentibus habenda foret mentio ſpecialis, & aliis contrariis non obſtantibus quibuscunque. Datum Baſileæ decimo quarto Kalendas Aprilis, Anno a Nativitate Domini milleſimo, quadringenteſimo triceſimo quarto.

LXXIX.

Anno 1435.

Literæ Concilii Baſilienſis, quibus Eccleſiam Rigenſem protectioni Regis Poloniæ commendat. Dat. Baſileæ 29. Mart. 1435. *Ex Originali.*

Sacroſancta Generalis Synodus Baſilienſis in Spiritu Sancto legitime congregata Vniverſalem Eccleſiam repræſentans cariſſimo Eccleſiae Filio Regi Poloniae Illuſtri, ſalutem, & Omnipotentis Dei benedictionem. Inter cætera laudabilium operum, quae Tuam valeant decorare Excellentiam, illud præcipuum cenſeri poſſet, ut Eccleſias, & Eccleſiaſticas Perſonas infra tuae poteſtatis, & circa illius limites conſtitutas, aut vicinas, benigne ſuſcipias in ſuis Juribus, & Libertatibus ab omni turbatione commendatas, easque de Tuae Excellentiae promptitudine favorabiliter proſequaris; ex hoc enim Altiſſimo redderis acceptior, Tibique in hoc ſæculo uberioris honoris, & ſtatus quotidie provenient incrementa, hinc eſt quod Eccleſiam Rigenſem in Ruthenorum, & Schiſmaticorum, aliorumque infidelium confinibus conſtitutam, & ab illis ſæpius turbatam, quam felicis recordationis nonnulli Romani Pontifices, & divi Imperatores, tuis protectionibus, ut accepimus, commendarunt, Tuae Excellentiae ducimus commendandam, Dominationem tuam rogantes, & in Domino exhortantes attente, quatenus tu circa defenſionem, & conſervationem Jurium, bonorum, libertatum, privilegiorum, ac Perſonarum dictae Eccleſiae pro noſtra, & univerſalis Eccleſiae reverentia, favoris, & aſſiſtentiae tuae partes, contra quoscunque adeo efficaciter impendas, quod apud Deum creſcere meritis, & apud Nos, & univerſalem Eccleſiam huiusmodi uberioris laudis præconium valeas promereri, ipſaque Eccleſia Rigenſis, & Perſonae tuis ſuffulti auxiliis, & favoribus, ſe poſſint tam in Spiritualibus, quam temporalibus utiliter, & quietius exercere. Datum Baſileae quarto Kalendas Aprilis, Anno a Nativitate Domini milleſimo quadringenteſimo trigeſimo quinto.

LXXX.

1435.

Concilium Baſilienſe hortatur Archiepiſcopum Rigenſem, ut vigore Commiſſionis a ſe Epiſcopo Tarbatenſi, & Oſilienſi factæ, lites, & contentiones cum Ma-

Anno 1435.

giſtro, & Ordine Theutonicorum in Livonia, per Concordiam finiri patiatur. Datum Baſileæ 24. April. Anno 1435. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

Sacroſancta Generalis Synodus Baſilienſis, in Spiritu Sancto legitime congregata, Vniverſalem Eccleſiam repræſentans, Venerabili Archiepiſcopo Rigenſi, & dilectis Eccleſiae Filiis Præpoſito, Decano, et Capitulo Eccleſiæ Rigenſis, ſalutem, & omnipotentis Dei benedictionem. Regis pacifici Eccleſiae, quam repræſentamus, Catholicae Cœleſtis Sponſi, & qui ſibi ſubditos pia miſeratione diſpoſuit fore pacificos, & mutua charitate unitos, tam ſalubre diſpoſitionis Mandatum ubilibet, prout ad id efficiendum in unum convenimus, diligenter exequi cupientes, exulem inter ſubditos ipſos Pacem, ſtudiis aſſiduis in propria revocare, iurgiorumque, ac litigiorum noxios conatus nonnunquam rigore iuſtitiae, quandoque etiam concordiae mediis utiliter reprimere, & feliciter propulſare ſatagimus, prout id conſpicimus in Domino ſalubriter expedire. Hinc eſt, quod cum inter Nos ex una, & dilectos Eccleſiae filios Magiſtrum Hoſpitalis Beatae Mariae Theutonicorum Ieroſolimitanenſis, ac Præceptorem, Commendatores, & Fratres Hoſpitalis eiusdem per Livoniam conſtitutos, ex alia partibus, a plerisque transactis annis ſuper diverſis dominiis, aliisque poſſeſſionibus, & rebus, nec non tam mobilibus, quam immobilibus bonis, ac etiam ſuper delatione habitus per Fratres prædictos geſtari ſoliti, ad quam eosdem Præceptores, Commendatores, & Fratres, Vos indebite conſtringere velle aſſeritis, & illorum occaſione graves diſcordiae, diſſenſiones, & lites ſuſcitatae fuerint, ac ſuper huiusmodi habitus delatione, lis coram Nobis pendeat indeciſa, & ſicut experimento edoceri aſtruitur, Vos, ac Præceptor, Comendatores, & Fratres prædicti a tempore ſuſcitationis diſſenſionum, & diſcordiarum huiusmodi, non mediocria propterea ſubieritis diſpendia, & iacturas, formideturque veriſimiliter exinde graviora ſuccreſcere poſſe, ac per Nos accepto, quod dilectiſſimus Eccleſiae filius Ludovicus tituli Sanctae Eccleſiae Presbyter Cardinalis, & Venerabilis Joannes Epiſcopus Lubicenſis apud Nos conſtituti, ad perſvaſionem quorundam ex nobis concordiam inter Vos, ac dictos Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres ſinceris perſequentes affectibus, pro ea ſortienda, certa media conceperant, illaque arbitrentur fore laudabilia, & honeſta. Nos, qui etiam perſtringimur ex diſſenſionum, & diſcordiarum huiusmodi fomite, novellam Chriſtiani nominis, & fidei Catholicae in Livoniae partibus plantationem, per infidelium, & Schismaticorum, in quorum eſtis faucibus conſtituti, invaſionem, vobis, ac eisdem Præceptore, Commendatore, & Fratribus, cum veſtris, & eorum ſubditis ab invicem ſciſſis, nec inter vos mutua contra infideles, & ſchiſmaticos defenſionis præſidia communicantibus, ſuccindi, ſeu ſaltem plantationis eiusdem, quod vobis in pace, & charitate unitis excreſcere ſperaretur, incrementum impediri miſerabiliter poſſe, malis huiusmodi feliciter ſubigendis, prout ex ſollicitudinis noſtrae debito tenemur, diligenter intendentes, ac recenſentes maiorem inter Vos, ac eosdem Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres amicitiae, & charitatis nutricem confoveri, rancorisque, & odii levius evelli poſſe reliquias, ſi inter Vos concordiae mediis huiusmodi ſopiantur diſſenſiones, & diſcordiae, quam ſi illae iuſtitiae rigore deberent terminari: Venerabilibus Tarbatenſi, & Oſilienſi Epiſcopis, ac dilectis Eccleſiae filiis Tarbatenſis, ac Oſilienſis Eccleſiarum Capitulis, noſtris dedimus Literis in commiſſis, ut inter Vos, ac Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres prædictos, quibus etiam ſuper hoc dirigimus Scripta noſtra, huiusmodi concordiam, per prædictos Cardinalem, & Epiſcopum Lubicenſem conceptam, quam ipſi vobis, & eisdem Magiſtro, Præceptoribus, Commendatoribus, & Fratribus ſub ſuis Sigillis transmittunt, promoverent, & pertractarent, ſeque ſuper hoc per bonorum Virorum, partium illarum, Pacis zelatorum, quorum plerique ad hoc ſuos, ut accepimus, offerunt labores, aſſumpta patrocinia interponerent, Vosque ac eosdem Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres, ac alios, quos ad hoc utiles, ac proficuos arbitrarentur, pro huiusmodi Concordiae tractatibus convocarent, eaque facerent, quae ſuper his proſpicerent fore opportuna. Quo circa Vos in Domino attentius exhortamur, quatenus ad ſopiendas, & ſubigendas diſcordias, & diſſenſiones præfatas, concordiae viis huiusmodi intendatis, eamque promptius, & celerius amplecti ſtudeatis, ut Pace adepta poſſitis in illius

amœ-

ANNO 1435. amœnitate prosperari. Recepturi proinde etiam præter humanae laudis, quod exinde consequemini præconium, Universalis Ecclesiae benevolentiam, & meritum pacificis a Largitore gratiarum omnium repromissum. Nos enim, si Concordiam huiusmodi per Vos, ac dictos Magistrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres amplecti contigerit, quae pro illa per prædictos Cardinalem, & Episcopum Lubicensem, ac etiam alias provide, & honeste ordinata fuerint, approbare curabimus, & ea facere perpetuis temporibus inviolabiliter observari. Datum Basileae VIII. Kalendas Maii Anno a Nativitate Domini millesimo quadringentesimo tricesimo quinto.

LXXXI.

1454. *Transactio inter Archiepiscopum Rigensem & Magistrum ac Ordinem Domus Theutonicorum Ierosolimitanorum ratione Civitatis Rigensis utrinque facta, ea lege, ut ad utrumque ipsorum Civitas Rigensis pertineat, a* NICOLAO *Pontifice Romano confirmatur.* Datum Romæ, die 17. Januar. An. 1454. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

NICOLAUS V. Episcopus Servus Servorum Dei. Venerabilibus Fratribus Pomesaniensi, & Curoniensi, ac Sambiensi Episcopis, Salutem, & Apostolicam benedictionem. Hodie emanarunt literae nostrae tenoris subsequentis. NICOLAUS *Episcopus Servus Servorum Dei. Ad futuram rei memoriam.* Sane pro parte Venerabilis Fratris nostri SYLVESTRI Archiepiscopi ac dilectorum Filiorum Capituli Rigensis, nec non JOANNIS de Mengede, alias Oschoff Magistri, & universorum Præceptorum Domus Hospitalis Beatae Mariae Theutonicorum Ierosolimitanensium per Livoniam constitutorum, Nobis nuper exhibita petitio continebat, quod ipsi quæstionum, & dissensionum materias, quae a multis annis inter Capituli & Archiepiscopi ex una, ac Magistri, & Præceptorum ipsorum Prædecessores ex alia partibus, super Dominio Civitatis Rigensis, quod quælibet earundem Partium ad se spectare asserebat, & illius occasione cum gravi Partium ipsarum dispendio agitatae fuerunt, medio amicabilis concordiae sopire cupientes, super illis inter se compositionem inierunt, sub modis & formis, prout in Literis authenticis Archiepiscopi, et Capituli, ac Magistri, et quorundam ex dictis Præceptoribus Sigillis munitis, quarum Tenorem de vulgari Theutonico in latinum fideliter translatum, prius illo diligenter in Cancellaria Apostolica examinato, Literisque huiusmodi debite recognitis de verbo ad verbum inseri fecimus, plenius continetur. Quare pro parte Archiepiscopi, et Capituli, nec non Magistri, et Præceptorum asserentium, quod huiusmodi Compositio per eos hinc inde sponte suscepta, et tam in Ecclesiae et Domorum prædictarum, quam etiam totius Livoniae in evidentem cedat utilitatem, ac statum pacificum, et tranquillum, Nobis fuit humiliter supplicatum, quatenus huiusmodi Compositioni, cum omnibus in ea, et in dictis Literis contentis Capitulis, Apostolicae Confirmationis robore communire de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur huiusmodi in hac parte supplicationibus inclinati, Compositionem prædictam cum omnibus huiusmodi Capitulis, Authoritate Apostolica confirmamus, et præsentis Scripti patrocinio communimus, supplentes omnes defectus, si qui forsan intervenerint in eisdem. Non obstantibus Constitutionibus Apostolicis, nec non Statutis et Stabilimentis Hospitalis prædictorum, et consvetudinibus eorundem, iuramento, confirmatione Apostolica, vel quavis alia firmitate roboratis, cæterisque contrariis quibuscunque. Tenor vero prædictarum Literarum talis est. Nos SYLVESTER, ex Dei et Apostolicae Sedis gratia Sanctae Rigensis Ecclesiae Archiepiscopus Ordinis Theutonicorum, et Nos JOANNES de Mengode, aliter dictus Oschoff Magister Ordinis Theutonicorum per Livoniam, notum facimus, et manifestamus omnibus, qui scripturas istas viderint, audiverint, aut legerint, quod sicuti proh dolor! ultra centum annos amarae, et grandes discordiae, tam in Curia Romana in Judicio, quam in aliis locis inter Nos Archiepiscopum, et Nostros prædecessores felicis memoriae, ac nostram Ecclesiam ex una, et Nos Magistrum Livoniae prædictum, nostrosque Prædecessores, et Ordinem partibus ex alia, fuerunt ex parte Dominii nostrae Civitatis Rigensis, quia quælibet Pars præscripta putabat Dominium Civitatis Rigensis duntaxat pro se habere. Ita quod in huiusmodi nostrorum Prædecessorum discordia, et litibus, Advocatus, Magistri, Civium, Consulatus, et Communitas prætactae nostrae

ANNO 1454. nostræ Civitatis Rigensis ultra continentiam Privilegiorum ipsorum, ac iustitiam, quæ Dominio de iure pertinent, ac pertinere debent, usurpaverant. Hinc igitur Nos SYLVESTER Archiepiscopus, cum nostro Capitulo & Vasallis, & Nos JOANNES Magister Livoniæ, cum nostris Præceptoribus, & Ordine perpendimus, ac perspeximus primam Fundationem, & Conventionem super Dominio nostræ Civitatis Rigensis, atque comperimus, quod ab initio Fundationis nostræ Civitatis Rigensis Nos præscriptae ambae Partes, utpote Archiepiscopus Rigensis, & Magister Livoniæ ius habuimus, & debemus habere ad Civitatem Rigensem, & propterea, ac super huiusmodi Dominio eiusdem Civitatis Rigensis amicabiliter, & funditus concordavimus, modo, & forma, sicut posterius scriptum est, ita, quod Nos præfatum Dominium Civitatis æqualiter inter Nos divisimus, cum his, quæ ad huiusmodi Dominium de iure spectare possint, & propterea Advocatum, Magistros Civium, Consulatum & Communitatem præfatæ nostræ Civitatis Rigensis cum nostris impetitionibus requisivimus, & monuimus, ex quo Nos SYLVESTER Archiepiscopus ex parte nostri, & nostrae Ecclesiae, ac ex Apostolicis, & Imperialibus, atque Regalibus Privilegiis, & gratiis ex primæva fundatione nostræ Civitatis Rigensis: Et Nos JOANNES Magister Livoniae ex parte nostri Ordinis, loco quondam Fratrum de Spada etiam ex indulgentia Apostolicorum, & Imperialium Privilegiorum Civitatis Rigensis veri naturales Domini fueramus, & esse debemus, quod Nobis ambabus Partibus prædictis, & cuilibet Parti seorsim Advocatus, Magistri Civium, Consulatus, & Communitas Juramentum Fidelitatis veluti eorum veris Dominis, quibus id de iure tenentur, facere, & præstare vellent, & Nobis e converso restituere, quidquid a Nobis in huiusmodi discordia inter nostros Prædecessores, & Nos hactenus perdurante occupavissent. Hinc itaque prænominati Advocatus, Magister Civium, Consulatus, & Communitas nostrae Civitatis Rigensis nobiscum amicabiliter concordaverunt, & nobis ambabus Partibus, & cuilibet seorsim debitum Juramentum Fidelitatis fecerunt, & præstiterunt, atque Nobis etiam promiserunt, vigore Literarum desuper expeditarum, ac Sigillis eorum sigillatarum hujusmodi Juramentum Fidelitatis facere, & præstare omnibus nostris Successoribus, in prima eorum Susceptione perpetuis diebus. Et quod nobis ambobus eorum Dominis veris, & nostris Successoribus æqualiter obedientes, & obsequiosi esse deberent in omnibus causis, quas jurati subditi veris Dominis eorum facere obligantur. Sin autem fieret, quod Magister facere in futurum haberet, conversus contra suos inimicos, & Dominus Archiepiscopus huiusmodi guerris non adesset, debet tamen æque bene Civitas Rigensis Domino Magistro obligata esse in hujusmodi guerris ad succurrendum in omni forma, ac si Dominus Archiepiscopus personaliter in campo esset. In consimili forma debent se Rigenses e converso habere erga Dominum Archiepiscopum. Et Nos præfati ambo Domini, & nostri Successores etiam super moneta in nostra Civitate Rigensi concordavimus, eandem æqualiter ad habendum, ac retinendum: viceversa Nos SYLVESTER Archiepiscopus præfatus cum consilio & consensu nostri Capituli ex parte nostra, & nostræ Ecclesiæ ex una, Et Nos JOANNES Magister Livoniæ prædictus, etiam cum consilio & consensu nostrorum Præceptorum, ex Parte nostri Ordinis, Advocato, Magistris Civium, Consulatui, & Communitati nostræ Civitatis Rigensis, nostris dilectis Fidelibus innovavimus, & confirmavimus omnia eorum Privilegia, Libertates, & Jura, quæ eisdem prioribus temporibus sunt concessa a nostris Prædecessoribus Archiepiscopis, & Magistris de Spada, per admissionem quondam Domini Legati Mutinensis, tam quæ loquuntur super Judiciis, Libertatibus, & *Mardre* vulgariter dictis, nostræ Civitatis Rigensis, quam super aliis libertatibus, in quantum non contradicunt istis, ante, & posterius scriptis Articulis, in præsenti Litera tactis, juxta tenorem Literarum a Nobis desuper datarum, & sigillatarum. Verum tamen sicuti in quodam Privilegio, quod Civitati nostræ Rigensi a Prædecessoribus nostris Episcopis, atque Archiepiscopis, ac Fratribus de Spada in consensu Domini Legati Mutinensis concesso, scriptum est, quod Cives libere Judicem Civitatis eligere possint, ac Electum Episcopo præsentare, & Episcopus deberet eundem investire; inde Nos SYLVESTER Archiepiscopus cum Domino Magistro, & Ordine taliter concordavimus, quod in futuris temporibus, sic debeat observari, quando a Civibus Advocatus ipsis eligitur, illum debent Nobis ambobus Dominis, & nostris Successoribus, dum primo conveniemus, exhibere, & præsentare, quem Nos quidem coniunctim, & separatim eodem tempore confirmare, & investire faciemus, ita tamen, quod æque bene infra huiusmodi tempus, & antequam huiusmodi electus Ad-

Anno 1454.

Advocatus a Nobis ambobus Dominis confirmabitur, in noſtra Civitate Rigenſi iudicare debeat. Etſi futuris temporibus fieret, quod unus ex Nobis prænominatis Dominis, aut noſtris Succeſſoribus, extra, & non in illa Provincia eſſet, tunc reliquus debet ex noſtra amborum parte poteſtatem habere, huiusmodi Electum Advocatum confirmandi, atque inveſtiendi. Etiam debet poſt huiusmodi confirmationem, tunc idem Advocatus a duobus, videlicet uno de noſtris Archiepiſcopi, & alio de noſtris Magiſtri, & noſtrorum Succeſſorum prædictorum ſupra Prætorium in noſtra Civitate Rigenſi duci, præſentari, & ibidem etiam ſuper conſuetum Tribunal collocari, & Judicium ex parte noſtrorum amborum Dominorum, & Succeſſorum noſtrorum committi. Ita, quod Confirmatio, & Inveſtitura Advocati Nobis Dominis ambobus, & noſtris Succeſſoribus æqualiter pertineant, & manere debeant perpetuis diebus. Et idem Advocatus a Nobis ambobus Dominis ſic confirmatus, debet, & poteſt etiam ex parte noſtra amborum, & noſtrorum Succeſſorum tunc deinde unum Subadvocatum conſtituere pro tempore, quando illius neceſſe, & opus eſt, iuxta continentiam eorum Privilegii deſuper conceſſi. Et quandoquidem noſtrorum amborum Dominio in ſolidum, & pro quolibet diviſim, pertinet in noſtra Civitate Rigenſi Salvos Conductos dare, ideo volumus tunc etiam, & eodem tempore, quando Nobis, & noſtris Succeſſoribus hunc electum Advocatum præſentabunt, & adducent, eidem committere Salvos Conductus in noſtra Civitate Rigenſi, & concedere, malarum mercium confutatores, vulgariter *Wraker*, & ponderatores, ac alios communes Officiales conſtituere, quod quidem prædictis Advocato, Magiſtris Civium, Conſulatui, & Communitati noſtræ Civitatis Rigenſis ex vigore eorundem Privilegiorum, Libertatum, & Jurium non eſt permiſſum ad faciendum, neque ad exercendum. Idem Advocatus ex parte noſtra amborum Dominorum, & noſtrorum Succeſſorum inveſtitus, debet etiam a Magiſtris Civium, Conſulatu, & inhabitatoribus noſtræ Civitatis Rigenſis, ſicut Superior, & præcipuus in Civitate, ſecundum antiquam conſuetudinem reputari, & haberi. Etiam volunt, & poſſunt ſupraſcripti ambo Domini coniunctim, & diviſim, & noſtri Succeſſores Salvum Conductum in noſtra Civitate Rigenſi dare, non tamen ad diſplicentiam, ac damnum noſtris dilectis Fidelibus. Et pro tunc in Privilegio Nicolai Archiepiſcopi Prædeceſſoris noſtri, Conſulatui Civitatis noſtræ Rigenſis indultum eſt, Gotlandicum Jus meliorare, prout viderint, & videre poterint expedire honori Dei, ſi contingeret quidem in futuris temporibus, quod Conſulatus noſtræ Civitatis Rigenſis Gotlandicum Jus in Sententiis eorum non melioraret, prout expediret honori Dei, ob id, ut is, qui putaret, quod gravatus eſſet cum noſtræ Civitatis Rigenſis iure, non haberet opus de huiusmodi iure conqueri, aut extra Patriam alia iura, & Tribunalia quærere, utique decet, & convenit, quod propinquius Dominium illius iuris deberet propterea viſitari, & ideo debet liberum eſſe cuilibet in cauſis, quæ tangunt honorem, & perpetuam deſtructionem ſuorum bonorum Nos præfatos Dominos implorare, & viſitare. Et quod tunc in noſtra præſcriptorum amborum Dominorum informatione, noſtræ Civitatis Rigenſis Conſulatus pro iure dixerit, ita manere debet, & obſervari, nec extra Patriam ulterius quæri debet. Etiam nullatenus debent, & poſſunt, Advocatus, Magiſtri Civium, Conſulatus, & Communitas noſtræ Civitatis Rigenſis Plebiſcita, Arbitria, ac Statuta ſtatuere ex ſe ipſo, niſi cum conſenſu, & iuſſu Domini Vicecommendatoris Rigenſis, & Advocati Civitatis, ex parte noſtra amborum Dominorum, & noſtrorum Succeſſorum, prout ipſi quidem ab inſtitutione Civitatis non habuerunt poteſtatem id faciendi, veluti id Privilegium a noſtro Prædeceſſore Nicolao eis conceſſum oſtendit, qui eis neceſſarias Conſtitutiones edidit, & confirmavit, nominatim in immobilibus fundis, qualiter illi Eccleſiaſticis Perſonis poſſint applicari; eaedem autem Ordinationes, & Conſtitutiones Nos etiam volumus, quod deinceps taliter robur habere debeant, & obſervari. Et ſi quid unquam contingeret, futuris temporibus, quod Nos ambo Domini, aut noſtri Succeſſores, quod Deus prohibeat, diſcordaremus, tunc debet noſtra Civitas Rigenſis nulli Parti conſilio, aut opere adhaerere, nec aſſiſtere in huiusmodi diſcordiarum cauſis, ſed debet diligentia initi & cum utriuſque Domini fidelitate laborare, ita quod huiusmodi diſcordia ſeponatur, & ſedetur. Etiam fuerunt nonnullæ diſſenſiones diu inter Nos Archiepiſcopum, & Capitulum, ac Nos Magiſtrum, & Ordinem, & noſtram Civitatem Rigenſem, nominatim videlicet, quod aliqui Cives in noſtra Curia in Riga ædificaverant, hunc defectum cum Advocato, Magiſtris Civium, Conſulatu, & noſtra Civitate ita concordavimus, ſopi-

Anno 1454.

ſopivimus: Nos cum conſenſu Capituli noſtri donavimus eis unam aream vulgariter *Cnehoneſtede*, & locum retro noſtrum ſtabulum ſituatum, qui noſtro Capitulo pertinebat, ad hæc ſuas areas cum domibus, in loco vulgariter *Ellelbrock* nuncupato, retro S. Joannem ſituatas, ac ad hæc centum antiquas Marcas Rigenſes, ſi quod nunc deinceps ab area eſt noſtri ſtabuli in noſtra Curia ſiti, uſque ad plateam Macellariorum nuncupatam, vulgariter de *Kuterſtrate*, & conſequenter verſus Dwinam, omnia loca in his concluſa, perpetuo apud noſtram Eccleſiam, & noſtram Curiam manere, & ad eam ſpectare debent. Deinde Nos Sylvester Archiepiſcopus a noſtra Civitate Rigenſi repetivimus locum ad S. Georgium in eadem Civitate ſituatum, Eccleſiam cum omnibus ædificiis, & locis ad eam pertinentibus, intus, & extra Civitatem, quae quidem loca, Eccleſia, & manſiones Nobis, & noſtræ Eccleſiæ Rigenſi memoratæ perpetuo apud eam manſura, in Curia Romana per ſententiam, & iuſtitiam adiudicata ſunt. Itaque idem Advocatus, Magiſtri Civium, & Conſulatus noſtrae Civitatis Rigenſis, per ſe, noſtram, & noſtrae Eccleſiae iuſtitiam cognoverunt, & Nobis praenominatum locum ad Sanctum Georgium, cum omnibus pertinentiis intus, & extra Civitatem Rigenſem ſituatis, amicabiliter, & ſponte reſtituebant, & Nos eis e converſo promiſimus, quod ibidem Eccleſiam faciemus reconciliari, & eandem Curiam ad Sanctum Georgium cum ſuis pertinentibus, intus, & extra Civitatem ſituatis Nos dimittemus, munere, ad hoſpitale infirmorum, & pauperum perpetuis temporibus: ſuper quo hoſpitali Nobis, Succeſſoribus noſtris, & Eccleſiæ duntaxat Dominium reſervamus, & authoritatem curatores ibidem inſtituendi, præter quos neminem alium habere debeat perpetuis diebus. Et per hoc Nos renuntiamus etiam aliis impetitionibus, quas Nos, & Eccleſia noſtra habuimus, ſuper hoſpitali Sancti Spiritus, quod noſtra Civitas Rigenſis noſtro iudicio Venerando Ordini conſcripſerat, vulgariter *Vorſehrenenhefft*, atque hoſpitale ante tempora Sancti Lazari, etiam prænominatae noſtrae Civitati Rigenſi condonavimus, & dimiſimus cenſum piperis, & cenſum cerae, intus, & extra noſtram Civitatem Rigenſem, ubicunque Nobis ille de iure poterat pertinere, pro eo ipſi debent Nobis annuatim ad diem Sancti Martini tres libras piperis, vulgariter *Liſpunt*, in recognitionem expedire, atque dare. Rurſus habuimus Nos Joannes de *Mengede*, aliter dictus *Oſchoff*, Magiſter Ordinis Teutonicorum in Livonia ex parte noſtra, & noſtri Ordinis impetitiones ad Civitatem noſtram Rigenſem ſuper nonnullis villis, quas noſter Ordo ſupra memoriam hominum diu poſſederat, & prænominata noſtra Civitas Rigenſis in neceſſitatibus, dum Ordo noſter ſuccubuerat, in *Liſnania* a Nobis extorſerat, cum aliis pratis, & terris; ſuper his Nos & noſter Ordo, cum eis ita concordavimus, ipſi Nobis amicabiliter, & ſponte huiusmodi villas e converſo reſtituerunt & reddiderunt, etiam reſtituerunt Nobis omnia prata, inſulas, locum dictum vulgariter *Palelode*, prope Portum Dunamunde ſituatas, hortos, paſcua, & terras, quæ Ordini noſtro pertinebant, & Ordini noſtro ab eorum Prædeceſſoribus conſcripta ſunt, vulgariter *Vorſehreven*, ſicut in illa Litera de *Senebreſt* vocata, eandem Literam ipſi Nobis, & etiam Ordini noſtro promiſerunt, plene, & integre, ac inviolabiliter obſervari, excepto iuramento, quod ipſi noſtro Ordini hactenus præſtiterant, pro illo debent Nobis, & noſtro Ordini præſtare iuramentum homagii, prout prætactum eſt, verumtamen, ſicuti in prædicta Litera ſcriptum eſt, quod ipſi Nobis, & Ordini noſtro dimiſerant medietatem omnium iudiciorum Civitatis, cuicunq; Fratrum Magiſter id commiſerit, ille debet ſedere cum Advocato ad iudicandum, ſecundum noſtræ Civitatis iura, omnes exceſſus, caſus, & pænalia, ad utilitatem utriusque Partis: ſuper hoc Articulo Nos Sylvester Archiepiſcopus, & Nos Joannes Magiſter tali modo concordavimus, quod deinceps unus Vicecommendator, aut quemcunque Dominus Magiſter ad hoc deputabit ſui Ordinis, ille debet ſedere, & eſſe in iudicio, & conſilio loco noſtrorum amborum Dominorum, tam Domini Archiepiſcopi, quam Domini Magiſtri, & debet etiam propterea recipere, & capere medietatem de iudicio, & quoscunque exceſſus, ac pœnas, & accidentia, quae ex hoc proveniunt, duntaxat pro ſuo, & ſui Ordinis uſu, & neceſſitate retinere, Nobis Archiepiſcopo, ac noſtris Succeſſoribus nihil ex his computare, neque dare; ac aliam medietatem damus, & conſignamus noſtrae Civitati Rigenſi perpetuis diebus. Et quemadmodum etiam in Litera de *Sanebreſt* nuncupata ſcriptum eſt de decima piſcium: Hinc Nos Archiepiſcopus, & Magiſter prænominati taliter concordavimus, quando Dominus Archiepiſcopus in Civitate Rigenſi exiſtit, tunc debent piſcatores, qui Domino Magiſtro decimam dare ſolent, Domino Archi-

Anno 1454.

chiepiſcopo medietatem dare, quando autem Dominus Archiepiſcopus non eſt præſens in Civitate Rigenſi, tunc debent piſcatores Domino Magiſtro ſolum decimam dare, ſecundum tenorem Literae antedictae. Etiam Nobis noſtra Civitas Rigenſis in eadem Litera conſcripſerat, ſi nobis quispiam impetitionem aut impedimenta faceret in illis articulis, quos ipſi nobis ſuis Literis conſcripſerant, vulgariter *Worſchrenenhelben*, in his debent ipſi nos levare, et liberare; multas impetitiones hanc ob rem habuimus, *& ultra centum millia aureorum in Romana Curia*, et aliis locis conſumpſimus, huiusmodi damna et expenſas ipſi Nobis non refuderant, tamen propter ſingularem favorem et dilectionem, quos Nos ad memoratam noſtram Civitatem Rigenſem habemus, et gerimus, condonamus eis, et remittimus huiusmodi expenſas, et expoſita ex parte Ordinis noſtri. Rurſum habuerant noſtrae Eccleſiae Præpoſitus, et Capitulum impetitiones ad noſtram Civitatem Rigenſem, ſuper quibusdam bonis, et familiis, ex adverſo Inſulae Dolen, et Inſulae vulgariter, *Stenholmæ* poſitis, quae quidem bona nominato noſtrae Eccleſiae Præpóſito, et Capitulo, tribus ſententiis in Romana Curia de iure adiudicata fuerant. Hinc igitur prænominati Advocatus, Magiſtri Civium, Conſulatus, et Communitas noſtrae Civitatis Rigenſis, prædictae noſtrae Eccleſiae Præpoſiti, et Capituli iuſtitiam inſpexerant, atque memorata bona, ut in ſuis antiquis confiniis, et ſignis conterminiis poſita ſunt, noſtrae Eccleſiae, Præpoſito, et Capitulo memoratis, benevole reſtituerunt, et dimiſerunt, et præfati noſtrae Eccleſiae Præpoſitus, et Capitulum e converſo remiſerunt omnes expenſas, et impenſas, ac fructus, et reditus, quos memoratus Advocatus Magiſtri Civium, Conſulatus, & Communitas hactenus ex prædictis bonis perceperant, de cætero ſuper his non acturi. Inſuper habuerat Capitulum noſtrum impetitionem ſuper conterminis, & conterminiis, dictis vulgariter *Stukarcke* & repetebant plateam fabrorum, & multas alias domos, quas putabant in ſolo Capituli ædificatas eſſe, tunc ſe taliter concordaverant, de noſtro Archiepiſcopali conſenſu, quod noſtrum Capitulum debeat libere, pacifice, & absque impedimento habere, tenere & poſſidere perpetuis diebus locum *Wurſcede* ſic vulgariter dictum, quem de præſenti in poſſeſſione habent, cum omnibus habitationibus, muris, turribus, & domibus deſuper ſtantibus, ita quod eis futuris temporibus nullum impedimentum fieri debeat, in eorum habitationibus, turribus, muris, & domibus, tam verſus Dwinam, quam verſus Civitatem, ubi etiam noſtra Civitas Rigenſis, nullam proprietatem, aut ius habere debet, nec etiam eos impedire in his, conſvetas feneſtras facere, aut conſtruere. Etiam debent Cives foramina commurare, quae inferius in hortis de *Stichtesgarden* dictis factae ſunt per murum antiquae Civitatis, nec debent etiam de cætero fimum, et alias immundicias in illis proiicere, alias neceſſarias feneſtras, quae deceant bene, poſſunt inibi retinere. Et pro loco, qui nominatus eſt, *Curia porcorum*, ita effecti ſunt concordes, quod idem locus a Civitatis muro incipiendo, usque ad Dwinam præciſe reſpondentem atrio Eccleſiae, vulgariter *Demdomhove*, deberet Capitulo perpetuo remanere, tamen ſi voluerit quispiam ligna, aut alias res deſuper locare, id debet facere cum favore Capituli, excepta Curia, quam nunc Getardus Hermani poſſidet, et Scriba quam Civitas Rigenſis ædificari facit, illas debet absque moleſtia, et libere retinere, ac porta, ubi ad eandem Curiam porcorum itur, debet ſtare, et manere ad cuſtodiam, et diſpoſitionem Capituli. Inſuper noſtrum Capitulum ſententialiter a Civitate Rigenſi Scholam Sancti Petri in Curia Romana evicerat, et ob id præfata noſtra Civitas Rigenſis noſtro Capitulo regimen, et præſidentiam eiusdem Scholae ad Sanctum Petrum amicabiliter reſtituerat, et reddiderat, ita quod noſtrum Capitulum de cætero, et futuris temporibus perpetuo Scholaſticum eiusdem Scholae iuxta eorum voluntatem ponere, et inſtituere poſſit, absque impedimento. Et Nos SYLVESTER Archiepiſcopus, cum conſilio et conſenſu noſtri Capituli, et Vaſallorum, admiſimus præſcripto Domino Magiſtro, et Ordini, et admittimus etiam vigore huius literae, ſupranominatam literam; quam quondam Advocatus, Magiſtri Civium, et Communitas Civitatis Rigenſis, ei, et ſuo inclito Ordini ſigillaverant, quae dicta eſt de *Sonebreſt*, in omnibus Articulis, et punctis, et ceſſimus propterea etiam omnibus aliis impetitionibus, qualescunque ſunt, aut eſſe poſſunt, quas Nos et noſtra Eccleſia habemus, aut habere poſſemus, ſuper prætacta Civitate Rigenſi, contra prætactum Dominum Magiſtrum, et ſuum Ordinem, et reſignamus, et renuntiamus etiam vigore iſtius Literae, Sententiae, et omnibus Proceſſibus,

Anno 1454.

ſibus, Executorialibus Literis, et quibuscunque Scripturis, quas felicis memoriae VROMOLDUS olim Archiepiſcopus Prædeceſſor noſter in Curia Romana obtinuit, et quae ex Commiſſione felicis recordationis olim INNOCENTII VI. Papae per felicis recordationis FRANCISCUM Tituli Sancti Marci, olim Presbyterum Cardinalem pronuntiata, et ſententialiter lata eſt, etiam Declarationi ſuae Sententiae, quam ex Commiſſione eiusdem Domini Papae INNOCENTII prædicti fecerat etiam olim MARTINUS Papa, deinde Suae Commiſſioni, Mandatis, et Literis in omnibus Articulis, ubi huic Concordiae contrariare poſſunt. Etiam omnibus aliis Concordiis, quae in iſtis cauſis factae ſunt, ante datam harum Literarum, renuntiamus Nos ambo, videlicet Archiepiſcopus, et Magiſter, pro Nobis, noſtra Eccleſia, noſtris Succeſſoribus, et Ordine perpetuis diebus, et Nos duntaxat regere, et habere volumus ſecundum præſentem Concordiam, et Scripturam. Et Nos JOANNES Magiſter Livoniae ex parte noſtra, Ordinis, et Succeſſorum noſtrorum de ſpeciali favore, et charitate, quam Nos gerimus, et habemus ad præfatum Dominum Archiepiſcopum, & ſuam Eccleſiam, ad maiorem utilitatem, honorem, et profectum Menſæ ſuæ Archiepiſcopalis, donavimus ei, et damus, atque conſcribimus ei etiam vigore præſentis Literae unum miliare in longum, et in latum ex adverſo Caſtri ſui *Ixcul* dicti, ultra, et in longum, ſuper Dwinam ſituatum, cum terris, et hominibus, rubis, nemoribus, aquis, ſtagnis, et arboribus melligeris; etiam cum molendinis, et arbuſculo vulgariter *Enveer* ibidem poſitis quibuscunque, et piſcaturis intra idem milliare comprehenſis, cum univerſo Dominio, omnino nihil excepto, ſicut illa noſter Ordo unquam utilius habuit, libere, et pacifice apud ſuam Archiepiſcopalem menſam, perpetuis temporibus permanſuram. Omnes hos præſcriptos Articulos, et puncta, Nos SYLVESTER Sanctae Rigenſis Eccleſiae Archiepiſcopus Ordinis Theutonicorum, cum Conſenſu, et Sigillatione noſtri Capituli. Et Nos JOANNES de Mengode aliter dictus Oſchow, Magiſter Ordinis Theutonicorum per Livoniam, prænominati, ex noſtra et Ordinis noſtri parte, etiam cum conſenſu noſtrorum Præceptorum, volumus firmiter ſemper, et inviolabiter obſervare, in bona fide. In huius rei teſtimonium Nos SYLVESTER Archiepiſcopus noſtrum, et noſtri Capituli, et Nos JOANNES Magiſter prænominatus, noſtrum, et aliquorum Præceptorum noſtrorum Sigillum, utpote noſtri Lantmariſchalchi, et Commendatorum, videlicet *Vellin*, et *Revalie*, ex certa ſcientia, inferius ad huiusmodi literam fecimus appendi, quae ſcripta, et data eſt, Kerkholmus, in die Sancti Andreae Apoſtoli, Anno Domini noſtri JESU Chriſti milleſimo quadringenteſimo et deinde quinquageſimo ſecundo, his præſentes, et intereſſentes fuerunt, Venerabiles, honeſti, et Religioſi Viri, Domini Theodoricus Nagel, Præpoſitus Sanctae Rigenſis Eccleſiae, Godert de Plettenberge, Lantmariſchalchus in Livonia, Joannes Tirppe, Decanus prætactae Eccleſiae, Henricus Sterogen, Commendator in Marienburgh, Doctor Henricus Nettelhorſt Canonicus eiusdem Eccleſiae Rigenſis, Joannes Spore de Heerten Commendator in Aſcherode, et ſtrenui, honorandi, validi Viri, Domini, Conradus, et Georgius Ixkul, Milites, Joannes de Razen, Georgius Orges, Vaſalli Sanctae Eccleſiae Rigenſis præſcriptae, Everhardus Wekebroht in Argia, et Albertus Mettzentolee in Wiria Reſidentes, Vaſalli, valde venerandi Domini Magiſtri Livaniae, et ſui Ordinis, et multi alii fide digni, probi homines. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtrae Confirmationis, Communitionis, et ſuppletionis infringere, vel ei auſu temerario contraire, ſi quis autem hoc attemptare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, et Beatorum Petri et Pauli Apoſtolorum eius, ſe noverit incurſurum. Datum Romae apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Domicae milleſimo quadrigenteſimo quinquageſimo tertio, ſextodecimo Kalendas Februarii, Pontificatus noſtri Anno ſeptimo. Cupientes igitur ut Literae ipſae ſuum conſequantur effectum, Fraternitati Veſtrae per Apoſtolica Scripta mandamus, quatenus Vos, vel duo, aut unus veſtrum per Vos, vel alium, ſeu alios Archiepiſcopo, Capitulo, Magiſtro, et Præceptoribus prædictis efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentes, faciatis authoritate noſtra Compoſitionem, per dictas Literas confirmatam, cum omnibus in ea contentis Capitulis, firmius obſervari, non permittentes, eosdem Archiepiſcopum, Capitulum, Magiſtrum, et Præceptores adverſus eam Confirmationem noſtram huiusmdi per quoscunque indebite moleſtari, Contradictores per Cenſuram Eccleſiaſticam, appelatione poſtpoſita compeſcendo, non obſtantibus Conſtitutionibus,

Anno 1454.

bus, et Ordinationibus Apoſtolicis contrariis quibuscunque. Aut ſi aliquibus communiter, vel diviſim ab Apoſtolica ſit Sede indultum, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint, per Literas Apoſtolicas non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Datum Romæ apud Sanctum Petrum Incarnationis Dominicæ milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo tertio, ſexto decimo Kalendas Februarii, Pontificatus noſtri Anno ſeptimo.

LXXXII.

1473.

Ordinatio Limitum inter Litvaniam, & Livoniam, per Commiſſarios ab utraque Parte conſtitutos facta. Dat. Anno 1473. Feria quarta ante Kiliani. *Ex Archivo M. D. L. Liber n. 6. fol. 279.*

In Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti Amen. Cum ea, quæ tempore fiunt, ſimul labuntur cum tempore, & a memoria hominum decidunt, niſi apicibus literarum perennata vivaci memoriae commendentur, ea propter ad perpetuam Memoriam. Nos Lodwig Hoſtikowicz Palatinus Trocenſis, Generalis Mareſchalcus Terrae Litvaniae, Joannes Krenſzgałowicz, Capitaneus Terrae Samogitiae, Bogdan Andrys, Capitaneus Braslavienſis, Joannes Kruczuk, Capitaneus in Lida, Mareſchalci tunc Sereniſſimi Principis, & Domini, Domini Casimiri, Dei Gratia Regis Poloniae, Magni Ducis Litvaniæ, Ruſſiæ, Samogitiæ, Pruſſiæque Domini, & Hæredis &c. Andreas Peteis, Artium Magiſter, Decretorum Doctor, Archidiaconus Vilnenſis, parte ex una, ex certa ſcientia, & pleno mandato, & poteſtate eiusdem Sereniſſimi Principis, & Domini, Domini Casimiri ſupradicti, & Nos Fratres Conradus de Bergenrode, Generalis Mareſchalcus Livoniæ, Gerhardus de Malungrade in Goldien, Gerhardus de Sben in Achſidore, Engelbertus Laſpe de Kronungen in Donenborch Commendatores, Hieronymus de Belderſchein, Advocatus in Roſyten, parte ex altera, etiam ex ſpeciali Mandato, & plena poteſtate Venerabilis, ac Religioſi, & Magnifici Domini Bernardi de Borg Magiſtri in Livonia Ordinis Sanctae Mariae Domus Theutonicorum; Quorum quidem Mandatorum tenorem, & ſeriem volumus habere hic pro inſertis: Significamus tenore Præſentium univerſis, & ſingulis, tam præſentibus, quam futuris: Quomodo deſcendimus ambæ partes ſupradictæ in locum, qui vulgo dicitur *Kurgun*, & ibidem ſtagnum immediate vocatum eodem nomine *Kurgun*, ad ſedandum, componendum, & concordandum controverſias, jurgia, differentias, & diſplicentias, hactenus habitas pro eisdem Graniciebus, & Limitibus. Habitis igitur Tractatibus, colloquiis, conſiliis hinc inde, ordinavimus, & diſpoſuimus ſub poteſtate, & Mandato ſupradictis, modo infra ſcripto. Inprimis in loco ſupra dicto *Kurgun*, & ſtagno, ſive lacu eodem nomine nuncupato, fecimus unum colliculum, alias kopiec, & foſſatam, ubi eſt vallis, quæ apparet quaſi quidam alveus fluvialis, ubi conſtitutus eſt quidam ponticulus parvus per eandem vallem, & circa vallem transeundo deorſum, fecimus alios colliculos, alias *kopce*, uſq; ad ſylvam proxime contiguam, eodem loco *Curgurii* in medio fecimus quædam ſigna in quercubus, & aliis arboribus, quia tamen difficilis erat nobis, aut noſtris tranſitus ad executionem omnimodam granicierum, & limitum ſic per nos inceptorum, idcirco diſpoſuimus, & ordinavimus, ut pro Feſto Epiphaniarum Domini noſtri Jeſu Chriſti, alias pro Feſto trium Regum, Domini de Litvania quatuor ex ſuis, quibus plenam fidem, & ſinceram conſcientiam adhibere poterunt: ſimiliter Domini de Livonia, de quibus eandem fidem habere poterint, mittere debebunt, ut pro termino, & loco aſſignatis *Kurgun* conveniant, qui de loco incepto iam per nos tranſire debebunt directo tramite verſus medium granicierum, & limitum vulgo appellatorum *Woyſzwiniki*, ubi noſtri ex parte Livoniæ, qui ducent, ordinem limitum oſtendent, & præibunt. Et verſus medium granitierum, quæ vulgo appellantur *Schedibory*, inter quarum granicierum, & limitum per medium directo tramite tranſire debent iidem ductores, & exploratores rectarum viarum, & tramitum inter prædictas granicies. Quod ſi contigerit aliquem angulum magnum, ſive parvum ad partem Livonum, vel noſtram Litvanorum, ſic ut præmittitur, recto tramite transeundo, illius ſit partis, in cuius ſortem evenerit. Verum quia cum Dominis praedictis Commendatoribus Nos ſupradicti de terris Litvaniae ordinavimus, diſpoſuimus, ut Caſtrum *Bawſko* in certis limitibus conſiſtat: cum ventum fuerit ad granicies *Schedibory* prædicti, qui incidunt in fluvium *Memel*, ab inde tranſeundo uſque ad fluvium *Muſcha*, quaſi duobus milliaribus, per fluvium vero *Memel* quaſi tribus milliaribus, ubi fluvius unus *Muſcha* incidit in fluvium *Memel*, a quorum quidem fluminum ſe interſecantium, & incidentium decurſu, eſt Caſtrum *Bawſko*, a quo Caſtro aſcendendo ſurſum per fluvium *Muſcha* eſt mons *Comodra*. Inter ergo granicies *Schedibory* incipiendo a flumine *Memel*, usque ad montem *Comodra*, & a *Comodra* uſque ad incidentiam prædictorum fluminum inter ſe, non debet aliqua diviſio fieri ad ſortem Dominorum Litvanorum, ſed ſolum maneat circa Caſtrum *Bawſko*, & Dominia Dominorum Livoniſtarum. Transvadato autem fluvio *Muſcha*, qui a monte *Comodra*, ubi ſunt granicies prædicti *Schedibory* uſque ad granicies *Weyſkwiſki*, ſunt fere tria milliaria. Nos prædicti ambarum Partium amicabiles Compoſitores ſub pleno Mandato, & poteſtate ſupra dictis, ita ordinavimus, & diſpoſuimus, ut inter medium Caſtrum *Bawſko*, & montem *Comodra* incipiant granicies, & limites duci, & aſſignari debent, deorſum deſcendendo uſque ad unum milliare directe, ita, quod circa Caſtrum *Bawſko* in duobus milliaribus remaneat iſta planities, quod fecimus propter captandam benevolentiam, & amicabilem compoſitionem, & bonum pacis utrarumque terrarum. Poſt tranſitum dicti milliaris unius a prædicto Caſtro *Bawſko*, a monte *Comodra* conſequenter debent continuari granicies, & limites, in medio granicierum prædictarum *Woyſzwiſki*, & *Schedibory*, & proſequi uſque ad decurſum fluminis, qui dicitur ſacer fluvius AA. uſque ubi idem fluvius intrat mare ſalſum. Hæc fecimus nos ſupra dicti deorſum deſcendendo. Aſcendendo vero ſurſum ex parte altera eiusdem lacus, ſive ſtagni *Curczymy* ex oppſito eiusdem vallis, & colliculi, alias *kopca* ſupra dicti fecimus colliculum, & inciſionem ſignorum in una tilia, a quo colliculo, & ſignis ſupra dictis, procedendo directe modo ſupra dicto inter medias granicies prædictorum *Woyſzwiſki*, & *Schedibory*, uſque ad fluvium *Dwina*. Diviſione ergo facta Domini de Litvania oſtenſores homines, ſi quid fuerit in parte, quod in ſortem Dominorum de Livonia evenerit, transferre debent in ſortem ſuam. Sic e converſo Domini de Litvania transferre debent in ſortem ſuam. Super quibus quidem omnibus præmiſſis ordinationibus, & diſpoſitionibus, nos prædicti Mandatarii corporale iuramentum tactis Sacroſanctis Evangeliis de facto inviolabiliter, & inconcuſſe perpetuo, & in ævum tenendo, iuxta inſcriptiones perpetuæ Pacis iuravimus, & ab utraque Parte prædictarum terrarum Litvaniæ, & Livoniæ Domini Magiſtri, & Venerabiles debebunt, et tenebuntur, iuxta tenorem huius noſtræ ordinationis, et diſpoſitionis granicierum, et limitum factae, iurare. Actum, et datum harum teſtimonio Literarum, quarum quidem eiusdem tenoris duas fieri fecimus Literas, unam ſigillatam Sigillis noſtris de Litvania, quam tradidimus Dominis de Livonia, aliam ſigillatam noſtris de Livonia, quam tradidimus Dominis de Litvania, Sub Anno Domini milleſimo Quadringenteſimo ſeptuageſimo tertio, Feria IV. ante Kiliani.

Anno 1473. (Anno 1437.)

LXXXIII.

1475.

Tranſumptum Bullæ Sixti *Papæ* IV., *qua committit Tarbatenſi, & Vilnenſi Epiſcopis executionem Literarum* Innocentii VI. & Martini V., *quarum vigore Civitas Rigenſis, amotis inde Magiſtro, & Fratribus Ordinis Teutonici, ad Archiepiſcopum, & Capitulum Rigenſe, tam in ſpiritualibus, quam in temporalibus, pleno iure pertinere debet, Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

Univerſis, et ſingulis præſentis Tranſumpti Literas, ſive præſens publicum Inſcriptum inſpecturis, lecturis, ſeu legi audituris- Joannes Dei, et Apoſtolicae Sedis Gratia Tharbatenſis Eccleſiae Epiſcopus, ſalutem in Domino, et præſentibus fidem indubiam adhibere. Noveritis, quod die datae præſentis, vidimus, tenuimus, legimus, et diligenter inſpeximus quandam Bullam cuiusdam Reſcripti Sanctiſſimi in Chriſto Patris, et Domini noſtri, Domini Sixti, Divina Providentia Papae quarti, eiusque vera Bulla plumbea in cordula canapis, more Romanae Curiae impendente bullatam, ſanam, et integram, non vitiatam, non cancellatam, nec in aliqua ſui parte ſuſpectam, ſed omni prorſus vitio, et ſuſpicione carentem, ac Nobis per diſcretum, et ingenioſum Virum Chriſtophorum Vrolich, Reverendiſſimi in Chriſto Patris, et Domini, Domini Sylvestri, Dei, et Apoſtolicac Sedis Gratia Sanctae Rigenſis Eccleſiae Archiepiſcopi Procuratorem, de cuius Procurationis Mandato Nobis legitima extitit facta fides, praeſentatam, tenoris ſubſequentis. Sixtus *Epiſcopus Servus Servorum Dei. Venerabilibus Fratribus Tharbatenſi, & Vilnenſi Epiſcopis, ac dilecto filio Decano Eccleſiæ Oſilienſis, Salutem, & Apoſtolicam Benedictionem.* Sollicitudo Paſtoralis Officii Nos excitat, et inducit, ut circa ea,

Anno 1475.

quae ſtatui proſpero Eccleſiarum, præſertim Metropolitanarum ac illis præſidentium, & aliarum perſonarum in illis divinis obſequiis mancipatarum profutura fore conſpicimus, Apoſtolici favoris præſidium extendamus, & his, quæ propter ea profuiſſe comperimus, ut illibata perſiſtant, libenter, cum a Nobis petitur, Apoſtolici mandemus adiici muniminis firmitatem. Dudum ſiquidem felicis recordationis Innocentio Papæ VI. Prædeceſſori noſtro, pro parte bonae memoriae Uromoldi Archiepiſcopi, Rigenſis, & dilectorum filiorum Præpoſiti, & Capituli Eccleſiae Rigenſis expoſito, quod licet Civitas Rigenſis ad Archiepiſcopum pro tempore exiſtentem, & Eccleſiam Rigenſem iure Dominii, vel quaſi pertinuiſſet, prout pertinebat, tamen Magiſter, Præceptores, Commendatores, & Fratres Hoſpitalis Beatae Mariae Theutonicorum Jeroſolimitanenſium per Livoniam conſtituti, prætendentes dictam Civitatem, ad ſe pertinere, Civitatem ipſam occupaverant, & detinuerant, prout detinebant tunc indebite occupatam, ortaque propterea inter Archiepiſcopum, Præpoſitum, & Capitulum ex una, ac Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres prædictos, ſuper dictam Civitatem, & illius Dominium, quam quilibet eorum ad ſe pertinere aſſerebant, partibus ex altera materia quæſtionis, idem Innocentius Prædeceſſor cauſam huiusmodi, cum Partes ipſæ in Romana Curia præſentes exiſterent, bonae memoriae Francisco tituli S. Marci Presbytero Cardinali, ad inſtantiam dictorum Magiſtri, Præceptoris, Commendatoris, & Fratrum audiendam ſimpliciter, & de plano, ac ſine ſtrepitu, & figura iudicii commiſerat, & fine debito terminandam, ipſeque Franciscus Cardinalis in cauſa huiusmodi rite procedendo, diffinitivam, per quam decrevit, & declaravit dictam Civitatem iure Dominii, vel quaſi, in ſpiritualibus, ac temporalibus pleno iure ad Uromoldum Archiepiſcopum, & Eccleſiam præfatos pertinuiſſe, & pertinere, ac prædictos Magiſtrum, Præceptores, Commendatores, & Fratres ab illius poſſeſſione, & detentione fuiſſe, & eſſe amovendos, prout ſententialiter amovit, ipſosque ad dimittendum dictis Archiepiſcopo, & Eccleſiae præfatam Civitatem liberam, & expeditam condemnavit, nec non eisdem Magiſtro, Præceptoribus, Commendatoribus, & Fratribus ſuper præmiſſis perpetuum ſilentium impoſuit, Sententiam promulgavit, quae nulla provocatione ſuſpenſa, in rem tranſivit iudicatam.

Non intendens tamen ipſe Franciscus Cardinalis per huiusmodi Sententiam Ordinationi, Compoſitioni, ſeu Transactioni olim per bonae memoriae Vilhelmum Epiſcopum Mutinenſem, tunc in partibus illis Apoſtolicae Sedis Legatum factis, quomodolibet derogare, nec dictis Magiſtro, Præceptoribus, Commendatoribus, et Fratribus ſuper eorum reditibus, bonis, et iuribus aliis, ſiqua eis forſitan in Civitate prædicta competerent, Dominium tamen ipſius Civitatis non concernentibus, aliquod præiudicium generari. Poſtmodum vero idem Prædeceſſor huiusmodi Sententiam, utpote provide latam, ratam habens, & gratam, eam authoritate Apoſtolica confirmavit, illamque ſalvis certis Compoſitionibus, & Declarationibus, per præfatum Cardinalem ex ſpeciali ipſius Innocentii Prædeceſſoris Commiſſione factis, executioni debitae demandari, ac eosdem Archiepiſcopum, Præpoſitum, et Capitulum in corporalem poſſeſſionem dictae Civitatis induci, inductosque defendi, amotis exinde Magiſtro, Præceptoribus, Commendatoribus, & Fratribus prædictis, præfatisque Archiepiſcopo, Præpoſito, et Capitulo de ipſius Civitatis fructibus, et emolumentis ad eius Dominium pro tempore pertinentibus, integre reſponderi ſuis Literis mandavit, prout in eisdem Literis plenius continetur. Cum autem, ſicut exhibita nobis nuper pro parte Venerabilis Fratris noſtri Archiepiſcopi Rigenſis petitio continebat, licet ipſe, et Prædeceſſores ſui Sententiae huiusmodi, ac Proceſſuum deſuper habitorum vigore, poſt varias Concordias, et ſuſpenſiones inter ipſum Sylvestrum Archiepiſcopum, et Prædeceſſores prædictos, ac Præpoſitum, & Capitulum dictae Eccleſiae, nec non Magiſtros, Præceptores, Commendatores, et Fratres prædictos occaſione executionis Sententiae, et Proceſſuum eorundem ſub certis modis tunc expreſſis, citra tamen iuris cuiuscunque præiudicium, pro bono pacis initas, et factas, fuerint in pacifica dictae Civitatis, illiusque Juris, dominii, vel quaſi poſſeſſione, nihilominus ab unó anno circiter, vel quaſi, Magiſter, Præceptores, Commendatores, et Fratres prædicti, aſſertis ſibi nonnullis ex dictae Civitatis Proconſulibus, Conſulibus, et Civibus, eosdem, ac alios dictae Civitatis Proconſules, Conſules, et homines ad præſtandum eis fidelitatis Juramentum, viis, ac mediis exquiſitis induxerunt, et ab ipſis Juramentis huiusmodi, contra Sententiam, et

rem

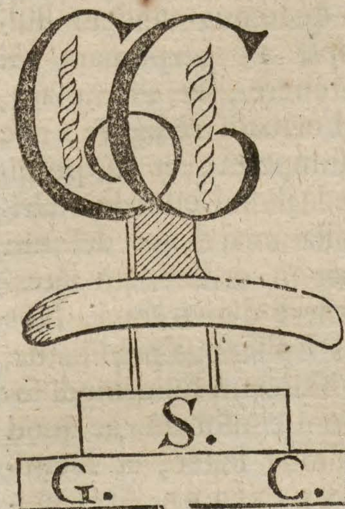
Anno 1475.

rem iudicatam, nec non Concordias, et Suſpenſiones antedictas, temere extorſerunt, in maximum dicti Sylvestri Archiepiſcopi, ac Eccleſiæ Rigenſis prædictae præiudicium, damnum, et gravamen. Quare pro parte dicti Sylvestri Archiepiſcopi aſſerentibus, propterea timere ſe, et Eccleſiam ſuam Rigenſem prædictam, iure Dominii antedicto, procedente tempore omnino ſpoliari, ac deſuper amplius turbari poſſe, licet ipſis Archiepiſcopo, et Eccleſiae circa præmiſſa, nec non ſuper ulteriori Sententiae huiusmodi, et Literarum dicti Jnnocentii Prædeceſſoris executione, per bonae memoriae Martinum Papam V. etiam Prædeceſſorem noſtrum, certis ipſius deſuper conceſſis Literis, dudum proviſum extiterit, nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut ſententententiam prædictam, per præfatum Franciscum Cardinalem, ut præfertur, latam etiam approbare, et confirmare, aliasque ſibi, ſuoque, et dictae Eccleſiae ſuae ſtatui in præmiſſis opportune providere de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos igitur, qui de præmiſſis certam notitiam non habemus, huiusmodi ſupplicationibus inclinati Diſcretioni Veſtrae per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus Vos, vel duo, aut unus veſtrum ſi, et poſtquam de præmiſſis vobis legitime conſtiterit, Sententiam prædictam authoritate noſtra approbantes, et confirmantes, per Vos, vel alium, ſeu alios, ad ulteriorem, et plenariam illius executionem, iuxta prædictarum Literarum continentiam, et tenorem Innocentii, et Martini Prædeceſſorum præfatorum, eadem authoritate procedere curetis, Contradictores per cenſuram Eccleſiaſticam, et alia iuris remedia, appellatione poſtpoſita compeſcendo, invocato ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſæcularis, non obſtantibus præmiſſis, ac Conſtitutionibus, et Ordinationibus Apoſtolicis, caeterisque contrariis quibuscunque. Aut ſi Magiſtro, Præceptoribus, Commendatoribus, et Fratribus præfatis, vel quibusvis aliis communiter, vel diviſim a Sede prædicta indultum exiſtat, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint, per Literas Apoſtolicas non facientes plenam, et expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. *Datum Romæ apud Sanctum Petrum. Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo quarto, octavo Idus Decembris, Pontificatus noſtri Anno quarto.* Poſt cuius quidem Reſcripti præſentationem, viſionem, et inſpectionem fuimus pro parte eiusdem Reverendiſſimi Domini, Domini Sylvestri Archiepiſcopi, debita cum inſtantia requiſiti, quatenus eandem Bullam dicti Reſcripti ad perpetuam rei memoriam tranſumere, et exemplare, ac in publicam Formam redigere, nec non ipſam tranſumptam, et in publicam Formam redactam, cum ſuo Originali debite collationare, et demum noſtram authoritatem ordinariam interponere, et decernere dignaremur. Nos igitur Joannes Epiſcopus prælibatus, attendentes requiſitionem huiusmodi fore iuſtam, et rationi conſonam, ac quod idem Reverendiſſimus Pater, et Dominus, Dominus Sylvester Archiepiſcopus propter diverſarum viarum pericula, eandem Bullam ad diverſa loca ſibi neceſſaria tute, et commode transferre, portare, ſeu dirigere non valeat, eandem Bullam ad perpetuam rei memoriam tranſumi, et exemplari, ac in publicam Formam redigi, ipſamque tranſumptam cum ſuo Originali per noſtrum Notarium, et Scribam infraſcriptum debite collationari mandavimus, et fecimus. Quibus omnibus ſic factis, et celebratis noſtram authoritatem ordinariam, pariter et Decretum interpoſuimus, et interponimus per præſentes, volentes propterea et auctoritate noſtra ordinaria decernentes, quod præſenti huic Tranſumpto publico, tanquam ipſimet Originali Bullae ſuperius inſertae, et deſcriptae ubique terrarum, et locorum in iudicio, et extra, valeat, et debeat merito plena fides adhiberi, ac talis, et tanta, qualis, et quanta dictae Originali Bullae daretur, et adhiberetur ſi in medium produceretur. In quorum omnium, et ſingulorum fidem, et teſtimonium præmiſſorum præſens publicum Inſtrumentum, huiusmodi Tranſumptum in ſe continens, exinde fieri, et per Notarium publicum infraſcriptum ſubſcribi mandavimus, noſtrique iuſſimus, atque fecimus Sigilli apenſione communiri. Datum Tarbato, in Caſtro Eccleſiae noſtrae, ſub Anno a Nativitate Domini milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo quinto. Indictione octava, die vero Sabbati, viceſima nona Menſis Julii. Pontificatus prælibati Sanctiſſimi in Chriſto Patris, et Domini noſtri, Domini Sixti Papae IV. anno eius quarto. Præſentibus ibidem honorabili, et valido Viris, Domino Theodorico Winchorſt, Eccleſiae Tarbatenſis perpetuo Vicario, et Joanne Molitoris, Artium libralium Magiſtro, et dictae noſtrae Ec-

Anno 1475.

cleſiae Tarbatenſis Vaſallo, teſtibus ad præmiſſa vocatis ſpecialiter, et rogatis.

Et Ego Conradus Sunſopp, Clericus Colonienſis Diœceſis, publicus Sacra Imperiali authoritate Notarius, dictique Reverendi Patris Domini Joannis Epiſcopi Scriba. Quia dictæ Bullae, cuiusdam Reſcripti praeſentationi, eiusque tranſumptioni, publicationi, & auſcultationi, nec non Authoritatis, et Decreti interpoſitioni, omnibusque aliis, et ſingulis præmiſſis, dum ſic, ut prædicitur, per eundem Reverendiſſimum Patrem Dominum Joannem Epiſcopum, et coram eo fierent, et agerentur una cum teſtibus prælibatis præſens interfui, eaque omnia, et ſingula ſic fieri vidi, et audivi, ideoque hoc præſens Inſtrumentum, huiusmodi Tranſumptum in ſe continens, per alium, me interim aliis legitimis occupato negotiis, fideliter ſcriptum exinde confeci, ſubſcripſi, publicavi, et in hanc publicam Formam redegi, Signoque, et nomine meis ſolitis, et conſvetis una cum prænominati Reverendiſſimi Patris, et Domini, Domini Joannis Epiſcopi Sigilli appenſione ſignavi in fidem, et teſtimonium omnium, et ſingulorum præmiſſorum rogatus, et requiſitus.

LXXXIV.

1479. *Bulla* Sixti PP. IV. *qua Archiepiſcopum Rigenſem* Sylvestrum *a detentione liberandum, atque in adminiſtratione, & regimine Eccleſiæ, & Civitatis Rigenſis conſervandum decernit, ipſo Magiſtro, Coadiutoribus, & Fratribus ſuis, quorum ſcelera recenſet, Sententiæ Excommunicationis ſubiacentibus.* Datum Romæ die 19. Augusti. Anno 1479. *Ex Originali.*

Sixtus Epiſcopus Servus Servorum Dei. Venerabilibus Fratribus Archiepiſcopo Serenenſi, & Tarbatenſi, ac Oſilienſi Epiſcopis, ſalutem, & Apoſtolicam Benedictionem. Exigit Officii noſtri debitum, quo Eccleſiarum omnium cura Nobis imminet, & tutela, ut contra facinoroſos, et impios homines, qui in Eccleſiarum earundem, præſertim Metropolitanarum inſignium, Prælatos, & perſonas auſu ſacrilego manus violentas iniicere, & Eccleſiarum earundem bona hoſtiliter invadere, occupare, & igne, ferroque vaſtare non verentur, ſic parato ad ultionem, Divina Ordinatione, gladio inſurgere, ſolerti diligentia curemus, quod tantorum exceſſuum patratores, & alii eorum exemplo ad ſimilia proſilire in poſterum vereantur, & earundem Eccleſiarum, Eccleſiaſticarumque perſonarum indemnitati, noſtræ proviſionis ope cenſeatur eſſe conſultum. Sane pro parte Venerabilis Fratris noſtri Sylvestri Archiepiſcopi, & dilectorum filiorum Præpoſiti, Decani, & Capituli Eccleſiae Rigenſis, Ordinis S. Auguſtini, Nobis nuper exhibita petitio continebat, quod licet olim, poſtquam Sancta Romana Eccleſia pietatis opera diligens, et ſollicita ad fidei Chriſtianae limites propagandos, labores plurimos ſubierit, ut Incolae Patriae Livoniae, qui a tramite veritatis deviabant, & infidelitatis ſequebantur errores, ſalubribus ducti conſiliis, & erroribus abdicatis ad cultum reducerentur fidei orthodoxae, pluribus propter hoc ad partes illas Legatis, & Nuntiis deſtinatis, ſanctae memoriae Gregorius Papa IX. Prædeceſſor noſter, huiusmodi negotium pietatis ſtudio proſequens, ut converſorum fidelium numen, cito ad Dei laudem, & gloriam, eiusdemque fidei exultationem copioſis proficeret incrementis, et paganorum perfidia, quae adverſus illos ſuos conatus nefarios exercebat, favente Domino, dextera contereret triumphanti, ac vigor fidei robur ſuſciperet firmitatis. Præceptorem, et Fratres Militiae Chriſti tunc temporis in Livonia exiſtentes, Hoſpitali Sanctae Mariae Theutonicorum, de Fratrum ſuorum conſilio duxerat authoritate Apoſtolica uniendos, inter cætera ſtatuens, ut ea, quae in illis partibus pro Eccleſiarum, & Neophitorum libertate, aut pro terrae ſtatu per Sedem Apoſtolicam ordinata erant, vel ordinarentur inpoſterum, ab eisdem Fratribus inviolabiliter ſervarentur, & præfata terra, quae iuris, & proprietatis Beati Petri fore dinoſcebatur, per eos, aut alios nullius unquam ſubiiceretur Dominio poteſtatis. Nihilominus depravatis eorundem Fratrum per Livoniam conſiſtentium, et illorum pro tempore Magiſtri moribus, contrarius menti, & intentioni eiusdem Gregorii Prædeceſſoris noſtri ſucceſſit effectus, nam ut in Literis felicis recorda-

Anno 1479.

cordationis Bonifacii Papae VIII. Prædeceſſoris noſtri, eidem Bonifacio expoſita contra eos, contenta querela teſtatur, Magiſter & Fratres prædicti per Livoniam conſtituti, qui ab huiusmodi unionis exordio, ad actus laudabiles ſe reddiderant multipliciter ſtudioſos, priora poſterioribus deformando, non ſolum in perſonas Eccleſiaſticas, & alias de novo ad fidem converſas, quas ipſi condignis debebant favoribus proſequi, ut ad ſuſceptionem fidei mentes allicerent aliorum, adeo gravem tyrannidem exercuerunt, quod plerique ſe a converſione huiusmodi retraxerant, atque in tunc Rigenſem Archiepiſcopum manus temere iniecerunt violentas, et illum carceri manciparunt, Caſtra, Poſſeſſiones, & Bona ipſius, et Rigenſis Eccleſiae per violentiam uſurparunt, & tunc Epiſcopum Oſilienſem capere, magno contra Caſtrum Leolenſe, in quo idem Epiſcopus perſonaliter erat, exercitu congregato, nixi fuerunt, & cum perfugae præſidium ab ipſorum manibus evaſiſſet, dicto Caſtro, & poſſeſſionibus ad ipſum pertinentibus, ac aliis pluribus bonis ſuis, nec non tunc Canonicos Oſilienſes, Præbendis, Beneficiis, & Poſſeſſionibus nequiter ſpoliarunt, nec non Civitati Rigenſi, etiam poſt appellationes ad Sedem Apoſtolicam interventas, ferro, & igne damna gravia intulerunt, & cum idem Bonifacius Prædeceſſor, deſuper duxiſſet providendum, iuſtitiae rigorem, miſericordiæ dulcedine temperando, ſperans quod Fratres prædicti ab huiusmodi illicitis auſibus inpoſterum abſtinere deberent, ſpe ſua fruſtratus remanſit, nam ut ex Literis recolendae memoriae Joannis Papæ XXII. etiam Prædeceſſoris noſtri conſtat, Magiſter, & Fratres prædicti, poſt præmiſſos Prædicatorum, & Minorum Ordinum Profeſſores, & alios Religioſos, & Clericos Sæculares, quominus in partibus ſuis ſelectis, verba proponere, & per terras, & loca eorum ire, & redire libere, & ſecure valerent ad prædicandum infidelibus verbum Dei, impedire, Neophitos prædictos, quos utpote de novo converſos ad fidem, tenebantur piis operibus confovere, donec eſſent in fide firmiter radicati, multiplicibus oppreſſionibus, & incommodis opprimere, gravia, & importabilia onera imponentes eisdem, & eos in ſervitutem quodammodo redigentes, Eccleſiis, & Perſonis Eccleſiaſticis oppreſſiones, iniurias, moleſtias, & violentias inferre, Archiepiſcopos, Epiſcopos, Præpoſitos, Decanos, & alios Eccleſiarum Prælatos, & Perſonas Eccleſiaſticas capere, et incarcerare, occidere, et alias manus in eos violentas injicere, ipſosque tamdiu tenere captivos, donec iuxta voluntatem eorundem Magiſtri, et Fratrum cum eis componere, et illatas eis iniurias remittere cogebantur, Eccleſiam deſtruere, frangere, ac incendio concremare, nec non iuribus, libertatibus, et bonis aliis ſpoliare, conſpirationes in praeiudicium Romanum, et aliarum Eccleſiarum inire veriti non fuerunt, et moniti per eundem, ut ab his abſtinere deberent, poſt praeſtitum per eorum Procuratorem coram eodem Praedeceſſore in Conſiſtorio de parendo in hoc ſolenne iuramentum, ut ex aliis eiusdem mandatis, eiusdemq; Joannis Praedeceſſoris Literis conſtat, contra huiusmodi iuramentum temere veniendo, tunc Archiepiſcopum, et Eccleſiam Rigenſem, ac illius perſonas, Caſtris, et Poſſeſſionibus omnibus ad Eccleſiam praedictam, illiusque Praepoſitum, et Capitulum ſpectantibus ſpoliare, illaque, et Monaſterium, ac Portum Dunemunde Rigenſis Diæceſis, ad Eccleſiam praedictam ſpectantia occupare, animalia, & alia bona mobilia tam ipſorum, quam colonorum, & aliorum hominum ſuorum in praedam abducere, Vaſallis eorum atroces iniurias inferre, ſeptem ex eis gladiis crudeliter transfigere, & per pedes ſuſpendere, Civitatem Rigenſem praefatae Sedi, & Eccleſiae Rigenſi duntaxat in ſpiritualibus & temporalibus ſubiectam arctae obſidionis anguſtia circumvallare; ac poſtquam idem Joannes Prædeceſſor, & bonae memoriae Benedictus Papa XII. etiam Praedeceſſor noſter, certis iudicibus in partibus illis, ut ſuper his ſub certis tunc expreſſis, modo, et forma providerent, per eorum Literas ſucceſſive mandaverant, iudicum eorundem Mandata contemnere praeſumpſerint, quamquam orta poſtmodum inter bonae memoriae Uromoldum tunc Archiepiſcopum, Praepoſitum, & Capitulum Rigenſe, nec non tunc Magiſtrum, Praeceptores, et Fratres praedictos ſuper Civitatem prædictam, quam quilibet earundem Partium ad ſe de iure pertinere aſſerebant, materia quaeſtionis, bonae memoriae Franciscus tituli S Marci Presbyter Cardinalis, cui felicis recordationis Innocentius Papa VI. etiam Prædeceſſor noſter cauſam huiusmodi, ad dictorum Magiſtri, et Fratrum inſtantiam audiendam commiſerat, et fine debito terminandam, in cauſa ipſa rite procedens diffinitivam, per quam Civitatem prædictam ad Eccleſiam præfatam Rigenſem iure Dominii,

vel

ANNO 1479.

vel quaſi, pertinere, et illi in ſpiritualibus, et temporalibus ſubiectam fore declaravit, et eosdem Magiſtrum, Praeceptores, Commendatores, et Fratres ad illam dimittendam Uromoldo Archiepiſcopo, Praepoſito, et Capitulo praefatis, per eos libere poſſidendam condemnavit, Sententiam promulgaſſet, non intendens derogare certae Compoſitioni, et Ordinationi bonae memoriae WILHELMI Epiſcopi Mutinenſis, olim ad illas partes Apoſtolicae Sedis Nuntii, ac Magiſtro, Præceptoribus, et Fratribus prædictis, ſuper eorum reditibus, et bonis aliis, ſi qua eis forte in Civitate praedicta competerent, Dominium tamen dictae Civitatis non concernentibus, et cum dicta Sententia nulla provocatione ſuſpenſa in rem tranſiviſſet iudicatam, de ſpeciali Commiſſione eiusdem INNOCENTII Praedeceſſoris, quam deſuper habuerat, declaraſſet, quae eſſent illa iura Magiſtri, Praeceptoris, et Fratrum praedictorum, quibus per dictam Sententiam praeiudicare non intellexerat, et nonnulla alia tunc expreſſa, pro ipſarum Partium perpetua, et quieta Pace ordinaſſet, et praefatus INNOCENTIUS Praedeceſſor Sententiam praedictam confirmans, et approbans illam, ſalvis Compoſitionibus, et Declarationibus, ac Ordinationibus praedictis, executioni debitae demandari, primo per quasdam: et tam ipſe INNOCENTIUS Prædeceſſor per alias, quam cum ad illarum executionem totaliter proceſſum non foret, felicis recordationis MARTINUS Papa V. ſimiliter Praedeceſſor noſter, inſtante bonae memoriae Henningo Archiepiſcopo Rigenſi, per reliquas ſuas Literas, illud, quod Magiſter, Praeceptores, et Fratres praedicti, a Proconſulibus, Conſulibus Civibus, et Incolis dictae Civitatis fidelitatis extorſiſſe dicebantur iuramentum, relaxari, et illos ad parendum dicto Archiepiſcopo compelli mandaſſent, voluiſſetque idem MARTINUS Praedeceſſor, quod Archiepiſcopus, Praepoſitus, et Canonici dictae Eccleſiae Rigenſis extunc de caetero Regularem habitum Ordinis Sancti Auguſtini, quem antiquitus geſtare ſoliti erant, dimiſſo habitu dictae Militiae, quem geſtabant, reſumere, et ſub ipſius Ordinis Sancti Auguſtini Regularibus Inſtitutis vivere deberent, praefatus quoque SYLVESTER, et Praedeceſſores ſui Archiepiſcopi Rigenſes, Sententiae huiusmodi, et Proceſſuum deſuper habitorum vigore, poſt varias Concordias, et ſuſpenſiones inter ipſum SYLVESTRUM Archiepiſcopum, et Praedeceſſores, ac Fratres praedictos occaſione executionis Literarum, et Proceſſuum eorundem, ſub certis modis tunc expreſſis, citra tamen iuris cuiuscunque praeiudicium, pro bono Pacis initas, et factas, abſque Apoſtolicae Sedis authoritate, fuiſſent in pacifica poſſeſſione Civitatis praedictae, nihilominus Magiſter, Praeceptores, et Fratres praedicti, aſcitis ſibi nonnullis ex dictae Civitatis Proconſulibus, Conſulibus, er Civibus, alios dictae Civitatis Proconſules, Conſules, et Cives ad praeſtandum eis fidelitatis Juramentum, viis, et mediis exquiſitis induxerant. Et cum Nos ad ulteriorem, et plenariam dictae Sententiae executionem, iuxta praedictorum INNOCENTII, et MARTINI Praedeceſſorum, Literarum continentiam, procedi per alias noſtras Literas mandaviſſemus, et illarum vigore ad nonnullas Cenſuras Eccleſiaſticas contra Magiſtrum, et Fratres praedictos proceſſum foret, et illae ſublatae, ſeu ſuſpenſae fore dicerentur per dilectum Filium STEPHANUM tituli Sanctæ Mariæ trans Tyberim Presbyterum Cardinalem, praetextu aliarum Literarum noſtrarum ſibi directarum, et ſuper viribus, & efficacia eorum, quae virtute tam priorum, quam poſteriorum Literarum noſtrarum, geſta erant, lis coram Venerabili Fratre noſtro Oliverio Epiſcopo Albanenſi, ex delegatione noſtra penderet indeciſa, iniquitatis filii Bernardus Magiſter, et Conradus de Herczenrade Lantmarſchalcus, et Theodericus Vanderlanghein de Velin, ac Joannes Fridach in Revalia, nec non Gerhardus Mellingrade in Chodinge, Ghervinus Belderſem in Aſcherade, ac in Dunemende, et Duneborch, ac de Winda, nec non de Dobbelen Domors dictae Militiae per Livoniam, Joannes de Zeelbach in Gerven, et Engelbertus Lappe, Vandenrure in Kerekhus, Venmarus, Vandelnich in Helborch, Venemarus, Forſtemberch in Averpach, nec non in Candowo, et in Bowizke locorum, Andreas de Rozen, et Gonſwinus Denoff, nec non plures alii Commendatores, Advocati, Praeceptores, et Fratres ſupradictae Militiae, eorumque Vaſalli, et familiares, ſuorum Praedeceſſorum veſtigia ſequentes, et contra Eccleſiam, Archiepiſcopum, Praepoſitum, Capitulum, Canonicos, et perſonas, ſubditos, et vaſallos crudeliter ſaevientes, viginti quatuor Caſtra, temporali Dominio dictae Eccleſiae ſubiecta, vi, et armis ſucceſſive expugnarunt, et diripientes, quae in eis erant mobilia bona, aedificia etiam Eccleſiarum, quae in eis erant, igne cremarunt, et omnimodae ruinae ſubiecerunt, illorum In-

ANNO 1479.

Incolas, dictae Eccleſiae Vaſallos, partim trucidarunt, partim captivarunt, & partim extra Patriam Livoniae exire compulerunt, extorto ab eis Juramento de non redeundo in æternum, & cum perveniſſent ad munitiſſimum Caſtrum *Svanemborch* dictae Eccleſiae, quod, utpote validiſſimum propugnaculum in finibus Livoniae iuxta Ruthenos, Archiepiſcopi Rigenſes dudum pro fidelium defenſione ædificari, & muniri facere ſtuduerunt, quanquam illinc Incolae illud, eorundem Magiſtri, Præceptorum, & Fratrum ſævitiam perhorreſcentes, deſeruiſſent, & ad partes Ruthenorum finitimorum ſe contuliſſent, rati ſe minora ſubituros, ſervituti eorundem infidelium ſe ſponte ſubjiciendo, quam ſi in poteſtatem Magiſtri, Præceptorum, & Fratrum prædictorum pervenirent, Caſtrum ipſum pulcherrimum, & validiſſimum, ac fidei Chriſtianae in partibus illis perneceſſarium, quod abſque ulla reſiſtentia conſecuti fuerant, & cuncta illius ædificia igne cremarunt, & ſubverterunt illa, ſolo totaliter æquantes. Et poſtremo curſu victoriarum elati, ad munitiſſimum Caſtrum *Cokenhuſen* Rigenſe, in quo præfatus SYLVESTER Archiepiſcopus, cum Capitulo, Canonicis, & Perſonis dictae Eccleſiae, & univerſa ſua Archiepiſcopali Curia, & cum pluribus Nobilibus, poſtquam Rigenſi Civitate per eosdem Bernardum Magiſtrum, Præceptores, & Fratres ſpoliatus fuerat, reſidentiam facere ſolitus erat, & tunc faciebat, ſe transferentes, illud hoſtiliter invaſerunt, & occupaverunt, SYLVESTRUM Archiepiſcopum, Canonicos, & Perſonas dictae Eccleſiae familiares, ſervitores, & factores eiusdem Eccleſiae captivarunt, & carceri manciparunt, Eccleſiaſtica ornamenta divino cultui dedicata, ad Eccleſiam prædictam pertinentia, in prædam dederunt, Canonicos praedictos ne capitulariter convenire, & oppreſſae Eccleſiae prædictae conſulere poſſent, ad diverſa eorum Oppida, ſub fida cuſtodia transmiſerunt, & detineri fecerunt, & quam plurimas perſonas utriusque ſexus, quas Archiepiſcopo, & Eccleſiae prædictis fideles, & devotas eſſe ſciebant, trucidari facere, & etiam propriis manibus interimere, non formidarunt, ac quendam *Henricum* nobilem, & potentem Virum, ex Baronum genere procreatum, qui longo tempore ad ſtipendia SYLVESTRI Archiepiſcopi, & Capituli prædictorum, pro eorum, & dictae Eccleſiae defenſione militaverat, rotis ſuperimponi, & in quatuor partes ſcindi miſerabiliter fecerunt, & alia plurima horrenda, & nefanda, ac abominanda ſcelera perpetrarunt, in animarum ſuarum periculum, prædictae Eccleſiae Rigenſis intolerabile detrimentum, Apoſtolicae Authoritatis contemptum, Eccleſiaſticae libertatis conculcationem, & violationem, perniciosiſſimum exemplum, & ſcandalum plurimorum. Simon vero Epiſcopus Revalienſis, & Hemingus Rumor, Decanus Eccleſiae Revalienſis, ſui ſtatus, & honoris immemores, Deique timore poſtpoſito, non ſolum dictis Archiepiſcopo non auxiliari, ut tenebantur, ſed etiam, quod dicere pudet, ipſe Simon Epiſcopus ex Commiſſione Bernardi Civis, cuius ſecundum carnem germanus exiſtit, Præceptorum, & Fratrum prædictorum, quorum Conſultor, fautor, & auxiliator fuit in præmiſſis, regimini, & adminiſtrationi dictae Eccleſiae Rigenſis de facto ſe ingerere, ac dilectos filios, Georgium Hellant Præpoſitum, a Præpoſitura, & Degenhardum Hikebolt Canonicum dictae Eccleſiae Rigenſis, & Archiepiſcopi, & Capituli prædictorum, in Romana Curia Procuratorem, cauſam prædictam proſequentem, parochiali Eccleſia Sancti Petri, quas reſpective obtinebant, prout obtinent de facto amovere, & ſe in eadem Præpoſitura, & illius bonis intendere, illiusque, & Menſae Archiepiſcopalis Rigenſis fructus, reditus, & proventus in proprios uſus convertere, ac eundem Præpoſitum, ut Parochiali plebi, nuncupatae Eccleſiae, loci Wolmaria, Rigenſis Diœceſis deſerviat, et apud illam reſideat, compellere, nec non Rectorem dictae Eccleſiae de Wolmaria Plebanum nuncupatum, dicti Ordinis Fratrem in ipſam Eccleſiam Sancti Petri intrudere, ipſeque Simon Epiſcopus, quam Hemingus Decanus, Capitulum, & Clerum Civitatis Rigenſis de ipſa Civitate violenter expellere veriti non fuerunt, nec verentur etiam ad præſens, ipſe Epiſcopus, regimen, & adminiſtrationem Eccleſiae, ac Præpoſiturae bona, & prædia occupare. Petrus autem Valraven. & Joannes Bynen. ac Gerardus Szelle, Joannes Olpe, Joannes Dobbe, Gerardus Biſup, Joannes Fabri de Meppis, Laurentius Mathei, Wilhelmus Capellanus dicti Magiſtri, Goſvinus Donhoff Laicus Revalienſis Diœceſis, Michael Hilbrandi, & Georgius de Ungeren, Georgius Orgaſz, Chriſtianus Olſtener, Laici Rigenſis Diœceſis, & quamplures alii ad præmiſſa perpetrandum, dictis Bernardo Magiſtro, Præceptoribus, & Fratribus, ac Epiſcopo, & Decano ad præmiſſa, auxi-

ANNO 1479.

auxilia, consilia, & favores præstare non formidarunt, nec formidant. Nos igitur immensam eorundem Bernardi Magistri, & Fratrum, scelestissimorum hominum crudelitatem, ac immanissimam feritatem huiusmodi in præmissis, quae ut ex probationibus receptis de Commissione, & Mandato nostris, per præfatum Episcopum Albanensem, dictae causae tunc pendentis inter partes ipsas, ut præfertur, etiam Judicem, evidenter nobis constitit, adeo notoria sunt notorietate etiam facti permanentis in partibus illis, ut nulla possint tergiversatione celari, debita meditatione pensantes, & illam non solum Rigensis, sed etiam Romanae Ecclesiae, quae disponente Domino omnium Ecclesiarum caput est, & Magistra, iniuriam, & contumeliam, eaque æquo animo ferre non valentes, & ut si non caritatis amore, saltem pœnae formidine eisdem Bernardo Magistro, & Fratribus, ac aliis quibuslibet similia perpetrantibus de cætero tollatur audacia, quantum nobis auxiliante Altissimo pro temporis qualitate licet, providere volentes, habita super his cum Venerabilibus Fratribus nostris Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalibus deliberatione matura, Authoritate Apostolica, ex certa nostra scientia, præsentium tenore declaramus, præfatos iniquitatis filios, Bernardum Magistrum, & nominatim expressos, ac etiam, qui in præmissis intervenerunt, non expressos, Præceptores, & Fratres dictae Militiae per Livoniam constitutos, ac Simonem Episcopum, & Hemingum Decanum, ac omnes, & singulos alios expressos, qui eis ad præmissa præstiterunt, et præstant auxilium, consilium, & favorem, eaque rata, & grata habuerunt, & habent, ac defensant, eosdem complices, & adhærentes eorum, quorum non expressorum nomina, & cognomina, ac si exprimerentur, haberi volumus pro expressis, & in præsentium publicatione sigillatim exprimi posse, cuiuscunque status, gradus, ordinis, vel conditionis existant, & quacunque ecclesiastica, vel mundana dignitate fungantur, præmissorum occasione, iuxta Prædecessorum nostrorum, & præsertim in Claromontensi, & Viennensi Conciliis, Edicta, Constitutiones, & Decreta, anathematis mucrone percussos, a quo ab alio, quam Romano Pontifice, præterquam in mortis articulo, nequeant absolutionis beneficium obtinere, Feudis, locationibus, officiis, & beneficiis spiritualibus, & temporalibus, quæ ab eadem Rigensi Ecclesia obtinebant, privatos, & eorum, qui Laici sunt, Anathematizatorum praedictorum filios, & descendentes per masculinam lineam, usque ad secundam generationem, omni spe dispensationis adempta, inhabiles redditos ipso facto ad Ecclesiastica Beneficia in Civitate, & Diœcesi Rigensi obtinenda, terram temporali Dominio eorundem Magistri, & Fratrum subiectam, & locum, in quo Archiepiscopus captus detinetur, quamdiu detentio ipsa duraverit, Ecclesiastico subiecta fore Interdicto, ac omnia, & singula, quæ SYLVESTER Archiepiscopus, Præpositus, Capitulum, & Canonici, ac aliae Personae Ecclesiasticae, & Sæculares, etiam Civitatis, & Provinciae Rigensis, ad commodum, & utilitatem Bernardi Magistri, Fratrum, & Præceptorum prædictorum, post factam executionem priorum Literarum nostrarum prædictarum, utpote vi, & metu extorta, nullius penitus esse roboris, vel momenti, & haberi debere prorsus pro infectis. Et nihilominus eosdem Magistrum, Præceptores, & Fratres, auxiliatores, & consultores, & fautores eorum, nec non Simonem Episcopum, Hemingum Decanum, & Plebanum dictae Ecclesiae, loci de Wolmaria, præfata authoritate, præsentium tenore, sub infrascriptis Censuris, & pœnis requirimus, & monemus, ac mandamus eisdem, ut infra sex dies, postquam præsentes Literae ad eorum pervenerint notitiam, quorum duos pro primo, duos pro secundo, et reliquos duos pro ultimo, & peremptorio termino canonica monitione praemissa eis assignamus, Bernardus Magister videlicet, & Fratres prædicti SYLVESTRUM Archiepiscopum, Præpositum, Decanum, Canonicos, & Personas Ecclesiae Rigensis, & alios quoscunque, per eos, præmissorum occasione detentos, relaxent, & in pristinam reponant libertatem, Civitatem Rigensem contra, & bona eis ablata restituant, & de iniuriis, damnis, quae eis, & dictae Ecclesiae Rigensi, vasallis, & subditis eiusdem impie intulerant, quæve alias ipse SYLVESTER Archiepiscopus, Præpositus, Decanus, Capitulum, Canonici, Personae, Vasalli, ac Subditi quomodolibet præmissorum occasione incurrerant, debitam satisfactionem impendant, aut super illis componant cum eisdem, vel Procuratoribus suis, et expulsos post motam litem Canonicos, Presbyteros, & Clericos de Civitate Rigensi, et Ecclesiis Parochialibus, quae obtinebant, ad illas restituant, & inibi quiete morari permittant, auxilium vero, consilium, vel favorem

ANNO 1479.

præstantes, ab illius præstatione, nec non Simon Revaliensis Episcopus, a regiminis, & administrationis Præpositurae Rigensis, & Plebanus præfati ab Ecclesia præfata prædictorum bonorum mensae Archiepiscopalis Rigensis, & eorundem Præpositurae, ac Ecclesiae Sancti Petri occupatione, & ipsorum Episcopi, & Plebani in illis intrusione, prædictis respective desistant, alioquin Simonem Episcopum, & singulos ex eisdem monitis, Episcopali, & Maiori Ecclesiastica Dignitate fungentibus, Interdicti ingressus Ecclesiae, inferioribus vero ab eisdem, qui monitioni huiusmodi in totum, vel pro parte non paruerint, aut quo minus pareatur, fecerint, svaserint, vel aliis ad id directe, vel indirecte, palam, aut occulte auxilium, consilium, & favorem dederint, lapsis sex diebus præter illam, qua ligati sunt, ut præfertur, aliam ob non paritionem, huiusmodi Excommunicationis Sententiam, authoritate, & scientia prædictis ferimus in his scriptis, a qua similiter ab alio, quam Romano Pontifice, præterquam in morte, & tunc etiam, non nisi legitima satisfactione præmissa, absolvi nequeant. Et si Simon Episcopus, Bernardus Magister, Fratres, auxiliatores, consultores, fautores, complices, & adhaerentes, ac Plebanus moniti prædicti, huiusmodi nostram Interdicti, & Excommunicationis Sententiam, per alios sex dies, primo dictos sex dies immediate sequentes, animo, quod absit, sustinuerint indurato, exnunc, prout extunc, pari scientia, & authoritate Civitatem Rigensem, & occupata per eos Castra, & loca prædicta, ac alia eorundem Magistri, & Fratrum, auxiliatorum, consultorum, & fautorum complicum, & sequacium excommunicatorum prædictorum, temporali Dominio, aut alteri jurisdictioni subiecta, & alia, ad quae eos, aut aliquem eorum quandocunque declinare contigerit, quamdiu ibidem permanserint, etiam non subiectas eis Civitates, Castra, Oppida, Fortalitia, & alia loca quæcunque, nec non in eisdem occupatis, & subiectis, ac non subiectis Civitatibus, Castris, Oppidis, & locis consistentia, Ecclesias, Capellas, Monasteria, Prioratus, & alia pia, & Ecclesiastica loca, quæcunque exempta, & non exempta, Ecclesiastico supponimus Interdicto, ita, ut eo durante inibi in tanti criminis detestationem, iuxta antiquorum Jurium traditionem, præterquam semel in hebdomada, & tunc duntaxat pro Sacramenti confectione, clausis ianuis, excommunicatis, & interdictis exclusis, ac submissa voce, ex quovis etiam Apostolico Privilegio, etiam Ordinibus, Locis, vel Personis concesso, Missæ, & alia divina Officia nequeant celebrari, eosdemque Simonem Episcopum a regimine, & administratione Ecclesiae Revaliensis, præfata authoritate suspendimus, ac Bernardum Magistrum, & Plebanum Ecclesiæ, loci de Walmaria, & eum, ac reliquos Præceptores, ac Fratres dicti Ordinis, aliosque excommunicatos prædictos Præceptoriis, Ecclesiasticis, Prioratibus, Monasteriis, Dignitatibus, Personatibus, Administrationibus, Officiis, Canonicatibus, & Præbendis, aliisque Beneficiis Ecclesiasticis, nec non quibuslibet feudis, iuribus, honoribus, & etiam mundanis dignitatibus quibuscunq;, quae eos tunc obtingere contigerit, præfata authoritate, & ex simili scientia privamus, & ad illa, ac alia inposterum obtinenda, nec non ad testandum, & quosvis actus legitimos faciendum, inhabilitamus, & Episcopum suspensum, reliquosque monitos prædictos privatos, & inhabilitatos, esse volumus eo ipso. Si vero excommunicati, anathematizati, privati, & inhabilitati prædicti, nolentes in semitis iustitiae dirigere gressus suos, & ad correverti, ac veniam petere, ac pænitentiam agere de præmissis, sub huiusmodi Excommunicationis, Anathematis, Interdicti, privationis, inhabilitationis, Censuris, & pænis proterva obstinatione per alios sex dies, dictos secundo sex dies immediate sequentes, permanere non expaverint, exnunc prout extunc, lapsis ultimis sex diebus, etiam de simili scientia, & authoritate eos aggravationis, & reaggravationis censurarum, & pænarum prædictarum Datan, & Abiron, quos terra vivos absorbuit, & Juda Iscarioth traditore Domini nostri Jesu Christi, maledictionis æternae, & perpetuae damnationis mucrone ligamus, ac ligatos, & irretitos esse decernimus eo ipso. Mandamus sub similibus Censuris, & pænis quibuscunque Cathedralium, etiam Metropolitanarum, vel Collegiatarum, ac aliarum Ecclesiarum Prælatis, Capitulis, Canonicis, Rectoribus, & Personis aliis Ecclesiasticis, qui desuper pro parte dictorum SYLVESTRI Archiepiscopi, Præpositi, Capituli, Degenhardi, & aliorum Canonicorum, & Personarum Ecclesiae Rigensis, Vasallorum, subditorum, & feudatorum eiusdem, ac incolarum, & inhabitatorum quorumlibet Castrorum, et locorum occupatorum, et dirutorum prædictorum fuerint requisiti, ita, quod alter alterum in his exequendis non expectet, ut Simonem Episcopum suspensum, Bernardum, Plebanum, et reliquos

Anno 1479.

monitos prædictos, in eorum Ecclesiis, Dominicis, vel aliis festivis diebus, dum major inibi populi multitudo ad Divina convenerit, pulsatis campanis, et accensis candelis, et postmodum in terram proiectis, extinctis, & conculcatis, cum Crucis Vexillo, et trina lapidum proiectione, ac aliis in similibus servari solitis Ecclesiasticis Ceremoniis, excommunicatos, anathematizatos, privatos, inhabilitatos, aggravatos, et reaggravatos, ac æternæ maledictionis, et perpetuæ damnationis Sententia ligatos publice denuncient, et ut tales iubeant, et mandent ab omnibus arctius evitari, nec non omnibus aliis Christi fidelibus, ut illos evitent, et eis cuncta necessaria alimenta denegent ministrare, donec compuncti corde, spiritum assumentes consilii sanioris, monitionibus, et mandatis nostris huiusmodi plenarie obtemperaverint, et absolutionis, et Excommunicationis, et Suspensionis Sententiis, ac relaxationis huiusmodi Interdicti beneficia, et alias integram reconciliationis gratiam, a Nobis, et Sede Apostolica meruerint obtinere. Et nihilominus quoscunque illarum, et circumvicinarum Partium Archiepiscopos, Episcopos, Prælatos, Reges, Principes, Duces, Comites, et Barones, Nobiles, Milites, et alios temporales Dominos, ac illorum Officiales, ac Gentium, Armorum Capitaneos pro reverentia, quam ad Sedem prædictam gerere quotidiana experientia comprobatur, hortamur, et requirimus, eisdemque Archiepiscopis, Episcopis, et Prælatis, sub Interdicti ingressus Ecclesiae, et a suarum Ecclesiarum regimine, et administratione, suspensione, Principibus vero, Ducibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, Militibus, Dominis Officialibus, et Capitaneis, sub similibus Censuris, et pænis, quas, si non paruerint, eo ipso incurrant, districte præcipiendo, præfata authoritate iniungimus, ut eosdem SYLVESTRUM Archiepiscopum, Canonicos, et alias detentas personas prædictas, a detentione huiusmodi liberari facere procurent, et eisdem SYLVESTRO Archiepiscopo, in regimine, et administratione Ecclesiae Rigensis, ac Civitatis Rigensis, Castrorum, et Oppidorum occupatorum, et dirutorum, ac Præposito in Præposituræ, et Degenhavo in Ecclesiae Sancti Petri huiusmodi possessionis recuperatione, consecutioneque bonorum, damnorum, et interesse prædictorum, pro posse assistant, et opportunos favores, ac quae poterunt auxilia, cum fuerint requisiti ad id, præstare non obmittant. Et quia hæ nostrae Literae, in locis, in quibus Magister, Praeceptores, et Fratres prædicti, eorumque Vasalli, subditi, complices, fautores, et adhærentes, ac alii per Nos moniti, ut præfertur, resident, propter eorum potentiam commode publicari non possent, omnibus, et singulis locorum circumvicinorum Ordinariis, et in eisdem locis consistentium Ecclesiarum quarumlibet Cathedralium, et non Cathedralium, Monasteriorum, Prioratuum, ac locorum Religiosorum Ordinum quorumcunque, etiam Mendicantium, exemptorum, et non exemptorum, Capitulis, Canonicis, Abbatibus, Præpositis, Conventibus, Gvardianis, Fratribus, et personis aliis Ecclesiasticis quibuscunq;, et ipsorum cuilibet, ita, quod alter alterum in his exequendis non expectet, neque alter pro alio se excuset, sub eisdem Ecclesiasticis Censuris, et pænis, dicta authoritate mandamus, quatenus ipsi, et quilibet eorum, cum pro parte dictorum SYLVESTRI Archiepiscopi, Capituli, Canonicorum, et Personarum Ecclesiæ Rigensis, Vasallorum, et subditorum eiusdem, nec non incolarum, et habitatorum Castrorum, et locorum prædictorum, aut alicuius eorum, fuerint requisiti, has nostras Literas, seu illarum Transumptum autenticum, manu publici Notarii subscriptum, in ipsarum Ecclesiarum valvis affigant, et alias in eorum sermonibus ad populum prædicent, et publicent in locis, de quibus sit verisimilis coniectura, quod ad ipsorum Magistri, Præceptorum, et Fratrum, aliorumque monitorum prædictorum valeant notitiam pervenire, volentes, quod Literae, et Transumptum huiusmodi, eorumque publicatio, extunc post affixionem, et publicationem praedictas factas, in duobus, aut tribus locis vicinis, ipsos monitos praedictos arctent, ac si eis, et eorum cuilibet intimatae personaliter extitissent, eidemque Transumpto, Sigillo causarum Curiae Camerae Apostolicae Generalis Auditoris, aut alicuius Praelati Sigillo munito, et manu publici Notarii confecto, in iudicio, et extra, ubique stetur, prout staretur Originalibus Literis, si essent exhibitae, vel ostensae, non obstantibus Constitutionibus, et Ordinationibus Apostolicis contrariis quibuscunque, aut si Magistro, Praeceptoribus, Fratribus, et aliis monitis praedictis, seu quibusvis aliis communiter, vel divisim a Sede praedicta indultum existat, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint, per Literas Apostolicas non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem, vel

vel qualibet alia dictae Sedis indulgentia generali, vel speciali, cuiuscunque tenoris existat, per quam præsentibus non expressam, vel totaliter non insertam, effectus earum impediri valeat quomodolibet, vel deferri, & de qua, cuiusque toto tenore habenda sit in nostris Literis mentio specialis. Datum Romae apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicae millesimo quadringentesimo septuagesimo nono, quartodecimo Kalendas Septembris, Pontificatus nostri Anno octavo.

LXXXV.

1480. *Literæ* SIXTI PP. IV. *quibus committit Vladislaviensi, Tarbatensi, ac Osiliensi Episcopis, ut Stephanum, quem ex Troianensi ad Rigensem Ecclesiam transtulit, in possessionem Ecclesiæ, & Civitatis Rigensis inducant, amotis ab ea Magistro, & Ordine Theutonico.* Datum Romæ, die 31. Julii. Anno 1480. *Ex Originali.*

SIXTUS Episcopus Servus Servorum Dei. Venerabilibus Fratribus Vladislaviensi, & Tarbatensi, ac Osiliensi Episcopis, nec non dilecto filio Decano Ecclesiae Osiliensis, salutem, et Apostolicam Benedictionem. Ad universas Orbis Ecclesias, præsertim Nobis, et Apostolicae Sedi immediate subiectas, illarumque Prælatos, nostrae dirigentes considerationis intuitum, illa libenter concedimus, per quae Prælati ipsi, eis iniuste obsistentium elata cervice, digna correctione calcata, possessionem vel quasi, regiminis, et administrationis, ac bonorum Ecclesiae, quibus præsunt, assequi, eaque debita cum integritate potiri valeant, pariter et gaudere. Sane Ecclesia Rigensi, Romanae Ecclesiae immediate subiecta, per obitum bonae memoriae SYLVESTRI Archiepiscopi Rigensis, extra Romanam Curiam, dum per Magistrum, et Fratres Militiae Beatae Mariae Theutonicorum Ierosolimitanensium per Livoniam consistentes detineretur, defuncti, vacante, Nos Venerabilem Fratrem nostrum Stephanum tunc Episcopum Troianensem, a vinculo, quo Ecclesiae Troianensi, cui tunc præerat, tenebatur, de Fratrum nostrorum consilio, et Apostolicae potestatis plenitudine absolventes, ipsum ad præfatam Rigensem Ecclesiam sic vacantem transtulimus, ipsumque Stephanum eidem Ecclesiae Rigensi præfecimus in Archiepiscopum, et Pastorem, prout in nostris inde confectis Literis plenius continetur. Cum autem, sicut accepimus, Magister, et Fratres prædicti, qui dudum falso prætendentes in Civitate Rigensi, temporali Dominio dictae Rigensis Ecclesiae subiecta, ius habere, non solum a Prædecessoribus eorum extortum a Proconsulibus, Consulibus, et Civibus Rigensibus fidelitatis iuramentum, ad cuius relaxationem condemnati erant, relaxare recusarunt, verum etiam desuper Apostolica authoritate moniti, novum iuramentum fidelitatis, et homagii huiusmodi a nonnullis Proconsulibus, et Consulibus, qui tunc erant, et Civibus dictae Civitatis de novo extorquere, et Apostolicis Mandatis prædictis obtemperare nolentes, contra dictum SYLVESTRUM arma sumere, et eum de possessione Civitatis, et Castrorum, temporali Dominio dictae Rigensi Ecclesiae subiectorum, vi, & armis expellere, ac plurima horrenda in eiusdem Rigensis Ecclesiae detrimentum committere, & tam eundem SYLVESTRUM Archiepiscopum captivare, & iuramentum fidelitatis, & homagii huiusmodi iteratum, a Proconsulibus, Consulibus, & Civibus Rigensibus, ac universis fere vasallis ipsius Rigensis Ecclesiae extorquere præsumpserunt, ipsumque Stephanum, quominus possessionem regiminis, & administrationis præfatae Rigensis Ecclesiae assequi, illaque plene potiri, & gaudere valeat, impedire præsumant. Nos, quorum interest super his adhibere vigilantiae nostrae curas, cupientes huiusmodi conatibus congruis remediis obviare, ac sumentes de cuiuscunque vestrum circumspectione, industria, & virtutibus in Domino fiduciam specialem, sperantesque, quod ea, quae Vobis committenda duxerimus, probe, & laudabiliter exequi procurabitis motu proprio, non ad præfati Stephani, vel alterius pro eo nobis super hoc oblatae petitionis instantiam, sed de nostra mera deliberatione, & ex certa nostra scientia, Vos, & vestrum quemlibet nostros, & Sedis Apostolicae Nuntios, ad partes illas in præsentiarum destinamus, ac etiam deputamus, ut videlicet Vos, aut tres, vel duo, seu unus vestrum per Vos, vel alium, seu alios eundem Stephanum Archiepiscopum, vel Procuratorem suum eius nomine, in corporalem possessionem, vel quasi, regiminis, & administrationis, ac bonorum omnium dictae Rigensis Ecclesiae, Authoritate nostra inducatis, & defendatis inductum, amotis exinde Magistro, & Fratribus prædictis, &

Anno 1480.

& aliis detentoribus quibuscunque, faciatisque sibi ab ipsius Ecclesiae Rigensis Suffraganeis, Capitulo, Clero, & Populo obedientiam, & reverentiam congruentes, a vasallis vero prædictis, et aliis dictae Rigensis Ecclesiae temporali dominio subiectis, consveta servitia, & iura ab eis debita integre exhiberi. Nos enim Vobis, & cuilibet vestrum, nostro, & Apostolicae Sedis nominibus, Magistrum, & Fratres prædictos, ut ab occupatione Ecclesiae, & Civitatis Rigensis, Castrorum, & bonorum omnium eiusdem Ecclesiae, quae iuris Beati Petri, & Romanae Ecclesiae, cui dicta Ecclesia Rigensis immediate subesse dinoscitur, desistant, illaque omnia tam mobilia, quam immobilia, qualiacunque sint, & pecuniarum summas, quas de bonis dicti Archiepiscopi habuerunt, vobis integre, & sine diminutione restituant, & consignent, extorta Juramenta prædicta, antiqua, & nova relaxent, & factas per eos Vasallis dictae Ecclesiae de novo eorum nominibus, bonorum, quae ab Ecclesia prædicta recognoscebant, & ad eosdem Magistrum, & Fratres non pertinebant, infeudationes, & obligationes quascunque, illas quomodolibet concernentes cassent, irritent, & annullent, ac de facto emanasse, ac effectum sortiri non posse, nec debere recognoscant, requirendi, ac declarandi, Suffraganeos, Præpositum, Decanum, Capitulum, Canonicos, & personas Ecclesiae Rigensis, nec non Proconsules, Consules, & Cives, ac Incolas, & habitatores Civitatis Rigensis, ac Castrorum, & locorum, temporali dominio Ecclesiæ prædictæ Rigensis subiectorum, ac alios quoscunq; vasallos, et subditos dictæ Rigensis Ecclesiæ, quocunq; nomine appellentur, ad observationem promissionum, obligationum, & iuramentorum huiusmodi non teneri, eosque ab illis, quatenus expediat, prout de facto processerunt absolvendi, & liberandi, inhibendi quoque eisdem Magistro, Præceptoribus, & Fratribus per Livoniam constitutis, ne deinceps Proconsules, Consules, Cives, Incolas, & habitatores, ac subditos quoscunque dictae Rigensis Ecclesiae, a quibus huiusmodi provisiones, & Juramenta quomodolibet extorserunt, quos, ut bona, quæ in Feudum a dicta Ecclesia obtinebant, sibi ab eisdem Magistro, & Fratribus in Feudum venire recognoscerent, induxerunt, eorum vasallos, iuratos, feudarios, & subditos nominare, seu reputare, & pro talibus tenere, & tractare, & ne prætextu iuramentorum, promissionum, obligationum, & infeudationum huiusmodi directe, vel indirecte ad iuramentorum, promissionum, & obligationum huiusmodi observationem compellere, aut alias inquietare quomodolibet præsumant, sub Excommunicationis latae Sententiae, & aliis Censuris, & pœnis Ecclesiasticis, de quibus vobis videbitur, inhibendi, nec non eisdem Suffraganeis, Præposito, Decano, Capitulo, Canonicis, Personis, Proconsulibus, Consulibus, Civibus, Incolis, Habitatoribus, Vasallis, & Subditis, ne iuramenta, promissiones, & obligationes, nec non eis, & quibusvis aliis, ne in præiudicium dictae Ecclesiae Rigensis initas Confœderationes, & ligas observent, neve pro vasallis, ac subditis Magistri, & Fratrum prædictorum se gerant, aut illorum Mandatis obtemperent, & alium, quam præfatum Stephanum, & pro tempore existentem Archiepiscopum Rigensem, in eorum Dominum, & Superiorem recognoscant, sub similibus Censuris, & pœnis, etiam perditionis, & privationis bonorum quorumlibet, quae a dicta Rigensi Ecclesia quomodolibet obtinent, iniungendi, & non parentes requisitioni, & Mandatis eius, Censuras, & pœnas prædictas incurrisse, declarandi, ac legitimis super his habendis servatis processibus, illas iteratis vicibus aggravandi, contradictores quoslibet, & rebelles, per Censuram Ecclesiasticam, & alia iuris remedia opportuna, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis, compescendi, & generaliter omnia, & singula, quae in præmissis, & circa ea necessaria vobis videbuntur, faciendi, mandandi, & exequendi facultatem concedimus per præsentes, non obstantibus præmissis, ac Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, nec non omnibus, quae in dictis aliis Literis nostris voluimus non obstare, cæterisque contrariis quibuscunque. Nos enim Sententias, Censuras, & pœnas, quas rite tuleritis in rebelles, ratas habebimus, & faciemus, ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari. Datum Romae apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicae millesimo quadringentesimo octuagesimo, pridie Kalendas Augusti, Pontificatus nostri Anno nono.

LXXXVI.

1482.

Sixtus PP. IV. *Stephanum Archiepiscopum Rigensem Apostolicæ Sedis cum potestate Legati de Latere Nuntium, & Commissarium, ac Generalem Collectorem, & Receptorem fructuum, redituum, &c. in Rigensi, & Revaliensi Provinciis constituit.* Dat. Romæ, die 14. Julii. Anno 1482. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

Anno 1482.

Sixtus Episcopus Servus Servorum Dei. Venerabili Fratri Stephano Archiepiscopo Rigensi, Apostolicae Sedis cum potestate Legati de Latere, Nuntio in sua Provincia Rigensi, & in eiusdem Civitatibus, prout in aliis nostris Literis plenius continetur, nec non in Civitate, & Diœcesi Revaliensi, fructuum, redituum, proventuum, aliorumque iurium Apostolicae Camerae debitorum Collectori, Salutem, & Apostolicam Benedictionem. Ex fideli, & sollicita, ac diligenti prudentia, providentia quoque, & probitate circumspecta, aliisque virtutibus, quibus fulgere dinosceris, præsumimus evidenter, quod ea, quae Tibi commiserimus, solerti, & salubri studio fideliter exequeris. Hinc est, quod nos Te, de cuius discretione, ac sollicitudine plurimum confidimus, in Rigensi Provincia, nec non in singulis dictae Provinciae, & Revaliensis Civitatibus, & Diœcesibus prædictis, exemptis, & non exemptis, Nuntium Apostolicum, & Commissarium, & Generalem Collectorem, & Receptorem fructuum, redituum, & proventuum, aliorumque Iurium, et censuum in prædictis Provinciae Civitatibus, et Diœcesis, Nobis, Cameræ Apostolicae, et Sedi præfatae debitorum, et debendorum, usque ad nostrum, et dictae Sedis beneplacitum, tenore præsentium facimus, constituimus, et etiam deputamus, omnesqne alios, et singulos huiusmodi Collectores, Receptores, et Subcollectores, et præsertim dilectum filium Michaelem Hildebrandi, Canonicum Revaliensem in præfatis Provinciæ Civitatibus, et Diœcesis, quavis authoritate deputatos hactenus, et omnes Commissiones super huiusmodi collectorie, receptorie, subcollectorie officiis aliis, sub quavis verborum forma, per quoscunque, et quavis authoritate factas, penitus revocando, per Te, vel alios Clericos duntaxat fide, et facultate idoneos, nostrae Ecclesiae Romanae, et dictae Camerae nostrae, a præfato Michaele, et a quibuscunque Prælatis, Capitulis, Collegiis, et Conventibus Ecclesiarum, et Monasteriorum quorumlibet, aliisq; Ecclesiasticis, Sæcularibus, et Regularibus exemptis, et non exemptis Ordinum quorumcunque, ac etiam laicalibus personis, nec non Vniversitatibus, Communitatibus Civitatum nostrarum, Castrorum, Villarum, & locorum quorumlibet, omnes, & singulas pecuniarum summas, ac rerum, & bonorum quantitates, Nobis, Ecclesiae, & Apostolicae Camerae præfatis, debitas, & debendas, etiamsi bona huiusmodi confiscata fuerint, nec non fructus, reditus, & proventus primi anni beneficiorum Ecclesiasticorum quorumcunque, authoritate Apostolica collatorum, & in antea conferendorum, fructus etiam, reditus, & proventus, census annuos, decimas, & omnia alia, & singula iura, Nobis, Ecclesiae, & Camerae prædictis, in Civitatibus, Diœcesi, & Provincia prælibatis, quacunque ratione, vel causa debita, vel debenda, ad easdem Ecclesiam, & Cameram nunc, & in posterum pertinentia, quæcunque, quotcunque & qualiacunque fuerint, communibus servitiis Prælatorum duntaxat exceptis, petendi, exigendi, levandi, ac recipiendi rationes, & computa a quibuscunque Collectoribus, & Subcollectoribus Apostolicis ac Inquisitoribus Hereticæ pravitatis, & Prædicatoribus Verbi Crucis, ac Officialibus aliis pro dicta Camera in Provincia, Civitatibus, & Diœcesi prædictis, deputatis hactenus, & personis aliis quibuslibet in quantum negotia, & utilitatem Camerae concernunt, audiendi, accipiendi, & examinandi, ipsosque ad id, si necesse fuerit, authoritate nostra compellendi, & constringendi, ac per ipsos recepta similiter petendi, & recipiendi, ac de receptis, solventes ipsos, quitandi, liberandi, & absolvendi, nec non contradictores quoslibet, & rebelles, cuiuscunque status, gradus, ordinis, conditionis, vel præeminentiæ fuerint, etiamsi Pontificali, vel quavis præfulgeant dignitate, authoritate prædicta per Censuram Ecclesiasticam, & bonorum suorum sequestrationem, et arestationem personarum, aliaque iuris remedia opportuna, appellatione postposita compescendi, nec non contra quoscunque Tibi, vel tuis Officialibus iniuriantes, seu Te, vel dictos tuos Officiales impedientes in executione negotiorum dictae Camerae, directe, vel indirecte, publice, vel occulte, authoritate prædicta procedendi, prout Ordo exegerit rationis: Et si necesse fuerit, ipsos ad comparendum coram Nobis, seu Camerario nostro, aut eius locum tenente personaliter, vel legitime infra certum terminum competentem per Te eis assignandum, citandi, et etiam, si opus fuerit, auxilium brachii sæcularis invocandi, sententias quoque Excommunicationis, Su-

Anno 1482.

Suſpenſionis, et Interdicti in contumaces, inobedientes, et rebelles tam per Prædeceſſores, tuos inibi Collectores, vel eorum Subſtitutos, quam per Te, vel a Te ſubſtituendos, latas, et ferendas, ſi opus fuerit, aggravandi, vel reaggravandi, ac cum ad obedientiam debitam venerint, tollendi, et ſuſpendendi, ipſosq; ab ipſis abſolvendi, ac ſuper irregularitate, ſi qua ſic ligati, non tamen in contemptum Clavium, celebrando Divina, vel immeſcendo ſe illis quomodolibet, contraxerint, cum eisdem Authoritate noſtra prædicta diſpenſandi, non obſtantibus tam felicis recordationis Bonifacii Papae Octavi Prædeceſſoris noſtri, ac de una, et duabus dietis in Concilio Generali, quam aliis Conſtitutionibus Apoſtolicis, contrariis quibuscunque, etiamſi de illis, & totis eorum tenoribus de verbo ad verbum habenda ſit in præſentibus mentio ſpecialis, ſeu ſi aliquibus, vel eorum Ordinibus communiter, vel diviſim a Sede prædicta ſit indultum, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari, aut extra, vel ultra certa loca ad iudicium evocari non poſſint, per Literas Apoſtolicas non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem, authoritate præfata plenam, et liberam harum ſerie concedimus facultatem. Ita tamen quod in fructibus, reditibus, proventibus, ſeu bonis aliis quibuscunque, ipſi Camerae debitis, et perſolvendis, ultra annum dilationem dare nequeas, et quod in ſingulis Civitatibus, et Diœceſi infra tuam collectoriam exiſtentibus, ſi ſint amplæ, et diffuſae ultra unum, & ſi parvæ fuerint in duabus etiam ultra unum duntaxat Subcollectorem non deputes, et quod omnium, et ſingulorum Subcollectorum, quos Te deputare contigerit, nomina, et cognomina, cum illos deputaveris, ad Nos, et dictam Cameram clare, et diſtincte transmittere, et quod ſingulis bienniis, de receptis, et geſtis per Te, et Subcollectores tuos in huiusmodi Collectoris officio, rationem, et computum reddere, et calculum ponere tenearis, nec non quicquid in prædictis per Te recipi contigerit, per Literas Cambii, vel alium tutum modum, Nobis, ſeu Camerario noſtro, vel locum tenenti eius, ſeu gentibus Camerae prælibatae, quantocius mittere non poſtponas. Volumus autem, quod antequam huiusmodi incipias officium exercere, in manibus Venerabilis Fratris noſtri Guilhelmi Epiſcopi Oſtienſis Cardinalis Rothomagen. Camerarii noſtri, ſeu eius locum tenentis, de ipſo officio fideliter exercendo, ac alias fidelitatis debitae præſtes Juramentum in forma ſolita, ipſique Subcollectores per Te deputandi ad id in manibus tuis, antequam illud exerceant, præſtare teneantur. Tu igtur prædictum officium, iuxta datam tibi a Deo prudentiam ſic ſtudeas bene, fideliter, & laudabiliter exercere, quod apud Nos merito commendari poſſis, noſtramq;, & dictæ Sedis benevolentiam, & gratiam uberius conſequi merearis. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quadringenteſimo octuageſimo ſecundo. Pridie Idus Julii, Pontificatus noſtri Anno undecimo.

LXXXVII.

1482.

Sixtus *PP.* IV. *concedit Stephano Archiepiſcopo Rigenſi, ut pro faciliore bonorum ab inimicis Eccleſiæ ſuæ ereptorum recuperatione, a Suffraganeis, & aliis Perſonis Eccleſiaſticis, ſæcularibus, & regularibus ſubſidium petere, & recipere poſſit.* Dat. Romæ d. 14. Julii An. 1482. *Ex Archivo M. D. Litvaniæ.*

Sixtus Epiſcopus Servus Servorum Dei. Venerabili Fratri Stephano Archiepiſcopo Rigenſi ſalutem, & Apoſtolicam Benedictionem. Perſonam tuam Nobis, & Apoſtolicæ Sedi devotam, tuis exigentibus meritis paterna benevolentia proſequentes, illa tibi favorabiliter concedimus, quæ tuis, & Eccleſiæ tuæ commoditatibus fore conſpicimus opportuna. Cum itaque, ſicut exhibita Nobis nuper tua petitio continebat pro recuperandis bonis Eccleſiæ tuæ, per ipſius inimicos detentis, & aliis incumbentibus Tibi negotiis, multa te ſubire oporteat onera expenſarum: Nos attendentes, quod diviſa in partes onera perferuntur levius, ac æquum reputantes, & congruum, ut Suffraganei Eccleſiæ tuæ tecum huiusmodi onera partiantur, tuis ſupplicationibus inclinati, ut ab omnibus Eccleſiæ tuæ Suffraganeis, iuxta menſarum Epiſcopalium, & Suffraganearum Eccleſiarum ipſarum, a Perſonis Eccleſiaſticis, Sæcularibus, & Regularibus, exemptis, & non exemptis, beneficia Eccleſiaſtica, pro quibus decima perſolvitur, in Suffraganeorum ipſorum, ac tuis Civitatibus, & Diœceſi obtinentibus, iuxta Conſtitutionem felicis recordationis Benedicti XII. Prædeceſſoris noſtri, ac iuxta beneficiorum ipſorum exigentiam, & facultatem, petere, & recipere, authoritate noſtra, ſemel duntaxat, libere, & licite valeas caritativum

Anno 1482.

ſubſidium pro huiusmodi bonis facilius recuperandis, & oneribus ſupportandis tenore Præſentium tibi de ſpeciali gratia indulgemus, & nihilominus Venerabilibus Fratribus noſtris Lubicenſi, & Vilnenſi Epiſcopis per Apoſtolica Scripta mandamus, quatenus ipſi, vel alter eorum per ſe, vel alium, ſeu alios faciant hac vice Authoritate noſtra Tibi, vel Procuratori, ſeu Procuratoribus tuis, tuo nomine, iuxta huiusmodi Conceſſionis noſtræ tenorem, a prædictis Suffraganeis infra competentem terminum, quem eis ad hoc duxerint præfigendum, huiusmodi ſubſidium integraliter exhiberi: Contradictores eadem authoritate noſtra, appellatione poſtpoſita, compeſcendo, non obſtantibus quibuscunque ſtatutis, & conſvetudinibus contrariis, ac Privilegiis, & Indulgentiis, ac Literis Apoſtolicis generalibus, vel ſpecialibus, quorumcunque tenorum exiſtant, eis, vel eorum aliquibus communiter, vel diviſim, ſub quacunque verborum forma, vel expreſſione verborum conceſſis, per quae Præſentibus non expreſſa, vel totaliter non inſerta, effectus earum impediri valeat quomodolibet, vel differri, & de quibus, quorumque totis tenoribus de verbo habendo ſit in noſtris Literis mentio ſpecialis, ſeu ſi eisdem Suffraganeis, & Perſonis Eccleſiaſticis, vel quibusvis aliis communiter, vel diviſim ab Apoſtolica ſit Sede indultum, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint per Literas Apoſtolicas, non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtri Indulti, & Mandati infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe noverit incurſurum. Datum Romae apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quadringenteſimo octuagemo ſecundo. Pridie Idus Julii, Pontificatus noſtri Anno undecimo.

LXXXVIII.

1482.

Sixtus *PP.* IV. *Stephanum Archiepiſcopum Rigenſem Apoſtolicæ Sedis, cum poteſtate Legati de Latere Nuntium, & Commiſſarium in Livoniam, propter tutelam, & defenſionem Livonum, ac averſionem inſultuum Ruthenicorum, ablegat.* Dat. Romæ d. 14. Julii An. 1482. *Ex*

Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.

Sixtus Epiſcopus Servus Servorum Dei. Venerabili Fratri Stephano Archiepiſcopo Rigenſi, ad Patriam Livoniae noſtro, & Apoſtolicae Sedis, cum poteſtate de Latere Legati, Nuntio, & Commiſſario ſalutem, & Apoſtolicam Benedictionem. De Summo Cœlorum ad ima mundi deſcendens Unigenitus DEI Filius, ut Nos de laqueo ſervitutis eriperet, & aſperſione proprii ſanguinis æterna morte mulctatos, vitæ perennis efficeret poſſeſſores, in univerſum mundum Diſcipulos, quos elegerat, pro ſalute credentium deſtinavit, Vicarium ſuum in terris inſtituens in futurum, ut eius ſalutari exemplo, pro ſui gregis neceſſitate, et exigentia, viros idoneos in partem ſollicitudinis paſtoralis aſſumptos, ubi Officii ſui debitum aſſumere præſentia corporali nequiret, opportunis temporibus advocaret. Sane cum magna animi noſtri amaritudine intelleximus anno ſuperiore, perfidos Chriſtianæ veritatis hoſtes immanes Ruthenos, Livoniæ Provinciam hoſtiliter invaſiſſe, et cum inexpectati irruiſſent, affeciſſe Provinciales illos ſumma calamitate, barbarico ritu, a nullo crudelitatis, fœditatisque genere abſtinentes. Penetravit cor noſtrum tam immane facinus, et eo magis, quod aliis anguſtiis, et preſſuris vexati, ac tam longo intervallo impediti, miſeris, atque indigna patientibus, per id tempus ſuccurrere non poteramus. Eadem namque tempeſtate Turcarum immenſæ vires adeo excreverant, noſtrosq; opprimebant, ut in Oriente Rhodum, quod unicum fidei noſtræ propugnaculum ſupereſt, obſidere, et in Italiam penetrare, Idrontinamque Urbem, in ſupero Mari, non contemnendam expugnare, cum magno totius Chriſtianitatis periculo ſint auſæ. Commoti igitur pro priori periculo, et ad tutelam Reipublicæ totis viribus tunc intenti, Livoniorum cladem non tam neglеximus, quam neceſſario dolorem, quem ex ea acceperamus, in corde noſtro ad tempus ſuppreſſimus. Nunc ſedata aliquantulum Turcica procella, quibus poſſumus ſtudiis, ad Livoniorum, quos Rutheni præfati continuo invadere non ceſſant, tutelam, protectionem, et defenſionem, ac Ruthenorum expugnationem, totis viribus intendentes, eiusdem Salvatoris exemplo, aliquem ex Coepiſcopis noſtris ſumptis in partem ſollicitudinis Officii Paſtoralis huiusmodi, cenſuimus ad Livoniam eſſe mittendum. Et quoniam Tu, qui etiam Terrarum Pruſſiæ,

ANNO 1482.

siæ, Estoniæ, Lethiæ, Semigalliæ, nec non Livoniæ Metropolitanus, et Princeps existis, inter cæteros, Divina Tibi assistente Gratia, pro tuis singularibus virtutibus, ardentissimo desiderio, et zelo erga fidem, Sacrosanctamque Romanam Ecclesiam scies, et poteris omnia provide, ac diligenter deducere, tractare, atque concludere. Te ad Livoniam nostrum, et Apostolicæ Sedis cum potestate Legati de Latere Nuntium, et Commissarium, tanquam pacis Angelum, in præsentiarum destinamus, ut ad Patriam prædictam Livoniæ, quæ iuris Beati Petri esse dinoscitur, personaliter Te conferens, illam nostro, et dictae Sedis nomine visites, Provinciales afflictos consoleris, eisque condoleas, et horteris eosdem ad tolerandas æquo animo præteritas tribulationes, et in futurum ad fortiter resistendum: convoces quoque eos ad aliquem locum, in quo communi consilio, de modo, et via resistendi eisdem Ruthenis, perfidis hominibus, agatur, et iuxta consilia, quæ desuper haberi contigerit, tractes, et agas pro ipsius Patriæ Livoniæ, ab ipsorum Ruthenorum pressura defensione, et tutela, prout in Domino videris salubriter expedire. Nos enim Tibi ad huiusmodi effectum, inter quoscunque eiusdem Provinciæ Livoniæ Episcopos, et Praelatos, Principes, Duces, Comites, Barones, et Communitates, et illis adhærentes, complices, et sequaces, ac vasallos eorum, super quibusvis discordiis, differentiis, atq; guerris ingentibus, et quae esse possent inter eosdem, super quibusvis rebus, iuribus, actionibus, et bonis quomodolibet, nostro, et dictae Ecclesiæ nominibus, de consilio Provincialium prædictorum tractandi, et componendi, ac indicendi sub spe pacis, treugas, et Inducias quaslibet temporales, nec non pacem, et concordiam perpetuo duraturas, sub illis Capitulis, modis, conditionibus, atque formis, pœnarum adiectionibus, obsidibus personarum, virium, et bonorum obligationibus, renuntiationibus, promissionibus, cautelis, clausulis, et solemnitatibus, atque modis, de quibus Fraternitati tuae cum dicto consilio quomodolibet videbitur expedire, et quae inter Partes ipsas dissidentes poteris concordare, seu componere quovis modo, validandi, roborandi, et observari, et exequi mandandi, ac faciendi, authoritate nostra omnia, et singula, quae inter Provinciales praefatos, eisque adhaerentes, aut habentes facultatem ab eis, firmata, vel conclusa fuerint, per Te sub Censuris, et pœnis Ecclesiasticis, in quascunque Personas Ecclesiasticas, et Saeculares, quacunque praefulgeant dignitate, nec non Civitates, Provincias, Dominia, Terras, Castra, et Loca, seu Universitates, de quibus praedictorum Provincialium Livoniae accedente consensu, ac Tibi, ut praefertur, visum fuerit quomodolibet convenire, inviolabiliter observari, nec non in praemissis, et circa ea, ac dependentibus, emergentibus, seu connexis ab eisdem, omnia, et singula alia pro parte, vel alium ab eadem Fraternitate tua pro tempore deputatum, gerendi, exequendi, faciendi, quae pro securitate, et observatione inter Partes ipsas conclusorum, et concordatorum, et dependentium ab illis, opportuna, vel utilia quomodolibet videbuntur, ac super his omnibus, et quolibet eorundem, ac incidentibus, dependentibus, vel emergentibus quomodolibet a praemissis, unum, vel plura publicum, seu publica Documenta cum cautelis, et Capitulis opportunis confici, et fieri faciendi semel, et pluries, quotiens oportere videbitur, ita quod plane de iure subsistant, et nihilominus contradictores quoslibet, et rebelles, quacunque Ecclesiastica, seu mundana dignitate praefulgeant, per Censuram Ecclesiasticam, et alia quaecunque Juris remedia, quotiens esse opus noveris, appellatione cessante, eadem authoritate compescendi, nec non aggravandi quoscunque Processus, et Sententias super illis, aut eorum aliquo factas, et latas, semel, et pluries, ac omnia, et singula alia in prædictis, et circa ea, ac pro praemissis necessaria quomodolibet, vel opportuna, gerendi, faciendi, exercendi, et exequendi, etiam si talia essent, quae Mandatum exigerent speciale, vel in generali Commissione non caderent, quae eidem Fraternitati tuae huiusmodi opportuna videbuntur, quibuscunque Privilegiis, Indulgentiis, Exceptionibus, et Literis Apostolicis generalibus, vel specialibus, sub quacunque forma, vel expressione verborum concessis, per quae nulli cuiquam in hac parte volumus afferre suffragium, plena authoritate Apostolica, tenore praesentium Tibi potestatem concedimus, et pariter facultatem. Quocirca Fraternitati tuae per Apostolica scripta committimus, et mandamus, quatenus iniunctum Tibi Ministerium laborum huiusmodi, pro nostra, ac dictae Sedis reverentia, devote suscipias, et sic illud utiliter, atque sollicite, et laudabiliter exequaris, quod de tuis laboribus Divina favente Clementia desiderati, et pacifici fructus adveniant, quos speramus, Tuque illam, quae pias, pacificasque causas gerentibus, cœlesti retributione im-

ANNO 1482.

penditur, feliciter consequi palmam gloriae merearis. Nos enim sententias, quas rite tuleris, et pœnas inflixeris in rebelles, ratas habebimus, et faciemus Auctore Domino, usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari. Ut igitur praemissa omnia plenius, et efficacius sortiantur effectum, per viscera Misericordiae Dei nostri obsecramus omnes Principes, Duces, Civitatum Communitates, et alios supradictos, Archiepiscopis vero, Episcopis, et Electis Administratoribus, et Abbatibus, caeterisque Ecclesiarum, et Monasteriorum Praelatis, et aliorum Ordinum quorumcunque Prioribus, Praeceptoribus, et Magistris Religionum exemptis, et non exemptis, & Conventibus, ac eorum loca tenentibus, infra limites tibi factae Commissionis consistentibus, in virtute sanctae obedientiae districte præcipimus, quatenus Tibi, aut deputandis a Te circa conclusionem, & observantiam præmissorum, & cuiuslibet eorundem, quotiens eos requiri contigerit, faveant modis omnibus, & assistant, ut per salutare Concordiae ministerium inter ipsas partes refloreant pax, & quies, prout summopere affectamus, ut videlicet nostram, & præfatae Sedis Benedictionem, & gratiam, ab auctore Pacis valeant æternae beatitudinis munera promereri. Datum Romae apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicae millesimo quadringentesimo octuagesimo secundo. Pridie Idus Julii, Pontificatus nostri anno undecimo.

LXXXIX.

1484.

SIXTUS *PP.* IV. *significat Capitulo Rigensi, Archiepiscopatum Rigensem a se cuidam Michaeli nomine Electo Rigensi collatum esse.* Dat. Romæ d. 4. Junii. An. 1484. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

SIXTUS Episcopus Servus Servorum Dei: Dilectis Filiis Capitulo Ecclesiæ Rigensis, Ordinis Militiæ Beatæ Mariæ Theutonicorum Jerosolimitanorum salutem, & Apostolicam benedictionem. Ecclesiæ vestræ per obitum bonæ memoriæ Stephani Archiepiscopi Rigensis, extra Romanam Curiam defuncti, Pastoris solatio destitutæ, de Persona dilecti Filii Michaelis Electi Rigensis, Nobis, & Fratribus nostris, ob suorum exigentiam meritorum accepta, de Fratrum eorundem consilio, authoritate Apostolica duximus providendum, præficiendo eum illi in Archiepiscopum, & Pastorem, ac curam, & administrationem ipsius Ecclesiae sibi in spiritualibus, & temporalibus plenarie committendo, prout in nostris inde confectis Literis plenius continetur. Quocirca Discretioni vestrae per Apostolica Scripta mandamus, quatenus praedicto Electo, tanquam Patri, & Pastori animarum vestrarum humiliter intendentes, ac exhibentes ei obedientiam, & reverentiam debitas, & devotas, eius salubria monita, & Mandata suscipiatis humiliter, & efficaciter adimplere curetis. Alioquin sententiam, quam idem Electus rite tulerit in rebelles, ratam habebimus, & faciemus Auctore Domino, usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari. Datum Romae apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicae millesimo quadringentesimo octuagesimo quarto, Pridie Nonas Jun. Pontificatus nostri Anno tertio decimo.

ANNO 1484.

XC.

1501.

Unio, & Confœderatio inter **ALEXANDRUM** *Magnum Ducem Litvaniæ, &* **VOLTHERUM** *de* **PLETTENBERGK** *Magistrum Livoniæ contra* **IVAN WASILOWICZ** *Magnum Ducem Moschoviæ, ad decennium inita.* Actum in Castro Wexden feria secunda proxima ante Festum Nativitatis Sancti Joannis Baptistæ, Anno 1501. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

In Nomine Sanctæ, & Individuæ Trinitatis, Amen.

Cum post innumeros rerum successus, etiam naturae legibus, iuriumque præceptis abunde constet, humanam inprimis societatem, et benevolentiam esse, a qua quicquid boni, ac felicitatis datum est mortalibus, incessanter emanet, et profluat, nosque proinde ad amicitiam, mutuamque caritatem divinis monitis salubriter invitemur. Ex quo rationi consentaneum est, et persvasum, concordia parvas res crescere, et auctas solide stabiliri, discordia vero maximas et dilabi, et in præcipitium agi. Hinc est, quod Nos **WOLTHERUS** *de Plettenbergk* inclyti Ordinis Militiae Gloriosissimæ Virginis Mariæ Theutonicorum per Livoniam Magister, præhabito inprimis Reverendissimi in Christo Patris, et Domini nostri **MICHAELIS** Sanctæ Rigensis Ecclesiae Archiepiscopi, nec non Reverendorum in Christo Patrum, et Dominorum Episcoporum, Tarba-

ten-

ANNO 1501.

tensis, Oſiliensis, Curoniensis, et Revaliensis Eccleſiarum, eorundemque Dominorum Conſiliariorum maturo conſilio, et conſenſu, una cum noſtri Ordinis Dominis Conſiliariis, et Fratribus, Henrico Wander Bruxxen Lantmarſchalco, Novemaro de Delivick in Vellin, Joanne de Reche, alias de Summeren in Revalia, Joanne Starl, de Horſtera in Jerven, Henrico de Gallen in Soldingen, Veſello de Strimolede in Mariemburg, Euherdo Werminckhuſen in Pernoniwe, Joanne Vincken de Onerberch in Dyneborgh, et Joanne Plater, in Carhnis, Commendatoribus, et Præceptoribus, aliisque noſtris Conſiliariis Spiritualibus, et Sæcularibus, Vaſallis, et Subiectis, animadvertentes, et non ſine gravi animi noſtri mœrore conſiderantes, quomodo Magnus Dux Moſcoviensis IVAN WASILOWICZ, cum ſuae ditioni ſubiectis, confœderatis inſuper cum Tartaris, et cæteris quibusdam Machometicae Sectae Principibus, per inexplebilem impietatis ſuae tyrannidem, infinitas devaſtationes, Sanguinis Chriſtiani crudeliſſimam effuſionem, populorum abductionem in ſervitutem miſerrimam, terrarum iniuſtam occupationem, ſpoliationes, cædes, latrocinia, ſacrilegia, incendia, rapinas, aliasque multiformes iniurias, et iniquas irrogationes, ne dum in noſtris Livoniae partibus, ſeu etiam Sveciæ Regno, verum etiam nunc in Magno Ducatu Litvaniæ, et Dominiis ſibi ſubiectis, contracti tamen, iuratique Fœderis Induciarum, ſive Treugarum decennalium nobiſcum, et amicitiæ cum Terris prædictis penitus immemor, hoſtiliter exercens, plane ſatagat, paret, et ſuggerat, in dies magis, ac magis Sacroſanctam Romanæ, et Latinæ Eccleſiæ Religionem, in ſuam Schiſmaticam perfidiam in his finibus, quod abſit, inhumaniter convertere, et tam immenſo Terrarum noſtrarum, ac Chriſtianae fidei periculo, prout merito debemus, pro viribus obviare cupientes, curaque diligenti perpendentes, quod tam pervigil zelator Chriſtiani nominis Sereniſſimus Princeps Dominus ALEXANDER Magnus Dux per Litvaniam, ex debito eiusdem noſtrae Religionis, et zelo iuſtitiae in tantis periculis ſine auxilio ſit minime deſerendus, operæ pretium duximus, et nobis conſultum viſum eſt, quomodo Romanae inprimis Sacroſanctae Religionis defenſioni, et noſtris Dominiis provideremus, novam quandam Unionem, Ligam, ſeu Fœdus amicitiae contrahere, facere, inire, et concludere, præſentibusque contrahimus, facimus, inimus, et concludimus cum eodem Sereniſſimo Principe Domino ALEXANDRO Magno Duce Litvaniae, ac Terrarum Samogitiæ, Ruſſiæ etc. Domino, et Hærede præfato, nec non cum omnibus ſuis Conſiliariis Spiritualibus, et Sæcularibus, videlicet Reverendis, Magnificis, Generoſis, Strenuis, et Nobilibus, Alberto Epiſcopo, Nicolao Radziwiłowicz Palatino Vilnenſi, et Magni Ducatus Litvaniae Cancellario, Joanne de Zabrezie Palatino Trocenſi, et Magni Ducatus eiusdem Marſchalco ſupremo, Alexandro Jurgiewicz Caſtellano Vilnenſi, et Capitaneo Grodenſi, Staniſlao Janowicz Capitaneo Samogitienſi, et Caſtellano Trocenſi, Simone Jurgiewicz Capitaneo Novogrodenſi, et Campi Ductore Ducatus eiusdem, Nicolao Mikołaiewicz Suppincerna, et Capitaneo Bielſcenſi, Alberto Gaſtoldowicz, Staniſlao Pitkowicz Capitaneo Breſtenſi, Januſio Alexandrowicz Inciſore, et Tenutario Słonimenſi, Staniſlao Janowicz Żabrzezinſki Capitaneo Braſlavienſi, Georgio Ilinicz Tenutario Lidenſi, et Mareſchalco Domini Magni Ducis, Michaele Glinſki Marſchalco Curiae Magni Ducis, Alberto Kleczko Capitaneo Kownenſi, Bartoſſio Zaborowicz Mareſchalco eiusdem Domini Magni Ducis, Alexandro Szotkowicz, Petro Olechnowicz Magiſtro Coquinae Domini Magni Ducis, Fietko Chreptowicz Vice-Theſaurario Domini Magni Ducis, Nicolao Gwigiłowicz Magiſtro Coquinae Curiae Domini Magni Ducis, & Nicolao Narbutowicz, una cum omnibus aliis Epiſcopis, Prælatis, Palatinis, Baronibus, Nobilibus, & Subditis Domini Magni Ducis prædicti, & toto Ducatu Litvaniæ, ſibique ſpectantibus Terris, & Dominiis, contra, & adverſus expreſſum IVAN WASILOWICZ Ducem Moſcovienſem modernum, & eius Succeſſores, ſibique adhærentes Ruthenos, & adiutores omnes, hoſtes Livoniae, & Litvaniae Dominiis, eandemque Ligam, & Fœdus, ut præmittitur, per præſentes contrahentes, facientes, & ineuntes, eam firmiter obſervare volumus, & promittimus ad decennium, & tunc, vel ulteriorem huiusmodi Ligam, vel perpetuam firmabimus, prout Nobis, & præfato Sereniſſimo Domino Magno Duci, cum ſuis Conſiliariis, aut noſtris, ex utraque parte Succeſſoribus viſum fuerit, vel prout belli, aut Pacis tempus tunc expoſcet. Vt autem iſta Unio prædicta, & Confœderatio eo diligentius obſervetur, per Articulos infraſcriptos eſt ordinata. Inprimis Nos VOLTHERUS *de Plet-*

ANNO 1501.

ANNO 1501.

Plettenbergk Magiſter per Livoniam, una cum Dominis Conſiliariis noſtris praeſcriptis, volumus, & promittimus ſtante tempore huiusmodi Ligae conditiones Belli, aut Pacis nullas attentare cum Duce expreſſo Moſcovienſi, ſine conſenſu, & voluntate Sereniſſimi Domini Magni Ducis præfati, & ipſius Conſiliariorum. Si vero contingeret Nos aliquas Treugas Pacis cum expreſſo Duce Moſcovienſi attentare, illud inſimul, & in ſolidum cum voluntate, & Conſilio præfati Sereniſſimi Domini Magni Ducis Litvaniae promittimus, & volumus facere per communes ex utraque parte Oratores, & Nuntios, eademque Legatione, & Literis eadem Pacta Pacis, eodem vigore, & tenore, aut quomodo videbitur uniformiter firmando. Sed cum Nobis occaſio, & neceſſitas bellandi incubuerit, prout iam incumbit, tunc Nos præfato Sereniſſimo Domino Magno Duci aptum, & poſſibile tempus dare, & aſſignare volumus, & debemus, in quo Copias ſuas accumulare, & ordinare poſſit, ita quod ſub uno, & eodem tempore, ex utraque parte, et ex his Terris Livoniae, & ex Ducatu Litvaniae Copiae, ſeu Exercitus hominum in Dominia Ducis Moſcovienſis ingrediantur. Si autem Dux Moſcovienſis citius Livoniam, vel Litvaniam invaſerit, quam huiusmodi omnes Copiae, ut præmiſſum eſt, congregarentur, pro tempore mutuo inter ſe recepto, tunc aggreſſa per eum Terra, & moleſtata, illud alteri celeriter ſignificare debebit, & tunc ſine mora Pars altera viciſſim invadere debet, & tenebitur Terram Moſcovienſem, vel ſibi adiacentem, & tam diu bello agere, quousque moleſtata, & oppreſſa per hoſtes Terra huiusmodi auxilio Confœderationis liberaretur. Huiusmodi autem auxilia fieri debent ex utraque parte propriis impenſis, & quod abſit, damnis quibuscunque, fideliter, & ſincere. Quod ſi felici Marte, favente Deo altera Partium huiusmodi Ligae, Terram Moſcovienſem invadens, ibidem Dominia aliqua, Caſtra, aut Oppida obtinuerit, illa ſibi uſurpare, & obtinere poterit, & debebit, niſi fortaſſis mutua potentia, impenſis, et communi bello aliquid acquiſitum, et occupatum fuerit, tunc tale acquiſitum ſecundum labores, et impenſas uniuscuiusque Partis, absque praeiudicio, amicabiliter ſortiri debet, et tenebitur. Si vero aliqua Dominia, Caſtra, vel Oppida ipſius Ducis Moſcovienſis ſe ſponte alteri Partium prædictarum ſubiicere voluerint, extunc una Pars ſine ſcitu, et conſenſu alterius Partis, huiusmodi ſuſcipere non debebit. In præſcriptis vero Tractatibus, et belli negotiis contra Ruthenos, nulla Pars excuſare ſe debebit aliqua neceſſitate, caſu, vel cauſa, ſeorſim a Ruthenis manendo. Excepto tamen ſi fortaſſis aliqua inopina occaſione, quod Deus avertat, et nequaquam ſperatur, Terrae Ordinis noſtri per Pruſſiam, vel Livoniam, ab aliis ſuis adverſariis, quam ipſis Ruthenis hoſtiliter invaderentur, tunc neceſſitate huiusmodi urgente laborare oporteret propter Treugas Pacis cum Ruthenis, etiamſi tales aliquomodo inconvenientes eſſent, cum Terrae Ordinis noſtri, in ſuis neceſſitatibus ſe invicem deſerere non poſſint. Caſu autem interveniente, quod abſit, quod Nos, aut expreſſus Sereniſſimus Dominus Magnus Dux Litvaniæ, ante expletum tempus huiusmodi confœderatae Ligae ab hac vita diſcederemus, tunc non impedientibus obitibus noſtris, Domini Prælati, Lantmarſchalcus, Præceptores, Commendatores, Conſiliarii prædicti, et generaliter omnes ſubditi noſtri, et ſimiliter Domini Epiſcopi, Palatini, Barones, Prælati ſpirituales, et ſæculares, Capitanei, Conſiliarii, et generaliter omnes ſubditi, ex utraque parte obligati erunt viciſſim alteri Parti ad tenendum, obſervandum, et effectualiter explendum omnes, et ſingulos Articulos præſentis Ligae, Confœderationis, et Amicitiae contractae. Volumus inſuper, ut vigore præſentis Ligae, Literis perpetuae Pacis, inter expreſſas Terras Ordinis noſtri per Pruſſiam, et Livoniam, et Magnum Ducatum Litvaniae prædictum, nihil præiudicetur. Quod autem tangit Limites inter Terras expreſſi Ordinis noſtri Livoniae, et Magnum Ducatum Litvaniae, tempore opportuniori, et pacatiori ordinabimus, et mittemus Commiſſarios noſtros idoneos, et legales, qui una cum Commiſſariis Sereniſſimi Domini Magni Ducis Litvaniae ad hoc per eum deputatis, amicabiliter agent, iuxta tenorem Literarum perpetuae Pacis, per quos ex utraque parte Commiſſarios diſſenſiones hincinde ſuper Limitibus prædictis, ut decet, ſopientur. Vt igitur huiusmodi Unio, Liga, et Confœderatio tanto ſtudio, ut præmiſſum eſt, contracta, inita, et firmata, poſſit, et valeat ab utraque parte ſincerius cuſtodiri, et obſervari, promittimus in verbo noſtro veriori pro Nobis, et noſtris Succeſſoribus bona fide, attente, et fideliter, absque dolo, et fraude, corporali ſuper id præſtito iuramento, hanc Ligam, Amicitiam, et Confœderationem in omnibus ſuis punctis,

ANNO 1501.

Anno 1501.

ctis, et articulis, ut expreſſum eſt, tenere, et inviolabiliter obſervare, neque ei quovis modo contraire. In quorum omnium, et ſingulorum robur, et firmitudinem maiorem, Sigillum noſtrum una cum Maieſtatis Sigillo, Reverendiſſimique Domini Archiepiſcopi prædicti, et Sigilla Conſiliariorum noſtrorum expreſſorum, nec non quorundam aliorum Domini Archiepiſcopi præfati Conſiliariorum, et cæterorum ſubditorum noſtrorum ſunt appenſa. Datum, et Actum in Caſtro Ordinis noſtri *Wexden*, feria ſecunda proxima ante Feſtum Nativitatis Sancti Joannis Baptiſtæ. Anno Domini milleſimo quingenteſimo primo. *Originales repoſitæ ſunt in Caſtro Trocenſi ſub cura Theſaurarii Terreſtris.*

XCI.

1502.

Tranſumptum Literarum Concilii Baſilienſis, quibus Epiſcopo Raceburgenſi, nec non Tarbatenſis, & Colbergenſis Eccleſiarum Præpoſitis mandat, ut Archiepiſcopum Rigenſem, Præpoſitum, Decanum &c. in bonis, ac poſſeſſionibus ad eos pertinentibus conſervent. Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.

Reverendiſſimis ac Reverendis in Chriſto Patribus, ac Dominis, Dominis Almariensis, Inſignium Colomensis, Magdeburgensis, Bremensis, et Gneſnenſis Archiepiſcopis, nec non Traiectenſis, Monaſteriensis, Halberſtadensis, Hildeſemensis, Caminensis, Verdensis, Swernensis, Paderbornensis, Mindenſis, Oſnaburgensis, Merſeburgensis, Nauemburgensis, Miſnensis, Wratiſlavienſis, Lubicensis, Tarbatensis, Oſilienſis, Curoniensis, Revaliensis, Warmienſis, Sambiensis, Pomeſaniensis, Wladiſlaviensis, ac Wilnensis, Eccleſiarum Epiſcopis, ſeu Adminiſtratoribus, eorumque, ſeu cuiuslibet ipſorum in ſpiritualibus, et temporalibus, Vicarriis, et Officialibus Generalibus, Venerabilibusque, ac Circumſpectis Viris, et Dominis earundem Eccleſiarum tam Metropolitanarum, quam Cathedralium, nec non Collegiatarum Beatae Mariae Himburgenſis, Bremensis, et Sancti Blaſii Brunſvicenſis, Hildeſemensis Diœceſis, ac Sancti Sebaſtiani, Sancti Nicolai Veteris, et Sanctorum Petri, et Pauli Novae Civitatis Magdeburgenſis, Sanctique Bonifacii, ac Sancti Pauli Halberſtadensis Eccleſiarum, et Sancti Nicolai Stendalienſis, Halberſtadensis Diœceſis Præpoſitis, Decanis, Archidiaconis, Scholaſticis, Cantoribus, Theſaurariis, Cuſtodibus, Canonicis, et Perſonis iurisdictionis Apoſtolicae capacibus, cuiuscunque dignitatis, ordinis, vel conditionis, aut præeminentiae exiſtant, quibuscunque nominibus cenſeantur, aut quacunque præfulgeant dignitate. Nec non Venerabilibus, ac Religioſis Monaſteriorum in Valkenoa Tarbatensis, et in Padis Revalienſis Diœceſis Abbatibus, Prioribus, ſeu Præpoſitis, omnibusque, et ſingulis aliis ſupradictis communiter, et diviſim. Joannes Dei, et Aopoſtolicae Sedis gratia Raceburgenſis Eccleſiae Epiſcopus, Judex delegatus Jurium, Privilegiorum, Libertatum, rerum et bonorum Reverendiſſimi in Chriſto Patris, ac Domini Archiepiſcopi, Venerabiliumque, ac circumſpectorum Virorum Dominorum Præpoſiti, Decani, et Capituli Sanctae Rigensis Eccleſiae, nec non eiusdem Eccleſiae, et Diœceſis totius Cleri, pro tempore exiſtentium authoritate Sacroſanctae Synodi Baſiliensis in Spiritu Sancto legitime congregatae, Vniverſalem Eccleſiam repreſentantis cum clauſula, *quatenus vos duo, aut unus veſtrum* ſpecialiter deputatus, Salutem in Domino ſempiternam, ac noſtris imo verius dictae Synodi, et Divinis obedire mandatis. Literas eiusdem Sanctae Synodi Generalis Nobis nuper pro parte præfatorum Reverendiſſimi Domini Archiepiſcopi, Præpoſiti, Decani, Capituli, et Cleri præſentatas, cum Bulla plumbea in cordula canapea ſubimpendente bullatas, ſalvas, ſanas, ac integras, non vitiatas, non cancellatas, vel abraſas, ſed omni prorſus vitio, ac ſuſpicione carentes cum ea, qua decuit, reverentia noveritis nos recepiſſe, huiusmodi ſub tenore.

Anno 1502.

Sacrosancta Generalis Synodus Basiliensis, in Spiritu Sancto legitime congregata Vniverſalem Eccleſiam repræſentans, Venerabili Epiſcopo Raceburgenſi, et dilectis Eccleſiae Filiis Tarbatenſi, et Beatae Mariae Colbergensis, Caminenſis Diœcesis, Eccleſiarum Præpoſitis Salutem, et Omnipotentis Dei Benedictionem. Sane lamentabilis querela pro parte Venerabilis Archiepiſcopi Rigensis, et dilectorum Eccleſiae Filiorum Præpoſiti, Decani, et Capituli Eccleſiae, ac Vniverſi Cleri Civitatis, et Diœcesis Rigensis nuper nobis exhibita continebat, quod nonnulli iniquitatis filii, a quorum oculis timor Dei abſceſſit, nonnullos cenſus, reditus, terras, Civitates, Villas, Caſtra, aliaque bona mobilia, et immobilia ſpiritualia, et temporalia

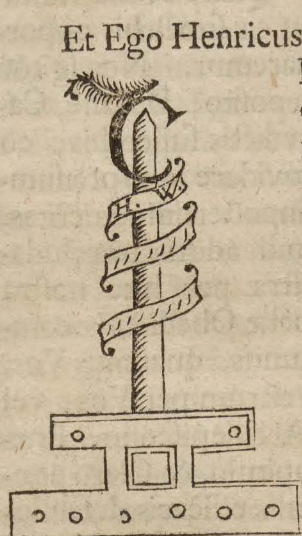
Anno 1502.

lia ad ipſos communiter, et diviſim ſpectantia occupare, et detinere, ipſisque, ſeu cuilibet ipſorum ſuper præmiſſis multiplices moleſtias, & iniurias irrogare præſumpſerunt hactenus, & indies præſummere non verentur. Quare Nobis humiliter ſupplicarunt, ut eis ſuper his opportune providere dignaremur. Nos igitur Archiepiſcopo, Præpoſito, Decano, Capitulo, & Clero prædictis ſuper his, eo volentes remedio providere, quo præſumptorum huiusmodi inpoſterum temeritas, & ſimilia committendi aditus præcludatur, Diſcretioni veſtræ per hæc noſtra Scripta in virtute Sanctæ Obedientiæ committimus, & mandamus, quatenus Vos, vel duo, aut unus veſtrum per Vos, vel alium, ſeu alios, Archiepiſcopo, Præpoſito, Decano, Capitulo, & Clero præfatis, & eorum ſingulis efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentes, non permittatis eos ſuper præmiſſis, & quibuscunq; aliis bonis, & iuribus ad ipſos, & eorum quemlibet ſpectantibus, ab eisdem præſumptoribus, vel quibuscunque aliis perſonis cuiuscunque etiam præeminentiæ, ſtatus, aut conditionis fuerint, indebite moleſtari, aut eis gravamina, vel damna, ſeu iniurias irrogari, facturi ipſis, & eorum cuilibet, cum ab eis, vel eorum aliquo ſuper hoc fueritis requiſiti, de prædictis perſonis, vel aliis ſuper reſtitutione huiusmodi iurium, bonorum, redituum, & proventuum, Terrarum, Civitatum, Villarum, Caſtrorum, & aliorum quorumcunque bonorum mobilium, & immobilium, nec non quibuscunque moleſtiis, iniuriis, atque damnis præſentibus, & futuris, in illis videlicet, quæ requirunt iudicialem indaginem, ſummarie de plano ſine ſtrepitu, & figura iudicii, ſola facti veritate inſpecta; in aliis vero, prout qualitas exegerit, iuſtitiæ complementum, non obſtantibus tum felicis recordationis Bonifacii Papæ Octavi, quibus cavetur, ne aliquis extra ſuam Civitatem, vel Diœceſim, niſi in certis exceptis caſibus, & in illis ultra unam dictam a fine ſuæ Diœceſis ad iudicium evocetur, ſeu quod iudices a ſe deputati extra ſuam Civitatem, & Diœceſim, in quibus deputati fuerint, contra quoscunque procedere, aut alii, vel aliis vices ſuas committere, ſeu aliquos ultra unam dictam a fine Diœceſis eorundem trahere non præſumant, ac de duabus dictis in Concilio Generali, quam aliis quibuscunque Conſtitutionibus Apoſtolicis, tam de iudicibus, quam de perſonis ultra certum terminum ad iudicium non vocandis, aut aliis editis, quæ veſtræ poſſent in hac parte iurisdictioni, vel poteſtati, eiusque libero exercitio quomodolibet obviare, ſeu de aliquibus communiter, vel diviſim, quacunque authoritate ſit indultum, quod excommunicari, ſuſpendi, vel interdici non poſſint per Literas quascunque, non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Cæterum volumus, & decernimus per Præſentes, quod a data Præſentium ſit vobis in præmiſſis omnibus, & eorum ſingulis ceptis, & non ceptis præſentibus, & futuris perpetuata poteſtas, & iurisdictio attributa, ut eo vigore, eaque firmitate poſſitis in præmiſſis ceptis, & non ceptis, præſentibus, & futuris pro prædictis procedere, ac ſi ſupradicta omnia, & ſingula coram vobis cepta fuiſſent, & iurisdictio veſtra in præmiſſis per citationem, vel modum alium perpetrata legitime extitiſſet, Conſtitionibus contrariis non obſtantibus quibuscunque, contradictores, & rebelles per Cenſuram Apoſtolicam appellatione poſtpoſita compeſcendo, invocato ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſæcularis, præſentibus, perpetuis futuris temporibus duraturis. Datum Baſileæ decimo ſexto Kalendas Januarii Anno a Nativitate Domini milleſimo quadringenteſimo triceſimo quarto. Nos vero Joannes Epiſcopus, & Delegatus antedictus, noſtris, & Eccleſiæ noſtræ, aliisque pluribus negotiis plurimum praepediti, ita, quod cauſis, & negotiis dictorum Dominorum Reverendiſſimi Archiepiſcopi, Præpoſiti, Decani, Capituli, ac univerſi Cleri Civitatis, & Diœceſis Rigenſis, aut ſingularum perſonarum iuxta Literas præinſertas commode nequeamus intendere, ideoque de legalitate, & induſtria Veſtrarum Reverendiſſimarum, ac Reverendarum Paternitatum, veſtrorumque Venerabilium Virorum Dominorum, quibus præſentes noſtræ Literæ communiter, vel diviſim diriguntur, ad plenum, prout poſſumus, merito confidentes, Authoritate Nobis conceſſa, Vobis, & unicuique veſtrum, dummodo Præſentibus requiſiti fueritis, in univerſis, & ſingulis eorum cauſis, & negotiis, ipſosque, ſeu eorum alterum concernentibus, contra etiam quoscunque, cenſus, reditus, Terras, Civitates, Villas, Caſtra, aliaque bona mobilia, & immobilia, ſpiritualia, & temporalia ad ipſos Dominum Archiepiſcopum, Præpoſitum, Decanum, Capitulum, ſeu univerſum Clerum communiter, vel diviſim ſpectantia occupantes, & detinentes, ac quoscunque iniuriatores alios, quibuscunque nominibus cenſeantur, aut quacunque præfulgeant dignitate, in hac parte Authoritate noſtra ſubdelegandos, ac

ANNO 1502.

deputandos duximus, vicesque noſtras ipſis, & eorum cuilibet coniunctim, & diviſim committendum duximus, prout ſubdelegamus, deputamus, ac committimus in Dei Nomine per Præſentes, donec eas ad Nos duxerimus revocandas, ſupplicantes nihilominus, & in Domino hortantes, Vobis, & veſtrum cuilibet in virtute Sanctæ Obedientiæ, & nihilominus ſub excommunicationis pœna diſtricte præcipientes mandamus, quatenus Vos Domini Subdelegati præfati, Reverendiſſimo Domino Archiepiſcopo, Præpoſito, Decano, Capitulo, totiq; Clero Civitatis, & Diœceſis Rigenſis in huiusmodi eorum cauſis, & negotiis, prout ſuper hoc fueritis requiſiti, ſeu alter veſtrum fuerit requiſitus, ita tamen, quod in his exequendis unus veſtrum alterum non expectet, nec alter pro alio ſe excuſet, faciatis, & exhibeatis, ac quilibet veſtrum faciat, & exhibeat ob reverentiam dictæ Synodi Baſilienſis, in Spiritu Sancto legitime congregatæ, debitæ iuſtitiæ complementum, cum intimatione, quodſi Vos contigerit ſuper præmiſſis, aut eorum aliquo procedere, ſuper quo omnimodam Vobis poteſtatem reſervamus. Per hoc autem non intendimus, neque volumus huiusmodi noſtram Commiſſionem, ſive Subdelegationem in aliquo revocare, niſi de revocatione ipſa ſpecialem, & expreſſam fecerimus in noſtris Literis mentionem, quodque etiam per præſentem noſtram Commiſſionem, ſive Subdelegationem nolumus, neque intendimus noſtris in hac parte Collegis in aliquo præiudicare, quominus ipſi, & eorum quilibet, huiusmodi noſtra Commiſſione, ſive Subdelegatione ſemper ſalva, poterint, & valeant, & eorum quilibet poterit, & valeat dicta Authoritate procedere, quandocunque ipſis, ſeu eorum cuilibet id viſum fuerit expedire. In quorum omnium, & ſingulorum fidem, & teſtimonium præmiſſorum, præſentes noſtras Literas, ſive præſens publicum Subdelegationis Inſtrumentum exinde fieri, & per Notarium Publicum, Scribamque noſtrum infraſcriptum exinde ſubſcribi, & publicari mandavimus, noſtraque Sigilli iuſſimus, & fecimus appenſione communiri. Datum, & Actum Raceburg apud Eccleſiam noſtram, in Curia habitationis noſtræ, ſub Annò a Nativitate Domini milleſimo quingenteſimo ſecundo, Indictione quinta, die vero Lunæ decima octava Menſis Julii, Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris, & Domini noſtri, Domini ALEXANDRI Divina Providentia Papæ Sexti, Anno nono. Præſentibus ibidem Venerabilibus, & egregiis Viris, & Dominis Joanne Langeſchan Decano Swernenſi, ac Alberto Mache Priore Eccleſiæ Raceburgenſis, Sacrorum Jurium Divinorum, Humanorumque Doctoribus, Teſtibus ad præmiſſa vocatis.

Et Ego Henricus Weſtwell Clericus Raceburgenſis Diæceſis, Sacra Imperiali Authoritate Notarius.

Quia huiusmodi Literarum prædictarum præſentationi, & receptioni, ac Subdelegationi, omnibusque aliis, & ſingulis, dum ſic, ut præmittitur, fierent, & agerentur, una cum prænominatis teſtibus præſens interſui, eaque omnia, & ſingula ſic fieri vidi, & audivi, ac in notam ſumpſi; Ideoque hoc præſens publicum Inſtrumentum, manu aliena, me aliis præpedito negotis fideliter ſcriptum, & ingroſſatum exinde confeci, ſubſcripſi, & publicavi, & in hanc publicam Formam Inſtrumenti redegi, Signoque, nomine, & cognomine meis ſolitis, & conſvetis, una cum præfati Reverendi Patris, & Domini, Domini Epiſcopi Judicis delegati appenſione ſigilli ſignavi. In fidem, & teſtimonium omnium, & ſingulorum præmiſſorum rogatus, & requiſitus-

XCII.

1502.

Literæ ALEXANDRI *Regis Poloniæ ad Magiſtrum Livoniæ, de negotio Pacis ineundæ cum Duce Moſcoviæ.* Dat. Vilnæ d. 7. Decemb. An. 1502. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

ALEXANDER Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, &c- Magnifice, & Venerabilis Domine, Amice Nobis dilecte. Quamvis non dubitemus, quia ex Reſponſo noſtro per Nos Generoſo, & Strenuiſſimo Joanni Hildorff ad veſtram Charitatem dato, ſuper Legatione nuper ad Nos perorata, intellexit Veſtra Charitas quibus reſpectibus movemur ad conditiones Pacis, & pro Nobis, & pro Veſtra Charitate cum Moſcoviæ Duce, tamen etiam in præſentiarum eorundem memorabimur. Et cum Sanctiſſimus Dominus noſter Papa Nos hortetur, ut Pacem habere velimus, cuius gratia Sanctitas Sua

ANNO 1502.

Speciales Breves, & Nobis, & Duci Moſcoviæ Literas porrexit, Reverendiſſimoque in Chriſto Patri Domino PETRO Cardinali *Regino* ad Hungariæ, Poloniæ, & Bohemiæ Regna, ac ad Principatus Litvaniæ, Pruſſiæ, Livoniæ, & Moſcoviæ, &c. de Latere Legato, & Sereniſſimo Domino Hungariæ, & Bohemiæ Regi, Germano noſtro, cuius Serenitatem ad id perſvaſam accepimus ex parte Sedis Apoſtolicæ, & per Literas, & per Nuntios perſvadendo ad pacem, ſeu ſufferentias pacis cum Duce prædicto. Cumq; Nuntius apud Nos egiſſet cum Literis brevibus Sedis Apoſtolicæ, ac Credentiis Dominorum Regis, & Legati eorundem, Moſcoviam verſus profectus, illud tandem Nuntius ipſe a Nobis obtinuit, quia decreturi eramus noſtros poſt eum Oratores, una cum Veſtræ Charitatis Oratoribus. Inſuper accedebat Conſiliariorum Ducis Moſcoviæ perſvaſio Conſiliariis noſtris Magni Ducatus Litvaniae ſcripta ad pacem aequis conditionibus faciendam- Certi etiam contigerant hac tempeſtate eventus in Regno noſtro non minus ſuper id ducentes Nos rationabiliter, prout eosdem eventus Joannes Hildorff ex Nobis intellexit, & Veſtrae Charitati relaturus erat, quapropter adhortationibus, perſuaſionibusque illis conſentientes, Nos in ea re Sedi Apoſtolicae benevolos exhibuimus, credentes iſtud Veſtrae Charitati non ingratum futurum, quandoquidem nihil velimus in ea re, niſi id, quod Nobis, ſimul quoque Charitati Veſtrae, & utile, & honeſtum eſſet. Credimus etiam Veſtram Charitatem iſtarum rerum notitiam accepiſſe ab eodem Joanne Hildorff ſic, ut geſtae ſunt, utque a Nobis reſponſum habuit, quarum non fuiſſemus memorati, Praeſentium ſerie, niſi expectaſſemus Veſtrae Charitatis aviſamentum. Sic enim eſt, quia Veſtra Charitas ſignificatura erat Nobis, ſi ſuos decretura eſſet Oratores cum noſtris Moſcoviam ituris, quos quidem ſperavimus venturos, nec intelligimus impediri aliqua indignitate rei proceſſuum huiusmodi, nam ex noſtro, & Veſtrae Charitatis arbitrio dependent conditiones ſuſcipiendae pacis, ideo mirati ſumus, cur uſque in praeſens ſuam Nobis non denuntiavit voluntatem- Noſtri enim Oratores in ſpem aliorum ex parte Veſtrae Charitatis venturorum profecti ſunt hinc, & pro Feſto Epiphaniarum conſtituentur, in Smolenſko cum Mandatis, omnia faciendi, quae Nobis, & Veſtrae Charitati honeſta, utiliaque eſſent. Quoniam autem Oratores noſtri, & Nos ipſi intelligere non poſſumus, quid ad partem Veſtrae Charitatis obſervandum eſſet, ſed ipſa ſuos informatura eſt Oratores, quid pro parte Veſtrae Charitatis concludi debeat, idcirco Veſtram Charitatem de eodem Oratorum noſtrorum tranſitu neceſſario aviſatam efficimus. Velit itaque ipſa ſuos Oratores decernere, & inſtruere ſic, ut cum noſtris in Smolenſko conveniant, mutuisque conſiliis Nuntio illi, Apoſtolicae Sedis nomine medianti, tantum intendant, tantumque tractent, & agant ſecum, quantum videbitur & utile, & honeſtum Nobis, ac Charitati Veſtræ, iſtud ſibi ipſi Charitas Veſtra perſvaſum habitura, quia Oratores noſtri non aliter mutuis quibuscunque conſiliis connexis proſequuturi erunt Tractatus, quam ſic, ut nihil facturi eſſent absque ſcitu, & arbitrio Oratorum Charitatis Veſtræ, prout etiam iſte tabellarius noſter Gabriel referet Charitati Veſtræ, cui dare velit fidem noſtro nomine. Cæterum ſciat Charitas Veſtra, noſtras armorum gentes his diebus munitionem Popowagora, quod latino intelligitur ſermone, Mons Presbyteri, ſub hoſtibus gravibus intercepiſſe, Moſkos fugæ præſidio conſuluiſſe tunc ſaluti, ſed non abſque interitu multorum. Nondum tamen certi ſumus quo ordine, & quanti cecidere utrinque, ſed certum eſt noſtros evaſiſſe victores, &c. bene ſperamus rebus noſtris, opitulante Dco, Nos in omnem eventum id proſecuturos, quod placet Sanctiſſimo Domino noſtro Papæ. Charitas Veſtra bene valeat, Datum Vilnæ ſeptima Decembris Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſecundo, Regni vero noſtri primo.

XCIII.

1505.

Deſignatio Commiſſariorum cum plena poteſtate, ad conſtituendos Limites inter Magnum Ducatum Litvaniæ, & Terras Livoniæ. Datum Grodnæ in Conventione Generali feria ſecunda infra Octav. Nativ. Domini, An. 1505. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

ALEXANDER Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Samogitiæque Dominus, & Hæres &c. Ad univerſorum deducimus notitiam per Præſentes. Quomodo cupientes fines limitum, & granicierum Magni noſtri Ducatus Litvaniæ pacatos reddere, omniumque diſplicentiarum, & iniuriarum materias, ac fomites diſſenſionum inter Nos, & ſubditos noſtros ex

Anno 1505.

una, ac Venerabilem, & Magnificum Dominum Valterum de Plettenberg Magistrum Livoniæ fincere Nobis dilectum, subditosque ipsius earundem granicierum occasione, partibus ab altera exortas, & indies emergentes suffocare, volentesque, ut granicies ipsae ad finem bonum, & amicabilem deducantur, dissensionesque ipsarum occasione quocunq; modo subortæ sopiantur, & extinguantur, ac iustitia subditis utrisque æquo libramine ministretur, omnibus melioribus modo, via, iure, causa, & forma, quibus melius, & efficacius fieri poterit, matura inter Nos deliberatione præhabita, ac de consilio Consiliariorum nostrorum spiritualium Prælatorum, & saecularium Ducum, Baronum, Procerum, & Nobilium fecimus, constituimus, curavimus, ordinavimus, & deputavimus, Praesentibusque facimus, constituimus, creamus, ordinamus, & deputamus nostros certos, veros, & legitimos Commissarios, Procuratores, Actores, Factores, Nuncios speciales infrascriptos Magnificos videlicet, & Generosos, Stanislaum Hlebowicz Palatinum Polocensem, Albertum Martini Gastoltowicz Pincernam Magni Ducatus nostri Litvaniae, Capitaneum Novogrodiensem, Albertum Narbutowicz Vexilliferum Curiae nostrae in Jaswiony, Janussium Koszscewicz Gladiferum nostrum, in Badunia Tenutarios, & Venerabilem Magistrum Adam de Cothra, Canonicum Sandomiriensem Secretarium nostrum, sinceros, & fideles nostros dilectos Consiliarios, & eorum quemlibet in solidum, de quorum legalitatis industria, peritia, & aequitate singularem obtinemus fiduciam, dantes, conferentes, & concedentes ipsis, & eorum cuilibet plenum mandatum, & omnimodam potestatem, facultatem, & authoritatem, cum Venerabilis, ac Magnifici Domini Valteri Magistri Livoniae praefati Commissariis, Consiliariis, Nuntiis, Factoribus, seu Procuratoribus ad locum solitum Kurczmy vulgariter nuncupatum pro Octava Epiphaniae Domini proxime instantis termino assignato conveniendi, ac cum ipsis tractandi, & consulendi, granicies quoque, & limites inter Dominia videlicet Magnum Ducatum Litvaniae nostrum ab una, & Terram Livoniae praedictam parte ab altera innovandi, reformandi, meliorandi, prosequendi, continuandi, faciendi, disponendi, & ordinandi, ac Terras Dominiorum praedictorum limitandi, in ipsisque scopulos, colliculos, fossatas, & monticulos sipandi, locandi, & erigendi, signa quoque in arboribus, sylvis, boris, & nemoribus, lacubus, fluviis, fluminibus, stagnis, & aquis, ac locis quibuscunque incidendi, ponendi, figendi, & statuendi, pro iniuriis, damnis, & violentiis illatis iustitiam administrandi, causas decidendi, & diffiniendi, pro eisdem Pacem, & Concordiam perpetuam firmandi, faciendi, aliaque omnia, & singula faciendi, tractandi, decernendi, ordinandi, & disponendi nostro nomine, ac concludendi, quae in praemissiis, & circa ea fuerint necessaria quomodolibet, & opportuna, & quae Nos ipsi tractare, facere, & ordinare possemus, si praesentialiter interessemus- Volentes ratum, gratum, atque firmum tenere, & inviolabiliter observare, quicquid per dictos nostros Commissarios, & Procuratores actum, factum, ordinatum, & conclusum fuerit, tenore praesentium mediante in perpetuum. Harum, quibus Sigillum nostrum Magni Ducatus Litvaniae, quo utimur, Praesentibus est subappensum, testimonio Literarum. Datum Grodnae in Conventione Generali Feria secunda infra Octavas Nativitatis Domini, Anno millesimo quingentesimo quinto, Regni vero nostri Anno quinto.

XCIV.

1506.

Prohibitiones oppignorationum Domorum, a Civibus Rigensibus Archiepiscopo, & Capitulo Rigensi fieri solitarum, inposterum per Archipræfectum, & Consulatum Civitatis Rigensis non esse faciendas.

In Nomine Domini Amen.

Per hoc præsens publicum Instrumentum cunctis pateat evidenter, & sit notum: Quod anno a Nativitate Domini millesimo quingentesimo sexto, Indictione nona, die vero vicesima octava Mensis Junii, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & Domini, Domini Julii Divina Providentia Papæ II. anno tertio. Cum in quadam communi dieta, & congregatione Prælatorum Patriæ Livoniae, quam dum Reverendissimus in Christo Pater, & Dominus, Dominus Michael Sanctae Rigensis Ecclesiae Archiepiscopus, ac Livoniae, Prussiae, Estoniae, &c. ac aliarum Terrarum Metropolitanus, & Princeps certis rationalibus, & causis Ecclesiae, & Provinciæ suæ utilitatem, commodum, & Pacem concernentibus, præfinivisset, & conscripsisset, ac eandem dietam cum Reverendis Patribus, & Dominis Gerardo Tar-

Anno 1506.

batensi, Joanne Osiliensi, & Henrico Curoniensi Episcopis præsentibus, una cum eorundem Dominorum Prælatis, Nobilibus, ac subditis infrascriptis in eorum propriis personis de unanimi voluntate, & consensu, in Castro Ecclesiæ suæ Lanzel solenniter celebraret. Fuit inter alia proposita, exhibita, atque producta retroscripta subdelegatio Judicum, cum insertione Conservatoriæ, Reverendissimi Domini Archiepiscopi Rigensis, ac Generalis Cleri Civitatis, & Diœcesis Rigensis, eisdem a Sacrosacncto Concilio Basiliensi, gratiose concessa. Quae de mandato dictorum Dominorum diligenter lecta, & auscultata, sanaque, & integra Sigillo Reverendi Patris Domini Joannis Episcopi Raceburgensis, ut dictum fuit, sigillata omnis suspicionis expers, iidemque Domini Episcopi, & Prælati, & quilibet eorum in solidum pro iustitia ministranda requisiti in præsentia circumspectorum Dominorum Gerardi Hulsther Archipræfecti, ac Proconsulis Martini Brehdfelt Consulis, ac Magistri Bernardi Brand Syndici Civitatis Rigensis, ex parte Consulatus Nuntiorum ad dictam congregationem destinatorum, fuerunt iidem Archipræfectus, ac sui nomine Cleri Rigensis effectualiter impetiti super eo: Quod ipse Archipræfectus tanquam Caput, et Principalis cum Consulatu admittit, & admisit quædam damnabilia decreta, in præiudicium Ecclesiasticae libertatis. Ita videlicet, quod eorum Cives in assecutione alicuius Domus, seu possessionis, in prætorio eorum publice coguntur iurare, quod eandem ullo tempore non velint dare, vendere, alienare, aut impignorare personis Ecclesiasticis. Cum tamen tota Civitas a maiore, usque ad minorem semper in eorum necessitatibus, Domus eorum impignorarunt, & impignorant, super annuo, & licito censu, prout possunt, non obstante tali iuramento in animarum suarum periculum. Insuper quod Consulatus super contractibus coram eo celebratis denegant personis Ecclesiasticis eorum Literas sub Sigillo Civitatis, contra præscriptam consvetudinem, ac etiam prohibent expresse Civibus, ne coram Officiali Reverendissimi Domini Archiepiscopi compareant etiam in Causis Ecclesiasticis, & Privilegiatis, Oblationes in Ecclesiis suis Parochialibus, contra antiquas consvetudines in præiudicium Curatorum intercedendo, ac nimium constringendo, iuxta articulos desuper in scriptis oblatos, prout Reverendissimus Dominus Archiepiscopus eosdem de Consulatu, ne talia committerent, sæpius requisivit, affectatum fuit nomine totius Cleri qualiter ipsi Domini Prælati vigore Conservatoriae huiusmodi contra Consulatum, ac quoscunque alios iniuriatores, et invasores Ecclesiasticae libertatis procedere, ac iustitiam parti læsae impertiri dignarentur. Qui quidem Reverendi Patres, et Domini Tarbatensis, Osiliensis, et Curoniensis visis dictis Literis conservatorialibus, ac publice lectis, & declaratis, habitaque deliberatione una cum eorum membris infrascriptis, responderunt per Magistrum Reverendi Patris Episcopi Osiliensis, ob reverentiam sacrosanctæ Synodi eisdem Literis tanquam Sedis Apostolicae obediendum fore, cum hæc Synodus a Sancta Romana Ecclesia etiam per bonae memoriae Sixtum Papam IV. ut constat, ac alios in suis bullis acceptata, & approbata sit, veritas etiam est, quod multarum Ecclesiarum, & Diœcesis Clerus simili usus fuerit, & frequenter utitur Privilegio in Conservatoriis. Ideoque ipsum Archipræfectum nomine Consulatus super huiusmodi iniuriis Clero irrogatis dure increpavit, ac una voce increparunt, quod talia facientes, & permittentes, de facto essent excommunicati, possentque vigore præsentium personas de Consulatu Sententias huiusmodi incidisse, declarare, a qua sic nullus eos præterquam Sedes Apostolica absolvere posset. Quod audientes Archipræfectus, et sui copiam dictorum Articulorum sibi dari rogaverunt, illamque receperunt, volentque illos, et alia nunc occurrentia Consulatui in eorum reditu proponere, & publicare, siquid contra ius actum foret, sperarent, id totum caritate submoveri, & talia de cætero attemptari non debere. Et nihilominus Domini ipsi contra alios iniuriatores, dum requisiti forent, aut alter eorum requiretur, prout de iure procedendum, & procedere permiserunt. Super quibus omnibus, & singulis Reverendissimus Dominus Archiepiscopus, ac Venerabiles Domini Casparus Lunde Decanus, et Joannes de Palis Canonicus, & Senior Ecclesiae Rigensis, me Notarium publicum infrascriptum nomine Cleri totius Diœcesis ad dandum unum, vel plura desuper Instrumentum, & Instrumenta requisierunt. Acta fuerunt hæc in Castro Lanzel supradicto, sub anno, Indictione die, mense, et Pontificatu quibus supra, præsentibus ibidem, ac dietae interessentibus Venerabilibus, ac spectabilibus viris Dominis Joanne Duseborch Præposito, & Joanne Konell, Canonico Ecclesiæ Tarbatensis, Helmolde de Tysenhu-

sen

ANNO 1506. ſen milite, nec non Joanne de Verkerge Oſilienſis, et Nicolao Curonienſis Eccleſiarum Decanis, una cum præfatorum Dominorum Magiſtris Georgio Helthuſen Henrico, & Ottone Secretariis, eorundemque Dominorum Epiſcoporum Capellanis Curiæ Rectoribus, Saleno de Tyſenhuſen milite, Chriſtiano de Roſis Advocato, Henrico de Sachen in Curonia ſimiliter Advocato, aliisque nobilibus, & laudandis famulis plurimis, in multitudine copioſa ad præmiſſa ſolenniter requiſitis.

Et Ego Georgius Calow Clericus Halberſtadiensis Diœceſis publicus Apoſtolica, & Imperiali Authoritate Notarius. Quia retro ſcripti conſervatoriæ Exhibitioni, articulorum dationi, requiſitioni, ac Cenſurarum Comminationi, dum ſic coram Prælatis ſupra nominatis fierent, & agerentur præſens interfui, eaque ſic vidi, & in notam ſumpſi, ex quo hoc publicum Inſtrumentum confeci, ſubſcripſi, ſignoque, & nomine meis ſignavi rogatus, & requiſitus, in fidem & teſtimonium omnium præmiſſorum. Hæc manu propria ſcribendo, & ſubſcribendo.

XCV.

1508. JULII II. PP. *Sententia, qua decernit ad Præpoſitum, Decanum, & Capitulum Rigenſe, Electionem Archiepiſcopi Rigenſis pertinere.* Datum Romæ, die 5. Aprilis. Anno 1508. *Ex Originali.*

JULIUS Epiſcopus Servus Servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam. Solers, & provida Romani Pontificis circumſpectio, ex iniuncto ſibi deſuper Apoſtolicae ſervitutis officio tanto celerius circa proviſiones Eccleſiarum quarumlibet, præſertim Metropolitanarum pro tempore vacantium providere teneatur, quanto poſſent Eccleſiis ipſis damnoſa provenire diſpendia ex diuturna vacatione earundem. Sane cum a nonnullis vertatur in dubium, an occurrente vacatione Eccleſiae Rigenſis, dilecti Filii Præpoſitus, Decanus, & Capitulum dictae Eccleſiae, qui Ordinis Hoſpitalis Beatae Mariae Theutonicorum Jeroſolimitanorum iuxta quandam Concordiam inter bonae memoriæ SYLVESTRUM dum viveret, Archiepiſcopum Rigenſem, ac tunc Magiſtrum, & Fratres dicti Hoſpitalis initam per felicis recordationis NICOLAUM Praedeceſſorem noſtrum approbatam, fore noſcuntur, ad Electionem Archiepiſcopi iuxta Statuta, Ordinationes, & Concordata olim inter Romanam Eccleſiam, & Nationem Germaniae facta, & per dictum etiam Prædeceſſorem approbata procedere poſſint, pro eo maxime, quod Eccleſia ipſa conſtituta exiſtit in partibus Livoniae, quæ forſan de Natione Germaniae non ſunt, licet Nobiles, & Gubernatores, ac Mercatores partium illarum nec non Cives, & Incolae Civitatum earundem partium idioma almanicum communiter loquantur, ut Almani, ac dictus Archiepiſcopus Sacri Romani Imperii Princeps reputetur, ac etiam quia facultate eligendi iuxta Concordata Nationis huiusmodi, ex certis cauſis hactenus uſi non fuerunt. Nos attendentes, ac ſollicitae conſiderationis indagine perſcrutantes quam ſit onuſta diſpendiis, quam plena periculis, quantaque diſcrimina ſecum trahat, Eccleſiarum, & præcipue dictæ Eccleſiae Rigenſis, cuius Diœceſis pro magna parte in confinibus Ruthenorum Schiſmaticorum conſtituta exiſtit, diuturna vacatio, ac cupientes, ut occurrente vacatione huiusmodi eidem Eccleſiae de futuro Paſtore celerius provideatur, habita ſuper his cum Venerabilibus Fratribus noſtris Sanctae Romanae Eccleſiae Cardinalibus deliberatione matura, non ad alicuius Nobis ſuper hoc oblatae petitionis inſtantiam, ſed ex noſtra mera deliberatione, & ex certa ſcientia, Authoritate Apoſtolica tenore præſentium ſtatuimus, & ordinavimus, ac modernis, & pro tempore exiſtentibus eiusdem Eccleſiæ Rigenſis Præpoſito, Decano, Canonicis, & Capitulo concedimus, quod de cætero futuris perpetuis temporibus quotiens vacatio dictae Eccleſiae nunc, & pro tempore extiterit poſſint ad electionem, ſeu poſtulationem futuri Archiepiſcopi, alias iuxta formam dictorum Concordatorum, libere procedere, ac facultate eligendi, ſeu poſtulandi, & Privilegio Concordatorum huiusmodi uti in omnibus, & per omnia perinde, ac ſi Eccleſia ipſa Rigenſis, illiusque Civitas, & Diœceſis ſub dictis Concordatis vere comprehenderentur, dictique Præpoſitus, Decanus, & Capitulum, illiusque Prædeceſſores in pacifica poſſeſſione eligendi, ſeu poſtulandi hactenus extitiſſent, & de præſenti eſſent, diſtrictius inhibentes dilectis Filiis modernis, & pro tempore exiſtentibus Generali, & per Livoniam Magiſtris, nec non Commendatoribus, Præceptoribus, Militibus, & Fratribus Ordinis, & Hoſpitalis prædictorum, ac aliis quibuscunque perſonis, cuiuscunque Dignitatis, Status, Gradus, Ordinis, Præeminentiæ, vel conditionis extiterint, in virtute Sanctae Obedientiae, & ſub Excommunicationis latae Sententiae pœna, quam contrafacientes eo ipſo incurrent, ne occurrente vacatione huiusmodi, quotiens illa evenerit, Præpoſitum, Decanum, & Capitulum prædictos, quominus facultate eligendi, ſeu poſtulandi huiusmodi libere uti poſſint, impedire, perturbare, ſeu deſuper moleſtare quoquomodo præſumant, ac decernentes exnunc irritum, & inane, quidquid ſecus ſuper his, etiam per Nos, ſeu Romanum Pontificem pro tempore exiſtentem, aut Sedem Apoſtolicam, ſeu alias a quoquam quavis etiam Apoſtolica authoritate, ſcienter, vel ignoranter contigerit attemptari. Non obſtantibus præmiſſis, ac quibusvis per Nos, vel Succeſſores noſtros Romanos Pontifices pro tempore exiſtentes, aut alias per Sedem prædictam, vel Legatos eiusdem, aut alias ſub quacunque forma, & expreſſione verborum, de Metropolitana, & aliis Cathedralibus Eccleſiis pro tempore factis reſervationibus generalibus, vel ſpecialibus, ac aliis Conſtitutionibus, & Ordinationibus Apoſtolicis, Statutis quoque, & conſvetudinibus, ac ſtabilimentis, uſibus, & naturis Ordinis, & Hoſpitalis prædictorum, iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quavis firmitate alia roboratis, nec non omnibus illis, quæ dictus Prædeceſſor in Literis ſuper huiusmodi concordatis editis voluit, non obſtare, cæterisque contrariis quibuscunque. Volumus autem, quod Electus pro tempore ad Eccleſiam ipſam Rigenſem, Confirmationem ſuae Electionis ab eadem Sede infra tempus a Canonibus diffinitum impetrare, & iura Camerae Apoſtolicae propterea debita, prout in Eccleſiis ſub dictis Concordatis vere comprehenſis fieri conſvevit, perſolvere omnino teneatur, alioquin electio pro tempore facta, eo ipſo iuribus vacuata exiſtat, ac Præpoſitus, Decanus, & Capitulum præfati effectu literarum huiusmodi careant, & eligendi poteſtate extunc de cætero ſint privati. Nulli ergo omnino homini liceat hanc paginam noſtrorum Statuti, Ordinationis, Conceſſionis, Inhibitionis, Decreti, & Voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis DEI, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe noverit incurſurum. Datum Romae apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicae

millesimo quingenteſimo octavo. Nonis Aprilis, Pontificatus noſtri anno quinto. ANNO 1508.

XCVI.

1509. *Idem Revalienſi, & Tarbatenſi Epiſcopis, nec non Officiali Rigenſi mandat, ut Diviſionem inter Canonicos Rigenſes factam inviolabiliter ſervari curent.* Datum Romæ, die 9. Junii. 1509. *Ex Originali.*

JULIUS Epiſcopus Servus Servorum Dei. Venerabilibus Fratribus Revalienſi, & Tarbatenſi Epiſcopis, ac dilecto Filio Officiali Rigenſi Salutem, & Apoſtolicam Benedictionem. Hodie a nobis emanarunt Literae tenoris ſubſequentis. JULIUS Epiſcopus Servus Servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam. His, quæ pro perſonarum Eccleſiaſticarum quarumlibet, Sæcularium, & Regularium, præſertim loca, et Canonicales portiones in Metropolitaneis Eccleſiis obtinentium commoditate, et portionum ſuarum augmento provide facta fuiſſe dicuntur, ut firma perpetuo, et inconcuſſa perſiſtant, libenter, cum a Nobis petitur, Apoſtolici muniminis adjicimus firmitatem, et alia deſuper concedimus, prout in Domino conſpicimus expedire. Sane pro parte Venerabilis Fratris noſtri Jaſperi Archiepiſcopi, dilectorum Filiorum Capituli Eccleſiae Rigenſis, Ordinis Beatae Mariae Theuthonicorum nobis nuper exhibita petitio continebat, quod alias Capitulum præfati, qui bona Communia, de quibus eatenus vixerant, habebant, et menſam communem tenuerant, de conſenſu, conſilio, et authoritate bonae memoriae Michaelis Archiepiſcopi Rigenſis, tunc in humanis agentis, bona huiusmodi Caſtro Cremon nuncupato, duntaxat excepto, et in communi reſervato, pro eorum commoditate inter ſe diviſerunt, et unicuique ex Canonicis dicti Capituli partem, et portionem, de qua honeſte vivere poſſet, aſſignarunt, ac diviſionem huiusmodi dudum ante tempus, et tempore obitus dicti Michaelis Archiepiſcopi continuarunt, prout continuant de præſenti. Cum autem ſicut eadem Petitio ſubiungebat, idem Michael Archiepiſcopus nullis forſan deſuper confectis Literis, ſeu Documentis publicis, et authenticis, ſicut Domino placuit, viam univerſae carnis ingreſſus fuerit, et Diviſio bonorum huiusmodi in non modicum augmentum portionum dictae Eccleſiae cedere noſcatur, pro par-

ANNO 1509.

parte Jaſperi Archiepiſcopi, et Capituli prædictorum nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut Diviſioni, et aſſignationi prædictis pro illarum ſubſiſtentia firmiori robur Apoſtolicae Confirmationis adjicere, ac alias in præmiſſis opportune providere de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos itaque Jaſperum Archiepiſcopum, et Capitulum præfatos, ac ipſius Capituli ſingulares perſonas, a quibusvis Excommunicationis ſuſpenſionis, et interdicti, aliisque Eccleſiaſticis ſententiis, cenſuris, et pœnis a iure, vel ab homine, quavis occaſione, vel cauſa latis, ſi quibus quomodolibet innodati exiſtunt, ad effectum præſentium duntaxat conſequendum, harum ſerie abſolventes, et abſolutos fore cenſentes, huiusmodi ſupplicationibus inclinati, Diviſionem, et aſſignationem prædictas Authoritate Apoſtolica tenore præſentium confirmamus, et approbamus, ſupplentes omnes, et ſingulos defectus, ſi qui forſan intervenerint in eisdem, ac illas perpetuo, et inviolabiliter obſervari debere decernimus. Et nihilominus præfato Jaſpero Archiepiſcopo, ut ſi quid in eisdem Diviſione, et aſſignatione ordinandum, ſeu emandandum fuerit, id totum emendare, ſeu mutare, addere, vel minuere, ac alias, prout ſibi videbitur, diſponere, & ordinare, libere, & licite valeat, harum ſerie concedimus facultatem. Non obſtantibus Conſtitutionibus, & Ordinationibus Apoſtolicis, ac Eccleſiae, & Ordinis praedictorum iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quavis firmitate alia roboratis, ſtatutis, & conſvetudinibus, caeterisque contrariis quibuscunq;. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtrae abſolutionis, confirmationis, approbationis, ſuppletionis, decreti, & conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo nono, quinto Idus Junii, Pontificatus noſtri Anno ſexto. Quocirca Diſcretioni Veſtræ per Apoſtolica Scripta mandamus, quatenus Vos, vel duo, aut unus veſtrum, per vos, vel alium, ſeu alios, Literas prædictas, & in eis contenta, ubi, & quando expediens fuerit, & quotiens ſuper hoc pro parte Archiepiſcopi, & Capituli prædictorum, aut alterius eorundem fueritis requiſiti, ſolenniter publicantes, ipſisque Capitulo, & eorum ſingulis in præmiſſis efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentes, faciatis Authoritate noſtra Diviſionem, & aſſignationem prædictas, ac quicquid per ipſum Jaſperum Archiepiſcopum emendari, ſeu mutari, addi, vel minui, aut ſtatui, & ordinari contigerit, inviolabiliter obſervari, non permittentes eosdem, contra Literarum noſtrarum prædictarum tenorem, quomodolibet indebite moleſtari, contradictores per Cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo. Non obſtantibus omnibus ſupradictis. Aut ſi aliquibus communiter, vel diviſim ab Apoſtolica ſit Sede indultum, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint, per Literas Apoſtolicas non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum de Indulto huiusmodi mentionem. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo nono, quinto Idus Junii, Pontificatus noſtri Anno ſexto.

XCVII.

1519.

Tranſumptum Privilegii HENRICI *Romanorum Regis, Alberto Livonum Epiſcopo Marchiam unam per totum ipſius Epiſcopatum Livoniæ, cum Jurisdictione Regali concedentis. Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

Vniverſis, & ſingulis præſentes noſtras Literas, ſive præſens publicum Tranſumpti Inſtrumentum inſpecturis, viſuris, & audituris. JOANNES Dei, & Apoſtolicæ Sedis Gratia Epiſcopus Lubicenſis Tranſumptor, & Executor ad infraſcripta ſpecialiter deputatatus, Salutem in Domino ſempiternam, ac præſentibus fidem indubiam adhibere. Pridem Literas Sacroſanctæ Generalis Synodi Baſilienſis tunc in Spiritu Sancto legitime congregatæ, univerſalemque Eccleſiam repræſentantis in ſe, quod Epiſcopus Lubicenſis pro tempore Jura, Privilegia, & Indulta Sanctæ Eccleſiæ Rigenſis qualitercunque conceſſa tranſumere, ac Decretum Authoritate Apoſtolica interponere poſſit, continentes, cum cordula canapi, vera Bulla plumbea ipſius Sacroſanctæ Generalis Synodi Baſilienſis, more Romanæ Curiæ impendente bullatas, ſanas ſiquidem, & integras, non vitiatas, non cancellatas, neque in aliqua ſui parte ſuſpectas, ſed omni prorſus vitio, & ſuſpicione carentes, ut in eis prima facie apparebat, Nobis per Honorabilem Virum, Dominum Joannem Koſter, Eccleſiæ noſtræ Lubicenſis Vicarium,

ANNO 1519.

rium, Reverendiſſimi in Chriſto Patris, & Domini, Domini JASPERI eadem Gratia Archiepiſcopi, & Venerabilium, ac circumſpectorum Virorum, Dominorum Præpoſiti, Decani, totiusque Capituli dictæ Sanctæ Eccleſiæ Rigenſis Procuratorem, prout de ſuæ Procurationis Mandato, ſigno, & ſubſcriptione diſcreti Viri Magiſtri Joannes Lemſker Clerici coniugati, Wratiſlavien. Diœceſis, Imperiali Authoritate Notarii ſignato, & ſubſcripto, Nobis huiusmodi extitit facta fides, coram Notario Publico, & teſtibus infraſcriptis præſentatas, Nos cum ea, qua decuit, reverentia noveritis recepiſſe, quarum principium fuit, & eſt tale: *Sacroſancta Generalis Synodus Baſilienſis in Spiritu Sancto legitime congregata, univerſalem Eccleſiam repræſentans, Venerabili Joanni Baſileæ in præſentiarum commoranti, & Succeſſoribus ſuis Lubicenſibus Epiſcopis Salutem, & Omnipotentis Dei Benedictionem &c.* Finis vero talis erat: *Datum Baſileæ ſexto Kalendas Aprilis. Anno a Nativitate Domini milleſimo, quadringenteſimo triceſimo quinto.* Quibus per Nos receptis, & debite maſticatis, Nos ad eiusdem Domini Joannis Procuratoris inſtantiam ulteriorem, debite requiſiti, omnes, & ſingulos ſua quomodolibet intereſſe putantes, eorumque Procuratores, ſi qui erant in Civitate Lubicenſi pro eisdem, ad videndum, & audiendum nonnulla Privilegia, & Indulta a diverſis Romanis Pontificibus, Imperatoribus, & Regibus dictæ Eccleſiæ Rigenſi conceſſa, tranſumi, & exemplari, & in hanc publicam Formam Tranſumpti redigi, mandari, ac nonnullos teſtes fide dignos, de, & ſuper recognitione Sigillorum eisdem Privilegiis, & Indultis appenſorum produci, recipi, & ad iurandum admitti, ac iurare, nec non Apoſtolicam etiam noſtram ordinariam authoritatem pariter, & Decretum, ut moris eſt, interponi, ad dicendum, & cauſas, ſi quas haberent, rationabiles, quare præmiſſa fieri non debeant, allegandum, in valvis, ſeu portis dictæ Eccleſiæ Lubicenſis citari mandavimus, & fecimus ad diem, & horam infraſcriptam. In quibus comparuit iudicialiter coram Nobis præfatus Dominus Joannes Koſter Procurator, & quandam citationem, papiri cedulam de Mandato noſtro in dictis valvis, & portis debite executam reproduxit, citatorumque in eadem contentorum non comparentium contumaciam accuſavit, ipſosque contumaces reputari, & in eorum contumaciam quasdam Literas felicis recordationis HENRICI Romanorum Regis, Sigillo eius rotundo ceræ glaucæ impreſſo, in cordula ſericea rubei, & glauci coloris impendente, in cuius circumferentia hæc verba reperiebantur: HENRICUS DEI GRATIA ROM. REX SEMPER AUGTSTUS, in medio vero Sigilli continebatur imago Regis in ſolio regio ſedentis, dextera ſceptrum regale, ſiniſtra vero manibus pomum gerentis, ſanas, & integras, non vitiatas, non cancellatas, neque in aliqua ſui parte ſuſpectas, ſed omni prorſus vitio, & ſuſpicione carentes, facto realiter, & in ſcripto exhibuit, atq; præſentavit. Quas quidem Literas Regias tranſumi, & exemplari, ac in publicam Tranſumpti Formam redigi, mandari, Apoſtolicam etiam et noſtram ordinariam Authoritates, & Decretum, ut moris eſt, per Nos interponi, debita cum inſtantia poſtulavit; tenor vero Literarum Regalium ſequitur, & eſt talis: HENRICUS *Dei Gratia Romanorum Rex, & ſemper Auguſtus. Univerſis Imperii fidelibus, ad quos hæ Literæ pervenerint, gratiam ſuam, & omne bonum. Ad petitiouem Alberti Venerabilis Livonienſis Epiſcopi, Marchiam unam per totum eius Epiſcopatum, per Livoniam videlicet, & Lettiam, Leale, & Terras maritimas inſtituimus, & eundem Epiſcopi Principatum, iure aliorum Principum munificentia Regali conceſſimus, dantes ei poteſtatem faciendi monetam, & fundandi Civitatem in Riga, & in locis aliis, in quibus eas fieri oportuerit. Si autem in partibus illis vena metalli cuiuslibet, ſive theſaurus occultus manifeſtatus fuerit, in huiusmodi, ius noſtrum ſpeciale, ipſius fidei, de conſilio Principum noſtrorum commiſimus. Statuimus igitur, & ſub interminatione gratiæ noſtræ firmiter præcipimus, quatenus Epiſcopo prænominato de omnibus iuſtitiis, & rationibus ad Regalem Jurisdictionem pertinentibus plene reſpondeatur, & per omnia intendatur, ſcituri, quod tanquam dilectum Principem Imperii ſincere diligimus, & cum per eum Imperiales termini dilatentur, & barbarorum infidelitas annuente Domino Chriſtiano cultui ſubiungitur, nihil eorum omittere volumus, quæ commodo ſuo conducere poterint, & honori. Huius noſtræ Conceſſionis Teſtes ſunt Trevirenſis, & Saltzburgenſis Archiepiſcopi, Herbipolenſis, Auguſtenſis, Bambergenſis, Bœronigenſis, et Eyſtadenſis Epiſcopi, Auſtriæ, Saxoniæ, Bavariæ, & Carinthiæ Duces, Lantgravius Thuringiæ, & alii quam plures Principes, Nobiles, & Imperii Miniſteriales. Datum apud Nurenberg Kalendas Decembris, Indictione quarta decima.* Poſt quarum quidem Literarum Regalium exhibitionem, & productionem, Nobis, ut

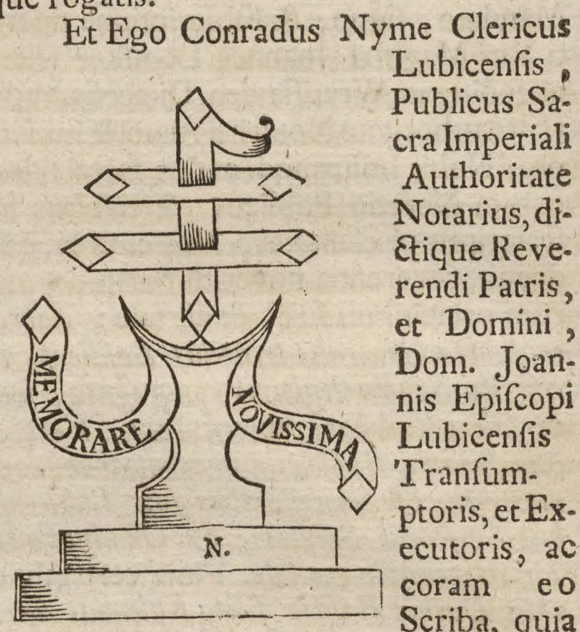

prae-

Anno 1519.

præmittitur, factas, Nos JOANNES Episcopus Transumptor, & Executor præfatus, dictos citatos non comparentes reputavimus, merito id exigente iustitia, contumaces, & in eorum contumaciam productis primitus coram Nobis nonnullis testibus fide dignis, de & super recognitione antedicti Sigilli, eisdemque per Nos admissis, iuratis, & interrogatis, qui Sigillum bonæ memoriæ dicti Domini HENRICI Romanorum Regis debite, ut moris, recognoverunt, huiusmodi Literas Regales vidimus, tenuimus, palpavimus, & diligenter inspeximus, & quia per visionem, & diligentem inspectionem ipsas Literas sanas, & integras, & illæsas, non vitiatas, non cancellatas, neque in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio, & suspicione carentes reperimus, idcirco ad ulteriorem dicti Domini Joannis Procuratoris instantiam ipsas per discretum Virum Conradum Nyme Clericum Lubicensem Notarium Publicum, Scribamque nostrum infrascriptum transumi, & exemplari, ac in publicam Formam redigi mandavimus, & fecimus. Volentes nihilominus & Apostolica, etiam nostra ordinaria authoritatibus mandantes decernimus, quod praesenti Transumpto publico, in iudicio, & extra, ac ubicunq; locorum, detur, & adhibeatur de caetero fides talis, et tanta, qualis, & quanta ipsis Literis Regalibus coram Nobis, ut praefertur, exhibitis, & productis, ac superius de verbo ad verbum insertis, atque fideliter una cum praesenti Transumpto publico auscultatis, & collationatis, data fuit, & adhibita, ac datur, & adhibetur de praesenti. Quibus omnibus, & singulis supradictis tanquam rite, & legitime factis, ac celebratis in eodem iudicio coram Nobis, Apostolicam etiam nostram ordinariam authoritates interposuimus, & Praesentibus interponimus pariter, & Decretum. In quorum omnium, & singulorum fidem, & testimonium praemissorum, praesentes Literas, sive praesens publicum Instrumentum huiusmodi nostrum Transumptum in se continentem, sive continens, exinde fieri, & per Notarium publicum, nostrumque & huiusmodi negotii Transumptionis coram nobis Scribam infrascriptum, subscribi, & publicari mandavimus, Sigillique nostri iussimus, & fecimus appensione communiri. Datum, & Actum in Curia nostra Episcopali Lubicensi, sub Anno a Nativitate Domini millesimo quingentesimo decimo nono, Indictione septima, die Martis, tertia Mensis Maii, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri, Domini LEONIS, Divina Providentia Papae Decimi, anno septimo. Praesentibus ibidem Honorabilibus Viris Dominis Laurentio Wolter Presbytero Caminensis Dioecesis, et Bertholdo Arendes Vicario in Ecclesia nostra Lubicensi, testibus ad praemissa vocatis specialiter, atque rogatis.

Et Ego Conradus Nyme Clericus Lubicensis, Publicus Sacra Imperiali Authoritate Notarius, dictique Reverendi Patris, et Domini, Dom. Joannis Episcopi Lubicensis Transumptoris, et Executoris, ac coram eo Scriba, quia dictarum Literarum Regalium exhibitioni, earundemque visioni, et transumptioni, ac Apostolicæ, et ordinariae authoritatum, pariterque Decreti interpositioni, omnibusque aliis, et singulis dum sic, ut praemittitur, fierent, et agerentur, una cum praenominatis testibus praesens fui, eaque omnia, et singula sic fieri vidi, et audivi, ac in notam sumpsi: Ideoque hoc praesens publicum Instrumentum manu mea propria scriptum exinde confeci, subscripsi, publicavi, et in hanc publicam Formam redegi, quam signo, nomine, & cognomine meis solitis una cum praefati Reverendi Patris Domini Joannis Episcopi Transumptoris, et Executoris Sigilli appensione signavi, et roboravi in fidem, et evidens testimonium omnium, et singulorum praemissorum rogatus, et requisitus.

XCVIII.

1519.

Transumptum Privilegii WENCESLAI *Romanorum Regis Anno 1393. dati, quo Joannem Archiepiscopum Rigensem, eiusque Ecclesiam, Prælatos, & Clericos, nec non bona ipsius universa in suam, Imperiique Sacri protectionem, tuitionem, & salvam gvardiam suscipit. Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

Vniversis, & singulis Christi Fidelibus præsentes Literas, sive præsens publicum

Anno 1519.

Transumpti Instrumentum inspecturis, visuris pariter, & audituris JOANNES Dei, & Apostolicæ Sedis Gratia Episcopus Lubicensis Transumptor, & Executor ad infrascripta a Sacrosancta Synodo Basiliensi Deputatus, Salutem in Domino, & Præsentibus fidem indubiam adhibere. Pridem Literas dictæ Sacrosanctæ Synodi Basiliensis in Spiritu Sancto legitime tunc congregatæ, cum cordula canapi, vera Bulla plumbea ipsius Sacrosanctæ Synodi, more Romanæ Curiæ impendente bullatas, sanas siquidem, & integras, non vitiatas, non cancellatas, neque in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio, & suspicione carentes, ut in eis prima facie apparebat, Nobis per Honorabilem Virum, Dominum Joannem Koster, Vicarium in Ecclesia nostra Lubicensi, Reverendissimi in Christo Patris, & Domini, Domini Jasperi eadem Gratia Archiepiscopi, nec non Præpositi, Decani, totiusque Capituli Sanctæ Ecclesiæ Rigensis Procuratorem, prout de eius Procurationis Mandato, signo, & subscriptione discreti Viri Joannis Lomeller, Clerici coniugati Wladislaviensis Dioecesis, Imperiali Authoritate Notarii, signato, & subscripto, eorumque sigillis sigillato legitimam fecit fidem, coram Notario publico, & testibus infrascriptis præsentatas, Nos cum ea, qua decuit, reverentia noveritis recepisse. Quarum principium erat tale: *Sacrosancta Synodus Basiliensis, in Spiritu Sancto legitime congregata, Universalem Ecclesiam repræsentans, Venerabili Joanni Basileæ in præsentiarum commoranti, & Successoribus suis Lubicensibus Episcopis &c.* Finis earundem Literarum est talis: *Datum Basileæ sexto Kalendas Aprilis Anno a Nativitate Domini millesimo quadringentesimo tricesimo quinto.* Quibus per Nos receptis, & debite masticatis, Nos ad eiusdem Domini Joannis Koster Procuratoris instantiam, & requisitionem, omnes, & singulos sua communiter, vel divisim interesse putantes, eorumque Procuratores, si qui erant in Civitate Lubicensi, pro eisdem ad videndum, & audiendum nonnulla Privilegia, Indulta, & Concessiones Archiepiscopis, & Capitulo Ecclesiæ Rigensis a diversis Romanis Pontificibus, & Imperatoribus gratiose concessas transumi, & exemplari, & in hanc publicam Formam redigi mandari, & nonnullos testes fide dignos de, & super recognitione Sigillorum, ipsis Privilegiis, Indultis, & Concessionibus appositorum, produci, recipi, iurare, & ad iurandum admitti, nec non Apostolicam, & Ordinariam nostram Authoritates, pariter & Decretum, ut moris est, interponi, ad dicendum & causas, si quas habuerint rationabiles allegandum, in valvis, seu portis dictæ Ecclesiæ nostræ Lubicensis citari mandavimus, & fecimus ad diem, & horam infrascriptam. Quo quidem termino adveniente, comparuit iudicialiter coram Nobis præfatus Dominus Joannes Koster Procurator prædictus, & quandam citationem, papyri cedulam, de Mandato nostro in dictis valvis, & portis debite executam reproduxit, citatorumque in eadem contentorum contumaciam accusavit, ipsosque non comparentes contumaces reputari, & in eorum contumaciam quasdam Literas felicis recordationis VENCESLAI Romanorum, & Bohemiæ Regis, Sigillo eius rotundo, ceræ glaucæ impresso, in pressula pargamenea impendente, in cuius circumferentia hæc verba reperiebantur, videlicet: VENCESLAVS DEI GRATIA ROMANORUM REX SEMPER AUGUSTUS ET BOHEMIÆ REX, in medio huius Sigilli continebatur Imago Regis in sede sedentis, ac dextera Sceptrum Regale, sinistra vero manibus pomum gerentis, a dextra parte Aquila, a sinistra parte sedis Leo, in diversis clypeis positi erant, sanas siquidem, & integras, non vitiatas, non cancellatas, neque in aliqua sui parte suspectas sed omni prorsus vitio, & suspicione, ut prima facie apparebat, carentes, facto realiter, & in scriptis exhibuit, atque præsentavit. Quas quidem Literas Imperiales transumi, & exemplari, ac in publicam Formam redigi mandari, Authoritatemque, & Decretum supradictum, ut moris est, per Nos interponi debita cum instantia postulavit. Tenor vero Literarum Regalium, unde supra fit mentio, sequitur, & est talis: VENCESLAUS *Dei Gratia Romanorum Rex semper Augustus, & Bohemiæ Rex, Notum facimus tenore Præsentium universis. Quod cum Venerabilis Joannes Rigensis Archiepiscopus, noster, & Imperii Sacri Princeps, devotus dilectus in nostræ Maiestatis Præsentia personaliter constitutus, publice recognovit, qualiter dicta sua Rigensis Ecclesia, utpote insigne Membrum Imperii, Nobis tanquam Romanorum Regi, & Imperio Sacro, occasione Regalium, seu Feudorum extat immediate subiecta, taliter videlicet, quod tam ipse, quam etiam Successores sui Archiepiscopi Rigenses, qui pro tempore fuerint, huiusmodi Regalia, seu Feuda, quotiens se necessitas, seu casus obtulerit, a Nobis, & Successoribus nostris Romanis Imperatoribus, & Regibus, cum Ceremoniis, & Solennitatibus debitis sus-*

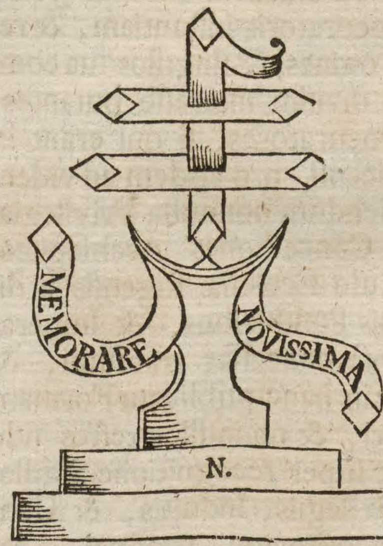

cipere

Anno 1519.

cipere tenentur, & debent. Et nihilominus ob ſingularem fidei, & devotionis ardorem, quem ad Perſonam noſtram habere dinoſcitur, tam ſuo, quam etiam Succeſſorum ſuorum nominibus, cum Caſtris, Munitionibus, Vaſallis, & ſubditis Nobis fideliter aſtare promiſerit, prout datæ ſuper hoc dicti Archiepiſcopi Literæ manifeſte declarant. Nos animo deliberato, Principum, & Fidelium noſtrorum accedente conſilio, præfatum Archiepiſcopum, Eccleſiam Rigenſem, Prælatos, & Clericos, & bona ipſius, in noſtram, & Imperii Sacri Protectionem, tuitionem, & ſalvam guardiam ſuſcepimus gratioſe, volentes ipſos tueri, protegere, & ab eorum invaſoribus, & violentis oppreſſoribus benignius defenſare. Ipſi quoque Archiepiſcopo, & Eccleſiæ ſuæ prædictæ univerſa, & ſingula Privilegia, Libertates, & Gratias, Conceſſiones, & Indulta a noſtris Prædeceſſoribus Romanorum Imperatoribus, & Regibus data, & conceſſa confirmare, aut ſi opus fuerit, de novo concedere diſponimus, & ſpondemus. Præſentium ſub Regiæ noſtræ Maieſtatis Sigillo, teſtimonio Literarum. Datum in Mendito Anno Domini milleſimo trecenteſimo nonageſimo tertio, die penultima Januarii, Regnorum noſtrorum Anno Bohemiæ triceſimo, Romanorum vero decimo ſeptimo. Per Dominum Joannem Epiſcopum Lubicenſem. Wlachimo de Weteminle. Poſt quarum quidem Literarum Imperialium exhibitionem, & productionem coram Nobis, ut praemittitur, factam, Nos Joannes Epiſcopus Lubicenſis Tranſumptor, et Executor Apoſtolicus praefatus dictos citatos non comparentes reputavimus merito, id exigente iuſtitia, contumaces, et in eorum contumaciam productis primitus coram Nobis nonnullis teſtibus fide dignis, de, et ſuper recognitione Literarum huiusmodi, eisdemque per Nos admiſſis iuratis, et interrogatis, qui Literas huiusmodi debite, ut moris eſt, recognoverunt. Easdemque Literas Regales vidimus, tenuimus, palpavimus, et diligenter inſpeximus. Et quia per viſionem, et diligentem inſpectionem, ipſas Literas ſanas, integras, et illæſas, non vitiatas, non cancellatas, nec in aliqua parte ſuſpectas, ſed omni prorſus vitio, et ſuſpicione carentes reperimus, idcirco ad ulteriorem dicti Domini Joannis Koſter Procuratoris inſtantiam, ipſas per diſcretum Virum Dominum Conradum Nyme, Clericum Lubicenſem, Sacra Imperiali Authoritate Notarium publicum, Scribamque noſtrum infraſcriptum tranſumi, et exemplari, ac in publicam Formam redigi mandavimus, et fecimus. Volentes nihilominus et Apoſtolica, et ordinaria noſtra authoritatibus memoratis decernentes, quod præſenti Tranſumpto publico in iudicio, et extra, ac ubicunque locorum detur, et adhibeatur de cætero talis, et tanta fides, qualis, et quanta ipſis Originalibus Literis, coram nobis, ut præfertur, exhibitis, et productis, et ſuperius de verbo ad verbum inſertis, atque fideliter cum præſenti Tranſumpto publice auſcultatis, et collationatis data fuiſſet, et adhibita, ac detur et adhibeatur de præſenti. Quibus omnibus et ſingulis ſupradictis tanquam, ut et legitime factis, et celebratis in eodem iudicio coram Nobis Apoſtolicam, et noſtram ordinariam authoritates interpoſuimus, et prædictis interponimus pariter et Decretum. In quorum omnium fidem et teſtimonium præmiſſorum, præſentes noſtras Literas, ſive præſens publicum Tranſumptum in ſe continentes ſive continens exinde fieri, ac per Notarium noſtrum ſupra, et infraſcriptum ſubſcribi, et publicari mandavimus, Sigillique noſtri iuſſimus, et fecimus appenſione communiri. Datum, et Actum Lubeczk in Curia noſtra Epiſcopali Lubicenſi, ſub anno a Nativitate Domini milleſimo quingenteſimo decimo nono, Indictione ſeptima, die vero Martis, tertia Menſis Maii, Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris et Domini noſtri, Domini LEONIS Divina Providentia Papæ Decimi, anno ſeptimo. Præſentibus ibidem honorabilibus Viris, Dominis Laurentio Wolter Presbytero Caminenſis Diœceſis, et Bertoldo Arudes Vicario in Eccleſia noſtra Lubicenſi Teſtibus ad præmiſſa vocatis ſpecialiter, atque rogatis. Quare præmiſſa fieri non debeant. Conradus Nyme Notarius ſupra et infraſcriptus approbat.

Et Ego Conradus Nyme Clericus Lubicenſis, Publicus Sacra Imperiali Authoritate Notarius, dictique Reverendi Patris Domini Joannis Epiſcopi Lubicenſis Tranſumptoris Apoſtolici, et coram eo Scriba, quia dictarum Literarum Regalium exhibitioni, et productioni, earundemque viſioni, et tranſumptioni, nec non Apoſtolicæ, et ordinariæ authoritatum, pariterque Decreti interpoſitioni, omnibusque aliis, et ſingulis dum ſic, ut præmittitur, fierent, et agerentur, una cum prænominatis Teſtibus præſens fui, eaque omnia et ſingula ſic fieri vidi, et audivi, ac in notam ſumpſi. Ideoque hoc præſens publicum Inſtrumentum manu alterius fideliter ſcriptum exinde confeci, ſubſcripſi, publicavi, et in hanc publicam Formam redegi, quam ſigno, nomine, et cognomine meis ſolitis, et conſvetis una cum præfati Domini Epiſcopi Tranſumptoris Apoſtolici Sigilli appenſione ſignavi, et roboravi, in fidem ac evidens teſtimonium omnium, et ſingulorum præmiſſorum rogatus, et requiſitus.

XCIX.

1519.

Tranſumptum Literarum VENCESLAI *Romanorum Regis, quibus Privilegia ab Anteceſſoribus ſuis Eccleſiæ Metropolitanæ Rigenſi conceſſa innovat, & confirmat, eiusque tuitionem Daciæ, Sveciæ, Norvegiæ, Poloniæ Regibus &c: commendat. Ex Arch. M. D. Litvaniæ.*

Univerſis, et ſingulis Chriſti fidelibus, præſentes noſtras Literas, ſive præſens publicum Tranſumpti Inſtrumentum inſpecturis, viſuris, pariter et audituris. JOANNES Dei, et Apoſtolicæ Sedis gratia Epiſcopus Lubicenſis Tranſumptor, et Executor ad infraſcripta a ſacroſancta Synodo Baſilienſi deputatus ſalutem in Domino, et præſentibus fidem indubiam adhibere. Pridem literas dictæ ſacroſanctæ Synodi Baſilienſis in Spiritu Sancto legitime tunc congregatae cum cordula canapi vera plumbea Bulla ipſius Sacroſanctae Synodi, more Romanae Curiae impendente bullatas, ſanas ſiquidem, & integras, non vitiatas, non cancellatas, neque in aliqua ſui parte ſuſpectas, ſed omni prorſus vitio, et ſuſpicione carentes, ut in prima facie apparebat, nobis per honorabilem Virum Dominum Joannem Koſter Vicarium in Eccleſia noſtra Lubicenſi, Reverendi in Chriſto Patris, et Domini, Domini JASPERI eadem gratia Archiepiſcopi, nec non Præpoſiti, Decani, totiusque Capituli Sanctae Rigenſis Eccleſiae Procuratorem, prout de eius Procurationis Mandato, Signo, et Subſcriptione diſcreti Viri Joannis Lomeller Clerici coniugati Wladiſlavienſis Diœceſis, Imperiali Authoritate Notarii ſignato, et ſubſcripto, eorumque Sigillis ſigillato legitimam fecit fidem, coram Notario publico, et teſtibus infraſcriptis præſentatas, Nos cum ea, qua decuit, reverentia noveritis recepiſſe: quarum principium erat tale: *Sacroſancta Synodus Baſilienſis in Spiritu Sancto legitime congregata, Univerſalem Eccleſiam repræſentans Venerabili Joanni, Baſileæ in præſentiarum commoranti, & Succeſſoribus ſuis Lubicenſibus Epiſcopis &c.* Finis earundem Literarum eſt talis: *Datum Baſileæ ſexto Kalendas Aprilis, Anno a Nativitate Domini milleſimo quadringenteſimo triceſimo quinto.* Quibus per nos receptis et debite maſticatis, Nos ad eiusdem Domini Joannis Koſter Procuratoris inſtantiam, et requiſitionem omnes, et ſingulos, ſua communiter vel diviſim intereſſe putantes, eorumque Procuratores, ſi qui erant in Civitate Lubicenſi pro eisdem, ad videndum, et audiendum nonnulla Privilegia, Indulta, et Conceſſiones Archiepiſcopis et Capitulo Eccleſiae Rigenſis a diverſis Romanorum Pontificibus, et Imperatoribus gratioſe conceſſa tranſumi, et exemplari, et in hanc publicam Formam redigi mandari, ac nonnullos teſtes fide dignos, de et ſuper recognitione Sigillorum ipſis Privilegiis, Indultis, et conceſſionibus appoſitorum produci, recipi, iurare, et ad iurandum admitti, nec non Apoſtolicam, et ordinariam noſtram authoritates, pariter et Decretum, ut moris eſt, interponi, vel dicendum, et cauſas, ſi quas habuerit rationabiles allegandum, in valvis, ſeu portis dictæ noſtræ Eccleſiæ Lubicenſis citari mandavimus, et fecimus, ad diem, et horam infraſcriptam. Quo quidem termino adveniente comparuit iudicialiter coram Nobis præfatus Dominus Joannes Koſter, Procurator prædictus, et quandam citationem papyri cedulam de mandato noſtro in dictis valvis, et portis debite executam reproduxit, citatorumque in eadem, contentorum contumaciam accuſavit, ipſosque con comparentes contumaces reputari, et in eorum contumaciam quasdam Literas felicis recordationis VENCESLAI Romanorum, et Bohemiæ Regis, Sigillo eius rotundo, ceræ glaucæ impreſſo, in preſſula pargamenea impendente, in cuius circumferentia hæc verba reperiebantur, videlicet: VENCESLAUS *Dei Gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, & Bohemiæ Rex.* In medio huiusmodi Sigilli continebatur imago Regis in Sede ſedentis, ac dextra ſceptrum Regale, ſiniſtra vero manibus pomum cruciatum gerentis, a dextra parte aquila, a ſiniſtra

ANNO 1519.

ſtra parte ſedis Leo in diverſis clypeis poſiti erant, ſanas ſiquidem, et integras, non vitiatas, non cancellatas, neque in aliqua ſui parte ſuſpectas, ſed omni prorſus vitio, et ſuſpicione, ut in prima facie apparebat, carentes, facto realiter et in ſcriptis exhibuit, atque præſentavit. Quas quidem Literas Imperiales tranſumi, et exemplari, ac in publicam Formam redigi mandari, Authoritatemque et Decretum ſupradicta, ut moris eſt, per nos interponi, debita cum inſtantia poſtulavit. Tenor vero Literarum Regalium, unde ſupra fit mentio, ſequitur, et eſt talis. VENCESLAUS *DEI gratia Romanorum Rex ſemper Anguſtus & Bohemiæ Rex. Sereniſſimis Principibus Daciæ, Sveciæ, Norvegiæ, & Poloniæ Regibus, Fratribus ſuis Chariſſimis, Venerabilibus, Treverenſi, Moguntinenſi, & Colonienſi Imperii Sacri Electoribus, Magdeburgenſi, Archiepiſcopis, nec non Illuſtribus Stettinenſi, Magnopolenſi, & Gerlenſi Ducibus, Principibus ſuis, ac Proconſulibus, Conſulibus, & Communitatibus Civitatum Lubicenſis, Sundenſis, Rigenſis, & Tarbatenſis, nec non Vaſallis omnibus, & ſingulis Rigenſis, & Tarbatenſis Diœceſis, noſtri & Sacri Romani Imperii fidelibus dilectis, Gratiam Regiam, & omne bonum. Nuper pro parte Sanctæ Metropolitanæ Rigenſis Eccleſiæ nobis, & Sacro Romano Imperio iure Principatus, in temporalibus ſubiectæ, Celſitudini noſtræ oblata petitio continebat, quatenus univerſa, & ſingula Privilegia, Confirmationes, & Conceſſiones, a Dominis Imperatoribus ſive Romanis Regibus Prædeceſſoribus noſtris confirmata, conceſſa, & indulta, & præſertim Confirmationes Privilegiorum, & Conceſſionum, nec non Conſervatores, & Executores eorundem, a claræ memoriæ* CAROLO IV. *Progenitore noſtro, Romanorum Imperatore, prædictæ Rigenſi Eccleſiæ datos, conceſſos, & deputatos, eidem Eccleſiæ de novo concedere, innovare, confirmare, approbare, & ratificare ex noſtræ Maieſtatis Clementia dignaremur. Singularis igitur favoris affectus, quo Eccleſiam prædictam multiplicatis favoribus proſequimur, noſtram propenſius Serenitatem induxit, ut ad ampliandum ipſius Eccleſiæ commoda, & honores ferventius intendamus. Ea propter univerſa, & ſingula Privilegia, Literas, Confirmationes, Conceſſiones, Gratias, Libertates, Emunitates, Jura, Conſvetudines, Obſervantias laudabiles, & conſvetas, nec non Honores, Feuda, Caſtra, Munitiones, Civitates, Oppida, Terras præfatæ Sanctæ Rigenſis Eccleſiæ in capite, & in membris, a recolendæ Memoriæ divis Imperatoribus, & Romanorum Regibus videlicet, Henrico Imperatore, ſuisque Succeſſoribus, & præſertim a Progenitore noſtro Divo Imperatore* CAROLO IV. *prænominato, confirmata ſeu confirmatas, indulta, ſeu indultas, conceſſa, ſeu conceſſas, prout in ipſius Literis deſuper confectis & eidem Rigenſi Eccleſiæ indultis & conceſſis plenius, & clarius poterit apparere, quas, & quæ Præſentibus haberi volumus pro expreſſis & inſertis, ac ſi omnium, & ſingulorum Privilegiorum, Literarum, Libertatum, Jurium, Confirmationum, Conceſſionum, & Emunitatum tenores præſentibus de verbo ad verbum forent inſerti, & totaliter incluſi: ſervatis nihilominus ſervandis, de Principum, Procerum, & Nobilium noſtrorum maturo Conſilio, & Conſenſu præhabitis, & ex certa noſtra ſcientia, & de plenitudine noſtræ Regiæ Maieſtatis innovamus, approbamus, laudamus, ratificamus, & de novo concedimus, ac præſentis ſcripti Patrocinio confirmamus, ſupplentes nihilominus omnem defectum authoritate noſtræ Regiæ Maieſtatis, ſi quis continetur, ſeu inveniri poſſet quomodolibet in præmiſſis, & quomodolibet præmiſſorum tacite, vel expreſſe. Vosque omnes & ſingulos Conſervatores, & Executores tam coniunctim, quam diviſim prætactæ Rigenſis Eccleſiæ Privilegiorum, Confirmationum, Conceſſionum, Literarum, Libertatum, Jurium, & Emunitatum prædictarum, ac omnia alia & ſingulariter ſingula per Prædeceſſores noſtros, ut præmittitur, indulta, & conceſſa rata habentes, & grata, eaque ex certa noſtra ſcientia de novo concedentes damus, aſſignamus, confirmamus, deputamus & præſentibus omni meliori modo, via, forma, & iure, in omnibus, & per omnia approbamus, & ratificamus, attendentes inſuper, quod inter glorioſas Reipublicæ curas, quibus noſtræ Maieſtatis Eminentia ſe pro ſuorum devotorum aſſidua fidelium quiete Subditorum dignatur exponere, illamque Nobis curam æſtimamus præcipuam, qualiter Sanctas Eccleſias nobis & Romano Imperio ſubiectas, eorumque Prælatos, ſubditos & perſonas in ſuis Iuribus, Privilegiis, Libertatibus, & Emunitatibus valeamus conſervare: Vos Fratres Chariſſimos Daciæ, Sveciæ, Norvegiæ, & Poloniæ Reges, Vosque Archiepiſcopos Treverenſem, Moguntinenſem, Colonienſem, & Magdeburgenſem ſincero affectu Præſentibus ſerioſe requirimus, & hortamur, Vobisque Stetinenſi, Magnopolenſi, &c. Ducibus, nec non Proconſulibus, Conſulibus, Communitatibus Lubicenſis, Sundenſis, Rigenſis, & Tarbatenſis Civitatum, ac Vaſallis omnibus & ſingu-*

lis

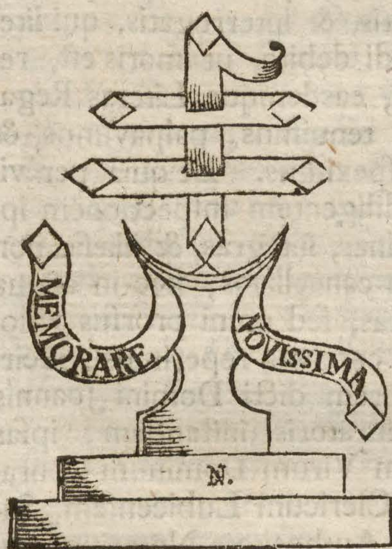
ANNO 1519.

lis Rigenſis & Tarbatenſis Diœceſis prædictis, ſub obtentu noſtræ Regiæ Maieſtatis, & Sacri Rom. Imperii gratiæ, com muniter, & diviſim committimus, & mandamus, quatenus Vos omnes duo, aut unus veſtrum, qui ſuper præmiſſis, aut aliquo præmiſſorum requiſiti fueritis, vel fuerit requiſitus, per Vos, vel alium, ſeu alios, quotiens opus fuerit, ita quod unus veſtrum alium non expectet, nec per alium ſe excuſet, prædictæ Rigenſi Eccleſiæ, eiusque Prælatis, ſubditis, & perſonis, efficacis defenſionis præſidio, noſtra Regia authoritate, fideliter & efficaciter, & ſub pœna formidabili aſſiſtatis, non permittentes, eandem nec eius Prælatos, ſubditos, aut perſonas, in eorum Bonis, Iuribus, Privilegiis, Immunitatibus, & Libertatibus, ut prædicitur, ad ipſam Rigenſem Eccleſiam, & ad eius Prælatos, ſubditos, vel Perſonas Eccleſiaſticas, vel Sæculares communiter, vel diviſim ſpectantes, per quempiam indebite quomodolibet moleſtari, inquietari, ſeu perturbari, vel eis gravamina, damna, ſeu iniurias irrogari, ſed ipſos, & eorum quemlibet ex noſtræ Regiæ Celſitudinis poteſtate defendere, fovere, manutenere ſtudeat, & tueri, occupatores, detentores, moleſtatores, præſumptores, iniuriatores prædictorum, ſi qui fuerint, nec non Contradictores quoslibet, rebelles, & inobedientes, & contra præmiſſa, ſeu in ipſorum aliquo temere in noſtræ Maieſtatis læſionem facientes, authoritate noſtra, & ſub pœna Banni Imperialis coercendo, cuiuscunque dignitatis, ſtatus, gradus, ordinis, conditionis, aut Religionis extiterint, etiamſi fuerint Fratres Ordinis Domus Theutonicorum in Pruſſia, in Livonia, ſeu alias ubilibet conſtituti, quandocunque, & quotiescunque opus fuerit, etiam ad pœnas centum Marcarum, vel Librarum auri puri, in prædictis privilegiis, confirmationibus, & conceſſionibus Prædeceſſorum noſtrorum expreſſatas, quarum medietatem Fiſco noſtro Imperiali, & aliam medietatem prædictæ Rigenſi Eccleſiæ, totiens, quotiens contra fecerint, voluimus applicari. Ipſosque, & ipſorum quemlibet vice & authoritate noſtra Regia compeſcatis, & compellatis, ut a turbationibus, & moleſtatione huiusmodi univerſi penitus deſiſtant, invocato ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio, & conſilio quorumcunque duxeritis invocandum. Quos etiam tenore præſentium ſub prædicta Imperialis Banni pœna requirimus, ipſisque ſerioſe præcipimus, & mandamus, quatenus per vos, aut aliquem veſtrum in præmiſſis requiſiti, vobis, & cuilibet veſtrum efficacis defenſionis præſidio aſſiſtere non differant, neque tardent. Inſuper volumus, & noſtra authoritate Regia decernimus, quod quilibet veſtrum proſequi, & finire valeat articulum etiam per alterum veſtrum inchoatum, quamvis idem inchoans non fuerit legitimo impedimento præpeditus. Præſentibus ad noſtrum & Succeſſorum Noſtrorum Romanorum Imperatorum & Regum beneplacitum tantummodo duraturis, præſentium ſub Regiæ noſtræ Maieſtatis Sigilli teſtimonio Literarum. Datum Pragæ Anno Domini milleſimo trecenteſimo nonageſimo quinto, die quarta decima Martii, Regnorum Noſtrorum Anno Bohemiæ triceſimo ſecundo, Romanorum vero decimo nono. Poſt quarum quidem Literarum Imperialium exhibitionem, & productionem coram Nobis, ut præmittitur, factam, Nos JOANNES Epiſcopus Lubicenſis Tranſumptor, & Executor Apoſtolicus præfatus, dictos citatos non comparentes reputavimus merito id exigente iuſtitia contumaces, & in eorum contumaciam productis primitus coram nobis nonnullis Teſtibus fide dignis, de & ſuper recognitione Literarum huiusmodi, eisdemque per nos admiſſis iuratis, & interrogatis, qui literas huiusmodi debite, ut moris eſt, recognoverunt, easdemque Literas Regales vidimus, tenuimus, palpavimus, & diligenter inſpeximus. Et quia per viſionem, & diligentem inſpectionem ipſas Literas ſanas, integras, & illæſas non vitiatas, non cancellatas, nec in aliqua parte ſuſpectas, ſed omni prorſus vitio, & ſuſpicione carentes reperimus; idcirco ad ulteriorem dicti Domini Joannis Koſter Procuratoris inſtantiam, ipſas per diſcretum Virum Dominum Conradum Nyme Clericum Lubicenſem, Sacra Imperiali Authoritate Notarium publicum, Scribamq; noſtrum infraſcriptum tranſumi, & exemplari, & in publicam Formam redigi mandavimus, & fecimus. Volentes nihilominus, & Aoſtolica, & ordinaria noſtra Authoritatibus memoratis decernentes, quod dicto tranſumpto publico, in iudicio, & extra, ac ubicunque locorum detur & adhibeatur de cætero talis, & tanta fides, qualis & quanta ipſis Literis Originalibus, coram nobis, ut præfertur, exhibitis, et productis, ut ſuperius de verbo ad verbum inſertis, atque fideliter cum præſenti Tranſumpto publice auſcultatis, et collationatis data fuit, et adhibita, ac datur et adhibetur ut de præſenti. Quibus omnibus et ſingulis ſupradictis tanquam rite, et legitime factis, et celebratis, in eodem iudicio coram Nobis Apoſtolicam, et noſtram authoritates inter-

Anno 1519.

poſuimus et præſentibus interponimus, pariter et Decretum. In quorum omnium et ſingulorum fidem, et teſtimonium præmiſſorum, præſentes noſtras Literas, ſive præſens publicum Inſtrumentum Tranſumptum in ſe continentem, ſive continens exinde fieri, ac per Notarium noſtrum ſupra et infraſcriptum ſubſcribi, et publicari mandavimus, Sigillique noſtri iuſſimus, et fecimus appenſione communiri. Datum, et Actum Lubeck in Curia noſtra Epiſcopali, ſub anno a nativitate Domini, milleſimo quingenteſimo decimo nono. Indictione ſeptima, die vero Martis, tertia menſis Maii. Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris, et Domini noſtri, Domini Leonis Divina providentia Papæ X. anno ſeptimo. Præſentibus ibidem Honorabilibus Viris Dominis Laurentio Wolter, Presbytero Caminenſis Diœceſis, et Bartholdo Arndres Vicario in Eccleſia noſtra Lubicenſi, Teſtibus ad præmiſſa vocatis ſpecialiter, atque rogatis.

Et Ego Conradus Nyme Clericus Lubicenſis, Publicus Sacra Imperiali Authoritate Notarius, dictique Reverendi Patris Domini Joannis Epiſcopi Lubicenſis Tranſumptoris Apoſtolici, et coram eo Scriba, quia dictarum Literarum Regalium exhibitioni, et productioni, earundemque viſioni, et tranſumptioni, nec non Apoſtolicæ, et ordinariæ authoritatum, pariterque Decreti interpoſitioni, omnibusque aliis, et ſingulis dum ſic, ut præmittitur, fierent, et agerentur, una cum prænominatis Teſtibus præſens fui, eaque omnia et ſingula ſic fieri vidi, et audivi, ac in notam ſumpſi. Ideoque hoc præſens publicum Inſtrumentum manu alterius fideliter ſcriptum exinde confeci, ſubſcripſi, publicavi, et in hanc publicam Formam redegi, quam ſigno, nomine, et cognomine meis ſolitis, et conſvetis, una cum præfati Reverendi Patris Domini Joannis Tranſumptoris Apoſtolici Sigilli appenſione ſignavi, et roboravi, in fidem ac evidens teſtimonium omnium, et ſingulorum præmiſſorum rogatus, et requiſitus.

C.

Anno 1591.

Tranſumptum Literarum Caroli IV. *Imperatoris, quibus caſſationem Statutorum, in præiudicium Perſonarum Eccleſiaſticarum a quibusdam Magiſtratibus latorum, Anno 1359. a ſe factam, ad Archiepiſcopum etiam, & Canonicos Rigenſes extendi debere declarat. Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

Univerſis, & ſingulis Chriſti Fidelibus præſentes Literas, ſive præſens publicum Tranſumpti Inſtrumentum inſpecturis, viſuris, lecturis ſive legi audituris. Joannes Dei, & Apoſtolicæ Sedis Gratia Epiſcopus Lubicenſis, Tranſumptor, & Executor ad infraſcripta a Sacroſancta Synodo Baſilienſi ſpecialiter deputatus, ſalutem in Domino, & præſentibus fidem indubiam adhibere. Pridem Literas dictæ Sacroſanctæ Synodi Baſilienſis in Spiritu Sancto tunc legitime congregatæ, cum cordula canapi vera Bulla plumbea ipſius Sacroſanctæ Synodi more Romanæ Curiæ impendente bullatas, & munitas, ſanas ſiquidem, integras, & illæſas, non vitiatas, non cancellatas, neque in aliqua ſui parte ſuſpectas, ſed omni prorſus vitio, & ſuſpicione carentes, Nobis per Honorabilem Virum, Dominum Joannem Koſter, in noſtra Eccleſia Lubicenſi Vicarium perpetuum, Reverendiſſimi in Chriſto Patris, & Domini, Domini Jasperi eadam Gratia Archiepiſcopi, necnon Præpoſiti, Decani, totiusque Capituli Sanctæ Rigenſis Eccleſiæ Procuratorem, prout de eius Procurationis Mandato, quodam Inſtrumento publico, ſigno & ſubſcriptione diſcreti Viri Joannis Lomeller Clerici coniugati Vladiſlavienſis Diœceſis, Imperiali Authoritate Notarii ſignato, & ſubſcripto, eorumque Sigillo ſigillato legitimam fecit fidem, coram Notario publico, & teſtibus infraſcriptis præſentatas, Nos cum ea, qua decuit, reverentia noveritis recepiſſe. Quarum principium eſt tale: *Sacroſancta Synodus Baſilienſis in Spiritu Sancto legitime congregata, Univerſalem repræſentans Eccleſiam, Venerabili Joanni, Baſileæ in præſentiarum commoranti, & Succeſſoribus ſuis Lubicenſibus Epiſcopis &c.* Finis vero earundem Literarum eſt talis: *Datum Baſileæ VI. Kalendas Aprilis, Anno a Nativitate Domini milleſimo quadringenteſimo triceſimo quarto.* Quibus per Nos receptis, & debite maſticatis, Nos ad eius-

Anno 1519.

dem Domini Joannis Koſter Procuratoris inſtantiam, & requiſitionem, omnes, & ſingulos ſua communiter, vel diviſim intereſſe putantes, eorumque Procuratores, ſi qui erant in Civitate Lubicenſi pro eisdem, ad videndum, & audiendum nonnulla Privilegia, Indulta, & Conceſſiones Archiepiſcopis Eccleſiæ Rigenſis, a diverſis Romanis Pontificibus, & Imperatoribus gratioſe conceſſa, & conceſſas tranſumi, & exemplari, & in publicam Tranſumpti Formam redigi mandari, ac nonnullos teſtes fide dignos, de, & ſuper recognitione Sigillorum ipſis Privilegiis, Indultis, & Conceſſionibus expenſorum, & appoſitorum produci, recipi, & ad iurandum admitti, ac iurare, interrogari, & recognoſci. Et poſtquam Sigilla literis prætactis appenſa, legitime recognita fuerint, recognita pro recognitis haberi, nec non Apoſtolicam, & Ordinariam noſtras Authoritates, pariter & Decretum, prout moris eſt, interponi, vel dicendum, & cauſas, ſi quas haberent rationabiles, quare præmiſſa fieri non deberent, in contrarium allegandum, per noſtras citationis Literas in valvis, ſeu portis dictæ Eccleſiæ noſtræ Lubicenſis citari mandavimus, & fecimus ad diem, & horam infraſcriptas. Quibus quidem die, & hora advenientibus comparuit iudicialiter coram Nobis præfatus Dominus Joannes Koſter Procurator, nominibus, quibus ſupra, & quandam citationem, papyri cedulam da Mandato noſtro in valvis, ſeu portis dictæ Eccleſiæ Lubicenſis debite executam reproduxit, citatorumque in eadem contentorum non comparentium contumaciam accuſavit, ipſosque contumaces reputari, & in eorum contumaciam nonnullas Literas felicis recordationis Caroli IV. Romanorum Imperatoris, & Bohemiæ Regis, Sigillo eius magno, & rotundo ceræ glaucæ impreſſo, in cordula ſerica glauci, & nigri coloris impendente ſigillatas, & munitas: In cuius Sigilli circumferentia hæc verba reperiebantur: Carolus *quartus Divina favente Clementia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, & Bohemiæ Rex*, in medio eiusdem Sigilli continebatur Imago Imperatoris in Sede Maieſtatis ſedentis, ac dextra Sceptrum Imperiale, & ſiniſtra manibus pomum cruciatum gerentis, a latere dextro Sedis Aquila magna, roſtro clypeum, in quo Leo coronatus tenens, non vitiatas, non cancellatas, neque in aliqua ſui parte ſuſpectas, ſed omni prorſus vitio, & ſuſpicione, ut prima facie apparebat, carentes, facto realiter, & in ſcriptis exhibuit, atque præſentavit. Quas quidem Literas Imperiales tranſumi, & exemplari, atque in publicam Formam redigi mandari, Authoritatesque, & Decretum prædicta, ut moris eſt, per Nos interponi, debita cum inſtantia poſtulavit. Tenor vero Literarum Imperialium, unde ſupra fit mentio, ſequitur, & eſt talis: Carolus IV. *Divina favente Clementia Rom Imperator, ſemper Auguſtus, Bohemiæ Rex. Venerabili Uromoldo Archiepiſcopo Rigenſi, ſuo, & Sacri Romani Imperii Principi, & devoto dilecto gratiam ſuam, & omne bonum. Nuper ex parte tua noſtræ Celſitudini fuit humiliter ſupplicatum, quatenus Legem, ſeu Conſtitutionem, alias per Nos ad inſtantiam Honorabilium Prælatorum, Canonicorum, & Clericorum Inferioris Partis Saxoniæ, Magdeburgenſi, & Bremenſi vicinorum locorum, ac Provinciarum editam, & in ſuæ Eccleſiaſticæ Libertatis tuitionem conceſſam, ad tuam Rigenſem Provinciam, Prælatos, Canonicos, & Clericos ipſius, ex innata Nobis benignitatis clementia extendere dignaremur, cuius quidem Legis tenor ſequitur in hæc verba:* In Nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis feliciter Amen. Carolus Quartus Divina favente Clementia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, & Bohemiæ Rex, ad perpetuam rei memoriam. Etſi Imperialis benignitatis Clementia quorumlibet devotorum fidelium, quos Sacrum Romanum ambit Imperium, ex Officii debito teneatur neceſſitatibus, & iniuſtis oppreſſionibus conſulere, & de opportuno remedio providere, ad illos tamen permaxime dirigitur noſtræ mentis affectio, quos indebite pati cognovimus, quorumque oppreſſionibus Status Eccleſiaſticæ libertatis, quem ſemper noſtris temporibus augeri voluimus, nonnihilum minuitur, & minus debite prægravatur. Sane ad Imperialis Maieſtatis audientiam pro parte Honorabilium Prælatorum, Canonicorum, & Clericorum Inferioris Saxoniæ, Magdeburgenſi, Bremenſique vicinorum locorum, & Provinciarum inſinuatione queruloſa, ſuppliciter eſt deductum: Quod Sæculares quidam in poteſtatibus, & officiis publicis conſtituti, videlicet Duces, Comites, Barones, & alii Domini temporales, nec non Conſules Civitatum, Oppidorum, villarum, & locorum Rectores, dictarum Magdeburgenſis, & Bremenſis Provinciarum, Dei timore poſtpoſito, Statuta ſingularia, & iniquas Ordinationes motu proprio, & de facto, contra Perſonas Eccleſiaſticas, Eccleſiarum, & locorum Religioſorum Libertates, et Privilegia condiderant, eisdemque publice, et de facto in-

Anno 1519.

ſiſtere præſumpſerunt, contra legitimas Civiles, et Canonicas Sanctiones, ut puta, quod nulia bona temporalia in poteſtatem Eccleſiaſticam transferantur, neve Clerici in Sacris conſtituti ad agendum, ſeu teſtificandum in civilibus, et maxime in piis cauſis aliquatenus admittantur; Quodque excommunicati Laici, et publice denunciati in civili foro minime repellantur. Item prædicti Domini temporales, Conſules, et Rectores, per ſæcularem poteſtatem, res, et bona Clericorum occupant, et arreſtant, oblationes fidelium diminuunt, et reſtringunt, exactiones, et tallias indebitas de bonis et reditibus Eccleſiarum exigunt, et extorquent, poſſeſſiones Eccleſiarum, et Perſonarum earundem davaſtant incendiis, et rapinis; contractus inter Clericos, et Laicos factos legitime ad libros Civitatum, Villarum, et locorum recuſant inſcribere, et ſigillare, donata, et legata, ad fabricas, et Eccleſiarum ſtructuras, contra voluntatem Prælatorum, et aliorum, quorum intereſt, præſumunt uſurpare contra iuſtitiam, in fraudem, et odium Clericorum, de bonis etiam, et rebus Clericorum, quas non cauſa negotiationis, ſed pro uſibus propriis per terras ducunt, ſeu duci faciunt, theloneum exigere, et recipere non verentur, et confugientes ad Eccleſias, et Cimeteria inde extrahere contra Sanctiones Imperiales præſumunt; quæ omnia, et quælibet abinde ſecuta, cum per Sacras, Civiles, et Canonicas Sanctiones expreſſe reprobata ſint, et in fraudem Eccleſiaſticæ Libertatis de facto præſumta, de Principum, Ducum, Comitum, Baronum, fideliumque noſtrorum conſilio, ex certa ſcientia, et Authoritate Imperiali caſſamus, irritamus, et annullamus, caſſaque, et irrita, ac nullius eſſe momenti penitus dicimus, et expreſſe pronuntiamus, præcipientes ſub indignatione Imperialis Banni univerſis, et ſingulis dictorum Magdeburgenſis, et Bremenſis Provinciarum, et locorum vicinorum Dominis temporalibus, Conſulibus, Poteſtatibus, et in officiis publicis conſtitutis, quatenus mox viſis, aut intellectis præſentibus, dicta ipſorum Statuta, et Ordinationes, ſicut in præiudicium Eccleſiaſticæ Libertatis edita ſunt, omnino revocent, et de luce tollant: Quodque ea non iudicent amplius, nec Sententias dictent, aut eisdem in iudicio, vel extra iudicia quomodolibet, pro ſe, et contra Eccleſiaſticam Libertatem potiantur. Item Pronuntiamus, et declaramus Imperiali Authoritate, quod quicunque Laicus, cuiuscunque Status, vel conditionis extiterit, auſu ſacrilego, & propriae temeritatis audacia, Sacerdotem, vel Clericum Saecularem, vel Religioſum diffidaverit, proſcripſerit, captivaverit, ſpoliaverit, occiderit, mutilaverit, aut in carcere detinuerit, aut huiusmodi maleficia perpetrantes ſcienter receptaverit, vel favorem in his eis præſtiterit, præter pœnas a Sacris Imperialibus, & Canonicis ſanctionibus eis inflictas, ſint ipſo facto infames, & omni honore privati, nec ad placida vel concilia nobilium aliquatenus admittendos volumus. Etiam hortamur, & requirimus Epiſcopos, & Prælatos Eccleſiaſticos, ut hanc noſtram Legem, & Conſtitutionem in Synodis, & Eccleſiis publicari procurent, ne in præmiſſis excedentes per ſimulatam ignorantiam ſuas malitias valeant excuſare. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc noſtræ caſſationis, irritationis, annullationis, nec non pronuntiationis, & declarationis paginam auſu temerario infringere, aut eis quomodolibet contraire, ſub pœna quinquaginta Marcarum puri auri, quas ab eo, qui contra fecerit, totiens quotiens contrafactum fuerit, irremiſſibiliter exigi volumus, & earum medietatem noſtri Imperialis ærarii, ſive fiſci, reſiduam vero partem iniuriam paſſorum uſibus applicari. Signum Sereniſſimi Principis et Domini Domini CAROLI IV. Romanorum Imperatoris *Invictiſſimi & glorioſiſſimi Bohemiæ Regis.* Teſtes huius rei ſunt, Venerabilis Armeſtus Archiepiſcopus Pragenſis, Joannes Clumincenſis, Joannes Luthomiſchlen. Sacræ Imperialis Aulae Cancellarius, & Theodoricus Mindenſis Eccleſiarum Epiſcopi, Illuſtres Rodulphus Saxoniæ, & Bolko Opolienſis, Primiſlaus Teſchinenſis Duces, Principes, ſpectabiles Burghardus Burggravius Magdeburgenſis, Magiſter noſtræ Curiæ, Henricus de Mamford, Comites, Nobiles Snomiko de Haſenburg, Jeſco de Wilarticz, & alii quam plures noſtri Principes Nobiles et fideles. Præſentium ſub Imperialis noſtræ Maieſtatis Sigillo teſtimonio Literarum. *Datum Pragæ, Anno Domini milleſimo trecenteſimo quinquageſimo nono, Indictione duodecima, III. Idus Octobris, Regnorum noſtrorum anno quartodecimo, Imperii vero quinto.* Nos *igitur attendentes, quod Sanctarum Eccleſiarum, ac Eccleſiaſticarum Perſonarum, Nobis, & Sacro Romano Imperio ſubiectarum, ex aſſumpto Imperialis Dignitatis Officio, ſinceriori affectu commodis, utilitatibus, & defenſionibus dignamur intendere, ut hi, quos Divina Providentia ſuo deputavit miniſterio,* ſub-

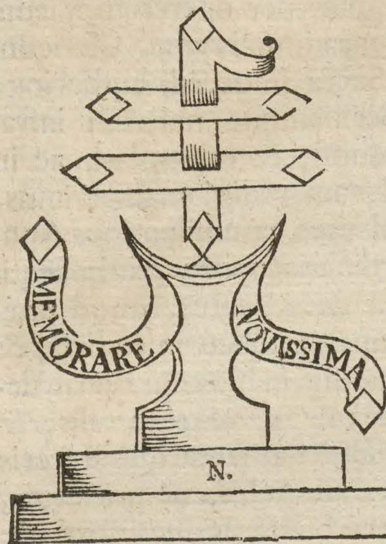
Anno 1519.

ſub felici noſtra protectione, eo ſincerius Altiſſimo famulentur, eidem clementer duximus annuendum, de Principum, Ducum, Comitum, Baronum, Procerum, noſtrorum, & Sacri Romani Imperii fidelium, conſilio, ex certa ſcientia ac de noſtræ Imperialis munificentiæ plenitudine dictam Legem, cum omnibus & ſingulis ſuis clauſulis, punctis, terminis, & pœnis in ipſa contentis, ad dictam tuam Provinciam Rigenſem, Prælatos, Canonicos, & Clericos ipſius, devotos noſtros dilectos extendendam duximus, & extendimus præſentium per tenorem. Volentes, & noſtra Imperiali Sanctione ſtatuentes, quod Tu, tuique Prælati, Canonici, & Clerici in dicta tua Provincia Rigenſi, pro tempore exiſtentes, dicta noſtra Lege, ad noſtræ Maieſtatis, noſtrorumque Succeſſorum Imperatorum, & Romanorum Regum beneplacitum uti, & frui, cum omnibus ſuis effectibus libere valeatis, dicta tamen Lege in ſuo robore in perpetuum duratura; præcipientesque ſub indignatione Imperialis Banni, univerſis, & ſingulis dictæ Rigenſis Provinciæ Dominis temporalibus, Conſulibus, Prælatis & in officiis publicis conſtitutis, quatenus dictam noſtram Legem ſuſcipiant, ac ipſam per omnia in omnibus ſuis præceptis, & mandatis fideliter obediendo exequantur, præſentium ſub Imperialis noſtræ Maieſtatis Sigillo, teſtimonio Literarum. Datum Pragæ, Anno Domini milleſimo trecenteſimo ſexageſimo ſexto, Indictione IV. XIV. Kalendas Maii, Regnorum noſtrorum anno viceſimo. Imperii vero duodecimo. Poſt quarum quidem Literarum Imperialium exhibitionem, & productionem, coram nobis, ut præmittitur, factam, Nos Joannes Epiſcopus Lubicenſis Tranſumptor, & Executor Apoſtolicus præfatus, dictos citatos non comparentes, reputavimus merito id exigente iuſtitia contumaces, & in eorum contumaciam productis primitus coram nobis nonnullis Teſtibus fide dignis, de, & ſuper recognitione Sigilli, præinſertis literis Imperialibus appenſi eisdemque per nos admiſſis, receptis, & in forma Juris iuratis, & interrogatis, qui Sigillum Literis præinſertis appenſum, & appoſitum debite, ut moris eſt, recognoverunt, easdemque Literas Imperiales vidimus, tenuimus, palpavimus, & diligenter inſpeximus, & quia per diligentem inſpectionem, & viſionem Literas Imperiales præinſertas ſanas, integras, & illæſas, non vitiatas, non cancellatas, neque in aliqua ſui parte ſuſpectas, ſed omni prorſus vitio, & ſuſpicione carentes, ut prima facie apparebat, reperimus, idcirco ad ulteriorem dicti Domini Joannis Koſter Procuratoris inſtantiam, Literas ipſas per diſcretum Virum Dominum Conradum Nyme, Clericum Lubicenſem Sacra Imperiali authoritate Notarium, Scribamque noſtrum infraſcriptum tranſumi, & exemplari, ac in publicam Formam redigi mandavimus, & fecimus. Volentes, et nihilominus Apoſtolica, & ordinaria noſtra Authoritatibus memoratis decernentes, quod præſenti Tranſumpto publico in iudicio, & extra, ac ubicunque exhibitum fuerit, detur, & adhibeatur de cætero talis, & tanta fides, qualis et quanta ipſis Literis Originalibus coram nobis, ut præfertur, exhibitis, & productis, ac, ut ſupra, de verbo ad verbum fideliter inſertis, atque una cum præſenti Tranſumpto publico auſcultatis, & collationatis data fuit, & adhibita, ac datur, & adhibetur de præſenti. Quibus omnibus & ſingulis ſupradictis tanquam rite, & legitime factis, atque celebratis Apoſtolicam, & ordinariam noſtram authoritates interpoſuimus, & præſentibus interponimus pariter & decretum. In quorum omnium & ſingulorum fidem, & evidens teſtimonium præmiſſorum, præſentes Literas, ſive hoc præſens publicum Tranſumpti Inſtrumentum exinde fieri, & per Notarium publicum, noſtrumque et in huiusmodi tranſumptionis negotio coram nobis Scribam infraſcriptum ſubſcribi, & publicari mandavimus, Sigillique noſtri, quo ad cauſas utimur, iuſſimus, & fecimus appenſione communiri. Datum, & actum Lubeck in Curia noſtra Epiſcopali, ſub anno a Nativitate Domini milleſimo quingenteſimo decimo nono, Indictione ſexta, die vero Martis, tertia menſis Maii, Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris, & Domini noſtri, Domini Leonis Divina providentia Papae Decimi, anno ſeptimo. Præſentibus ibidem Honorabilibus Viris, Dominis Laurentio Wolter Presbytero Caminenſis Diœceſis, & Bartholdo Arndes, dictae Eccleſiae noſtrae Lubicenſis Vicario perpetuo, teſtibus ad præmiſſa vocatis, atque rogatis.

Et Ego Conradus Nyme Clericus Lubicenſis, Publicus Sacra Imperiali Authoritate Notarius, dictique Reverendi Patris Domini, Joannis Epiſcopi Lubicenſis Tranſumptoris Apoſtolici, et coram eo Scriba, quia dictarum Literarum Imperialium exhibitioni, & productioni, earundemque viſioni, et tranſumptioni, nec non Apoſtolicæ, et ordinariæ authoritatum, pariterque Decreti interpoſitioni, omni-

Anno 1519.

omnibusque aliis, et ſingulis dum ſic, ut præmittitur, fierent, & agerentur, una cum prænominatis Teſtibus præſens fui, eaq; omnia, et ſingula ſic fieri vidi, et audivi, ac in notam ſumpſi. Ideoque hoc præſens publicum Inſtrumentum manu alterius fideliter ſcriptum exinde confeci, ſubſcripſi, publicavi, et in hanc publicam Formam redegi, quam ſigno, nomine, & cognomine meis ſolitis, & conſvetis una cum præfati Reverendi Patris Domini Joannis Epiſcopi Lubicenſis Tranſumptoris Sigilli appenſione ſignavi, et roboravi, in fidem, et evidens teſtimonium omnium, et ſingulorum præmiſſorum, rogatus, et requiſitus.

CI.

1521. *Diploma* Alberti *Marchionis Brandeburgenſis* Valtero *Ordinis Theutonici in Livonia Magiſtro, Ordinisque Præpoſitis datum, quo eis concedit facultatem, & plenam poteſtatem Ordinis Magiſtri eligendi & conſtituendi. Ex Tabulario Illuſtriſſimi Domini Joſephi Comitis Załuſki Epiſcopi Kijovienſis.*

Nos Dei Gratia, Albertus Magiſter Ordinis S. Mariæ Theutonicorum, Marchio Brandeburgenſis, Stetinenſis, Pomeraniæ, Caſſubarum, Sclavorum Dux, Burggrabius Norinbergenſis, et Princeps Rugiae, etc. manifeſtum facimus, et ſignificamus omnibus, publicas haſce noſtras Literas viſuris, audituris, ſive lecturis, quod conſiderantes ſingularem, et reiterata vice, a Venerando Domino de Plettenberg, Theutonici Ordinis Livonae Magiſtro, et Ordinis Præpoſitis, eorumque Anteceſſoribus, in ſummis noſtris Ordinisque anguſtiis, magno noſtro commodo, et emolumento, impenſam operam diligentem, et multifaria, tam parata pecunia, multo auro, et argento, quam copiis, tempore belli, retro actis temporibus nobis in auxilium miſſis, præſtita peculiaris humanitatis officia, quibus et adhuc in præſenti Ordinis neceſſitate devincimur. Nos, et Ordinis Præpoſiti, noſtro, et Succeſſorum Theutonici in Livonia Ordinis nomine in emolumentum, commodum, et incrementum Ordinis, inprimis autem ad maiorem reconciliandam Concordiam ſuper nominato Domino Valtero, Theutonici Ordinis in Livonia Magiſtro, Ordinisque Præpoſitis, una cum Succeſſoribus, ultro, et ſponte, nullius perſvaſionibus adducti, ſed recordatione meritorum modo commemoratorum, ex ſingulari gratia, et benevolentia, omnia Ordinis Privilegia, Jura, Regalia, Leges, Satuta, et Conſvetudines, eodem modo, ut retroactis temporibus ad hunc usque diem in Ordinis territorio viguerunt, et adhuc vigent, condiximus, et firmavimus. Siquidem prædicta Privilegia una cum primævis honeſtis, et laudabilibus Ordinis conſvetudinibus, in hunc modum, vigore harum Literarum condicimus, et firmamus, decernimus, et ſtabilimus, ut noſtri Ordinis in Livonia Præpoſiti, eorumque poſteri, liberam facultatem, et plenam poteſtatem Ordinis Magiſtri, pro conſvetudine Ordinis ſine noſtra, & Succeſſorum contradictione, & impedimento, eligendi, & conſtituendi habeant, & eodem iure, quo retroactis temporibus ratione Electionis, gaviſi ſunt, & adhuc gaudent, in perpetuum utantur, ac fruantur. At quia per conſvetudinem priſtinis temporibus obſervatam, hæc Electionis norma fuit, ut ex electis duobus ampliſſimi Ordinis Candidatis, noſtris Anteceſſoribus præſentandi, hi unum, & qui magis placebat, confirmaverint, id quod odio, invidiae, et multis contentionibus, magno Ordinis periculo, damno, & detrimento occaſionem dedit, hanc electionis formam, Ordini, ſi in poſterum obſervaretur, valde pernicioſam, omnino derogamus, & Ordinis noſtri in Livonia Præpoſitis, eorumque Succeſſoribus, vigore harum Literarum indulgendo concedimus, ut pro conſvetudine Ordinis, poſt obitum Ordinis Magiſtri, propria authoritate, ex gremio Ordinis alium idoneum, & bene meritum eligere poſſint, qui nobis non aliter, ac ſi lege priſtinae obſervantiae nobis præſentatus fuiſſet, gratus, atque acceptus erit: bene memores, ordinem noſtrum in Livonia quaterna vice ex plenitudine propriae authoritatis, & non interveniente conſenſu Supremi Ordinis Magiſtri, Ordinis Magiſtrum Livoniae elegiſſe, quos Anteceſſores noſtri, non aliter, ac ſi duo præ-

Anno 1521.

Anno 1519.

præſentati fuiſſent, admiſerunt, et adprobarunt. Nos igitur id, quod tam noſtro, quam Succeſſorum, et Ordinis Theutonici in Pruſſia Præpoſitorum, et modeſtorum Fratrum nomine promittimus Electioni, et Conſtitutioni Magiſtri Ordinis Livoniæ, nulla contradictione, et impedimento, neque directa, neque indirecta via, non clandeſtinis machinationibus, multo minus hoſtili invaſione adverſabimur, ſed ſine tergiverſatione, et contradictione, Electionem ratam, et Electum Nobis gratum, et acceptum habebimus: eumque contra quemcunque aggreſſorem defendere, Ordinem vero univerſum Livoniæ in quieta poſſeſſione, et inturbato exercitio omnium Privilegiorum, et Immunitatum, imprimis autem liberæ Electionis Magiſtri Ordinis, ut cuius vel electio, vel depoſitio noſtro ſuffragio non eget, nunquam impedire volumus: et hæc omnia Nos obſervaturos, vi harum Literarum, noſtro, et Succeſſorum, nec non Præpoſitorum, et modeſtorum Ordinis Fratrum nomine Nos obſtringimus,

CII.

1522. *Diviſionis bonorum communium inter Canonicos Rigenſes, Authoritate Michaelis Archiepiſcopi Rigenſis inſtitutæ, & a* Julio II. *PP. confirmatæ, Ordinatio per* Jasperum *Archiepiſcopum Rigenſem facta, cum erectione duorum ſtipendiorum &c.* Dat. in Caſtro Uxkul d. 6. Octobr. Anno 1522. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

Jasperus Dei, & Apoſtolicæ Sedis Gratia Sanctæ Rigenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus, ad perpetuam rei memoriam. Cum Nos ex iniuncto Archiepiſcopalis Dignitatis noſtræ Officio, ad ea vigili, & ſolerti cura reſpicere teneamur, unde ſalus devotorum noſtrorum evenire, rerumque, ac bonorum præfatæ noſtræ Eccleſiæ augmentum manare videatur. Sane cum olim ſub regimine Prædeceſſorum noſtrorum, etiam piæ memoriæ Anteceſſoris noſtri Archiepiſcopi Michaelis, Decanus, & Canonici prænominatæ Eccleſiæ noſtræ (de quorum numero tunc eramus) communia bona haberent, ac in communi viverent, eo deventum eſſet, quod eadem bona non modo ad ſuſtentationem ipſorum non ſufficerent, imo in diſcrimine poſita, futuram ruinam promitterent. Nam communio ipſa iure ſuo peculiari diſcordiam, ac ipſarum rerum communium negligentiam, negligentia autem deteriorationem, ac earundem demum rerum interitum parere ſolet. Id ipſum alta mente revolventes, huicque incurabili malo provide ſuccurrere volentes, Nos de aſſenſu præfati Reverendiſſimi Domini Michaelis Anteceſſoris noſtri huiusmodi communionem diſſolvendam, bonaque ipſa communia, certis Præbendis Canonicalibus aſſignanda cenſuimus, videlicet: quod ultra Præpoſituram, & Decanatum, ſeptem maioribus Præbendis Canonicalibus in præfata Eccleſia noſtra Metropolitana exiſtentibus, quæque portionem ſuam de huiusmodi bonis communibus ſpecialem haberet. Qua quidem diviſione, & aſſignatione durante, Decanoque, & Canonicis ſeorſim viventibus, ac unicuique portioni ſuæ præſentibus, res ipſæ Eccleſiæ noſtræ præfatæ paulatim reviviſcere, & incrementum ſumere cœperunt. Cum autem præfatus piæ memoriæ Prædeceſſor noſter mortalitate præventus, eandem, ut decrevit, publicis, & authenticis non roboraſſet Documentis, Nosque Divina Diſpoſitione in eius locum ſuffecti, pro confirmatione Electionis noſtræ obtinenda, Sanctam Sedem Apoſtolicam in perſona accedentes, a felicis recordationis Divo Julio Pontifice Maximo, eius nominis Secundo, diviſionis, & aſſignationis huiusmodi confirmationem, & approbationem petivimus, petitamque cum plena poteſtate eandem mutandi, & emendandi obtinuimus, prout in Literis deſuper Nobis datis, & conceſſis plenius continetur, quorum tenor de verbo ad verbum ſequitur, & eſt talis. Julius *Epiſcopus Servus Servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam. His, quæ pro Perſonarum Eccleſiaſticarum quarumlibet Sæcularium, & Regulurium, præſertim loca, & Canonicales portiones in Metropolitanis Eccleſiis obtinentium commoditate, & portionum ſuarum augmento provide facta fuiſſe dicuntur, ut firma perpetuo, & inconcuſſa perſiſtant, libenter, cum a Nobis petitur, Apoſtolici muniminis adiicimus firmitatem, & alia deſuper concedimus, prout in Domino conſpicimus expedire. Sane pro parte Venerabilis Fratris noſtri Jaſperi Archiepiſcopi, & dilectorum Filiorum Capituli Eccleſiæ Rigenſis, Ordinis Beatæ Mariæ Theutonicorum, Nobis nuper exhibita petitio continebat, quod alias Capitulum præfatum, qui bona communia, de quibus eatenus vixerant, habebant, & menſam communem tenuerant, de conſenſu, conſilio, & Authoritate bonæ memoriæ Mi-*

Anno 1522.

Anno 1522.

Michaelis Archiepiſcopi Rigenſis, tunc in humanis agentis, bona huiusmodi, Caſtro Cremon nuncupato duntaxat excepto, & in communi reſervato, pro eorum commoditate inter ſe diviſerunt, & unicuique ex Canonicis dicti Capituli partem, & portionem, de qua honeſte vivere poſſet, aſſignarunt, ac diviſionem huiusmodi dudum ante tempus, & tempore obitus dicti Michaelis Archiepiſcopi continuarunt, prout continuant de præſenti: Cum autem, ſicut eadem petitio ſubiungebat, idem Michael Archiepiſcopus nullis forſan deſuper confectis Literis, ſeu Documentis publicis, & authenticis, ſicut Domino placuit, viam univerſæ carnis ingreſſus fuerit, & diviſio bonorum huiusmodi in non modicum augmentum portionum dictæ Eccleſiæ cedere noſcatur. Pro parte Jaſperi Archiepiſcopi, & Capituli prædictorum Nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut diviſioni, & aſſignationi prædictis pro illarum ſubſiſtentia firmiori, robur Apoſtolicæ Confirmationis adiicere, ac alias in præmiſſis opportune providere de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos igitur Jaſperum Archiepiſcopum, & Capitulum præfatos, ac ipſius Capituli ſingulares perſonas, a quibusvis Excommunicationis, Suſpenſionis, & Interdicti, aliisque Eccleſiaſticis Sententiis, Cenſuris, & pœnis, a iure, vel ab homine quavis occaſione, vel cauſa latis, ſi quibus quomodolibet innodati exiſtunt, ad effectum præſentium duntaxat conſeſequendum harum ſerie abſolventes, & abſolutos fore cenſentes, huiusmodi ſupplicationibus inclinati, diviſionem, & aſſignationem prædictas Authoritate Apoſtolica tenore præſentium confirmamus, approbamus, ſupplentes omnes, & ſingulos defectus, ſi qui forſan intervenerint in eisdem, ac illas perpetuo, & inviolabiliter obſervari debere decernimus. Et nihilominus præfato Jaſpero Archiepiſcopo, ut ſi quid in eisdem diviſione, & aſſignatione ordinandum, ſeu emendandum fuerit, id totum emendare, ſeu mutare, addere, vel minuere, ac alias, prout ſibi videbitur diſponere, & ordinare libere, et licite valeat, harum ſerie concedimus facultatem. Non obſtantibus Conſtitutionibus, & Ordinationibus Apoſtolicis, ac Eccleſiæ, & Ordinis prædictorum iuramento, Confirmatione Apoſtolica, vel quavis firmitate alia roboratis Statutis, & conſvetudinibus, cæterisque contrariis quibuscunque. Nulli ergo omnino homini liceat hanc paginam noſtræ Abſolutionis, Confirmationis, Approbationis, Suppletionis, Decreti, & Conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Apoſtolorum eius ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum. Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo quinto, Idus Junii, Pontificatus noſtri Anno ſexto. Qua authoritate freti Nos diviſionem eandem in certis, licet paucis mutandum et emendandum duximus, immutavimusque, et emendavimus, ac Præbendas, et portiones earundem in modum ſubſequentem ordinavimus: Caſtrum ſcilicet Dolen cum Curia Coſtzeln, ac reliquis ſuis pertinentiis Præpoſito, ac eiusdem Succeſſoribus, prout alias ſemper etiam ſeorſum habuerit, aſſignantes. Caſtrum vero Sunſzel, cum omnibus bonis ad id pertinentibus, Decano, et eiusdem Succeſſoribus pro portione ſua deputantes, ea tamen lege, ut uni Canonicorum bona ruralia non habenti, pro Canonica ſua portione ducentas Marchas Rigenſes, ac quinque laſtas frumenti, ut puta, duas ſiliginis, et totidem braſii cum unica laſta avenae, exolvet. Item Curiam Nipen cum ſuis pertinentiis pro ſecunda Praebenda ordinantes. Praeterea Curiam Scernekaw pro tertia, ita tamen, ut eidem Praebendario propter exiguitatem fructuum eiusdem Curiae, cellarius de Caſtro Cremon ſingulis annis ſemiduas laſtas ſiliginis, et totidem braſii, una cum Talento magno humuli, ac Dominus Decanus de Caſtro Sunſzeln talentum magnum canabis attribuerent. Item quod quarta Praebenda, ſimiliter et quinta ſuas portiones unaquaeque centum Marcarum in pecuniis promptis, quatuor laſtas ſiliginis, tres braſii cum una laſta avenae, de praementionato Caſtro Capitulari Cremon haberet. Pro ſexta Divi Petri Parochialem Eccleſiam in praefata Civitate noſtra Rigenſi ſituatam una cum duabus laſtis ſiliginis, duabus braſii e Caſtro Cremon percipiendis, ac oblationibus, et obventionibus eiusdem aſſignavimus. Pro ſeptima vero deputavimus Eccleſiam Sancti Jacobi etiam in eadem Civitate noſtra Rigenſi exiſtentem, ſimili modo cum offertoriis, obventionibus, et emolumentis eiusdem, ac tribus laſtis ſiliginis, duabus braſii a cellario de praenominato Caſtro Cremon obtinendis. Quodque cuilibet, ex proxime praeſcriptis quatuor Canonicis, ſimiliter et quinto, cui Dominus Decanus portionem ſuam de Caſtro Sunſzel praeſtat, bona propria ruralia non habentibus, ſingulis annis praefatus cellarius pro tempore exiſtens de Caſtro Cremon autumnali tempore, circiter Feſtum Divi Bartholomaei bovem mactabilem, aut quatuor Marchas Rigenſes, duas oves, et

Anno 1522.

& circa feſtum Martini, porcum ſaginatum, cum media tonna butyri. Item circa feſtum Pentecoſtes duos agnos, & tempore competenti decem gallos gallinaceos, ac duas tonnas cereviſiae, cum certis aliis diſtributionibus iuxta antiquam conſvetudinem, exolveret. Quæ quidem ordinatio, ſic, ut præmittitur, facta, cum in præfatae Eccleſiae noſtrae utilitatem tenderet, fructus quoque, & proventus Caſtri Cremon non modo pro eisdem præbendis ſufficerent, ſed aſſignationem portionum praefatarum praebendarum excederent. Nos quoque ad Dei omnipotentis Glorioſiſſimaeque Virginis Mariæ, totiusque cœleſtis Curiae honorem, ac Divini cultus augmentum, duo ſtipendia, unum quodque centum Marcharum Rigenſium in Eccleſia noſtra Metropolitana Rigenſi fundaverimus, praefati Decanus, Canonici, ac totum Capitulum noſtrum de conſilio, & aſſenſu noſtro, totidem, eodem etiam ſub valore erigere, & fundare ſtatuerunt, eaque de re coram Nobis conſtituti, Venerabiles in Chriſto nobis dilecti, Dominus Henricus Sthwer Decanus, & Dominus Joannes Stwerboche Canonicus, & cellarius nomine totius capituli Eccleſiae noſtrae ſæpedictae humillime ſupplicarunt, ut Nos authoritate Apoſtolica, nobis in hac parte conceſſa, & demandata, diviſionem & ordinationem, ac duorum illorum ſtipendiorum erectionem, & fundationem admittere, approbare, & ratificare dignaremur. Et quia longiſſimo temporis tractu, ac ipſa rerum experientia Magiſtra comperimus, eandem diviſionem, & ordinationem in commodum Eccleſiæ noſtræ præfatæ eſſe. Ideoque nos JASPERUS Archiepiſcopus præfatus præfatorum devotorum noſtrorum Decani, & Capituli petitioni inclinati, diviſionem, ordinationem, & fundationem praefatas in perpetuum valituras admittendum, ratificandum & approbandum duximus, prout admittimus, ratificamus, & approbamus. *In Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti* per præſentes. Nulli ergo omnino homini liceat hanc noſtram, imo verius Sedis Apoſtolicae diviſionis, ordinationis, & fundationis admiſſionem, ſeu approbationem infringere, ſeu ei auſu temerario contraire. Si quis autem, quod abſit, id attemptare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli ſe noverit incurſurum. In quorum omnium fidem & teſtimonium praemiſſorum præſentes Literas fieri & per Cancellarium noſtrum infraſcriptum ſubſcribi, Sigillique noſtri maioris iuſſimus & fecimus appenſione communiri. Data, & acta ſunt hæc in Caſtro noſtro Uxkul Rigenſis Diœceſis, ſub anno a nativitate Domini milleſimo quingenteſimo vigeſimo ſecundo, Indictione decima, die vero Lunae, ſexta menſis octobris. Pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto Patris & Domini noſtri, Domini ADRIANI Sexti anno primo. Præſentibus ibidem Honorabilibus nobis in Chriſto devotis, Domino Hertwico Gendeno Vicario præfatae Eccleſiae noſtrae, et Domino Mathia Hawemvald Capellano noſtro, Teſtibus ad præmiſſa vocatis, pariter et requiſitis.

CIII.

1526.

Reſponſum nomine Sacræ Regiæ Maieſtatis datum Reverendiſſimo Domino Archiepiſcopo Rigenſi. Varſaviæ die 7. Sept. An. 1526. *Ex Archivo Regni. Lib. Legationum Lit. E. fol. 360.*

Sacra Maieſtas Regia, Reverendiſſime Domine, agit iterum plurimas gratias Veſtræ Dominationi Reverendiſſimæ, de hac propenſione animi, quam erga Maieſtatem ſuam exhibet, quodque illa communicare Maieſtati ſuae voluerit, quæ neceſſaria ſcitu Maieſtati ſuæ exiſtimavit. Et quamvis Maieſtatis ſuæ nihil intereſt eius, quod tranſmutatum eſt in Pruſſia adverſus Ordinem, & Sedem Apoſtolicam, nihil enim Maieſtas ſua egit unquam de Ordine cum Domino Duce de Pruſſia, neque illi aliquam occaſionem eius abiiciendi præbuit, proindeque illum nec excuſare, neque in hoc tueri vellet, tamen ſi ratione Terrarum Pruſſiæ, pro quibus tot ſæculis bella geſta ſunt, & quæ tam iure belli, quam etiam hæreditario, ſemper ad Regnum Maieſtatis ſuæ pertinebant, impeteretur ipſe Dominus Dux in Pruſſia, & cauſa huius Transactionis noviſſimae; non poſſet non deeſſe illi Maieſtas ſua, ſed illum omnibus viribus tueri cogeretur.

Et proinde rogat plurimum Maieſtas ſua Veſtram Reverendiſſimam Dominationem, excuſare dignetur eius Maieſtatem, cum apud Sanctiſſimum Dominum noſtrum, tum etiam alibi, ſi quid tale incideret, nihil eſſe a Maieſtate ſua temere, indebite, vel perperam in hac re commiſſum, diſſvadeatque, ne ratione huius Transactionis de Terris Pruſſiae Maieſtatis ſuæ hæreditariis aliquid hoſtile committatur adverſus Dominum Ducem in Pruſſia, in quo eventu illum Maieſtas ſua defendere tenetur, nam de aliis, quæ ad Maieſtatem ſuam nihil attinent, neque earum Author fuit, nihil ſua inter

Anno 1526.

tereſſe putat Maieſtas ſua, neque ad ea ſe intromittere volet.

Dignetur etiam Veſtra Reverendiſſima Dominatio declarare Sanctiſſimo Domino noſtro, cum ruinam Regni Ungariae a Turcis, tum huius etiam ſui calamitatem a Tartaris, & proinde, ut eius Sanctitas eo celerius Principes Chriſtianos concordare, & his Regnis tandem cum aliis Chriſtianis Principibus opem ferre dignaretur.

Declarabit item Veſtra Reverendiſſima Dominatio Eius Sanctitati invaleſcentem indies in his Oris, & Regionibus peſtem Lutheranam, & ſtudium Maieſtatis ſuæ de illa extinguenda, quod niſi tantum eſſet, haud dubie iam totæ iſtæ Provinciæ corruptæ fuiſſent, ut etiam tandem illius Sanctitas aliquam rationem ineat, hanc inſolentiam compeſcendi, ne Divina Maieſtas tantis blaſphemiis offenſa, quæ alibi nemine vindicante committuntur, gravem aliquam ultionem, ex univerſis ſumat, prout iam facere indies acrius incipit.

De Induciis cum Moſco ineundis gratum eſt Maieſtati ſuæ conſilium Veſtræ Reverendiſſimae Dominationis, & ita Oratoribus ſuis committere curabit.

De differentiis Confinium Litvaniæ, & Livoniæ, variæ quidem querelæ deferuntur ad eius Maieſtatem, a ſubditis ſuis, ut illis multa damna, & iniuriae inferuntur, utque indies magis occupatur Terra Maieſtatis ſuæ, & ipſorum ſubditorum eius, et proinde cuperet Maieſtas ſua, quam celerius has differentias componi, tamen contemplatione Veſtrae Reverendiſſimæ Dominationis nihil tranſigere velit in his, donec ipſa revertatur.

Poſtremo rogat Maieſtas ſua Veſtram Reverendiſſimam Dominationem, ut Regnum, & Dominia, ac omnes res ipſius Maieſtatis ſuae Sanctiſſimo Domino noſtro commendare, & tam apud eius Sanctitatem, quam etiam alibi ubique bonus fautor negotiorum Maieſtatis ſuæ eſſe, & illi, quae opportuna ſciverit, ſignificare, & ſcribere velit, quod viciſſim Eius Maieſtas Veſtrae Reverendiſſimae Dominationi omni ſuo favore, & gratificatione ſemper referre curabit.

CIV.

1526. *Inſtructio Legationis Nomine* SIGISMUNDI I. *Regis Poloniæ in Conſilio eius ſecreto ad Archiepiſcopum Rigenſem data. Ex Archivo Regni.*

Poſt dictam ſalutem, & favorem Regium, & oblatas Literas dicendum Sacram Maieſtatem Regiam, cum intellexiſſet ex fama primum, deinde ex Nuntiis Paternitatis ſuae afflictiones, & adverſitates eius, & Ordinis ipſius Eccleſiaſtici, condoluiſſe plurimum, & nunc, ſi quid tale adhuc durat, condolere ex animo Paternitati ſuae, quam audit Catholicæ Religionis eſſe obſervantiſſimam, non ſolum autem propterea, quia Maieſtas ſua peculiari quodam ſtudio conſvevit blaſphemos Nominis Divini, & Sacrae Religionis turbatores omnibus viribus comprimere, ſed etiam, quia eius Reverendiſſima Paternitas cum ſuis Eccleſiis Rigenſi, & Tarbatenſi protectione ſuae Maieſtatis gaudet, & proinde velle Maieſtatem ſuam pro conſervanda Religionis integritate, dictarumque Eccleſiarum Juribus, ſimul & dignitate ipſius Paternitatis ſuae, omni gratia, & Clementia Regia Paternitatem eius proſequi, ac omni diligentia conſulere, ne quid detrimenti aut indignitatis Reverendiſſima Paternitas ſua in hac cauſa accipiat, dignatamque eſſe Sacram Maieſtatem ſuam, primum Literas ſuas ad Magnificum Livoniæ Magiſtrum, & illarum Terrarum Status ea de cauſa dare, & tunc etiam Nuntios ſuos ſpeciales mittere, qui omnia pro honore, & commodo Reverendiſſimæ Paternitatis ſuae agerent, dummodo viciſſim Paternitas ſua Reverendiſſima in his rebus, ſi quibus ſubditi ſe gravatos merito conqueruntur, iuſto moderamine utatur, ne Maieſtas ſua rem videatur poſtulare indecentem, ad quod eius Reverendiſſimam Paternitatem, Maieſtatem ſuam commovere, & hortari.

Anno 1526.

CV.

1526. SIGISMUNDI I. *Regis Poloniæ cauſam Rigenſis Archiepiſcopi agentis ad* VALTERUM *Magiſtrum Ordinis Literæ. Ex Archivo Regni Lib. Legationum Lit. E. fol. 250.*

Magnifice Domine, ſincere Nobis dilecte. Intelleximus excitatos eſſe motus quosdam pernicioſos iſthic in terra Livonienſi, et Reverendiſſimum Dominum Archiepiſcopum Rigenſem, una cum Clero ſuo in magnas anguſtias eſſe redactum, quod et fidem Sanctam Catholicam, et Jura, ac immunitates Eccleſiarum pro virili ſua tueatur. Nos vehementer mirantes, eam veſaniam usque huc proceſſiſſe, ut pluris fiant inſanorum Apoſtatarum dogmata, quam norma univerſalis Eccleſiae tot ſæculis obſervata, non poſſumus non dolentiſſimo animo eiusmodi turbas audire, et

Anno 1526.

præſertim vicinorum, a quibus facilius incendium quodque manare ſolet ad contiguos, et quod adverſus Eccleſiaſticam ſtruitur authoritatem, idem et in ſæculares redundare conſvevit. Et proinde rogamus, et hortamur tuam Magnificentiam, agere velit, ne quid præcipitanter fiat adverſus ipſum Dominum Archiepiſcopum, donec Oratores noſtri iſthuc ad illam veniant, nam nos et pro officio Chriſtiani Regis, et quia communis res agitur, illi deeſſe nequaquam poterimus. Bene valeat tua Magnificentia.

CVI.

1526. *Inſtructio Legationis ad* VALTERUM *Magiſtrum, & omnes Status Livoniæ Nomine* SIGISMUNDI I. *Regis in conſilio Eius ſecreto data. Ex Archivo Regni Cracovien. Extat in Archivo Cancel. Regni Lib. Legat. Lit. E. fol. 285.*

Exiſtimare Sacram Regiam Maieſtatem, omnibus nationibus, præſertim vero Statibus Livoniae perſpectum eſſe, quanto ſtudio, quantisque ſumptibus, & labore Chriſtianae Religionis incolumitatem proſequatur, adeo ut pro arcendis fidei Chriſtianae infeſtatoribus, ac pace Eccleſiae conſervanda nunquam gladium ſuum condat, ſed pro illa ſemper ſolliciticiſſime invigilet. Et proinde cum intellexiſſet eam labem Lutheranae Hæreſeos, quae magnam Germaniae partem fœdavit, ac ſanguine, & cædibus replevit, in Livoniae etiam Regiones penetraſſe, & vires altius indies agere, doluiſſe Maieſtatem ſuam, vicinorum, ac veterum amicorum conditionem, nec minus etiam incidiſſe Maieſtati ſuae cogitationem ferendæ opis, & remedii quærendi contra ſurgentem tantorum malorum perniciem, idque non ſolum ob conſvetum conſervandæ Chriſtianæ Religionis ſtudium, ſed etiam quoniam hæc peſtis facile videtur ad Maieſtatis ſuae ſubditos finitimos dimanare poſſe. Quod quia Maieſtatem ſuam conniventibus oculis ferre indignum eſſet, ne alicuius mali occaſio inde oriatur, hortari Maieſtatem ſuam, & pro debito Chriſtiani Principis, ipſos tanquam charos vicinos admonere, ut veſaniam hanc ſeditionibus cæptam, tumultibus propagatam, nihil niſi diſſidia, & cædes horrendas parientem, ex eorum Civitatibus, & Dominiis exterminent, ſeque Catholicae Sanctae Eccleſiae, & Inſtitutis Sanctorum Patrum conforment, ac pro reſtauranda Eccleſiaſtica diſciplina, & unitate ſervanda quisque ſuo officio, quod incumbit ei, utatur, ne Maieſtas ſua, ſi inde periculum aliquod Terris & ſubditis ſuis accidat, alia remedia adire cogatur. Et quia Sacra Maieſtas ſua accepit, Reverendiſſimum Dominum Joannem Archiepiſcopum Rigenſem, & Epiſcopum Tarbatenſem occaſione iſtorum motuum moleſtationes nonnullas, tanto Viro indignas pati, exiſtimare eius Maieſtatem Officii ſui eſſe, ut quoniam Rigenſis, & Tarbatenſis Eccleſiae iam dudum protectione Regum Poloniae, ac Litvaniae Ducum utuntur, cauſis, ac differentiis ipſius Domini Archiepiſcopi non deeſſe, ne quid in eius præiudicium, aut iniuriam ageretur. Ideoque hos Nuntios ſuos ad hunc Conventum Maieſtatem ſuam miſiſſe, qui actionibus his contra Reverendiſſimam Paternitatem ſuam inſtituendis intereſſent, referrentque Maieſtati ſuae, quid de ipſa cauſa, & Reverendiſſimae Dominationis ſuae ſtatu decernetur. Hortari autem Maieſtatem ſuam, Magnificum Dominum Magiſtrum, ut pro ſolita ſua virtute, & debito Religionis, & in reprimendis publicae tranquillitatis turbatoribus ſtrenuitate, qua Maieſtati ſuae, & Regno præcipue factus eſt notus, Eidem Domino Archiepiſcopo defenſionis, & alia, ad quae obligatur, debita præſtet, provideatque apud Status Terrarum, ne quid in Paternitatis ſuae iniuriam committatur, & ut ille in ſuis & Eccleſiarum ſuarum Juribus conſervetur. Eius quoque ſubditos tam Nobiles, quam Civitates, quibus modis poterit, inducat, atque compellat, ut ei tanquam Domino ſuo fidelitatis legitima præſtent obſequia. Cæteri etiam eius Jurisdictioni ſubiecti honore, & obedientia debita eum proſequantur, quos ſingulos etiam Maieſtatem ſuam, ne quid in his rebus ceſſent, pro Regia benignitate hortari. Non enim poſſe Maieſtatem ſuam illius Paternitatem, ſi qua in re gravata fuerit, deſerere, aut non tueri. Quoniam vero Nobilitas illarum Terrarum honeſtatem ſemper apud Maieſtatem ſuam, & per Eius Regnum ſtrenuitatis, & fidei laudem a Maioribus eorum ductam, ac ab eis acriter defenſam commeruerunt, admonendum eſſe hunc Ordinem Maieſtatem ſuam putaſſe, præſertim Feudales eiusdem Reverendiſſimi Domini Archiepiſcopi, ut tum in ſervando illi fidelitatis iure, tum in compeſcendis eius, ac Eccleſiaſticae pacis perturbatoribus, decorum hoc, & ipſorum conditioni dignum nomen non ammittant.

Commiſiſſe etiam Maieſtatem ſuam Nun-

Anno 1526. Nuntiis, ut, si res exegerit, operam dent, quo differentiae, & dissidia omnia inter ipsum Reverendissimum Dominum Archiepiscopum, & eius adversarios quoscunque, honestis mediis componantur, & finem accipiant, ac omnia tam in ea causa, quam aliis publicis illarum Terrarum negotiis, pro bona tranquillitate, & pace in bonum ordinem restituantur. Deinde fiat honesta exhibitio Magnifico Domino Magistro, & omnibus Statibus, gratiae, & benevolentiae Regiae, uti conditioni cuiusque convenit.

CVII.

1535. SIGISMUNDI I. *Regis Poloniæ ad* VILHELMUM *Marchionem Brandeburgensem, Coadiutorem Rigensem, & Postulatum Osiliensem Literæ.* Datum Vilnæ, 13. Maii, An. 1535. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

Reverendissime, & Illustris Princeps, Nepos noster Charissime. Etsi erat Nobis non nihil & scriptum, & narratum de Paternitate Vestra, tamen id Nos in eam partem accepimus, ut plus commodi, quam incommodi inde ad Paternitatem Vestram perventurum esset, summa enim cura, atque diligentia dedimus operam, ut primo quoque tempore pestiferas istas, & Nobis odiosas dissensiones, & simultates, quæ inter Paternitatem Vestram, & Ordinem Livoniensem exortae sunt, componeremus. Tametsi hactenus effectus voluntati nostræ non respondit. Nunc iterum Legatum ad Magistrum, & Ordines Livoniae allegamus ad ferias divi Joannis Baptistae isthic ad futurum, & in Corona Procerum de sopiendis istis dissidiis, concordiaque ineunda diligenter acturum verbis nostris, cui etiam in Mandatis dedimus, ut quantum potest ad eam concordiam honestis conditionibus sanciendam, consilio, & persvasione sua adiuvet. Itaque & Paternitatem Vestram postulamus, ut se facilem hac in re præbeat, magnamque habeat temporis, & rerum præsentium rationem, ita ut ne per Paternitatem Vestram stetisse videri possit, quominus Pax, & Concordia coiverit. Quod nos attinet, curae nobis erit, ut honorem, atque benignitatem Paternitatis Vestrae, & Patris ipsius Domini Archiepiscopi, simul et Rigensis Ecclesiæ incolumitatem semper sartam tectam ita, uti convenit, conservemus. Cupimus Paternitatem Vestram sospitem esse, & incolumem. Vilnæ 13. Maii, Anno Domini 1535.

CVIII.

Anno 1535. SIGISMUNDUS I. *Rex Poloniæ ad* HERMANUM *de Brugenney H senkamp Magistrum Livoniæ, ut ad audiendum Legatum suum, quem pro sopiendis Livonicis dissidiis missurus est, Conventum Ordinum agat. Ex Archivo Regni.*

Magnifice Domine Amice, & Vicine Nobis grate dilecte. Missuri sumus ad Magnificentiam Vestram Legatum, cui dedimus in mandatis, ut in Corona Procerum, & Ordinum huius Regionis, Legationem referat, venturus est autem isthuc ad ferias Sancti Joannis Baptistæ. Itaque postulamus Magnificentiam Vestram, ut ad id tempus Conventum omnium Ordinum agat, ne isthic Legato nostro diutius immorandum sit. Fecerit Nobis Magnificentia Vestra pergratum, quam sanam, & felicem esse cupimus. Vilnæ 13. Maii, Anno 1535.

1535. *Legatio a* SIGISNUNDO I. *Rege Poloniæ missa ad Magistrum, & Ordines Livoniæ.*

Salutem, & apprecationem incolumitatis, atque felicitatis.

Quemadmodum debet Regia Maiestas, Dominus Clementissimus Reverendissimo, & Illustrissimo Domino VILHELMO Marchioni Brandeburgensi, & Coadiutori Rigensis Archiepiscopatus, Nepoti suo charissimo, pro necessitudine mutua, ut eum semper, & ubique tuetur, ita non minus de tranquillitate, & incolumitate huius Livonicae Regionis, qua est erga Præsides, & Incolas illius animi propensione, curam habet. Itaque vehementer cupit omnes istas Controversias, dissensiones, & inimicitias, quæ inter suae Maiestatis Nepotem, & adversarios eius exortae, hactenus perdurant, compositas, & sopitas esse, atque in eo Maiestas ipsius sedulam navavit operam per hoc omne tempus, tametsi non multum operae pretii fecit. Nunc postulat Magnificentiam Vestram, postquam hisce ditionibus præest, velit prudentia, & dexteritate, qua pollet, in hoc diligenter incumbere, ut positis simultatibus, atque odiis Pacem, & Concordiam complectantur, stabilemque & perpetuam esse velint, & ut Christianis, & Ecclesiasticis decet, inter se ament. Deinde Dominus Marchio Nepos suae Maiestatis tute, & secure in his oris vivere pos-

Anno 1535. possit, quem ipsius Maiestas Magnificentiæ Vestræ diligenter commendat, postulans, ut eum amet, iuvet, atque tueatur. Porro Regia Maiestas cum ea facultate me huc misit, ut, si ita Magnificentiæ Vestræ videretur, pro virili mea, & ingenii mediocritate adiuvarem, & persvaderem, quo citius, & facilius ista dissidia Nepotis sui cum adversariis ipsius extirpentur, & Pax, atq; concordia bonis conditionibus, salvo honore, & dignitate ipsius Domini Marchionis coeat, & firmetur, Regia vero Maiestas sedulo adnixura est, ut per Dominum Marchionem Nepotem suum amicitia, bonaque vicinitas firma, & perpetua colatur, atque conservetur. Quod ut Magnificentia quoque Vestra apud adversam partem consilio, & authoritate sua perficiat, maiorem in modum optat. Fuerit autem id ex dignitate, & propensione Magnificentiæ Vestræ, & ex usu, atque commodo harum Ditionum, atque Christianæ Reipublicæ, Regiæ vero Maiestati, Domino meo Clementissimo magnopere gratum.

CIX.

1535. *Innovationem, ac Reformationem Limitum inter Magnum Ducatum Litvaniæ, & Terras Livoniæ, cum ob diversitatem Mandatorum perficere Commissarii ad id deputati non potuerint, operam daturi sunt, ut ab utraque Parte alii assignentur. Interea vero sopitæ debent esse inter subditos utriusque Partis Controversiæ, Judicesque ad eas dirimendas constituendi. &c. Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

Vniversis, & singulis, quibus expedit, notum fit. Quod dum ex Commissione, & Mandato Serenissimi Principis, & Domini, Domini SIGISMUNDI Dei Gratia Regis Poloniæ, Magni Ducis Litvaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæque &c. Domini, & Hæredis, Domini nostri Clementissimi, Nos Venceslaus Dei Gratia Episcopus Mednicensis, Joannes Bogdan Sapieha Palatinus Podlassensis, Marschalcusque, & Capitaneus Drohicensis, Nicolaus Andruszowicz Capitaneus Mielnicensis, Venceslaus Mikołaiewicz a Myszegola Secretarius, ex una, & ex Commissione, ac Mandato Magnifici Domini Walteri de Plettenberg, Ordinis Sanctæ Mariæ Theutonicorum in Livonia Magistri, Reymarus a Scharenborch Commendator Revaliensis, Joannes a Ryk Commendator in Margenborch, Theodericus de Balle dictus Flerke Præfectus Rosistensis, Ordinis Theutonicorum, Joannes a Boskhorst a Consiliis Magistri Livoniæ, ex altera partibus, tanquam Mandatarii, seu Commissarii ad innovationem, seu reformationem Limitum inter Magnum Ducatum Litvaniæ, & Terram Livoniæ, hincinde deputati, ad diemque certum, videlicet ad Festum Epiphaniæ Domini, Anno a Nativitate eiusdem millesimo quingentesimo tricesimo quinto missi, in loco, qui *Kurczmy* appellatur, prope lacum eiusdem nominis, die ipso convenissemus, dumque habitis tunc inter se mutuis colloquiis, & tractatibus, negotium ipsum principale Innovationis, & Reformationis Limitum propter differentiam, arctitudinemque, & diversitatem Mandatorum, quibus desuper hincinde suffulti fuimus, peragere, & determinare nequiverimus; ne tamen Congressus huiusmodi noster omni penitus caruisse fructu, vel ne inanis fuisse, aut res ipsa penitus intermissa censeatur, & quamvis ad ea per Nos composita, Mandatum speciale suæ Sacræ Maiestatis Regiae, ac Magistri Livoniae non habeamus, cupientes tamen conservationi amicitiæ vicinalis integre, & illibate inter Terras ipsas, & populos earum, quantum nunc in nobis est, consuli, in eo ipso nostro Congressu, & Tractatu constituimus, seu composuimus utrinque unanimiter: Quod videlicet sollicitare debemus Nos Commissarii Litvanici Serenissimum Dominum nostrum Regem, & Magnum Ducem, & Nos Livonici, Venerabilem, & Magnificum Dominum Magistrum nostrum ad id, ut habita inter se iterum mutua intelligentia, captatoque, & præfinito alio certo, pacatiorique, & competenti tempore, Commissarios suos utrinque ad ipsum reformationis Limitum negotium ita propositum deputent, & mittant, & ut interim subditi finitimi partis utriusque semotis, & sopitis omnibus displicentiis, & dissensionibus, quacunque occasione inter se exortis quiete, tute, & tranquille ab omni penitus iniuria, violentia, molestia, & offensa abstinentes, ut unusquisque subditorum tam Regiæ Maiestatis, quam Magnifici Magistri Livoniæ Terras, & alias possessiones utcunque nominatas, quas nunc possident, interim pacifice possideant, & obtineant, in bona, & amica vicinitate perseverent, & ut iustitia eis in omnibus eorum

Anno 1535. eorum querelis per Præfectos locorum utrinque æqualiter, & indilate administretur, profugique utrinque extradantur, & quo efficacius ea sequantur, & propter omnimodam dissensionum, & displicentiarum ipsarum discussionem, ut viri probi aliqui, & periti in confiniis ipsis possessiones non habentes, ex parte Magni Ducatus duo, ex parte Livoniæ totidem in Judices finitimis ipsis deputentur, & mittantur ad confinia ipsa. Qui quidem Judices utrinque convenientes in unum, lites, & causas finitimorum quascunque, & quarumcunque rerum occasione inter eos exortas audituri sint, & definituri, appellationibus, & omnibus dilationibus, seu subterfugiis semotis, & amputatis. Præstito tamen prius per se iuramento corporali, de integritate iustitiæ æqualiter conservanda, iuxta tenorem Inscriptionis Fœderis Pacis perpetuæ, & ipsi Inscriptioni Fœderis in omnibus inhærendo. In quorum fidem, & testimonium Nos Commissarii Litvanici suprascripti, Literas præsentes, quas in partem Livoniæ concessimus, Sigillis nostris communiri fecimus, & eiusdem tenoris in partem nostram sub Sigillis Commissariorum partis alterius Literas accepimus. Actum, & Datum Anno, & Loco quibus supra.

CX.

1539. SIGISMUNDUS I. *Rex Poloniæ ad Hermannum Magistrum Livoniæ, ut Civitatem Rigensem communem cum Archiepiscopo Rigensi habeat.* Dat. Cracoviæ d. 11. Octobr. An. 1539. *Ex Archivo Regni Lib. Legat. Lit. H. fol. 151.*

Magnifice Domine Amice sincere Nobis Dilecte. Cum planum sit, & indubitatum, Civitatem Rigensem in fide semper antea, & potestate Archiepiscoporum Rigensium fuisse, postea vero Concordia quadam inter Magistros, & Archiepiscopos inita, communem utrorumque factam esse, non æquum Nobis videtur, ut ea in re solius Magnificentiæ Vestræ Authoritatem agnoscat; Quamobrem cum Magnificentia Vestra summa cum potestate in terra Livoniæ versetur, proprie hoc ad munus eius pertinere existimavimus, ius ut cuique suum tribuat, neque alieni sibi quidquam quempiam usurpare permittat. Id, quod ut faciat, Civitatemque Rigensem communem potius cum Archiepiscopo habere, quam contra ius, & æquitatem solus possidere velit, magnopere postulamus. Nam, & officio boni, & iusti Principis functa erit, & lites effugiet, quarum exitus itidem, ut bellorum incertus esse consvevit: & Nos hac animi sui æquitate plurimum sibi demerebitur. Quin & ad laudem Magnificentiæ Vestræ pertinebit gratiæ, si caussa potius cessisse, Archiepiscopo iure suo videbitur, quam si Sententia Judicis idem nihilominus facere compulsa fuerit. Etiam atque etiam Magnificentiam Vestram hortamur, ut, quod factura tandem est aliquando, id nostris potius postulationibus adducta faciat, quo isto suo officio, & Nos demereri, & Reverendissimum, ac Illustrem Dominum Archiepiscopum Rigensem Sororis nostræ Filium, devinctos sibi habere queat. Dat. Cracoviæ 11. Octobris Anno 1539.

SIGISMVNDVS Rex. *mpp.*

CXI.

Anno 1539. *Eiusdem ad Rigenses, ut Authoritatem Archiepiscopi agnoscant, ad cuius Dominium pertinent.* Indidem.

Famati &c. Cum liquido constet, Vos antea in solius Archiepiscopi fide, & potestate fuisse, mirari satis non possumus, quod nunc alterius authoritatem agnoscere mavultis, quam eius, ad cuius Dominium proprie pertinetis. Quodsi in communi utriusque, & Domini Magistri, & Domini Archiepiscopi ditioni subiecti esse velletis, ferendum id tamen esset, cum præsertim ita ante complures annos convenerit inter Dominum Magistrum, & Dominum Archiepiscopum, ut communis esset utriusque Vestra Civitas. Nunc, quam recte feceritis, quod alterius jugo prorsus excusso, alteri vos totos subjeceritis, vos videritis. Nos certe æquum esse censemus, ut iure suo quisque potiatur. Cumque factus sit hisce temporibus Rigensis Archiepiscopus Reverendissimus, & Illustris Dominus Marchio Brandeburgensis, Sororis nostræ filius charissimus, non potuimus, quin pro eo amore, quo illum prosequimur, a Vobis postularemus, ut officii vestri memores, solitum, & de iure debitum homagium ei præstaretis, bonaque cum eius, tum Venerabilis Capituli restitueritis, & quod facturi tamen estis aliquando necessario, Sententia Judicis compulsi, id nunc faceretis potius voluntarii, cum & apud Nos, & apud ipsum Reverendissimum, & Illustrem Dominum Archiepiscopum obsequio vestro gratiam inire

Anno 1539. inire possetis. Datum Cracoviæ undecima die Mensis Octobris, Anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo nono, Regni nostri trigesimo tertio.

Ad Mandatum Sacræ Maiestatis Regiæ proprium.

CXII.

1540. *Deputantur certi Commissarii a* SIGISMUNDO *Poloniæ Rege, propter limites, ac terminos constituendos inter Terras Litvaniæ, & Livoniæ, litesque, & controversias inter utriusque Partis subditos componendas.* Dat. Vilnæ d. 24. Decembr. An. 1540. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

SIGISMUNDUS Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniae, Russiae, Prussiæ, Samogitiæ, Masoviæque, &c. Dominus, & Hæres. Significamus tenore Præsentium, quibus expedit universis, & singulis harum notitiam habituris. Quomodo Nos de consensu, & consilio Consiliariorum nostrorum Magni Ducatus Litvaniæ habentes constitutum, & conclusum mutuo cum Venerabili, & Magnifico Domino Hermanno Hasenkamp de Bruggeney Ordinis Sanctae Mariae Theutonicorum in Livonia Magistro Vicino, & Amico nostro pro firmiori Fœderum Pacis perpetuae conservatione, & propter imponendum finem dissensionibus, & controversiis occasione Limitum vetustatis caligine obductorum, inter Magnum Ducatum nostrum Litvaniæ, Terramque Samogitiæ ex una, & Terram Livoniæ, ex altera partibus, & occasione quarumcunque iniuriarum inter incolas terrarum ipsarum finitimos exortis, mittendos esse utrinque ad confinia ipsa Commissarios ad renovandum, & reformandum Limites ipsos iuxta priorem eorum dispositionem inter Serenissimum olim, & divæ memoriæ Principem Dominum CASIMIRUM Regem, & Magnum Ducem Genitorem, & Prædecessorem nostrum Charissimum, & Venerabilem, ac Magnificum Dominum olim Bernhardum de Berch, Magistrum Ordinis prædicti in Livonia, per certos eorum utrinq: Commissarios. Anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo tertio, incipiendo a loco, qui appellatur Kurczmy, facta, delegavimus, & deputavimus ad id Commissarios nostros, delegamusque, & deputamus per præsentes Reverendos in Christo Patres, & Magnificos, ac Venerabiles Dominos Georgium Luceoriensem, Venceslaum Miednicensem Episcopos, & Joannem Radziwiłł Capitaneum Generalem Terrae Samogitiæ, Pocillatorem nostrum Magni Ducatus, Tenutarium Vasiliscensem, Joannem Hlebowicz Palatinum Polocensem Marschalcum, Joannem de Domanow Præpositum, & Plebanum Vilnensem, Secretarium, & Consiliarios nostros sincere Nobis, & fideliter dilectos. Quibus quidem Commissariis nostris dedimus, & concessimus, per Præsentesq; damus, & concedimus plenum Mandatum, & omnimodam facultatem Limites huiusmodi, iuxta antiquam illam ordinationem inter Divum olim Dominum Genitorem nostrum, & præfatum olim Bernhardum Magistrum Ordinis prædicti per Comissarios eorum factam, & iuxta tenorem Literarum Commissariorum eorum desuper, pro utraque parte confectarum, videlicet Radivili incipiendo a loco prædicto Kurczmy, & procedendo, seu descendendo usque ad eum lacum, ubi fluvius, qui Sacer appellatur, illabitur mari salso, & iterum ab eodem loco Kurczmy ascendendo usque ad fluvium Dwina, & ultra, seu post prædictum fluvium Dwina, usque ad fines, seu granicies Pleschonicæ, vel videndi loca, flumina, & signa, pro Limitibus ab antiquo habita, prout, & quemadmodum in Literis prædictis Commissariorum priorum clare, & expresse ea designata sunt, tenori Literarum earum per totum inhærendo renovandi, reformandi, nec non scopulis, saxis, colliculis, aliisque signis in evidentem, & perpetuam eorum memoriam, & notitiam signandi, & certificandi, perpetueque, & inviolabiliter eos observari, prout per priores Commissarios est decretum, Authoritate nostra decernendi causas, seu lites finitimorum de iniuriis eorum audiendi, cognoscendi, & discernendi, & Decreta inter eos exequi faciendi, & alia in his, seu circa hæc necessaria iuxta tenores Inscriptionis Fœderis Pacis perpetuae, & Literarum Commissariorum Limitatoriarum sæpedictarum, Nihil penitus ab eis exorbitando gerendi, & percipiendi. Quæ omnia, & singula per præfatos nostros Commissarios gesta, ordinatave rata, & grata habebimus, & inviolabiliter observari faciemus. Harum, quibus Sigillum nostrum Magni Ducatus est subappensum, testimonio, & munimento Literarum. Datum Vilnæ feria sexta in Vigilia Nativitatis Domini Anno eiusdem millesimo quingentesimo quadragesimo. Regni vero,

Anno 1504.

ANNO 1540. vero, & Magni Ducatus noſtri trigeſimo quarto. Præſentibus Reverendo in Chriſto Patre, & Magnificis Domino Paulo Dei gratia Epiſcopo Vilnenſi, Georgio Nicolao Radziwiłł Caſtellano Vilnenſi, Campiductore ſupremo, Mareſchalcoque Curiae noſtrae, Capitaneo Grodnenſi, & Lidenſi, Staniſlao Gaſthold Palatino Novogrodenſi, Mathia Alberto Palatino Vitbeſcenſi, Gregorio Oſzczokowicz Structore Magni Ducatus, Iwano Homoſthay Theſaurario noſtro Terreſtri, Mareſchalco noſtro Słonimenſi, Mſczibohomenſi, Zelwenſi Capitaneo, Joanne Steczko Mareſchalco noſtro, Tenutario in Mynſko. Aliisque Baronibus, & Proceribus Conſiliariis noſtris Magni Ducatus noſtri ſincere, & fidelibus nobis dilectis.

CXIII.

1541. *Inſtauratio & Renovatio Limitum inter Litvaniam & Livoniam, per Commiſſarios ab utraque parte deſtinatos facta.* Datum in Rakiſki die 25. Januar. Anno 1541. *Ex Archivo M. D. Litvaniæ.*

In Nomine Domini Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

Cum ea, quæ fiunt in humanis actibus, cito a memoria hominum excidunt, niſi Literarum munimine perennentur. Proinde nos Georgius Chwalczewſki Luceorienſis, Venceſlaus Wierzbicki Mednicenſis Epiſcopi, Joannes Radziwiłł Terræ Samogitiæ Capitaneus Generalis, Pocillator Magni Ducatus Litvaniae, Tenutariusque Vaſiliſcenſis, Joannes Hlebowicz Palatinus Polocenſis, Mareſchalcus, Joannes a Domanow Præpoſitus & Plebanus Vilnenſis Sacrae Regiae Maieſtatis Secretarius, Commiſſarii, & Plenipotentes, vigore ſpecialis & ſufficientis Mandati, a Sereniſſimo, & Invictiſſimo Principe, & Domino, Domino SIGISMUNDO Dei gratia Rege Poloniae, Magno Duce Litvaniae, Ruſſiae, Pruſſiae, Samogitiae, Maſoviae &c. Domino & Hærede parte ab una, Joannes eadem gratia electus & confirmatus Epiſcopus Curonienſis, Joannes de Reugo in *Velin Reihorth* de *Skarumberh* in *Revel* Commendatores, Henricus de *Thulen* advocatus in *Jarwen*, Joannes Bogorſt, & Philippus de *Brugen* a Reverendo & Magnifico Domino HERMANO de *Brugenney Haſenkamp* nuncupato, Magiſtro Ordinis Beatae Mariae Theutonicorum in Livonia, ſimiliter Commiſſarii, & Plenipotentes parte ab altera dati, & deputati ad inſtaurandos & renovandos limites antiquos. Nos præfati Commiſſarii & Plenipotentiarii inter Magnum Ducatum Litvaniae, & terram Livoniae convenientes ad locum deſignatum, et tempus, ac diem aſſignatum, poſt longos Tractatus mutuo inter nos habitos, rebus huiusmodi amicabiliter concluſis, et de unanimi voto et conſenſu, cum DEI Omnipotentis auxilo, et ad Pacem perpetuam inter Dominia et habitatores eorum ſancte, et iuſte conſervandam, die Mercurii, quæ fuit duodecima Menſis Januarii anni præſentis, ut infra, opus renovandi et inſtaurandi limites aggreſſi ſumus, et cum Dei adiutorio incepimus ad ipſum locum, et lacum, qui dicitur *Kurczmy*, ad ponticulum antiquum duos ſcopulos latitudinis paſſuum quatuor poſuimus, et ereximus, unum ad partem Litvaniae ad quandam quercum, in qua ſignatae ſunt Cruces tres, ab altera vero parte ponticuli ſcopulum totidem paſſuum erigi fecimus in eisdem ambobus, in fundamentis eorum quinque lapides ad formam Crucis poni iuſſimus. Tertium ſcopulum parvum verſus lacum *Kurczmy* retro, qui dicitur *Radvili*, reliquimus, qui elevari debet, cum limites ad *Dwinam*, et ultra producentur. Tandem ulterius progredientes per quendam lacum, fecimus ſcopulum tertium, quartum vero poſuimus penes tugurium, ſeu ſtantiam Dominorum de Livonia. Quintum poſuimus iuxta parvam paludem. Procedendo ultra deorſum fecimus ſextum ſcopum in prato. Septimum poſuimus ſimiliter in prato ad quercum combuſtam, ubi iuſſimus fieri foveam carbonibus, & lapidibus repletam. Ulterius procedendo ſignavimus quercum magnam in monte, & ſubtus eam foveam fieri iuſſimus. Nonum ſcopulum poſuimus ſupra monticulum. Decimum recte eundo fecimus in loco plano. Undecimum iuſſimus fieri in loco inferiori. Duodecimum poſuimus in Campo directe ad ſylvam paludinoſam. Ulterius progrediendo ad promontorium fecimus fieri foveam pro tredecimo ſigno. Quatuordecimum ſcopulum fieri iuſſimus in prato non remote a foſſa parva. Directe progrediendo poſuimus quintumdecimum in prato, & ibidem non remote ſignum factum eſt in arbore. Sextusdecimus ſcopulus poſitus eſt in merica quadam. Decimum ſeptimum poſuimus circa rubum. Decimum octavum poſuimus in prato. Deorſum procedendo fecimus fieri ſigna in arboribus. Decimum nonum poſuimus ad truncum quer- ANNO 1541.

ANNO 1541. quercinum. Vigeſimum fecimus fieri ad quercum parvam, in qua & ſigna ſunt excisa. Vigeſimum primum ſcopulum fecimus fieri inter duas quercus, ab utroque latere ſtantes, in quibus & ſigna excisa. Vigeſimum ſecundum ſcopulum fecimus in rubo habente quercum ſignatam a parte meridionali. Vigeſimum tertium poſuimus in Campo ſupra palum, videndo lacum *Grzeſthy*, a quo recto tramite per ſylvam paludinoſam procedendo poſuimus in altiori promontorio ſcopulum quartum & vigeſimum. Quintum vero ſupra viceſimum prætergrediendo alveum poſuimus in ſylva. Vigeſimum ſextum poſuimus ad lacum *Grzeſthy*, cuius lacus piſcatio ſpectabit ad Dominum Epiſcopum Vilnenſem a locis ſignatis verſus partem Litvaniae, alia pars lacus eiusdem ſpectabit ad Livoniam. Ex alia parte eiusdem lacus *Grzeſthy* poſuimus vigeſimum ſeptimum ſcopulum, & procedunt granicies ſupra ripam lacus usque ad quendam rivulum dictum *Ruczay*. Vigeſimum octavum ſcopulum poſuimus ad eundem rivulum, ſupra eundem lacum, quo rivulo eiusque alveo granicies antiquae ultra ducuntur, usque ad ponticulum, qui eſt in via, qua vadunt ad Nobilem Strumborg. Deinde per transverſum viae, & ponticuli fines antiqui vadunt per paludes. Tranſeundo paludem, poſuimus ſcopulum vigeſimum nonum in eminentiori ſupra paludem ſub arbore tilia, ulterius rivulo parvo per ſylvam procedendo in fine ſylvae, ab utraque parte rivuli fecimus fieri duos ſcopulos. Eundo ulterius in fine paludis poſuimus ſcopulum. Deinde in Campo, ubi eſt ſiligo Domini Epiſcopi Vilnenſis, fecimus fieri duos ſcopulos. Tandum per Campum directe penes ſylvam procedendo fecimus fieri ſcopulum ad ſignum antiquorum limitum in quercu combuſta. Quæ ſigna utraque pars agnoſcit fuiſſe pro antiquo limite. Procedendo ulterius poſuimus ſcopulum, eundo ſimiliter penes ſylvam in loco inferiori Campi, ad eandem ſylvam poſuimus ſcopulum. Adhuc eodem Campo procedendo penes rubetum fecimus fieri ſcopulum. Ulterius eundo in fine Campi poſuimus ſcopulum ſub quodam rubo, ubi terminantur granicies Epiſcopi Vilnenſis cum Livonienſibus, & incipiunt Limites Nobilium de Gedroycie. Ulterius eundo per Campum circa antiquos limites prædictorum Nobilium poſuimus ſcopulum. Ab eodem procedendo, & tranſeundo per angulum paludis, fecimus fieri ſcopulum in fine Campi parvi inter duas ſylvas parvas. Ulterius progrediendo per ſylvam denſam, in eadem ſylva in ſemita antiqua ſcopulum fieri fecimus. Ab eodem loco ulterius procedendo in rubo, & ſigno antiquo granicierum ſimiliter ſcopulum fieri iuſſimus. Procedendo per eandem ſylvam ſcopulum fieri fecimus. Ulterius progrediendo penes continuatam ſylvam in Campo non arato vulgariter *Zaroſle*, ſcopulum fieri mandavimus. Continuando iter penes eandem ſylvam, in fine Campi poſuimus colliculum. Procedendo per ſylvam directe ad duas arbores, in quibus ſunt ſigna antiqua granicierum, ſcopulum ſimiliter novum fieri mandavimus. Deinde remotius tranſeundo per ſylvam paludinoſam penes Campum *Sturmborg* ad ſylvam Nobilium de Gedroycie poſuimus ſcopulum. Procedendo recte per ſylvam paludinoſam, ubi ſunt ſigna antiqua, in Campo poſuimus ſcopulum. Eundo ulterius penes ſylvam fecimus fieri colliculum. Ab eodem colliculo procedendo recto itinere quaſi magnum medium milliare usque ad lacum *Ilgielis*, ſupra quem lacum poſitus eſt ſcopulus, a quo directa linea erunt granicies a ſcopulo ſupra lacum poſito usque ad priorem ſcopulum retro ſimiliter poſitum. Ex altera parte lacus ſimiliter poſitus eſt ſcopulus, & erunt granicies Litvaniae cum Livonia a ſcopulo ad alium ſcopulum ad lacum, qui ſcopulus poſitus eſt penes alnos iuvenes. Tranſeundo directe per montem fecimus fieri ſcopulum ad quoddam pratum parvum, & ſigna fecimus in alno. Poſt directe procedendo fecimus fieri in Campo colliculum. Ab eodem progrediendo ulterius in quoddam parvo rubeto, in loco declivi fecimus ſcopulum. Procedendo ulterius ad quendam rivum in Campum altum aratum, ad quendam lapidem magnum poſuimus ſcopulum. Progrediendo ulterius, tranſeundo parvam ſylvam inferius conſiſtentem poſuimus colliculum. Deinde progrediendo deorſum ad quendam alveum ſeu rivulum in partem ſiniſtram, eo rivulo procedunt granicies usque ad lacum *Duboſy* nuncupatum, cuius lacus medietas ſpectabit ad Litvaniam, & alia medietas ad Livoniam. Transgrediendo lacum prædictum per medium, ad ripam eius poſuimus ſcopulum, & ibi incipiunt bona *Sunyck*, a quo procedunt granicies directe antiquae per borram, qua tranſit. ------ ad lapidem magnum, fecimus fieri ſcopulum. Et tandem in promontorio a parte dextra poſuimus ſcopulum. Tranſeundo per paludes, & ſylvas habendo Campum parvum in parte

Anno 1541.

te dextra, in ſylva fecimus ſcopulum. Progrediendo ulterius per ſylvam in principio Campi, habendo ſylvam a dextris, & Campum a ſiniſtris poſuimus colliculum. Progrediendo ſurſum in Campum per montem ad dextram poſuimus ſcopulum. Deinde per promontorium penes ſylvam procedendo in declivi loco penes magnum truncum fecimus fieri ſcopulum, & in deſcenſu Campi fecimus fieri ſcopulum. Tandem directe procedendo in promontorio prope quercum in parte dextra poſuimus ſcopulum, & tranſeundo pratum, progrediendoque in ſylvam denſiorem ad lapidem non admodum magnum poſuimus ſcopulum. Et ſimiliter tranſeundo per montem in proximo Campo poſuimus colliculum. Progrediendo a loco directo ad locum - - - poſuimus colliculum. Ulterius procedendo deorſum ſimiliter a luco, granicies directe procedunt, & eundo ulterius penes lapidem, ubi eſt via per - - - - - - poſuimus ſcopulum. Et progrediendo ulterius per quandam foveam in monte inter duos rubos poſuimus colliculum. Remotius procedendo tranſito fine lacus, qui ſpectat - - - - - - poſuimus ſcopulum. Tranſeundo per ſylvam paludinoſam directe in Campo poſuimus ſcopulum; progrediendo remotius per Campum ad fluvium poſuimus ſcopulum, colliculum, quo fluvio - - - - - - - a dextris, & Campum noviter extirpatum a ſiniſtris, poſuimus colliculum; progrediendo longius per ſylvam quandam a luco in manu dextra, ubi idem fluvius - - - - - - eſt in fine montis, poſuimus collicum, ab eodem colliculo procedunt granicies per ſylvam - - - - - - in fine eius in dextra manu penes arborem fecimus fieri ſcopulum, ab eo procedendo verſus ſeptemtrionem recte ſimiliter a luco ducuntur granicies, a quo luco ad manum dextram poſitae ſunt granicies in rivum, & eodem rivulo continuando per ſylvam procedunt granicies in alium alveum - - - - - - a luco procedunt fines inferius per ſylvam paludinoſam usque ad rivum ſeu fluviolum *Milzupis* dictum; eundo ulterius fluviolo prædicto - - - - - - ſimiliter procedunt - - - - - - - in partem dextram - - - - - - ad partem ſiniſtram, modicum a flumine altius procedendo, per colliculum, deinde progrediendo per rubetum, ſupra monticulum ad eundem fluviolum, quem ſupra notavimus, poſuimus ſcopulum, & fines - - - - - - procedunt eodem fluviolo, quem fluviolum *Milzupis* dimittendo duximus fines ſimiliter ad manum ſiniſtram in montem. Procedendo ulterius habendo ſylvam in dextra, & campum in ſiniſtra, veniendo ad eundem fluviolum poſuimus colliculum. Eundem fluviolum, quem ſupra, prætergrediendo, habendo ſylvam in manu dextra, tranſito quoddam prato poſuimus in monte colliculum. Progrediendo longius per Campum penes rubetum poſuimus ſcopulum - - - - - - quendam alveum iu dextra parte, quo prætergreſſo ulterius procedunt granicies usque ad ſylvam, ſub cuius ſylvae cornu poſuimus ſcopulum, a quo tranſeundo ſemitam, procedunt granicies - - - - - alveos paludinoſos, iuxta quercum combuſtam fecimus ſcopulum. Ab eodem procedendo ad lacum *Syxthy*, quo procedunt granicies ſupra rivulum, a quo ducuntur in montem ad manum dextram, ubi fecimus fieri ſcopulum, a quo procedendo per montem, & lacum paludinoſam, et rivum, fecimus ſcopulum. Progrediendo per campos, prata, et ſylvam ad rivum prædictum *Milzupis* fecimus ſcopulum - - - - - - eodem procedendo ad lacum *Myſkyny*, ſupra quem lacum fecimus ſcopulum, cuius lacus piſcatio ſpectabit pars una ad medium, ut vocatur *Tonia*, ad Litvaniam, alia pars maior ad Livoniam. Tranſeundo lacum ab altera parte in monticulo poſuimus ſcopulum, a quo procedunt granicies. Per ſylvam venientes ad locum a parte ſiniſtra parvis - - - - - - obſitum habendo, a parte dextra ſylvam magnam, poſuimus collem. - - - - - - in ſemita penes ſylvam in parte dextra in fine Campi ſupra collem poſuimus ſcopulum, a quo deorſum procedunt granicies. Tandem ſecundo longo itinere directe ad paludem veniendo in montem, in ſylva poſuimus colliculum, a quo procedendo per ſylvam combuſtam in parte ſiniſtra fecimus ſcopulum. Ab eodem continuantur granicies. Tranſeundo longius per ſylvam, et paludes inter campos, ſub quercu poſuimus colliculum; a quo ſimiliter eundo per ſylvam longius poſuimus ſcopulum, non remote a quercu, in quo ſunt antiqua ſigna. Ulterius procedendo per eandem ſylvam ad fluvium *Lunyda* poſuimus ſcopulum - - - - - bona *Servik*, et incipiunt fines bonorum *Oholie*. Tranſeundo præfatum fluvium *Lunyda* fecimus ſimiliter ſcopulum, a quo granicies ulterius ducentes - - - - - - facta eſt inter nos Commiſſarios praefatos differentia. Nos enim Commiſſarii ex Litvania ducti ſumus per loca, ut noſtri dicebant, antiquarum granicierum *Radvili* ad partem dextram. Nos vero Commiſſarii et Plenipotentiarii de Livonia ſimiliter per noſtros ducti ſumus ad partem ſiniſtram, ubi

Anno 1541.

ubi in illo diſcrimine - - - videbatur aliquid utrique parti diminui, in qua re componenda, non paucis diebus per nos Commiſſarios, - - - - - - - - - partis laboratum eſt. Nos Litvaniæ liberam dimiſſionem bonorum poſt factas granicies per Radzivilum expoſcebamus; Domini vero Commiſſarii de Livonia, præterquam - - - - - - magniſque de cauſis, quas hic enumerare longum, non ſatis æquum eſſe dicebant, aſſerentes ſe etiam - - - non habere ſufficiens Mandatum, proinde a Nobis de Litvania certas inducias dierum ad obtinendam novam inſtructionem a Magnifico Magiſtro eorum obtinuerunt, quam ita Nobis - - - - poſſeſſionem huiusmodi tam longi temporis nec licere dimitti aſſerentes - - - - - - - - Dominum Magiſtrum eorum Generalem Conventionem - - - - - - facere, ac de re huiusmodi conſultationem cum ſuis habere, qua habita de graniciebus - - - - - - poſſeſſione cum Sacra Regia Maieſtate velle convenire, & per Nuntios concordare. Petierunt itaque a Nobis, ut a limitatione prædicta ſuperſederemus, ergo tantiſper - - - - - - utrinque iniuria, vis, & violentia inhibita eſſe debent, iuxta tenorem perpetuæ Pacis, cui perpetuo inhærere eſt animus. Quantum vero ad bona hiſce proximis iam clauſis ſex annis, a Congreſſu eodem anno in loco Kurczmy habito, prout ea Reverendus, & Magnificus Magiſter coram Nuntiis Regiis, & per ſuos ad eandem Maieſtatem miſſis reſtituere pollicitus erat, iam - - - - - nulla parte reſtituta ſunt, Maieſtas Regia, cui quidquid adhuc in bonis huiusmodi - - - - - - - - Magnificum Dominum Magiſtrum reddet certiorem, quo cognito talia bona omnia ad priores poſſeſſores, ſeu eorum Hæredes, cum omnibus eorum attinentiis reſtitui debent. In quorum omnium fidem, & teſtimonium Sigillis noſtris Literas præſentes communimus, quas Dominis de Livonia dedimus. Actum, & Datum in Bonis Rakyſky die Martis 25, Menſis Januarii, Anno Domini MDXLI. Præſentibus Nobilibus, Generoſisq; Viris Olychno Krzywicz Tribuno, & Villico Vilnenſi, Joanne Omymycz Tuſſy Vexillifero - - - - - - & aliis quam pluribus Dominis teſtibus ad præmiſſa.

CXIV.

1545. *Hermanni Ordinis Theutonici in Livonia Magiſtri Literæ plenæ Poteſtatis Oratoribus ſuis datæ ad tractandum cum* SIGISMUNDO AUGUSTO *Rege Poloniæ de Pace perpetua, ac ad impetrandos Commiſſarios pro controverſiis limitum componendis.* Datum Vendæ Dominica Reminiſcere An. 1545. *Ex Archivo Magni Ducatus* Litvaniæ.

Anno 1545.

Nos HERMANNUS de BRUGGENEY dictus HASENKAMP Ordinis Theutonici Magiſter in Livonia, notum facimus, & teſtamur his noſtris præſentibus Literis palam obſignatis. Quoniam ad Illuſtriſſimum, & Sereniſſimum Principem, Magnificentiſſimum Dominum, Dominum SIGISMUNDRM AUGUSTUM Regem Poloniæ, & Magnum Ducem Litvaniæ, Dominum noſtrum Colendiſſimum, & Vicinum Chariſſimum, Venerabilem, & Generoſum Nobis Devotum Remigium de Scharembergk dicti Ordinis noſtri Revalienſem Commendatorem, Nobiles item, atque egregios Viros Nobis fideles, Philippum de Brugge, Georgium de Walde Conſiliarios, & Chriſtophorum Bodeker Vicecancellarium, quibusdam de rebus apud Serenitatem Regiam acturos de noſtro conſilio, & Mandato Legationis nomine ablegavimus, dedimusque illis indubitatam, veram, plenamque poteſtatem, quemadmodum hiſce Literis damus, atq; concedimus: Ut primum apud Regiam Serenitatem, & ſuos in perpetuam Pacem iurare, & hanc ſtabilire laborent; Secundo etiam, ut de controverſiis Limitum iuxta pietatis, æquitatisque rationem, ac honeſtatis, & iuſtitiæ tramitem agant. Cum vero tales controverſiæ non alio, quam debito loco, ubi extant, neque componi, nec tolli poſſint, poſtulent, ac petant Commiſſarios non ſuſpectos, ſed fide, & probitate dignos, a Regia Serenitate deputandos, qui una cum noſtris diuturnas illas controverſias, atque differentias litis limitalis ſopiant, & omnino tollant, & hæc quidem omnia ſecundum tenorem, argumentum, & voluntatem Literarum perpetui Fœderis. Quando autem illud commodius fieri poſſit, invicem cum Regia Serenitate, & deliberent, & certo conveniant Oratores noſtri. Poſtremo conceſſa ſit ipſis Oratoribus noſtris plena facultas, omnia, quæ ad commuem Pacem, noſtramque, item Ordinis noſtri utilitatem ſpectabunt, tractare, atque concernere, & quæ ita tractata, & decreta fuerint, pollicemur fideliter, ſincereque, uti Chriſtianum decet Principem, obſervare. Ad cuius rei teſtimonium Sigillum noſtrum hiſce Literis appendere fecimus. Datæ Wendæ Dominica Reminiſcere An. a Reſtauratione Salutis noſtræ MDXLV.

Anno 1556.

CXV.

Literæ Archiepiſcopi Rigenſis ad Maieſtatem Regiam Poloniæ, promiſſum auxilium implorantis. Dat. ex Arce Kokenhauſen d. 9. Junii Anno 1556. *Ex Archivo Regni* Lib. Legationum Lit. P. fol. 509.

Sereniſſime Princeps, Potentiſſime Rex, ac Domine, Domine, & Avuncule Clementiſſime, & Colendiſſime. Devotas meas ad Deum Optimum Maximum, Largitorem omnis boni, preces, & officia mea quam promptiſſima offero.

Quamvis elapſo iam medio menſe per fidelem Servitorem meum Staniſlaum a Wögr Capitaneum in Arce mea Lenwarden, ſumma neceſſitate coactus, rerum mearum ſtatum, et quas turbas adverſarii mei contra me excitaverint, ſignificari curaverim, ſedulo, et ſummis precibus toties a Sacra Regia Maieſtate Veſtra promiſſum auxilium implorans, tamen neque in hodiernum uſq; diem hic rediit, neque quicquam præſidii, vel a Sacra Regia Maieſtate Veſtra, vel ab aliis conſpicitur. Interea autem, etſi Legatos meos ad Livoniæ Magiſtrum eo ipſo tempore, quo et Sacræ Regiæ Maieſtatis Veſtræ Orator, Reverendiſſimus Dominus Epiſcopus Samogitiæ adeſſet, miſiſſem percunctandum, quid ſibi bellicus hic apparatus vellet, quidque mihi de eo ſuſpiciendum ſit, ſubiiciens, ſi forte contra me inſtituta violentia foret, coram ordinario Magiſtratu me iuris definitionem habere velle; verum ille nihil ad ea reſpondit, niſi quod ſuo tempore ſe reſponſurum diceret. Habet autem ſibi coniunctos omnes huius Provinciæ Epiſcopos, Suffraganeos meos, nec non totum Equeſtrem Statum, Civitates, et univerſam Provinciam, quos omnes ſibi in auxilium pertraxit, et iam aliquot dies, vi, et minis meos quoque ſubditos contra me movere, et illos ſibi belli ſocios facere, et ad extrema redigere ſedulo conatus eſt. Quamvis autem ſubditi mei et ſpiritualis, et ſæcularis Status, quantum poſſibile erat, reſtiterunt, tamen in eam anguſtiam iam coacti ſunt, ut, niſi conſentiant ſuis petitionibus, tanquam publicos hoſtes, primos ferro, & flamma, quod & proteſtatus eſt, devaſtaturus ſit, ac hiſce modis eo ipſos adegit, ut ad me venire omnino non poſſint, interceptis undique itineribus, (ut eſt meæ Archidiœceſis ſitus) neque ego illis, etiamſi militibus ſtipatus eſſem, ſuccurrere poſſim. Conſulunt autem ſtatus meæ Archidiœceſis hac calamitate undique circumſepti, & gravati, non ignorantes vires meas, & illorum hoſtibus his opponi omnino non poſſe, multo minus aliqua opportunitate in occurſum obiici, ut quamprimum meæ, & illorum ſaluti conſulturus Archidiœceſi cederem, inq; manus Capituli reſignarem, meque ex hac Provincia, iure, & iudicio certaturus conferrem. Intellexi autem ex relatione Domini Erhardi a Cnuheim, miſſuram Veſtram Sacram Regiam Maieſtatem ad me Nuntium, qui de Pacis mediis, atq; compoſitione mecum, quod & Dominum Epiſcopum Samogitiæ cum adverſariis egiſſe creditur, tractare, de quo maximam opem, & conſolationem conceperam. Verum cum ille Orator, (ut fertur) ad me properans, ad unum ſaltem milliare a mea Arce Kokenhauſen abeſſet, interceptus in itinere, cum ſuis trucidatus eſt, capto etiam, & vulnerato meo miniſtro Hermanno, qui illi itineris Comes erat. Quæ quidem res bene conceptam opem in luctum, & ſummum dolorem permutavit, atque auxit mirum in modum, quod paulo poſt Dominum Erhardum a Cnuheim, qui ad colloquium cum Domino Epiſcopo Samogitiæ ſe contulerat, Wendæ in hoſpitio detineri, & denegari Domino Epiſcopo Samogitiæ acceſſum ad me compererim. Et quid porro adverſarii mei, ac tota hæc Provincia æſtuat furore, atque in me unicum aciem ſtringunt? Nihil ſupereſt, quod ad hoſtilitatem ſpectat, niſi ut pergant, me cum Illuſtriſſimo Duce CHRISTOPHORO, & cum paucis meis fidelibus, quos mecum habeo, obſidione ad extremam neceſſitatem cogere, etiam vitæ noſtræ (ut aiunt) non parcituri. Præterea omnes viarum, itinerumque acceſſus, non ſolum Litvaniam verſus, verum etiam in hac Provincia, quæ meam Archidiœceſim undique circumcingit, interceperunt, ut nemo omnino ad me, neque ego ad quenquam literas dare poſſim. Tanta eſt mea iam infelicitas, & calamitoſa fortuna, ceu niſi Veſtra Sacra Regia Maieſtas auxiliares manus porrexerit, atque quam primum, & citiſſime ope, & auxilio, ex illorum faucibus liberaverit, pauci admodum dies ſuperſunt, quibus illis poteſtatem in me, meosque, ut eorum crudelitati ſatisfiat, aut concedere cogar, aut duris obligationibus tam contra Veſtram Sacram Regiam Maieſtatem, quam contra alios meos conſangvineos Principes devinciri, a quibus tamen in hunc uſque diem liber fui. Sic undique adverſa fortuna ego, & Illuſtriſ. Dux CHRISTOPHORUS uterque preſſi ſumus, & in ſummis neceſſitatibus iam ſudamus, in ſolius Dei Omnipotentis, & Veſtræ Regiæ Maieſtatis auxilium, & noſtrorum Conſangvineorum Principum, quos tamen, intercluſis itineribus, ea de re certiores facere non licet, ſpem noſtram reponentes, quo ſi intra paucos dies deſtituimur, actum de nobis, noſtrisque erit. Etſi autem animum reddit tam diligenter, fideliterque ſæpius, tam propter protectionis officium, quam ſangvinis neceſſitudinem, promiſſum auxilium, tamen quia cunctatione res meæ in peſſimum pene dilabuntur ſtatum, ipſa duriſſima neceſſitas coëgit mediis, quibus commodiſſime potui, Veſtræ Sac. Reg. Maieſtati hæc omnia ſignificare, atque promiſſum auxilium ut maturet in noſtram liberationem, & vindictam ſuppliciter implorare. Quemadmodum & ſummis precibus rogamus, monemus, & invocamus, Ego, & Illuſtr. Dux CHRISTOPHORUS Veſtræ Sacræ Regiæ Maieſtatis brachium, & manus auxiliares quamprimum porrigi, antequam noſtrorum hoſtium furori cedere cogamur, cum noſtro, noſtrorumque Familiæ dedecore. Id Ego, & Illuſtr. Dux CHRISTOPHORUS, una cum noſtris Familiis, & Conſangvineis ſedulo, ſummo ſtudio, ſemper quam gratioſiſſime recompenſare, & demereri ſtudebimus, & conabimur, & commendamus Veſtram Sacram Regiam Maieſtatem ad Dei Optimi Maximi gloriam, & ſuorum inclytorum Regnorum incrementum, quam diutiſſime incolumem. Datæ ex Arce mea Kokenhauſen nona die Menſis Junii, Anno a nato Chriſto milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſexto-

Anno 1545.

Sacræ Regiæ Maieſtatis Veſtræ

Obſequentiiſſimus Servitor ac Conſobrinus

GUILHELMUS *Dei Gratia Archiepiſcopus Rigenſis, Marchio Brandeburgenſis, Stetiniæ, Pomeraniæ, Caſſuborum, Vandalorum Dux, Burgravius Nurenbergen. ac Rugiæ Princeps. mpp.*

Anno 1556.

Schedula Literis incluſa.

Quandoquidem ſumme neceſſarium eſt, de his quoque turbis fieri certiorem Illuſtriſſ. Principem D. ac Germanum meum Chariſſimum Ducem Pruſſiæ, id autem per me fieri nulla ratione cinctis itineribus poteſt, ſummis igitur precibus exoro Veſtram Sacram Regiam Maieſtatem, Suam Illuſtriſſimam Celſitudinem in commune auxilium advocare, atque de his rebus noſtris gratioſe, & clementer admonere velit.

Anno 1556.

CXVI.

Literæ Rigenſium ad Sacram Regiam Maieſtatem Poloniæ. Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.

Sereniſſime, & Illuſtriſſime Princeps, Potentiſſimeq; Rex, ac Domine, Domine Clementiſſime. Literis Veſtræ Serenitatis, & Illuſtris Celſitudinis perlectis, intelleximus obnixe Veſtram Serenitatem, & Illuſtrem Celſitudinem, animum, & Regias admonitiones ad præſtandam fidelitatem quondam Archiepiſcopo Rigenſi GUILHELMO, ſi autem non alio in ſtatu res iam ſitæ eſſent, facillime Veſtræ Serenitatis, & Illuſtris Celſitudinis voluntati prompti, ac obedientes eſſemus. Quare vero Nos impediamur id fieri, Veſtra Serenitas, & Illuſtris Celſitudo ex Reverendi in Deo Principis Epiſcopi Revalienſis, qui ex omnium Statuum ore ad Veſtram Serenitatem, et Illuſtrem Celſitudinem ablegatus eſt, ſufficiente, et perſpicua explicatione omnium Pactorum ſatis intelliget. Cuius rei occaſionem prænominatus GUILHELMUS Marchio Brandeburgenſis nobis invitis, ac contra datam fidem infractis Conſtitutionibus Wolmarienſibus, dedit, quamobrem in hoc ſuſcepto negotio, ac facto Veſtra Serenitas, et Illuſtris Celſitudo de nobis non aliter, quam defenſoribus noſtræ communis Patriæ, et noſtrarum Libertatum, Regie, et bene ſentiet, nosq; ut bonos vicinos in omni veteri bona, et pacifica cohabitatione clementer agnoſcet, quæ et Nos rurſus obnixe præſtaturos pollicemur: Eandem Serenitatem, et Illuſtrem Celſitudinem Veſtram Deo Optimo Maximo longe, feliciterque valere commendantes Dat. die Sabbathi poſt Feſtum Viſitationis Mariæ, Anno Domini MDLVI.

Veſtræ Serenitatis, et Illuſtris Celſitudinis

Obſequioſi

Conſules, ac Senatores Civitatis Rigenſis.

CXVII.

1556.

Supplex Libellus Legati Livonici FERDINANDO *Rom. Regi contra Archiepiſcopum Rigenſem exhibitus. Ex Archivo Regni Lib Legationum Lit. O. fol. 387.*

Sereniſſime, et Excellentiſſime Princeps, Domine Clementiſſime. Qua cauſa Illu-

Anno 1556.

Illuſtris Princeps Dominus Henricus de Galen, Ordinis Theutonici in Livonia Magiſter, et Dominus Guilhelmus Furstenberg Illuſtritatis ſuæ Coadiutor, Domini mei Clementiſſimi, bellum Reverendiſſimo Domino Archiepiſcopo intulerint, ita Regia Maieſtas Veſtra accipiat velim. Poſteaquam Domini mei, tum ex Literis ad Illuſtrem Dominum in Pruſſia Ducem ſcriptis, tum ex aliis certiſſimis argumentis, atque ſignis intellexiſſent, Reverendiſſimum Dominum Archiepiſcopum cum Duce Pruſſiae omnes vias perſequi, quibus Livonicam Provinciam, in medium omnium rerum certamen, atque diſcrimen adducere, illique everſionem inferre poſſet, maxime qui Regiam Maieſtatem Poloniae, et Marchiones Brandeburgenſes vehementer inſtigare, ab eisque flagitare ſolebat, ut illorum opera, atque ſtudio cogitata, inſtitutaque perſequi, propoſitumq; ſuum, et ſuſceptum conſilium perficere poſſet. Et quamvis Principes mei de Regia Maieſtate Poloniae hoc ſibi ſedulo perſvadeant, illam pro ea, qua eſt praedita, eximia virtute, et ſingulari pietate non ſe iis diſtineri, et impeditam teneri paſſuram, aut forte belli ſtudio, et cupiditate adductam, cum Archiepiſcopo, et Duce Pruſſiae facturam, ſed potius ut Pacta, et Fœdera inter ſuum Regnum, et illam Provinciam a Maioribus ſuis Regibus Poloniæ, & Magiſtris Livoniæ Religione iurisiurandi ſancita ſerventur, elaboraturam, tamen ſi forte declinabit a propoſito, deflectetque, Sententiam petunt a Regia Maieſtate Veſtra, admonere eam velit, ne ſe iis rebus controverſis ad nullam partem utilibus inferat, ſiquidem hoc non tam Livoniæ, quam aliarum Germaniæ Provinciarum periculo, & detrimento eſſe, dubium eſt nemini, maxime qua capta, reliquas quoque expugnari, atque invadi certum eſt; arbitrantur enim Principes mei, eo illam audaciam, ſuo, Regnique ſui nomine indignum, ac iniquum iudicaturam, ut bellum contra illas ſuſcipiat, aut auxilium, & opem Reverendo Domino Archiepiſcopo ferat. Petunt etiam Principes mei a Regia Maieſtate Veſtra ad Illuſtres Principes Joachimum, & Joannem Fratres Marchiones Brandeburgenſes de non mittendo Archiepiſcopo milite, & exercitu, ſcribat, eosdemque hortetur, ut miſſum, & collectum revocent, atque dimittant, qui ſi aliter facere, neque monitis aut dicto Regiæ Maieſtatis Veſtræ obedire voluerint, neceſſe eſt tandem Principes meos, atque Status, & Ordines Livonicos ad ſui propugnationem, defenſionemque concurrere, iudiciumque de hoc Regiæ Veſtræ, & Cæſareæ Maieſtatis, quantumcunque illud fuerit, ſubire. Omnibus precibus item Principes mei a Regia Maieſtate Veſtra contendunt, ut Joachimo, & Joanne, militem, & exercitum colligente, non ipſa eum in ditionibus ſuis ex hominibus ſuæ poteſtatis colligi patiatur, quod viciſſim Principes mei omni genere ſtudiorum, officiorumque referre Regiæ Maieſtati Veſtræ curabunt.

Regiæ Maieſtatis Veſtræ

Deditiſſimus

Georgius Siberk de Wisburg.

CXVIII.

1556.

Reſponſum Sereniſſimi Romanorum Regis ad ſupplicem Libellum Legati Livonici. Indidem fol. 388.

Quod attinet turbulentiſſimas illas, & maximas, quæ hoc formidoloſiſſimo tempore in Livonia exiſtunt, periculi tempeſtates, eas Sacra Regia Romanorum Maieſtas magno, & incredibili dolore accepit, maxime quæ propterea ſit ſollicita, in iisque communibus miſeriis præcipuo quodam mœrore angatur, nihil aliud, quam pacem, concordiam, & hominum ad quietem, atque tranquillitatem erectiores animos in univerſo Chriſtiano Orbe expetens. Quamobrem Sacra eius Regia Maieſtas peramanter Magiſtrum, aliosque Livonicos Status hortatur, & monet, ut iis omnibus ante oculos poſitis, diſſenſionibusque illis, & motibus res Chriſtianas perturbantibus, ad clademque magis, & perniciem, quam ad ſalutem Patriæ ſpectantibus percautos, & proviſos eſſe vellent, de omnibusque iure potius, quam armis experirentur, nolens illis in hoc opera, conſilioque ſuo deeſſe, propterea que ad Sacram Regiam Poloniæ Maieſtatem, & Marchiones Brandeburgenſes ſcripſiſſe, ne ſe rebus tam periculoſis, & funeſtis quoquomodo iniicerent, ſed potius vias omnes perſequerentur, quibus eæ pacari, et ſedari poſſent, ut ita oppreſſæ, & inclinatæ Reipublicæ Romanæ, quæ iam multos annos aſſiduis bellis, et variis calamitatibus et proſtrata, et afflicta jacet, propemodum conſulatur.

CXIX,

1556.

Omnium Controverſiarum, & Contentionum Reverendiſſimi in Chriſto Patris, Principis, ac Domini, Domini Gvilhelmi *Dei Gratia Archiepiſcopi Rigenſis, Marchionis Brandeburgenſis &c. vera & dilucida narratio, plenaque & facilis explicatio, tum ad querelam, & accuſationem Oratorum Magnifici, & Reverendiſſimi Domini* Henrici a Galen *Ordinis Theutonici per Livoniam Magiſtri, reſponſio.* Indidem. *folio 388.*

Oratores Reverendiſſimi, & Magnifici Domini Henrici *a Galen* Ordinis Theutonici per Livoniam Magiſtri, de Reverendiſſimo in Chriſto Patre, Principe, ac Domino Gvilhelmo DEI Gratia Archiepiſcopo Rigenſe &c. Marchione Brandeburgenſe &c. graviter queſti ſunt, omne hoc tempus, quo Archiepiſcopatum geſſit, nihil illum aliud ſtuduiſſe, nihil cogitaſſe, quam ut Livoniam Provinciam expulſo ex illa, & eiecto Magiſtro ab imperio, abripere, & abſtrahere, eamque alteri cuipiam extero Principi tradere poſſet.

Ac ea quidem iniuria Reverendiſſimo Domino Archiepiſcopo affingi, & adſcribi palam eſt, maxime quæ ex diuturno illo, & inveterato Magiſtri odio potius, quam ex ullis illius inſidiis, & motibus, ſi quos utrinque concitarint, profecta ſint. Ex eoque, & ex aliis argumentis facile colligimus, eam (qua Reverendus Dominus Archiepiſcopus opprimittur) calumniam, conſtare non poſſe, maxime qui ſimul, ac illi munus hoc, & Dignitas delata eſſet, hoc unum omni ſtudio & diligentia curaverit, ut Pax perpetuo ſervari poſſet. Suo namque ille contentus, non quod de imperio dimicaret, aut Magiſtrum Provincia exturbare cogitaret, ſed ne dubitaret quidem varia adire pericula, & graves, ac miſerabiles perferre caſus, unius pacis conſtituendæ cauſa. Ex quo conſtat, eum præter hæc, quæ præclare, fideliter, prudenterque geſſit, fidem, virtutemque ſuam Chriſtianæ Reipublicæ præſtitiſſe, Deoque optimo maximo ſummas egiſſe gratias, ſe hactenus illius beneficio tuto, & quiete Archiepiſcopatui præfuiſſe, poſtremo denique, voluntate erga illam Provinciam propenſa, Magiſtrum ad complectendam, & capeſſendam pacem admonuiſſe.

Sed quoniam Reverendus Dominus Archiepiſcopus, quemadmodum id Jus eius, et Diœceſis, ac Capituli illius poſtulabat, iura, libertates, leges, commoda denique defendere, atque tueri, ab eisque conſtanter ſtare, in iureque tandem de illis experiri, et interdum, etiam de rebus Germanicis ſermones, et conſilia cum nonnullis conferre, tum etiam (non ignorans ſe propterea ab Archiepiſcopis Maioribus ſuis ad hoc munus vocatum, et accerſitum eſſe, ut ne unquam iuribus propugnatis, defenſisque Provinciae illius deeſſet) res omnes ad concordiam reducere, remque publicam augere, et amplificare, eaque demum curioſius, atque impenſius agere, omnino ſolebat, magnopere offendebat animum Magiſtri, et adeo quidem, ut brevi omnia in controverſiam etiam venirent.

Primum itaque contendere et altercari verbis, mutuo concertare, de Riga Civitate, leniter nec aſpere admodum cæperunt, Reverendus etiam Dominus Archiepiſcopus affirmabat, iniuſte ſibi eam Civitatem (cum a primis temporibus cum omnibus ad eam pertinentibus Archiepiſcopatus ſemper fuerit) Magiſtrum ademiſſe, neque ad eam diem reſtituiſſe, eamque illum, ac ſuam propriam et imperii, poteſtatisque ſuae temere, et acriter protegere, quamobrem non vitio quoque ſibi vertendum eſſe, quod eadem quoque vi, et manu, ut ad ſe ſummo iure legitimeque ſpectantem, eam propugnet, aliter enim ſe in hoc, niſi forte rerum ſuarum negligens videri vellet, gerere non poſſe. Quocirca ex hoc non apparet Reverendum Dominum Archiepiſcopum aliquid eiusmodi Provinciae illi agitaſſe, quod viros illius primarios, et incolas ad perniciem deduceret, neque poſſibile eſſe, illum quidquam tam funeſtum tentaſſe, niſi fortaſſe eas rationes, quibus Moſchicos conatus reprimeret, a finibusque ſuis arceret, inire voluiſſe, cum Deo auxiliante nullum tum a finitimis ſuis periculum ſperaret. Denique illum nullorum motuum conſcium eſſe id vel maxime oſtendit, quod illi munus, et officium commiſſum, quam ulla minus fidelia conſilia, maiori curae ſemper fuerint.

Qui ſane ſe pie, et honeſte, atque more denique Chriſtiano, ut Principem par eſt, nunquam gerere, et tractare in toto vitæ ſuæ degendæ curſu intermiſerit, quoque eo nomine fuerit in Moſchos animo, et voluntate, ipſi etiam inimici, et hoſtes eius non inviti faterentur.

Qui quidem etiam neſcius non eſt, officii Sacro Romano Imperio debiti, generisque, et nominis ſui, quorum memor,

Anno 1556.

mor, non facile ſe indignis, et rebus levibus implicari, et detineri patitur, quæ forte unquam cum detrimento Reipublicæ fieri poſſe viderentur.

Atque ſi res Oſſalicenſes Magiſter commemorat, cum Reverendo Domino Archiepiſcopo facere potius, quam illi aliquid indignum exprobrare videtur, quippe qui ibi legitime ab iis, a quibus ex pacto, et conventu Archiepiſcopus deſignatus, in Coadiutorem cooptatus, in Livoniamque vocatus eſt. Innocentem itaque potius illum, quam ullarum commotionum auctorem, aut belli cupidum fuiſſe, eo nomine quisque exiſtimare poteſt, partim quod ſe imparatum cum a militibus, tum a pecunia eſſe, partim longis locorum intervallis, a Principibus amicis abeſſe, partim etiam illos ipſos amicos, et affines ſuos, quoscunque per Germaniam habet, præ continuis bellis, et aliis moleſtis, et operoſis illorum occupationibus, nedum in re iniuſta, ſed ne in iuſta quidem iuvare potuiſſe, facile animadverteret, maxime vero illos, quod maius eſt, quædam Imperii membra eſſe, eaque prædictos virtute, qua non detrimentum Imperio afferri, aut periculum conflari, ſed potius conſultum iri putant. Quidquid itaque in eum dicetur, contumelioſe, et invidia dici, vel ex hoc palam eſt, quæ ut vana, et falſa homo ingenuus aſpernabitur, neque iis, ut ſe indignis, fidem dabit.

Ea itaque calumnia indigne in eum adhibita, iniuſta eſt, non modo ipſi, ſed et amicis eius Principibus turpis, atque fœda ignonimiæ nota, qua ſe præter omnem culpam, et meritum ſuum proh dolor! affectos eſſe, quadruplici ratione teſtati ſunt, cupientes eius ſigna aliqua dari.

Quin etiam Mareſchalcum hominem opulentum, et apud ſuos honoratum a Magiſtro ad ſuam Sententiam pollicitationibus traduxiſſe temere Reverendum Dominum Archiepiſcopum inſimulari conſtat, nunc quod credibile non eſt, virum tam excellentem, & clarum, magnæque apud ſuos authoritatis, et exiſtimationis, levi compendii ſpe, ſe a ſuis Civibus avelli, & abſtrahi paſſurum: nunc quod ipſe, nihil nefarie, impieque agens periculis ſemper imminentibus, & bellis domeſticis obviam ierit.

Sed quæ quæſo cauſa? quod vir ille ſuorum Civium, Patriæque amantiſſimus, illique viciſſim gratus, atque charus, qui in pretio, magnis honoribus auctus, in ea eſt habitus, quique multos annos honorifice ſe, & ſplendide, ac verus cultor, & amator expetendæ pacis in Republica ſua, illa ſalva, & incolumi conſervata, tractavit, Provincia illa exceſſerit? non alia certe, quam quod illi conſpirationis cuiusdam accuſato purgandi ſe poteſtas, & excuſandi, non eſt permiſſa. Quod quidem extra omnem culpam, cauſamque Reverendiſſimi Domini Archiepiſcopi eſſe cumulate teſtatur, qui etſi quidem fatetur & agnoſcit ſecum Mareſchalcum, & alios coniuncte, & familiariter vixiſſe, nihil tamen cum eis periculoſi, tum Magiſtro, tum Provinciæ illi communicaſſe. Quomodo enim inter hos verſari, & munera ſua peragere commode poſſit, a quorum conſvetudine, & familiaritate abhorrere quoddam modo videretur? nullo certe, quod id non modo a natione illa, ſed & ab ipſa, quod maius eſt, prorſus humanitate alienum eſſet.

Anno 1556.

In hoc igitur & aliis omnibus, inſignem iniuriam fieri Reverendo Domino Archiepiſcopo notum eſt, quæ procul dubio aliquando emerget, ipſe enim Mareſchalcus, quam ob cauſam a Magiſtro deſciverit, ſuapte dicet, culpaque Reverendum Dominum Archiepiſcopum eximet.

Quod attinet Literas a Magiſtro interceptas, eæ (ut ipſi affirmant) non declarabant Reverendum Dominum Archiepiſcopum cum Illuſtri in Pruſſia Duce hoc moliri, atque agere, ut incautam, & immunitam Livoniam terra, marique obſidere, ad extremumque capere potuiſſent, quæ unusquisque quomodo ſe habeant, ea altius expetens facile inveſtigare poterit. Reverendus enim Dominus Archiepiſcopus, Romanorum, & Poloniæ Reges, atque Electores Imperii ſæpe & continenter fere ſollicitare ſolebat, ut Illuſtrem Dominum CHRISTOPHORUM Megapolenſem Ducem ſibi Coadiutorem aſciſcerent, cuius illi etiam precibus adducti poſtulaverunt a Capitulo eius, ut ſe ad id quoque induci, conſiliumque ſuum, & conſenſum adhiberi pateretur. Porro illud ad Comitia Volmarienſia deliberationis de eo habendæ, & conſilii capiendi cauſa diſtulit, in quo ſtatuitur, neminem Principum, & Ducum, ſine totius Imperii conſenſu, in Coadiutorem recipi, & eligi debere. Cum itaque iam omnino Illuſtrem Dominum CHRISTOPHORUM Ducem in Coadiutorem cooptare ſtatuiſſent, deferri hoc ad univerſos Status curaverunt, de quo cum diu multumque deliberaretur, nonnullos tandem articulos, & conditiones Reverendo Domino Archiepiſcopo, & Illuſtri Megapolenſi Duci pro-

po-

Anno 1556.

poſuerunt, tempusque ad diem Divo Jacobo ſacrum, proxime præteritum præſtituerunt, ut intra hoc quieti mutuo conſulerent, num eas ſuſcipere vellent.

Ex iis omnibus liquet, nihil Reverendum Dominum Archiepiſcopum dolo, nihil fraude, ſed omnia candide & ſincere egiſſe, nihilque illum aliud, quam ut Comitia illa, quibus ſe Magiſter tuetur, arbitrio ſtatuum concluderentur, optaſſe, ne demum ullam occaſionem oppugnandi Archiepiſcopatum videretur dediſſe. Quod enim Illuſtrem Dominum Megapolenſem Ducem Coadiutorem declarari, poſtulatis Romanorum, & Poloniæ Regum aliorumque Imperii Electorum adductus, a Capitulo ſuo petierit, id eum palam, non occulte conſtat tractaſſe.

Magiſter itaque nova quadam, & inopinata immanitate, non expectato illo deliberandi conſtituto tempore, miſit Commendatorem Duneburgenſem, & Caſparum Nethler Lubicum verſus, qui ibi militem ſcriberent, & in Livoniam ad oppugnandum Reverendum Dominum Archiepiſcopum adducerent. Qui quidem iuſſa Domini proſequuti, brevi non exiguas copias cogerunt. Quod etſi Reverendus Dominus Archiepiſcopus eodem quoque tempore reſciiſſet, tamen memor Pactionum, conſervandæ pacis per Livoniam cauſa, a Cæſarea Maieſtate conſtitutarum, non modo exercitum colligi, verum etiam nec domeſticos ſuos parari iuſſit. Et hæc eſt Magiſtri fides, Reverendi vero Domini Archiepiſcopi patientia, qui nunquam in ea ſpe fuit, ut ſe ab eo aut falli, aut omnino capi debere exiſtimaret.

Hoc enim interim ſpatio, dum Reverendus Dominus Archiepiſcopus cum Duce Megapolenſe de Conditionibus ſibi a ſtatibus præſcriptis conſultat, Magiſter ſuos paratos eſſe, armaque ſumere iuſſit, Archiepiſcopatum ſe invaſurum minitans, ſane quod etiam ipſe (licet illi pacem expediret eſſe) ante præſagiebat: non dubitabat enim, ſi forte negotia illa, de ſuſcipiendo in Coadiutorem Megapolenſe Duce ad exitum perduci poſſent, illum ſe invaſurum eſſe, quod & factum eſt, brevi enim inſtructo exercitu, gravi illum Magiſter obſidione cinxit.

Et quamvis (dum exercitum Magiſter colligeret) fama erat Mareſchalci cauſa, non Reverendi D. Archiepiſcopi ad arma veniri, non ſine tamen illius periculo, & oppreſſione ea fieri, quisque facile perſpiciebat, qui tandem cognitis iis, (non ignorabat enim nonnullos ex Ordine fuiſſe, qui palam dicerent, nomine Marſchalci in ſe arma conferenda eſſe) ad Illuſtrem Dominum in Pruſſia Ducem, Nuntium, & Literas, miſit, petens ab eo, ut ſibi opem in tanto vitæ ſuæ diſpendio, & diſcrimine ſine mora ferret, ita tamen, ut conſilio, non armis ageret, neque propterea Pacis cauſa ſtipendium militibus decerneret.

Anno 1556.

Et licet (quod et ii, qui ex Pruſſia veniebant, narrabant) utriq; & R. D. Archiepiſcopus, et Illuſtriſſimus in Pruſſia Dux eſſent tum imparati, et immuniti, tamen ſuſpicabatur coniectura ex Literis capta, illos Provinciæ illi everſionem, et ruinam cogitaſſe; ſed utut eſt, Magiſtri id potius, quam illorum præſtigiis tribuimus, maxime, quem per omnem occaſionem Provinciam illam opprimendam curaſſe, vel ex hoc conſtat, quod, ut ſupra ſcriptum eſt, ante arma cœperit, armatumq; militem cum pededeſtrem, tum equeſtrem habuerit, quam ullæ Literæ de ferendo præſidio ad Illuſtriſſimum Dominum in Pruſſia Ducem eſſent datæ, quas iuſtene ille intercipi ad modum hoſtilem curaverit, quiſque iudicet.

Cum itaque ad Magiſtrum plures indies concurrerent, præſidiaque ille maiora, et numeroſiorem exercitum cogeret, Regia Maieſtas Poloniæ putans Coadiutoris cauſa hoc inteſtinum malum ingraveſcere, miſit Nuntios ſuos, alium ad Magiſtrum, Reverendiſſimum Dominum Epiſcopum Mednicenſem, alium vero ad Reverendiſſimum Dominum Archiepiſcopum, Generoſum Caſparum Łączki Aulicum ſuum, qui ea, de quibus inter eos non conveniret, ex æquo, et bono deciderent, controverſiamque ortam tollerent, atque ſedarent. Quorum alter ingrate eſt a Magiſtro repudiatus, ſineque reſponſo dimiſſus, alter vero miſere, & ſcelerate innocens una cum ſuis necatus, omnibusque, quæ ferebat, crudeliter exutus, atque ſpoliatus.

Magiſter itaque benigne, & comiter per Nuntium Regiæ Maieſtatis Poloniæ ad Concordiam invitatus locum ſalutaribus illis, & utilibus monitis non dedit, enimvero ea ingrato, & in R. D, Archiepiſcopum infenſo, atque inimico animo aſpernatus eſt, ſummaque illius indignitate reſpuit oppugnare, & armis aggredi Archiepiſcopatum cupiens. Quocirca perſpiciens R. D. Archiepiſcopum, & illuſtrem Megapolenſem Ducem nullis aliis armatis, præterquam Clientela ſua ſtipatos, & munitos fuiſſe, mandatis de omnibus rebus ad Capitulum, ut ne idem, quod illi, ſentiret, ſtatim metu animadverſio-

nis-

Anno 1556.

nis. Vix enim sibi tandem deliberandi otium septem dierum impetravit, Sacramento Jurisiurandi, o rem tristem, & miserandam! violato, certatim omne ab eis defecit, illosque a suis ita miserabiliter destitutos, nullis præter raram Clientelam fidelibus auxiliis septos, arcibus, atque pagis sibi subiectis, agris depopulatis, in Arce Kokenhausen obsedit, atque demum illa potita cœpit, quorum alterum R. D. Archiepiscopum in *Eriden*, alterum vero Ducem Megapolensem in *Wenden* Arces transmittendos, ibique in custodia asservandos curavit.

Qui, etsi se non dedere possent, tamen et pietate, ne ullam occasionem profundendi sangvinis Christiani darent, et fide Magistri (non servata) qua se ipsis obligaverat, R. D. Archiepiscopo omnia cumulate, & abunde, ut dignitas illius patitur, suppeditaturum, Illustri vero Megapolensi Duci, non solum Provincia excedendi, verum etiam per eam quoque vellet eundi potestatem facturum, adducti, sub imperium eius concesserunt. In hoc igitur Magistro perfidiam, & fastidium, illis vero magnam mansvetudinem, & patientiam sine controversia tribuimus.

Ex iis omnibus ergo prædictis R. Dominum Archiepiscopum nunquam quorumvis motuum, aut turbarum Authorem fuisse, aut etiam illa vera, quæ de illo narrabantur, oppugnare illum terra, marique Livoniam voluisse, facile coniectura perspicimus.

Maxime, cum nunquam fuerit tam cautus, aut rerum suarum diligens, quod ullam Arcem, qua contra hostes propugnaculo uteretur, firmari, & muniri custodia, atque præsidiis deberet.

Falso item Illustrem Dominum in Prussia Ducem criminantur, qui dicunt illum in ea cogitatione fuisse, ut bello Magistrum, finitimum suum lacesseret, maxime qui nullas copias, aut naves prælio aptas, & instructas haberet. Quare eo nomine etiam conspirationis alicuius suspicio a R. D. Archiepiscopo dimovetur.

Literæ præterea illæ, quas quidam suspectas esse fingunt, non accusabunt Reverend. Dominum Archiepiscopum aliquorum callidorum, & periculosorum consiliorum machinatorem fuisse.

Quas quidem illum ad Illustrem Dominum in Prussia Ducem in summa sua miseria, & calamitate efflagitans ab eo opem, & consilium, metu, inviteque dedisse constat, quippe quod ab exercitu infirmo, & a suis contempto, Magistrum sibi cum pedestri, & equestri milite imminere videret. Itaque illi Magister, cum eo non iure, sed armis, contra omnia Pacta, a Cæsarea Maiestate in Livonia pacis conservandæ causa constituta agens, magnam certe, & gravem facit iniuriam. Aliud est, & a Jure Divino, & Gentium alienum, quod illum Magister, nulla belli denuntiatione facta, oppugnaverit, hominesque illius callide, & astute subegerit, tum denique Ducem Imperio Romano adscriptum, magno dedecore illius captum, in vincula coniecerit.

Quæ, & alia plane loquuntur, Magistrum meritum esse pœnam, in seditiosos latam, maxime qui Pace in hac Provincia sublata dissensionem magno illius detrimento fecerit. Quæ cum se ita habeant, optat sibi R. Dom. Archiepiscopus a Magistro omnia vi erepta, integre, pleneque restitui, ad eumque Mandata dari, ut se quiete iis secundum Leges, Jura, Privilegiaque sua frui, & gaudere patiatur, quæ si ita forte negligere, aut parvi facere, ut futurum sperat, videbitur, tum, ut iam tandem hæc coactum facere oporteat, adstringatur.

Sed iam non de Mandatis, quod illa satis ponderis apud Magistrum non essent habitura, sed de iis, quæ oppugnatoribus Fœderum, atque Pactorum proposita sunt, agi oportere Reveren. Dominus Archiepiscopus existimat, ut tandem Electores, atque Imperii Status ea sequuti Magistrum adducant, ne a Pactis temere discedens, de omnibus rebus armis sibi potius, quam iure experiri persuadeat. Quod si nolit, turbareque omnia, ut ante, velit, tum ita coerceatur, ut sociis, & adiutoribus suis, atque aliis omnibus factiosis exemplo esse queat.

Paratus autem est Reverendus Dominus Archiepiscopus, se in Judicio cum Pontificiæ, tum Cæsareæ Maiestatis, a Magistro, aut altero quopiam ex Ordine vocatus sistere, atque respondere.

Quod sibi certo persvadeat, Magistrum non iure, aut legum præscripto, sed vi, & ferro omnia conari, maxime, qui se in custodiam tradi, clientela orbari, misere omnium rerum penuria laborare, postremo denique Literas ad suos scriptas, ceremonia Legationis polluta, intercipi, & sibi omnia eripi curaverit, propterea que illum ius ipsum, & Judicia legitima subterfugiturum esse, operamque, ut æque se, ac Maiores sui gerat, illorumque vestigiis omnia persequatur, daturum, quippe qui, etsi immortalia illa, & divina beneficia ab Archiepiscopis Rigensibus accepissent, tamen hoc semper cogitabant, ut dolo, et fraude Archiepiscopatum caperent, illumq; ita delerent, ut nulla inposterum nominis eius extarent vestigia, atque signa, ut ita se facile ab Imperio Pontificiæ,

Anno 1556.

et Cæsareæ Maiestatis abripere, in suaque potestate esse potuissent. Ecce benefacta quorsum recesserunt, quæ, siquidem male facta, quod male locata, (apud homines enim ingratos) omnino putanda sunt.

Et hæ sunt, quas summa sui indignitate Reverendissimus Dominus Archiepiscopus passus est, iniuriæ.

Postremo suppliciter Reverendissimus Dominus Archiepiscopus petit omnia sibi adempta Archiepiscopatus Privilegia, Libertates, aurum, argentum, res denique (quæ erant clausæ) omnes, tum etiam Arces, et in ipsis bellica tormenta capta, a Magistro reddi, qui maxime clam, et tacite dicat, ea, quæ præsidiis interclusa tenet, nullo modo restituere velle, et quodsi jam tandem facere eum oportuerit, non prius se tamen facturum, quoad illi sumptus in milites facti exoluti, et numerati fuerint. Et quoniam non dubitatur, quod et historiæ testantur, a primis temporibus semper Magistros Livoniæ Archiepiscopis Rigensibus infensos, et infestos fuisse; propterea que magnis seditionibus, et dissensionibus Provinciam illam agitatam, petit, ut se Electores, aliiq; Principes, Providentia, curaque sua in hoc iuvent, ut sine eorum tandem perturbatione, quiete ævum agere posset, quod et promittit se illis omnibus officiis, studiisque relaturum. Vellet enim Archiepiscopatum, ita ut a Maioribus suis accepit, posteris relinqui, ne illi ipsi ullam de illo querendi occasionem haberent.

Cum itaque illum Magister non modo Archiepiscopatu spoliaverit, verum etiam in eum magno damno affectum id dixerit, quo non parum Generi, Nominique suis sit detractum, petit, ut pœna propterea iure præscripto mulctetur.

CXX.

1556. *Resolutiones Regis Romanorum super consultationibus Electorum, Principum, & reliquorum Romani Imperii Statuum in causa Livonum. Ex Archivo Regni.* Lib. Legat. Lit. P. fol. 563.

Universi Ordines Imperii svadent, ut scribantur Literæ ad Reverendissimum Dominum Archiepiscopum Rigensem, Dominum Ducem CHRISTOPHORUM, non minus ad Livones, quibus Livonibus iniungatur restitutio pulsorum, & captorum Principum, hac tamen lege, ut cautionem faciant, tam pro se, quam reliquis huic causæ adhærentibus, pacem, atque tranquillitatem servaturos esse, nec quicquam armis tentaturos.

Idem hoc, ut vicissim præstet Magister cum suis adhærentibus: Reverendissimo Archiepiscopo, Domino Duci CHRISTOPHORO, JOANNI ALBERTO Fratri, qui se participem fecit per expeditionem militum, & item reliquis eorum consortibus, ne arma contra eos sumant. Si vero quisquam vel eorum, vel consortium utriusque partium quicquam contra alterum tentare voluerit, id agat coram Deputatis Regis Romanorum, ac reliquorum statuum Commissariis, & si per amicas tractationes uniri non potuerint, causæ controversiarum ad commune iudicium transferantur.

Principes Electores volunt literis insertum verbum, scilicet *Restitutio*: Reliqui vero Principes volunt, ut omittatur.

Svadent item Principes, reliquique Status, Legatos, sive Commissarios, Lubecam subordinandos, qui prima Aprilis in loco compareant, vocatisque partibus, amicabilibus tractationibus dissidia componant.

Regi Romanorum Consilia Statuum Imperii non displicent, verum commodius esse arbitratur, si Commissarii, vel Legati, cum sufficienti Mandato deputarentur, & ad partes litium ablegarentur. In eo ideoneos esse Duces Pomeraniæ, quibus, si ita placeret Statibus, bini adhuc ex reliquis Principibus adiungi possent, & si ipsismet Principibus eo proficisci integrum non foret, per Legatos idoneos rem expedirent.

Primo darent operam, ut pars utraque arma deponeret, milites segregatim dimitteret.

Deinde si Livones Reverendissimum Dominum Archiepiscopum, & Dominum Ducem CHRISTOPHORUM nondum liberassent, ut eos cum omnibus subditis, Consiliariis, atque servitoribus suis, liberos dimitterent, in pristinumque statum collocarent, ac postea, quemadmodum supra facta mentio, per deputatos Commissarios, reliqua dissidia componerentur.

Vbi vero id per amicas tractationes procedere nollet, darent operam Commissarii, quo illi ad nonnullorum Principum Imperii Sententiam compromitterent. Reverendissimum scilicet Episcoum Coloniensem, Electorem Saxoniæ, Episcopum Monasteriensem, & Padebornensem, Ducem Juliacensem, Duces Pomeraniæ, ac Civitates Goslarienses, vel si hi litigantibus suspecti forent, alii loco eorum, in quos utraque Pars consentiret, in hoc negotio deputarentur.

Anno 1535.

Ac postremo loco, si neque hac via res procederet, iudicio Cameræ se se submitterent.

In his omnibus Rex Romanorum offert studia, atque operam suam, pollicetur se daturum esse Commissiones, Instructiones, & quidquid publicæ tranquillitati commodare possit, facturum. Regiam item Maiestatem Poloniæ, quemadmodum & iam antea fecerit, per Nuntios suos visitaturum, ac apud eum intercessurum, ne & Maiestas sua cuiquam auxilia ferat, nec ansam Imperii Statibus præbeat aliquem excitandi tumultum. Postremo placet Regi Romanorum conveniendum esse Electorem Brandeburgensem, quo & is operam det, ne quicquam vi, vel armis contra Livones tentetur, & communis tranquillitas conservetur.

CXXI.

1556. *Formula Induciarum Livoniensium.* Dat. in Venden Dominica post Decollationis S. Joannis. Anno 1556. *Ex Archivo Regni.* Lib. Legat. Lit. O. fol. 362.

Nos Henricus de Galen Militaris Ordinis Theutonici Magister Livoniæ, ad hanc actionem Electus primarius Militiæ Præfectus. Et nos Hermannus Episcopus Tarbatensis, & ego *Volmarus Freiden*, & *Dirick Waromboch* Plenipotentes Commissarii clementissimi Domini nostri, Domini Joannis Episcopi Osiliensis, & Curoniæ, nosque *Georgius Schwank* Præpositus, *Fridericus Folekerbam* Cellarii Præfectus, & *Joannes de Pakl* Senior Archiepiscopatus Rigensis, notum facimus ac fatemur: Posteaquam omnis generis errores, & controversiæ inter Nos, & Marchionem Brandeburgensem Vilhelmum hactenus exstiterunt, ex quibus tandem inter Nos, & communes Livoniæ Status cum dicto Marchione apertum bellum exortum fuit. Cum autem Illustrissimi Principes Amici nostri dilecti, & Clementissimi Domini, Domini Barnimus & Philippus Patrueles, Pomeraniæ, Stetiniæ &c. Duces, ex Christiano & pacifico animo, atque amica benevolentia, Reverendum, Nobiles, ac præclaros sincere nobis dilectos, Dominum Andream de Blumoczhal Legum Doctorem, & Commendatorem in Wildenbrock, Matthæum Bonin Heredem in Bebau, & Joannem Wolff, tam ad Nos, & communes Status, quam ad prædictum Marchionem Vilhelmum ablegarint, ut aut Pax constituta bellicas istas turbas componeret, aut si minus id fieri posset, induciis paciscendis operam darent, quo ista controversia, ac lites quorundam Dominorum Vicinorum, & Amicorum nostrorum, utpote Regum, Principum, Dominorum, & Civitatum cognitioni, & transactioni committeretur. Illustrissimis igitur Principibus supradictis, Amicis dilectis, & Dominis, ac Vicinis Clementissimis gratificantes, tum pro harum terrarum emolumento, tum ad evitandam Christiani sanguinis effusionem constantes Pacis inducias consensimus, omnes & singulos errores, controversias, & gravamina, quæ Nobis, & communibus Livoniæ Statibus cum dicto Marchione Vilhelmo hactenus intercesserunt, ad Serenissimi, & Potentissimi Principis & Domini, Domini Christiani Daniæ, & Norvegiæ &c. Regis, Domini nostri Clementissimi, Amici, ac Vicini dilecti, nec non Illustrissimorum Principum, Domini Vilhelmi Ducis Juliacensis, Clivensis, & Berge &c. ac Dominorum Barnimi, ac Philippi, Ducum Stetiniæ & Pomeraniæ &c. tum etiam honestorum Consulum, ac Senatus Imperialis Civitatis Lubeck amicam cognitionem, & transactionem remisimus. Quemadmodum in præsentia tenore harum Literarum nostrarum pacificas illas Inducias acceptamus, & approbamus, omnesque controversias Regiæ eius Dignitati, Celsitudinibus, ac Prudentiæ ipsorum permittimus pro tempore, & loco, quem iuxta opportunitatem suam (quo citius eo melius) cum iis Ducibus ac Dominis, qui ex parte Marchionis Vilhelmi nominati sunt, constituent amice agendi, ac tractandi, easque Inducias inviolatas servare promittimus, ac tenore huius paginæ, bellicam expeditionem nostram, armaque tam contra sæpedictum Marchionem, omnesque eos, qui ipsius nomine ad bellum fortasse excitati sunt, susceptam, quam contra eos, qui iam pridem in armis adversus nos fuere, deponimus omnia certo, & indubitanter. In cuius rei testimonium evidentius, nos Magister & Episcopus, una cum Plenipotentibus ordinatis nostra Sigilla infra ad spatium apprimi curavimus. Datum & scriptum in *Wenden* Dominica post Decollationis S. Joannis, Anno Christi 1556.

CXXII.

1556. *Instructio Nomine Sacræ Regiæ Maiestatis ad* Henricum *de* Galen *Livoniæ Magistrum Generoso Samostrzelski data. Ex Archivo Regni.*

Salutato Livonum Magistro Sacræ Maiestatis Regiæ Internuntius, in hæc verba cum illo agat. Intellexit Sacra Maiestas Regia Dominus meus Clementissimus eam Legationem, quam Reverendissimus Dominus Episcopus Revaliensis cum Collegis suis apud illam proxime obivit, ad eamque iam Responsum fuisset datura, nisi quædam intervenissent, quæ impediverunt, quominus Responsum eo tempore dari posset.

Ultra enim alias graves belli causas, quæ a Reverendissima Magnificentia Vestra, ac Ordinibus Livoniæ Sacræ Maiestati Regiæ dantur, hoc etiam proxime incidit, quod post id tempus, quo Reverendissimæ Magnificentiæ Vestræ Legatis ad Serenissimam Maiestatem Regiam publica fide veniendi potestas permissa est, quorundam Serenissimæ Maiestatis eius hominum naves complures, & in eis variæ merces, ac pecuniæ non parvæ summæ, sint per vim ad arcem Duneburgensem detentæ.

Quo non solum perpetua Pax iure iurando iam olim utrinque constituta, & firmata, sed etiam ipsa fides publica, qua veniendi Legatis fuit potestas data, non leviter violata est.

Paulo post etiam supervenit fama, qua Illustrissimus, & Reverendissimus Dominus Archiepiscopus Rigensis Serenissimæ Maiestatis Regiæ Consobrinus, & Cliens in potestatem redactus, extinctus etiam esse dicitur, de cuius mortis genere, etsi fama variet, tamen ita variat, ut nihilominus eorum iussu, in quorum potestate fuit, necatum esse omnes affirment. Quamobrem postulat Sacra Regia Maiestas per Reverendissimam Magnificentiam Vestram mihi Nuntio suo de illustrissimo, & Reverendissimo Domino Archiepiscopo, vivatne, an mortuus sit, certi quippiam responderi. Neque enim Sacra Maiestas Eius, Dominus meus Clementissimus Oratoribus Reverendissimæ Magnificentiæ Vestræ prius certum Responsum dare potest, quam de Illustrissimi, & Reverendissimi Domini Archiepiscopi vita, vel morte, totoque eius statu certo cognoverit.

Simul etiam hortatur Sacra Maiestas Regia Dominus meus Clementissimus Reverendissimam Magnificentiam Vestram, atque ab ea requirit, ut et naves, & res omnes, quæcunque eisdem navibus continebantur, primo quoque tempore restitui iubeat, & curet.

Quod si Reverendissimum, & Illustrissimum Dominum Archiepiscopum mortuum esse, fuerit responsum, acquiescet Legatus noster, & id se ad Nos relaturum esse dicet.

Si autem vivere illum responderint, Nuntius dicat id sibi a Sacra Maiestate Regia mandatum esse, ut illum conveniat, & Sacræ Maiestatis Regiæ verbis salutet.

Quodsi negatum fuerit Nuntio, dicet Sacram Maiestatem Regiam famæ de Reverendissimo, & Illustrissimo Domino Archiepiscopo studiose e vivis sublato, sparsæ credituram.

CXXIII.

1556. *Responsum Sacræ Regiæ Maiestatis Poloniæ super negotio Livonico Regiæ Romanorum Maiestati datum. Ex Archivo Regni. Lib. Legat. Lit. O. fol. 379.*

Accepimus Literas Maiestatis Vestræ, quibus scribit, Magnificum Dominum Livoniæ Magistrum eo animo esse, ut controversiam, quæ inter Nos, & illum de Finibus est, Maiestatis Vestræ, & Illustris Geldriæ Ducis arbitrio permittere velit, ideoque Nos hortatur, ut Commissarios nostros, qui ea de re sint tractaturi, ad ipsam mittamus. Ac est quidem Nobis hoc Maiestatis Vestræ studium, quod in ea re conficienda adhibitura esset, vehementer gratum, sed cum interim, dum hæc geruntur, alia quædam, & ea quidem satis gravia inciderint, quibus illi Nobis omnem de Finium controversia amice agendi voluntatem excusserunt, non est, quod Maiestatis Vestræ, Illustrissimique Geldriæ Ducis ad eam rem opera hoc tempore abutamur, quod, quomodo se habeat, altius videtur esse repetendum. Archiepiscopatus Rigensis Sacrosanctorum Conciliorum authoritate, ipsaque Archiepiscoporum voluntate, in fide, & Clientela, protectioneque Maiorum nostrorum iam inde ab initio semper fuit, id quod & alias sæpe, quoties inter Archiepiscopum, & Magistrum, ac Ordines Livoniæ controversia incidebat, & olim Divo Parente nostro vivente, ipsa etiam res satis declaravit. Cum enim Magister, & Ordines Reverendissimum Dominum Archiepiscopum de primo Dignitatis gradu, quem in Livonia obtinet, movissent, & omnem eius authoritatem depressissent, factum est authoritate, & patrocinio Divi Parentis nostri, ut suam Archiepiscopatus pristinam Dignitatem, atque authoritatem retineret, quod ut illis in posterum facilius esset, eum, qui nunc est Rigensis Archiepiscopus Reverendissimus & Illustris Princeps Dominus

Anno 1556.

Gvilhelmus Marchio Brandeburgensis, vi (ut ait) pactiones cum Magistro, & Ordinibus suo & Successorum nomine facere adegerunt, quibus omnes ex Ducum familia a capessendo deinceps Archiepiscopatu excluderentur. Cuius Transactionis ignari interposuimus preces apud Reverendum Dominum Archiepiscopum Rigensem tanquam Consobrinum, & Clientem nostrum, & apud Magnificum Magistrum, Ordinesque Livoniæ pro Illustri Domino Christophoro Megapolensi Duce (pro quo Maiestatem etiam Vestram intercessisse audieramus) ut ille quidem tanquam senio confectus, sibi eum Vicarium sive Coadiutorem adoptaret, hi autem assentiri, & adoptionem suo assensu approbare vellent. Qua de re priusquam Nobis a Magnifico Magistro & Ordinibus responsum esset (nam Dominus quidem Archiepiscopus facturum se, quantum in ipso esset, responderat) oblatæ sunt a Magistro & Ordine quædam Reverendissimo Domino Archiepiscopo conditiones, quas nisi accipere se ad certum declararet, aut omnem de asciscendo Coadiutore cogitationem deponeret, bellum illi denunciatum est. Statimque non expectato illo ipso per eos designato tempore, Arma in Livonia parari cœpta sunt. Missus etiam Commendator Duneburgensis, ut militem ex Germania adduceret. Quo audito, existimavimus Nos, cum pro Patroni, & Protectoris, tum pro Christiani & Vicini Regis officio pertinere ad Nos, qui præsertim cum Livonibus etiam Fœdere coniuncti essemus, de illis dissensionibus, & tumultibus sedandis, tanquam de incendio in vicinia exorto cogitare.

Itaque ad Reverendissimum Dominum Archiepiscopum unum, alterum autem eodem illo tempore ad Magnificum Dominum Magistrum, & Ordines Legatum misimus, qui & hos, & illum ad pacem nomine nostro hortarentur. Posse enim, quæcunque essent inter illos controversiæ, vel amica transactione componi, vel legitimo iudicio decerni, neque convenire, aut necesse esse rem vi, & armis geri. Ac ille quidem, qui ad Reverendissimum D. Archiepiscopum profectus erat, antequam eo, quo missus fuit, pervenisset (cum viæ a Magistro & Ordine interclusæ essent) interceptus, & cum comitatu, contra ius gentium, interfectus, rebusque omnibus spoliatus est. Qui vero ad Magnificum Dominum Magistrum, & Ordines missus fuit, retulit illos omnino a pace abhorrere. Interceptas enim interea fuisse quasdam Literas, quibus Fratrem suum Reverendissimus Dominus Archiepiscopus Illustrem Dominum in Prussia Ducem in auxilium vocaret, ac occupandæ Livoniæ spem faceret. Quibus sive veris, sive (ut speciosior belli inferendi causa haberetur) confictis, neutrum enim certo affimare volumus, armis Reverendissimum Dominum Archiepiscopum invaserunt, reiectaque legitima disceptatione, ad deditionem coegerunt, ac in Potestatem redactum, in captivitate duriore, quam Principem par est, detinent. Cui cum deesse pro iure Sanguinis, & Patroni, sive Conservatoris, & Protectoris non possimus, neque eius libertate & pristino statu sit nobis quicquam antiquius, non videtur, priusquam ille in integrum restituatur, ullos amicos tractatus a Magnifico Magistro, & Ordine suscipere. Quamvis autem & hæc una causa ad arma illis inferenda sufficiat, & alias iustas vetustiores, & recentes habeamus, tamen cum hoc semper studeamus, ut vires nostras contra hostium Christiani nominis impetum integras, & minime labefactatas conservemus, continuimus Nos adhuc, continemusque etiamnum, ac tentamus omnia, ut sine armis, & Reverendissimus Dominus Archiepiscopus restituatur, & graves nobis illatæ iniuriæ nostra cum dignitate sartiantur. Ac hortatur Nos quidem Maiestas Vestra, ne Nos in hæc aliorum dissidia misceamus, cuius adhortationis magna est apud Nos, semperque fuit authoritas; tamen posteaquam & sanguinis coniunctio postulat, ut Consobrino subveniamus, & fidei ratio, ut ne Clientem deseramus, & nostra ipsorum Dignitas, ut Jus Gentium in Legato nostro violatum, aliasque adeo iniurias ulciscamur, speramus Maiestatem Vestram non solum Nos dehortaturam non esse a proposito, susceptoque liberandi Reverendissimi Domini Archiepiscopi consilio, sed etiam authorem Nobis fore, ut & illius salutem & nostram dignitatem tueamur, aut saltem id præ se laturam esse, ut illam Livones a se, suaque causa alienatam esse intelligant. Quod si tamen Maiestas Vestra authoritate sua effecerit, ut illi Reverendissimum Dominum Archiepiscopum in priorem Dignitatis, Authoritatisque locum restituant, & armis, quæ temere sumpserunt, positis quietiora consilia sequi voluerint, non solum Nobis, qui Pacis, & Christianæ pietatis studio a profundendo Christianorum sanguine abhorremus, gratum fecerit, sed etiam de universa Christiana Republica præclare merita fuerit. Nos vero restitutione facta, recusaturi non essemus, quominus illi cum Reverendissimo Domino Archiepiscopo vel amice transfigerent, vel legitime de omnibus controversiis apud idoneos Judices disceptarent. Atque adeo Nos insuper ipsi, de omnibus iniuriis, quibus lacessiti ab illis sumus, quoad Dignitas Nostra pateretur, transigere non gravaremur. Quod si autem detinere Consobrinum, & Clientem nostrum perrexerint, Nosque propterea ad ulciscendas bello inferendo iniurias animum adiecerimus, persvademus Nobis, Maiestatem Vestram non Belli Nos cupiditate accensos, sed acceptarum iniuriarum atrocitate, & superbo hostium contemptu impulsos, ad arma confugisse, putaturam, eosque omni auxilio, & favore destituturam. Quemadmodum id & nostra cum Maiestate Vestra Coniunctio, ac Fœdera, & ipsius Reverendissimi Domini Archiepiscopi cum Illustrissimis Maiestatis Vestræ Liberis necessitudo requirit. Quod Maiestatem Vestram facturam omnino confidimus, Cuius Paternæ Benevolentiæ Nos commendamus, eamque incolumem diu vivere cupimus.

CXXIV.

1556. *Mandata Legatis Statuum Livoniæ,* Vilnam die Dominico post Decollationis S. Joannis Anno 1556. *a Magistro Ordinis transmissa, coram Sacra Regia Maiestate Poloniæ exponenda. Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

Quo minus ita, ut in expeditione nostrorum convenerat, plenior Mandatorum nobis transmissa sit instructio, & facultas, in causa hoc est, quod Nuntiis etiam tertio ad Nos destinatis, & cum eiusmodi Literis hinc pergentibus, omnino integrum non fuit Litvaniam intrare: ita statim in ipsis finibus & non solum nostri (quibus id ter evenit) verum etiam Illustris Ducis Christophori Megapolitani Nuntius retrocedere, & propositum iter destituere coacti sunt. Ad res autem Archiepiscopales quod attinet, earum hic est status: quod Illustrissimus Princeps & Dominus, Dominus Gvilhelmus Marchio Brandeburgensis, statim post nostrum discessum, ante deditionem arcis *Kokenhausen,* suapte, sponte, & nequaquam tunc coactus, eundem Archiepiscopatum communis illius Sacri Romani Imperii Statibus Provinciæ, a quibus eum acceperat, resignavit. Quam quidem voluntariam cessionem, & resignationem Sigillo suo munitam, & manu propria scriptam communes Status receperunt, nec quicquam gravius ulterius statuere voluerint, non tam in facinus, & merita eiusdem respicientes, quam ut & Regiæ Maiestati Poloniæ, Marchicæ Domui, aliisque sanguine coniunctis Principibus, aliqua grata facerent, & communis Patriæ, quam suis nefariis, & turbulentis consiliis misere turbaverat, dum Archiepiscopum ageret, commodis, & tranquillitati publicæ consulerent: & simul Illustrem suam Celsitudinem, data Christiana, & publica fide, quam ut violare horrendum, & detestabile nefas est, ita status constantissime ubique servabunt, eoque suam Celsitudinem loco habebunt, & provisione rerum necessariarum observabunt, ut grandævus ille iam Princeps, nihil desiderare, multo minus de Statibus conqueri possit.

Verum restitutionem in integrum (quam inter alia postulata iussu Sacrae Regiæ Maiestatis nuper in Colloquio tantopere Regii Consiliarii urserunt) admittere, & Archiepiscopatum regendum de novo suæ Celsitudini commendare status prorsus nequeunt, neque debent, neque ipse Marchio Brandeburgensis tantam curam, & molestiam cupit. Neque dubium est Sacram Regiam Maiestatem Poloniæ hisce, & si quid talium insidiarum sibi in suo Regno (quod Deus avertat) structum fuisset, qua mente id ferre potuisset, attentis, & reputatis (si quid forte) ad suggestionem quorundam magnorum motuum, & mutationum cupidorum hominum secus decreverit, iam mutata sententia consideraturam esse, quo progrediatur, & in quos divinitus demandatum gladium stringat, hic belli occasionem non esse ullam, multo minus aliquam iustam.

Tria equidem proponebantur inter colloquendum nuper capita, quibus quartum annectebatur, quorum ergo, licere sibi suscipere bellum in Provinciam Livonicam, Vestra Regia Maiestas putaret.

I. Captum detineri Illustrissimum Archiepiscopum Gvilhelmum Marchionem Brandeburgicum Regiæ Vestræ Maiestatis Fratrem, imo ut deinde fama retulit, trucidatum Consanguineum.

II. Occiso Legato Regio, Jus Gentium violatum esse.

III. In Finibus, tantum stante pace occupatum, quantum iusto bello vix amitti potuisset, neque occupata restitui.

VI. Decem & octo naves onerarias cum hominibus interea temporum, dum Nos hic Legationis munere fungentes fuimus, bello nondum denuntiato detentas esse.

Anno 1556.

Ad primum quod attinet, Legatione noſtra expoſuimus cauſas iuſtiſſimae, & inculpatae tutelae in Archiepiſcopum Rigenſem; illas hic recenſere, ut longum, ita ſupervacaneum eſſet. Atque ex commemoratis, & nuperrimo reſponſo noſtri Principis liquide conſtat, quo animo, & reverentia in Sacram Regiam Maieſtatem Poloniae ſint Status Livonici, quo in ſtatu, praeter meritum, Illuſtriſſimum illum Marchionem Brandeburgicum habeant, quod ſua Illuſtris Celſitudo reſtitutionem non deſideret eius Epiſcopatus, quem iis, a quibus acceperat, reſignavit. Quod non pro conſervatione Eccleſiae, in cuius commodum, quidquid factum hucuſq; eſt, redundat, ab Archiepiſcopatus Statibus Sacra Regia Maieſtas Poloniae interpellata ſit, neque adhuc interpelletur.

Quod nihil habeat hoc momentum Archiepiſcopalis negotii, & ſecundus Articulus interfecti Legati, cum perpetua iurata Pace commune, etiamſi de utroque coram, vel quocunque Judice decernendum eſſet, certe Ordinarii legitimam cognitionem, ſi quis communes Status hoc nomine reos agere vellet, prorſus non abhorrent.

Cæterum Finium, qui dicuntur occupati, & non reſtituti, quæ ſit ratio, Reg. Sacræ Maieſtati non eſt obſcurum, Principi autem meo Clementiſſimo nihil potius eſſet, quam illam differentiam ex æquo, & bono e medio ſublatam, atque ipſa res aliquando conteſtatam faciet, Litvanos plures ſupergreſſis Limitibus Livonum occupaſſe, atque colere fundos, ſi modo ad diſpoſitionem Radziwilonis, ut juratum utrinque eſt, res inſtituta, atque ad finem deducta fuerit.

Sed quum ſibi ius in propria cauſa nemo dicere poſſit, neq; debeat, & Sacra Regia Maieſtas ſuperiorem Judicem ſæcularem agnoſcere non dignatur, omnium autem Gentium Leges (quibus etiam vel invictiſſimam Maieſtatem parere oportet) in tali caſu ad arbitrium bonorum Virorum recurrendum ſtatuant, ut evitetur armorum ſtrepitus, atque humani ſangvinis, tanquam divini ſimulachri, abominandum diluvium, hanc ipſam viam deferendi cognitionem Arbitris quovis æquiore modo Princeps meus Clementiſſimus pro ſe, & ſuo Ordine non detrectat, nec ſperat Regiam Veſtram Maieſtatem, pro ſuo immenſo illo, & celeberrimo iuſtitiæ, pacis, & æquitatis amore, ac ſtudio eandem ut iuſtiſſimam, & honeſtiſſimam rationem reiecturam eſſe.

Porro quod ad naves attinet, quæ Nobis hic exiſtentibus Duneburgæ, nondum indicto bello, detentæ ſunt, ea eſt huius facti veritas. Emerant Reverendi Domini Commendatoris Duneburgenſis iam abſentis, eius Diſtrictus Præfecti, & Factores in Poloczko ſiliginis certam ſummam, pro qua iam plus minus quinque millibus Marcarum Rigenſium numerarant. Illud frumentum, cum iam ventis vela daturis naviculis, fluvio Duna in Livoniam ex Ruſſia devehi deberet, nulla de cauſa Magnificus Dominus Palatinus Polocenſis detinuit, pro eo demittendo, ad ſe miſſos Nuntios non ſolum retinuit, ita ut nihil ipſis Præfectis reſponderetur, verum etiam paſſim in eis Ruſſiæ locis mandavit, ne quis quidquam mercium, ſive rerum aliarum in Livoniam exportaret. Hæc inique præter Pacis Conditiones fieri, præfecti conſiderantes, & ut ſui Domini abſentis rationem haberent, aliquot naviculas Riga in Ruſſiam navigaturas Duneburgæ arreſtarunt, nullo alio animo, quam ut frumentum ex Ruſſia, pro quo pretium iam ſolverant, iis legitimis mediis ſibi reddi curarent, quo nacto nihil erit in mora, quin etiam primo die ſolvere naviculæ, & in Ruſſiam transfretare poſſint.

Hæc, & multa alia a plerisque Litvanis iis ſubditis, nulla vel iuratæ Pacis, vel æquitatis habita conſideratione ſubinde fiunt, quorum culpam ſine ulla aliqua verecundia in adverſam partem transferre, deinde multi ſtudent.

Speramus Sacram Regiam Maieſtatem Poloniæ vere Chriſtianum Principem iam tandem benigniſſime conſideraturam, atque facturam, ut utrinque dimiſſo milite perpetua iurata vivatur, ſine iniuria, pace, ut læſis, & damno affectis legitimis tramitibus ſatisfiat, utque profugi quicunque, & hic, & alibi delitеſcentes reddantur, neque hoſtes mei Clementiſſimi Principis foveantur, ut Limitum cauſa primo quoque tempore arbitrio æquiori tranſigatur, conficiaturque, ac ut Legatis, atque Mercatoribus, & in Ducatu Litvanico, & Provincia Livonica conſvetis, & publicis viis ultro, citroque liberi, ac ſecuri pateant acceſſus, & receſſus.

Non enim in Sacram Regiam Maieſtatem Poloniæ, aut Magnum illum Ducatum Litvaniæ ſuas Princeps meus eduxit copias, neque alienarum poſſeſſionum avarus eſt, ſuas ut poſſit divina aſpirante Clementia tueri, hoc unum nititur.

Et qua debet reverentia, & ſua, & univerſi ſui Ordinis, atque Sacræ Regiæ Maieſtati Poloniæ defert Chriſtiano, & vicino Principe digna obſequia eidem, & Conſorti eiusdem Reginæ Illuſtriſſimæ proſperrima quæque comprecans, amiceque rogans, ut Legatis reſponſo, ac illo quidem ſuper ſingulis capitibus certo ſicut, & iisdem (ubi Veſtrae Maieſtatis Legatum de Illuſtriſſimi Principis Guilhelmi Marchionis Brandeburgici vita, ac ſtatu relatum eſſet) promiſſum eſt, ſecuros, atque incolumes quam primum dimittat.

CXXV.

1556. Ferdinandi *Rom. Regis ad* Sigismundum Augustum *Regem Poloniæ in negotio Livonico Literæ.* Dat. Viennæ d. I. Octobr. An. 1556. *Ex Originali. Extant in Archivo Cancell. Regni.* Lib. Legat. Lit. O. fol. 373.

Ferdinandus Divina favente Clementia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae, &c. Rex, Infans Hiſpaniarum, Archidux Auſtriae, Dux Burgundiae, &c. Marchio Moraviae, Comes Tyrolis &c. Sereniſſimo Principi Domino Sigismundo Augusto Regi Poloniae, Magno Duci Litvaniae &c. Ruſſiae, Pruſſiae, Maſoviae, Samogitiaeque &c. Domino, & Haeredi, Filio, & Conſangvineo noſtro chariſſimo, Salutem, & Paterni amoris, omnisque felicitatis continuum incrementum. Sereniſſime Princeps, Fili, & Conſangvinee noſter chariſſime. Redditae Nobis fuerunt Literae Serenitatis Veſtrae ad diem ſextam Menſis Septembris datae, quibus nimirum reſpondit ad noſtras, quas proxime ad Serenitatem Veſtram ſuper negotio Livonico dederamus, intelleximusque ex iis illibenter ſane ea omnia, quae Serenitas Veſtra ea de re ad Nos perferri voluit. Cum enim videamus, negotium hoc non ſolum non poſſe iis modis, & rationibus finiri, quibus Nos maxime omnium ſperabamus, optabamusque, verum etiam ad ulteriores diſſenſiones latius utrinque procedi, & indies magis, magisque patefieri aditum ad graviores contentiones, & diſſidia, id ipſum certe pro eo, ac debemus, non abs re multis de cauſis moleſtiſſimo animo accepimus, quandoquidem ex iſtiusmodi diſſidiis, & alienationibus animorum proſpicimus tum Serenitati Veſtrae, quam uti Filium chariſſimum, Regemque multis necceſſitudinum vinculis Nobis coniunctiſſimum ſingulari benovolentia proſequimur, & ipſi quoque Magiſtro, & Ordini Livonico multas, & graves curas, atque moleſtias impendere, tum ſalutem Chriſtianae Reipublicae, & quietem publicam turbari, atque in diſcrimen vocari, quia neminem eſſe putamus, qui non videat ex inteſtinis hiſce bellis, & Chriſtianorum Principum diſcordiis vires Chriſtiani nominis hoſtium, ſupra modum quotidie augeri, noſtras vero debilitari, atque adeo maximas hinc populis Chriſtianis invehi calamitates, his praeſertim afflictis rebus, & perturbatis temporibus. Quamobrem ſingulari ſtudio deſideravimus, ut diſſenſionibus illis per viam amicae Transactionis compoſitis, atque ſublatis inter Serenitatem Veſtram, & dictum Venerabilem Magnum Magiſtrum Livonienſem, atque eius Ordinem Concordia, & Pax conſervaretur, propenſiq; etiam fuimus una cum Illuſtri Duce Juliacenſi, & Clivenſi Principe, et Filio noſtro chariſſimo, hanc cauſam ad Nos ſuſcipere, eaque remedia huic malo adferre, quae omnem controverſiarum, et armorum materiam penitus tollerent, nec dubitamus, ſi ea res, et pii noſtri, dictique Illuſtris Filii noſtri conatus, et opera eum curſum, atque exitum obtinuiſſent, quem et Nos ſperabamus, et Chriſtianae Reipublicae neceſſitas poſtulare videtur, quin tales conditiones, & viæ ſeſe obtuliſſent, per quas divina benignitate facile iſtiusmodi turbis, & incommodis præſentaneum, & efficax aliquod remedium adhiberi potuiſſet. De Nobis ipſis ſane, & præfato Filio noſtro Duce Juliacenſi hoc ingenue Serenitati Veſtræ polliceri poſſumus, noſtram ad hanc rem perficiendam voluntatem, operam, & curam non defuiſſe hucusque, neque poſthac, ſi rei recte gerendæ laeta aliqua ſpes affulſerit, defuturam. Proinde cum ſuperioribus diebus a Commiſſariis noſtris, quos Ratisbonæ in Comitiis Imperialibus habemus, certiores redditi fuerimus, non ſolum præfatum Venerabilem Livoniæ Magnum Magiſtrum, Ordinemque eius, ſed etiam Illuſtr. Joachimum Electorem Brandeburgenſem, una & ipſius Fratrem Marchionem Joannem, detuliſſe omnem hanc controverſiam ad Status, & Ordines Imperii, præfatis Commiſſariis noſtris iniunxeramus, ut quoad eius fieri poſſet, omni cura, ſtudio, & diligentia id negotii apud prædictos Status, atque Ordines Imperii noſtro loco, & Nomine promoverent, iuvarentque, easque omnes vias, & rationes inirent, quæ ad tuendam, & conſervandam ultro, citroque tranquillitatem, & concordiam pertinerent. Id quod nunc intellecta Serenitatis Veſtræ mente, atque reſponſo, maiori quoque ſtudio, & diligentia curaturi ſumus. Dabimusque ſedulam ope-

Anno 1556.

ram, ut collato cum cæteris Sacri Romani Imperii Ordinibus conſilio, atque ſuffragio noſtro, honeſtum, iuſtum, & æquum aliquem modum & viam reperiamus, qua & Venerabili Archiepiſcopo Rigenſi ſatisfiat, & nulla iuſta querulandi cauſa relinquatur. Et ipſi quoque Serenitati Veſtræ cum ſæpedicto magno Magiſtro, & Ordine Livonienſi in gratiam, & concordiam redeundi honeſta occaſio præbeatur, atque adeo omnis denique bellorum ſuſcipiendorum origo, & fomes obſtruatur, nullumque hinc detrimentum ad Chriſtianam Rempublicam pervenire poſſit. Quo ſi Dei ope deventum fuerit, confidimus Serenitatem Veſtram, uti Regem pium, Chriſtianum, & a profundendo ſanguine Chriſtianorum alienum, uti Literæ eius præclaram Nobis ſpem fecerunt, Pacis & Concordiæ ſtudium pro ſua quoque parte non neglecturam aut contempturam eſſe, prout & alteram partem in officio fore perſvaſiſſimam habemus. Id ſi fecerit Serenitas Veſtra, ſicuti eam pro ſua pietate facturam plane credimus, & Deo Optimo Maximo acceptiſſimum futurum eſt, & Serenitatis Veſtræ Chriſtiano & laudatiſſimo ingenio maxime conſentaneum, nobisque imprimis gratum, ſic, ut iam nunc libenter profiteamur, eius nos rei non immemores futuros, ſed Serenitati Veſtræ id officii data occaſione etiam re ipſa, & paterno noſtro amore affatim relaturos. Quam recte valere optamus. Datum in Civitate noſtra Viennæ die prima Menſis Octobris, Anno Domini MDLVI. Regnorum noſtrorum Romani XXVI. aliorum XXX.

FERDINANDUS.

M. Singkhmoſer.

CXXVI.

1557

Tranſactio inter SACRAM REGIAM MAIESTATEM POLONIÆ, *& Magiſtrum, ac Status Livoniæ. Bona omnia mobilia, & immobilia Archiepiſcopo Rigenſi, ita ut ab eo, antequam in poteſtatem Magiſtri, & Statuum Livoniæ redigerentur, poſſeſſa fuerunt, reſtituentur, ac interea Sequeſtri, communi conſenſu eligendo tradentur, donec bellum inter Regem Poloniæ, Protectorem Archiepiſcopatus Rigenſis, & Magiſtrum Livoniæ ſopitum fuerit.* CHRISTOPHORUS *Dux Megapolenſis, ſi vel morte, vel ceſſione ipſius Archiepiſcopi, ad Archiepiſcopatum evectus fuerit, legitimus Archiepiſcopus agnoſcetur &c.* Dat. Poſvolii ex Caſtris Regiis die 5. Sept. Anno 1557. *Cum Ratificatione* VILHELMI Furſtembergii *Magiſtri Livoniæ facta.* Ibidem in Caſtris Regiis die 14. Septembr. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

Anno 1557.

In Nomine Domini Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

NOS VILHELMUS Furſtembergius, Ordinis Theutonici in Livonia Magiſter. Notum facimus per præſentes Literas noſtras univerſis, & ſingulis, ad quos unquam perventuræ ſunt. Cum inter Reverendiſſimum, ac Illuſtriſſimum Dominum VILHELMUM Archiepiſcopum Rigenſem, Marchionem Brandeburgenſem, Stetiniæ, Pomeraniæ, Caſſuborum & Sclavorum Ducem, Burgrabium Norimbergenſem & Principem Rugiæ &c. atque inter Reverendum, ac Magnificum Dominum HENRICUM a Galen Ordinis Theutonici in Livonia olim Magiſtrum, ac tandem inter Nos, Statusque Livoniæ, nonnullæ diſſidiorum cauſæ interceſſiſſent, atque Sereniſſimus Princeps, & Dominus, Dominus SIGISMUNDUS AUGUSTUS Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, &c. ex Fraterna neceſſitudine, quæ Sacræ eius Maieſtati cum Reverendiſſima, ac Illuſtriſſima Paternitate eius intercedit, & officio Protectionis, ad quam illi Archiepiſcopatus, Eccleſiaque Rigenſis commendata eſt, ſe ſe ad illius cauſam adiunxiſſet, bellumque adverſus Reverendum, & Magnificum Dominum HENRICUM a GALEN olim Ordinis Theutonici in Livonia Magiſtrum, Statusque Livoniae, quod ad noſtrum tempus perductum eſſet, ſuſcepiſſet: Sereniſſimus, atque Excellentiſſimus Princeps, & Dominus, Dominus FERDINANDUS Divina favente clementia Romanorum, Ungariæ, Bohemiæ &c. Rex, ac Illuſtriſſimi Principes, Domini BARNINUS, & PHILIPPUS, Stetiniæ, Pomeraniæque &c. Duces, a Sacri Romani Imperii Statibus ad id negotium Commiſſarii deſignati, per Legatos ſuos, tum apud Sacram Regiam Maieſtatem Poloniæ, tum apud Nos, atque Status Livoniæ interceſſerunt, ut rem per conditiones tranſigi, neque ad arma deduci pa-

Anno 1557.

teremur. In quo, cum & Sereniſſima Regia Maieſtas Poloniæ ſe Pacis in Chriſtianitate conſervandæ ſtudioſam declaraſſet, & Nos, atque Status Livoniæ pacem nobis perpetuam cum Sacra eius Maieſtate conſtare cuperemus, neque vellemus datam a nobis eius violandæ ullam occaſionem. Iisdem Sacræ, & Excellentiſſimæ Romanorum Regiæ Maieſtatis, & Illuſtritatum ſuarum Legatis componentibus, de Reverendiſſimi, ac Illuſtriſſimi Domini Archiepiſcopi Rigenſis cauſa transactum, conſtitutumque per eiusmodi conditiones eſt, quæ eorundem Legatorum Literis conſcriptæ ſunt, quarum is tenor ad verbum eſt.

Nos VENCESLAUS a Wrzeſzowiecz de novo Caſtro, Sereniſſimi Domini FERDINANDI Archiducis Auſtriae Camerarius, & Ualentinus Saverman de Geltſche, Sereniſſimi, atque Invictiſſimi Principis, & Domini, Domini FERDINANDI, Divina favente clementia Romanorum, Hungariæ, Bohemiæ Regis, &c. & Laurentius Otto Juris utriusque Doctor, ac Henningus a Valde in Loſen, Illuſtriſſimorum Principum, & Dominorum, Domini BARNINI, & Domini PHILIPPI Ducum Stetiniæ, & Pomeraniæ, &c. a Sacri Romani Imperii Statibus ad Sacram Regiam Maieſtatem Poloniæ de motibus hiſce Livonicis componendis Commiſſariorum Oratores. Notum facimus per præſentes Literas, quorum intereſt, univerſis. Cum inter Illuſtriſſimum, ac Reverendiſſimum Dominum VILHELMUM Archiepiſcopum Rigenſem, Marchionem Brandeburgenſem, Stetiniæ, Pomeraniæ, Caſſuborum, ac Sclavorum Ducem, Burgravium Norimbergenſem, ac Principem Rugiæ, & Reverendum, ac Magnificum Dominum HENRICUM de Galen, olim Ordinis Theutonici in Livonia Magiſtrum, ac Ordines, & Status Livoniæ exortæ nonnullis de rebus controverſiæ eſſent, atque Illuſtriſſimus, ac Reverendiſſimus Dominus Archiepiſcopus ab eis bello impetitus, redactusque in eorum poteſtatem eſſet, Sacra Regia Maieſtas Poloniæ, ut & pro neceſſitudine ſanguinis, quæ illi cum Illuſtritate eius intercedit, atque pro officio Protectionis, ad quam ei Archiepiſcopatus, Eccleſiaque Rigenſis commendata eſt, illum ad priſtinum ſtatum aſſereret, & ſuas offenſiones, ſubditorumque ſuorum Magni Ducatus Litvaniæ iniurias, a Livonibus illatas, armis vindicaret, bellum adverſus eos parare cæpit. Cumque idem Illuſtris Dominus ALBERTUS Senior Marchio Brandeburgenſis, in Pruſſia, Stetiniæ, Pomeraniæ, Caſſuborum, ac Sclavorum Dux, Burgravius Norimbergenſis, ac Princeps Rugiæ, ulciſcendæ fraternæ iniuriæ cauſa ageret, Sereniſſimus, ac invictisſimus Princeps, Dominus Romanorum Rex, atque Sacri Romani Imperii Status interceſſerunt, atque per Nos, cum Sacra eius Maieſtate diligenter egerunt, ut ſepoſitis belli conſiliis, rem ad conditiones pacis deduci permitteret. In quo Sacra Maieſtas illius facile ſuam ad pacem Chriſtianitatis conſervandam propenſionem, & ſtudium declaravit, ſimulque teſtata eſt, quantum apud ſe Serenisſimi, atque invictisſimi Principis, Domini, Domini Romanorum Regis, atque Sacri Romani Imperii Statuum poſtulatio valuerit; aſſenſa quippe eſt, ut negotium compoſitionis ſuſciperemus, promittens, cum de reſtitutione Reverendisſimi, ac Illuſtrisſimi Domini Archiepiſcopi integre conſtitutum per Nos eſſet, paſſuram ſe ſe, ut Status Livonici Legatos mitterent, qui de ſuis offenſionibus, ſubditorumque ſuorum iniuriis ſarciendis apud ſe agerent. Itaque cum ex Livonia rediiſſemus, unaque veniſſent Legati Livonum, atque id, quod confectum per Nos, de Illuſtrisſimi, ac Reverendisſimi Domini Archiepiſcopi reſtitutione eſſet, apud Sacram Maieſtatem illius expoſuiſſemus, tametſi quidem nihil ſtudii aut operæ, quod quidem a Nobis conferri eam ad rem potuit, prætermiſiſſemus, tamen cum non in omnibus ad eam formulam, quæ tradita Nobis a Sacra Maieſtate Regia illius fuerat, conditiones reſtitutionis redigi a Nobis potuiſſent, Sacra illius Maieſtas id, quod conſtitutum erat, habere ratum recuſavit, itaque pro iniuncto Nobis a Serenisſimo, ac Invictisſimo Principe Domino Romanorum Rege, & Sacri Romani Imperii Statibus munere, egimus rurſum cum Legatis Livonicis, ut in eo, in quo diſceſſum a Formula Maieſtatis illius pacis conſtituendæ cauſa, nova Pacta fierent: quamobrem cum Deputatis a Maieſtate illius ad rem Conſiliariis, atque cum ſupradictis Livonum Legatis plena Mandata ad id habentibus, quæ hic pro inſertis habere volumus, de Reverendisſimi, ac illuſtrisſimi Domini Archiepiſcopi Rigenſis reſtitutione ad eum modum conventum, conſtitutumque eſt.

Principio. Ita in priſtinum rerum omnium ſtatum reſtituetur, ut integra illi conſtet & dignitas, & in ditione Diœceſiq; ſua Jurisdictio, Superioritas, Præeminentia, Dominium, Poſſeſſio, Regalia, reddenturque Illi Urbes, Oppida, Arces, Pagi, Prædia, omnesque reditus, qui

ANNO 1557.

qui eorum fructibus, atque emolumentis continentur, ut census & præstationes annuæ, vectigalia, portoria, tributa quibuscunque nominibus pendi solita, ad quæ quidem ita restitui debebit, ut illi integra sint omnia iura, quæ vel personam, dignitatemque, & ditionem, ac res illius attingunt, ita, ut ab eo, antequam in potestatem Reverendi, ac Magnifici Domini Magistri, & Statuum Livoniæ redigeretur, possessa sunt. Nominatim autem cautum est, ut illi reddatur dimidiata Jurisdictio Civitatis Rigensis, quatenus in eius possessione, antequam in potestatem Reverendi, ac Magnifici Domini Magistri redigeretur, fuerat, neque in eius possessione per eum Ordinem impediri debebit. Quod si unquam acciderit, ut quicquam controversiæ de ea ipsa Jurisdictione Reverendissimo, ac Illustrissimo Domino Archiepiscopo, in possessione eius existente, exoriretur, iure, ac iudicio legitimo experiri debebunt, neque unquam alter ad alterum oppugnandum armis utetur. Item restituentur illi ea, quæ ad res mobiles illius pertinent. In quo genere primum sunt, quæ in ipsiusmet Archiepiscopatus, atque Ecclesiæ Rigensis iure fuerunt, ut omnis Ecclesiasticorum, Episcopaliumque ornamentorum apparatus, ad quoscunque usus, & quibuscunque rebus institutus, nominatim vero Mitra, & Baculus Archiepiscopalis, Privilegia, Diplomata, libri rationum privatarum, & Actorum publicorum, & si quicquam eorum interierit, cautum est, ut restauretur, ac reficiatur. Reddi quoque ei debebunt, quæ ad munitiones Arcium pertinentia ablata sunt, ut omne armamentorum, armaturæque genus, bombardae maiores, & minores, globi, pulveres, hastilia, ferramenta, loricae, & omnes bellici apparatus. Commeatuum autem nomine centum Lastae siliginis. Deniq; & omnes res, quae propriae Reverendissimi, ac Illustrissimi Domini Archiepiscopi fuerunt, quaeque ablata sunt, omnia ex inventario, ita, uti inter partes convenit, restituentur. Si quid item rerum immobilium Praelatis, subditisque eius ablatum sit, cum omnibus earum redditibus, & commodis restituetur. Quae autem deposita apud Reverendissimum, ac Illustrissimum Dominum Archiepiscopum fuerant a quoquam, atque ab illis intercepta sunt, ea, si comperiantur, integra reddentur. De fructibus, quos post captivitatem Reverendissimi, ac Illustrissimi Domini Archiepiscopi, antequam bona Archiepiscopatus in sequestrum traderentur, perceperunt, ita convenit: Cum ex iis Illustri Domino CHRISTOPHORO Duci Megapolensi magna pars ad se, familiamq; sustentandam attributa diceretur, magna etiam pars in Reverendissimum, ac Illustrissimum Dominum Archiepiscopum, atque in Arces ipsas, familiamque impensa, ita, ut si quid reliquum ex illis esset, propter incertitudinem difficilis eorum ratio ad restitutionem esset futura, eorum nomine quinquaginta Lastae siliginis dari debebunt. De reliqui autem temporis fructibus, inde scilicet, cum prima sequestratio bonorum Archiepiscopatus facta sit, cautum est, ut omnes restituantur, exceptis iis, qui Reverendissimo, ac Illustrissimo Domino Archiepiscopo, & Illustri Domino CHRISTOPHORO Duci Megapolensi, eorumque familiae ad sese sustentandum concessi sunt.

Cum autem Regia Maiestas Poloniae, & Illustris Dominus ALBERTUS Marchio Brandeburgensis, & in Prussia Dux, non Reverendissimi, ac Illustrissimi Domini Archiepiscopi tantummodo, sed suis etiam causis bellum ab se susceptum praeseferrent, existimaretque Reverendus, & Magnificus Dominus Magister, et Praelati, ac Ordines Livonici, nequaquam sibi integrum esse, ut Reverendissimum, ac Illustrissimum Dominum Archiepiscopum restituerent, nisi ante eae omnes causae consopitae fuerint, atque sibi de pace cautum fieret, et tum demum Reverendissimo, ac Illustrissimo Domino Archiepiscopo sua omnia restituerent. Itaque constitutum est, ut sequestres ex communi utriusque partis consensu eligerentur, quibus Archiepiscopatus traderetur, ab illisque teneretur, quoad de iis causis, ac motibus inter Serenissimam Regiam Maiestatem Poloniæ, & Reverendum, ac Magnificum Dominum Magistrum, Prælatos, & Ordines Livoniæ compositum esset, iisdemque traderentur omnes reditus, commoda, ac quicquid in restitutionem veniet, ut ab illis omnia integre conserventur.

Eos autem sequestros utrinque, & Reverendissimus, ac Illustrissimus Dominus Archiepiscopus, & Reverendus, ac Magnificus Dominus Magister sibi elegerunt, Reverendissimos Dominos Curlandiæ, & Tarbatensem Episcopos. Reverendissimus, & Illustrissimus quidem Dominus Archiepiscopus, Curlandiæ Episcopum, Reverendus, & Magnificus autem Dominus Magister Tarbatensem, cum ii ab initio statim tractationis pacis possessionem Archiepiscopatus obtinuerint, illisq: iam essent omnes eius reditus cogniti. Itaque nunc quoque eosdem elegerunt, & confirmarunt. Qui quidem tenebunt Arces, Villas, Curias Archiepiscopatus, præ-

ANNO 1557.

præter eas Arces, quæ Illustri Domino CHRISTOPHORO Duci Megapolensi, & Reverendissimo, ac Illustrissimo Domino Archiepiscopo datæ sunt, ex quarum reditibus se sustentent, quas quidem illi, usque dum constituta pax erit, libere possidebunt. Iidem quoque Domini sequestri tenebunt omnes alias res, quæ ad restitutionem pertinent, & quæ nominatim specificatæ sunt.

Iisdem quoque Sequestribus Nos, tanquam Compositores, Serenissimi, & invictissimi Principis Domini, Domini Romanorum Regis nomine ad utriusque Principis postulationem iniunximus, hortatique eos sumus, ut pro obedientia, qua Sacræ, & Invictissimæ Romanorum Regiæ Maiestati tenentur, atque pro conservanda pace, & tranquillitate communi, id muneris susciperent, præessentq; fideliter, neque bona Archiepiscopatus, non necessaria familia præaggravarent. Præfecti quoque Arcium ad Archiepiscopatum pertinentium, neque Magistro, neque Prælatis, aut Statibus Livoniæ, sed solis sequestribus parere debebunt. Cum autem de iis discordiarum causis, quæ inter Sacram Regiam Maiestatem Poloniæ, & Reverendum, atque Magnificum Dominum Magistrum, Prælatos, Ordinesque Livonicos intercesserunt, transactum erit, atque cum Sacra Regia Maiestas Poloniæ, & Illustris Dominus ALBERTUS Marchio Brandeburgen. in Prussia Dux &c. firmam, indubiamque pacem cum illis fecerint, habuerintque ratum hunc Contractum; confestim Reverendissimum, ac Illustrissimum Dominum Archiepiscopum in pristinum statum restituent: Castra scilicet, Villas, Curias, atque omnia, quæ Contractu hoc comprehensa sunt. Quicquid autem nominati Domini Sequestri ad usus Archiepiscopatus e suo, ultra reditus ipsius in necessarios usus impenderint, id cum legitime docuerint, atque intulerint rationes, in ipsa restitutione, ex reditibus eiusdem consequentur. Subditos quoque Reverendissimi, ac Illustrissimi Domini Archiepiscopi, quos per horum motuum tempus Reverendus, & Magnificus Dominus Magister, atq; Status Livoniæ communi consensu, & Decreto ad fidem suam adegerunt, liberos, solutosque facient, atque literis datis testabuntur eos coactos in suam potestatem venisse. Tum etiam renuntiatio fidei, quam Reverendissimo, ac Illustrissimo Domino Archiepiscopo subditi eius, verbis, aut scriptis fecerunt, irrita erit, atque ei pristini iurisiurandi Sacramento obstricti tenebuntur. Ad novum tamen homagium faciendum cogendi non erunt, cum non sponte, sed inviti a Reverendissimo, & illustrissimo Domino Archiepiscopo desciverint, atque in Reverendi, ac Magnifici Domini Magistri, reliquorumque Livoniæ Statuum potestatem redacti essent.

Tametsi autem in iis sint nonnulli, qui, cum adhuc Reverendissimus, & Illustrissimus Dominus Archiepiscopus dignitatem, statumque suum obtineret, ad Reverendum, & Magnificum Dominum Magistrum, & Ordines ultro transierint, in quos gravius Reverendissimus, & Illustrissimus Dominus Archiepiscopus vindicandum esse putabat, tamen in gratiam Serenissimi, & Invictissimi Domini Romanorum Regis, atque Sacræ Regiæ Maiestatis Poloniæ, quo firmior pax instituatur, iis quoque, una cum cæteris suis subditis, Capitulo, Nobilitate, Civibus, qui compulsi id fecerunt, ignoscit, promittitque pro se, & Successoribus suis, nullam deinceps mentionem eius rei se, Successoresve suos facturos esse.

Vicissim autem Reverendus, & Magnificus Dominus Magister, et Ordines Livoniæ, iis, qui Reverendissimo, & Illustrissimo Domino Archiepiscopo sese adiunxerunt, aut ullo modo adfuerunt, omnem offensionem ex animo remittere debebunt, et si qui ex subditis Civibus Rigensibus, servitoribusq; Domini Archiepiscopi in his motibus exules facti sunt, ii omnes ad bona immobilia restitui debent. Mobilia vero, si quæ extabunt, illis reddentur. Reliqua vero a raptoribus, vel detentoribus repetere legitima iuris via poterunt. Quod si etiam in vincula coniecti, aut pignoribus, fideiussionibusque, ac aliis cautionibus obstricti sint, eos liberos, securos, immunesque præstabunt, atque eis pristinis honoribus, ac dignitate restitutis liberam facient potestatem, sive in Livonia manendum, sive isthinc emigrandum sibi putaverint, neque aliam de non nocendo cautionem, si ab ipsis postuletur, quam iuratoriam praestare tenebuntur.

Debebunt item Illustrem Dominum CHRISTOPHORUM Ducem Megapolensem ad commendationem Serenissimi, et Invictissimi Principis Domini Romanorum Regis, ac Sacrae Regiae Maiestatis Poloniae, Electorumque, Principum, et Statuum Imperii, atque eorundem honoris causa Coadiutorem Archiepiscopatus, ac deinde Reverendissimi, ac Illustrissimi Domini Archiepiscopi cessione, vel morte consequuta, illum legitimum Archiepiscopum agnoscere, neque ullis excogitatis rationibus ea in re impedire.

Cum

Anno 1557.

Cum autem Reverendiſſimus, & Illuſtrisſimus Dominus Archiepiſcopus provectæ iam ſit ætatis, liberum illi, ſi volet, erit, Illuſtri Domino Christophoro Duci Megapolenſi dignitatem, atque adminiſtrationem Archiepiſcopatus tradere, cum quo tandem de reditibus, & commodis eius, communi arbitrio tranſiget.

Quod ſi ea conſvetudo eſt, ut ſubditi Archiepiſcopatus Rigenſis, ſimul atque quis in Coadiutorem cooptatur, ad eius fidem per iusiurandum adigi ſoleant, id quoque Illuſtri Domino Christophoro Duci Megapolenſi, quandocunque Reverendisſimo, & Illuſtrisſimo Domino Archiepiſcopo videbitur, præſtaturi ſunt. Sin vero ea conſvetudo non ſit, ſed tum demum id uſitatum ſit, poſteaqnam is, qui cooptatus in Coadiutorem eſt, plenam Archiepiſcopi dignitatem conſequatur, ne ei quidem id facere tenebuntur, antequam vel per cesſionem Reverendisſimi, & Illuſtrisſimi Domini Archiepiſcopi, vel ipſius morte, integram dignitatem Archiepiſcopi adeptus erit.

Debebit item Illuſtris Dominus Christophorus Dux Megapolenſis ſufficienter Ordinibus Livoniæ cavere, ut integra conſervet iura, Statuta, ac Privilegia illis a Catholica, Cæſarea, & Sacra, atque Inviɛtiſſima Regia Romanorum Maieſtate confirmata, exceptis decretis Receſſus Volmarienſis, ad quæ ea parte, qua Jus Archiepiſcopi, atque Eccleſiae Rigenſis convellunt, reſcindenda, ubi illi videbitur, agere, experirique legitimo iudicio poterit. Cavere autem illis debebit, ne Archiepiſcopatum in ſæcularem atque hæreditarium ſtatum redigat, ne ullum inde detrimentum Sacrum Romanum Imperium ſuſcipiat, ad eundemque modum, ut bene ſe ſe erga Reverendum, & Magnificum Dominum Magiſtrum, Prælatos, atque Ordines Livonicos gerat, viciſſimque illi erga eum, ut mutua pax, & concordia perpetua conſervari poſſit. Cum autem Illuſtris Dominus Christophorus Dux Megapolenſis, nondum ætatis maturitatem conſequutus ſit, ne quicquam moræ Juribus, ac Privilegiis ſubditorum adferatur, ſi ei Reverendiſſimus Dominus Archiepiſcopus dignitatem Archiepiſcopi concedendam putaverit, debebit ipſemet Reverendiſſimus Dominus Archiepiſcopus eligere duos ex Ordine Spiritualium, & duos ex Equeſtri eiusdem Archiepiſcopatus, qui Archiepiſcopatum adminiſtrabunt, quo ad legitimam ætatem attigerit, non diutius, quemadmodum id & Illuſtris Dominus Christophorus Dux Megapolenſis, & nomine illius etiam Reverendiſſimus Dominus Archiepiſcopus pollicitus fuerat, atque ut id præſenti Receſſui inſereretur, aſſenſus eſt. Quicquid autem Civitas Rigenſis Capitulo, Eccleſiæque Rigenſi ademerit, id reſtitui illi debebit, & ſi quid eis controverſiarum intercedat, de iis ordinario iudicio experientur. Debebunt autem & Reverendus, ac Magnificus Dominus Magiſter, & Illuſtriſſimus ac Reverendiſſimus Dominus Archiepiſcopus, & Prælati, Ordines, Nobilitas, Civitates Livoniæ, quæcunque odia, aut inimicitiæ hoc bello inter eos interceſſerunt, ſibi mutuo condonare, atque obliviſci in poſterum, ut certa, firmaque illis perpetuo Pax conſtare poſſit.

Anno 1557.

Quam quidem Reſtitutionis Reverendiſſimi Domini Archiepiſcopi transaɛtionem, Regia Maieſtas Poloniæ, atque item Illuſtris Dominus Albertus Marchio Brandeburgenſis, in Pruſſia Dux, Literis ſuis patentibus comprobare, ratificareque debebunt, quod ipſum Reverendiſſimus Dominus Archiepiſcopus quoque facere debebit. In quorum fidem, & teſtimonium, manibus noſtris præſentibus Literis ſubſcripſimus, & Sigilla noſtra appoſuimus. Datum Poswolii ex Caſtris Regiis, die quinta Menſis Septembris, Anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſeptimo. *Venceſlaus Wrzeſzowiecz, Valentinus Saverman, Laurentius Ottho, Henningus a Valde, manu propria.*

Eas igitur transaɛtionis, & compoſitionis Literas, Nos cum Statibus Livoniæ firmas, ratasque habentes, per noſtras haſce Literas in perpetuum approbamus ita, uti easdem noſtro quoque iureiurando approbavimus; promittentes pro Nobis, Succeſſoribusque noſtris Nos, Succeſſoresque noſtros, id, quod in eis convenit, perpetuis temporibus ſanɛte, & inviolabiliter obſervaturos eſſe. In cuius rei fidem, & teſtimonium præſentibus manu noſtra ſubſcripſimus, & Sigilla noſtrum, Commendatorumque appendi fecimus. Datum Pozwoli ex Caſtris Regiis, die quarta decima Septembris. Anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſeptimo. Præſentibus Reverendis, Egregiis, & Nobilibus Chriſtophoro de Ley, alias de nova villa nuncupato, Provinciali, Mareſchalco Livoniae, Henrico Stedingk Commendatore Goldingenſi, Chriſtophoro Syberio Candamenſi, Nicolao a Stridhoſth Grubinenſi, Præfeɛtis, Gvalthero Plettenbergk, Raunperto Culdeſchaim, Jurium Doɛtore, Michaele Brunau, Conſiliariis. Et aliis quam plurimis circa præmiſſa exiſtentibus.

Anno 1557.

CXXVII.

1557. *Conditiones Pacis inter* Sacram Regiam Maiestatem Poloniæ, *& Magiſtrum Livoniæ, de reſtitutione in integrum Archiepiſcopi Rigenſis initæ. Urbes omnes, Arces, Præſidia, fruɛtus, & reditus diɛto Archiepiſcopo cum omni Jurisdiɛtione, Superioritate, & Dominio reſtituentur. Commiſſarii iurati, qui Limites inter Litvaniam, & Livoniam conſtituant, & Controverſias utrinque componant, eligentur, inter quos ſi non convenerit, Archiepiſcopus Gneſnenſis Sententiam ferendi ſummam poteſtatem habebit.* Cætera. Datum Poswolii ex Caſtris Regiis die 5. Sept. Anno 1557. *Cum Ratificatione* Vilhelmi Furſtenbergii *Ordinis Theutonici in Livonia Magiſtri.* Dat. ibidem die 14. Septembr. *Ex Archivo Regni.* Lib. Legat. Lit. Y. fol. 52.

In Nomine Domini Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

Nos Vilhelmus Furſtembergius, Ordinis Theutonici in Livonia Magiſter, Prælatique, & Status Livoniæ, notum facimus per præſentes Literas noſtras univerſis, & ſingulis, ad quos unquam perventuræ ſunt. Cum Serenisſimus Princeps, & Dominus, Dominus Sigismundus Augustus Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniæ, &c. Primum adverſus Reverendum, & Magnificum Dominum Henricum a Galen Anteceſſorem noſtrum, deinde adverſus Nos, atque Status Livoniæ bellum certis cauſis ſuſcepiſſet, Serenisſimus, atque Excellentisſimus Princeps, Dominus, Dominus Ferdinandus Divina clementia favente Romanorum, Hungariæ, Bohemiæ, &c. Rex, atque Illuſtrisſimi Principes Domini, Barnimus, & Philippus, Stetiniæ, Pommeraniæque Duces Commiſſarii, a Sacri Romani Imperii Satibus ad id negotium deſignati, tum apud Sacram Regiam Maieſtatem Poloniæ, tum apud Nos, atque Status Livoniæ, per Legatos egerunt, ut de omnibus hiſce cauſis, quibus res ad arma pertraherentur, per conditiones componi, tranſigique permitteremus. In quo, cum & Sacra eius Maieſtas animum ſuum ad pacem Chriſtianitatis conſervandam propenſum declaraſſet, & Nos, atque Status Livoniæ perpetuam Nobis cum Sacra eius Maieſtate pacem eſſe inprimis exoptaremus, cuperemusque in omnibus rebus, quæ ad eam conſervandam pertinent, omne ſtudium, officiumque noſtrum quam maxime conſtare, iisdem Serenisſimae, & Excellentisſimae Romanorum Regiæ Maieſtatis, atque Illuſtrisſimorum Dominorum Pomeraniæ Ducum Legatis tranſigentibus, ad eiusmodi conditiones deſcenſum utrinque eſt, de quibus eorundem eſt Legatorum Literis cautum. Quarum is tenor eſt. Nos Venceſlaus Wrzeſzchowiecz de novo Caſtro, Serenisſimi Domini Ferdinandi Archiducis Auſtriæ Camerarius, & Valentinus Sauerman de *Gelthſche* Serenisſimi, atque Inviɛtisſimi Principis, & Domini, Domini Ferdinandi Divina favente clementia Romanorum, Hungariæ, Bohemiæ Regis, &c. Laurentius Ottho Juris utriusque Doɛtor, & Henningus a Valde in Loſen Illuſtrisſimorum Principum, *D*ominorum, *D*omini Barnimi, & *D*omini Philippi *D*ucum Stetiniæ, & Pomeraniæ &c. a Sacri Romani Imperii Statibus, ad Sacram Regiam Maieſtatem Poloniæ, de motibus hiſce Livonicis componendis, Commiſſariorum Oratores. Significamus præſentibus Literis, quorum intereſt, univerſis. Cum Serenisſimus Princeps, & *D*ominus *D*ominus Sigismundus Augustus *D*ei gratia Rex Poloniæ &c. adverſus Reverendos, & Magnificos *D*ominos, Henricum a *Galen* Ordinis Theutonici in Livonia olim Magiſtrum, atque *D*ominum Vilhelmum *Furſtembergium* Succeſſorem eius, cæterosque eius Prælatos, & Status Livoniæ, bellum appararet, ob redaɛtum ab eis in ſuam poteſtatem Reverendisſimum, ac Illuſtrisſimum *D*ominum Vilhelmum Archiepiſcopum Rigenſem, Marchionem Brandeburgenſem, & fraterna necesſitudine ſibi coniunɛtum, & Maioribus ſuis, ſibique ad fidem Proteɛtionis cum Eccleſia ſua Rigenſi commendatum, occupatamque per eos univerſam Archiepiſcopatus ditionem, deinde vero propter ſuas offenſiones, ſubditorumque ſuorum iniurias, ob cæſum ab eis Legatum ſuum, occupatos fines, frequentes incurſiones faɛtas, illata damna, ſubditos ſuos, mercesque illorum pignoratas, iis ſcilicet cauſis Maieſtas illius adduɛta, cum bellum illis fa-

Anno 1557.

cere ſtatuiſſet, Sereniſsimus, & Invictiſſimus Princeps, & Dominus, Dominus Ferdinandus Divina favente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae Rex &c. conſilio cum Illuſtriſsimis Dominis Electoribus, Principibus, & Statibus Imperii Romani, atque cum eorum Legatis collato, Nos ad Sacram Maieſtatem eius miſit, ab eaque paterne poſtulavit, ut de Reverendiſſimi, ac Illuſtriſſimi Domini Archiepiſcopi cauſa, & de ſuis offenſionibus per pacatas rationes tranſigi pateretur, neque ſibi ad arma veniendum ſtatuiſſet, quæ ſangvinis profuſionem allatura eſſent. In quo cum Sacra eius Maieſtas & pro ſuo in Sacram, & Invictiſſimam Romanorum Regiam Maieſtatem filiali ſtudio, ac obſervantia, & e Chriſtiani Principis Officio, ſuam Nobis ad pacem Chriſtianitatis conſervandam propenſionem declaraſſet, oſtendiſſetque, diſceſſuram ſe ab armis eſſe, ſi primum Reverendiſſimus, & Illuſtriſſimus Dominus Archiepiſcopus Rigenſis ad priſtinum dignitatis, rerumque ſuarum locum reſtitueretur. Deinde a Reverendo, & Magnifico Domino Magiſtro, atque Statibus Livoniæ, ſuarum offenſionum, ſubditorumq; ſuorum ſarciendarum conditiones acciperentur.

Itaque cum & in Livonia hiſce de rebus, & rurſus apud Sacram Maieſtatem illius, una cum Reverendi, ac Magnifici Domini Magiſtri, Prælatorum, Statuumque Livoniæ Legatis, qui Nobiſcum ad Sacram Maieſtatem eius ex Livonia miſſi erant, egiſſemus, poſt longos, diuturnoſque tractatus res ad eas deducta eſt conditiones. Ac primum quidem de Reverendiſſimi, ac Illuſtriſſimi Domini Guilhelmi Archiepiſcopi reſtitutione, ſecundum Formulam Contractus reſtitutionis per Nos confectam, & per Sacram eius Maieſtatem, tamquam ipſius Reverendiſſimi, ac Illuſtriſsimi Domini Archiepiſcopi, & Eccleſiæ Rigenſis Protectorem approbatam, de qua aliæ Literæ confectæ ſunt, conſtitutum eſt. Et cum iam pridem fons, atque ſeminarium omnium diſſenſionum eſſent controverſi, incertique inter Magnum Ducatum Litvaniæ, & Livoniam fines, indeque ſæpenumero fiebat, ut frequentes hincinde incurſiones a communibus ſubditis fierent, ita conſtitutum eſt, ut in eo ratio Privilegii, quod vulgo Radivilonum dicitur, conſervetur, atque inprimis Commiſſarii eligentur, qui eius ipſius Privilegii locorum deſcriptionem ſequuti, limites conſtituerent, iiq; cuncta ſeſe ita, uti iuſtum, atque æquum ex conſcientia ſua ſtatuent, facturos eſſe, ad eum modum iurabunt.

Ego N. N. iuro in iis controverſiis, quæ ad rationem, negotiumque finium inter Magnum Ducatum Litvaniæ, & Provinciam hanc Livoniæ pertinent, nimirum ut Limites ex Radivilonis præſcripto, diligenti, fideliqne indagatione ex illo, quod inter hæc duo granicierum Schedibory, & Wiſquilli extrema medium eſt, inquirantur, certis, perpetuisque ſignis, & monumentis notentur, conſtituanturque, me nihil eius iurisiurandi, quo Sereniſſimo Pirncipi, & Domino meo Clementiſſimo, Reiquepublicæ ditionum ipſius obſtrictus ſum, reſpectu, neque cuiusque gratia, favore, aut odio facturum eſſe, ſed præfatorum extremorum diligenti habita inquiſitione, in medio fines notabilibus, perpetuisque ſignis fideliter ſignaturum. Ubi vero ob extremorum illorum obſcuritatem, incertitudinemque id, quod ex prænominato Radivilonis Decreto promittitur, medium certo haberi non poſſit, me ex æquo, & bono utrinque adiudicaturum, deque omnibus ita, uti ſecundum conſcientiam meam æquum, & iuſtum putabo, conſtituturum. Neque me ab hoc ſuſcepto munere ullæ res impedient, niſi vel adverſa valetudo, vel mors ipſa. Sic me Deus adiuvet.

Quo autem facilius inter ſupra nominatos Commiſſarios de omnibus rebus conveniri poſſet, ex communi Sacræ Regiæ Maieſtatis Poloniæ, atque Reverendi, ac Magnifici Domini Magiſtri, & Statutum Livoniæ Legatorum plena eam ad rem Mandata habentium aſſenſu, Reverendisſimus in Chriſto Pater, Dominus Nicolaus Dzierzkowſki Archiepiſcopus Gneſnenſis, Legatus Natus, & Regni Poloniæ Primas, aut alius Dominus Archiepiſcopus Gneſnenſis pro tempore exiſtens, Arbiter electus eſt, eique ſumma poteſtas de iis rebus, de quibus forte inter Commiſſarios conſtare non poſſet, ſtatuendi permiſſa eſt; Qui quicquid pronuntiaverit, definierit, atque homologaverit, id ſe ſancte, & inviolabiliter obſervaturum, eiusque arbitrio, atque homologationi parituros, bona fide, ac Religioſe loco iurisiurandi receperunt, pollicitique ſunt, omnibus, & ſingulis exceptionibus, contradictionibus, appellationibus, reductionibus ad arbitrium boni viri, aliisque quibuscunque remediis, & beneficiis Juris, tam Civilis, quam Canonici, nec non & abſolutionibus, ac reſtitutionibus in integrum expreſſe renuntiando adeo, ut, ſi quis aliquo iſtorum prætextu, aliisve ullis excogitatis rationibus, aut modis, prædicto arbitrio, atque homologationi contravenire, nec abſque recuſatione parere voluerit, is ipſo facto, omni iure, & poſſesſione, quam

Anno 1557.

ſe in finibus habere prætenderit, cadere debeat, & alteri parti iuxta dictum arbitrium, et homologationem, eos per ſe occupare, et invadere liceat. Cum autem in eiusmodi arbitrio illud inprimis requireretur, ne alterutri parti aſtrictus eſſet, Sacra Regia Maieſtas Poloniæ (quantum ad præſens negotium attinet) remiſit illi omne iusiurandum, quo ſibi, Regnoque, ac ditionibus ſuis obſtrictus eſt, ita, ut in eo nullum, vel iurisiurandi ſibi præſtiti, vel ſubiectionis officium, ſed ſolam æquitatem, atque iuſtitiam propoſitam haberet, atque in eo, cum ad fines ventum erit, fidem ſuam per iusiurandum utrique parti obſtringeret, id, quod Sacra Regia Maieſtas Poloniæ datis Literis atteſtata eſt. Eius vero iurisiurandi hæc Formula conſtituta eſt.

Ego Archiepiſcopus Gneſnenſis iuro in ea Controverſia, quæ ad rationem, negotiumque finium, inter Magnum Ducatum Litvaniæ, & Provinciam hanc Livoniæ pertinent, nihil me, neque eius iurisiurandi, quo Sereniſſimo Principi, & Domino meo Clementiſſimo, Reique publicæ, ditionibus ipſius obſtrictus ſum, cauſa, neque cuiusque gratia, favore, aut odio facturum eſſe, ſed de omnibus, in quibus utrinque delecti, & ad præſcriptum Finium Radivilonis, hoc eſt medium inter Weisquilli, & Schedibory limites, iurati Commiſſarii convenire non potuerint, exactiſſime, inſpectoque negotio, & cognitis circumſtantiis, ita, uti ſecundum conſcientiam meam æquum putabo, conſtituturum, pronuntiaturumque. At ubi ob extremorum illorum obſcuritatem, & incertitudinem id, quod ex prænominati Radivilonis Privilegio promittitur, medium certo haberi non poſſet, me ex æquo, & bono utrinque iudicaturum. Ita me Deus adiuvet.

Si autem Commiſſarii, atque Reverendiſſimus Dominus Archiepiſcopus Arbiter, ex communi ſententia ſuſceptus, ad fines convenire debebunt ad diem primam Auguſti, Anni proxime ſequentis milleſimi quingenteſimi quinquageſimi octavi, atque a fluvio Lunida, ad quem uſque limites extra controverſiam ſunt, fines ducere incipient Quodſi Sacræ Regiæ Maieſtati Poloniæ id tempus ex aliqua cauſa minus commodum viſum erit, in Sacræ eius Maieſtatis arbitrio erit aliud conſtituere, atque Reverendum, & Magnificum Dominum Magiſtrum facere certiorem, qui ad illud mittere Commiſſarios ſuos tenebitur, ſalvo in omni parte, omnibusque clauſulis ſuis eodem hoc Compromiſſo, ita, ut ex eo & Reverendiſſimus Dominus Archiepiſcopus Arbiter ſumptus, & Commiſſarii eandem ad omnia

poteſtatem habeant, quam habituri eſſent, ſi ad id tempus, quod primum conſtitutum erat, diem ſcilicet primam Auguſti, Anni milleſimi quingenteſimi quinquageſimi octavi conveniſſent. Debebunt item, antequam Commiſſarii, atq; Reverendiſſimus Dom. Archiepiſcopus Gneſnenſis, ad locum finium venerint, luſtratores utrinq; deſignari, quorum fides, atque integritas probata eſſet, quique quam maxime periti locorum eſſent. Interim vero tam Sacra Regia Maieſtas Poloniæ, quam Reverendus, & Magnificus Dominus Magiſter, & Status Livoniæ providere debebunt, ut amborum ſubditi in pace communi conſervanda ex officio ſeſe gerant, neque in quoquam alteri alterorum poſſeſſionem ulla ratione turbent. Cum autem eorum finium, qui ſunt inter Promontorium Comodra, & Arcem Bowſcenſem expedita, Compromiſſi ratio eſſet, placuit, quo ea Pacta Conventa aliqua parte executioni mandarentur, ut iam in præſentia Commiſſarii mitterentur, qui ſecundum ſupra nominatum Radivilonum Privilegium de illis conſtituerent, iique fines, rati, firmi, perpetui utrique Ditioni erunt. Quicquid autem ultra eos ex Ditione Litvanica per Livones, aut viciſſim ex Ditione Livonum per Litvanos occupatum eſt, id confeſtim reſtitui, liberumque dimitti debebit. Ac ne ulla vetuſtate intercidere eos fines, aboleriq;, atque rem ad priſtinam difficultatem redire contingat, conſtitutum eſt, ut in cuiusque quinquennii decurſu Præfecti finitimorum locorum in rem præſentem conveniant, atq; ſigna eorum, ſi res poſtulaverit, ita renovent, ut nihil ea in dubium vocari unquam neceſſe ſit. Quo autem magis expedita ratio eorum conſtituendorum eſſe poſſit, convenit, ut ruſtici pari numero utrinque evocentur, qui itinera ducendis finibus neceſſaria in locis denſitate ſylvarum difficilibus, tam in Magno Ducatu Litvaniæ, quam in Livonia, aperiant, pontibusque conſternant, & commoda rei gerendæ præſtent.

Cum autem omnes fere controverſiæ, iniuriaeque e finium cauſa profectæ ſint, debebit Sereniſsima Regia Maieſtas Poloniae iis conſtitutis, tres Commiſſarios, atque item Reverendus, & Magnificus Dominus Magiſter Livoniae tres deſignare, qui de omnium iniuriarum cauſis plenam cognoſcendi, ſtatuendique poteſtatem habituri ſunt, ac primo quidem die Commiſſarii Livonici Sacrae Regiae Maieſtatis ſubditis ius cum Livonienſibus reddent. Deinde altero Litvani Commiſſarii illorum hominibus, atque ita alternis diebus de mutuis iniuriis iudicia

habe-

Anno 1557.

habebunt, quoad utrique ius ſuum ex æquo conſequentur, aut ſi iniri ratio poterit, de damnis utrinque illatis, per æquam compenſationem tranſigetur. Quod ſi in poſterum quicquam novarum iniuriarum ex alterutra parte contingat, de eo Præfecti locorum, cum ad eos relatum erit, debebunt absque ulla mora ius dicere, providereque, ne cauſis diu extrahendis aliquae occaſiones ad privatam vim, qua perturbari publica tranquillitas posſit, aperiantur, dabuntque operam, ut omnino intra unum menſem, niſi quod legitimum impedimentum intercesſerit, eiusmodi cauſae decidantur. Quod ſi qui negligentes officii ſui comperientur, in eos, re ad ſuperiorem delata, animadverti debebit. Naves, atque merces ſubditorum Sacrae Regiae Maieſtatis Poloniae repreſſaliorum nomine a Livonienſibus per tempus horum motuum retentae, integrae cum rebus omnibus ad diem *D*ivi Lucæ anni præſentis ad fines reſtituentur. Ubi viciſſim frumentum, quod in *D*itionibus Sacrae Maieſtatis eius coemptum a Livonibus fuit, aut pretium, quod nunc numeratum per eos eſt, reddi eis debebit. In poſterum autem neutri repreſſaliis utentur, niſi Principe, aut illo abſente, qui eius locum obtinebit, de iuſtitia interpellato. Cum autem illud quoque magnas frequenter disſidionum cauſas adferre conſveverit, quod cum æque Serenisſimae Regiae Maieſtatis Poloniae, atque Reverendi, & Magnifici *D*omini Magiſtri Livoniae homines, obnoxium ſibi ex altera ditione quenquam ullo nomine exiſtimantes, de iure ſuo non in legitimi fori iudicio agere ſoliti ſint, ſed mutuo Colonos intercipere, atque in eos ſæpenumero crudelius ſtatuere conſveverint. Quod cum vicisſim agerent, magnae occaſiones ad ius vicinitatis violandum præbebantur, quarum tollendarum cauſa convenit, ut ſi quisquam aliquid iniuriæ a quoquam ſuſtinere ſe exiſtimabit, eam non propria vi, ſed in iudicio legitime proſequatur, ita, ut ſiquidem ius ſibi cum Colono reddi velit, apud eius Dominum requirat, qui ſi in eo negligentem ſe præſtiterit, aut ipſe ad cuiusquam iniuriam aliquid egerit, apud Præfectos locorum conveniri debebit, quod æque a Sacrae Regiae Maieſtatis Poloniae, & Magnifici Domini Magiſtri Livoniae ſubditis obſervari debebit. Et quo omnium controverſiarum dirimendarum, quae inter utriusque ditionis homines exiſtere poſſint, facilis, expeditaque ratio eſſet, convenit, ut, quod prioribus pactis de finitimis conventibus triennio quoque habendis conſtitutum erat, idem in præſentia renovetur, atque ut ii Conventus alterius in Obelie, & Kurczmy habeantur, in quibus de omnium cauſis, & iniuriis decerni, ſtatuique debebit. Vt autem omnia, quae ad bonae vicinitatis rationem pertinent, quam maxime conſtituta ſint, quod veteribus Pactis cautum fuit, ut ſubditis Sacrae Regiae Maiestatis Poloniae libera per Livoniam commeandi poteſtas eſſet, idem in præſentia repetitum, confirmatumque cenſeatur, neque ad præſtanda ulla vectigalia, portoriaque, quæ noviter poſt antiqua Fœdera inſtituta ſunt, teneantur, ſed ex priſtinorum Fœderum iure, & hæc omnia eis libera ſint, & integra, tam in Civitate Rigenſi, quam in aliis locis commerciorum poteſtas, ita, ut in Ditionibus quoque Sacrae Regiae Maieſtatis Livonienſibus liberum ſit. Cum autem Sacra eius Maieſtas in longo graviſſimae offenſionis loco duceret Generoſi Gaſpari Lanczki Secretarii ſui cædem, quem Legatum in Livoniam Pacis inter Reverendiſſimum, ac Illuſtriſſimum Dominum Archiepiſcopum, & Reverendum, ac Magnificum Dominium Magiſtrum, & Status Livoniae reſtituendi cauſa miſerat, atque eam cædem Reverendi, ac Magnifici Domini Magiſtri, & Statuum Livoniae Legati nequaquam publico conſilio, ſed caſu factam excuſarent, eo res deducta eſt, ut Advocatus Roczizicenſis, qui eius inſimulatus eſt, coram Regia Maieſtate compareat, atque culpam, & crimen Legati cæſi, vel teſtibus diluat, vel iureiurando purget, innocentiamque ſuam declaret, & conceptam in ſe ſuſpicionem deprecetur, petatque gratiam Sacrae Regiae Maieſtatis. In alios vero cædis reos, qui ſiſtentur, legitimis ſuppliciis animadvertetur, aut, quod de eis Maieſtas eius ſtatuendum putaverit, in eius arbitrio futurum ſit.

Anno 1557.

Cum autem Sacra Regia Maieſtas Poloniae iuſtas ſe huiusce belli ſuſcipiendi, & apparandi cauſas habuiſſe intelligeret, atque cum Exercitu, & apparatu bellico ad ipſos usque Livoniae fines progreſſa eſſet, merito ſibi ab eis ſumptus in bellum factos præſtari debere iudicabat. Quem cum Reverendus, & Magnificus Dominus Magiſter, & Ordines Livoniæ præſtare non recuſarent, Maieſtas eius, Noſtra interceſſione, quam diligenter apud eam Saerae, & Invictiſſimae Romanorum Regiae Maieſtatis nomine fecimus, atque in eius gratiam, tum ut in eo Sacri Romani Imperii Statibus gratificaretur, omnem eam præſtandorum neceſſitatem ſe eis remiſſuram eſſe recepit.

Cum

Anno 1557.

Cum vero inter Sereniſſimos Poloniae Reges, Magnos Duces Litvaniae, Regnumque, & Dominia eorum, ac inter Reverendos, & Magnificum Dominum Magiſtrum, & Status Livoniae antiqua Fœdera conſtent, eaque tam Sereniſſimorum Dominorum Regum Poloniae, Magnorumque Litvaniæ Ducum, quam Magnifici Domini Magiſtri, & Statuum Livoniae iureiurando confirmari uſitatum ſit, conſtitutum eſt, ut ne quicquam hiſce diſſenſionibus, neque iis novis tractatibus, eis in poſterum derogatum intelligatur, ſed illis integris, validisque permanentibus, hæc partim ad eorum declarationem, partim ad innovationem, amplificationemque inſtituta cenſeantur. Quibus quidem inter Sereniſſimum Principem, & Dominum, Dominum Regem Poloniæ, eiusque Succeſſores, tam Reges Poloniæ, quam Magnos Duces Litvaniæ, Ditionesque eius omnes, atque inter Reverendum, & Magnificum Dominum Magiſtrum, & Status Livoniae, eorumque Ditiones, firma, ſtabilis, et perpetua Pax conſervetur, neque alter adverſus alterum bellum moveat, nullis alterius hoſtibus, cuiuscunque conditionis ſint, receptus apud alterum pateant, neque eis aut conſilio, aut denique ulla re viciſſim adſint; nulla item Fœdera alter adverſus alterum inſtituat, ineatve, neque alterius hoſtes Ditionum ſuarum tranſitu uti ſinat, adeoque omnibus rebus Pacem, & Fœdera perpetua ſancte, integreque conſervent, neque adverſus ea directe, vel indirecte ipſi, ſive per alios quicquam agant. Quæ omnia, & ſingula, quo rata, firma, perpetuaque ſint, debebunt per Sacram Regiam Maieſtatem Poloniæ, Conſiliariosque Litvaniæ in præſentia Magnifici Domini Magiſtri, & Statuum Livoniae Legatorum, cum innovatione antiquorum Fœderum, per iusiurandum confirmari. Quod ipſi quoque Legati præſtare debebunt, atque ad eandem confirmationem, & iusiurandum faciendum, præſtandumque ipſe Reverendus, & Magnificus Dominus Magiſter Livoniæ cum Commendatoribus huc in Caſtra ad Sacram Regiam Maieſtatem ad diem quatuordecimam Septembris veniet, atque ea pacta Conventa in præſentia Sacræ Regiæ Maieſtatis iureiurando, atque Literis patentibus cum manuum ſubſcriptione, & appenſione Sigillorum, firmabit. Quod idem Sacra Regia Maieſtas Poloniæ cum Conſiliariis Litvaniæ ſuis Literis facere debebit. Quodſi Conſiliarii ulli Litvaniæ, aut item Commendatores Livoniæ hoc tempore non adfuerunt, debebunt in proximis Conventibus ſuarum quique Terrarum, eiusmodi iusiurandum ad hæc Fœdera confirmanda, ſi id pars requiſierit, præſtare. Debebunt quoque tum Conſiliarii Magni Ducatus Litvaniæ, tum Status Livoniæ, iuxta Formulam veterum Pactorum ſe ſe obligare, ut ſi vel Magnus Dux Litvaniæ, vel Magnificus Dominus Magiſter Livoniæ, aut aliorum quisquam ab hiſce Fœderibus diſcedere velit, neque auxilio eis, neque conſilio adfuturos, neque in eo obedientiam præſtaturos eſſe. In quorum fidem & teſtimonium manibus noſtris præſentibus Literis ſubſcripſimus, & Sigilla noſtra appoſuimus. Datum Poswolii ex Caſtris Regiis die quinta Menſis Septembris. Anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſeptimo.

Anno 1557.

Eas itaque Compoſitionis, & Transactionis Literas, Nos cum Commendatoribus, ac Statibus, & Ordinibus Livoniae ratas, firmasque habemus, easdemque per noſtras haſce Literas in perpetuum approbamus, & noſtro, Commendatorumque Livoniæ iureiurando approbavimus, promittendo pro Nobis, Succeſſoribusque noſtris, Nos, & Succeſſores noſtros ea, quæ in illis convenerunt, perpetuis temporibus ſancte, & inviolabiliter obſervaturos eſſe. In quorum fidem Literis hiſce manu noſtra ſubſcripſimus, & Sigilla noſtrum, Commendatorumque appendi fecimus. Datum Poſwolii ex Caſtris Regiis die 14. Menſis Septembris, anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſeptimo. Præſentibus Reverendis, Egregiis, & Nobilibus Chriſtophoro de Ley, alias de nova Villa nuncupato, Provinciali, Mareſchalco Livoniae, Henrico Stodingk Commendatore Goldingenſe, Chriſtophoro Syberio Candamenſi, Nicolao a Stridhoſt Grubinenſi Præfectis, Gwaltero Plettenbergk, Raimperto Culdeſchaim Jurium Doctore, Michaele Brunau Conſiliariis, & aliis quam plurimis circa praemiſſa exiſtentibus. &c.

CXXVIII.

1557.

Fœdus inter Vilhelmum Furſtenbergium Ordinis Theutonici in Livonia Magiſtrum, & Sigismundum Augustum Regem Poloniæ, contra Ducem Moſcoviæ initum. Dat. Poswolii ex Caſtris Regiis d. 14. Menſis Sept. An. 1557. *Ex Arch. M. D. L.*

In Nomine Domini Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

Nos Vilhelmus Furstembergius Ordinis Theutonici in Livonia

Ma-

ANNO 1557.

Magiſter. Notum facimus per præſentes Literas noſtras univerſis, & ſingulis, ad quos unquam perventuræ ſunt. Cum inter Sereniſſimos Principes, & Dominos, Dominos Reges Poloniæ, Magnos Duces Litvaniæ, Ditionesque eorum, atque inter Reverendos, & Magnificos Dominos Magiſtros, & Status Livoniæ, eorumq; Ditiones, antiqua fœdera diu conſtitiſſent, eaque hactenus ſancte, & inviolabiliter obſervata eſſent, hoc autem tempore nonnullis diſſidiorum cauſis inter Sereniſſimum Principem, & Dominum, Dominum SIGISMUNDUM AUGUSTUM Dei Gratia Regem Poloniæ, Magnum Ducem Litvaniæ &c. atque Reverendum, & Magnificum Dominum Henricum a Galen, Ordinis Theutonici Magiſtrum, Anteceſſorem noſtrum, Statusque Livoniæ, quæ tandem in noſtrum tempus producta ſunt, exortis, labefactari, & convelli cepta eſſent, Sereniſſimi, atque Excellentiſſimi Principis Domini, Domini FERDINANDI Divina favente Clementia Romanorum, Hungariæ, Bohemiæq; &c. Regis, atque Illuſtriſſimorum Principum, & Dominorum BARNIMI, & PHILIPPI Stetiniæ, Pomeraniæque &c. Ducum, a Sacri Romani Imperii Statibus, ad id negotium Commiſſariorum Legatis intervenientibus, innovata, atque ad perpetuitatem temporis confirmata ſunt, quemadmodum id aliis Literis ad ſempiternam memoriam præſcriptum eſt. Quibus ad maiorem certitudinem, & firmitatem unanimi conſenſu addendum putavimus, ut cum tam Magno Ducatui Litvaniæ, Ditionibusq; Maieſtatis Eius, quam Provinciæ noſtræ, Statibusque Livonicis Moſchus communis hoſtis immineat, utræque ditiones perpetuo Fœdere adverſus eum coniunctæ, conſociatæque ſint, ita, ut ſi unquam Sereniſſimus Princeps, & Dominus, Dominus Rex Poloniæ eo nomine, quo eſt Magnus Dux Litvaniae, vel bellum illi inferre ſtatuerit, vel ab eo illatum propulſaturus ſit, Nos, atque Status Livoniae teneamur, vel bello eum ex altera parte adoriri, vel auxilia Equitum, Peditumve Sacrae eius Maieſtati mittere. Viciſſimque ſi Nos, atque Status Livoniae, vel illaturi ei bellum, vel propulſaturi ſumus, hoc idem Sacra Regia Maieſtas ex perſona Magni Ducis Litvaniae facere tenebitur, ut vel bello Ducem Moſchorum adoriatur, vel Nobis mutua Equitum, Peditumve auxilia ſuppeditet. Quod ſi unquam Fœdera vel a Sacra Regia Maieſtate Poloniae, Magno Duce Litvaniae, Succeſſoribusque eius, vel a Nobis, noſtrisque Succeſſoribus, ac Statibus Livoniae cum Moſchorum Duce inſtituentur, ea & a Sacra Regia Maieſtate Poloniae, Magno Duce Litvaniae, Succeſſoribusque eius Nobis, Succeſſoribusque noſtris, & Statibus Livoniae ſcientibus, & conſentientibus conſtitui debebunt, & viciſſim a Nobis, Succeſſoribusque noſtris, atque Statibus Livoniae Sacra Regia Maieſtate Poloniae, Magno Duce Litvaniae, eiusque Succeſſoribus ſcientibus, & conſentientibus inſtituentur. Quibus quidem Fœderibus & Sacra Regia Maieſtas Poloniae, Magnus Dux Litvaniae, Succeſſoresque eius, Nobis, Succeſſoribusque noſtris, & Statibus Livoniae, & viciſſim Nos, Succeſſoresque noſtri, ac Status Livoniae illi, Succeſſoribusque illius perpetuo obſtricti erimus. Quo tamen minus ea Fœdera iam in praeſentia vim ſuam obtinere, atque executioni mandari potuerint, illud interceſſit, quod & Sacrae Regiae Maieſtati Poloniae quinquennii Induciae cum Moſchorum Duce, & viciſſim Nobis, atque Statibus Livoniae duodecim annorum conſtitutae ſint, intra quod tempus cum neque Sacrae Regiae Maieſtati Poloniae, neque Nobis, atque Statibus Livoniae quicquam adverſus eum hoſtile ſuſcipere fas eſſet, convenit, ut interim inita haec per Nos Fœdera in ſuſpenſo ſint, ita, ut ipſa quidem rata, firma, ſanctaque maneant, executio autem illorum in id tempus, dum ſuperius nominatae duodecim annorum a Nobis, atque Statibus Livoniae conſtitutae Induciae excurrerint, conferatur, intra quod tempus neque ſi Sacra Regia Maieſtas Poloniae bellum adverſus Ducem Moſchorum ſuſceperit, ulla neceſſitas Nobis, Statibusque Livoniae auxiliorum illi mittendorum inerit, neque ſi prorogandum ſibi cum eo Induciarum tempus ſtatuerit, erit illi in eo noſter, Statuumque Livoniae aſſenſus requirendus. In quibus tamen prorogandis eiusmodi tempus a Sacra eius Maieſtate ſumi debebit, quod cum reliquo illorum duodecim annorum, ad quos pactae Nobis, atque Statibus Livoniae cum Duce Moſchorum Induciae ſunt, ſpatio conſtet, ut eo una expleto, Sacra Regia Maieſtas Poloniae, Magnus Dux Litvaniae, Succeſſoresque eius, atque Nos, Succeſſoresque noſtri, & Status Livoniae vel bellum coniunctis viribus adverſus Ducem Moſchorum ſuſcipiamus, vel ſecundum praeſentium Fœderum Pacta Conventa, ex utriusque ſententia, & commodo Inducias cum eo conſtituamus, atque ita deinceps perpetuis temporibus Sacrae Regiae Maieſtati Poloniae, Magno Duci Litvaniae, Succeſſo-

ANNO 1557.

ceſſoribusque eius, atque Nobis, Succeſſoribusque noſtris, & Statibus Livoniæ ſive pax, ſive bellum adverſus Ducem Moſchorum, coniuncta, communiaque ſint. Quod ſi intra hoſce duodecim annos, ad quos Nobis, & Statibus Livoniæ Induciæ cum eo ſunt, humanitus quicquam Nobis contingat, is, qui ſucceſſurus Nobis eſt, antequam easdem Inducias inſtaurabit, tenebitur id Sacræ Regiæ Maieſtati Poloniæ ſignificare, cui tum, ſi volet, integrum erit, arma cum eo coniungere, ſin vero Nobis ſuperſtitibus Sacræ eius Maieſtati quinquennales Induciæ excurrant, curæ illi eſſe debebit, ut alias inſtitueret, quæ tanti temporis ſint, ut cum noſtrarum Induciarum reliquo tempore conveniat, aut ſi bellum adverſus Ducem Moſchorum ſuſcipiendum ſtatuerit, intra hoſce duodecim annos, ad nulla auxilia illi præſtanda tenebimur, Statusve Livoniæ tenebuntur. Quod ſi Ducis Moſchorum morte utrique eius Fœderibus ſolvamur, tum Confœderatio hæc noſtra effectum, vimque ſuam conſequetur, ut vel bellum adverſus eum coniunctis viribus ſuſcipiamus, vel Fœdus una renovemus. Interea vero & Nos, Succeſſoresque noſtri in iis rebus, quæ Sacræ Regiæ Maieſtati Poloniae cum Moſchis intercedere poſſint, ſtudium, officiumq; noſtrum illi præſtaturi ſumus, ſcilicet in prohibendis tranſitu ditionum noſtrarum iis, qui ad Sacræ eius Maieſtatis ditiones ſpoliandas hac tranſire voluerint, tum in comprehendendis, atq; ad Sacram Maieſtatem eius remittendis iis, qui ex illius ditionibus in Moſchoviam transfugere conarentur; tum in eo, ut Sacram eius Maieſtatem de Moſchorum Ducis conſiliis certiorem faciamus. In quibus item rebus Sacra Regia Maieſtas Poloniæ, Succeſſoresque eius ſua ſtudia Nobis, Succeſſoribusque noſtris præſtaturi ſunt. Debebunt autem ea Fœderum Pacta, tum Sacrae Regiae Maieſtatis Poloniae, Magni Ducis Litvaniae, Conſiliariorumque Litvanorum, tum noſtro, Ordinumque Livoniae iureiurando, & Literis patentibus, ſubſcriptionibusque, ac ſigillis omnium in perpetuum confirmari. Succeſſores autem Sacrae Regiae Maieſtatis Poloniae, Magni Ducis Litvaniae, atque noſtri intra ſex menſium tempus, inde ſcilicet, cum electi fuerint, haec eadem Fœdera propriis iuramentis confirmare debebunt; Quo magis autem firma, rata, ac perpetua ea Fœdera ſint, convenit, ut a Catholica Caeſarea Maieſtate, aut a Sacra, atque Excellentiſſima Romanorum Regia Maieſtate, quae hoc tempore Catholicae Caeſareae Maieſtatis locum obtinet, ea confirmari poſtulemus. Quae omnia, & ſingula, quo rata, perpetua, firmaque ſint, iureiurando Sacrae Regiae Maieſtatis Poloniae, Conſiliariorumque Litvanorum, in praeſentia Legatorum noſtrorum, atq; Statuum Livoniae, cum innovatione antiquorum Fœderum firmabuntur, atque idem iusiurandum Nos in praeſentia Sacrae Regiae Maieſtatis Poswolii in Caſtris eius praeſtaturi ſumus. Idemque Illuſtriſſ. & Reverend. Dominus Archiepiſcopus Rigenſis, atque Illuſtr. Dominus CHRISTOPHORUS Dux Megapolenſis, Illuſtriſſ. & Reverend. Domini Archiepiſcopi Coadiutor, tum Reverend. Domini Archiepiſcopi Commendatores, atque per Nuntios ſuos, Status, maioresq; Civitates Livoniae facere debebunt, eaq; Fœdera una cum ipſis Literis noſtris patentibus, manuumq; ſubſcriptionibus, & appenſionibus Sigillorum confirmaturi ſumus. Quod idem viciſſim S. R. Maieſtas Poloniae, Magnus Dux Litvaniae cum Conſiliariis Litvaniae Literis ſuis factura eſt. Quod ſi ulli Conſiliarii Litvaniae, aut item Archiepiſcopi Commendatores, Statusve Livoniae hoc tempore in Caſtris apud Sacram Regiam Maieſtatem Poloniae adeſſe non poterint, debebunt in proximis Conventibus ſuarum quisque Terrarum eiusmodi iusiurandum, ad haec Fœdera confirmanda, ſi id pars requiſiverit, praeſtare. Debebunt quoque tum Conſiliarii Magni Ducatus Litvaniae, tum Reverendiſſimi Domini Archiepiſcopi Commendatores, & Status Livoniae, iuxta Formulam veterum Pactorum ſeſe obligare, ut ſi vel Sacra Regia Maieſtas Poloniae, Magnus Dux Litvaniae, Succeſſoresve eius, vel Nos, Succeſſoresque noſtri, aut aliorum quisquam diſcedere ab hiſce Fœderibus velit, nemini neque auxilio, neque conſilio ſuo adſint, neque in eo obedientiam ſuam cuique praeſtent. In cuius rei fidem, & teſtimonium, praeſentibus manu noſtra ſubſcripſimus, & Sigilla noſtrum, Commendatorumq; appendi fecimus. Datum Poswolii ex Caſtris Regiis die quatuordecima Menſis Septembris, Anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſeptimo. Praeſentibus Reverendis, Egregiis, & Nobilibus Chriſtophoro de Ley alias de Nova Villa nuncupato, Provinciali Marſchalco Livoniae, Henrico Stodingh, Commendatore Goldingenſi, Chriſtophoro Syberio Candamenſi, Nicolao a Stridhoſt Grubinenſi Praefectis, Gwaltero Plettenberg, Raimperto Culdeſchaim J. D. Mich. Brunau Conſiliariis, & aliis quam plurimis circa praemiſſa exiſtentibus &c.

Anno 1557.

CXXIX.

Literæ FERDINANDI *Romanorum &c. Regis, ad* SIGISMUNDUM AUGUSTUM *Regem Poloniæ, quibus ei gratias agit, quod ab armis ad Pacis ſtudia animum revocarit, ac Fœdus cum Magiſtro Livoniæ inierit.* Dat. Viennæ d. 15. Octobr. An. 1557. *Ex Archivo Regni.*

FERDINANDUS Divina favente Clementia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, &c. Rex. Infans Hiſpaniarum, et Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiae, &c. Marchio Moraviae, etc. Comes Tyrolis &c. Sereniſſimo Principi Domino SIGISMUNDO AUGUSTO Regi Poloniae, Magno Duci Litvaniae, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviae, Samogitiaeque &c. Domino, ac Haeredi, Filio, & Conſangvineo noſtro chariſſimo, Salutem, & Paterni amoris, omnisque felicitatis continuum ac perpetuum incrementum. Sereniſſime Princeps, Fili, & Conſangvinee noſter chariſſime. His diebus ab Internuntiis, & Commiſſariis, quos iſthic habemus, certiores facti ſumus, Serenitatem Veſtram paternis, & benevolis noſtris, & Ordinum Sacri Romani Imperii Conſiliis admiſſis, cum Venerabili Magiſtro Ordinis Theutonici in Livonia, eiusdemque Statibus, & Ordinibus Pacem, & Fœdus percuſſiſſe, ſedatasque eſſe eas Controverſias, quæ utrinque graviter ſuſceptæ fuerant, ſane quam pro eo, ac debuimus, eiusmodi Nuntium læto animo accepimus, exiſtimavimusque eam lætitiam univerſæ Reipublicæ Chriſtianæ communem eſſe. Etenim ſi hæ diſcordiae viguiſſent, facile ab initio perſpiciebamus, ingens aliquod ex iis malum reliquis populis Chriſtianis impendere, his præſertim afflictis, perturbatisque temporibus, in quibus res Chriſtiana internis, & externis inimicitiis, ac motibus debilitata laborat, ſed quando Divina voluntate, & Serenitatis Veſtræ prudentia, pietate, & moderatione factum eſt, ut Serenitas Veſtra, noſtræ, & Ordinum Imperii Authoritatis, atque interceſſionis reſpectu habito, privatas rationes ſuas publicæ utilitati poſtponeret, merito ea de re Deo Optimo Maximo ingentes gratias agimus, Serenitatemque Veſtram ſummis laudibus efferimus, quod ab armis, & odio exercendo, ad pacis, & concordiæ ſtudia animum revocarit, & eam curam, cogitationemque ſuſceperit, quæ & laudatiſſimo eius ingenio erat digniſſima, & Reipublicæ Chriſtianæ valde ſalutaris. Nos certe, quos paterna in Serenitatem Veſtram benevolentia, & Reipublicæ ſalus ſemper ſollicitavit, Serenitati Veſtræ, tanquam Filio chariſſimo, ex animo gratulamur, atque adeo, & magnas agimus gratias, quod paternis, & benevolis noſtris, & Sacri Imperii Ordinum hortationibus locum dederit, neque permiſerit, ut ea in re fruſtra quicquam laboraſſe videremur, quanquam nunquam nos ea ſpes fefellerit, quam ſemel de Serenitatis Veſtrae in Nos animo concepimus. Reliquum illud eſt, ut Serenitas Veſtra viciſſim quoque a Nobis ea officia omnia expectet, quae a patre amantiſſimo, filio optimo, & de illo præclare merito expectanda ſunt. Serenitatem Veſtram optime valere optamus. Datum in Civitate noſtra Vienna, die XV. Menſis Octobris, Anno Domini MDLVII. Regnorum noſtrorum Romani XXVII. aliorum vero XXXI.

FERDINANDUS.

J. Jonas D. Cancellarius *M. Singkhmoſer.*

1559.

Archiepiſcopus Rigenſis ad SIGISMUNDUM AUGUSTUM *Regem, ut Oratoribus, quos ad eum mittit, fidem habeat. Ex Arch. Regni.*

Sereniſſime, ac Potentiſſime Rex, Illuſtriſſime Princeps, & Domine, Domine Conſobrine Colendiſſime, atque Clementiſſime, Sacrae Regiae Maieſtati Veſtræ, Ego cum Reverendo Capitulo meo, Conſiliariis, ac Statibus Archidiœceſis Rigenſis, ſtudium, & promptiſſimam voluntatem, officia, ſervitiaque noſtra humillima, atque omnis felicitatis continua incrementa in primis offerimus, & optamus; Eandemque Sacram Regiam Maieſtatem Veſtram ea, qua decet, obſervantia celare nolumus, Nos una cum Reverendo, ac Magnifico Domino Magiſtro, communi noſtro, nec non noſtrorum, ac prædictae ſuae Dominationis Statuum conſenſu, ad Sacram Regiam Maieſtatem Veſtram Legatos quosdam ablegare conſtituiſſe. Itaque ex Noſtris ad eam expeditionem Reverendos, ac Generoſos Dominos, Jacobum Meck Canonicum, & Cancellarium Eccleſiae noſtræ Rigenſis, & Michaelem a Roſen Conſiliarium Archidiœceſis noſtræ deputavimus, Sacram Regiam Maieſtatem Ve-

Anno 1559.

ſtram ſubmiſſe, atque humillime orantes, ut pro Sua Divinitus ornata clementia, Legatos noſtros clementiſſime audire, atque eisdem in omnibus plenariam fidem, tanquam nobis ipſis præſentibus benigne adhibere dignetur. Id ego cum Archidiœceſis meæ Statibus omni officiorum genere, atque ſervitiis ſedulo demereri ſtudebo. His Sacram Regiam Maieſtatem Veſtram ad multos, atque feliciſſimos annos in continuo Regni incremento, atque ſumma cunctarum rerum felicitate Deo fideliter, ac ſincere commendantes. Datæ ex Riga Civitate noſtra XX. die Menſis Januarii Anno MDLIX.

Veſtræ Sacræ Regiæ Maieſtatis

Obſequentiſſimus, promptiſſimusque Conſobrinus, nec non ſubiectiſſimi Servitores.

GVILHELMUS *Dei Gratia Archiepiſcopus Rigenſis, Marchio Brandeburgenſis.*

Reverendum Capitulum, Conſiliarii, atque Nobiles eiusdem Archiepiſcopatus, qui ſupra mpp.

Literæ credentes Magiſtri Livoniæ.

Sereniſſime ac Illuſtriſſime Princeps Rex Potentiſſime, ſalutem a Deo, omniumque rerum proſperitatem inprimis optamus. Domine amice, & Vicine colendiſſime. Miſimus denuo, una cum Reverendiſſimo, ac Illuſtriſſimo Principe Domino amico, & Vicino noſtro Chariſſimo, Domino VILHELMO Archiepiſcopo Rigenſi, Marchione Brandeburgico, ad Regiam Veſtram Serenitatem Legatos noſtros, Nobiles, & Generoſos Conſiliarios noſtros ſincere dilectos, Matthiam Houroder, & Michaelem Brunau, quos ut Regia Veſtra Serenitas clementer audiat, eisque fidem ubique indubitatam non ſecus, ac ſi ipſi adeſſemus, adhibeat, & tandem auditos quam primum Chriſtiano, atque pro negotii qualitate, & noſtræ petitioni conveniente, benevolo reſponſo, Clementia ſolita dimittat, omnibus modis officioſe rogamus. Deferimus rurſus Regiæ Veſtræ Serenitati nullum non officiorum, & obſequiorum genus, chriſtiano, & vicino Principe dignum, quam feliciſſime Auguſti Regni ſucceſſu valere cupimus. Datæ in Arce noſtra *Wenden* XXIII. die Menſis Januarii, Anno ſalutis humanæ MDLIX.

DEI Gratia VILHELMUS *Furſtemberg Ordinis Equeſtris in Livonia Magiſter.*

Anno 1559.

Contractus ſuper Defenſione Livoniæ inter Sacram Regiam Maieſtatem Poloniæ, & GOTHARDUM *Livoniæ Magiſtrum initus.* Datum Vilnæ 31. Auguſt. An. 1559. *Vide Num. CXXXIII.*

CXXX.

1559.

Conditiones Pactorum inter SACRAM REGIAM MAIESTATEM POLONIÆ, *& Archiepiſcopum Rigenſem ſuper Defenſione Livoniæ initorum.* Dat. Vilnæ 15. Septembr. Anno 1559. *Ex Archivo Regni.* Lib. Legat. Lit. R. fol. 36.

In Nomine Domini Amen.

NOS SIGISMUNDUS AUGUSTUS Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæque &c. Dominus & Heres. Notum facimus univerſis, & ſingulis, præſentibus, & futuris, harum notitiam habituris. Quod cum ſuperiore anno Livoniam Provinciam, Magno Ducatui noſtro Lithvaniæ vicinam Fœdereque, & voluntate Nobis coniunctam, Moſchorum Princeps armis invaſiſſet, multisque in ea cædibus editis, atque patratis, longe, lateque vaſtaviſſet, & complura oppida, atque arces ibidem in ſuam poteſtatem redegiſſet, magnum præterea captivorum numerum inde in ſervitutem abduxiſſet, ita, ut Reverendiſſimi, & Illuſtriſſimi Principes Domini, VILHELMUS Archiepiſcopus Rigenſis, Marchio Brandeburgenſis, Stetiniæ, Pomeraniæ, Caſſuborum, & Vandalorum Dux, Burgravius Norimbergenſis, & Rugiæ Princeps: et Dominus CHRISTOPHORUS Electus Coadiutor Archidiœceſis Rigenſis, Adminiſtrator Epiſcopatus Radzeburgenſis, Dux Megapolenſis, & Vandalorum Princeps, Terrarum Roſtochiae, & Stargardiae Dominus, nec non Venerabile Capitulum, Ordines, Status, & ſubditi Archiepiſcopatus Rigenſis cum viderent ſe, Livoniamque totam poſitam eſſe in ſummo diſcrimine, ac Moſchicis viribus impares, ad Nos, opemque noſtram in rebus ſuis dubiis confugere coacti eſſent. Nos, etſi cum Conſiliariis noſtris Regni Poloniæ, & Magni Ducatus Litvaniæ perpendebamus, quanta pericula nobis in defendenda Livonia adverſus Moſchos adeunda eſſent, quantus ſumptus, quantusque apparatus in id bellum faciendus;

tum

Anno 1559.

tum & illud inprimis veniebat in mentem, Fœdus nobis cum Moſchis hoc tempore intercedere, atque obſtare, quominus Livones armis adverſus Moſchos iuvare poſſemus; tamen cum & Conditiones, quibus iureiurando, fideque hoſti data, ſoluti eſſe poſſemus, nobis proponerentur, & multa præterea adducerentur in medium, quamobrem Livoniæ periclitanti, ferri a nobis ſubſidium oporteret, poſt multos tandem, varioſque tractatus ultro, citroque habitos, miſerati vicem, atque cladem coniunctæ nobis Provinciæ, ita cum commemoratis Reverendiſſimis, & Illuſtriſſimis, Archiepiſcopo, eiusque Coadiutore, conſtituimus, eamque pactionem fecimus: Primo quidem, ut ſoluti iureiurando, atque Fœdere, licite pro Reverendiſſimis, & Illuſtriſſimis Dominis, Archiepiſcopo, eiusque Coadiutore, Capituloque, Statibus, & ſubditis illius, contra Moſchos arma ſumere videri poſſimus; contulerunt ſe memorati Domini, Archiepiſcopus, & Coadiutor, Capitulum, Ordines, Status, & ſubditi, in fidem, clientelam, & protectionem noſtram, miſeruntque ad nos Legatos ſuos, plenis mandatis eam ad rem præſtandam inſtructos, atque eius protectionis, & ſumptuum bellicorum nomine, quos & poſtea, ſi bellum gerendum erit, & nunc iam ſtatim in apparatum ipſius belli faceremus haud parvos, oportebit, tum etiam gratitudinis ergo tradituros ſe nobis promiſerunt certos Tractus, Arces, Præfecturas, & Præſidatus in prædicta Archidiœceſi, iure obligatorio, videlicet arces: Marienhauſen, et Lenevarth, et præterea duas curias, Loban, et Birſen, cum omnibus oppidis, villis, pagis, curiis, locis, vaſallis, et ſubditis, tam nobilis generis, quam plebei, reditibus quoque, utilitatibus, et emolumentis quibuscunque, et in univerſum cum omnibus iis, quæcunque ad ipſas Arces, Præſidatus, et Præfecturas, atque ad ipſas Curias, veluti ex antiquo, Arces, et Curiæ ipſae, ſuis metis, et limitibus, circumſcriptae ſunt, et terminatae, cumque omni Jure, et Dominio, nihil ibi pro ſe, et ſuis Succeſſoribus reſervando, aut excipiendo. Nos autem viciſſim promittimus pro Nobis, & Succeſſoribus noſtris, quod manentibus his Pactis, & Conditionibus, memoratos Reverendiſſimos, & Illuſtriſſimos Dominos, Archiepiſcopum, eiusque Coadiutorem, Capitulum, Status, & Archidœceſim ſuam, eorundemque Succeſſores legitimos, adverſus omnem vim, atque impetum Moſchorum armis, viribus, & copiis noſtris tuebimur, & defendemus, Succeſſoresque noſtri tuebuntur, & defendent, tamdiu, quamdiu Livoniæ, & Archiepiſcopatui ipſi Pax cum Moſchis, ſive armis, ſive pactione, & conditione aliqua non fuerit conſtituta. Pactis tamen, atque Fœderibus apud Oppidum Poſwolie ante biennium initis, & confirmatis manentibus nobis cum Livonibus integris, atque ſalvis. Promittimus etiam pro Nobis, & Succeſſoribus noſtris, quod ſingulis, in Præſidatibus memoratis ſubditis, tam nobilibus, quam ignobilibus, ſpiritualibus, & ſæcularibus, militibus, & Ordinis Equeſtris Archidiœceſis hominibus, Oppidanis, Ruſticis, Colonis, Jura, Privilegia, Libertates, Feuda, Leges, Sacra, Ritus, Religionem apud eos uſu receptam, & conſvetudines inveteratas, quibus hactenus uſi ſunt, integras conſervabimus, neque ullius ſubditorum bona mobilia, vel immobilia temere auferri, invadi, vexari, aut diripi, paſſuri ſumus, ac nec ipſi inſolitorum, aut non ferendorum vectigalium, & tributorum onere, atque exactione ipſos gravaturi ſumus. Quod vero ad Nobilitatem, atque Vaſallos illorum Præſidatuum attinet, Officiales noſtri Jus dicent illis, & iuſtitiam adminiſtrabunt, ſecundum leges, & conſvetudines Archiepiſcopatus, & Livoniæ Provinciæ, relicta unicuique libera ad Nos provocandi facultate.

In gerendo etiam communibus viribus adverſus Moſchos bello, illum morem, & conſvetudinem tenebimus, ut Præfecti Exercituum noſtrorum caſtra ſua, quoties fuerit opus, cum caſtris, atque copiis Livonicis, & Archiepiſcopi coniungant, conſiliaque inter ſe mutuo communicent. Quo ordine videlicet rem ex utilitate communi, & quo conſilio gerere debeant. Quodſi Divino adiuvante beneficio, partem aliquam hoſtilis Regionis, atque Terræ occupare, atque ſubiugare nos communibus viribus contigerit, tum partitio, atque diviſio ipſius ex æquo inter Nos, atque Livones fieri debebit. Dummodo Regiones ipſæ bello quæſitæ, ex eo numero non ſint, quæ præteritis annis a Magno Ducatu Litvaniæ per Moſchos ſunt abſtractæ, et occupatæ. Namque hæ regiones, ſi recuperatæ fuerint, Nobis, Magnoque Ducatui Litvaniæ cedere, atque adiungi rurſus debebunt. Eadem quoque ratione et illa, quæ Livonibus per Moſchos ſunt erepta, ſi recuperabuntur, in ditione, et poteſtate Livonum manere debebunt. Atque etiam quoties Nos hos exercitus ad propulſandum hoſtem in Livoniam duci neceſſitas inevitabilis poſtulaverit, providebitur,

ne ſubditis Archidiœceſis, & ipſius Provinciæ vis ulla, devaſtatio, aut damnum aliquod per milites noſtros fiat. Perfecto autem cum Moſchis bello, aut pace certis aliquibus conditionibus cum iis compoſita, ſi ipſi Reverendiſſimi, ac Illuſtriſſimi Domini Archiepiſcus, & Coadiutor, aut eorundem Succeſſores, a Nobis, vel noſtris Succeſſoribus Præſidatus memoratos Nobis tradendos, habere, atque conſequi voluerint, ſummam nomine ſumptuum bellicorum, hoc eſt centum millia florenorum, viginti quatuor groſſos Litvanicos pro ſingulis florenis numerando, Nobis, aut Succeſſoribus noſtris prius numerabunt, qua tandem pecunia numerata, Arces, & Præſidatus prædicti dimitti illis in eodem ſtatu, in quo eos accepimus, per Nos, vel Succeſſores noſtros ſine ulla difficultate, & cunctatione debebunt. Verum ſi miſſa Legatione ad Moſcum, Livonia pacem obtinuerit, ita, ut bellum inferre neceſſarium non ſit, ſummam ipſam integram a Reverendiſſimis, ac Illuſtriſſimis Dominis Archiepiſcopo, & Coadiutore, Capitulo, Archidiœceſique, & ſubditis illius non exigemus, ſed pro ratione ſumptuum minore pecunia erimus contenti. Æquum etiam eſſe cenſemus, ut Pactis apud Poswolie initis utrinq; ſatisfiat, conventum etiam inter Nos eſt, ut ante omnia mittamus Oratores noſtros ad Moſchorum Principem, ita, ut ad tempus Divi Martini conſtitui illic poſſint, denuntiantes illi, ut a Livonibus, veluti iam clientelæ noſtræ populis, abſtineat, neque in eam Provinciam, quæ nomine protectionis, & clientelæ noſtræ, noſtra iam quodammodo facta eſſet, hoſtilia arma inferat, utque etiam ablata omnia, & occupata una cum captivis reſtituat, damnaque illata reſarciat, alioqui Nos defuturos Livonibus non eſſe. Sub idem vero tempus Divi Martini, Reverendiſſimi, & Illuſtriſſimi Domini Archiepiſcopus, & Coadiutor, Præſidatus memoratos per Commiſſarios ſuos hominibus noſtris, quos ad accipiendam poſſeſſionem miſſuri ſumus, tradere, & dimittere ſine ulla cunctatione debebunt, atque ſubditis omnibus illorum locorum, & Præſidatuum iniungere, & præcipere, ut Nobis, Præfectisque noſtris, & Officialibus in omnibus pareant, & obediant, nomineque omnium redituum, vectigalium, & tributorum, ita, ut ex antiquo ſoliti ſunt, reſpondeant. Quantum etiam victus, commeatus, inſtrumenti bellici, aut domeſtici, in ipſis Arcibus relinquetur, tantundem in reſtitutione Præſidatuum ex Inventario rurſus reddatur. Quoties etiam expeditionem adverſus Moſchos, vel alios quoscunque hoſtes facere Livones contigerit, conventum inter Nos eſt, ut Nobilitas, quae Praeſidatibus ipſis Nobis tradendis continetur, quaeque ad ferenda munia bellica antiquitus eſt obligata, coniungere ſe aliis Livonibus in ipſa expeditione aſtricta ſit. Hoc etiam adiecto, ut, ſi quid Praefecti Arcium, rerum, vel debitorum ſuorum habent, exportandi, & exigendi illa iuſtum, atque liberum tempus habebunt. Atque ea etiam, ut tanto maiore fide, & authoritate ſancirentur inter Nos, Sigillum noſtrum hiſce Literis appendi iuſſimus. Actum & Datum Vilnae d. 15. Sept. 1559.

CXXXI.

1559.

Oratores ab Archiepiſcopo Rigenſi cum plena poteſtate miſſi, promittunt eum Pacta ſuper defenſione Livoniæ cum Sacra Regia Maieſtate inita, ſuis Literis comprehenſurum, & confirmaturum, Datum Vilnæ d. 15. Sept. An. 1559. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

Nos Reverendiſſimorum, & Illuſtriſſimorum Principum, & Dominorum, Domini GVILHELMI Dei Gratia Archiepiſcopi Rigenſis, Marchionis Brandeburgenſis, Stetiniæ, Pomeraniae, Caſſuborum, ac Vandalorum Ducis, Burgravii Norimbergenſis, & Rugiae Principis, & Domini CHRISTOPHORI eiusdem Gratia Coadiutoris Archiepiſcopatus, Adminiſtratoris Epiſcopatus Radzeburgenſis, Ducis Megapolenſis, & Vandalorum Principis, Terrarum Roſtochiæ, & Stargardiæ Domini, nec non Venerabilis Capituli, Ordinum, Statuum, & ſubditorum Archidiœceſis, Jacobus Mecle Decanus, & Michael a Roſen Conſiliarius, deputati Legati. Notum facimus univerſis, & ſingulis, quorum intereſt, per præſentes Literas. Quod cum ſuperiore anno Livonicam Provinciam, & Archiepiſcopatum Rigenſem Moſchorum Princeps armis invaſiſſet, multisque in ea cædibus editis, atque patratis, longe, lateque vaſtaviſſet, ita, ut Sereniſſimum, & Potentiſſimum Principem, & Dominum, Dominum SIGISMUNDUM AUGUSTUM Regem Poloniæ, & Magnum Ducem Litvaniae, Ruſſiae, Pruſſiae, Maſoviae, Samogitiaeque Dominum, & Hæredem &c. Reverendiſſimi ſupra memorati Archiepiſcopus, & Coadiutor ſuo, & Archidiœceſis nomine, cum viderent ſe, Livoniamque

Anno 1559.

amque totam poſitam eſſe in ſummo diſcrimine, atque periculo, confugere, opemque Regiam implorare coacti eſſent, miſerunt nos ſupradictos ſuos Legatos plenis Mandatis (ſicut eadem Sacræ Regiæ Maieſtati exhibita ſunt) ut eas conditiones, quibus iureiurando, fideque hoſti data Sacra Sua Regia Maieſtas ſoluta eſſe poſſit, proponeremus. Cum itaque poſt multos tandem, varioſque Tractatus ultro, citroque in hoc negotio habitos, Divino mediante auxilio conſtitutum, & ea pactio facta ſit, prout in Litteris utrinque confectis, & a S.R. Maieſtate Nobis traditis comprehenſum, confirmatum, & corroboratum eſt: Poſtulabat Sacra Regia Maieſtas a Nobis, ut Sacræ ſuæ Regiæ Maieſtati Nos quoque viciſſim hic promitteremus, & caveremus, quod Reverendiſſimi Domini Archiepiſcopus, Coadiutor, Capitulum, Ordines, & Status Archidiœceſis eandem pactionem Literis quamprimum mandarent, & ſigillis ſuis confirmatam Sacræ Regiæ Maieſtati in Formula ſua authentica transmitterent. Quod cum æquitati conſentaneum ſit, Nos pro officio, atque ex Mandato noſtro ſcienter his pollicemur, & eorum nomine appromittimus, quod ſæpememorati Reverendiſſimi Domini Archiepiſcopus, Coadiutor, Capitulum, Ordines, & Status Archidiœceſis hiſce noſtris Literis obligati eſſe debent, ut eandem Pactionem, & Fœdera, quæ cum Sacra Regia Maieſtate inita, conſtituta, & confirmata, Nobisque exhibita ſunt, Literis, & ſigillis ſuis comprehendere, confirmare, corroborare, atque quamprimum transmittere debeant, quo ſic utrinque Pacta confirmata perpetuum robur obtineant, Nobisque hæ præſentes Literæ alteris acceptis reddantur. In huius evidens, & inviolabile teſtimonium Sigilla noſtra appenſa ſunt. Actum, & Datum Vilnæ die decima quinta Menſis Septembris, a Nativitate Domini Anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo nono.

CXXXII.

1560.

Inſtructio Legationis ad Reverendum, & Magnificum Dominum Magiſtrum Livoniæ, atque Reverendiſſimum Dominum Archiepiſcopum Rigenſem, data Venerabili Staniſlao Gabrielowicz Narkuſki Canonico Vilnenſi, ac Generoſo Nicolao Naruſſzewicz Markovienſi Capitaneo, Secretariis, & Oratoribus Regiæ Maieſtatis. Dat. Vilnæ d. 5. Jan. An. 1560. *Ex Archivo Regni.* Lib. Legat. Lit. R. fol. 39.

Anno 1560.

Oratores noſtri primum noſtro Nomine Rever. & Magnificum Dominum Magiſtrum Livoniæ ſalutabunt, fauſtaq; cuncta illi precabuntur, deferentque ei amica ſtudia noſtra, promptamque voluntatem ad omnia officia, in quibuscunque Magnificentiae illius gratificari, atque noſtram erga illam benevolentiam declarare poſſumus. Deinde exponent, tenere memoria Magnificentiam illius, quid Nobis, cum ea in Pactis, quæ inter Nos inſtituta ſunt, convenerit. Etenim ad ea Pacta firmanda, cautum extitit, ut tam Nos cum Magni Ducatus noſtri Litvaniæ Conſiliariis, quam Reverendus, & Magnificus Dominus Magiſter cum Reverendis ac Generoſis Epiſcopis, Commendatoribus, & Ordinibus Livoniæ iusiurandum de eis conſervandis præſtarent, & Sigilla ſua Literis Pactorum apponerent. Ea itaque omnia facta per Nos eſſe Magnificentia illius præſente, memoraſſeque Nos, ac Conſiliarios Magni Ducatus Litvaniæ, Sigilla noſtrum, ac illorum, Literis eſſe appenſa, neque quidquam ex parte noſtra eſſe prætermiſſum, quod ad Pacta inter Nos conventa ſtabilienda deſiderari a Nobis debuit. Eadem porro a Magnificentia eius, propter Epiſcoporum, atque Commendatorum Livoniae abſentiam præſtari, tum, cum Magnificentia eius apud Nos eſſet, non potuiſſe, dilataque mutuo conſenſu ad Conventum Livoniæ eſſe. Ad eum itaque Conventum ſe a Nobis miſſos, ut iureiurando Ordinum, de eis Pactis conſervandis intereſſent, atque Literas eorundem nomine confectas, & ſigillis firmatas acciperent, & ad Nos referrent. In quo quin Magnificentia eius, atque uniti Ordines id, quod officium, fidesque Pactorum ab illis poſtulat, integre, candideque facturi ſint, non dubitare Nos decet. Habebunt autem formulam iuramenti per Nos, Conſiliariosque noſtros Ducatus Litvaniæ præſtiti, ſecundum quam idem Reverendus, & Magnificus Dominus Magiſter, ac Epiſcopi, Commendatores, & Ordines Livoniæ iurare debebunt, atque id curæ Oratoribus noſtris erit. Exponent deinde Reverendo, & Magnifico Domino Magiſtro, retuliſſe ad Nos Reverendum, & Generoſum Dominum Gaſparum a Munſter ſeniorem Marſchalcum Livoniæ, quemadmodum Magnificentia illius, ſecundum id, quod ei conſtitutum Nobiſcum erat, dederit ſibi Praefecturam Vindanenſem, id quod tum illius eam, tum

Anno 1560.

quod datum eſſe a Magnificentia eius interceſſioni noſtræ locum intellexerimus, pergratum nobis extitiſſe; cæterum quod eandem Præfecturam & exhauſtam, et pertenuem eſſe, neque ſe eius reditibus pro dignitate ſuſtentari poſſe dicat, petere illum a Magnificentia eius, ut ſibi in eius locum alteram ex duabus his concedat, Mittin ſcilicet, vel Aſcherat cum curia Nerilen, vel Bagen. Aut ſane, ſi id aliqua cauſa fieri nequeat, ut illi ad eam, quæ ipſi attributa iam per Magnificentiam eius eſt, adiungatur vicina advocatia in Grabin, vel curia Doblin. Cum itaque a Nobis peteret, ut pro eo apud Magnificentiam illius intercederemus, ſperamus opera noſtra ad cauſam ſuam adiuncta, ſe in ea, id quod petit, facile obtenturum a Magnificentia illius eſſe, noluimusque in eo ſtudium, interceſſionemque noſtram illi denegare. Poſtulamus itaque a Magnificentia illius, ut illi in eis poſtulatis ipſius facilem ſe, benignamque præſtare velit, atque quamcunque illarum rerum illi ad ampliorem, honeſtioremque ſui ſuſtentandi conditionem permittat. In eiusdem quoque Domini Marſchalci cauſa promiſerat Nobis Magnificentia illius, de proſcriptione, quæ in eum ſuperiore tempore conſtituta fuit, abolenda, & abroganda, tum de promulgandis per Livoniam decretis, ne illi ea proſcriptio in poſterum vel ad nominis famam, vel ad honorum gradus obſtet, ac officiat, neve ei ullis in rebus ſit fraudi. Inſtabunt itaque Oratores noſtri, id ut Magnificentia illius præſtet, atque ſecundum ea quam maxime & exiſtimationi, famæque, & fortunis illius proſpiciat. Tum ut quoque Nobilis Viri Joannis ab Hoyl ratio per Magnificentiam illius ſecundum ea, quæ inter Nos & Magnificentiam illius acta, & conſtituta ſunt, habeatur. Quibus quidem nominibus viciſſim omnia ſtudia noſtra prompta, parataque ſemper illi ſunt futura. Eadem hæc quoque de Pactis iidem Oratores noſtri apud Reverendiſſimos & Illuſtriſſimos Dominum Archiepiſcopum Rigenſem, & Coadiutorem illius agent, atque ſalutatis noſtro nomine Reverendiſſimis Paternitatibus illarum, omnibusque proſperis eventis illis precatis, ac delato ſtudio noſtro, ad omnia noſtræ neceſſitudinis, & coniunctionis Officia, dicent. Quæ Pacta inter Nos ac Reverendiſſimarum Paternitatum illarum Legatos, ob ſuſceptam per nos illarum, Diœceſisque earum defenſionem facta ſint, exiſtimareque Nos Paternitatibus illarum cognitum eſſe, idque tum ex Oratoribus ſuis, tum ex Literis noſtris, quas quidem eorundem Pactorum firmandorum cauſa confectas, atque et ſubſcriptione, & Sigillo noſtro munitas, Reverendiſſimis Paternitatibus earum transmiſimus. Itaque Reverendiſſimis Paternitatibus earum de eis Pactis conſervandis ſatis cautum per Nos exiſtere, nihilque, quod ad eorum, quæ inter Nos conventa ſunt, fidem ſanciendam proficiſci a Nobis debuit, prætermiſſum eſſe. Viciſſim vero ad noſtram Cautionem conſtitutum Nobis cum Reverendiſſimarum Paternitatum illarum Nuntiis eſſe, ut Reverendiſſimarum Paternitatum illarum Literas ſuis, Capitulique, ac Ordinum ſuorum Nominibus confectas, eodemque verborum tenore, ac contextu conſcriptas, tum Sigillis omnium conſignatas & communitas Nobis traderent. Vti quidem id Paternitates illarum facturas eſſe, Nuntii earum plenis Mandatis inſtructi Nobiſcum convenerunt. Itaque datum ſibi a Nobis in Mandatis eſſe, ut eiusmodi Literas Pactorum, ad eum modum, qui inter Nos, & Nuntios Paternitatum illarum conſtitutus eſt, confectas ab eis accipiant, & ad Nos apportent. In conſcribendis autem eis Literis diligenter Nuntii noſtri animadvertent, ut in illis idem verborum contextus, eademque Orationis Sententia nominibus ſcilicet ſolis comitata conſervetur, neve in eis quidquam, quod a noſtris diſcrepet, apponatur.

Exponet quoque Legatus noſter Reverendiſſimo Illuſtriſſimo Domino Archiepiſcopo Rigenſi, conſtitutum Nobis in Pactis cum Reverendiſſimæ Paternitatis illius Oratoribus eſſe, ut Nobis Paternitas eius, ob ſuſceptam per Nos illius Diœceſisque eius, adeoque univerſæ Livoniæ adverſus Moſchos propugnationem, Arcem Lenevardi inter cætera tradat, quam quidem Nos ad eius ſummæ, quæ Nobis conſtituta per Paternitatem illius eſt, exolutionem retenturi eſſemus. Sed tamen cum intelligeremus, quantopere Paternitas illius & gravi illo ſuperioris temporis caſu ſuo, & præſenti infelicitate exhauſta ſit, ultro id Nos Paternitatis illius Oratoribus detuliſſe, ut Paternitati eius uſumfructum eiusdem Arcis, bonorumque ad eam pertinentium, quoad Illa vivet, permitteremus. Id itaque iam per Nos fieri, atque Paternitati illius in eis bonis uſumfructum conſtitui, Literasque ea de re confectas illi per Nos mitti, ſed tamen ut in poſterum cautum Nobis ad Jus noſtrum tuendum ſit, ſtatuimus in præſentia eiusdem Arcis, atque Bonorum poſſeſſionem capiendam, quam acceptam iterum ſine ulla mora Paternitati eius integram, uſusfructus nomine

Anno 1560.

Nos dimiſſuros eſſe. Poſtulare itaque Nos a Paternitate eius, ut huic, quem ad eandem Arcem, poſſeſſionis accipiendæ cauſa, ablegaturi ſumus, eam tradi iubeat, ea ſolum cauſa, ut de illa noſtro nomine accepta in poſterum conſtare poſſit. Eidem porro Nos iniunxiſſe, ut illam acceptam confeſtim Paternitati eius dimittat. In quo tamen Reverendiſſima Paternitas eius facere velit, ut eum, quem illi Arci praeficiendum ſtatuet, in præſentia Legatorum noſtrorum iureiurando obſtringi patiatur, poſteaquam evenerit, ut Reverendiſſima Paternitas eius ab hac vita, quam illi diuturnam contingere a Deo Optimo Maximo precamur, excedat, illam eandem Arcem nemini præter Nos, ſive cui Nos mandabimus, traditurum eſſe, id enim, cum ad cautionem noſtram vehementer pertinebit, tum nulla in parte ius atque uſumfructum Reverendiſſimæ Paternitatis eius imminuet. Datum Vilnæ die V. Januarii Anno Domini MDLX.

CXXXIII.

1560. GOTHARDUS *Magiſter Livoniæ teſtatur ſe Pactis, quæ hic inſeruntur,* Vilnæ die 31. Auguſti Anno 1559. *cum Sacra Regia Maieſtate Poloniæ ſuper Defenſione Livoniæ initis, traditione Officialibus Regiis Arcium, Tractuum, Præſidatuum, Præfecturarum, in iis Literis memoratarum ſatisfeciſſe, promittitque reliquos Ordinis ſui Status eadem Pacta ratificaturos, & ſervaturos.* Datum Rigæ 14. Febr. Anno 1560. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

In Nomine Domini Amen.

Notum facimus omnibus et ſingulis, præſentibus et futuris harum notitiam habituris. Cum ſuperiore Anno Sacri Romani Imperii Provinciam Livoniam, Magno Ducatui Litvaniæ vicinam, Fœdereque, et Voluntate coniunctam, Moſchorum Princeps armis invaſiſſet, multisque in ea cædibus editis, atque patratis, longe, lateque vaſtaviſſet, et complura oppida, atque arces ibidem in ſuam poteſtatem redegiſſet, magnum præterea Captivorum nummerum inde in ſervitutem abduxiſſet, ita ut Nos Dei Gratia GOTHARDUS KETLERUS Ordinis Theutonicorum in Livonia Magiſter, atque Ordo noſter, cum videremus Nos, Livoniamque totam poſitam eſſe in ſummo diſcrimine, atque Moſci viribus imparem, ad Sereniſſimum, et Illuſtriſſimum Principem, Potentiſſimumque Dominum, Dominum SIGISMUNDUM AUGUSTUM Dei gratia Regem Poloniæ, Magnum Ducem Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitæque &c. Dominum, et Hæredem, Dominum Amicum, et Vicinum Nobis chariſſimum confugere, opemque Sacræ eius Maieſtatis in rebus noſtris dubiis implorare coacti eſſemus. Etſi Regia Maieſtas cum Conſiliariis ſuis Regni Poloniæ, et Magni Ducatus Litvaniæ perpenderet, quanta pericula Suæ Regiæ Maieſtati in defendenda Livonia adverſus Moſchos adeunda eſſent, quantusque ſumptus, quantus apparatus in id bellum faciendus, tum et illud inprimis veniret in mentem, Fœdus ipſi cum Moſchis hoc tempore intercedere, atque obſtare, quo minus Livones armis adverſus Moſchos iuvare poſſet. Tamen cum & conditiones, quibus iureiurando, fideque hoſti data ſoluta eſſe poſſet, ipſi proponerentur, & multa præterea adducerentur in medium, quamobrem Livoniæ periclitanti ferri ab Ea ſubſidium oporteret, poſt multos tandem, variosque Tractatus, ultro citroque habitos, miſerta vicem ac cladem coniunctæ ipſi Provinciæ, ita Nobiscum, & Ordine noſtro conſtituit, atque Pactionem eiusmodi fecit. Primo quidem, ut ſoluto iureiurando, atque Fœdere licite pro Livonibus contra Moſcos arma ſumere videri Sacra Regia Maieſtas poſſit, contulimus Nos, Ordinemque noſtrum, & Livoniam totius Ditionis noſtræ in fidem, clientelam & protectionem Sacræ ipſius Regiæ Maieſtatis, non derogando Sacri Romani Imperii directo Domino, habentes ad eam rem plenam facultatem, atque mandatum a noſtri Ordinis Statibus, & omnibus noſtris ſubditis cuiuscunque gradus, aut conditionis illi ſint. Atque eius Protectionis & ſumptuum bellicorum nomine, quos & poſtea, ſi bellum gerendum erit, & nunc iam ſtatim in apparatum ipſius belli facere Sacram eius Regiam Maieſtatem haud parvos oportebit, tum etiam gratitudinis ergo, tradituros Nos illi promiſimus certos Tractus, Arces, Præfecturas, & Præſidatus in Livonia iure obligatorio.

Primo quidem tractum omnem, qui incipit a finibus Magni Ducatus Litvaniæ Drugicenſibus, ac deinde excurrit ſecundum fluvium Dunam, usque ad diſtrictum *Aſcherad*, præſidatu ipſo *Aſcherad* cum ſuis bonis omnibus ex utraque parte fluvii Dunæ excepto.

Anno 1560.

Item Arcem, & Praeſidatum Bawſko, & quidquid ipſe Praeſidatus in ſuis finibus antiquitus continet, vel quidquid habet, aut habere poterit redituum, vectigalium, & emolumentorum, ſervatis limitibus, atque terminis antiquis inter Litvaniam, Samogitiam, & Curoniam, ita, ut ſuarum cuique rerum certa, & ſtabilis poſſeſſio hucuſque continuata, maneat.

Deinde tradituri ſumus ipſius Regiae Maieſtati Arces, & Praeſidatus Roſitenſem, Lucenſem, Duneburgenſem, & Selburgenſem, cum reditibus, utilitatibus, atq; emolumentis eorum, ac omnibus oppidis, villis, pagis, curiis, locis, vaſallis, & ſubditis tam nobilis generis, quam plebei, & in univerſum cum omnibus iis, quicunque ad ipſos Praeſidatus pertinent, velut ex antiquo ipſi Praeſidatus Bawſko, Roſiten, Lucen, Duneburg, & Selburg diſtincti ſunt, & terminati, & quemadmodum ab Anteceſſoribus noſtris Magiſtris Livoniae, ſive Commendatoribus poſſeſſi ſunt, & adminiſtrati, nihil excipiendo, vel in noſtros, aut Ordinis noſtri uſus ibidem reſervando, cum eodem quoque iure, & dominio, quod Nobis, vel Ordini noſtro in eos competit Praeſidatus.

Regia vero Maieſtas viciſſim pro ſe, & omnibus ſuis Succeſſoribus promittit, quod manentibus his Pactis, & Conditionibus Nos, noſtrosque Succeſſores legitimos, Ordinemque noſtrum, & Livoniam totam adverſus omnem vim, atque impetum Moſchorum armis, viribus, & copiis ſuis tuebitur, & defendet, Succeſſoresque eius tuebuntur, & defendent, quamdiu Livoniæ ipſi Pax cum Moſchis, ſive armis, ſive pactione, & conditione aliqua non fuerit conſtituta; Pactis tamen, atque Fœderibus apud Oppidum Poſwoliae ante biennium initis, quantum videlicet ad expeditionem, bellumque cum Moſchis communibus viribus gerendum pertinet, veluti ex ipſis Fœderibus liquet, ita, ut poſteriora Pacta executionem illorum non impediant, manentibus Nobis cum Regia ipſius Maieſtate integris, atque ſalvis.

Promittit quoque Sacra Regia eius Maieſtas pro ſe, & Succeſſoribus ſuis, quod ſingulis, in Praeſidatibus memoratis, ſubditis noſtris, tam Nobilibus, quam ignobilibus, ſpiritualibus, & ſaecularibus, militibus, & Ordinis Equeſtris hominibus, oppidanis, ruſticis, colonis, Jura, Privilegia, Libertates, Leges, Sacra, Ritus, Religionem apud Nos uſu receptam, & Conſvetudines inveteratas, quibus hactenus uſi ſunt, integras conſervare velit, neque ullius ſubditorum bona mobilia, & immobilia temere auferri, invadi, vexari, aut diripi paſſura, ac nec ipſa inſolitorum, aut non ferendorum vectigalium, & tributorum onere, atque exactione ipſos gravatura eſt.

Quod vero ad Nobilitatem, atq; Vaſallos illorum Praeſidatuum attinet, Officiales Regii ius dicent, & adminiſtrabunt ſecundum Leges, & Conſvetudines Livoniae Provinciae, relicta unicuique libera ad eius Maieſtatem provocandi facultate.

In gerendo etiam communibus viribus adverſus Moſchos bello illum morem, & conſvetudinem tenebimus, ut Praefecti exercituum Regiae ipſius Maieſtatis Caſtra ſua, quoties fuerit opus, cum Caſtris atque Copiis noſtris Livonicis coniungant, conſilioq; inter ſe mutuo communicent, quo Ordine videlicet, & conſilio rem ex utilitate communi gerere debeant.

Quod ſi divino adiuvante beneficio partem aliquam hoſtilis Regionis, atque terrae occupare, atque ſubiugare Nos communibus viribus contigerit, tum partitio, atque diviſio ipſius ex aequo inter Regiam Maieſtatem, atque Nos fieri debebit, dummodo Regiones ipſæ bello quaeſitae ex eo numero non ſint, quae praeteritis annis a Magno Ducatu Litvaniae per Moſchos ſunt abſtractae, & occupatae; Namque eae Regiones, ſi recuperatae fuerint, Regiae ipſius Maieſtati, atque Magno Ducatui Litvaniae cedere, atque adiungi debebunt. Eadem quoque ratione & illa, quae Livonibus per Moſchos ſunt erepta, ſi recuperabuntur, in ditione, & poteſtate noſtra, & Livoniae manere debebunt.

Atque etiam quoties eius Maieſtatis exercitus ad propulſandum hoſtem in Livoniam duci neceſſitas inevitabilis poſtulaverit, providebitur, ne ſubditis noſtrae Provinciae vis ulla, devaſtatio, aut damnum aliquod per milites Regiae ipſius Maieſtatis fiat.

Perfecto autem cum Moſchis bello, aut Pace certis quibusdam conditionibus compoſita, ſi Nos, Succeſſoresve noſtri a Regia eius Maieſtate, vel ipſius Succeſſoribus Praeſidatus memoratos ipſi tradendos, habere, atque conſequi voluerimus, ſummam nomine ſumptuum bellicorum, hoc eſt, ſexies centena millia florenorum, viginti quatuor groſſos Litvanicos pro ſingulis florenis numerando, Sacræ Regiæ Maieſtati, aut eius Succeſſoribus prius numerabimus, qua tandem pecunia numerata Arces, & Præſidatus prædicti dimitti Nobis in eodem ſtatu, in quo eos accipiet ſua Regia Maieſtas, per ipſam,

ANNO 1560.

ſam, vel Succeſſores ipſius ſine ulla diffi-cultate, & cunctatione debebuntur.

Verum ſi miſſa Legatione ad Moſchum Livonia pacem obtinuerit, ita, ut bellum hoſti inferre neceſſarium non ſit, ſummam illam integram a Nobis, vel Ordine noſtro Sacra Regia Maieſtas non exiget, ſed pro ratione ſumptuum minore pecunia contenta erit.

Æquum etiam cenſemus, ſi quid adverſus Pacta apud Poſwoliam inita utrinque commiſſum eſt, ut ex præſcripto illorum ius dicatur iis, qui aliquod damnum, iniuriam, aut vim perpeſſi ſunt, atque hac ratione unusquiſq; iuſtitiam debitam conſequatur.

Conventum etiam inter Nos eſt, ut ante omnia mittat Sacra Regia Maieſtas ſuos Oratores ad Moſchorum Principem, ita, ut ad tempus Divi Martini conſtitui illic poſſint, denuntiantes illi, ut a Livonibus, veluti iam clientelæ Regiæ eius Maieſtatis populis abſtineat, neque in eam Sacri Romani Imperii Provinciam, quæ nomine Protectionis, & clientelæ Sacræ ipſius Regiæ Maieſtatis iam quodammodo facta eſſet, hoſtilia arma inferat, utque etiam ablata omnia, & occupata una cum captivis reſtituat, damnaq; illata reſarciat, alioqui Sacram Regiam Maieſtatem defuturam Livonibus non eſſe. Sub idem vero tempus Divi Martini Nos Præſidatus memoratos per Commiſſarios noſtros hominibus Regiis, qui ad accipiendam poſſeſſionem a Regia ipſius Maieſtate mittentur, tradere, & dimittere ſine ulla cunctatione debebimus, atque ſubditis omnibus illorum locorum, & Præſidatuum iniungere, & præcipere, ut Sacræ eius Maieſtati, eiusq; Præfectis, & Officialibus in omnibus pareant, & obediant, nomineq; omnium redituum, vectigalium, & tributorum, ita, ut ex antiquo ſoliti ſunt, reſpondeant. Hoc etiam adiecto, ut ſi quid Commendatores, vel Præfecti illorum Præſidatuum in illis Arcibus, ſive Curiis rerum, vel debitorum ſuorum habeant, exportandi, & exigendi illa iuſtum, atque liberum tempus habeant, qua in re a Præfectis Regiis adiuvari, & non impediri debeant.

Quantum etiam victus, commeatus, inſtrumenti bellici, & domeſtici in ipſis Arcibus relinquetur, tantundem in reſtitutione Præſidatuum ex inventario rurſus reddetur. Quoties etiam expeditionem adverſus Moſchos, vel alios quoscunque hoſtes facere Nos contigerit, conventum inter Nos eſt, ut Nobilitas, quæ Præſidatibus ipſis tradendis continetur, quoque ad ferenda munia bellica antiquitus eſt obligata, coniungere ſe Nobis, & noſtris Succeſſoribus in ipſa expeditione ſit adſtricta.

Regendorum autem finium negotium hac parte, qua Præſidatus ipſi tradendi ditiones Regias attingunt, manere debet in ſuſpenſo uſque ad Præſidatuum ipſorum reſtitutionem, ita, ut circa reſtitutionem ad executionem deducatur.

Commendatorem etiam veterem Bauſcenſem Juſtum Walzaven, in uſufructu, & poſſeſſione Curiæ Meſolen, ad Præſidatum Bauſcenſem pertinentis, ad extremum vitæ eius tempus relicturam eſſe ſeſe Regia ipſius Maieſtas promiſit, ſalvo tamen iure Sacræ ipſius Regiæ Maieſtatis, atque ut poſt mortem ipſius Curia cum omnibus bonis, & reditibus, quæ ad eam pertinent, ad ſuam Regiam Maieſtatem, & Succeſſores eius devolvatur.

Aliis vero Commendatoribus, qui Regiæ eius Maieſtati Arces, & Præſidatus memoratos tradent, atque dimittent, liberum erit, ſingulis ſingulas Curias in ipſis Præſidatibus retinere, uſque ad initium Menſis Martii anni inſequentis.

Atque ea omnia, ut tanto maiore fide, religione, & authoritate ſancirentur, inter Sacram eius Regiam Maieſtatem, & Nos GOTHARDUM Livoniæ Magiſtrum, Ordinemque noſtrum totum, adhibito iureiurando, atque a Regia Maieſtate obſignata, & manu noſtra ſubſcripta obligationis Formula exhibita, ſervaturos Nos ſancte, & inviolabiliter illa promiſimus. Actumque eſt iſtud a Nobis memorato Magiſtro Livoniae *Vilnæ apud eius Regiam Maieſtatem exiſtentibus, ultima die Menſis Auguſti, Anni ſuperioris milleſimi quingenteſimi quinquageſimi noni.* Jamque & Arces ipſae omnes ſuperius memoratae, & quae hiſce iisdem partes tradendae fuerant, Officialibus eius Sacrae ac Sereniſſimae Maieſtatis per Commiſſarios noſtros traditae, atque dimiſſae ſunt, eamque Conventionem noſtram Vilnenſem cum eius Sacra Regia Maieſtate factam, tum etiam traditionem memoratarum Arcium, Tractuum, Praeſidatuum, & Praefecturarum noſtri Commendatores, & Conſiliarii, qui Vilnae non aderant, Reverendi, Generoſi, ac Nobiles, Chriſtophorus de Nova Villa, alias Ley Senior, Philippus Schall de Bell, Generales Mareſchalci Livoniae, Varnerus Schall de Bell in Goldingen, Mathias de Rede in Dobluchen Commendatores, Henricus de Galen Senior in Bawſko, Chriſtophorus Siborch a Dumeto in Candau, Vilhelmus Schiling Senior in Selburg, Advocati, Johann Bukhorſt, ac Gerhardus Nolle, religioſe, & ſancte etiam ſe ſervaturos eſſe iurarunt, idque in praeſentia Legatorum Regiae Maieſtatis Reverendi Staniſlai Gabrielis Narkuſki Canonici Vilnenſis, & Generoſi Nicolai Naruſzewicz Markovienſis Capitanei, Secretariorum Regiae Maieſtatis.

Cum vero interim etiam nonnulli Status Ordinis noſtri praeſenti actui praeſto intereſſe non potuerint, occupata ſcilicet hoſtilibus armis Moſchicis hac Provincia, tum etiam aliquibus in Legatione ad Sacram Caeſaream Maieſtatem ablegatis: Idcirco Nos toties memoratus Magiſter cum omnibus praeſentibus Statibus Ordinis noſtri, eorum omnium abſentium nomine, cuiuscunque illi Conditionis, Eminentiaeve fuerint, tam Spiritualium, quam Saecularium, quorumcunque hoc intereſt, in eorundem Pactorum ratihabitionem, firmamque, ac integram conſervationem promittendum, & cavendum duximus, prout & promittimus, atque cavemus. In quorum omnium, ac ſingulorum, quaecunque ſuperius hiſce Literis expreſſa ſunt, & continentur, fidem, evidentiam ac teſtimonium noſtrum ſaepius memorati Magiſtri, ac dictorum Ordinis noſtri Statuum, & eorum, qui Vilnae Nobiſcum fuerunt, & Sacramentum iurisiurandi praeſtiterunt, videlicet Reverendi, & Nobilis Domini Caſpari de Ziborch in Viſchlingen, Vicecommendatoris Rigenſis, ac Othonis Grothuſii Conſiliarii, Sigilla iisdem Litteris appendi mandavimus, tum etiam & ſubſcriptione noſtrae, eorundemque Ordinis noſtri Statuum memoratorum manuum easdem ipſas Literas communitas eſſe voluimus. Actum, & Datum Rigae in Livonia die decima quarta Menſis Februarii, Anno Salutis humanae milleſimo quingenteſimo ſexageſimo.

CXXXIV.

1560. *Confirmatio Pactorum ſuper defenſione Livoniæ, cum* SIGISMUNDO AUGUSTO *Rege Poloniæ Vilnæ d. 15. Sept. Anno 1559. initorum, per Archiepiſcopum Rigenſem facta.* Datum Rigæ d. 15. Febr. 1560. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

In Nomine Domini Amen.

NOS GUILHELMUS Dei Gratia Archiepiſcopus Rigenſis, Marchio Brandeburgenſis, Stetiniæ, Pomeraniæ, Caſſuborum, & Vandalorum Dux, Burgravius Norimbergenſis, & Rugiæ Princeps &c. & CHRISTOPHORUS eadem Gratia Coadiutor Archidiœceſis Rigenſis, Adminiſtrator Epiſcopatus Radzeburgenſis, Dux Megapolenſis, & Vandaorum Princeps, Comes Sverinenſis, Terrarum Roſtochiae, & Stargardiae Dominus &c. Notum facimus univerſis, & ſingulis, præſentibus, & futuris, harum notitiam habituris. Quod cum ſuperiore anno Archiepiſcopatum noſtrum, & Livoniam Provinciam, Magno Ducatui Lithvaniæ vicinam, Fœdereque, & voluntate coniunctam, Moſchorum Princeps armis invaſiſſet, multisque in ea cædibus editis, atque patratis, longe, lateque vaſtaviſſet, & complura oppida, atque arces in ſuam poteſtatem redegiſſet, magnumque præterea captivorum numerum hinc in ſervitutem abduxiſſet, ita, ut ad Sereniſſimum, & Potentiſſimum Principem, & Dominum, Dominum SIGISMUNDUM AUGUSTUM DEI Gratia Regem Poloniæ, Magnum Ducem Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæque &c. Dominum & Haeredem, Nos memorati Archiepiſcopus, & Coadiutor, una cum Venerabili Capitulo, Ordinibus, Statibus, et ſubditis Archiepiſcopatus noſtri Rigenſis, cum videremus Nos Archiepiſcopatum noſtrum, Livoniamque totam poſitam in ſummo diſcrimine, atque Moſchicis viribus imparem, confugere, opemque in noſtris rebus dubiis implorare coacti ſumus. Sacra vero Regia Maieſtas, etſi cum Conſiliariis ſuis Regni Poloniae, et Magni Ducatus Litvaniae perpendebat, quanta pericula ſibi in defendenda Livonia adverſus Moſchos adeunda eſſent, quantusque ſumptus, quantus apparatus in id bellum faciendus, tum et illud inprimis veniebat in mentem Suae Maieſtati, Fœdus ſibi cum Moſchis hoc tempore intercedere, atque obſtare, quo minus Livones armis adverſus Moſchos iuvare poſſet: tamen cum et conditiones, quibus iureiurando, fideque hoſti data, ſoluta eſſe poſſet, ſibi proponerentur, et multa praeterea adducerentur in medium, quamobrem Livoniae periclitanti ferri ab eius Regia Maieſtate ſubſidium oporteret, poſt multos tandem, variosque tractatus ultro, citroque habitos, Miſerta vicem, atque cladem coniunctæ ſibi Provinciae, ita Nobiſcum conſtituere, pactionemque inire, ac facere dignata eſt Sacra Regia Maieſtas.

Primo quidem ut Sacra Regia Maieſtas ſoluta iureiurando, atque Fœdere, licite pro Nobis Archiepiſcopo, Coadiutore, Capitulo, Statibus, & ſubditis noſtris contra Moſchos arma ſumere videri poſſit; contulimus Nos Capitulum, Ordines, Status, & ſubditos noſtros, in fidem

ANNO 1560.

dem, clientelam, & protectionem Sacrae Regiae Maieſtatis, miſimusque ad Sacram ſuam Maieſtatem Legatos noſtros plenis mandatis ad rem præſtandam inſtructos, atque eius protectionis, & ſumptuum bellicorum nomine, quos & poſtea, ſi bellum gerendum erit, & nunc iam ſtatim in apparatum ipſius belli facere ipſam haud parvos oportebit. Tum etiam gratitudinis ergo tradituros Nos promiſimus, atque conſtituimus Sacrae Regiae Maieſtati certos Tractus, Arces, Præfecturas, & Præſidatus in praedicta Archidiœceſi, noſtra iure obligatorio, videlicet: arces Marienhauſen, et Lenevarde, et præterea duas curias, Labon, et Berſen, cum omnibus oppidis, villis, pagis, curiis, locis, vaſallis, et ſubditis, tam nobilis generis, quam plebei, reditibus quoque, utilitatibus, et emolumentis quibuscunque, et in univerſum cum omnibus iis, quæcunque ad ipſas Arces, Præſidatus, atque ad ipſas Curias pertinent, veluti ex antiquo Arces, et Curiæ ipſae ſuis metis, et limitibus circumſeptae ſunt, et terminatae, cum omni Jure, et Dominio, nihil ibi pro Nobis, aut noſtris Succeſſoribus reſervando, aut excipiendo. Sacra autem Regia Maieſtas viciſſim promiſit pro ſe, & Succeſſoribus ſuis, quod manentibus his Pactis, & Conditionibus, Nos Archiepiſcopum, Coadiutorem, Capitulum, Status, & Archidiœceſim noſtram, noſtrosque Succeſſores legitimos adverſus omnem vim, atque impetum Moſchorum armis, viribus, & copiis ſuis tuebitur, & defendet, Succeſſoresque eius tuebuntur, & defendent tamdiu, quamdiu Livoniæ, Archiepiſcopatuique ipſi cum Moſchis, ſive armis, ſive pactione, & conditione aliqua Pax non fuerit conſtituta. Pactis tamen, & Fœderibus apud Oppidum Poſwolie ante biennium initis, & confirmatis manentibus integris, atque ſalvis. Promiſit etiam Sacra Regia Maieſtas pro ſe, & Succeſſoribus ſuis, quod ſingulis, in Præſidatibus memoratis, ſubditis tam nobilibus, quam ignobilibus, ſpiritualibus, & ſæcularibus, militibus, & Ordinis Equeſtris Archidiœceſis hominibus, Oppidanis, Ruſticis, Colonis, Jura, Privilegia, Libertates, Feuda, Leges, Sacra, Ritus, Religionem apud eos uſu receptam, & conſvetudines inveteratas, quibus hactenus uſi ſunt, integras conſervatura, neque ullius ſubditorum bona mobilia, vel immobilia temere auferri, invadi, vexari, aut diripi paſſura, ac nec ipſa inſolitorum, ac non ferendorum vectigalium, & tributorum onere, atque exactione illos gravatura ſit Quod vero ad Nobilitatem, atque Vaſallos eorum Præſidatuum attinet, Officiales Sacræ Regiæ Maieſtatis Jus dicent eis, & iuſtitiam adminiſtrabunt, ſecundum leges, & conſvetudines Archiepiſcopatus, & Livoniæ Provinciæ, relicta unicuique libera ad Sacram Regiam Maieſtatem provocandi facultate.

ANNO 1560.

In gerendo etiam communibus viribus adverſus Moſchos bello, iſtum morem, & conſvetudinem tenebimus, ut Præfecti Exercituum Regiae ipſius Maieſtatis caſtra ſua, quoties fuerit opus, cum caſtris, atque copiis Livonicis, ac noſtris coniungant, conſiliaque inter ſe mutuo communicent. Quo ordine ſcilicet & conſilio rem ex utilitate communi gerere debeant. Quodſi Divino adiuvante beneficio, partem aliquam hoſtilis Regionis, atque Terræ occupare, atque ſubiugare Nos communibus viribus contigerit, tunc partitio, atque diviſio ex æquo inter Sacram Regiam eius Maieſtatem, & Nos Livones fieri debebit. Dummodo Regiones ipſæ bello quæſitæ, ex eo numero non ſint, quæ præteritis annis a Magno Ducatu Litvaniæ per Moſchos ſunt abſtractæ, et occupatæ. Nam eæ Regiones, ſi recuperatæ fuerint, Sacræ Regiæ Maieſtati, Magnoque Ducatui Litvaniæ cedere, atque adiungi rurſus debebunt. Eadem quoque ratione et illa, quæ Livonibus per Moſchos ſunt erepta, ſi recuperabuntur, in ditione, et poteſtate Livonum manere debebunt. Atque etiam quoties eius SACRÆ REGIÆ MAIESTATIS Exercitus ad propulſandum hoſtem in Livoniam duci neceſſitas inevitabilis poſtulaverit, providebitur, ne ſubditis ipſius Archidiœceſis, ac Provinciae vis ulla, devaſtatio, aut damnum aliquod per Milites Regios fiat. Perfecto autem cum Moſchis bello, aut pace certis aliquibus rationibus cum iis compoſita, ſi Nos Archiepiſcopus, Coadiutor, aut noſtri Succeſſores a Sacra Regia Maieſtate, vel ſuis Succeſſoribus Præſidatus memoratos iam traditos habere, atque conſequi voluerimus, ſummam nomine ſumptuum bellicorum, hoc eſt centum millia florenorum, viginti quatuor groſſos Litvanicos pro ſingulis florenis numerando Sacræ Regiæ Maieſtati, aut Succeſſoribus eius numerabimus, qua tandem pecunia numerata Arces, & Præſidatus prædicti dimitti nobis in eodem ſtatu, in quo eos Sacra Regia Maieſtas accepit, per eandem Sacram Regiam Maieſtatem, & Succeſſores ſuos, ſine ulla difficultate, & cunctatione debebunt. Verum ſi Legatione ad Moſchum miſſa, Livonia Pacem obtinuerit, ita, ut bel-

ANNO 1560.

bellum inferre neceſſarium non ſit, ſummam ipſam integram a Nobis Archiepiſcopo, Coadiutore, Capitulo, Archidiœceſique, & ſubditis noſtris eius Sacra Maieſtas non exiget, ſed pro ratione ſumptuum minori pecunia contenta erit. Æquum etiam eſſe cenſemus, ut Pactis apud Poſwolie initis, & confirmatis, utrinque ſatisfiat. Conventum etiam inter Nos eſt, ut ante omnia Sacra Regia Maieſtas Oratores ſuos ad Moſchorum Principem mittat, ita, ut ad tempus Divi Martini in anno ſuperiore proxime elapſo conſtitui illic poſſint, denuntiantes illi, ut a Livonibus, velut iam clientelæ Suæ Maieſtatis populis abſtineat, neque in ea Provincia, quæ nomine protectionis, & clientelæ ipſius iam quodammodo facta eſt, hoſtilia arma inferat, utque etiam ablata omnia, & occupata una cum captivis reſtituat, damnaque illata reſarciat, alioqui Sacram Regiam Maieſtatem Livonibus defuturam non eſſe. Sub idem vero tempus Divi Martini Nos Archiepiſcopus, & Coadiutor, Præſidatus memoratos, per Commiſſarios noſtros hominibus Regiis, qui ad accipiendam poſſeſſionem a Regia ipſius Maieſtate miſſi ſunt, ſine ulla cunctatione, ut debuimus, tradidimus, & dimiſimus, atque ſubditis omnibus illorum locorum, & Præſidatuum iniunximus, & præcepimus, ut Sacræ eius Regiæ Maieſtati, eius Præfectis, & officialibus in omnibus pareant, & obediant, nomineque omnium redituum, vectigalium, & tributorum, ut ex antiquo ſoliti ſunt, reſpondeant. Quantum etiam victus, commeatus, inſtrumenti bellici, aut domeſtici in ipſis Arcibus relictum eſt, tantundem in reſtitutione Præſidatuum ex Inventario reddetur. Quoties etiam Expeditionem adverſus Moſchos, vel alios quoscunque hoſtes facere Livones contigerit, conventum inter eius Sacram Maieſtatem, & Nos eſt, ut Nobilitas, quæ Præſidatibus ipſis a Nobis Sacræ Regiæ Maieſtati traditis continetur, quaeque ad ferenda munia bellica antiquitus eſt obligata, coniungere ſe aliis Livonibus in ipſa expeditione adſtricta ſit. Hoc etiam adiecto, ut ſi quid Præfecti arcium, rerum, vel debitorum ſuorum habent, exportandi, & exigendi illa iuſtum, atque liberum tempus habeant, qua in re a Præfectis eius Sacræ Maieſtatis Regiæ adiuvari, & non impediri debent, atque ea omnia, ut tanto maiore fide, & authoritate ſancirentur, & inviolabiliter inter Nos ſervarentur, Sigilla noſtra tum etiam Capituli, ac Statuum Archidiœceſeos, Conſiliariorumque noſtrorum hiſce Literis appendi iuſſimus, & ſubſcriptione noſtrarum, ac reliquorum Ordinum, ac Statuum Archidiœceſeos, Conſiliariorumque noſtrorum manuum easdem ipſas Literas communivimus. Cum vero interim nonnulli Status Archidiœceſis noſtræ præſenti actui præſto intereſſe non potuerint, occupata videlicet hoſtilibus armis Moſchicis ea Provincia, proinde Nos ipſi ſæpius memoratus Archiepiſcopus Rigenſis, & Coadiutor cum omnibus noſtris præſentibus Statibus eorundem omnium abſentium nomine, cuiuscunque conditionis, eminentiæve exiſtentium, tam ſpiritualium, quam ſæcularium, quorumcunque id intereſt, in ratihabitionem, firmamque eorundem Pactorum conſervationem, promittendum, atque cavendum duximus, prout etiam præſentibus id ipſum promittimus, atque cavemus. Actum, & Datum Rigæ decimo quinto die Februarii, anno a nato Chriſto milleſimo quingenteſimo ſexageſimo. Præſentibus Reverendis, Venerabilibus, Generoſis, ac Magnificis Dominis Georgio Suhwank, Eccleſiæ Cathedralis Rigenſis Præpoſito, & Jacobo Medeen, eiusdem Eccleſiæ Decano, nec non Michaele a Roſen, Joanne a Roſen, a Hoheroſen, Engelhardo a Mengden, Georgio a Roſen, a Majan, Joanne Uxkul a Meklendorff, Henrico Tiſenhauſen, a Berſon, Reinholdo Koſkul, Conſiliariis, Luca Hubner, Joanne Fauſten, Joanne Koler Secretariis, Chriſtophoro a Tiſenhauſen, a Vetell Capitaneo, Henrico a Tiſenhauſen ab Odſe, Chriſtophoro ab Vngern, & multis aliis de Nobilitate præſentibus.

CXXXV.

1560.

Recognitio Archiepiſcopi Rigenſis, quod Arcem Lenevart SIGISMUNDO AUGUSTO *Regi Poloniæ, hypothecæ nomine, ex vi Pactorum a ſe traditam, ab eodem cum omni uſufructu, quoad vixerit, poſſidendam acceperit.* Datum Rigæ 15. Februar. 1560. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

NOS GVILHELMUS Dei gratia Archiepiſcopus Rigenſis, Stetiniæ, Pomeraniæ, Caſſuborum, & Vandalorum Dux, Burgravius Norimbergenſis, Princepsque Rugiæ, ſignificamus per præſentes Literas, quorum intereſt univerſis, & ſingulis. Quod cum Sereniſſimo, ac Potentiſſimo Principi, ac Domino, Domino SIGISMUNDO AUGUSTO Dei Gratia Regi Po-

Anno 1560.

Poloniæ, Magno Duci Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiae, Maſoviae, Samogitiaeque &c. Domino, & Hæredi, Conſobrino noſtro chariſſimo, ob ſuſceptam noſtri, Archidiœceſisq; noſtrae, atque univerſae Livoniae adverſus Moſchos propugnationem, ſumptuum nomine, quos Sacra eius Regia Maieſtas neceſſario in bellum factura eſſet, conſtituiſſemus noſtro, ac Venerabilis Capituli Rigenſis, Ordinumq; noſtrorum nominibus, per Oratores noſtros plena Mandata eam ad rem habentes certam pecuniarum ſummam, atque ex cauſa eius pecuniæ pignoris, ſeu hypothecæ iure obtuliſſemus, tradituros Nos Sacræ, ac Sereniſſimae Regiae Maieſtati ſuae Arces Marienhauſen, & Lennevart, cum omnibus villis, pagis, colonis, quidquid ad easdem Arces pertinet, quocunque iure, & nomine cenſeatur, ita omnino, ut per Nos habitæ, poſſeſſæque ſunt, uſque ad eius conſtitutae Nobis ſummae exolutionem plenam. Sacra Regia eius Maieſtas accepta earundem Arcium, omniumque ad eas pertinentium reali poſſeſſione, demum pro neceſſitudinis coniunctione, quæ Nobis cum Sacra, ac Sereniſſima eius Regia Maieſtate intercedit, commodo, atque utilitati noſtræ conſulens, faciendum duxit, ut Nobis uſumfructum Arcis Lennevart, omniumque ad eam pertinentium, ad extremum vitae tempus concederet, uti etiam Literis ſpecialiter in hoc Nobis datis conceſſit, permittens, ac tradens Nobis, quoaduſque vivamus, uſufructuario nomine plenam, & integram ſupradictæ Arcis, & quorumvis ad eam pertinentium poſſeſſionem, ac facultatem omnium, ac ſingulorum redituum ex iis obvenientium utendorum, fruendorum, & quosvis uſus voluntate, arbitrioque noſtro conferendorum, ita tamen, ut interim Sacrae ſuae Maieſtati ſalvum, & integrum pignoris, ſeu hypothecæ, atque captae poſſeſſionis, Nobis hac vita ſublatis, continuandae, ius in eadem Arce, atque omnibus ad illam pertinentibus permaneat, prout hiſce Literis noſtris permanſurum recipimus, & pollicemur. Quare etiam Capitaneus noſter, qui nunc, aut deinceps a Nobis Arci Lennevart ad vitam noſtram pro commoditate præficiendus erit, Sacrae Regiae eius Maieſtati ſemper iureiurando, quod modo, & in præſentia Legatorum Maieſtatis ſuae præſtitit, obſtrictus eſſe debet, ne videlicet, Nobis hac vita defunctis, Arcem ulli alii, præter Sacrae, ac Sereniſſimae Regiae Maieſtati, aut cui Maieſtas ſua eandem Arcem tradendam mandaverit, tradere, atque reſtituere debeat, & velit. Sin autem Præfectura illa, novis vicibus per Nos commu tanda, alterique Capitaneo, ſvadente neceſſitate, committenda erit, tum Nos id Sacræ Regiæ Maieſtati ſatis mature indicabimus.

Anno 1560.

Præficiendum Capitaneum ſemper in eo obligatum eſſe volumus, ut Sacræ Regiæ Maieſtati, aut cui Sacra Regia Maieſtas, pro Regia ſua Authoritate, & locorum commoditate commiſerit, iureiurando obſtrictus eſſe debeat. In cuius rei fidem, & teſtimonium hiſce Literis manu propria noſtra ſubſcripſimus, & Sigillum noſtrum appendi iuſſimus. Datum Rigæ decimo quinto die Menſis Februarii, Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo.

Literæ Fidei datæ Nicolao Duci Palatino Vilnenſi Sacræ Regiæ Maieſtatis ad Archiepiſcopum Rigenſem, ac reliquos Livoniæ Status Legato. Ex Archivo Regni.

1560.

Reverendiſſime, & Illuſtriſſime in Chriſto Pater, Domine Conſobrine noſter chariſſime. Salutem, proſperosque rerum omnium eventus. Cum intelligeremus legationibus de iis rebus, quæ ad rationes, Statumque Livoniæ pertinent, ultro, citroque inter Nos mittendis multum temporis abſumi, & occaſiones rei bene gerendæ negligi, faciendum ſtatuimus, ut quemadmodum Reverendiſſimæ, & Illuſtriſſimæ Paternitati Veſtræ per Literas, atque Nuntios ipſius ſignificavimus, iſthuc ablegaremus Illuſtrem, & Magnificum Dominum Nicolaum Radziwiłł, in Ołyka, & Nieświeź Ducem, Palatinum Vilnenſem, Magni Ducatus noſtri Supremum Mareſchalcum, & Cancellarium, Brzeſtenſem, Caunenſem, Szaulenſemque Capitaneum, cum plena facultate omnium rerum, quæ ad rationes, & conſilia præſentis temporis pertinent, cum Reverendiſſima, & Illuſtriſſima Paternitate Veſtra, cæterisque Livoniæ Ordinibus conſtituendarum; quamobrem poſtulamus ab Reverendiſſima, & Illuſtriſſima Paternitate Veſtra, ut illi omnibus de rebus, de quibus ad eam noſtro nomine referet, integram fidem habere velit, atque cum eo non ſecus, acſi Nos ipſi præſentes iſthic adeſſemus, omnia conſilia, quæ præſentis temporis uſus, ac neceſſitas exigit, inſtituere. Tandem Reverendiſſimam, & Illuſtriſſimam Paternitatem Veſtram bene valere cupimus. Datum Vilnæ 3. die Junii, Anno 1560.

Anno 1560.

Literæ Plenipotentiæ eidem Duci Nicolao Palatino Vilnenſi datæ.

Sigismundus Augustus DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ &c. Significamus per præſentes Literas, quorum intereſt, univerſis. Quod cum Nos clades eas, quibus Livonia a Moſchis in dies affligitur, tum multarum in ea Arcium, Civitatum, Oppidorum, Villarum devaſtationem, occupationemque pro noſtra cum Statibus Livonicis, & vicinitatis, & Pactorum coniunctione, communem pene Nobis, Ditionibusque noſtris ſtatueremus, atque eisdem de cauſis officium noſtrum agnoſceremus, opis, atque auxilii illis primo quoque tempore ferendi, atque armorum adverſus communem hoſtem illis coniungendorum, volentes omnia tum ad rationes Arcium, & locorum, quæ periculo expoſita ſunt, præſidiis firmandorum, tum ad belli adminiſtrandi conſilia mature conſtituta eſſe, neque earum rerum, tractationumque cauſa, Legationibus mittendis tempus trahi, atque occaſiones rei bene gerendæ amitti, faciendum duximus, ut Illuſtrem, & Magnificum Dominum Nicolaum Radziwiłł, in Ołyka, & Nieświeź Ducem, Palatinum Vilnenſem, Magni Ducatus noſtri Litvaniæ Supremum Mareſchalcum, Brzeſtenſem, Caunenſem, Szaulenſemque, & Boriſſovienſem Capitaneum eo ablegaremus, eique daremus plenam, ac integram poteſtatem, uti quidem hiſce Literis noſtris damus, & concedimus agendi, tractandi, & conſtituendi cum Reverendiſſimis, & Illuſtriſſimis Dominis Archiepiſcopo, & Coadiutore Rigenſibus, nec non cum Reverendo, & Magnifico Domino Magiſtro, & Statibus Livoniæ, de rationibus belli communi conſilio, ac ſententia inſtituendi, & adminiſtrandi, Præſidiorumque Arcibus, & locis periculo, ac impetui hoſtium propoſitis imponendorum, tum omnium, & ſingulorum gerendorum, & conſtituendorum, quae uſus, ac neceſſitas conſulendi Livoniæ, belliquе gerendi, & adminiſtrandi flagitabit, quæque noſtra cum eis Pactorum coniunctio, atque ſuſceptæ illorum propugnationis officium foret. Promittentes, quidquid per eundem Illuſtrem, & Magnificum Dominum Nicolaum Radziwiłł, in Ołyka, & Nieświeź Ducem, hoc nomine actum, tractatum, conſtitutum, atque concluſum erit, id Nos ratum, & firmum habituros, conſervaturosque eſſe. In cuius rei fidem, & teſtimonium hiſce Literis manu noſtra ſubſcripſimus, & Sigillum noſtrum Magni Ducatus Litvaniæ apprimi iuſſimus. Datum Vilnæ die 3. Junii Anno 1560.

Anno 1560.

CXXXVI.

Literæ plenæ poteſtatis, & Mandati, Legatis eo tempore, quo Livonia Provincia omnibus auxiliis, a Sacro Romano Imperio expectatis, deſtituta, poſt mutatam Ordinis Theutonici conditionem, in fidem, & poteſtatem Regis, ac Regni Poloniæ, ſumma urgente neceſſitate ſe tradere cogebatur, ad Sacram Regiam Maieſtatem, Dominum Sigismundum Augustum *miſſis, a Nobilitate, & reliquis Provinciæ Ordinibus datæ. Ex Archivo Regni.*

1561.

Nos Philippus ab Altenbockum Subiudex Curlandiæ, Joannes Wrangel de Weidemar, Otto Grotthuſen, Valentinus Hane, Joannes Tryden, Joannes Plettenberg, Sanderus Nettelhorſt, Nicolaus Wahl, Joannes Schmœling, Joannes Anrep, Chriſtophorus de Rope, & Dyoniſius de Gülſen, nomine omnium, qui hactenus, & ad hunc uſque diem Illuſtriſſimo, ac Reverendiſſimo Principi, & Domino, Domino Gotthardo Kettlero, Equeſtris Ordinis Theutonici Magiſtro, paruerunt, manifeſtum facimus, & declaramus publicis hiſce Literis.

Cum Nos, et omnes huius Provinciæ Ordines, et Incolæ, cum ſupra nominato Illuſtriſſimo Domino, et Principe, Domino noſtro Clementiſſimo, a Sacra Romana Imperatoria Maieſtate, Electoribus, et cunctis Ordinibus Sacri Romani Imperii, Nationis Germanicæ, reiteratis noſtris precibus, implorationibus, et ſollicitationibus omnino poſtpoſitis, per quatuor annorum ſpatium ſine ope, ſine præſidiis, et ſine ſpe auxilii deſeramur, et ne quid deſit noſtræ calamitati, ii, qui merito Nobis ſuccurrere deberent, omnibus humanitatis officiis, æquitatis, et Religionis Legibus neglectis, enſes in Nos ſtringant, et tam duro fato ad eam anguſtiam redacti ſumus, ut fieri non poſſit, quin ſuccumbamus. Singularis enim certe Divinæ Providentiæ ſignum eſt, Nos adhuc ultimum trahere ſpiritum. Summis hiſce anguſtiis quoque perpendentes, Sacram Regiam Maieſtatem, quæ quidem pro eximia ſua, et Rege digna, generoſa benevolentia Nobis non defuit, ſed non

Anno 1561.

niſi contra Moſchorum invaſiones opem, et auxilium promiſit, per modo memoratas inexpectatas inimicitias vicinorum impediri, noſtram vero conditionem in dies fieri infeliciorem.

Propoſitionibus, quas Sacrae Regiae Maieſtatis Nuntius, Illuſtriſſimus & Magnificus Princeps, ac Dominus, Dominus Nicolaus Radziwiłł, in Ołyka & Nieświez nomine Regiæ Maiestatis nobiſcum communicavit, probe examinatis, Nos una cum Illuſtriſſimo Domino noſtro, ac Principe Clementiſſimo, & omnibus Ordinibus, Statibus, & Civitatibus, quia aliud conſervationis noſtræ remedium in promptu non habemus, prævia matura deliberatione, & communi omnium conſenſu, conſilium Provinciæ Regi tradendae, Regnoque conſociandae cepimus. Et cum Regia Maieſtas nobis viciſſim protectionem Regiam, & auxilium contra quemcunque, iuſtitiae promptam adminiſtrationem, liberi Religionis, purioris Eccleſiae, ad normam Auguſtanæ Confeſſionis exercitii, nec minus Regalium, Dignitatum, Jurium, Statutorum, tam lege ſcripta, quam conſvetudine, & longo uſu introductionem, nec non formae Regiminis ſemel receptæ, cuius lege, nullum præter nationis, & linguae Germanicae Dominum recognoſcimus, omnemque nexum ſubiectionis cum peregrino abhorremus, conſervationem, nec non Capitum, & Articulorum de hocce negotio, conſcribendorum confirmationem, per ſubſcriptionem Diplomatis deſuper nobis extradendi, Sigilli appoſitionem, nec non iuramenti, ſolennia promiſerit. Nuntiorum autem deputationem, qui Mandato noſtro, & plena poteſtate muniti, una cum Illuſtri Principe, ac Domino noſtro Clementiſſimo comparere, traditionis ab una, & acceptationis ab altera parte, nec non Juramenti a Rege præſtandi Solennibus intereſſe, confirmandorum, & ſtabiliendorum confirmationem & augmentationem urgere, & mandato noſtro, ubique ſatisfacere poſſint, gratioſe permiſerit.

Nos igitur harum Literarum vigore, Nuntios noſtros, videlicet Nobiles, Reimpertum Gildesheimium Juris Doctorem, Gregorium Francken, Henricum Plahtern, Joannem de Mehden & Fabianum a Borck, plena poteſtate munimus, ut una cum Sereniſſimo noſtro Domino, ac Principe, aut ſeorſim, ita, ut circumſtantiae temporis, aut conſilia Illuſtriſſimi Principis noſtri ſvadebunt, ad profitendam, & recognoſcendam ſubiectionem compareant, & poſt acceptam, Sacræ Regiæ Maieſtati ea ſubmiſſione, qua par eſt, gratias agant, ſolennibus iuramenti, a Rege præſtandi interſint, et iuramenti tenorem fideliter Literis conſignent, deinde, ſi Illuſtriſſimo Domino noſtro conſultum videbitur, noſtrum omnium nomine, & in animas noſtras Homagium corporali iuramento præſtent, denique Regem de confirmatione eorum, quae Regis Nuntius, Illuſtriſſimus, & Magnificus Princeps, ac Dominus, Nicolaus Radziwiłł in Ołyka & Nieświez Dux, & Palatinatus Vilnenſis, nomine Regiae Maieſtatis promiſit, liberi nempe exercitii Religionis, adamuſſim Auguſtanae Confeſſionis adornati, Sacrorum, Ceremoniarum ad cultum divinum pertinentium, & Regiminis Eccleſiaſtici compellent, Regemque humillime ſollicitent, ut Eccleſiis ſufficienti reditu carentibus, neceſſaria ſuſtentatione, & dote ex liberalitate Regia proſpicere, redituum vero ab Eccleſiis alienatorum, ſive ſint cenſus, ſive fundi ablati, reſtitutionem imperare. Secundo confirmationem Dignitatum, Privilegiorum, Immunitatum, Legum, Judiciorum, & Jurium Germanorum conſvetorum, ſub perpetuo Dominio, ex Natione, & linqua germanica ſemper conſtituendo, in poſterum ſine interruptione continuandorum largiri, & tertio permittere velit, ut conſideratione ſingularis gloriae, & incrementi, quod regnum Poloniae ex hac noſtra acceſſione, & conſociatione capit, omnium Feudorum, Beneficiorum, & Bonorum, acceptorum, vel longo temporis uſu acquiſitorum poſſeſſio, cum libera diſpoſitione, ſecundum ius apud Nos receptum, quo tam maſculi, quam fœminei ſexus agnati in Feuda ſuccedunt, per novam Infeudationem Nobis conſervetur, & cum plures ſint in Livonia, qui cum conſanguineis ſuis atque aliis familiis lege, ſimultaneæ ſeu coniunctæ manus, contrahendi facultatem olim nacti ſunt, hoc Privilegium per novam confirmationem in æternum vigeat.

CXXXVII.

Revalienſes Erico XIV. *Regi Sveciæ ſeſe addicunt, ac ſubiiciunt.* 1561.

Nos infraſcripti Sereniſſimi, Potentiſſimique Principis, ac Domini Erici XIV. Svecorum, Gothorum, atque Vandalorum Regis, Domini noſtri Clementiſſimi, Deputati, Plenipotentiarii, & Legati, Claudius Chriſtierni in Amine, Joannes Laurentii in Iſſenes, & Hermannus Bruverus confitemur, teſtatumque eſſe volumus hiſce patentibus a Nobis ſignatis Literis, omnibus, ac ſingu-

Anno 1561.

lis, cuiuscunque dignitatis, conditionis, aut ſtatus, quibus eædem inſpiciendae, attendendae, & legendae occurrunt, aut offeruntur: cum Regiones Livoniae direptionibus, latrociniis, atque incendiis, abrepta incolarum multitudine, aliisque calamitatibus a Moſcho crudeli, ac cruento univerſi Chriſtiani Orbis hoſte, iam quartum usque annum, graviſſime, & miſerrime afflictæ, atque exagitatæ fuerint; atque ab eo usque tempore hactenus, ſicut, & nunc a ſuo quisque domicilio fugatus, in exilio vitam trahere compulſus ſit, adeo, ut loca iſta omni auxilio denudata prorſus relicta iacuerint: Jam vero ſpectabiles, conſulti, & iuris periti Domini, perquam dilecti amici noſtri, Conſules, Senatores, & Cives Vrbis Revalienſis, quo præveniant excidium ſuum, atque everſionem ultimam, ſuperius memoratae Sacrae Regiae Maieſtatis conſilium, ſolatium, atque auxilium per deputatos Legatos ſuos ſubmiſſiſſime imploraverint, ac petierint; atque ideo ſumme memorata Sacra Regia Maieſtas miſericordiæ Chriſtianæ inſtinctu, pro affectu ſuo, atque animo erga ipſos ſemper benevolo, in honorem Omnipotentis Dei, ad conſervandam, promovendam, propagandamque veram, ſalvificam, puram, et incorruptam Verbi Divini Doctrinam, tum ad avertendam, quæ ſubito metueretur, harum Terrarum peſſundationem, cum univerſi Chriſtiani Orbis inde anxii commodo, non modo prædictis Dominis Conſulibus, Senatoribus, Civibus, et Incolis Civitatis Revalienſis, ſed etiam toti huic Provinciæ, Clementiſſimam, et Benigniſſimam ſeſe præſtiterit, inprimis reputans, quantum periculi exinde crearetur non modo Sacrae Regiae Maieſtati, atque cæteris Principibus finitimis, verum etiam univerſo Chriſtianorum Cœtui, ſi urbs Revalia, quippe propugnaculum unicum iſtis in Regionibus, cum Diſtrictibus Harrico, Wierlandico, et Jervico, in hoſtis ſæviſſimi poteſtatem veniret, et ſub Dominio ipſius perſiſtere cogeretur, a cuius tyrannide nondum vindicati ſunt, iidem autem quo decenter, et modeſtia conveniente Sacræ Regiæ Maieſtati Domino noſtro Clementiſſimo, ſubiicerent ſe Reverendiſſimo Principi, ac Domino, Domino Gothardo Magiſtro Livoniæ, per Legatos ſuos officioſiſſime in mentem revocaverint, quam miſere ab ipſo, utpote Magiſtratu ſuo legitimo, iam quartum usque annum, omni auxilio, et ſubſidio deſtituti, periculisque expoſiti prorſus fuiſſent, quodque ne tum quidem firma, ac præſens vindicatio, aut liberatio ab ipſo Principe expectanda eſſet, inſuper denunciantes, qua cum neceſſitate extrema conflictarentur, propter quam ipſis neceſſum foret, quærere præſidia alia, & levamenta, eaque ratione, Principi ipſi præſtitum ante iuramentum, & homagium renuntiari, ac tolli curaverint, atque viciſſim una cum ſpectabili, & Conſulto Senatu, Civibus, atque Incolis Civitatis Revalienſis Sacræ Regiæ Maieſtati Sveciæ, Domino noſtro Clementiſſimo ſeſe addixerint, atque ut ſubditos dilectos, ac fidos ſeſe ſubmiſerint, ſubiecerintque; ea propter Nos ante memorati Sacrae Regiæ Maieſtatis plenam Potentiam, & cauſam gerentes, Legati, Sacrae Regiae Maieſtatis nomine, Senatores, Equites omnes, & Nobiles Diſtrictus Harrici, Wierlandici, & Jervici, una cum Spectabili Senatu, univerſo Cœtu, & Incolis Civitatis Revalienſis, poſtquam rite iam præſtitiſſent iuramentum obſequii, & fidei, ſingulos, atque omnes in tutelam, & protectionem Sacræ Regiæ Maieſtatis ſuſcepimus. Idque hiſce, & vi Literarum præſentium, quam firmiſſime, ac fieri unquam eiusmodi poteſt, ratum habemus, facimus, & abſolvimus &c. In maiorem fidem, & robur hæc inter Nos conventa manuum noſtrarum ſubſcriptione, & ſigillis confirmamus. Revaliæ, die 4. Junii, Anno 1561.

Subiectionis Revalienſium Confirmatio.

Nos Ericus XIV. Dei Gratia Svecorum, Gothorum, & Vandalorum Rex &c. Quandoquidem Ditiones Livoniæ invaſionibus, latrociniis, & exuſtionibus, depopulationibusque a Magno Moſcoviæ Duce, miſerrime, ac peſſime per quatuor fere annos vexatæ, devaſtatæ, atque peſſundatæ fuerint, adeo, ut omnes propemodum Nobiles ſuis evacuati, & privati bonis, in ſtatum miſerrimum inciderint, atque iam poſtea Equites, ac Nobiles Diſtrictus Harrici, Wierlandici, & Jervici, quos Magnus Dux in ſuam nondum redegit poteſtatem, una cum Civitate Revalienſi in anguſtiis illis, atque ærumnis ſuis deſerti a Magiſtratu ſuo, Magiſtro Theutonici Ordinis in Livonia, ipſius nempe, & aliorum ope privati, ut vindicaremus, auxilium ferremus, & liberaremus, implorarunt, atque ut in numerum ſubditorum noſtrorum reciperentur, deſideraverunt, idcirco firmis, validisque nitentes rationibus, per Commiſſarios ſpectabiles, & honeſtos, Claudium Chriſtierni, Joannem Laurentii, & Hermannum Bruſerum,

Anno 1561.

Equites, Nobiles, atque Incolas Districtus Harrici, et Jervensis, eosque, quos in Wirlandia iugo suo nondum penitus submisit Moscus, in tutelam, et fidem nostram, atque in subiectorum nostrorum, et dilectorum Fidorum numerum, praestito homagio, referri, et suscipi iussimus, eosque vi praesentium harum Literarum patentium suscipimus, et promissariis nostris, confirmationemque veterum Privilegiorum, et Consvetudinum sequenti modo ratihabemus etc. Norcopiæ die 2. Augusti Anno 1561.

CXXXVIII.

1561. *Pacta subiectionis inter* Sigismundum Augustum *Regem Poloniæ, & Gothardum Magistrum Ordinis Theutonici inita, quibus Provincia Livoniæ præfato Regi subiicitur, ac Magno Ducatui Litvaniæ adiungitur, dicto vero Gothardo Magistro Titulus Ducalis, cum omni dignitate tribuitur, nec non certi Districtus in Livonia in feudum conceduntur.* Actum Vilnæ d. 28. Novembr. 1561. *Collatum cum Originali. Extat in Archivo Cancell. Regni* Lib. 169. sub Lit. S. P. num. 170. fol. 123. Item Lib. 182. sub Lit. R. C. num. 183. fol. 32.

Sigismundus Augustus, DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, etc. Significamus praesentibus Literis nostris universis, et singulis, quorum interest. Cum Terra Livoniae Nobis, ex parte Magni Ducatus nostri Litvaniae, et vicinitate, et multis, partim antiquis, partim novis Pactis, et Fœderibus devincta, et consociata, iam ab aliquot annis immanissimi hostis Moschi crudelibus armis, incendiis, et vastationibus propemodum funditus eversa, ac desolata esset, ita, ut extrema quaeque illi imminerent, nec quidquam certius esset, quam quod ad primam quamque incursionem illius praepotentis hostis, illud, quod reliquum tam in Diœcesi Rigensi, quam in Terris Magistri Ordinis Theutonici fuerat, similibus cladibus exscinderetur, et in durissimam servitutem hostilem veniret, quemadmodum iam magna pars propter multarum Civitatum, Arcium, Propugnaculorum amissionem venerat, et ob maximam in omnes partes depopulationem, vastitatemque ferro, atque igni in ea allatam, et propter quotidianas incursiones, magnumque hostis ad eius reliquias occupandas apparatum, ad eam angustiam, et difficultatem Ordines illius redacti essent, ut nequaquam opibus, viribusque propriis statum suum defendere, atque se a servitute, et crudelitate hostili tueri, ac vindicare possent. Ideo Illustrissimus, et Magnificus Dominus Gotthardus, Equestris Ordinis Theutonici in Livonia Magister, Nobilitas, Civitates, Statusque, et Ordines illius universi, dum et omnia domestica consilia sua convulsa, et se ab aliorum praesidiis, praesertim Sacrae Caesareae Maiestatis, er Statuum Romani Imperii destitutos animadverterent, a vicino etiam Rege Sveciae terra, marique peterentur; tam suo, quam Civitatum, aliorumq; Ordinum Livoniae, ad dictum Magistrum spectantium nomine, crebris internuntiis, & literis præsentem calamitatem, & gravissimum periculum Nobis exposuissent, multisque precibus opem, & auxilium nostrum implorassent.

Nos & commiseratione afflictissimæ Provinciæ, & amore totius Reipublicæ adducti, & ne barbarus hostis latius pro sua libidine in populo grassaretur, dedimus negotium Illustrissimo Principi, Domino Nicolao Radziwiłł, Duci in Ołyka, & Nieśwież, Palatino Vilnensi, &c. ut iterum in Livoniam properaret, & primo quoque Rigam peteret, ibique tam cum ipso Magistro, quam cum illius Ordinibus, ac Civitatibus, de memoratæ Provinciæ defensionis ratione tractaret. Cumque in illis tractatibus ab omnibus perspiceretur, nisi communibus viribus, tam Polonorum, quam Litvanorum defensio suscipiatur, non posse potentiam hostilem reprimi, Polonorum vero auxilia, nisi deditio quoque ad Regnum Poloniæ, non solum Magnum Ducatum Litvaniæ fiat, nequaquam adduci posse: Tandem ad hunc extremum casum, ita, ut fit in rebus desperatis, & præsenti periculo expositis, deventum est, ut de facienda deditione statuerent, eoque nomine communis profectio tam ab ipso Principe prænominato, quam ab Ordinum, ac Civitatum Nuntiis, ad Nos susciperetur.

Sed quia prædicto Principe, aliorumque Ordinum, ac Civitatum Nuntiis ad Nos Vilnam venientibus, & subiectionem certis conditionibus Nobis, Regno Poloniæ, Magno Ducatui Litvaniæ, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiaeque, caeterisque Ditionibus nostris profitentibus, Senatus Poloniæ copiam tunc non habe-

Anno 1561.

habebamus, sine quo subiectio ipsa, ex parte Regni rite, atque commode peragi non possit, necessario huius rei tractationem in nostram in Poloniam Profectionem, ex parte Regni reiicere Nos oportuit. Ne vero interea, dum hæc ad Senatores, & Ordines Regni nostri perferuntur, atque ibi ab eisdem Ordinibus approbantur, multis modis afflicta Livonia vel in spe dubia, vel in ancipiti statu rerum suarum, vel etiam ope destituta, & extremæ depopulationi hostili exposita relinquatur, indeque mutata voluntate, vel servitutem tyrannicam, vel alias quantumvis iniquas conditiones subire cogatur, sed ut & illi de indubitata ope, & praesidio nostro, & Nos vicissim de constanti fide, & voluntate eorum certi simus.

Ita tandem post varios, multosque tractatus hoc tempore inter Nos, et praedictum Principem, aliorumque Ordinum, ac Civitatum Nuntios conventum est, ut ipsa Livonia ex nunc Nobis, ut Regi Poloniae, Magno Duci Litvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiaeque etc. Domino, ac Haeredi, subiecta sit, et maneat, dum certi aliquid de approbatione Procerum Regni retulerimus.

Quandoquidem vero hoc negotium ad Regni Conventum, proxime in Masovia futurum, et ad Status, et Ordines Regni reiecimus, in eo quidem Conventu sancte promisimus, et authoritate harum Literarum promittimus, ut a Senatoribus, caeterisque Ordinibus Regni nostri in Polonia, professa subiectio tam Principis praedicti, quam subiectorum suorum, in commune seu coniunctum cum Regno, Ducatu Litvaniae, et caeteris Dominiis recipiatur, et approbetur, iuxta Tractatus hic Nobiscum initos, utque interea Livonia a Nobis totis viribus Regni, Magni Ducatus Litvaniae cum omnibus adiunctis Ditionibus nostris, tam adversus Moschos, quam adversus omnes alios hostile aliquid illi molientes defendatur, et propugnetur, et Civitates, Arcesque amissae armis repetantur. Si vero praeter spem nostram Status Regni nostri Poloniae subiectionem istam consentire, et ita Livoniam coniunctis viribus, prout conditiones praenominatae ferunt, defendere nollent; Livonia vero a solis Proceribus Litvaniae ad modum praescriptum defensa fuerit, extunc, prout exnunc, Magno huic Litvaniae Ducatui incorporata, illique unita esse censeatur.

Cum autem in conditionibus subiectionis illud inter caetera contineatur, quod tam praedictus Princeps, quam subditi, et Civitates sibi a Nobis caveri postularint, ne deditio, et subiectio illa, quam Nobis, ut Regi Poloniae, Magno Ducatui Litvaniae, aliarumque Ditionum nostrarum, extremis casibus, et periculis adducti obtulerunt, apud Caesaream Maiestatem, aliosque Imperii Ordines Germaniae, illis damno, et fraude sit; bona fide spondemus, et recipimus. Nos interea, donec cum Senatoribus quoque Regni de Livonia in fidem, et subiectionem recipienda acturi sumus, omnem curam, et diligentiam adhibituros, ut vel per Internuntios, vel per Literas nostras Caesareae Maiestatis, aliorumque Imperii Ordinum, inprimis vero Magistri Ordinis Theutonici per Germaniam animi ac voluntates ad probandam huius facti necessitatem, inducantur, et flectantur. Quodsi id plane confici non poterit, huc tamen totis viribus incumbemus, ne vel Princeps, vel subditi ullum detrimentum, tam in honore, et fama, quam in bonis, et fortunis ex hac necessaria deditione patiantur, nec ullam Imperii proscriptionem, aliave gravamina, hoc nomine incurrant, vel si incurrerint, Nos tamen providebimus, ne hoc cuiquam publice, vel privatim fraudi sit.

Dedimus praeterea fidem, sicut et praesentibus Literis sancte damus, recipimus, atque promittimus, Nos tam Principi ipsi, quam Civitatibus aliis, vel subditis suis cuiusque Ordinis, vel Status fuerint, liberum usum Religionis, Cultusque Divini, et receptorum rituum, secundum Augustanam Confessionem, in suis Ecclesiis, totiusque rei Ecclesiasticae integram administrationem, sicut eam hactenus habuerunt, libere permisimus, nec in ea ullam mutationem facturos, neque ut ab aliis fiat, permissuros.

Omnia etiam eorum Jura, Beneficia, Privilegia saecularia, et ecclesiastica, praesertim Nobilium, tam simultaneae Investiturae ius, quam et libertatem gratiae in successione haereditaria ad utrumque sexum, superioritates, praeeminentias, dignitates, possessiones, libertates, transactiones, et plebiscita, immunitatesve confirmaturos esse, denique et iurisdictionem totalem, iuxta leges, consvetudines, moresque antiquos.

Cum provocatione tamen eorum, qui tam ex Nobilibus, quam Civitatibus, immediate Imperio nostro, vigore praesentis cum eius Illustritate Transactionis, adiiciuntur, ad Vicesgerentem nostrum per Livoniam, vel Senatum, Senatores, Judices nostros, per Nos in Civitate Rigensi constituendos, eligendos communibus Equestris Ordinis, hoc est, tam ipsorum Membrorum Theutonici Ordinis, quam Nobilitatis Livoniae suffragiis, idq; non ex

ANNO 1561.

ex aliis, quam indigenis, & bene poſſeſſionatis illius Provinciae incolis, nempe ex Nobilibus, Vaſallis, & Civitatum Senatoribus, membrorum etiam Ordinis, qui mutato ſtatu totos ſe huic Provinciae dederint: ita tamen, ut eisdem ſubditis noſtris Equeſtris, & Civilis conditionis indifferens ſit appellatio, prout cuique appellanti provocare viſum fuerit, nempe immediate ad Nos, vel mediate ad Vicesgerentem, vel ad Senatum noſtrum præfatum. Illi vero, qui dicti Principis iurisdictioni ſubiecti, & ratione dominorum eius ſubditi erunt, & manebunt, ad ſuum tantum Principem provocabunt. In cauſis tamen gravibus, et maximi momenti, licebit Equeſtri Ordini a Principe ſuo ad Conventum provincialem terrarum Livoniae, iuxta veterem conſvetudinem, provocare.

Præterea recepimus, prout præſentibus recipimus, ſubditos provinciae illius penes Magiſtratum ſuum Germanicum relicturos eſſe etc. Proinde Officia, Præfecturas, Praeſidatus, Iudicatus, Burggraviatus, et id genus, non aliis, quam nationis ac linquae Germanicae hominibus, ac adeo indigenis, collaturos eſſe, quemadmodum in terris Pruſſiae conferre ſoliti ſumus.

Et quidquid publice vel privatim univerſis, et ſingulis de iure, et æquitate competere videtur vel videbitur, noſtris literis, et diplomatibus confirmaturos, nec ullam in praedictis diminutionem, ſed potius pro Regia noſtra gratia, et beneficentia augmentum, et acceſſionem facturos, quemadmodum ex nunc re ipſa, vigore praeſentium diplomatum confirmamus, approbamus, augemus, ratificamus, atteſtamur, et comprobamus, confirmareque, et comprobare quibusvis hominibus privatim, et publice, nunc et in poſterum, quocunque tempore benigne ſuper ea re compellati fuerimus, debebimus, ac ad eundem modum in reliquis Civitatibus Livoniae, Imperio noſtro ſubiectis, Officiales noſtros conſtituemus; durante tamen tumultu bellico, reliquas arces hoſti vicinas, et periculo expoſitas indifferenter per cuiusvis nationis, et linguae Officiales adminiſtrabimus, quorum nobis virtus, fides, integritasque fuerit ſpectata; ita tamen, ut nihil attentent, faciant, iubeant, atque mandent, quam quae pro defenſione civitatum, ac arcium facere videbuntur, niſi forte in noſtrum, et Reipublicae damnum vergere quid iſti animadverterint, tum ad Nos ea de re referant, et pro virili ſatagant, ne quid detrimenti ad Nos, et Rempublicam redundet. Jus autem, iuſtitiam, et poteſtatem gladii exerceant tam in Cives, quam Nobiles, Magiſtratus Civitatum, atque Arcium Praefecti, ſepoſitis armis, et optata pace recuperata, non aliis, quam indigenis natione, et lingua Germanis, praefecturas in tota Provincia concedemus.

ANNO 1561.

Porro Illuſtri Domino Magiſtro Livoniæ, cum ad Equeſtris Ordinis conſilium, & noſtram approbationem ſtatum mutaverit, ut per coniunctionem affinitatis, & Principum amicitia ſuffultus, contra huius Provinciæ hoſtes eo ſolidior, firmiorque compareat, Ducalem titulum, ad inſtar Illuſtris Domini Ducis in Pruſſia, cum omni dignitate, inſignibus, & privilegiis Ducalibus tribuemus, ita ut Vaſallus noſter, feudatariusque Princeps ſit, quemadmodum ex nunc Illuſtritatem eius pro Vaſallo noſtro Principe ſuſcepimus, habebimus, atque habemus.

Ac quo viciſſim Illuſtritas eius certa ſit, quamprimum voluntatem Regni noſtri Senatorum exploraverimus, aut illi cum Senatu noſtri Magni Ducatus Litvaniæ ſuper ea re convenerint, quotam Livoniæ partem a Nobis, & Succeſſoribus noſtris in feudum habere, tenereque debeat Illuſtritas ſua cum poſteris ſuis ex linea maſculina deſcendentibus, has arces ſubſequentes, diſtrictus, atque præſidatus cum iure, ſuæ Illuſtritati conceſſimus in feudum, atque concedimus, (non obſtante, licet ipſa infeudatio, titulique inſignium & honorum ſolennis attributio nunc concedi nequeat, quæ omnia ad noſtrum ex Polonia reditum differenda eſſe duximus) poſſeſſionem illorum omnium Illuſtritati ſuæ aſſignavimus, contulimus, atque conferimus, primum totum illum tractum Curlandiæ, & Semigalliæ, incipiendo a ſalſo mari ſurſum ſequendo fluvium Hilgæ, aſcendendo ad antiquos limites, per Radziwiłłum inceptos, & diſpoſitos, inter Samogitiam, Litvaniam, & Ruſſiam ab una, & Livoniam ab altera partibus, verſus Diſtrictum Polocenſem ad Dunam fluvium, deſcendente vero Duna usque in mare ſalſum, adeo, ut quidquid in iſtis terminis cis Dunam verſus Litvaniam continetur, & ad Ordinem Livoniae ſpectabat, nunc, et in perpetuum apud Illuſtritatem ſuam, & eius hæredes maſculos permaneat, Curias videlicet, bona, & Nobilitatem, quæ ad arcem Duneburgenſem, ex hac parte fluminis Dunæ verſus Litvaniam, ſpectarunt; Arcem Selburgam cum toto diſtrictu; Curias item, Nobilitatem, & omne id, quod videlicet ex hac parte ad arcem Aſcherat ſpectavit; arcem Bauſko, Neuguth, cum iis, quæ

ANNO 1561.

ad arcem Kircholm pertinebant; arces Mittaw, Tuckum, Neuburg, Doblen, Kandow, Alſwangen, Schrunden, Frauenburg, Zabel, tum & illas arces, quæ Nobis oppignoratæ ſunt, Goldingen, Haſenpoth, Durben, Windaw, in ſumma octuaginta millium. Arcem vero Grobin in quinquaginta millibus Illuſtriſſimo Principi Domino ALBERTO, Marchioni Brandeburgenſi, in Pruſſia Duci, itidem oppignoratam, & illas quidem ſummas Illuſtritati eius remittimus, Arcem vero Grobin ære noſtro apud ipſum Illuſtriſſimum Dominum in Pruſſia Ducem eliberabimus, ac dabimus operam, ut ab ipſa oppignoratione primo quoque tempore eliberetur, atque in poſſeſſione Illuſtritari ſuæ tradatur. Ad eundem modum & arcem Bauſko ex poſſeſſione, & uſufructu Reverendiſſimi, & Illuſtriſſimi Principis, Domini Archiepiſcopi Rigenſis eliberabimus, & ut eius poſſeſſio ad Feſtum Paſchæ Illuſtritati eius tradatur, curaturi ſumus. Ex altera vero parte Dunæ ſolam arcem Dunemundam Illuſtritati eius ad tempora vitae concedimus.

Pro Nobis vero, & Sereniſſimis Succeſſoribus noſtris, ratione ſuſceptæ defenſionis, & aditorum, ac etiam nunc adeundorum multorum periculorum, & certaminum; quæ Nobis pro Livonia propemodum iam deſperatis rebus ſumpſimus, totum Tractum, & omnem reliquam Provinciam ultra Dunam, vigore præſentis contractus cum Illuſtritate eius initi, reſervamus.

Primum, & ante omnia, Arcem, & Civitatem Rigenſem, cum omni, quod in ea antiquitus obtinuit, iure, dominio, & proprietate, meroque, et mixto Imperio, apud Imperatores Romanos obtento, de quo Nobis Illuſtritas eius condeſcendit, illudque Nobis reſignavit, prout præſentibus reſignat, cedit, et condeſcendit, et ab homagio, quo Civitas illa Rigenſis Illuſtritati ſuæ tenebatur, abſolvit, abſolvereque, et renuntiare coram Legato noſtro in Civitatem Rigenſem per Nos ablegando publice, tum et patentibus literis ſuis, etiamſi Civitas illa ei rei adverſari velit, aut quo modo reclamet, et ab ipſo homagio liberos facere: nec non omnia diplomata, ab Imperatoribus Romanis ſuper ea re obtenta Nobis tradere tenebitur, eamque ſicut et reliqua omnia, quæ ſequuntur, poteſtati, meroque, et mixto Dominio noſtro, permittere, ſicut iam ex nunc harum literarum vigore permiſit, ac permittit, tanquam ſcilicet eam Civitatem, cuius ſalute et conſervatione ſalus, et conſervatio reliquæ Provinciæ nititur, ex amiſſione vero extremum illi Provinciæ excidium, vicinis autem dominiis noſtris præſens, certiſſimum, et indubitatum periculum impendeat. In ea tamen Civitate Rigenſi, et Arce, non peregrinum aliquem alienigenam, et adventitium ad gerendum Magiſtratum, et alia officia præficiemus, ſed ex indigenis germanicæ, Livonicæque linguæ, et nationis. Et alterum quidem Officialem arcis, qui rei militari, & præſidiis noſtris, alterum vero, qui rebus urbanis Burggravius præſit, ex Senatorio civitatis illius Ordine, per illos deligendo, per Nos autem confirmando, ad exemplum Civitatis Gedanenſis, conſtituemus, qui tamen Nobis, Regi Poloniæ, Magno Ducatui Litvaniæ, ſpeciali iureiurando obſtricti ſint.

ANNO 1561.

Sequentes vero Civitates, & Arces, Præſidatus, Præfecturæ, Tractus, pro Nobis ceſſerunt, tam videlicet illæ, quæ adhuc in poteſtate Ordinis permanſerunt, ut ſunt arces Kircholmia, Aſcherad, Duneburg, ad ripas Dunæ ſitæ, Roſiten, Lutzen, Trikaten, Ermis, Helmet, Karkus, Weiſeſten, cum tota Jervia, Arx, & Civitas nova Parnovia, Sahra, Rugia, Burtneck, & Arx, & Civitas Wolmaria, Wendena, Wolfard, Arries, Segewalt, Schuien, Jurgeburg, Nithow, Lemborch, Rodderppeus, Neumole. Dein & illæ, quæ iam in poteſtatem hoſtis pervenerunt, & armis noſtris recuperandæ ſunt, videlicet Ducatus Eſthonia, Epiſcopatus Derbatenſis, quantum in eo ſua Illuſtritas intereſſe habet, cum omnibus illarum Nobilibus, Vaſallis, Curiis, fundis, & univerſis bonis ad eas ſpectantibus, de quibus omnibus, certis perſonis, quæ adhuc ex Ordine Theutonico reſtant, nec non Conſiliariis, & aliis honeſtis Viris de Republica Livonienſi bene meritis, pro iudicio, & arbitrio noſtro, ſervato delectu, adhibitaque in perſonis proportione Geometrica, concedemus, providebimusque. Munitionibus tamen interim omnibus in noſtra, & Succeſſorum noſtrorum poteſtate reſervatis.

De perſona tamen Illuſtriſſimi Domini Magiſtri ſecus ſtatuimus, tandem de ea, quæ in Nos ſingulari fide, & obſervantia ſemper propendit, præ ceterisque Regni noſtri ſe obſervantiſſimam præbuit. Ideo parem gratiam, & benevolentiam noſtram illi referre volentes, dignum exiſtimavimus, cui Locum tenentiae titulum ac prærogativam in Arce, & Civitate Rigenſi concederemus, prout præſentibus concedimus, ut in ea reſideat, ius, & iuſtitiam cum aliis Officialibus noſtris adminiſtret, quam ad rem certum

Anno 1561.

stipendium annuum illi suo tempore concedemus, assignabimusque.

Praeterea inter caetera, & hoc inter Nos, & Illustritatem suam convenit, ut permutatione Episcopatus Curoniensis, pro Sonneburga arce, & curiis Leal, & Habzel Illustrissimus Holsatiæ Dux Magnus contentetur, quam ad rem nostram illi recipimus operam, ut cum reliqua Curonia, Episcopatu quoque Curoniensi Illustritas eius potiatur.

Neve cum limitum indiscussorum vicinis Illustritas eius controversiam aut difficultatem habeat, pro Regia nostra authoritate curabimus, ut primo quoque tempore fines ad præscriptum pactorum Potzuolensium, & posteriorum Vilnensium regantur, & certi constituantur in tota illa vicinia limites; interea vero neutra pars alteri damnum inferat, aut litem, & difficultatem moveat.

Cumque tractus Dunæ sursum atque deorsum limites inter Nos, & Illustritatem eius constituat, æquitatis ratio postulat, ut medietate fluvii in piscando, & aliis commoditatibus eius Illustritas perpetuo gaudeat, quæque Insulae, sive mediamnes alteri partes viciniores sunt, apud eandem partem maneant.

Et cum hoc sexennali bello, suæ Illustritatis, quam etiam Nobilitatis Curoniensis, præcipue vero eorum Districtuum, qui penes Nos manebunt, vires exhaustæ sint, relaxatam Illustritatem suam, & Nobilitatem ab oneribus huius belli, aut saltem, ut hoc præstent, aut nitantur, quæ commode pro modulo suo possunt, volumus. Alio autem tempore eadem sit ratio, quæ Illustritatis Domini Ducis Prussiae.

Neve etiam a Gedanensibus, & Rigensibus ob æs alienum contractum sua Illustritas molestetur, Regia nostra intercessione studebimus, ut aut in gratiam nostram sua Illustritas pecunia liberetur, aut non prius, quam commode solvi possit, repetatur. Quemadmodum, & Wendensibus, Wolmariensibus, Pernoviensibus, ex mera nostra gratia, & beneficentia Regia, in solvendis eorum debitis aliquid opis, per subministrationem rei frumentariæ, & alterius generis commeatus adferemus.

Monetæ etiam cudendæ facultatem Illustri Domino Magistro concedimus, ad pondus, & valorem Litvanicæ, & ut eius promiscuus, & indifferens usus sit, tam in Litvania, quam in Livonia, volumus attamen, ut ex una parte nostra effigies, vel insignia Regni, & Magni Ducatus Litvaniæ, in altera Illustritatis eius exprimantur.

Si quid porro Illustritati suæ vendendum, impignorandum, permutandumve fuerit, super hoc Illustritati eius libertatem, facultatemque concedimus, ita tamen, ut ad Nos, & Serenissimos Successores nostros de eo primo loco referatur, Nobisque optio detur, si talem oppignorationem ipsi acceptare voluerimus: sin minus, tum Illustritati eius liceat, cui volet.

Anno 1561.

Dabimus etiam operam, quando Ducatus Esthoniæ cum Civitate Revaliensi, vel transactione aliqua iusta, & nomini nostro honorifica, vel per belli rationes recuperatur, ut Illustritati suæ æqua portio, vel in bonis, vel pecunia concedatur; sumptibus belli, si hoc nomine contra Serenissimum Sveciae Regem insumendi erunt, ante omnia Nobis refusis.

Tormenta item bellica, quae Nobis ad præsens in cessione Arcium, & Civitatum relinquuntur, bello confecto, pro ratione quantitatis, qualitatisve, a Nobis restituantur.

Judæis vero nulla per totam Livoniam commercia, vectigalia, teloniave ullo unquam tempore concedemus.

Curabimus etiam, ut interea temporis, dum a Magno Ducatu nostro Litvaniæ absumus, & negotium subiectionis in Polonia ex parte Regni tractamus, Livonia necessariis copiis militaribus, tam ad præsidia castrorum, & civitatum, qui id a Nobis postulaverint, quibusve id necesse fuerit, quam ad arcendam subitaneam incursionem hostilem, in futurum eventum instruatur, & firmetur.

Hæc omnia, & singula Nos prædicto Principi aliorumque Ordinum, ac Civitatum Nuntiis sacrosancte, & religiose servaturos, Nos iureiurando spopondimus. Ipse autem Princeps pro se, & suis subditis, cæterorumque Ordinum, utpote universae Nobilitatis, & Civitatum Nuntii, vicissim fidem suam sacrosancte præstito solenni iureiurando obstrinxerunt, sicut & præsentibus obstringunt, quod ab hoc tempore, & inposterum, in ea fide, voluntate, & obsequentia, quam Nobis semel detulerunt, constanter permansuri, & firmiter perseveraturi sint, tanquam fidelem vasallum, et subditos decet Imperio, et Potestati nostrae subiectos. Nos vero, pari ratione Principem ipsum benevolentia, et favoribus, subditos vero illius, et nostros clementia, et benignitate nostra Rgia, prosecuturos, ornaturos, et aucturos, Nos recipimus, et praesentibus, interventu iurisiurandi nostri Regii recipimus, harum testimonio literarum, quibus in fidem Sigillum nostrum praesentibus

Anno 1561.

est subappensum. Datum Vilnae XXVIII. Mensis Novembris, Anno Domini MDLXI. Regni vero nostri XXXII.

CXXXIX.

1561. *Privilegia Nobilitati a* SIGISMUNDO AUGUSTO *Rege, circa Subiectionem universæ Livoniæ indulta.* Datum Vilnæ, feria sexta post Festum S. Catharinæ An. 1561. *Extat in Archivo Cancel. Regni.* Lib. 169. sub Lit. S. P. Num. 170. fol. 117.

SIGISMUNDUS AUGUSTUS, DEI Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitae, Livoniaeque &c. Dominus, et Hæres. Notum facimus per præsentes Literas, quorum interest, aut in posterum quoquomodo intererit, universis. Cum Livonia Provincia gravi ac diuturno Moschico bello, multisque cladibus afflicta, vastata, atque magna ex parte in potestatem hostium redacta esset: cumque et propter multarum Civitatum, Arciumque, et propugnaculorum amissionem, et ob maximam in omnes partes depopulationem vastitatemque, ferro atque igni in ea allatam, et propter quotidianas incursiones, magnumque hostis ad eius reliquias occupandas apparatum, ad eam angustiam, ac difficultatem Ordines illius redacti essent, ut nequaquam opibus, viribusque propriis statum suum defendere, atque se a servitute, crudelitateque hostili tueri, ac vindicare possent.

Illustrissimus, ac Reverendissimus Dominus GVILHELMUS, Archiepiscopus Rigensis, Marchio Brandeburgensis, Stetiniæ, Pomeraniae, Cassuborum, et Vandalorum Dux, Rugiae Princeps, Burggravius Norinbergensis, ac Illustrissimus Dominus GOTHARDUS KETLERUS Equestris Ordinis Theutonici in Livonia Magister, Statusque, & Ordines Livoniarum universi, & Civitatum Nuntii, dum & omnia domestica praesidia sua convulsa, & se ab aliorum præsidiis destitutos animadverterent, magnam autem spem in nostro ditionum nostrarum auxilio deponerent, matura deliberatione habita, publicoque & concordi omnium consensu, se Provinciamque suam in fidem, & potestatem nostram tradiderunt, ac in perpetuum ditionibus, dominiisque nostris, ad instar Terrarum Prussiæ adiunxerunt, & incorporarunt.

Itaque Nos, & fœderibus, & vicinitate coniunctæ Nobis Provinciæ periculo, clade, vastitate, servitute permoti, & pro Christiani Principis Officio pertinere ad fidem nostram intelligentes, ut homines, Provinciamque Christiani nominis a cæde, populatione, servitute barbari ac crudelis hostis prohibeamus, eosdem in fidem, & ditionem nostram accepimus. Qua quidem fide, ac necessitate, in iure, libertate, fortunis, omnibusque commodis cæterorum subditorum, ac dominiorum nostrorum conservandis, & tuendis obstrictos esse, Nos devincimus, & obstringimus.

Anno 1561.

Cum autem inter reliquos Status eiusdem Provinciæ Livoniæ, qui ad profitendam, & recognoscendam subiectionem suam apud Nos comparuerunt, universus Equestris Ordo totius illius Provinciæ, nempe ipsa Nobilitas, indigenæ, tam ultra citraque Dunam habitantes, per certos Nuntios, & Plenipotentes suos, videlicet Nobiles, Reimpertum Gilzemium Juris Doctorem, Gregorium Francken, Fabianum a Borch, Henricum, & Joannem de Medem, cum sufficienti plenipotentiæ suæ mandato, Sigillis multorum Nobilium ex tota Provincia Livoniæ consignato, apud Nos comparuissent, Nosque suo ac totius Nobilitatis Livonicæ nomine, de confirmatione iurium, libertatum, privilegiorum, & immunitatum suarum, humiliter atque suppliciter compellassent; obtulerunt Nobis in scriptis certa capita, seu articulos, quos a Nobis in omnibus eorum punctis, clausulis, & conditionibus confirmari, approbari, & ratificari, debita cum instanstia supplicaverunt; quorum quidem capitum seu articulorum tenor de verbo ad verbum sequitur, & est talis:

I. Primum, & ante omnia Sacræ Maiestati Vestræ, Domino nostro Clementissimo, & tum libertatis nostræ vindici, tum et liberatori, in quo omnem spem, et fiduciam liberationis nostræ concepimus, debita, qua par est, humilitate nostro, et totius Nobilitatis Livoniæ nomine supplicamus, ut Sacrosancta Nobis, et inviolabilis maneat Religio, quam iuxta Evangelica, Apostolicaque scripta purioris Ecclesiae, Nicænæ Synodi, Augustanamque Confessionem, hactenus servavimus, neve unquam ullis, sive Ecclesiasticorum, sive Sæcularium, præscriptis, censuris, et adinventionibus gravemur, turbemurque quovis modo; quod si præter spem acciderit, Nos tamen iuxta Sacrosanctae Scripturæ normam, qua præcipitur plus Deo, quam hominibus obtemperandum esse, nostram retineamus Religionem, consvetasque ceremonias, neque Nos in ulla ratione ab hac avel-

Anno 1561.

avelli ſinamus. Si vero errores, quorum malus ille Dæmon author eſt, in illa ſuboriri continget, ut hiſce dirimendis, tollendisque Evangelici, Apoſtolicique Doctores purioris Eccleſiæ Auguſtanæ Confeſſionis adhibeantur.

II. Proximum eſt, ut Eccleſiæ conſerventur, collapſæ reſtituantur, & quæ Miniſtris puri Evangelii Doctoribus, ſive Concionatoribus, & iſtorum honeſta ſuſtentatione, non proviſæ, ut hiſce ex liberalitate Sacræ Regiæ Maieſtatis provideatur; & ſi quis cenſus, fundiq; ademti, vel ſuppreſſi fuerint,ut illi vel reſtituantur, vel aequivalente pretio compenſentur.

III. Ne pauperes negligantur, illorum enim iuxta atque Religionis rationem habendam eſſe cenſemus. Cum Nobis porro conſtet, quanta ſit calamitas pauperum, qui hac bellorum clade ex divitibus pauperes facti ſunt, ſuppliciter petimus, ut collapſa Hoſpitalia, bonaque illis olim conſecrata reſtituantur, & in quibus ante locis antiquitus erecta nulla fuerint, ut erigantur, & tam a Sacra Regia Veſtra Maieſtate, quam a Principe noſtro, pro Regia munificentia, & liberalitate dotentur. Quo facto Chriſtus, qui hæc in ſe collata reputabit, Veſtræ Regiæ Maieſtati Regnorum, Ditionumque ſuarum feliciorem, ſplendidioremq; faciet gubernationem. Ac cum hoc bello (proh dolor!) afflictiſſimæ, maritis, parentibusque cæſis, multæ viduæ, orbae parentibus virgines, in eam egeſtatem redactae ſint, ut, quo vitam agerent, vix habeant, obnixe oramus, ut inprimis de Collegiis cœlibum virginum ita conſtituatur, ut afflictiſſimae, & miſerrimae viduae, virginesque, maritis, parentibusque orbatae in haec recipiantur, neceſſarioque victu, amictuque proſpiciantur, donec vel cœlibem optent vitam, vel ſanctum petant matrimonium. Neque enim in in hoc vel cœlibum virginum, quarum numerus non ita magnus eſt, vel Praefectorum earundem privatum commodum, ſed commune potius bonum ſpectandum eſt. Utque idem cum Cœnobiis Monachorum, ſi illa Sacrae Regiae Maieſtati Veſtrae aliquando ex manibus hoſtium reſtituta fuerint, conſtituatur, propter miſeros exanimatos ſenes, & pupillos parentibus orbos, paternisque bonis deſtitutos, qui in iisdem ali, educari, & humanioribus literis erudiri poterunt, cum maximo Reipublicae commodo. Ita enim ex Cœnobiis praefatis vetus Collegiorum forma reſtituetur, ex quibus honorifica Eccleſiae, et Reipublicae organa, quandocunque neceſſarium fuerit, depromi poterunt.

Anno 1561.

IV. Cum nihil Reſpublicas magis quaſſare, atque concutere ſoleat, quam legum, conſvetudinis atque morum mutatio; Sacra Regia Maieſtas Veſtra bene conſtitutas Reſpublicas hac ratione non modo ſervandas, ſed collapſas reſtituendas, prudentiſſimo, atque vere divino conſilio cenſuit, quod per Illuſtriſſimum, atque Magnificum Principem, ac Dominum Nicolaum Radziwiłł, in Ołyka, & Nieświeź Ducem, Palatinum Vilnenſem, Dominum noſtrum Clementiſſimum, Principibus, Nobilibus, Civitatibus, atque Statibus Livoniæ, ſub ipſius Sacræ Regiæ Maieſtatis plenæ poteſtatis, Mandatique propoſito ſcripto promiſerit, Nobis non ſolum Germanicum Magiſtratum, ſed & Jura Germanorum propria, atque conſveta conceſſuram, permiſſuram, atque confirmaturam ſe eſſe, quod & ad præſentis ſtatus conſervationem, & collapſi erectionem, reſtitutionemque facit plurimum. Ut autem certum, atq; commune aliquod Provinciale Jus, quo omnes Provinciales teneantur, ex conſvetudinibus, Privilegiis, latisque Sententiis, Authoritate Veſtræ Sacræ Regiæ Maieſtatis conſtituatur, etiam atque etiam oramus, ut ad eam rem certi homines, in Juriſprudentia verſati, ex authoritate Maieſtatis Veſtræ deſignentur, qui talem Formulam Juris Provincialis concipiant, componant, & communibus Reipublicæ Livoniæ Ordinibus conſentientibus ad recognoſcendum, confirmandum, & promulgandum Veſtræ Sacræ Regiæ Maieſtati offerant.

V. Ut ſolis indigenis, & bene poſſeſſionatis Dignitates, Officia, & Capitaneatus, ad inſtar Terrarum Pruſſiæ, conferre dignetur, prout Nobis Regiæ Maieſtatis nomine promiſſum eſt, atque præſcribantur Nobis Dignitates, Officia, & Capitaneatus, & quando, & quibus quisq; praeficietur.

VI. Quamvis inficias ire non poſſumus, Appellationis remedium ad Tribunal Regium ſuperioritatem Sacræ Regiæ Maieſtatis maxime reſpicere, neque noſtri inſtituti ſit illam attenuare velle: Tamen putamus, Sacram Regiam Maieſtatem propter commodum, & profectum Provincialium aliam viam, & eam quidem compendioſiorem, & conſenſus communis arbitrio, & Veſtræ Regiæ Maieſtatis approbatione, invenire, conſtituereque poſſe, ne vel propter itinerum difficultatem, locique intercapedinem maximam, vel propter miſerorum inopiam, plures cauſas in iudicia delatas deferri, & divitibus

Anno 1561.

tibus improbis, malevolisque hominibus inſolentiae materiam praeberi contingat; conſultum itaque nobis videtur, ut Sacra Regia Maieſtas Veſtra in Civitate Rigenſi, tanquam totius Provinciae Metropoli, certos Judices, ſeu Senatores ſuos conſtituat, idque ex indigenis per noſtrum Equeſtrem Ordinem delectos, per Maieſtatem vero Veſtram confirmandos, qui ſemel, biſve in anno Rigam ſtatis temporibus una conveniant, & cauſas appellationum,ex Authoritate Maieſtatis Veſtrae decidant: ab illo vero Senatus Maieſtatis Veſtrae iudicio in cauſis gravibus, et maximi momenti, ad Tribunal Maieſtatis Veſtrae non minus ex Archidiœceſi, quam ex Maieſtatis Veſtrae, & Illuſtriſſimi Domini Magiſtri ditionibus, hoc eſt, ex tota Provincia, ad Maieſtatem Veſtram, tanquam ad ſupremum, et haereditarium Dominum noſtrum appelletur; Ita tamen, ut temerariae, & frivolae appellationes praecidantur, ſtatuatur expreſſa pœna in temerarie appellantes, & extrahentes litem ſine iuſta, legitima, & probabili ratione, & ut taliter delinquentes condemnentur in decimam partem cauſae, cuius dimidia pars fiſco Maieſtatis Veſtrae, altera dimidia pars apellato dependatur.

VII. Cum hoc proprium Regium decus ſit, atque ipſa Maieſtas, quae neminem vel minima laeſione offendere, unicuique, quod ſuum eſt, tribuere, quod uniuscuiuſque eſt, ex amplitudine munificentiae ſuae adaugere conſvevit, liberaliſſime Veſtrae Sacrae Regiae Maieſtatis nomine promiſſum eſt nobis omnibus, atque ſingulis, de quorum nomine miſſi ſumus, quod nobis atque ipſis beneficiorum, feudorum, a Principibus, & praedeceſſoribus ſuis acceptorum Diplomata, conſignatas literas, poſſeſſiones, conſvetudines, privilegia, ac libertates, & quaecunque longiſſimo temporum uſu acquiſiviſſent, obtinuiſſentque, inviolabiliter ſervari, & confirmari, ſed ſi quae maiora ipſis omnibus, atque ſingulis ex uſu eſſe poſſent, quod ea quoque ex Regia liberalitate de novo concedi deberent. Quam Regiam facilitatem, clementiam, & benignitatem ut obſervanti pectore animorum noſtrorum proſequimur, ita eam fortunis noſtris omnibus, vita, ſaluteque ipſa demereri, ſedulo parati erimus. Proinde petimus, qua decet humillima obſervantia, ut non modo, quæ antea dicta ſunt, præſtentur Nobis; verum cum plures ſint in Livonia, qui cum conſangvineis ſuis, atque aliis familiis, ius ſimultaneæ, ſive coniunctæ manus contrahendi facultatem olim nacti ſunt, ut hoc ipſum Privilegium a Veſtra Sacra Regia Maieſtate cæteris quoque omnibus, videlicet univerſæ Nobilitati, æque illis, qui ſub dominio Domini Magiſtri, cæterorumque Principum manſuri, ac illis, qui Sacræ Regiæ Maieſtati Veſtræ immediate ſubditi futuri ſunt, noſtrisq; perſonis ex liberali favore, pro Regio Veſtro ſplendore, atque amplitudine, gratioſiſſime concedatur in omnibus eorum bonis feudalibus, quæ modo obtinent, quæ in futurum quovis modo, ſive ſpeciali gratia, ſive contractu licito, obtinere poterunt, non modo cum conſangvineis, affinibus, ſed aliis quoque exteris familiis, atque ſociis tale ius ſimultaneæ, ſive coniunctæ manus coire, atque contrahere; hoc eſt, ut habeamus liberam, & omnimodam poteſtatem de bonis noſtris diſponendi, dandi, donandi, vendendi, alienandi, & in uſus bene placitos, non requiſito Maieſtatis Veſtrae conſenſu, & alterius cuiusvis Superioris convertendi.

Anno 1561.

VIII. Si forte in hac belli calamitate, depraedatione, igneve, vel alio caſu cuiusque Diplomata, Monumenta privilegiorum, libertatum, aliarumque conceſſionum, atque obligationum amiſſa, abſumpta, perditaque eſſent, ut illa a Sacra Regia Maieſtate novis Diplomatis non modo innoventur, ſi de bonorum haereditatione tranquilla, atque continua poſſeſſione conſtiterit; verum ut etiam obligatoriarum literarum, quae hoc tumultu bellico perditae ſint, fructu ii non careant, qui duorum, vel trium teſtium authoritate obfirmare poſſint, tales literas penes ipſos fuiſſe, & ex adverſo de ſoluto, numerato, vel ſatisfacto per alia literarum argumenta nil conſtet.

IX. Ut Sacra ipſius Reg. Maieſt. Nobiles, atque Proceres Livoniae omnium bonorum, dignitatum, iurium, libertatum, atque praerogativarum, quibus hactenus tam Eccleſiaſtici, quam Saeculares, Barones, atque Nobiles Domini Regni Polonici utuntur, & fruuntur, iuxta formam, atque modum, quibus Pruteni ſub Sacra ipſius Regia Maieſtate poſiti ab ipſa obtinuerunt, participes facere dignetur.

X. Ut nobis libertatem gratiae (ut vulgo appellant) pro Regia benignitate concedat, quemadmodum in ſucceſſione feudorum ſubditi Ducatus Eſthoniae, Harriæ, Wironiae, ac Diœceſis Rigenſis, olim a Regibus Danorum ſingulari beneficio uſque in hunc diem obtinuerunt, ut eodem modo Nos eiusdem Privilegii fructum, ex Veſtrae Regiae Maieſtatis ampliore, auguſtioreque munificentia capeſſere, atque cum perpetua Auguſti Nominis celebratione poſteris noſtris relinquere poſſimus; hoc eſt, ut habeamus poteſtatem ſuc

Anno 1561.

ſuccedendi, non modo in deſcendenti, ſed etiam in collaterali linea utriusque ſexus; ita tamen, ut præferatur maſculinus, & fœmellæ pro modo facultatum dotentur; maſculis vero non exiſtentibus fœmellæ in omnibus ſuccedant, ſalvo tamen Maieſtatis Regiæ iure fiſci, ſeu iure caduco.

XI. Cum Nos Sac. Regiæ Maieſtati Veſtræ, illiusque Regno, Magno Ducatui Litvaniæ, ac ditionibus, inevitabili neceſſitate in hiſce noſtris anguſtiis, quibus propter barbari hoſtis inſolentiam ad extremum cum Principe noſtro redacti, & ab Imperio Romano deſerti, nos, vitamque noſtram, parentes, uxores, & liberos, tueri non poſſumus, ſed medius fidius in hoſtis crudeliſſimi poteſtatem venire oportuerit, priusquam ab Imperio defenderemur, in ſubiectione conſenſerimus; Sacra ipſius Regia Maieſtas efficiat, quemadmodum cautum eſt, ut propter hanc Principis noſtri deditionem, nosque ſubditos, apud Invictiſſ. Imperatorem, Electores, Principes, ac Status Rom. Imperii, tueatur honorem, ſubſtantiamque noſtram, ne cenſura Imperii publica, aliave infami nota vexemur, damnove afficiamur, quin potius indemnes conſervemur.

XII. Vt nos in poſterum a Sacra Regia Maieſtate non ſolum contra Moſchum, ſed quoscunque hoſtes noſtros, coniunctis Regni Poloniæ, omniumque ditionum ſuarum viribus, de facto defendamur, hoſtem in propriis ditionibus integra belli mole quamprimum adoriamur, ne vel hoſtilibus, vel ſociis armis, ſociorum terris graviora maioraque damna inferantur: melius etenim eſt ex hoſtium ſangvine æſtuare, quam noſtri ſociorumque deprædatione perditioneque ſaginari.

XIII. Vt nemo in ſuis graniciebus, atque conſtitutis limitibus prædiorum ſuorum, qui ex certis monumentis liquent, perturbetur, ſed in poſſeſſione illorum a Sacra eius Regia Maieſtate tueatur. Si vero qui limites temporum vetuſtate corrupti, amiſſive eſſent, ut illi ſive per delegatos, ſive per arbitros, prout æquitatis poſtulaverit ratio, innoventur, reſtituanturque. Vbi vero in terris Livoniæ diſperſi inter ſe Nobilium, item ruſticorum, agri habentur, & ut Germanice appellantur, *Strewlande und Hakenlande*, iſti ſecundum conſvetam menſuram unicuique integri, absque ulla diminutione, læſioneve permittantur, ut ſcilicet iuxta veterem præſcriptam formam quilibet uncus aut manſus agri, quem vulgo Haken nominamus, ſexaginta ſex Funes, ſive, ut dicitur, Baſtas, quarum Baſtarum quaelibet ſexaginta ſex Faden contineat. Quae vero ex vaſtis nemoribus, multo longoque ſudore acquiſita, primi occupantis, iuxta iuris communis ordinationem, manebunt, niſi prior occupans illa deinceps pro derelicto habuiſſet, ac alius ea abunde poſſediſſet, legitimeque præſcripſiſſet, ut is quoque in tali poſſeſſione retineatur, tueaturque.

XIV. Vt Nobilibus Livoniae integrum atque liberum ſit, per Regnum Poloniae, Magnum Ducatum Litvaniae, aliasque ſuae Regiae Maieſtatis ditiones, Regalibus viis, & ubicunque ipſis negotium fuerit, absque ulla remoratione telonii, aliarumve datiarum impoſitione, vel requiſitione, libere ire, atque tranſire, mercatoribus exceptis, idque tam terra, quam mari, cæterisque fluminibus, cum omni immunitate permittatur. Et ſi aliquem iſtorum in præfato Regno, Magnoque Ducatu Litvaniae, aliisque ditionibus quidquam deponere contingat, ut idem ſine ulla moleſtia, ulloque telonii & quarumvis aliarum datiarum gravamine, inde revocari, & reduci, quandocunque viſum fuerit, integrum, liberumq; maneat.

XV. Vt confecto hoc bello in Livonia, veteres regales, & communes ſtratæ reſtituantur in priſtinum ſtatum, ſerventurque, reliquæ vero ab uſu communi alienæ præcludantur, propter varia incommoda, quæ ultro citroq; dominis vicinis, eorumq; ſubditis inde ſuboriri poſſunt.

XVI. Ab hoſtibus pro defenſione communis patriæ capti, & poſtliminii iure, & redemptionis beneficio per Veſtram Sacram Regiam Maieſtatem fruantur, atque gaudeant, ut, etſi ſervitutis calamitate mortui cenſeantur, tamen ſpe recuperandæ libertatis vivere videantur.

XVII. Quamvis maior pars Nobilitatis per hoſtem partim bonis ſuis Feudalibus ſpoliata, partim diuturnitate belli fortunis exhauſta, ut uxorum, atque liberorum ſuſtentationis plerisque plane nihil, aliis vel minimum ſuperſit; tamen illos ſingularis erga Sacram Veſtram Regiam Maieſtatem obſervantia, item fortunarum, libertatum, dignitatis, vitæ etiam, atque ſalutis propriæ reſpectus eo impellunt, (quæ ipſis partim beneficio Veſtrae Sacrae Regiae Maieſtatis hactenus utcunque ſervata ſunt, partim Dei beneficio ſervata, ac reſtituta iri ſperant) ut non modo ipſam omni honore venerentur, ſed vita atque ſalute ipſa illud libenter conteſtabuntur. Et cum plurimi noſtrorum nihil reliquum habeamus præter vitam hanc, parati ſumus quoquo tempore apud Sacram Regiam Maieſtatem Veſtram exponere: reliqui vero, etiamſi & ipſi belli quinquennalibus ſumptibus exeſi; tamen ſe illi offerunt, & Nos

Anno 1561.

una cum eis offerimus ad omnia, quae poſſibilia eſſe poterunt, ſperamusque, Veſtram Sacram Regiam Maieſtatem, ſi ad expeditionem bellicam eo, quo conſveveramus, equitatu propter exhauſtas vires prodire non poterimus, illud non tam ulli neglectui, aut protervitati, ſed impoſſibilitati, imputaturam eſſe. Poſtulamus itaque, ut unusquisque ſecundum reſtantes facultates bellicam expeditionem Sacræ Regiæ Maieſtati Veſtrae ſerviat, non autem ſecundum eas, quas ante, rebus integris ſtantibus, obtinuit, & ut eodem plane modo, ſi qui extra numerum ſui debiti ac ſoliti equitatus ac ſervitii, in honorem atque commodum Sacrae Regiae Maieſtatis Veſtrae, plures equites atque milites educere poſſent ac vellent, ſtipendia conferantur, quemadmodum cæteris Sacrae Veſtrae Regiae Maieſtatis, Regni, & Magni Ducatus Litvaniae, incolis numerari, & conferri conſveverunt, utque id tam in praeſenti, quam futuris belli temporibus perpetuo ſervetur.

XVIII. Cum digna vox Maieſtate Regnantis ſit, fateri, Imperium ſubiectum eſſe legibus, ne deinceps ullus Princeps, ullus Magiſtratus, ſive ſuperior, ſive inferior, vel quivis alius, extra cognitionem cauſae, Nobiles, vaſallos, vel quosvis alios, poſſeſſionibus temere exuat, deſtituat, ſpolietve; ſed ſi quid iuris in alium habere quisquam putarit, hoc ipſum coram iudicio ordinario Senatorum Maieſtatis Veſtrae Regiae, vel Provinciali conventu experiatur. Non enim æquum eſt, ut in propria cauſa quis ipſe ſit iudex. Sicut enim ius oritur ex facto, ita de uniuscuiusque facto, aut culpa non niſi mediante iure, lege, & ſanctione, per iudicem decidi debet. Nemo itaque in poſterum cauſa indicta, non convictus, neque legitimo iuris proceſſu damnatus, fortunis aut facultatibus ſuis exuatur, quemadmodum antea exuti ſunt nonnulli honeſti, & in ſuos Principes & Magiſtratus obedientes, fideles & officioſi cives. Et ut in tali facto liceat oppreſſo ad Tribunal Sacrae Regiae Maieſtatis Veſtrae Regium, extraordinarie, coram Notario, inſtrumento gravaminis, & de ſalvo conductu ad cognitionem cauſae Sacrae Regiae Maieſtatis Veſtræ ſupplicare.

XIX. Vt nullus, cuiuscunque eminentiae aut conditionis exiſtat, perſonis, caſtris, domibus, aut poſſeſſionibus alicuius, ullam violentiam inferre, incurſiones facere, in publicis ſtratis inſidias ponere, præſumat. Qui autem ſuper his convictus, ut iuxta leges capitis pœna plectatur. Simili modo hi, qui honeſtas matronas, viduas, virginesque raperent, vel per vim ſtuprarent, comprimerentve, cum alias ipſis omnis debeatur honos, atque reverentia, ac merito, ut eodem capitis ſupplicio puniantur.

XX. Cum etiam mercatores, præſertim peregrini ſive exotici homines, in Nobilitatis ac Civitatum iniuriam, pelles, frumenta, lupulum, & alia mercium genera, in villis, ac pagis clam, & publice coëmere, negotiationesque illicitas exercere ſoleant, ut illud Veſtræ Sacræ Regiæ Maieſtatis authoritate caveatur, prohibeaturque, ne id de cætero fiat. Vt autem ratio Dominorum, Nobilitatisque habeatur cum pellibus ferarum, & beſtiolarum, Sacra Regia Maieſtas Veſtra providebit.

XXI. Quemadmodum antiquitus omnibus Livoniæ Proceribus, Nobilibus, Equitibus, Vaſallisque libera in univerſum hucusque ferarum luſtra atque meatus fuerunt, ipſaque venatio liberrima, ita ſylvarum, nemorum, paſcuorum, pratorum, actuumque, liberrimum habuerunt uſumfructum, quod ex feris, beſtiolisque ſylveſtribus pelles, quas vulgo Wildwerck nominant, ex nemoribus, ſylvisque omnium lignorum uſum, qualemcunque meliore fructu habere, obtinereque potuerunt, quod Waldtwerck dicimus, in omnibus ſpeciebus eiusdem, in cinerem ſive liquoris picei extractione, ſive aliis lignorum diverſis ſectionibus, is comparari unquam poterat: ita quoque mutua atque tranſitoria fiat, & eſt adhuc hodie ſervitus, qua ultro citroque alter in alterius fundo liberrima habet apum paſcua, & mellifluas arbores. Quemadmodum hæc omnia inveſtiturarum monumentis, longiſſima, præſcriptaque conſvetudine, adhuc hodie ab omnibus Nobilibus obtinentur, & ſervantur; ita quoque omnes Nobiles atque Proceres Livoniae hactenus habuerunt ius coquendae cereviſiæ, illiusque ad ſuas tabernas vendendi poteſtatem, absque ullius impedimento, vel datiarum vel aſſiſiariorum gravamine. Ne vero in poſterum callidis officiariorum adinventionibus, ne dicamus expilationibus, in talibus libertatibus quoquo modo graventur, petunt Nobiles, ac Proceres Livoniae, ut hæc ſpecialius privilegio Regio explicentur, ne omiſſa impræſentiarum, nocuiſſe olim, ſed quae expreſſa iam prodeſſe, & in futurum, & perpetuum profuiſſe videri poterunt; publica tamen contributione, & alio vectigali, communi conſenſu Ordinum, & univerſae Nobilitatis, ad Sacrae Regiae Maieſtatis Veſtrae, & Reipu-

Anno 1561.

blicae necessitatem pro tempore decernenda, semper excepta.

XXII. Ut rustici, qui vel per Principis concessionem in alicuius potestate fuerunt, ab aliis non capiantur, neque detineantur, sed ad eius, cuius intersit, postulationem exhibeantur, nisi certis Diplomatum argumentis, vivisque testibus edocere quis poterit, illos sibi a legitimis ipsorum Dominis concessos, atque translatos esse, manebunt in potestate eiusdem, in quem eum in modum concessi, translatique fuerunt, alias restituantur secundum receptum morem, & antiquam consvetudinem Livoniae.

XXIII. Ut hactenus Nobilium rustici ad sola Dominorum suorum opera fuerunt obstricti, ita petimus provideri, ne ad alia servitia in libertatis nostrae praeiudicium cogantur, sed ut antiqua consvetudo observetur.

XXIV. Ut fines terrarum diligenter observentur, ne praedones, & grassatores ingrediendo impune grassentur.

XXV. Ne lites, atque controversiæ Transactionibus iudicatæ, vel sopitæ in posterum resuscitentur, Suæque Sacræ Regiæ Maiestati, inclytisque Senatoribus molestiam inferant, ut in genere Transactiones, ac definitivæ Sententiæ omnes a Principibus Livoniæ dictæ, latæque per Sacram Regiam Maiestatem Vestram confirmentur.

XXVI. Cum sæpenumero in Livonia acciderit, quod nonnulli Nobiles a propriis rusticis clam occisi sint; ut vero in posterum a talibus flagitiis deterreantur, petunt Nobiles Livoniæ, ut de singulari gratia, merique Imperii Sacræ eius Regiæ Maiestatis potestate, suis Curiis capitalis, civilisque iudicii Privilegium, quemadmodum Nobiles Esthoniæ Ducatus olim a Regibus Danorum consecuti sunt, & in hunc usque diem obtinent, annectatur, concedaturque.

XXVII. Ultimo, cum ex monetæ inæqualitate hactenus varia, & inexplicabilia damna, atq; incommoda Livoniæ illata sint; petimus de illa etiam certum quid constitui, scilicet, ut ea excudatur inposterum moneta, quæ in gravi valore, & æstimatione par Polonicæ, & Litvanicæ existat, ut ultro, citroque Polonica, Litvanicaque moneta in Livonia, Livonica e converso in Polonia, & Magno Ducatu Litvaniæ currat.

Nos itaque SIGISMUNDUS AUGUSTUS Rex Poloniæ, & Magnus Dux Litvaniæ, præfatus &c. præinsertos Articulos XXVII. & humiles supplicationes universi Equestris Ordinis Nobilitatis Livonicæ, tanquam iustas, & legitimas, Authoritate nostra Regia, tanquam directus Dominus, cui merum, & mixtum Imperium in totam Provinciam vigore præsentis subiectionis Nobis professæ, competit, in omnibus earundem postulationum, & Articulorum clausulis, punctis, & conditionibus confirmandos, approbandos, & ratificandos esse duximus, prout confirmamus, approbamus, & ratificamus præsentibus hisce Literis nostris, decernentes eas abhinc, & in posterum robur debitæ, & perpetuæ firmitatis obtinere debere, utili tamen Dominio Illustrissimi Domini Magistri per hanc confirmationem nostram, in terris Illustritatis eius, nihil derogantes, harum testimonio Literarum, quibus in fidem præmissorum Sigillum nostrum præsentibus est subappensum. Dat. Vilnae, feria sexta post Festum Sanctæ Catharinæ, Anno Domini MDLXI. Regni vero nostri Anno XXXII.

Concordat cum vero suo Originali.

GODEFREDUS DABRITIUS
Notarius Publicus Regius mpp.

Juramentum Regis Poloniæ circa subiectionem præstitum.

EGO SIGISMUNDUS AUGUSTUS, Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæ, Livoniæque Dominus, & Hæres, iuro, spondeo, & promitto ad hæc Sancta DEI Evangelia, quod omnia Jura, Libertates, Privilegia, Immunitates Provinciæ Livoniæ, Ecclesiasticas, & Saeculares, Ecclesiis quoque, & spirituali earum statui, Archiepiscopo, Episcopis, Principibus, Magistris, Capitulis, Commendatoribus, Advocatis, Nobilibus, Vasallis, Civibus, incolis, & quibuslibet personis, cuiuscunque status, ac conditionis existentibus, per Imperatores Romanos, & alios quoscunque Reges, Duces, Principes, Ordinis Theutonici Magistros, & alios legitimos Magistratus illi Provinciæ, & Statibus concessas manutenebo, servabo, custodiam, & attendam in omnibus conditionibus, atque punctis. Omnia illicite ab eadem Provincia alienata, aut per hos belli tumultus Moschorum avulsa pro posse meo, & coniunctarum Provinciarum mearum ad proprietatem eiusdem Provinciæ, armis, sive pactionibus recuperabo, aggregabo; Terminos eiusdem Provinciæ non minuam, sed pro posse meo diminuta, & in hostium potestatem redacta recuperabo, defendam, & dilatabo. Sic me DEUS adiuvet, & hæc Sancta Evangelia

Juramentum Ordinum Livoniæ, SIGISMUNDO AUGUSTO Vilnæ per Legatos præstitum.

NOS Commendatores, Advocati, Nobiles, Vasalli, Cives, Civitatum Proconsules, Consules, nostro, & reliquorum nostrorum amandatorum nomine promittimus, & iuramus, quod exnunc, & deinceps fideles, & obedientes erimus Serenissimo Principi, & Domino, Domino SIGISMUNDO AUGUSTO Dei Gratia Regi Poloniae, &c. pleno titulo, & c. Domino, & Haeredi, eiusque Successoribus Regibus, ac Regno Poloniae, Magnis Ducibus, & Magno Ducatui Litvaniae; Suae Sacrae Maiestati Regiae, Regno, ac Ducatibus assistemus, nec non eius Successoribus contra quoslibet inimicos, quibuscum nullos tractatus, nulla fœdera, inducias, aut contractus faciemus, sine S. R. Maiestatis consensu, & approbatione; sed Nos in omnibus fideles, observantes, et obsequentes omni loco, & tempore praestabimus, consilium, & alterius generis mandata nobis credita ad Suae Sacrae Regiae Maiestatis damnum non revelabimus, sed fideliter exequemur, omnemque machinationem, quam practicari suboleverimus in praeiudicium Regiae Maiestatis, & Ducalis dignitatis custodiemus, praecavebimus, & pro posse nosto summa fide impediemus. Sic nos DEUS adiuvet, & Sacrosanctae Evangelicae veritatis professio, nec non Crux, Supplicium, ac Mors Domini nostri JESU Christi.

Juramentum Magistri Livoniæ.

EGO GOTHARDUS KETLERUS, Theutonici Ordinis Magister in Livonia iuro, quod ab hac hora, & deinceps fidelis ero, & obediens Serenissimo Principi, ac Domino, Domino SIGISMUNDO AUGUSTO, Dei Gratia Regi Poloniae, Magno Duci Litvaniae, Russiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniaeque Domino, & Haeredi, profectum illius libenter procurabo, in negotiis Regiis, & Ducalibus fideliter consulam, & secreta, quae mihi qualitercunque concredita, & communicata fuerint, in eorum detrimentum nemini pandam. Sic me Deus adiuvet, & Sacrosanctae Evangelicae veritatis professio, nec non Crux, & Supplicium Domini nostri JESU Christi.

Allegatio Archiepiscopi Rigensis, qua se a subiectione excusat.

Serenissime Rex, & Consobrine Clementissime!

CUm omni loco, & tempore pro eo, sane, ac debui, consilium, ac voluntatem Serenissimæ Maiestatis Vestræ excelso loco habuerim, eamque semper tanquam unicam mearum actionum normam libentissime sim secutus; nihil equidem acerbius mihi, iniustiusque foret, quam in quoquam sententiæ, & arbitrio Sacræ Regiæ Maiestatis Vestrae refragari. Caeterum quo minus mihi nunc quidem integrum sit, praecise acquiescere, & accommodare me saluberrimis monitis, & consilio Maiestatis Vestrae, consentiendo nimirum in conditionem subiectionis, Sacrae Regiae Maiestati, & unionis cum M. D. Litvaniae, quando scilicet Ordines Regni Poloniae in suam fidem, & tutelam recipere Livoniam recusaverint, hanc causam, & obstaculum esse, Sacra Regia Maiestas Vestra gratiosissime arbitretur, quod mihi caeterorum domi relictorum Ordinum, ac Statuum Archidiœcesis meae hac in parte plenaria potestas, & licentia deficiat, quibus inconsultis, aut non consentientibus, nihil quidquam propria authoritate in tantae rei magnitudine me iuris sumere, aut statuere posse, clementissime Maiestas Vestra excusatum habeat. Quare submisse, magnaque, qua possum, humilitate clementiam Maiestatis Vestrae imploro, dignetur eadem hac in re tantillum dilationis, & temporis pro gratia sua Regia aequi bonique ferre, donec ego propitia Divinitate ad meos reversus, statuam de hac subiectionis approbatione, unitis viribus, & suffragiis concordibus reliquorum Senatorum Equestris Ordinis, Civitatum, & subditorum meorum, id enim, ut primo statim die fiat, deque eo Sacra Maiestas Vestra per me certior fiat, nihil studii, & operae praetermittam. Quod si vero praeter spem, & expectationem Sacra Regia Maiestas Vestra precibus meis hac in parte nihil tribuendum existimaverit, ego quidem, quod attinet ad me, facile consilio, & monitis Sacrae Regiae Maiestatis Vestrae, ut Regi, ac Domino meo Clementissimo, ac Consobrino subiicio, in quem secundum Deum fiduciam totius reliquae salutis meae, dignitatis, vitae, & fortunarum anchoram defigo, & in eius tutelam, & protectionem me totum dedo, atque submitto; neque dubito, Sacram Regiam Maiestatem Vestram me adversus omnium hostium oppressionem, & violentiam suis armis, & viri-

ANNO 1561.

viribus defensuram, meam vero addictissimam voluntatem Sacra Regia Maiestas Vestra nunquam a se alienam fore certo sibi persvadeat. Vt autem consensus ad eundem modum a reliquis quoque Statibus, & subditis meis obtineatur, & impetretur, relinquo arbitrio Sacrae Regiae Maiestatis Vestrae, velitne eas partes certis Oratoribus suis ad Nos mittendis committere, an vero mihi, cuius operam, & studium, sibi singulare hoc nomine pollicebitur, id negotii demandare. Jam autem, quod ad me attinet, totum me, universamque salutem meam fidei, & clientelæ Serenissimae Maiestatis Vestrae humiliter commendo, atque committo, & rogo, ut me Clientem suum fidelem Gratia fovere, & Clementia sua Regia complecti, atque prosequi nunquam desinat. Ego pro immortalibus beneficiis immortalem, perpetuamque gratitudinem, omniaque studia, & obsequentissimam voluntatem Sacrae Regiae Maiestati Vestrae defero, & polliceor.

Juramentum Archiepiscopi Rigensis.

EGO GVILHELMUS Dei gratia Archiepiscopus Rigensis, Marchio Brandeburgensis &c. Juro, quod ab hac hora deinceps fideliter, & integerrima fide servaturus sum Serenissimo Principi Domino, ac Domino SIGISMUNDO AUGUSTO Regi Poloniæ, Magno Duci Litvaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæ, Livoniæque Domino, & Hæredi, Domino, & Consobrino meo Clementissimo, quæcunque hic Vilnæ, a me cum Sacra Regia Maiestate sua acta, facta, & transacta sunt, secundum Formulam Maiestati suæ Regiæ super hoc porrectam, sic me DEUS adiuvet, & Sanctum eius Evangelium.

CXL.

1561. SIGISMUNDI AUGUSTI *Regis Privilegium administrandi Ducatum Livoniæ, Duci Nicolao Radziwiłł Palatino Vilnensi.* Datum Vilnæ d. 28. Novembr. Anno 1561. *Ex Originali.*

SIGISMUNDUS AUGUSTUS DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniae, Russiae, Prussiae, Samogitiae, Livoniaeque &c. Dominus, & Hæres. Significamus præsentibus Literis nostris universis, & singulis, quorum interest. Quod cum hoc tempore recepta in fidem, & ditionem nostram Livonia, in Regnum nostrum Poloniae profectionem nostram adornaremus, ut Status, & Ordines Regni illius nostri, ad approbandam eiusmodi deditionem, & communem opem, ad salutem non minus ipsius Livoniae, quam huius Magni Ducatus Litvaniae contra communem, & hæreditarium hostem nostrum Moschum, expirantibus Fœderum Induciis adduceremus, sollicite, anxieque, prospicientes, ut omnia interim hic sub absentia nostra recte gerantur, belli quidem armorum, & defensionis rationes aliis Ducibus, & Capitaneis nostris, urbanas vero, civiles, ac adeo togatas res Illustri, & Magnifico Domino Nicolao Radziwiłł in Ołyka, Nieświez Duci, Palatino Vilnensi, M. D. Litvaniæ Supremo Mareschalco, & Archicancellario, Brzestensi, Caunensi, Borisoviensi, Szaulensique Capitaneo Generali, sincere nobis Dilecto, totius Provinciæ illius commisimus, prout præsentibus committimus, dantes, & concedentes illi sub hac absentia nostra ab hoc Magno Ducatu Litvaniæ plenam, integram, et solidam potestatem, omnia, & singula in ea, prout usus, & necessitas requirit, agendi, ordinandi, disponendi iuramenta fidelitatis, & obedientiae, a Civitatibus, a Tribubus, & Communitatibus, ac aliis Ordinibus, sive per se, sive per delegatas suas personas recipiendi, Judices, Burgrabios, Capitaneos, Vice-Capitaneos, & alios Officiales, & locum tenentes nostros pro iudicio, & arbitrio suo deligendi, & constituendi, eosque specialibus iuramentis de iuste iudicando, & recte, fideliterque munere quisque suo perfungendo, obligandi, Jura, Privilegia, Diplomata, & Concessiones antiquas ex authoritate nostra patentibus Literis suis perpetuo, Novas vero ad beneplacitum nostrum confirmandi, & pensiones annuas, seu feuda ad hæc ipsa officia, & aliis quibusvis personis itidem ad beneplacitum nostrum concedendi, Præfectos etiam militum, Arcium, & Civitatum præficiendi, Sacramento militari obstringendi, inauthorandi, & reciproca ratione removendi, & exauthorandi, Literas, & Diplomata super præmissis omnibus, & aliis, quæ emerserint, negotiis, conficiendi, cavendi, fidemque suam pro Nobis interponendi, & generaliter omnia, & singula faciendi, quæcunque res, usus, & necessitas illius Provinciae postulare quoquomodo videantur, promittentes verbo nostro Regio, omnia rata, & grata habere, firmiterque, & integre observare, quæcunque per eundem Illustrem Magnificum Dominum Palatinum nostrum Vilnensem acta, gesta, & Literis testata fuerint. In cuius rei evidentius testimonium præsentes plenipotentiae nostrae Literas manu nostra subscripsimus, & Sigilli nostri sub appressione communiri mandavimus. Datum Vilnae die 28. Mensis Novembr. Annno Domini 1561. Regni vero nostri 32.

CXLI.

1562. *Cautio nomine Maiestatis Regiæ Ordini Equestri Archidiœcesis Rigensis in subiectione data,* in Arce Rigensi 17. Mart. 1562. *Ex Archivo Nieśvisiensi.*

NICOLAUS RADZIWIŁŁ DEI gratia in Ołyka, & Nieświeź Dux, Palatinus Vilnensis, Magni Ducatus Litvaniæ Supremus Mareschalcus, & Cancellarius, Brzestensis, Caunensis, Borisoviensis, Szaulensisque Capitaneus generalis. Significamus praesentibus Literis nostris universis, et singulis, quorum interest. Quod cum nomine Sacræ, & Serenissimæ Maiestatis Poloniæ, Magni Ducis Litvaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitæ, Livoniæque Domini, & Heredis, legatione apud Status, & Ordines Livoniæ fungeremur, & de præstando homagio fidelitatis, nomine eiusdem Sacræ Regiæ Maiestatis, per reliquos Ordines ageremus, idque in universali omnium Ordinum præsentia, ad comitia generalia Provinciæ illius congregatorum, edictorum vero, & designatorum ex nomine, & authoritate eiusdem Sacræ Regiæ Maiestatis; Comparuit coram Nobis Equestris Ordo Statuum Archidiœcesis Rigensis, nobisque exhibuit in scriptis certa Capita postulationum suarum, iura, libertates, & immunitates eorum concernentia, quibus antiquitus usi sunt, atque gaudebant, & exposuerunt nobis, velle se summa animorum, ac voluntatum consensione fidem Sacræ Regiæ Maiestatis sequi, Imperio illius tanquam supremo & directo Dominio subiici, & homagium fidelitatis per iurisiurandi Sacramentum præstare, si illis de iisdem Articulis per Sacram Regiam Maiestatem confirmandis, conservandis, & manutenendis recipere, ac ideo ipsis ex authoritate Sacræ Regiæ Maiestatis iam & nunc confirmare, approbare, & ratificare vellemus, quorum quidem Articulorum tenor de verbo ad verbum sequitur, & est talis.

Primo, ut Archidiœceseos Rigensis Capitulum, Consiliarii, Equester Ordo, ac reliqui omnes subditi in puro ac salutifero verbo Dei, veraque, sincera Christiana Religione, secundum propheticam, & apostolicam doctrinam, confessionemque Augustanam retineantur, & conserventur.

ANNO 1562.

Tollantur omnes abusus atque scandala tum doctrinæ, tum vitæ, & vera Christiana reformatio permittatur, nullo impio Banno, vel Excommunicatione prægraventur, sed omnes Controversiae Religionis, Evangelicis & Propheticis Theologis, Prælatis & Doctoribus decidendae committantur.

Vt omnium Monialium & Cœnobiorum bona, & eorum Districtus conserventur, in quibus boni, & Christiani Prædicatores alantur, quo non solum Equestris Ordinis, & Nobilitatis, verum & honestorum Parentum, quorum opera ea fundata sunt, filiae, & cognatae ibidem in timore Dei educantur, & a senioribus virginibus, & piis matronis ad honestatem, & virtutem invitentur, ita tamen, ut ex iisdem permissum, ac liberum sit alicui, cum consensu Parentum, vel cognatorum nubere, & Matrimonium ex bonis hæreditariis contrahere. Similiter, ut Cœnobia Monachorum ad scholas Christianas conferantur, & ordinentur, ibidemque docti, ac pii viri alantur, ut iuventus Nobilitatis, aliorumque felicia ingenia in timore Dei, et bonis literis ad communem utilitatem instituatur, et educetur. Vt Capitulum, Consiliarii, et Nobilitas Archidiœcesis Rigensis penes Dominum suum, et Magistrum germanum in pristino præstito iuramento (directo tamen dominii iuramento Maiestatis Regiæ salvo) permaneant, et post obitum eiusdem in priori libera electione retineantur, ab eaque nullomodo avellantur, et ut Nobiles huius Provinciae ad dignitates Ecclesiasticas idonee administrandas prae aliis promoveantur, tum ad administrandas Arces, et Officia deputentur, et ordinentur. Vt universi ac singuli Archidiœcesis Rigensis spirituales et sæculares Status, nec non privati, in omnibus Privilegiis, Libertatibus, Dominiis usitatis, Consvetudinibus, Statutis, Judiciis, et iuribus, initis Pactis, Transactionibus, Diplomatis, Castris, Domibus, Prædiis, Curiis, et bonis omnibus, et subditis secundum antiquos terminos, et fines ipsorum, feudis itidem omnibus Ecclesiasticis, et maxime in iuribus, quæ vernacula lingua *die sammender Hand genennet*, vocantur, id est: manus coniuncta, feudum gratiæ, et masculinum, reliquisque omnibus Privilegiis vigore certorum Diplomatum, per Dominos Archiepiscopos, et Capitulum uni-

ANNO 1562.

univerſis, & ſingulis ſuper iis conceſſorum, & ſubſequenter per Romanos Pontifices, Imperatores, nec non Romanorum Reges approbatorum, & confirmatorum perpetuo maneant, atque conſerventur. Ut Sacra Regia Maieſtas Poloniae, Status, & ſubditos Archidiœceſis huius neceſſariae Subiectionis nomine apud Imperatorem, nec non Imperium Romanum, eiusdemque Electores, Principes, ac Status omnes, denique apud omnes, a quibus eo nomine poſſent impeti, excuſet, tueatur, atque defendat, ne famae, exiſtimationi, bonis tam mobilibus, quam immobilibus ipſorum damnoſa ſit, neve Bannum Imperii, Proſcriptionem, vel quidquam aliud reformidare, incurrere, vel ferre cogantur.

Ut in poſterum a Maieſtate Regia realis defenſio huius Provinciae ſubſequatur, & non ſolum contra communem haereditarium hoſtem Moſchum, ſed quoscunque etiam alios hoſtes defendantur. Ut item in poſterum Archidiœceſis Magiſtratui, ac omnibus Nobilibus, & Equeſtris Ordinis hominibus, reliquisque incolis ordinarium, & legitimum iudicium exerceat, iuſtitiamque adminiſtret, nihil adverſus eosdem in dicta cauſa, ſineque praevia legitima cognitione violenter decernat, aut praeſumat. Verum ſi ius aliquod, qualecunque id ſit, adverſus illos vel aliquem illorum ſeſe habere putaverit, ut id legitimo, & ordinario modo coram Reverendo Capitulo, & duodecim Conſiliariis Archidiœceſeos ſecundum uſitatam conſevetudinem proponatur, proſequaturque. Ut appellationum cauſae in loco aliquo opportuno huius Provinciae, per quosdam Maieſtatis Regiae Conſiliarios (qui ex Nobilibus, & incolis huius Provinciae, & bene poſſeſſionatis eligantur) cognoſcantur, & iuſtificentur, ne in longius diſtantibus locis, maximis ſumptibus, expenſis, & moleſtiis ius ſuum proſequi cogantur, quemadmodum id Sacra Regia Maieſtas reliquae Nobilitati Livonicae clementer, & benigne ad illorum humilem poſtulationem recepit.

Ne in poſterum, ac in perpetuum Nobilitas, & Equeſtris Ordinis homines ulla contributione moleſtentur, aut vexentur, neve ad eam praeſtandam a ſuo Domino, vel Magiſtratu ſuperiore compellantur, ſed potius, ut tam ipſi omnes, quam poſteri ipſorum in libero Equeſtri Statu ſecundum priſtinam conſvetudinem maneant, & conſerventur.

Niſi quatenus pro Reipublicae ardua neceſſitate, communi omnium Ordinum Archidiœceſis conſenſu aliqua contributio inſtituta fuerit. Ut ipſi una cum ſuis poſteris ab omni vectigalis, aut tributi, tam maritimi, quam terreſtris praeſtatione immunes ſint, & omnes viae, tum flumina omnia ſecundum priſtinum morem libera maneant, ſicque nemo Nobilium vectigalibus, aut tributis moleſtetur, ſed potius ut omnibus una cum ſuis bonis libere iter facere, & peregrinari permittatur, liceat quoque eis ſua bona, & merces in Regno Poloniae, Magno Ducatu Litvaniae, Ruſſiae, Pruſſiae, Maſoviae, Samogitiae, reliquisque Maieſtatis Regiae Dominiis deponere, ac viciſſim ſine quovis teloneo, aut exactione eadem exportare. Item ut eis negotiationem ad curam, & ſuſtentationem rei familiaris neceſſariam, cum nautis libere exercere, & cum extraneis contrahere liceat.

ANNO 1562.

Quod ſi quiſpiam bellis, incendio, furto, vel quolibet alio caſu fortuito Literas ſuas, Privilegia, vel quaecunque alia Diplomata amiſerit, & idem in continua poſſeſſione, ac dominio bonorum illorum, ſuper quibus Diplomata conſcripta erant, fuiſſe conſtiterit, aut praeſcripſerit, ut eidem tales Literae, Diplomata, Privilegia, & Libertates a Domino noſtro, vel Magiſtratu ſuperiore renoventur, aut tradantur. Quandoquidem conſtat in hiſce bellis totam Archidiœceſim cum ſuo Capitulo, Equeſtris Ordinis hominibus, Nobilibus, incolis, & ſubditis a crudeliſſimo tyranno Moſcho miſerrime afflictam, devaſtatam, incendiis abſumptam, & funditus fere everſam eſſe, ac inſuper per diuturnum hoc bellum omnib9 facultatibus adeo exhauſtam, ut impoſſibile ei ſit, ſervitia illa Equeſtria, uti hactenus conſveverunt, praeſtare, ſupplicat itaque humiliter, & obnixe Equeſtris Ordo Archidiœceſis Rigenſis Sacrae Regiae Maieſtati, ut unusquiſque bellicam expeditionem ſerviat ſecundum reſtantes facultates, pro modo virium, & facultatum ſuarum hoc tempore magnopere attritarum, non autem ſecundum eas facultates, quas ante rebus integris ſtantibus obtinuit, aliis vero futuris temporibus, ut pro more antiquo in hac Patriae uſitato neceſſitate exiſtente in bellicam expeditionem eatur, vel ſecundum taxam, & aeſtimationem bonorum antiquitus introductam, vel poſtmodum communi omnium Ordinum ſuffragio in Comitiis Generalibus introducendam, rogandamque, & per Sacram Regiam Maieſtatem tum temporis approbandam, idque intra fines Livoniae; ſi vero fines militantibus tranſcedendi eſſent, ut tunc illis ſtipendia militaria conferantur, quemadmodum caeteris Sacræ Regiæ Maieſtatis Regni, & Magni Ducatus Litvaniae Incolis

ANNO 1562.

colis numerari, conferrique conſveverunt, utque hoc in praeſenti, quam in futuris belli temporibus ſervetur. Ut Sacra Regia Maieſtas non ſolum hanc reſiduam partem Livoniae defendat, ſed etiam bona amiſſa, ut Diœceſim Derpatenſem, aliaque loca armis, vel pactionibus recuperet. Tum quoque miſeris, et exulantibus Nobilibus, qui ab hoſte bonis ſuis exuti ſunt, pro ſua Regia Clementia, & benignitate proviſionem neceſſariam decernere dignetur. Ac ſi quandoque auxilio divino praedicta per Moſchum ablata vel vi, vel Transactione aliqua Maieſtati Regiae, atque Provinciae Livoniae recuperata, atque reſtituta fuerint, quod tunc quoque eiusdem Diœceſis Capitulum, Nobilitas, Status, ac Civitates, in priſtinis Privilegiis, Libertatibus, Judiciis, & Jure, Arcibus, Domibus, Curiis, Terris, ac ſubditis quibuslibet retineantur, & conſerventur, tum quoque miſeri captivi liberentur, & in priſtina bona reſtituantur.

Ut una, & æqualis moneta cudatur, eiusdemque communis ſit uſus, cuius vel augendæ, vel minuendæ pro arbitrio nemini poteſtas privatim concedatur.

Ut ruſtici profugi, vel abducti, ſecundum huius Provinciae conſvetudinem, & receſſus, ſive in Civitatibus, ſive ruri in hac Provincia, vel Maieſtatis Regiae ditionibus, vel ubicunque tandem locorum reperiantur, ſine omni exceptione, contradictione, aut aliqua alia ſolutione detentoribus reſtituantur.

Ex quo item per Cancellarium hactenus non leviter gravati ſumus, eiusdemque emendationem Reverendiſſimus Dominus Caſparus Linden, quartus Archiepiſcopus Rigenſis, ante modernum noſtrum Reverendiſſimum Dominum Archiepiſcopum promiſerit, ideo nunc quoque Status Archidiœceſis petunt, ut hic quoque Articulus moderetur, & praefato gravamini ſuccurratur in hunc ſcilicet modum: ut pro Decreto obtento in cauſa mille Talerorum quinque Taleri pro extracto, ſeu capite eiusdem, medius Talerus pro proteſtatione damnorum, aut expenſarum, pro teſtimonio, literis paſſus medius Talerus, pro Literis interceſſoriis item medius Talerus exigatur.

Ut praeterea Archidiœceſis Conſiliariis, Capitaneo Nobilitatis, ac duobus Judicibus delegatis, vulgo *Manrichter* dictis, in Conventibus, et Judiciis Generalibus a Domino ipſorum victualia, pabula, aliaque neceſſaria ſecundum antiquum morem ſuppeditentur.

Ne Status, et ſubditi Archidiœceſis, qui bonis ſuis ſpoliati, et fere exuti ſunt, inpoſterum per Maieſtatis Regiae Exercitus in ſuis Curiis, aut domibus, vel domiciliis, tam quantum ad proprias Perſonas illorum, quam etiam miſeros ruſticos, amplius praegraventur, aut diripiantur, ſed talia committentes pro delicti atrocitate gravi pœna afficiantur.

ANNO 1562.

Nos itaque NICOLAUS Radziwiłł Dux, et Palatinus praefatus, attendentes praeſentes Articulos, libertates, immunitatesque Equeſtris Ordinis concernentes, quae Sacra Regia Maieſtas pro clementia, et benignitate ſua augere ſolet, et non didiminuere, volentes etiam pro debito officii Noſtri negotia publica ex dignitate Sacrae Regiae Maieſtatis hoc tempore hic conſtituere, recepimus illis, et repromiſimus, prout praeſentibus repromittimus, et recipimus, de confirmatione earundem Libertatum, idque eo magis, quod illis antiquitus uſi ſunt, atque gaudebant, per Sacram Regiam Maieſtatem, ſicut iam exnunc eadem poſtulationis Capita, pro data Nobis facultate, ex nomine et authoritate Sacrae Regiae Maieſtatis, in omnibus eorum punctis, clauſulis, et conditionibus confirmavimus, approbavimus, et ratificavimus, prout praeſentibus confirmamus, approbamus, et ratificamus decernentes, ea debitae firmitatis robur obtinere debere, harum teſtimonio Literarum, quibus in fidem praemiſſorum Sigillum Noſtrum eſt ſubappenſum. Datae in Arce Rigenſi, quarta Menſis Martii, Anno 1562.

CXLII.

Recognitio Gothardi, per Curoniam & Semigalliam in Livonia Principis, quod tria millia talerorum, ad rationem quindecim millium talerorum ſibi a SIGISMUNDO AUGUSTO *Rege pro Arce Dunamundenſi ex pacto debitorum, receperit.* Dat. Rigæ 17. Mart. 1562. *Ex Arch. Nieśviſienſi.*

1562.

Nos Gothardus Dei gratia per Curoniam, et Semigalliam in Livonia Princeps notum, teſtatumque facimus praeſentihus Literis noſtris, quorum intereſt, univerſis. Quod cum pro Noſtra in Sacram Regiam Maieſtatem, et Rempublicam fide, non oſcitanter nobiſcum expenderemus, plurimum in conſervatione Arcis Dunamundenſis ſitum eſſe, quod illa Clavis quaedam ſit maris Balthici, et portus Rigenſis firmum propugnaculum, ex qua portus ipſe

ANNO 1562. ipse recte custodiri, & quaecunque hostiles machinationes terra, marique, illa servata, facile averti poterint, publicis, & Sacrae Regiae Maiestatis rationibus his tumultuosis, & difficillimis temporibus in eo sese accommodantes, eam rationem, seu contractum de praefata Arce Dunamundensi cum Illustrissimo Principe, & Domino Nicolao Radziwiłł, in Ołyka, & Nieśwież Duce, Palatino Vilnensi, cum Domino, & Fratre nostro Charissimo, tanquam Sacrae Regiae Maiestatis ad praesens in Livonia Oratore, & Gestore negotiorum omnium, de, & super advitalitate nostra, quae Nobis ex actione Vilnensi proxime praeterita ad illam Arcem competit, inivimus, prout Praesentibus inimus in hunc, qui sequitur, modum: Nempe quod iam ex nunc cessimus, & cedimus de iure nostro advitalitio eiusdem Arcis Dunamundensis, illique in gratiam Sacrae Regiae Maiestatis Domini nostri Clementissimi renuntiavimus, ac tradidimus ad manus eiusdem Illustrissimi Principis, Domini Palatini Vilnensis, nihilque Nobis in ea amplius iuris, & potestatis reservamus, exceptis solummodo iis bonis, quae trans Dunam in Finibus nostris sita sunt, sed omne id, quicquid Nobis ex Transactione Vilnensi in illam Arcem competebat, Sacrae Regiae Maiestati resignavimus, ratione cuius cessionis idem Illustrissimus Princeps Dominus Palatinus nomine Sacrae Regiae Maiestatis tria millia Talerorum in auro, & alia moneta Nobis ad rationem quindecim millium Talerorum numeravit. De residuae vero summae solutione ita inter Nos convenit, quod sex millia Talerorum ad proxime instans Festum Sancti Joannis, deinde alia sex millia Talerorum ad Festum Sancti Martini hic in Civitate Rigensi numerari Nobis debent. Item Thomae Praefecto annonae Maiestatis Regiae mille quingenti Taleri, debiti nostri apud illum contracti, solvi, nec non certum honorarium, seu credentia per Sacram Regiam Maiestatem Nobis dari, quae argenti puri centum, & quinquaginta Marcas contineat. Ea tamen cessione Arcis praefatae non obstante, liberum sit Nobis ingruente aliqua necessitate, aut metu hostili ad eam Arcem sese, tanquam ad tutum, & certum receptaculum, cum certo Equitum numero conferre, a cuius ingressu prohiberi non debebimus. Liberum praeterea erit Nobis, & Haeredibus nostris ex eo Portu, & ex mercibus transmarinis, ex speciali tamen concessione Sacrae Regiae Maiestatis, ea emere, permutare, vendereque, quibus in usus nostros domesticos necesse habuerimus. Integrum etiam erit Nobis, quovis tempore nostram inde ANNO 1562. supellectilem, & omnia, quae in eandem Arcem inveximus, sive sit frumentum, sive commeatus, sive tormenta, aut aliae res, quocunque nomine censeantur, avehere, & in nostrum proprium usum convertere. Tormenta tamen bellica tantisper isthic relinquemus, donec eo Maiestas Regia sua mittat tormenta, exceptis iis, quae gratitudinis nostrae, tum fidei, & observantiae ergo Sacrae Regiae Maiestati donavimus, &c. Quae omnia, sicut inter Nos acta, & constituta sunt, hisce Literis Sigillo nostro communitis, & manu subscriptis attestamur, & robur debitae firmitatis obtinere volumus. Datae in Arce Rigensi, decimo septimo die Martii, Anno millesimo quingentesimo sexagesimo secundo.

CXLIII.

Cautio Nomine Maiestatis Regiae a NICOLAO *Duce Palatino Vilnensi Civitati Rigensi data.* Die 17. Mart. Anno 1562. *Ex Archivo Nieśvisiensi.* 1562.

NICOLAUS RADZIWIŁŁ Dei gratia in Ołyka, & Nieśwież Dux, Dominus in Grodek, & Kleeko, Palatinus Vilnensis, Magni Ducatus Litvaniae Supremus Mareschalcus, & Cancellarius, Brzestensis, Caunensis, Borissoviensis, Szaulensisque Capitaneus Generalis. Significamus praesentibus Literis nostris, universis, & singulis, quorum interest. Quod cum Serenissima Regia Maiestas Poloniae, ex innata Regia benignitate, ac propensa voluntate, pro salute Reipublicae Livoniae, Nos iam ad Status eiusdem Provinciae ablegavit, ut a reliquis Statibus, qui id Vilnae non praestiterant, pro nomine uniuscuiusque conditionis, homagium fidelitatis, ac obedientiae, iuramenti religione firmandum exigeremus, atque Vilnae pacta, & constituta expediremus, eaque Nobis commissa negotia Consulibus, Senatoribus, totique communitati Civitatis Rigensis, necessariis ad haec circumstantiis, proponeremus, ac scriptis cum illis tractaremus, donec tandem sese in eam sententiam declararent, quod professae iam antea Sacrae Regiae Maiestati conditionali subiectioni, gratia propriae omnium salutis, etiam nunc insistere, eamque hisce renovatam, ac corporali iuramenti praestatione, iuxta statutam desuper formulam, eo, ut sequitur, modo, confirmatam habere, eique inhaerere prorsus censuerint.

Primo. Ne cautioni nostrae ANNO 1562. ex praeterita aetate anni sexagesimi primi, super praestito tunc consensu data, aliqua in parte derogetur, sed in praefixis suis terminis firmiter, atq; inviolabiliter servetur, ac a S. R. Maiestate, sicuti non aliter sperant, idoneis, ac ad rem facientibus modis, ac mediis ad effectum perducatur. Promittimus itaque ac recipimus iis Sacram Regiam Maiestatem, omnia in praestita illa nostra cautione provisa, ratificaturam, approbaturam, omniaque ac singula in ea retenta honori, ac famae totius Communitatis Civitatis Rigensis cedere perfecturam, ita ut nihil damni, vel incommodi iis inde metuendum sit, quod quidem omne Sacra eius Regia Maiestas Regni sui Poloniae, Magnique Ducatus Litvaniae, ac reliquorum suorum Dominiorum ad id ducto, atque obligato patrocinio praecavebit, ac avertet.

Secundo. Quandoquidem Civitas, ac Communitas haec, medio hoc iuramento Sacram Regiam Maiestatem suum Dominum recognoscit, ideoque a Nobis Sacrae Regiae Maiestatis Oratorio Nomine omnia Privilegia, Jura, Beneficia, Libertates, Gratias, Immunitates, Judicia, Statuta omnis generis, omniumque iurium Transactiones, Pacta, eiusque generis reliqua, cuiuscunque nominis sint, Civitatis iurisdictioni, consvetudini, usui, ac proprietati dicata, spiritualia, sive civilia, a quibuscunque etiam concessa iis sint, sibi confirmata velint, ut ea in universum omnia, ac singula ex Authoritate Sacrae Regiae Maiestatis Nobis concessa, illis ratificare, stabilireque dignaremur, Cum igitur id ipsum agnoscimus ex Regio Mandato, quo fungimur, ab officio nostro alienum non esse, idcirco Nomine Sacrae Regiae Maiestatis omnia ea, ac singula pro fide Principis veri, expressis, atque indubitatis verbis hisce confirmamus, ac ratificamus, ac sicuti Literis, ac Sigillis comprehensa, ac munita, vel longa praescriptione, aut consvetudine obtenta, ac possessa sunt, ita etiam Senatui, ac toti Communitati ea omnia libera, atque integra habere, & retinere hisce concedimus, ut iis absque Sacrae Regiae Maiestatis, vel ullius impetitione ita effectualiter, atque in executione uti, ac frui possint. Si etiam in aliquo istorum omnium, sive a Domino Archiepiscopo, sive Magistro Livoniae turbati, ac molestati sint, ex tractatis hisce negotiis, inde nihil prorsus Juris ad Sacram Regiam Maiestatem devolvetur, sed penes Civitatem remanebit. Concedimus etiam, ac liberam eis relinquimus facultatem cum Sacra Regia Maiestate de omnibus suis Privilegiis, quae ANNO 1562. aut qualia ea, & iam sint, vel in posterum acquirantur in genere, vel specie, solidius agendi, & ab eius Sacra Regia Maiestate eorundem corroborationem expetendi, prout etiam hisce Nos obligamus, Sacrae Regiae Maiestatis consensum, & confirmationem subsecuturam, ac Senatum, populumque Civitatis huius satis, superque securos fore. Praecipue autem cavemus, in quibus partibus contra Domini Magistri datas Literas Homagiales, vel in aliis suis iuribus, ac libertatibus, praesertim ex novis prope arcem structuris, ac molestiis in Dunae flumine, nec non in ipso portu illatis se se laesos sentiunt, subsecuta primo quoque tempore Regia confirmatione, eos in iis omnibus pristinae suae attributos libertati statim constituendos, & omnia contraria, & noxia fore amovenda.

Tertio. quia igitur Senatus, totaque Communitas Sacrae Regiae Maiestati iuramentum fidelitatis iam offert, certiores eos fieri sane convenit, ac necesse est, quod si, & in quantum professa haec Subiectio, a Statibus Regni Poloniae non approbaretur, et neq; Regno, nec aliis coniunctis Sacrae Regiae Maiestatis dominiis incorporaretur, atque ita non unita separaretur, quod eo casu Civitas Rigensis Magno Ducatui Litvaniae unita quoque esse non censebitur. Quapropter recipimus, atque cavemus, quod Civitas Rigensis eo casu Magno Ducatui subiecta, vel incorporata esse non debeat, nec erit etiam ad unionem aliquam separatim adstricta, sed saltem coniunctim cum Regno Poloniae, Magno Ducatu Litvaniae, & reliquis ditionibus pro arbitrio, sicut id ex re fore visum fuerit, se se unire, ac incorporare licebit. Haec autem omnia, ubi statim Regni Poloniae, & Magni Ducatus Litvaniae consensu recepta fuerint, recipimus etiam Sacram Regiam Maiestatem eos ad praestantissima huic Civitati ferenda auxilia promptos habituram, qui ingruente periculo Civitatem sua ope non deserent. Unione autem, ac defensione non subsecuta, Civitas Rigensis Sacrae Regiae Maiestati tantum iuramento ac fide obstricta censebitur, ita tamen ut si (quod absit) controversia sive discordia in Sacrae Regiae Maiestatis Regno, ac Dominiis orietur, Civitas Rigensis se nulli parti applicet, neque adversus alteram partem belli ansam praebeat.

Quod si etiam Sacra Regia Maiestas necessarium ac proprio de sanguine natum Haeredem Successorem non habuerit, Regnive administrationi renuntiaverit, & alii cesserit, Electionem eam, & Ces-

Sss 2

Anno 1562.

Ceſſionem Sacræ Regiæ Maieſtati integrum non erit absque Conſenſu Civitatis Rigenſis inſtituere, ubi autem, & quatenus Regnum Poloniæ ſimul, ac Magnus Ducatus Litvaniæ, cum reliquis Dominiis unum Regem Poloniæ, ut omnium illorum Dominorum Regem agnoſcunt, ac colunt, eo caſu Civitas Rigenſis Maieſtati Regiæ fide, ac obedientia obſtricta erit. Quatenus autem ſe (quod abſit) diviſerint, & diverſos Reges, ac Dominos cooptaverint, tunc Civitati Rigenſi licebit ſequi partes, quas voluerit, ſive Regni, ſive Magni Ducatus Litvaniae. Quatenus vero Civitati integrum non fuerit, ſe ſe alterutri eorum Dominorum ſubiicere, liberum ei relinquitur, tunc ſe ſe aliis Regibus, ac Principibus applicare, quo caſu omnia Civitatis huius Sacræ Regiæ Maieſtati iam reſignata, & acquiſita Jura tunc rurſum Civitati libera cedent. Quæ omnia ac ſingula, cum Conſules, Senatus, ac tota Communitas Civitatis Rigenſis humillime Nos rogaverint, ut authoritate Sacræ Regiæ Maieſtatis, qua hoc nomine fungimur, conſenſu noſtro affirmare, corroborare, eorundemque ulteriorem confirmationem, ratificationem, adauctionem, & iuramentum apud Sacram Regiam Maieſtatem recipere, atque illis cavere dignaremur, Nosque ratione Mandati ac Plenipotentiæ Nobis in hac parte conceſſæ, officii noſtri eſſe duximus, ut hiſce adeo rationi, & æquitati convenientibus precibus Nos faciles praebeamus: quamobrem nomine, & ex Mandato Sacrae Regiae Maieſtatis, nobisque hac in parte conceſſa facultate, pro fide Principis veri promittimus, verisque recipimus verbis, ac cavemus, quod omnes clauſulas, & articulos hiſce ſupra inſertos firmiter, ac fideliter ſervare, eorum denique omnium effectum, ratificationem, approbationem, confirmationem, et adauctionem apud Sacram Regiam Maieſtatem præſtare, et perficere velimus, absque ullo dolo, vel Machinatione, fideliter ac ſincere iuramenti loco harum teſtimonio Literarum, quas manu Noſtra ſubſcripſimus, et Sigillo Noſtro communiri mandavimus. Datæ ex Rigenſi Arce Die 17. Menſis Martii. Anno Domini 1562.

Juramentum Civitatis Rigenſis.

Ego N. N. iuro, ac promitto, quod in profeſſa a me Sacræ ac Sereniſſimæ Regiæ Maieſtati Poloniæ, Magno Duci Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæque Domino, fide et ſubiectione, quatenus ea, quae ab Illuſtriſſimo et Magnifico Principe ac Domino Nicolao Radziwiłł in Ołyka, et Nieświeź Duce Palatino Vilnenſe, Regio Oratore in tractatis hucusque hiſce negotiis, nec non data eius deſuper cautione mihi promiſſa ſunt, in indicto iam conventu Statuum Regni Poloniae Piotrovienſi ratificata, approbata, ac Mihi praeſtita fuerint, conſtanter, atque irrevocabiliter perſeverare, eamque fidem ita firmiter ſervare, nec me ullius praeterea Dominio applicare velim. Sic me Deus adiuvet, et Sacrae Evangelicae Fidei Profeſſio.

CXLIV.

1564.

Literæ Conceſſionis adminiſtrandi Archiepiſcopatum Rigenſem a Sacra Regia Maieſtate JOANNI ALBERTO *Duci Megapolenſi datæ, conditionibus, quæ hic exprimuntur.* Dat. Varſaviæ die 6. April. Anno 1564. *Ex Archivo Nieśvieſienſi.*

In Nomine Domini Amen.

Nos SIGISMUNDUS AUGUSTUS, Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitae, &c. Dominus, et Haeres. Univerſis et ſingulis quorum intereſt, notum, teſtatumque eſſe volumus. Quod cum per complures iam annos magna Nobis cum Illuſtri Megapolenſium Ducum familia neceſſitudo interceſſiſſet, præcipue vero ſingulare erga Nos ſtudium Illuſtris Domini JOANNIS ALBERTI Ducis Megapolenſis perſpiceremus, facere non potuimus, quin benigne Illuſtritatis eius factis ad Nos precibus aſſentiremur. Nam etſi paulo ante Illuſtritatis eius Frater, Illuſtris Princeps, Dux CHRISTOPHORUS Megapolenſis, ita ſe erga Nos in Archiepiſcopatu Rigenſi per Nos conſtitutus geſſerit, ut iuſte gravius in eum, quam noſtræ ſit Conſvetudinis, animadvertere neceſſe habuerimus, æquum tamen Nobis viſum non eſt, unius ob delictum omnem noſtram in Illuſtrem Megapolenſium Ducum Familiam, benevolentiam claudere, nimirum quod ea ſpe nitamur, Illuſtrem Dominum JOANNEM ALBERTUM Ducem Megapolenſem, una cum Illuſtri Principe Domino SIGISMUNDO AUGUSTO Illuſtritatis eius filio, quantum frater Illuſtritatum illarum Dux CHRITOPHORUS erga Nos deliquit, tantum Illuſtritates earum per omnem occaſionem fide erga Nos, atque ſtudio compenſaturos. Cum itaque Illuſtris Princeps Dominus JOANNES

Anno 1564.

ALBERTUS Dux Megapolenſis officioſe a Nobis peteret, ut Archiepiſcopatum Rigenſem Illuſtritatis ſuæ filio, Illuſtri Principi Domino SIGISMUNDO AUGUSTO concedere, atq; conferre dignaremur, oſtendimus præſtare Nos hoc Illuſtritatis ſuæ filio, Illuſtri Principi Domino SIGISMUNDO AUGUSTO, hoc tempore non poſſe, quod Illuſtritas eius vix dum annos ſit nata ſeptem, quæ ætas non ſaltem gerendis muneribus, regendisque populis non eſt accommodata, verum neque ſui ius, poteſtatemque ullam habere poſſe videtur. Ne tamen precum Illuſtris Domini JOANNIS ALBERTI Ducis Megapolenſis, Principis noſtri chariſſimi, & noſtri erga Illuſtritatem eius amoris nulla fuiſſe habita ratio videatur, conceſſimus Illuſtritati eius, atque concedimus hiſce præſentibus Literis noſtris Archiepiſcopatus Rigenſis adminiſtrationem tam diu, donec Illuſtritatis eius filius, Illuſtris Princeps Dominus SIGISMUNDUS AUGUSTUS maturiorem ætatem, id vero eſt, annum ætatis ſuæ decimum quintum attigerit, quo tempore, ſi Illuſtris Princeps Dominus SIGISMUNDUS AUGUSTUS ad eum Ordinem inclinatus eſſe videbitur, non recuſaturi tunc ſumus Archiepiſcopatum Illuſtritati ſuæ concedere. Hæc autem omnia ſub conditionibus infra ſcriptis, quibus ſe in Punctis omnibus, atque Articulis Illuſtris Princeps Dominus JOANNES ALBERTUS Dux Megapolenſis ſe ſatisfacturum, eaque obſervaturum ſancte, ſub fide, & honore Principis recepit. Conditiones vero hæ tales ſunt.

Primum omnium Quia Illuſtris Princeps Dominus SIGISMUNDUS AUGUSTUS nondum eſt in ea ætate conſtitutus, quæ ad præſtandum rite iuramentum requiritur, debebit Illuſtris Princeps Dominus JOANNES ALBERTUS Dux Megapolenſis ſuo, filiique ſui nomine fidelitatem Regiæ Maieſtati, Regnoque Poloniæ, bona, & Principe digna fide promittere, atque id ipſum ſcripto, & Diplomate ſub ſigillo, & manu propria confirmare, Illuſtritatis vero filius, Illuſtris Princeps Dominus SIGISMUNDUS AUGUSTUS, ubi annum quindecimum ætatis attigerit, fidelitatis, atque obedientiæ corporale iuramentum Regiæ Maieſtati, Regnoque Poloniæ præſtare tenebitur. Idque Illuſtritatem ſuam facturam, Illuſtris Princeps Dominus JOANNES ALBERTUS, tanquam Pater pro filio cavere, ſpondere, atque ſub fide, ac honore Principis ſtipulari debet. Non alibi vero iuramentum hoc ab Illuſtri Principe Domino SIGISMUNDO AUGUSTO, Illuſtritatis eius filio, quam in Generalibus Regni Poloniæ Comitiis certa verborum formula, non tamen in detrimentum Romani Imperii, præſtari debebit.

Secundo. Vt Capitulares, Magiſtratus, Capitanei, Præfecti, Nobilitas, & omnes totius Archidiœceſis Incolæ, cum Illuſtri Principi iuramentum facient, una quoque, atque pariter iurent, ſi Illuſtrem Principem fatis cedere contingeret, nemini ſe Arces, Præſidiaque omnia, ac totam Archidiœceſim tradituros, quam ipſi Sereniſſimo Regi, & Regno Poloniæ; & quotiescunque contigerit novum alicui loco Capitaneum, Præfectumve præfici, ſive Canonicum novum, vel Præpoſitum qualemcunque in Archidiœceſi creari, ut iurent Sereniſſimo Regi, Regnoque Poloniæ fideles ſe ſemper futuros, nec poſt obitum Illuſtritatis eius in cuiusque alterius, quam in Sereniſſimi Regis, Regnique Poloniæ poteſtatem Arces, Præſidia, totamque Archidiœceſim ſe tradituros, quinimo, ut una quoque iurent, nulla ſe conſilia contra Sereniſſimum Regem, Regnumve Poloniæ, aut inituros, aut celaturos, ſed revelaturos, quicquid tam a privatis perſonis, quam ab ipſa Illuſtritate eius contra Regiam Maieſtatem, Regnumque Poloniæ tentari, quomodocunque intelligere, quemcunque eorum contigerit, atque adeo, ut nemini officia, vel qualiacunque munera conferantur, niſi accepto prius tali a quolibet eorum iuramento, quod noſtro iſthic Commiſſario præſtabitur.

Tertio. Vt eius Illuſtritas Arces omnes in Archidiœceſi Præſidiis, ſuisque impenſis, omnibus viribus, omnique conatu, a quorumcunque hoſtium impetitionibus ſemper defendat, atque tueatur. Quod ſi vero tantæ eſſent hoſtium vires, ut ad frangendas eas Illuſtritas eius ſola ſufficere non poſſe videretur, tunc ex aliis Livoniæ partibus auxilia ſe Regia eius Maieſtas Illuſtritati ſuae laturam promittit, quinimo, ſi neceſſe erit, alia etiam praeter Livonica auxilia ad repellendos hoſtes Regia eius Maieſtas adhibebit. Debebit vero Illuſtritas eius per omnem occaſionem, atque neceſſitatem Regiae Maieſtatis in Livonia ditionibus, auxilia, quanta maxima pro viribus poterit, adferre, nec in eo voluntatem Regiae Maieſtatis expectare, ſed cum primum a Praefectis Arcium, atque Capitaneis Regiae Maieſtatis compellata fuerit, adeſſe. Quod idem, ut in omnibus Archidiœceſis urgentibus neceſſitatibus Regiae Maieſtatis iſthic Miniſtri tanquam mutuo faciant, Maieſtas eius curatura eſt.

Anno 1564.

Quarto. Vt quotiescunque Regiam Maiestatem Exercitum in Livonia per se, vel per alios habere contigerit, Illustritas eius quoque impensis suis adsit cum trecentis Equitibus armatis, ac bene in bellum instructis, & quingentis peditibus, praeter Nobilitatem Archidiœcesis, quae nihilominus Regiae Maiestati militare tenebitur.

Quinto. Vt Illustris Princeps aliqua vel Regni Poloniae, vel M. Ducatus Litvaniae, necessitate postulante, centum equites armatos, ac bene ad bellum instructos extra fines Livoniae in auxilium mittere obligetur, qui extra fines Livoniae educti Regiae Maiestatis stipendiis, qualia Equitibus Polonis solvi consveverunt, contenti esse debebunt. Quicunque vero militum horum Praefectus fuerit, Locumtenenti Regiae Maiestatis, sive Generali belli Capitaneo parere, atque obedire tenebitur.

Sexto. Vt tormenta, quæ ad Archidiœcesis Arces ex antiquo spectant, immota isthic, integraque relinquantur; illa vero tormenta, quae Regiae Maiestatis sunt, ut liberum sit Maiestati eius finito hoc bello, semper isthinc, quando Maiestas eius volet, auferre.

Septimo. Vt, siquidem Illustritas eius expensas in Archidiœcesim factas Maiestati eius refundere non posse videtur, earum expensarum loco Arx Kokenhaus penes Regiam Maiestatem interim relinquatur, donec ea de re in proximis Regni Comitiis, in quibus & Archidiœcesis, Livoniaeque Ordines affuturi sunt, conveniatur.

Octavo. Vt Capitulum Rigense, omnesque Archidiœcesis subditi clementer, ac benigne ab Illustritate eius tractentur, ne ulla omnino ratione gravari videantur.

Nono. Quod diversitas Jurisdictionis in Civitate Rigensi omnium fere in Livonia tumultuum causa extiterit, retinet Maiestas R. penes se Civitatem Rigensem totam cum omni Jurisdictione tantisper, donec ea de re in proximis Regni Comitiis, ubi & Ordines Livoniae adfuturi sunt, conveniatur, atque decernatur.

Vltimo. Vt Illustritas eius honorem, famam, dignitatemque Regiae Maiestatis omnibus modis tueri, ac pericula omnia non Livoniae solum, sed omnium Maiestatis eius Dominiorum, quantum in Illustritate eius situm erit, praemonere, praecavere atque depellere obligetur, idque ut Illustritas eius sub fide, atque honore, Illustris vero Princeps, Dominus Sigismundus Augustus iureiurando facturum se recipiat, quemadmodum quidem Illustris Princeps Dominus Joannes Albertus iam hisce praesentibus promittit, nec aliter, quam in supra commemoratis Articulis continetur, facturam se sub fide, & honore Principis recipit, sancteque pollicetur.

Vult etiam Sacra eius Regia Maiestas, quemadmodum eum defuncto olim Archiepiscopo Rigensi fecerat, Arces quasdam Archidiœcesis commutari, idque citra damnum, atque praeiudicium Archidiœcesis, quod Maiestati eius, quando volet, liberum esse debebit. In quorum omnium fidem & Nos Sigismundus Augustus Dei Gratia Rex Poloniae, &c. & Joannes Albertus Dux Megapolensis manibus nostris subscripsimus, & Sigilla nostra appendi iussimus. Datum Varsaviae sexta die Mensis Aprilis Anno Domini 1564.

SIGISMUNDUS AUGUSTUS
Rex.

Joannes Albertus *Dux Megapolensis, subscripsit omnibus supra contentis manu propria.*

Juramentum Consiliariorum Livoniæ Regi, & Regno Poloniæ præstitum.

Ego N. iuro Deo Omnipotenti, quod ab eo tempore, & in posterum fidelis ero Serenissimo Principi Domino, Dom. Sigismundo Augusto Dei Gratia Regi Poloniae, Magno Duci Litvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kiioviae, Voliniae, Podlachiae, Livoniaeque, Domino meo Clementissimo, & huic indiviso Corpori Coronae Poloniae, nec ullum alium, praeterquam eundem Serenissimum Regem Sigismundum Augustum, & Suae Maiestatis Successores Reges Poloniae, libere, & coniunctim Electos, pro tempore existentes, pro Domino recognoscam, sed astrictus ero praestare cum Successoribus meis Sacrae illius Maiestati, ipsiusque Maiestatis Successoribus omnem subiectionem, & obedientiam, & pro posse meo favebo, ac adiuvabo omne bonum Suae Maiestatis, praecustodiamque omne malum, & nocivum, quod scirem eventurum Regiæ Maiestati, vel Coronæ Poloniæ. Juro etiam, quod Regiæ Maiestati fideliter consulam, secreta, quæ mihi per Regiam Maiestatem, & Consiliarios suæ Maiestatis pandentur, quæ vel ipsam Regiam Maiestatem concernerent, vel Rempublicam communem Coronæ, vel utrinque coniunctim, nemini in damnum Regiæ Maiestatis, & Reipublicæ communis manifestabo. Quidquid autem intellexero, aut sensero Regiæ Maiestati, & Coronæ, Reipublicæq; communi nocivum, præcustodiam, & ne hoc fiat, me opponam, illudque pro posse meo avertam, omniaque faciam fideliter, obedienter, & diligenter, ut decet bonum fidelem Consiliarium. Sic me Deus adiuvet Trinus, & Unus, Sanctumque Evangelium.

Juramentum Terrigenarum Ducatus Ultradunensis Livoniæ Regi, & Regno Poloniæ præstitum.

Ego N. iuro Deo Omnipotenti, quod ab eo tempore, & in posterum cum omnibus, & singulis Ordinibus, & Incolis Ducatus Ultradunensis Livoniæ, a quibus huc missus sum, fideles erimus Serenissimo Principi Domino, Domino Sigismundo Augusto Dei Gratia Regi Poloniæ, Magno Duci Litvaniæ, Russiæ, &c. Livoniæque, Domino nostro Clementissimo, & huic indiviso Corpori Coronæ Poloniæ, nec ullum alium, præterquam eundem Serenissimum Regem Sigismundum Augustum, & Suæ Maiestatis Successores Reges Poloniæ, libere, & coniunctim electos, pro tempore existentes, pro Domino recognoscemus, sed astricti erimus præstare cum Successoribus nostris, ipsiusque Maiestatis Successoribus, omnem subiectionem, & obedientiam, & pro posse nostro favebimus, ac adiuvabimus omne bonum Suæ Maiestatis, præcustodiemusque omne malum, & nocivum, quod sciremus eventurum Regiæ Maiestati, vel Coronæ Poloniæ, omniaque faciemus fideliter, obedienter, & diligenter, quæ ad subditos bonos, & fideles pertinent. Sic me Deus adiuvet Trinus, & Unus, Sanctumque Evangelium.

Juramentum Terrigenarum Livoniæ, de observandis communibus inscriptionibus de Unione Magni Ducatus Litvaniæ cum Regno Poloniæ facta, per Nuncios præstandum.

Ego N. iuro Domino Deo Omnipotenti, quod ab eo tempore, & in posterum totum Actum Unionis mutuæ Ordinum omnium Regni Poloniæ, & Magni Ducatus Litvaniæ, quemadmodum in literis, inscriptionibus, ac obligationibus mutuis, & descriptis plene, realiter, & in effectu, cum Successoribus meis, omnibus fratribus meis Nobilibus, & aliis incolis Ducatus Ultradunensis Livoniæ, a quibus huc missus sum, tenebo, & observabo in omnibus Punctis, & Articulis, quemadmodum in illis Literis ultro, citroque inter Dominos Polonos, & Litvanos datis continetur, & pro posse meo semper curabo, omnemque dabo operam cum fratribus meis, a quibus huc missus sum, ut hoc commune nostrum, cum inclyti Regni Poloniæ, & Magni Ducatus Litvaniæ Ordinibus, Unionis vinculum firmum, & inviolabile perpetuis temporibus maneat. Ita me Deus adiuvet Trinus, & Unus, & hoc Sanctum Evangelium.

CXLV.

Instructio Nomine Sacræ Regiæ Maiestatis Magnifico Domino Chodkiewicz in Livoniam eunti data. Lublini d. 2. Aug. Anno 1566. *Ex Archivo Regni.*

1566.

Cum Terræ Livoniæ defensioni ad hæc tempora prospiciatur sumptibus Sacræ Regiæ Maiestatis ex Magno Ducatu Litvaniæ, neque vero quidquam certi adhuc haberi potest de Coniunctione, & Unione Provinciæ illius cum Dominiis Regiæ Maiestatis, itaque dabit operam Dominus Capitaneus, agetque apud omnes Status, ut iam Terra Livoniæ cum Magno Ducatu Litvaniae in perpetuum sit coniuncta, & unita, utque de hoc negotio certi quid in Conventu Rigensi proxime celebrando constitui possit.

Antequam vero ea Unio, & Incorporatio Terrae Livoniae subsequatur, quandoquidem intolerabiles sumptus Regia Maiestas pro defensione illius Provinciae, magno damno suorum subditorum, nec minore suo incommodo facere cogitur, cum pro hac temporum ratione alias Arces finitimas Ditionum Regiae Maiestatis praesidiis firmare opus sit, ipsa exigit necessitas, ut omnes Status Terrae Livoniae alendi, sustentandique Exercitus, qui pro defensione eorum missus est, rationem ineant, consulantque, ut praesidia etiam Arcibus imposita ulteriorem conservationem habeant, & ut denique modum inveniant, quo ruenti suae Patriae consulere possent.

Si Dux Curlandiae instabit de loco, & de praerogativa sua Ducali, id negotii ad Comitia nostra Generalia differri debet, si forte tota haec Provincia ad necessariam Concordiam, & Unionem accesserit. Interea vero spes ei facienda, quod, quando vocatus fuerit, locus illi in Magno Ducatu Litvaniae, adinstar Ducis Prussiae concedetur.

Anno 1566.

Quod ad Civitatem Rigenſem attinet, curabit omni ſtudio, ut ſecundum Formulam prioris Juramenti, Regiae Maieſtati de ſubiectione praeſtiti, iam nunc Civitas haec merum, & mixtum Imperium S. R. Maieſtatis agnoſcat, eique ſe per totum ſubiiciat, ac in ſignum ſuae ſubiectionis tributum aliquod pro defenſione illius Terrae ex portu ſuo pendat.

Quamvis vero Civitas illa id praeſtare recuſaret, vice Regiae Maieſtatis ſuperioritatem, quam olim Archiepiſcopi, & Magiſtri Ordinis in eam habuerunt, extendet, firmabitque, & ſine conſenſu Statuum teloneum in flumine Dzwina, ubi mari illabitur, conſtituet, agetque omni meliore modo, ut Imperium Regiae Maieſtatis in Civitate Rigenſi in perpetuum firmetur, ſtabiliaturque; & quo magis Rigenſes in officio ſuo contineantur, curabit Dominus Capitaneus, ut Arx prope Dunemundam erigatur in loco, ubi defenſio portus maxime commoda videbitur.

Vt Civitas Revalia cum omnibus Arcibus in Eſthonia ſitis, in poteſtatem Regiae Maieſtatis veniat omnibus viis, modisque rem ad exitum perducere tentabit. Poſſeſſiones vero in Revalia, & alibi in Livonia his, qui in negotio ſubiectionis Revaliae obſequium praeſtabunt, iure feudi ad beneplacitum noſtrum conferet, aut etiam iure haereditario, ſecundum merita, quod S. Regia Maieſtas Literis ſuis ſe confirmaturam promittit.

Aget etiam, ut certa Jura in Terra illa recipiantur, ſive Jus Culmenſe, ſive quo utitur Terra Pruſſiae, aut denique quodcunque aliud ſit, prout voluerint.

Cum Duce Curlandiae tranſiget, ut alteram partem ripae fluminis Dzwina apud Rigam cedat, prout & ad muſiam, tum & templum ſitum ad ripam fluminis Swięta.

Cum eodem tractabit, ut Grobin a Duce Pruſſiae redimi, eximique poſſit.

Si Dux Curlandiæ contra fidelitatis Juramentum agere quidquam velle videretur cum Duce Meklenburgenſi in damnum Regiæ Maieſtatis, in id omni modo intendet, ut ne Regiæ Maieſtatis, & Reipublicæ dignitas, utilitasque detrimentum patiatur.

Si Capitaneos Terrarum, Præfectosque Arcium Regiæ Maieſtatis minus fideles, officioque ſuo deeſſe obſervaverit, eas Præfecturas aliis ſubditis Regiæ Maieſtatis conferet, quos in illa Terra digniſſimos judicaverit.

Habebit etiam Dominus Capitaneus poteſtatem, facultatemque inconſulta Regia Maieſtate abeundi ex Livonia toties, quoties ex commodo publico, & privato id ei opportunum videbitur, in eoque caſu Locumtenentem ſuum in Terra Livoniæ conſtituet.

Quamcunque etiam Arcem, vel Curiam in Livonia commodiorem ſibi ad inhabitandum, pro opportunitate bellicorum, & civilium negotiorum expediendorum iudicaverit, illam ſibi eligere integrum erit, easque Arces, & Curias illarum Præfecti tradere ei debent.

Si expeditio Generalis contra Principem Moſcoviae decernetur, promittit S. Regia Maieſtas ſe, eidem Domino Capitaneo maiores copias miſſuram, eoque deſtinaturam pro defenſione Livoniæ, Terram Samogitiæ, nec non Diſtrictus Caunenſem, Upitenſem, Wilkomirienſem.

CXLVI.

1566.

Literæ Sacræ Regiæ Maieſtatis ad Principem Gothardum, ut Archidiœceſim Rigenſem, ac omnes reliquas Arces in Livonia ſitas, in Adminiſtrationem Magnifico Joanni Chodkiewicz reſignet. Dat. Lublini die 2. Auguſti Anno 1566. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.* Lib. num. 118.

Sigismundus Augustus Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniae, &c. Illuſtris Princeps Domine, & Amice Chariſſime ſalutem, & feliciſſimos quosque rerum ſucceſſus Illuſtritati Veſtrae precamur. Conſulentes afflictis rebus Livoniae, quae undequaque, tam foris ab hoſte, quam domi effraena militum licentia premitur, atque vexatur, & cum omnia ibi ſine lege, & ordine miſceantur, quae & in Nominis noſtri indignitatem paſſim, ita in ipſius Provinciae noſtrae perniciem derivare, atque eorum populorum ſtudia, & fidem erga Nos debilitare non obſcure videntur; ut his tandem omnibus malis occurratur, & honeſta, ac legitima rerum adminiſtratio iſthic inſtituatur, deliberato noſtro, & Senatorum, ac Conſiliariorum noſtrorum Magni Ducatus Litvaniae conſilio, ad haec flagitantibus a Nobis cunctis Statibus, & Ordinibus eiusdem Magni Ducatus Litvaniae, in Comitiis nuper Brzeſcie congregatis, Authoritate noſtra Regia, cum plenaria, abſoluta, & irrevocabili poteſtate dum Nobis in propria met Perſona propter arduas, & graviſſimas Regni, & Magni Ducatus Litvaniae occupationes adire Livoniam non licet, ablega-

Anno 1566.

legavimus, & miſimus Illuſtrem, & Magnificum Joannem Chodkiewicz, Baronem in Szkłowo, Capitaneum Samogitiae Generalem, Archimareſchalcum Magni Ducatus Litvaniae, ac Plotelenſem, Telſzovienſemque Praefectum, nec non Archidiœceſis Rigenſis, & omnium aliarum in Livonia Arcium Adminiſtratorem, & Exercituum noſtrorum omnium per Livoniam Supremum Campiductorem, Senatorem, & Conſiliarium noſtrum ſincere Nobis dilectum, quem non ſolum, quod illuſtri Familia ortus, & eius Maiores de Nobis, & Sereniſſimis Regibus Poloniae, & Magnis Ducibus Litvaniae, deque tota Republica praeclariſſime meriti ſunt, verum ob propriam, & inſignem ipſius virtutem, pietatem, fidem, iuſtitiam, Literarum, & multiplicem rerum cognitionem, atque militaris diſciplinae peritiam, ac ſingulare erga Nos ſtudium, & obſervantiam, & in Patriam ſummum, conſtantiſſimumque illius amorem, maximopere gratia, ac benevolentia noſtra Regia complectimur, dignumque loco, & deſignatis ipſi muneribus obeundis eſſe cenſuimus. Quare Illuſtritas Veſtra Archidiœceſis Rigenſis, ac reliquarum noſtrarum in Livonia Arcium omnium adminiſtrationem huic Adminiſtratori noſtro reſignet, atque eum tanti reputet, quanto Nos eum honore dignati ſumus. Cumque Illuſtritas Veſtra noſtrum per Livoniam Locumtenentem, & Gubernatorem agat, velit omnia ſua ſtudia, & conſilia ad noſtram, & utriusque Veſtram dignitatem, ac Livoniae Provinciae noſtrae conſervationem, & emolumentum, cum hoc Adminiſtratore noſtro conferre, qui etiam omnia ſua inſtituta Illuſtritati Veſtrae communicabit, qua in re Illuſtritas Veſtra rem Nobis gratiſſimam eſt factura, & huius Illuſtris, optimi, & heroici Viri, Senatoris noſtri amantiſſimi, maximam benevolentiam eſt ſibi conſiliatura. Porro Illuſtritatem Veſtram diu, feliciter, & optime valere cupimus. Datum Lublini die ſecunda Auguſti, Anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſexto.

CXLVII.

1566.

Ad eundem pro Conventione Generali in Livonia cum Magnifico Domino Chodkiewicz celebranda. Sub eodem dato. *Indidem.*

Sigismundus Augustus Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiae, Pruſſiae, Maſoviae, Samogitiae, Livoniaeque &c. Dominus, & Haeres. Illuſtris Princeps, Domine, & Amice Chariſſime, ſalutem, & exoptatam felicitatem. Etſi ſemper res Livoniae ita Nobis curae fuerunt, ut magno noſtro deſiderio conſultum illis quam optime cupiverimus, tamen cum diſtenti Regni, & Magni Ducatus noſtri Litvaniae graviſſimis curis, & occupationibus, inſtitutum in eo noſtrum ex animi ſententia confici non licuerit, nunc autem opportunam rei bene gerendae nacti occaſionem, dum Nobis cum hoſte Moſcho Induciae ad certum tempus intercedunt, ſimusque ex hac parte tranquilliores, omne noſtrum ſtudium in id convertendum eſſe duximus, quo tandem in Livonia dolo, ac fraude a Sveco occupata, Dei beneficio recuperemus, praeſertim cum Moſchus Revaliae, & caeteris iſtius tractus Munitionibus fraudulenter inhiare non intermittat; ex qua re quantum toti Livoniae periculi immineat, facile quivis intelligit. Ad hoc autem negotium feliciter auſpicandum, & conficiendum, Illuſtrem, & Magnificum Dominum Joannem Chodkiewicz Baronem in Szkłowo, Capitaneum Samogitiae Generalem &c. in Livoniam cum plena poteſtate noſtra ablegavimus, eique res noſtras bellicas ibidem pro noſtra dignitate, & illius Reipublicae utilitate adminiſtrandas commiſimus. Verum cum hoc inſtitutum noſtrum Illuſtritatis Veſtrae, & omnium Ordinum, ac Statuum Livoniae communem deliberationem, conſilium, opem, & auxilium requirat, indicimus Conventionem Livoniae Generalem Rigae ad diem . . . praeſentis anni celebrandam. Poſtulamus itaque ab Illuſtritate Veſtra, ut eam noſtram indictam Conventionem, quantum in Ea eſt, promoveat, tum Illuſtri, & Magnifico Joanni Chodkiewicz, pro ſolita ſua erga Nos obſervantia, conſilio, ope, & auxilio ita adſit, ut iam antea ſatis teſtatam ſuam in Nos fidem Illuſtritas Veſtra hac ratione reddat cumulatiorem. Quod reliquum eſt, Illuſtritatem Veſtram diu, feliciter, & optime valere cupimus. Datum Lublini d. 2. Aug. Anno 1566.

CXLVIII.

1566.

Eiusdem ad Civitatem Rigenſem in eodem negotio. Sub eodem dato. *Indidem.*

Sigismundus Augustus Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniae, Ruſſiae, Pruſſiae, Maſoviae, Samogitiae, Livoniaeque &c. Dominus, & Haeres. Spectabilibus, ac Famatis Proconſulibus, & Conſulibus, totique Communitati Civitatis noſtrae Rigenſis Fide-

ANNO 1566. Fidelibus Nobis dilectis gratiam nostram Regiam, ac prosperos rerum successus. Variis adducti rationibus, maxime vero, quod intelligamus Moschorum Principem nihil intermittere, quo Revaliam, caeteraque eius Districtus loca, & propugnacula a Sveco obtenta, in potestatem suam redigat, ablegavimus Illustrem, & Magnificum Joannem Chodkiewicz Baronem in Szkłowo, Capitaneum Samogitiae Generalem &c. eique rem omnem bellicam administrandam commisimus. Cum autem ea res communem omnium Statuum deliberationem diligentem, ac consiliorum communicationem requirere videatur, indiximus Generalem Livoniae Conventionem Rigae die .... anni praesentis celebrandam. Proinde F. Vestras hortamur, ut ei Conventioni intersint, institutumque hoc nostrum pro sua in Nos fide, & observantia ita promoveant, ut omnia ex dignitate nostra, & Reipublicae Livoniae commodo, & utilitate procedant, Curiamque nostram Archiepiscopalem praefato Capitaneo Samogitiae Generali cedant, ac pro Comitatu suo de hospitiis provideant, quo fecerint F. Vestrae rem ex omnimoda sententia, & voluntate nostra, suoque officio dignam. Datum Lublini d. 2. Aug. Anno 1566.

CXLIX.

1566. *Eiusdem Literæ Patentes ad omnes Livoniæ Status, ut Magnificum Joannem Chodkiewicz pro vero Livoniæ Administratore acceptent.* Sub eodem dato. *Indidem.*

SIGISMUNDUS AUGUSTUS Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniaeque &c. Dominus, & Haeres. Universis, & singulis, Reverendis, Spectabilibus, Magnificis, Generosis, Nobilibus, Baronibus, Equitibus, Capitaneis, Egregiis, ac Honestis, Prælatis, Civibus, Incolis cuiuscunque status, præeminentiæ, & conditionis fuerint, Archidiœcesis nostrae Rigensis, ac reliquarum in Livonia Arcium nostrarum omnium Præfectis, & subditis nostris fidelibus dilectis gratiam nostram Regiam, & fluentem pro voto felicitatem. Commiserati turbulenti Livoniæ Provinciæ nostræ status, quæ omni ex parte tam ab hoste feroci, quam etiam in visceribus suis a milite nostro moribus dissoluto multum incommodi, & detrimenti pati dicitur, omniaque isthic sublatis legibus pro libidine cuiusque gerantur. Volentes hæc mala avertere, atque in iustam, & legitimam administrandæ istius Provinciæ nostræ formam redigere, dum propriamet Persona propter arduas, & gravissimas Regni, & Magni Ducatus nostri Litvaniæ occupationes, accedere Livoniam non potuimus, misimus, & ablegavimus isthic in Livoniam ex Brachio, & Authoritate nostra Regia, deliberato nostro, & omnium Senatorum, ac Consiliariorum nostrorum consilio, Illustrem, & Magnificum Dom. Joannem Chodkiewicz, Baronem in Szkłowo, Capitaneum Samogitiæ Generalem, Archimareschalcum Magni Ducatus Litvaniæ, ac Plotelensem, Telszoviensem Præfectum, nec non Archidiœcesis Rigensis, ac omnium reliquarum in Livonia Arcium nostrarum Administratorem, & Exercituum omnium nostrorum per Livoniam Supremum Ducem, & Campiductorem, cum plenaria, absoluta, & irrevocabili potestate, quæ singulari nostro Diplomate est comprehensa, illique concessa. Proinde Vobis in genere omnibus, & in specie singulis mandamus, ut præfatum Illustrem, & Magnificum Joannem Chodkiewicz, Capitaneum Samogitiæ Generalem, pro vero Administratore nostro habeant, & acceptent, eique in omnibus, pro data, & concessa ipsi a Nobis potestate, obediant, ac pareant, ac omnem illi honorem, non secus, ac Nobis ipsis, deferant, rem in eo Nobis gratissimam, & officio suo dignam facturi. Datum Lublini die 2. Aug. Anno 1566.

CL.

1566. *Ad Eosdem, ut ad Conventionem celebrandam conveniant.* Sub eodem dato. *Indidem.*

SIGISMUNDUS AUGUSTUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæ, Livoniæque Dominus, & Hæres. Universis, & singulis Reverendis, Spectabilibus, Magnificis, Generosis, Nobilibus, Prælatis, Baronibus, Equitibus, Capitaneis, Egregiis, ac Honestis, Civibus, & Incolis cuiuscunque status, præeminentiæ, & conditionis fuerint, Arcium, & Civitatum nostrarum in Livonia incolis, & subditis nostris, extra Archidiœcesim nostram Rigensem constitutis fidelibus Nobis dilectis Gratiam nostram Regiam, & exoptatam felicitatem. Quamvis semper res Livoniæ ita curæ Nobis fuerunt, ut magno nostro desiderio consultum illis quam optime cupiverimus, tamen cum distenti Regni, & Magni Ducatus nostri gravissimis curis, & occupationibus, institutum in eo nostrum ex animi sententia confici non licuerit. Nunc autem opportunam rei bene gerendæ nacti occasionem, dum Nobis cum hoste Moscho Induciæ ad certum tempus intercedant, simusque ex hac parte tranquilliores, omne nostrum studium in id convertendum duximus, quo tandem in Livonia, dolo, ac fraude a Sveco occupata, Dei beneficio recuperemus, præsertim cum Moschus Revaliæ, & cæteris ipsius Tractus munitionibus fraudulenter inhiare non intermittat, ex qua re quantum toti Livoniæ periculi immineat, facile quivis intelligit. Ad hoc autem negotium feliciter auspicandum, & conficiendum, Illustrem, & Magnificum Joannem Chodkiewicz, Baronem in Szkłowo, Capitaneum Samogitiæ Generalem, &c. in Livoniam cum plena potestate nostra ablegavimus, eique res nostras bellicas ibidem pro nostra dignitate, & Reipublicæ utilitate administrandas commisimus. Verum cum hoc institutum nostrum Illustris Curoniæ Princeps, & omnium Ordinum, ac Statuum Livoniæ, Sinceritatum Vestrarum communem deliberationem, consilium, & auxilium requirat, indiximus, ac hisce indicimus Conventionem Livoniæ Generalem Rigæ die .... præsentis anni celebrandam. Mandamus itaque Sinceritatibus Vestris, ut ad eam Conventionem conveniant, atque de omnibus, quæ Illustris, & Magnificus Joannes Chodkiewicz, Capitaneus Samogitiæ Generalis, nomine nostro Sinceritatibus Vestris dicet, atque proponet, certam fidem adhibeant, omniaque sua studia, deliberationes, & consilia ad propositiones nostras, Sinceritatibus Vestris offerendas, ineant, & vires, & operas suas in conservationem, & recuperationem Livoniæ Provinciæ nostræ, Patriæ vero Vestræ conferant; qua re Sinceritates Vestras cum rem Nobis gratissimam, tum officio suo debitam facturas omnino confidimus. Datum Lublini d. 2. Aug. Anno 1566.

CLI.

1566. *Eiusdem ad Civitatem Rigensem, ut Magnificum Joannem Chodkiewicz pro vero Administratore Archiepiscopatus Rigensis agnoscant, eique Curiam Archiepiscopalem, & nonnulla bona ad Archiepiscopatum, & Capitulum Rigense pertinentia restituant.* Datum Lublini die 22. Augusti Anno 1566. *Indidem.*

SIGISMUNDUS AUGUSTUS DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviæ, Samogitiae, Livoniaeque &c. Dominus, & Hæres. Spectabilibus, Egregiis, & Famatis Proconsulibus, Consulibus, totique Communitati Civitatis nostræ Rigensis, fidelibus nobis dilectis gratiam nostram Regiam, & exoptatam felicitatem. Multis gravissimis de causis vicem, & calamitatem Livoniæ reputantes, quæ extra ab hostibus, intra vero a militibus nostris dissolutis ultra modum infestatur, & cum omnia fere sine lege, pro cuiusque libidine ibi gerantur; Volentes itaque, & hostium vires, ac impetus inde DEI beneficio arcere, & licentiam militum nostrorum infringere, iustamque, ac legitimam administrandæ istius Provinciæ nostræ rationem ordinare, instituereque, deliberato nostro, & Senatorum nostrorum consilio, misimus, & ablegavimus isthic in Livoniam Illustrem, & Magnificum Joannem Chodkiewicz, Baronem in Szkłowo &c. cum plenaria, & absoluta potestate nostra, cui totius Archidiœcesis nostræ Rigensis, ac reliquarum in Livonia Arcium nostrarum omnium Administrationem commisimus, quam & fusius Literis nostris comprehensam seorsim illi dedimus. Proinde hortamur F. Vestras, ut eum ipsum Illustrem, & Magnificum Joannem Chodkiewicz &c. pro vero Administratore nostro eius Archidiœcesis Rigensis agnoscant, & acceptent, eumque pro totius Livoniæ Provinciæ, & Civitatis nostræ Rigensis conservatione, & utilitate huic præinserto Administratori nostro cum Fidelitatibus Vestris consultanda, agenda, & constituenda quaedam commiserimus, volumus, ut iis, quæ proponet, fidem omnimodam tribuant, consiliaque, & rationes, ac instituta eius sequantur, siquidem nil aliud, nisi Vestra & communis Livoniæ salus quæratur. Quoniam autem Curia Archiepiscopalis, & Domus, bonaque nonnulla tam ad Archiepiscopatum, quam ad Capitulum nostrum Rigense pertinentia, tam in Urbe, quam etiam extra Urbem nostram Rigam sita, a Fidelitatibus Vestris detineri dicantur. Mandamus itaque, ut visis his Literis nostris Fidelitates Vestræ Curiam, & ipsa ea bona omnia huic Administratori nostro sine mora, et omni exceptione restituant, ac reddant, omnique iure in Archiepiscopatu nostro Rigensi competenti liberrime eum uti, frui, et gaudere permittant. Qua in re facturæ sunt Fidelitates Vestræ cum Nobis rem gra-

Anno 1566.

gratiſſimam, et officio ſuo dignam, tum Vobis, et Patriae utilem, ac ſalutarem. Datum Lublini die 22, Auguſti Anno 1566.

CLII.

1566. *Privilegium plenæ, abſolutæ, & irrevocabilis poteſtatis cum Jurisdictione univerſa, adminiſtrandi Archidiœceſim Rigenſem, a Sacra Regia Maieſtate Joanni Chodkiewicz Archimareſchalco Magni Ducatus Litvaniæ datum.* Lublini d. 26. An. 1566. *Ex Archivo Regni.*

SIGISMUNDUS AUGUSTUS Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiae, Livoniæque Dominus, et Haeres. Significamus tenore Præſentium, quibus expedit, univerſis, & ſingulis. Poſteaquam Livonia Provincia variis bellorum fluctibus, et procellis quaſſata, atque immanis hoſtis Moſchi, et aliorum preſſa viribus noſtræ poteſtati, atque Imperio ſe ſubiecit, nihil magis in votis Nobis fuit, quam ut eam, et Regionis eius populos, qui ſtudio, amore, et noſtri nominis opinione ſingulari imbuti, atque adducti, quieto velut portui, ſe, ſuaque chariſſima pignora, et fortunas Nobis crediderunt, pari viciſſim gratia, et benevolentia noſtra complecteremur, ac foveremus, proque eo vere paterno noſtro erga eos ſubditos noſtros affectu, in liberanda, et conſervanda Livonia, nullis noſtris, et ſubditorum noſtrorum Magni Ducatus Litvaniæ, immenſis ſumptibus, et nec ſangvini eorum parſum eſt hactenus, cuius rei vel ipſimet Indigenæ Livoniæ teſtes eſſe poſſunt luculentiſſimi. Nec remittentes ab inſtituto noſtro, ſed in dies magis ea de Republica Livoniæ ſolliciti, dum vicini undiquaque hoſtes perpetuis inſultibus, ac irruptionibus in eam graſſantur, et noſtri etiam milites ſtipendia ibi merentes diſſolutis ſuis moribus, incolis iſthic graves, ac moleſti ſunt, cumque cætera ibi omnia ſine lege, & ordine ſusque deque ferantur, volentes iis malis occurrere, ac iuſtam, & legitimam Gubernationem conſtituere, ut omnia ex dignitate noſtra Regia, & Dominii iſtius noſtri utilitate adminiſtrentur, quando per Regni noſtri, et Dominiorum noſtrorum arduas, ac graviſſimas occupationes Livoniam adire propria noſtramet perſona non liceat, ex brachio, atque auctoritate noſtra Regia, ac deliberato noſtro, ac Senatorum & Procerum Magni Ducatus Litvaniæ Conſilio, & omnium Ordinum, ac Statuum Eiusdem Magni Ducatus Litvaniæ in Conventu Generali Brzeſtenſi congregatorum demiſſa petitione, ablegavimus in Livoniam cum pleniſſima, ac abſoluta, & irrevocabili poteſtate noſtra, Illuſtrem, & Magnificum Dominum Joannem Chodkiewicz, Baronem in Szkłowo, Capitaneum Samogitiæ Generalem, ac Magni Ducatus Litvaniæ Archi-Mareſchalcum, nec non Telſzovienſem, Plotelenſem Præfectum, atque Archidiœceſis Rigenſis, tum et cæterarum Arcium noſtrarum per Livoniam Adminiſtratorem, & Exercituum noſtrorum terra, marique collectorum, & colligendorum ibidem in Livonia Supremum Ducem, & Campiductorem, Senatorem, & Conſiliarium noſtrum ſincere Nobis dilectum, cui cum ob virtutis, et natalium ſplendorem, ſiquidem Maiores eius multis retro ſæculis, longa ſerie, continuaque Succeſſione in Ordine Senatorio M. D. L. exiſtentes, & domi tempore pacis, prudentia, conſiliis, authoritate, magno uſui, & ornamento fuerunt, & foris de hoſtibus ampliſſimas reportaverunt victorias, tum ob ſingularem ipſius pietatem, fidem, literarum, & Rei Militaris peritiam, ac illius erga Nos ſtudium, & obſervantiam, & muneris eius, quo fungitur Archi-Mareſchalcatu Magni Ducatus Litvaniae, Authoritatem eximiam, quam grave hoc negotium rite peragendum requirit, Adminiſtrationem totius Diœceſis Rigenſis, & reliquarum in Livonia Arcium noſtrarum omnium, cum omnibus hiſce præſentibus Literis noſtris, articulis, & conditionibus inſertis, atque infraſcriptis, irrevocabiliter dedimus, & conceſſimus, ac per præſentes damus, & concedimus ei in Livonia univerſam Jurisdictionem Nobis deditam, nec non gladii poteſtatem, tum etiam pleniſſimam facultatem in præfata Archidiœceſi noſtra Rigenſi, tum cæteris quoque Livoniæ Diſtrictibus, de rebus, negotiisque omnibus, & ſingulis tam ſpiritualibus, quam ſæcularibus, tamque civilibus & forenſibus, quam militaribus, & ad expeditionem bellicam pertinentibus, tam denique publicis, quam privatis, nullis penitus exceptis, vel excipiendis, quae directum Dominium noſtrum, cognitionemque noſtram ſpectant, liberrime diſponendi, & conſtituendi, iudicia quoque omnis generis exercendi, cognoſcendi, decernendi, in facinoroſos, præſertim vero in milites noſtros, qui incolis Livoniæ moleſti, & iniurii fuere, pro modo delicti animadvertendi, & plectendi, ablataque reſtituendi, certum item iudiciorum ordinem, ſecundum quem omnes controverſiæ decidantur, præſcribendi, Judices, Magiſtratus, Capitaneosque ordinandi, & conſtituendi. Cum enim præfatum Illuſtrem, & Magnificum Dominum Joannem Chodkiewicz dignum iudicaverimus, cui officium Supremi Mareſchalci per Magnum Ducatum noſtrum Litvaniae (quod latiſſime patet) committeremus, non immerito ratione eiusdem Muneris, & Officii, omnium, & ſingularum quoque actionum, exercendorumque iudiciorum in Provincia noſtra Livonia authoritatem eidem concedimus, quin etiam pro amplianda præinſerti Adminiſtratoris noſtri authoritate, & reputatione, hoc adiectum volumus, ut ab omnibus delegatorum, vel etiam ordinariorum Judicum & Magiſtratus Sententia, ad Adminiſtratorem noſtrum provocare liceat, ab ipſius autem Adminiſtratoris Sententia, ad Nos, vel Tribunal noſtrum appellandi facultas; propter ſumptuum etiam immenſitatem, quibus partes in proſequenda appellatione exhaurirentur, nemini competat. In quibus omnibus Judiciis, mos patrius, ac conſvetudo iſthic obſervari ſolita (niſi expreſſum iuris errorem contineat, aut ab æquitate diſcrepet) imitetur. Arcium quoq; noſtrarum omnium per Livoniam diſpoſitionem liberam Adminiſtratori noſtro committimus, qui rationem diſpenſationis, & adminiſtrationis a Capitaneis exigat, de rebus omnibus inquirat, quosque dignos iudicaverit, in eodem officio reſervet, reliquos indignos removeat, de eisque ex præſcripto iuris, & iuſtitiæ decernat. Et ſi quæ ab Arcibus, & Curiis noſtris prædia, villæ ademptæ, vel quovis iure conceſſæ, tam antiquitus ab Ordine, quam etiam hac noſtra tempeſtate, in hæc Diplomatum & Privilegiorum ipſis datorum, a poſſeſſoribus petendi, inſpiciendi, & examinandi, ac valorem, ſeu taxam eorum bonorum adhibendi poteſtatem dedimus. Quare omnes Incolæ Livoniæ ſubditi noſtri ab Adminiſtratore hoc noſtro requiſiti, Privilegia ſuper conceſſis bonis videndi facultatem dare tenebuntur. Erit etiam in poteſtate Adminiſtratoris noſtri, quandocunque res poſtulare videbitur, toti nobilitati, & incolis, tum Capitaneis quoque, & Præfectis noſtris per Livoniam expeditionem bellicam indicendi, & denuntiandi, eaque denuntiatione facta, omnes debent propriismet perſonis hoſti obviam ire, pro modo facultatum ſuarum. Equitibus quisque ſuis inſtructis, quos antiquitus ex bonis propriis expedire, & ſecum ducere conſveverunt, vel cum ex conſtitutione huius Adminiſtratoris noſtri pro ratione novæ taxæ eis noſtro nomine indictum fuerit, nullas alias inſuper mandatorum noſtrorum Literas requirentes, contenti Epiſtolis, & denuntiatione huius Adminiſtratoris noſtri. Ii autem, qui ad defenſionem Patriæ ſuæ vocati Literis Adminiſtratoris iſtius noſtri, neglexerint, & progredi adverſus hoſtem noluerint, bonis ſuis omnibus privabuntur, ipſoque facto priventur. Ea autem bona ſic ad noſtrum fiſcum devoluta, poterit is Adminiſtrator noſter conferre his, qui fideliter ſtationem ſuam obeunt, vel qui de Republica bene merentur, ad noſtram tamen notitiam referendo. Præterea cum in defenſionem Livoniæ aſſidue exercitus ibi maximis ſumptibus fovendi ſunt, ne immenſam hanc æris profuſionem theſaurus noſter ferat, quam certe ultra modum, & omnem fidem hactenus tulit, ut non nullam ſaltem partem ſolvendis ſtipendiis militi Livones in conſervationem ſui conferant, delegavimus etiam, & poteſtatem fecimus præinſerto Adminiſtratori noſtro, vocatis omnibus Ordinibus, ac Statibus Livoniæ Comitia agendi, Contributionesque ex communi conſilio, & aſſenſu indicendi, conſtituendique, & quotiescunque pro eius Regionis defenſione opus fuerit, toties comitia agere, & indicere, ac Contributiones cum conſenſu omnium Incolarum ſancire licitum ei erit. Qua in re omnes Status, & Ordines Livoniæ propriam reputantes ſalutem, morem ipſi gerere debebunt. De teloneis item antiquis, & uſitatis, prout videbit, idem Adminiſtrator noſter diſponat, ac novorum etiam teloneorum pro communi Reipublicæ Livoniæ commodo inſtituendorum, diſponendorumque ius, & poteſtatem habebit. Monetæ cudendæ facultas in ea Provincia ditionis noſtræ, nulli competat. Si vero ea iſthic cudenda erit, tum nulli concedetur, niſi ex voluntate noſtra cum ſcitu Adminiſtratoris huius noſtri, nec cuiquam de valore Monetæ, qualiscunque formæ, & ponderis illa ſit, diſponere in omni Provincia Livoniæ, niſi Adminiſtratori noſtro licebit. Novas etiam urbes in ornamentum, & augmentum Livoniæ condere, ubi huic Adminiſtratori noſtro viſum fuerit, eidem fas, liberumque eſto, quas Nos Privilegiis, & libertatibus muniendas promittimus. De ſtatu item Capitularium Rigenſi, deque bonis ipſorum per quoscunque, ac qualitercunque eis ademptis, Adminiſtrator noſter is inquirat, et ut iuſtum, æquumque eſſe videbitur,

Anno 1566.

bitur, decernat, diſponat, atq; conſtituat, et Ordinem Capituli inſtituat. Quoniam vero beneficiis plerumq; homines ad virtutem, fidem, præclaraque ſtudia invitantur, ius, ac poteſtas erit Adminiſtratori huic noſtro, agros in Livonia de Nobis, et Republica Livoniæ bene meritis conferendi, ad noſtram tamen ratificationem. Poſtulante item occaſione, et neceſſitate poteſtatem facimus huic Adminiſtratori, Comitia et Conventus cogendi in Livonia, pro meliori iſtius Reipublicæ modo, commodo, et utilitate. Ea vero omnia, quæ in Conventu, vel extra Conventionem cum eius Provinciæ noſtræ hominibus inſtituet, et concludet, ad noſtram tamen ratificationem remittendo, id Nos ratum, et firmum habituri ſumus. Miles item extraneus, et domeſticus, ac quæcunque ſuppetiæ, auxilia, et copiæ in Livoniam miſſæ, et in poſterum mittendæ ſunt, ac Præfecti, qui Exercitus eo adducent, ſub poteſtate, et Imperio iſtius Adminiſtratoris noſtri erunt, dictoque illius parebunt. Omnibus vero militibus noſtris, et eorum Præfectis, Centurionibus, quandocunque is Adminiſtrator noſter ſtipendia condicet, ſtatuet, et noſtro nomine pollicebitur, id Nos ratum, et pro ſolido ſuſcepturi, pollicitaque præſtaturi ſumus. Quos autem ex militibus, vel Centurionibus militia excludendos, et exauctorandos cenſuerit, licitum illi eſſe debet. Ne autem in tanta rerum varietate, præter hæc, quæ ſunt enumerata, alia excludantur, Nos cuncta ſummatim concludendo, huic Jlluſtri, et Magnifico Domino Joanni Chodkiewicz pleniſſimam et generaliſſimam Adminiſtrationem totius Archidiœceſis noſtræ Rigenſis, et reliquarum omnium Arcium noſtrarum in Livonia, nec non per eandem Exercituum noſtrorum primariam poteſtatem, hiſce concedimus, committimus, atque tribuimus, cum omnimoda facultate, de rebus, et negotiis omnibus et ſingulis in genere, et ſpecie, quocunque Nomine nuncupatis, vel nuncupandis, quæ omnia hic pro expreſſis habere volumus, ita ut nec generalitas ſpecialitati, nec ſpecialitas generalitati in quoquam deroget, liberrime cognoſcendi, agendi, diſponendi, ordinandi, conſtituendi, prout vel occaſio rei gerendæ, vel dignitas noſtra, vel etiam Provinciæ Livoniæ utilitas poſtulare videbitur, aut Nos ipſi, ſi ibidem præſentes eſſemus, agere, diſponere, conſtituere poſſemus. Promittimus autem Verbo Noſtro Regio, tam pro Nobis, quam Sereniſſimis Succeſſoribus noſtris, quidquid in præmiſſis a memorato Adminiſtratore noſtro actum, conſtitutumque fuerit, id omne Nos futuris temporibus quibuſcunque, ratum, gratum, firmum, validumque habituros, Succeſſoreſque noſtri habebunt, ſemotis omnibus exceptionibus, ac iuris beneficiis, quibus expreſſe per præſentes renuntiamus. In quorum fidem, et evidentius teſtimonium præſentes manu propria ſubſcripſimus, ac Sigillo Noſtro muniri iuſſimus. Datæ Lublini die 26. Menſis Auguſti, Anno Domini 1566.

CLIII.

1566.

Privilegium SIGISMUNDI AUGUSTI *Regis Capitularibus Rigenſibus indultum, quo eos & ex ſtatu Spirituali, & Eccleſiaſtico in Saecularem transfert.* Dat. Grodnæ in Conventione Generali Magni Ducatus Litvaniæ d. 26. Decembris Anno 1566. *Ex Archivo Nieśviſienſi.*

Ratio ipſa dictare videtur, tantam paſſim rerum eſſe humanarum viciſſitudinem, et inconſtantiam, ut dum variis caſuum, periculorumque procellis, ſubiaceant, nec diuturnæ eſſe, nec ad poſteritatem recte transmitti poſſint, niſi certis, eisdemque firmis, ac indubitatis Literarum Monumentis comprehenſæ firmentur, foveantur, & conſerventur. Itaque Nos SIGISMUNDUS AUGUSTUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæque &c. Dominus, & Hæres. Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt, univerſis, & ſingulis, tam præſentibus, quam futuris, notitiam harum habituris. Quod cum Nos, poſtulantibus ſic rebus Livoniæ, Illuſtrem, & Magnificum Joannem Chodkiewicz, Baronem in Szkłowo, & Bychow, Samogitiæ, Livoniæque Capitaneum, & Adminiſtratorem Generalem, Magni Ducatus noſtri Litvaniæ Archimareſchalcum, atque Supremum Regii Exercitus noſtri in Livonia Campiductorem, Plotelenſem, Telſzovienſemque Capitaneum, Senatorem noſtrum ſincere Nobis dilectum, cum plena, abſoluta, & irrevocabili poteſtate, de omnibus, & ſingulis rebus, tam ſpiritualibus, quam ſæcularibus, togatis, & militaribus, publicis denique, ac privatis, ordinandi, conſtituendi, ac diſponendi, ad Status Livoniæ Transdunenſis ablegaſſemus, ibidemq; habitis ſeriis deliberationibus, ac conſultationibus, communi omnium Ordinum Livoniæ conſenſu, atque ſuffragiis, varii Tractatus, tam ſuper nova conſtituenda defenſionis ratione, firmandaq; cum M. Ducatu noſtro Litvaniæ Societate, Confœderatione, et Fraternitate, quam etiam ſpiritualis illius Status in ſæcularem mutatione, conſtituti, initique eſſent, in eam ſententiam ab omnibus itum, ac pro indubitato habitum eſt, Livoniam ab immaniſſimis hoſtibus nec rite defendi, nec conſervari poſſe, niſi ſublatis priſtinorum Ordinum differentiis, novam, ac ſolidam aliquam Reipublicæ faciem inter ſeſe (qui Ordinibus, Statuumque varietate haud leviter diſſidebant) conſtituiſſent, ac expreſſim renuntiantes priſtinorum Statuum differentiis, omnes Incolæ eius Provinciae, pari iure, ordine, modo, ac legibus eisdem Nobis ſeſe ex æquo ſubmiſiſſent, Magnoque noſtro Ducatui Litvaniae, perpetuo conſociationis, ac fraternitatis vinculo coniunxiſſent, et conglutinaſſent, ut ut ſic coniunctis utriusque dominii conſiliis, opera, atque auxilio, imminentium hoſtium inſultus eo facilius ſuſtineri, ac iam omnibus modis conquaſſata Provincia Livonia Deo auxiliante, tanquam poſtliminio priſtinae paci, ac tranquillitati reſtitui poſſit. Quam viam, ac rationem, cum omnibus, ac ſingulis, tanquam neceſſariam, ſibique ſalutarem perpetuis quibusque temporibus fore, ſeque hac unica ratione incolumes ab inhiantibus immaniſſimis hoſtibus ſupereſſe poſſe perſpicerent, eamque tanquam unicam, et ſacram ſalutis anchoram accipiendam putarent. Ideo Reverendi Jacobus Meck Decanus, Joannes a Munſter Senior, et Cellarius, Andreas Spill Canonicus Archidiœceſis Rigenſis, ſuo quoque ſuffragio, atque ſententia poſt celebratum ſuper eodem negotio, cum praefato Illuſtri, et Magnifico Ioanne Chodkiewicz certum Contractum, communibus rationibus Reipublicae illi conſulentes, non potuerunt non pro ſe quoque id, quod ab omnibus Statibus probaretur, approbare, ratificare, et acceptare, ac renuntiando veteri Statui Eccleſiaſtico (quod iam pridem multoties ab eis, tam a Reverendiſſimo piae memoriae Archiepiſcopo, quam communibus Archidiœceſeos Statibus poſtulatum, efflagitatumque erat) ſeſe una cum reliquis omnibus incolis eiusdem Provinciae, ſaeculari Statui, ac conditioni paribus legibus, iuribus, atque iudiciis Nobis ex aequo ſubmittere, ac quidquid eis Privilegiorum, ſuper ſtatu ſuo priſtino a Summis Pontificibus, Imperatoribus Regibus, conceſſum, ac datum antiquitus eſſet, Nobis, Succeſſoribusque noſtris cedere, atque transferre, certis

Anno 1566.

tamen Articulis, Clauſulis, ac Conditionibus ſibi reſervatis, de quibus ſibi, ac poſteris ſuis omnibus per Nos, ac Succeſſores noſtros idonee caveri placuit, atque convenit, prout etiam Illuſtris, et Magnificus Ioannes Chodkiewicz in iisdem Tractatibus eis per Nos caveri debere, & oportere noſtro nomine ſpopondit, atque promiſit, quorum quidem Capitum tenor eſt talis, ut ſequitur.

I. Vt Dei Verbum, eius denique cultus in Scholis, ac Templis pure doceatur, conſerveturque, et Miniſtri Eccleſiarum, et Scholarum honorifica, et ſufficienti ſuſtentatione provideantur.

II. Vt omnia Diplomata, et Literae Reverendi Capituli, tam Conſiliariis, quam Equeſtri Ordini, nec non aliis quibuscunque perſonis ſuper Feudis, iisque etiam apertis, ſuper venditionibus, oppignorationibus, aliisque cuiuscunque generis Contractibus, cum Reverendiſſimis piae memoriae Archiepiſcopis coniunctim, aut per ſe diviſim datae, atque conceſſae omnibus, ac ſingulis, ſalvae, integrae, et inviolabiles ſerventur, atq; permaneant.

III. Vt ſimiliter Diplomata, et Literae omnes in Civitate Rigenſi, vel extra eam, ſuper Feudis, Emphiteuſibus, precariis beneficiis, expectantiis, oppignorationibus, et aliis quibuscunque contractibus, tam aliis, quam ſibi ipſis datae, et obſignatae, vires ſuas, atque robur firmitatis perpetuae obtineant.

IV. Vt Capitularibus licitum, liberumque ſit, omnia, et ſingula debita olim contracta, a debitoribus ſuis ſecundum Syngraphas illorum exigere, percipere, et in uſus ſuos pro arbitrio convertere. Eo ſane conſiderato, quod cum in ſingularem defuncti Domini piae memoriæ Archiepiſcopi favorem, clementemq; gratiam, tum propter communem Archiepiſcopatus neceſſitatem iuvandam, non ſolum omnem pecuniam paratam erogarint, ipſorumque facultates exhauſerint, verum aliquot etiam millia aeris alieni conflare coacti fuerint.

V. Vt Senatus quoque Rigenſis omnium, et ſingulorum cenſuum, redituum, obventionum, ac fruitionum nomine hinc inde a morte Domini Archiepiſcopi re, factoque ex bonis Capitularibus perceptarum ſufficientem, ac iuſtam Capitularibus rationem reddat, omneque illud, quod a Senatu perceptum demonſtrari poterit, eis ſolvat, atque reſtituat, ſemperque ſalva actio ſuper iniuriis, violentiis, ac damnis, tam eis, quam beneficiariis eorum, quocunque modo illatis, nec non expenſarum quoque nomine, contra Senatum Rigenſem eis ſuperſit, at-

ANNO 1566.

que remaneat, ut libera quoque facultas eis sit omnes ac singulas pensiones a beneficiariis, seu Emphiteutis eorum, tam in, quam extra Civitatem Rigensem sitis, hucusque debitas exigendi, percipiendi, & in usus suos convertendi.

VI. Quod si contigerit forte bona Capitularia, in, vel extra Civitatem Rigensem sita, & antehac in Capitulo oppignorata per quenquam redimi, aut cuiquam vendi, ut in tali redemptione, venditione, vel quovis alio contractu Capitulares moderni omnibus aliis præferantur, persoluto eo, quod ab aliis offertur.

VII. Vt omnes, ac singulæ actiones, quæ ipsis forte a quoquam, pristini sui Status nomine, vel ex eo, quod ab eis, vel Prædecessoribus eorum, in pristino Statu gestum, actumque est, intentari possent, nunc & in posterum in solam Sacram, & Serenissimam Regiam Maiestatem transferantur, eorumque nomine Sacra eius Regia Maiestas, & loco illius Maiestatis Administrator pro tempore existens eos manuteneat, tueatur, atque indemnes conservet.

VIII. Vt quoque Dominus Kunhemius, atque Strubicius, a Sacra & Serenissima Regia Maiestate sufficienter contententur. Postremo cautum sibi, ac Postetis suis esse volunt Capitulares præmemorati, ne futuris ullis temporibus, ob hanc tam necessariam Status sui mutationem, cessionemque Jurium suorum, a Pontificibus Romanis, Imperatoribus, Regibus, Jmperii Electoribus, cæterisque Principibus, ac Dominis, tum omnibus iis, qui ius aliquod eo nomine sibi competere putaverint, infestentur, molestenturve, palam vel clam, neve actus ille honoribus, nominis reputationi, aut famæ illorum in quoquam obsit, aut damnum aliquod inferat, ne denique Capitulares, vel Posteri illorum Banno Jmperii, aut Proscriptioni submittantur, sed ut contra universos, ac singulos eo nomine per Nos, ac Serenissimos Successores nostros manuteneantur, defendantur, indemnesque per omnia conserventur.

Nos igitur SIGISMUNDUS AUGUSTUS Rex Poloniæ, Magnus Litvaniæ Dux &c. Considerantes Illustrem ac Magnificum Joannem Chodkiewicz eiusmodi Tractatus cum Capitulo Rigensi de certa scientia nostra, ac omnimoda voluntate, iussione, ac mandato nostro suscepisse, & confecisse, tum omnia quoque, ac singula capita, ut hic suo Ordine disposita præmittuntur, æquitate niti, ideo eadem, ac totam illorum seriem ratam, gratamque habendam, authoritate nostra Regia approbandam, confirmandam, & corroborandam esse duximus, prout approbamus, confirmamus, & corroboramus præsentibus Literis nostris, decernentes ea omnia, ac singula perpetuum firmitatis robur obtinere. Porro cum illorum etiam erga Nos perspectam fidem sinceram, singulareque in M. D. Litvaniæ, atque in primis Livoniæ Provinciam studium, atque observantiam diligentius expenderemus, existimavimus pro munere, atque officio nostro Regio facturos, si eos, ac posteros illorum uberiori quadam nostra gratia & liberalitate complecteremur, ac foveremus. Ex certa itaque scientia, singulari motu, atque Regalis, & Principalis nostræ potestatis plenitudine, nec non Principum, Procerum, Senatorumque nostrorum Magni Ducatus Litvaniæ maturo consilio, ac omnium Statuum Transdunensis Livoniæ voluntate, atque consensu accedente, eos ex Statu Spirituali & Ecclesiastico, in Sæcularem transferimus, & collocamus, volentes, hocque perpetuo Privilegio nostro decernentes, eos, ac Posteros illorum omnes nunc, & futuris temporibus ad Consilia placida, conventus, congressusque, ac omnes denique honestos actus, tam publicos quam privatos, Procerum, Senatorum, & Nobilium admitti, omnibusque Privilegiis, Libertatibus, & Immunitatibus uti, frui, atque gaudere debere, ac posse, quibus Senatores, Equestris Ordo, totaque Nobilitas Livoniæ utitur, fruitur, atque gaudet. Accipimus & recipimus quoque eos, eorundemque Successores, Posteros, & Hæredes in singularem protectionem, patrocinium, clientelam, & tutelam nostram Regiam, verbo, atque fide nostra Regia pollicentes, & promittentes, Nos eos ob factam Status sui tam necessariam mutationem, cessionem, & resignationem, omnium Privilegiorum, & bonorum, contra quoslibet universos, ac singulos, cuiuscunque Status, dignitatis, præeminentiæque fuerint, defensuros & conservaturos, nec admissuros ullis unquam temporibus, ut eo nomine, tam in nominis sui, ac famæ existimatione, quam fortunarum quoque ipsorum ubicunque locorum sitarum diminutione, a quoquam offendantur, lædanturve. Si qui vero secus fecerint, aut tentare præsumpserint, vel eiusmodi maleficia perpetrantes scienter receptaverint, se præter pœnas in legibus expressas, in gravem indignationem nostram, & pœnam sexaginta Marcarum auri puri toties, quoties contra factum fuerit, ipso facto noverint incursuros, quarum medietatem

ANNO 1566.

fisco nostro Regio, alteram parti læsæ volumus applicari. Hortamur itaque, atque requirimus Administratorem nostrum ibidem pro tempore existentem, ut hanc nostram & perpetuo valituram approbationem, ratificationem, & protectionem manuteneat, & a violatoribus immunem, atque illæsam conservet. Actum & factum Grodnæ in Conventione Generali Magni Ducatus Litvaniæ, die 26. Mensis Decembris, Anno Domini 1566.

CLIV.

1566. *Unio hæreditaria Statuum Transdunensis Livoniæ, cum Magno Ducatu Litvaniæ, per suos cum plena potestate Oratores inita, qua illi promittunt* SIGISMUNDUM AUGUSTUM *Regem Poloniæ, tanquam Ducem Litvaniæ pro vero suo hæreditario Domino habituros, & cum Magno Ducatu Litvaniæ se unius Regis, & Principis fideles subditos futuros, &c.* Dat. Grodnæ in Conventione Generali Magni Ducatus Litvaniæ die 25. Decembr. Anno 1566. *Ex Originali.*

In Nomine Domini Amen.

Cum omnia, quæ ad posterorum notitiam necessario transmittenda sunt, non aliter ab oblivionis errore, & iniuria commodius vindicentur, quam si Literarum munimentis, ac testimonio mandata, atque firmata fuerint, proinde Nos Oratores, ac Nuntii, videlicet Jacobus Meck Decanus Ecclesiæ Rigensis, Justus Furstemberg Capitaneus Vendensis, Reimpertus Gillesheim Juris utriusque Doctor, & Judex Terrestris Vendensis, & Justus Claudius a Statibus Livoniae Transdunensis cum plena facultate ablegati ad Serenissimum, & Potentissimum Principem, ac Dominum, Dominum SIGISMUNDUM AUGUSTUM Dei Gratia Regem Poloniæ, Magnum Ducem Litvaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiae, Livoniaeque &c. Dominum, & Hæredem, Dominum nostrum Clementissimum, nec non ad Reverendissimos, Illustres, Spectabiles, Magnificos, Generosos, ac Nobiles, Prælatos, Principes, Senatores, Consiliarios, atque Barones, reliquosque Status, Ordines, & Incolas Magni Ducatus Litvaniæ, notum, testatumque esse volumus, quorum interest, universis, & singulis præsentibus, & futuris notitiam harum habituris. Quod cum Sacra, & Serenissima Regia Maiestas, rebus Livoniæ sic svadentibus cum plena, & omnimoda facultate, ad Statum eiusdem Provinciæ ablegasset Illustrem, & Magnificum Dominum Joannem Chodkiewicz, Baronem in Szkłowo, & Bychow, Samogitiæ, Livoniæque Capitaneum, & Administratorem Generalem, Archimareschalcum Magni Ducatus Litvaniæ, nec non Exercituum Maiestatis Regiæ in Livonia Supremum Capitaneum, & Campiductorem, Plotelensem, Telszovienśemque &c. Tenutarium, Dominum nostrum gratiosissimum, variique, ibidem celebratis Comitiis, Tractatus pro Communi Reipublicae illius utilitate, atque salute institueréntur. Tandem Status, & Incolæ Transdunensis Livoniæ omnes, considerantes tristem rerum suarum faciem, perspicientesque immensa illa, & fortunarum, & vitæ suæ pericula, quibus iam pridem ad internecionem fere usque conquassati essent, non solum non minui, aut tolli, sed indies magis, magisque augeri, exasperarique. Itaque in eam Sententiam ab omnibus Statibus, & Ordinibus Transdunensis Livoniæ itum, ac pro indubitatum habitum est, se, uxores, liberos, dulcissima pignora, facultates, ac adeo patrios lares illorum, ab hostium immanissimorum direptionibus, vastationibus, cædibusque, ac denique extremo interitu vindicari, aut eripi non posse, nisi cum Magno Ducatu Litvaniæ, tanquam vicina, & iam pridem multis nominibus Livoniæ commendata Provincia, certam, perpetuamque Coniunctionem, Confœderationem, Fraternitatemque constituissent, atque firmassent, ut tali adminiculo suffulti, hostium crudeles insultus eo facilius sufferre, & impetus omnes a se propulsare, Livoniamque tanquam postliminio pristinæ paci, & tranquillitati restituere possent. Itaque hanc, quæ sequitur, cum Magno Ducatu Litvaniæ Amicitiam, Concordiam, Consociationem, ac perpetuam firmitatem Status Transdunensis Livoniæ omnes inierunt, constituerunt, atque confirmarunt, quorum tenor est talis, ut sequitur. Inprimis cum hactenus luce clarius Livonienses compertum habuissent, suoque malo experti essent, pluralitatem Principum illius Provinciæ, plus periculi, et dissensionis, quam commodi, salutis, atque utilitatis attulisse, idque se bene perspectum habere: Concordia nihil sanctius, nihilque utilius esse, præsertim cum unus aliquis Princeps regimini præsit, ac moderetur, admini-

ANNO 1566.

miniſtretque omnia. Ideo communi omnium ſuffragio id omnes Status tam Archidiœceſis Rigenſis, quam reliquæ Provinciæ Livoniæ Transdunenſis receperunt, proque ſe ipſis, ſuisque Succeſſoribus ſancte, & inviolate ſub fide, & iuramento præſtito promiſerunt, ſe inpoſterum Sacram, & Sereniſſimam Maieſtatem Regiam præſentem, atque feliciter regnantem, videlicet Sereniſſimum, ac Potentiſſimum Principem, ac Dominum, Dominum SIGISMUNDUM AUGUSTUM Dei Gratia Regem Poloniæ, eundemque Magnum Ducem Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Samogitiæ, Maſoviæ, Livoniæque &c. Dominum, & Hæredem, Dominum noſtrum Clementiſſimum, ac poſteros, legitimosque Succeſſores eius Maieſtatis, pro ſuo unico, vero, Supremo, & Haereditario Principe, Dominoque habituros, agnituros, veneraturos, culturosque, ſeque Maieſtati eius Regiae, tanquam Magno Duci Litvaniae (quae iam in Provincia Livonia merum, & mixtum Imperium habet, & habitura eſt, Succeſſoresq; legitimi eius Maieſtatis habituri ſunt) in omnibus iuſtis, & licitis, ut fideles decet ſubditos, obedientes, ac fideles futuros. Loco vero Regiae Maieſtatis, nunc praefatum Illuſtrem, & Magnificum Dominum Joannem Chodkiewicz, & deinceps omnes reliquos, a Maieſtate Regia, ſuisque Succeſſoribus Magnis Ducibus Litvaniae, pro tempore exiſtentes Adminiſtratores, modo, quo inferius deſcriptum eſt, ordinatos, pro vero, legitimoque Magiſtratu acceptare, habere, eisque in omnibus licitis, & honeſtis debitam obedientiam praeſtare tenebuntur. Salvis tamen bono titulo obtentis; atque a Maieſtate Regia confirmatis, neque huic praeſenti novae Ordinationi Reipublicae adverſantibus Privilegiis, Libertatibus, Juribus, atque Conſvetudinibus receptis.

Volunt etiam nunc, & in poſterum, promittuntque, pollicentur, atque ſpondent, robore ſuarum Inſcriptionum, memores fraterni amoris erga ſe, Statuum, atque Ordinum Magni Ducatus Litvaniæ præſtitæ benevolentiæ, latique fideliter, quantum in illis fuit, auxilii, nec illos, nec eorum Succeſſores poſſe, aut debere ſeſe a Magno Ducatu Litvaniæ ſeiungere, avellere, ſubtrahere, tergiverſari, ſempiternis ullis temporibus, imo una, & pariter cum Magno Ducatu Litvaniæ eſſe unius Regis, & Principis fideles ſubditos, Membrumque unius corporis perfectum, unumque corpus unius Capitis, prout fraternitate, atque amicitia coniunctos, mutuoque nexu devinctos, conglutinatosque fratres, atque amicos decet, quinimo poſt deceſſum (quod utinam ſero contingat) Maieſtatis Regiæ, una pariter, coniunctimque inſeparabili modo cum Magno Ducatu Litvaniæ, nullum alium Principem, aut Dominum agnituri, recepturi, habituri, veneraturique ſunt, præterquam eum duntaxat, quem ex Progenie, poſterisque Maieſtatis Suæ divinitus in Magno Ducatu Litvaniæ, illisque pariter legitime datus, conceſſusque fuerit, ita tamen, ut quibus Privilegiis, Libertatibus, Prærogativis, & Beneficiis Status, atque Ordines Magni Ducatus Litvaniæ gaudere, uti, fruique apparuerit; iisdem quoque ex æquo Livones gaudeant, utantur, fruantur.

Nullos quoque Tractatus, Pacta, Tranſactiones, Confœderationes cum ullo Principum, vel quovis Reipublicæ Statu, tam belli, quam pacis tempore, tam publice, quam privatim, præſertim vero in contrarium, vel quod quovis modo hanc hæreditariam, & unanimem fraternæ Coniunctionis coagulationem labefactare, aut violare poſſit, in præiudicium Magni Ducatus Litvaniæ habituros eſſe, niſi una, & pariter cum Magno Ducatu Litvaniæ, eiusque omnium conſenſu, & approbatione, ſalvis nihilominus utriusque Dominii, a Pontificibus Romanis, Imperatoribus, Regibus, Magnis Ducibus, Archiepiſcopis, Magiſtris Ordinis Theutonici, aliisque Principibus, ac Dominis conceſſis Libertatibus, Privilegiis, Prærogativis, & Immunitatibus quibuſvis. Volunt etiam, eoque nomine ſe, ſuosque obligant in poſterum, cum Senatoribus, & Statibus Magni Ducatus Litvaniæ, Conventus, atque Comitia communia celebrare, proque poſſe ſuo conſilia, opem, atque operam pro communi Reipublicæ ſalute fideliter communicare, & in medium conferre, eandemque ſortem in rebus proſperis, & adverſis æqualiter ſuſtinere, utque hi Conventus utrinque ſemper communes ſint, Senatoribus, & Nuntiis Livonicis Seſſio, atque locus in Conventibus Magni Ducatus Litvaniæ decens, atque conveniens aſſignari debet, quo vocati comparere, atque in commune una, eademque forma conſulere tenebuntur, idque maxime, ne quid inſciis Livonibus in rebus eorum conſtituatur, vel decernatur.

Ne item hæc Concordia, atque Societas Incolis Livoniæ fraudi, damnove ſit; cum ipſa Sacra Regia Maieſtas pro ſe actura, præſtaturaque eſt, tum etiam omnes, & univerſi Status, ac Ordines Magni Ducatus Litvaniæ pro parte ſua acturi, præſtaturique ſunt, ne ob profeſſam eius Ma-

Maieſtati, communi Principi, ac Domino noſtro Clementiſſimo tam neceſſariam ſubiectionem, & initam hanc utrinque Fraternitatem Incolæ Livoniæ tam Nobiles, quam in Civitatibus degentes, a Sereniſſima Romanorum Imperatoria Maieſtate, Statibus Imperii Romani, aut aliis quibusvis, qui ius aliquod in Provincia Livonia ſe habere putaverint, ullam honoris, nominisve ſui exprobrationem, aut facultatum aliquod damnum ſuſtineant, vel denique Proſcriptionis cenſura graventur, Bannove Imperii ſubmittantur.

Ad hæc, quod Provincia Livonia, ac omnes Incolæ eius, in vera, & agnita Religione, prædicationeque Divini Verbi, & uſu Sacramentorum iuxta Ordinationem Auguſtanæ Confeſſionis conſervari, ac retineri debent. Nec Concionatores alterius Confeſſionis in eandem Provinciam ad mutandum, vel innovandum quicquam in doctrina Religionis unquam admitti, intrudive debebunt, aut poterunt.

Præterea ad conſervandum in ea Provincia Religionis, & Divini Miniſterii ſtatum, veræque doctrinæ propagationem, ut homines eruditi, qui non tantum Miniſterii munere in docendo, & adminiſtrandis Sacramentis fungantur, verum etiam vitæ ſanctimonia irreprehenſibiles ſint, in Livoniam accerſantur, & alantur, atque ut honorificum Collegium aliquod primo quoque tempore fundetur, ac inſtituatur, in quo ſtipendiis idoneis foveantur Doctores, ac Profeſſores, ex quibus tandem Superintendentes, Conſiſtoriales, Viſitatores, Concionatores, Scholarum Rectores, Profeſſoresque literarii haberi, & eligi poſſint. Imo ut hac quoque ratione erudiantur, educenturque, qui & Reipublicæ aliquando præſint: plures etiam Scholas, & Eccleſias pro ruſtica plebe inſtituendas, & ſtipendiis ornandas, iuvandasque eſſe placuit: ne minus, ut cœlibum Virginum Cœnobia conſerventur, tam propter honeſtarum, & minorennium Nobilium, quam aliarum Virginum educationem, tum ut ſenes, & annoſae Matronae in iis alantur, exulumque, & ab utroque hoſte Moſcho, videlicet, & Sveco profligatorum, & bonis exutorum in illa Provincia habeatur pia ratio, Hoſpitaliaque, ſeu Xenodochia liberalius dotentur.

Cum etiam ſublatum veterem Eccleſiaſticum Statum, tam in Archidiœceſi, quam in reliqua Ptovincia Livonia, Ordini prius ſubiecta, & in ſaecularem mutatum prorſus eſſe conſtet, aequum, ac iuſtum eſſe ducunt, ut inter ſe Incolae Livoniae, ſive ſint de Noblli Stemmate, ſive alia dignitate, & conditione praediti aliquam Patriarum Legum, Conſtitutionum, & Fraternitatis Compoſitionem faciant, ad quam quiſque reſpicere debeat, & poſſit, ut ſicuti nunc, & in poſterum uno, eodemque utuntur, utenturque Domino, ita invicem iisdem libertatibus, iisque legibus vivant, & tereantur, utque in ea Coniunctione, nullus prae alio ſibi uſurpet prioritatem, aut praeeminentiam aliquam, praeterquam eam, quae in dignitatibus, atque honoribus per gradus a Sua Maieſtate collata eſt, atque conferetur, ſalvis tamen Privilegiis, Beneficiis, ac Libertatibus perſonalibus, & ſingulorum.

Cumque Incolae Livoniae fere omnes ſint origine Germani, linguae, morum, Magiſtratus, ac Legum Patriarum aſſveti, unde iudicia, officia Civitatum, Arciumque regimina nullis melius, quam Indigenis committi poſſunt, aequitati inprimis conſulendo, ſibi, & poſteris cavent. Ut porro Magiſtratus Indigena, & Germanus in Livonia habeatur, ac retineatur, eaque Provincia in quatuor Diſtrictus, nempe Rigenſem, Treydenſem, Vendenſem, ac Duneburgenſem partiatur, & ut in ſingulis hiſce Diſtrictibus tres Judices Terreſtres, ad haec duo de Nobilitate Aſſeſſores, & Notarius, tam in Civilibus, quam in Criminalibus cauſis, & negotiis cognoſcant, ius dicant, & iuſtitiam adminiſtrent ſecundum Leges Patrias, & conſvetudines rationabiles ibidem uſu receptas, Civitatibus tamen Juribus ſuis municipalibus, ac Privilegiis, Conſvetudinibus, atque Statutis integris, & ſalvis, dummodo bono publico, conſvetudini, Juri, ac Libertati ab antiquo poſſeſſae non adverſentur. Qui quidem præfati Senatores de numero, compagine, membroque Senatus Magni Ducatus Litvaniæ haberi, cenſeri, honorarique debebunt, inque publico Senatorum Magni Ducatus Litvaniæ Conſeſſu locum, & ſeſſionem certam, & decentem obtinebunt. Præfati vero Diſtrictuum Judices, ad vocandos in ius, citandosque homines Sigillo Sacræ Maieſtatis Regiæ, ad inſtar reliquarum Provinciarum Magni Ducatus Litvaniæ utentur. Cauſas vero deciſas propriis ſuis appoſitis ſigillis conſignabunt, atque edent. Placuit quoque, atque convenit unanimiter, ita iudiciis per ſuos diſtrictus diſtributis, appellationum cauſas extra Provinciam Livoniam non trahi, ſed per Dominum Adminiſtratorem pro tempore exiſtentem, & quatuor Senatores Diſtrictuum cognoſci, & iuſtificari debere.

ANNO 1566.

Deciſæ vero Actiones per Dominum Adminiſtratorem, & quicquid præterea, tam ad publicorum, quam privatorum negotiorum expeditionem pertinere videbitur, ea omnia ſub Sigillo Officii a Sacra Regia Maieſtate Provinciæ Transdunenſis Livoniæ dando edentur, exhibebuntur, & confirmabuntur. Actaque omnia Idiomate germanico concepta, Literis mandabuntur & edentur, ſub eodem Sigillo per Secretarios, & Notarios Domini Adminiſtratoris latinæ, & germanicae linguæ peritos.

Cum etiam contraria Mandata Regia, quæ hactenus ex diverſis Dicaſteriis, & Cancellariis, ſæpe ex ignorantia emanarunt, in Provincia Livonia haud leves difficultates pepererint, iam vero Livonia cum Magno Ducatu ſolum, immediate, atque hæreditarie coniuncta ſit, omnibus, & ſingulis placuit, Sigillum duntaxat Litvanicum in tota Livonia locum habere, & acceptari debere, ita tamen, ut ſub illo Sigillo omnia Privilegia, Libertates, conſvetudines Germanicæ uſitatæ, Jura, & Leges Incolarum, & quidquid præterea perſonæ bene meritae per iuſtam informationem & ſine detrimento Provinciae Livoniae legitime a Maieſtate Regia obtinuerunt in Livonia, vel adhuc obtinebunt, ratificentur, & confirmentur.

Debet quoque in iam coniunctis, & perpetuo connexis Provinciis Litvania, & Livonia, moneta uniformis, eiusdemque grani & ponderis excudi, quæ utrinque in contrahendis commerciis indifferenter acceptetur. Porro, quod ſi forte Senatores, Status, Nobilitas, vel Civitates Magni Ducatus Litvaniæ maioribus Libertatibus gaudeant, quam Incolæ Livoniæ, ut illæ non minus ad Livones, tanquam Confratres Statuum, atque Ordinum Magni Ducatus Litvaniæ, & ad Poſteros illorum omnes extendantur, ſintque Livonibus cum Magno Ducatu communes.

Atque ne futuris unquam temporibus, adminiſtrationis nomine in Livonia, aliqua vel controverſia, vel ambiguitas oriatur, convenit, ut per Sacram Regiam Maieſtatem tam conſilio Senatorum Magni Ducatus Litvaniæ, quam etiam Livoniæ, tanquam unius iam coniuncti Senatus, & utrorumque communi conſilio, & Suffragio Indigenae Livoniæ, eo vero deficiente, ſolum ex Magno Ducatu Litvaniae, Adminiſtrator Germanicae linquæ peritus, & muneri gerendo idoneus nominetur, eligatur, & conſtituatur, qui ſubditis Regiis, & Incolis in Livonia publice præſentetur, & offeratur. Quod ſi tum hi ſubditi in perſona præſentata, quicquam ſe deſiderare putaverint, cauſasque, ob quas Adminiſtrationi Livoniæ commode præeſſe non poſſit, habuerint, liberum eis erit, eo nomine Sacræ Regiæ Maieſtati ſupplicare, agereque, ut perſona magis idonea Adminiſtrationi præficiatur.

Poſtremo placuit quoque, ut intercedente Unione Magni Ducatus Litvaniae cum inclyto Regno Poloniae, ſimul, & non diviſim, iisdemque punctis, clauſulis, & conditionibus Provincia Livonia, cum Magno Ducatu Litvaniæ Regno uniatur; atque tum ſit pars, & membrum Magni Ducatus, ſalvis tamen utriusque Dominii Privilegiis, Libertatibus propriis, & ſpecialibus. Hæc itaque omnia, & ſingula, uti præmittuntur, cum eo modo inter Status, & Ordines Magni Ducatus Litvaniæ, ac Transdunenſem Provinciam Livoniam, acta, transacta, concluſa, abſolutaque eſſent; & per præfatum Illuſtrem, & Magnificum Dominum Adminiſtratorem, Nosque ablegatos Nuntios, ſeu Oratores præmemoratos Livonicos ad Sacram Regiam Maieſtatem, atque Status Magni Ducatus Litvaniæ perferrentur, tam ab eadem Sacra Regia Maieſtate, quam Statibus quoque Magni Ducatus ſumma cum voluntate cognita, accepta, ratificata, approbata, & confirmata ſunt, decretumque ſpecialibus ſuis deſuper datis Literis, ac Diplomatis, ea omnia in omnibus ſuis Punctis, Clauſulis, & Conditionibus rata, grataque fore, ac perpetuum firmitatis robur obtinere debere. Itaque Nos ſæpedicti Nuntii, ſeu Oratores Livoniae, viciſſim, tam pro Nobis, quam Statibus, & Ordinibus Transdunenſis Livoniae, Fratribus noſtris, bona, & candida fide, ſubque honore, & onere præſtiti iuramenti recipimus, promittimus, pollicemur, ac ſpondemus, Nos ea omnia pacta, & conventa ſuperius expreſſa, temporibus perpetuis ſancte, & inviolabiliter ſervaturos, nec in minimo puncto ab illis unquam diſceſſuros, vel eisdem contraventuros eſſe. Quin etiam omnes Status, ac Ordines Provinciae Transdunenſis Livoniae ſpecialibus ſuis Literis, & Inſcriptionibus, cum appenſionibus Sigillorum ſuorum, ac praeſtito corporali Juramento, eadem omnia approbaturos, ratificaturos, et inviolabiliter ſervaturos, nec unquam violaturos eſſe futuris quibuscunque temporibus, perpetuo, & in ævum. In quorum omnium fidem, ac robur Sigilla noſtra præſentibus Literis ſunt appenſa. Datum Grodnæ in Conventione Generali Magni Ducatus Litvaniæ, die XXV. Menſis Decembris. Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſexto.

Jacobus Meck Decanus mpp. ſubſcripſi.	*Juſtus Furſtenbergius Capitaneus Vendenſis mpp.*
Reimpertus Gillesheimius J.V.D. Judex Terreſtris Vendenſis mpp.	*Juſtus Claudius mpp.*

CLV.

1566. *Diploma* SIGISMUNDI AUGUSTI *Regis, quo Unionem Livoniæ, cum Magno Ducatu Litvaniæ factam, approbat, ratificat, & confirmat, Provinciamque Livoniam Ducatus dignitate, ac titulo decorat, eidemque certa, & propria inſignia concedit.* Dat. Grodnæ in Conventione Generali Magni Ducatus Litvaniæ, die 26. Menſis Decembr. Anno 1566. *Ex Originali.*

In Nomine Domini feliciter Amen.

Cum omnia, quæ noſtra ætate geſta, & ad poſteritatem transmittenda ſunt, Literarum monumentis, & Sigillorum appenſionibus muniri ſoleant, quo ab erroribus, & oblivionis incommodo vindicentur. Proinde Nos SIGISMUNDUS AUGUSTUS Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniae, Ruſſiae, Pruſſiae, Maſoviae, Samogitiae, Livoniaeque &c. Dominus, & Haeres. Notum, teſtatumque eſſe volumus, quorum intereſt, univerſis, & ſingulis præſentibus, & futuris notitiam harum habituris. Quod cum Nos ſuperiore tempore gravibus Reipublicæ Livonicæ rationibus poſtulantibus, cum pleniſſima facultate de omnibus, & ſingulis rebus tam Spiritualibus, quam Sæcularibus, tamque publicis quam privatis ordinandis, diſponendis & conſtituendis, ablegaſſemus ad Status eiusdem Provinciae, Illuſtrem, & Magnificum Joannem Chodkiewicz Baronem in Szkłowo, & Bychow, Samogitiae, Livoniaeque Capitaneum, & Adminiſtratorem Generalem, nec non Magni Ducatus noſtri Litvaniae Archimareſchalcum, Supremum in Livonia Exercituum noſtrorum Capitaneum, & Campiductorem noſtrum, Plotelenſem, Telſzovienſemque Tenutarium, ſincere Nobis dilectum, Senatorem noſtrum, ac ibidem in Comitiis publicis varii Tractatus cum Statibus Livoniae, partim de ineunda nova defenſionis ratione, partim etiam Status ſpiritualis in ſæcularem mutatione, haberentur, poſt diligentem, et ſedulam conſultationem, deliberationemque unanimi omnium Livoniae Statuum conſenſu, atque Suffragio placuit, proque indubitato habitum eſt, Livoniam inhiantibus undequaque hoſtibus immaniſſimis, nec tueri, nec defendi, nec conſervari commode poſſe, niſi inita prius cum Magno Ducatu noſtro Litvaniae, tanquam amicis, et vicinis propinquioribus, certa Concordia, Societate, Confœderatione, ac perpetua quadam Fraternitate, ut ſic coniunctis utriusque Dominii conſiliis, opera, auxiliis, et viribus, hoſtium crudeles inſultus commodius ſuſtinerentur, ac reprimerentur, hacque ratione plusquam miſera, et afflicta Provincia, ex faucibus illorum erepta, tanquam poſtliminio priſtinae paci, tranquillitatique reſtitueretur. Quam quidem viam, et rationem cum tanquam ſalutarem, ac plus quam utilem ſibi, omnique poſteritati ſuæ fore, Incolae, Statusque Livoniae omnes, tam Spirituales, quam Sæculares, perſpicerent, hanc, quae ſequitur, unanimi conſenſu omnium, cum Statibus, et Ordinibus Magni Ducatus noſtri Litvaniae, Concordiam, Conſocietatem, et perpetuam Fraternitatem inierunt, conſtituerunt ac confirmarunt cuius Capita hic ſubiecta ſequuntur.

Inprimis. Cum hactenus luce clarius Livones compertum habuiſſent, ſuoque malo experti eſſent, pluralitatem Principum illi Provinciae plus periculi, et diſſenſionis, quam commodi, ſalutis, atque utilitatis attuliſſe, idque ſe bene perſpectum habere, Concordia nihil ſanctius, atque utilius eſſe, præſertim cum unus aliquis Princeps regimini præſit, ac moderetur, adminiſtraretque omnia, ideo communi omnium ſuffragio, id omnes Status tam Archidiœceſis Rigenſis, quam reliquae Provinciae Livoniae Transdunenſis receperunt, proque ſe ipſis, ſuisque Succeſſoribus ſancte, et inviolate, ſub fide, et iuramento præſtito promiſerunt ſe in poſterum Sacram, et Sereniſſimam Maieſtatem Regiam præſentem, atque feliciter regnantem, videlicet Sereniſſimum, ac Potentiſſimum Principem, ac Dominum SIGISMUNDUM AUGUSTUM Dei Gratia Regem Poloniae, eundemque Magnum Ducem Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiae, Samogitiae, Livoniae Dominum, & Hæredem, Dominum noſtrum Clementiſſimum, & Poſteros, legitimosque Succeſſores eius Maieſtatis, pro ſuo unico, vero, Supremo, & Hæreditario Prin-

Anno 1566.

Principe, Dominoque habituros, agnituros, veneraturos, culturosque, ſeque Maieſtati eius Regiae, tanquam Magno Duci Litvaniae, quae iam in Provincia Livonia merum, & mixtum Imperium habet, & habitura eſt, Succeſſoresque legitimi eius Maieſtatis habituri ſunt, in omnibus iuſtis, & licitis, ut fideles decet ſubditos, obedientes, ac fideles futuros, loco vero Regiae Maieſtatis nunc praefatum Illuſtrem, ac Magnificum Joannem Chodkiewicz, & deinceps omnes reliquos, a Regia Maieſtate, ſuisque Succeſſoribus Magnis Ducibus Litvaniae pro tempore exiſtentes Adminiſtratores, modo, quo inferius deſcriptum eſt, ordinatos, pro vero, legitimoq; Magiſtratu acceptare, habere, eisque in omnibus licitis, & honeſtis debitam obedientiam praeſtare tenebuntur. Salvis tamen bono titulo obtentis, atque a Maieſtate Regia confirmatis, neque huic praeſenti novae Ordinationi Reipublicae adverſantibus Privilegiis, Libertatibus, Juribus, atque Conſvetudinibus receptis.

Volunt etiam nunc, & in poſterum, promittuntque, pollicentur, atque ſpondent robore ſuarum Scriptionum, memores fraterni amoris erga ſe Statuum, atque Ordinum Magni Ducatus Litvaniæ, præſtitæ benevolentiæ, latique fideliter, quantum in illis fuit auxilii, nec illos, nec eorum Succeſſores poſſe, aut debere ſeſe a Magno Ducatu Litvaniæ ſeiungere, avellere, ſubtrahere, tergiverſari, ſempiternis ullis temporibus, imo una, & pariter cum Magno Ducatu Litvaniæ eſſe unius Regis, & Principis fideles ſubditos, Membrumque unius Corporis perfectum, unumque Corpus unius Capitis, prout fraternitate, atque amicitia coniunctos, mutuoque nexu devinctos, conglutinatosque Fratres, atque Amicos decet.

Quinimo poſt deceſſum, (quod utinam ſero contingat) Maieſtatis Regiæ, una pariter, coniunctimque inſeparabili modo cum Magno Ducatu Litvaniæ nullum alium Principem, ac Dominum agnituri, recepturi, habituri, veneraturique ſunt, præterquam eum duntaxat, qui ex progenie, poſterisque Maieſtatis Suæ divinitus Magno Ducatui Litvaniæ, illisque pariter legitime datus, conceſſusque fuerit: ita tamen, ut quibus Privilegiis, Libertatibus, Prærogativis, & Beneficiis Status, atque Ordines Magni Ducatus Litvaniæ gaudere, uti, fruique apparuerit, iisdem quoque ex æquo Livones gaudeant, utantur, fruantur.

Nullos quoque Tractatus, Pacta, Tranſactiones, Confœderationes, cum ullo Principum, vel quovis Reipublicæ Statu, tam belli, quam pacis tempore, tam publice, quam privatim, præſertim vero in contrarium, vel quod quovis modo hanc hæreditatem, & unanimem fraternæ coniunctionis coagulationem labefactare, aut violare poſſit, in præiudicium Magni Ducatus Litvaniæ habituros eſſe, niſi una, & pariter cum Magno Ducatu Litvaniae, eiusque omnium conſenſu, & approbatione. Salvis nihilominus utriusque Dominio, a Pontificibus Romanis, Imperatoribus, Regibus, Magnis Ducibus, Archiepiſcopis, Magiſtris Ordinis Theutonici, aliisque Principibus, & Dominis, conceſſis Libertatibus, Privilegiis, Praerogativis, & Immunitatibus quibusvis.

Volunt etiam, eoque nomine ſe, ſuosque obligant inpoſterum cum Senatoribus, & Statibus Magni Ducatus Litvaniae Conventus, atque Comitia communia celebrare, proque poſſe ſuo conſilia, opem, atque operam pro communi Reipublicae ſalute fideliter communicare, & in medium conferre, eandem ſortem in rebus proſperis, & adverſis aequaliter ſuſtinere: utque hi Conventus utrinque ſemper communes ſint, Senatoribus, & Nuntiis Livonicis Seſſio, atque locus in Conventibus Magni Ducatus Litvaniae decens, atque conveniens aſſignari debet, quo vocati comparere, atque in commune una, eademque forma conſulere tenebuntur, idque maxime, ne quid inſciis illis, in rebus Livonicis conſtituatur, vel decernatur.

Ne item haec Concordia, atque Societas Incolis Livoniae fraudi, damnove ſit, cum ipſa Sacra Regia Maieſtas pro ſe actura, praeſtaturaque eſt, tum etiam omnes, & univerſi Status, ac Ordines Magni Ducatus Litvaniae pro ſua parte acturi, praeſtaturique ſunt, ne ob profeſſam eius Maieſtati communi Principi, ac Domino noſtro Clementiſſimo tam neceſſariam ſubiectionem, & initam hanc utrinque Fraternitatem, Incolae Livoniae, quam Nobiles, tam Civitatibus degentes, a Sereniſſima Romanorum Imperatoria Maieſtate, Statibus Imperii Romani, aut aliis quibusvis, qui ius aliquod in Provincia Livoniae ſe habere putaverint, ullam honoris nomini ſuo exprobrationem, aut facultatum aliquod damnum ſuſtineant, vel denique proſcriptionis cenſura graventur, Bannove Imperii ſubmittantur.

Ad haec quoque Provincia Livonia, ac omnes Incolae eius in vera, & agnita Religione, praedicationeque Verbi Divini, & uſu Sacramentorum, iuxta Ordinationem Auguſtanae Confeſſionis, conſervari, ac retineri debent, nec Concionatores alterius Confeſſionis in eandem Provinciam, ad mutandum, vel innovandum quidquam in doctrina Religionis unquam admitti, intrudive debebunt, ac poterunt. Praeterea ad conſervandum in ea Provincia Religionis, & Divini Miniſterii Statum, veraeque doctrinae propagationem, ut homines eruditi, qui non tantum Miniſterii munere in docendo, & adminiſtrandis Sacramentis fungantur, verum etiam vitae ſanctimonia irreprehenſibiles ſint, in Livoniam accerſantur, & alantur; atque ut honorificum Collegium aliquod primo quoque tempore fundetur, ac inſtituatur, in quo ſtipendiis idoneis foveantur Doctores, ac Profeſſores, ex quibus tandem Superintendentes, Conſiſtoriales, Viſitatores, Concionatores, Scholarum Rectores, Profeſſoresque Literarii haberi, & eligi poſſint, imo ut ex hac ratione erudiantur, educenturque, qui & Reipublicae aliquando praeſint: plures etiam Scholas, & Eccleſias pro ruſtica plebe inſtituendas, & ſtipendiis ornandas, iuvandasque eſſe placuit: nec minus, ut caelibum Virginum Cœnobia conſerventur, tam propter honeſtarum, & minorennium Nobilium, quam aliarum virginum educationem, tum ut ſenes, & annoſae matronae in iis alantur, exulum, & ab utroque hoſte, Moſcho videlicet, & Sveco profligatorum, ac bonis exutorum in illa Provincia habeatur pia ratio, hoſpitaliaque, ſeu Xenodochia liberalius dotentur.

Cum etiam ſublatum veterem Eccleſiaſticum Statum tam in Archidiœceſi, quam in reliqua Provincia Livoniae, Ordini prius ſubiecta, & in ſaecularem mutatum prorſus eſſe conſtet, aequum, ac iuſtum eſſe ducunt, ut inter ſe Incolae Livoniae, ſive ſint de nobili Stemmate, ſive alia dignitate, vel conditione praediti, aliquam patriarum Legum Conſtitutionem, & fraternitatis compoſitionem faciant, ad quam quiſque reſpicere debeat, aut poſſit, ut ſicuti nunc, & inpoſterum uno eodemque utuntur, utenturque dominio, iisdem libertatibus, iisdemque legibus vivant, & teneantur, utque in ea coniunctione nullus prae alio ſibi uſurpet prioritatem, aut præeminentiam, praeterquam eam, quae in dignitatibus, atque honoribus per gradus a ſua Maieſtate collata eſt, atque conferetur, ſalvis tamen Privilegiis, Beneficiis, & Libertatibus perſonalibus, & ſingulorum.

Cumque Incolae Livoniae fere omnes ſunt origine Germani, linguae, morum, Magiſtratus ac Legum patriarum aſſveti, unde iudicia, officia Civitatum, Arcium Regimina nullis melius, quam Indigenis committi poſſunt, aequitati imprimis conſulendo ſibi, & poſteris cavent, ut porro Magiſtratus Indigena, & Germanus in Livonia habeatur, ac retineatur, eaque Provincia in quatuor Diſtrictus, nempe Rigenſem, Traydenſem, Vendenſem, ac Duneburgenſem partiatur, quorum cuivis præcipuus aliquis authoritate, uſu, & peritia rerum præditus, ex Indigenis Senator præficiatur; & ut in ſingulis hiſce Diſtrictibus tres Judices Terreſtres, ad hæc duo de Nobilitate Aſſeſſores, & Notarius, tam in civilibus, quam in criminalibus cauſis, & negotiis cognoſcant, ius dicant, & iuſtitiam adminiſtrent, ſecundum Leges patrias, & conſvetudines rationabiles ibidem uſu receptas: Civitatibus tamen, iuribus ſuis municipalibus, ac Privilegiis, Conſvetudinibus, & Statutis integris, ac ſalvis, dummodo bono publico, conſvetudini, iuri, & libertati ab antiquo poſſeſſæ non adverſentur.

Qui quidem præfati Senatores de numero, compagine, membroque Senatus Magni Ducatus Litvaniæ haberi, cenſeri honorarique debebunt, inque publico Magni Ducatus Litvaniæ Conſeſſu locum, & ſeſſionem certam, & decentem obtinebunt,

Præfati vero Diſtrictuum Judices ad vocandos in ius, citandosque homines Sigillo Sacræ Maieſtatis Regiæ, ad inſtar Provinciarum reliquarum Magni Ducatus Litvaniæ utentur, cauſas vero deciſas propriis ſuis appoſitis ſigillis conſignabunt, atque edent.

Placuit quoque, atque convenit unanimiter, ita iudiciis per ſuos Diſtrictus diſtributis, appellationum cauſas extra Provinciam Livoniæ non trahi, ſed per Dominum Adminiſtratorem pro tempore exiſtentem, & quatuor Senatores Diſtrictuum cognoſci, & iuſtificari debere. Deciſæ vero actiones per Dominum Adminiſtratorem, & quidquid præterea, tam ad publicorum, quam privatorum negotiorum expeditionem pertinere videbitur, ea omnia ſub Sigillo Officii, a Sacra Maieſtate Provinciæ Livoniæ dando edentur, exhibebuntur, & confirmabuntur.

Acta etiam omnia idiomate germanico concepta Literis mandabuntur, atque edentur, ſub eodem ſigillo, per Secretarios, & Notarios Domini Adminiſtratoris, latinæ, & germanicæ lingvæ peritos.

Cum etiam contraria Mandata Regia, quæ hactenus ex diverſis Dicaſteriis, & Cancellariis ſaepe ex ignorantia emanarunt,

ANNO 1566.

narunt, in Provincia Livonia, haud leves difficultates pepererint; iam vero Livonia cum Magno Ducatu ſolum immediate, atque hæreditarie coniuncta ſit, omnibus & ſingulis placuit Sigillum duntaxat Litvanicum in tota Livonia habere locum, & acceptari debere, ita tamen, ut illo Sigillo omnia Privilegia, Libertates, Conſvetudines germanicae uſitatae, Jura, ac Leges Incolarum, & quidquid præterea perſonæ bene meritæ per iuſtam informationem, & ſine detrimento Provinciae Livoniae, legitime a Maieſtate Regia obtinuerunt in Livonia, vel adhuc obtinebunt, ratificentur, & confirmentur.

Debet quoque iam coniunctis & perpetuo connexis Provinciis Litvania, & Livonia, Moneta uniformis, eiusdemque grani, & ponderis excudi, quae utrinque in contrahendis commerciis indifferenter acceptetur.

Porro, quod ſi forte Senatores, Status, Nobilitas, vel Civitates Magni Ducatus Litvaniæ, maioribus libertatibus gaudeant, quam Incolae Livoniae, ut illae non minus ad Livones tanquam Confratres Statuum, atque Ordinum Magni Ducatus Litvaniae, ad poſteros illorum omnes extendantur, ſintque Livonibus cum Magno Ducatu communes.

Atque ne futuris unquam temporibus Adminiſtrationis nomine in Livonia aliqua vel controverſia, vel ambiguitas oriatur, convenit, ut per Sacram Regiam Maieſtatem, tam conſilio Senatorum Magni Ducatus Litvaniæ, quam etiam Livoniæ, tanquam unius iam coniuncti Senatus, & utrorumque communi Conſilio, & Suffragio Indigena Livoniæ, eo vero deficiente, ſolum ex Magno Ducatu Litvaniæ Adminiſtrator linguæ germanicae peritus, & muneri gerendo idoneus, nominetur, eligatur & conſtituatur, qui ſubditis regiis, & Incolis in Livonia publice præſentetur, & offeratur. Quod ſi tum hi ſubditi in perſona præſentata quidquam ſe deſiderare putaverint, cauſasque, ob quas adminiſtrationi Livoniæ commode præeſſe non poſſit, habuerint, liberum eis erit, eo nomine Sacrae Regiae Maieſtati ſupplicare, agereque, ut perſona magis idonea adminiſtrationi præficiatur.

Poſtremo placuit quoque, ut, intercedente Unione Magni Ducatus Litvaniae cum inclyto Regno Poloniae, ſimul & non diviſim, iisdem punctis, clauſulis, et conditionibus, Provincia Livonia cum Magno Ducatu Litvaniae, Regno uniatur, atque iam ſit pars, et membrum Magni Ducatus, ſalvis tamen utriusque Dominii privilegiis, libertatibus propriis, et ſpecialibus.

Atque ita ab utrisque tam Magni Ducatus noſtri Litvaniae, quam et Provinciae Livoniae Statibus, ac Ordinibus, ſubmiſſe, atque ea, qua par eſt, reverentia, petitum a Nobis eſt, ut, cum in tali animorum coalitione, et coniunctione, utriusque Dominii noſtri utilitas haud leviter verſaretur, eam acceptare, et ratam, gratamque habere, authoritate noſtra Regia ratificare, approbare, et confirmare dignaremur. Nos itaque SIGISMUNDUS AUGUSTUS Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniae, &c. conſiderantes petitionem eam æquitate niti, tum ea in re pacem, tranquillitatemque publicam, communemque omnium ſalutem verſari, ideo præinſertam Transactionem, Concordiam, Societatem, et Fraternitatem inter Magnum Ducatum noſtrum Litvaniae, et Provinciam Livoniam, uti præmittitur, in omnibus ſuis punctis, articulis, clauſulis et conditionibus (per illos accurate prius perlectis, reviſis, atque perpenſis) authoritate noſtra Regia, ac principali acceptandas, ratificandas, approbandas, corroborandas, et confirmandas eſſe duximus, prout præſentibus, ac perpetuo hoc valituro Diplomate acceptamus, ratificamus, approbamus, corroboramus, et confirmamus, Provinciamq; Livoniam ex nunc Magno Ducatui Litvaniae re vera coniungimus, conſociamus, adiungimus, et conglutinamus irrevocabiliter, modoque inſeparabili, decernentes ea omnia, et ſingula, uti præmittuntur, perpetuum firmitatis robur habere debere perpetuo, et in ævum. Recipientes, ſancteque promittentes verbo noſtro Regio, atque ſub onere præſentis Jurisiurandi Reipublicae Magni Ducatus noſtri Litvaniae (utpote cuius Livonia nunc pars, atque membrum effecta eſt) tam pro Nobis, quam Succeſſoribus noſtris, Nos praeſcriptæ Societatis, Fraternitatisque univerſa, et ſingula capita, ut in antecedentibus expreſſe continetur, firmiter, ac inviolabiliter omni modo ſervaturos, nec vel in minimo illorum puncto labefacturos, eisve contraventuros, nec ut a quoquam alio, quantum in Nobis erit, violentur, labefactentur, aut quoquo modo illis contraveniatur, permiſſuros, conceſſurosve, ſalvo tamen in omnibus praeſcriptæ Conſociationis, ac Fraternitatis punctis, articulis, et conditionibus, iure ſuperioritatis, ac Præeminentiae noſtrae, integrisque omnibus Regalibus, ac Principalibus noſtris,

ANNO 1566.

noſtris, quacunque ratione nobis, Magnoque Ducatui fore competentibus.

Denique, cum ex praemiſſis pateat haud obſcure, Provinciam Livoniam, ſublatis priorum Ordinum, Statuumque ſpiritualium, et ſæcularium differentiis, pari iure, modo, et ordine ſeſe ex æquo Nobis, Magnoque Ducatui noſtro Litvaniae inſeparabiliter adiunxiſſe, partemque corporis Magni Ducatus noſtri factam eſſe, ubique incolas illius, una eademque lege impoſterum vivere, atque iisdem iuribus, et iudiciis teneri oportere, nullo relicto loco priſtinorum Statuum differentiis. Ideo totam Ultradunenſem Livoniam, tam Archidiœceſim Rigenſem, quam reliquam Livoniae partem, tamque eam, quae hoc tempore imperio noſtro paret, quam quae adhuc ſucceſſu temporis, Divina favente Clementia, a Nobis recuperata Dominiis noſtris addita fuerit, Ducali dignitate, ac titulo inſigniendam, ornandam, atque decorandam authoritate noſtra Regia eſſe duximus, prout praeſentibus Literis noſtris inſignimus, ornamus, ac decoramus, volentes hoc perpetuo valituro Edicto, ac Privilegio noſtro decernentes, totam Livoniam noſtram Ultradunenſem, ex nunc, et in poſterum pro Ducatu noſtro Ultradunenſi ab omnibus, et ſingulis haberi, cenſeri, nominari, dici, ſcribi, reputari, venerarique debere, et oportere perpetuo, et in ævum; eidemque Ducatui certa, et propria Inſignia concedentes, videlicet in Campo Rubro Gryphum album evectum, & dextro pede anteriore gladium ſtrictum geſtantem, in pectore vero primas ſeu initiales literas aureas, Nominis noſtri, ſcilicet S. & A. ſimul coniunctas, cum ſuprapoſita iisdem Literis corona, prout eadem pictoris induſtria accuratius hic concepta, & expreſſa cernitur, cuius uſus erit perpetuis temporibus in more reliquarum Provinciarum Magno Ducatui Litvaniae adhærentium, nempe ut in Vexillo terreſtri, deinde Sigillis Officiorum, in moneta, & aliis id genus rebus publicum uſum concernentibus. In quorum omnium fidem, & robur perpetuum præſentibus manu noſtra ſubſcripſimus, & Sigillum noſtrum appendi iuſſimus. Actum & Datum Grodnæ in Conventione Generali Magni Ducatus noſtri Litvaniæ, præſentibus, & ad præmiſſa omnia conſentientibus, imo vero inſtanter eadem a nobis petentibus, videlicet Reverendis in Chriſto Patribus, Illuſtribus, Spectabilibus, Magnificis, Generoſis, & Nobilibus, Valeriano Vilnenſi, Victorino Wierzbicki Luceorienſi, Georgio Piętkiewicz Mednicenſi, Nicolao Pac Kijovienſi Epiſcopis, nec non Nicolao Radziwiłł, Duce in Dubinki, & Birże, Palatino Vilnenſi, Archicancellario Magni Ducatus Litvaniae, Mozirenſi, Lidenſi, Boriſovienſique Capitaneo, Georgio Chodkiewicz Caſtellano Vilnenſi, Supremo Exercituum Magni Ducatus Litvaniae Duce, ac Grodnenſi Capitaneo, Stephano Duce Zbaraſki Palatino Trocenſi, Georgio Chodkiewicz Caſtellano Trocenſi, Bielſcenſique Capitaneo, Joanne Chodkiewicz Barone in Szkłowo, & Bychow, Samogitiae, Livoniaeque Capitaneo, & Adminiſtratore Generali, Archimareſchalco Magni Ducatus Litvaniae, Plotelenſi, Telſzovienſique Tenutario, Conſtantino Duce in Oſtrog, Palatino Kijovienſi, Mareſchalco Wołynenſi, nec non Wlodymirienſi Capitaneo, Paulo Sapieha Palatino Novogrodenſi, Alexandro Duce Czartoryſki Palatino Terrae Wołyniae, Staniſlao Pac Palatino Witebſcenſi, Baſilio Tyſzkiewicz Palatino Podlachiae, Pinſcenſique Capitaneo, Georgio Tyſzkiewicz Palatino Breſtenſi, Wilkowiſcenſique Capitaneo, Georgio Oſcik Palatino Mſciſlavienſi, Braclavienſique Capitaneo, Romano Duce Sanguſzko Palatino Braclavienſi, Szitomitienſique Capitaneo, Melchiore Siemiot Caſtellano Samogitiae, Paulo Sapieha Caſtellano Kiiovienſi, Georgio Szymkowicz Caſtellano Terrae Polocenſis, nec non Leplenſi Capitaneo, Michaele Roſinſki Caſtellano Luceorienſi, Georgio Wołłowicz Caſtellano Novogrodenſi, Słonimenſique Capitaneo, Paulo Pac Caſtellano Witebſcenſi, Dorſunicenſique Capitaneo, Gregorio Tryzna Caſtellano Podlachiae, Joanne Hayko Caſtellano Bereſtenſi, Wilkienſique Capitaneo, Joanne Caſtellano Duce Sołomerecki, & Capitaneo Mſciſlavienſi, Andrea Duce Kapuſta, Caſtellano Braclavienſi, Owrucenſique Capitaneo, Nicolao Talwoſz Caſtellano Minſcenſi, Duneburgenſi Capitaneo, Euſtachio Wołłowicz Vicecancellario, ac Mareſchalco Curiae Magni Ducatus Litvaniæ, Brzezeſtenſi, Kobrinenſique Capitaneo, Nicolao Naruſzewicz Theſaurario Terreſtri Magni Ducatus Litvaniae, Markovienſi, Miodelenſique Capitaneo, Nicolao Kizka Pocillatore Sacrae Regiae Maieſtatis Magni Ducatus Litvaniæ, Drohicinenſique Capitaneo, Nicolao Olechnowicz Dorohoſtayſki Primario Dapifero Magni Ducatus Litvaniae alias *Stolnik*, Valanenſi Tenutario, Joanne Szymkowicz, Mareſchalco, ac Notario Sacræ Regiae Maieſtatis in Magno Ducatu Litvaniae, Tikocinenſi, Wilkomirienſique Capi-

Anno 1566.

Capitaneo, Mareſchalco Regiæ Maieſtatis, Petro Zabrowſki, Luca Swirſki, Joanne Wołłowicz, Joanne Wołczek, Joanne Swirſki, Joanne Jarzinga, Paulo Oſtrowicki, Notariis Sacræ Regiæ Maieſtatis, Laurentio Wayka, Michaele Haraburda, Baſilio Drzewinſki, Mathia Sawicki, aliisque quam plurimis Officialibus, tam Terreſtribus, quam Curiæ noſtræ, ac Nuntiis Terrarum in præſentibus Comitiis congregatis, ſincere, & fideliter Nobis dilectis. Die 26. Menſis Decembris Anno Domini MDLXVI.

SIGISMUNDUS AUGUSTUS.

(L.S.)

CLVI.

1569.

Conditiones Illuſtri Chriſtophoro Duci Megapolenſi ante ſuam liberationem a Regia Maieſtate propoſitæ. Ex Archivo Regni Lib. Leg. Lit. V. fol. 9.

Primo. In publico conſeſſu Regiæ Maieſtatis, ac omnium Ordinum Regni, deprecationem conceptis verbis faciet; ſe nimirum non aliqua iniuria per Maieſtatem Regiam laceſſitum, quin potius ab eadem magnis beneficiis affectum, pravis quorundam conſiliis adductum a Regia Maieſtate defeciſſe, ac partes Regis Sveciæ Erici XIV. hoſtis publici Maieſtatis ſuæ, ſecutum eſſe, ob eamq; cauſam iuſto Dei iudicio in hanc captivitatem incidiſſe, iureque optimo ſe culpam deprecari, & admiſſorum veniam petere ſignificabit.

Deinde Reſignationem, & Abrenuntiationem Juris ſui, ſi quod habet, ad Archiepiſcopatum, Capitulumque Rigenſe, viva voce, ac per Literas proprias faciet, Privilegiaque ad hunc ipſum Archiepiſcopatum, Capitulumque pertinentia, nulla mora interpoſita, Regiae Maieſtati tradet.

Scribet praeterea Literas ad omnes Ordines Livoniae, de Abrenuntiatione facta iuris, ſibi ratione Rigenſis Archiepiſcopatus & Capituli competentis, eosdemque iuramento, quo aliquando fidem illorum obſtrinxerat, liberabit.

Tum promittet, ac ſpondebit ſub honore Ducali, ſe nunquam contra Regiam Maieſtatem, Regnumque Poloniæ, ac reliqua Dominia, Feudaque Sereniſſimo Regi Poloniae ſubiecta, neque etiam contra Sereniſſimum Regem Daniæ, Confœderatum Principem Regiæ Maieſtatis; contra Sereniſſimum Joannem Regem

Anno 1569.

Sveciæ, Affinem Maieſtatis Ipſius, eorumque Dominia bellum ullum moturum, aut hoſtilis erga illos animi, vel per ſe, vel per alios quoſvis ſignificationem verbo, vel facto præbiturum.

Pollicebitur etiam ſe intra præſentis anni decurſum coram Sereniſſimo Rege Daniæ, tanquam Confœderato Sacræ Regiæ Maieſtatis Principe recogniturum ſe nullum Jus, ad Archiepiſcopatum, & Capitulum Rigenſe habere, & quod ex mera beneficentia, & liberalitate Regiæ Maieſtatis, ex hac diutuna captivitate, in quam (Deo ita volente) pravis quorundam conſiliis adductus, per imprudentiam ſuam inciderat, ad priſtinam libertatem Ducalem ſit reſtitutus. Eius vero Recognitionis Literas teſtimoniales, hic ipſe Dux ad Daniæ Regem intra unius anni decurſum ſe miſſurum Sac. Regiæ Maieſtati polliceri debebit.

Quæ quidem ſupra ſcriptæ Conditiones confirmabuntur Diplomatibus ſaltim ipſius Ducis, in quibus ſe omnia hæc ſervaturum ſub fide, honore, ac onere conſcientiae, loco iuramenti, ſancte & inviolabiliter promittet.

De qua re Inſtrumenta etiam Publicorum Notariorum confici debebunt.

Et quoniam non ſatis conſtat, an Dux Megapolitanus ſupraſcriptis conditionibus velit acquieſcere: deligendi ob eam rem erunt ex Senatorio Ordine nonnulli, qui illius animum pertentent, nimirum an in libertate per Maieſtatem Regiam conſtitutus, Conditiones ſupraſcriptas acceptare, in eoque fidem ſuam obligare velit. Qui, quæcunque ex eo cognoverint, hæc bona fide ad Regiam Maieſtatem, atque ad Senatum referent.

CLVII.

1569.

Reſponſum eiusdem Ducis ad Conditiones ſibi a Sacra Regia Maieſtate propoſitas. Indidem

Poſteaquam Sacra Regia Maieſtas Poloniæ &c. Dominus Clementiſſimus Illuſtres, Magnificas, ac Generoſas Dominationes Veſtras, ex Mandato eiusdem Sacræ Reg. Maieſtatis, ante biduum, ad Illuſtr. Principem, & Dominum, Dominum Chriſtophorum, Diœceſis Ratzenburgenſis Adminiſtratorem, Ducemque Megapolenſem, cum Capitulatione quarundam Conditionum, ſcripto conceptarum, utpote quibus Illuſtris Celſitudo ſua adimpletis dimitti, & interea liberationi reſtitui debeat, tanquam deputatos Commiſſarios, ex ſingulari gratia, favore, ac Regia benevolentia, quam inde Illuſtriſſima ſua Celſitudo haud obſcuris argumentis

Anno 1569.

deprehendit, miſit, ablegavitque. Agit inprimis pro eo S. R. Maieſtati eius, omni ſubmiſſione, ac, qua par eſt, humilitate Illuſtriſſima Celſitudo ſua immenſas, atque immortales gratias. Etſi autem nihil ſit, quod pro tanta præſtita gratia in gratitudiuis vicem refundi, aut recompenſari poſſit, tamen eadem Illuſtriſſima Celſitudo ſua nunquam permiſſura eſt, ut promptitudo iſtius Regiæ benevolentiæ e memoria eius evellatur, ſed iucundam eius memoriam in perpetuum, utpote accepti beneficii memorem decet, æquumque eſt, conſervare poſſit. Quod autem inter cætera fontem, & originem principalis, & primariæ propoſitionis attinet; præclare ſane Illuſtriſſima Celſitudo ſua meminit, quae antehac, de quibusdam Regiis oblatis conditionibus, per quosdam Magnificos, & Generoſos Internuntios ad eandem Ravae miſſis, ſint agitata. Sicut autem extunc Illuſtriſſima Celſitudo ſua quoad abſq; enormi reputationis Ducalis ſui Status, ac dignitatis laeſione integrum fuit, ſaepe memoratis Ravae oblatis Regiis conditionibus magna ex parte acquievit, in eoque ad nutum, & voluntatem S. R. Maieſtatis convertit, ita etiam exnunc iteratae, & a novo exhibitae Capitulationi Regiae nequaquam refragatur, ſed iisdem potius morem gerit, nec non omnia Regia beneficia (quae non fuerunt exigua, ſed omni celebratione, laude, & animi gratitudine digniſſima) in Celſitudinem eius collata, agnoſcit animo grato, tantisque rebus dignam gratiam referendam putat. Si quid autem hac parte deſideratum, & neglectum ſit, rogat Sacram Regiam Maieſtatem tanquam Dominum ſuum Conſangvineum, & Affinem ſumma obſervantia colendum, Illuſtriſſima Celſitudo eius enixe, ſummopere, atque omni, qua par eſt, ſubmiſſione, ut illud omne infelicitati, infortunio, ac rerum tenuitati Illuſtriſſimae Celſitudinis ſuae clementiſſime adſcribere, priſtinam Regiam benevolentiam, qua non minus Illuſtrem Megapolenſem Familiam, quam Illuſtr. ipſam Celſitudinem omni tempore benigniſſime amplexa, & proſecuta eſt, pro ſingulari & divinitus innata clementia toto terrarum Orbe celeberrima, reſumere, redintegrare, Illuſtriſſimamque ſuam Celſitudinem alias omni, & praeſertim eorum, qui proximo gradu propinquitatis eam attingunt, auxilio deſtitutam, & poſt Deum ex ſola, & ſumma Regia benevolentia, gratia, ac favore pendentem, & ad eandem, tanquam ad Sacram Anchoram confugientem ſibi commendatiſſimam habere, ſortisque praeſentis Illuſtriſ-

Anno 1569.

ſimae eius Celſitudinis ergo commiſeratione quadam affici, nec non eidem ſuae Celſitudini reſponſo grato, & Regia Clementia digno, ad ſublevandos ulteriores intollerabiles ſumptus, quos Illuſtriſſima Celſitudo ſua hactenus ſuſtinuit, & adhuc non ſine ſuo maximo detrimento ſuſtinere cogitur, ſe quamprimum, & absque interiecta mora clementiſſime obviam exhibere dignetur. In eo praeſtabit Sacra ſua Regia Maieſtas rem, celebratiſſimae eius Clementiae conſentaneam, erga eandemque Sacram Regiam Maieſtatem Illuſtriſſima ſua Celſitudo ineffabilem praeſtitam illam gratiam ſumma animi gratitudine, nec non omni officiorum debitorum genere, ſedulo demereri elaborabit, eniteturque.

Haec quam breviſſime Sacrae Regiae Maieſtati Domino Conſangvineo, & Affini ſuo Clementiſſimo, Colendiſſimoque, ea, qua par eſt, ſubmiſſione, ac humilitate ad ſupra memoratam Capitulationem Illuſtriſſima ſua Celſitudo reſpondenda duxit. Hiſceque tandem ſe Regiae gratiae, favori, atque clementiae Illuſtriſſima Celſitudo ſua ſubmiſſe, ac humillime commendat.

CLVIII.

1569.

Verba concepta, quibus Dux Megapolenſis in deprecanda culpa, & admiſſorum venia a Regia Maieſtate petenda uſus eſt. Indidem fol. 11.

Sereniſſime Rex, & Domine,
Domine Clementiſſime.

Quod iam pridem edoctus calamitate mea, per me ipſum libenter fateor, & agnoſco, id nunc quoque ſumma Sacræ Regiæ Maieſtatis Veſtræ gratia, atque clementia invitatus diſſimulare non poſſum, maiorem eſſe erga me Maieſtatis Veſtræ Sereniſſimæ gratiam, quam ut eam ulla unquam mea merita aſſequi poſſe videantur.

Ego enim cum beneficio Sacræ Regiae Maieſtatis Veſtræ, & Coadiutor Archiepiſcopatus Rigenſis factus, & paulo poſt ex graviſſima Magiſtri Livonienſis obſidione, ac vinculis liberatus, & multis aliis Sacrae Regiae Maieſtatis Veſtrae officiis, ac benficiis adfectus eſſem, tamen vel fervore aetatis ipſius meae, vel pravis nonnullorum conſiliis incitatus, ad Ericum XIV. Svecorum Regem, hoſtem publicum Maieſtatis Veſtrae defeceram, poſthabita interim Sacra Regia Maieſtate Veſtra, Conſangvineo, & Domino, ac Benefactore meo.

Anno 1569.

Pro quo ſane facto, ac exceſſu meo, illud etiam iuſto admodum Dei iudicio reportavi, ut in poteſtatem Sacrae Regiae Maieſtatis Veſtrae, & captivitatem devenerim, in eaque conditione, & fortuna annos pene ſex verſatus ſim, deſertus ab amicis, deſtitutus a propinquis, nudus ab omni prorſus cum meo ipſius præſidio, tum omnium aliorum. Et tamen Sacra Maieſtas Veſtra Regia cum amici mei, & noti mei dereliquiſſent me, ipſa aſſumpſit me, & pro iuvenilibus erratis, atque adverſum ſe commiſſis meis, hanc gratiam mihi pro ſua ſingulari clementia reddidit, ut me, & in cuſtodia admodum clementi per id tempus habuerit, & rebus ad victum neceſſariis benigne cum omnibus meis proſecuta fuerit, & ſpem præterea ſemper fecerit gratiae, atque clementiae ſuae Regiae, dummodo a tumultibus ipſis bellicis reſpiraſſet.

Quibus ſane omnibus, & multis præterea aliis in rebus, uti ſummam meam culpam, ita ſummam Sacrae Maieſtatis Veſtrae Regiae gratiam, atque clementiam libenter, & ex animo, mea ſponte agnoſco, & quoad longiſſime vixero, omni mea grata memoria, omni debita prædicatione, omnibus denique bene nati, ac bene inſtituti Principis ſtudiis, & obſequiis perpetuo agnoſcam.

Non ero unquam, nec verbo, nec facto, nec per me, nec per alium, contra Sacram Regiam Maieſtatem Veſtram, Regnumque Poloniae, aut reliqua Dominia, vel feuda Sacrae Regiae Maieſtati Veſtrae ſubiecta, nullas inimicitias cum Sacrae Regiae Maieſtatis Veſtrae amicis, inprimisque cum Sereniſſimis Daniæ fœderato, & JOANNE Sveciae Affine Maieſtatis Veſtrae, Regibus, exercebo, nullamque eorum Dominiis ſignificationem ullius hoſtilitatis dabo, ſed eos pariter, una cum Regia Maieſtate Veſtra, Domino, & Benefactore meo, & cum omnibus Maieſtatis Veſtrae Confœderatis, vaſallis, ſervitoribus, & omnino cum omnibus Sacrae Maieſtati Veſtrae addictis, omni meo ſtudio colam, & obſervabo.

Nunc quidem Archiepiſcopatu Rigenſi, quem beneficio Sacrae Regiae Maieſtatis Veſtrae antea obtinui, ſponte mea in gratiam eiusdem Maieſtatis Veſtrae cedo, iurique, ſi quod unquam ad eum, aut ad Capitulum Rigenſe habui, ſolenniter omni, quo poſſum, meliore modo, via, & ratione, publice, & clara voce, renuntio, neque me deinceps ad ea iuris aliquid habere prætendo, nec habiturum eſſe unquam prætendam, omnes etiam, & ſingulos, quorum forte fidem iureiurando obſtrictam in Livonia, & obligatam habui, hoc iureiurando ſolvo, & libero, ſolutosque, & liberatos pronuntio, inque harum omnium rerum ſignum, & teſtimonium illuſtrius, Privilegia, & quæcunque alia ad dictum Archiepiſcopatum, & Capitulum pertinentia, penes me habeo, Sacrae Regiae Maieſtati Veſtrae trado, nec plura his habere me profiteor, & ſi forte haberem, nunquam me his uſurum, ſed omnia Sacrae Regiae Maieſtati Veſtrae transmiſſurum eſſe polliceor.

Atque his ſane de cauſis cum debita reverentia Sacram Regiam Maieſtatem Veſtram accedo, eamque humiliter oro, & obſecro, ut & præteritis erratis meis pro ſua ſingulari clementia, & erga afflictos humanitate ignoſcere, & deinceps de me omnia boni clientis, & Conſangvinei officia ſibi polliceri, & uti me nunc iam omnibus auxiliis deſtitutum, et in ſolum Deum, ac ſolam Maieſtatem Veſtram proiectum, ex mera ſua Regia gratia liberum pronuntiare, ac conditioni meæ Ducali reſtituere (de quo immenſas, ac immortales Sacrae Maieſtati Veſtrae ago, atque habeo gratias) non fuit dedignata, ita inpoſterum eadem gratia, ac benevolentia ſua Regia proſequi ne dedignetur.

Ego autem, poſteaquam liber iam pronuntiatus, et conditioni meae Ducali a Sacra Regia Maieſtate Veſtra reſtitutus ſum, polliceor bona fide, me ea omnia, quæ dico, Literis etiam, ac Diplomatis meis Ducalibus, hic Lublini, quoad opus fuerit, teſtaturum, eademque iterum viva voce apud Sereniſſimum Daniae Regem, uti Fœderatum Sacrae Maieſtatis Veſtrae, intra præſentis anni ſpatium, recogniturum, ac confirmaturum, eiusque recognitionis, ac confirmationis meae Literas a Serenitate ipſius teſtimoniales, ad Sacram Regiam Maieſtatem Veſtram intra eiusdem anni ſpatium miſſurum eſſe.

Hæc autem omnia, et ſingula ſupraſcripta, et cætera, quæcunque ad conteſtandum meum erga Sacram Regiam Maieſtatem Veſtram ſtudium, et gratitudinem pertinere unquam videbuntur, diligenter me ſemper eſſe, ac ſerio præſtiturum, neque ab iis, quæ hic verbo nuncupata ſunt, ulla ratione, aut colore quæſito, unquam diſceſſurum, ſub fide, et honore Ducali, ac militari, atque adeo ſub onere conſcientiae, in vim iuramenti publice hoc loco in conſpectu omnium Regni Sacrae Regiae Maieſtatis Veſtrae Ordinum, et quorumvis aliorum, ſancte, et inviolabiter, polliceor, ſpondeo, et promitto.

CLIX.

1569. *Reſponſum Sacræ Regiæ Maieſtatis ad eadem Ducis Megapolenſis verba, in publica audientia,* Lublini 18. Febr. datum. *Indidem fol. 12.*

Quandoquidem Sacra Regia Maieſtas Dominus noſter Clementiſſimus, nihil aliud poſt Dei Optimi Maximi Gratiam charius apud ſe habeat, quam ut non ſolum apud populos ſibi ſubiectos, iuſti, prudentis, clementis, et moderati Principis laudem obtineat, verum etiam ad exteras quoque Nationes innatae virtutis et bonitatis ſuae præconia transmittat, ideo dubitari a nemine debet, Regiam illius Maieſtatem, ſicut adverſo illo Illuſtris Celſitudinis Veſtrae caſu, cum ob naturae ſuae bonitatem, tum etiam propter hanc coniunctionem, ac neceſſitudinem, quae Maieſtati Regiae cum Celſitudine Veſtra, atque adeo cum Nobiliſſima Familia Megapolitana intercedit, vehementer commovebatur, ita nunc non poteſt Regia illius Maieſtas non niſi benigno animo hanc modeſtam deprecationem Celſitudinis Veſtrae, ac ſibi Ipſi, Celſitudinique Veſtrae gratulari, quod iam tandem ad eum exitum hoc negotium pervenerit, quem Regia Maieſtas, quantum in ea ſitum erat, pridem exoptabat. Cum itaque Deo volente ita hoc negotium tali ratione transactum ſit, Sacra illius Maieſtas Dominus noſter Clementiſſimus, oblita iam omnium offenſionum, quibus aliquando a Celſitudine Veſtra laceſſita fuit, gratiam, amorem, & benevolentiam ſuam Regiam Celſitudini Veſtrae benigne offert, libenterque in poſterum omnia officia amica Illuſtri Celſitudini Veſtrae præſtabit, quotiescunque Maieſtas illius Regia gratum id fore Celſitudini Veſtrae intelliget.

CLX.

1569. *Literæ Ducis Megapolenſis, quibus Conditiones ante ſuam liberationem a Sacra Regia Maieſtate ſibi propoſitas ratificat, & confirmat.* Dat. Lublini die 19. Febr. An. 1569. *Indidem. fol. 12.*

In Nomine Domini Amen.

Cum magnopere deceat, dicta Principum virorum firma, et inviolabilia eſſe, quæque ab iis verbo nuncupata ſunt, ea ipſa memoriam quam maxime habere diuturnam. Idcirco Nos CHRISTOPHORUS Dux Megapolenſis, Princeps Vandalorum, Comes Sverinenſis, ac Dominus Roſtochii, Stargardiaeque, ad perpetuam rei memoriam. Vniverſis, ad quorum notitiam hæ noſtræ Literæ pervenerint, notum facimus. Principio Nos olim ex gratia, et favore ſingulari Sereniſſimi Principis, et Domini, Domini SIGISMUNDI AUGUSTI Dei Gratia Regis Poloniæ, Magni Ducis Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiae, Livoniaeque &c. Domini, & Hæredis, Domini Conſanguinei, ac Benefactoris noſtri Clementiſſimi, ad Coadiutoriam Archiepiſcopatus Rigenſis in Livonia, accedente conſenſu Reverendiſſimi in Chriſto Patris, et Illuſtriſſimi Principis ac Domini VILHELMI Dei gratia Archiepiſcopi Rigenſis, Marchionis Brandeburgenſis, Stetinenſis, Pomeraniae, Caſſuborum, Sclavonum Ducis, Principis Rugiæ, et Burggrabii Norimbergenſis, Conſobrini præfati Sereniſſimi Domini SIGISMUNDI AUGUSTI Regis Poloniæ perveniſſe. Deinde autem ope atque præſidio eiusdem Sacrae Regiae Maieſtatis, ex graviſſima obſidione, ac vinculis Illuſtris, & Reverendi Domini Fürſtembergii, quibus una cum Illuſtriſſimo, & Reverendiſſimo Domino Archiepiſcopo in Livonia tenebamur, liberatos fuiſſe, præterea etiam multa alia beneficia ab eadem Sacra Regia Maieſtate recepiſſe, quorum apud me memoriam nulla in poſterum delebit oblivio. Pro iis tamen Maieſtatis ipſius benefactis, cum ætas mea iuvenilis in quorundam hominum non optima conſilia incidiſſet, factum fuit imprudentia adoleſcentiæ meæ, ut a Maieſtate ipſius, quam omnimodo obſequio colere debui, defecerim, meque ad ERICUM quatuordecimum Svecorum tunc Regem, hoſtem Maieſtatis eius publicum, contulerim, ex qua etiam ipſa re paulo poſt, ſummo, & iuſto admodum Judicio Dei, in manus & poteſtatem Maieſtatis ipſius, inq; captivitatem perveneram, in qua annos fere ſex verſatus ſum, deſertus ab amicis, deſtitutus a propinquis, nudus ab omni prorſus auxilio, cum meo ipſius, tum omnium aliorum. Quo quidem ipſo tempore, non clauſerat etiam Maieſtas ipſius a me ſolitam benignitatem ſuam, nam me & in admodum clementi cuſtodia per totum id tempus habuit, & rebus ad victum pertinentibus benigne cum omnibus meis providit, & ſpem præterea aſſidue fere oſtendit Gratiæ, atque Clementiæ ſuæ Regiæ, quatenus ipſi per publicas Regni, Dominiorumq; ſuorum rationes licitum fuiſſet. Ad extremum autem, ut primum ex parte aliqua a tumultibus bellicis, quibus Maieſtas illius detinebatur, re-

Anno 1569.

ſpiraſſet, & libertate, cuius ſpem mihi toties oſtendebat, ex mera ſua Gratia, & Clementia Regia me donavit, & conditioni meæ Ducali, in qua olim fueram, integre reſtituit. Hæc igitur omnia, & multa præterea alia conſiderans, cum in iis ſummam meam culpam, ſummam autem S. R. Maieſtatis ipſius Gratiam, atque Clementiam agnoſcerem, libenter feci, & ex animo, ut in libertate per Maieſtatem illius conſtitutus, Maieſtatem illius ſupplex, ſicuti decebat, adierim, ab eaque erratis, ac delictis meis omnibus veniam petierim, gratias etiam immenſas, & immortales pro tantis beneficiis egerim, ad extremum autem, & Archiepiſcopatu Rigenſi ultro in Perſonam Maieſtatis ipſius ceſſerim, & omni iuri, quod forte ſuper dictum Archiepiſcopatum, & Capitulum habueram, renuntiaverim, & denique Privilegia omnia eodem pertinentia, quæ penes me tunc habui, Maieſtati eius tradiderim. Quæ quidem omnia & ſingula his Literis etiam facienda mihi eſſe exiſtimo; ac primum quidem Maieſtatem ipſius per communem humanitatem, perque mutuam cum Familia mea neceſſitudinem, & propriam ipſius Maieſtatis Clementiam humiliter oro, & obſecro, ut & præteritis erratis, ac delictis meis ignoſcere, & in poſterum de me omnia ſibi boni Clientis, & Conſanguinei obſequia polliceri, mihique porro veterem ſuam gratiam, & benevolentiam conſervare ne dedignetur. Deinde autem Sacræ Regiæ Maieſtati ipſius immenſas, ac immortales ago gratias, quod me & multis olim beneficiis immerentem affecerit, & nunc omnibus aliis auxiliis deſtitutum, & in ſolum Deum, ac ſolam Maieſtatem ipſius proiectum, libertate donaverit, ac conditioni meæ Ducali reſtituerit. Quod quidem ego beneficium, & nunc iam vere, atque ex animo profiteor, & quoad longiſſime vixero, lubens omni mea gratiſſima memoria, & omni debita, ac tanto beneficio digna prædicatione, ac omnibus denique bene nati, ac bene inſtituti Principis ſtudiis, & obſequiis perpetuo agnoſcam. Non ero unquam nec conſilio, nec verbo, nec facto, nec per me, nec per alium, contra Sacram Regiam Maieſtatem ipſius, Regnumve Poloniae, aut reliqua Dominia, vel Feuda Maieſtati eius quomodolibet ſubiecta. Nullas inimicitias cum Maieſtatis eius amicis, inprimisque cum Sereniſſimis Daniae Fœderato, & Joanne Sveciæ Affine Maieſtatis eius Regibus exercebo, nullamque eorum Dominiis ſignificationem ullius hoſtilitatis dabo, ſed eos pariter cum Maieſtate eius, Domino, & Benefactore meo, cumque omnibus Maieſtatis ipſius Confœderatis, vaſallis, ſervitoribus, & omnino cum omnibus Maieſtati eius addictis, omni meo ſtudio colam, & obſervabo. Ad extremum autem Archiepiſcopatu Rigenſi, quem olim beneficio Sacræ Regiæ Maieſtatis eius obtinui, nunc iam ſponte mea in Perſonam eiusdem Maieſtatis, & Coronæ Regni Poloniae eiusdem Maieſtatis cedo, iurique, ſi quod unquam ad eum, aut ad Capitulum Rigenſe habui, ſolemniter, omni quo poſſum meliori modo, via, & ratione publice his Literis renuntio perpetuo & in ævum. Itaque nec me nunc ad ea Juris aliquid habere prætendo, nec deinceps habiturum unquam eſſe prætendam. Omnes etiam & ſingulos, quorum forte fidem obſtrictam in Livonia, & iureiurando obligatam habui, iureiurando illos ſolvo, & liberos, ſolutosque, & liberatos pronuntio perpetuo, & in ævum. Inque harum rerum omnium ſignum, & teſtimonium illuſtrius, Privilegia, & alia ad dictum Archiepiſcopatum, & Capitulum Rigenſe pertinentia, quæcunque penes me habeo, Maieſtati ipſius Regiae trado, & ultra ea, quæ trado, plura me non habere profiteor, & ſi forte poſtea haberem, nunquam me iis uſurum, ſed omnia ad Maieſtatem ipſius primo quoque tempore transmiſſurum eſſe, bona fide polliceor. Polliceor etiam eadem fide, me ea omnia, quae his Literis ſunt comprehenſa, viva voce apud Sereniſſimum Daniae Regem, uti Fœderatum Sacræ Maieſtatis ipſius, intra præſentis anni ſpatium iterum recogniturum, & confirmaturum, eiusque recognitionis, & confirmationis meas Literas, a Serenitate ipſius teſtimoniales, ad Sacram hanc Regiam Maieſtatem, intra eiusdem anni ſpatium miſſurum eſſe. Hæc autem omnia & ſingula ſupraſcripta, & cætera quæcunque ad conteſtandum meum erga Sacram hanc Regiam Maieſtatem ſtudium, & gratitudinem pertinere unquam videbuntur, diligenter me eſſe, ac ſerio præſtiturum, neque ab iis ulla ratione, aut colore quæſito unquam receſſurum, ſub fide, & honore Ducali, ac militari, atque adeo ſub onere conſcientiæ, loco Juramenti, uti nuper publice in conſpectu omnium Regni Poloniæ Ordinum, ita nunc his Literis meis ſancte, & inviolabiliter polliceor, ſpondeo, & promitto. Quibus Literis manu mea ſubſcripſi, & Sigillum meum Ducale apponi iuſſi, in fidem, & teſtimonium præmiſſorum. Datum Lublini die decima nona Menſis Februarii anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo nono.

CLXI.

Anno 1569.

CLXI.

Stipendium annuum Duci Megapolenſi a Sacra Regia Maieſtate conceſſum. Indidem fol. 14.

Sigismundus Augustus DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæque &c. Dominus, & Hæres. Notum, & teſtatum facimus quorum intereſt, univerſis. Quod cum eam ſpem concepiſſemus de Illuſtri Domino Christophoro Duce Megapolenſi, Principe Vandalorum, Comite Sverinenſi, ac Domino Roſtochii, Stargardiæque, Conſanguineo noſtro chariſſimo, propter illius virtutem, & rei militaris peritiam, eamque neceſſitudinem, quæ Nobis cum eo, ac eius nobiliſſima Familia ab antiquo interceſſit, ut eum exiſtimaremus procedente tempore tam Nobis, quam Reipublicæ noſtræ utilitati, atque ornamento futurum, aſſignavimus huic ipſi, & dedimus annuæ penſionis, atque ſtipendii nomine mille taleros ex theſauro noſtro pro Feſto Nativitatis Domini ſingulis annis depromendos. Id vero ea potiſſimum ratione, ut præfatus Illuſtris Dominus Christophorus Dux Megapolenſis &c. hac noſtra in illum benevolentia, atque animi promptitudine incitatus, ad officia Nobis præſtanda, præſertim vero ad munera militaria, quando Literis noſtris vocatus fuerit, in noſtro Exercitu obeunda promptior in poſterum, atque paratior reddatur. Quod univerſis, & ſingulis, præcipue vero Magnifico Staniſlao Sobek a Suleiow Caſtellano Sandomirienſi, Regni noſtri Theſaurario, &c. & aliis, qui illi in eo officio ſunt ſucceſſuri, notum facimus, atque mandamus, ut præſentibus Literis noſtris obtemperans, vel ipſi Illuſtri Domino Christophoro Duci Megapolenſi, &c. viſa quietatione, vel ei, qui ab eo miſſus fuerit, mille taleros ex theſauro noſtro, reiecta omni procraſtinatione, ac cunctatione tradat, et numeret. Qua quidem quietatione inſpecta, Nos in rationibus exigendis eam pecuniæ ſummam pro rite expenſa ſuſcepturi, et huic, qui eam detulerit, acceptam relaturi ſumus. In cuius rei fidem præſentes manu noſtra ſubſcripſimus, et Sigillo noſtro communiri mandavimus. Datum Lublini &c.

CLXII.

1569. *Literæ Fidei Ducis Curlandiæ Internuntiis ſuis ad Regiam Maieſtatem miſſis datæ.* Die 29. April. Anno 1569. *Lib. Legation. Lit. V. fol. 296.*

Anno 1569.

Sereniſſime Princeps, Potentiſſime Rex, & Domine Clementiſſime

Obſequia quovis tempore promptiſſima, Sacræ Regiæ Maieſtati Veſtræ humillime defero, Domine Clementiſſime. Iniunxi Generoſis et Clariſſimis Viris, Conſiliariis, fidelibus mihi dilectis, Friderico Caunitz in Alſvangen, et Michaeli Brunno Cancellario, ut Sacræ Regiæ Maieſtati Veſtræ, quædam meo nomine oretenus quam ſubmiſſiſſime referrent, idcirco Sacram Regiam Maieſtatem Veſtram, qua par eſt, reverentia obſecro, dignetur pro ſua erga me Regia Clementia illis Oratoribus benigniſſimas aures, fidemque indubitatam adhibere, et tandem lætos exoratores, bono reſponſo a ſe dimittere. Factura eſt Sacra Regia Maieſtas Veſtra in hoc rem mihi gratiſſimam, et omnibus fidelis Vaſalli ſervitiis promerendam. Quod reſtat, Sacram Regiam Maieſtatem Veſtram in florentiſſimo Regni ſucceſſu fortiſſime ſervandam ad Neſtoreos annos, Deo Optimo Maximo fideliter, meque eiusdem Regiæ Gratiæ debita animi ſubiectione commendo. Datum ex Arce mea Goldingen 29. Aprilis, Anno MDLXIX.

Sacræ Regiæ Maieſtatis Veſtræ

Obſequentiſſimus Vaſallus.
Gotthardus Dei Gratia in Livonia, Curoniæ, & Semigalliæ Dux.

Capita Legationis Oratorum Ducis Curlandiæ.

Conſtituta unione, ut omnium unitorum Ordinum conſenſu facta Sacræ Regiæ Maieſtati ſubiectio, acceptetur.

Sicque defenſione reali, et conſervatione laboranti, et fere non exciſæ Livoniæ ſubveniatur.

Occaſionem rei contra hoſtem Moſchum feliciter gerendæ hac tempeſtate non deeſſe, neque etiam mora negligenda videretur, omnem enim potentiam ſuperare tempus, fidele auxilium Maioribus noſtris creditum, et uſu ſemper expertum fuit. Si exhauſtæ vires tam Magni Ducatus Litvaniæ, quam afflictiſſimæ Livoniæ, belli aliquam molem ulterius ferre poſſe non viderentur.

Proinde utrique, imo toti Reipublicæ conſultius fore, quo reſpiret non nihil, et vires recuperet, pacificationi potius ad tempus, et induciis, quam bello incumbere.

Anno 1569.

Acceptata, ut ſuperius memoratum eſt, ſubiectione, ut in Ducatu ſuo Illuſtriſſimus Princeps noſter inauguretur, Regaliaque, & caetera Ducalis Dignitatis ornamenta iam dudum promiſſa, eius Illuſtritatis nomine, Nobis ad hoc mandatum habentibus, porrigantur.

Sicque prioris Inveſtiturae, ſeu proviſionis, & inſcriptionis Privilegiorum renoventur, & in authenticam formam redigantur, communiantur, & conſignentur Diplomata. In quem uſum, atque finem, una cum prioris proviſionis exemplo, Nos novam exhibemus conceptam formulam, disiunctis, & mutatis in priore ſuperfluis, & ad novam non pertinentibus, ſubſtitutisque in locum neceſſariis.

Invicem praeſtandum homagium, prout neceſſarium fuerit, alteruter noſtrum in animam, ex ſpeciali Mandato, iurabit Principis, qui iam ante Perſonae Sacrae Regiae Maieſtatis, in Perſona idem praeſtitit.

Ex priore Proviſione conſecuta hactenus nondum, ut iam tandem effectui dentur, cuius generis potiſſimum ſunt ſequentia: Eliberatio Grubinae oppignoratae Illuſtriſſimo Domino Duci Pruſſiae. Permutatio, & praeſtatio pro Soneburga Epiſcopatus Curlandiae, aut ut per Tranſactionem cum Sereniſſimo Rege Sveciae ipſa Soneburga Principi reſtituatur.

Finium inter Magnum Ducatum Litvaniae, & Livoniam regundorum ratio.

Praeſtatio centum, & quinquaginta ruſticarum familiarum ex Transdunana Livonia, quibus contentari debent Ordines, & bene meritae perſonae nonnullae reliquae.

Atque horum in nova notula fit mentio, quo etiam ſpectat negotium Doblinenſe, ut eius vetus Commendator Mathias a Reck Regia Authoritate remittatur ad ſuum, cui immediate ſubeſt, Principem.

Vt ſciat Princeps, quid de concredita Arce Rigenſi porro Sacra Regia Maieſtas fieri velit. In cuius neceſſariam reparationem, inque foſſas ad extruendum vallum de ſuo permagnos ſumptus, & impenſas fecit.

Et requirit ipſa neceſſitas, ut ſit ſarta tecta, ubique adhuc hac æſtate reparationes nonnullas oportet fieri.

Unde iam factæ, faciendæque (ſi faciendae erunt) debeant Illuſtritati eius refundi, atque perſolvi.

Unde item in militem praeſidiarium, quem ſemper, quamvis non magno numero, habuit, collata ſtipendia.

Vtque Thomæ Cardinali Civi Gedanenſi ex Obligatione Regia perſolvatur debitum, ne is Principi hoc nomine moleſtus ſit.

Anno 1569.

Atque horum omnium clementiſſimam reſolutionem, & finalem conſtitutionem Sacram Regiam Maieſtatem huc miſſi Illuſtritatis eius humillime orant Internuntii.

CLXIII.

Literæ plenæ poteſtatis ab univerſa Nobilitate, & Civitatibus Ducatus Ultradunenſis Livoniæ Oratoribus ſuis ad Comitia Lublinenſia, die 15. Maii data. *Indidem.*

1569.

Nos Caſtellani, Barones, Equeſtris Ordinis Nobiles, Civitatisque Rectores, ac Communitates omnes, ac ſinguli Transdunenſis Regii in Livonia Ducatus notum facimus pro Nobis, poſterisque noſtris, omnibus, quorum intereſt, univerſis. Cum ex Sereniſſimi, atque Potentiſſimi Principis ac Domini, Domini Sigismundi Augusti Regis Poloniæ, Magni Ducis Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæque Domini, & Hæredis, Domini noſtri clementiſſimi, ſeveriſſimis Mandatis, ac ab Illuſtri, ac Magnifico Domino Joanne Chodkiewicz in Szkłow, & Bychow Barone, Terrarum Samogitiæ Capitaneo, Livoniæque Adminiſtratore Generali, & Supremo Campiductore &c. Domino noſtro gratioſo admoniti, & vocati eſſemus, ut ad Comitia Regni Poloniae, in Civitate Lublinenſi feliciter haud pridem inchoata, noſtros ablegaremus Oratores, qui ad ferias Penteceſtes in iisdem Comitiis diu deſideratae Unionis Tractatui cum Regni Poloniae Ordinibus, & Magni Ducatus Litvaniae Statibus, caeterisque Ducatibus, & Dominiis ineundi, atque conſtituendi intereſſent, Diplomataque Privilegiorum, atque Libertatum noſtrarum, aut veras, vel auſcultatas copias ſecum eo deferrent. Nos itaque, ut quos decet ſanctisſimis Serenisſimi Regis noſtri iusſionibus, & aequis Domini noſtri Adminiſtratoris poſtulatis parere, mittimus noſtro nomine Spectabiles, Generoſos, ac Nobiles Dominos: Jacobum Meck Rigenſem, & Ottonem ab Ungern Baronem in Purckell Torendenſem, Caſtellanos Regios, Joannem a Münſter, Rempertum Ghilſchemium utriusque Juris Doctorem, Theodericum Aderkas, & Laurentium Offenbergium, Conſiliarios, & Judices Terreſtres, qui non ſolum vigore Inſtructionis, & demandatorum ſibi negotiorum omnia

Anno 1569.

omnia proponant, & agant, ſed in primis ſedulam, ac diligentem curam adhibeant, quo Religio noſtra Chriſtiana ſecundum Confeſſionem Auguſtanam, Privilegia, Immunitates, Libertates, Conſvetudinesque uſu receptæ, Pacta denique, & Fraternitates cum Magno Ducatu Litvaniæ inita, & a Sacra Regia Maieſtate approbata, & confirmata, inviolabiliter, & integre ſine ulla reciſſione, aut iterata novatione conſerventur. Ad hanc namque actionem illis omnibus, aut etiam uno, alterove abſente omnimodam, & plenam facultatem concedimus. Quicquid enim prædicto modo Domini Caſtellani, & Oratores noſtri communicato cum Ordinibus, & Statibus Magni Ducatus Litvaniæ conſilio egerint, ſtatuerint, definierint, concluſerint, & ſuis Sigillis munierint, hoc omne Nos ratum, gratumque, non ſecus habebimus, ac ſi præſentes hiſce Tractatibus intereſſemus, verbo noſtro, ſigillisque noſtris approbaremus, bona fide promittentes, nullo unquam tempore pro parte noſtra contraventuros. In cuius rei teſtimonium, & fidem aliquot conſenſu Confratrum, & Sociorum noſtrorum Plenipotentiam hanc Sigillis munivimus. Datæ Venden XV. Maii, Anno MDLXIX.

Supplicatio eorundem Oratorum.

Reverendiſſimi, & Obſervantiſſimi Domini.

Etſi non dubitamus, quin Reverendiſſimæ Paternitates Veſtræ in habito nobiſcum colloquio ſententiam noſtram abunde intellexerint, tamen cum finem horum Comitiorum iam imminere intelligamus, ut & citius, & commodius negotia Livonica peragantur, hanc noſtram declarationem Paternitatibus Veſtris, qua decet obſervantia, offerre voluimus, officioſiſſime orantes, dignentur eandem ſententiam & Maieſtati Regiæ, & præſentibus *D*ominis Senatoribus Regni referre, & ita ſibi commendatam habere, ut optato aliquo reſponſo, confectisque rebus noſtris, hinc maturius dimittamur.

Ac in primis quidem quantum ad iuramentum. Hoc cum pure, & ſimpliciter a Nobis exigatur, dubium non eſt, eo modo a Nobis præſtari non poſſe. Conſtat enim ex Literis evocationis Sacræ Regiæ Maieſtatis, Nos tanquam Membrum Magni Ducatus Litvaniæ, ad hæc Comitia evocatos eſſe, ad perducendam ſcilicet Unionem cum Magno Ducatu Litvaniæ inchoatam, ex qua unica cauſa Status Livoniæ Nos ad hæc Regni Comitia ablegarunt.

Secundo obſtat Mandatum ſpeciale Nobis a Statibus Livoniæ in hac Legatione datum, in quo expreſſe cavetur, ne ullos novos Tractatus, & a prioribus initis Tractatibus diverſos ineamus.

Anno 1569.

Tertio obſtat Articulus in Pactis clare expreſſus, debere ſcilicet Livoniam cum Magno Ducatu Litvaniæ ſimul coniunctim, & non diviſim, una, eademque lege, modo, iisdem punctis, & conditionibus Regno uniri.

Quarto obſtat quoque Juramentum a Statibus Livoniæ Magno Ducatui Litvaniæ, & econtra ſuper perpetuo Fœdere, certisque Pactis præſtitum, a quo Nobis ſalva Religione, fide, & honore diſcedere non licet.

His itaque, aliisque rationibus graviſſimis ducti, in eam tandem ſententiam deſcendimus, velle quidem Nos omnium Ordinum Livoniæ Transdunenſis nomine inclytæ Coronæ Poloniæ iam nunc uniri, iuramentumque præſtare conſvetum, ea videlicet conditione, ſi Sacra Regia Maieſtas, una cum conſenſu omnium Ordinum Regni, antea Nobis omnia Pacta, & Contractus, hactenus cum Sacra Regia Maieſtate, Magnoque Ducatu Litvaniæ quoquo modo initos, ratificaverit, & confirmaverit, Statusque omnes, atque Ordines Regni, præſtito reciproco iuramento, de iis quoque omnibus Nobis ſufficienter caverint. Nos videlicet a Magno Ducatu Litvaniæ non avelli, ſed ſalva Religione, ſalvis privilegiis, prærogativis, libertatibus, legibus, conſvetudinibus, omnibusque conceſſionibus, donationibus, beneficiis omnium, atque ſingulorum, tam in publicis, quam in privatis rebus, Diplomatibus Regiis obtentis, & confirmatis permanere, atque conſervari debere. Ac denique ea, quæ in hiſce Unionis Tractatibus Magno Ducatui Litvaniæ promiſſa, indulta, & conceſſa ſunt, quæque noſtris Privilegiis, atque Libertatibus nil derogare, ſed incrementum potius addere poſſent, ut iisdem quoque Livoniæ Ultradunenſis Ducatui, tanquam Membro Magni Ducatus Litvaniæ, ex Pactis cum eodem Ducatu initis, uti, frui, gaudere, a Regno in perpetuum & concedatur, & confirmetur.

Reverendiſſimarum Paternitatum Veſtrarum

Obſervantiſſimi.

Nuntii Livoniæ Ducatus Ultradunenſis.

CLXIV.

Anno 1569.

CLXIV.

Reſponſum Sacræ Regiæ Maieſtatis nomine Generoſis Friderico a Kanitz, & Michaeli a Brunno, Illuſtris Domini Gothardi in Livonia, Curoniæ, Semigalliæque Ducis, Conſiliariis, & Oratoribus. Dat. Lublini die 3. Auguſti. Anno 1569. *Indidem.*

Non dubitat Sacra Regia Maieſtas, Dominus noſter Clementiſſimus conſtare Illuſtri Domino Curlandiae Duci, quantum ſtudium, & diligentiam hactenus in Livonia tuenda, & defendenda poſuerit. Quod eius Maieſtatis ſtudium, ſi aliqua ex parte finem optatum aſſequutum non eſt, nulli alii rei tribuendum eſſe exiſtimare debet, quam quod Unionis negotium ſatis adverſantibus longius omnium opinione protractum, ac prolongatum fuerit. Nunc vero cum hoc ipſum negotium Dei Optimi Maximi benignitate, ſummoque, ac ſingulari Regiae Maieſtatis labore, ac diligentia ad finem optatum perductum ſit, magna in ſpe eſt Sacra Regia Maieſtas Dominus noſter Clementiſſimus, ſe deinceps ex hoc ſtudio, ac diligentia rebus Livonicis hactenus præſtita, clariores, ac uberiores fructus percepturam.

Ac primum omnium Suæ Illuſtritatis Plenipotentibus, & Oratoribus Generoſis Friderico a Kanitz, & Michaeli a Brunno poſtulantibus conſenſu omnium Unitorum Ordinum, ſubiectionem eiusdem Illuſtritatis acceptavit Sacra Regia, Maieſtas, ac eius ſubiectionis Diploma prædictis ſuae Illuſtritatis Plenipotentibus extradi iuſſit. Datura autem eſt operam omnem hæc ipſa Maieſtas Regia ut Illuſtrem Dominum Ducem cum omni Ducatu, & eius Illuſtritatis Ditionibus in Fidem ac Clientelam ſuam, Regnique ſuſceptum, eum, ac Ditiones eius, atque adeo ipſam Livoniam, ab immaniſſimo tyranno populatam, & afflictam, iuxta iuramentum Illuſtri Domino Duci, ac illi Provinciae præſtitum, tueatur, ac defendat. Quodſi vero ita rationes prædictae Provinciae tulerint, ut pax, quam bellum magis expetendum eſſe videatur, promittit Sacra Regia Maieſtas ſe rationem inituram, ut ad conditiones pacis ineundas, non niſi honeſtas & tolerabiles tam ipſius Illuſtritati, quam univerſae Livoniae deſcendatur.

Quod vero ad inaugurationem Illuſtritatis Suæ, ac Inveſtituram attinet, quoniam hic actus ipſius Illuſtritatis præſentiam perſonalem requirit, neque etiam eam rem ſatis ex dignitate Illuſtritatis eius arbitretur, Sacra Maieſtas Regia differt hoc ipſum negotium, cum omnibus circa Inaugurationem fieri ſolitis, de quibus Illuſtritatis ſuæ Oratores mentionem fecerunt, in id tempus, quo Illuſtritas ſua ad Homagium Regiæ Maieſtati, ac Regno cum Ducatu Litvaniæ iam unito præſtandum, de conſilio omnium Senatorum acceſſerit, ac venerit. Quo etiam tempore Diplomata prioris Inveſtituræ renovabuntur, & ad authenticam formam ſecundum poſtulata Illuſtris Domini Ducis redigentur.

Anno 1569.

Eliberationem Grubinenſem differt Sacra Regia Maieſtas in tempus aliud, ad eam rem tractandam commodius. Nunc enim bellis his continuis Regiae Maieſtatis ærario exhauſto, rationem nullam iniri poſſe videt, unde pecuniae tanta ſumma tam brevi tempore perſolvi poſſit.

Porro, in permutatione Epiſcopatus Curlandiæ pro Soneburga nihil plane conſtituere poteſt Maieſtas Regia, donec hæc ipſa in poteſtatem Regiæ Maieſtatis venerit. Nam neque cum Sereniſſimo Sveciæ Rege aliquid de hac ipſa re eſt conſtitutum, nec eius Serenitatis Oratores afferunt quidquam ſe de his ipſis rebus in mandatis habere.

Commiſſarii finium inter Livoniam, & Litvaniam cauſa regundorum, quoniam tam ab Illuſtri Principe, quam ab ipſis Litvanis expetuntur, mittentur a Sacra Regia Maieſtate Commiſſarii. In quo negotio neceſſarium eſſe arbitratur, ut cum Illuſtri Domino Duce Magno de tempore ipſis Commiſſariis præfigendo ſtatuatur. Interea tamen, ne quid contra Pacta, & Fœdera ab alterutra parte committatur, dari iuſſit Maieſtas Regia ex Cancellaria ſua ad Officiales, & Nobilitatem Mandata, ut ab omni iniuria, & occupatione fundorum prorſus abſtineant, quieteque ac pacifice Commiſſariorum adventum expectent.

Sed præſtatio centum quinquaginta ruſticorum fieri a Maieſtate Regia neque poteſt hoc tempore, neque etiam debet. Plures enim, ex quo tempore Adminiſtratio Livoniae Magnifico Joanni Chodkiewicz Magni Ducatus Litvaniae Supremo Mareſchalco, & Capitaneo Samogitienſi eſt delegata, quam centum quinquaginta donavit Regia Maieſtas iis, quibus ſua Illuſtritas ſuis commendationibus apud Regiam Maieſtatem ſuffragata eſt.

De negotio Doblinenſi nihil dum ſtatuit eius Maieſtas Regia, utpote quae hoc tempore plurimis, & graviſſimis ne-

Anno 1569.

gotiis diſtineatur, reiicitque hoc ipſum in aliud tempus ad eam rem cognoſcendam, & conſtituendam accommodatius.

Cæterum Arcem Rigenſem vult Maieſtas Regia eſſe in proviſione ac tutela Illuſtritatis Suæ, donec de ea re ſuam voluntatem, atque ſententiam Illuſtritati Suæ perſcribet.

Poſtremo quod ad debitum Cardinalis Thomæ attinet, commiſit eam rem Sacra Maieſtas Regia Magni Ducatus Litvaniae Theſaurario. Relatumque eſt Maieſtati Regiae, eam pecuniam ſi non integram, at certe maiori ex parte hactenus perſolutam eſſe.

Ad eundem Curlandiæ Ducem Literæ fidei, Oratoribus eius a Sacra Regia Maieſtate datæ.

Sigismundus Augustus DEI Gratia Rex Poloniae, &c. Illuſtris Princeps, Amice ſincere Nobis dilecte. Expoſuerunt Nobis perdiligenter Oratores Illuſtritatis Veſtræ Fridericus a Kanitz, & Michael a Brunno, quid hoc tempore Illuſtritas Veſtra a Nobis expoſcat. Quæ cum intellexiſſemus, & Oratores Illuſtritatis Veſtrae benigne excepimus, & petitioni Illuſtritatis Veſtrae magna ex parte aſſenſi ſumus. Id quod Illuſtritas Veſtra tam ex reſponſo noſtro, quam ex Oratoribus ſuis uberius, ac planius eſt recognitura. Quæ bene valeat. Datum Lublini die 3. Auguſti, Anno 1569.

CLXV.

1569. *Incorporatio Ducatus Curlandiæ, & Semigalliæ cum Regno Poloniæ.* Dat. Lublini in Conventu Generali Regni. die 3. Auguſti. Anno 1569. *Extat in Archivo Cancel. Regni.* Lib. 182. Lit. R.C. num. 183. fol. 32.

Sigismundus Augustus DEI Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniae, Ruſſiae, Pruſſiae, Maſoviae, Samogitiae, Kiioviae, Volhyniae, Podlachiae, Livoniæ &c. Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt, univerſis, & ſingulis. Quod cum Illuſtris Dominus Gothardus in Livonia, Curoniae, Curlandiae, & Semigalliae Dux, Generoſos Fridericum a Kanitz, & Michaelem a Brunno Conſiliarios, & Senatores ſuos ad Nos, Regnique noſtri Ordines cum certis Mandatis ablegaviſſet, atque hi ipſi Literis fidei ſuae Plenipotentiae, prædicti Illuſtris Domini Ducis demonſtratis, id ſibi ab Illuſtritate ſua iniunctum eſſe dicerent, quo nomine Illuſtritatis Suae a Nobis, Regnique Ordinibus poſtularent, ac enixe peterent, ut quoniam negotium Unionis Regni noſtri cum Magno Ducatu Litvaniae ad ſalutarem finem, exitumque optatum iam pridem Deo immortali adiuvante perduxiſſemus, tempusque adeſſet, quo Livoniæ quoque a barbaro, & truculento hoſte maiorem in modum populatae, & afflictae per Nos aliquando conſuli poſſit, ſubiectionem Illuſtris Domini Ducis, & ſubditorum eius de communi ſententia, atque aſſenſu omnium Ordinum Regni cum Ducatu Litvaniae uniti acceptaremus. Nos etſi memoria tenebamus, ſuperioribus annis, quo tempore ab Ordinibus Livoniae crebris Literis, atque Nuntiis ad eam ipſam ſubiectionem acceptandam ſollicitaremur, ſortem illius Provinciae, atque calamitatem miſeratos, hanc ipſam privatim ex Perſona noſtra in fidem, atque protectionem noſtram ſuſcepiſſe. Tamen & illud etiam meminimus, cum prædicta ſubiectio præſentiam Senatus Polonici, ac pleniorem deliberationem requireret, reieciſſe Nos huius ipſius rei tractationem in tempus aliud, ad eam rem conficiendam commodius. Quod cum ſe Nobis obtuliſſet, faciendum eſſe exiſtimavimus, flagitantibus præſertim Illuſtris Domini Ducis Plenipotentibus, & Unione Regni cum Magno Ducatu Litvaniae abſoluta, & perfecta, & eius Illuſtritatis ſubiectionem, per ſupradictos Plenipotentes Illuſtritatis eius Nobis delatam, de conſenſu, & voluntate omnium Ordinum Regni, cum Magno Ducatu Litvaniæ, ita ut ante dictum eſt, uniti, in præſentibus Regni Comitiis acceptaremus, quemadmodum præſentibus Literis noſtris acceptamus, ipſumque Illuſtrem Principem in fidem, & clientelam noſtram, Regnique noſtri cum omni Ducatu, & Ditionibus Illuſtritatis ſuae, publico Regni cum Magno Ducatu Litvaniae uniti nomine recipimus, nimirum ut ab eo tempore in poſterum Illuſtritas ſua, eiusque Hæredes cum Ducatu Curlandico, Semigallicoque, Regno noſtro cum Ducatu Litvaniæ unito, tanquam uni, & indiviſo corpori perpetuis temporibus ſubiiciatur, & incorporetur, ac in clientela, & defenſione noſtra, & Regni cum Magno Ducatu Litvaniae uniti, permaneat. Speramus autem Illuſtritatem ſuam, & eius Illuſtritatis Poſteros in ea fide, voluntate, ſubiectione, quam Nobis, Regnoque cum Ducatu Litvaniae unito, per ſupradictos Plenipotentes detulerunt, conſtanter permanſuros, & firmiter perſeveraturos.

Qu-

ANNO 1569.

Quibus Nos viciſſim defenſionem noſtram, Regnique noſtri, ac conſervationem omnium Privilegiorum, Libertatum, Immunitatum a Nobis eisdem conceſſorum, Libertatibus noſtri tamen Regni non adverſantium, pollicemur, atque promittimus, quæ Privilegia, Immunitates, Libertates, tum renovaturi, confirmaturi, & in pleniorem formam redacturi ſumus, cum Illuſtritas ſua Nobis, Regnoque noſtro debitum Homagium præſtiterit. In cuius rei fidem, & teſtimonium, manu noſtra præſentes ſubſcripſimus, & Sigillum noſtrum appendi iuſſimus. Datum Lublini in Conventu Generali Regni. Die tertia Menſis Auguſti, Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo nono, Regni vero noſtri quadrageſimo. *Concordat tam cum Originali, quam cum Metrica Ducali.* Locus SIGILLI *Notarii Publici Regii.*

Godefredus Fabricius,
Notarius Publicus Regius.

CLXVI.

1569. *Cautio a Regia Maieſtate Oratoribus Livoniæ Ducatus Ultradunenſis data, quod Juramentum non coniunctim cum Magno Ducatu Litvaniæ de Unione cum Regno ab eis præſtandum, nullum eis damnum, aut præiudicium ſit allaturum.* Dat. Lublini in Comitiis Regni Generalibus die 6. Auguſti. Anno 1569.

SIGISMUNDUS AUGUSTUS DEI Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniae, Ruſſiae, Pruſſiae, Samogitiae, Livoniae, &c. Notum, & teſtatum facimus tenore præſentium, quorum intereſt univerſis, & ſingulis. Miſſos huc eſſe ad Comitia Regni noſtri Generalia Nuntios Livoniae Ducatus Ultradunenſis Generoſos ac Nobiles, Egregiosque Viros, Jacobum Meck, Rigenſem, Ottonem ab Ungern Baronem in Berckch Thorendenſis Diſtrictus Caſtellanos, Joannem a Münſter, Reimpertum Gilleshemium, utriusque Juris Doctorem, Theodorum Aderkas, & Laurentium Offenbergium, Conſiliarios, & Judices Regios Ultradunenſis Ducatus, ut Unionis Actum, una cum Ordinibus Magni Ducatus Litvaniae, cum Regno Poloniae perficerent, ſed eosdem certis, & legitimis de cauſis, hoc ipſo tempore, cum Ordines Magni Ducatus Litvaniae prædicto iuramento ſeſe obligarent, ad idem Juramentum cum prædictis Litvaniae Ordinibus præſtandum admiſſos non eſſe. Quamobrem cum deinceps prædictos Nuntios pro officio, & auctoritate noſtra Regia admonuiſſemus, ne diutius fidem, ac ſubiectionem ſuam, a Regno Poloniae, cum Magno Ducatu Litvaniæ iam unito deſiderari paterentur, ſed ſingillatim, & a Ducatu Litvaniae ſeiuncti, iuramentum Nobis, ac Regno debitum præſtarent, cauſas tum illi ſuas afferebant, quamobrem id ſalva illorum conſcientia, ſalvo apud ſuos honore, ac dignitate facere non poſſent. Inprimis, quod ex Literis evocationis noſtris, eos tanquam Membrum Magni Ducatus Litvaniæ, ad conficiendam Unionem cum Magno Ducatu Litvaniæ inchoatam, ad hæc Comitia conſtaret evocatos eſſe. Deinde, quod mandatum ſpeciale a Statibus Livoniae accepiſſent huiusmodi, in quo expreſſe caveatur, ne ullos novos Tractatus, & a prioribus initis Tractatibus diverſos, inirent. Tum vero, quod Articulus in Pactis expreſſus, Livoniam cum Magno Ducatu Litvaniae ſimul, coniunctim, & non diviſim, una, eademque lege, modo, iisdem punctis, & conditionibus Regno uniri iubeat. Poſtremo quod Ordines Livoniae, Ordinibus Litvaniae, & e converſo mutuum iuramentum præſtitiſſent. Quas quidem cauſas, cum non eſſe parvas exiſtimaremus, & tamen illius Provinciae, atque adeo univerſae Reipublicae noſtrae plurimum intereſſe animadverteremus, ut Livoniae Ducatus Ultradunenſis cum Regno, modo iam prædicto cum Magno Ducatu Litvaniæ, copulato, et unito copularetur, & uniretur, perduximus hos ipſos iuſtis, & legitimis rationibus noſtris, ad Juramentum ſigillatim Nobis, & Regno, adinſtar omnium Ordinum Magni Ducatus Litvaniae præſtandum, id vero his conditionibus, ut cavendum, & promittendum illis verbo noſtro ſtatueremus, quemadmodum præſentibus Literis noſtris cavemus, & pollicemur, eis hanc iuramenti præſtationem in poſterum nocituram non eſſe, neque hoc nomine ipſos quidquam difficultatis, aut moleſtiæ a quoquam percepturos. Inſuper etiam eorum omnium Jura, Privilegia, Prærogativas, Libertates, Leges, Conſvetudines in proximis futuris Comitiis Nos confirmaturos, approbaturos, ratificaturos pollicemur, ita tamen, quod ſi quid forte in Privilegiis per Nos Ducatui Ultradunenſi adverſari, aut contrarium eſſe Libertatibus, ſupradicto unito iam Corpori Regni, & Magni Ducatus Litvaniae videatur, id Nos de communi Senatus noſtri Regni Poloniae, & Magni

ANNO 1569.

gni Ducatus Litvaniae, & Livoniae quoque conſilio, & conſenſu moderari promittimus. In quorum omnium fidem, & teſtimonium præſentes manu noſtra ſubſcripſimus, & Sigillum noſtrum apprimi iuſſimus. Dat. Lublini in Comitiis Regni Generalibus die 6. Menſis Auguſti, Anno MDLXIX.

SIGISMUNDUS AUGUSTUS.
Rex.

Juramentum Conſiliariorum Livoniæ Ducatus Ultradunenſis Regiæ Maieſtati, & Coronæ Poloniæ præſtitum Lublini die 6. Auguſti. Lib. Legat. Lit. S. fol. 72.

Ego N. iuro Deo Omnipotenti, quod ab eo tempore, & in poſterum fidelis ero Sereniſſimo Principi Domino, Domino SIGISMUNDO AUGUSTO Dei Gratia Regi Poloniæ, Magno Duci Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Kiioviæ, Volhiniæ, Podlachiæ, Livoniæque Domino meo Clementiſſimo, & huic indiviſo Corpori Coronæ Poloniæ, nec ullum alium, præterquam eundem Sereniſſimum Regem SIGISMUNDUM AUGUSTUM, & Suæ Maieſtatis Succeſſores, Reges Poloniæ, libere, & coniunctim electos, pro tempore exiſtentes, pro Domino recognoſcam, ſed adſtrictus ero præſtare cum Succeſſoribus omnem ſubiectionem, & obedientiam, & pro poſſe meo favebo, ac adiuvabo omne bonum Suae Maieſtatis, præcuſtodiamque omne malum, & nocivum, quod ſcirem eventurum Regiae Maieſtati, vel Coronæ Poloniæ. Juro etiam, quod Regiae Maieſtati fideliter conſulam, Secreta, quæ mihi per Regiam Maieſtatem, & Conſiliarios Suæ Maieſtatis pandentur, quæ vel ipſam Regiam Maieſtatem concernerent, vel Rempublicam communem Coronæ, vel utramque coniunctim, nemini in damnum Regiae Maieſtatis, & Reipublicae communis revelabo, & pro virili commoda Regiae Maieſtatis, & Reipublicae Coronae communis augebo. Quidquid autem intellexero, vel ſcivero, aut ſenſero Regiæ Maieſtati, & Coronæ, Reipublicaeque communi nocivum, præcuſtodiam, & ne hoc fiat, me opponam, illudque pro poſſe meo avertam, omniaque faciam fideliter, obedienter, & diligenter, uti decet bonum, et fidelem Conſiliarium. Sic me Deus adiuvet Trinus, & Unus, Sanctumque Evangelium.

Juramentum Commune Conſiliariorum Livoniæ, de obſervandis Inſcriptionibus, & Unione cum Ordinibus Regni Poloniæ, & Magni Ducatus Litvaniæ.

Ego N. iuro Domino Deo Omnipotenti, quod ab eo tempore, & in poſterum, totum Actum Unionis mutuae Ordinum omnium Regni Poloniae, & Magni Ducatus Litvaniae, quemadmodum in Literis, Inſcriptionibus, ac Obligationibus mutuis eſt deſcriptus, plene, realiter, in effectu cum Succeſſoribus meis tenebo, & obſervabo in omnibus punctis, & articulis, quemadmodum in Literis illis ultro, citroque inter Dominos Polonos, & Litvanos datis continetur, & pro poſſe meo ſemper curabo, omnemque dabo operam, ut hoc commune noſtrum cum inclyti Regni Poloniae, & Magni Ducatus Litvaniae Ordinibus Unionis vinculum firmum, & inviolabile perpetuis temporibus maneat. Ita me Deus adiuvet Trinus, & Unus, & Sanctum Evangelium.

Juramentum Nomine Terrigenarum Livoniæ, per Nuntios eorum, Regi, & Coronæ Poloniæ præſtitum.

Ego N. iuro Deo Omnipotenti, quod ab eo tempore, & in poſterum cum omnibus Fratribus meis Nobilibus, & aliis Incolis Ducatus Ultradunenſis Livoniae, a quibus huc miſſus ſum, fidelis ero Sereniſſimo Principi Domino, Domino SIGISMUNDO AUGUSTO Dei Gratia Regi Poloniæ, Magno Duci Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Kioviæ, Volhyniæ, Podlachiæ, Livoniæque Domino meo Clementiſſimo, & huic indiviſo Corpori Coronæ Poloniæ, nec ullum alium, præterquam eundem Sereniſſimum Regem SIGISMUNDUM AUGUSTUM, & Suæ Maieſtatis Succeſſores, Reges Poloniæ, libere, & coniunctim electos pro tempore exiſtentes, pro Domino recognoſcam, ſed adſtrictus ero præſtare cum præfatis Fratribus meis, ipſorumque, & meis Succeſſoribus Sacræ illius Maieſtati, ipſiusque Maieſtatis Succeſſoribus omnem ſubiectionem, & obedientiam, et pro poſſe meo cum iisdem Fratribus meis favebo, ac adiuvabo omne bonum Suæ Maieſtatis, præcuſtodiamque omne malum, et nocivum, quod ſcirem eventurum Regiæ Maieſtati, vel Coronæ Poloniæ, cum Magno Ducatu Litvaniae unitae, et in unum corpus coagulatae, omniaque cum dictis

ANNO 1569. ctis Fratribus meis faciam fideliter, obedienter, & diligenter, quae ad subditum bonum, & fidelem pertinent. Sic me Deus adiuvet Trinus, & Unus, Sanctumque Evangelium,

Juramentum Terrigenarum Livoniæ per eorum Nuntios de observandis communibus Inscriptionibus, de Unione M. D. Litvaniæ cum Regno Poloniæ præstitum.

Ego N. iuro Domino Deo Omnipotenti, quod ab eo tempore, & in posterum totum Actum Unionis mutuæ Ordinum omnium Regni Poloniæ, & Magni Ducatus Litvaniæ, quemadmodum in Literis, Inscriptionibus, ac Obligationibus mutuis est descriptus, plene, realiter, & in effectu cum omnibus Fratribus meis, Nobilibus, & aliis Incolis Ducatus Ultradunensis Livoniæ, a quibus huc missus sum, tenebo, & observabo in omnibus punctis, & articulis, quemadmodum in illis Literis ultro, citroque inter Dominos Polonos, & Litvanos datis continetur, & pro posse meo semper curabo, omnemque dabo operam cum Fratribus meis, a quibus huc missus sum, ut hoc commune nostrum cum inclyti Regni Poloniæ, & Magni Ducatus Litvaniæ Ordinibus, Unionis vinculum firmum, & inviolabile perpetuis temporibus maneat. Ita me Deus adiuvet, & hoc Sanctum Evangelium.

CLXVII.

1570. MAGNI *Holsati, postquam Rex Livoniæ a Czaro Russorum renuntiatus fuit, ad Civitatem Revaliensem Literæ, ut se Coronæ eius subiiciat. Ex Tabulario Illustrissimi D. Comitis Josephi Zaluski Episcopi Kijoviensis.*

Nos MAGNUS Divina Gratia Rex Livoniæ, Dominus Esthoniæ, & Lettiæ, Hæres in Norwegia, Dux Slesvici, Holsatiæ, Stormariæ, & Dithmarsiæ, Comes Oldenburgi, & Delmenhorstæ, notum facimus omnibus Inhabitatoribus Civitatis Revaliæ, qui Christianitatis utilitatem, afflictæ, atque desolatæ Livoniæ commodum, libertatem, & veram salutem quærunt, quique & proprium, & posterorum damnum, perniciem, atque ruinam, humanique sangvinis effusionem avertere cupiunt. Postquam infelix, atque afflicta Livonia a pluribus Nationibus misere desolata fuit, Incolæ autem onerati, atque oppressi ardentibus precibus Deum Omnipotentem imploraverunt, ut ipsis Christianum ex Germanis Principem dare vellet. Nos equidem ab initio Regiminis nostri, pariter benignissimum Numen ex animo fuimus precati, ut remedia suppeditaret, quibus pristinam salutem calamitosissima Provincia recuperare posset; tentavimus quoque varias vias, ut a malis suis liberari posset, sed sine effectu, dirigente nimirum ita Divina Providentia, donec tandem Imperator, Magnus Princeps, & Regnator omnium Russorum, his ipsis temporibus, datis sub Sigillo suo Literis, accedente quoque osculatione Crucis, hac gratia Nos afficeret, ut Nos Regem totius Livoniæ constitueret sequentibus sub conditionibus: Vult nimirum Magnus Russorum Princeps Nobis totius Livoniae possessionem procurare, sive vi, sive amicabili Transactione, vult præterea cum Sacro Romano Imperio contra Turcas, aliosque Christianitatis hostes Fœdus inire, insuper nullus alius Livoniæ imperare debet, quam Nos, hæredes nostri, aut his deficientibus Corona Danica, aut ex Principibus Holsatiæ. Item nullus Russorum Jus habere debet in Livonia regnandi, Imperator autem, & Magnus Dux Russorum nomen Protectoris habere & debet, & vult, qui etiam in tutelam Livoniæ totum Imperium suum, imo vitam quoque suam se impendere velle per osculationem Crucis promisit, pro qua tamen Protectione Imperator, atque Magnus Dux a Nobis, levidense, & minime tanto beneficio dignum præmium exegit. Quoniam autem Magnus Russorum Dux executurus promissa sua, Nos cum Exercitu præmisit, ut Svecos ex Livonia pelleremus: ideo si Civitas Revaliensis, ubi Literas has nostras legerit, sponte se Nobis, nostrisque Hæredibus, aut iis deficientibus Coronæ Danicæ, aut Domui Holsaticæ subiicere voluerit, non tantum sarta, tectaque manebunt ipsis Privilegia, sed imo augebuntur illa insigniter terra, marique. Ad quod faciendum, si se paratam declaraverit Civitas, in colloquium descendemus, Internuntiisque sufficientem Regium Salvum Conductum præstabimus. Quod si vero Civitas Revaliensis propria pernicie, atque ruina, effusione sangvinis, atque cædibus magis delectetur, sciat, Imperatorem, & Magnum Ducem Russorum omnibus viribus suis usurum, ut Livoniam devastet, ac depopuletur, Incolasque in perpetuam servitutem redigat. Nihil magis optamus, quam ut Deus Omnipotens hanc Civitati Revaliæ immittat mentem, ut salutis suæ, vel perniciei memor

ANNO 1570. sit, utque pristino Imperanti se submittat, simulque consideret, quanta Privilegia terra, marique consequi possit, quamque e contrario impossibile ipsi sit, ut se defendat contra Imperatorem, & Magnum Principem Russorum, qui ipsam non æstate tantum, sed hyberno quoque tempore pro lubitu oppugnare, & domare poterit, ita, ut nullum hac in re impedimentum Rex Sveciæ afferre queat, qui ipse, Deo volente, mox non tantum in Livonia, verum etiam in Finlandia, & aliis locis, quid contra ipsum decretum sit, sentiet. Id autem, quod mendaces homines divulgarunt, quasi bellum hoc in commodum Magni Russorum Ducis susciperetur, purum est figmentum, & mera fallacia, qua ut decipi se non patiantur Revalienses, graviter eos adhortamur, illi autem, qui hæc talia mentiuntur, sangvine suo culpam luent. Denique si sinceris nostris admonitionibus nihil proficere poterimus, coram Deo, & universo Christiano Orbe declaramus, insecuturorum malorum, & calamitatum penes Nos culpam non fore. Quænam autem super his omnibus mens vestra sit, scire per responsum vestrum cupimus. In fidem autem omnium eorum, quæ supra dicta sunt, propria manu subscripsimus, Sigillumque nostrum hic appendi curavimus.

CLXVIII.

1570. *Scheda in Literis Gothardi Ducis Curlandiæ ad Regiam Maiestatem datis inserta.* Lib. Legat. Lit. T. fol. 71.

Domine Clementissime.

Sacra Regia Maiestas Vestra ex Literis his satis intelliget, quo in statu, & summo discrimine res Livonicæ (quas utinam Deus Optimus Maximus in melius vertat) positæ sint. Cumque pro meo exiguo iudicio, & summa erga Sacram Regiam Maiestatem Vestram fide, observantiaque, nunc omnino videam non diutius cessandum, sed summopere necessum esse, quatenus difficiliora pericula (quæ absint) evitari debeant, ut quamprimum Sacra Regia Maiestas Vestra ad Urbem Rigensem Commissarios certos, & quidem eos, qui non minus gratia, quam authoritate præ cæteris apud Rigenses pollent, suscipiendae cum illis alicuius Transactionis causa, etiamsi non omnia ex voto, & commodo fieri possint, absque ulla longiori dilatione mittat. Hisce enim difficultatibus, indies magis ac magis irruentibus, minus, quam deceat, credendum, & tempori inserviendum (quod certe suo loco lucrum esse posset) omnino svadeo. Quapropter iterum Sacram Regiam Maiestatem Vestram rogo, & obtestor, ne diutius differat, aliquos, qui Civitati non solum minus suspecti, verum etiam ad perficienda negotia satis idonei, & Germanicae linguae gnari sint, quamprimum mittere, atque malo ob oculos fere versanti in tempore, dum datur, & fas est, occurrere. Quam meam humillimam, & ex fidelitate, qua S. R. Maiestati Vestrae devinctus sum, proficiscentem admonitionem, non aliter, quam optime interpretabitur, meque sibi commendatissimum esse, clementissime patietur.

GOTHARDUS *Dux.*

Articuli Principales, super quibus cum Rigensibus agendum erit, ut vero de iis Sacra Regia Maiestas cathegorice se declaret, operæ pretium est.

I. In primis: An Sacra Regia Maiestas Jus Patronatus Ecclesiarum Civitatis Rigensis Civitati illi cedere, ac Religionem Augustanae Confessionis salvam ibidem perpetuo esse velit.

II. Cum priores Domini Livoniæ ad binas portas Civitatis Rigensis claves, & liberrimum earum usum habuerint, an S. Regia Maiestas claves eas Rigensibus reddere, & iuri quaesito renuntiare velit.

III. An Sacra Regia Maiestas Curiam Archiepiscopalem, & reliqua bona omnia in Civitate sita, & Civitati adiacentia, quondam ad Archiepiscopum, & Capitulum Rigense pertinentia, penes Rigenses, Jure Dominii perpetuo esse velit.

IV. An ferre possit Sacra Regia Maiestas, ut Dominium portus, atque adeo maris ipsius, sit penes Rigenses.

V. An Regia Maiestas Senatum Rigensem sine Burgrabio Regio esse velit, an vero ut Burgrabius adinstar Civitatis Gedanensis eligatur, id quod Rigenses vel maxime cupiunt.

VI. An propugnaculum ad Dunam nuper exstructum, demoliri liceat.

VII. Vtrum ædificia suburbana, quae Rigenses in præiudicium Civitatis exstructa esse existimant, tolli debeant.

VIII. An Sacra Regia Maiestas omnia, & singula Privilegia Rigensium, quoquo modo, & a quibuscunque hactenus obtenta, grata, rataque esse, & specialibus Diplomatis confirmare velit.

IX. An Civitas Rigensis nullum Administratorem, Gubernatoremque nomine Sacræ Regiæ Maiestatis per Livoniam deputatum, & constitutum agnoscere, neque illi parere debeat.

Anno 1570.

Quae omnia, & ſingula Rigenſes ſibi a Maieſtate Regia concedi petunt, & mordicus quodammodo inter cætera urgent, uti ex prioribus habitis Tractatibus apparet haud obſcure.

X. Item an domum officinae monetariae, quam conſtat fuiſſe priorum Dominorum, Sacra Regia Maieſtas velit Rigenſium eſſe propriam, vel Maieſtati Suæ reſervatam.

XI. Denique quid Sacra Regia Maieſtas de iure cudendae monetae, quod Rigenſibus niſi ſub inſcriptione, titulo, vel imagine, imo communibus ſumptibus, & emolumentis alterius Dominorum exercere non licuit, porro conſtitutum velit.

CLXIX.

1570. *Petitio Rigenſium ad emendanda, tollendaque Civitatis gravamina, Dominis Commiſſariis oblata. Indidem. fol. 230.*

I. Quamvis flumen Duna usque in ipſum mare, una cum libera navigatione, ac negotiatione antiquitus ad Civitatem Rigenſem pertinuerit, Jusque id vigore ſuorum Privilegiorum luſtrando naves adventantes, & irrogando pœnam prohibitas merces avehentibus Civitas exercuerit, atque poſſederit: non leviter tamen iuri illi per factam partitionem, diviſionemque fluminis Dunae, perque ſæpius illata gravamina ab Arce Rigenſi, & Dunemundenſi derogatum eſſe conſtat. Petit itaque Senatus, Communitasque flumen Dunae una cum portu, & ad id pertinente hactenus habita, et poſſeſſa iurisdictione, liberum, proprium que concedi, atque reſtitui, nec non omnia gravamina, quae paſſim in fluviis Dunam influentibus, contra libertatem Civitatis ex Curlandia, et ex Arce Rigenſi, et Dunemundenſi in præiudicium Senatus, ac Civium ſtruuntur, emendari, ac tolli.

II. Vt propugnaculum ad Dunam una cum facto aggere *Schantz* dicto in maximum præiudicium, et extremum exitium Civitatis Rigenſis, nec non inde alia gravamina penitus abrogentur, tollanturque.

III. Vt idem quoque cum ædificiis ſuburbanis vigore Privilegiorum Civitatis ſine longiori mora decernatur, exequaturque.

IV. Vt Senatui, et Communitati libera facultas ſit ex more, et conſvetudine priſtina in faucibus Dunae in navium adventantium gratiam, proque portus ipſius faciliori agnitione palos figendi, et immittendi, ut hac ratione varia navigantium pericula, et naufragia præcaveantur, et avertantur.

Anno 1570.

V. Ne quid cum naufragorum bonis, et colliſis, diruptisque navibus, et ſcaphis vi ventorum, et inclementia tempeſtatis ad littus forte deiectis, contra Privilegia Civitatis attentetur, neve a naufragium paſſis præter iuſtam remunerationem opitulantibus ſolvi ſolitam, quidquam exigatur, in eo enim hactenus multoties peccatum eſſe conſtat, ita, ut nec in hanc usque diem a Capitaneis Dunemundenſibus, miſeris naufragis bona illorum ab interitu vindicata, et conſervata reſtituantur tantum abeſt, ut compenſatio, aut remuneratio aliqua iuſta eis conferatur.

VI. Vt itinera, et flumina ſecundum priſtinam conſvetudinem ſint libera, neve advectio, vel avectio mercium ex Civitate novis conſtitutis teloneis, et exactionibus, uti hactenus a Judæis in Arce Kircholmana, et a præſidiariis Regiis Arcis Novæmolae fieri conſvevit, tum etiam nunc denuo in Rockenhauſen fit, impediatur, vel prægravetur.

VII. Vt omnia inuſitata emporia, ac ædificia paſſim in Curlandia, et alibi circa Civitatem Rigenſem ad Novamolam in præiudicium, et ad diminuendam rem familiarem Civitatis Rigenſis exſtructa, et fundata tollantur.

VIII. Vt integrum, liberumque ſit ruſticis ex eo tempore, cum penſionem ſuam Dominis ſuis perſolverint, merces ſuas reſiduas omnes ſine ullo obſtaculo ad Civitatem deferre, maxime cum id in Privilegiis Civitatis expreſſe contineatur.

IX. Cum Senatus, et Communitas Rigenſis tam nautis, quam terreſtre iter inſtituentibus iam ab antiquo Literas paſſus dare conſveverit, id vero Jus Præfecti Arcis Rigenſis Civitati Rigenſi adimere, ſibique vendicare conentur, ideo petunt Rigenſes ſe in eo quoque illaeſos conſervari.

X. Cum itaque haec omnia, et ſingula gravamina Senatui, et Communitati Rigenſi contra illorum Privilegia, contraque datam Cautionem, Pacta, et Promiſſiones inferantur: petit Senatus illa omnia non ſolum emendari, verum etiam ſe in omnibus promiſſionibns, in cautione ea factis conſervari.

XI. Quantum ad Jura Maieſtatis Regiae per Dominos Commiſſarios poſtulata, exiſtimat Senatus Curiam Archiepiſcopalem, et bona Capituli in facta hac Statuum Livoniae mutatione, non niſi cum maxima difficultate, et præiudicio Ci-

Anno 1570.

vitatis reſtitui poſſe, praecipue cum bona illa ſint Spiritualia, et ab Anteceſſoribus illorum ad ſuſtentandas Eccleſias collata: nunc vero a ſola Munificentia Maieſtatis Regiae pendeant. Petit itaque Senatus bona illa omnia Eccleſiis, Scholis, et Xenodochiis adiudicari, in quem uſum ſe etiam collaturos ea cum perpetua, et ſempiterna Maieſtatis Regiae memoria, et praedicatione recipiunt, atque promittunt Rigenſes.

XII. Ultimo petitur, ut Jus quoque clavium ad portas Civitatis pertinentium Senatui, Communitatique cedatur, et reſtituatur.

CLXX.

1570. *Literæ plenæ poteſtatis a* Sigismundo Augusto *Rege Commiſſariis ſuis, ad ordinandum Statum Civitatis Rigenſis datæ* Varſaviæ in Conventu Regni Generali, die 27. Junii 1570. *Ex Archivo Regni.*

Sigismundus Augustus DEI Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæ &c. Dominus et Hæres. Significamus univerſis et ſingulis, præſertim ſpectabili Senatui, Communitati, Statibus, et Ordinibus Civitatis Rigenſis, caeterisque praeſentibus requirendis. Quod cum ſaepius hactenus a Nobis Senatu, Communitate, Ordinibusque Civitatis Rigenſis compellatis de reddendis, reſtituendisque, quae in Civitate Rigenſi Nobis debentur, nihil plane profecerimus, Civitate Rigenſe indulgentia, benignitateque noſtra in eo abutente, non deſiſtendum nihilominus a propoſito, quin ſedulo providendum cenſuimus, ut ne quid ulla in parte iuri noſtro, Reipublicaeque detraheretur. Denuo itaque conſtituentes Civitatem *R*igenſem in eo admonendam eſſe, rem omnem ad *R*everendum in Chriſto Patrem, atque Magnificos et Generoſos Georgium Pietkovicium Epiſcopum Mednicenſem, Michaelem Działynſki Conſiliarium noſtrum, Succamerarium Chelmenſem, Capitaneum Bobrownicenſem, Jacobum Meckium Caſtellanum *R*igenſem, et Simonem Krzymanſki Secretarium noſtrum, ſincere, et fideles Nobis dilectos, deferendam duximus, quemadmodum praeſentium ſignificatione deferimus, iniungentes, ut a praedicta Civitate *R*igenſi, ſpectabili Senatu, Communitate, et Ordinibus Curiam noſtram Archiepiſcopalem, Bona ad Capitulum *R*igenſe olim pertinentia, tam in Civitate, quam extra Civitatem ſita, claves ſeu ius clavium ad utramque portam Civitatis illius pertinens, ac ius cudendae monetae, nec non reliqua univerſa iura, quae priores Domini in, et ſupra Civitatem *R*igenſem habuerunt, ſalva, et integra cum omnibus illorum pertinentiis, proventibus, ac fructibus repetant, atque realem, effectualemque in iis omnibus poſſeſſionem, tam ab Archiepiſcopis, quam a Magiſtris, olim ad Nos devolutam recipiant. Vniverſalem quoque, pleniſſimamque ſuis ſinceritatibus poteſtatem, facultatemque conferimus, atque tribuimus praeſentibus, primo quoque tempore, quorum Fundamenta iam quidem iacta ſunt, Tractatuum, altius quo conſtrui planeque perfici poſſint, cum Civitate, Senatu, Ordinibus, Communitateque de omnibus, et ſingulis iuribus Nobis competentibus, et ad Nos devolutis, de nova certa, ac indubitata Civitatis ſubiectionis forma, de exigendo Homagio directo, ac ſublatis priorum Ordinum differentiis de nova Civitatis illius facie, denique de univerſis, quae ad communem utilitatem pertinere videbuntur, tum et de querelis, et iniuriis, quae ſunt Civitatis, ac Privilegiis, Libertatibus, Praerogativis conſervandis, approbandisque, et ſive ratione noſtri, Reipublicaeque, ſive ratione Civitatis rebus caeteris ad negotium hoc de mera, mixtaque Civitatis ſubiectione feliciter perficiendum quoquo modo ſpectantibus, nullis in genere, & in ſpecie penitus exceptis, ita, ut nec generalitas ſpecialitati, nec ſpecialitas generalitati in quocunque deroget, liberrime, ac uti videbitur, conſultiſſimum, e reque noſtra, & Reipublicae agendi, tranſigendi, decernendi, ordinandi, ſtatuendique, non minus, ac ſi ipſimet praeſentes tranſigere, decernere, ordinare, & ſtatuere poſſemus. Super quibus omnibus praememoratis Commiſſariis noſtris authoritatem inſuper noſtram Regiam tribuimus, promittentes Verbo Regio, quicquid in praemiſſis cum Civitate a ſuis Sinceritatibus actum, conſtitutum, tranſactumque fuerit, id Nos in Conventu Regni noſtri confirmaturos eſſe, ac perpetuis quibusque temporibus ratum, gratum, firmum irrevocabiliter ſervaturos, nec eis Succeſſores noſtros vel in minimo contraventuros, perpetuo, & in aevum. In quorum omnium fidem, & evidens teſtimonium manu noſtra Praeſentes ſubſcripſimus, Sigilloque noſtro conſignare mandavimus. *D*atum Varſaviae in Conventu Regni Generali die XXVII. Junii Anno *D*omini milleſimo quingenteſimo-

Anno 1570. mo septuagesimo, Regni nostri trigesimo.

SIGISMUNDUS AUGUSTUS *Rex.*

CLXXI,

1572. *Responsum Senatorum tam Ecclesiastici, quam Saecularis Status M. Ducatus Litv. ad petitiones Equestris Ordinis, & Incolarum Transdunensium Ducatus Livoniae expositas.* Dat. Vilnae d. 31. Decemb. Anno 1572. *Ex Archivo Regni*

Post amicam, ac fraternam studiorum, officiorumque nostrorum commendationem, nec minus perpetuae prosperitatis comprecationem. Maximo terrore Incolas Livoniae ob inopinatam hostis invasionem perculsos, eandemque ob deplorandas Provinciae conditiones, iam denuo omnibus fortunae telis, quibus se liberari, & ereptos cupiebant, obiectam esse, ex propositis petitionibus satis abunde, nec sine maximo dolore intelleximus, ut quibus & prospera, & adversa communia sunt, & quicquid Terris Livoniae adversi, ac e contra prosperi utcunque contingat, non minus ipsis, quam Nobis contigisse, ac evenisse certissimum sit. Quare sicut olim vivente Sacra RegiaMaiestateDomino nostro clementissimo, piissimae, & celeberrimae memoriae, nihil, quod aeque ad Livoniae Provinciae, quam Reipublicae nostrae conservationem, atque defensionem spectare visum est, a Sacra eius Regia Maiestate, ac a Nobis, tanquam Confoederatis Amicis, atque Sociis, Fratribusque, & Collegis nostris charissimis, Dominis Senatoribus Regni Poloniae, quibuscum unius Reipublicae Membra facti sumus, intentatum relictum est, sic dies, noctesque sedulo invigilamus, enitimurque, ut benigno annuente Deo Rempublicam nostram communem, ac omnino eius Membra, hoc periculosissimo tempore, qua possumus, diligentia, & fide conservemus, ac tueamur. Aliam itaque opinionem, ac spem de Nobis Amicis, Sociisque confoederatis Status Livoniae, eiusdemque Incolae omnes nec in animum inducere, neque per quenquam sibi persvaderi permittant. Ne autem a Moschorum Duce violentur Induciae, atque ut damna colonis Arcis Rigensis, nec non Nobilibus Joanni a Bredenbach, Bernhardo a Wefferen, & Gothardo Hering illata resarciantur, scripsimus eo nomine ad Woivodam Derpatensem, nec minus ad Moschum ablegabimus, atque speramus Inducias non violaturum, sed damna illata recompensaturum. Sin autem hostiliter terram nostram, aut Provinciam Livoniam invasurus sit, omnibus viribus resistemus, nec copiis, & auxiliis nostrae Provinciae Livoniae deerimus, sed Illustrem Dominum Administratorem Livoniae cum Exercitu mittemus, qui pro incolumitate, atque salute Provinciae coniunctis copiis cum viribus vestris, quae semper paratae in omnem eventum esse debebunt, divino implorato auxilio fortiter certabit. Nec praetermittemus haec, & alia ad Nos relata Statibus Regni Poloniae absque mora referre, qui & Nos periclitantes auxiliis, & copiis suis, tanquam Amicos, Fratres, & confoederatos Socios non deserturi erunt. Cum autem belli tempore nihil perniciosius intestinis odiis, ac vicissim salubrius concordia sit, dabit operam Illustris Dominus Administrator, ut de omnibus, ac singulis iniuriis advenienς non solum diligenter inquirat, sed etiam omnibus, & singulis ius, iustitiamque administret. Ad cuius adventum, si quid hactenus factum est, omnia sopita esse debent, ita, ut ne quisquam Praesidiariorum Militum, nec Incolarum eo nomine quenquam molestare, aut offendere debeat. Si autem praeter spem quid evenerit, aut novi tumultus, quacunque de causa inter Indigenas, & Praesidiarios Milites exorti fuerint, tum Illustris Dominus Administrator ita constituturus est, ut Domini Castellani, quilibet in *Districtu* suo adiunctis Capitaneis, aut Rotmagistris nostris, quos Castellani vocare voluerint, causam cognoscant, eandemque amicabiliter componant, aut sententia lata dirimant. Sin autem factum sine Illustris *Domini* Administratoris cognitione determinari queat, utraque Pars sub gravi poenae interdictione, usque ad cognitionem causae pacifice vivere debet. Sic non minus Praefecti, atque Capitanei omnium Arcium, Nobiles, atque Incolas, cum viduis, atque pupillis eiusdem *Districtus*, ab Arcibus, quas refugii loco petunt, immaniter nec arcere, nec bona eorum violenter rapere, sed pio, & christiano zelo eos amplecti, atque loca, in quibus hyberno hoc tempore se sustentare, resque suas custodire possint, attribuere debent. Quod si secus factum fuerit, tum *Domini* Castellani singulos Capitaneos, aut Praefectos Arcium, quilibet in *Districtu* suo, admonebunt, quo se in eum modum, quem Christiana pietas esse vult, & Nos, sub amissione Capitaneatus sui gerant. Quod nec minus ab aliis etiam, qui aut sub Regia liberalitate, & clementia, aut hypothecae loco Arces impetrarunt, & obtinuerunt, sub gravi indignatione nostra expectamus. Curabitur quoque, ut de commeatu, atque victualibus singularum Arcium diligenter inquiratur, necessariaque eo quam primum mittantur. Hortamur itaque, & admonemus Equestrem Ordinem, nec non omnes Incolas amice, ac fraterne: Praesidiariis autem Militibus iniungimus severe, atque mandamus, ut hoc unice studeant, quo sint unanimes, & concordes, nec causam ullam praebere intestinorum dissidiorum, sed unanimi consensu, & voluntate pro focis, & aris certare, inque omnibus Dominis Castellanis, licitis, ac honestis morem gerere, mandatisque eorum obtemperare, nec se vi ulla opponere, sed ad Illustrem Magnificentiam eius illa perscribere, sententiamque ipsius expectare velint. Quod etiam Domini Castellani non tam ad nostram, quam Senatorum Regni, & Coronae Poloniae amicam, & fraternam admonitionem Domino L. Chardo Kraus Baroni in Relles Arcem Treidensem, iam antea ab Illustri Domino Administratore ad iudiciarios sumptus sustinendos Equestri Ordini concessam, certis conditionibus possidendam tradiderint, eoque nomine nunc multi graventur, deque iustitia denegata conquerantur, non praetermittet Illustris Dominus Administrator, ut loco Arcis Treidensis opportuniorem, & meliorem ad Judicia celebranda toti Provinciae Transdunanae tradat. Verum & Nos huius rei Authores, ac Promotores esse volumus. Nec minus aequum iudicamus esse, ut praedictus Dominus Kraus conditionibus satisfaciat, cum id ad reputationem Illustris Domini Administratoris, & etiam Castellanorum Authoritatem spectare videtur, ne defraudentur in eo, quod ab illis impense est acquisitum, tum quod literis & iussu Domini Administratoris alteri datum, in alium cum iniuria alterius conferri non debeat. Cum itaque iudicia ob sumptuum defectum, donec de iis prospiciatur, celebrari non possint, amice rogamus, ut aliquantisper id aequo animo ferant; nam Illustris Dominus Administrator propediem in Livoniam iturus est, qui tum de omnibus & singulis rebus necessariis, ac praesertim de Judiciis celebrandis, pro dignitate, nec non legum ac consvetudinum vigore acturus est, omnesque, qui aut vi, aut inordinario iuris Processu bonis suis extrusi sunt, authoritate sua restituet, ac ut omnibus ius, iustitiaque administretur, curabit. Quod vero omnes Status Equestris Ordinis, Civitates, atque Incolae Transdunensis Ducatus obnixe instant, ac amice rogant, ut omnia tam antiqua, quam nova Privilegia per Illustrem piae memoriae Dominum Palatinum Vilnensem, Dominum Nicolaum Radziwiłł in Ołyka, & Nieświeź Ducem, ex plenissima, & irrevocabili potestate Oratoris nomine, tam in publicis, quam in privatis negotiis in genere, aut in specie, primo ut Illustris Dominus Administrator Vendensia Pacta, atque alia meliorem statum concernentia, omnibus atque singulis in genere, atque in specie confirmata, data, atque concessa, integra, atque salva esse velit, post haec ut non minus reciproco modo in authentico Diplomate, & sub manuum subscriptione illa Transdunensi Ducatui exhiberentur, ad illa ita responsum esse volumus: Nos omnes, & singulos sub bona fide hisce recipere, atque promittere, Nos non solum omnia, & singula antiqua, & nova Privilegia, omnibus in genere, atque singulis in specie per piissimae memoriae Sacram Regiam Maiestatem, nec non piae memoriae Palatinum Vilnensem, atque Illustrem modernum Dominum Administratorem Livoniae data, confirmata, atque concessa, rata, grata habituros, atque servaturos esse, idemque Fratres, & Collegas nostros carissimos, Dominos Senatores Regni Poloniae Nobiscum facturos persvasum habemus, & ut faciant, dabimus operam. Verum pollicemur, & spondemus, etiam Nos non minus, sicuti Status Transdunensis Ducatus Livoniae, obsignato Diplomate fecerunt antea, reciproco modo Pacta illa Vendensia in authentico omnium nostrum communis Reipublicae Senatorum Diplomate, sub sigillis atque manuum subscriptione, Statibus Livoniae exhibituros, curaturosque esse, ut omnia a futuro Rege, & Magistratu approbentur, atque confirmentur, actu, atque effectu serventur. In quorum testimonium haec sigillis impressis, & manuum subscriptione munivimus, & corroboravimus. Dat. Vilnae ultima Decembris, post salutiferam Domini nostri JESU Christi Nativitatem Anno millesimo quingentesimo septuagesimo secundo. *Valerianus Episcopus Vilnensis. Nicolaus Pac Episcopus Kiioviensis, Ostaphius Wołłowicz, Nicolaus Radziwiłł, Joannes Gotkowicz subscripserunt.*

CLXXII.

1577. *Literae* Magni *in Regem Electi Livoniae ad Ducem Curlandiae. Constitutum sibi esse dicit, se* cum

ANNO 1577. *cum omni Jure quæsito, Ditionibusque, quas possidet, Regi Poloniæ subiicere.* Datum in Arce Helmeten die 19. Aprilis. Anno 1577. *Ex Archivo Regni.* Lib. 21. sub Lit. W. fol. 44.

Illustri Principi, Affini, Vicino, & Fratri nostro Charissimo, Domino GOTHARDO in Livonia Curlandiae, Semigalliaeque Duci.

DEI Gratia MAGNUS Electus in Regem Livoniæ &c. Hæres Norvegiæ, Dux Slesvicensis, Holsatiae, Stormariae, & Ditmarsorum, Comes Altenburgi, & Detmenhorst.

Amicitiam nostram, & quidquid præterea ex affinitatis coniunctione grati, bonique præstare possumus. Illustris Princeps, Affinis, Vicine, & Frater Charissime. Ad ea, quae ante paucos dies ad Illustritatem Vestram per Reverendum Consiliarium nostrum, & Fidelem dilectum Christianum Schrapferum secreto, et confidenter perferri curavimus, et ad datam desuper resolutionem, pro qua fraterne, et amice gratias agimus, nunc demum finaliter, et conclusive Vestram Illustritatem de nostra omnimoda sententia, in qua Deo volente firmiter, et immote perseverare constitutum Nobis est, celare non possumus, Nos sicut idem Internuntius noster dilucidius explicavit, in omnibus, quae nunc in animum induximus, non tam considerare nostrum, et nostrorum prosperum Statum, quam perpendimus multis adducti verae, et Nos minime latentis certitudinis rationibus, liberationem, incrementum, ac felicem profectum non huius tantum miserrimae, et in summis periculis hærentis afflictissimae Patriae, sed et totius decrescentis Christianitatis, maxime huius septemtrionalis orae, pro cuius salute nemo bonus, et virtutis amans, vitam cum omnibus fortunis in discrimen ponere abhorrere, seu subterfugere debet. Quandoquidem itaque Nobiscum ea ratione de facto agitur, sicut Illustritati Vestrae nuper exponi iussimus, Nosque ex omnibus circumstantiis colligimus nihil in melius emendari, sed potius omnia in finem ad duriora, vilipensionem omnium, tam sancte factarum promissionum, exosculatæque crucis vergere, non equidem contra Nos, nostrosque solum, verum etiam aliquando ulterius, & contra eos, qui fortassis adhuc id minus suspicantur, & cogitant. Proinde Nos cogit necessitas, ut impendens infortunium, cum Deo, & honore, mediante salutari, & maturae deliberationis consilio in tempore antevertamus, non ducti ulla curiositate, levitate, aut privati compendii aucupio, sed tantum ut ad gloriam Domini Dei nostri, & sustentationem afflictissimae Christianae Reipublicae per ipsius Omnipotentem assistentiam commune bonum, & utilitas quæratur, promoveatur, & conservetur, utque quibusdam pravis hominibus insidiae, quas in alios machinati, multisque iam modis perpetrati sunt, aliquando domum redeant, & sic par pari referatur.

Idcirco ratum, & constitutum Nobis est, in nomine, & invocatione Altissimi Dei, Nos cum omni iure quæsito nostro, ditionibusque, & hominibus, quos possidemus, Illustritati Vestrae, & reliquis Provinciae Statibus in communionem, et connexionem unius corporis iterum coniungere, inque eiusdem superioris Principis subiectionem devenire, dummodo ne quid præiudicetur omnibus, & singulis Privilegiis, Immunitatibus, Libertatibus, verae Religioni Augustanae nostrae Confessionis, Juribus, Jurisdictioni, Judiciis &c. acceptare Nos, nostrosque, atque adeo contra hostes, & adversarios quoscunque nunc, & omni tempore sufficienter tueri, & defendere velit. Hac cautione expresse addita, si iuxta Dei voluntatem, Nos sine hæredibus masculis mori contingeret, ut tunc Germanus aliquis Princeps nostri sanguinis, & Prosapiae, Regio consensu in gubernatione harum terrarum, atque hominum Nobis succedat, utque is cum Ducali sua Domo, seu familia, iam nunc Nobiscum investiatur, datis, sicut moris est, authenticis Regio Sigillo communitis desuper Privilegiorum Diplomatibus.

Atque hæc, quae commemorata sunt, non de iis tantum proponimus bonis, quae in præsentiarum in possessione habemus, & de iis quae in maritima ora pro nostra parte in Ducatu paterno Holsatiae, quo cessimus, a Rege Danorum habuimus, & ex quibus pulsi, & eiecti sumus, sed in omne id, quod ultra Dunam est, quando per Dei Gratiam, & Auxilium, prout omnino confidimus, recuperabitur. Vt id omne Nos cum hæredibus nostris, seu Nobiscum coniunctam manum habentibus, tenere, possidere, uti, frui, libere, & perpetuo retinere possimus. Attamen hac de re tractatus Nobiscum instituendos, non detrectamus, in quibus Nos ita geremus, ut et beneplacere, & æquitatem animi nostri, ad subiectionem propendentis re ipsa testatam velimus.

Sub hisce prædictis conditionibus, & quae præterea pro necessitate ad eas pertinere videbuntur, Nos Illustritati Vestræ negotium hoc fraterne, & amice concredimus, permittimusque, ut id ad debitum suum locum perferat, resolutionem & declarationem desuper, (ne sit opus hoc nomine evitandi periculi gratia proprios nostros Internuntios eo locorum ablegare) petat, eamque quam primum sine omni mora ad Nos transmittat.

Quantum Episcopatum Curlandiae attinet, de eo erga Illustritatem Vestram, ut decet, Nos fraterne, amiceque exhibimus. Idque a Nobis, & omne genus fraternae benevolentiae Illustritas Vestra semper expectabit. Quam cum Consorte & liberis, quos nostris verbis salutari petimus, protectioni Omnipotentis, & ut diu sint felices & incolumes fideliter commendamus. Datæ in Arce nostra Helmeten. 19. Aprilis Anno 1577.

MAGNUS *manu propria.*

CLXXIII.

1577. *Regia Maiestas Poloniæ ad Ducem Curlandiæ in negotio Ducis* MAGNI. *Ibidem fol. 58.*

Illustris Princeps,

Sincere Nobis Dilecte.

Gratissima Nobis est opera Illustritatis Vestrae, quam Nobis ac Reipublicae præstat in iis, quae ad utilitatem, & statum illarum Provinciarum spectant animo providendis. Ac sane imprimis utilem fore Reipublicae Illustris Principis MAGNI ad Nos transitionem existimamus, postulamusque, ut Illustritas Vestra hoc negotium magnae curae habeat, & ut cæpit, ad bonum finem deducat. Nam illae quidem conditiones, quae ab eius Illustritate propositae sunt, Nobis non valde faciles videntur. Nos scilicet ea, quae magno labore, multo sanguine, multisque impensis acquisiverimus, ipsius Illustritati in feudum dare, ita ut nullus ad Nos, Regnumque eius laboris, impensarum, sanguinis effusi fructus perveniat. Si ipsius Illustritas id per se aliqua ratione efficere valeat, ut Darbatum, aut aliquam Arcem insignem, Civitatemve occuparet, eam sane ipsius Illustritati adderemus, in tuendaque ipsius Illustritate ipsi non deessemus. Curet igitur Illustritas Vestra, ut res ad æquiores conditiones deduci possit. Et primum omnium, quae ipsi videatur posse in conditionibus ulterior, ac finalis moderatio adhiberi, Nobis quamprimum significet. Agat vero hoc negotium quam secretissime, ut ipse Illustris Princeps MAGNUS illud diligenter tegat, donec res conveniat. In eo enim ipsi plurimum positum est, Nobis etiam non parum. Bene diuque Illustritas Vestra valeat, Mariemburgi 29. Maii. Anno 1577.

STEPHANUS *Rex mpp.*

CLXXIV.

1577. *Explicatio Tractatuum Ducis* MAGNI *cum Duce Curlandiæ, per Magnificum Dominum Castellanum Vilnensem Regiæ Maiestati missa. Ex Archivo Regni.*

Vera Declaratio, quid Dux MAGNUS *vafro suo instituto in animo gerat, Illustri Domino Administratori offerenda.*

Posteaquam sententiarum dissonantia, Electio Romanorum Imperatoris in Regem Poloniæ facta est, Moschus de Maiestate sua, Rege moderno male contentus est, sed potius Cæsaream Maiestatem in Vicinum sibi, atque Regem Poloniæ creatum optasset, multisque minis usus est, si terra Livoniæ Partes Romano-Cæsareæ Maiestatis non sequeretur, sed ad præsentis Regiæ Poloniæ Maiestatis Electionem inclinaret, atque illi subiectionem profiteretur, eam Provinciam maximis suis viribus hostiliter, ac extreme persecuturum. Ideo Domini Castellani, cum Ordine Equestri, siquidem nulla re ipsa defensio, ad evertendum hostem ab ista Provincia appareret, in partes Cæsareæ Maiestatis, & Romani Imperii coacti concesserunt. Ducis vero MAGNI institutum hoc est, quandoquidem promotione Electoris Saxoniæ apud Rom. Imperium obtinuit, ut Livonia Provincia, & iure super eam habito, Imperium illi cesserit, utriusque partis tam Romani Imperii, quam Magni Ducis Moschorum consensu, totius Livoniæ Dominio potiatur, atque hoc fundamento innixus proposuit: siquidem Vos ad Romanum Imperium provocatis, hoc ego itidem facio, & non minus sum Princeps Imperii, quam reliqui Principes, & sic Nobis utrinque, summam rei Romano Imperio tribuentibus, ad conservandam unitatem istius Provinciæ, & liberandam tandem a diuturna oppressione, Coniunctio facienda est, Ego me Vobis coniungam, & Vos etiam mihi, ac ut misera hæc Provincia hoc modo bello continuo attrita, in libertatem vindicetur, dabo operam, ut cum consensu Romani Imperii, ac Regiæ Maiestatis Poloniæ (sed is tantum prætextus fuit) & Magni Ducis Moschorum, qui hac in re Romano Imperio consentit, modo,

ANNO 1577.

modo illi tributum certum, ut cupit, ex Livonia pendatur, acquieturum eſſe, atque hac ratione paci, & tranquillitati iſtius Provinciæ conſultum foret. Quemadmodum & modernus Sereniſſimus Rex Poloniæ hiſce mediis Tranſylvaniam pacificavit, & quamprimum hæc Unio, atq; Confœderatio inter Nos tranſacta fuerit, volo ipſemet propria Perſona, modo Princeps Curoniæ conficiendo huic rite negotio operam ſuam præſtet, ad Sacram Regiam Poloniæ Maieſtatem me conferre, hocce inſtitutum promoturus, uti ſatis callide per ſuum Sacerdotem Nobis id proponendum demandavit. Tales aſtutas practicas non quiſque illico diiudicare poteſt, ſed putant id eſſe optimum conſilium, neque melius huic Provinciae conſuli poſſe iudicant, non autem, quid inde ſequatur, conſiderant, videlicet quamprimum Nobilitatem univerſam ad defectionem, ac periurium, ac ad eam Confœderationem, & Unionem perducturus eſſet, tum coram videndum proponeret, conſenſum a Romano Imperio obtentum, ſicque inferret: quandoquidem inter Nos ſumus confœderati, volumus etiam nunc Coniunctionem eam eſſe inter nos firmam. Jam hic cernitis Romani Imperii conſenſum, in quo mihi omnem Livoniam attribuunt, ac ea cedunt, Moſchus etiam huic ceſſioni aſſentitur. Et quandoquidem Romano Imperio cum Rege Poloniae non bene convenit, & nec Dominium Livoniae moderno Regi ipſum conceſſurum eſt, tum volumus nos Moſcho, qui nomine Imperii nos a Rege Poloniae tueri poteſt, coniungere.

Etſi, quod Deus avertat, eiusmodi Pactio inita fuiſſet, tum tota haec Provincia a Regimine Sacrae Regiae Maieſtatis avelleretur, ac quid inde mali, & quanta ſangvinis profuſio ſequeretur, quiſq; prudens facile divinare poteſt, praeter id, quod univerſa hæc Regio ſub Tyranni huius Moſchi poteſtatem veniret.

Nemo autem exiſtimet Ducem MAGNUM tam ſubito a Moſcho defecturum, ac in partes Sacrae Regiae Maieſtatis Poloniae conceſſurum, ex his cauſis, ſi hoc ipſius inſtitutum eſſet, tum non tam crebras conſultationes inſtitueret, de quibus pueris in plateis innotuit, ſed conſilia ſua vellet eſſe occulta, ac ſe mediate, vel immediate Regi Poloniae committeret, & dictas conditiones ſubiectionis ita tractaret, ne in vulgus ſparſae, ad aures Moſchi deferrentur. Nam ubi Moſcho notum foret, illum defectionem moliri, actum eſſet de ipſo, atque omnibus illi adiunctis. Statuo igitur iſtud vafrum conſilium ex voluntate, & conſenſu Moſchorum Ducis initum, ut hoc aſtu reliquum Livoniae ſibi adiungeret, vel immediate, Duce MAGNO in poteſtatem ſuam redacto, vel tributo illi annuo pendendo impoſito, ac poſt obitum Ducis MAGNI, tota haec Regio in fauces Tyranni deveniret. Poſtremo ſi Duci MAGNO cordi eſſet inſtitutum, tum ſecus Chriſtianus, & alii ipſius Conſiliarii rem agerent, ac ipſe propriamet perſona breve iter ex Lemſel Volmariam ſuſcepiſſet, de hoc ſuo propoſito cum Połubenſki collaturus, & neque minas eorum, qui huius rei ſunt conſcii, tam diu ferre potuiſſet.

CLXXV.

1578.

Literæ facultatis Principi MAGNO *in Livonia verſandi, & morandi conceſſæ.* Dat. Leopoli die 9. Sept. Anno 1578. *Ex Archivo Regni.*

STEPHANUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, &c. Dominus, & Hæres. Univerſis, & ſingulis ad quoscunque hae noſtrae Literae pervenerint, Regni noſtri, Magni Ducatus Litvaniae, cæterorumque omnium Dominiorum noſtrorum Senatoribus, Palatinis, Caſtellanis, Capitaneis, Burgrabiis Arcium, Urbium, Civitatum, Oppidorum noſtrorum Rectoribus, itemq; Copiarum, & Exercituum noſtrorum Præfectis, Rotmagiſtris, ac eorum loca tenentibus, atq; in univerſum omnibus Officialibus noſtris notum facimus præſentibus Literis noſtris. Quia Nos ab Illuſtri Principe Domino MAGNO Oſſiliæ, Revaliæ, Curoniæ Epiſcopatuum Adminiſtratore &c. Sereniſſimi Daciae Regis Fratre amanter requiſiti, & rogati, illius Illuſtritati hanc facultatem concedimus, ut non ſolum in Transdunana Livoniae parte, ſed etiam Cisdunana, tuto, & ſecure ire, tranſire, verſari, ſtare, morari, & quævis ſua negotia licita, & Reipublicae non periculoſa exercere poſſit. Ita tamen, ut ſi quando eius Illuſtritatem ditiones noſtras ingredi uſus poſtulaverit, id prius Illuſtri, & Magnifico Nicolao Radziwiłł, Palatino Vilnenſi, Cancellario, & Supremo Præfecto Exercituum noſtrorum Magni noſtri Ducatus Litvaniae, aut ei, quem is ſuo loco in Livonia habuerit, ſignificet. Quam noſtram facultatem Illuſtri Principi Domino Duci MAGNO &c. a Nobis conceſſam ad omnium, quorum intereſt, notitiam deducimus, mandamusque, ut eam Illuſtritati ipſius in omnibus ſartam, & tectam conſervent, neque ullis difficultatibus, aut impe-

ANNO 1578.

impedimentis diſtineant, pro gratia, & indignatione noſtra ſecus non facturi. In cuius rei fidem præſentes manu noſtra Regia ſubſcripſimus, & Sigillo noſtro Magni Ducatus Litvaniae ſubſignari fecimus. Dat. Leopoli die 9. Septembr. Anno 1578.

STEPHANUS *Rex.*

Venceſlaus Agripa Notarius in Mag. Ducat. Litvaniæ.

CLXXVI.

1579.

Reſponſum Sacræ Regiæ Maieſtatis Nomine Nuntiis ab Equeſtri Ordine Transdunenſis Livoniæ Ducatus miſſis datum, Vilnæ d. 11. Juni Anno 1579. *Ex Archivo Regni.*

Accepit perquam clementer Sacra Regia Maieſtas, quæ Equeſtris Ordinis Transdunanae in Livonia Provinciae Nuntii ſcripto obtulerunt, & capit Sua Maieſtas iam diu gravem animo dolorem, cum ex triſti Livoniae ſtatu, tum potiſſimum ex acerba Equeſtris Ordinis calamitate, quam ſuperioribus temporibus ab hoſte crudeliſſimo cum vi ipſa, tum & ſibi & Patriae univerſae infelicibus quorundam conſiliis, ſtudiisque, longoque progreſſu affecta eſt, cuius non tantum levandae, & depellendae, verum etiam vindicandae in illo hoſte cauſa, quid Sacra Regia Maieſtas ſimul ut evecta eſt a Deo præpotente ad Regni ſui, Magnique Ducatus Litvaniae Gubernacula facere ſtuduerit, contendens laboraverit, quid hoc tempore, & quam belli molem omnium Regni, & Magni Ducatus Provinciarum ope, quibus quidem per hoſtem illum pacatis eſſe licuiſſet, ſuſceperit, & quo iam in procinctu ſit, Nuntii ipſi Ordinis Equeſtris Livoniæ, atque adeo omnes vident. Pro eo igitur Regio ſtudio, atque Paterna in Livoniam, ſuosque ſubditos cura, Sacra Regia Maieſtas declarat, ſe liberata, Deo iuvante, ab hoſte Livonia, ademptisque locis, viciſſim ad poteſtatem & Dominium ſuum revocatis, quibus qui ſedibus, bonisque ſuis propriis per vim hoſtilem exturbati ſint, illis ſe clementiſſime eos reſtituturam, atque etiam pro meritis, maioribus commodis per occaſionem amplificaturam eſſe, omnino enim faciendum ſibi Sacra Regia Maieſtas pro munere ſuo Regio exiſtimat, ut fidelibus ſuis ſubditis omnibus iura, atque commoda ſua conſervet. Quod ad liberandos captivos attinet, Sacra Regia Maieſtas etiamſi ſubditi ſui non eſſent, tamen pro Chriſtiani Principis officio, & peculiari clementia ſua eo ferretur, ſi quæ eorum liberandorum poteſtas eſſet, quo maiore nunc eius rei deſiderio accenſa eſt, cum ſuos eſſe ſciat. Cum autem Sua Maieſtas iam iam in ipſo in hoſtem progreſſu ſit, & aliquot hiſce menſibus, ut primum, ita maximum belli ardorem ferendum intelligat, qui certe omnia cum hoſte commercia, & Tractatus excludat, non videt Sacra Regia Maieſtas, ſuſcipi hoc tempore liberandorum captivorum rationes ullas poſſe. Quae vero aliquot paucos poſt menſes ſuſcipi poterunt, eas libentiſſime ad eliberationem ſuorum pro cuiusque conditione accommodabit. Ad ſublevandam etiam eorum egeſtatem, qui ſuis fortunis ab hoſte exuti ſunt, Sacra Regia Maieſtas opem ſuam, munificentiamque Regiam libenter conferret, ſi id immenſi, atque infiniti rerum pro communi omnium ſalute, & fortunis ſuſceptarum ſumptus, omnia quæcunque toto Regno, et in Magno Ducatu Litvaniae corradi poſſunt, vendicantes, ulla ratione paterentur. Quod cum per ſe ex magnitudine ſuſcepti belli Ordo Equeſtris Livoniae facile perſpicere poſſit, hortatur Sacra Regia Maieſtas, ut cum quisque fortunam peculiarem ſuam in communi verſari ſciat, ſervire aliquantisper communi illi ſtudeat, & quam gravioribus malis, & longiori tempori tolerantia accommodavit, eam parvo adhuc temporis ſpatio præſtandam exiſtimet. Qui vero nomina dare, atque operam militarem ſuam huic bello navare volent, eorum numerum certum Sacra Regia Maieſtas adſcribi in militiam ſuam iis ſtipendiis curabit, quæ cæteri Suæ Maieſtatis milites ſtipendia facientes merent, neque enim fieri poſſe non modo ſine invidia, verum etiam ſine diſſenſione, & perturbatione Ordinis militaris Sua Maieſtas intelligit, ſi inter ſubditos ſuos ſtipendiorum inæqualitas aliqua inducatur. Quod ad Gubernationem Livoniæ attinet, Sacra Regia Maieſtas conſtare Ordinibus Livoniae intelligit, abs ſe Livoniae Gubernationis rationem, quam Regnum hoc capeſſens repererit, commutatam non eſſe. Etſi vero Sua Maieſtas intelligat eſſe, quæ in hac gubernandi ratione deſiderari poſſint, tamen cum hoc tempore non tam de gubernando, quam repetendo cogitari debebat, & in ipſo belli ardore, quidquam immutare integrum non ſit, neceſſario hæc conſideratio in aliud tempus, opportuniusque differenda eſt. Quo quidem tempore Sacra Regia Maieſtas collapſas, averſasque Livoniae res, earumque Gubernationem ita reſtitutura eſt, ut

ANNO 1579.

ANNO 1579.

omnes eius Ordines intelligere poſſint, cuncta ad Provinciæ ſalutem, ſecuritatem, utilitatemque relata eſſe. Quibus ſe Ordo Equeſtris iniuriis affici a Capitaneis, vel Præſidiis Regiae Maieſtatis conqueritur, iis ut ſuccurratur, Sacra Regia Maieſtas Commiſſarios ſuos in Livoniam mittet, qui cuncta cognoſcent, & quae diiudicare pro delegata ſibi poteſtate, integrum eſſe intelligent, disiudicabunt, quae Sacræ Regiae Maieſtatis authoritatem requirent, ea referent, cumque retulerint, faciet Sacra Regia Maieſtas, ut ex æquo omnibus iuſtitia adminiſtretur.

STEPHANUS *Rex ſubſcripſit.*

CLXXVII.

1579.

Diploma Inveſtituræ GOTHARDO *Curlandiæ, & Semigalliæ Duci, a* STEPHANO *Poloniæ Rege de feudis Ducalibus conceſſæ.* Dat. in Caſtris ad flumen Dunam prope Dziſnam die 4. Auguſti. Anno 1579. *Extat in Archivo Cancel. Regni.* Lib. 92. ſub Lit. X. U. num. 93. fol. 172. Item Lib. 182. ſub Lit. R. C. num. 183. fol. 29.

In Nomine Domini Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

Nos STEPHANUS Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniae, Ruſſiae, Pruſſiae, Maſoviae, Samogitiae, Kijoviae, Volhyniae, Podlachiae, Livoniæ, nec non Tranſylvaniae Princeps. Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt, huius, & futuri temporis omnis, Univerſis, & ſingulis. Cum iam antea Illuſtris Princeps Dominus Gothardus Curlandiae, & Semigalliae Dux, ſincere Nobis dilectus, tum temporis Equeſtris Ordinis Theutonici Magiſter, univerſa cum Livonia, Nobilitate, Civitatibus, Statibus, atque Ordinibus omnibus, ſe ad Sereniſſimi Prædeceſſoris noſtri Domini SIGISMUNDI AUGUSTI, & Succeſſorum, Regnique Poloniæ, & Magni Ducatus Litvaniae, Ruſſiae, Pruſſiae, Maſoviae, cæterarumque Ditionum noſtrarum fidem, ac poteſtatem contuliſſet, & in omne tempus ſubieciſſet, idque ut faceret, iuſtiſſimis, graviſſimisque cauſis, & perneceſſariis Livoniae rebus adductus eſſet, Magno nempe Moſchorum Duce, longo, ac crudeliſſimo bello in eam Provinciam graviſſime incumbente, ac longe, lateque omni iniuriarum, direptionumque genere, & flammae, ferrique ſævitia graſſante, iamque eouſque armis progreſſo, ut nihil non in eius poteſtatem venturum, cunctaque vi illa hoſtili ſuperatum, atque exciſum iri viderentur. Jam eius Illuſtritate, cunctisque Livoniae Ordinibus, magnitudine belli admodum fractis, & ne quidquam Sereniſſimorum Imperatotum Romanorum, Sacrique Romani Imperii fidem, auxilium, opem diu implorantibus, ſpemque iam nullam non modo priſtini ſtatus Provinciae, ſed ne quidem ſalutis, libertatis, vitæque ſingulorum amplius retinendæ habentibus aliam, quam quæ in Sereniſſimorum Poloniæ Regum, & Regni, Magnique Ducatus Litvaniæ defenſione, atque imperio ſita eſſet. Quod tum eius Illuſtritas cum Livonia univerſa, a Sereniſſimo Praedeceſſore noſtro Divo SIGISMUNDO AUGUSTO in fidem, poteſtatem, & ditionem ſuam, & Succeſſorum ſuorum, Regnique, Magnique Ducatus Litvaniae certis conditionibus, iuſte, legitimeque recepta ſit. Et quia eius Illuſtritatis ſtudium in adducenda ea Provincia ad Subiectionem, Ditionemque Poloniae Regum ſingulare extitiſſet, & ita mereri eius dignitas, virtus, fides cenſeretur, illi mutato, ex conſilio Ordinis Equeſtris, ſtatu priore approbante eam rem Sereniſſimo Rege Divo SIGISMUNDO AUGUSTO, ab eodem, tanquam ſupremo, directo, naturali, & perpetuo Feudi illius Domino, Ducalis Titulus cum omni Dignitate, Inſignibus, Privilegiis Ducalibus, ac Ditionibus certis tributus, & eius Illuſtritas Vaſallus Poloniae Regum, Feudatariusque Princeps, & Regni, Magnique Ducatus Litvaniae Membrum factus fuerit, pro eo, ut Diplomate Nobis exhibito, ac Vilnae 18. die Menſis Novembris, Anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo primo praeſcripto, & D. SIGISMUNDI AUGUSTI Praedeceſſoris noſtri manu ſubſcripto, certius, fuſiusque continetur. Quod praeterea, cum Illuſtritas eius de ſolenni ſua Inveſtitura Feudali, Sereniſſimum Praedeceſſorem noſtrum Divum SIGISMUNDUM AUGUSTUM aliquoties appellaſſet, & per temporum rationem, magnitudinemque Regni negotiorum voti ſui compos, regnante, viventeque praedicto Domino Praedeceſſore noſtro effici non potuiſſet, a Nobis ad Regni noſtri Poloniae, Magnique Ducatus Litvaniae faſtigium Dei Benignitate evectis, diligentiſſimis precibus confirmationem ſuorum iurium a D. SIGISMUNDO AUGUSTO conceſſorum, & Ducalem Feudi Inveſtituram in Comitiis ad hoc a Nobis habitis flagitavit. Sed cum magnitudo, va-

ANNO 1579.

rietasque noſtrarum occupationum, tum locorum quoque intervalla, id a Nobis praeſtari non paterentur, & rei peragendae ex conſilio primariorum Regni noſtri Conſiliariorum, qui partim Nobis adfuerunt, partim per Literas de eo a Nobis appellati ſunt, pariterque eorum, qui ex Magno Ducatu Litvaniae frequentes Nobis in Senatu aſſederunt, praeſentis loci, temporisque opportunitas fuerit conſtituta, cumque eius Illuſtritas ad Nos hoc tempore, huncque in locum ſe contuliſſet, Nos die 4. Menſis Auguſti ſub Generalem Exercituum noſtrorum delectum, & recenſitionem in Caſtris, & Tentorio noſtro, poſtquam eius Illuſtritas a Nobis Inveſtituram petiiſſet, & Fidelitatis, Subiectionisque Jusiurandum Nobis, & Succeſſoribus noſtris, Supremis, directis, naturalibus, & perpetuis Dominis, Regnoque, Magnoque Ducatui noſtro Litvaniae praeſtitiſſet, Nos ex conſilio Conſiliariorum noſtrorum, tam lateri noſtro aſſidentium, quam per Literas de eo requiſitorum, prænominatum Illuſtrem Principem Dominum Gotthardum Curlandiae, & Semigalliae Ducem, ad Terras, Civitates, Oppida, Arces, Poſſeſſiones, Præeminentias, & Jura omnia, & ſingula, quæ a Divo SIGISMUNDO AUGUSTO, Sereniſſimo Anteceſſore noſtro conceſſa habet, tradito a Nobis ſolenni ritu feudali Vexillo inveſtivimus, & præſentium Literarum noſtrarum authoritate, & tenore inveſtimus, ac omnia grata, rata habentes, confirmantesque, & & de integro ſolenni Inveſtitura confirmantes, quæ a prædicto Prædeceſſore noſtro Sereniſſimo, Diplomate die 18. Menſis Novembris, Anno Domini 1561. ſub ſuæ Serenitatis manu dato, eius Illuſtritati iam antea data, conceſſa, collata ſunt, atque ea quidem, quæ in illo commemorato Diplomate ad eius Illuſtritatem ſpectarent, hæc ſunt: Primum videlicet eius Illuſtritati, atque eius poſteris maſculis, legitime ex eius lumbis linea recta deſcendentibus, Ducalem Titulum, adinſtar Illuſtris Ducis in Pruſſia, cum omni Dignitate, Inſignibus, Privilegiis Ducalibus, confirmamus, & de integro in hac Inveſtitura conferimus, ita, ut Vaſallus, & Feudatarius Princeps noſter, & Succeſſorum noſtrorum, Regnique, & Magni Ducatus Litvaniæ Membrum ſit, itidemque prædicti eius poſteri ſint. Præterea ut a D. SIGISMUNDO AUGUSTO Sereniſſimo Prædeceſſore noſtro eius Illuſtritati, poſterisque eius legitimis maſculis, ex eius lumbis linea recta deſcendentibus, nominatim Ditiones, Poſſeſſiones, Civitates, Oppida, Arces certæ, aſſignatæ ſine Infeudationis ſolennitate fuerunt, ita Nos vigore legitimæ Inveſtiturae, eidem attribuimus, damusque, atque conferimus. Primum totum illum Tractum Curlandiæ, & Semigalliæ, incipiendo a ſalſo Mari, ſurſum ſequendo fluvium Hilga, aſcendendo ad antiquos limites olim per Radzivilium inceptos, & diſpoſitos, inter Samogitiam, Litvaniam, & Pruſſiam ab una, & Livoniam ab altera Partibus, verſus Diſtrictum Polocenſem ad Dunam Fluvium, deſcendendo vero Duna uſque in Mare ſalſum, adeo, ut quidquid in iſtis terminis cis Dunam verſus Litvaniam continetur, & ad Ordinem Livoniæ ſpectabat, nunc, & in perpetuum apud Illuſtritatem ſuam, & eius prædictos Hæredes maſculos permaneat, Curias videlicet, Bona, & Nobilitatem, quæ ad Arcem Duneburgenſem ex hac parte Fluvii Dunæ verſus Litvaniam ſpectarunt, Arcem *Selburgam* cum toto Diſtrictu, Curias item, & Nobilitatem, & omne id, quod videlicet ex hac parte ad Arcem *Aſcherad* ſpectavit, Arcem *Bauſko*, *Neugudt*, cum iis, quæ ad Arcem *Kircholm* pertinebant, Arces *Mietau*, *Tuckum*, *Neuburg*, *Doblen*, *Candau*, *Alswangen*, *Schronden*, *Frawenburg*, *Zabell*, tum & alias Arces, quæ Sereniſſimo Anteceſſori noſtro D. SIGISMUNDO AUGUSTO oppignoratæ fuerunt, Goldingen, Haſenpoth, Durben, Windau, in ſumma octuaginta millium; Arcem vero Grobin, in quinquaginta millibus Illuſtri quondam Principi Domino Alberto Marchioni Brandeburgenſi, in Pruſſia Duci itidem oppignoratam, & illas quidem ſummas, quemadmodum prædictus Prædeceſſor noſter in Diplomate ſuo remiſit Illuſtritati eius, & Nos remittimus, pro Nobis vero, & Sereniſſimis Succeſſoribus noſtris, & Regno, Magnoque Ducatu Litvaniæ, totum Tractum, & omnem reliquam Provinciam ultra Dunam, vigore Contractus a Divo Prædeceſſore noſtro SIGISMUNDO AUGUSTO cum eius Illuſtritate in ſupramemorato Diplomate, Vilnæ die 13. Menſis Novembris, Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo primo initi, reſervamus primum, & ante omnia Arcem, & Civitatem Rigenſem, cum omni, quod in ea antiquitus obtinuit, iure, dominio, & proprietate, meroque, & mixto imperio apud Imperatores Romanos obtento, de quo iam ante Illuſtritas eius Divo SIGISMUNDO AUGUSUO condeſcendit, illudque reſignavit, & Præſentibus iterum reſignat, & condeſcendit, & ab homagio, quo Civitas illa Rigenſis Illuſtritati ſuæ tenebatur, abſolvit, abſolvereque

Anno 1579.

que, & renuntiare coram Legato D. Sigismundi Auguſti in Civitatem Rigenſem per eius Maieſtatem ablegato publico, tum & ab ipſo homagio liberam facere, nec non omnia Diplomata ab Imperatoribus Romanis ſuper ea re obtenta, eius Illuſtritati tradere tenebatur; quibus prædictis conditionibus, ſi nondum ſatisfeciſſet, ſatisfacere tenetur, eamque Civitatem, ſicut & reliqua omnia, quæ ſequuntur, poteſtati, meroque, & mixto Dominio noſtro permittere, ſicut iam & tunc vigore Privilegii D. Sigismundi Augusti, ita & nunc vigore Præſentium permiſit, & permittit. Sequentes igitur Civitates, & Arces, Præſidia, atque Præfecturæ, pro Divo Anteceſſore noſtro, Nobisque, ac Succeſſoribus noſtris, Sereniſſimis Regibus Poloniæ, & Magnis Ducibus Litvaniæ ſunt, tam videlicet illæ, quæ tum in poteſtate Ordinis permanſerant, quam quæ D. Sigismundo Augusto traditæ fuerunt, ut ſunt Arces Kirholm Aſcherad, Duneburg ad rippas Dunæ ſitæ, Roziten, Lutzen, Tricaten, Ermis, Helmet, Karkus, Weiſeſten, cum tota Jervia, Arx, & Civitas nova Pernovia, Sahra, Rugia, Burtneck, Arx, & Civitas Wolmaria, Wendena, Wolard, Arces Segewalt, Schuien, Jurgeburg, Nithow, Lemborg, Rodderppeus, Neumole. Deinde & illa, quæ iam tum in poteſtatem hoſtis Moſchi pervenerant, & armis recuperandæ ſunt, videlicet Ducatus Eſtoniae, & Epiſcopatus Derpatenſis, quantum in eo Illuſtritas intereſſe habet, cum omnibus illorum Nobilibus, Vaſallis, Curiis, Fundis, & univerſis Bonis ad ea ſpectantibus. Cumque inter cætera & hoc inter Sereniſſimum Prædeceſſorem noſtrum, & eius Illuſtritatem convenerit, ut permutatione Epiſcopatus Curonienſis pro Soneburga Arce, Curiis Leal, & Madżel, Illuſtris Dux Magnus contentetur, & eam ad rem prædictus Sereniſſimus Prædeceſſor noſter operam receperit, ut cum reliqua Curonia, Epiſcopatu quoque Curonienſi, eius Illuſtritas potiatur, Nos quoque eandem operam daturi ſumus.

Neve etiam limitum indiſcuſſorum cum vicinis Illuſtritas eius controverſiam, aut difficultatem habeat, pro Regia noſtra authoritate curabimus, ut primo quoque tempore ad præſcriptum Pactorum Poſvolienſium, & poſteriorum Vilnenſium regantur, & certi conſtituantur in tota illa vicinia limites. Interea vero neutra Pars alteri damnum inferat, aut litem, & difficultatem moveat, prout hæc Privilegio prædicti Divi anteceſſoris noſtri continentur. Cumque tractus Dunæ ſurſum & deorſum limites inter Nos, & eius Illuſtritatem conſtituant, ius, & æquitatis ratio poſtulat, ut medietate fluvii in piſcando, & aliis commoditatibus eius Illuſtritas perpetuo gaudeat, quæque Inſulae, ſive mediamnes alteri parti viciniores ſunt, apud eandem partem iuxta Privilegium Divi Sigismundi Augusti maneant.

Monetæ etiam cudendæ facultatem, ut a prædicto D. Anteceſſore noſtro data eſt, eius Illuſtritati confirmamus, & de integro concedimus, ad pondus, & valorem communis Reipublicae, & ut eius promiſcuus, & indifferens uſus ſit, tam in Litvània, quam in Livonia. Volumus attamen, ut ex una parte, noſtra Effigies, vel Inſignia Regni, & Magni Ducatus Litvaniæ, in altera Illuſtritatis eius exprimantur. Si quid porro Illuſtritati ſuae vendendum, impignorandum, permutandumve fuerit, ſuper hoc Illuſtritati eius libertatem, facultatemque concedimus, ut ante a D. Prædeceſſore noſtro conceſſum eſt, ita ſcilicet, ut ad Nos, & Sereniſſimos Succeſſores noſtros de eo primo loco referatur, Nobisque optio detur, ſi talem oppignorationem ipſi acceptare voluerimus, ſin minus, tum id Illuſtritati eius liceat, cui volet. Dabimus etiam operam ſecundum Privilegium prædicti D. Anteceſſoris noſtri, quando Ducatus Eſtoniæ cum Civitate Revalienſi, vel Transactione aliqua iuſta, & nomini noſtro honorifica, vel per alias rationes recuperabitur, ut Illuſtritati Suae æqua portio vel in bonis, vel pecunia concedatur, ſumptibus in ea recuperatione factis, ante omnia refuſis.

Denique eius Illuſtritati iurisdictionem totalem, pro eo, ut Privilegio D. Sigismundi Augusti continetur, iuxta leges, & conſvetudines, moresque antiquos confirmamus, & de novo concedimus. Et illi, qui eius Illuſtritatis iurisdictioni ſubiecti, & ratione Domiciliorum eius ſubditi erunt, & manebunt, ad ſuum tantum Principem provocabunt, in cauſis tamen gravibus, & maximi momenti, licebit Equeſtri Ordini a Principe ſuo ad Conventum Provincialem Terrarum Livoniae iuxta veterem conſvetudinem provocare. Caverat etiam D. Sigismundus Augustus Anteceſſor noſter, cum ante ſexennali bello, tam Suæ Illuſtritatis, quam etiam Nobilitatis Curonienſis vires exhauſtae eſſent, relaxata ut eſſet eius Illuſtritas, & Nobilitas ab onere belli, & ut hoc ſaltem præſtarent & mitterent, quod commode pro modulo poſſent, alio autem tempore eandem habendam rationem, quam Illuſtris Do-

Anno 1579.

mini Ducis in Pruſſia, ita Nos & nunc pro hoc bello, copiis, de quibus Nobis cum eius Illuſtritate convenit, contenti erimus.

Poſtremo cum eius Illuſtritas pernecеſſariis & iuſtiſſimis de cauſis ſe Ditioni, atque Imperio Sereniſſimi Prædeceſſoris noſtri, & Succeſſorum, Regnique, & Magni Ducatus Litvaniae ſubiecerit, extrema Magni Moſchorum Ducis iniuria, vi, atque oppreſſione hoſtili impulſus, fruſtra per annos complures, implorata Imperii Romani, atque Imperatorum ope, atque ſubſidio, iamque per longiſſimum temporis ſpatium veluti pro derelicto habita, ſub Ditione Poloniae Regum Anteceſſorum noſtrorum, & noſtra, nulla cum controverſia permanſerit, Nos quidem futurum non iudicamus, ut eius Illuſtritati eo nomine controverſia aut moleſtia ulla afferatur. Verumtamen ſi quæ allata fuerit, quæ cum labe aliqua nominis, aut aliquo detrimento coniuncta ſit, Nos in eo Regio noſtro officio, quod in defendendis ſubditis noſtris verſari non ignoramus, minime defuturi ſumus, quodque Sereniſſimos Prædeceſſores noſtros in cauſa Illuſtris quondam in Pruſſia Ducis Alberti egiſſe intelligimus, agere minime prætermittemus, defenſionemque contra hoſtem omnem, qualiscunque ille tandem fuerit, præſtabimus, & Succeſſores noſtri præſtabunt.

Ipſe vero Illuſtris Dux, pro hac Sereniſſimi Prædeceſſoris noſtri, & noſtra in ſe beneficentia, quæcunque Vaſallus, & Feudalis Princeps, erga ſuum naturalem, ſupremum, & directum Dominum fidelitatis, & obſervantiae, ſervitiorumque officia, & ſtudia præſtare tenetur, eius Illuſtritas præſtabit, & Hæredes, Poſterique legitimi in hoc Feudo Succeſſores præſtabunt.

Nosque viciſſim eius Illuſtritatem, & prædictos Hæredes, omni patrocinio, amore, & benevolentia, boni Regis, & ſupremi, directique Domini complecti, & in Juribus, & Privilegiis eorum conſervare tenebimur & Succeſſores noſtri tenebuntur. In quorum omnium, & ſingulorum fidem, & teſtimonium præſentes Literas manu noſtra ſubſcripſimus, & Sigillis Regni noſtri, Magniq; Ducatus Litvaniae muniri mandavimus. Datum in Caſtris noſtris ad flumen Dunam prope Dziſnam, die quarta Menſis Auguſti, Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo nono. Regni vero noſtri anno quarto. Præſentibus Illuſtribus Magnificis, Venerabilibus, & Generoſis Stephano Duce de Zbaraz Palatino Trocenſi, Euſtachio Wołłowicz Caſtellano Trocenſi, Magni Ducatus noſtri Litvaniae Vicecancellario, ac Breſtenſi, Cobrinenſique, Andrea Duce de Wisniowiec Vołhyniæ, Nicolao Mieleczki a Mielecz Podoliae, Regni noſtri Supremo Exercituum Præfecto, ac Novæ Civitatis Korczyn, Grodecenſique, Nicolao Dorohoſtayſki Polocenſi, ac Wilkomirienſi, Lepelienſique, Januſſio Duce de Zbaraż Braſlavienſi, Krzemenecenſique Palatinis, & Capitaneis, Nicolao Talwoſz Samogitiae, Georgio Zienowicz Polocenſi, Dziſnenſi Caſtellanis, & Capitaneis, Joanne Zamoyſki de Zamośćie Regni noſtri Cancellario ac Bełſenſi, Kiniſchinenſi, Zamechenſi noſtro Capitaneo, Nicolao Chriſtophoro Radziwiłł Duce in Ołyka, & Nieświeź Magni Ducatus Litvaniae Curiae Mareſchalco, Joanne Demetrio Solikowſki Vladiſlavienſi, & Lancicienſi Scholaſtico, Joanne Kraſinſki Cantore Cracovienſi, Joanne Tarnawſki Vladiſlavienſi, Cruſwicienſique Præpoſito, Tidemano Giſe Jurisconſulto, Joanne Piotrowſki Cracovienſi, Poſnanienſique Canonico, Alberto Baranowſki, Secretariis noſtris, Venceſlao Grippe Magni Ducatus noſtri Litvaniae iurato Notario, Bernhardo Macieiowſki Curiae noſtrae Regni Poloniae Vexillifero, Demetrio Haleczki Magni Ducatus noſtri Litvaniae Enſifero, aliisque quam plurimis Dignitariis Officialibus, Militum Præfectis, Rotmagiſtris noſtris, ad præmiſſa teſtibus fide dignis. Datum per manus Illuſtris, & Magnifici Joannis Zamoyſki de Zamośćie Regni noſtri Cancellarii, ac Bełſenſis, Kniſchinenſis, Zamechenſisque noſtri Capitanei ſincere Nobis dilecti.

STEPHANUS *Rex.*

CLXXVIII.

1579.

Privilegium Stephani *Regis, quo Inſignia Duci Curlandiæ a* Sigismundo Augusto *donata auget, & approbat.* Dat. in Caſtris ad flumen Dunam prope Dziſnam d. 4. Auguſti Anno 1579. *Ex Archivo Regni.* Lib. 92. Lit. X. U. num. 93. fol. 177.

In Nomine Domini Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

Nos Stephanus Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Kijoviæ, Vołhyniæ, Podlachiæ, Livoniæ, &c, nec non Tranſylvaniæ Princeps. Signifi-

Anno 1579.

gnificamus Literis hiſce noſtris, quorum intereſt, huius, & futuri omnis temporis, univerſis, & ſingulis. Cum Illuſtrem Dominum Gothardum Curlandiæ, & Semigalliæ Ducem ſincere Nobis dilectum, pro ſingulari eius cum erga Sereniſſimos Anteceſſores noſtros, tum Nosmet ipſos fide, ſtudio, atque officio, & eximiis meritis, ſummisque, ac Principe dignis virtutibus, non modo benevolentia, ſtudio, ac amore noſtro complectendum, ſed omni etiam beneficiorum, ornamentorumque genere cumulandum eſſe iudicaremus, & ſua Illuſtritas Nobis hoc tempore, ac loco, quo ei in Caſtris noſtris ea beneficia, bona, ac iura, quæ iam ante a Sereniſſimo Anteceſſore noſtro Divo Sigismundo Augusto conſecutus eſt, confirmavimus, & ritu ſolenni eorum Inveſtituram contulimus, exposuiſſet, D. Sigismundum Augustum, Sereniſſimum Anteceſſorem noſtrum, cum eius Illuſtritati cætera auctoramenta Ducalis Excellentiæ, & dignitatis attribuiſſet, Inſignia etiam, quæ eius Illuſtritas iam ante a Maioribus ſuis Gentilitia accepit, præclara quadam acceſſione ornamentorum amplificaſſe. Verum quod tum eius Serenitas excluſa & temporum anguſtia, & occupationum Regiarum magnitudine fuiſſet, eorum Inſignium Sigillum tantum confectum, ſibique a prædicto Sereniſſimo Anteceſſore noſtro traditum, quo etiamnum eius Illuſtritas uteretur, Diploma vero nullum, quo iura eorum Inſignium continerentur, perſcriptum fuiſſe. Cumque Nos eius Illuſtritas rogaſſet, ut inter cætera Ducalis ſplendoris iura, a Divo Sigismundo Augusto conceſſa, illa etiam Inſignium confirmare, atque ut peculiari Diplomati mandarentur, facere dignaremur. Quod Nos eius Illuſtritatis dignitati, ſplendori nominis, ac iuri libenter faventes, Inſignia a Sereniſſimo Anteceſſore noſtro, Divo Sigismundo Augusto, eius Illuſtritati aſſignata, & conceſſa non modo confirmaverimus; verum etiam pro noſtra ſingulari erga eius Illuſtritatem propenſione, amplificanda Nobis, ac Literis hiſce ad omnem temporum memoriam tradi curanda iudicaverimus, in hanc nempe formam, ac modum. Primum: Clypeum, cuius planitiem totam, lineæ duæ rectæ ſe invicem effectis angulis rectis ſecantes in ſpatia quatuor æqualia, ſive, ut vulgo nominant, in campos quatuor æquales dividant, quorum ſuperior primus campus dextrorſum, & inferior ſecundus ſiniſtrorſum ſitus, uterque argentei coloris, Leonem rubrum integrum, ſurſum verſus capite, & pedibus anterioribus, ita, ut dexter ſiniſtrorſum, dextrorſum ſiniſter ſpectet, ſe efferentem contineat. Campus vero ſiniſter ſuperior, ac dexter inferior, uterque coloris cerulei dimidiæ calcis, anteriore corporis parte cornibus geminis, ac colore nativo ſuo præditæ, ut in campo ſiniſtro ſuperiore dextrorſum, in inferiore dextro ſiniſtrorſum ſpectet, pronum in modum ab ora clypei quaſi exeuntis imaginem complectatur. In ipſo autem clypei medio, quo loco ſe lineæ illæ duæ interſecant, clypeus minor aurei coloris collocatus ſit, a ſummo ad imum uſque linea recta in partes duas æquales diviſus, qui eius Illuſtritatis Gentilitia Maiorum Inſignia, Uncum ſcilicet rubrum triangularem, a dextera parte quinque dentibus ſerratum utraque ſui parte comprehendat. In unci autem intermedio ſpatio dextro, quod cerulei coloris ſit, Nos ad maiorem noſtræ erga eius Illuſtritatem benevolentiæ ſignificationem noſtra, & generis noſtri Bathororum ab Illuſtriſſima vetuſtate Maiorum accepta Inſignia, mandibulæ ſcilicet lupinæ erectæ, tribus lupinis dentibus albis ſurſum incurvis præditæ ſtatuimus, eoque eius Illuſtritatis Inſignia a D. Sigismundo Augusto, iam ante confirmata, & conceſſa, aucta a Nobis, atque amplificata eſſe volumus. In altera vero clypei iſtius minoris parte, Literæ initiales duæ nominis Sereniſſimi Anteceſſoris noſtri Divi Sigismundi Augusti, hunc in modum inter ſe implicatæ ℞ contineantur, utraque vero iſtius clypei parte, & maxillam lupinam dentatam ex noſtris Inſignibus expreſſam, & Literas iſtas initiales, una eademque Corona Regia contegat. At vero in ſummo clypei maioris galeæ tres inauratæ, ore aperto cancellatæ ſtatuantur, in quarum media eius Illuſtritatis Gentilitia Maiorum Inſignia, ut ſuperius deſcripta ſunt, inter duas, dextera rubea, ſiniſtra flava, pennas extent, in dextera autem galea interiore ſui parte calcis dimidius coloris nativi, in ſiniſtra parte dimidius itidem Leo rubeus, capitibus utriusque aureis coronis exornatis ſurſum verſum e galearum coronis ita ſe efferant, ut mediam galeam ſeque invicem reſpectent. E ſingulis vero galeis pennæ, ſive lemniſci foliatim inciſi albi, & cerulei coloris, tanquam velamina defluant, pro eo, ut omnia hæc accuratius hiſce in Literis expreſſa, & depicta cernuntur. Atque Inſignia hæc praedicto Illuſtri Principi Curlandiæ, & Semigalliæ Duci, eiusque legitimis utriusque ſexus liberis, poſterisque omnibus, ad Ducalis dignitatis auctoramentum per præſens noſtrum Diploma, ſemper valiturum

Anno 1579.

turum conferimus, ita, ut eius Illuſtritas, legitimique eius omnes utriusque ſexus liberi, poſterique ex ea deſcendentes ea Inſignia more, atque iure cæterorum Regni, & Magni Ducatus Litvaniæ Principum, imprimis vero Illuſtris in Pruſſia Ducis, in Vexillo Terræ, ſive Sigillis, moneta ad modum in Privilegio noſtro Inveſtituræ expreſſum cudenda, torneamentis, tentoriis, aliisque rebus, actibusque legitimis omnibus habere, proponere, uſurpare, iisque tanquam propriis, atque legitimis ſemper uti poſſit, liberique, ac poſteri ſuæ Illuſtritatis legitimi omnes poſſint. In cuius rei fidem, & teſtimonium præſentes Literas manu Noſtra ſubſcripſimus, & Sigillo Regni noſtri muniri mandavimus. Datum in Caſtris noſtris ad flumen Dunam prope Dziſnam die quarta Menſis Auguſti, Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo nono, Regni vero noſtri Anno quarto. Præſentibus Illuſtriſſimis, Magnificis, Venerabilibus, & Generoſis, Nicolao Radziwiłł Duce in Dubinki, & Bierze, Palatino Vilnenſi, Magni Ducatus noſtri Litvaniae Cancellario, & Supremo Exercituum Praefecto, Stephano Duce de Zbaras Palatino Trocenſi, Euſtachio Wołłowicz Caſtellano Trocenſi, Magni Ducatus noſtri Litvaniae Vice-Cancellario, & Breſtenſi, Cobrinenſique noſtro Capitaneo, Andrea Duce de Wiſzniowiec Vołhyniae, Nicolao Mieleczki a Mielecz Podoliae Regni noſtri Supremo Exercituum Praefecto, ac novae Civitatis Korczyn, Grodecenſique, Nicolao Dorohoſtayſki Polocenſi, ac Wilkomirienſi, Lepelienſique, Janußio Duce de Zbaraz Bracławienſi, Krzemenecenſique Palatinis, & Capitaneis; Nicolao Talwoſz Samogitiae, Georgio Zienowicz Polocenſi, Dziſnenſique Caſtellanis, & Capitaneis, Joanne Zamoyſki de Zamośćie Regni noſtri Cancellario, ac Belſenſi, Kniſchinenſi, Zamechenſique noſtro Capitaneo, Nicolao Chriſtophoro Radziwiłł Duce in Ołyka, & Nieśwież, Magni Ducatus noſtri Litvaniae Curiae Mareſchalco, Joanne Demetrio Solikowſki Wladiſlavienſi, & Lancicienſi Scholaſtico, Joanne Kraſinſki Cantore Cracovienſi, Joanne Tarnawſki Wladiſlavienſi, Cruſvicienſique Praepoſito, Fidemano Giſe Jurisconſulto, Joanne Piotrowſki Cracovienſi, Poſnanienſique Canonico, Alberto Baranowſki Secretariis noſtris, Bernardo Maciejowſki Curiae noſtrae Regni Poloniae Vexillifero, Demetrio Halecki Magni Ducatus noſtri Litvaniae Enſifero, aliisque quam plurimis Dignitariis, Officialibus, militum Praefectis,

Rothmagiſtris noſtris ad praemiſſa teſtibus fide dignis. Datum per manus Illuſtris, & Magnifici Joannis Zamoyſki de Zamośćie Regni noſtri Cancellarii, Bełſenſis, Kniſchinenſis, Zamechenſisque noſtri Capitanei ſincere Nobis dilecti.

STEPHANUS *Rex mpp.*

CLXXIX.

Recognitio Gothardi Ducis Curlandiæ de præſtito a ſe Regiæ Maieſtati Poloniæ Fidelitatis Juramento, tenore, qui hic exprimitur. Dat. d. 5. Auguſti, Anno 1579. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ,*

1579.

Nos Gothardus Dei Gratia Curlandiae, & Semigalliae *D*ux notum facimus, quorum intereſt ſcire, ſingulis, & univerſis. Quod cum ad Sereniſſimum, & Potentiſſimum Principem, & Dominum, Dominum Stephanum Dei Gratia Poloniae Regem, Magnum *D*ucem Litvaniae &c. in Caſtra eius Maieſtatis prope Dziſnam ad Dunam flumen poſita, homagii noſtri praeſtandi, & ab eius Maieſtate Inveſtituram *D*ucatus noſtri accipiendi cauſa veniſſemus, Nos ſuae Maieſtati die quarta Auguſti Anno *D*omini milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo nono, in Caſtris homagium noſtrum praeſtando, iuramentum fidelitatis hac, ut ſequitur, forma de verbo ad verbum praeſtitiſſe. *Ego Gothardus Curlandiæ, & Semigalliæ Dux iuro Deo Omnipotenti, quod fidelis ero omni tempore Sereniſſimo, & Potentiſſimo Principi, Domino* Stephano *Dei Gratia Regi Poloniæ, Magno Duci Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Kiioviæ, Volhyniæ, Podlachiæ, Livoniæque Domino, ac Regno Poloniæ, Magnoque Ducatui Litvaniæ contra omnem hominem nemine excepto. Quæ mihi ſecreta eius Maieſtatis communicata, aut quoquo modo concredita erunt, nemini, neque verbo, neque ullo pacto pandam, in conſilio nunquam ero, quo eius Maieſtas, aut membrum aliquod amittat, aut in perſona, honore, dignitate, dominiis, rebusque omnibus ſuis læſionem, vel damnum aliquod accipiat, & ſi quid tale agi ab aliis intelligam, de eo eius Maieſtatem cito, & fideliter admonebo, & quod ad ea retinenda, conſervanda, & augenda a me poterit proficiſci, ſumma fide curabo, quod ad commodum, & utilitatem communis Reipublicæ Regni Poloniæ, Magnique Ducatus Litvaniæ pertinebit, pro poſſe meo procurabo,* quod

Anno 1579.

quod vero contrarium, nocibile, damnoſum eſſe, & fore intelligam, quamprimum admonebo, atque omni diligentia præcavebo, & avertam. Juſtitiam in Curlandiæ, & Semigalliæ Ducatibus omni homini diligenter adminiſtrabo. Sic me Deus adiuvet. Quæ omnia, & ſingula verba Nos iuraſſe, & conſervaturos eſſe præſentibus hiſce Literis noſtris teſtamur, ac profitemur. In cuius rei fidem hasce manu noſtra ſubſcripſimus, & Sigillo noſtro curavimus ſigillari. Datum in ſtatione noſtra, ad Caſtra, & flumen Dunam prope Dziſnam, die 5. Auguſti Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo nono.

CLXXX.

1581.

Recognitio Civitatis Rigenſis præſtiti Sacræ Regiæ Maieſtati Juramenti. Dat. Rigæ die 7. April. Anno 1581. *Ex Originali.*

Nos Proconſules, Conſules, nec non omnes Ordines, Cives, & Incolae Regiae Civitatis Rigenſis: Notum facimus, & teſtamur hiſce Literis noſtris, profeſſos nos eſſe in dato infraſcripto, Sereniſſimo Principi, ac Domino, Domino STEPHANO Dei Gratia Regi Poloniæ, Magno Duci Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæque Domino noſtro clementiſſimo, mediante præſcripta iurisiurandi Formula, præſentibus Commiſſariis Maieſtatis Suae ad id ablegatis, Reverendo nimirum, ac Generoſis Dominis, Joannne Demetrio Solikowſki, a Soliki, Scholaſtico Vladiſlavienſi, & Lancicienſi, Cuſtode Sandomirienſi, & Venceſlao Agrippa Magni Ducatus Litvaniae Notario, & Præfecto Nemonoicenſi, Secretariis Regiis, debitam fidem, ſubiectionem, obedientiam noſtram Sereniſſimæ Maieſtati Suæ, eiusque legitimis Succeſſoribus primo coronatis, fideliter, & inviolabiliter præſtandam, & conſervandam, cuius præſtiti iuramenti Formula hæc eſt. *Ego N. iuro, quod fidelis ero Sereniſſimo Principi, & Domino, Domino* STEPHANO *Dei Gratia Regi Poloniæ, Magno Duci Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæque Domino meo Clementiſſimo, aliumque neminem, quam ipſum Sereniſſimum Regem* STEPHANUM, *& Succeſſores eius legitimos primo coronatos, pro Domino ſuſcipiam, eiusque Maieſtatis honorem, ſtatum Regium, & commodum communis Reipublicæ pro poſſe meo procurabo, ſuamque Maieſtatem de omnibus damnis, quæ ſcivero, aviſabo, & ea manifeſtabo, omnemque fidelitatem ſemper præſtabo, ſic me Deus adiuvet.* Quod quidem iusiurandum Legati Germanico idiomate populo univerſo ita verbis præiverunt. In quorum fidem Sigillum Civitatis noſtræ præſentibus appendi iuſſimus. Dat. Rigæ die ſeptimo Menſis Aprilis. Anno MDLXXXI.

CLXXXI.

Anno 1581.

Reſponſum Sacræ Regiæ Maieſtatis, Generoſis Michaeli Bruno Cancellario, ac Samueli Anſabro Conſiliariis, & Oratoribus Illuſtris Domini Gothardi Curlandiæ, & Semigalliæ in Livonia Ducis. Vilnæ die 31. Maii, Anno 1581. datum. *Ex Archivo Regni.*

Intellexit eius Sacra Regia Maieſtas querelas Illuſtris Ducis Curlandiae, quas contra Privilegia Rigenſium, non ita pridem ab eius Maieſtate obtenta, expoſuit. Quare cum illæ tales ſint, ut Privilegiorum utriusque partis cognitionem neceſſario requirant, quæ abſentibus Rigenſibus nulla hoc tempore fieri poterat, ac eius Maieſtatem magna ſollicitudo belli, & profectionis interim teneat, cognitionem eam poſt felicem ſuum ex bello reditum, in octo hebdomadas reiicere neceſſe habuit. Itaque, cum novis Privilegiis Rigenſibus datis, antiquioribus nihil derogatum eſſe Sacra eius Maieſtas cupiat, mandavit Rigenſibus, ut ad id tempus, ubi tunc conſtituta eius Maieſtas fuerit, Privilegia ſua mittant. Quod ut etiam Illuſtris Dux per Nuntios faciat ſuos, eius Sacra Regia Maieſtas hortatur. Datura autem eſt eius Maieſtas operam, ut perſpectis utrinque Juribus, & Privilegiis, id tandem in eo negotio decernatur, quod ius, & æquitas ipſa poſtulabit. Verum ne quid Rigenſes vigore iſtorum Privilegiorum prætendant, differentiasque iſtas cognitioni eius Maieſtati committant, ſerio illis mandare dignata eſt. In quorum omnium fidem Sigillum noſtrum præſentibus, eſt ſubimpreſſum. Dat. Vilnæ die ultima Maii. Anno Domini milleſimo quingenteſimo octuageſimo primo. Regni vero noſtri Anno ſexto.

STEPHANUS *Rex.*

CLXXXII.

1582.

STEPHANUS *Rex interdicit Civitati Parnavienſi, ne Catholicos a Magiſtratu arceat, neve publicum*

Anno 1582.

cum Religionis Catholicæ exercitium impediat. Dat. Grodnæ die 16. Januar. Anno 1582. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

STEPHANUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæ, &c. Dominus, & Hæres. Univerſis, & ſingulis, Proconſulibus, Conſulibus, totique Communitati Civitatis Derpatenſis, Fidelibus Nobis dilectis gratiam noſtram Regiam. Intelleximus a Fidelitate veſtra Catholicae Religionis homines, qui Derpati habitant, neque ad Senatum, neque ad Magiſtratus ullos admitti, quare graviter offendimur. Neque enim dum Auguſtanæ Confeſſionis uſum Derpatenſi Civitati, uti & Livoniæ vniverſæ permiſimus, Catholicam Religionem ab ea Civitate excluſam eſſe voluimus, quin qui eam profiterentur, eos eodem iure, eodemque loco, & ordine cum cæteris Civibus eſſe. Quapropter Fidelitati veſtræ mandamus, ut Catholicos in Civitate non tantum verſari, & in eam commigrare patiantur, ſed etiam eos in Senatum adſciſcant, & prout quis ad aliquem Magiſtratum publicum fuerit idoneus, ab eo eum non arceat; Nulla porro edere interdicta præſumant, quibus a Catholicis homines deterreant, ſed omnino Catholicam Religionem libere omnes, quibus ea voluntas fuerit, profiteri patiantur, neque ſecus faciant pro gratia noſtra, atque certo ſibi perſvadeant, nullo modo, ſi id facere perſeveraverint, Nos id toleraturos. Datum Grodnæ die decima ſexta Januarii Anno Domini milleſimo quingenteſimo octuageſimo ſecundo, Regni noſtri ſeptimo.

STEPHANUS *Rex.*

CLXXXIII.

1582.

Literæ Conceſſionis Coloniæ Generalis in Livonia. Dat. in Polomiciis die 29. Januar. An. 1582. *Ex Archivo Regni.*

STEPHANUS Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæ &c. Univerſis, & ſingulis, cuiuscunque Status, & Ordinis hominibus ſignificamus præſentibus Literis noſtris: Quod quamprimum benignitate Divina Provinciam noſtram Livoniam Superiorum Regum Poloniæ lenitate amiſſam, de potentiſſimo Moſchorum Principe recuperaviſſemus, & recepiſſemus, faciendum Nobis eſſe, quod recta ratio iubet, quod magni itidem, & pii Principes factitarunt, in conſtituendis rebus iſtius Provinciae, duximus, uti quidem, quod Nobis, & univerſæ Reipublicæ Chriſtianæ felix, & ſalutare ſit Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, de Religione Sancta, quæ illic iam plane obliterata erat, Epiſcopo Catholico conſtituto, advocatisque piis Sacerdotibus, & ſatis emptis poſſeſſionibus Eccleſiæ addictis, conſtituimus, & noſtram in id adhuc conferimus operam, ut Provinciam legibus devinctam iuris, & populo, rerumque copia auctiorem, & inſtructiorem faciamus. Sed quia ſine agraria, & mechanicorum operis, & commerciorum uſu, ne quidquam Provinciae illius ſtatum ſtabiliremus, placuit Nobis hincinde Literas noſtras Univerſales mittere, quibus omnibus quibuscunque liberis colonis, mechanicis, negotiatoribus in Provinciam noſtram præfatam Livoniam facultatem veniendi concederemus, ita, ſi graves inprimis aliqui, rerumque periti Viri Coloniam eam deducendi ſibi deſumpſerint munus, et officium. Cæterum conditiones, quibus Nos illis cavemus, et illi viciſſim Nobis debent, erunt iſtæ: Coloni, mechanici, negotiatores iſti, quos Coloniae Præfectus adducet, erunt Catholicae Romanae fidei, iisque colonis tum fundos cultoribus vacuos cum omnibus fertilium camporum, pratorum, ſylvarum, paſcuorum commoditatibus, paludum, aquarum decurſibus, illorum inſtituto accomodatis, attribuemus, quantum illis ſufficiet, iure hæreditario. Et ut certiores de iure poſſeſſorio rem familiarem curent melius, permittimus ei Coloniae in præfata Provincia, oppida, villas, prædia, atque in eis templa, ſcolas, domicilia, molendina, officinas, et alia id genus ædificia, præſertim ad œconomiam pertinentia exſtruendi, fundosque, qui ei attribuentur, prout ei melius, et commodius videbitur, ad culturam reducendi, in eisque proventus, et commoda quævis inſtituendi, opificia, et commercia exercendi, atque, ſalvo tamen Portorio noſtro aquatico, negotiandi, et ſi aliquod non ignobile oppidum ſucceſſu temporis exædificaverit, tum eidem Jura, et Privilegia Civitatibus reliquis Livoniae ſimilia conceſſuri ſumus. Ut autem hæc ipſa Colonia tanto citius incrementa ſua habeat, immunitatem, atque libertatem decennalem ab omnibus cenſibus, et exactionibus, atque oneribus ratione fundi, quem poſſidebit, illi concedimus, et in eadem Colonia conſervaturi ſumus. Interim autem tranſigemus cum eius Coloniae agricolis, mechanicis,

Anno 1582.

& Negotiatoribus de iuſto aliquo cenſu, quem poſt exactam decennalem libertatem ſubſequentibus annis, redimendis oneribus, & operis ruſticanis, theſauro noſtro exſolvere tenebuntur. Praefecto quoque eius Coloniae, ut laboris, & ſumptuum in ea adducenda referat fructum, ſatis competentem fundum, & agrum conferemus. Quibus quidem conditionibus ſupraſcriptis Nos in toto, & in parte ſatisfacturos eſſe pollicemur, atque hiſce praeſentibus cavemus, modo & ipſi ei rei, quam in ſe recipient, ſint ſatisfacturi. Petimus autem diligenter a Sereniſſimis Dominis Regibus, caeterisque Illuſtriſſimis Principibus Chriſtianis, in tam ſalutari negotio, in dimittenda Colonia conſtituenda in Provincia Livoniae, ut ne deſint, quin mutuis Nos iuvent operis, praeſertim cum non tam emolumentum quaeramus, quam Provinciae illius reformationem, quam Regno noſtro adiectam, non tantum Nobis, ſed & univerſae Reipublicae Chriſtianae confidimus magno futuram eſſe commodo, & emolumento. In cuius rei fidem has Literas manu Noſtra ſubſcripſimus, & Sigillis tam Regni Poloniae, quam Magni Ducatus Litvaniae obſignari fecimus. Datum in Połomiciis die XXIX. Ianuari Anno Domini milleſimo quingenteſimo octuageſimo ſecundo, Regni noſtri Anno ſeptimo.

STEPHANUS *Rex*,

CLXXXIV.

1582.

Jurium omnium, Immunitatum, & Privilegiorum Civitatis Rigenſis, Drohicini *die 14. Januarii An. 1581. conceſſorum, & approbatorum, in Conventu Regni Generali Innovatio, & Confirmatio.* Dat. Varſaviæ d. 16. Nov. Anno 1582. *Ex Archivo Regni.* Lib. 100. ſub Lit. W. G. fol. 131.

STEPHANUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæ, Kijoviæ, Vołhyniæ, Podlachiæq;, nec non Princeps Tranſylvaniæ &c. Significamus tenore Præſentium, quibus expedit univerſis, præſentibus, & futuris, harum notitiam habituris. Quod cum Civitas noſtra Rigenſis iam ante a multis annis una cum univerſa Livonia, in ius, ditionemque Regni noſtri, & Magni Ducatus Litvaniæ, neceſſariis, iuſtiſſimisque cauſis adducta contuliſſet, nec vero quibus legibus, conditionibusque ſub Imperio Sereniſſimorum Poloniæ Regum futura eſſet, in illa temporum varietate definiri potuiſſet, ac vero eam ob cauſam Nuntios quosdam ſuos idonea cum poteſtate Drohicinum ad Nos ablegaſſet, cum iisque Nos plerisque de rebus, quæ ad rationes Civitatis ſpectare videbantur, Conſiliariorum noſtrorum conſilio, maturaque deliberatione adhibita conveniſſemus, partim Civitatis priſtinis Privilegiis, ac Juribus accurate inſpectis, partim gratia noſtra Regia Privilegia quædam ei contulerimus, eaque omnia uno ſcripto Privilegio comprehenderimus, cuius hic eſt, qui ſequitur, tenor: *In Nomine Domini Amen.* Ad perpetuam rei memoriam. Nos STEPHANUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniae, Kijoviæ, Vołhyniæ, Podlachiae &c. nec non Tranſylvaniae Princeps. Significamus praeſentibus Literis noſtris, quorum intereſt, & intererit inpoſterum univerſis, & ſingulis. Poſtquam iam ante Reverendiſſimus Princeps Dominus Vilhelmus Archiepiſcopus Rigenſis, & Illuſtris Dominus Gothardus Kettler tum temporis Equeſtris Ordinis Theutonici in Livonia Magiſter, nunc Curlandiae, & Semigalliae Dux, una cum ſubditis omnibus ſuis, univerſaque Livonia, ac praecipue Civitate Rigenſi in Divi olim SIGISMUNDI AUGUSTI Sereniſſimi Anteceſſoris noſtri, & Regni Poloniae, Magnique Litvaniae Ducatus fidem, ditionem, & poteſtatem ſe contuliſſet, idque iuſtiſſimis, & perneceſſariis de cauſis, armis Magni Moſchoviæ Ducis ſumma vi, & immanitate oppugnati, deſperatis omnibus aliis ſubſidiis, & inprimis fruſtra diu, multumque implorata Sacri Romani Imperii ope, hoſtili ſaevitia indies magis, magisque omnia ferro, & flamma delente, feciſſent, neque tamen per temporum ſuperiorum rationem, magnitudinemque aliarum occupationum Reipublicae, atque ipſam aſſiduam contra hoſtem Moſchum Livoniae defenſionem adhuc fieri potuiſſet, ut qua lege, quibusve conditionibus Civitas Rigenſis Sereniſſimorum Poloniae Regum, Magnorumque Ducum Litvaniae, iurisdictionis, atque poteſtatis eſſet, conſtitueretur, & Civitas fidelitatem, ſubiectionemque ſuam iuramento ſolenni comprobaret, & ſi ea de re ſaepius tam Sereniſſimorum Anteceſſorum noſtrorum, quam noſtro tempore actum fuiſſet: Quod hoc tempore Civitas Rigenſis ad Nos cum plena poteſtate, & ſufficientibus Mandatis ex voluntate, & conſenſu omnium Civium Nuntios ſuos Spectabiles, ac Famatos Gaſparum a Ber-

Anno 1582.

gen Proconſulem, Nicolaum Elien Conſulem, Joannem Faſtium Secretarium, Rudolphum Seſrodeü Collegii maioris in ea Civitate Tribunum miſerit, Nobisque ſupplicaverit, ut tandem de rebus omnibus, quae tam Jus, Dominium, & Superioritatem noſtram, Succeſſorumque noſtrorum, & Regni Poloniae, Magnique Ducatus Litvaniae, in ea Civitate ſpectarent, quam quae ad Civitatis ipſius Jura, Privilegia, Leges, Statum, & erga Nos Subiectionem pertinerent, conſtitueremus: profeſſa ſit etiam eadem Civitas, ſe iis rebus conſtitutis officio ſuo fidelitatis, & ſubiectionis in noſtra verba iurando, prompte ſatisfacturam eſſe. Habita igitur deliberatiane cum Conſiliariis noſtris, tam Regni noſtri Poloniae, quam M.D. Litvaniae, cum referre noſtra, ac Reipubl. intelligeremus, ne haec res iam diu ducta diutius differretur. Civitatem Rigenſem, iam ante a Sereniſſimo Anteceſſore noſtro *D.* SIGISMUNDO AUGUSTO cum univerſa Livonia in ſubiectionem receptam, Nos quoque in fidem, ditionem, & poteſtatem noſtram, Regnique noſtri, Magnique Ducatus Litvaniae recepimus, ita, ut ea Civitas perpetuis temporibus, noſtra, ac Succeſſorum noſtrorum, Regnique Poloniae, Magnique Ducatus Litvaniae ſubdita, & fidelis ſit, ac permaneat. Cui praedictae Civitati Rigenſi, Nos viciſſim pro Nobis, & Succeſſoribus noſtris Regiam Clementiam, conſervationem, defenſionem, atq; ea omnia promittimus, quæ a Rege, & Domino iuſto, & vero ſubditis praeſtari debent, & ſolent. Et quamvis futurum non iudicamus, ut quiſquam Civitati noſtrae Rigenſi, ob hanc eorum ſubiectionem, tam gravibus, & legitimis cauſis Nobis, Regnoque noſtro Poloniae, Magnoque Ducatui Litvaniae, factam, negotium ullum ſive in Sacro Romano Imperio, ſive alibi faceſſat, tamen ſi quid forte iſta de cauſa acciderit, quod ad Civitatis, & Civium detrimentum, periculum, aut nominis labem pertinebit, Nos Regio noſtro Officio, quod in defendendis contra cuiusvis inimicitias ſubditis noſtris verſari non ignoramus, minime deerimus, quodque Sereniſſimos Anteceſſores noſtros, ſimili in caſu maiorum noſtrarum Pruſſiae Civitatum, feciſſe intelligimus, facere non praetermittemus. Ante omnia vero commemoratæ Civitati noſtrae Rigenſi, veteres omnes Libertates, & Jura, quorum in continuo uſu fuerit, & adhuc ſit, tam in rebus Eccleſiaſticis, quam Civilibus, quibuscunque: omnia etiam Dominia, & Poſſeſſiones, earumque limites quibuscunque in locis, quemadmodum in Privilegiis Civitatis deſcripti, & aſſignati, & aſſidua poſſeſſione conſervati fuerunt. Leges item, atque Jura omnia, Statuta, Plebiſcita, omnesque cum univerſae Civitatis, tum ſingularum Tribuum, ſeu Collegiorum Ordinationes, Privilegia, Indulta, Beneficia, Praerogativas, Immunitates publicas, & privatas, generales, & ſpeciales, a Spiritualibus, vel Saecularibus acceptas, & uſu longi temporis obſervatas, bonas, legitimas, & acceptatas conſvetudines, patrios mores, Pacta etiam, & Confœderationes negotiationum cum ſocietate Civitatum, & Anſae, ex certa ſcientia, & plenitudine Regiae noſtrae poteſtatis approbamus, confirmamus, ac perpetuo ratas habebimus, & Succeſſores noſtri habebunt. Ita quidem, ut haec omnia ſupraſcriptae profeſſae Nobis Subiectioni, ac Fidelitati, Jurique Publico non repugnent. Sigillatim vero confirmamus Jus Municipale, quod Rigenſe vocatur, atque Judicia in ea Civitate adhuc obſervata, ſimiliterque iudiciorum proceſſum. Volumusque, ut quemadmodum ſuperioribus temporibus iudicia conſtituta, iusque tam in civilibus, quam criminalibus, ſeu capitalibus dictum, atque adminiſtratum fuit, ita in poſterum etiam, iuxta veterem morem, rationemque adminiſtretur. Decernimus etiam, ut Magiſtratui Areſtorum Jus pro ordine, & ratione iuris in exteros, ac Civitatum, & Oppidorum noſtrorum homines ibi contrahentes conſervetur. Approbamus etiam, ratumque facimus, ut penes ſolum Conſulatum, Conſules, & Advocatum Civitatis plena intra Territorium Civitatis, quod eius eſt proprium, tam in terra, quam in agris ſit iurisdictio, & tam utrobique iudicandi, quam res iudicatas exequendi, mulctas etiam accipiendi, & in uſum iudicii ſui conferendi, tum quoque Salvi Conductus iis, quibus de iure ſolet, atque debet concedendi poteſtas, ſalvo tamen Dominio noſtro, ſalvaque in caſibus in Privilegio Magiſtrorum olim Livoniae expreſſis appellatione, ad Conventum Provincialem, quem deinceps in Livonia conſtituemus, quales quidem caſus in Privilegio hi recenſentur: Cum cauſa maiorem rei familiaris iacturam, vel famae, exiſtimationisque laeſionem ſpectat, idque coram Senatu a parte appellante, mediante corporali iuramento atteſtatum fuerit. Quod ſi vero, ut ſunt leges humanae pro rerum, ac temporum varietate mutabiles, futuris temporibus in ipſo Iure Municipali, Legibus, Statutis, Plebiſcitis, Conſvetudinibus, aliisque Ordi-

Anno 1582.

Ordinationibus, & rebus ad Jurisdictionem in ea Civitate pertinentibus aliquid novandum, mutandum, emendandum eſſe evidens neceſſitas, ac iuſta ratio ſvaſerit, id diligenti iudicio Conſulatus Rigenſis, pro veteri more fieri oportere decernimus, cui earum rerum condendarum, mutandarum, abrogandarum poteſtatem concedimus, ſub ratihabitione, & confirmatione noſtra, a Nobis impetranda. Præterea ſtatuimus, & decernimus, ut Proconſules, Conſules, Advocatos, & omnes urbanos Magiſtratus Rigenſes aliosque publicis muneribus, & officiis quibuscunque in ea Civitate fungentes eligendi, & conſtituendi ius & poteſtas penes ſolum Conſulatum, quemadmodum penes eum perpetuo fuit, omnibus temporibus permaneat, qui quidem ita ab ipſis electi, Nobis, ac Succeſſoribus noſtris iusiurandum dabunt. Nos vero in ea Civitate Burgrabium ex numero quatuor Conſulum eius Civitatis quotannis eligemus, atque conſtituemus, quorum quatuor Conſulum nomina Nobis quotannis Conſulatus Rigenſis præſentabit, quod quidem ad quodque Feſtum Paſchatis facere tenebuntur. Is vero Burgrabius noſter ita a Nobis conſtitutus, eum Magiſtratum pro iure, & conſvetudine, quæ in tribus Maioribus noſtris Pruſſiæ Civitatibus obſervatur, iureiurando Nobis dato, obibit, et adminiſtrabit. Conſtituimus etiam, ut ſi quæ iudiciaria controverſia inter Proceres, & Nobiles, aliosque Incolas terrarum noſtrarum Livoniæ, & Civitatem Rigenſem ex altera parte, de limitibus, iniuriis, aliisve negotiis quibuscunque orta fuerit, coram Conventu Provinciali diſceptetur, ac finiatur. Interea vero temporis, dum Conventus ille a Nobis conſtituetur, res huiusmodi per Commiſſarios, quos ex Indigenis & Provincialibus Livoniae decernemus, diiudicetur. Si qua etiam inter Conſulatum illius Civitatis, & Cives ſingulos, aut plures de Finibus aut Limitibus bonorum ſuorum lis mota fuerit, tum trium ſuſpicione vacantium Civium Rigenſium iudicio, & arbitrio, qui communi partium voluntate, & conſenſu eligantur, iuramento eam in rem præſtito ex præſcripto Privilegii olim a Legato Pontificis Maximi Cardinale Mutinenſi conceſſi, res ea dirimenda eſt. Quodſi autem evenerit, ut quis Civium aut Incolarum Civitatis Rigenſis, Conſulatus aut Advocati, tam Civitatis, quam terreſtre iudicium defugiens, e Civitate mutandi Judicii cauſa diſceſſerit, & ſe alio in Arces, aut loca quæcunque Livoniæ, aut etiam Rigen. Magnique Ducatus noſtri receperit, ille, vel illi ita effugientes in partem adverſam, a Nobis, aut Capitaneis, aut quibuscunque Magiſtratibus, ac Officialibus Regni noſtri, aut M. D. Litvaniæ in ea cauſa nec Citationem, nec Areſtationem aliquam aut bonorum, aut perſonarum, aut ullum cuiusvis generis Reſcriptum obtinere, nec citati ad inſtantiam ita fugientium in hoc caſu comparere, aut in iuris proceſſu, qui in Civitate cæptus eſt, impediri debent, ſed fugiens cum tota cauſa ſua ad Ordinarium iudicium Conſulatus aut Advocati Rigenſis remittendus eſt. Et quia in iudiciis Civitatis antiquitus etiam receptum, & uſitatum fuiſſe intelligimus, ut omnes intra Territorium Civitatis quoquo modo contrahentes, aut delinquentes, ratione delicti, vel Contractus illius, Civitatis iudicio civili, vel criminali ſubiiciantur, volumus, ut Civitas in poſterum quoque eo iure in contrahentes, aut delinquentes utatur, eo tamen caſu, quo Nobilem aliquem ex cauſis prædictis, iurisdictioni eius Civitatis ſubiici contingat, iudicio illi Civitatis, in quo Nobilis alicuius cauſa agatur, ex ſtatuto Thorunenſi, & pro more Civitatum noſtrarum maiorum in Pruſſia, Burgrabium noſtrum Rigenſem præſidere, & ſententiam proferre volumus, ſi qui etiam facinoroſi delinquentes a Civitate Rigenſi deprehenſi fuerint, coram Conſulatu eius Civitatis accuſatio inſtitui, iusque per Nos dici, & adminiſtrari oportere decernimus. Ac quo publicae pacis violatores, & prædones, quique alii Cives noſtros Rigenſes in viis publicis infeſtare inſtituerint, eo citius, atque certius pœnis coërceantur, decernimus, ne huiusmodi homines nefarii ullo loco univerſae Livoniae, apud ullum ſubditorum noſtrorum, tanto minus Præfectorum, aut Officialium noſtrorum cuiuscunque dignitatis, receptum habeant, aut Salvum Conductum impetrent, Conſulatui vero Rigenſi poteſtatem concedimus, ut eosdem publicae pacis violatores, fures, prædones, eiusque generis homines facinoroſos in omnibus locis cuiusvis Ditionis Terrarum noſtrarum Livoniae inveſtigent, inquirant, & pro communi tranquillitate comprehendere, & legitimis pœnis afficiendos, legitimoque cuiusque loci, in quo deprehenſi fuerint, Magiſtratui ſiſtere poſſint. Obæratis Mercatoribus, atque Civibus Rigenſibus in præiudicium creditorum Moratorias nunquam dabimus, niſi ſi quos non culpa, ſed fortunæ iniuria, bonis ſuis lapſos, Magiſtratus Civitatis Nobis teſtatum fecerit, nec aliquem a communibus oneribus aut muneribus Civitatis perſo-

na-

Anno 1582.

nalibus, aut realibus eximemus. Ad hæc univerſis Civibus relinquimus, & confirmamus plenum Dominium, poſſeſſionem, & uſumfructum integrum omnium fortunarum, atque rerum ſuarum tam mobilium, quam immobilium, cum poteſtate etiam acquirendi bona Terreſtria, ſub ratihabitione & confirmatione noſtra impetranda. Univerſae vero Civitati confirmamus Dominium, poſſeſſionem, uſumfructum rerum ad Civitatem de iure pertinentium, tam intra, quam extra aut circa Civitatem conſiſtentium, ut ſunt molendina, tam quae aquis, quam quae ventis aguntur, libraria domus tam in vulgaribus mercibus, quam auro, argento, aliisque metallis ponderandis, menſuras etiam, ut ſunt ab antiquo in Civitate conſtitutae, & uſurpatæ, volumus retineri. Eodem modo confirmamus illis ius piſcandi, venandi, ligna cædendi, pecora paſcendi in locis omnibus, in quibus id ius ipſis antiquitus etiam extra Civitatis fines competiit. Decimas etiam piſcium, ad uſum Civitatis ex gratia donamus. Præterea nominatim, & expreſſe prædictae ſoli Civitati confirmamus utile Dominium Dunae fluminis, ſic, ut eius Cives & Mercatores, tam indigenae, quam advenae veterem, & conſvetam libertatem navigandi, traiiciendi, & in omnibus negotiationibus merces importandi, exportandique, in parte tam ſuperiore, quam inferiore fluminis usque ad Civitatem, & de Civitate, liberam poteſtatem habeant. Aliorum item fluviorum, et amnium navigabilium liberum uſum usque ad ipſum mare, & per mare, quemadmodum olim eum habuerunt, ita & in poſterum ſine omni impedimento, retentione, inſpectione, moleſtia, quocunque ex loco, aut arce terrarum noſtrarum Livoniae ea afferri poſſet, ſemper habeant. Naves etiam cum mercibus ubique ad littora, ripas, & terras libere, & ſecure appellere, ibidem in ſtatione retinere, inde pro arbitrio rurſus colluere, & curſum ſuum, quo velint Cives Rigenſes, ſuſcipere poterunt, quemadmodum ea de cauſa, in præiudicium Civitatis, aut liberae negotiationis, nihil in littore, ripave ædificari, aut ſtrui patiemur. In ipſo autem oſtio Dunae fluminis, Civitati pro conſvetudine veteri liberum erit perticas, ſeu trabes figere, facem ſeu lumen, quo noctu navigantibus introitus, & tutus curſus monſtretur, ſine ulla tamen munitione, ſed caſulis tantum aliquibus pro cuſtode luminis, et iis, qui navigantibus tutum ingreſſum in portum monſtrare ſolent, ædificatis, erigere. Item ſi quid controverſiæ, de iis, qui navigant, aut rebus ad navigia ſpectantibus in inferiore parte Dunæ fluminis a Civitate computando, usque ad mare, iudicandum evenerit, id ad cognitionem Magiſtratus Rigenſis pertinebit. Cumque traiectus, qui in flumine Duna iuxta Civitatem Rigenſem navigiis, & ratibus exerceri ſolet, ſemper penes Civitatem fuerit, volumus, ut penes eam permaneat. Portus etiam maris, in quem Duna illabitur, & eiusdem littoris uſum, & iurisdictionem Civitati relinquimus. Permittimusque, ut quae ex utilitate, & neceſſitate, cum Civitatis, tum univerſæ communis Reipublicæ in permittenda, aut prohibenda exportatione frumenti erunt, ea Civitas facere, & inſtituere cum iure inſpectionis in merces poſſit, ita ut negotiationis, & commerciorum adminiſtratio, & directio in mari, portu, flumine, littoribus, ipſi Civitati prorſus permittatur, ſalvo noſtro, & Succeſſorum Dominio. Jus quoque tam terra, quam mari dandi Literas Paſſus, ei Civitati, & eius Conſulatui permittimus. Quo autem negotiationes, & mercaturae, per temporum ſuperiorum gravitatem, bellique incommoda non mediocriter diminuta, in Civitate noſtra Rigenſi tanto facilius in priſtinum ſtatum, & frequentiam revocentur, Præfectis, & Capitaneis noſtris aliisque Nobilibus non permittemus, ut mercaturas, præter iura, & ordinem veterem exerceant. Statuimus item, ut Incolis & ruſticis terrae Livoniae pro tenore Privilegii Civitatis, libera vectura mercium ad Civitatem Rigenſem relinquatur, neque vero Peregrinis, vel Incolis Livoniae, aliisve cuiuscunque Nationis extraneæ hominibus ullum ius commerciorum exercendorum in Civitate Rigenſi aliud tribuemus, aut concedemus unquam, nec Succeſſores noſtri tribuent, aut concedent, quam olim in ea habuerunt. Monopolia etiam, quæ in fraudem iſtius Civitatis inſtitui, vel exerceri poſſint, vetita, & ſublata eſſe volumus. Prohibemus item, ne per vicinos fluvios, vel amnes, qui in flumen Dunam, ſeu Portum Rigenſem labuntur, præcipue vero per flumen Buldezavam, & per Treidezavam, quod flumen immediate in mare influit, & per quod ex mari merces in Dunam convehi poſſunt, frumentum, aut aliae merces venalitiae ad naves in portu conſiſtentes, vel ad vicinas ripas, aut inſulas apportentur, ſed volumus, ut merces ad ſolum portorium, vel forum Rigenſe conferantur, ibique veneant, & diſtrahantur, & inde ad naves evehantur. Quod quidem ut citra fraudem et impoſturam fiat, permittimus Magiſtratui Rigenſi, ut is ſolus

Cen-

ANNO 1582.

Cenſores mercium iuratos, & aliarum rerum, in quibus id fieri neceſſe fuerit, ut in aliis portubus in uſu eſt, conſtituat, eamque cenſuram tantum in Civitate pro more veteri, non alibi exerceri volumus, ita tamen, ut quæ merces ſylveſtres non probæ fuerint, dominis relinquantur, non autem diſſectis vaſibus diſſipentur. Privilegia quoque Civitatis de bonis naufragis, & iactatis, & ſervatis, deque navibus ipſis, quocunque locorum naufragia paſſis, volumus veterem ſuam firmitatem, integritatemque obtinere. Facimus vero Rigenſibus Civibus, aliisque Mercatoribus, etiam exteris, poteſtatem, bona in mari, vel fluminibus Livoniæ naufragium paſſa, ipſasque naves, aliasque res omnes ab occupatoribus, & detentoribus quibuscunque, ope, & auxilio Magiſtratus Rigenſis, vel Præfecti loci, aut Judicis legitimi implorata, vendicandi, & repetendi. Qui quidem Magiſtratus, aut Præfecti, & Capitanei noſtri, ac Iudices quicunque legitimi, hiſce Rigenſium Privilegiis ſatisfacere debent, nec permittere, ut illis fraus ulla fiat. Omnia vero itinera, omnesqne viæ ex Magno *D*ucatu Litvaniæ, Pruſſia, Samogitia, Curlandia, Semigallia, & tota Livonia, vel undecunque prodeuntes, tam terra, quam mari omnibus Civibus, Incolis, & Mercatoribus Rigenſibus libera eſſe debent, ut omnibus per vias eas merces importare, aut exportare volentibus, cunctis temporibus pacis, & belli, pro libertate ſua, ſuisq; Privilegiis tutum, integrumque ſit. Multo vero minus Cives Rigenſes in libera emptione boum, lignorum, equorum, piſcium, aliarumque rerum in ſupradictis locis impediri, aut prohiberi debent, ſalvis teloneis Nobis debitis. Antiquam conſvetudinem, alienos fugitivos ruſticos ex Territorio Rigenſi intra biennii ſpatium legitime non evocatos, retinendi, Civitati confirmamus. Et quia Civitas noſtra Rigenſis per Internuntios ſuos Nobis expoſuit, ſe ius cudendi monetam, cum auream, tum argenteam, ad eamque rem propriam domum cum omni inſtrumento monetario habuiſſe, Nobiſque ſupplicaſſet, ut id ipſum quoque confirmare dignaremur, Nos eam facultatem cum omni eius emolumento Civitati illi liberam (quod ius Civitatibus etiam maioribus Terrarum noſtrarum Pruſſiæ Maiores noſtri ante conceſſerunt) relinquimus, ita tamen, ut ex una pecuniæ parte effigies noſtra, vel Inſignia Regni, Magnique *D*ucatus Litvaniæ, in altera Civitatis Inſignia exprimantur, pondus vero, & valor æquabilis monetæ Regni, ac Magni Ducatus Litvaniæ ſit, eiusque pecuniæ uſus, cum pecunia cuſa fuerit, in communi Republica promiſcuus, & indifferens ſit. Finita quoque, & confecta Dei auxilio cum Moſchis Pace, volumus, ut ne Moſchici Mercatores cum mercibus ſuis recta Rigam contendentes, ullo in loco impediantur, ac curae Nobis erit, ne ratione Smoleſcenſis mercaturæ, quæ ad Civitatem Rigenſem libera antehac, minimeque impedita fuit, & eſſe debet, tam Moſchis, quam aliis, & imprimis Civitatibus maritimis, vulgo Anſæ nuncupatis, quicquam concedatur, quod in præiudicium Civitatis Rigenſis, eiusque veteris uſus eſſe poſſit. Speciali quoque gratia Civitati Rigenſi proſpectum eſſe volumus, ne quiſquam in cuiuscunque Dominio, & Diſtrictu intra ſpatium duorum milliarium, a Civitate Rigenſi conſiſtens, poculenta coquere, & conficere audeat, exceptis tamen Præfectis, qui pro uſu ſuo, ac ſuorum in Arce ea libertate uti poſſunt, itidemque Nobiles domi pro ſe, ac ſuis domeſticis facere poterunt. Reliqui vero coloni, & ſubditi, a confectione poculentorum abſtineant, eaque, quoties indigebunt, a Civibus noſtræ Civitatis Rigenſis emant, ac ſuis uſibus inde exportent. Ad hæc omnia cum perneceſſarium eſſe, atque ad publicam utilitatem plurimum pertinere iudicemus, in ditionibus noſtris reditus Reipublicæ amplificari, qui bonis temporibus inſtituti, neceſſariis rebus præſidio eſſe poſſint, ea de cauſa de ærario, & mercibus, quæ importantur, aut exportantur, in Civitate noſtra Rigenſi conſtituendo, cum prædicta Civitate egimus, decrevimus, & conſtituimus, quemadmodum decernimus, & conſtituimus tenore præſentium noſtrarum Literarum, tale Ærarium, vel Portorium ex importatione, aut exportatione mercium quarumvis, Nobis, & Sereniſſimis Succeſſoribus noſtris deinceps in Civitate noſtra Rigenſi conſtitutum eſſe debere, cuius quidem exactio ad eam taxam comparabitur, quæ cum Nobis a Civitate Rigenſi oblata eſſet, Sigillo noſtro ſubſignata eſt.

Quam quidem taxam ita ratam habemus, ſi Portorio Gedanenſi inferior non fuerit, eaque taxa non inferior Gedanenſi a Nobis, & Sereniſſimis Succeſſoribus noſtris, quocunque prætextu, aut nomine immutari, aut augeri non debet. Præterea ne commemoratæ Civitati noſtræ, aut ulli hominum aliquæ Exactorum iniuriæ pertimeſcendæ ſint, illi exactioni non externum, ſed ex ipſius Civitatis Proconſulum, Conſulum, Magiſtratus, aut Civium numero aliquem, vel aliquos præ-

ANNO 1582.

praeficiemus, & Sereniſſimi Succeſſores noſtri praeficient, cui Civitas aliquem ex ſuis adiungere poterit Scribam, & noſtrum, vel ipſius Civitatis Rigenſis Civem, vel Livonem, vel Prutenum probatae integritatis, & fidei hominem adhibebimus. Locum etiam iſti exactioni non foris extra Civitatem, ſed intra ipſam Rigam commodum deputabimus, ubi exactio iſta rectiſſime fiat. Quo autem ex ea exactione peculiaris quidam fructus ad Civitatem Rigenſem perveniat, decernimus, atque conſtituimus partem tertiam univerſae illius exactionis ad ipſam Civitatem pertinere, ac pervenire debere, ita, ut partes duae Nobis, ac Sereniſſimis Succeſſoribus noſtris integrae conſerventur, ex qua quidem tertia parte, praedicta Civitas ante omnia portum reficere, purgare, & quam optime conſervare tenebitur, ſine ulla duarum noſtrarum partium diminutione. Quidquid vero aerarii ex iſta exactione pro partibus noſtris redactum fuerit, ita habita ratione defenſionis Civitatis Rigenſis, univerſae Livoniae, pro Noſtro, ac Sereniſſimorum Succeſſorum noſtrorum arbitrio erogari debet. Ne autem pluribus portoriis, aut teloneis in vicino Civitas noſtra Rigenſis gravetur, decernimus aliud portorium, aut telonium, tam in ſuperiore Dunae fluminis parte, quam in inferiore, uſque ad mare, aliisque vicinis locis, intra Livoniam, tam in aquis, quam terris ad decem uſque milliaria circa Civitatem, nullum inſtitui deberi. Et quo Civitatis noſtrae Rigenſis Cives Regiam noſtram Clementiam uberius exploratam habeant, decernimus ipſos Cives Rigenſes perpetuis temporibus ab omnibus teloneis, ſurſum in flumine *D*una a Civitate, uſque ad *D*uneburgum liberos, & immunes eſſe debere. Portus item, & nova Emporia alibi non aperiantur, quae in fraudem, & detrimentum huius aerarii noſtri vergere quomodocunque poſſunt. Bona item vacantia, & caduca, quorumve intra anni ſpatium nulla poſtulatio facta eſt, ut antiquitus ad illam Civitatem devoluta fuere, ita devolvi volumus, & Civitati relinquimus. Ad hæc vero, ut praeter iusiurandi religionem perpetuum extet ſubiectionis, & fidelitatis argumentum, commemorata Civitas Noſtrum, & Sereniſſimorum Succeſſorum noſtrorum Dominium recognoſcens, annis deinceps ſingulis ad quodq; Feſtum Circumciſionis Dom. mille florenos Polon. quorum ſinguli ſunt triginta groſſorum Polon. Nobis, & inpoſterum Sereniſſimis Succeſſoribus noſtris, temporibus univerſis adnumerabunt, & perſolvent. Praeterea etiam, quotiescunque Nos vel defenſive, vel offenſive expeditionem contra Moſchum, aut alios vicinos hoſtes ſuſceperimus, vel Sereniſſimi Succeſſores noſtri ſuſceperint, Civitas noſtra Rigenſis Vexillum trecentorum peditum alere, & Exercitui noſtro, aut Succeſſorum noſtrorum coniungere tenebitur, additis aliquot tormentis campeſtribus, eorumque tormentorum neceſſario pulveris, & globorum apparatu. Quae omnia ſupraſcripta a Nobis, & Succeſſoribus noſtris, rata, firma, & perpetua conſervabuntur. In quorum certiſſimam fidem haec manu noſtra ſubſcripſimus, & Sigillo cum Regni noſtri, tum Magni Ducatus Litvaniæ iuſſimus ſigillari, Dat. Drochicini die quarta decima Menſis Ianuarii, Anno milleſimo quingenteſimo octuageſimo primo, Regni vero noſtri quinto. STEPHANUS Rex. Nos igitur præfatus Rex STEPHANUS cum, Ordinibus Regni Varſchoviæ congregatis, Comitia haberemus, quo omnibus hæc teſtatoria eſſent, denuo illa repetere voluimus, quemadmodum & præſentibus repetimus. In quorum omnium fidem hæc manu noſtra ſubſcripſimus, & Sigillo cum Regni noſtri, tum Magni Ducatus Litvaniae iuſſimus ſigillari. Datum Varſchoviae in Conventu Regni Generali die decima ſexta Menſis Novemb. correcti Calendarii, Anno 1582. Regni vero noſtri Anno ſeptimo. Praeſentibus Reverendiſſimis, Reverendis, Magnificis, Generoſis, ac Nobilibus Staniſlao Karnkowſki Dei Gratia Archiepiſcopo Gneſnenſi, Legato Nato, & Regni noſtri Primate, Petro Miſkowſki Cracovienſi, Luca a Koſcielec Poſnanienſi, Martino Cromer Varmienſi, Victorino Wierzbicki Luceorienſi, Petro Koſtka Culmenſi, Adamo Pilichowſki Chełmenſi, eadem Gratia Epiſcopis, Staniſlao Szafraniec de Pieſkowa Skała Sandomirienſi, Staniſlao Comite a Gorka Poſnanienſi, Buſcenſi, Colenſique Capitaneo, Euſtachio Wołłowicz Caſtellano Vilnenſi, Magni Ducatus Litvaniae Cancellario, Breſtenſi, Cobrinenſique Capitaneo, Stephano Duce a Zbaraz Trocenſi, Alberto a Laſko Siradienſi, Ioanne Sierakowſki de Boguſławicze Lancicienſi, Palatinis, Ioanne Kiſzka Capitaneo Generali Terrarum Samogitiæ, Petro de Potulicze Brzeſtenſi, Conſtantino Duce in Oſtrog Kijovienſi, Mareſchalco Volhyniae, Ioanne Spławſki Inovladiſlavienſi, Filone Kmita Smolenſcenſi, Ioanne Tarło de Szczekarzowicze Lublinenſi, & Capitaneo Pilznenſi, Nicolao Dorohoſtayſki Polocenſi, Staniſlao Zołkiewſki Bełzenſi, Gregorio Zie-

Anno 1582.

linſki Płocenſi, & Capitaneo Zakroczymenſi, Mławenſique, Staniſlao Kriſki de Drobin, Maſoviae, & Capitaneo Plocenſi, Nicolao Kiſzka de Ciechanowiecz Podlachiae, Bielſcenſi, Drohicenſique Capitaneo, Anſelmo Goſtomſki Ravenſi, Januſſio Duce in Zbaraz Braclavienſi, & Capitaneo Krzemienecenſi, Pinſcénſique, Chriſtophoro Koſtka de Stangembergk Pomeraniae Palatinis, Golubenſi, & Coſcerzynenſi Capitaneo, Paulo Szczawińſki Lancicienſi Capitaneo Sechaczovienſi, Varatenſique, Nicolao Talwoſz Samogitiae, Michaele Miſka Wołhyniæ, Andrea Firley de Dambrowicza Lublinenſi, & Capitaneo Sandomirienſi, Alexandro Laſzcz Czernenſi, & Capitaneo Chelmenſi, Staniſlao Lesniowolſki de Obory Podlachiae, & Capitaneo Loſſicenſi, Joanne Dulſki Culmenſi, Theſaurario Regni Generali, Branſcenſi, Rogoznenſi, Necenſique Capitaneo, Adamo Walewſki Elbingenſi, Nicolao Firley de Dambrowicza Biecenſi, Curiae Regni Referendario, Caſimirienſique Capitaneo, Georgio Mniſzech Radomienſi, Sanocenſi, Sokalienſique Capitaneo, Joanne a Sienno Zarnovienſi, Nicolao Liſſakowſki Chełmenſi, Stephano Grudzińſki Naklenſi, Joanne a Koſcielecz Biecenſi, & Capitaneo Bidgoſtienſi, Simone Szczawinſki de Subſko Inovlodenſi, & Capitaneo Goſtinenſi, Staniſlao Goſtomſki Sochaczovienſi, Staniſlao Radziminſki, Zakroczymenſi, & Capitaneo Livenſi, Camenecenſique, Caſtellanis, Andrea Opalinſki de Bnin Supremo Regni Mareſchalco, Maioris Poloniae Generali, Dohatynenſi, Srzemenſique Capitaneo, Joanne Zamovſki de Zamoście Supremo Cancellario Regni, Generalique Exercituum, ac Cracovienſi, Mariemburgenſi, Rinffinenſi, Miedzyrzecenſi, Capitaneo, Joanne Bornkowſki de Bilino Vice-Cancellario Regni, Plocenſi, Lancicienſique Præpoſito, Decano Varſovienſi, Andrea a Zborow Mareſchalco Curiae Regni, Radomienſique Capitaneo, Alberto Baranowſki Secretario Regni Maiore, Cantore Gneſnenſi, Vladiſlavienſi, Poſnanienſique, Joanne Tarnowſki Referendario, Vladiſlavienſi, Cruſvicienſique Præpoſito, & Cracovienſi, Joanne Piotrowſki Gneſnenſi, Cracovienſi, Poſnanienſique, Laurentio Goſlicki Decano Kielcenſi, Cracovienſi, Vladiſlavienſi, Sandomirienſique, Canonicis, Secretariis noſtris, Hiacyntho Młodzieiowſki Theſaurario Curiae Regni, Rrzeczovienſique Capitaneo, & aliis quam plurimis Dignitariis, Officialibus, & Aulicis noſtris, nec non Terrarum Nuntiis ad Conventum Regni Generalem congregatis. Datum per manus Magnifici Joannis de Zamoście Regni noſtri Supremi Cancellarii, & Exercituum Generalis, nec non Cracovienſis, Mariemburgenſis, Rinffinenſis, Miedzyrzecenſisque Capitanei.

Anno 1582.

STEPHANUS *Rex.*

CLXXXV.

1582.

Inſtauratio, & Approbatio duorum Privilegiorum Rigenſibus conceſſorum: quorum primo Stephanus *Rex Curiam Archiepiſcopalem, nec non Ædes, & Areas ad Capitulum olim pertinentes Civitati Rigenſi iure perpetuo donat.* Dat. Rigæ die 7. Aprilis Anno 1582. *Altero* (ſub eodem dato) *templum D. Jacobo dicatum, nec non aliud templum S. Mariæ Magdalenæ Catholicis reſtituit, templum vero Cathedrale, ac alia omnia templa cum omnibus eorum proventibus, & Jurepatronatus Civitati Rigenſi addicit, ſtatuitque, ut in ea liberum Catholicæ Religionis, & Confeſſionis Auguſtanæ, excluſis aliis ſectis, exercitium ſit.* Dat. Varſaviæ in Conventu Regni Generali die 16. Novembr. Anno 1582. *Indidem fol. 141.*

Stephanus Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæ, Kijoviæ, Volhyniæ, Podlachiæque; nec non Princeps Tranſylvaniæ &c. Significamus tenore præſentium, quibus expedit univerſis, præſentibus, & futuris harum notitiam habituris. Cum ſuperioribus temporibus benignitate Divina feliciter confecto bello Moſchico, graviſſimaq; ſervitute, & periculo ab ea depulſo, Regno noſtro Livoniam rurſum adiunxiſſemus, ac ut eandem quoque Legibus, & Inſtitutis fundaremus, in eandem ingreſſi Civitatem noſtram Rigam, tanquam totius Livoniæ caput, & primariam urbem acceſſiſſemus, Privilegia nonnulla ad Ecclesiaſticas res ſpectantia, eidem Civitati noſtrae contulerimus, quorum hic eſt, qui ſequitur tenor.

Stephanus Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæ, Kiioviæ, Volhyniæ, Podlachiæ, nec non Princeps

Anno 1582.

Tranſylvaniæ &c. notum teſtatumq; facimus in univerſum omnibus, tam præſentibus, quam futuris, ad quos harum Literarum notitia pervenerit. Quod cum ſatis Nobis ſit cognita, perſpectaq; fides, obſequia, & merita in Nos, & Rempublicam noſtram Civitatis noſtrae Rigenſis, quam ſuperioribus temporibus ſubminiſtrandis, in communibus huius Provinciae periculis, vicinis arcibus, noſtrisque hominibus auxiliis, & ſubſidiis quibusvis, & his poſterioribus noſtris contra hoſtem expeditionibus iuvandis, quod in eis eſſet, conatibus Noſtris, & in Exercitum noſtrum commeatibus, aliisque ad belli uſum neceſſariis rebus ſubvehendis Nobis probarunt, ut aliquod noſtrae quoque in eos gratiae, et Regiae beneficentiae extaret teſtimonium, alacrioresque in poſterum ad omne obſequiorum genus efficerentur, Curiam noſtram antiquam deſertam, quæ olim Archiepiſcopi Rigenſis fuit, penes ipſa Civitatis mœnia Rigae ſitam, quae nunc iuris noſtri eſt, in publicos uſus, et commoditates reſtaurandam, ac præterea ædes Canonicorum, et Capitularium, deſertasque areas ad Capitulum olim pertinentes, quæ aliis non fuerint collatae, quæcunque intra mœnia Civitatis continentur, iisdem Civibus noſtris donamus, et conferimus in perpetuum, cum univerſo iure, ac Dominio, et proprietate earum, illisque iam pura, ac irrevocabili donatione hac noſtra, nec per Nos, nec per Succeſſores noſtros ullo unquam tempore infringenda, aut immutanda addicimus, atque ex nunc poſſidendas tradimus, ſimulque iuri, et iurisdictioni Civili adſcribimus, et incorporamus. Quam quidem Donationem, et Conceſſionem noſtram, tam noſtro, quam Sereniſſimorum Succeſſorum noſtrorum nominibus, ratam, firmam, et inviolatam, in perpetuum futuram, ita quidem, ut nec a Nobis, nec a Succeſſoribus noſtris revocari, immutarique ulla ex cauſa poſſit, ac debeat, pollicemur, ac ſpondemus. Cum vero ex his Canonicorum, et Capitularibus ædibus, cenſus quidam annui ad Nos pertinuiſſent, horum intuitu Cives noſtri Rigenſes Nobis centum florenos Polonicos ſingulis annis in perpetuum pendere debebunt, quod et libere in ſe ſuſceperunt, quos quidem Nos iam exnunc noſtro, et Succeſſorum noſtrorum nomine in neceſſitates templi Divi Jacobi in hac Civitate Rigenſi Clericorum Catholici ritus donamus, aſſignamus, et addicimus in perpetuum, iuxta diſpoſitionem Noſtram, ita ut pars media eorum, quinquaginta videlicet floreni, pro feſto quolibet Paſchatis, reliqua vero pars pro die S. Martini quotannis numeretur, ſine ulla mora, et impedimento, ſub mulcta huic ipſi ſummae ſimili, quoties ſupra præfixo tempore iam expreſſa pecunia in Prætorio Rigenſi requiſita, Divi Jacobi Plebano, vel eius mandatario libere tradita non fuerit. Quorum omnium in ampliorem fidem, et teſtimonium, has Literas manu noſtra ſubſcripſimus, et Sigillis tam Regni Poloniæ, quam Magni Ducatus Litvaniae obſignari mandavimus. Dat. Rigæ die ſeptima Menſis Aprilis, Anno Domini milleſimo quingenteſimo octuageſimo ſecundo. Regni vero noſtri ſexto. Præſentibus Reverendis, Illuſtribus, Magnificis, Generoſis, et Venerabilibus Georgio Radziwiłł Duce in Ołyka, et Nieśwież Vilnenſi, Melchiore Giedroyc Samogitiæ Epiſcopis, Euſtachio Wołłowicz, Vilnenſi, Cancellario M. D. Litvaniae, Brzeſtenſi, Cobrinenſique, Chriſtophoro Radziwiłł Duce in Dubinki, et Bierze Trocenſi, Magni Ducatus Litvaniae Vice-Cancellario, et Campiductore, Boriſſovienſi, Solecenſique, Nicolao Firley de Dąbrowica Biecenſi, et Regni noſtri Curiae Referendario, Caſimirienſique, Alberto Ręczayſki Varſovienſi, Caſtellanis, et Capitaneis, Joanne Borukowſki de Bilino Regni noſtri Vice-Cancellario, Præpoſito Plocenſi, Lancicienſique, Decano Varſovienſi, Alberto Baranowſki Secretario Regni Maiore, Cantore Gneſnenſi, Joanne Tarnawſki Regni Curiae Referendario, Præpoſito Vladiſlavienſi, Cruſwicienſique, Canonico Cracovienſi, Hiacyntho Młodzieiowſki Regni Curiae Theſaurario, Rrzeczovienſiq; Capitaneo, Joanne Demetrio Solikowſki Scholaſtico Vladiſlavienſi, Lancicienſiq; Cuſtode Sandomirienſi, Mathia Konopacki Secretariis, et aliis quam plurimis Secretariis & Aulicis noſtris ad præmiſſa teſtibus fide dignis. *Stephanus Rex.* Stephanus Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæq; &c. Princeps Tranſylvaniæ, notum, teſtatumque facimus, hiſce Literis noſtris univerſis, tam præſentibus, quam futuris, ad quos earum notitia pervenerit. Quod cum paulo Superioribus diebus hoſtem noſtrum Moſchum Summi Dei auxilio, atque benignitate, armis noſtris, et continuis per aliquot annos ex eo relatis victoriis eo redegerimus, ut Nobis tandem univerſa Livonia, cuius magnam partem ſibi iniquiſſime, a non paucis iam annis uſurpaverat, et intollerabili tyrannide in hoc usque tempus premebat, cedere coactus ſit. Ideoque ad componendum, et reſtaurandum eius ipſius Provin-

Anno 1582.

ciae afflictum undequaque Statum, Nos in illam contulissemus, ac in Civitatem nostram Rigam, tanquam huius orae primariam pervenissemus, faciendum id Nobis existimavimus, ut ab eo, quod ad ipsius Præpotentis Dei Gloriam propagandam spectaret, rerum omnium exordium sumeremus, tum ut Nos maximorum Divinae Clementiae in Nos beneficiorum gratos exhiberemus, tum ut hanc Gentem maximis ignorantiae tenebris, ob assiduos bellorum tumultus, & multiplicibus erroribus circumfusam, & seductam, ad veram Dei agnitionem, & cultum, pro officio nostro, quantum in Nobis esset, revocaremus, atque cum inprimis in hanc Civitatem nostram Rigensem oculos convertissemus, eamque non sine dolore nostro, Domino ita permittente, adeo a Religionis Catholicae cultu alienatam offendissemus, ut omnia ad Dei Gloriam in ea extructa templa ad normam Confessionis eius, quam Augustanam vocant, redacta, & conversa essent, nec ullus in ea Catholicis nostris reliquus esse locus videretur, maximeque id, & ad pietatem nostram erga Deum, & ad Dignitatem Regiam pertinere animadverteremus, ut tam in nostram, nostrorumque, quam aliorum, & Civium, & Advenarum, ac etiam Colonorum, qui in Catholica Religione perseverarent, vel ad eam reverterentur, usum, aliqua in hac urbe templa, nunc & in posterum ad Catholicum, & Sacrae Romanae Ecclesiae ritum restauraremus. De eo ita cum Consulatu, & Civibus nostris Rigensibus convenimus, ut videlicet templum antiquitus Divo Jacobo dicatum cum universo Cæmeterio ad Catholicorum sepulturas, atque ambitu ipsius, ædificiis, septem videlicet domibus ibidem extructis, & aliis isthic in templi usum locari solitis, una præterea domo e regione templi sita, ad hoc ipsum templum spectantibus, & universis censibus, peculiari quodam scripto expressis, proventibusque, & qualibuscunque aliis reditibus, atque ornamentis ad illud pertinentibus, ac præterea minus aliud illi contiguum Divæ Mariæ Magdalenæ templum, cum toto Cænobio Cisterciensis Ordinis Virginum, universisque illius ædificiis, areis, & proventibus, tam intra, quam extra Urbem, ubicunque locorum consistentibus, & ad id antiquitus quovis iure spectantibus (ex libero ipsorum Civium assensu, & de omni iure suo, quod ad utraque hæc templa unquam habuerint, cessione) ad usum S. Catholicæ Religionis in perpetuum addiceremus, deputaremus, ac consignaremus, prout iam in præsenti re ipsa addiximus, deputavimus, & consignavimus. Remanebuntque hæc ipsa templa, & omnes ad ipsa spectantes fundi, ædificia, possessiones, ac Proventus, & eorum Parochi, cæterique illis in templis Deo servientes Sacerdotes, & Clerici in protectione, & defensione, Jure Patronatus, & collatione nostra Regia, Successorumque nostrorum, nec sibi in eos, eaque Jurisdictionem Cives Rigenses usurpabunt, ita, ut Nobis, & Immunitati Ecclesiasticæ adscripta esse censeantur. Templum vero, quod olim Archiepiscopi Cathedrale fuit, ac alia templa, sive Cœnobia Religiosorum, quæcunque intra Civitatem Rigensem continentur, etiam & Ritus Græci in id incluso templo, cum universis ipsorum ædificiis, cæmeteriis, proventibus, censibus, ac reditibus, ab antiquo ad ea intra ipsa Civitatis Rigensis mœnia spectantibus, præfatæ Civitati nostræ, aut adeo Consulatui Rigensi concedimus, omneq; Jus Patronatus, & Collationis Nostrum, in eosdem transferrimus, & trunsfundimus in perpetuum, eorumque iurisdictioni adscribimus, ut sive illa ad Catholicorum ritum, Domino Deo corda illorum ita disponente, reformare voluerint, sive in ea, quam nunc ibi profitentur, Augustana Confessione perstiterint, (modo ne alias quasvis ab hac differentes sectas introducant) in eorum id potestate, & mutuo consensu permaneat. Templaque præfata cum omnibus superius nominatis ad illa pertinentibus, Juris Patronatus Civium Rigensium publici semper sint. Id quoque Civibus nostris Rigensibus cautum esse volumus, ut nullum sit malefactoribus ad Templa Catholica perfugium. Quodsi aliqui eo confugerint, potestate sua, in eos Magistratus utatur. Ita tamen, ut si necesse fuerit Arcis nostræ Rigensis Præfecto, vel loci Ordinarii Officiali adhibito, qui, vel alteruter eorum id detractare non debent, sine ulla perturbatione Cleri, & rerum Ecclesiæ, ac domorum perquirantur. Armamentarium quoque, quod penes Divi Jacobi in publicum Civitatis usum extructum est, loco suo, & in Civium potestate in futurum relinquimus. Cæterum quemadmodum cuique in Civitate nostra, sive is Catholicam Religionem sequi, sive Augustanæ Confessioni adhærere malit, liberum id permittimus, ita, ne cuiquam vel pænis aliquibus, vel coactionibus publicis, privatione, aut probris, a Magistratu civili, aut quibusvis privatis personis Religionis Catholicæ professio interdicatur, severe nunc cavemus, ac prohibemus, sub gravi indignatione, & animadversione nostra, prout nec ab Augustana hac Confessione quemque vel vi, vel minis, aut iniquis aliquibus rationibus deterreri volumus, atque hæc ita cum Civibus nostris Rigensibus, ex Senatorum nostrorum consilio a Nobis constituta, & transacta, eisque per Nos, nostro, & Successorum nostrorum nomine concessa, & ab illis per omnia suscepta, ut firmiora, durabilioraque sint, præsentes Literas manu nostra subscripsimus, & Sigillis nostris tam Regni Poloniæ, quam Magni Ducatus Litvaniae communiri iussimus. Datum Rigæ die septima Mensis Aprilis, Anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo secundo, Regni vero nostri Anno sexto. Præsentibus Illustribus, Reverendis, Magnificis, Venerabilibus, & Generosis, Domino Georgio Radziwiłł Duce in Ołyka, & Nieśwież Vilnensi, Melchiore Giedroyc Samogitiæ Episcopis. Eustachio Wołłowicz Vilnensi, Cancellario Magni Ducatus Litvaniæ, Brzestensi, Cobrinensique, Christophoro Radziwiłł Duce in Dubinki, & Bierze, Trocensi, Magni Ducatus Litvaniæ Vice-Cancellario, & Campiductore, Borissoviensi, Solecensique, Nicolao Firley de Dambrowicza, Biecensi, & Regni nostri Curiæ Referendario, Casimiriensique, Alberto Reczayski Varschoviensi Castellanis, & Capitaneis, Ioanne Boruchowski de Bilno, Regni nostri Vicecancellario, Præposito Plocensi, Lanciciensique, Decano Varschoviensi, Alberto Baranowski Secretario Regni maiore, Cantore Gnesnensi, Ioanne Tarnawski Regni Curiæ Referendario, Præposito Vladislaviensi, Crusviciensiq; Canonico Cracoviensi, Hyacintho Młodziejowski Regni Curiæ Thesaurario, Rzeczoviensique Capitaneo, Ioanne Demetrio Solikowski Scholastico Vladislaviensi, Lanciciensique, Custode Sandomiriensi, Mathia Konopacki Secretariis, & aliis quam plurimis Secretariis, & Aulicis nostris ad præmissa testibus fide dignis.

STEPHANUS Rex.

Nos igitur præfatus Rex STEPHANUS *cum, Ordinibus Regni Varschoviæ congregatis, Comitia haberemus, quo omnia hæc notiora essent, denuo illa repetere voluimus, quemadmodum præsentibus repetimus. In quorum omnium fidem, & evidentius testimonium hasce manu nostra subscripsimus, & Regni nostri, Magnique Ducatus Litvaniæ Sigillo communiri mandavimus.* Datum Varschaviæ in Conventu Regni Generali, die decima sexta Mensis Novembris correcti Calendarii, Anno millesimo quingentesimo octuagesimo secundo. Regni vero nostri Anno septimo, Præsentibus, ut supra &c.

STEPHANUS *Rex*.

CLXXXVI.

Erectio Episcopatus Vendensis. Dat. Varsaviæ d. 3. Dec. Anno 1582. *Ex Archivo Regni.* Lib. 98. Lit. W E. n. 99. fol. 246.

Anno 1582.

JOANNES CASIMIRUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæ, Livoniæ, Smolensciæ, Czerniechoviæque, nec non Svecorum, Gottorum, Vandalorumque Hæreditarius Rex. *Significamus præsentibus Literis nostris, quorum interest, universis, & singulis. Reperiri in Archivo publico Metrices Regni Cancellariæ nostræ Literas Erectionis Episcopatus Vendensis infrascriptas, quarum tenor sequitur, estque talis:* STEPHANUS *DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæ, Livoniæ &c. Princeps Transylvaniæ. Significamus præsentibus Literis nostris, quorum interest, universis, & singulis, supplicatum Nobis fuisse nomine Reverendi in Christo Patris Domini Alexandri Mielinski, Nominati Episcopi Vendensis, & Abbatis Trzemesnensis, ut eius Diplomatis, atque Privilegii, quo Episcopatum Vendensem in Livonia de novo fundavimus, atque ereximus, in Acta, & Libros Cancellariæ Regni nostri relati, ipsi exemplum authenticum inde edi mandaremus, cuius quidem tenor de verbo ad verbum sequitur, ut est iste:*

In Nomine Sanctissimæ & Individuæ Trinitatis Amen.

Nos STEPHANUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæ, Volhyniæ, Kiioviæ, Podlachiæ, Livoniæ &c. & Princeps Transylvaniæ. Ad perpetuam rei memoriam. Significamus præsentibus hisce universis, & singulis. Cum Provinciam Livoniam superiorum temporum calamitate, atque Moschovitico Imperio graviter oppressam Regno nostro ita rursum adiunxissemus, ut singularem in eo benignitatem, clementiamque Divinam facile perspiceremus, quo & nostri erga eximium hoc beneficium grati, reverentisque animi ad posteritatem quoq; perpetua memoria, ac immortale monumentum extaret, tamque præclari operis stabile, firmumque fundamentum iaceretur, cum primis faciendum Nobis existimavimus, ut, quod in omnibus actionibus

Anno 1582.

nibus noſtris propoſitum Nobis eſt, & in hoc quoque ſtudium noſtrum appareret, ac a pietatis, Religionisq; ſtudio hanc quoque Provinciæ huius reſtaurationem ordiremur; itaque, ut una cum Imperio Religio quoque Catholica, cuius ex ſuperiorum temporum vaſtitate, ne veſtigium fere ullum in illis oris reliquum fuerat, proferretur, qui illi cum authoritate præeſſet, atque eam amplectendo, exemplo, doctrinaque ſua hominibus illis præiret, Epiſcopum eidem ut præficeremus, cum primis neceſſarium Nobis videbatur, et ſi autem melioribus temporibus plures etiam iis in locis Epiſcopatus floruiſſe, inquirendo reperiebamus, facile tamen, vel pars Provinciæ eius tam afflictæ, exhauſtæque fortunæ, vel ſuperiorum etiam ætatum exempla, capitalesque, ac exitioſæ Provinciæ inter plures Magiſtratus diſſenſiones Nobis perſvaſerant, ut ita rectiſſime tum Eccleſiæ, tum Provinciæ eius rationibus conſulturos Nobis ſtatueremus, ſi unum in ea ſaltem Sacerdotum Caput, Epiſcopumque eſſe vellemus, ad eumque omnem rerum Eccleſiaſticarum authoritatem, curamque defferremus. Itaque, quod felix, fauſtumque ſit Eccleſiæ, inſtituendum, fundandumque in ea Provincia duximus, & vi præſentium inſtituimus, fundamusque Provinciæ Livoniæ unum, ſummumque Epiſcopatum, eidemque more, atque inſtituto Eccleſiæ peculiare Praelatorum, Canonicorumque Collegium, Praepoſitum nimirum, Decanum, Archidiaconum, Cantorem, Scholaſticum, & Cuſtodem, Canonicosque ſex adiungimus, perpetuamque eius ſedem, ac domicilium Vendam, eiusque Provinciae Oppidum, cultui vero divino Oppidi illius primariam aedem aſſignavimus, utque ab omni aliarum rerum cura remoti divinarum rerum, pietatisque ſtudio ſoli eo liberius vacare, idque, quod Nos unum tantopere hoc inſtituto noſtro ſpectamus, ut Provinciae illius homines a verae doctrinae inſtitutis partim temporum calamitate, partim haereticorum, ſectarumque aſtu alienati, ad verae pietatis, Religionisque ſtudium revocentur, tanto commodius aſſequi poſſint, conferimus eidem Eccleſiae, ſeu Epiſcopatui, Epiſcopisque univerſis, & ſingulis poſthac futuris, Dotis Eccleſiaſticae nomine Arces: *Wolmar*, *Frikatum*, *Butniki*, *Odempe*, *Wrangel*, *Moyza*, *& Rodempens*, cum omni earum territorio, ambitu, locis, iisque omnino limitibus, quibus antiquitus quam latiſſime circumſcriptae fuerunt, omnibus denique, quae ad earum Arcium uſus, utilitatesque pertinuerunt, vel poſthac pertinere poſſint, Oppidis, Foris, Villis, earundemque incolis, aſcriptiisque praediis, tam ruſticis, quam urbanis, pratis, agris, fundis, campisque, tam paſcuis, quam novalibus, ſylvis item, lacubus, fluminibus, rivisque omnibus, eorundemque omni proventu, cuiuscunq; generis molendinorum, piſcatione, venatione, aucupiorumque, omnibusque adeo opportunitatibus, quae vel in illis ſunt, vel poſthac cuiusvis induſtria, ingenioque inſtitui poterint, nullis prorſus exceptis, reſervatis, omni præterea iurisdictione, atque imperio, eo ſolo iure, quod in alios Regni noſtri Epiſcopatus Nobis competit, maxime autem, ne ſine noſtra, Succeſſorumve noſtrorum authoritate, conſenſuque permutare, alienareve ea poſſint, ſalvo, ſicut ad Nos optimo iure pertinerent, ita ea lege, qua qui optima poſſident, in perpetuum poſſidenda, tenendaque, pro utilitate Eccleſiæ libere adminiſtranda addicimus, donamusque. Domos præterea, eiusdem Epiſcopi habitationi Vendæ, Parnoviæ, Dorpati, ac Felim, cum omni earundem uſu, fructuque ſingulas. Prælatorum vero Canonicorumque uſibus, Vendæ vicum unum, in eoque ſitas Domos omnes, arbitratui Epiſcopi in eosdem diſtribuendas, in perpetuum aſſignamus, donamusque. Proventus autem iisdem Prælatis, Canonicisque ex ſupra nominata dote Epiſcopali, Præpoſito, Decano, Archidiacono, trecentos, Cantori, Scholaſtico, & Cuſtodi, ducentos, reliquis ſex Canonicis centenos, & quinquaginta florenos annuos receptae, uſitataeque in Regno noſtro æſtimationis, ſingulis attribuimus, eosque qui poſthac Eccleſiae eius Epiſcopi fuerint, pro die S. Stephani Protomartyris, ſine ulla mora integre, pleneq; in perpetuum quotannis ſingulis perſolvant, ac ita demum reliquos bonorum eorum reditus ex ſuo arbitrio, atque Eccleſiae utilitate adminiſtrare, atque in optimos Eccleſiae huius fructus convertere poſſint, præſentibus hiſce ordinamus, conſtituimusque. Reliqui etiam reditus, qui vel ex ſepulturis, vel aliis piis cauſis, ad Eccleſiam pervenerint, ſecundum ius commune, ſtatutosque hac de re a ſummis Pontificibus Canones, in Epiſcopum, Canonicos, Eccleſiaeque uſus diſtribuentur. Libertatibus præterea, immunitatibus, iuribusque, ac Privilegiis omnibus, quibus in Polonia Epiſcopi, Prælati, aliique homines Eccleſiaſtici, vel iure ſcripto, vel more, ac conſvetudine utuntur, idem Epiſcopus Vendenſis, omnesque eius Succeſſores, Eccleſiae illius Prælati, & Canonici ipſi quoque libere utuntur, fruuntur, neque ulla in re deteriori conditione erunt, quam qui in Polonia eius ordinis optima conditione ſunt. Nominatim autem in Conſilio Provinciae Livoniae, iudiciisque, ac conventibus omnibus Provincialibus Principem locum a Vicario, ſeu locum tenente noſtro, Jusq; dicendae ſententiae Epiſcopus, omnesque Succeſſores eius habebunt, atque uti dignitate, ita authoritate, cæteris omnibus præibunt. Ac licet pro Provinciæ tam afflictae tenuitate, ſeu potius vaſtitate, & noſtræ in Eccleſiam pietatis, et eius dignitatis, quanta haberi potuit, maximam Nos rationem habuiſſe arbitremur, quod ſi tamen reliqua quoque Livonia, quae a Rege Sveciae iam uſurpatur, Regno noſtro & ipſa adiuncta fuerit, ex ea Benignitatis Divinae acceſſione ad Eccleſiae etiam illius commoda, ornamentaque, libenter Nos quoque aliquid adiecturos hiſce recipimus. Nominationem autem Epiſcoporum horum Vendenſium, ſicut & Prælatorum, Canonicorum Eccleſiæ, eius Participationes, Nobis, Succeſſoribusque noſtris, in perpetuum recipimus, tenemusque.

Quia tamen in graviſſimo hoc contra Moſchum bello Illuſtris, & Magnifici ſincere Nobis dilecti Joannis Zamoyścii Regni noſtri Supremi Cancellarii, Exercituumque Generalis Cracovienſis, Mariæburgenſis, Medirecenſis, Kniſſovienſis, Krzeczovienſisque noſtri Capitanei præcipua opera, ac ſingulari virtute uſi ſumus, quo et illius virtutis, & noſtrae erga illum Clementiae ad poſteritatem quoque memoria prorogaretur, duorum Eccleſiae eius beneficiorum: Decanatus nimirum, & Canonicatus unius, Patronatus ius illi, legitimisque eius hæredibus, aut ſi quos ex ſe procreatos non habuerit, illi, in quos ius id vel Teſtamento, vel ſubſcriptione transtulerit, in perpetuum conferendum, donandumque duximus, quemadmodum & in præſens conferimus, donamusque; Cuſtodiae etiam, & Canonicatuum trium ipſi Epiſcopo, omnibusque eiusdem Succeſſoribus idem ius tribuimus, reliquarum omnium tam Prælaturarum, quam Canonicatuum Nobis, Succeſſoribusque noſtris præſtandorum, ius, facultatemque retinentes: a quibus potiſſimum, qui nominabuntur, exhibebunturque, ut huiusmodi ſint, operam omnem daturos confidimus, qui ſua pietate vitam traducant, tum precum ſuarum aſſiduitate Deum pro Nobis, Ditionibusque noſtris continuo exorent. Cum primis autem Epiſcopus cum alia, quæ muneris ſui ſunt, diligenter exequatur; tum in ſingulis oppidis, quæ ſupra nominavimus, Vendae nimirum, Parnaviae, Derpati, ac Felin, Vicarios, Officialesque ſuos, qui in ipſius abſentia, quae muneris eius ſunt, adminiſtrent, habebit. Parochias etiam, & Scholas in Oppidis, quae illi attribuimus, ſuo ſumptu inſtituet. Tum Canonici etiam omnia, ſingulaque, ad quae communi Eccleſiae, Sacrorumque Canonum iure, & Summorum Pontificum ordinationibus tenentur, ſummo ſtudio, vigilantiaque perſequi tenebuntur, maxime autem, ne ullo alio in loco, quam Vendæ reſideant, iis tamen exceptis, qui a præfato Cancellario noſtro, eiusve hæredibus ex iure a Nobis illi conceſſo nominati fuerint, quibus etiam aliis in locis, honeſtis vel neceſſariis ex cauſis commorandi poteſtatem facimus. Hæc omnia, & ſingula quo ratiora, & firmiora ſint, ad Sanctiſſimum Dominum noſtrum Romanæ univerſalis Eccleſiæ Pontificem maximum inſtitutum hoc noſtrum Nos quam primum perſcripturos, utque ille ſuam quoque authoritatem pro ſua pietate, atque Paterna cum in omnes Eccleſias, tum in Nos voluntate ad tam pium opus accommodet omni ſtudio, contentioneque Nos acturos promittimus, eaque, quæ ſupra a Nobis conſtituta ſunt, in perpetuum firma, immotaque conſervabimus, Succeſſoresque noſtri conſervabunt. In quorum fidem praeſentes manu noſtra ſubſcripſimus, Sigilloque Regni noſtri conſignari iuſſimus. *Datum Varſaviæ die tertia Menſis Decembris iuxta Calendarium Gregorianum, Anno Correctionis milleſimo quingenteſimo octuageſimo ſecundo.* Per manus Illuſtris, & Magnifici Joannis Zamoyſki Cancellarii, & Generalis Exercituum Regni noſtri, atque Cracovienſis, Mariæburgenſis, Medirecenſis Capitanei. Præſentibus Reverendis in Chriſto Patribus, Illuſtribus & Magnificis, Generoſis, ac Venerabilibus: Staniſlao Karnkowſki Archiepiſcopo Gneſnenſi, Legato Nato, & Regni noſtri Primate, Petro Myſżkowſki, Cracovienſi, Martino Cromer, Varmienſi, Victorino Wierzbicki Luceorienſi, Adamo Pilchowſki Chełmenſi, Epiſcopis, Staniſlao Szafraniec de Pieſkowa Skała Sandomirienſi, Euſtachio Wołłowicż Caſtellano Vilnenſi, Magni Ducatus Litvaniæ Cancellario, Breſtenſi, Cobrinenſi, Stephano Duce de Zbaraż Trocenſi, Alberto Laſki Siradienſi, Chriſtophoro Radziwiłł Duce in Dubinki, & Bierze Caſtellano Trocenſi, Magni Ducatus Litvaniæ Vice-Cancellario, & Campi Duce,

Anno 1582.

Boriſſovienſi, Solacenſique, Joanne Kiſzka Capitaneo Samogitiae, Joanne Tarło de Sżcżekarzewice Lublinenſi, Staniſlao Kryſki de Drobnin Maſoviae, atque Plocenſi, Nicolao Kiſżka de Ciechanovice Podlachiae, Bielſcenſi, Drohicienſi, Januſſio Duce de Zbaraż, Braclavienſi, atque Krzemenecenſi, Pińſcenſique, Palatinis, Staniſlao de Tarnow Sandomirienſi, Paulo Sżcżawińſki Lancicienſi, atque Sochacowienſi, Nicolao Talwoſż Samogitiae, Joanne a Krotoſżyn Junivladiſlavienſi, Staniſlao Herburt de Fulſtyn Leopolienſi, atque Samborienſi, Michaele Myſżka Vołhyniae, Alexandro Łaſżcż Cżernenſi, atque Chełmenſi, Martino Leśniowolſki de Obory Podlachiae, atque Łoſſicenſi, Joanne Dulſki Culmensi, Theſaurario Regni Supremo, atque Branſcensi, Rogoſnensi, Svecensique, Adamo Walewſki Elbingensi, Joanne Hlebowicż de Bobrowno Minſcensi, Theſaurario Terreſtri Magni Ducatus Litvaniæ, atque Radoſcoviensi, Nicolao Firley de Dąbrowica Biecensi, Curiae Regni Referendario, atque Caſimiriensi, Joanne a Sienno Zarnoviensi, Biechoviensi, atque Bidgoſtiensi, Simone Sżcżawińſki Inovłodenſi, atque Goſtinenſi, Staniſlao Radzimińſki Zakroczimenſi, atq; Livenſi Caſtellanis, Andrea Opalińſki de Bnin Supremo Regni Mareſchalco, Maioris Poloniæ Generali, Srzemenſique Capitaneis, Joanne Boruchowſki de Bilno Vice-Cancellario Regni, Præpoſito Plocenſi, atque Canonico, Decano Varſavienſi, Andrea de Zborow Mareſchalco Curiæ Regni, Radomienſi Capitaneis, Alberto Baranowſki Secretario Maiore Regni, Cantore Gneſnenſi, Joanne Tarnowſki Referendario Curiæ Regni, Præpoſito Vladiſlavienſi, Cruſvicenſi, & Canonico Cracovienſi, Hyacinto Młodżieiowſki Theſaurario Curiæ Regni, Krzeczovienſi Capitaneo, Laurentio Goślicki Decano Plocenſi, atque Cracovienſi, Vladiſlavienſi, Sandomirienſi, Mathia Kłodżińſki Archidiacono Samogitiæ, atque Cracovienſi, Joanne Piotrowſki Gneſnenſi, Cracovienſi, Poſnanienſi, Petro Tylicki Poſnanienſi, Canonicis, Petro Gawłowſki Præpoſito Volborienſi, & Junivladiſlavienſi, Jacobo Łempicki Decano Volborienſi, Secretariis noſtris, aliisque plurimis Dignitariis, Secretariis, Officialibus, & Aulicis noſtris. Cui quidem ſupplicationi Nos benigne annuentes, eiusdem Privilegii Fundationis dicti Epiſcopatus Vendenſis Reſcriptum authenticum ex Actis Cancellariæ noſtræ edi mandavimus, volentes, ubique, & a quibusvis eisdem, atque ipſis Literis originalibus indubiam fidem adhiberi. Harum quibus Sigillum noſtrum eſt appenſum teſtimonio Literarum. Datum Cracoviæ die tertia Februarii, Anno milleſimo quingenteſimo octuageſimo tertio. Relatio Reverendi Joannis Boruchowſki Regni Poloniæ Vice-Cancellarii. *Quas quidem Literas Erectionis Nos ex Actis iisdem, fideliter de verbo ad verbum depromptas Parti poſtulanti in forma authentica extradi permiſimus. In cuius rei fidem præſentes Sigillo Regni communiri iuſſimus. Actum, & datum Feria ſexta intra Octavas Sanctiſſimi Corporis Chriſti Domini, ſcilicet decima Menſis Junii, Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo ſexageſimo ſeptimo, Regnorum noſtrorum Poloniæ, & Sveciæ decimo nono Anno.*

Joannes de Lesno Supremus Cancellarius Regni mpp.

CLXXXVII.

1582.

Conſtitutiones Livoniæ a Stephano *Rege ſancitæ.* Datum, & Actum Varſaviæ d. 4. Decemb. An. 1582. *Ex Archivo Regni.*

Stephanus Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæ, Kioviæ, Vołhyniæ, Podlachiæque, nec non Princeps Tranſylvaniae &c. Significamus tenore praeſentium, quibus expedit, univerſis, praeſentibus, & futuris, harum notitiam habituris. Quia Nos per Dei gratiam recuperata de poteſtate Moſchi Provincia Livonia, eius Statui, ac bono ordini proſpicientes, ac defenſionis, & iuſtitiae rationem habentes, adque exemplum inprimis Terrarum Pruſſiae Nos accommodantes, infraſcriptas Leges, & Conſtitutiones ei Provinciae de conſilio Conſiliariorum noſtrorum dandas, & promulgandas eſſe duximus, damusque, & promulgamus praeſentibus. Jura tamen noſtra Regalia integra Nobis in omnibus reſervando.

Epiſcopatus Vendenſis.

I. Inprimis Deo Optimo gratias pro victoria conceſſa agentes, ad eiusque cultum actiones noſtras referentes, fundavimus Epiſcopatum in eadem Provincia, in locum Archiepiſcopatus, & Epiſcopatuum, qui fuerunt ſuperioribus temporibus primum diſcordia interna, deinde vero hoſtili gladio exterminati. Cuius ſedes Vendae futura eſt, ubi etiam Canonicorum Collegium inſtituimus, ac item per Civitates, Villas, & Oppida noſtra

Anno 1582.

Regalia, Parochias, & Scholas Ritus Catholici ereximus.

De diſſidentibus in Religione.

II. Annuimus petitionibus Provincialium Provinciae Livoniae, Rigae, & hic ad Nos factis, ut Auguſtanae Confeſſionis, quae unica poſt Religionem Catholicam, illam in Provinciam introducta eſt, liberum uſum illis permittamus.

Tres Præſidatus in Livonia.

III. Provinciam Livoniam, quae adhuc a Nobis parta eſt, in tres dividimus partes, tum iuris dicendi, tum defenſionis cauſa. Quarum prima erit Vendenſis, atque id, quicquid inter flumen Dunam, & Goviam, & inde ad fines Moſchoviae verſus Opoczkam, ſupra Marienhauſen ſitum eſt, & Praeſidatum Vendenſem ſpectabit, incluſis etiam Arcibus Marienhauſen, Ludzen, & Rozythen. Altera Derpatenſis, quae a flumine Govia ad fines uſque Moſchoviae extendetur, & verſus Felinum Vilſcher lacum terminabitur. Tertia Pernavienſis, quae Felinum, Pernaviam, & caeteras Arces inter Goviam flumen, & mare, & lacum Vilſcher continebit.

Præſides Livoniæ.

IV. Quibus quidem in partibus ſinguli Praeſides, Vendenſes ſcilicet, Derpatenſes, & Pernavienſes praeerunt eo iure, & authoritate in illa Provincia, qua Palatini in Pruſſia ſunt, cum quibus etiam, neceſſitate expoſcente, ad bellum movere debebunt, poſtquam praedicti Praeſides a nobis, vel Gubernatore Livoniae, vel Locum-Tenente, vel Commiſſario noſtro admoniti fuerint.

Succamerarii.

V. Statuimus, ut in eadem Provincia tres itidem Succamerarii ſint, Vendenſis, Derpatenſis, Pernavienſis, eadem authoritate, & functione, qua Succamerarii ſunt in Terris Pruſſiae. Iidem finibus inter Nobilitatem regundis praeerunt.

Vexilliferi.

VI. Tres itidem prædictae Livoniae Provinciae regiones, tres ſuos Vexilliferos habebunt, ſubque ſignis a Nobis illis attributis, neceſſitate expoſcente, ut ſupra ſcriptum eſt, dictae Provinciae Nobiles, & Incolae ad bellum, & defenſionem progredientur.

Judicia Terreſtria.

VII. Judicia terreſtria in ſingulis Praeſidatibus quotannis bis celebrentur; ita, ut in Praeſidatu Vendenſi prima iudicia feria tertia poſt Dominicam Quaſi modo geniti, ſecunda, feria tertia poſt Lamperti, in Pernavienſi, duabus poſt hebdomadibus, in Derpatenſi duabus poſt aliis obſerventur. Ex quibus quidem iudiciis terreſtribus, appellationes ordinariae fient ad Conventum Livoniae.

Judices, Scabini, & Notarii terreſtres ac Tabelliones.

VIII. Judicia terreſtria iudicabuntur a Judice. Judex autem cuivis Praeſidatui ex quatuor e Nobilitate propoſitis, unus per Nos aſſignari debet: cui aſſidebunt ſex Scabini, ex duodecim a Nobilitate propoſitis a Nobis deſignati. Notarium vero terreſtrem ex quatuor a Nobilitate electis, unum itidem deſignabimus, qui Acta, & Decreta Judicii terreſtris conſcribet, & edet. Pro incidentibus vero paſſim neceſſitatibus, publici Tabelliones in Conventibus Livoniae modo infraſcripto habendis, qui fuerint teſtatae probitatis, ac fidei, ex Conventus illius ſententia creari poterunt,

De Appellatione.

IX. Vt autem frivolae, & temerariae appellationes nonnihil cohibeantur, quiſquis in Judicio Terreſtri ad Conventum appellaverit, octodecim Marcas Rigenſes in iudicium reponat. Et ſi appellans ſuccubuerit, in uſum publicum Iudicii, in quo erant repoſitae, cedant: alioquin parti reſtituantur.

Judicia Præſidum, & ſangvinis, ac facti recentis.

X. Nec Praeſides cauſas ad Ius Terreſtre ſpectantes, niſi de conſenſu partium iudicent, & provocantes ad Iudicium Terreſtre remittant: exceptis cauſis levioribus, quæ videlicet valorem triginta Marcarum Rigenſium non excedant. Hæ quidem ſine ſtrepitu Iudicii de ſimplici, & plano ab eis componi poſſunt. In cauſis autem ſanguinis, & facti recentis indilatam iuſtitiam miniſtrent, nec partes contendentes ad componendam amice inter ſe controverſiam cogant, nec ullas pœnas exigant, niſi per Iudicium decretas. Quarum pœnarum tertia pars Iudicio Terreſtri, reliquæ duæ partes Præſidi loci cedant.

Præſides, & Capitanei, cæterique omnes Judicio Terreſtri ſubſint.

XI. Præſides, & Capitanei, ac quivis Incolae Livoniae, ſive Poloni, ſive Litvani, aliique omnes citati, tam in iudicio Terreſtri, quam conventuum publicorum reſpondere ſint obligati, exceptis obligationibus ſuper bonis noſtris Regalibus emergentibus. Civitatibus etiam iudicia iuxta Privilegia ipſorum relinquimus.

De Commiſſionibus.

XII. Vt autem temerariæ lites amputentur, Commiſſarios, ſive Judices delegatos non deputabimus, in cauſis ad Iudicium Terreſtre ſpectantibus, & minus in eo iam pendentibus, niſi per rationem ordi-

ANNO 1582.

ordinariam, de qua infra dicetur, a ſententia definitiva, ſeu Interlocutoria iam lata, ad nos remiſſæ fuerint. Exceptis cauſis limitum bonorum Noſtrorum Regalium, & diviſionis fratrum, & proximorum. Nec Judices delegatos, ſeu Commiſſarios, a quibus ſemel appellatum eſt, in eadem cauſa denuo deputabimus, aut cauſam ad ipſos remittemus. Non enim veriſimile, aut honeſtum videtur, quod iudex ſuam priſtinam ſententiam retractet, aut aliter poſtea iudicet, quam antea iudicaverat.

De Conventibus publicis iudicialibus.

XIII. Conventus autem publici Iudiciorum cauſa in Livonia Vendæ quotannis bis celebrentur: Verno videlicet tempore ad diem Sancti Staniſlai: tempore autem autumni ad diem Sancti Michaelis, ad prædictos Conventus publicos omnes cauſae tam ex Civitatibus, quam ex Iudiciis Terreſtribus per Appellationem devolvantur, ac etiam ex Feudis Ducalibus; eæ vero Appellationes cognoſcentur in dicto Conventu ab Epiſcopo, tribus præſidibus, Capitaneo Vendensi, Quæſtore Provinciali, tribusque Succamerariis, Civitatumque Rigensis duobus, Derpatensis uno, Pernaviensis vno, Vendensis vno, Deputatis. Præſidebit vero Gubernator Livoniae, vel locum tenens, aut Commiſſarius noſter a Nobis pro tempore deſignandus, atque ibi omnes cauſae finientur, ſine ulteriori provocatione, exceptis causis amiſſionis hæreditatis bonorum, in quibus, ſi quæ pars a Conventu ſe gravatam putaverit, utriusque partis allegationes diligenter conſcribi, ac ad Nos obſignatæ Sigillis omnium ſupraſcriptorum per Gubernatorem, aut locum tenentem, vel Commiſſarium noſtrum remitti debent, de quibus Nos ſententiam noſtram itidem ſcripto noſtro declarabimus, ac item exceptis cauſis famae, in quibus hoc idem, nisi ſint ſanguinis aut facti recentis, obſervari volumus. Decreta vero prædicta Conventionalia a Notario Terreſtri Vendensi conſcribentur, ſub Sigilloque eiusdem terræ edentur.

De iure Municipali Livonico.

XIV. Tam in Iudiciis Terreſtribus quam Conventionalibus iuſtitia adminiſtrabitur ex præſcripto Iuris Provincialis in Livonia recepti; ſalvis tamen noſtris Regiis ac publicis iuribus. Cuius quidem iuris Municipalis exemplum Provinciales ad Nos mittere debent intra quadrimeſtre, ut a Nobis recognoſcatur, & authoritate Noſtra publicetur, præteritas omnes iniurias facti inter privatos perpetua oblivione delendas cenſemus. De causis autem pecuniarum creditarum, & bonorum ademptorum inter ſe iure experiri poterunt. Neque tamen ab iis, qui tempore belli uſuras in bonis ſuis inſcripſerunt, exigi ea debent. In poſterum autem nonnisi mediocres inſcribi, & accipi poterunt.

ANNO 1582.

Conventus neceſſitatis publicæ cauſa.

XV. Quando opus fuerit Conventu pro neceſſitate publica, quem Nos, & Succeſſores noſtri arbitrio noſtro, loco, & die, quo Nobis videbitur, indicemus, prius in ſingulis Præſidatibus, Vendensi, Derpatensi, Pernaviensi, fiat Nobilitatis Conventio particularis, quam Præſides in ſuis præſidatibus ad aliquem locum convenientem literis ſuis de mandato noſtro convocent, ut Nuntii ad huiusmodi Conventum eligantur. Qui autem vocatus non comparuit, pœnam ſex Marcarum Rigensium pendet. Cuius medietas Præſidi, altera vero fiſco Livonico proveniat. Mittent etiam ad eundem Conventum Nuntios,, duos Civitas Rigensis, unum Derpatensis, unum Pernaviensis, unum Vendensis, ac item Curlandiæ Dux, cuius Nuntio locus dignus, ac conveniens in conſeſſu attribui debet.

De executione rei iudicatæ.

XVI. At quum fruſtra ſententiae ferantur, nisi legitimae executioni demandentur, volumus, & ineffragabili Conſtitutione ſancimus, ut deinceps unusquisque, cuiusvis conditionis, aut eminentiae fuerit, rei iudicatae ſine omni contradictione cum effectu pareat, & obſequatur: alioqui locorum Præſides, nullo alio a Nobis mandato expectato, legitimam executionem faciant, adiuncto ſibi, ubi cauſae conditio id poſtulaverit, Capitaneo, & Nobilibus illius diſtrictus: aut etiam, ſi neceſſitas exegerit, omnibus, & ſingulis Vaſallis noſtris, ſeu Nobilibus illius præſidatus, quos ad aſſiſtendum illi ſub iurisiurandi debito, & amiſſione bonorum obligatos eſſe decernimus. Si vero maiori potentia ſit opus, negotium ad Nos referri volumus, ut opportunis rationibus, rebus provideamus. Præſides ſimiliter ad huiusmodi executiones faciendas, iuſtitiamque oppreſſis miniſtrandam, iusiurandum Nobis præſtitum adigat: quos etiam, ſi remiſſiores fuerint, quinquaginta florenorum Vngaricalium pœna plecti volumus: cuius mulctae medietas parti, cui iuſtitia denegata eſt, altera vero medietas fiſco cedat. Vbi autem quis exequutioni voluerit reſiſtere, aut iam factam violare convictus fuerit, pœna banni, ſive proſcriptionis, ac bonorum confiſcatione irremiſſibiliter puniatur. Ex quibus bonis parti læſae primum ſatisfiat: quod reliquum fuerit, prædicto fiſco applicetur.

ANNO 1582.

De violentiis, & viis publicis.

XVII. Statuimus præterea, ut nullus Capitaneus, Nobilis, Civis, aut quivis alius, cuiuscunque conditionis exiſtat, qui perſonis, caſtris, domibus, aut poſſeſſionibus alicuius ullam violentiam inferre, incurſiones facere, in publicis ſtratis inſidias ponere præſumat. Super his convictus, capitali pœna puniatur.

De captivatione, criminibus, ac contractibus.

XVIII. Et cum aliquis Nobilis Decreto publici Conventus, iudicio præſidum, aut Terreſtri capitur, quod ſub certis pœnis in poteſtatem, aut carcerem civilem non tradatur, ſed in manus præſidum. Si quis autem in Civitate, vbi nulla arx eſt, capitur, & authoritate Conventus præſidis aut iudicii in carcerem civilem coniicitur, in poteſtate eorundem, & non Civitatis permaneat. Fideiuſſoria autem cautione a carcere huiusmodi liberetur, nisi cauſa fuerit criminalis, & ut ſub pœna viginti florenorum Vngaricalium, quorum medietas Præſidi, altera parti læſae cedat, absque vlla remiſſione perſolvenda. Nobiles & eorum ſubditi authoritate ſeu poteſtate civili non capiantur, detineantur, aut areſtentur, nec Nobiles authoritate propria capiant, aut detineant Cives, vel eorum ſubditos: ſed unusquisque coram Judice ſuo ordinario conveniatur, & iuſtitiam requirat, niſi in caſibus recentibus, & actionibus criminalibus. Nam delinquens in loco delicti deprehenſus, & contrahens de contractu recenti, in loco contractus poterit conveniri.

De fluminibus.

XIX. Præterea, ne in fluminibus terrarum Noſtrarum Livoniae quibuscunque ab antiquo navigabilibus obſtacula fiant, ut tam piſcibus, quam navibus, & lignis liber tranſitus permittatur, bonis, ac iuribus noſtris Regalibus, & quorumcunque Privilegiis antiquis, & præſcripta conſvetudine ſalvis.

De bonis terreſtribus Civium, & Nobilium Civilibus.

XX. Civibus bona terreſtria, & Nobilibus civilia bona liberum ſit deinceps emere, ita tamen, quod ad paria onera vtrinque ferenda ſint obligati. Quod ſcilicet Cives ratione bonorum terreſtrium omnia Nobilitatis onera, & Nobiles ratione civilium bonorum omnia civilia onera, æquis paſſibus ferant, & eidem iuri ſubſint.

De Prædonibus.

ANNO 1582.

XXI. Statuimus, ut Præſides, & Capitanei, quisque in ſuo Præſidatu, & Capitaneatu diligenter fines terrarum obſervent, ne prædones, & graſſatores ingrediendo impune graſſentur.

Ruſtici arma non ferant.

XXII. Et praeterea, ne ruſtici cum bombardis, radis, cuſpidibus, lanceis, gladiis, aut ſimilibus armis publice, aut privatim incedant, atque ea deferant, niſi ad venationem, aut publicam pacem tuendam a Dominis ſuis evocati fuerint, Sculcetis etiam exceptis, quibus ob publicam functionem armatos eſſe liceat.

De mercimoniis & ruſticis.

XXIII. Ne etiam Mercatores, & præſertim peregrini ſive Exotici homines, in Nobilitatis, ac Civitatum iniuriam, merces in villis ac pagis clam, & publice coëmere, et negotiationes exercere audeant, authoritate noſtra Regia firmiter prohibemus. Statuentes, ut deinceps ſubditi Dominorum merces, & res ſuas vendibiles in civitatem ducant, inque foro publico venales exhibeant. Cum vero ſupraactis temporibus plebem ruſticam miris modis preſſam in Livonia fuiſſe audiamus, eam ad tolerabilem ſtatum reducendam, eiusque rei rationes aliquas in Conventu Provinciali ineundas cenſemus, ad quam Nos quoque authoritatem noſtram & ordinationem, communicato cum Provincialibus in eodem Conventu conſilio, adhibebimus.

De mercimoniis Moſchoviticis.

XXIV. Mandamus locum Tenenti noſtro, Præſidibus, Capitaneis, ac aliis Provinciae, ac Civitatum Magiſtratibus, ut merces omnes Moſchoviticas Pleſcovia, & aliunde per ditiones noſtras Rigam, aut Pernaviam, quo ad diverſum aliquid pro ratione temporis ſtatuerimus, dirigant, Riga vero, & Pernavia trans mare, tum in Litvaniam, Poloniamque, nec iis mercimoniis uti, niſi ſubiectos Nobis, patiantur, ſub gravi animadverſione.

De Conſtitutionibus in poſterum faciendis aut emendandis.

XXV. Si quid poſtea de ſtatu Livoniæ eiusque bono ordine ſtatuendum ſit, aut in ſupra ſcriptis Conſtitutionibus emendandum, mutandum, addendum, id prout res ac neceſſitas, tempusq; exiget, matura ac bona deliberatione faciemus. Quae omnia, ac ſingula, ut ſupra ſcripta ſunt, ſancimus, ac decernimus, robur debitae firmitatis habere debere, ac ab omnibus in eadem Provincia obſervari; ab iis vero, quorum intereſt, manuteneri, & exequi. Harum, quibus Sigillum noſtrum appreſſum eſt, teſtimonio Lite-

ANNO 1582. Literarum. Actum, & Datum Varsaviae die quarta Decembris, Correctionis Anno millesimo quingentesimo octuagesimo secundo, Regni nostri Anno septimo.

Per manus Illustris, & Magnifici Joannis de Zamoście, Regni nostri Supremi Cancellarii, & Exercituum Regni Generalis, Cracoviensisque, ac Marienburgensis, Miedzyrzecensis, Knyschynensis, Krzeszoviensis &c. Capitanei, sincere Nobis dilecti.

1585. *Pacta inter* STEPHANUM *Poloniæ, &* FRIDERICUM II. *Daniæ, Reges, quibus Episcopatus Curoniensis Regno Poloniæ pro summa triginta millium Talerorum restituitur.* Dat. in Arce Regia Croneburga d. 10. Aprilis Anno 1585. *Cum Confirmatione eorundem* SIGISMUNDI III. *Regis.* Dat. Varsaviæ in Comitiis Regni Generalibus d. 17. Apr. Anno 1589. *Ex Archivo Regni. Vide Cod. Dipl, Tom, I. fol. 372. num. X.*

CLXXXVIII.

1585. STEPHANUS *Rex Arcem Piltensem, universumque Episcopatum Curonicum* GEORGIO FRIDERICO *Marchioni Brandeburgensi, Duci Prussiæ in summa triginta millium Talerorum obligat.* Dat. Cracoviæ d. 7. Jun. Anno 1585. *Ex Archivo Regni.*

STEPHANUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Somogitiæ, Livoniæ, &c. nec non Transylvaniæ Princeps. Significamus præsentibus Literis nostris, quorum interest, universis, & singulis. Quod cum interponente suam operam Illustri Principe, Domino GEORGIO FRIDERICO Marchione Brandeburgensi, in Prussia, Stetini, Pomeraniæ, Cassuborum, Vandalorum, nec non in Silesia, Carnoviæ, &c. Duce, Burgrabio Norimbergensi, Rugiæque Principe, Affine nostro charissimo, in controversia inter Nos, & Serenissimum Principem Dominum FRIDERICUM Secundum Daniæ, &c. Regem, occasione Episcopatus Curonici, intercedente, ita cum præfato Rege Serenissimo transegissemus, ut ipsius Serenitati triginta millia Talerorum, probæ, usitatæ, & in Romano Imperio approbatae monetae numeraremus, eius vero Serenitas universo Episcopatu Curonico, uti cum Frater eius Serenitatis Germanus, Illustris olim MAGNUS Slesvici, & Holsatiae Dux, eiusdem Episcopatus Administrator tenuit, accepta pecunia cederet, realemque possessionem & Arcis Piltensis, & reliqui Episcopatus Nobis concederet, atque traderet, consideraremusque eundem Episcopatum Curoniae a Nobis dissitum, non æque commode per Nos ipsos, quam per Illustrem Dominum GEORGIUM FRIDERICUM Marchionem Brandeburgensem, in Prussia Ducem, uti Ducatus Prussiae, quem ad praesens curat, contiguum teneri, administrarique posse; habita condigna ratione eius suae Illustritatis, in ea cum Serenissimo Daniae Rege, occasione eiusdem Episcopatus Transactione studii, & operae de unanimi consensu, & sententia Consiliariorum nostrorum, Regni, & Magni Ducatus Litvaniae in Conventu Generali Varsaviensi proxime praeterito condescendimus, ut Arcem praefatam Piltensem, universumque Episcopatum Curonicum praefato Illustri Principi, Domino GEORGIO FRIDERICO Marchioni Brandeburgensi, in Prussia &c. Duci in iis triginta millibus Talerorum monetae approbatae, & in Romano Imperio usitatae hypothecaremus, & obligaremus, uti quidem hypothecamus, & obligamus, praesentibus Literis nostris, cum omnibus, & singulis eius Episcopatus Castris, Oppidis, Villis, Fundis, & eorum commodis, utilitatibus, fructibus, usibus, obventionibus, & pertinentiis, praeter Arcem Dundangensem cum suis pertinentiis, quam in praesentia nostra, dum Rigae essemus, Illustris olim Dux MAGNUS Generoso Martino de Borzewicze nostro per Transylvaniam Cancellario in iustis satis summis pecuniariis, cum scitu, consensuque nostro obligaverat, atque in possessionem tradiderat, praeter quoque Arcem Ambotensem, quam Nos Generoso, & Strenuo Wilhelmo Kethlero, perexcellentibus ipsius in Rempublicam Moscoviticо bello meritis, in ius feudi dedimus, & in possessionem eiusdem Arcis mitti ipsum fecimus. In quarum quidem Arcium, suarumque pertinentiarum integra, & quieta, ac pacifica possessione utrumque, & Martinum de Berzewicze & Vilhelmum Kethlerum conservamus, conservarique volumus, aliis nullis exceptis, pro Nobisve, aut alio quopiam reservatis, ita late, longe, & iis limitibus, atque metis, quemadmodum eum Illustris

ANNO 1585. stris olim Dux MAGNUS possedit, & tenuit, modo obligatorio per eius Illustritatem tenendum, habendum, possidendum, utendum, fruendum, usque ad plenam, & integram summae praefatae triginta millium Talerorum solutionem, & praefati Episcopatus exemptionem. Utque praesens Obligatio ad suum deducatur effectum, designavimus ad eum Actum mittendum in possessionem Episcopatus praefati certos Commissarios nostros, ut ii ad diem certum cum Illustris Principis Domini Ducis in Prussia Commissariis in Episcopatu praefato conveniant, realemque, & actualem possessionem Arcis Piltensis, & reliqui Episcopatus eius Illustritati sine ullis impedimentis, aut dilationibus tradant, caeteraque in talibus fieri solita observent. Iuribus nostris Regalibus, Regni, & Magni Ducatus Litvaniae ibidem manentibus, semper salvis. In cuius rei firmitatem, & robur praesentes manu Nostra subscriptas Sigillis, & Regni, & Magni Ducatus Litvaniae nostris consignare mandavimus, atque eiusdem Obligationis Illustri Domino Duci, si id a Nobis requiret, in futuris Regni Generalibus Comitiis, vigore conventus, confirmationis Diploma edi curabimus. Dat. Cracoviae die septima Mensis Iunii Anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo quinto, Regni vero nostri Anno decimo.

STEPHANUS *Rex.*

CLXXXIX.

1585. *Promissio Cautionis dandæ* GEORGIO FRIDERICO *Marchioni Brandeburgensi, Duci in Prussia, de sumptu, si quem ei præter summam triginta millium Talerorum, in redemptionem Episcopatus Curonici facere eveniret.* Dat. ex Arce Piltensi d. 13. Augusti Anno 1585. *Ex Archivo Regni.*

NOS GEORGIUS Divina miseratione Sanctae Romanae Ecclesiae Presbyter Cardinalis Radzivilus, perpetuus Administrator Episcopatus Vilnensis, Dux in Olyka, & Nieśwież, Serenissimi, & Potentissimi Poloniae Regis in Livonia Locumtenens, Ioannes Lesniowolski de Obory, Castellanus Zakrocimensis, & Capitaneus Pernaviensis, Procopius Pieniążek Eques Sanctorum Lazari, & Mauritii, Vendensis, Ronneburgensis, & Mitaviensis Capitaneus. Significamus tenore praesentium, quod, posteaquam a S. R. Maiestate Poloniæ, Domino nostro Clementissimo, ad implendam Transactionem inter Sacram Regiam Maiestatem Suam, & Serenissimum Daniae Regem de Curoniae Episcopatu factam, & ad possessionem huius Episcopatus Illustrissimo Principi, Domino GEORGIO FRIDERICO Marchioni Brandeburgensi, in Prussia, Stetini, Pomeraniae, Cassuborum, Vandalorum, nec non in Silesia, Carnoviae &c. &c. Duci; Burgrabio Norimbergensi, Rugiaeque Principi, ratione triginta millium Talerorum, quae Transactionis nomine Serenissimo Daniae Regi numeranda veniunt, hypothecario iure tradendam, Commissarii designati fuimus, Nobisque Sacra Regia Maiestas praefata peculiarem Cautionem de dicta summa triginta millium Talerorum dicti Illustrissimi in Prussia Ducis, eo missis Commissariis, tradendam transmisisset, qua visa dicti Domini Commissarii illud etiam nomine Illustrissimi Principis sui desiderassent, ut præter dictam triginta millium Talerorum summam, uberiorem illis Cautionem praestaremus, de duobus potissimum capitibus, nimirum si quid Illustrissimo Prussiae Duci praeter dictam triginta millium Talerorum summam vigore Transactionis, & ex legitima Iuris cognitione in reluitionem, seu redemptionem bonorum istius Episcopatus, a Duce MAGNO bonae memoriae, aut ab alio quopiam oppignoratorum erogandum, aut numerandum veniret: & si quid praeterea in rem necessario versum fuisset, id etiam sorti principali triginta millium Talerorum adscriberetur, & in redemptione Episcopatus suprascripti simul, & coniunctim persolveretur. Alterum, ut idem quoque fieret, in quantum reditus annui pro censu summae, ratione Episcopatus huius erogatae, non sufficerent. Nos cum a Sacra Regia Maiestate praefata speciale de his rebus Mandatum non haberemus, & Illustrissimi in Prussia Ducis Commissarii instantius eam Cautionem urgerent, nec aliter pecuniam numerare sibi licere praetenderent, ne propterea huic Transactioni salutari, & necessariae mora aliqua intempestiva interponeretur, recepimus, & polliciti sumus, quemadmodum vigore datae Nobis a Sacra Regia Maiestate Instructionis recipimus, & pollicemur, ipsam Sacram Regiam Maiestatem de omnibus ad suprascriptam hypothecam pertinentibus in futuris Regni Comitiis Illustrissimo Principi Marchioni, in Prussia Duci uberiorem, & firmiorem Cautionem daturam, & ex bono, & aequo cum eodem Illustrissimo Principe constituturam, idque sincere, &

ANNO 1585.

& bona fide. In quorum omnium fidem, & evidentius testimonium præmissorum, praesentes Literas manu nostra subscripsimus, Sigillisque nostris communiri fecimus. Datum ex Arce Piltensi die 13. Augusti Anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo quinto.

Georgius Carolus Radzivilus. mpp.
Jan Lesniowolski z Oborny Castellanus Zakroczymensis, Starosta Pernawski mpp.
Procopius Pieniążek Kawaler, qui supra, Capitaneus Vendensis. &c. mpp.

CXC.

1585. *Literæ Commissariorum Sacræ Regiæ Maiestatis, quibus testantur, se a Commissariis* GEORGII FRIDERICI *Marchionis Brandeburgensis, Ducis in Prussia summam triginta millium Talerorum accepisse, iisdemque Episcopatum Curonicum in actualem possessionem tradidisse.* Dat. Ex Arce Piltensi die 14. Augusti. Anno 1585. *Ex Archivo Regni.*

NOS GEORGIUS Miseratione Divina Sanctae Romanae Ecclesiae Presbyter Cardinalis Radzivilus, perpetuus Administrator Episcopatus Vilnensis, Dux in Olyka, & Nieśwież, Serenissimi, & Potentissimi Regis Poloniae in Livonia Locum Tenens, Joannes Lesniowolski de Obory Castellanus Zakrocimensis, & Capitaneus Parnaviensis, Procopius Pieniążek Eques Sancti Lazari, & Mauritii Hierosolimitanus, Vendensis, & Ronneburgensis Capitaneus, tenore præsentium recognoscimus, & fatemur. Quod a Magnificis, & Generosis Illustrissimi Principis Domini GEORGII FRIDERICI Marchionis Brandeburgensis, in Prussia, Stetini, Pomeraniæ, Cassuborum, Vandalorum, nec non in Silesia Carnoviae, &c. &c. Ducis, Burgrabii Norimbergensis, Rugiaeque Principis Legatis, ad Episcopatum Curoniae designatis Commissariis, Dominis Lennino a Bulcome, Caspare Prantnero J. V. D. & Michaele Gise recepimus triginta millia talerorum probae, & usitatae, ac in Romano approbatae Imperio monetae summam, quam nomine Sacrae Regiae Maiestatis Poloniae, Domini nostri Clementissimi, Serenissimi Daniæ Regis Legatis, & Commissariis immediate tradidimus iuxta tenorem obligationis, seu initæ inter Serenissimos præfatos Reges Transactionis, in qua quidem summa Sacra Regia Maiestas præfata suprascripto Illustrissimo Principi Episcopatum Curoniæ hypothecavit, quem Nos iisdem Dominis Legatis, & Commissariis in realem, & actualem possessionem tradidimus. In quorum omnium fidem, & evidentius testimonium præsentes manu propria subscripsimus, Sigillisque nostris muniri fecimus. Datum ex Arce Piltensi die decima quarta Mensis Augusti Anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo quinto.

Georgius Carolus Radziwill. manu propria.
Jan Lesniowolski z Oborny Kasztelan Zakroczymski, Starosta Pernawski.
Procop Pieniążek Kawaler, Starosta Wendenski ut supra manu propria.

CXCI.

1585. *Protestatio Gothardi Curlandiæ, & Semigalliæ Ducis de Jure suo in Episcopatum Curoniæ.* Dat. Grodnæ die 15. Decembr. Anno 1585. *Ex Archivo Regni.*

STEPHANUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæ, Kijoviæ, Volhyniæ, Podlachiæ, Livoniæ, nec non Transylvaniæ Princeps. Notum facimus universis, & singulis. Quod, cum Illustris Princeps Dominus GEORGIUS FRIDERICUS Marchio Brandeburgensis in Prussia, Stetini, Pomeraniae, Cassuborum, Vandalorum, nec non in Silesia, Carnoviæ Dux, Burgrabius Norimbergensis, & Rugiæ Princeps, Affinis noster charissimus, controversia, quae inter Nos, & Serenissimum Dominum FRIDERICUM secundum Daniæ Regem, occasione Episcopatus Curonensis intercessit, transacta, & tringinta talerorum millibus Serenitati suæ numeratis, Episcopatum Curoniae nostro consensu redemerit, atque pro ea pecuniae summa, certis conditionibus, quæ peculiari Diplomate a Nobis dato, & concesso continentur, hypothecæ nomine teneat, & possideat, occasione huius redemptionis, & possessionis Episcopatus Curoniae, Illustris Princeps Gothardus Curlandiae, & Semigalliae Dux per Nuntios suos cum plenaria potentia ad id negotium delegatos, Generosum Vilhelmum Kettler a Kesselrab, & Gothardum Welling Juris utriusque Doctorem coram Nobis solemnem fecit Protestationem. Quod videlicet Episcopatus ille Curoniae iure multiplici ad suam Illustritatem pertineat, proinde ut redemptio, & possessio Ducis Prussiae Juribus, & Privilegiis præfati Illustris Ducis Curlandiæ in eum Episcopatum Curoniae competentibus, & servientibus, ne quicquam fraudi sit, aut præscribat, verum ut Jus illud universum, quod Illustris Dux Curlandiae super Episcopatum Curoniae habet, salvum, & intactum sit, Sua Illustritas contendit. Quam quidem Protestationem Illustris Ducis Curlandiae, nomine Episcopatus Curoniae coram Nobis factam, & interpositam, ut in Acta Cancellariae nostrae Magni Ducatus Litvaniae inscribi mandaremus, iidem Nuntii supplicavere, quorum supplicationi Nos benigne annuentes eandem Protestationem Actis nostris inscribi mandavimus, sub Sigilloque nostro Magni Ducatus Litvaniae præfatis Nuntiis ex Actis nostris tradi curavimus. Datum Grodnæ die quindecima Mensis Decembris Anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo quinto.

STEPHANUS *Rex.*

Leo Sapieha Magni Ducatus Litvaniæ Vice-Cancellarius. mpp.

CXCII.

1585. *Designatio Commissariorum ad continuandos Limites inter Litvaniam, & Curlandiam.* Datum Grodnæ die 17. Decembr. Anno 1585. *Ex Archivo Regni.*

STEPHANUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæ, Livoniæ &c. Reverendissimo, Magnifico, & Generoso Melchiori Giedroyc Samogitiae Episcopo, Joanni Wotminski Castellano Polocensi, Venceslao Agripa Notario nostro Magni Ducatus Litvaniæ, Commissariis nostris sincere Nobis dilectis, Gratiam nostram Regiam. Reverendissime, Magnifice, ac Generose. Relatum est Nobis nomine Illustris GOTHARDI Curlandiæ, & Semigalliæ Ducis, Affinis nostri charissimi, maximas, & præcipuas restare differentias occasione limitum in superiori Duna Districtus Dynemburgensis, inter subditos nostros Magni Ducatus Litvaniae ex una, & subditos Illustris Ducis Curlandiae, ab altera partibus, & quasi a subditis nostris plurimum fundi, & bonorum, subditis Illustritatis Suae interceptum sit, supplicatumque est, ut futuro anno in illis locis limites, cumulosque dirigere Sinceritati Vestrae mandaremus. Et quoniam bona subditorum nostrorum Magni Ducatus Litvaniae in bonis Ducatus Illustritatis Suae disiungere, & dislimitare fidei, & industriae Sinceritatis vestrae commisimus, & demandavimus, idcirco Sinceritati Vestrae mandamus, ut habita mutua inter Vos cointelligentia, statutoque die certo, & vocatis Illustritatis suae Commissariis, in superiorem Dunam anno proxime futuro millesimo quingentesimo octuagesimo sexto descendant, & ab ipso loco, ubi aliquando Illustrem, & Magnificum Palatinum Vilnensem iam demortuum, in ducendis illis in locis limitibus stetisse constabit, dirigere limites incipiant, & quod iustum, æquumque videbitur, re utriusque partis bene intellecta, & examinata, decernant, signaque ponant, & cumulos erigi faciant, & ita rursum ascendendo usque ad fines Ditionum Illustritatis suae in erigendis scopulis, signisque certis statuendis, deinceps procedant, pro Gratia nostra, & debito officii vestri. Datum Grodnæ die decima septima Mensis Decembris anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo quinto.

STEPHANUS *Rex.*

CXCIII.

1588. *Literæ* SIGISMUNDI III. *Regis ad Ducem Curlandiæ, ut Conventum publicum Provinciæ a Commissariis suis edicendum ipse etiam obeat.* Dat. Cracoviæ die 30. Jan. Anno 1588. *Ex Archivo Regni.*

SIGISMUNDUS III. DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæ, Livoniæ, &c. Illustris Princeps, sincere Nobis dilecte. Cum delato Nobis ab omnibus Ordinibus, & a Nobis accepto Poloniae Regno, ita iter nostrum instituissemus, ut nona Mensis proxime præteriti die Cracoviam in ipsius Regni Sedem perveniremus, vicesima septima deinde eiusdem Mensis die, summa omnium voluntate Coronam, atque Insignia Regni, ipsamque Regni possessionem accepimus. Id inprimis Sinceritati Vestrae etiam, ut quæ ipsa etiam Regni huius nostri membrum sit, significandum putavimus. Cum autem Commissarios nostros hoc tempore in Livoniam mittamus, eisdem ut publicum Provinciae Conventum edicerent, man-

Anno 1588. mandavimus, quem cum ex Formula, Conſtitutionibusque Provinciæ, ad Sinceritatem etiam Veſtram pertinere intelligimus, non modo ut ad diem, quæ ab iisdem Commiſſariis noſtris edicetur, Conventum Sinceritas Veſtra obeat, eam hortamur, verum ut iis etiam in rebus, quæ noſtro nomine eodem in Conventu proponentur, obſervantiam, atque ſtudium ſuum Nobis declaret. De quo ut non dubitamus, ita ut noſtram quoque in ſe propenſionem perſpiciat, libenter faciemus. Sinceritatem Veſtram bene valere cupimus. Datæ Cracoviæ die 30. Menſis Januar. Anno Domini milleſimo quingenteſimo octuageſimo octavo. Regni noſtri Anno primo.

CXCIV.

1588. *Eiusdem ad Civitatem Rigenſem, ut Juramentum Fidelitatis ei præſtet.* Sub eodem Dato.

SIGISMUNDUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiae, Livoniæ, &c. Spectabiles, & Famati, Fideles, Dilecti. Mittendos in Livoniam duximus Commiſſarios noſtros, quibus cum ad univerſos Provinciæ Ordines, tum nominatim ad Fidelitatem etiam Veſtram Mandata dedimus, maximeque, ut tanquam iam Coronatis, inque Solio Regio legitime Nobis collocatis, ſolenni Juramento Fidelitatem Veſtram, univerſamque Civitatem obſtringerent, commiſimus, qua in re, quemadmodum & in cæteris, de quibus noſtro Nomine cum illis agent, ut non modo fidem illis Fidelitas Veſtra adhibeat, verum in iisdem fidem etiam, ſtudium, atque obſervantiam Nobis præſtent, Fidelitatem Veſtram hortamur. Datum Cracoviæ die 30. Menſis Jan. Anno Domini milleſimo quingenteſimo octuageſimo octavo, Regni noſtri Anno primo.

CXCV.

1588. *Idem promittit omnem ſecuritatem Oratoribus Civitatis Rigenſis ad ſe venturis.* Sub eodem Dato.

SIGISMUNDUS III. DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæ &c. Significamus præſentibus hiſce, quorum intereſt, univerſis, & ſingulis. Cum Civitas noſtra Rigenſis Internuntios ſuos ad Nos miſſura eſſet, ac vero quibusdam de cauſis, an tuto illi, ac ſecure ad Nos venire poſſent, dubitaret, Nos hiſce Literis publice cavere illis voluiſſe, quemadmodum quidem cavemus præſentibus, hac nimirum ratione, ac modo, ut quoſcunque primo quoque tempore Legatos ad Nos miſerint, quorum nomina, & cognomina pro inſertis hic habere volumus, ii non modo tuto, ac libere, ſineq; ullo impedimento ad Nos venire, verum pro ſuo etiam commodo atque arbitrio domum redire poſſint: promittentes verbo noſtro Regio non modo vim, aut iniuriam nullam illis, aut alicui eorum Nos fieri paſſuros, ſed etiam contra voluntatem cuiusque nullum eorum Nos retenturos, aut a quoquam retineri paſſuros, quominus ſuo commodo, aut arbitratu, vel perfectis, vel imperfectis rebus, a Civitate ſibi commiſſis, redire ad ſuos poſſint. In quorum fidem haſce manu noſtra ſubſcriptas Sigillo Magni Ducatus Litvaniæ muniri iuſſimus. Datum Cracoviæ die 30. Jan. Anno Domini milleſimo quingenteſimo octuageſimo octavo, Regni noſtri Anno primo.

SIGISMUNDUS *Rex.*

CXCVI.

1589. *Edictum* SIGISMUNDI *Regis, quo prohibet uſum externæ monetæ in Livonia, niſi quæ in grano & æſtimatione monetam Polonicam, aut Litvanicam exæquet.* Datum Grodnæ d. 1. Jan. Anno 1589. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.* Libr. 161. fol. 46.

SIGISMUNDUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæ &c. Regni Sveciæ proximus Hæres & futurus Rex. Univerſis, & ſingulis, cuiuscunque dignitatis, ſtatus, & conditionis in Provincia noſtra Livonia hominibus ſincere, & fidelibus Nobis dilectis Gratiam Noſtram Regiam. Sincere, & fideles Nobis dilecti. Nil eſt, quod Regnis, & Provinciis, ac Rebuspublicis quibusvis, tum privatis quoque hominibus æque incommodum dare poſſit, quam ſi nummi, aut adulterini, aut minus, quam ratio Reipublicæ cuiusque fert, valentes in eam irrepſerint, unde omnium fere Gentium, ac Nationum, & noſtrae quoque Reipublicæ Legibus ſancitum eſt, ne quid ea in re præter conſtitutam, ac definitam rationem, atque normam fiat, aut introducatur. Jam vero perfertur ad Nos in Livonia minime id obſervari, atque paſſim ſine ullo diſcrimine nummos, & monetam minus probatam diverſam a Regni, & M. Ducatus Litvaniæ moneta, neque illi in grano, & valore correſpondentem uſurpari, & Polonicae, ac Litvanicae monetae in pretio aequari, quod non ſine maximo incommodo non modo illius Provinciae, verum Regni etiam, & Magni Ducatus Litvaniae hominum ſit, Legibusque, ac Conſtitutionibus publicis adverſatur. Quare ne magis, magisq; hoc incommodum ſerpat, & ab illa Provincia ad ulteriores etiam promanare poſſit, Conſtitutioni nuper in Conventu Coronationis noſtrae editae inhaerentes, & eam in executionem deducentes, edicimus, & mandamus, ne quiſquam in Livonia, & aliis ubicunq; in Provinciis Regni noſtri, nummis, & moneta, ni quae in grano, & valore, ac aeſtimatione monetae Polonicae, ac Litvanicae correſpondeat, utatur, aut eam in pretiis rerum, ac mercium quarumcunque uſurpet, cuius rei Praeſides, Capitanei, ac reliqui Provinciae eiusdem, & Civitatum, ac Oppidorum in ea exiſtentium Magiſtratus, ſtatim poſt publicatum hoc Edictum noſtrum, curam ſuſcipere debent, efficientque ſub pœnis, legibus ea de re ſancitis, ne omnino alii nummi, & alia moneta in illa Provincia verſetur, in manibus hominum habeatur, quam Polonica, aut Litvanica, aut quae Polonicae, aut Litvanicae recte aeſtimatione ſua adaequata ſit, aliam omnem monetam, atque nummos proſcribimus, ſevereque ſub paenis de adulterina, & non probata moneta ſancitis praecipimus, ne quiſquam ea utatur. Aureorum & argenteorum nummum non maior ſit exiſtimatio, ac pretium, quam in Polonia, & Litvania, hoc eſt, ut minutiori moneta auri Hungarici, & his ſimiles quinquaginta ſex Polonicos, Taleri triginta quinque valeant, & hac ratione & redimantur, & uſurpentur, Qui ſecus fecerint, amiſſione pecuniae, & caeteris pœnis a Magiſtratibus puniantur. Quod quidem Edictum, ac Mandatum noſtrum in omnibus Civitatibus, Oppidis, ac locis celebrioribus proponi, & publicari, ac ab omnibus obſervari, & in executionem deduci volumus. In cuius rei fidem haſce manu Noſtra ſubſcriptas Sigillo Regni muniri mandavimus. Datum Grodnae prima Januarii Anno Domini milleſimo quingenteſimo octuageſimo nono, Regni noſtri ſecundo.

SIGISMUNDUS *Rex.*

Petrus Trzebicki.

CXCVII.

Anno 1589. *Edictum Eiusdem, ne Mercatores externi alibi, quam in Civitate Derpatenſi merces ſuas deponant, indeque exportent.* Dat. Grodnæ d. 1. Januarii Anno 1589. *Indidem* fol. 47.

SIGISMUNDUS III. Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniae, Ruſſiae, Pruſſiae, Maſoviae, Samogitiae, Livoniae &c. Univerſis, & ſingulis, ad quos praeſentes Literae noſtrae pervenerint, maxime vero Domino Epiſcopo, Praeſidibus, Capitaneis, Vice-Capitaneis, Oeconomis, Burgrabiis, Proconſulibus, caeterisque quibuscunque Magiſtratibus, & eorum Locatenentibus Provinciae, & Civitatum noſtrarum Livoniae, ſincere, & fideliter Nobis dilectis Gratiam noſtram Regiam. Magnifici, Generoſi, Nobiles, Spectabiles, & Famati, ſincere, & fideliter Nobis dilecti. Significatum Nobis eſt, cum antehac Mercatores externi, qui per Provinciam Livoniae negotia ſua habere ſolent, Derpato & merces pleraſq; quas exportant, petere, & ſuas etiam deponere fere ſoleant, nunc alio fere commercia omnia transferunt, magna non modo cum vectigalium noſtrorum intervertione, verum Civitatis etiam noſtrae Derpatenſis detrimento; id igitur, ne poſthac committatur, quo Sinceritas, ac Fidelitates Veſtrae omni ſtudio, ac cura prohibeant, iis mandamus inprimis, ut Literas haſce Edicti publici noſtri celebrioribus in locis proponant, tum vero Mercatoribus etiam Literas commeatus, ſeu Fidei publicae petentibus nullas alias, quam Derpatum verſus dent, qui autem contra hoc Edictum noſtrum alio, quam Derpatum, cum mercibus ſuis convertiſſe ſe deprehenſi fuerint, eorum merces uſque ad ulteriorem informationem noſtram, dum quid de iis ſtatuendum ſit, Sententiam noſtram declaremus, detineant. Secus pro gratia noſtra non facturae. Datum Grodnae die prima Menſis Januarii, Anno Domini milleſimo quingenteſimo octuageſimo nono, Regni vero noſtri Anno ſecundo.

SIGISMUNDUS *Rex.*

Petrus Trzebicki.

CXCVIII.

1589. *Confirmatio Jurium, & Privilegiorum Civitatis Rigenſis.* Dat. Varſaviæ d. 17. Apr. Anno 1589.

 Ex

ANNO 1589.

Ex Arch. Magni Ducatus Litvaniæ, Lib. 161. fol. 86.

SIGISMUNDUS III. Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæ &c. Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt, univerſis, præſentibus, & futuris, harum notitiam habituris. Etſi in publico Coronationis noſtræ Conventu omnia Jura, Libertates Immunitates, Prærogativas, & Privilegia per Dominos olim Anteceſſores noſtros, Principes, & Reges Poloniæ univerſis Regni, & Dominiorum noſtrorum Ordinibus, ſubditisque noſtris cuiuscunque ſtatus, & conditionis exiſtentibus generaliter, & in univerſum, ſemel iam ſolenniter confirmaverimus, easque Nos inviolabiliter obſervaturos vigore præſtiti a Nobis Juramenti obligaverimus, tamen cum Nuntii Civitatis noſtræ Rigenſis ſupplicaſſent Nobis, ut eorum quoque Libertates, & Jura omnia, quorum in continuo uſu fuerunt, & adhuc ſunt tam in rebus Eccleſiaſticis, quam Civilibus quibuscunque, Privilegia, Indulta, Beneficia, Prærogativas, Immunitates publicas, & privatas, generales, & ſpeciales, a Sereniſſimis Anteceſſoribus noſtris Regibus Poloniæ, & aliis ſpiritualibus, vel ſæcularibus Dominis acceptas, & uſu longi temporis obſervatas, & receptas conſvetudines, patrios mores, & Pacta, ſpecialibus Literis noſtris approbare, innovare, confirmare, & ratificare eis dignaremur, Nos quo hac quoque in parte, ut aliis, ita Civitati etiam ei noſtræ Clementiam noſtram eo magis declararemus, ſupplicationi huic eorum benigne aſſenſi ſumus, pro eoque authoritate, conſilio, & aſſenſu Senatorum noſtrorum tam Regni, quam Magni Ducatus Litvaniæ accedente in præſentibus hiſce Comitiis, eorundem Comitiorum authoritate commemoratas Civitatis noſtræ Rigenſis veteres omnes Libertates, & Jura, quorum in continuo uſu fuerunt, & adhuc ſunt tam in rebus Eccleſiaſticis, quam Civilibus quibuscunq;, Privilegia, Indulta, Beneficia, Prærogativas, Immunitates publicas, & privatas, generales, & ſpeciales a Sereniſſimis Anteceſſoribus noſtris Regibus Poloniæ, & aliis Spiritualibus, vel Sæcularibus Dominis acceptas, & uſu longi temporis obſervatas, & receptas conſvetudines, patrios mores, iuraque in univerſum omnia, poſtremæ Domini STEPHANI Regis Deceſſoris noſtri incorporationi, Privilegiisque ab eodem Civitati tributis non contraria, aut pugnantia, non ſecus, acſi hic omnia, & ſingula in genere, & in ſpecie de verbo ad verbum in ſuo tenore deſcripta eſſent in omnibus, & ſingulis eorum punctis, capitibus, & clauſulis benigne approbanda, confirmandaque exiſtimavimus, quemadmodum quidem Noſtro, Succeſſorumque noſtrorum Nomine approbamus, confirmamus, & perpetuo rata habebimus, & Succeſſores Noſtri habebunt. In quorum omnium fidem præſentes manu noſtra ſubſcripſimus, Sigillisque Regni noſtri, & Magni Ducatus Litvaniæ obſignari mandavimus. Datum Varſaviæ in Conventione Regni noſtri Generali die decima ſeptima Aprilis Anno milleſimo quingenteſimo octuageſimo nono, Regni vero noſtri Anno ſecundo.

SIGISMUNDUS *Rex.*

R. Heydenſtein.

CXCIX.

1589.

Inveſtitura Friderici, & Guilhelmi Fratrum, Curlandiæ, & Semigalliæ Ducum. Dat. Varſaviæ d. 18. Aprilis, Anno 1589. *Ex Archivo Regni.* Lib. 105. Lit. W M. num. 106. fol. 123. Item Lib. 182. num. 183. fol. 13.

In Nomine Domini Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

NOS SIGISMUNDUS III. Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Kijoviæ, Volhyniæ, Podlachiæ, Livoniæ, nec non Regni Sveciæ proximus Hæres, & futurus Rex, Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt, huius, & futuri temporis univerſis, & ſingulis. Cum iam antea Illuſtris olim Princeps, Dominus Gothardus Curlandiæ, & Semigalliæ Dux, tum temporis Equeſtris Ordinis Theutonici Magiſter univerſa cum Livonia, Nobilitate, Civitatibus, Statibus, atque Ordinibus omnibus, ſe ad Sereniſſimi Avunculi, & Prædeceſſoris noſtri D. SIGISMUNDI AUGUSTI, & Succeſſorum, Regnique Poloniæ, & Magni Ducatus Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, cæterarumq; Ditionum noſtrarum fidem, ac poteſtatem contuliſſet, & in omne tempus ſubieciſſet, idque ut faceret, iuſtiſſimis, graviſſimisque cauſis, & perneceſſariis Livoniæ rebus adductus eſſet. Magno nempe Moſchorum Duce, longo, ac crudeliſſimo bello in eam Provinciam graviſſime incumbente, ac longe, lateque omni iniuriarum, direptionumque genere, ac flammæ, ferrique ſævitia graſſante, iamque eouſque armis progreſſo, ut nil non in eius poteſtatem venturum, cunctaque vi illa hoſtili ſuperatum, atque exciſum iri viderentur, iam eius Illuſtritati, cunctisque Livoniæ Ordinibus, magnitudine belli admodum fractis, & ne quicquam Sereniſſimorum Imperatorum Romanorum, Sacrique Romani Imperii fidem, auxilium, & opem diu implorantibus ſpem iam nullam non modo priſtini ſtatus Provinciæ, ſed ne quidem ſalutis, libertatis, vitæque ſingulorum amplius retinendæ habentibus, aliam, quam quæ in Sereniſſimorum Poloniæ Regum, & Regni, Magnique Ducatus Litvaniæ defenſione, atque imperio ſita eſſet, quod tum eius Illuſtritas cum Livonia univerſa a Sereniſſimo Prædeceſſore, & Avunculo noſtro Divo SIGISMUNDO AUGUSTO, in fidem, poteſtatem, ac ditionem ſuam, & Succeſſorum ſuorum, Regnique, Magnique Ducatus Litvaniæ certis conditionibus iuſte, legitimeque recepta ſit. Et quia eius Illuſtritatis ſtudium in adducenda ea Provincia ad ſubiectionem, ditionemque Poloniæ Regum ſingulare extitiſſet, & ita mereri eius dgnitas, virtus, fides cenſeretur, illi, mutato ex conſilio Ordinis Equeſtris ſtatu priore, approbante eam rem Sereniſſimo Rege Divo SIGISMUNDO AUGUSTO ab eodem, tanquam ſupremo, directo, naturali, & perpetuo Feudi illius Domino Ducalis titulus cum omni dignitate, inſignibus, Privilegiis Ducalibus, ac ditionibus certis tributus, & eius Illuſtritas Vaſallus Poloniæ Regum, Feudatariusque Princeps, & Regni, Magnique Ducatus Litvaniæ Membrum factus fuerit pro eo, ut Diplomate iam ante D. Deceſſori noſtro Divo STEPHANO Regi exhibito, ac Vilnæ decima octava die Novembris Anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo primo præſcripto, & *D*ivi SIGISMUNDI AUGUSTI Praedeceſſoris, & Avunculi noſtri manu ſubſcripto, Sigillo autem eius annulari ſignato, certius, fuſiusque continetur. Quod praeterea, cum Illuſtritas eius, de ſolenni ſua Inveſtitura Feudali, Sereniſſimum Praedeceſſorem, & Avunculum noſtrum Divum SIGISMUNDUM AUGUSTUM aliquoties appellaſſet, & per temporum rationem, magnitudinemque Regni negotiorum, voti ſui compos, regnante, viventeque praedicto *D*ivo Avunculo, & Deceſſore noſtro, effici non potuiſſet, poſtea vero a Sereniſſimo STEPHANO Rege, & Praedeceſſore noſtro, ad Regni noſtri Poloniae, Magnique Ducatus Litvaniae faſtigium Dei benignitate evecto, diligentiſſimis precibus confirmationem ſuorum iurium a Divo SIGISMUNDO AUGUSTO conceſſorum, & Ducalem Feudi Inveſtituram prius in Comitiis ab eodem Divo STEPHANO Rege habitis, flagitaſſet, ſed cum magnitudo, varietasque occupationum Serenitatis eius, tum locorum quoque intervalla id à Serenitate eius praeſtari non paterentur, eique rei peragendae ex conſilio Regni noſtri Conſiliariorum, qui partim coram Serenitati eius affuerunt, partim per Literas de eo appellati fuerant, pariterque eorum, qui ex Magno Litvaniae Ducatu frequentes Serenitati eius in Senatu aſſederunt, in alium locum, tempusque opportunitate eius rei conſtituta, cum Illuſtritas eius ad diem quartam Menſis Auguſti, Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo nono, ſub generalem Exercituum delectum, & recenſitionem ad flumen Dunam prope Diſnam, quo in loco tum idem Sereniſſimus Prædeceſſor noſter caſtra habebat, acceſſiſſet, inque caſtris, & tentorio Serenitatis eius, Inveſtituram ab eodem Sereniſſimo Deceſſore noſtro petiiſſet, & fidelitatis, ſubiectionisque iusiurandum eidem Sereniſſimo Prædeceſſori noſtro, Succeſſoribusq; eius, ſupremis, directis, naturalibus, & perpetuis Dominis, Regnoque, Magnoque Ducatui noſtro Litvaniae præſtitiſſet, quod tum idem Sereniſſimus Prædeceſſor noſter STEPHANUS Rex ex Conſilio Senatorum tam lateri eius aſſidentium, quam per Literas de eo requiſitorum, prænominatum Illuſtrem Principem Dominum Gothardum Curlandiae & Semigalliae Ducem, ad Terras, Civitates, Oppida, Arces, Poſſeſſionesque, quas a commemorato Sereniſſimo Avunculo, & Prædeceſſore noſtro conceſſas habebat, ac præeminentias, iuraque omnia & ſingula, tradito ab eodem Sereniſſimo Deceſſore noſtro STEPHANO Rege ſolenni ritu Feudali Vexillo, Serenitas Sua inveſtiverit, pro quo cum eodem Illuſtri Principe Gothardo, paulo ante Regni noſtri initia, mortuo, filii Illuſtritatis eius Illuſtres Principes Domini Fridericus, & Gvilhelmus, primum ſub initium mox felicis inaugurationis noſtrae per Literas, deinde vero in præſentibus hiſce Generalibus Regni noſtri Comitiis Illuſtris Princeps Fridericus utriusque nomine coram, tanquam commemorati Illuſtris Principis Gothardi Poſteri Maſculi, legitimi ex lumbis eius linea recta deſcendentes, eorundem iurium confirmationem, & Ducalis Feudi Inveſtituram diligentiſſimis itidem precibus a Nobis flagitaſ-

ANNO 1589.

gitassent. Nos die decima sexta Mensis Aprilis, in iisdem Generalibus Regni nostri Comitiis Varsoviam huc a Nobis indictis, postquam Illustritates eorum a Nobis Investituram petiissent, & fidelitatis, subiectionisque iusiurandum Nobis & Successoribus nostris, supremis, directis, naturalibus & perpetuis Dominis, Regnoque, Magnoque Litvaniae Ducatui præstitissent, ex consilio Senatorum nostrorum lateri nostro assidentium, eosdem Illustres Principes Fridericum, & Gvilelmum Curlandiæ et Semigalliæ Duces, Illustrem quidem Principem Fridericum præsentem, alterum vero Illustrem Gvilelmum per unum ex Consiliariis Fratris sui Vexillum porrectum apprehendentem, ad Terras, Civitates, Oppida, Arces, Possessiones, quas primum a Divo SIGISMUNDO AUGUSTO Decessore, et Avunculo nostro, maxime vero Serenissimo itidem Decessore nostro Divo STEPHANO Rege Illustris olim Dux GOTHARDUS Pater Illustritatum eorum concessas habuit, ac præeminentias, iuraque omnia et singula, tradito a Nobis solenni ritu feudali vexillo, utrumque in solidum, sine tamen Ducatus eius dismembratione investivimus, et præsentium Literarum nostrarum authoritate, et tenore investimus, ea omnia rata, grata habentes, confirmantesque, et de integro solenni Investitura conferentes, quae a prædicto Serenissimo nostro Prædecessore Divo STEPHANO Rege Diplomate die quarta Mensis Augusti, Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo nono, sub Suæ Serenitatis manu, Sigillis autem Regni, et Magni Ducatus nostri Litvaniæ dato, eorundem Illustrium Ducum Parenti iam ante data, concessa, collata sunt, atq; ea quidem, quæ in illo commemorato Diplomate ad eius Illustritates spectarent, quæq; a Nobis confirmantur & de novo conferuntur, hæc sunt: primum videlicet Illustritatibus eorum, atque posteris eorundem Masculis legitime ex eorum lumbis linea recta descendentibus, Ducalem titulum, ad instar Illustris Ducis in Prussia, cum omni dignitate, Insignibus, Privilegiis Ducalibus confirmamus, & de integro hac Investitura conferimus, ita ut Vasalli & Feudatarii Principes nostri, & Successorum nostrorum, Regnique & Magni Ducatus Litvaniæ Membrum sint, itidemque prædicti eorum Posteri sint. Præterea ut a Divo SIGISMUNDO AUGUSTO Serenissimo Prædecessore, & Avunculo nostro iam ante Illustri Parenti eorum Gothardo quondam Duci, Posterisque eius legitimis Masculis, ex eius lumbis linea recta descendentibus, nominatim ditiones, Possessiones, Civitates, Oppida, Arces certæ assignatæ, sine Infeudationis solennitate fuerant, postea vero vigore legitimæ Investituræ, a Serenissimo itidem Prædecessore nostro, Divo STEPHANO Rege, eidem attributæ; Ita nunc Nos quoque commemoratis Illustribus Principibus FRIDERICO, et GVILELMO attribuimus, damus, et conferimus. Primo totum illum tractum Curlandiae, et Semigalliae, incipiendo a salso mari, sursum sequendo fluvium Hilga, ascendendo ad antiquos limites, olim per Radzivilium inceptos, & dispositos, inter Samogitiam, Litvaniam, & Russiam ab una, & Livoniam ab altera partibus versus Districtum Polocensem ad Dunam fluvium, descendendo vero Duna usq; in mare salsum, adeo ut quidquid in istis terminis cis Dunam versus Litvaniam continetur, & ad Ordinem Livoniæ spectabat, nunc & in perpetuum apud Illustritates eorum, & eorum prædictos Hæredes Masculos permaneat, Curias videlicet, Bona & Nobilitatem, quæ ad Arcem Duneburgensem ex hac parte fluvii versus Litvaniam spectarunt: Arcem *Selburgam* cum toto districtu, Curias itidem & Nobilitatem, & omne id, quod videlicet ex hac parte ad Arcem *Ascherad* spectavit, Arcem *Bauskô*, *Neugutt*, cum iis, quæ ad Arcem *Kircholm* pertinebant, Arces *Mitau*, *Tulkum*, *Neuburgk*, *Doblin*, *Candau*, *Alsvangen*, *Schrunden*, *Frauenbrugk*, *Zabel*, tum & illas Arces, quæ Serenissimo Antecessori & Avunculo nostro Divo SIGISMUNDO AUGUSTO oppignoratae fuerunt, *Goldingen*, *Hasenpoth*, *Durben*, *Windau*, in summa octuaginta millium, Arcem vero *Grobin* in quinquaginta millibus, Illustri quondam Principi Alberto Marchioni Brandeburgensi, in Prussia Duci, itidem oppignoratam, & illas quidem summas, quemadmodum prædictus Prædecessor noster in Diplomate suo remisit Illustritatibus eorum, & Nos remittimus. Pro Nobis vero & Serenissimis Successoribus nostris, & Regno, Magnoque Ducatu Litvaniae, reliquam Livoniam omnem cum omni proprietate, directo & utili Dominio, omnique mero, & mixto imperio, quemadmodum iam ante Divi Prædecessores nostri SIGISMUNDUS AUGUSTUS Avunculus noster, & STEPHANUS Reges reservarunt, ita etiam & Nos reservamus, retinemusque. Cumque inter cætera & hoc inter Serenissimum Prædecessorem & Avunculum nostrum, Divum SIGISMUNDUM AUGUSTUM & Illustrem eorum Parentem convenerit, ut permu-

tatione Episcopatus Curoniensis pro Soneburga Arce, Curiis Leal, & Madzel, Illustris Dux MAGNUS contentetur, & eam ob rem prædictus Serenissimus Avunculus quemadmodum & Serenissimus Rex STEPHANUS Prædecessor noster operam receperint, ut cum reliqua Curonia, Episcopatu quoque Curoniensi Illustritas eius potiatur. Postea autem cum vivente Duce MAGNO permutatio ea perfecta non fuisset, gravissima autem de Episcopatu eo controversia inter Divæ memoriæ Decessorem nostrum STEPHANUM, & Serenissimum Daniae Regem exorta, tandem Serenissimus quondam Daniae Rex, per transactionem, & certis conditionibus Serenissimo Decessori nostro, Regnoque ius suum, quod habere se in eo Episcopatu existimabat, cessisset, nil hoc tempore sine omnium Ordinum consensu statuere ea de re Nos posse intelligebamus, ad quos cum propter aliarum maximarum occupationum nostrarum in Comitiis hisce praesentibus multitudinem, referre ea de re non potuerimus, rem omnem in eo statu, in quo ante fuit, relinquimus, neque quin posthac ea de re cum Ordinibus agant, viam Illustritatibus eorum præcludimus, neve etiam limitum indiscussorum cum vicinis Illustritates eorum controversiam, aut difficultatem habeant, pro Regia nostra Authoritate curabimus, ut primo quoque tempore, ad præscriptum Pactorum Pasvoliensium, & posteriorum Vilnensium regantur, & certi constituantur in tota illa vicinia limites. Interea vero neutra pars alteri damnum inferat, aut litem, & difficultatem moveat, pro eo, ut hoc Privilegio prædictorum Divorum Antecessorum nostrorum continetur. Cumque tractus Dunæ sursum, & deorsum limites inter Nos, & eorum Illustritates constituant, ius, & æquitatis ratio postulat, ut medietate fluvii in piscando, & aliis commoditatibus, eorum Illustritates perpetuo gaudeant, quæque insulae, sive mediamnes alteri parti viciniores sunt, apud eandem partem iuxta Privilegium eorundem Divorum Decessorum nostrorum maneant. Monetae etiam cudendae facultatem, ut a prædictis Divis Antecessoribus nostris iam ante Illustri olim Parenti Illustritatum eorum data est, eorundem Illustritatibus confirmamus, & de integro conferimus, ad pondus & valorem communis Reipublicae, & ut eius promiscuus, & indifferens usus sit, tam in Litvania, quam in Livonia, volumus. Attamen ut ex una parte effigies nostra, vel Insignia Regni, & Magni Ducatus Litvaniae, ex altera Illustritatum eorum exprimantur. Si quid porro Illustritatibus eorum vendendum, impignorandum, permutandumque fuerit, super hoc Illustritatibus eorum libertatem, facultatemque concedimus, ut ante a Divis Prædecessoribus nostris concessum est, ita scilicet, ut ad Nos, & Serenissimos Successores nostros de eo primo loco referatur, Nobisque optio detur, si talem oppignorationem ipsi acceptare voluerimus, sin minus, tum id Illustritatibus eorum liceat, cui volent; ita tamen, ut tali oppignoratione nulla occasio dismembrationis a Republica eorum bonorum detur. Dabimus etiam operam secundum Privilegium prædicti Divi Antecessoris nostri, ut si quando Ducatus Estoniae cum Civitate Revaliensi aliqua ratione ad Regnum nostrum Poloniae adiungatur, ut Illustritatibus suis æqua portio, vel in bonis vel pecunia concedatur, sumptibus in ea recuperatione factis, ante omnia Nobis refusis. Denique eorum Illustritatibus Jurisdictionem totalem, pro eo, ut in Privilegio commemoratorum Divorum Prædecessorum nostrorum continetur, iuxta leges, & consvetudines, moresque antiquos confirmamus, & de novo concedimus, & illi, qui eorundem Illustritatum Jurisdictioni subiecti, & ratione domiciliorum subditi eorundem erunt, & manebunt, ad suum tantum Principem provocabunt. In causis tamen gravioribus, & maximi momenti licebit Nobilitati a Principe suo ad Conventum Provincialem terrarum Livoniæ provocare. Caverat etiam Divus SIGISMUNDUS AUGUSTUS Antecessor, & Avunculus noster Illustritatum eorum piæ memoriæ Parenti, cum ante sexennali bello, tam Suæ Illustritatis, quam etiam Nobilitatis Curoniensis vires exhaustae essent, relaxata ut esset eius Illustritas & Nobilitas ab onere belli, & ut hoc saltem præstarent, & mitterent, quod commode pro modulo suo possint, alio autem tempore eandem habendam rationem, quam Illustris Domini Ducis in Prussia; Divus STEPHANUS vero Rex Decessor noster, se quoque pro eo bello, quod tum gerebat, iis copiis, de quibus cum Illustritate eius sibi conveniret, contentum fore promiserat. Itaque ut Nobis de ipsorum Illustritatibus persvademus, quæ cum sua Nobilitate possint, Nobis non gravatim præstituros, ita & ipsi ab illis non plus, quam illorum vires ferant, exigemus. Postremo cum iam ante Illustris olim Parens Illustritatum eorum pernecessariis & iustissimis de causis se ditioni atq; Imperio Serenissimorum Prædecessorum nostrorum,

Anno 1589.

& Succeſſorum, Regniq; et M. Ducat. ſubiecerit, extrema Magni Moſchorum Ducis iniuria, vi, atq; oppreſſione hoſtili impulſus, fruſtra per annos complures implorata Imperii Romani, atque Imperatorum ope, atque ſubſidio, iamque per longiſſimum temporis ſpatium, veluti pro derelicto habiti, ſub ditione Poloniae Regum Anteceſſorum noſtrorum, et Noſtra, nulla cum controverſia permanſerint; Nos quidem futurum non iudicamus, ut eorum Illuſtritatibus eo nomine controverſia, aut moleſtia ulla afferatur, verumtamen ſi quæ allata fuerit, quæ cum labe aliqua nominis, aut aliquo detrimento coniuncta ſit, Nos in eo Regio noſtro officio, quod in defendendis ſubditis noſtris verſari non ignoramus, minime defuturi ſumus: quodque Sereniſſimos Prædeceſſores noſtros, in cauſa Illuſtris quondam in Pruſſia Ducis Alberti egiſſe intelligimus, agere minime prætermittemus, defenſionemque contra hoſtem omnem, qualiscunque ille tandem fuerit, præſtabimus, & Succeſſores noſtri præſtabunt, ipſi vero Illuſtres Duces, pro hac Sereniſſimorum Prædeceſſorum noſtrorum, & Noſtra in ſe beneficentia, quæcunque Vaſalli, & Feudales Principes erga ſuum naturalem, ſuperiorem & directum Dominum fidelitatis, & obſervantiae, ſervitiorumque officia, & ſtudia præſtare tenentur, Illuſtritates eorum erga Nos, Regnumque, ac Magnum Ducatum Litvaniae præſtabunt, itidemque Hæredes, Poſteriq; legitimi in hoc Feudo Succeſſores præſtabunt, Nosque viciſſim eorum Illuſtritates, & prædictos Hæredes omni patrocinio, amore, & benevolentia boni Regis, & ſupremi, directique Domini complecti, & in iuribus & Privilegiis eorum conſervare tenebimur, & Succeſſores noſtri tenebuntur. In quorum omnium & ſingulorum fidem præſentes manu noſtra ſubſcripſimus, Sigillisque Regni noſtri, & magni Ducatus Litvaniae muniri mandavimus. Datum Varſoviæ in Comitiis Regni noſtri Generalibus die Decima Octava Menſis Aprilis, Anno Domini milleſimo quingenteſimo octuageſimo nono, Regni vero noſtri anno ſecundo. Præſentibus Reverendiſſimis, Reverendis, Illuſtribus, Magnificis, Venerabilibus ac Generoſis Stanislao Karnkowſki Gneſnensi, Legato nato, ac Regni noſtri Primate, Joanne Demetrio Solikowſki Leopoliensi Archiepiſcopis, Hieronymo a Rozdrazow Vladiſlaviensi, & Pomeraniæ, Luca a Koſcielec Poſnanienſi, Petro Dunin Wolſki Plocensi, Bernardo Macieiowſki Luceoriensi, Alberto Baranowſki Premiſliensi, & Regni noſtri Vice-Cancellario, Joanne Koſtka de Stangenburgk Culmenſi, Laurentio Goſlicki Chelmenſi Epiſcopis, Chriſtophoro Radziwiłł Duce in Bierze, & Dubinki Palatino Vilnenſi, Magni Ducatus Litvaniæ Exercituum Campiductore, Solicensi, Boriſſoviensi, Kokenhauſenſique, Joanne Kiſzka Caſtellano Vilnensi, Samogitiae, Breſtenſique, Petro de Potulicze Caliſſiensi, Viſſogrodensi, Joanne Hlebowicz Trocensi, Radoſchovienſi, Upitenſique, Alberto a Łaſko Siradiensi, Marienburgensi, in Livonia, Nicolao Chriſtophoro Radziwiłł Duce in Ołyka, & Nieśwież Caſtellano Trocenſi, Saulenſique, Nicolao Herborth Ruſſiæ, Joanne a Sienno Podoliae, Hrodlenſi, Corſunenſique, Gregorio Zielinſki Plocensi, Mławenſique, Staniſlao Kryſki a Drobnin Maſoviae, Plocensi, Dobrzynensi, Staniſlao Radziminſki Podlachiæ, Livenſi, Camenecenſique, Staniſlao Goſtomſki de Lezenicze Ravensi, Radomienſique, Nicolao Działynſki Culmensi, Bratinenſique Palatinis, & Capitaneis, Staniſlao Comite a Tarnow Sendomiriensi, Breſtensi, Stobnicenſique, Joanne Comite a Thenczyn Voynicensi, Lublinensi, Parczovienſique, Joanne *D*ulſki Culmensi, Theſaurario Regni, Branſcensi, Svevensi, Suraſensi, Rogoſnensi, *D*erſavienſique, Joanne Leſniowolſki de Obory Czernensi, Pernavienſique, in Livonia, Martino Leſniowolſki de Obory Podlachiae, Zagoviensi, Loſzicenſique, Nicolao Firley de *D*ambrowicza Biecensi, Referendario Curiae Regni, Corczynensi, Caſimirienſique, Georgio Mniſzech de magna Kanczyce Radomiensi, Sanocensi, Samborienſique, Joanne Myſkowſki de Mirow Zarnoviensi, Joanne Oſſowſki Polanecensi, Hieronymo Goſtomſki Naklensi, Valtenſique, Staniſlao Minſki Zakroczymensi, Joanne Tylkowſki Conariensi, Lanciciensi, Siradienſique, Caſtellanis, & Capitaneis, Andrea Opalinſki de Bnin Marſchalco Regni, Maioris Poloniæ Generali, Sremensi, Lezaiſtensi, Alberto Radziwiłł *D*uce in Ołyka, & Nieśwież Magni *D*ucatus Litvaniae Marſchalco, Coronenſique, Joanne de Zamośćie Cancellario, & Exercituum Regni Generali, Bełſensi, Marienburgensi, *D*erpatensi, Kruſzynensi, Miedzyrzecenſique, Leone Sapieha Magni *D*ucatus Litvaniae Vice-Cancellario, Słonimensi, Markovienſique, Theodoro Skuminensi, Magni *D*ucatus Litvaniae Theſaurario, Olitenſique, Staniſlao Przyemſki Mareſchalco Curiæ Regni, Coninensi, Officialibus, & Capitaneis, Petro Tylicki Præpoſito Gneſnensi, Canonico Cracoviensi, Varmienſique, Secretario Regni maiore, Joanne Tarnowſki Referendario Curiæ Regni, Cracoviensi, Vladiſlaviensi, Lanciciensi, Kruſvicenſique Præpoſito, Joanne Piotrowſki *D*ecano Poſnaniensi, Canonico Cracoviensi, Joanne Kraſinſki Cantore Cracoviensi, Simone Rudnicki Cuſtode Gneſnenſi, Hiacyntho Młodzieiowſki Theſaurario Curiae, Krzeczoviensi, Piaſecenſique, Gaſparo Maciejowſki Stabuli noſtri Præfecto, Scepuſiensi, Petro Opalinſki de Bnin Inciſore Menſæ noſtræ, & Rohatinenſi, Staniſlao Kraſinſki Curruum noſtrorum Præfecto, Lubomliensi, Bolemovienſique Capitaneis, Procopio Sieniawſki Pocillatore Curiae, Petro Srzeniawa Subdapifero noſtro, Balthaſaro Staniſławſki Culinae noſtrae Magiſtro, & aliis quam plurimis *D*ignitariis, Officialibus, et Aulicis noſtris.

SIGISMUNDUS *Rex.*

CC.

1589. *Confirmatio Oppignorationum, Venditionum, & Permutationum, a Gothardo Duce, eiusque Filiis Friderico, & Gvilhelmo, Curlandiæ, & Semigalliæ Ducibus factarum.* Dat. Varſaviæ, die 18. Aprilis Anno 1589. *Ex Archivo Regni.* Lib. 105. Lit. W.M. num. 106. fol. 530.

SIGISMUNDUS III. DEI Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniae, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Volhyniæ, Podlachiæ, Livoniæ, nec non proximus Hæres Regni Sveciae, et futurus Rex. Significamus præſentibus hiſce, quorum intereſt, huius et futuri temporis univerſis, et ſingulis. *D*emonſtratum eſſe Nobis nomine Illuſtrium Principum *D*ominorum Friderici, et Gvilelmi Curlandiae, et Semigalliae *D*ucum ſincere Nobis dilectorum. Cum ſi quando Curlandiae *D*ucibus vendendum, impignorandum, permutandumve quid ſit, ſuper hoc quidem Illuſtritates eorum facultatem habeant, ita tamen, ut ex eiusdem Inveſtiturae Formula ad Nos, Sereniſſimosque Succeſſores noſtros de eo primo loco referatur, optioque Nobis detur, ſi talem oppignorationem ipſi acceptare voluerimus, ſin minus, ut tum id Illuſtritatibus eorum liceat, cui velint, hac etiam conditione adiecta, ut tali oppignoratione nulla occaſio diſmembrationis a Republica eorum bonorum detur. Accidiſſe ſuperioribus temporibus, ut cum Illuſtris olim Parens eorum Gothardus *D*ux, tum poſt eius mortem ipſi partim neceſſitati ſuæ, partim utilitati et commodi cauſa, aliqua bona oppignoraverint, non nulla etiam vendiderint. Cum propter temporis autem brevitatem, tum alias difficultates ſuas, ex commemoratae Inveſtiturae formula, neque ad Sereniſſimum *D*eceſſorem noſtrum, neque Nos ipſos referre adhuc de iis potuerint, quæ res, ne vel ipſis, vel iis, qui cum Illuſtri olim Parente ipſorum aut Illuſtritatibus eorum ipſis contraxiſſent, fraudi & incommodo alicui eſſet, cum diligenter eorundem nomine petitum a Nobis fuiſſet, ut ſuperiores huiusmodi oppignorationes, Venditiones, unis Literis noſtris benigne confirmare, et ratas habere vellemus, Nos clementer petitioni huiusmodi Illuſtritatum eorum annuentes, commemoratas oppignorationes & venditiones, quæcunque in hunc usque diem vel ab Illuſtri olim Parente Illuſtritatum eorum Gothardo *D*uce, vel Illuſtritatibus eorum ipſis cum quibuscunque hominibus initae, & contractae ſunt, omnes, et quascunque, acſi ſpeciatim hic inſertæ eſſent, quemadmodum et pro inſertis haberi volumus, noſtra quoque authoritate, non ſecus, quam ſi ſecundum Literas Inveſtituræ ab initio ad Sereniſſimum *D*eceſſorem noſtrum, vel Nos ipſos, de iis relatum, optioque data Nobis fuiſſet, omni meliori modo confirmamus, ratas, ac gratas habemus. Regalibus tamen noſtris, & ſuperioritatis Juribus, quibus, quemadmodum & ipſi Formulæ, ac conditionibus Inveſtiturae nil in poſterum hac confirmatione noſtra derogatum volumus, ſalvis in iisdem oppignoratis, et venditis bonis manentibus. In quorum fidem haſce manu noſtra ſubſcripſimus, Sigillisque Regni et Magni *D*ucatus Litvaniae muniri mandavimus. *D*at. Varſoviae in Conventione Regni noſtri Generali, die decima octava Menſis Aprilis, Anno *D*omini milleſimo quingenteſimo octuageſimo nono, Regni vero noſtri anno ſecundo.

SIGISMUNDUS *Rex.*

CCI.

1589. *Confirmatio Articuli de libero uſu Confeſſionis Auguſtanæ.* Dat. Varſaviæ d. 18. Aprilis An. 1589. *Ex Archivo Regni.* Lib. 182. Lit. R. C. num. 183. fol. 38.

SIGISMUNDUS III. Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Somogitiæ, Volhyniæ, Podlachiæ, Livoniæ, nec non proximus Hæres Regni Sveciæ, & futurus

ANNO 1589.

Rex. Significamus his Literis noſtris, quorum intereſt, univerſis, & ſingulis, earum notitiam habituris. Quod cum Illuſtris Princeps, Dominus Fridericus Curlandiæ, & Semigalliæ Dux, ad Nos tempore, locoque datarum a Nobis harum Literarum veniſſet, & Inveſtituræ Feudi ſui Ducalis collationem, tum Jurium, & Privilegiorum, Conceſſionumque omnium, quæ a Sereniſſimis olim D. SIGISMUNDO AUGUSTO, Avunculo, & Divo STEPHANO Regibus, Deceſſoribus noſtris Illuſtris olim Parens eius conſecutus fuiſſet, confirmationem, & renovationem, ſuo, Fratriſque ſui Illuſtris item Principis Guilhelmi nomine petiiſſet a Nobis, & cætera quidem, quæ de novo conferenda, & confirmanda exiſtimaſſemus, ipſo Inveſtituræ Diplomate confirmare Nobis viſum eſſet, Articulum de Religione Confeſſionis Auguſtanæ e Privilegio eiusdem Divi Deceſſoris, & Avunculi noſtri, quemadmodum & Divæ memoriæ Sereniſſimus STEPHANUS Rex Deceſſor noſter feciſſet, hoc peculiari noſtro Diplomate eius Illuſtritati Regia noſtra poteſtate, atque authoritate confirmare voluiſſe. Cuius quidem Articuli in commemorato Privilegio Divi SIGISMUNDI AUGUSTI tenor de verbo ad verbum eſt talis: *Dedimus prœterea fidem, ſicut & prœſentibus Literis ſancte damus, recipimus, & promittimus, Nos tam Principi ipſi, quam Civitatibus, aliisve ſubditis ſuis, cuiuscunque Ordinis, & Status fuerint, liberum uſum Religionis, Cultusque Divini, & receptorum rituum ſecundum Auguſtanam Confeſſionem in ſuis Eccleſiis, totiusque rei Eccleſiaſticœ integram adminiſtrationem, ſicut eam hactenus habuerunt, libere permiſſuros.* Hunc igitur Articulum ex omni ſua parte Nos gratum, ratumque habere, atque eius Illuſtritati confirmare, & ſalvum, ſartumque perpetuis temporibus conſervaturos eſſe, Verbo noſtro Regio, pro Nobis, & Succeſſoribus noſtris promittimus, quemadmodum eum vigore harum Literarum noſtrarum confirmamus. In cuius rei fidem præſentes Literas manu noſtra ſubſcripſimus, & Sigillo Regni noſtri, Magnique Ducatus Litvaniæ muniri mandavimus. Datum Varſaviæ in Conventione Generali die 18. Menſis Aprilis, Anno Domini MDLXXXIX. Regni vero noſtri Anno ſecundo.

SIGISMUNDUS *Rex.*

Concordat cum vero ſuo Originali

Locus Sigilli Notarii Publici Regii.

Godefredus Fabricius, Notarius Publicus Regius.

CCII.

ANNO 1590.

Confirmatio Juris hæreditarii Civitatis Rigenſis ſuper Inſulam Steinholm. Datum Varſaviæ in Conventu Regni Generali d. 2. Jun. Anno 1590. *Ex Archivo Regni.* Lib. 108. Lit. W. P. num. 109. fol. 142.

SIGISMUNDUS III. Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniae, Ruſſiae, Pruſſiae, Maſoviae, Samogitiae, Livoniaeque &c. &c. Significamus praeſentibus Literis noſtris huius, & futuri temporis, quorum intereſt, univerſis, & ſigulis. Quod etſi cum illo ipſo tempore, quo poſt vindicatam e Moſchi dominatu Livoniam, ſolemnem ſubiectionem D. STEPHANO Poloniae Regi, Deceſſori noſtro laudatiſſimo, Reique publicæ huic Rigenſis Civitas præſtitit, ipſa Formula Subiectionis, ac datis in eam rem Privilegiis, tum vero noſtra etiam deinceps authoritate, atque Privilegiis, omnes tam Terreſtres, quam Civiles poſſeſſiones illius Civitatis, quaecunque tum ab ea tenebantur, confirmatae ſunt, ita, ut de illis dubium amplius nullum ſit, quia tamen Nobis ſupplicatum eſt in his Generalibus Regni Comitiis ipſius Civitatis nomine, ut peculiari etiam Diplomate poſſeſſionem Inſulae Steinholm, & Domus cuiusdam in Civitate Rigenſi, quam una cum Inſula praefata a Generoſo olim Joanne Buringio Civitatis Rigenſis, ante praeſtitam Divo STEPHANO Regi ſubiectionem, emptionis titulo acquiſitam habuit, & nunc etiam eandem quietam, & pacificam obtinet, confirmaremus, & comprobaremus. Nos inſiſtentes prioribus generalibus Privilegiis, & Confirmationibus tum Divi Deceſſoris noſtri STEPHANI Regis, tum noſtris, huic ſupplicationi annuimus, atque praedictorum bonorum Inſulae Steinholm, & Domus in Civitate ſitae poſſeſſionem, & Jus Civitati ipſi integrum, perpetuum per omnia, & illibatum eſſe volumus, eademque omni pleniori modo, & forma irrevocabili corroboramus, ita ut commemoratam Inſulam Steinholm, & domum, cum omnibus colonis, & ſubditis, tabernis, molendinis, fluminibus, rivulis, piſcaturis, aucupiis, cenſibus, reditibus, penſionibusque quibusvis, cunctisque in univerſum utilitatibus, & obventionibus praeſentibus, & futuris eadem libertate, & proprietate, qua reliqua bona ſua Civitas poſſidet, perpetuis temporibus poſſidere, tenere, habere, de eisque tanquam ſuis propriis cum integra, & plena vendendi, donandi, commutandi, aut quocunque alio modo alienandi poteſtate diſponere poſſit, nullis Statutis, vel praeſentibus, vel futuris obſtantibus. Promittentes Verbo Noſtro Regio pro Nobis, & Succeſſoribus noſtris, non paſſuros Nos, ut ullis unquam temporibus Civitas in iſtis, & reliquorum bonorum terreſtrium poſſeſſione vel a Nobis, vel a quoquam alio turbetur, ſed perpetuo eam in iis, quae Civitas poſſidet, conſervaturos. In cuius rei fidem praeſentes manu noſtra ſubſcripſimus, et Sigillis Regni, Magnique Ducatus Litvaniae conſignari mandavimus. Dat. Varſaviae in Conventu Generali Regni, die ſecunda Menſis Junii Anno MDXC.

SIGISMUNDUS *Rex.*

CCIII.

1590.

Proteſtatio Senatus Rigenſis contra Illuſtrem Ducem Curlandiæ. Dat. Varſaviæ d. 31. Jul. Anno 1590. *Indidem.* fol. 297.

SIGISMUNDUS III. Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæque &c. &c. Significamus praeſentibus Literis noſtris huius, vel futuri temporis, quorum intereſt, univerſis, et ſingulis. Quod conſtitutus perſonaliter coram Nobis, et Actis Cancellariae noſtrae Honoratus Joannes Oberhoff Secretarius Civitatis Rigenſis, ſanus mente, et corpore exiſtens, inhaerendo prioribus proteſtationibus coram Illuſtriſſimo, et Reverendiſſimo Domino Cardinale, nec non coram Magnifico Praeſide Vendenſi, et aliis, tam contra defunctum, quam modernum Illuſtrem Curlandiae, et Semigalliae Ducem interpoſitis, et nunc in optima iuris forma, Spectabilis Senatus Civitatis Rigenſis nomine, ſolemniter proteſtatus eſt, primum, et conſtanter affirmans. Illuſtri Curlandiae Duci nullum plane dominium ſive directum, ſive utile in Dunae Flumine competere, verum quod dominium directum ad Nos, et Sereniſſimos Reges Poloniae, uti Magiſtratum Supremum, utile vero ad Civitatem Rigenſem vigore tam antiquorum, quam recentium Privilegiorum, et diuturnae Poſſeſſionis pertineat, et ſpectet. In contrarium vero ſiquid ab Illuſtri Duce vel per Privilegium, vel per Mandata forte obtentum eſſet, aut inpoſterum tale quippiam obtineretur, cuius praetextu, et ſpecie fluminis praedicti dominium ſibi Illuſtris Dux vendicare attentaret, Senatus de nullitate obtentorum omni tempore per eundem recognoſcentem proteſtatur.

ANNO 1590.

Proteſtatus eſt quoque de eo, ſi Illuſtris Dux in rippa Fluminis Dunae in praeiudicatum, et impedimentum liberae navigationis aedificium aliquod exſtructurus eſſet, Civitatem, cuius potiſſimum intereſt, ut Privilegia ſua ſarta tecta ſerventur, iſtud minime admiſſuram, ſed ultimis remediis huic rei mature obviam ituram. Si praeterea naviculae a Civitate ad cuſtodiam Portus Rigenſis ex Sereniſſimi Regis STEPHANI fundatione poſitae, eiusque praeſidiariis violentia, aut iniuria aliqua ab Illuſtri Duce inferatur, eo quoque nomine ſolemni nomine proteſtaturus eſt, Civitatem videlicet pro Privilegiorum ſuorum defenſione de aliquo illatae vis, et iniuriae remedio cogitaturam, et ſi ita neceſsitatis ratio poſtulaverit, vim vi, quod Juris eſt naturalis, repulſuram. Porro ſi in praeiudicium portorii noſtri Rigenſis, naves quaedam portus novos praeter Rigenſem portum quaeſiverint, et in Curlandiae littore deprehenſae fuerint, contra eas ſalvam ſibi Civitas vigore intimationis et Ordinationis Regiae pœnam proteſtando reſervat. Quandoquidem Civitati primo ſubiectionis tempore, privilegio peculiari cautum, proviſumque eſt, ne in fraudem et praeiudicium portorii noſtri Rigenſis aliorum portuum, praeter Rigenſis portus, uſus ſit, contra portum Windavienſem, Lubovienſem, alioſque Curlandiae portus illicitos ſolemniter proteſtatus eſt. Simili modo cum Civitati cautum ſit, ne ad decimum lapidem circum Civitatem telonea ulla inſtituantur, ea Civitati affertur neceſsitas, ut tam de novalibus teloneis, praeſertim de eo, quod in Flumine Aha ab Illuſtritate ſua inſtitutum eſt, quam de terreſtribus proteſtari cogatur, uti quidem de iis omnibus ſolenniter proteſtatus eſt.

Quando Civitas intelligit Illuſtrem Ducem, et Illuſtrem Duciſſam Viduam Matrem, contractu quodam minime perfecto, praetendentes ſuo arbitratu limites conſtituere: itaq; Civitatis nomine proteſtatus eſt, videlicet non velle Civitatem ne latum quidem ungvem a limitibus antiquis, praeſertim vero a Reverendisſimo Cardinali Mutinenſi conſtitutis diſcedere, ſed iis inhaerendo, in praeiudicium Civitatis ne tantillum quidem poſſe, aut velle permittere. Quod Illuſtris Dux contra expresſisſima Privilegiorum Civitatis verba braxaturam, et propinationem cereviſiae intra duo milliaria circa Civitatem exercet, eo quoque nomine ſolenniter proteſtatus eſt. Proteſtatus quoque eſt de eo, quod Illuſtris Dux omnis generis frumenta in maximum portorii noſtri Rigen-

Anno 1590.

genſis praeiudicium Mitavia Rigam, ſive Acciſæ, ut vocant, penſione, navigio tranſportari, eaque libere diſtrahi iubet.

*D*e Mercatura, quam et ipſe *D*ux, et ſubditi Illuſtritatis ſuae in ſummum Civitatis praeiudicium exercet, quam fieri poteſt, debetque, ſolenniter proteſtatus eſt. Neq; minori diligentia proteſtatur de gravisſimis iniuriis tam ab Illuſtri defuncto Curlandiae *D*uce, quam a moderno *D*uce Civitati illatis, quod videlicet uterque in Jurisdictione Civitatis ſubditos Civitatis propria authoritate deprehenderit, deprehenſosq; capitis ſupplicio affici mandaverit. Proteſtatus quoque eſt de omnibus, et ſingulis in tergum Partium contra Civitatem, eiusque Incolas extra forum, & terminum obtentis citationibus, mandatis, & decretis.

*D*e receptu proſcriptorum, qui Bonſcii, & Mitaviae tam ab Illuſtri Duce, quam ab Illuſtre eius Matre nulla habita Decretorum contra proſcriptos latorum ratione, libere patiuntur, & quod Illuſtritates ſuae vicibus aliquot a Senatu pro executione Decretorum ſupplices rogatæ, executionem præſtare denegarint, proteſtatus eſt.

Quod inſuper Civitatis Rigenſis Incolæ ex Actoratu in Foro Ducali appellationem ad Nos devolvere volentes carceris interminatione prohibentur, iis appellatio non deferatur, de eo non minus Senatus, quam Nobilitas Transdunenſis, qui ſe gravatos vehementer ſentiunt, proteſtantur ſolemni modo.

Proteſtatus quoque eſt de iis omnibus, & ſingulis, quae in tergum contra Civitatem ab Illuſtri Duce obtenta ſunt, & in ſua Civitate obtineri poſſent. Tandem de certa illa pecuniæ quantitate, et uſuris, quae ex Inſcriptione Illuſtris olim Ducis Curlandiæ Civitati a multis annis debetur, quamque non ſine maximo ſuo incommodo hactenus fruſtra repetiit, et aegerrime tam diu caruit, proteſtatus eſt. Quam Proteſtationem Nos ſuſcepimus, et ratam habentes illam in Acta Cancellariae noſtræ inſcribi, et ex eisdem authentice extradi mandavimus, volentes, ut robur debitum obtineat. In cuius rei fidem praeſentes manu noſtra ſubſcripſimus, et Sigillis Regni, Magnique Ducatus Litvaniae conſignari mandavimus. Datum Varſaviae die ultima Menſis Julii Anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo.

Relatio Reverendi JOANNIS TARNOWSKI *Kruſvicenſis, Vladiſlavienſis, Lancicienſ. Præpoſiti, & Regni Polon. Vice-Cancellarii.*

CCIV.

Anno 1592.

Privilegium, quo conceditur Nobilitati Livoniæ, & Civitati Rigenſi erectio aggeris in commodum, & emolumentum ſuum. Dat. Varſaviæ in Comitiis Regni Generalibus d. 11. Oct. 1592. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

SIGISMUNDUS Tertius DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiae, Pruſſiae, Maſoviae, Samogitiae, Livoniae, &c. Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt, univerſis, & ſingulis. Quod cum iam ante non modo Rigenſium, verum etiam Equeſtris Ordinis in Livonia, ſubditorum noſtrorum permoti precibus, revidendi aggeris ad Novam Molam, certis Reviſoribus noſtris negotium dediſſemus, eo nempe propoſito, ut iſthic publice mercatio ſit, atq; ſine impenſa tranſitus illic hominibus, & iumentis expeditus effici poſſit, intellexiſſemus autem aggerem cum ob limoſum ſolum ſuapte natura, tum ob reſtagnantes aquas ex lacubus vicinis, ipſoque mari propinquo, magno, perpetuoque ſumptu refici oportere, id vero perneceſſarium eſſe, quod iumenta hominum Rigam venientium iſthic miſere affligantur, ac merces etiam ſæpenumero plauſtris in luculenta via haerentibus, grave detrimentum accipiant. Quapropter cum iam ante Rigenſem Civitatem, ac Nobilitatem ipſam Livonicam hortati eſſemus ad ſuſcipiendum aggeris iſtius firmo aliquo, & ſolido opere reparandi negotium, idque vel maxime ea ratione dicta feciſſemus, quod a noſtro Tenutario Novomolenſi ſumptus ii, qui aggeri parandoque, ſuſtinendoque ſufficiant, niſi teloneo in eos inſtituto praeſtari non poſſint, vectigalia autem, & telonea quaevis tam vetuſtis, quam a Sereniſſimo STEPHANO Rege conceſſis, a Nobiſque ipſis comprobatis Privilegiis ad decimum ab Urbe Rigenſi milliare excluſa ſint, & idcirco illo loco ab Urbe Rigenſi ad duo tantum milliaria diſſito conſtitui non poſint. Ita porro noſtro hortatu Nobilitas Livonica cum Rigenſi Civitate de ea re conveniſſet, ut ipſa dimidiam partem iniquae illius viae dimidiam autem alteram Civitatis ſumptibus, impenſisque propriis aequaret, ac muniret, nullum autem eo nomine vectigal unquam iſthic a quoquam exigeret. Nos communibns ſubditorum noſtrorum commodis conſulere, ac Privilegia, & Immunitates, uti de-

Anno 1592.

bemus, integras conſervare volentes faciendum putavimus, ut hoc etiam peculiari Privilegio aggeris illo loco ad Novam Molam, quo maxime difficilis tranſitus eſt, ad eam normam, quae maxime commoda, firmaque peritis, & induſtriis videbitur, extruendi palis, trabibus, lignis, vepribus, vel vineis, lapidibuſque, ac caeteris munimentis firmandi, conſtruendique toties, quoties opus fuerit, reficiendi & reparandi Nobilitati Livonicæ, Civitatique Rigenſi facultatem daremus, & concederemus, quemadmodum quidem damus, & concedimus praeſentibus, ita, ut Jus illis ſit totum illum aggerem eo modo, quo inter ſe convenerunt, extruere, ac ſartum, integrumque impenſa Sua conſervare. Ea tamen Lege, & conditione, ut in fundum ipſum in quo is agger eſt, nihil ipſis Juris eſſe velimus, neque uſucapione ullis temporibus unquam fundum illum uſurpari, ſed tantum operis iſtius pro publico commodo extruendi poteſtatem facimus, proprietatem fundi Novomolenſis integrum, & perpetuum Nobis, ac iis, qui illa noſtra bona aliquando collato a Nobis iure poſſidebunt, reſervantes. Eius autem ſtructurae, impendiorumque ſuorum nomine nullum plane teloneum a quopiam quicunque is, ſive peregrinus, ſive Incola illius Provinciae fuerit, aut vectigal exigere debebunt, neque quisquam in illo loco temporibus perpetuis quocunque nomine, aut prætextu exigere debet, ſalvo per omnia Civitatis Rigenſis de terminis exigendi telonei in perpetuum iure. Vt autem noſtrum etiam in eam rem rite peragendam habeant adiumentum aliquod, damus, & concedimus eisdem Civibus Rigenſibus, & Nobilitati Livonicæ, ut illis integrum ſit ligna, trabes, arbores maiores, & minores ad uſum aggeris neceſſarias ex ſylva noſtra in bonis Redonpois cum aſſenſu, & permiſſu eius, qui illa bona noſtra poſſidet, loco illi propinquo cædere. Quod ad univerſorum, & ſingulorum, quorum intereſt, nominatim autem Generoſi Joannis Oſtrowſki Tenutarii Novomolensis moderni, & aliorum quorumvis pro tempore exiſtentium notitiam deducentes mandamus, ut nullo modo in eo ædificando, reparandoque aggere Civitatem, Nobilitatemq; impediant, ne fabros, & operas eius rei cauſa in fundo noſtro conſtituendos turbent, nulla deinceps a tranſeuntibus telonea exigere audeant, ſed plenam, & illibatam hanc facultatem a Nobis conceſſam eſſe patiantur, neque ſecus faciant pro gratia noſtra, niſi pœnas eo nomine iudicii ſubire velint. In cuius rei fidem præſentes manu noſtra ſubſcripſimus, Sigillisque noſtris Regni, & Magni *D*ucatus Litvaniæ conſignari mandavimus. *D*at. in Comitiis Regni Generalibus die 11. Menſis Octobris, Anno *D*omini 1592. Regni vero noſtri anno quinto.

SIGISMUNDUS *Rex.*

Laurentius Gembicki. mpp.

CCV.

1592.

Conceditur facultas Civibus Rigenſibus conſtruendi Speculam, ſeu Laternam in oſtio maris. Dat. Varſaviæ in Comitiis Regni Generalibus die 12. Octobr. Anno 1592. *Ex Archivo Regni.* Lib. 107. num. 108. fol. 378.

SIGISMUNDUS III. DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiae, Livoniæque, &c. ac Magnus Dux Finlandiæ. Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt univerſis, & ſingulis. Quod cum ex Privilegio a Divo Deceſſore noſtro laudatiſſimæ memoriæ STEPHANO Rege datam facultatem Civitati Rigenſi fuiſſe perſpexiſſemus, loco aliquo opportuno, qua nimirum in altum longinquus proſpectus eſſe poſſit, ad lumen navigantibus præbendum ædificandæ Turris octo cubitos latæ, altæ autem totidem, ita quidem, ut inter trabes ſinguli tantum lateres interiecti opus hoc efficerent, neque ulla munitio adiungeretur. Nunc autem ex reviſione, quam in eam rem inſtitueramus, comperiſſemus, in præſentia quidem aliam rationem novo artificii genere neque exiguo ſumptu iſthic eſſe repertam, ut nempe nulla in littore Turris, ſpeculave collocetur, ſed in ipſo maris alveo ſupernatantia quædam dolia in ipſo fundo religata ponerentur, ad quæ Nautæ ex alto in Portum venientes curſum dirigerent. Cum autem in ea re Civitatem minus etiam, quam illi ex Privilegio a Divo *D*eceſſore noſtro collato liceret, feciſſe animadvertamus, faciendum Nobis putavimus, ut id, quod jam ab ea inſtitutum eſt, quodque Nobis etiam probari ipſa Civitas cupit, peculiari Privilegio noſtro comprobaremus, & confirmaremus, quemadmodum comprobamus, & confirmamus præſentibus, ita quidem, ut plenam poteſtatem Civitati ipſi eſſe velimus, ea ratione, quæ iam inventa eſt, nempe tonnis quibusdam certis in locis in Portus faucibus revinctis, qua cæca vada ſunt, tu-

tam navigationem monſtrare. Ita tamen, ut ſi id ex uſu Civitas fore intellexerit, vel aliquando neceſſarium fuerit, integrum Civitati prædictae ſit vigore illius Privilegii, quod a Sereniſſimo STEPHANO Rege ad exſtruendum ad eam normam, quæ in illo Privilegio deſcripta eſt, aliquid quod pro Laterna, lumini præſertim nocturno præbendo, tonnis aptiore eſſe poſſit, dummodo id, ut illo Privilegio cautum eſt, nullam munitionis ſpeciem habeat. Mandamus itaque omnibus in univerſum, nominatim autem Capitaneo noſtro Dunemundenſi moderno, & pro tempore exiſtenti, ut ne in eiusmodi opere, dummodo tale ſit, quale eſſe per Reviſionem Nobis comprobatum eſt, ad hærendum videlicet fluctibus dolia, neque Laternam, ſi eam Civitas aliquando adhibere vellet, impediant, ſed eam conceſſam Civitati Rigenſi, illiusque Senatui a Nobis facultatem, & Privilegium illud Divi STEPHANI Deceſſoris noſtri integrum eſſe temporibus perpetuis patiantur, neque ſecus faciant pro gratia noſtra. In cuius rei fidem præſentes manu noſtra ſubſcripſimus, ſigillisque Regni, & Magni Ducatus Litvaniæ noſtris conſignari mandavimus. Datum Varſoviæ in Comitiis Regni Generalibus die duodecima Menſis Octobris. Anno Domini MDXCII. Regni noſtri anno quinto.

SIGISMUNDUS *Rex.*

CCVI.

1592. *Reſtauratio Emporii in Civitate Derpatenſi pro Mercatoribus, cum Moſcovia negotiationes exercentibus.* Dat. Varſaviæ in Conventu Regni Generali d. 16. Octobr. An. 1592. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.* Lib. num. 170. fol. 71. *Extat in Archivo Cancel. Regni.* Lib. 107. Lit. W. O. num. 108. fol. 419.

SIGISMUNDUS III. DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæ, &c. Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt univerſis, & ſingulis. Si quicquam eſt, quod Regnorum, ac Imperiorum, & Reipublicae Statum florentem, ſtabilemque, ac firmum efficiat, urbes ſane, & oppida eſſe, quæ hoc vel maxime præſtent. Non modo enim ſplendorem omnem, opes, & copiam, a recte conſtitutis urbium, & oppidorum rationibus in populos omnes proficiſci, & redundare ſolere, verum illa etiam, urbes nimirum, & oppida, quaſi munimenta, & quaſi murum quendam optimum ad arcendam & ſuſtinendam vim, & impetum hoſtium eſſe. Non immerito igitur danda Nobis eſt opera, ut quoad poſſimus, incrementa, & ſtatum urbium, ac oppidorum Regni, & Provinciarum noſtrarum, maxime eorum, quæ in finibus ſita ſunt, promoveamus, & augeamus. Quod quidem *Derpatenſi* quoque in Livonia oppido ſeu Civitati tribuendum exiſtimamus. Cum enim illa Civitas de manibus, ac poteſtate Magni Moſchorum *Ducis* per Anteceſſorem noſtrum Sereniſſimum olim Regem STEPHANUM recuperata, in ipſisque Moſcoviæ finibus ſita, totius Livoniae velut propugnaculum quoddam habeatur, diligenter illa & tuenda, & rebus omnibus augenda, ac ornanda Nobis eſt. Quo fit, ut cum a Nuntiis illius Civitatis Famatis Elia Mengershuſen Proconſule, et Salomone Combereit Secretario poſtulata quædam ad ſtatum Civitatis illius pertinentia apud Nos propoſita fuiſſent, non gravatim illis aſſentimur, maxime quod ad Civium preces, Illuſtris quoque et Magnifici Joannis de Zamoſcie Supremi Regni noſtri Cancellarii, et Generalis Exercituum, nec non loci illius, *Derpatenſis* nimirum, Belzenſisque, Mariemburgenſis, Knyſzynenſis, Międzyrzecenſis, Grodecenſis, ac Javorovienſis Capitanei interceſſio acceſſit. Inter poſtulata autem primum ea Nobis propoſita ſunt, de reſtaurando in illa Civitate Emporio, quod antea quoque in ea habitum, et obſervatum fuiſſe dicitur, eius autem Emporii ratio, atque modus ex veteribus Legatorum, trium Livoniæ maiorum Civitatum Rigenſis, Revalienſis, ac *Derpatenſis Decretis*, ſeu, ut tum appellabantur, Receſſibus demonſtratus Nobis fuit. Eiusmodi nimirum, quod nemini Mercatorum licuerit ultra *Derpatum* Pleſcoviam vel in alias Moſcoviæ partes commercibus progredi, verum negociatio omnis cum Moſchis *Derpati* exercebatur, et peragebatur. Moſchis autem etſi licuit cum mercibus ſuis Rigam, et in reliquam Livoniam ultra *Derpatum* proficiſci, tamen nonniſi per ipſam *Derpatenſem* Civitatem iter inſtituere, in eaque aliquantum commorari illis oportebat. Quæ ratio cum ab Emporiis in Regno noſtro non ſit diverſa, imo cum Legibus, ac Conſtitutionibus Regni de hac re, ſancitis conſentiat, eam ita authoritate, et Diplomate hoc noſtro renovamus, reſtauramus, et conſtituimus, ut nulli unquam mer-

mercatorum temporibus perpetuis licitum, & permiſſum eſſe velimus, negotiationis & mercaturae cauſa cum mercibus cuiuscunque generis ex Livonia in Moſcoviam, præterita Derpatenſi Civitate, aut ultra eam ire, ſive proficiſci. Verum in ea omnes ſuas merces deponere, easque ſive Civibus ipſis, ſive externis Moſchis, ac alterius cuiuscunque Nationis hominibus vendere, commutare, & quosvis de iis contractus facere, adeo, ut omnibus tam noſtris, quam externis Mercatoribus in Livonia degentibus, vel ad eam venientibus & cum Moſchis negociationes exercere volentibus, illam Civitatem quaſi terminum, quem præterire non liceat, conſtituamus, ſolenneque, & perpetuum mercium, quae in Moſcoviam ducuntur, in Livonia Emporium Civitatem illam eſſe velimus. Prohibentes, & interdicentes omnibus in genere Mercatoribus, qui per Livoniam merces in Moſcoviam ducere velint, ne ultra eam Civitatem cum mercibus iisdem progrediantur, eamve tranſeant, neve officiales ulli noſtri illis hoc permittant. Verum in ea Civitate mercium Moſcis ſubpeditari ſolitarum mercatum, & negotiationem tractent, & exerceant, qui ſecus fecerint, eos omnium mercium amiſſionem, & confiſcationem incurſuros decernimus, quarum mercium pars dimidia Nobis, Succeſſoribusque noſtris, ac Fiſco Regni, & Magni Ducatus Litvaniae, reliquum Capitaneo, ac Civitati Derpatenſi ex æquo cedet. Excipimus tamen a Lege hac Mercatores, qui cum Oratoribus & Legatis noſtris profectionem in Moſcoviam ſuſcipere ſolent, tum etiam Civitatibus, & Oppidis Magni Ducatus Litvaniae, & cæteris quoque in Livonia Civitatibus, nihil hac Emporii Conſtitutione derogatum, aut præiudicatum eſſe volumus. Quod vero attinet Moſchos in Livoniam cum mercibus venientes, illis quidem ultra Derpatum Rigam etiam, & in penitiora Livoniae iter, & acceſſum patere volumus, ita tamen, ut non niſi per Derpatenſem Civitatem iter ſuſcipiant, in eaque Civitate quadriduum pro more veteri commorari, & Civibus, ac externis illic exiſtentibus copiam emendarum a ſe mercium facere teneantur. Quadriduo expleto licebit illis ulterius etiam ſe conferre vectigalibus, aut teloneis perſolutis. Cum autem poſt recuperatam eam Civitatem hactenus usque obſervatum ſit, ut Moſchis negotiandi cauſa venientibus non permitteretur in Civitate diverſoria, verum extra urbem diverſorium eſſet, quo reciperentur, Civibus obnixe petentibus, permittimus quidem, ut in ipſa etiam Civitate Moſchis apud Cives more antiquo divertere, mercesque deponere liceat, ita tamen, ut proventum, qui Arci, ſive Oeconomiae Derpatenſi ex Diverſorio illo Moſcovitico anteurbano proveniebat, Cives integre præſtent, & exactiones a Moſchis Mercatoribus ibidem provenientes œconomicæ ſolvantur. Alterum eſt, quoniam Civitas illa valde exiguos reditus publicos habere dicitur, multi autem ſumptus in vicinitate illa hoſtium faciendi illi ſint, aliqua etiam in venientes eo excellentiores hoſpites impendenda permiſſimus, permittimusque præſentibus hiſce, Magiſtratus cum plebis Communitate, ut de penſione unius groſſi polonici a ſingulis cerevisiae tonnis ad publicum Civitatis ærarium conferenda, uti inter eos convenerit, conſtituere inter ſe poſſint, quod Nos ratum perpetuo habituri ſumus. Maioris fidei & evidentioris teſtimonii cauſa haſce manu noſtra ſubſcripſimus, Sigillisque Regni noſtri, & Magni Ducatus Litvaniae obſignari mandavimus. Datum Varſoviae in Conventu Regni Generali die XVI. Menſis Octobris Anno Domini MDXCII. Regni noſtri quinto.

SIGISMUNDUS *Rex.*

Petrus Tylicki Secretarius & Referendarius mpp.

CCVII.

1592. *Libertatum quarundam Civitati Derpatenſi Conceſſio.* Dat. Varſaviæ in Conventu Regni Generali d. 16. Octobr. Anno 1592. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

SIGISMUNDUS III. Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæ &c. Illuſtri, & Magnifico Joanni de Zamoſcie Supremo Regni noſtri Cancellario, & Generali Exercituum, Belzenſi, Mariemburgunſi, Derpatenſi, Knyſinenſi, ac Medzyrzecenſi Capitaneo, ſincere Nobis dilecto, in abſentia ipſius, Vice-Capitaneo, ac Oeconomo Derpatenſibus, gratiam noſtram Regiam. Illuſtris, & Magnifice ſincere Nobis dilecte. Propoſita apud Nos fuerunt nomine Civitatis Derpatenſis ab ipſius Internuntiis poſtulata quædam, ad Civitatis illius ſtatum pertinentia. Ex his, quæ ſtatim a Nobis concedi potuerunt, conceſſa illis ſunt, reliqua ad Sinceritatem Veſtram, eiusque Officiales Derpatenſes reiecimus, ut quæ absque

Anno 1592.

absque incommodo œconomiae praeſtare poſſint, ab iis praeſtentur. Ac inprimis ſupplicatum ab iis Nobis fuit de fundo *Terfer*, in quo fornax calcaria exiſtit, ut eum fundum libere poſſidere illis liceat Quod quemadmodum conceſſum iam ante illis fuit, ita in conceſſione iſta iuxta Privilegium ipſorum conſervari eos volumus. Paſcua, quae nunc a Civibus poſſidentur, & quibus utuntur, deinceps etiam in perpetuum poſſideri ab iis volumus, & quidem intra fines illos, intra quos ab initio aſſignata illis fuerant, & limites adhuc deſignant, ac ne ullum ea in re impedimentum illis exhibeatur, vel obiiciatur, Sinceritas Veſtra providebit. Quodſi forte nomine eorum paſcuorum penſitatum aliquid ab iis fuit, deinceps quoque penſitetur, ſin minus, nullum onus, aut penſio nova iis eam ob rem imponatur. Cum autem de lignatione quoque in ſylvis Oeconomiae illius noſtrae libera, ac ut ruſticis arbores, et ligna ex iisdem ſylvis in Civitatem devehere liceat, Nobis ſupplicaviſſent, Civitatem autem abſque lignorum, & arborum uſu non facile rationes ſuas tueri poſſe animadverteremus, permiſimus illis, quod petebant, ita tamen, ut moderate & absq, inſigni ſylvarum detrimento ea facultate utantur. Quare non prohibebit illis Sinceritas Veſtra, nec prohiberi iubebit, quominus facultate ſibi permiſſa, hac, uti dictum eſt ratione, ne nimis ſylvae devaſtentur, libere utantur. De mille quoque trabibus ad pontem in flumine Einbek de novo aedificandum ex ſylvis Oeconomiae concedendis ita ſupplicationi eorum ſumus aſſenſi, ut ipſiſumptibus ſuis has trabes & excidant, & adducant; exciſio autem earum commodo illis loco, ne prohibeatur, Sinceritas Veſtra mandabit. Molendino in fluvio Einbek aedificato navibus trabibusque, ac piſcibus curſum impediri plurimumque obeſſe conqueruntur, petuntque amoveri illud, quod quidem, ſi absque incommodo, & praeiudicio proventuum Oeconomiae fieri poteſt, Sinceritas Veſtra rationem in ea re navigationis, ut ſit libera per fluvium, commodorumque Civitatis habebit, ac vel amovere, vel in alium locum transferri molendinum illud iubebit, parvum etiam molendinum quoddam, in quo cuprum aliquando excudebatur, ad ipſa Civitatis mœnia ſitum, Civitati ſecundum uſum antiquum reſtitui petunt. Videat Sinceritas Veſtra, quid ea in re abſque incommoditate Oeconomiae fieri poſſit, ac vel de proventu aliquo nomine eius molendini pendendo cum Civitate conſtituat, molendinum autem illi permittat, vel alia idonea aliqua ratione cum Civitate ea de re tranſigat, quod Nos ratum habituri ſumus. Dat. Varſaviae in Conventu Regni Generali die 16. Menſis Octobris Anno *D*omini milleſimo quingenteſimo nonageſimo ſecundo, Regni noſtri quinto.

SIGISMUNDUS *Rex.*

Petrus Tylicki Secretarius, & Referendarius. mpp.

CCVIII.

1593.

Privilegiorum Civitatis Rigenſis Declaratio. Dat. Varſaviæ in Comitiis Regni Generalibus d. 31. Maii Anno 1593. *Ex Arch. Regni* Lib. 108. Lit. W. P. num. 109. fol. 127. *Extat in Archivo M. D. L.* Lib. n. 178. fol. 224.

SIGISMUNDUS III. Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniae, Ruſſiae, Pruſſiae, Maſoviae, Samogitiae, Livoniæque &c. &c. nec non Svecorum, Gottorum, Vandalorumque Hæreditarius Rex, ac Magnus Dux Finlandiæ. Significamus præſentibus Literis noſtris huius, & futuri temporis, quorum intereſt, univerſis, & ſingulis. Quod cum Civitas noſtra Rigenſis, Livoniæ Metropolis, in fidem, & ditionem Deceſſoris noſtri Divæ memoriæ STEPHANI Regis primum, & inde in noſtram veniſſet poteſtatem, etſi quibus iuribus, quibusque conditionibus in fidem noſtram, Succeſſorumque noſtrorum ea recepta ſit, ea omnia certis Privilegiis a Deceſſore noſtro Civitati Rigenſi in Comitiis Generalibus Regni Anni milleſimi quingenteſimi octuageſimi ſecundi, iisque a Nobis in Comitiis Anni milleſimi quingenteſimi octuageſimi noni confirmatis, concluſa, definitaque ſint, tamen cum certa quædam capita partim uberius, planiuſque explicanda, partim ea, quæ peculiaribus Literis, & *D*ecretis *D*eceſſoris noſtri olim conceſſa illi eſſent, in præſentes haſce Literas referenda Nobis per Internuntium ſuum Nobilem Davidem Hileſen, Syndicum Civitatis obtuliſſet, benigne annuendum duximus, & primum quidem: Cum Divæ memoriæ Deceſſor noſter STEPHANUS Rex ad Jurisdictionem in cauſis ad ſolos Nobiles, qui vel in Civitate Rigenſi contraherent, vel delinquerent, pertinentibus more Maiorum Civitatum Pruſſiæ, Officium Burgrabiatus in Civitate Rigenſi inſtituiſſet, Burgrabiumque, qui Capitanei munere, ac poteſtate in cauſis tantum Nobilium fungeretur, in Civitate ea ante incognitum, Jurisdictionis huius cauſa ibidem introduxiſſet, eumque ſemper ex numero quatuor Proconſulum fundaſſet, nominatim Statutum etiam Thorunenſe ad Civitatem eandem Rigenſem extendi voluiſſet, eaque de re peculiari Privilegio generaliter ſaltim ei caviſſet, ac vero hanc ob cauſam commemorata Civitas noſtra Rigenſis ulteriorem a Nobis declarationem petat. Ideo Divæ memoriæ Deceſſoris noſtri STEPHANI Privilegium commemoratæ Civitati noſtræ tributum ſecuti, præſentibus declaramus, ordinamus, & ſtatuimus, quod, quæ in Statuto Thorunenſi Anno milleſimo quingenteſimo vigeſimo Thoruniæ a Divæ memoriae Avo, & Deceſſore noſtro SIGISMUNDO Primo edito, de Capitaneo ſcripta ſunt, ea de ſolo Burgrabio Civitatis intelligi debeant. Is igitur Burgrabius in Civitate ea ad ſupra commemoratum Statutum Thorunenſe, Jurisdictionem ſuam Capitanealem noſtro loco referet, exercebitque, Senatus quoque Rigenſis eum Burgrabium pro Capitaneo noſtro ad exercendam Jurisdictionem noſtro loco, non autem Praefecturam Arcis agnoſcet, & per omnia ſecundum Statutum Thorunenſe ſe geret, ita, ſi cum Burgrabio in ſententia criminali lata conveniat, eam iuxta illius Statuti praeſcriptum exequatur, ſi vero inter ſe Burgrabius, & Senatus diſſentiant, tantiſper ab executione uterque ceſſet, donec res tota ad Nos relata definiatur. In caeteris vero levioribus Nobilium criminibus promiſcue commiſſis, ex contractibus ſolum Burgrabium pro more Civitatum Maiorum Pruſſiae, quibus hac in re Civitas Rigenſis exequata eſt, Jus dicere volumus. Inveteratos Nobilium caſus quod attinet, tum demum Burgrabius ſive Capitaneus noſter Jus dicere poterit, ſi vel vagabundus ſit, neque certum domicilium, aut poſſeſſionem in Provincia Livonia habeat, & cautionem idoneam praeſtare nolit, vel ſi reus Conventus contrahendi & a Foro competenti recedendi ſponte, & expreſſe Jurisdictioni Burgrabiali ſe ſubmiſiſſet. Si etiam eveniat, ut Burgrabii Officium vel mortis, vel abſentiæ, alteriusve cauſae interventu vacet, proxime antecedentis Anni Burgrabius interea temporis, dum vel prior redeat, vel eo defuncto alius, quem ex praeſentatis quatuor Proconſulibus, ordine ſucceſſorio obſervato, elegerimus, more Maiorum Pruſſiae Civitatum ſuccedat. Quicunq; etiam a Burgrabio, ſive Capitaneo noſtro Rigenſi vocatus, aut arreſtatus fuerit, etiamſi alieno Judicio ſubiectus, inibi reſpondere non teneatur, comparere tamen vel per ſe, vel per idoneum Plenipotentem, iusque ſuum allegare ſecundum Jus commune tenebitur, legitima autem ipſius exceptio locum habere debebit. Eorum etiam cauſas, qui vel Judicii Burgrabialis, aut Civilis contemnendi, mutandive cauſa arreſtati fugiunt, cauſam non ad Nos advocabimus, ſed eam cum toto effectu ad Judicium Rigenſe, pro Jure, quod Civitas iam ante ſibi conceſſum habet, remittemus, ſive ea criminaliter, ſive civiliter ad Burgrabium, ſive Magiſtratum Civilem pertineat. Hoc etiam pro Jure Civitatis diligenter obſervandum ſtatuimus, quod peculiari quodam Divæ memoriæ STEPHANI Regis Decreto olim Civitati tributum, & adiudicatum eſt, videlicet ne ultra præſcriptum, & ab antiquis Livoniæ Magiſtris receptum numerum, plures artifices in Suburbio Caſtri Rigenſis ſint, ita tamen, ne quid ex ſolido muro conſtruatur aut ſubterraneæ teſtudines fiant. Non minori etiam ſeveritate prohibemus, quam olim mediante Decreto Divi STEPHANI Regis prohibitum eſt, ne ſuburbanis iſtis locis a quibuscunque tandem perſonis, incolis, aut peregrinis negotiationes ullæ exerceantur, aut etiam cereviſia coquatur, & panis præter domeſticum cuiusque uſum non pinſetur, neque boves mactentur, ut venum exponantur, vel in naves importentur, idque ſub amiſſione earum mercium, cuius executionem Præfecto Arcis noſtræ pro tempore exiſtenti, & Burgrabio, Conſulatuique Civitatis coniunctim iam ante commiſſam, & Nos committimus, ita ut media pars rerum confiſcatarum Arci noſtræ, altera medietas Conſulatui cedat. Quandocunque vero Præfectus Arcis ea de re admonitus id facere recuſaverit, tum ipſe Burgrabius cum Conſulatu adverſus tales transgreſſores, portoriique noſtri Rigenſis defraudatores executionem realiter facere debebit. Eam Nos, & quamçunque aliam ordinariam Civitatis Jurisdictionem, eiusque executionem uſitatam minime impediemus, neque ab aliis impediri patiemur. Mandata e Cancellariis noſtris poſthac nulla, ſive ſint pœnalia, ſive talia, quibus receptus Civitatis illius proceſſus iudiciarius, rationesque uſitatæ, & Inſtantiarum ordo in quibuscunque actionibus, & cauſis, ad Civitatis Iurisdictionem pertinentibus turbentur, ſuſpendantur, vel Impediantur, edi mandabimus, quemadmodum & præſentibus mandamus, ordinamusque. Quodſi tamen pro Cauſæ, & Actionis qualitate Magiſtratus, vel Partium informationem res deſiderare videbitur, tota cauſa quemadmodum ab eo, qui mandatum edi petierit, narrata fuerit, ſcri-

ANNO 1593.

ſcripto comprehenſa ad Magiſtratum Civitatis mitti debet, ad quam narrationem, ſi quid reſpondendum, vel aliter informandos Nos, Succeſſoresque noſtros Magiſtratus Civilis cenſuerit, per eum, qui cum Mandato eo venerit, clauſis Literis intra bimeſtre tempus a die inſinuationis Mandati id faciat. Quodſi id a Magiſtratu prætermiſſum, & ab eo, qui Mandatum attulerat, proteſtationem eo nomine factam eſſe idoneis teſtibus probatum, eiusque rei Inſtrumentum indubitatum productum fuerit, aut vero fecerit quidem Magiſtratus, ſed tamen non ſatis cauſæ, quo minus prius Mandatum executum fuit, Nos, Succeſſoresve noſtri cenſuerint, tum demum ad pœnalia Mandata procedetur. In cauſis vero criminalibus Civitati uſitatum Iuris ſui curſum relinquimus, eumque impedire nolumus. Commiſſiones, ut hactenus, ita deinceps nullæ in Civitatem Rigenſem edantur. Si de Magiſtratuum, ut & Privatorum negligentia, vel iniuria, culpave quærendum quis exiſtimaverit, & porro in ulteriori proceſſu temere illis negotium feciſſe iudicatus fuerit, volumus, ut is in eodem termino in expenſas, aliasque pænas, quæ vel in temere litigantes, vel in calumniatores ſtatui ſolent, condemnetur, & pro cauſæ conditione ſevere puniatur. Si qui etiam contumelioſis citationibus exiſtimationem Magiſtratus, vel privatorum læſerit, contra eos certe agetur, & pro iniuriæ atrocitate animadvertetur, Civitas Rigenſis criminaliter citata non niſi in Comitiis exemplo Nobilium reſpondere tenebitur. Hoc etiam ſtatuimus, ne Collegiis, cæterisque contuberniis Opificum Privilegia, vel etiam Confirmationes, aut Ordinationes ullae, quæ cum legitima Magiſtratus Civitatis authoritate, & iurisdictione pugnent, extradantur, ſed eidem Magiſtratui pro veteri conſvetudine de Collegiorum, Contuberniorumve ſtatutis ex Civitatis rationibus ſtatuendis ius, poteſtatemque integram relinquimus. Quod vero Poſſeſſiones Civitatis Rigenſis terreſtres attinet, quas admodum eſſe exiguas conſtat, eas omnes, & ſingulas, in quarum aſſidua poſſeſſione conſervata hactenus Civitas fuit, Civitati, eiusque Civibus integre relinquimus, ita, ut libere quemadmodum hactenus, ſic deinceps eas poſſideant, & nec a Nobis, Succeſſoribusq; noſtris, nec a quoquam alio unquam ſub publico Juris, vel quocunque alio prætextu turbari debeant. Etſi iam ante ius cudendae monetae iure nullo Nobis, theſauroque noſtro reſervato, cum omni eius emolumento Civitati Rigenſi, a Divis Deceſſoribus noſtris conceſſum ſit, quod & a Nobis confirmatum eſt, tamen amplius commodis Civitatis proſpicere cupientes, Nos ſimile ius cudendi monetam, exceptis iis, quibus iam ante a Nobis id, Deceſſoribusq; noſtris conceſſum eſt, nullis aliis vel Civitatibus, vel perſonis in Livonia conceſſuros, pro Nobis, noſtrisque Succeſſoribus ſpondemus, & pollicemur. Quia etiam ex Formula Subiectionis, qua Civitas Rigenſis in fidem, & Ditionem Divi Deceſſoris noſtri STEPHANI Regis recepta fuit, apparet, Civitatem ſponte ſua, ad certam quandam onerum ferendorum normam ſe propterea adſtrinxiſſe, ut a quibuscunque aliis oneribus ſoluta, liberaque eſſet, ideo pro Nobis, & Succeſſoribus noſtris cavemus, quod Civitas noſtra Rigenſis, præter ea, quibus ad normam Privilegiorum ſuorum ſe adſtrinxit, nullis aliis oneribus obnoxia eſſe debeat. Ex ſpeciali quoque Gratia Noſtra Civitati noſtrae Rigenſi permittimus, ut aquæductum per canales ſubterraneos ex rivulis quibuscunque vicinioribus, ſine onere in Civitate Rigenſi, quomodocunque velit, inſtituere poſſit. Volumus etiam, ut quemadmodum hactenus, ita deinceps quoque perpetuis temporibus a Judæorum manſionibus, & domiciliis Civitas noſtra Rigenſis libera ſit, & in ſtatu ſuo, quo hactenus fuit, ſemper permaneat nec quidquam de eo immutetur. Et quoniam publicae utilitatis cauſa, quam ex Portorio noſtro Rigenſi quotannis percipimus, Privilegio Civitatis Rigenſis expreſſe cautum eſſe perſpeximus, ne Portus, & nova Emporia alibi quam Rigæ aperiantur, in poſterum diligenter ea in re Civitati, Portorioque illi noſtro cavebimus, permittentes, ut æque Mercatores, atque Nautæ, qui poſthac contra Civitatis iura, in Portu alio, quam Rigenſi verſari, negotiarique audebunt, pœna pecuniaria ex Senatus arbitrio, Præfectorumque Portorii noſtri Rigenſis mulctentur. Quilibet etiam Nauta ita, ut a Divæ memoriae STEPHANO Rege conſtitutum eſt, merces allatas non prius exponet, quam in loco Portorii earum omnium, & ſingularum Cathalogum, quem *Rolle* vocant, exhibuerit, neque merces navi imponet, priusquam plene Portorio noſtro ſatisfecerit, ſecus facientes pœnis in fraudatores ærarii publici ſancitis, ut puniantur, Senatui Rigenſi, & Præfectis Portorii noſtri coniunctim permittimus. Quoniam etiam proximi Anteceſſoris noſtri authoritate a Civitate noſtra Rigenſi Navis ad oſtium maris propterea conſtituta eſt, ne quis ſine licentia a Portorii Rigenſis Præfectis accepta, enaviget; ideo eandem eodem in loco, & ſtatu, in quo nunc eſt, conſervaturos Nos pollicemur. Et quod iam ante Civitati cautum eſt, nihil in præiudicium liberæ navigationis in littore, rippave ædificari debere, idem & Nos pro Nobis, & Succeſſoribus noſtris benigne cavemus. Si etiam contingat, ut vel ſpeculator, vel alius quispiam mare, Portumque Rigenſem infeſtare, repreſſaliisque Civitati vim facere intendat, munere noſtro Regio, quod in defendendis ſubditis noſtris verſari intelligimus, minime Nos, Succeſſoresque noſtros defuturos promittimus. Immunitates etiam, quibus Portorii proventus diminuantur, Nos & Succeſſores noſtri nemini dabimus, neque mercium noſtrarum nomine, & colore quemq; Portorium noſtrum Rigenſe illudere, vel defraudare permittemus, ſed in univerſum omnes, & ſinguli normam, & inſtructionem, quæ a Divæ memoriæ STEPHANO Rege Portorii Præfectis præſcripta, & hactenus obſervata eſt, ſequi tenebuntur. In cuius rei fidem Præſentes manu noſtra ſubſcripſimus, & Sigillis Regni, Magnique Ducatus Litvaniæ conſignari mandavimus. Dat. Varſaviæ in Comitiis Regni noſtri Generalibus. Die ultima Menſis Maii, Anno Domini milleſimo quingenteſimo nonageſimo tertio, Regni vero anno ſexto.

SIGISMUNDUS *Rex.*

Laurentius Gembicki. mpp.

CCIX.

1596. *Reſtitutio Bonorum ad Eccleſiam Ubnorienſem pertinentium.* Dat. Varſaviæ in Comitiis Regni Generalibus d. 10. April. An. 1596. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.* Lib. ſub Lit. G. fol. 455.

SIGISMUNDUS III. Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæque, &c. nec non Svecorum, Gottorum, Vandalorumque hæreditarius Rex, ac Magnus Dux Finlandiae. Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt univerſis, & ſingulis. Quod cum expoſitum Nobis eſſet nomine Eccleſiae Parochialis Ubnorienſis in Diſtrictu Livoniae Vandalienſi conſiſtentis, eam retroactis turbulentis illis temporibus Moſcovitico bello flagrante, cum per frequentes hoſtium in Livoniam excurſiones, tum per Hæreticos ita devaſtatam, ac deſolatam eſſe, ut Divino cultu & ſacrorum Adminiſtratione, magno Chriſti Fidelium incommodo penitus orbata ſit, atque cum Generoſus Staniſlaus Koſs Tenutarius arcis Vandalienſis, Dapifer, & Aulicus noſter pio inductus excitandae, & reſtaurandae in ea Catholicae Religionis zelo, ſumptu ſuo magna in parte eam in rem collato, eandem Eccleſiam a ruina, & deſolatione ad cultum Religionis Catholicae revocaſſet, ſed tamen ob proventuum pene omnium ab ea Eccleſia diſtractionem, & alienationem neceſſarium omnino videatur, ut ad ſublevandas eius Eccleſiæ res, & Divinum cultum propagandum, bona & poſſeſſiones pro eadem Eccleſia antiquitus fundatæ, & attributæ, dictæ Eccleſiæ reſtituantur; eoque nomine Nobis ſupplicaretur, ut authoritate noſtra Regia eam bonorum reſtitutionem facere dignaremur. Nos, qui pro noſtro promovendæ Divinæ gloriæ ſtudio libenter in eam curam incumbimus, ut Eccleſiarum iura inviolata maneant, & quæ ab eis avulſa, & diſtracta ſunt, reſtituantur, faciendum Nobis merito putavimus, ut eandem Eccleſiam Parochialem Ubnorienſem, ſic a dicto Generoſo Staniſlao Koſs reſtauratam, de novo dotaremus, uti quidem iam præſentibus Literis noſtris dotamus, atque bona omnia, & ſingula antiquitus pro eadem Eccleſia fundata, tam quæ ab ea quocunque modo alienata, & avulſa, quam quæ nunc ſunt, eidem denuo de facto reſtituimus. Quoniam vero nonnullorum Nobilium a Fide & Religione Catholica defectione proventus dictæ Eccleſiæ, qui a ſubditis eorum more decimæ Porocho pendebantur, & extradebantur, diminuti, & abſtracti ſunt, ideo cupientes rationibus, & commodis eiusdem Eccleſiæ melius proſpicere, & ut iuſta eorundem proventuum recompenſatio ob ſupra recenſitas cauſas ab eadem avulſorum fiat, colonos fundo eiusdem Eccleſiae contiguos tres, nimirum *Snierpos* duos, & tertium *Princ*, nuncupatos, in duobus & medio uncis agri inſidentes, cum lacu parvo fundis dictorum ſubditorum adiacenti, nec non bona *Hiderland*, *Moyſa* dicta in Diſtrictu Lemſelienſi ſita, ad Nos, & diſpoſitionem noſtram certo cum caduco devoluta, cum omnibus attinentiis, obventionibus, & reditibus univerſis, ad ea antiquitus ſpectantibus, ita, quemadmodum in ſuis metis, & limitibus antiquitus exiſtunt, eidem Eccleſiae Parochiali Ubnorienſi aſſignamus, damus, donamus, & conferimus perpetuis temporibus. Quæ quidem ſupra nominata bona ſic a Nobis dotata, Juribus, Libertatibus, Immunitatibus, Jurisdictionibus,

ANNO 1596.

Anno 1596.

Sacræ Romanæ Eccleſiæ ſubiicimus, adſcribimus, & incorporamus, ac aliarum Eccleſiarum Catholicarum more, uti, & gaudere volumus. Ad quam quidem Parochialem Eccleſiam Ubnorienſem ex ſpeciali gratia noſtra Regia, eidem Generoſo Staniſlao Koſs Tenutario Arcis noſtræ Vandalienſis Parochum exnunc, atque quoties eandem Eccleſiam Parocho, poſt deceſſum, vel liberam reſignationem vacare contigerit, præſentandi facultatem damus, & concedimus ad extrema vitæ ipſius tempora. Eo vero vita defuncto, omne Jus Patronatus, collationis, & præſentationis ſuper eandem Parochiam ad Nos, & Sereniſſimos Succeſſores noſtros redibit, ac devolvetur. Quoniam vero eandem Eccleſiam Beatiſſimae Virgini Mariae Deiparae dicatam, indulgentiis, & humano generi ſalutiferis miraculis clarere accepimus: ideo Ordinationis de Vicario, Presbytero, Cantore, Rectore Scholae, Organario, ac aliis Eccleſiae Miniſtris Epiſcopo Vendenſi, tanquam Loci Ordinario cum eodem Generoſo Staniſlao Koſs Tenutario noſtro Vandalienſi faciendi poteſtatem & omnimodam facultatem damus, & concedimus, eamque ratam & gratam habentes, valituram ſemper volumus. Maioris autem fidei cauſa, & propter evidentius teſtimonium præſentes manu noſtra ſubſcripſimus, & Sigillo Regni, & Magni Ducatus Litvaniæ communiri mandavimus. Datum Varſaviæ in Comitiis Regni Generalibus die decima Menſis Aprilis, Anno Domini MDXCVI.

SIGISMUNDUS *Rex.*

Hieronymus Wołłowicz.

CCX.

1596. *Literæ ad Status Livonienſes, quibus eis indicitur Conventus Generalis Vendæ celebrandus.* Dat. Varſaviæ die 5. Decembr. Anno 1596. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

SIGISMUNDUS III. DEI Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniae, &c. Vniverſis, & ſingulis, tam Equeſtris Ordinis, quam etiam Civitatum Maiorum in Livonia ſubditis noſtris, ſincere, & fidelibus Nobis dilectis gratiam noſtram Regiam. Sincere, & fideliter Nobis dilecti. Cum præſentem rerum vicinarum Statum, ac inde pericula Regno noſtro graviſſima imminentia id a Nobis flagitare intelligeremus, Comitia Regni Generalia Varſaviae ad diem decimam Menſis Februarii proximi indiximus, ut autem in Livonia Sinceritates, & Fidelitates Veſtræ conſilia inter ſe de rebus ad univerſam Rempublicam pertinentibus conferant, ipſis etiam Conventum Generalem Livoniæ Vendæ ad diem ſecundam Menſis Jannuarii proximi edicendum putavimus, cui noſtro loco, & nomine Reverendum in Chriſto Patrem Dominum Schenkin Epiſcopum Vendenſem præeſſe voluimus. Hortamur itaque Sinceritates, & Fidelitates Veſtras, ut & frequentes ad præſtitum diem conveniant, & eorum, qui noſtro loco præſidebunt, authoritati, & conſiliis, atque perſvaſionibus convenientem locum dent, Nuntiosque ad Comitia Regni mittendos tales potiſſimum plena cum facultate inter ſe deligant, qui ante omnia Reipublicæ ſalutem, cui multa intenduntur pericula, curæ habeant, & ſi quid a cæteris Ordinibus pro communi Republica boni ſtatutum fuerit, ad id ſtudiis, & ſententiis ſuis ſeſe accommodent. Facturae id ipſum Sinceritates, & Fidelitates Veſtræ pro officiis ſuis, gratiaque noſtra. Dat. Varſaviæ die quinta Menſis Decembris, Anno Domini milleſimo quingenteſimo nonageſimo ſexto. Regnorum noſtrorum Poloniæ nono, Sveciae tertio.

SIGISMUNDUS *Rex.*

Mathias Woyna Notarius.

CCXI.

1597. *Decretum Commiſſoriale inter Illuſtriſſimos Principes* FRIDERICUM *Curlandiæ, & Semigalliæ, &* GEORGIUM FRIDERICUM *Marchionem Brandeburgenſem Ducem Pruſſiæ, de exemptione Epiſcopatus Curoniæ.* Datum in Suburbio Arcis Piltenſis die 31. Januar. Anno 1597. *Ex Archivo Regni.* Lib. 182. Lit. R.C. num. 183. fol. 39.

In cauſa & actione inter Illuſtres Principes, & Dominos, Dominum FRIDERICUM in Livonia Curlandiæ, & Semigalliae Ducem ab una, & Illuſtrem Principem, & Dominum, Dominum GEORGIUM FRIDERICUM Marchionem Brandeburgenſem in Pruſſia, Stetini, Pomeraniae, Caſſubiorum, Vandalorum, nec non in Sileſia Carnoviæ Ducem, Burgrabium Norinbergenſem, et Principem Rugiae citatum, altera partibus: auditis utriusque Partis allegationibus per Mandatarios expoſitis, exceptionibus,

Anno 1597.

replicationibus, aliisque fundamentis. Cum in termino hodierno hucuſque continuato, actorea Pars nomine Illuſtriſſimi Principis, & Domini, Domini FRIDERICI in Livonia Curlandiæ, & Semigalliæ Ducis, iuxta interlocutorium in cauſa principali proceſſiſſet, pecuniamque in Arce Piltenſi, & bonis ad ea pertinentibus iuſte, & legitime inſcriptam, triginta nimirum millia talerorum in præſenti numerare parata eſſet, eamq; in facie eorum, qui a Mandatariis Illuſtriſſ. Principis Pruſſiæ ad Judicium noſtrum miſſi ſunt, Nobilium nimirum, & clariſſimorum, Henrici a Weinbeer, & Joannis Mirandri Legum Doctorum, & Georgii Fincken Secretarii, coram Judicio noſtro depoſuiſſet, ii vero non recedentes a proteſtationibus ſuis, & appellatione interpoſita, ſed a Nobis non admiſſa, allegaſſent ſe non habere in Mandatis, ut pecuniam recipiant, Pars vero actorea ſub hæc verba intuliſſet, petiviſſetque: quandoquidem citati confiterentur, quod non habeant in Mandatis recipiendi pecuniam, ut Nos per Decretum noſtrum ad eandem pecuniam recipiendam, & cedendum Arce, bonisque omnibus ad eam pertinentibus adigeremus. Nos itaque in veritatis, & Commiſſionis obſequium, iuſtitiam præ oculis habentes, cauſam hanc ex commiſſa Nobis poteſtate Regia ita definivimus, & per Decretum noſtrum pronuntiavimus, Illuſtriſſimum Dominum GEORGIUM FRIDERICUM Marchionem Brandeburgenſem, Ducem Pruſſiæ inprimis teneri, ut oblata, & numerata ſibi pecuniæ ſumma, iuſte, & legitime, prout verba Commisſionis Regiæ Maieſtatis ſonant, in bonis illis inſcripta nimirum triginta millia talerorum, iisque receptis ab eo, vel Mandatariis eius his præſentibus, Arcem ipſam Piltenſem, & univerſa bona Epiſcopatus olim Curoniæ, nunc vero Territorii eius, Vaſallosque, & ſubditos eius, quemadmodum hactenus in hypothecaria poſſesſione habuit, cum Literis Obligationis Illuſtr. Principi, ac Dom. Domino FRIDERICO Curlandiae Duci, ſine ullis impedimentis, & tergiverſatione tradat, realemque, & actualem Poſſesſionem in Arce, bonis, & iuribus iſtis asſignet, & concedat, prout Nos Authoritate Regia vigore praeſentium pronuntiamus, tradimus, asſignamus, & concedimus hoc noſtro Decreto mediante. Ab hoc Decreto Illuſtriſſimi Principis, ac Domini, Domini GEORGII FRIDERICI Marchionis Brandeburgenſis Ducis Prusſiae Mandatarii praefati, & Plenipotentes ad S. R. Maieſtatem appellarunt, quam appellationem Nos ipſis, vigore Commisſionis noſtræ conceſſimus, & terminum proſequendae coram R. Maieſtate appellationis peremptorium a data praeſentis Decreti noſtri intra quindecem ſeptimanas, hoc eſt: ad diem decimam ſextam Maii Stylo novo, ex conſenſu Partium praefiximus, ita ſcilicet, ut utraque Pars circa hunc terminum peremptorium quindecem ſeptimanarum, a data praeſentis Decreti coram Regia Maieſtate, ubicunque tunc cum Aula ſua fuerit conſtituta, compareat, & finalem huius cauſae deciſionem attentet. Pars actorea nomine Illuſtrisſimi Principis Domini, Domini FRIDERICI in Livonia Curlandiae, & Semigalliae Ducis de omnibus damnis, & expenſis ex eo emerſis, & emergentibus, quod & ante aliquot annos, & nunc praefatam pecuniae ſummam in Arce Piltenſi iuſte, & legitime inſcriptam perſolvere parata fuerit, ea autem recepta non ſit, & tot annos magno cum damno Illuſtrisſimi Principis Ducis Curlandiae ſterilis maneat, ſolenniter proteſtata eſt; quam Proteſtationem illi ſalvam relinquimus. In quorum omnium fidem hunc Actum noſtrum Commiſſorialem, & Decretum manuum noſtrarum ſubſcriptione, & Sigillorum appresſione roboravimus. Datum in Suburbio Arcis Piltenſis die ultima Ianuarii ſtylo novo, Anno Domini 1597.

(L. S.) *Georgius Farensbach.*
(L. S) *Gaſparus Moldawſki.*
(L. S.) *Thomas ab Emblem.*
(L. S.) *Johann a Tiſenhauſen a Kalkenow.*

Concordat cum vero ſuo Originali

Locus Sigilli Notarii Publici Regii.

Godefredus Fabricius, Notarius Publicus Regius.

CCXII.

1598. *Datur poteſtas Friderico Curlandiæ, & Semigalliæ Duci redimendi Epiſcopatum Curoniæ de manibus Georgii Friderici Marchionis Brandeburgenſis, ac in Pruſſia Ducis &c.* Dat. Varſaviæ d. 4. Apr. An. 1598. *Ex Archivo Regni.*

SIGISMUNDUS III. Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæque &c. nec non Svecorum, Gottorum, Vandalorumque hæreditarius Rex, ac Magnus Dux Finlandiæ. Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum

inter-

Anno 1598.

intereſt, univerſis, & ſingulis. Quod etſi antea Illuſtriſſimo Principi *D*omino Friderico Curlandiæ, & Semigalliæ Duci poteſtatem redimendi Territorium, quondam Epiſcopatum Curoniæ, de manibus Illuſtris Principis, Domini Georgii Friderici Marchionis Brandeburgenſis, ac in Pruſſia &c. Ducis, ſumma triginta millia talerorum, dederimus, & conſenſerimus, tamen cum ea redemptio hactenus certas ob cauſas noſtras ſuum effectum non ſit ſortita, pro noſtra in ſuam Illuſtritatem benevolentia de novo ſuper eandem redemptionem conſentiendum, permittendumque eſſe duximus, prout quidem conſentimus, & permittimus præſentibus Literis noſtris, facimusque ſuæ Illuſtritati plenam, & integram poteſtatem, ut poſſit, & valeat prædictum Territorium Curoniæ, & omnes Arces, Oppida, Vaſallos, Prædia, Villas, & Poſſeſſiones, quæcunque vigore hypothecæ ab Illuſtri Duce in Pruſſia hactenus poſſidentur, ab eodem eximere, & eliberare. Quod quidem Territorium Curoniæ, poſteaquam ſua Illuſtritas redemerit, integrum cum omnibus ſibi annexis habebit, tenebit, & poſſidebit, eoque cum omnibus, ſubditis Nobilibus, Vaſallis, Oppidis, Juribus Patronatus, attinentibus, commodis, fructibus, proventibus, emolumentis, reditibus, utilitatibusque, & prærogativis generaliter univerſis, & ſingulis, nullisque penitus exceptis, aut inpoſterum excipiendis, tam iis, quae iam ſunt, quam quæ ulla induſtria excogitari poſſunt, ad integram uſque ſummæ perſolutionem, utetur, fruetur & potietur, promittimus pro Nobis & Sereniſſimis Succeſſoribus noſtris, non eſſe Nos prædictum Territorium, vel quicquam ex bonis, iuribus & ſubditis quibusvis ad hoc idem Territorrum modo quovis pertinentibus ab Illuſtritate ſua amoturos, aut alienaturos, amovendique, aut quovis modo alienandi poteſtatem cuiquam daturos, & conceſſuros, quin Suam Illuſtritatem integre in poſſeſſione huius Territorii ad prædictam ſolutionem conſervabimus, Sereniſſimique Succeſſores noſtri conſervabunt, neq; prius eius Territorii poſſeſſio ad Nos, Succeſſoresq; Noſtros redibit, quam ſumma prædicta triginta millium Talerorum, per Illuſtritatem ſuam in redemptionem eius Territorii expoſita, & ſiquid ex Decreto Ordinum Regni ſupererogandum fuerit, ſuæ Illuſtritati, vel Succeſſoribus ſuæ Illuſtritatis, pari iure integre perſoluta, numerataque fuerit, Juribus directi *D*ominii noſtri, & reliquis Regalibus noſtris per omnia ſalvis ibidem manentibus. In cuius rei fidem præſentes manu noſtra ſubſcripſimus, & Sigillis utriusque conſignari iuſſimus. Datum Varſaviæ die 4. Menſis Aprilis Anno Domini 1598. Regnorum Poloniæ undecimo, Sveciæ vero quinto.

SIGISMUNDUS *Rex.*

(L.S.)

CCXIII.

1598.

Confirmatio Decreti Ducis Curlandiæ. Dat. Varſaviæ in Conventu Regni Generali d. 4. Aprilis Anno 1598. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

SIGISMUNDUS III. DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiae, Livoniæ &c. nec non Svecorum, Gottorum, Vandalorumque hæreditarius Rex, ac Magnus Dux Finlandiæ. Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt, univerſis, & ſingulis. Expoſitum Nobis eſſe nomine Nobilis Andreæ Nitſoff, Illuſtris Principis Curlandiæ, Semigalliæque Ducis ſubditi, interceſſiſſe ſuperioribus annis inter illum, & Nobilem itidem Siberhardum Friſen Actorem, ſubditum noſtrum, in puncto evictionis, ratione quorundam bonorum in Ultradunenſi Livonia ab uxoris illius Prædeceſſore marito ipſi Siberhardo venditorum, litem quandam, eaque per ſuam definitivam ab Illuſtri Principe Domino Friderico in Livonia Curlandiæ, Semigalliæque Duce pro reo deciſa, Actorem quidem a Sententia illa primum ad Nos appellaſſe, appellatumque ad iudicium noſtrum pro cauſæ iuſtificatione ſemel adcitaſſe, poſtea tamen tot iam annis exactis proſecutionem illius neglexiſſe. Etſi igitur lapſis fatalibus, totque annis appellatione iam deſerta, antedicta Illuſtris Principis Curlandiæ, Semigalliæque Ducis lata Sententia, iam pridem in iudicatum abiit, atque litem eam reſuſcitari nullæ iuris rationes permittunt; tamen ut ſecuritati ſuæ appellatus magis conſuleret, de defenſione appellationis proteſtaturus, confirmationem dictæ ſententiae humillime a Nobis petiit. Nos iuſtis illius precibus clementer locum dantes eam in omnibus punctis illius, & Articulis, ſi, & in quantum in praemiſſis res ita ſe habeat, approbamus, ratificamus, & confirmamus, roburque perpetuae firmitatis non ſecus, ac ſi de verbo ad verbum hic inſerta eſſet, obtinere debere decernimus, praeſentibus Literis noſtris. In cuius rei fidem præ-

Anno 1598.

praeſentes manu noſtra ſubſcripſimus, Sigillisque Regni, ac Magni Ducatus Litvaniae conſignari mandavimus. Datum Varſaviae in Conventu Regni Generali, die quarta Menſis Aprilis, Anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo octavo, Regni noſtri Poloniae undecimo, Sveciae vero quinto.

SIGISMUNDUS *Rex.*

CCXIV.

1598.

Inſtructio Commiſſariis ad ordinandam Livoniam deſignatis data. Varſaviæ d. 20. Aprilis Anno 1598. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ* lib. n. 178. fol. 46.

Præſcriptum Commiſſariis Sacræ Regiæ Maieſtatis ex Authoritate Comitiorum præſentium ad ordinandam Livoniam deſignatis, Reverendiſſimoque Joanni Demetrio Solikowſki Archiepiſcopo Leopolienſi, Magnificis, a c Generoſis Joanni a Zborow Caſtellano Gneſnenſi, Graudentinenſi, Odalanovienſique Capitaneo, Leoni Sapieha Magni Ducatus Litvaniæ Cancellario, Capitaneo Slonimenſi, Sbigneo Oſſolinſki Succamerario Sandomirienſi, Mathiæ Leniek Capitaneo Novogrodenſi, Petro Oſtrowſki de Oſtrowa, Georgio Schenkingling Oeconomo Derpatenſi, Bertramo Holſchur Succamerario Derpatenſi, Nicolao Niemieſzczynſki Secretario noſtro, Joanni Wilczek Secretario noſtro, Davidi Hilchen Secretario, & Nuntio Terreſtri Vendenſi, unius, duorum, triumve abſentia non obſtante. Datum Varſaviæ in Comitiis Regni Generalibus die vigeſima Menſis Aprilis Anno Domini milleſimo quingenteſimo nonageſimo octavo.

Commiſſarii noſtri Vendam, quum de communi conſilio ſtatuerint, convenient, Literas vero ad Reverendiſſimum Epiſcopum Vendenſem, & Livoniae Praeſides, tum univerſam Nobilitatem, & Ordines praemittent mature, quibus eosdem de adventu ſuo certiores facient, atque Conventum ad certam diem indicent, ad quam ad audienda Mandata noſtra, exequendaque ea, quae Conſtitutionis proximorum Comitiorum, & Commiſſionis huius authoritate illis incumbunt, praeſto omnes adſint. In Conventu Inſtrumento Commiſſionis publice lecto, quo fidem Legationis noſtrae, Commiſſionisque huius faciant, ad ea deinde mox accedent, quae commemoratae Comitiorum horum Conſtitutionis authoritate mandata illis ſunt, eiusque praeſcriptum in omnibus ſequentur.

Ea autem, quae Conſtitutione commemorata illis iniunguntur, ad quatuor fere Capita revocari videntur, ut in Ordinem certum Provinciam redigant, maxime vero Magiſtratus, Officiaque, quae adhuc vacant, conferant.

Judicia ſecundum Conſtitutiones Divæ memoriæ STEPHANI Regis executioni præſenti mandari curent, quo etiam pertinet, ut authoritate illorum accedente omnium trium Nationum Provinciales Jus certum quoddam, quo cauſæ omnes illorum iudicentur, deligant. Alterum ut rationes, proventusque Bono- Noſtrorum Regiorum perluſtrent, revideantque, ut cum de aliis omnibus ad Nos, Ordinesque referent, tum non minus etiam de iis minutioribus, quae Jure hæreditario conferri poſſint. Tertio loco inquirendum illis erit in eos, qui perfidiae alicuius ſuſpecti, aut rei habitæ fuerint. Quarto & ultimo, Judicia, quae illis Conſtitutione committuntur, exercebunt, adminiſtrabuntque.

In Formula certa Provinciae conſtituenda ante omnia operam dabunt, ut Judicatus, Magiſtratus, Officiaque, quæ ſecundum Conſtitutiones latine, Anno octuagſimo tertio editas, *D*ivæ memoriæ *D*eceſſoris Noſtri STEPHANI Regis in Provincia ea eſſe debent, ſine mora conſtituantur ab iisque, quibus commiſſa fuerint, mox adminiſtrentur; qua quidem in re, ut maxime idoneos homines eligant, videbunt, quorum nimirum & merita in Nos, & Rempublicam nota ſint, & qui eo rerum uſu ac prudentia ſunt, ut iure adminiſtrari ab illis munera ea poſſint. Et quae quidem merae noſtrae Collationis ſunt, ea illis, quos idoneos iudicaverint, authoritate noſtra mox conferent. Ad quae autem ſecundum ſupramemoratas Conſtitutiones, ab ipſis Provincialibus aliqui eligi, Nobisque proponi debebunt, ex iis, ſi Provinciales elegerint, qui illis videbuntur, authoritate noſtra confirmabunt. Si ipſi Provinciales in electione ceſſarint, aut convenire non poterint, ipſi pro una vice ſola aliquos nominabunt, confirmabuntque. Quas quidem ſingulas nominationes, collationes, confirmationesque illorum, Nos etiam peculiaribus Literis, iis, quibus aliquod Officium contulerint, datis, ratas, gratasque habebimus. Exceptis tamen, & noſtrae poteſtati, ſeu diſpoſitioni reſervatis dignitatibus ſeu locis Senatoriis, ac Succamerariorum Officiis, & Capitaneatibus, Praefecturis, bonisque quibusvis Regalibus vacantibus. Quibus etiam iam ante dignitates, officiaque aliqua a Nobis ipſis collata ſunt, eas ne Commiſſarii quidem mo-

ANNO 1598.

movebunt, quemadmodum inter alios Nobilem David Hilhen, qui Notariatum Terreftrem Vendenfem a Nobis habet. Ad ius Terreftre confcribendum operam dabunt, ut ex omnibus tribus Palatinatibus, quantum fieri eius poffit, omnium trium Nationum, hominesque maxime idoneos deputent, idque ab initio mox Commiffionis, quo citius adhuc illis præfentibus negotium firmetur, confirmationem tamen eius integram ad Nos, ordinesque referent.

In Arcibus, proventibusque bonorum noftrorum Regiorum perluftrandis, connotandisque, id fequentur, ut & quam diligentiffime omnia inveftigent, & utilitatis noftræ, proventuumque Reipublicæ rationem habeant, tum vero fecuritatis Provinciae eius, ut & præfidia non nimis denudentur, & contra repentinam vim, quantum fieri eius poffit, parata, inftructaque fint, neque vero præiudicium aliquod iuribus Capitaneorum, vel Tenutariorum facient, aut eorum poffeffionem turbabunt, ad quam quidem rem maxime etiam pertinebit, ut de certo aliquo modo, ac ratione contributionum in Provincia ea conftituatur, & cum hæc commiffio proprie ad Provinciales deftinata fit, non autem ad Civitates, præfertim maiores Livoniæ pertineat, utpote quæ peculiares fubiectionum fuarum Formulas a STEPHANO Rege conceffas, & a Nobis confirmatas habent, ideo nolumus etiam, ut Commiffarii noftri moleftiae aliquid eis afferant, vel re ulla Civitates turbent, aut iurisdictionem earum moveant. Cum autem minores Civitates ad executionem Jurium, Privilegiorumque fuorum nondum perveniffe dicantur, non parum autem Reipublicæ in iis pofitum fit, non minimam illarum quoque rationem habebunt. Omnia autem diligenter cognita, confcriptaque in proximis Comitiis ad Nos, Ordinesque referent, nec tamen iniuriae aut moleftiae aliquid privatis etiam afferatur, ita in tota hac re verfabuntur, ut ea fola, quæ iuris noftri Regii effe conftiterit, revideant, quæ vero indubitato iure a privatis tenentur, in iis turbari eos non finant. Idem porro Commiffarii noftri de tribus Arcibus *Soncel*, *Erle*, & *Sefvegio* cognitionem faciant, an hæreditariæ fint. Quæ vero Privilegia illis exhibebuntur, non folum a quibus fint edita, notent, fed etiam utrum ad eos, qui illa exhibebunt, pertineant, & qualia eorum merita fint, confiderent. Itaque oftendi fibi, vel Succeffionem naturalem, vel ius legitime quæfitum iubebunt, ad ftatum vero illius Provinciae conftituendum hoc etiam fpectare videtur, ut de familiis Livoniæ, hominibusque genuinis, & bene meritis cognofcant, iuxta Divi STEPHANI Provinciæ eius ordinationem, ut Conventus ab omnibus in ea defcriptis celebrentur, & de Reipublicae neceffitatibus, & fubfidiis agatur. Curlandorum etiam hominum appellationes ad Equeftris Ordinis Conventum Vendenfem pertinere meminerint, ficque in Privilegio Inveftituræ eius Ducatus a STEPHANO Rege caveri.

ANNO 1598.

Inquifitionem perfidiae, fi cuiusque Nationis obiecta alicui ea fuerit, ita inftituent, ut neque impuniti fint, fiqui manifeftae perfidiae, aut perduellionis rei fuerint, neque etiam temere negotium aliquibus fiat, aut fine caufa homines vexentur. Itaque Judicio Terreftri, ac probatiffimo quoque adhibito inquirent, & quam certa ea fint, quae deferuntur, videbunt. Et quæ erunt probabilia cum teftimoniis ac probationibus in libellis, quos figillo Terreftri obfignabunt, redacta ad Comitia Regni deferent. Judicia ea exercebunt, adminiftrabuntque, quæ illis Conftitutione mandantur, privatorum vel de quibus ipfæ partes ultro fe fubmiferint, inque iurisdictionem eorum confenferint, vel poffeffionum, fi qui eas non pacate adierint, fed alios vi deiecerint, ante omnia tamen rerum iudicatarum authoritas maneat. Itaque nullas res, maxime a Nobis iam iudicatas movebunt, aut fententias illas retractabunt. Omnibus autem iftis in rebus confcientiam eorum oneramus, fecundum quam ita in omnibus hifce negotiis progreffuros non dubitamus, ut fidem, induftriamque eorum abunde Nos, atque Ordines perfpecturos ftatuamus. Quibus Nos noftra etiam clementia, quam benigne illis deferimus, refponderе non dubitabimus.

SIGISMUNDUS *Rex.*

Sigillum utrumque, minus Regni, maius Litvaniæ.

1600.

CCXV.

Diploma SIGISMUNDI III. *Regis, quo Eftoniam Provinciam Regno Poloniæ unit, & incorporat.* Dat. Varfaviæ in Comitiis Generalibus die 12. Mart. An. 1600. *Ex Originali.* Sub tribus Sigillis.

In Nomine Domini Amen.
Ad perpetuam rei memoriam.

SIGISMUNDUS III. Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruffiæ,

ANNO 1600.

fiæ, Pruffiæ, Mafoviæ, Samogitiæ, Livoniæque, &c. nec non Svecorum, Gottorum, Vandalorumq; Hæreditarius Rex, ac Magnus Dux Finlandiae. Significamus præfentibus Literis noftris quorum intereft, univerfis, et fingulis. Quia cum identidem ab Ordinibus Regni, & Magni Ducatus Litvaniae de Livoniae parte, quæ Eftonia dicitur, Regno Poloniae, Magnoque Ducatui Litvaniae reinvifceranda, & reincorporanda appellati fuiffemus, Nos huic poftulationi tanquam iuftæ, & Pactis (*a*) Conventis confentaneæ annuentes. *In Nomine Omnipotentis Dei, Sanctæ Individuæ Trinitatis*, fupra nominatam Livoniæ partem Eftoniam vulgo dictam, nominatim vero Caftrum, & Vrbem *Revaliam*, Caftrum, & Oppidum *Narvam*, Caftrum *Vaiftein*, Caftrum *Vefemberg* cum deferto *Tholsberg*, Caftrum *Hapfel* cum Oppido, & fimiliter cum deferto *Leal*, atque Caftro *Lod*, Monafterium quoque *Padis*, cæterisque univerfis, quibuscunque nominibus nuncupatis Caftris, & Oppidis, Infulis, Portubus, cum omnibus eorundem Baronibus, Nobilibus, Vafallis, aliisque cuiuscunque generis fubditis, Diftrictibus, Epifcopatibus, Monafteriis, Pagis, Iuribus quibuscunque tam Ecclefiafticis, quam Sæcularibus, omnique Dominio, & Imperio, omnibusque in univerfum ad praenominatas Arces, Vrbes, Pagos, Diftrictus, Epifcopatus, Monafteria, quocunque modo pertinentibus, nullis penitus exceptis, ita ne fpecialitas generalitati, vel e contra generalitas fpecialitati deroget, ad reliquum corpus Livoniæ tanquam membrum fui priftini, & proprii Corporis reinvifceramus, ac incorporamus, dominioque, proprietati, & imperio noftro, & Succefforum noftrorum Regum Poloniae, ac Regni noftri Poloniae, & Magni Ducatus Litvaniae, authoritate præfentium Literarum noftrarum, omni meliore forma, via, ac modo, quo id de iure fieri debet, aut poteft, fubiicimus, unimus, perpetuisque temporibus, & in ævum deducimus, affociamus, appropriamus, reinvifceramus, reincorporamusque. Promittentes noftro, Succefforumque noftrorum nomine, verbo noftro Regio, nunquam Nos, vel Succeffores noftros fupranominatam Eftoniam, vel partem aliquam eius, a commemorato Regno Poloniae, ac Magno Ducatu Litvaniae noftro quacunque etiam caufa, arte, colore, ingenio, neceffitate, aut opportunitate repetituros, abftracturos, feparaturos, aut alienaturos, a quoquam abftrahi, feparari, aut alienari rurfum pafluros. Juribus tamen & Confvetudinibus fupranominatorum fubditorum incolarum Eftoniae, falvis per omnia manentibus. Quemadmodum quidem omnium commemoratae Eftoniae Incolarum, Baronum, Nobilium, Civium, & cuiuscunque Status, ac Conditionis fubditorum, omnia, fingulaque Jura, Literas, ac Privilegia tam publica, quam privata, a quibuscunque Principibus Ecclefiafticis, vel Sæcularibus, Regibus, Ducibus, Ordinis Theutonici Magiftris, aliisque terrarum earum Dominis, nominatim etiam a Regibus Sveciæ Anteceffforibus noftris, & Nobis ipfis in univerfum quibuscunque alicui conceffa, in quorum pacifica poffeffione hactenus fuerint, præfentibus Literis confirmamus, roboramus, perpetuoque, & inviolabiliter fervari debere volumus, decernimusque. Cum etiam prætereа tormenta, diverfique generis inftrumenta bellica, quae una cum ipfis Arcibus, atque Oppidis deditione in poteftatem Sereniffimi primum ERICI Patrui, tum inclytae memoriae JOANNIS Parentis noftri Regum Sveciae venerunt, non pauca pofterius eius generis ex ipfa Svecia importata in partem eam Livoniæ fint, ita de hifce cum Ordinibus Regni noftri, Magnique Ducatus Litvaniæ Nobis convenit, ut ea omnia, quæ ex Svecia poftea importata fuerint, pro noftro arbitrio, quo, & quando Nobis videbitur, rurfum transferre, & in quofcunque ufus pro libitu noftro convertere, integrum, liberumque Nobis fit, quemadmodum quidem præfentibus hifce Nobis id cavemus, excipimus, refervamus. Quæ omnia fuprafcripta, quo maius perpetuae, atque inviolabilis firmitudinis robur habeant, præfentes manu noftra fubfcripfimus, Sigillisque Regni Poloniæ & Magni Ducatus Litvaniae, ac Regni noftri Hæreditarii Sveciæ obfignari mandavimus. Datum Varfaviæ in Comitiis Generalibus Regni die duodecima Menfis Martii, Anno Domini millefimo fexcentefimo, Regnorum noftrorum Poloniæ decimo tertio, Sveciæ anno feptimo. Præfentibus Reverendiffimis, & Reverendis in Chrifto Patribus, Dominis, Joanne Demetrio Solikowfki Archiepifcopo Leopolienfi, Joanne Tarnowfki Pofnanienfi, Alberto Baranowfki Plocenfi, Bernardo Macieiowfki Luceorienfi, Laurentio Goflicki Premiflienfi, Petro Tylicki Culmenfi, Regni Poloniæ Vicecancellario, Staniflao Gomolinfki Chelmenfi, Paulo Wolucki Camenecenfi Epifcopis, nec non Magnificis, Venerabilibus, ac Generofis, Nicolao Firley de Dabrowica Cracovienfi, Novæ Civitatis Korczyn, Pil-

ANNO 1600.

Anno 1600. Pilznensique, Hieronymo Gostomski de Liezenice Posnaniensi, & Sendomiriensi, Christophoro Radziwiłł Duce in Dubinki & Birże Vilnensi, Magni Ducatus Litvaniae Generali Exercituum, Solecensi, Urzedoviensi, Boristoviensique, Georgio Mniszech de Magna Konczyce Sendomiriensi, Leopoliensi, Samboriensique, Hieronymo Chodkiewicz Castellano Vilnensi, Andrea Leszczyński de Leszno Brzestensi, Cuiaviensi, Stanislao Gulski, Podoliae, Barensique, Marco Sobieski Lublinensi, Stanislao Krasiński Plocensi, Hieronymo Paris Masoviae, Georgio Farensbekio Vendensi, & Nobilitatis Livonicæ Militiae Praefecto, Taurinensique Palatinis, & Capitaneis, Sigismundo Marchione a Mirchow Voinicensi, & Petrikoviensi Capitaneo, Petro Myszka Volhiniæ, Joanne Radziminski, Czernensi, Janussio Zastawski Podlachiae, Stanislao Działiński, Elbingensi, Gregorio Sanguszko Kiżewski Braclaviensi, Andrea Firlei de Dąbrowica Radomiensi, & Kowaliensi, Joanne Ossowski Zavichostensi, Ropczycensi, Gorensique, Nicolao Oleśnicki Małogostensi, Francisco Krasinski Ciechanoviensi Castellanis, & Capitaneis, Christophoro Monwid Dorohostayski M. D. Litvaniæ Mareschalco, Joanne de Zamośćie Supremo Cancellario, & Exercituum Regni Generali, nec non Belzensi, Knyszynensi, Derpatensi, Marieburgensi Capitaneo, Leone Sapieha Cancellario, Slonimensi, Marcoviensique Capitaneo, Gabriele Woyna, Vice-Cancellario Magni Ducatus Litvaniæ, Ioanne Firley de Dąbrowica Regni Thesaurario, Lublinensi Capitaneo, Laurentio Gębicki Præposito Cracoviensi, Maiore Regni Secretario, Mathia Pstrokoński Præposito Lanciciensi, Canonico Cracoviensi, Curiæ Regni, Eustachio Wołłowicz Canonico Vilnensi, & Magni Ducatus Litvaniæ Referendariis, Andrea Opalinski Præposito Plocensi, Henrico Firley de Dąbrowica Scholastico Cracoviensi, Simone Rudnicki Scholastico Lanciciensi, Custode Gnesnensi, Secretariis nostris, & aliis quam plurimis Dignitariis, Officialibus, & Aulicis nostris, atque omnium Terrarum Regni Nuntiis ad præsentem Varsaviensem Generalem Regni Conventum congregatis.

SIGISMUNDUS *Rex.*

Sub tribus Sigillis.

(a) *Punctum Pactorum Conventorum* SIGISMUNDI III. *Regis ratione Livoniæ.*

Item, Livoniæ partem, quam Serenissimus Sveciæ Rex nunc possidet, ad reliquum Corpus Livoniæ, Regnum Poloniæ, & Magnum Ducatum Litvaniæ adiungere, & incorporare tenebitur, pro quo, ut Serenissimi Regis Legati spoponderunt, ita Serenissima etiam ANNA *Regina Poloniæ cavit, cavetque omnibus bonis suis; tam in Regno Neapolitano, ac Ducatu Barensi, & Rosanensi, Duoanaque Foggia constitutis, tum in Dote, ac Contradote, summisque, atque in universum bonis omnibus tam mobilibus, quam immobilibus intra, & extra Regnum constitutis.* Anno 1600.

CCXVI.

1600. *Bonorum Moira, Tepel, & Sak sub Curia Tricalensi consistentium, Capitulo Vendensi Adiectio, & Condonatio.* Dat. Vilnæ d. 13. Martii Anno 1600. *Ex Archivo Regni*

SIGISMUNDUS III. Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniæque &c. &c. nec non Svecorum, Gottorum, Vandalorumque Hæreditarius Rex, ac Magnus Dux Finlandiæ. Significamus universis, & singulis, quorum interest. Quod postquam Bistramum, & Voterfak subditos nostros iurisiurandi immemores Caroli Sudermanniæ Ducis, hostis nostri, Livoniam contra fas, & æquum invadentis, & occupantis, non solum partes ultro, & nulla gravi cogente necessitate secutos esse, sed etiam, quod magis reprehendendum est, non sine insigni temeritatis nota in tam enormi facinore perseverare accepissemus, faciendum omnino putavimus, ut eorum tanquam perduellium bona omnia mobilia, & immobilia Fisco nostro applicanda esse decerneremus. Cum autem Nobis relatum esset, bona certa, videlicet *Moira, Tepel, & Sak* dicta sub Curia Tricalensi consistentia, antiquitus ad Curiam Tricalensem Capituli Vendensis pertinuisse, & ab ea avulsa fuisse, simulque Nobis supplicatum esset, ut ea bona, ad Nos iure caduco devoluta dictæ Curiæ restituere dignaremur. Nos itaque pro eo, quem in Divino cultu augendo, & propagando gerimus, zelo, bona præfata, *Moira, Tepel, Sak* dicta, eidem Capitulo Vendensi restituenda, & applicanda esse duximus, uti quidem applicamus, & restituimus, praesentibus Literis nostris perpetuo, & in aevum ita, quod ea bona Capitulum Vendense, nunc, & pro tempore existens, cum omnibus, & singulis eorum pertinentiis, agris, tam cultis, quam incultis, colonis, & familiis rusticis, omnibusque attinentiis, fructibus, reditibus, proventibus, usibus, obventionibus, commodisque singulis, & universis, nullis penitus exceptis, aut cuipiam reservatis, tam late, longeq; ut limitibus suis circumscripta a prioribus Possessoribus tenebantur, habeat, possideat, & utifruatur temporibus perpetuis: ea quoque ordinatione nostra adiecta, ut si etiam bona supraScripta per dictos perduelles nomine hypothecae alicui inscripta esse constiterit, nihilominus tamen pro Iure nostro, quod Nobis in bona mobilia perduellium competit, easdem summas abrogamus, Capituloque praefato condonamus, bonaque praefata, tanquam nullis summis onerata, dictae Curiae Tricalensi, & Capitulo Vendensi perpetuo incorporamus. Iuribus tamen nostris Regalibus, & Reipublicae ibidem salvis. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas, Sigillis Regni, & Magni Ducatus Litvaniae communiri mandavimus. Datum Vilnae decima tertia Martii Anno millesimo sexcentesimo.

SIGISMUNDUS *Rex.*

Hieronymus Wołłowicz Thesaurarius Curiæ, & Notarius per M. D. Litvaniæ.

CCXVII.

1600. *Literæ ad Nobilitatem Tractus Piltensis, quibus ei expeditio indicitur.* Datum Varsaviæ d. 8. Apr. Anno 1600. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

SIGISMUNDUS III. Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæ, Livoniæque &c. nec non Svecorum, Gottorum, Vandalorumque hæreditarius Rex, ac Magnus Dux Finlandiæ. Universis, & singulis Episcopatus Piltensis in Curonia Nobilibus, & Incolis, quocunque titulo bona terrestria possidentibus gratiam nostram Regiam. Generosi, Nobiles, Fideles Nobis dilecti. Quia in Conventu Generali proxime præterito, inter alia Ordinibus Regni visum est, ut his dubiis, & periculosis temporibus per omnes Regni Provincias publica motio universæ Nobilitatis tam ad defensionem Provinciarum, quam ad propulsanda pericula fiat, Fidelitates Vestras ea de re certiores faciendas esse benigne duximus, quibus serio mandamus, ut cum Provinciæ quoque Livoniæ pericula quædam immineant, omnes in isto tractu Piltensi quocunque titulo bona habentes, equis, & armis bene instructi ad quodlibet temporis momentum parati sitis, scilicet, ut quamprimum Magnificus Georgius Farensbach Palatinus Vendensis, & Noster, Nobilitatisq; Livoniæ Militiæ Præfectus bellicus Generalis, Nomine nostro literis suis Fidelitatem Vestram evocaverit, omnes in Livoniam nostram armati sese conferant, eoque loco sese sistant, qui ipsis per dictum Nobilitatis Livonicæ Militiae Praefectum bellicum designabitur. Cuius Ducem una cum aliis Provincialibus Fidelitates Vestrae sequentur, & ea, quae Nostro Nomine imperabit, quaeque ad Reipublicae salutem, & defensionem Provinciae eius pertinere videbuntur, summa fide, & animorum promptitudine praestabunt. Pro gratia nostra, & sub pœnis in Legibus sancitis, Fidelitates Vestrae secus non facturae. Datum Varsaviae die 8. Mensis Aprilis Anno Domini millesimo sexcentesimo, Regnorum nostrorum Poloniae decimo tertio, Sveciae vero Anno septimo.

SIGISMUNDUS *Rex.*

Mathias Woyna Notarius.

CCXVIII.

1601. *Diploma datum Civitati Rigensi in Confirmationem omnium eius Privilegiorum.* Datum Varsaviæ in Conventu Regni Generali d. 12. Mart. An. 1601. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.* Lib. sub Lit. S. fol. 663.

SIGISMUNDUS III. DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæ, Livoniæ, &c. &c. nec non Svecorum, Gottorum, Vandalorumque haereditarius Rex, ac Magnus Dux Finlandiae. Significamus præsentibus Literis nostris, quorum interest, universis, & singulis. Cum in praesentibus Regni Comitiis Generalibus Internuntii Civitatis nostrae Rigensis Nobis exposuissent, a quibusdam Privilegia Civitatis illius, diversis modis in dubium vocari, atque tollendæ suspicionis causa, ex superabundanti assecuratione Privilegiorum suorum, ea Constitutionibus Regni in hisce Comitiis latis inseri petiissent. Nos cum Ordinibus & Statibus Regni ad ea Comitia congregatis hanc ipsorum postulationem æquam omnino, minus tamen necessariam esse iudicantes, utpote quod rem tam claram, & manifestam nullis dubitationum ambiguitatibus involvi debere censeamus: idcirco Diplomate potius nostro, ex super-

Anno 1601.

abundanti cavendum illi eſſe putavimus, prout cavemus præſentibus Literis noſtris, decernentes, quod Jura, & Privilegia illius Civitatis omnia, quæcunque per Sereniſſimos Prædeceſſores noſtros Reges Poloniae, & Nos ipſos conceſſa ſunt, ea Nos ne minima ex parte a quopiam in dubium vocari, quinimo inviolabiliter ſervari volumus. Idque Nos, & Sereniſſimos Succeſſores noſtros Reges Poloniæ facturos promittimus, & vigore præſentium cavemus, & pollicemur. In cuius rei evidentius Teſtimonium præſentes manu noſtra ſubſcriptas Sigillis Regni, & Magni Ducatus Litvaniae communiri mandavimus. Datum Varſaviæ in Conventu Regni Generali die duodecimo Menſis Martii Anno Domini 1601. Regnorum noſtrorum Poloniae decimo quarto, Sveciae vero octavo. Præſentibus Reverendiſſimis, & Reverendis, Illuſtribus, Magnificis, Generoſis & Nobilibus Staniſlao Karnkowſki Gneſnenſi, Legato Nato, Regni Noſtri Primate, Joanne Demetrio Solikowſki Leopolienſi Archiepiſcopis, Bernardo Macieiowſki Cracovienſi, Joanne Tarnowſki Vladiſlavienſi, & Pomeraniæ, Benedicto Woyna Vilnenſi, Alberto Baranowſki Plocenſi, Petro Tylicki Varmienſi, Regni noſtri Vicecancellario, Staniſlao Gomolinſki Luceorienſi, Chriſtophoro Kaſimirſki Kiiovienſi, Paulo Wolucki Camenecenſi Epiſcopis, Januſſio in Oſtrog Duce, Cracoviensi Caſtellano, Cerkaſſensi, Bialocerkiioviensi, Camenecenſi, Hieronymo Goſtomſki de Liezenice Poſnaniensi, Sendomiriensi, Sredensique, Nicolao Chriſtophoro Radziwiłł in Dubinki, & Birze Duce, Palatino Vilnensi, Exercituum Magni Ducatus Litvaniae Generali, Solecensi, Urzędoviensi, Gregorio Mniſzech de Magna Konczyce Sendomiriensi, Leopoliensi, Samboriensi, Hieronymo Chodkiewicz Caſtellano Vilnensi, Breſtensi, Chriſtophoro Radziwiłł Duce in Ołyka & Nieśwież Trocensi, Szawlensique, Alberto Laſki Siradiensi, Marieburgensi in Livonia, Kliezepecensi, Staniſlao Kraſinſki Plocensi, Hieronymo Parys Maſoviae, Fabiano Czema Marieburgensi, Stumensique, Ludovico a Mortag Pomeraniae, Kaſſubiensi, Pokrzywnicensi Palatinis & Capitaneis, Joanne Oſtrorog Poſnaniensi, Andrea Czarnkowſki Kaliſſiensi, Sigismundo Marchione in Mirow, Woynicensi, & novæ Civitatis Korczyn, Staniſlao Bykowſki Lanciciensi, Siradiensi, Alberto Radziminſki Cirnesi, Livensique, Staniſlao Działinſki Elbingenſi, Joanne Orzelſki Rogoſenſi, Comſenſi, Andrea Firley de Dąbrowica Radomiensi, Coveliensique Caſtellanis, & Capitaneis noſtris, Chriſtophoro Monwid Dorohoſtayſki Magni Ducatus Litvaniæ Mareſchalco, Wołkoviensi, Mſciboviensi, Jałominensique, Joanne Zamoyſki Cancellario, & Exercituum Regni Generali, Bełzensi, Kniſzynensi, Międzyrzecensi Capitaneo, Gabriele Woyna Magni Ducatus Litvaniae Vicecancellario, Joanne Firley de Dąbrowica Theſaurario Regni, Petro Weſołowſki Curiae Magni Ducatus Litvaniae Mareſchalco, Andrea Opalinſki de Bnin Præpoſito Plocensi, Decano Poſnanienſi, Henrico Firley Scholaſtico Poſnanienſi, Simone Rudnicki Præpoſito Poſnaniensi, Cuſtode Gneſnensi Secretariis noſtris, Zbigneo Oſſolinſki Succamerario Sendomiriensi, Nuntiorum Terreſtrium in Comitiis præſentibus Mareſchalco. Cæterisque quam plurimis Officialibus atque Aulicis noſtris, Nuntiisq; omnium Terrarum ad præſentia Comitia Regni Generalia congregatis.

CCXIX.

1601.

Mandatum Sacræ Regiæ Maieſtatis datum Commiſſariis in Curlandiam pro continuatione limitum deſignatis, ut in controverſia de Curia, & Bonis Aknitzin Sententiam ferant. Dat. Varſaviæ in Comitiis Generalibus, die 7. April. Anno 1601. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

SIGISMUNDUS III. Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniae, Ruſſiae, Pruſſiae, Maſoviae, Samogitiae, Livoniaeque &c. Reverendo in Chriſto Patri, Magnificis, & Generoſis, Melchiori Duci Giedroyc Epiſcopo Samogitiae, & Mednicenſi, Joanni Abramowicz in Verniany Palatino Smoleſcenſi, Præſidi Derpatenſi, Vendenſi, Lidenſique noſtro Capitaneo, Eliæ Pielgrzymoſki Notario Magni Ducatus Litvaniæ, Sylvarumque noſtrarum Gieburgenſium Præfecto, nec non Illuſtriſſimis Ducibus Curlandiæ & ſingulis Conſiliariis. Georgio a Tiſenhauſen Cancellario, Michaeli Manteſfeld, & Jacobo a Scherin, ſincere, & Fidelibus Nobis dilectis gratiam noſtram Regiam. Reverendi in Chriſto Patres, Magnifici, ac Generoſi, ſincere, & Fideles Nobis dilecti. Intelleximus Curiam, & Bona Aknitzin in Semigalliæ Diſtrictu Selburgenſi ſita, non tantum antiquis temporibus ad Livoniam ſemper pertinuiſſe,

Anno 1601.

ſed et in generali finium iſtius loci directione, regnante Sereniſſimo Prædeceſſore noſtro Domino olim STEPHANO Rege, facta, extra Litvaniam terminis Semigalliæ Ducatus incluſa manſiſſe: cumque ratione eorundem bonorum lis, & controverſia inter Illuſtriſſimos Principes Curlandiæ, Semigalliæque Duces, dominium, & proprietatem illorum per interpoſitam proteſtationem, dislimitationis tempore ipſis reſervatam, vindicantes, & Generoſum Petrum Kroſzynſki Tenutarium noſtrum Poniveſenſem indigenam M. D. Litvaniae, incertum quo prætextu declinantem, vertatur, edidimus iam ante ad Sinceritates, & Fidelitates Veſtras peculiares Commiſſionis noſtras Literas, ut ſub reditum ſuum ad continuationem terminorum ſuorum a loco Kurtumb, ad Dunam usque fluvium adhuc indiſcuſſorum, huius quoque actionis, natura ſua ad delegatam ipſarum Jurisdictionem pertinentis, & hactenus tantum interpoſita proteſtatione ſuſpenſae legitimam cognitionem, & deciſionem in ſe ſuſciperent. Verum quod per varia impedimenta executio Commiſſionis illius, una cum adventu ad loca prius nominata per Sinceritatem & Fidelitatem Veſtram hactenus dilata, & ne ulterius differatur metus ſit, petierunt a Nobis prædicti Illuſtriſſimi Duces, ne longiori morae, quæ damno ſibi ſit, & gravamini, cauſam eam involvi, & diutius extrahi pateremur. Quibus eorum iuſtis precibus benigne annuentes, peculiariter eandem cauſam Judicio & Diſcretioni Sinceritatum & Fidelitatum Veſtrarum committendam eſſe duximus, prout præſentibus noviter committimus, easdem hortantes, & ſic habere volentes, ut captato quam primum inter ſe commodo tempore, Conventum ad certum diem in ipſa Curia Aknitz indicant, utramque partem, & Mandatarios Illuſtrium Ducum Curlandiae, & ipſum Petrum Kroſzynſki cum Juribus & Privilegiis earum ad ſui præſentiam vocent, rationes allegationum earum audiant, diſcutiant, & ſecundum normam præſcripti, quod vocant Radivilonis, & Poſvolianae Transactionis, quibus totius generalis finium Commiſſionis, cui hæc cohæret, expeditio, tanquam baſi mediante Juramento maiori Veſtrum parte, innititur, neutri partium favendo, ſed ſolum Deum, & Sanctam Juſtitiam præ oculis habendo in ea ſtatuant, ac ſtatim cum effectu realiter exequantur, & in poſſeſſionem tradant quod iuſtum & æquum eſſe videbitur, ne in poſterum ulla conquerendi cauſa Illuſtriſſimis Curlandiae, Semigalliæque Ducibus relinquatur. Appellationem petentibus ad Nos, Judiciumque noſtrum, non niſi a ſententia definitiva, idque ſolum ubi poteſtas & fides veſtra inter ſe non concordaverint, admittendo, abſentia unius ex una, & alterius ex altera partibus non obſtante, ſecus Paternitas Veſtra, & Fidelitas Veſtra pro officio & gratia noſtra non facturæ. Datum Varſaviae in Comitiis Generalibus. Die ſeptima Menſis Aprilis, Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo primo.

SIGISMUNDUS *Rex.*

Hieronymus Wołłowicz Notarius.

CCXX.

1609.

Reſtitutio in integrum, & Confirmatio Privilegiorum Civitatis Parnavienſis. Dat. Vilnæ die 6. Auguſti. An. 1609. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

SIGISMUNDUS III. Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæque, &c. nec non Svecorum, Gottorum, Vandalorumque hæreditarius Rex, ac Magnus Dux Finlandiae. Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt univerſis, & ſingulis. Quod cum poſt recuperationem a Nobis, ſeu Exercitu noſtro ex Caroli Ducis Sudermaniæ hoſtis noſtri poteſtate Civitatis noſtræ Parnaviae, Cives eiusdem Civitatis ad Nos veniſſent, innocentiamque ſuam occupatæ ante Civitatis noſtrae Parnaviae ab hoſte, oſtendiſſent, multisque rationibus deduxiſſent, ſe nullius penitus culpae conſcios eſſe in eo, quod ea Civitas in poteſtatem hoſtis devenerit, ſed præſidiariis defenſionem reluctantibus vi obſidionis, impetuoſaque ab hoſte oppreſſione facta, ipſos cum Civitate in deditionem hoſtis captivos veniſſe, ideoque provoluti ad pedes noſtros ſuppliciter petiiſſent, ne violatae fidei, aut perduellionis crimen ſibi a Nobis imputaretur, ab omnique proditionis, aut defectionis non ſolum culpa, ſed etiam ſuſpicione vacuos, immunes, & liberos redderemus, eosque circa Jura, Privilegia, Libertates ex antiquo huic Civitati Parnaviae ſervientes conſervaremus. Quorum Nos rationibus perpenſis, diligenterq; conſideratis, tum & teſtimoniis innocentiam illorum a Magnifico Joanne Carolo Chodkiewicz Capitaneo Samogitiae, & Exercitus Magni Ducatus Litvaniae Duce Generali acceptis, tum accedente pro illis Senatorum

Anno 1609.

& Conſiliariorum noſtrorum diligenti interceſſione, facile hanc illorum innocentiam cum humillima demiſſione animi ad Nos delatam, gratia, & clementia noſtra complexi ſumus, eosque ab omni proditione Civitatis, aut defectionis a Nobis tam ipſa culpa, cuius penitus conſcii non ſunt, quam ſuſpicione eiusmodi criminis liberos, & immunes pronuntiandos eſſe duximus, iamque ex nunc Cives noſtros Parnaviæ, eosdem innocuos, ac omni violatæ fidei ſuſpicione vacuos eſſe volumus, nihil omnino contra illos eo nomine offenſionis, aut pœnæ exigentes, reſervamus, illisque in numerum fidelium ſubditorum noſtrorum a Nobis acceptis, omnia illorum Jura, & Privilegia, Immunitates, ac Libertates ex antiquo Civitati Parnaviæ ſervientes, a quibusvis Anteceſſoribus noſtris, tam Magiſtris Livoniæ, quam Sereniſſimis olim Regibus Poloniæ, & Nobismet ipſis ſub hoc felici regiminis noſtri tempore datas, conceſſas, & peculiaribus Literis noſtris confirmatas, quæ iure belli Nobis, tanquam Victori cedere debebant, iisdem Civibus, illorumque Civitati ex gratia, ac clementia noſtra tradimus, ac in integrum reſtituimus. Quod omnibus, & ſingulis ſubditis Regni, M. D. Litvaniæ, & Livoniæ, aliisque omnibus cuiuscunque ſtatus, dignitatis, & præeminentiæ hominibus denuntiantes, mandamus, ut præfatos Cives pro fidelibus ſubditis noſtris habeant, agnoſcant, & reputent, eosque ab omni violatæ fidei, & perduellionis crimine penitus vacuos, immunes, ac liberos eſſe ſciant, neque illorum bonæ famae, aut exiſtimationi eo nomine aliquam ſuſpicionis labem inurant. Pro gratia noſtra. In cuius rei fidem praeſentes manu noſtra ſubſcripſimus, & Sigillis Regni, & Magni *D*ucatus Litvaniae communiri mandavimus. Datum Vilnae die ſexta Menſis Auguſti Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo nono, Regnorum noſtrorum Poloniae vigeſimo ſecundo, Sveciae vero decimo ſexto.

SIGISMUNDUS *Rex.*

Euſtachius Wołłowicz Præpoſitus Trocenſis, Notarius, & Referendarius M. D. Litvaniæ.

CCXXI.

1611.

Conceſſio Liberi uſus Religionis Auguſtanæ Civibus Parnavienſibus, & exemptio eorundem a podvodis, ſeu onere præbendorum iumentorum. Dat. Varſaviæ in Conventione Regni Generali d. 11. Octob. Anno 1611. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.* Lib. num. 185. fol. 48.

Anno 1611.

SIGISMUNDUS III. Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniae &c. Significamus praeſentibus Literis noſtris, quorum intereſt univerſis, & ſingulis. Exhibitam eſſe coram Nobis Civium noſtrorum Parnavienſium nomine chartam pargameneam, ex Privilegio quodam lacerato, in quo Reviſorum noſtrorum in Livonia manus apparebant. Oblatam Nobis quoque eſſe chartam papyream, qua continebatur Confirmatio noſtra Privilegii Divi olim STEPHANI Regis, Anteceſſoris noſtri deſideratiſſimi, qua libertatem Religionis Auguſtanae iisdem Civibus Parnavienſibus conceſſerat. Affirmabant autem iidem Cives, eas ipſas Literas Confirmationis ex Protocollo Civitatis fideliter deſcriptas eſſe, ſupplicatumque Nobis eſt, ut easdem, quandoquidem uti alia, ita etiam hæc impetu militum lacerata, & in nihilum converſa ſunt, Authoritate noſtra Regia renovare, comprobare, atque confirmare dignaremur. Quarum Literarum tenor de verbo ad verbum ſequitur talis. SIGISMUNDUS III. *D*ei Gratia Rex Poloniae, M. *D*ux Litvaniae Ruſſiae, Pruſſiae, Maſoviae, Samogitiae, Livoniae &c. nec non proximus Haeres Regni Sveciae, & futurus Rex &c. Significamus praeſentibus hiſce, quorum intereſt univerſis, & ſingulis. Cum iam ante *D*ivae memoriae Deceſſor noſter STEPHANUS Rex liberum uſum, & exercitium Religionis Auguſtanae Civitati etiam noſtrae in Livonia Parnavienſi conceſſiſſet, ad eiusque exercitium, Templis pro Religione Catholica Romana exceptis, certam Domum per Reviſores tradendam illis aſſignaſſet, & ex Authoritate Regia Generoſum Joannem Lesniowolſki Caſtellanum Cernenſem, Parnavienſem Capitaneum in eum uſum domum quandam collapſam, ad ipſos Oppidi muros ſitam, a quodam Generoſo Kettlero, qui ſine haerede legitimo deceſſiſſet, olim poſſeſſam, commemoratae Civitati Parnavienſi novae conceſſiſſe, aſſignaſſe, poſſeſſionemque eius tradidiſſe. Cum vero, ut tam eiusdem Religionis Auguſtanae liberum exercitium, quam domus illis conceſſae uſum, Nos quoque benigne illis confirmaremus, diligenter eorum nomine ſupplicatum Nobis fuiſſet, ſupplicationi huic benigne

Anno 1611.

aſſenſum noſtrum praebendum exiſtimavimus. Cumque iam ante etiam in Conventu felicis *C*oronationis noſtrae, ut alia Jura, ac Libertates omnes, ita & libertatem Religionis omnibus ſubditis noſtris ſolenniter confirmaverimus, ut eadem libertate *C*ives noſtri Parnavienſes, qui Religionis Auguſtanae ſunt, in exercenda Religione ſua libere, ac ſine cuiusquam impedimento utantur, ad eiusque exercitium commemoratam domum intra eos fines, ac terminos, cum iisque reditibus, ac fundis, cum quibus a ſuper demonſtrato *C*apitaneo noſtro Parnavienſi tradita illis eſt, ipſique a traditionis eius tempore eam poſſederant, ita inpoſterum, & perpetuis temporibus poſſideant, ac in templum ritus ſui pro ſuo arbitrio commutare poſſint, neve tam in exercitio Religionis Auguſtanæ, quam poſſeſſione domus eius a quopiam turbentur, praeſentibus hiſce ſtatuimus, ſancimus, tribuimus, confirmamus, perpetuisq; temporibus ratum, ac firmum illis eſſe iubemus. Ad hæc cum ſuperiorum bellorum, quae in Livonia verſata fuerunt, incommodis ad ſummam egeſtatem, & inopiam *C*ivitatem eam redactam intelligamus, quo in iis difficultatibus eius aliquem noſtrae etiam *C*lementiae fructum ſentiat, ab onere etiam iumentorum praebendorum, ſeu Podvodarum in perpetuum eam exemptam, et liberatam volumus, quemadmodum quidem praeſentibus eam liberantes, et eximentes ad omnium, et quorumcunque, maxime autem *C*apitaneorum, et Vice-*C*apitaneorum, tam praeſentium, quam pro tempore futurorum notitiam id deducemus, mandantes, ut non modo ipſi commemoratam Civitatem noſtram ad eiusmodi onera perpetuis temporibus non adigant, ſed ne ab aliis quidem adigi unquam patiantur In quorum fidem & evidentius teſtimonium haſce manu noſtra ſubſcripſimus, Sigillisque Regni noſtri, & Magni Ducatus Litvaniæ muniri mandavimus. *D*atum Varſaviæ in Conventu Regni noſtri Generali die decima ſeptima Menſis Aprilis Anno Domini milleſimo quingenteſimo nonageſimo, Regni noſtri Anno tertio. SIGISMUNDUS Rex. Nos igitur SIGISMUNDUS Tertius &c. prænominatus ſupplicationi prædictæ benigne annuentes, Literas ſuperius inſertas in omnibus earum punctis, clauſulis, & articulis innovandas, confirmandas, & comprobandas eſſe duximus, uti quidem innovamus, confirmamus, & comprobamus præſentibus Literis noſtris, decernentes, præſens earum Reſcriptum non aliam vim, & robur obtinere debere, ac ipſae Originales Literæ obtinere debeant. In cuius rei fidem praeſentes manu noſtra ſubſcriptas, Sigillis tam Regni, quam Magni Ducatus Litvaniæ communiri iuſſimus. Datum Varſaviæ in Conventione Regni Generali die undecima Menſis Octobris, Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo undecimo, Regnorum noſtrorum Poloniæ vigeſimo quarto, Sveciæ vero decimo octavo Anno.

SIGISMUNDUS *Rex.*

Florianus Groth.

CCXXII.

1611.

Probibitio, ne vetus Civitas Parnavienſis ab hoſte diruta reſtauretur. Dat. Varſaviæ in Comitiis Regni Generalibus d. 21. Octobris Anno 1611. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

SIGISMUNDUS III. DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiae, Livoniæ &c. Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt, univerſis, & ſingulis. Quod cum Provincia noſtra Livonia a compluribus iam annis continuis fere bellis vexata, atque agitata fuiſſet, quibus Civitas quoque noſtra Parnavienſis ibidem ſita, adeo convulſa, vaſtata, penitusque proſtrata eſt, ut nihil in ea integrum, nihil, quod in ſuo priſtino ſtatu permaneret, ſupereſt. Tantæ eiusdem Civitatis afflictionis miſerti, ſupplicationibus etiam pro Civibus, & Incolis eiusdem Civitatis noſtræ Novæ Parnavienſis coram Nobis factis adducti, faciendum Nobis eſſe putavimus, ut, quo eos Cives in tanta calamitate recrearemus, ipſisque gratiam, & munificentiam noſtram tanto uberiorem declararemus, quandoquidem antiqua Civitas noſtra Parnavienſis iisdem bellorum tumultibus diruta, atque disiecta eſt, quæ eadem iniquitate temporum non ſatis fidelem ſe erga Nos, atque Rempublicam geſſit, locus autem, in quo conſtiterat, Arci adiacet, in quo ſi fundaretur, periculum certum tam Arci, quam Civitati noſtræ immineret, ut ne quidquam denuo eo in loco, ubi eadem Civitas antiqua Parnavienſis conſiſtebat, fundetur, aut ædificetur, volumus, atque prohibemus. Tabernam tantummodo unam, ſeu diverſorium pro excipiendis hoſpitibus, & advenis in fundo quem antiqua Parnavia occupabat, loco apto, & commodo ex lignis, ita, ut, cum neceſſitas poſtulaverit, facile disiici poſſit, a prædicto Magiſtratu No-

Anno 1611.

Novæ Parnaviæ ſine præiudicio Arcis noſtræ ibidem exiſtentis extruendam concedimus, atque permittimus: quod ad notitiam omnium, quorum intereſt, nominatim autem Capitanei noſtri Parnavienſis, nunc, & pro tempore exiſtentis deducentes, eidem mandamus, ut prædictum Magiſtratum Novæ Civitatis Parnavienſis in uſu præſentis Privilegii, & Conceſſionis noſtræ conſervet, conſervarique ab aliis, nec ulla ratione impediri faciat, pro gratia noſtra. In cuius rei fidem præſentes manu noſtra ſubſcriptas, Sigillis Regni, & Magni *D*ucatus Litvaniæ communiri mandavimus. Datum Varſaviæ in Comitiis Regni Generalibus die vigeſima prima Menſis Octobris, Anno *D*omini milleſimo ſexcenteſimo undecimo, Regnorum noſtrorum Poloniæ vigeſimo quarto, Sveciæ vero decimo octavo Anno.

SIGISMUNDUS *Rex.*

Staniſlaus Ryſzkowſki.

CCXXIII.

1611. *Dotatio Xenodochii Derpatenſis.* Datum Varſaviæ in Comitiis Regni Generalibus d. 4. Nov. An. 1611. *Ex Archivo M. D. Litvaniæ.* Lib. num. 185. fol. 85.

SIGISMUNDUS III. DEI Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniae, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæ &c. Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt, univerſis, & ſingulis. Quod cum ex relatione Generoſi Bartholomæi Ważynſki Nuntii Terreſtris, & Præfecti Præſidii Arcis noſtræ Derpatenſis in Livonia intellexiſſemus, Xenodochium, ſeu Hoſpitale pauperum Sanctæ Romanæ, & Orthodoxæ Religionis in Civitate noſtra Derpatenſi ſitum, nullum certum pro eorundem pauperum ſuſtentatione proventum habere, & ipſis eleemoſynis, ob iniquitatem temporum, & paucitatem Catholicorum, deſtitutum eſſe, pro innata Nobis pietate, rebus illius Xenodochii conſulere cupientes, quo commodius milites, & noſtri in ſervitiis Reipublicæ ibidem in Livonia debilitati, & mutilati ad illud recipi, & curari poſſint, ipſi Xenodochio, ſeu Hoſpitali Derpatenſi Bona Nobilitaria, Curiam videlicet, ſeu *Moyſam Dunker* dictam, cum unco agri in Diſtrictu Derpatenſi ſitam, ad Nos iure caduco certis ex cauſis iam pridem devolutam, nec non bona noſtra Regalia, videlicet duos uncos agri deſertos, Curiæ prædictæ adiacentes, in loco *Rehal* nuncupato conſiſtentes, danda, conferenda, & incorporanda eſſe duximus, uti quidem damus, conferimus, & incorporamus, ita, ut ea bona cum omnibus, & ſingulis attinentiis, & pertinentiis antiquitus ad ea ſpectantibus, utilitatibusque, & proventibus univerſis, ex iisdem bonis quomodolibet provenientibus, nullis penitus exceptis, Proviſores dicti Hoſpitalis, ſeu Xenodochii a Reverendo in Chriſto Patre Domino Epiſcopo Vendenſi deſtinandi teneant, habeant, poſſideant, fructusque, & proventus omnes inde provenientes in victum, & alia neceſſaria pauperum convertant, perpetuo, & in ævum. Præterea eadem bona ſuperius nominata ab omnibus, & ſingulis oneribus, & iurisdictione ſæculari eximimus, & liberamus, iurisdictioni vero, & Libertatibus Eccleſiaſticis adſcribimus, & incorporamus. Volumus autem, ut ad Hoſpitale, ſeu Xenodochium præfatum non niſi pauperes, & milites noſtri præmiſſo modo debilitati, & mutilati, Catholicae, & Orthodoxae Religionis ſuſcipiantur, & recipiantur. Quod Reverendus Epiſcopus Vendenſis nunc, & pro tempore exiſtens animadvertet, atque a Proviſoribus dicti Hoſpitalis de proventibus bonorum illorum rationem exiget, idque diligenter curabit, ne in alios, quam pauperum, & militum praedictorum uſus proventus bonorum ſupramemoratorum convertantur. Quae quidem praemiſſa ad univerſorum, quorum intereſt, notitiam deducentes, iisdem mandamus, ut ea omnia firmiter, & inviolabiliter obſervent, & ab aliis obſervari curent. In cuius rei fidem praeſentes manu noſtra ſubſcriptas Sigillis tam Regni, quam Magni Ducatus Litvaniae communiri iuſſimus. Dat. Varſaviae in Comitiis Regni Generalibus die quarta Menſis Novembris Anno milleſimo ſexcenteſimo undecimo, Regnorum noſtrorum Poloniae vigeſimo quarto, Sveciae vero Anno decimo octavo.

SIGISMUNDUS *Rex.*

Joannes Kuczborſki Præpoſitus Cracovienſis.

CCXXIV.

1611. *Decretum Sacræ Regiæ Maieſtatis in cauſa Magni Noldii habita cum Guilhelmo Curlandiæ, & Semigalliæ Duce, quo ille a Sententia Parium Curiæ abſolvitur, in bona ſibi adempta reſtituitur, atque ex Jurisdictione Ducis Curlandiæ eximitur, &c.* Datum Varſaviæ Sabbatho poſt Feſtum S. Catharinæ, Anno 1611. *Ex Archivo Regni* Lib. 126. ſub Lit. U. N. n. 127. fol. 199.

Anno 1611.

SIGISMUNDUS III. *DEI Gratia Rex Poloniæ &c. Significamus &c. Oblatas eſſe ad inſerendum in Acta Cancellariæ noſtræ maioris, literas infraſcriptas, manibus Reverendiſſimi in Chriſto Patris, Domini Laurentii Gembicki Epiſcopi Vladiſlavienſis, & Regni Poloniæ Supremi Cancellarii, tum & Clariſſimi Viri Octaviani Wacławowicz Decretorum noſtrorum Notarii, ſubſcriptas, Sigillisque Regni, & Magni Ducatus Litvaniæ obſignatas, Decretum inter Illuſtrem Principem Gvilhelmum, Curlandiæ, & Semigalliæ Ducem, & Generoſum Magnum Noldium latum in ſe continentes, ſanas, ſalvas, & integras, atque ex omni parte vitio carentes, quas, ut in Acta Cancellariæ noſtræ inſcribi mandare dignaremur, ſupplicatum Nobis eſt. Earum vero Literarum tenor de verbo ad verbum eſt talis.*

SIGISMUNDUS III. Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæque, &c. nec non Svecorum, Gottorum, Vandalorumque Hæreditarius Rex, ac Magnus Dux Finlandiæ. Significamus præſentibus Literis noſtris quorum intereſt, univerſis, et ſingulis. Quod cum ſæpiſſime graviter apud Nos conquereretur Generoſus Magnus Noldius Aulicus noſter de Illuſtri Gvilhelmo Principe Curlandiae, & Semigalliae Duce, quod idem Dux Curlandiae præfato Magno Noldio, tum, dum negotia certa noſtra perageret, in iudicium modo, & ratione inſolita vocato, proceſſuque quodam ſuper eo, poſthabitis literis noſtris eo nomine datis coram Judicibus, a præfato Duce Curlandiæ deputatis, (a quibus legitimæ & iuridicæ rationes pro parte præfati Noldii per Nuntium eius allegatæ, reiectæ, & appellationes ad Nos, uti directum Dominum interpoſitae eidem denegatae erant) iniuridico obtento, prætextu eiusdem proceſſus, prædium ipſius proprium *Kalethen* dictum occupaſſet, arendatorem eiusdem Generoſum Henricum Denhoff, una cum uxore, & liberis inde vi eieciſſet, bonaque dicti prædii devaſtaſſet, & præterea per citationem quandam criminalem, ad valvas templi contra eum affixam, caput, exiſtimationemque illius, abſque legitima ulla cauſa petiiſſet. Nos animadvertentes id cum ſummo præiudicio, iniuriaque prædicti Aulici noſtri fieri, atque cum iuribus Feudi ſuper Ducatum Curlandiæ a Nobis conceſſi, & directi noſtri Dominii pugnare, datis prius ad eundem Ducem Curlandiae Literis noſtris, ab eo poſtulavimus, ut prædicto Noldio gravis eſſe deſineret, bonaque adempta ipſi reſtitueret. Cumque Præfatus Dux Gvilhelmus coram Nobis & Ordinibus Regni in Conventu Regni Generali compariturum ſe, & Noldio iuſtificaturum per literas ad Nos datas obtuliſſet, & citatio nomine præfatarum iniuriarum, iuxta iuris ordinem contra eundem Ducem Gvilhelmum ad inſtantiam Magni Noldii edita, & terminus in proximis Regni Comitiis aſſignatus, & præfixus fuiſſet, in prædicto autem termino, poſteaquam præfatæ partes, Actor quidem Magnus Noldius perſonaliter, citatus vero Dux Gvilhelmus per Internuntios, ac Mandatarios ſuos, Generoſum Chriſtophorum Firxium, & Famatum Laurentium Ech coram Nobis comparerent: et Actor quidem querelam ſuam de gravaminibus ab eodem Duce ſibi illatis repeteret, Mandatarii vero citati nomine allegarent, Principem ſuum ita eſſe privilegiatum, ut in controverſiis cum Nobili, vel ſubdito ſuo coram Nobis reſpondere non teneatur, citationem quoque uti primam, & non peremptoriam impugnarent, peterentque cauſam eandem vel in Curlandia ad forum competens remitti, vel dilationem ad iuſtum tempus ſibi concedi. Actor vero in contrarium replicaret, & oſtenderet, cauſam præſentem non ex citatione duntaxat ad Comitia Regni devolutam eſſe, ſed præterea ex applicatione a Decreto Parium Curiae interpoſita, tum & remiſſione per Decretum certorum Commiſſariorum noſtrorum facta, denique ex conſenſu, & voluntate ipſius Ducis, qui ultro a Nobis poſtulavit, ut præſens cauſa in Comitiis Generalibus cognoſceretur. Nos cum Conſiliariis, & Senatoribus Regni noſtri, qui protunc ad Comitia Generalia propter negotia Reipublicae expedienda congregati fuerunt, lateri noſtro aſſidentibus, allegationibus partium præfatarum de termini excitatione provenientis, vel appellationis validitate examinatis, eoque conſiderato, quod præfatus Dux Curlandiae ultro ſeſe coram Nobis in Conventu Regni compariturum, & reſponſurum obtulit, ideo volentes auctoritati, & dignitati Ducis hac in parte conſulere, decernimus, ut ſummarie coram Nobis in hac cauſa, & ſine diffugiis procederetur.

Cum itaque cauſa eadem ob contumaciam Illuſtris Ducis, nec per ſe, nec per Plenipotentes, aut Mandatarios ſuos comparentis in ſequentem ſeſſionem coram

Anno 1611.

Nobis ex impoſitione per Internuntios ipſius ſuper præfatam condemnationem areſti incideret, Actorque ulteriorem ab eodem Duce proceſſum affectaret, nomine vero Ducis Internuntii ipſius, ſuis prioribus exceptionibus inhærentes, acta ad cauſam præſentem neceſſaria ſe non habere cauſarentur, dilationemque ſibi ad futura Comitia concedi poſtularent, Actor autem, quamvis non dubitaret Mandatarios Acta ad manum habere, ut tamen eo citius finem ſuæ actionis ſortiri poſſet, iisdem Mandatariis acta ſeſe communicaturum offerret, indeque dilationem affectatam minus iam eſſe neceſſariam, & minus conceſſibilem deduceret. Nos cum iisdem Conſiliariis, & Senatoribus Regni noſtri eo animadverſo, quod iam antea per Nos deciſum fuit, in cauſa præfata ſummarie procedendum eſſe, dilationi petitae locum non eſſe cenſuimus, & ut Decretis iisdem ſatisfacerent, atque coram Nobis reſponderent, decrevimus. Cum vero Mandatarii Ducis præfati ne ſic quidem reſpondere vellent, Actor iterum contumaciam Illuſtris Ducis Curlandiae accuſabat, & ex areſto iam eundem condemnaverat, ſed cum incontinenti præfati Mandatarii id magnopere a Nobis expeterent, ut tantum diſſolutionis terminum ipſis concederemus, quo rem ad Dominum ſuum (quem in propinquo agere, & propediem affuturum affirmabant) perſcribere, atque Acta ad cauſam ſpectantia inde nanciſci poſſent; Nos cum iisdem Senatoribus Regni in Comitiis præfatis exiſtentibus quamvis poſt ſuperiora Decreta noſtra dilationem per Internuntios Ducis affectatam non eſſe conceſſibilem iudicaremus, ex benignitate tamen noſtra Duci præfato dilationem ad reſpondendum ad octiduum conceſſimus, ea lege, ut etiam extra Comitia pro tempore eidem Actori ſeſe iuſtificare, & coram Nobis reſpondere teneatur. Adveniente itaque ex eadem conceſſa dilatione coram Nobis, iudicioque Relationum noſtrarum propriarum termino, poſteaquam Actor prædictus affectaret, ut pro parte Illuſtris Ducis Curlandiae dilationi obtentae ſatisfieret, Mandatarii præfati ex literis ad ſe ab Illuſtri Duce datis, non in vim litis conteſtationis, ſed cauſam informationis deducebant. Actorem Noldium, quod homagium præſtare ex inſtituto Provinciae, & more aliorum Nobilium detrectaſſet, quodque Judicium Parium Curiæ repudiaſſet, uti contumacem, iuris via, & ordine, bonis privatum fuiſſe. Cæterum in commiſſis ſe non habere, ut cum eodem Magno Noldio extra Comitia in litem deſcendant, itaque petere ſe, ut cauſa præſens ad proxime futura Comitia reiiciatur, ac comperendinetur. Replicabat ex adverſo Noldius iuramentum fidelitatis ſe Friderico Duci, ut Seniori, præſtare non recuſaſſe, cum autem a Paribus Curiae in ius vocaretur, munere Commiſſoriali ad ſedandos motus Piltenſes a Nobis ſibi impoſito, tunc functum fuiſſe, ac propterea perſonaliter comparere non potuiſſe, miſiſſe tamen Internuntios, qui cauſam abſentiæ ſuæ exponerent, exceptiones inferrent, & imprimis iudicium Parium Curiae, uti incompetens, & privatis Pactis, & Receſſibus contra publica Pacta introductum declinarent Judices, pleroſque externos, & ignobiles, impoſſeſſionatos, & multis nominibus uti ſuſpectos recuſarent. His tamen omnibus non attentis aſſertos Pares Curiæ ulterius in cauſa proceſſiſſe, citationes, & Decreta ignominioſa contra ſe tuliſſe, & edidiſſe, bonis propriis privaſſe, appellationes ad Nos uti directum Dominum interpoſitas non admiſiſſe, & aliis variis iniuriis affeciſſe. Itaque petebat ſe innocentem & variis iniuriis læſum, ab omnibus criminationibus, accuſationibus, & inſimulationibus liberum pronuntiari, ſcripta omnia per præfatum Ducem Curlandiae, eiusque Miniſtros edita bonam famam, & exiſtimationem ſuam lædentia, nec non totum proceſſum contra ſe, tam coram Judicio Parium Curiæ, quam poſtea coram iudicio ipſius Ducis criminali obtentum, & promulgatum, tolli, aboleri, caſſari, & ex omnibus protocollis expungi. Hoc amplius, bona *Kalethen* dicta cum omnibus pertinentiis pendente appellatione adempta, ſibi reſtitui, ad ſumptuum, damnorum, & fructuum perceptionem, tum expenſarum refuſionem compelli. Ad extremum, quod Illuſtris Dux apertas inimicitias ſibi denuntiaſſet, poſtulabat, ut auctoritate noſtra Regia ſecuritati, vitæ, & fortunarum ipſius conſuleremus, eumque ex iurisdictione Principis eximeremus, noſtrae vero iurisdictioni, & protectioni ſubiiceremus, & adſcriberemus. Ad hæc cum Mandatarii præfati Illuſtris Ducis Curlandiae reſpondere, & in litem ſeſe ingerere nullo modo vellent, ſed cauſam, ut ſupra, ad proxima Comitia reiici, & Illuſtrem Ducem circa Receſſus, & Pacta cum Sereniſſimis Anteceſſoribus noſtris inita conſervari poſtularent; Nos cum iisdem Conſiliariis noſtris lateri noſtro aſſidentibus eo conſiderato, quod in proximo præterito Conventu Generali Regni pronuntiatum a Nobis fuit, ut de cauſa præſenti poſt Curiam noſtram partes

Anno 1611.

tes diſceptarent, eidemque Duci dilationem ad reſpondendum, ex ſubmiſſione Internuntiorum ipſius conceſſerimus, decernendum Nobis eſſe duximus, uti quidem decernimus, quatenus idem Dux Gvilhelmus coram Nobis reſpondeat, dilationique ſibi ex benignitate noſtra conceſſæ ſatisfaciat. Poſteaquam autem Mandatarii Ducis dilationi conceſſae ſatisfacere recuſarent, & Actor contumaciam eorum ex areſto ſuperiori Comitiali, & conſervatione termini, ipſis præſentibus accuſaſſet, & ſervatis omnibus iuris ſolennitatibus, ac proceſſibus in talibus fieri ſolitis, idem Dux ad inſtantiam, & ad ulteriorem proceſſum, ſatisfactionemque Decreto noſtro, ac dilationi ſibi ex benignitate noſtra conceſſae, voce ſonoroſa Miniſterialis Generalis Regni noſtri Nobilis Chriſtophori Czyżowſki ter, & ultra formam iuris, quater ad Nos accitus, & acclamatus, nec per ſe, nec per eosdem Internuntios aut alios ſuorum legitimos Plenipotentes compareret, Actor vero, ut ſupra, propoſitionibus, allegationibus, defenſis ſuis, ac poſtulationibus inhæreret, præfatum Ducem uti manifeſte contumacem, & dilationi conceſſae ſatisfacere nolentem, in ſuccubitione præmiſſorum omnium condemnari poſtularet. Nos cum iisdem Conſiliariis noſtris lateri noſtro aſſidentibus, ad affectationem iuridicam, & legitimam Actoris, in contumaciam eiusdem Ducis, conſiderato eo, quod Actor tum temporis, cum iudicium Parium Curiæ perageretur, negotia noſtra geſſit, Dux vero, & Judices non habita ratione inhibitionum noſtrarum, aut exceptionum, Actoris proceſſum continuarunt, tum quod Receſſus illi, quorum vigore iudicium Parium Curiae inſtitutum eſt, & appellationes ad Nos denegantur, Regalibus noſtris, & Pactis cum Republica præiudicarent, tum quia dum Actor in Ducatu indiviſo iuramentum Illuſtri Duci Friderico obtulit, is vero non ſibi, ſed Fratri præſtari illud voluit, Ducatus Curlandiae non ſolum quoad Feudum, hoc eſt utile Dominium, & Arces, ſed etiam quoad Feudo cohaerentem iurisdictionem in Nobiles Reipublicae, diviſus videatur, tum denique quod Actor ad libellos, & citationem templis affixam factorum ſuorum Nobis rationem reddidit, & innocentiam ſuam ſufficientem probavit. Ideo Decretum Parium Curiæ contra eundem Actorem latum tollimus, Actoremque a quibusvis actionibus, criminationibus, inſimulationibus, in ſupradictis actis, & citatione contentis abſolvimus, liberum pronuntiamus, eorumque nomine ſilentium imponimus, libellos denique, citationes, & quævis alia acta in ignominiam Actoris ſcripta, bonæ famæ, & exiſtimationi ipſius minime obeſſe, ſed ex omnibus Protocollis expungi, ac deleri debere decernimus, eademque tollimus, caſſamus, & annihilamus. Bona porro Actori adempta quod attinet, decernimus, ut Illuſtris Dux Gvilhelmus prædium *Kalethen* dictum cum omnibus attinentiis, proventibus, fructibus quibusvis, emolumentis, damnis, & ſumptibus eidem Actori integre reſtituat, & in realem, & actualem poſſeſſionem Actoris dimittat. Quam in rem iam exnunc deputamus, & deſignamus Generoſos Conſiliarios Diſtrictus Piltenſis, quibus poteſtatem intromittendi & introducendi Actorem in bona omnia præfata damus, & concedimus. Quam intromiſſionem Illuſtris Dux Gvilhelmus præpedire, tam per ſe, quam per ſubmiſſas perſonas non debet, ſub pœna triginta millium aureorum hungaricalium, quam præſenti Decreto noſtro interponimus. Ad extremum proſpicientes ſecuritati vitae, honoris, & fortunarum eiusdem Actoris, eundem Actorem, perſonam, bonaque ipſius omnia in patrocinium, & protectionem noſtram Regiam recipimus, ac ex iurisdictone præfati Ducis Gvilhelmi eximimus, & liberamus, noſtræ vero iurisdictioni, authoritati, & poteſtati adiungimus, & adſcribimus, nec quidquam iuris eidem Duci, eiusque Officialibus & Judicibus ſuper Actorem, eiusque quævis bona, relinquimus, & concedimus, eumque non alibi, niſi coram Nobis, ac iudicio noſtro conveniri debere ſtatuimus, idque ſub pœna, quae in violatores eorum, qui in protectionem noſtram ſuſcipiuntur, ex præſcripto iurium Regni ſtatuta eſt, irremiſſibiliter ſuccumbenda, & extendenda, præſentis Decreti noſtri vigore. In cuius rei fidem Sigilla tam Regni noſtri, quam Magni Ducatus Litvaniæ præſentibus ſunt appreſſa. Datum Varſaviae Sabbatho poſt Feſtum S. Catharinæ Virginis, & Martyris proximo, Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo undecimo, Regnorum noſtrorum Poloniæ vigeſimo quarto, Sveciæ vero anno decimo octavo.

Relatio Reverendiſſimi in Chriſto Patris Domini Laurentii Gembicki Epiſcopi Vladiſlavienſis, & Pomeraniæ, Regni Poloniæ ſupremi Cancellarii. Laurentius Epiſcopus Vladiſlavienſis, Regni Poloniæ Cancellarius mpp. Octavianus Wacławowicz mpp. Cui ſupplicationi benigne annuentes Literas præinſertas actis Cancellariæ noſtræ inſcribi mandavimus, volentes, ut robur

Anno 1611.

bur ſuum debitum ſemper, & ubique obtineant. Actum Varſaviæ die 18. Menſis Januarii, Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo decimo quarto, Regnorum noſtrorum Poloniæ vigeſimo tertio, Sveciæ vero decimo ſeptimo.

Relatio Illuſtris, & Magnifici Felicis Kriſki in Drobnin, Regni Poloniæ Supremi Cancellarii, Kovalenſis, Przedetenenſis Capitanei.

CCXXV.

1615.

Pactorum Subiectionis Livoniæ Anno 1561. Vilnæ initorum Confirmatio, & Approbatio. Datum Varſaviæ d. 12. Apr. Anno 1615. *Ex Archivo Regni.*

SIGISMUNDUS III. DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniae &c. necnon Svecorum, Gottorum, Vandalorumque haereditarius Rex, ac Magnus Dux Finlandiae. Significamus praeſentibus Literis noſtris, quorum intereſt univerſis, & ſingulis. Cum Sereniſſimus Rex SIGISMUNDUS AUGUSTUS Prædeceſſor, & Avunculus noſter Chariſſimus Anno Salutis noſtræ milleſimo quingenteſimo quinquageſimo nono, graviſſimis de cauſis Ordines Livoniæ univerſos nimia tyrannide Joannis Baſilidis Moſchorum Ducis, longe, lateque in Livonia crudelem in modum tunc graſſantis, primum in Clientelam ſuam, deinde Anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo primo in ſubiectionem certis intercedentibus Pactis utrinque iurisiurandi ratione ſancitis benigne recepiſſet, eorumq; Pactorum, ac Privilegiorum Diploma præfatis Ordinibus communicaſſet, totum negotium ſubiectionis inter commemoratum Dom. SIGISMUNDUM AUGUSTUM Regem, Livoniæq; Status perfectum, & abſolutum eſt. Quorum Pactorum, Privilegiorumq; confirmationem cum Nobilitas Curlandica a Nobis ſubmiſſe peteret, tribuendum hoc, & petitionibus eiusdem, & meritis Nobis, & Reipublicæ, Livonico bello, temere a Carolo Sudermaniæ Duce Nobis illato, conteſtatis, duximus, ut, etſi iam antea per Nos gubernacula huius Regni ſuſcipientes, id ſit ſingulari pollicitatione noſtra præſtitum, iuramentoque noſtro omnia cuivis iura ſtabilita, Nos tamen eadem Pacta, Vilnæ feria ſexta poſt Sanctæ Catharinæ, Anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo primo data, & confecta, quæ totius Livoniæ cum Regno noſtro, Magnoque Ducatu Litvaniæ vinculum, ac fundamentum ſunt, confirmanda eſſe duceremus, uti quidem, quo alacriorem eandem Nobilitatem ad præſtanda Nobis, & Reipublicæ inpoſterum quavis occaſione obſequia reddamus, in omnibus articulis, punctis, & clauſulis, ac ſi hiſce Literis inſerta eſſent, confirmamus, approbamus, rataque, & grata habemus, præſentibus Literis noſtris volentes, ac decernentes, ut ab omnibus, & ſingulis Ordinibus Regni noſtri, cuiuscunque ſint ſtatus, & conditionis, pro ratis, & firmis, minimeque dubiis agnoſcantur, & integra, illibataque perpetuis temporibus obſerventur, & cuſtodiantur, nihilque adverſus ea, tanquam fundamentales totius Livoniæ ſubiectionis leges, a quoquam præſumatur, aut in derogationem talium Jurium, aut Pactorum publicorum ſtatuatur, aut quovis modo iisdem Pactis publicis, Legibusq; fundamentalibus contraveniatur. Hæc igitur omnia harum Literarum noſtrarum teſtimonio firmiter corroboramus, ac ſtabilimus, quibus manu noſtra ſubſcripſimus, & Sigillo Regni communiri mandavimus. Datum Varſaviæ die duodecima Menſis Aprilis An. Domini 1615. Regnorum noſtrorum Poloniæ 28. Sveciæ vero 22. Anno,

SIGISMUNDUS *Rex.*

Anno 1615.

CCXXVI.

1616.

Decretum Privationis Feudi Ducatuum Curlandiæ, & Semigalliæ latum contra Vilhelmum Curlandiæ Ducem. Datum Varſaviæ in Conventu Regni Generali feria quarta poſt Feſtum Inventionis S. Crucis. Anno 1616. *Ex Archivo Regni.*

SIGISMUNDUS III. Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniae, Ruſſiae, Pruſſiae, Maſoviae, Samogitiae, Livoniæque &c. &c. nec non Svecorum, Gottorum, Vandalorumque Hæreditarius Rex, ac Magnus Dux Finlandiæ. Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt univerſis, & ſingulis. Vocatum eſſe ad Nos, & Conventum Regni noſtri Generalem ab Inſtigatore noſtro, & Reipublicæ Illuſtrem Vilhelmum Curlandiæ, & Semigalliæ in Livonia Ducem, Vaſallum, & Feudatarium noſtrum, ad decernendum ſuper Illuſtritate ſua privationem Feudi Curlandiæ, & Semigalliæ eidem per Nos in ſolidum una cum Illuſtri Friderico Duce Fratre indiviſim conceſſi: id autem propterea, quod prædictus Illuſtris Guilhelmus Dux contra Pacta cum Sereniſſimis Anteceſſoribus, & Nobiſcum inita, tum & contra Juramentum Fidelitatis Nobis uti Supremo, & directo Feudi Domino præſtitum, nec non contra diſpoſitionem & præſcriptum Juris Feudalis, Feudum præfatum cum Illuſtri Friderico Duce Fratre germano diviſiſſet, velandæque eiusmodi diviſionis cauſa, geminum quoddam una cum eodem Fratre in univerſos Curlandiæ, & Semigalliæ Incolas, contra naturam Feudi, imperium uſurpaſſet, & inſtituiſſet: deinde, quod Arces, aliaque bona Feudo ſupraſcripto ſubiecta, ſine conſenſu noſtro hypothecæ nomine obligaſſet, & oppignoraſſet: praeterea quod appellationes in controverſiis inter ſubditos, & Nobiles intercedentibus in prima ſubiectione Nobis reſervatas ad Nos denegaſſet: ad haec quod Vaſallagium, Nobis, & Reipublicae debitum, requiſita Illuſtritas ſua contra Reipublicae hoſtes praeſtare recuſaſſet, contra autem militem noſtrum per Curlandiam euntem, nullo praevio Conventu etiam tripla ſervitia equeſtria imperaſſet, ſuum quoque Vaſallagium ex Nobilium ſervitiis contra Pacta cum Republ. celebrata conſtituiſſet, & confeciſſet: inſuper quod noviſſime Geroſum Magnum Noldium, Aulicum noſtrum a iurisdictione Illuſtritatis ſuæ Decreto noſtro exemptum, ac Literis Salvi Conductus noſtri munitum, dum per Mitaviam tanquam Commiſſarius noſter Rigam tenderet, in vilipendium Maieſtatis noſtræ Regiæ interemiſſet, & occidiſſet, atque Literas immunitatis, ac protectionis noſtrae violaſſet. Deinceps quod eadem Illuſtritas ſua per Internuntios ſuos ſibi de nomine melius notos, tum & per Literas cum Guſtavo Sudermanniae Duce, hoſte noſtro, & Reipublicae certam quandam &c. alias prout citatio praemiſſa omnia luculentius in ſe complectitur. Adveniente itaque termino in citatione eo nomine ab Inſtigatore noſtro edita praefixo, & quoad cauſam praeſentem peremptorio, cum praefatus Illuſtris Vilhelmus Curlandiae, & Semigalliae Dux ter, & ultra ſolitum quater, voce Miniſterialis Terreſtris Generalis, Nobilis Alberti Jaroſzewſki vocatus, & acclamatus coram Nobis, & Senatoribus Regni noſtri in praeſenti Conventu Regni Generali congregatis, & lateri noſtro aſſidentibus nec per ſe, nec per Plenipotentem ſuum comparuiſſet, & Inſtigator noſter contumaciam ſuae Illuſtritatis accuſaſſet. Nos cum iisdem Senatoribus noſtris, in Conventu Regni Generali lateri noſtro aſſidentibus, attenta contumacia rei conventi, in termino peremptorio non comparentis, ad legitimam vero partis actoreae affectationem, eundem reum conventum in cauſa ſuccubuiſſe adinvenimus, atque Illuſtritatem ſuam titulo Ducatus Curlandiae, & Semigalliae, contra Pacta Conventa diviſi, & alienati, Arcibusque, Civitatibus, Oppidis, Pagis, ac omnibus, & ſingulis attinentiis, ad praedictos Ducatus ex antiquo pertinentibus, praetextu diviſionis, & diſmembrationis cum Fratre initae, hactenus poſſeſſis, tum & iurisdictione in Nobiles, & Incolas Curlandiae, & Semigalliae nullo iure uſurpata, nec non utili quovis dominio, & omni Jure Feudi, quodcunque illi vigore Inveſtiturae competebat, abiudicamus, & privamus. Nobiles, & Incolas omnes Curlandiae, & Semigalliae ab obedientia, & ſubiectione eidem praeſtanda abſolvimus, & liberos pronuntiamus praeſentis *D*ecreti noſtri vigore. In cuius rei fidem Sigilla Regni noſtri, & Magni Ducatus Litvaniae praeſentibus ſunt appenſa. Datum Varſaviae in Conventu Generali feria quarta poſt Feſtum Inventionis S. Crucis proxima, Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo decimo ſexto, Regnorum noſtrorum Poloniae vigeſimo nono Sveciae vigeſimo tertio.

Relatio Reverendiſſimi Henrici Firley de Dąbrowica Epiſcopi nominati Luceorienſis, Plocenſis, Miechovienſis, ac S. Michaelis in Arce Cracovienſi Præpoſiti, Regni Poloniæ Vice-Cancellarii.

Anno 1616.

CCXXVII.

1616.

Decretum de felonia, adverſus Regem, & Regnum Poloniæ Friderico Curlandiæ, & Semigalliæ Duci ab Inſtigatore Regni obiecta, & a Sacra Regia Maieſtate remiſſa. Dat. Varſaviæ in Conventu Regni Generali, feria tertia intra Octavas Sacratiſſimi Corporis Chriſti An. 1616. *Ex Archivo Regni.* Lib. ſub Lit. Q. Z. fol. 245.

SIGISMUNDUS III. DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæque, &c. nec non Svecorum, Gottorum, Vandalorumque haereditarius Rex, ac Magnus Dux Finlandiae. Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt, univerſis, & ſingulis. Inſtitutam fuiſſe coram Nobis in praeſenti Generali Conventu Regni, Illuſtri Friderico Curlan-

Anno 1616.

landiæ, & Semigalliae in Livonia Duci, Vasallo, et Feudatario nostro, ab Instigatore nostro, et Reipublicae causam, et actionem, ratione caducitatis, & commissionis Feudi Curlandiae, & Semigalliae, Arciumque, oppidorum, pagorum, omniumque & singulorum bonorum ad Ducatum prædictum spectantium, amissionis, & privationis, propterea, quod Illustritas sua contra Pacta publica cum Antecessoribus nostris, & Nobiscum, ac Republica inita, & contra iuramentum fidelitatis, Nobis, uti supremo, & directo Feudi *Domino* præstitum, nec non contra dispositionem iuris communis feudalis, cum Illustri Gvilhelmo Curlandiæ, & Semigalliae *Duce*, fratre Germano, Feudum prædictum, & Arces, Feudoque adhærentem Iurisdictionem divisisset, & velandae eius divisionis gratia geminum quoddam in universos Curlandiae, & Semigalliae Incolas Imperium introduxisset, atque usurpasset. *Deinde* quod Arces, & nonnulla bona Feudo prædicto subiecta, sine consensu nostro hypothecae nomine obligasset, ac oppignorasset. Præterea, quod appellationes in controversiis inter Nobiles, & subditos Curlandiae intercedentibus in prima subiectione Nobis reservatas, ad Nos denegasset. Insuper quod Vasallagium debitum contra hostes Reipublicæ Nobis non præstitisset, contra vero militem nostrum, per Curlandiam euntem Nobilitati nullo prævio Conventu triplicata etiam servitia indixisset, et imperasset, ac si aliquando suum Vasallagium præstitisset, illud ex servitiis Nobilitatis confecisset. *Deniq;* quod Generosum Magnum Noldium Aulicum nostrum una cum Fratre per Mitaviam Rigam tendentem, Commissariiq; nostri munus gerentem, & Literis Salvi Conductus nostri munitum, ac in protectionem nostram Regiam receptum, & a iurisdictione Illustritatis suæ Decreto nostro exemptum interemisset, easdemque Literas Salvi Conductus, & exemptionis nostræ violasset, prout citatio eo nomine edita latius præmissa in se complectitur. Cum itaque in termino ex prædicta citatione incidente, coram Nobis, & Senatoribus nostris in Generali Conventu Regni lateri nostro assidentibus partes præfatæ, Instigator quidem noster personaliter, Illustris vero Dux Fridericus per Generosos, & Nobiles Michaelem Manteffel Cancellarium, & Casparum Dreling Juris utriusque Doctorem, Consiliarios suos comparuissent. Instigator noster sigillatim Articulos actionis, & citationis suae, contra Illustrem Fridericum proponebat. Et inprimis, jacto hoc veluti fundamento, quod de iure feudali per Constitutionem Friderici I. Imperatoris divisio Feudorum maiorum, qualis est Ducatus Curlandiæ, prohibita, & vetita sit, Illustritatem suam Ducatus prædicti Curlandiae titulari, & natura sua individui a Divis Sigismundo Augusto, & Stephano, Regibus Poloniæ, Gothardo Principi eiusque Successoribus, sive Hæredibus masculis, quoad successorium nimirum ordinem (prout & in feudo Ducatus Prussiae sit) concessis, postea vero a Nobis Illustritatibus suis, Friderico, & Gvilhelmo Ducibus solenni ritu renovati, dismembrationem fecisse ex eo demonstrabat, quod Illustritas sua ultra permissam a Nobis fructuum, & emolumentorum, ex fundis, & bonis feudalibus provenientium, separatam perceptionem, ipsam quoque iurisdictionem, atque adeo totum Feudum cum Fratre Gvilhelmo divisisset; Curlandiaque Illustri Gvilhelmo Duci, contra expressam Investituram, & prohibitionem nostram, concessa, Semigalliam ipse retineat, ac possideat, atque in distinctis Ducatibus Illustritates suæ, veluti duo suprema, & minime subordinata Capita, separata Dicasteria, tam Civilia, quam Criminalia, & Feudalia, Archiva, item Vicarios, & Vices gerentes, Consiliarios, aliosque Officiales omnes distinctos, Cancellarias separatas habeant, distinctim Conventus publicos indicant, & celebrent: divisim homagia a Nobilitate recipiant, separatim servitia militaria Equestria exigant, aliaque onera inusitata seorsim, contra Pacta prima subiectionis Nobilitati imponant, iudicia seiunctim publicent, et exerceant, Appellationes recipiant, Executiones faciant, Ecclesiarum visitationes sigillatim instituant, & præter nomen Feudi indivisum, cætera omnia, quae ad Constitutionem Feudi, pertinent in effectu re ipsa divisa, et plane separata habeant, ac possideant. Arcium vero, et aliorum bonorum feudalium oppignorationes notorias esse allegabat. Ad hæc appellationum ad Nos denegatarum, vel hoc ipsum esse indicium, et argumentum constituebat, quod nullae hactenus ex illo *Ducatu* causae Nobilium, ad iudicium nostrum fuissent per Appellationem devolutae: provocasse ad Tribunal Maiestatis nostrae plerosque illius Provinciae incolas, Protestationibus eo nomine a vidua Sverinina, et Rigensibus, nec non a præfato Magno Noldio factis, id ipsum confirmabat, ac insuper, ex Recessibus contra Pacta publica fabricatis, Articulum de provocatione ad Nos sub pœna mille talerorum Nobilitati prohibita exhibebat,

Anno 1616.

ex eoque inferebat, quod licet iudicium nostrum Regium, quod vigore provisionis *Ducalis*, et Pactorum publicorum subiectionis, appellationum devolvendarum gratia, in Livonia instituendum erat, ob varias bellorum Livonicorum calamitates, hactenus in effectum deductum non sit, non tamen propterea Regia nostra iura ad Illustritates suas pertrahi, et Provocationes ad Nos pœnalibus interdictis, et Constitutionibus prohiberi, et impediri oportebat. Vasallagium præterea debitum tempore belli Livonici Illustritatem suam Nobis non præstitisse, gravaminibus Nobilitatis Bauschenburgensis, et Responso, Illustritatibus suis a Nobis dato deducebat, ac præterea Recessu Mitaviensi, anno millesimo sexcentesimo sexto, hoc idem Vasallagium penitus obliteratum, et servitia Nobilitati contra transitum nostrarum Copiarum imperata fuisse, peculiaribus Mandatis Illustritatis suæ comprobabat. Quod vero Illustritas sua una cum Nobilitate in aliquot conflictibus depugnasset, inde evinci non posse, quod suum proprium Vasallagium centum equorum suis, non Nobilitatis sumptibus expeditum stitisset, cum et copias suas non prius copiis nostris Regiis coniunxisset, quam cum post pugnam Kokenhausensem fortunam ad partes Exercitus nostri se transtulisse sensisset, et ante præfatam pugnam, non tam cum hoste, quam cum milite nostro, qui Illustritatis suae *Ditionis* fines transibat, decertasset, eiusque rei causa Nobilitatem reluctantem Bauskenbergum convocasset. Ad extremum cædis Noldianae Illustritatem suam, et auctorem, et conscium fuisse, exemptionemque nostram Regiam, nec non et Salvum Conductum, praesertim in Commissario nostro violasse, inde apparere dicebat, quod Conventum publicum una cum Fratre Gvilhelmo, Noldiorum acerrimo hoste, secus, quam Literis nostris Illustritas sua monita fuerat, indixisset, eundemque Conventum, contra receptam consvetudinem, armatum esse voluisset, fratrem, qui se eius facti dominum appellaret, non modo secum in Arce retinuisset, sed Linstovium, & Loquinum sicarios secum in Arce commorari permisisset, mensaeque suae adhibuisset, corpora trucidatorum mirum in modum deformata, & denudata, Nobilitati, & cognatis petentibus recusasset, & postea vili carro iniecta, ad ædes, unde viventes protracti fuerant, primum reduci, postea iterum abripi, & ignominiose in obscura specu sepeliri demandasset, eademque die compotationes, tripudia, & saltationes instituisset, variaque, & non obscura lætitiae signa dedisset. Quæ omnia ex scrutinio, & inquisitione per Commissarios nostros peracta, liquide patere posse existimabat, & ad eandem Inquisitionem provocabat. Atque ita deductis, & probatis luculenter propositionis suae Articulis, petebat Instigator noster super præfato Illustri Friderico Duce, ob causas iam enumeratas privationem Feudi Ducatus Curlandiae, & Semigalliae decerni. Ex adverso Internuntii & Mandatarii Principis Friderici, primum ab Instigatore nostro, de divisione Feudi propositum articulum ita diluebant: Feudum Curlandiæ, & Semigalliae Illustritatibus suis Friderico, & Gvilhelmo Ducibus in solidum a Nobis solenni ritu investitis concessum, & Feudo adhærentem iurisdictionem pro indiviso Illustritates suae, a tempore Investiturarum suarum in hunc usque diem possedisse, & possidere, integrumque ius Feudi, ac plenam in sua proprietate, & substantia iurisdictionem retinere. Quod vero rerum œconomicarum, ac utilis Dominii administrationem, iurisdictionisque exercitium divisissent, in ea re Illustritates suas Illustris Gothardi Ducis Parentis sui voluntatem ultimam secutas, ac, ut publicis, & privatis rationibus Ducatus melius consultum, ac provisum esset, de percipiendis divisim proventibus, & fructibus, ac iurisdictione separatim exercenda certis legibus pactas esse, super eademque Conventione approbationem & confirmationem nostram impetrasse. Itaque habuisse, & habere Illustritates suas, seorsivas Cancellarias, & Dicasteria, per communes tamen, atque ex utraque Residentia adhibitos Consiliarios, iudicia tam civilia, quam criminalia celebrare, in iudicio vero appellationum, ut & in Ducatus Conventibus non tantum simul utramque Illustritatem suam præsentem esse, quod & in postremo Conventu factum est, verum etiam per vices Præsidis officium sustinere, Arcium præterea Capitaneos utrique Illustritatum suarum iuramento obstrictos esse, Nobilitatem quoque, in utriusque Principis nomen, homagium præstare, atque adeo frustra Illustritatem suam dismembrationis Feudi, & iurisdictionis ei adhærentis postulari, & accusari. Oppignorationes rursus Arcium, &, Bonorum Ducatus Curlandiae, & Semigalliae quod attinet, dissolvendi quidem æris alieni, per Illustrem Gotthardum Ducem, Illustritatum suarum Parentem, tempore belli Moschovitici, & Svetici, conflati gratia, Illustritates suas, summas aliquot mutuo accepisse, verum & id quoque autho-

ANNO 1616.

auctoritate nostra approbatum, & ratum
a Nobis habitum fuisse.

Quod si post hanc nostram Ratihabitio-
nem Illustris Fridericus *D*ux aliquam for-
te minutiorem curiam alicui inscripsit, id
nullo cum detrimento Reipublicæ factum
esse, & quovis tempore ab eodem onere
liberari posse respondebant. Porro Arti-
culum denegatarum ad Nos Appellatio-
num, quod spectat, iidem Internuntii
sic Illustritatem suam defendebant, de Ap-
pellationibus Nobilitatis ad Nos provo-
cantis, admittendis nihil in Literis Investi-
turae Illustritatis suae contineri, illud so-
lummodo cautum esse, ut Illustritatum
suarum subiecti, & ratione domiciliorum
subditi ad suum tantum Principem pro-
vocarent, in gravibus vero, & magni mo-
menti causis Nobilitas ad Conventum Pro-
vincialem Terrarum Livoniae appellaret.
Cum itaque hic Conventus Livonicus ha-
ctenus celebratus non esset, nec celebra-
ri potuisset, Illustritatem suam in re du-
bia Appellationibus Nobilium deferre
non potuisse; verum cum Nobilitate sua
in Conventu publico convenisse, ut Ap-
pellationes loco Conventus Generalis Li-
vonici, ad Conventum Provincialem Cur-
landiae devolverentur. Quodsi haec pa-
ctio Illustritatis suae Nobis displiceret, ex-
pectare Illustritatem suam, declarationem,
& informationem nostram, quonam, &
in quibus causis Appellationes Nobilitati
Curlandicae, & Semigallicae admitti de-
beant. Quod quamprimum factum fue-
rit, haud gravatim Illustritatem suam Ap-
pellationibus ad Nos interponendis, pro-
ut etiam hactenus in nonnullis causis fe-
cisset, delaturam. Sverinianis vero, &
Rigensibus merito Appellationes denega-
tas fuisse, eo quod temere, praeteritis
Illustritatibus suis, ad Nos appellassent.
Vasallagii insuper non praestiti accusatio-
nem quod concernit, eam contra Illu-
strem Fridericum sine causa institui con-
tendebant, cum Illustritas sua in omnibus
fere Livonicis expeditionibus ad Rone-
burgam, Wolmariam, ad Kircholmum
cum Vasallagio suo praesto adfuerit, ad
Dunemundam militem suum habuerit,
neque unquam tripla servitia contra mili-
tem nostrum coegerit, quinimo non me-
diocrem Ducatus partem in eundem ali-
quando impenderit. Quod si forte No-
bilitas, quae principaliter contra hostem
Svecum convocata aderat, contra quos-
dam nostros milites per Curlandiam trans-
euntes, defensionem paravit, inde tamen
nullam Nobis, & Reipubl. iniuriam factam,
sed defensionem eiusmodi omni iure lici-
tam fuisse. Ad extremum caedis Nol-
dianae Illustritatem suam neque auctorem,
neque conscium fuisse, & sufficientem eo
nomine declarationem coram Commissa-
riis nostris per Mandatarios suos fecisse,
se quoque existimare, nullum testem in
inquisitione contra Illustritatem suam quid-
quam deposuisse: cadavera vero occiso-
rum, ad summum diei in loco internecio-
nis iacentia, Illustritatem suam per homi-
nes suos nec removeri, nec attrectari,
ne particeps, & complex facti habere-
tur, voluisse: sicarios vero, quod non
persecutus esset, præsentiam Fratris *D*ucis
Guilhelmi, qui in eadem Jurisdictione *D*u-
cali investitus fuisset obstitisse, licet enim
exercitium iurisdictionis cuiq; suum com-
missum fuerit, hunc tamen verum sub-
stantiæ iurisdictionis solidæ, atque in pro-
prietate sua indivisæ effectum censeri,
quod servitores unius in alterius iurisdi-
ctionis administratione delinquentes, pu-
niri per alterum, non accedente ipsorum
*D*ominorum consensu, non potuerint,
cum par in parem imperium de iure non
obtineat, atque ideo Illustritatem suam
neque Literas Salvi Conductus, & ex-
emptionis nostræ violasse, neque ex alie-
no delicto teneri, contendebant. Cum
itaque Illustritas sua nullam privationi, &
amissioni Feudi causam præbuisset, po-
stulabant, eandem Illustritatem suam ab
Instigatoris nostri actione liberam pronun-
tiari. Nos cum Senatoribus, & Consi-
liariis nostris, in præsenti Generali Con-
ventu Regni lateri nostro assidentibus,
partis utriusque tam actoreæ, quam ci-
tatæ allegationibus, probationibus, &
exceptionibus accurate perpensis, & exa-
minatis, inprimis divisionem, & parti-
tionem Feudi quod attinet, eo conside-
rato, quod Illustres Principes Fridericus,
& Guilhelmus, Curlandiæ, & Semi-
galliæ in Livonia *D*uces, Vasalli, & Feu-
datarii nostri, non solum proventuum, &
emolumentorum prædicti Feudi Curlan-
diæ, & Semigalliæ dismembrationem,
quae a Nobis duntaxat propter appana-
gium, seu sustentationem suarum Illustri-
tatum, Anno millesimo quingentesimo
octuagesimo nono, die sexta Mensis A-
prilis approbata, & confirmata fuit, fe-
cerunt, verum etiam Feudo adhærentem
Jurisdictionem sine consensu, & autho-
ritate nostra Regia, uti Supremi, & di-
recti Feudi Domini, contra Jura Feuda-
lia diviserunt; *D*icasteria distincta, Illu-
stris quidem Fridericus Dux Mithaviæ in
Semigallia, Illustris vero Guilhelmus Dux
Goldingæ in Curlandia constituerunt, in il-
lisq; per distinctos Consiliarios, eos autem
extraneos, peregrinos, & iudicia, nullis cer-
tis legibus constitutis, secus, quam Pactis
publicis cautum est, exercuerunt. *D*istin-
ctim

ANNO 1616.

ctim Citationes, Decreta, Edicta, Man-
data ediderunt, & promulgaverunt, re-
rum iudicatarum executiones separatim
fecerunt, Conventus publicos distinctim
indixerunt, & celebrarunt, ac separatim
homagia, solis Regibus, & summis Prin-
cipibus debita, a Nobilitate exegerunt,
Judicia Parium Curiae separata contra Pa-
cta publica (quibus definitio, & decisio
causarum inter Illustritates suas, & No-
biles etiam singulos intercedentium, No-
bis, & Judicio nostro reservata est) intro-
duxerunt, allodialibus bonis Nobilium
Illustritates suae quaelibet ex indiviso suo
Territorio Feudi naturam adaptarunt, &
nihil plane in Feudo Curlandiae, & Se-
migalliae tam quoad utile Dominium,
quam quoad ipsam Jurisdictionem Feu-
do adhaerentem indivisum reliquerunt,
ideo Feudi praedicti, Curlandiae, & Se-
migalliae naturam, & substantiam tota-
lem, quae indivisa, & integra permane-
re debebat, per Illustrem Fridericum Du-
cem (contra quem Instigator noster actio-
nem praesentem dirigit, & singula prae-
dicta divisionis argumenta dilucide, &
sufficienter coram Nobis probavit) lae-
sam esse iudicamus. Ex mera tamen be-
nignitate, & pro innata clementia nostra,
praedictum Illustrem Fridericum Ducem
circa Feudum conservamus. Daturi ve-
ro, et assignaturi sumus Auctoritate no-
stra Regia Commissarios certos speciali-
bus Literis nostris nominandos, qui de
omnibus illius Ducatus rationibus, et ne-
gotiis Jura nostra Regalia, et Reipubli-
cae, nec non Jura Nobilitatis concernen-
tibus, cognoscent, Recessus examina-
bunt, et quos cum Pactis publicis Sub-
iectionis pugnare animadverterint, cas-
sabunt, et annihilabunt, de iurisdictione,
eiusque exercitio, id quod ad integrita-
tem, et conservationem Jurisdictionis
pertinebit, statuent, et decernent, cer-
tamq: Judiciorum formam praescribent,
et constituent. Arcium, et aliorum bo-
norum praedicti Feudi oppignorationem
quod attinet, eam quidem per Illustrem
Fridericum Ducem factam esse liquido ex
probationibus Instigatoris nostri cogno-
scere non potuimus: Commissarii tamen
nostri, per Nos, uti praemissum est, in
Curlandiam deputandi, de oppignoratio-
ne Arcium, et bonorum, sine consensu,
et approbatione nostra facta, diligenter
inquirent, et si quae bona feudalia pi-
gnoris nexu obligata, aut aliquo modo
alienata animadverterint, ea, ut ab aere
alieno libera sint, procurabunt, et ne in
posterum eiusmodi oppignorationes fiant,
prohibebunt. Jam vero de appellatio-
nibus ad Nos denegatis sic statuimus, eas
Pactis publicis Subiectionis in recognitio-
nem supremi et directi Dominii, Maiest. no-
strae Reg. fuisse reservatas, quæ, quia per
Constitutiones quasdam (quas Recessus vo-
cant) sub pœna mille talerorum sunt prohi-
bitæ Nobilitati, ideo eiusmodi Recessus om-
nes, uti cum Pactis publicis Subiectio-
nis pugnantes, revocamus, et tollimus:
ac Appellationes ad Nos Nobilitati libe-
ras esse debere decernimus, Commissa-
riis vero a Nobis, uti praemissum est, in
Curlandiam ablegandis, daturi sumus fa-
cultatem, de modo, et ratione earun-
dem Appellationum statuendi, disponendi,
et ordinationes certas faciendi. Vasallagi-
um quod spectat, illud Illustritatem suam
tempore belli Livonici Nobis, et Reipu-
blicae praestitisse, ex relatione Generalis
Praefecti Exercitus nostri intelleximus.
Quia tamen Instigator noster hoc idem Va-
sallagium non propriis sumptibus Illustri-
tatis suæ expeditum, sed ex servitiis Nobili-
tatis confectum fuisse ex gravaminibus, et
querelis ipsiusmet Nobilitatis deducit,
Ideo decernimus: ut praedictus Illustris
Dux Fridericus, uti Vasallus, et Feuda-
tarius noster, Vasallagium Nobis, et Rei-
publicae debitum imposterum propriis
sumptibus, et impensis praestet, neque
illud deinceps cum servitiis Nobilita-
tis Curlandicae misceat, Commissariis
porro nostris praedictis id negotii da-
bimus, ut de ratione, et quantitate e-
iusdem Vasallagii, Maiestati nostrae im-
posterum sumptibus propriis Illustritatis
suae praestandi, nec non et de servitio-
rum per Nobilitatem illius Ducatus ex-
hibendorum numero id, quod ex utili-
tate Reipublicae esse animadverterint,
constituant, et modum certum tam Illu-
stritati suae, quam Nobilitati praescri-
bant. Porro violatas Salvi Conductus,
et exemptionis nostrae Literas quod con-
cernit, equidem Juri publico consenta-
neum, et beneficiariis Principibus di-
gnum erat providere, ac summo studio
procurare, ne Noldiis fratribus, Pace
publica fretis, et auctoritate, ac prote-
ctione nostra Regia munitis, ulla vis fie-
ret: iam vero ex inquisitione, et scruti-
nio per Commissarios nostros, ad inda-
gandum facinus a Nobis in Curlandiam
non ita pridem missos, expedito, et in
Senatu coram Nobis lecto aliter evenisse,
praedictosque fratres (quorum alter Ma-
gnus Noldius Commissarii nostri munere
tum fungebatur, & Rigam proficiscceba-
tur) inermes, nocte media per sicarios,
ex propriis ædibus abductos, crudeliter
necatos, & interemptos fuisse, eoque fa-
cto authoritatem, & dignitatem nostram
Regiam, totiusque Reipublicæ læsam, pa-

Anno 1616.

cemque publicam violatam eſſe cognovimus. Quod ſane facinus tam atrox, & deteſtandum, omni animadverſione dignum eſſe cenſemus. Et quamvis non deſint coniecturæ, Illuſtrem Fridericum Ducem, patratae cædis conſortem, & conſcium fuiſſe: quia tamen Illuſtritas ſua id minime agnoſcit, & Illuſtris Gvilhelmus Dux ſe Dominum facti profitetur. Ideo decernimus, & non aliter prædictum Illuſtrem Fridericum Ducem ad conſervationem Feudi ex benignitate noſtra Regia factam admittimus, quam ut ſua Illuſtritas coram Commiſſariis noſtris eo mittendis, ſub fide, quæ virum Principem decet, nec non verbo, & iuramento Ducali, quo Nobis, & Reipublicae obſtrictus eſt, oretenus conteſtetur, quod cædis Noldianae neque auctor, neque conſcius fuerit, neque eam approbauerit. Quam conteſtationem poſteaquam coram Commiſſariis noſtris Illuſtritas ſua fecerit, & ab actione violatarum Salvi Conductus, & exemptionis Literarum noſtrarum ſe liberaverit; porro ut Commiſſio prædicta authoritate Conventus moderni expedienda, eo tutius, & ſecurius peragatur, volumus, ut Illuſtris Dux Fridericus omnem ſecuritatem, & honorem debitum Commiſſariis noſtris toto illo tempore, quo ibi morabuntur, in adventu, & reditu eorum præſtet, nullamque eis vim, iniuriam, aut ignominiam, tam per ſe, quam per quasvis alias ſubordinatas perſonas inferre audeat, & patiatur. Similiter, & Nobilitas Curlandica, & Semigallica, ac univerſi quicunque ad Commiſſarios noſtros in rebus, negotiis, & gravaminibus confugerint, opemque, & conſilium, atque auxilium eorum imploraverint, ut nullam ob id moleſtiam ſive in perſonis, ſive in bonis ſuis ſuſtineant, quinimo ſecure ad Commiſſarios accedant, et recedant, ac Decreta ſancitaque Commiſſariorum noſtrorum effectum ſuum in omnibus ſortiantur, ſub amiſſione, & privatione Feudi, præſentis Decreti noſtri vigore. In cuius rei fidem Sigilla noſtra, tam Regni, quam Magni Ducatus Litvaniae præſentibus ſunt appreſſa. Datum Varſaviæ in Conventu Regni Generali, Feria tertia intra octavas Sacratiſſimi Corporis Chriſti, Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo decimo ſexto. Regnorum noſtrorum Poloniæ XXIX. Sveciae XXIII. Anno.

Relatio Illuſtris, & Magnifici Domini Felicis Kriſki in Drobnin, Regni Poloniæ Supremi Cancellarii, Kovalen. Przedeten. Capitanei.

Anno 1617.

CCXXVIII.

Formula Regiminis, & Judiciorum in Ducatu Curlandiæ, & Semigalliæ per Commiſſarios a Sacra Regia Maieſtate, & ab Ordinibus Regni, ac Magni Ducatus Litvaniæ deſignatos, Mitaviæ, die 18. Martii, Anno 1617. *conſtituta, & promulgata. Ex Archivo Regni.* Lib. 169. ſub Lit. S. P. n. 170. fol. 140.

JOANNES CASIMIRUS *DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæ, Smolenſciæ, Czernichoviæque, nec non Svecorum, Gothorum, Vandalorumque Hæreditarius Rex. Significamus præſentibus Literis noſtris quorum intereſt, univerſis & ſingulis. Oblatas eſſe ad Acta Metrices Regni Cancellariæ Maioris Literas papyraceas infraſcriptas Originales, & Authenticas multa Folia in ſe habentes, manibus Illuſtriſſimi, & Reverendiſſimi Joannis Kucborſki Epiſcopi Culmenſis, & Pomeſaniæ, ac Magnificorum, & Generoſorum Adami Talwois, Samogitiæ, Maximiliani Przerębſki Zawichoſten. Caſtellanorum, Andreæ Mleczko Judicis Terreſtris Upitenſis, Guilhelmi Kochańſki Secretarii Regii uti, & tanquam Commiſſariorum Regiorum Decreto Comitiali ad Ducatum Curlandiæ, & Semigalliæ Ordinandum, iuraque conſcribenda deſignatorum ſubſcriptas, & Sigillis eorundem propriis obſignatas, continentes in ſe Ordinationem, ſeu Formulam Regiminis, & Judiciorum in eodem Ducatu Curlandiæ, Semigalliæque concluſam, & conſtitutam, vetuſtas, quidem, evidentes tamen, & reales, nulli ſuſpicioni obnoxias, ob periculum deperditionis ſeu amiſſionis, propter maiorem ſecuritatem ad Acta hæc porrectas, quarum ſeries ſequitur talis.*

Nos Joannes Kucborſki, Dei & Apoſtolicae Sedis Gratia Epiſcopus Culmenſis, & Pomeſaniae, Adamus Talwois, Samogitiæ, Maximilianus Przerębſki Zawichoſten. Caſtellani, Capitaneus Petricovienſis, Andreas Mleczko Judex Terreſtris Upitenſis, Gvilhelmus Kochańſki Sacrae Regiae Maieſtatis Secretarius, Sereniſſimi & Potentiſſimi Principis ac Domini Domini SIGISMUNDI III. Dei Gratia Regis Poloniæ, Magni Ducis Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæque, &c. nec non Svecorum, Gottorum, Vandalorumque hæreditarii Regis Domini noſtri Clementiſſimi, Ordinumque Regni Poloniae ac Magni Ducatus Litvaniae, in Ducatum Curlandiae, & Semigalliae, Diſtrictumque Piltenſem plena cum poteſtate ablegati Commiſſarii.

Anno 1617.

Significamus præſentibus Literis noſtris quorum intereſt, univerſis, & ſingulis. Cum a Sacra Regia Maieſtate Domino noſtro Clementiſſimo, Decretoque Comitiali, id muneris impoſitum, iniunctumque Nobis eſſet, ut in Ducatum Curlandiæ, & Semigalliae, Diſtrictumque Piltenſem, graviſſimorum negotiorum obeundorum cauſa Nos conferremus, pro noſtra erga Sacram Regiam Maieſtatem, Dominum noſtrum Clementiſſimum, & Rempublicam fide, & officio, prompte muneris illius exequendi curam Nos ſuſcepiſſe. Cum itaque Mitaviam locum Commiſſioni peragendae a Sacra Regia Maieſtate conſtitutum perveniſſemus, die VI. Menſis Februar. certiore prius reddito Illuſtri Principe Friderico, univerſaque Nobilitate Curlandica, & Semigallica, quae eodem Mandato Sacræ Regiæ Maieſtatis præmonita iam convenerat, de initio Commiſſionis tum a Nobis faciendo, matutino tempore in Curia Civitatis convenimus, conſeſſumque fecimus. Quo cum & miſſi ab Illuſtri Principe Friderico, cum ipſa Illuſtritas ſua incommodiore tum valetudine eſſet, Conſiliarii, Perſonam Illuſtritatis ſuae ad eum actum referentes, & Nobilitas frequentiſſima, Marſchalcum agente Generoſo Otthone Grotthauſen, conveniſſent, recitatis prius, lectisque publice Sacrae Regiae Maieſtatis fidei Literis hoc exemplo.

SIGISMUNDUS III. Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniae, &c. Illuſtri Principi Friderico Curlandiae, & Semigalliae Duci ſincere Nobis dilecto, totique Nobilitati eiusdem Ducatus, tum etiam Diſtrictus Piltenſis Gratiam noſtram Regiam. Illuſtris Princeps, ſincere Nobis Dilecte. Mittimus in Curlandiae, & Semigalliae Ducatum, Diſtrictumque Piltenſem, Reverendum in Chriſto Patrem Dominum Joannem Kucborſki Epiſcopum Culmenſem, Magnificos, & Generoſos Adamum Talwois Samogitiae, Maximilianum Przerębſki Zawichoſtenſem, Caſtellanos, Petricovienſem, Matthiam Smogolecki Bidgoſtienſem Capitaneos, Generoſos Andream Mleczko Judicem Diſtrictus Upitenſis, Gvilhelmum Kochańſki Secretarium noſtrum, Commiſsarios noſtros, authoritate Comitiali a Nobis deſtinatos, qui ſive omnes, ſive ad minimum tres eorum, pro die ſexta Menſis Februarii Mitaviam locum obeundae Commiſſioni præfixum convenient, Decretaque noſtra, & alia ex præſcripto Commiſſionis noſtræ, plena cum poteſtate exequentur, iis Sinceritas Veſtra hæc noſtro nomine exponentibus, integram fidem adhibebit, atque in omnibus authoritati, atque ordinationi eorum morem geret, pro Gratia noſtra, debitoque officii ſui. Nobilitati vero, ne ſecus fecerit, ſerio præcipimus. Datum Varſaviæ die XVIII. Menſis Januarii, anno Domini MDCXVII. Regnorum noſtrorum Poloniae XXX. Sveciae vero, XXIV.

SIGISMUNDUS *Rex.*

Jacobus Ladzik.

Tum & alteris univerſalibus, hoc exemplo. SIGISMUNDUS III. Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, &c. Vniverſis, & ſingulis cuiuscunque Status, & Conditionis Ducatus Curlandiae, & Semigalliae, Generoſis, Nobilibus, Spectabilibus, Famatis, Fidelibus Nobis dilectis Gratiam noſtram Regiam. Generoſi, Nobiles, Spectabiles, ac Famati Fideles Nobis dilecti. Quod Nos in proxime præteritis Regni noſtri Comitiis Reſponſis noſtris Fidelitatum Veſtrarum Nuntiis eo nomine datis, facturos recepimus, id nunc præſtamus, mittimusque in Curlandiae, & Semigalliae Ducatum Commiſsarios noſtros, Reverendum in Chriſto Patrem Dominum Joannem Kucborſki Epiſcopum Culmenſem, Magnificos, & Generoſos Adamum Talwois Samogitiae, Maximilianum Przerębſki Zawichoſtenſem Caſtellanos, Matthiam Smogolecki Capitaneum Bidgoſtienſem, Andream Mleczko Judicem Diſtrictus Upitenſis, Gvilhelmum Kochańſki Secretarium noſtrum, qui Decreta noſtra, inter Illuſtres Fridericum quidem Curlandiae, et Semigalliæ Ducem, Partibus invicem diſceptantibus, Ducem vero Vilhelmum, attenta illius contumacia, ex una, et Jnſtigatorem Regni noſtri ex altera Partibus lata, debite exequantur, gravamina Fidelitatum Veſtrarum cognoſcant, controverſias ſopiant, rationesque memorati Ducatus ad veterem normam, et primævae ſubiectionis Pacta, a quibus præteritis temporibus receſſum eſt, conſtituant. Quare ut Fidelitates Veſtræ pro die ſexta Menſis Februarii huius inſtantis anni Mitaviæ loco obeundæ Commiſſionis a Nobis præfixo conveniant, modeſteq; & pacate ea, quæ a Commiſſariis noſtris Nomine noſtro Fidelitatibus Veſtris proponentur, excipiant, atque debitum honorem, & obedientiam in rebus Commiſſionem hanc concernentibus iis præſtent; præſentium vigo-

ANNO 1617.

gore hortamur, mandamusque. Quibus de cætero Gratiam, & Clementiam nostram Regiam benigne deferimus. Datum ut supra.

SIGISMUNDUS. *Rex*
Stanislaus Lubienski &c.

Illustrissimus, & Reverendissimus Dominus Episcopus Culmensis de tota Commissionis instituendæ ratione in hanc sententiam sermonem habuit: Re ipsa animadvertimus, innotuisse Generalem Conventum hic Mittaviæ, per Sacram Regiam Maiestatem, Dominum nostrum Clementissimum pro iure supremi, & directi Dominii Curlandiæ, & Semigalliæ Incolis rite pro die hodierna indictum, innotuisse nostram quoque Commissionem Authoritate eiusdem Sacræ Regiæ Maiestatis, & Comitiali, per Nos eodem loco obeundam. Adesse enim hic videmus Delegatos Illustris Ducis Friderici, ipso incommoda valetudine, uti asseritur, affecto, adesse & frequentem Nobilitatem, eo procul dubio fine, ut cuncti pro debito Officii sui Nobis, tanquam Regiæ Maiestatis, atque adeo Comitialibus Commissariis pareant, eaque omnia, quæ per Nos pro bono communi huius Ducatus agenda sunt, amplectantur. Aggredimur Nos quoque alacri animo munus Nobis iniunctum, eo vel maxime voto, ut totum id, quod gerendum est, cedat in Maiorem Dei Gloriam, pacis, & tranquillitatis, atque adeo Supremæ Sacræ Regiæ Maiestatis, ac Reipublicæ potestatis in hoc Ducatu stabilimentum. Quibus igitur ex causis, & rationibus Sacra Regia Maiestas, Dominus noster Clementissimus ex Amplissimi Senatus sui sententia, atque adeo præteritorum Comitiorum Decreto, Nos plena cum potestate hic ablegaverit, etsi cuivis abunde liquere putamus, Nobis tamen ea omnia paucis ad præsens perstringere non abs re videbitur. Animadvertebat Sacra Regia Maiestas Dominus noster Clementissimus, non sine gravi suo dolore, pro eo, quo erga suos subditos plane paterno fertur affectu, Ducatum hunc non tantum civilibus concuti dissensionibus, abire in partes eius Cives, Principum eius a subditis, subditorum a Principibus animos alienari, verum etiam Jura sui supremi, directique Dominii ab illis, a quibus summa fides sibi merito debebatur, minus observari, & coli, indeque manifestam huic Provinciæ pullulare ad ruinam, & interitum eius occasionem. Concordia enim parvas res crescere, discordia vero vel maximas dilabi, in comperto est; cui malo, ut pro sua paterna sollicitudine occurreret, illud sibi omnino agendum, summoque conatu providendum existimavit, ut sua cuique pax, & tranquillitas, illibatus status, & dignitas constaret, unicuique suæ libertates, & iura sarta tecta essent, & Privilegia ab iis, quorum id officio incumbebat, servarentur, & manutenerentur. Atque hæc omnia Sacram Regiam Maiestatem sollicite, vigilanterque præstitisse, testantur tot eius in Ducatum hunc ad Principes Mandata, tot inhibitiones, exemptiones, Salvi Conductus, Commissiones, atque adeo Conventus eo nomine indicti, ut lenta hac, tempestivaq; mali publici curatione, tanquam mitiori remedio eidem provideret Ducatui. Verum cum in eo votis, conatibusq; suis eventum rei minime respondere animadverteret, quinimo mala Nobilitatis augeri, Magistratusque sui exacerbationem contra eam invalescere audiret, afflictorum tandem precibus fortunam suam adversam deplorantium, gravatorumque, & oppressorum querelis cedere, auresque suas benignissimas arrigendas esse iudicavit, omniaque hæc sub censuram Senatus sui Amplissimi, in binis proxime præteritis, ac immediate sese sequentibus Comitiis proponenda duxit, ubi claris, & apertis documentis per Instigatorem Regni deductum, Parte altera frustra replicante, fuit, multa a Curlandiæ, & Semigalliæ Principibus contra legitimam, Pactisque Conventis circumscriptam, & determinatam Jurisdictionem in hunc Ducatum invecta esse, Regimen videlicet Ducale sine certis legibus, & iudiciis exercitum, divisionem Jurisdictionis in eo factam, Appellationem ad Sacram Regiam Maiestatem Incolis eius sub pœnis prohibitam, variis Recessibus pacta, conventaque publica retractata, verum Dominia in novas formas transmutata, homagia solis Regibus, summisque Principibus debita, a Nobilibus exacta, potestas in vitam, & fortunas eorundem absolute usurpata, sublato Regio Judicio Parium Curiæ institutum, Decreta, Mandata, Salvi Conductus, Exemptiones Regiæ violatæ, Inhibitiones vilipensæ, Regiæ Maiestatis Commissarii, & Ministri contumeliis affecti, ac per summam atrocitatem trucidati, & quod cardo, & caput horum omnium est, publicum Religionis Catholicæ, iuxta præscriptum Romanæ, eiusdemq; Universalis Ecclesiæ exercitium penitus exclusum, & temere prohibitum; cum tamen nemo avitæ, priscæq; Religionis nomine turbari, premive, nemo ullam vim, iniuriam, contumeliam, molestiamve perferre, perpetique debuit; quod enim suis antiquissimis Fundatio-

ANNO 1617.

dationibus, & Privilegiis, in hac Provincia, atque adeo Ducatu hoc Curlandiæ, & Semigalliæ constabat, violari nequaquam potuit, prout nec unquam violatum fuit. Hæc igitur, & alia, cum a primævæ huius Ducatus subiectionis Divo SIGISMUNDO AUGUSTO delatæ forma, Pactisque Conventis, atque adeo eius Principum Investituris deflexisse, ac exorbitare visa sunt, in causas, & rationes illarum omnium Sacra Regia Maiestas cum suo Amplissimo Senatu sub Regni Generalibus proxime præteritis, ut dictum est, Comitiis, sibi inspiciendum existimavit, eaque omnia ex gravissimi Senatus sui consilio instauranda, & determinanda, Decretis suis Comitialibus rite, legitimeque censuit. Ad quae iuxta præscriptum instructionis suae exequenda, cum Nos in Ducatum hunc ampla, & plena cum potestate ablegaverit, Nos pro debito nostro in Sacram Regiam Maiestatem cultu, & observantia, proque singulari in publicam tranquillitatem Patriae studio, eximioque salutis Ducatus huius desiderio, munus Nobis iniunctum sedulo adimplere prompti, paratique adsumus; quod fundata iam iurisdictione nostra Commissoriali a primo Decreti contra Illustrem Principem Fridericum lati puncto, videlicet examine Recessuum ordiri, in Dei Nomine constitutum iter habemus. Caetera deinceps iuxta modum praefatis Comitialibus Decretis, atque adeo instructionis Sacrae Regiae Maiestatis Nobis praescriptum, ordine pro rei, ac temporis exigentia prosecuturi, debitaeque executioni mandaturi.

Iurisdictione itaq; nostra Commissoriali fundata, atque ad notitiam omnium deducta, & commemorati Consiliarii Illustris Principis sui nomine, & Nobilitas universa, per Mareschalcum suum, gratiis prius utrinque Sacrae Regiae Maiestati pro paterna erga se, rationesque suas sollicitudine, & clementia humillime actis, Commissioni se submiserunt.

Postero die venit in consessum nostrum Illustris Princeps Fridericus, contestatusque fidem, & officium suum erga Sacram Regiam Maiestatem, & Rempublicam, Iurisdictionem nostram Commissorialem prompte amplexus est.

His itaque Commissionis fundamentis iactis, secundum Instructionis Sacrae Regiae Maiestatis Nobis datae praescriptum, primum omnium ad Decreti Comitialis contra Illustrem Principem Fridericum lati executionem, atq; adeo ad primum illius punctum, examen nimirum Recessuum, qui cum primae subiectionis Provinciae huius Pactis pugnarent, accessimus, accepto prius a Consiliariis Illustris Principis Friderici Mandato procuratorio, hoc exemplo: Nos Fridericus Dei Gratia in Livonia Curlandiae, & Semigalliae Dux. Significamus tenore praesentium, quorum interest universis, & singulis. Quod cum Sacra, & Serenissima Regia Maiestas, Dominus noster Clementissimus, certos suos Commissarios, nempe Reverendissimum, Illustrissimos, & Magnificos Dominos, Ioannem Kuczborski Episcopum Culmensem, Adamum Talwois Samogitiae, Maximilianum Przerębzki Zawichostensem Castellanos, Andream Mleczko Iudicem Districtus Upitensis, & Guilhelmum Kochanski Suae Maiestatis Secretarium huc Mittaviam ablegarit, qui Decretum inter Nos, & Regni Instigatorem in nuperrimis Comitiis latum, & alia ex praescripto eiusdem Sacrae Regiae Maiestatis Commissionis exequerentur. Nos Generosos, et Nobiles Consiliarios nostros, Mathiam de Reck in Newenburg MilitiaeSupremum, MichaelemManteuffel Cancellarium, Henricum Berg, Ottonem a Menden in Karenberg Capitaneum Dalensem, et Gasparum Dreling I. U. D. in plenissima, et optima iuris forma, qua id rectissime, et efficacissime fieri potest, ac debet, legitime constituerimus, et ordinaverimus, prout praesentibus constituimus, et ordinamus veros, et indubitatos Mandatarios suos, dando iisdem Plenipotentiam coram Dominis Regiis Commissariis, in causis Decreto isto Comitiali comprehensis, omnia, et singula secundum tenorem Investiturae nostrae, a quibus minime recedent, agendi, constituendi, faciendi, et expediendi. Et si quid ulterioris facultatis, quam in hoc Instrumento continetur, necessarium videbitur, id ad Relationem illorum ipsis dabimus. In quorum omnium fidem Plenipotentiam hanc manu nostra subscripsimus, Sigilloque nostro communiri fecimus Datae Mittaviae 28. Ianuarii Anno Domini 1617.

FRIDERICUS. *mppr.*

Quorum Recessuum nomine cum Nobilitatem cum Consiliariis Illustris Principis Friderici, ipsa Illustritate sua tum præsente, coram Nobis disceptantem audivissemus, re postmodum inter Nos deliberata, sententiisque nostris explicatis, earundem tamen promulgationem certas ob causas, non nihil suspendendam, putavimus. Hic reliquis Instructionis nostræ Punctis peragendis intenti, cum prospiceremus animo, negotium recipiendarum Arcium, a Præfectis Ducis Vilhelmi, Ducatusque Curlandiae non adeo bre-

Anno 1617.

brevi temporis ſpatio tranſigi poſſe, adiectis eam ad rem animis, & ſtudiis noſtris, habitaque deliberatione diligenti, Generoſum Andream Mleczko Judicem Terreſtrem Upitenſem, Collegam noſtrum, Literis noſtris univerſalibus, iuſtoque comitatu inſtructum, expediendum eo nomine Nobis quam primum putavimus. Cum vero eum in caſum, ſi Præfecti Ducis Vilhelmi, repetentibus Nobis in fidem, & nomen Sacræ Regiæ Maieſtatis, & Reipublicæ Arces, non obtemperarent, ex præſeripto Mandatorum noſtrorum, requirendum Nobis ad coërcendos eosdem rebelles Illuſtrem Principem Fridericum videremus, miſſi e medio noſtri, Magnifici Samogitiæ, & Zawichoſtenſis Caſtellani, ad Illuſtrem Principem; qui ſignificarent Illuſtritati ipſius, expediri a Nobis Collegam noſtrum, Mandato Sacræ Regiæ Maieſtatis, repetitum a Præfectis Vilhelmi Arces, Curlandiæque Ducatum, poſtularentque, ut ſi forte, quod abſit, non parerent Mandatis Sacrae Regiae Maieſtatis in tradendis Arcibus Præfecti Ducis Vilhelmi, ad executionem eo nomine faciendam quamprimum ſe pararet: Tum Illuſtris Princeps ſumpto in diem craſtinum ea de re deliberandi ſpatio, in ſequenti die per Conſiliarios ſuos a Nobis maiorem in modum petiit, daremus Illuſtritati ſuae ſex dierum dilationem, velle ſe Conſiliarios ſuos ad Fratrem mittere, ſperareque ſe, fraterna, & amica perſvaſione ad Officium, parendumque Sacræ Regiæ Maieſtati adducturum Fratrem. Fecit ſimul & Nobis per eosdem Conſiliarios ſuos ſpem, ſi renueret Frater, non defuturum ſe mandatis Sacræ Regiæ Maieſtatis. Datum a Nobis Illuſtritati ipſius ad negotium illud obeundum, quod petierat, ſex dierum ſpatium, quo elapſo reverſi Conſiliarii Illuſtris Principis Friderici nomine, porrigunt Nobis, ad requiſitionem Illuſtris Principis ſui, a Duce Vilhelmo datum Reſponſum ſcripto comprehenſum.

Quo Reſponſo cum minime ſatisfaceret Nobis, in poſterum diem collocuturi ea de re uberius cum Illuſtritate ſua, Illuſtrem Principem Fridericum in conſeſſum noſtrum evocavimus.

Quo cum veniſſet cum Conſiliariis ſuis, expoſuimus, deſiderare Nos non pauca in eo Illuſtritatis ſuæ Fratris Vilhelmi Reſponſo, apparere enim ex eo, in manus duntaxat Illuſtris Principis Friderici, non in manus, & fidem Sacræ Regiæ Maieſtatis, & Reipublicæ tradere Ducem Vilhelmum Nobilitatem, & Territorium Curlandicum velle, atque ipſum Territorii vocabulum, dubium Nobis & perplexum, atque ita ſtudio forte ad excludendas arces poſitum videri. Poſtulatum itaque a Nobis, apertius mentem, & voluntatem ſuam explicaret Illuſtritas ſua, num requiſitioni noſtræ, Mandatisque Sacræ Regiæ Maieſtatis parere vellet. Quod ut prompte, ſerioque facere in animum ſuum induceret, diligenter hortabamur, propoſito illi etiam exemplo Auguſti Electoris, & Joannis Vilhelmi Ducis Saxoniæ, quorum alter contra Patruelem, alter contra Germanum Fratrem Joannem Fridericum Saxoniæ Ducem proſcriptum, eodem, Gotha expugnata, capto, perpetuisque carceribus tradito, Mandato Maximiliani Imperatoris, executionem fecerunt. Sumpto tum quoque ad conferendum eo nomine cum Conſiliariis ſuis ſpatio, redeunt die poſtero ad Nos Conſiliarii eiusdem Illuſtris Principis Friderici, traduntque Nobis Illuſtritatis ſuæ nomine ſcriptum, ex quo fluctuans magis Principis, quam certus executionis contra Fratrem Vilhelmum, Præfectosque ipſius faciendæ apparebat animus. Eo quoque Reſponſo minime a Nobis admiſſo, cum ſerius denuo Officii erga Sacram Regiam Maieſtatem, Regnumque Poloniæ, & Magnum Ducatum Litvaniae Illuſtrem Principem Fridericum admoneremus, ſimulque gravia incommoda, ſi deeſſet hac in parte officio ſuo, ob oculos proponeremus, deventum eo per multas controverſias, ut declararent ſe Nobis Illuſtris Principis ſui nomine Conſiliarii, recepturam Illuſtritatem ſuam, præſente Nuntio noſtro, in fidem Sacræ Regiæ Maieſtatis, & Reipublicæ, & ſuam a Fratre Vilhelmo, Præfectisque ipſius, Arces, Ducatumq; univerſum Curlandiae, modo ſibi obtinendi illius ad proxime futura Regni Comitia facultas a Nobis præſtetur, ubi, ſi Comitiali Decreto Ducatu illo Curlandiae abiudicaretur, Cautionem Illuſtritatis ſuæ offerebant, ipſam illius poſſeſſione prompte ceſſuram.

Qua in re cum nihil a Nobis præter praeſcriptum Mandatorum noſtrorum tribui Illuſtritati ipſius poſſe affirmaremus, datum id petitioni Illuſtris Principis, ut eam rem ad Sacram Regiam Maieſtatem referremus, a Maieſtateque ſua eo nomine reſolutionem expectaremus.

Acceptam itaque ſuper ea re cautionem Illuſtris Principis Friderici, manu Illuſtritatis ipſius ſubſcriptam, & Sigillo conſignatam, una cum Literis noſtris, ad Sacram Regiam Maieſtatem transmiſimus hoc exemplo.

Re-

Anno 1617.

Reverendiſſime, Illuſtriſſimi, ac Magnifici Domini, Amici obſervandiſſimi

Quod Reverendiſſima, Illuſtriſſimae, ac Magnificæ Dominationes Veſtræ a me poſtularunt, ut partem Ducatus Curlandiae, quam Frater meus Dux Vilhelmus hactenus pro diviſo mecum poſſedit, iuxta aſſertam Inſtructionem Reverendiſſimæ, Illuſtriſſimarum & Magnificarum Dominationum Veſtrarum, ad manus ipſarum tradam, ſatis mecum perpendi. Ac principio cogitare poſſunt, quam gravis mihi ſit illa calamitas Fratris mei. Frater enim eſt, Sanguis eſt, pars Viſcerum meorum, quam ipſe amputare mihi debeo. Quis tam crudelis unquam fuit, ut in viſcera ſua graſſatus ſit, cœlum, & terra humeris meis impoſita videntur. Tamen quidquid ſit horum omnium, non minus mihi grave eſt, imo graviſſimum offendere Regem, & Dominum meum, quem non modo, ut ſummum Magiſtratum, & unctum Divinæ Maieſtatis agnoſco, ſed velut alterum meum Parentem ſubmiſſe, & reverenter veneror. Ab hac parte Frater eſt, qui me excruciat, ab illa Rex meus, & Pater meus. Quid agam? vitam, & ſanguinem meum fundere pro Maieſtate ſua me debere ſcio, verum etiam hoc facere ſum paratus. Nec me verba dare ſciunt, facta mea pro me teſtificantur. Itaque ad poſtulatum, ut accedam, vitio haud mihi dabunt, ſi pro me in his meis ærumnis, quod res eſt, loquar. Decretum Sacræ Regiæ Maieſtatis apud me ſacroſanctum eſt, illud attenta Fratris Vilhelmi contumacia, me totaliter circa feudum vigore Inveſtituræ in ſolidum a me cum Fratre, ſineque diſmembratione poſſeſſum benigne conſervat. Oraculum hoc eſt Maieſtatis ſuae, & Senatorum omnium. Secuta eſt alia mens & requiſitio Reverendiſſimae, Illuſtriſſimarum, & Magnificarum Dominationum Veſtrarum, quam præſcripto Inſtructionis inniti aſſerunt, & quæ partem per Decretum non ademptam, ob factam eius cum Fratre communicationem adimere mihi vult. Abſit, ut Maieſtatis ſuæ Decreta violem, abſit ut Maieſtatem eius, quovis, vel minimo modo offendam, Sacroſancta eſt eius Maieſtas in oculis meis, imo in corde meo. Fieri autem non poteſt, ut hoc ægre ferat Sacra Regia Maieſtas Dominus meus Clementiſſimus, tam manſvetus, & mitiſſimus Rex, & Princeps, ſi ego obſequentiſſimus Vaſallus Princeps, pro iure meo, quod mihi neceſſarium eſt, in medium proferam. Hoc igitur pro me affero, iniquo animo non ſuſcipiant, ſed pro me potius Maieſtatem eius benigniſſime flectant. Si a Fratre meo peccatum eſt, nunquid hoc meum eſt? video eſſe facta, quae fieri minime debebant. Ego vero nec partem habeo ullam eius peccati, imo nec unciam quidem: cuius rei teſtis eſt, omnium mentium, atque cordium ſcrutator, id quod hiſce teſtificor, ut facere ſum viſus. Ne Frater pro Fratre, ne Filius pro Patre, divini, humanique iuris regula eſt. Ego noxæ neſcius, Fratris noxam portabo? nunquid id faciet Sanctiſſimus Rex meus, & Pater meus, & Dominus meus, ut me in his ærumnis meis, quas Fratris mei nomine excepi, in hac afflicta valetudine mea, me magis affligi velit? Auguſtus Cæſar, Maximus Princeps, Cecinnæ hoſti ſuo pepercit, nunquid Rex meus Chriſtianus, longe beatior Auguſto, mihi fideliſſimo, & obſequentiſſimo Principi, Vaſalloque ſuo, in innocentia mea non parceret, atque conſervaret. Si Sacra Regia Maieſtas partem illam vel potius particulam Tractus Curlandici requirat, minor ſum, quam ut illi reſiſtam, qui Rex meus, qui Dominus meus eſt, cui quoque, ſi maiora a me poſtularet, non repugnarem. Deum autem oro, Maieſtatis ipſius mentem benigniſſime flectat, Veſtras quoque Reverendiſſimam, Illuſtriſſimas, & Magnificas Dominationes ita regat, ut ea, quæ iuſta ſunt, faciant, & in ærumnis meis humaniter mecum compatiantur. Ego interim Decreti ſenſu humillime innitens, paratus ſum Ditiones a Fratre Vilhelmo hactenus Feudi iure retentas, omnes, atque ſingulas, in meam poteſtatem, atque poſſeſſionem recipere, & absque ſimulatione ulla repetere, receptis Arcibus indigenas benemeritos præficere, atque non capaces, ſi qui tales fuerint, removere. Inſuper ut in data mihi ſub ſuperioritate Sacræ Regiæ Maieſtatis fide maneant, ſtrenue curare, peregrinorum vero loco, alii Præfecturarum capaces ſubſtituti, ut eadem iurisiurandi fide mihi ſub directa Sacrae Regiae Maieſtatis poteſtate obligentur, meliori modo providere. Denique de humillima ſubmiſſione mea Sacra Regia Maieſtas nihil dubitet, hoc etiam ſpondeo, fidelisque Vaſalli Principis verbo promitto, quod de hac occupanda Curlandici Tractus poſſeſſione, mihi pro iure meo benigniſſime per Decretum Sacræ Regiæ Maieſtatis Comitiale, conſervata, futuram, atque Generalem Comitiorum Sacrae Regiae Maieſtatis declarationem lubentiſſime expectabo, quæ etſi voto & deſiderio meo non reſponderit, de quo ego tamen ſpem firmam in providentia Divina, & clementia, iuſtitiaque S. R. Maieſtatis toto orbe

cele-

Anno 1617.

celebratiſſima ponens, conſcius quoque integerrimæ meæ erga Sacram Regiam Maieſtatem, ac univerſam Rempublicam fidei, non dubito, nihilominus in omnibus Voluntati, & Decreto Sacræ Regiæ Maieſtatis Comitiali ſine quavis tergiverſatione parere debebo. Quam ſubmiſſam voluntatem, & obſequia mea Sacræ Regiæ Maieſtati, Domino meo Clementiſſimo, Reverendiſſimam, & Illuſtriſſimas, Magnificas Dominationes Veſtras, pro ſua in me propenſione diligentiſſime commendaturas firmiter confido. Datum Mittaviæ 13. Februarii An. 1617.

FRIDERICUS. *mppr.*

Interim quantum Nobis vel ab his, vel a gravioribus adminiſtrationis huius Provinciæ conſtituendæ curis, & negotiis vacui temporis dabatur; id ad congnoſcendas, ſecundum præſcriptum Inſtructionis noſtræ, & definiendas ſententiis noſtris Nobilium cauſas, ſive eorundem inter ſe, ſive cum Illuſtri Principe Friderico contulimus. Editæ tum quoque in nonnullos, qui rei, & conſcii cædis Noldiorum arguebantur, partim abſentes privatæ, partim profugos publicæ, lociſque publicis affixæ Citationes, illiſque contumaciter Judicio noſtro ſe non ſiſtentibus, proſcriptionis, & infamiæ pœnæ irrogatæ. In conſeſſu quoque noſtro commiſſoriali, frequentiaque magna Nobilitatis proclamatum, ut ſi quis reum, aut conſcium cædis Noldiorum ſciret, eum ederet, aut citaret, iuſtitiam eo nomine a Nobis adminiſtratum iri. Cæterum cum in omni cauſa, & negotio, quod coram Nobis ageretur, acerbius diſceptaret Nobilitas cum Illuſtri Principe Friderico, Conſiliariiſque ipſius, conſilio, & interventu nonnullorum e medio noſtri, aliorumque tentata, adeoque pluribus vicibus repetita eſt reconciliatio, & compoſitio Nobilitatis cum Illuſtri Principe Friderico, quæ tandem convenit inter illos his conditionibus, ut Illuſtris Princeps Fridericus Decretis Sacræ Regiæ Maieſtatis per omnia ſatisfaciat: a Fratre Guilhelmo deſiſtat: Receſſus abroget, cum Creditoribus Fratris Guilhelmi bonis modis componat, gravamina omnia, & ſingula tollat, Formulam Regiminis cum Sacræ Regiæ Maieſtatis Commiſſariis conſtituat, Amniſtiam ſanciat.

Porro cum inter alia Commiſſionis noſtræ negotia illud quoque Nobis iniunctum eſſet, ut Jura, & Leges, certamque rationem, & formam, qua & Ducatus hic recte, & ordine regi, & gubernari, & iuſtitia eis, quorum intereſt, adminiſtrari poſſit, authoritate noſtra Commiſſoriali præſcriberemus, conſtitueremusque. Nos id ipſum æqua, ac diligenti tum priorum Pactorum, quibus hæc Provincia Regno, Magnoque Ducatui Litvaniæ adiuncta eſt, tum Decretorum Comitialium, Inſtructionisque noſtræ ratione habita, re cum Illuſtri Principe Friderico, in Livonia Curlandiæ, & Semigalliæ Duce, atque cum Nobilitate univerſa communicata, in hunc, qui ſequitur, modum explicavimus, ſancivimusque, ac uſu inpoſterum frequentandum promulgavimus.

I, Inprimis ſub Regimine Illuſtris Curlandiæ, & Semigalliæ Ducis, ſupremi Conſiliarii, & Aſſeſſores ſint hi: Landt-Hoffmeiſter, Cancellarius, Burgrabius, & Landt-Mareſchalcus, omnes quatuor Nobiles, Indigenæ, beneque poſſeſſionati, cum duobus Doctoribus Juriſconſultis, Nobilibus itidem, ſi haberi poſſint, vel iis deficientibus, ex Civico Statu.

II. Cancellarius ſit Vir doctus, atque ad obeundum, ſuſtinendumque illud munus idoneus, cui defuncto ex Maioribus, Minoribusque Capitaneis, vel reliqua etiam Nobilitate, ubi nimirum Vir gerendo muneri par inveniri poſſit, ſubſtitui a Principe debet.

III. Nomine autem Indigenarum etiam Poloni, & Litvani Nobiles in Curlandiæ, & Semigalliæ Ducatu bene poſſeſſionati comprehendantur.

IV. Principem ſi abeſſe a Ducatu, vel minorennem, aut infirmum eſſe, vel etiam mori contigerit, præfati Conſiliarii Jurisdictionem, & Iudicia exercebunt, Mandata, & Sententias, aliaque omnia adminiſtrationis munia Principis nomine, quamdiu in vivis erit, expedient, ac promulgabunt, atque hæc Jurisdictio eorum etiam mortuo Principe indiviſa, atque in ſolidum cenſeri debebit, ut uno, pluribusve eorum defunctis, reliqui munere ſuo plene fungantur. Jure tamen Sacræ Regiæ Maieſtatis, ac Reipublicæ per omnia, & in omnibus ſalvo.

V. Secundum hos Conſiliarios, Aſſeſſores proximo loco in Ducatu ſint Capitanei maiores quatuor, duo in Semigallia, Selburgenſis, & Mittavienſis, etſi Regia Maieſtas, ac Reſpublica, Ducatus quoque Curlandici partem ſub unius, eiusdemq; Principis regimine eſſe voluerint; in Curlandia totidem: Goldingenſis, & Tukumenſis, qui & ipſi ex Indigenis, beneque poſſeſſionatis a Principe eligantur, ex quorum quatuor Capitaneorum numero, ſi quis ex Conſiliariis præfatis ſupremis deceſſerit, alius in locum defuncti a Principe ſurrogetur.

VI.

Anno 1617.

VI. Hi autem Capitanei Maiores quatuor ſingulis Nobilibus, & ignobilibus in Diſtrictibus, quorum iurisdictio illis attribuetur, in cauſis primæ Inſtantiæ, adhibitis Aſſeſſoribus, quos habere poterint, ius dicent, Selburgenſis nempe Selburgenſibus, Duneburgenſibus, & Aſcheratenſibus, Mittavienſis Mittavienſibus, Bauſchenburgenſibus, Nechogutenſibus, Ekavienſibus, Baldonenſibus, Seſſavienſibus, Grentſchomenſibus, Doblenenſibus: Goldingenſis Goldingenſibus, Windavienſibus, Alſwangenſibus, Haſenpotenſibus, Durbenſibus: Tukumenſis autem Tukumenſibus, Candovienſibus, Sabelenſibus, Talſenſibus, & Aucenſibus.

VII. Quibus quidem Capitaneis maioribus quatuor, ſive ii defuncti, ſive in locum Conſiliariorum Principis defunctorum ſuffecti fuerint, ex Capitaneis Minoribus (quos Princeps voluerit) ſuccedant, neque vero quiſquam ſive Conſiliariorum, ſive Capitaneorum commemoratorum omnium, abſque gravi, & iuſta, legitimaque cauſa (de qua Princeps cum Conſiliariis, & quatuor Capitaneis Maioribus cognoſcet) loco movebitur, iſta autem cognitione facta removeri poterit.

VIII. Iudicia Capitaneorum Maiorum, quovis Anni tempore (ſolis diebus feſtivis exceptis) exercebuntur, ſalva iurisdictione Nobilium ſingulorum in territoriis, & fundis eorum, ſecundum Pacta illis competente.

IX. Ab hoc autem Iudicio Capitaneorum Appellationes ad Iudicium Principis Aulicum ſupra nominatorum Conſiliariorum interponantur.

X. Iudicia Aulica quotannis bis celebrentur, ſingula ſpatio ſeptimanarum quatuor, aut minori, ſi nimirum tanta frequentia cauſarum futura non ſit, circa Feſta trium Regum, & Trinitatis, a quibus Appellationes omnes indiſtincte in cauſis excedentibus ſummam ſexcentorum florenorum, & honorem concernentibus ad Regiam Maieſtatem deferantur, Parteſque terminum ad proſequendam Appellationem ex lege hac habebunt Iudicii tempus, quod Pruthenicarum cauſarum cognitioni in Aula Regiæ Maieſtatis datum eſt, Menſium ſcilicet Martii, & Octobris, eædemque Appellationes ad Sacram Regiam Maieſtatem interpoſitæ, ad Iudicium Relationum Sacræ Regiæ Maieſtatis proprium praeterito Iudicio Aſſeſſoriali devolventur, atque ibidem iuxta leges, & conſvetudines Curlandicas determinabuntur.

XI. Literæ inhibitoriæ Proceſſus in Iudicio Principis pendentes, retardantes, vel cohibentes, ante interpoſitam Appellationem ex Cancellaria Sacræ Regiæ Maieſtatis non extradentur, impetratæ autem nec iuſtitiam remorari, nec Iudiciorum authoritatem ſiſtere, nec iudicata reſcindere poterunt, & impetrator earum amiſſione cauſae mulctari debebit.

XII. Nemo omnium ſive Nobilium, ſive Incolarum bonis ſuis ſine legitima cognitione, & iudicio privetur.

XIII. Magiſtratus omnes, & ſinguli Civitatum, & Oppidorum Decuriones, omnibus requirentibus iuſtitiam indilatam adminiſtrabunt, depactationesque ultra ſalaria aſſignata, aut ſportulas uſitatas a quopiam non exigent, ſub pœna reſtitutionis, & damni emergentis refuſione.

XIV. Proceſſus in omnibus Iudiciis ſive criminalibus, ſive civilibus inferioribus, ſive ſupremis ſummarius ſit, & oretenus omnia proponantur, non in ſcriptis, ſententiis vero Iudicum merita cauſarum, ut in Regno Poloniae moris eſt, inſerantur.

XV- Partibus tamen ſtatum cauſae ſuae pro informatione Iudicis breviſſime conſcriptum exhibere liberum erit.

XVI. Nobilium cauſae criminales a Iudicio Aulico Principis Conſiliariorum, adiunctis quatuor Capitaneis Maioribus determinentur, Appellatione ad Sacram Regiam Maieſtatem ſalva.

XVII. Exceptis tamen cauſis publicorum criminum, invaſionum, ſpolii, incendiorum, violentiae, deflorationis, faeminarum raptus, depraedationum, homicidiorum ex dolo, atque inſidiis factorum, in quibus Appellationes non admittentur.

XVIII. Poſt Sententiam definitivam, ſive Iudicii Aulici Principis, ſive quatuor Capitaneorum, praeter Appellationem, nullum aliud beneficium parti gravatae contra ſententiam latam tribuetur, ſive ſit reſtitutionis, nullitatis, reviſionis, vel quodcunque, quo lites protrahantur, ſola declaratione ſententiae obſcure pronuntiatae excepta.

XIX. Si lis inter Principem, & Nobilem, ſive unum, ſive plures, de poſſeſſionibus, aliiſque rebus orta fuerit, cauſa ea immediate coram Sacra Regia Maieſtate intentabitur.

XX. Quodſi etiam Sacra Regia Maieſtas, Succeſſoreſque ipſius, quibusdam ex Ducatu Curlandiae, aut Semigalliae, ex cauſa iuſta ac legitima, fide publica cavendum, Salvumque Conductum tribuendum exiſtimaverint, illi pro iure Regiæ Maieſtatis in hunc Ducatum ſu-

Anno 1617.

premo, directoque Dominio, apud Illuſtrem Curlandiæ, & Semigalliæ Principem, Succeſſoresque eius, ſacroſancti ſemper erunt, ac eſſe debebunt.

XXI. Non dabuntur autem Salvi Conductus hominibus ullis facinoroſis, ſed tantum ſi quis ex ſiniſtra aliqua delatione offenſionem Principis, Succeſſorumque eius incurrerit, vel adverſarii alicuius potentia prematur, aut aliqua alia iuſta de cauſa, dignus præſidio, ac patrocinio Regiæ Maieſtatis videatur, dabunturque tales conductus, non a iure, ſed a vi tantum, & potentia, eatenus, ut qui eos impetraverit, iuri nihilominus ſe ſiſtere, reique iudicatae parere teneatur, duranteque Salvo Conductu, impetrator modeſte ſe gerat, nullum iniuria afficiat, & publicum Salvum Conductum illum, ad notitiam omnium, maxime autem Magiſtratus, a quo vim veretur, adducat, iique ad ſex tantum Menſium ſpatium dabuntur, intra quos Menſes, & iure experiri, & alia ſua negotia honeſta gerere, adminiſtrareque, qui Salvum Conductum habuerit, poſſit, ſpatio autem, eo exacto, alium præter hunc impetrare ei liberum ſit.

XXII. Frivole Principem aut Conſiliarios ad Tribunal Regium citantes, aut pertrahentes, & a quibusvis aliis ſententiis, ſive ipſius Principis, ſive Conſiliariorum, ſive aliorum inferiorum Judicum, temere appellantes, aut Principem ſuum, vel quoscunque alios ſine cauſa apud Regiam Maieſtatem traducentes, damna omnia, omnesque ſumptus refundant, ac præterea iudicio Regiæ Maieſtatis pro rei qualitate, arbitraria pœna puniantur.

XXIII. Executio rerum iudicatarum, ab Officialibus, & Magiſtratibus, in præiudicium eorum, quorum intereſt, non ſolum retardari non debet, verum unicuique vincenti, ſive indigenae, ſive extraneo, æquali modo adminiſtrabitur, idque ſine omni protellatione, & mora, ſub pœna refuſionis damnorum omnium, totiusque eius, quod intererit, parti læſae reſtitutione.

XXIV. Executores negligentes pœna quinquaginta Hungaricalium, toties, quoties id commiſerint puniantur, & partes executioni reſiſtentes, pœna violatæ Pacis publicæ, irremiſibiliter puniantur, a quibus pœnis nulla provocatio dabitur.

XXV. Mandata adverſus Executionem obtenta, nullius valoris erunt, & qui ea impetraverint, mulcta viginti Hungaricalium, Magiſtratus autem, ſive Executores talibus obtemperantes, quinquaginta Hungaricalium mulctentur.

XXVI. Conventus publici ſingulis bienniis Mitaviae celebrentur, ad quos ſinguli Diſtrictus, poſtquam Articulos deliberatorios nacti fuerint, Nuntios ſuos cum ſufficienti poteſtate ablegabunt.

Anno 1617.

XXVII. In quibus Conventibus nihil decernetur, quod Pactis ſubiectionis fundamentalibus, & Ducalibus Inveſtituris, & huic Regiminis Formæ, aut Ordinationi ſit contrarium, horum enim omnium æterna authoritas eſſe, & conſervari debebit, ſalvis conventibus extraordinariis, in caſu neceſſitatis ex legitima cauſa per Principem, communicato prius cum Conſiliariis conſilio celebrandis, ſi tamen Princeps eiusmodi Conventum indicere recuſaverit, authoritate Regiae Maieſtatis indicetur. Gravamina enim, iura huius Provinciae concernentia, re cum Conſiliariis primum communicata, ſi Conventus haberi, vel impetrari a Principe non poſſit, vel extra Conventum ad Regiam Maieſtatem deferre unicuique liberum erit. Quorum gravaminum (ſi cauſa, & ratio iuſta, & neceſſaria poſtea deprehenſa, iudicataque fuerit) deducendorum ſumptus ex ærario Provinciali publico refundantur.

XXVIII. Liberum vero ſit, eſſeque perpetuo debebit Dominis Conſiliariis, cum ad hoc a Nobilitate requiſiti fuerint, de iis, quæ leges, & privilegia Ducatus afficiunt, ſi forte aliqua in parte (quod abſit) læſae fuerint, præmonere Principem, ut ſalvas habere velit, habeatque libertates, Privilegia & Jura omnium, & ſingulorum Incolarum huius Ducatus, qua ex admonitione nullam, qui eam interpoſuerint, indignationem, vel pœnam, vel contemptum, aut odium incurrant.

XXIX. In Conventibus illi tantum ad Conſilia accedant, qui per leges, & conſvetudines admittuntur, omnibus aliis, qui ius ſuffragiorum non habent, penitus excluſis.

XXX. Quibus autem hoc munus competit, ut de rebus communibus deliberent, mature, debitoque tempore adſint, modeſtiſſimeque ſe gerant, procul omni tumultu, armis item inſolitis omnibus remotis.

XXXI. Ordine in dicendis ſententiis obſervato, qui a Mareſchalco, quem in ſingulis Conventibus eligent, conſtituetur, ſententiae ſint liberae, ſed nonniſi Directoris iuſſu proferendae, vota non anticipanda, nec cuiquam præcidenda, is vero, qui ad prius dicta nihil habet, quod addat, aliorum ſententiae non invitus ſubſcribat.

XXXII. Vaſallagium Principis quod attinet, cum eius quantitas, & qualitas

Lite-

Anno 1617.

Literis Inveſtiturae ſuæ Illuſtritatis, ad normam Ducum Pruſſiæ determinata ſit, huic Ordinationi Inveſtiturae Illuſtritatis ſuae Illuſtrem Principem Curlandiae, & Semigalliae, præſentem, & futuros Succeſſores ſtare debere omnino cenſemus.

XXXIII. Vaſallagium autem hoc, & ſervitia Equeſtria Nobilitatis, nonniſi commotione Regni, & Reipublicae præcedente, præſtabuntur, ſub pœna legibus Regni, de expeditione bellica ſancita, exceptis periculis repentine a quocunque finitimo huius Provinciae hoſte ingruentibus, quo caſu luſtrationes, & expeditiones bellicae, collato tamen cum Conſiliariis hac de re conſilio, a Principe decerni poterunt.

XXXIV. Servitia Nobilitatis a Principis Vaſallagio ſeiuncta, ſignis ſeparatis, ſub uno tamen Regimine, ductuque Principis expedientur, ad eamque æqualitatem deducantur, ut ex viginti unus, ſingulis ſinguli Equites boni, & idonei, quorum in prælio uſus eſſe poſſit, armis, aliisque omnibus rebus bene inſtructi ſiſtantur.

XXXV. Ad quorum uncorum reviſionem, ab ipſa Nobilitate quatuor Nobiles, & a Principe duo, ex Conſiliariis omnes ad hunc actum iurati deputentur

XXXVI. Præfecti militum ſervitii Nobilitatis ab ipſa Nobilitate nominentur, bini, ad ſingulas Præfecturas, ex quibus Princeps unum, quem probaverit, confirmabit, atque conſtituet.

XXXVII. Ærarium Provinciale Publicum inſtituatur, & certus contributionis modus, in quolibet Conventu publico ſtatuatur. In quo ſanciendo, pluralitas votorum concludet, cui ærario unus ex quatuor Capitaneis, duo ex Nobilitate præficientur.

XXXVIII. Titulum Nobilitatis convenientem *den Edlen* Illuſtris Princeps in Literis, aliisque Diplomatibus ſuis in poſterum tribuere ſeſe velle, ſponte ſua obtulit.

XXXIX. Modo inter eos, qui re vera Nobiles ſunt, & qui plebei, conſtituto iudicio Equeſtri, quod *Ritterbank* appellatur, diſcrimen fiat, quam in rem Nobilitas cum Principe conſenſit.

XL. Receſſus omnes (nullis exceptis) cum penitus ſublati, & ab Illuſtri Principe Friderico Nobilitati ſponte condonati, caſſatique ſint, Nos quoque ab examine illorum ſuperſedendum Nobis eſſe putavimus, ideoque omnes eos Receſſus tollimus, & abrogamus authoritate noſtra Commiſſoriali.

XLI. Ad oppignorationes in Semigallia a præfato Illuſtri Principe Friderico in Curiis, *Bershoff*, *Barbelen*, & *Ellern* factas, ſiquidem Domini Conſiliarii Illuſtris Principis, eas oppignorationes ex gravibus cauſis, partim perſolvendi æris alieni, temporibus belli pro defenſione Reipublicae, ab Illuſtri olim Parente Illuſtritatis ſuae contracti, cuius ſumma ſexaginta millia Florenorum excedit, partim propriorum debitorum nomine, in uſus publicos contractorum, profectas, atque Curias præfatas non magni momenti fundos eſſe, eliberationesque non difficulter fieri poſſe aſſererent. Ideo Nos huic declarationi illorum inhærentes, redemtiones Curiarum præfatarum (niſi forte moderni Poſſeſſores deſuper Sacræ Regiæ Maieſtatis approbationem impetrarint) faciendas eſſe ſtatuimus.

Anno 1617.

XLII. Gravamina omnia privata, tam in Semigallia, quam Curlandia, Deputatis ad hanc rem certis Conſiliariis Principis, atque e Nobilitate perſonis aboleantur.

XLIII. Cum Creditoribus quoque Fratris Illuſtris Princeps Fridericus iuxta pollicitationem, quam in Compoſitione cum Nobilitate fecit, ſi illam partem Ducatus a Sacra Regia Maieſtate conſecutus fuerit, bonis modis componet.

XLIV. Ante cætera vero omnia, hoc ſancimus, ut Catholicæ Religionis, æque ac Auguſtanæ ſolius Confeſſionis Pactis, primævae ſubiectionis permiſſæ, exercitium in hoc Ducatu Curlandiae, & Semigalliae liberum ſit, ſecundum præſcriptum Romanæ, eiusdemque Vniverſalis Eccleſiæ, Illuſtri Principe Friderico, univerſaque totius Ducatus Nobilitate ad ſeriam poſtulationem Sacrae Regiae Maieſtatis, eam in rem conſentiente, ut nimirum quilibet Nobilium in ſuis bonis Hæreditariis, Sacella, Oratoria pro cultu Divino privata, templaque ædificare, vel collapſa reſtaurare, Sacerdotesque Catholicos ad ſe accerſere, eorum miniſterio pro ſe, & familia, ſubditisque ſuis citra cuiusvis impedimentum, citraque coactionem utriusque Religionis, uti poſſit, absque tamen diminutione iuris, quo ad reditus, ſive ad Patronos, ſive alios quoscunque pertinentes, ita, ut ſi unus tantum ſit Patronus Eccleſiæ, & iſte Catholicus fiat, templum ſibi cum omnibus reditibus retineat, ſin autem plures Compatroni, quorum unus Catholicam Religionem ſuſcipiat, & peculiare in bonis ſuis templum conſtruat, nihilominus onera quoad conſvetas Auguſtanæ Confeſſionis penſiones ferat.

XLV. Tenebitur porro Magiſtratus Politicus ex Officio, nomine liberi exercitii Religionis ſecuritatem, ab omni vi,

in-

Anno 1617.

iniuria, contumeliisque cuilibet præſtare, ad munia quoque publica in Ducatu hoc Catholicis, qui idonei fuerint, aditus pateat, ſalvis per omnia Juribus, Privilegiis, Cautionibus, Confirmationibus, Ducibus, & Nobilitati Curlandicæ, quo ad exercitium Confeſſionis Auguſtanæ, uſumque ſuarum Eccleſiarum omnium ab eis ædificatarum, vel ædificandarum quocunque Magiſtratu ſuccedente, nec non Adminiſtrationis rei Eccleſiaſticæ per Sereniſſimos Poloniae Reges benigne conceſſis.

XLVI. Calendarium novum in omnibus Imperio Regiae Maieſtatis ſubiectis Provinciis receptum, ad poſtulationem noſtram, nomine eiusdem Sacrae Regiae Maieſtatis factam, Illuſtris quoque Curlandiae, & Semigalliae Dux Fridericus, conſentiente omni eiusdem Nobilitate recepit, quod ut ad primam Januarii anni futuri milleſimi ſexcenteſimi decimi octavi diem introducatur, promulgetur, conſtanterque in poſterum ab Illuſtri Principe, eiusque in Ducatu Curlandiae, & Semigalliae Succeſſoribus legitimis ſervetur, Authoritate noſtra Commiſſoriali conſtituimus.

XLVII. Apoſtatae, aliique transfugæ utrinque tam ab Illuſtri Principe moderno, quam eius Succeſſoribus, ſine omni mora, & contradictione, repetentibus extradantur, & reſtituantur.

XLVIII. Novus Princeps Curlandiae, & Semigalliae iureiurando, quod Sacrae Regiae Maieſtati, atque Reipublicae præſtabit, ſe quoque Nobilitatis univerſae, omnium præterea, & ſingulorum privatorum Libertates, Privilegia, Jura, Immunitates, ſartas atque tectas ſervaturum conteſtabitur.

XLIX. Formula Juramenti novo Principi a Nobilitate præſtandi, ſit talis:

Ego N.N. iuro Curlandiae, & Semigalliae Duci, eiusque Succeſſoribus legitime inveſtitis, et ſi horum nullus ſuperfuerit, Sereniſſimo, ac Potentiſſimo Principi, ac Domino, Domino SIGISMUNDO Tertio Poloniae Regi, illiusque Succeſſoribus Regibus, & inclyto Regno Poloniae, Magnoque Ducatui Litvaniae, tanquam non ſolum ſupremis, ac directis, quales nunc ſunt, ſed etiam utilibus, & immediatis tunc futuris Dominis meis, tam uti cæteri Regni indigenae ſubditus fidelis, & ſubiectus eſſe, eius Illuſtritatis commoda, & emolumenta quærere, & promovere, omniaque Terrarum, & Incolarum Illuſtritatis eius, quantum per me fieri poteſt, damna, & incommoda præcavere, amovere, prævenire, uti fidelem, & probum ſubditum decet, ſemper velim, qua in re nihil quidquam, quod humano ingenio excogitari poterit, me impediet, ſic me Deus adiuvet, & Sancta Chriſti Paſſio.

Anno 1617.

L. His ita conſtitutis, illud poſtremo adjiciendum eſſe duximus, ut cum omnia, quæ hac Formula Regiminis continentur, Pactis primævae ſubiectionis huius Provinciae, iuribusque aliorum Principum Vaſallorum Feudali Titulo Provincias in Republica Polona poſſidentium, atque adeo ipſi æquitati, ac iuſtitiae ſint conformia, ea deinceps ſub pœna Decreti Comitialis anno ſuperiore lati, tum & aliis Sacrae Regiae Maieſtatis arbitrariis obſerventur, debitæque executioni a ſuis Magiſtratibus demandentur. Quia vero Ordo Equeſtris Ducatus pro gravaminibus his abolendis per Nos ad præſens, ob maiorem animorum coaleſcentiam non ad pœnas ullius, ſed ad ſolam in futurum reformationem ſublatis ad Sacram Regiam Maieſtatem Dominum noſtrum Clementiſſimum confugerit, ſuæque Maieſtatis, & Ordinum Regni opem imploraverit, ne quid ſibi inde in poſterum metus damni, aut alienationis animi Illuſtris moderni Principis, eiusque Succeſſorum contingat, cum id Nobis Sacra Regia Maieſtas publica fide, & authoritate Commiſſoriali præcavendum demandare dignata ſit.

LI. Proinde ſpeciali Mandato ac Reſcripto Sacrae Regiae Maieſtatis, una & Decretis præteritorum Comitiorum in cauſis Curlandicis latorum, inſiſtendo, eiusdem Sacrae Regiae Maieſtatis authoritate, & voluntate declaramus, ut nullus horum omnium, quicunque ſive in Conventibus particularibus, vel etiam Provincialibus, hic in Ducatu, ſive in Comitiis Generalibus gravamina præfata dicto, ſcriptoque tanquam Aſſertores libertatum ſuarum proponerent, urgerent, atque tolli conati eſſent, operamque ſuam navarent, ut munus Nuntiorum Provincialium obirent, ullius indignationi, odioque & damno ſubſit, neque id illi a quopiam, potiſſimum vero ſupremo huius Ducatus Magiſtratu vitio verti debere, aut poſſe: verum liberos & immunes ac omni ex parte tutos permanere, iisque aditum ad quævis Officia, & dignitates gratia, & benevolentia Principis, eiusque legitimorum poſterorum, ſi idonei fuerint, patere, ac denique ea omnia amniſtia obliterari debere, ut illis nulla in perpetuum eo nomine quæſtio moveri, ac moleſtia a quoquam, cuiuscunque ille Status, & Præeminentiae fuerit, inferri debeat.

LII. Inſuper omnes ex æquo in eam curam incumbant, quo pacatus, tranquillusque huius Ducatus ſtatus permaneat, qui cum inſtar propugnaculi contra finitimos Reipublicæ univerſæ hoſtes ex hac parte eſſe debeat, omnes concordibus animis ſtudia ſua ad ſalutem eius certatim, & alacriter conferant. Illuſtri Principi ſuo, ac illius legitimis in Feudo Succeſſoribus obedientiam, honoremque exhibeant, fidei Regiæ Maieſtati, & Reipublicæ Polonæ datæ memores ſint, ſi omni felicitate Patriam ſuam florere, ita, ac debent, peroptant.

Anno 1617.

In conſcribenda ea regiminis formula, & ſi multæ curæ, & labores, contentionesque ſuſceptæ a Nobis, exantlatæque ſunt, nihil magis tamen Nos exercuit, quam Conſtitutio Articuli de Religionis Catholicæ libero in hoc Ducatu exercitio, Calendarioque novo introducendo, convenit tamen per multas, & graviſſimas contentiones, ut bini illi Articuli, ita, ut in Formula Regiminis deſcripti ſunt, ſancirentur. Qui quidem Articuli ſeparati prius deſcripti, Illuſtris Principis Friderici, & Mareſchalci, Primorumque Nobilitatis manibus ſubſcripti ſunt.

Cæterum Illuſtris, & Reverendiſſimus Dominus Epiſcopus Culmenſis in Articulo eo Religionis, qua parte Auguſtanæ Confeſſionis uſus, & exercitium permittitur, Ordinis ſui, & Canonum Sacrorum obligatione prohiberi ſe aſſenſu aſſereret, Proteſtationem eo nomine ſcripto comprehenſam, Actis Commiſſorialibus inſerendam obtulit, tali exemplo:

Joannes Kucborſki Dei, & Apoſtolicæ Sedis Gratia Epiſcopus Culmenſis, & Pomeſaniæ, & ad Commiſſionem Mittaviæ in Ducatu Curlandiæ, & Semigalliæ, ex Decreto Comitiali obeundam, a Sacra Regia Maieſtate Domino ſuo Clementiſſimo, videlicet SIGISMUNDO III. Poloniæ Rege, inter alios Deputatus Commiſſarius, omnibus, quorum intereſt, vel unquam intereſſe poterit, notum, teſtatumque eſſe quam evidentiſſime volo. Cum in id una cum aliis Commiſſariis meis ſedulo incubuerim, ut omnia iuxta præſcriptum Decreti Comitialis, atque Inſtructionis Sacræ Regiæ Maieſtatis tranſigi, ac perfici poſſent, quæ nimirum ad bonum, & tranquillitatem Ducatus Curlandiae, & Semigalliae, præcipue vero ad Religionis Romanae Catholicae liberum exercitium, temporum, hominumque iniuria, contra omne ius, & fas hactenus ſummatim ſpectarent, etſi illud tamen per Nos Commiſſarios inductum, ſtabilitum, firmatumque inpoſterum lege perpetua, aſſentiente Illuſtri Principe Friderico, totaque Nobilitate Curlandica, & Semigallica eſſet, quia tamen eadem lege praetextu quorundam Privilegiorum, & Cautionum minus legitime, vel potius obreptitie obtentarum, ius Catholicis ad ſuas antiquiſſimas Eccleſias, earum dotes, fundationes, proviſiones, plenasque libertates tollitur, Immunitas debita, Eccleſiarum Ritus vetuſtiſſimi Catholici, Jura Patronorum eiusdem Ritus ad ſuas Eccleſias labefactentur, aeq; ſalvum jus Confeſſioni Auguſtanae Conciliorum omnium, ac Univerſalis Sacroſanctae Romanae Eccleſiae Decretis reiectae, damnatae, & anathemate, legibusque Regni publicis diſerte, una cum aliis ſectis ex omnibus Provinciis eius dudum exploſae, ac veræ Romanae Catholicae Religioni adſtruitur, cum tamen Confeſſio Auguſtana permiſſa tantum in hoc Ducatu, & non approbata ob temporum iniquitatem poſtea fuerit, ideo huic legi quoad ſuperius expreſſa puncta ſolenniter contradico, prout hoc iam in publico conſeſſu Magnificorum, & Generoſorum Dominorum Commiſſariorum meorum, Illuſtriſſimique Principis, & univerſae Nobilitatis die 15. Martii feci, eamque in praefatis Clauſulis, tanquam humanis, Divinisque Statutis inſigniter adverſantem, nullius roboris eſſe poſſe, aut debere conſtanter affirmo, irritamque, & inanem per S. Regiam Maieſtatem omnino decerni debere exiſtimo. Quo nomine omni meliori modo, & forma ad eandem Sacram Regiam Maieſtatem provoco, ſolenniterque contra jam ſupra enumerata eius puncta proteſtor, eam tantum quoad liberum exercitium Religionis Romanae Catholicae ratam, & gratam habiturus, ad quam ſolam praeſcripto Regiae Maieſtatis Inſtructionis ſtabiliendam, non vero ad ullas ſectas firmandas hic in Curlandia ampla, & plena cum poteſtate, una cum aliis Commiſſariis a Sacra Regia Maieſtate Domino noſtro Clementiſſimo ablegatus ſum. Quae mea Proteſtatio tanquam iuri, aequitati conſentanea, veroque Cultui Divino cumprimis in hoc Ducatu proficua, ut ad Acta Commiſſorialia ad perpetuam rei memoriam inſcripta, ac inſerta ſit, prout id iuſtum, & aequum eſt, maiorem in modum a Magnificis & Generoſis Dominis Concommiſſariis peto, & pro iure meo efflagito.

1617. 18. Mart.

Jura, & Leges in uſum Nobilitatis Curlandicæ, & Semigallicæ a Nobis promulgatæ ſunt hæ:

De Poteſtate publica, deque Judiciorum Forma, & Proceſſu.

1. Judiciorum, & omnium Conventuum caeterorum, quae publice conſtituuntur,

ANNO 1617.

tuuntur, summa sit securitas, tam in celebratione eorundem, quam in accessu, & recessu.

2. Nemo cum bombardis, aut telis lethalibus ad Judicia accedat, excepto gladio, quo accinctus erit, nemo eas, eave arma publice portet, sub pœna decem Hungaricalium, aut sub pœna turris quatuordecim dierum.

3. Si quis alium in accessu, & recessu, vel durantibus Judiciis occiderit, aut lethaliter vulneraverit, capite luat.

4. Delinquentes hoc pacto, sine citatione in Conventu durante terminum habeant; aufugientes e facto recenti proscribantur.

5. Judicia æstivo tempore a sexta matutina ad decimam, & pomeridianis a duodecima ad quintam durabunt.

6. Judices ad officium iudicandi electi principio officii sui iurabunt, quod secundum jura, & conscientiam suam, absque ullo personarum respectu, ius dicere velint.

7. A judicando se non subducant, nisi legitimis impedimentis affecti, justoque tempore adsint & persistant, sub pœna Hungarici, toties, quoties contravenerint.

8. Commissarii nunquam dabuntur a Principe, nisi id a partibus petatur, vel ex officio, ut in causa familiæ herciscundæ communi dividundo, aut finium regundorum.

9. Forum competens, sive sit civis huius Provinciae, sive non sit, habeat in tribus causis: Domicilio, Contractu, & Delicto.

10. Quodsi non incola incolam huius Provinciae convenire, & conventus eundem reconvenire velit, is, qui Actoris partes suscepit, de iudicio sisti, & iudicatum solvi, cavere tenebitur, si scilicet conventionis, & reconventionis causae connexae fuerint, aut una ex altera dependeat.

11. Si quis, sive incola, sive non incola, alterum super debito aut crimine diffamaverit, aut traduxerit, ei, qui diffamatus fuit, liberum sit, diffamatorem ad suum forum citare atque pertrahere, sub pœna perpetui silentii, si citatus non steterit.

12. Procuratores quatuor erunt, non plures, qui, priusquam ad officium admittantur, a Consiliariis Principis examinentur, utrum idonei sint ad procurandum, vel non sint.

13. Admissi iurabunt, quod citra prævaricationem, & calumniam, bona fide, Clientum suorum causas agere, & pertractare velint, iisque certum salarium publico placito constituatur, quamvis cuivis extraneo, vel ordinariis, vel secum adductis causidicis uti licebit.

ANNO 1617.

14. Mulieres, pupilli, & minorennes, sine Curatore a judiciis abstineant, sub pœna nullitatis, quin & non petentibus Curatores ad litem ex officio dabuntur.

15. In singulis Præfecturis, & iudiciis, tam universalibus, quam particularibus, Ministerialis unus, vel plures, per Principem creentur, qui soli citationes partibus insinuent, iisque in singula milliaria certum pretium tribuatur, hos si quis violaverit, tanquam læsae pacis publicae reus capite plectatur.

16. Citationes in curiis aut prædiis citatorum, ubi commode tradi poterint, ponantur, non receptae palis infigantur, & familiae, quod talis citatio posita sit, significabitur.

17. Terminus quartus septimanarum in citationibus sufficiat.

18. Actionem intentans si in loco iudicii possessionatus sit, promittere, si non possessionatus, de expensis, damnis & interesse, item quod actionem ceptam persequi, & ad finem deducere, & eius nomine reum ab omni alterius impetitione liberum præstare velit, cavere tenebitur.

19. Si Actor contumax sit, neque per se, aut per alium, comparuerit, reus ab instantia in primo termino absolvatur, nec admittatur Actor, priusquam impensas refuderit, nisi forsan ipse, vel eius mandatarii, in itinere, inundationibus aquarum, aut morbo, aut captivitate, aut læsione, aut similibus casibus, præter suam culpam, affecti fuerint.

20. Reus autem conventus ad probandum legitimum impedimentum in primo termino, in secundo, tanquam convictus & contumax, in amissionem causae condemnabitur, neque audiendus erit, etiamsi in integrum se restitui, & Decretum reponi petiverit, nisi iureiurando se a contumaciae crimine intra sex menses liberaverit.

21. Exceptiones omnes, declinatoriae, dilatoriae, & peremptoriae, & primo termino proponi, & causa plene usque ad probationem definiri debet, exceptis casibus, si instrumenta aut documenta quædam desiderentur.

22. Exceptio spolii omnem actionem adversus spoliatum a spoliatore intentatam excludit, & intra spatium quindecim dierum probari debet, qua probata spoliator in principali, & accessorio damna, & interesse in solidum prius restituere debet, quam in iudicio audiatur.

23. Actor, si probationibus destitutur,

ANNO 1617.

tur, poterit reo iuramentum super actione intentata deferre, si ipse prius juraverit, quod non calumniandi animo ad hanc actionem processerit, quod litis decisorium vocatur. Quodsi reus hoc iuramentum præstare, vel Actori referre recusaverit, pro convicto habendus est.

24. Si communitati hoc iuramentum delatum fuerit, non omnes, sed ii tantum iurabunt, qui rei notitiam inprimis habuerint.

25. Si iuramentum Principali delatum sit, & is post sententiam moriatur, hæredes ipsius de credulitate tantum, non etiam de scientia iurabunt.

26. Poterunt præterea Procuratores, ad hoc peculiari mandato instructi, in animam sui Principalis absentis iurare.

27. Si instrumenta, vel testes in primo termino præsentes haberi non possint, probationibus quatuor septimanarum terminus præfigetur, neque id spatium, sine magna & gravi causa, duplicari debet.

28. Testes sint honestæ personæ, non suspectæ, qui a producente nominentur, ut reus adversus eos modeste excipere, & eos refutare possit, qui ad testimonium dicendum, si nolint, pignoribus captis cogi debent.

29. Hi, præsentibus partibus, tam producente, quam reo, iurabunt, ac deinde remotis arbitris examinentur, & eorum depositiones non ad disputandum partibus, sed iudici ad sententiam ex eis ferendam, edantur.

30. Nulli testes in posterum ante iudicium cœptum, parte altera absente, & ignorante, quid agatur, examinabuntur, aut eorum attestationes publicentur, nisi qui ad perpetuam rei memoriam, ætatis aut valetudinis causa, ad dicendum testimonium requisiti fuerint, quo facto eorum dicta obsignari, & non nisi ubi opus fuerit, in judicio proferri, & a solo judice recludi, cognoscique debent.

31. Si quis durante lite, aut ea iam definita, ad instrumenta noviter reperta provocaverit, iureiurando contestabitur, quod eorum instrumentorum notitiam ante hoc tempus nunquam habuerit, neque sua culpa potuerit habere.

32. Sententiae declaratio si petatur, intra tres dies interponi, & statim declaratio fieri, neque ad sequens judicium differri debet, quodsi ultimo judiciorum die fiat, tantum temporis addendum erit, quo declaratio perficiatur.

33. Appellationem interponens, si in hoc Ducatu possessionatus non sit, cautionem de expensis ac damnis appellato in hoc Ducatu idoneam præstet, aut appellatione interposita non fruetur.

34. Arresta nonnisi in fugitivis, nec possessionatis, aut eis, qui cum mercatoribus ita contraxerunt, ut confestim solverent, & absque solutione discedere conentur, aut aliunde se huc recipientibus, si ex contractu aut delicto conveniantur, permitti debent, sub pœna arbitraria, iuxta qualitatem rei, & personæ, quæ indebite est arrestata.

ANNO 1617.

35. Pignorationes propter damna in agris, & sylvis facta, prævia æstimatione, & refusione damni, remittantur, & animalia capta sine mora restituantur; quodsi quis rebus pignore captis abusus fuerit, quæcunque damna intulerit pignorato, arbitrio iudicis, refundat.

36. Si quis arrestum rebus aut personis imposuerit, neque spatio quatuor septimanarum sua negligentia persecutus fuerit, iure arresti carebit, & arrestato ad damna & interesse tenebitur.

37. Sequestrationes litigiosarum possessionum, rerum ac mercium admitti non debent, nisi is, qui petit, de iure suo summarie contestetur, & possessorem in re possessa male versari doceat, quo casu sequestratio non longius, quam ad proximam iuridicam concedenda, & interim tam a possidente, quam a sequestro, ab omni iniuria ac devastatione rei sequestratae abstinendum est.

38. Quodsi sequestrum in re suae custodiæ mandatum male versatum esse, & sylvas aut fundos devastasse, compertum fuerit, non modo damna, quæ dedit, refundat, sed & præterea, custodiae publicæ violatæ causa, pro modo vastationis, arbitraria ac gravi pœna mulctabitur.

39. Si contigerit, plures creditores concurrere unius debitoris, qui solvendo non sit, hic ordo servari debet:

a) Primum omnibus aliis præferantur depositarii in rebus suis exstantibus.

b) Deinde venditores rerum immobilium, in quibus expressam hypothecam, usque ad solutionem plenariam, sibi reservarunt.

c) Postea mercedes famulorum.

d) Impensae, in morbum debitoris, ex quo decessit, & funus ipsius factae, præstentur.

e) Si quae cohæredibus suis, ante æs alienum contractum, ex familia herciscunda eum debere constiterit.

f) Vxor dotem vel dotalitium, quod eo nomine ei constitutum est, repetens, modo non sint creditores, anteriorem expressam hypothecam habentes.

g) Habens publicam hypothecam, & judicialem, præferendus est habenti privatam antiquiorem: in reliquis vero priva-

ANNO 1617.

tam habentibus, qui prior eſt tempore, potior in iure dicendus erit.

h) Si debitor ſolvendo non eſt, nec tantum reperiatur in bonis ipſius, ut omnibus creditoribus, ſive hypothecariis, ſive chirographariis ſatisfieri poſſit, uſurarum ratio nulla habenda eſt, quod ubique potius ſit Jus eorum, qui de damno vitando certant, quam horum, qui de lucro captando contendunt.

i) Denique chirographarii, quibus aequaliter pro rata ſatisfaciendum eſt, ut dimidia, aut tertia, aut quarta pars debiti unicuique tribuatur.

40. Si contigerit inter hos quenquam, antequam debitoris bona Judicis interdicto tenerentur, quod ſuum erat, conſecutum eſſe, id reliquis non communicandum, neque etiam ab hypothecariis repetendum erit, niſi hypothecae rerum immobilium fuerint, quod jura omnia vigilantibus & non dormientibus, opitulentur.

Forma Executionis tam in Civilibus, quam Criminalibus ſit talis.

41. In actionibus perſonalibus, ſi ſolutio, aut ſatisfactio alicui iniuncta ſit, niſi ſpatio Menſis proxime ſequentis ſatisfecerit debitor, in duplum, ſi nec intra alterum menſem paruerit, aut ſententiae ſteterit, in triplum mulctabitur, ſi nec intra tertium, banno feriatur, triginta diebus in ſingulos Menſes, a die ſententiae latae computatis; qui dies ab hoc computato excludetur, & licitum erit parti vincenti, Iudicis officio implorato, eius poſſeſſiones ingredi, & ſibi pro debitis, damnis, & impenſis ſatisfacere ad extremum quadrantem.

42. In realibus, niſi intra Menſem is, qui ſuccubuit, ſententiae paruerit, Iudex vincentem in bona victi intromittat, damnaque, & impenſas omnes ex bonis victi refundi faciat-

43. Electio erit victoris, quænam bona mobilia, aut, iis deficientibus, immobilia apprehendere velit, unde ſibi ſatisfieri faciat.

44. Qui autem in aere non habet, & rem ſuam petulanter decoxit, in corpore luat, & ſeſſione turris puniatur.

45. Inſtrumenta liquida, & guarentigiata, quae in Iudicio facta ſunt, ut ſunt oppignorationes rerum immobilium, aut debita coram Iudicio contracta, praevia una monitione debitoris, paratam executionem merebuntur.

46. In criminalibus, ſi reus poſt ſententiam profugerit, tanquam convictus, & confeſſus, a tempore ſuſceptae fugae pro bannito & proſcripto aeſtimabitur, & tam ipſe, quam bona ipſius ab omnibus promiſcue, impune, & licite offendi poterunt.

47. Executioni violenter reſiſtentes, ſive ſint Principales, ſive ſocii, ſive complices, ſive miniſtri, ſive alii quicunque, capite plectantur.

48. Nemo autem a proſcriptione per Principem abſolvatur, abſque conſenſu partis iure vincentis, & læſae, eorumque omnium, quorum intereſt, proſcriptum a proſcriptione non liberari.

49. Nemo proſcriptos, aut bannitos hoſpitio excipiat, nemo victum, vel amictum, vel res alias neceſſarias eis ſuppeditet, ſub ſimili pœna, qua ipſi banniti afficiuntur.

De poteſtate privata, & Contractibus.

50. Prima poteſtas privata eſt *D*ominorum in homines proprios, ſive ruſticos.

51. Homines proprii ſunt, qui in agris Nobilitatis ex hominibus propriis maribus concepti naſcuntur, utcunque ex matre naſcantur libera.

52. Si tales homines mares, ſine voluntate Domini ſui, ad alios transfugerint, cum omni re ſua familiari, quam ſecum avexerunt, & cum liberis poſt fugam natis, & cum omni incremento rerum ſuarum reddi debebunt.

53. Adverſus tales fugitivos, ſive mares, ſive fœminas, nullus ſit præſcriptioni locus; homo enim proprius, in pleno jure Domini ſui conſtitutus, ſi fugitivus fiat, perinde ut liber homo, gentium iure, nullo tempore præſcribi debet.

54. Quodſi homo, vel homines tales fugitivi invicem repetantur, nec confeſtim reſtituantur, Judex cuiusque loci competens, fugitivos, ſub pœna quadringentorum florenorum, Dominis ſuis a detentoribus reddi præcipiet, & efficiet, ſub pœna quinquaginta Hungaricalium adverſus Judicem negligentem ſtatuenda.

55. Sin autem poſt tempus repetitionis, & reſtitutionis non ſecutæ homo, vel homines fugitivi ſeſe inde quoque, unde repetuntur, ſubduxerint, priuſquam reverſi, & reſtituti fuerint, Dominus, a quo repetiti fuerunt, vero Domino fugitivorum omnia damna, ac detrimenta arbitrio Judicis refundat.

56. Si e fœminis quædam, relicto territorio Dominorum ſuorum, nuptiarum cauſa alio ſe contulerint, repetitio ceſſabit.

57. Nullus horum propriorum hominum filios ſuos ſive pro literis diſcendis,

ſive pro officio exercendo, ſine licentia Domini ſui peregre amandabit.

58. Si contigerit, hominem unius delinquere in hominem alterius Domini, atque is de ſuo homine conqueratur, mulcta non erit Domini, ſed eius, qui ab altero homine fuerit læſus.

59. Si vidua unius *D*omini nupſerit viro alterius, ipſa quidem novi mariti Forum, ac Dominium ſequetur, ſed liberos, omnemque rem familiarem vero Domino relinquat, dote tamen ſua arbitrio *D*omini ſecum accepta.

60. Si res plures avexerit, quam quæ debentur, tam ipſa, quam vectores, & opitulatores, pœna furti puniantur.

61. Licitum unicuiq; erit, fugitivum ſuum in alterius territorio deprehenſum prehendere, ibidemque Domini alterius territorii ſiſtere ad repetendum. Invito autem eius territorii Domino eum abducere non debet, ſub amiſſione juris ſibi in fugitivum competentis, excepto caſu, ſi quis fugitivum ſuum in continenti, hoc eſt, ſpatio viginti quatuor horarum inſequatur, tunc enim fugitivum ſuum in fuga deprehenſum etiam ex alterius territorio domum reducere impune poterit.

62. Nemo quemquam ex hominibus propriis pœna mortis afficiat, ſive judicio hoc nomine conſtituto, ſub pœna centum florenorum.

63. Poteſt quilibet Dominorum hominibus ſuis propriis ſub ſe conſtitutis peculiares leges ſtatuere, Jure tamen publico ſalvo.

Proxima eſt Patria Poteſtas in Liberos.

64. Liberi igitur ob patriam poteſtatem, in qua conſtituti ſunt, ſine conſenſu parentum matrimonia non inibunt, ſub pœna exhæredationis, ſi nimirum parentes iuſtam contradicendi cauſam præ ſe tulerint.

65. Si quis vir cum duabus ſimul, aut quæ fœmina cum duobus, uno tempore ſponſalia de praeſenti contraxerit, & prioribus neglectis poſterioris thorum, & concubitum ſecutus, ſecutave fuerit, infamis eſto.

Sequitur Poteſtas tutelaris.

66. Pupilli uſque ad annum vigeſimum primum, furioſi autem in perpetua tutela, donec morbus perſtiterit, eſſe debent.

67, Horum Tutores, ſi teſtamento parentum nulli dati ſunt, agnati proximi erunt, una cum matre, quamdiu ad ſecunda vota non tranſierit, ac niſi vel iſti, vel haec ſuſpecta fuerit, quo caſu Princeps pupillis Tutores conſtituet.

68. A Principe dati, rem pupillorum per omnia ſalvam fore, promittere tenentur.

ANNO 1617.

69. Sine autoritate Tutorum pupilli nihil vel in Judicio, vel extra illud ſtatuere debent, vel poſſunt, quod ad detrimentum ipſorum ſpectet, ſecus quod ad commodum & incrementum.

70. Tutor emere volens res immobiles pupilli, aut alio modo cum contutoribus contrahere, nonniſi re a Principe bene excuſſa, ac Decreto præcedente id facere poterit.

71. Qui in contrahendo minorennem viginti uno anno circumvenerit, ex eo contractu non modo nihil utilitatis percipiet, ſed etiam, pro ratione fraudis, arbitrariis pœnis affici debebit.

72. Tutores res pupillorum ſuorum, quae ſervando ſervari non poſſunt, diſtrahere, & quotannis rationes ſuas conferre tenebuntur.

73. Omnes tutores de rebus adminiſtratis in ſolidum tenentur, niſi male adminiſtrantem ſuſpectum fecerint, & fidem ſuam liberaverint.

74. Suſpecti, maleque verſantes in rebus pupillorum, etſi ad ſatisdationem ſeſe obtulerint, officio tamen privandi ſunt.

75. Tutorum bona a tempore, quo adminiſtrationem acceperunt, ipſo jure pignoris nexu adminiſtratae tutelae cauſa obligata ſunt, ex quibus pupilli, in concurſu creditorum, ante reliquos Creditores quod ſuum erit, conſequi debent.

76. In poteſtate etiam ſua, non in Dominio alicujus, ſunt res, quae cuivis quocunque modo ſerviant, veluti ex quibus uſus fructus debetur.

77. Uſufructuarius igitur cavere debet, ſe boni viri arbitratu re uſufructuaria uſurum, ſine detrimento Domini directi, ita prorſus, ut neque Domino, neque etiam rebus ipſis quidquam decedat, ſub pœna damni, quodcunque inde emerſerit, penſandi.

78. Si uſufructuarius aedificium, quod in alieno fundo, ex quo uſumfructum percepit, extruxit, finito uſufructo tollere nec ipſe, nec haeredes ejus debent, niſi talem proteſtationem a principio fecerit, ut tollere hoc ei liceret.

79. Cui uſus certus alicujus rei, aut habitio relicta eſt, extra modum praeſcriptum re uſuaria abutens, ad damni reſtitutionem tenebitur.

80. Cui iter, actus, aut via, per agrum alterius conceſſa eſt, ita iis omnibus utatur, ne ſegetibus, aut pratis damna inferat, ſub pœna refuſionis damnorum.

81. Via, quae publica ſemper fuit, arbitrio privatorum alio transferri, aut immutari, non debet, ſub pœna centum thalero-

Anno 1617.

lerorum, & mutationis, ſi quae facta fuerit, in priſtinum ſtatum reducendæ.

82. Piſcari in mari, retiaque ſua exponere, & merces ſuas ad littus appellentibus nautis vendere, in quolibet littore unicuique liberum erit, cuius prædia ad littus maris pertingunt.

83. Cui piſcatio, aut lignatio, in alieno ſtagno, aut ſylvis debetur, ea non abuti debet, ſub pœnis Capitaneorum arbitrariis in abutentem ſtatuendis.

84. Quibus ius apiarii vel alvearii in alieno ſolo aut ſylvis competit, mella quidem capere, ſed arbores deſtruere non debent, ſub pœna decem thalerorum, & eius iuris, quod in cæteris arboribus eius, vel fundi, vel ſylvæ habuit, amiſſione: mella autem iuſto tempore, præſente Domino ſylvæ, eximere, eique vendere tenebitur, unumquodque pondo, quod *Liespfund* vocant, pro tribus Marcis Rigenſibus; in arbitrio quoque Dominorum erit, arbores melliferas redimere, ſi ei, cui ſervitus debetur, eam permittere nolit.

85. Stagna libera & communia ad piſcandum conſtringi non debent a quoquam, quominus eorum piſcationi incumbere unicuique liceat, qualia ſunt Durbenſe, Vilgalenſe, Angarenſe, Oſmaitenſe, Libavienſe, Degerhoffedenſe, quorum ſtagnorum effluxus neque molendinis, neque aliis obſtaculis, præpediri debent, quominus piſcibus acceſſus & receſſus liberrimus permittatur.

86. Donationes omnes, etſi licitae ſint, tamen cum quædam ſapiant prodigalitatem, & ſuſpicionem, quod fraudibus & blanditiis extortae magis, quam ex amore impetratae ſint, idcirco excedentes ſummam quingent. florenorum Poloniae nonniſi publica inſinuatione iudiciali præcedente permitti, aut a ſucceſſoribus donationis agnoſci, ſi nolint, debent, quin & ipſe donator, niſi præceſſerit inſinuatio, petendi & repetendi donationem, facultatem habebit.

87. Donationes, vel ab his factae, qui liberos non habebant, vel ſatis opulenti erant, cum donarent, liberorum partu, aut calamitate aliqua ſuperveniente, reſtitui debent.

88. Quin & ob ingratitudinem donatarii, donatorem contumelia afficientis, aut deſerentis in periculis conſtitutum, revocari debet donatio.

89. Servit præterea quibusdam pecunia, quæ ex mutuo ad eos pervenit, etiam dominio ipſius pecuniae ad eos translato, itaque bona fide mutuum reddatur, ut a tempore moræ, quo redditum non fuit, mutuum loco damni emergentis & lucri ceſſantis pœnarum in contractu appoſitarum actio creditori detur.

90. Si ſpecies certæ acceptæ & in ſtipulationem deductæ ſint, ut eædem reſtituantur, ſervanda erit lex contractus, etiamſi æſtimatio ſpecierum creverit; ſi autem hoc in ſtipulationem deductum non fuerit, creditor conventus eſſe debet, ſi æſtimationem ſpecierum eius temporis fuerit nactus, quo mutuum numeravit.

91. Non tamen cuprum, aut æs, vel aliam monetam, pro argento & auro creditor accipere tenebitur a debitore, ſed monetam probam in Regno probatam & receptam, & quæ mutuo commercio, ſine damno accipientis exponi poſſit, non vero vilem aut viliſſimam.

92. Rebus alienis quocunque modo ad ſerviendum commodatis, ſi quis aliter, quam bona fide, utatur, quod eas invito Domino ultra legem commodati graviter attrectet, veſtimenta nobiliora, ſuppellectilem, equos, & ſimiles res pretioſas diſtrahens vel dividens, furti crimen committit, itaque reſtituere non modo res commodatas integras, & pretium earum refundere, ſed & propter magnum abuſum, arbitrio iudicis, mulctari debet.

93. Res depoſitæ, ſi citra depoſitarii culpam, furto, incendio, ruina, aut ſimili fato interierint, extra noxam erit depoſitarius, ſi eam, quam ſuis rebus impendere ſolitus eſt, diligentiam adhibuerit, quodſi autem rem depoſitam apprehenderit, inque ſuos uſus converterit, furti tenebitur, actione civili, ad pœnam arbitrariam, & ad hoc, quod interfuiſſe conſtiterit deponenti, rem depoſitam relictam fuiſſe intactam.

94. Pignus ſive iudiciale, ſive conventionale fuerit, ſi citra culpam creditoris interierit, damnum debitor agnoſcere, & nihilominus debitum creditori refundere tenebitur, ſecus erit, ſi culpa creditoris pignus vel deterius redditum, vel deſtructum ſit, quo caſu pignoris & crediti compenſatio inſtituenda eſt.

95. Res aliena ſine conſenſu Domini pignori dari non poteſt, quod ſemper vero Domino repetitio concedatur.

96. Si debitor conſtituto tempore debitum non ſolvat, creditor pignus non privatim diſtrahere, ſed authoritate iudicis æſtimationem imponere, atque vel retinere in ſolutionem, vel vendere poterit.

97. Conventio talis, ut certo tempore pecunia non ſoluta pignus in commiſſum cadat creditori, admitti non debet, niſi pignus æſtimatum creditori datum fuerit.

Anno 1617.

98. Emere & vendere omnes promiſcue poſſunt, qui liberam, non definitam, adſtrictamque rerum ſuarum facultatem habent, venditio rerum immobilium earundemque oppignoratio nonniſi in iudicio fieri, & libris publicis inſcribi debet.

99. Si rem unam duobus vendi contigerit, is, cui traditio facta fuit, alteri erit præferendus, venditor tamen emptori, cui rem venditam tradere non poterit, ad intereſſe contractus non impleti tenebitur.

100. Venditor rei venditae defectus omnes bona fide patefacere, nihilque eorum omnium celare debet, quæ ſi emptor ab initio agnoviſſet, rem emere nunquam attentaſſet.

101. Quodſi venditor vitiorum quidquam celaverit emptorem, rem venditam recipiet, & pretium reſtituet.

102. Si quis fraude venditoris ad rem aliquam magnam, quingentorum florenorum pretium excedentem, emendam inductus, ultra dimidium iuſti pretii deceptus fuerit, propter ingentem deceptionem contractus ad æqualitatem, & pretium ad id, quod iuſtum & æquabile iudici videbitur, reducendus, aut ſi id facere venditor recuſaverit, emptio & venditio reſcindenda erit, eatenus tamen, ut hæc læſio intra annum & diem in iudicium deducatur.

103. Maritus bona immobilia uxoris, aut pater prædia, bonaque materna liberorum ſuorum vendere, alienareve non poteſt.

104. Res quoque furtivæ, aut vi raptæ, vendi non poſſunt, quominus a veris dominis quovis tempore repetantur.

105. Homines ignobiles & peregrini, pro indigenis non recepti, Nobilium bona emere, & poſſidere non debent, ſub amiſſione bonorum.

106. Res aliena pecunia emptae emptoris fiunt, non eius, cuius pecunia comparatæ ſunt, cui non pignori quidem ſunt obligatae, niſi ita inter creditorem & debitorem conventum fuerit.

107. Mercatores, extra forum publicum in familiis ruſticorum æs corradentes, mercibus & rebus omnique ſubſtantia, quam ſecum ferunt, priventur.

108. Eius, qui domum aut prædium conduxit, res univerſae, quas intulit in prædium, vel domum conductam, locatori tam penſionis, vel cenſus ceſſantis, quam damni emergentis, nomine ſunt obligatae.

109. Conductor autem, aut quivis alius, arans ac ſeminans fundum alienum non conductum, ſi iuraverit, ſe id ex ignorantia feciſſe, impune id feret, & fructus dimidios ſuos faciet; ſi ſciens, fructibus non modo carebit, ſed & arbitrarie, pro quantitate fundi, punietur.

110. Ruſtici agros ſuos, vel fundos ac prata, ſine ſcitu Dominorum ſuorum, ruſticis vicinis, vel aliis permittere vel elocare non debent, ſub pœna amiſſionis fructuum.

111. Emphiteuſis iure locari poſſunt Nobilitatis prædia, perpetuo fruenda, ut, quamdiu penſio praeſtetur, conductor, eiusve hæres, aut qui ab his cauſam habet, expelli nullo modo poſſit.

112. Qui locationi non ſtetit, damna omnia conductori refundat, & ſi nec pretium locatum, nec conventio ſervata fuerit, reditus unius anni conductori cedent.

113. Conductor legem contractui dictam non ſervans, & pretium annuum non præſtans, a contractu cadat.

114. Si domus incendio, citra culpam conductoris, combuſta fuerit, damnum ad dominum, non ad conductorem ſpectabit, ſecus, ſi eius, aut familiae ipſius, culpa ſit factum.

115. Sterilitas prædiorum unius anni cum fertilitate ſequentium annorum penſabitur; quodſi vero militum devaſtationibus, aut tempeſtatibus, res omnes ad eum plane modum deperditae aut conſumptae fuerint, ut nulla utilitas ad conductorem pervenerit, iudicis arbitrio pretium locationis moderandum erit.

116. Opifices, coriarii, fullones, aurifices, & cæteri omnes, res ad parandum aut conficiendum commiſſas integras reddere tenebuntur, exceptis caſibus fortuitis, qui humana induſtria præcaveri non poſſunt.

117. Certum quoque molitoribus pretium conſtitui debet, ultra quod ſi quocunque prætextu, ſive munerum, ſive largitionum, aliquid extortum aut receptum fuerit, molitores eius, quod acceperint, quadruplum reſtituere tenebuntur.

118. Societatem prædiorum, mercimoniorum, aut rerum aliarum, invicem colentes ad omnia tenebuntur, quæcunque miniſtri illorum communes in illa ſocietate ipſorum nomine contraxerunt, reſpectu ſocietatis eius, non autem extra eam. Itaque omnia lucra non minus, quam emolumenta, inter eos erunt communia, niſi aliud a principio fuerit conſtitutum. Coire ſocietatem poſſunt, ut unus lucri duas partes, damni tertiam ferat, alter duas damni, lucri vero tertiam, quod unius opera pretioſior eſſe poſſit alterius; Pactum de ſolo lucro

ANNO 1617.

capiendo, nec damno portando reprobabitur.

119. Qui mandatum alicujus rei perficiendæ in se recepit, aut mature, cum scilicet res adhuc integra erit, renuntiare, vel mandatum implere, vel damna non observati contractus præstare, tenebitur.

120. Qui absentis negotia sine mandato gerenda suscepit, non modo eam diligentiam, quam in rebus suis præstare consuevit, sed & quam diligentissimus quisque usurpare solitus fuit, præstare debet, propterea, quod ea, quæ intermittere potuisset, absque mandato sua sponte suscepit, & se ad exactissimam diligentiam obstrinxit.

121. In Contractibus quidem, quibus nomen certum datum non est, quales sunt, do ut des, facio ut facias, facio ut des, do ut facias, & similes, actio in factum iuxta præscriptum verborum utrinque danda erit, a quibus Contractibus re integra resilire utrique parti licebit

122. Pacta, ac Transactiones omnes, modo non sint iurpes, & illicitæ, aut fraudulentæ, vel dolo, vi, metuve extortæ, per omnia serventur, ex quibus etiam nudis promissionibus, & pactis adversus violatorem pactorum, & promissionum actio, & exceptio dari debet ad id, quod interest, pactis non satisfactum fuisse.

123. Pactum aut promissum, etiam juratum latronibus factum, cum juri divino, quo latrocinia vetantur, sit contrarium, ipso jure nullum est, ideoque servandum non erit.

124. Qui fidem in contractibus pro alio interposuit, tamdiu ipse & haeredes ipsius obligati erunt, quoad contractibus per omnia sit satisfactum, nisi forsan ad certum tempus fidejusserit, & creditor elapso tempore debitori solutionem distulerit.

125. Excuti tamen creditores prius debent, quam ad fidejussores deveniatur, nisi huic beneficio renunciaverint, aut debitor adeo sit potens, ut a creditore excuti non possit, quo casu fidejussores non immerito confestim, sine compellatione Principalis, conveniendi sunt.

126. Habent divisionis beneficium plures fidejussores, nisi ei sit renuntiatum, quo casu singuli, haeredesque eorum, in solidum tenebuntur.

127. Si creditor ab uno fidejussorum ratam suam acceperit, nec protestatus fuerit, quod hac particulari receptione obligationem dissolvere nolit, ei ad eundem fidejussorem de residuo recursus postea non dabitur.

128. Fidejussoribus actio adversus principalem debitorem dari non debet, antequam ipsi vel solutionem fecerint, vel ad eam faciendam in judicio condemnati fuerint.

129. Nautis pro transportatione & transvectione hominum, equorum & mercium, certum pretium, autoritate Capitaneorum singulorum locorum, constitui debet, ne prætextu hujus pretii nautici, vectigalium onera obtrudantur.

130. Pontes & viæ publicæ ubique reficiantur a Dominis fundorum, sub pœna quinquaginta florenorum, toties, quoties huic legi statum non fuerit.

131. Vicini, quorum prædia sunt contigua, singulis trienniis terminos agrorum suorum conjunctim inspicere, & collapsos renovare tenebuntur, sub pœna XX. Hungaricalium toties, quoties fuit contraventum.

Sequuntur Exceptiones, quibus Obligationes perimuntur.

132. Tolluntur actiones & obligationes solutionibus, si revera præstentur, non si pecunia offeratur tantum, quare qui solvere paratus est, pecuniam obsignare & deponere in judicio, ac re ipsa contestari debet, quantopere cupidus sit fidei suæ servandæ, quo pacto pecuniam deponens ab omni damno, & eo, quod interest creditoris, se immunem præstabit.

133. Aliud pro alio, merces nempe aut frumentum pro pecunia creditori obtrudi non potest, nisi tanta sit inopia debitoris, ut pecunia destituatur, id quod jureiurando comprobandum est.

134. Quodsi talis quoque novatio intercesserit, qua vetus obligatio tollatur, actio prior extincta censetur, secus, si nuda quædam pacta inter creditorem & debitores facta sint, prior autem obligatio per expressum sublata non fuerit.

135. Acceptilatione ejus, quod debebatur, tanquam imaginaria solutione, obligationes perimuntur.

136. Debitum quoque liquidi compensatione tollitur, ejus autem, de quo nondum liquet, quid quantumque debeatur, compensatio admittenda non est.

137. Delegare quoque possumus, hoc est nostro nomine alium reum dare creditori, ut obligatio tollatur.

138. Confusio obligationum & jurium fit, quando eadem fit persona creditoris & debitoris, cum nimirum creditor defuncto debitori hæres existit.

139. Quodsi etiam dolo, aut metu, ad contrahendum inducti sumus, quodcunque inde gestum profectumque est, judex ratum non habebit, modo revera dolus, vis item & metus talis intercesserit, qui in constantem quoque virum cadere possit, idque partim arbitrio judicis, ex rerum circumstantiis rem perpendentis, aut conscientia metum, ac vim passi, comprobandum erit.

ANNO 1617.

140. Si pecunia quoque promissa, nec numerata fuerit a creditore, omnis repetitio cessat, quæ exceptio intra annum est opponenda, si modo opponi poterit.

141. Similiter & pactum de non petendo simpliciter, aut de non petendo ad tempus, obligationem aut perimit, aut suspendit.

142. Qui re, tempore, loco & causa, plus petierit, quam eum petere oportebat, ejus, quod petiit, dimidio privandus, & nihilominus tempus, locus & causa, uniuscujusque rei erunt servanda.

143. Scutum adversus omnem actionem & obligationem longe firmissimum est res judicata, item transactio & jusjurandum, quibus omnis obligatio penitus tolli & extingvi censetur.

144. Nec maritus pro uxore, nec pater pro filio, nec frater pro fratre, & vice versa nec uxor pro marito, nec filius pro patre tenebitur, nisi in communione bonorum versentur, aut alter alterius hæreditatem adierit.

145. Sex mensium præscriptione verbales iniuriæ, scriptæ vero annali spatio tolluntur, tempore a scientiæ initio computato,

146. Verbalis item fideiussio, quæ in scriptis redacta non est, anno expirat.

147. Res immobiles inter præsentes sexennio, inter absentes duodecim annis præscribuntur.

148. Rem vitiosam emens intra sex dies eam Judicis definitione redhibere vel retinere tenebitur.

149. Actiones omnes civiles quinquennio tolluntur, intra quod spatium, nisi quis instrumentis, & obligationibus, alioque iure suo usus fuerit, ab omni actione cadet.

150. Criminales sexennio tolluntur, excepto crimine læsæ Maiestatis, & perduellionis.

151. Præscriptio autem non currit contra pupillos, & furiosos, item contra agere non valentes, quin & beli quoque tempore cessat.

152. Neque bona dotalitia uxoris, neque pignori data, aut cum pacto reluendi vendita, neque fines certis limitibus, ac literis determinati, ac circumscripti ab usurpatore alienorum limitum, & litigiosarum possessionum præscribuntur, quod malae fidei possessor, rem alienam ad se non pertinentem usurpans, nullo tempore præscribat, nec etiam fructus perceptos suos faciat.

153. Quæ autem tanto tempore, cuius memoria non extat, possessa sunt, omni vitio prorsus carere, & possessoribus relinqui, aut ablata tanquam dominis restitui debebunt.

154. Præscriptio interrumpitur, si possessio sit litigiosa, ac si possessor de mala fide, & quod iniuste possideat, compellatus fuerit.

155. Executio rei iudicatæ nisi intra annum petatur, non petens ius suum perdit.

156. Rationibus semel explicatis, ac receptis intra biennium calculi exceptio opponi debebit, nisi fraus aliqua emerserit, de qua qui calculum fecerunt, eo tempore, neque in præfato biennio notitiam habuerint, idque iureiurando comprobandum est.

De Restitutione in integrum.

157. Adversus omnes omnium Contractuum, & Conventionum læsiones ex iustis, gravibusque causis in integrum restitutio omnibus eam intra annum petentibus danda est, exceptis pupillis, & minoribus, quibus triennium dari debet, postquam ad ætatem iuvenilem, vigesimum primum ætatis annum, pervenerint, & intra annum ætatis vigesimum quartum restitutionem petere possunt.

158 Fideiussori minoris restitutio nihil prodest, nisi æque fideiussor, ac minor dolo circumventus, ac deceptus fuerit, quo casu non modo minori, sed & fideiussori subveniendum est, etiamsi Contractus iureiurando sit comprobatus.

159. Jusiurandum enim ad ea tantum se extendit, de quibus tam minor, quam fideiussor tunc, cum contraherent, verisimiliter cogitarunt, non ad dolum, quo sunt circumventi, & ad contrahendum, & iurandum inducti.

160. Non succurritur minori viginti annorum in delictis dolo commissis, modo sit sedecim annis maior.

De Successionibus.

161. Defertur hæreditas vel ex Testamento, vel ab intestato.

162. Testamentum patris inter liberos conditum & manu patris integre scriptum servandum erit.

163. Si integre scriptum non sit, sed manu sua ac duorum testium subscriptum & subsignatum, æque ratum erit.

164. Testamenta omnia pro legitimis habenda sunt, si a duobus testibus subscripta fuerint, sive nuncupativa sint, & a testatore sanæ mentis dictata, & prolata, sive scripta fuerint.

165. Testamenta actis publicis castrensibus insinuata a testatore, etiam sine testibus, pro firmis sunt habenda.

166. Fœminæ honestæ in Testamentis ido-

ANNO 1617.

doneæ ſunt teſtes, ſi præter eas alii non adfuerint.

167. Si vitium obreptionis, aut perſvaſionis, aut ſimile quidquam, teſtamento objicietur, id teſtium jurejurando relevabitur.

168. Pater ſine gravi & juſta cauſa, quæ arbitrio iudicis definietur, filios & filias in ſuo teſtamento præterire, aut expreſſe exhæredare non poteſt, ſalva querela inofficioſi teſtamenti coram iudice competente inſtituenda.

169. Nec ius primogeniturae in bonis primogenito adimere, & in ſecundo aut tertio genitos transferre poterit, niſi ex gravi & iuſta cauſa infirmitatis, vel magni defectus primogeniti.

170. Nec ita quis teſtari poteſt, ut iuri publico in ſuo teſtamento præiudicet, quare & bona, filiis ex lege publica debita, ad filias transferri non debent.

171. Si pater teſtamento filiabus certam portionem aſſignaverit, ea contentæ eſſe debent, ac licebit patri filiis duplam, filiabus vero ſimplam aſſignare.

172. Liberi quoque, ſi ſine liberis deceſſerint, teſtamento ſuo parentes ſuos excludere non poſſunt, ſed dimidiam partem illis, fratribus vero, & ſororibus, vel nepotibus ex illis, alteram ſemiſſem relinquere tenebuntur.

173. Quodſi vero nec fratres, nec ſorores, aut horum, harumque liberos reliquerint, parentibus omnia permittere debent, ſolis legatis ad pias cauſas exceptis, quæ tamen legata ſemiſſem hæreditatis excedere non oportet.

174. Minores annis viginti, fatui, banniti, item & proſcripti, teſtamenta condere non poſſunt.

175. Si peregrinus non incola in hoc Ducatu teſtamentum condiderit, teſtamentum iuxta ritum huius Provinciae conditum ratum erit, ac ſi de ſucceſſione eius in hoc Ducatu lis mota fuerit, ea ſecundum morem & leges huius Provinciae determinetur, niſi bona immobilia, alibi extra hunc Ducatum ſita, aliis legibus & moribus ſubiecta fuerint.

176. Ab inteſtato primus locus in ſucceſſione eſt deſcendentium in infinitum, inter quos fratres & ſorores in capita, fratrum autem & ſororum liberi, cum patruis & materteris concurrentes, in ſtirpes ſuccedunt.

177. Lege publica filii filiabus, mares fœminis, ſunt præferendi in ſucceſſione, nimirum ut fratres, unus ſive plures, tres partes capiant totius hæreditatis, ſorores quartam, ac tripla ſit portio fratrum ſingulorum, ſingularumve ſororum ſimpla.

178. Quae diviſio hæreditatis, ſi inter fratres & ſorores non convenerit, a proximis agnatis res definiri, eorumque iudicio ſtari debet.

179. Curiae autem in eam diviſionem non computabuntur, ſed primogenito cedent, qui & ipſe bona immobilia retinere & fratribus ac ſororibus de ſuis portionibus ſatisfacere debet.

180. Quamdiu autem ſatisfacere non poterit, tam fratribus, quam ſororibus, ius retentionis in bonis paternis, vel maternis, integrum erit, & alimenta in fratres & ſorores facta conferri non debent.

181. Liberi diverſi matrimonii bona ſua materna percipient, fratribus & ſororibus germanis tantum, non uterinis excluſis.

182. Pater ad ſecunda vota tranſiens, fortunas ſuas omnes cum liberis primi matrimonii ex æquo dividere, ac pro eius portione, quam vel retinere, vel in emolumenta liberorum exponere poteſt, fructibus eos alere ac elocare tenebitur.

183. Patre defuncto liberi primi matrimonii, quod in dotem atque mundum muliebrem a patre ipſis datum fuerit, conferre, & poſt hanc collationem factam in paterna hæreditate, ex æquo cum liberis ſecundi matrimonii ſuccedere debent.

184. Niſi pater mundum muliebrem eis condonaverit, tum nihil conferre teneantur.

185. Per adoptionem licet nobilibus familiis ius coniunctae manus facere, vel cum agnatis cognatisve, vel etiam cum aliis, quo iure, ſi in ſucceſſionibus fæmellæ excludantur, is qui eo iure ſuccedere vellet, tres totius hæreditatis partes fæmellis dabit, unam ipſe tantum ſibi retinebit, *e. g.* Si bona æſtimentur quatuor millibus, fæmellae tria millia capiant, ſucceſſor mille, nec prius cedere bonis, aut alimentorum ſumptus agnoſcere tenebuntur excluſae, quam ipſis per omnia ſatisfactum fuerit.

186. Habentes cum aliis ius coniunctæ manus, ſine voluntate eorum, quibus is nexus debetur, bona ære alieno onerare non debent; ſi enim ſine liberis deceſſerint, & bona ad coniunctae manus ſocios pervenerint, debita, quæ ſine ſcitu & ſine conſenſu eorum contracta fuerint, perſolvere non tenebuntur.

187. Jus quoque prothomiſeos debetur iis, quibus ius coniunctae manus competit, ſi ſcilicet intra annum a die ſcientiae retractum inſtituerint, & pretium, quod alius revera numeravit, refuderint.

188. Jus repræſentationis inter collaterales ultra fratrum filios, aut filias non ſervabitur, quin & nepotes ex fratre cum patruis ad ſucceſſionem defuncti in ſtirpes admittentur.

ANNO 1617.

189. Defuncto marito pacta dotalitia ante omnia ſervanda erunt, modo iuri publico non ſint contraria, nec derogent his, quæ lege publica ſucceſſoribus debentur.

190. Quodſi talia pacta non exſtent, vidua exſtantibus liberis, ſi dotem intulerit, vel eam repetere, vel dotalitium, cuius fructus in duplum æquent, reditus dotis ſibi vendicare poterit.

191. Si dotem non intulerit, capere liberorum partem ex hæreditate mariti poterit, eam ſcilicet, quae filiabus debetur, non quæ filiis.

192. Si maritus uxori in teſtamento dotalitium, aut legatum fecerit, ſervandum erit.

193. Erit præterea in arbitrio uxoris, vel dotem illatam, vel dotalitium capere, vel portionem filiarum ſibi ſumere.

194. Ex pecunia parata, quæ poſt obitum defuncti in ædibus ipſius deprehenditur, vidua capiet partem decimam, pecora autem & utenſilia omnia ex æquo cum filiis, vel hæredibus aliis dividet.

195. Præterea eius anni, in quo maritus deceſſit, omnes fructus capiat uxor, ita tamen, ut unius anni tantum reditus ei cedant, non plures.

196. Si liberi non extent, & vir vel uxor alteri ſuperſtes fuerit, ſuperſtes concurrens cum agnatis defuncti, dimidiam partem ſibi retinebit, & alteram propinquis defunctae partis cedet, niſi de iure coniunctæ manus agatur, quo caſu quartam partem bonorum defuncti capient.

197. Reditus autem anni, in quo pars altera defuncta eſt, penes ſuperſtitem remanebunt, neque diviſio, niſi poſt annum luctus finitum, fiat.

198. Jure retentionis viduæ utentur, donec eis ab hæredibus ſit ſatisfactum.

199. Si alii, quam liberi, hæredes ſunt, prius bona occupare non debent, quam viduae per omnia ſatisfecerint.

200. Bona autem viduae detentrices deteriorare non debent, aut damna data omnia refundant, ſecus autem in bonis verſantibus iudicis officio curator bonorum dabitur, quin & viduae, durante retentionis tempore, ſive id dotis cauſa, ſive curatorio liberorum nomine factum fuerit, ſatisfactione præſtita, rationes edere, atque in iis non ultra, quam alimenta expoſcunt, defalcare tenebuntur.

201. Viduae item matres pupillorum ſuorum curam gerentes, etſi quamdiu in viduitate manſerint, rationes edere obſtrictae non ſint, tamen ſi ad ſecunda vota tranſierint, de præteritis annis rationes proximis agnatis pupillorum exhibebunt, ac niſi quod ipſis ratione dotis, aut dotalitii, aut pactorum aut alimentorum portione debitum fuerit, decurtabunt, cæteros vero reditus perceptos pupillis refundant.

202. Sive liberi, ſive uxor, ſive fratres, ſive quivis alius hæres, ſi defuncti necem, aut graves iniurias, non vindicaverit, eius ſucceſſione indignus cenſeri, & ſi quid ex hæreditate defuncti percepit, ab eo revocari debebit.

203. Arma expeditoria primogenito aut agnato proximo, iuxta morem cuiusque loci, ex defuncti hæreditate dabuntur.

204. Hæreditas nulla eſt, niſi ære alieno prius deducto.

205. Si qui creditores invaſerint hæreditatem, ſine authoritate iudicis, aut hæredes, intra triginta dies luctus, moleſtia affecerint, & in exigendo ſe minus modeſtos geſſerint, iure crediti ſui cadere debent.

De Delictis & Pœnis

206. Delictum eſt, quod ex dolo vel culpa profectum eſt.

207. Culpa vel magna, vel parva eſt, cuius noxa in facto, diſtinctio in arbitrio iudicis conſiſtit.

208. Blaſphemi in DEUM, rei item læſae Maieſtatis Divinae, & humanae, ſacrilegi, rebelles, profugi, deſertores, proditores, fama, vita & bonis priventur & gladio feriantur.

209. Venefici, parricidæ, inceſtuoſi, incendiarii, flammis abſumantur, latrones rota plectantur.

210. Homicidæ, doloſi, virginum aut fœminarum violenti expugnatores, vim in via publica, vel etiam in privatis ædibus, cum armis exercentes, etiamſi nemo occidatur, gladio feriantur, alieni thori violatores infames ſint.

211. Fures ſive nocturni, ſive diurni, peculatores, expilatores hæreditatum, res commodatas perfide ſubtrahentes, ſuſpendantur, hominum item Nobilitatis pecorumque ſubductores & abigei capite plectantur.

212. Prædones, vel raptores & invaſores, rerum ſuarum propriarum dominium perdant, alienarum autem iure, quod habuerunt, priventur, & præter rem invaſam, aut raptam, æſtimatione eius rei invaſæ, vel raptæ, mulctentur, ſi rapinas iteraverint, ſint infames.

213. Falliti, conturbatores, ac decoctores, ſi ſolvendo non ſint, & ſumma, in qua cre-

ANNO 1617. creditores defraudarunt, octo millia florenorum Polon. excesserit, vel honore priventur, vel gladio feriantur, qua lege non comprehenduntur, qui infortunio facultatibus sunt lapsi.

214. Rem unam, sive in judicio, sive privatim, duobus oppignorans, si solvendo non fuerit, infamis esto.

215. Stupratores honestarum fœminarum, vel virginum, arbitrio judicis, aut dotent, aut ducant stupratas.

216. Si ignobilis nobilem stupraverit, gladio feriatur, nisi a cognatis ei ignoscatur.

217. Contractus vel Instrumenta falsificantes, prævaricatores, falsumve partum supponentes, aut falsum testimonium dicentes, ex quo aliquis vel læsus est, vel lædi potuisset, nisi patefactum esset, gladio plectantur.

218. Injuriam semel verbis, vel scriptis facientes recunctent, si componere non possint, & æstimationem ejus luant, si iteraverint, sint infames.

219. Famosorum libellorum, chartarumve scriptores, disseminatoresque infames pronuntientur, & si crimen capitale alicui in scriptis suis famosis objecerint, vel rebellionis causa scripta sua composuerint, capite plectantur,

220. Famulos alios corrumpentes, vel sine literis dimissoriis conducentes, viginti florenis puniantur.

221. Nemo famulo suo, quem a se dimittit, aliud testimonium det, quam ejus merita exposcunt, si secus fecerit, ac testimonio suo alios seduxerit, viginti Hungaricos solvat.

222. Si quis in præsentia mulierum, aut fœminarum, rixas concitaverit, & plagas alteri intulerit, nisi id sui defensionis causa fiat, centum florenis puniatur, & tantisper ab omni honesta congregatione abstineat, donec mulctam persolverit.

223. Alienarum literarum interceptores, aut traductores, tanquam stellionatus rei, ignominia notentur, aut arbitrariis pœnis, pro qualitate rerum & circumstantiarum puniantur.

224. Furto aliena ligna cædens, si in actu fuerit deprehensus, pro quolibet equo quatuor marcas Rigenses solvat, si equi pignorati, vel capti, solutionis tempore præsto non sint, intra triduum restitui pignorato, aut si diutius detenti fuerint, sine omni pretio, aut mulcta, reddi debent.

225. Quercum unam, aut plures cædens in alieno fundo, pro qualitate arboris, duos Hungaricos solvat.

226. Receptatores hominum Nobilitatis propriorum fugientium & opitulatores, aut fugæ exhortatores, si Nobiles sint, ducentorum florenorum mulcta, si ignobiles, aut rustici, fustigationis pœna feriantur.

ANNO 1617.

227. Fugitivorum hominum casas relictas destruens & abducens furti pœnam luat.

228. Mulctæ Statutis præsentibus comprehensæ, quae partibus laesis non debentur, aerario Provinciali inferantur, exceptis iis, quae judicio debentur.

Atque hae sunt Leges Judiciariae, authoritate S. R. Majestatis, consensuque Nobilitatis in Curlandia, & Semigallia a nobis propositae, salva tamen facultate augendi, & corrigendi, authoritate, & confirmatione Sacrae Regiae Majestatis accedente.

His omnibus constitutis cum nihil ad plenam Decreti Comitialis executionem amplius deesset, quam Juramenti ab Illustri Principe Friderico, ratione caedis Noldianae praestandi negotium, id evocata a nobis Illustritas sua in consessum nostrum, in Curia Civitatis coram nobis, verbis in Decreto Comitiali descriptis, lingva Germanica, cum id sibi permitti a nobis petijsset, stans praestitit. Quo Juramento recepto secundum Instructionis nostrae praescriptum consignatio Semigalliae Ducatus, quem hucusque divisim possederat, & nomine S. R. Majestatis, a nobis, verba faciente Illustri, & Reverendissimo Domino Episcopo Culmensi, in eam, quae sequitur, sententiam Illustritati ipsius facta est.

Illustrissime Princeps. Posteaquam ea omnia, quae Decreto S. R. Majestatis Comitiali Illustritati Vestrae tanquam Vasallo Principi injuncta erant, plene suum sortita sint effectum, est cur Omnipotenti Deo gratias agamus, is enim solus actiones humanas aspirando praevenire, & adjuvando prosequi ex sua infinita consvevit bonitate, est quod & Illustritati Vestrae, ejusque Nobilitati gratulemur, eo enim modo quasi postliminio reductum iri in hanc Provinciam, & Principis amorem erga subditos, & subditorum vicissim obedientiam, ac observantiam erga eorum Principem, quæ duo omnium rerum publicarum firmamenta esse debent. Est præterea cur & nos ipsi lætemur, nobisq; inde gratulemur, praestantem, & optatum operæ nostræ fructum. Offerrimus itaq; Illustritati Vestræ ejus Ducalis eminentiæ duo directoria, dicamus hos laboris nostri duos manipulos formulæ Regiminis, & Legum hujus Provinciæ libros. Sint in Ducatu ij Illustratis Vestræ veri, utinam quoque & uberrimi Divini cultus segetes, sint semina pacis, & tranquillitatis perpetuæ, quæ ut in florem

ANNO 1617. rem pulcherrimum felicitatis hujus Ducatus excrescant, optamus, & precamur id ex animo. Consignamus insuper ad præsens Illustritati Vestræ S. R. Majestatis, ac Reipublicæ nomine Feudi Ducalis nobilissimam portionem, videlicet Semigalliam, quæ Illustritati Vestræ per Divisionem Curlandici Feudi obtigit, cum plena in illam jurisdictione Ducali, Illustritatemque Vestram in plena, & pacifica ejus possessione relinquimus. Utetur Illustritas Vestra hoc Regiæ Majestatis, ac Reipublicæ beneficio cum liberis sexus virilis tantum, temporibus perpetuis, Jure feudi, si in fide Majestatis Regiæ, & Reipublicæ permanserit, quam ut antea Regia Majestas, ac Respublica experta est præclaram, & singularem, ita & in posterum eandem de Illustritate Vestra sibi pollicetur. Commendamus denique Illustritati Vestræ moderatum, ac benignum in suos subditos, maxime vero in Nobilitatem imperium, quo & hactenus pro sua prudentia, innataque comitate usa est, nobilitatemque vicissim ad promptum obtemperandi, obsequendique studium Illustritati Vestræ, tanquam suo legitimo Principi præstandum, majorem in modum, & quam studiosissime hortamur. Ut enim Illustritati Vestræ benigni Imperii, ita ei quoque gloria obsequii præ oculis semper esse debet. Benedicat itaque Imperio Illustritatis Vestræ Præpotens Deus, eamque & subditos ejus iis augeat cœlestium bonorum muneribus, quibus se una cum ijs maxime beari cupit. Cæterum cum ad alia præscripto Instructionis Regiæ Majestatis, atque adeo Decreti Comitialis contra Ducem Vilhelmum agenda, & urgenda, inde nos in arcem Hasenpot cum eadem plena potestate Commissoriali conferamus, indubitanter nobis in ijs omnibus rebus, & negotiis operam, & alacritatem Illustritatis Vestræ tanquam fiduciarij, & Vasalli Principis pollicemur, in quibus eam adhibere, præscriptis Sacræ Regiæ Majestatis mandatis jubemur. Illustritate ipsius vicissim de restituta quasi postliminio cum nobilitate concordia, universaeque Ducalis Provinciæ tranquillitate gratulante, simulque gratias nobis agente, quod operam sedulo impenderimus, quo & de Ordinatione quadam publica, & jure certo Provinciae Ducali constaret, querente insuper, quod altera quoque Ducatus pars, qua Frater Vilhelmus excidit, quam sensu Decreti Comitialis deberi sibi asserebat, consignata illi a nobis non sit. Ita discessimus Mitovia, negotio receptionis arcium Curlandicarum, quod eo nomine responsum, & declarationem Sacrae Regiae Majestatis ad literas nostras expectabamus, causisque nonnullis Curlandicis per nos judicandis Hasenpotum dilatis, & rejectis. In itinere cum ad Vindavam fluvium, qui arcem Curlandiae *Schrunden* alluit, trajecturi illum venissemus, venit nobis obviam Dux Vilhelmus trajecto flumine, stipatus milite Praesidiario ejusdem loci, tristi, & marcido vultu, veste pulla, salutatione humana nos excepit, atque in arcem *Schrunden* pernoctatum invitat. Nos cum diei unius iter via difficili jam confecissemus, neque aliud in vicinia diversorium, ubi pernoctare cum Comitatu nostro possemus, reperiri intellexissemus, secuti sumus invitationem Ducis, neq; tamen eodem die, aut colloquii, aut cœnae commercium, licet invitati ab eo essemus, nobis cum illo fuit. In sequenti die antequam iter ingrederemur datum petenti colloquium nostrum, ubi causis primum nonnullis privatis iudicialibus, quæ cum Nobilibus illi intercedebant, Nobis propositis, & commendatis, sermonem deinde longiorem de privatione Feudi habuit, iam gravitatem Decreti Comitialis, iam Mandatariorum suorum, qui Judicio Comitiali se non stiterunt, perfidiam accusans, iam filii innocentiam allegans, iam aliud ex alio quærens, ac demum intercessionem nostram apud Sacram Regiam Maiestatem expetens. Breviter illi tum a Nobis responsum, de causis iudiciariis non posse Nos hoc tempore quidquam illi polliceri. Cæterum ubi terminus causarum, & actionum illarum inciderit, Nos iis cognitis, quod iuris, & æquitatis ratio postulaverit, statuturos. In negotio privationis Feudi ostensa illi Decreti Comitialis æquitas, eiusque sacrosancta authoritas commendata, omnibusque modis instillatum, induceret omnino in animum illi parere, hanc unam solum rationem superesse demerendæ in posterum clementiæ Regiæ, neque Nos, nisi satisfecerit prius omni ex parte Decreto Comitiali, quidquam intercessionis impetrare illi posse. Ita solvimus tum colloquium, non satis explorato in futurum Ducis animo, quem omni ratione tegere videbatur. Hasenpotum ubi venissemus, cum significaretur Nobis, Ducem Vilhelmum nonnullas Curlandiæ Arces alibi mutatis, alibi auctis præsidiis firmare, eaque præsidia nova iurisiurandi religione sibi obstringere, etsi iam pridem & universalibus Sacræ Regiæ Maiestatis Literis in Conventu Nobilitatis Curlandiæ, & Semigalliæ Ruentalensi, & Mitaviæ in consessu nostro Commissoriali, in magna Nobilitatis frequentia, omnes, & singuli cuius-

ANNO 1617.

ANNO 1617.

cuiuscunque ſtatus, ordinis, & conditionis Curlandici Tractus incolae, & Præfecti a fide, iurisdictione, & obedientia Ducis Vilhelmi Sacræ Regiæ Maieſtatis nomine, vigore Decreti Comitialis, quo idem Dux Feudo Curlandico abiudicatus eſt, per Nos liberi pronunciati ſunt, tamen ut ſiniſtris conſiliis, & conatibus ipſius occurratur, iterandam Nobis eandem promulgationem rati, expedivimus cum Literis eiusmodi noſtris univerſalibus ad Civitates, & Arcium Curlandicarum Præfectos, Generoſos Vernerum Belir Conſiliarium Terreſtrem, Georgium Treyden Vexilliferum Piltenſes, & Andream Załęſki, eos Magiſtratus Civilis Goldingenſis, & Vindavienſis, territi minis militum Præſidiariorum, acceptare primum publicandi cauſa, cum inſinuarentur illis a Nuntiis noſtris, recuſarunt, citati vero eo nomine ad iudicium noſtrum pœnitentia ducti acceptarunt, publicaruntque. Idem Lubaviae in oppido Curlandiae factum, Haſenpoti quoque eædem Literae univerſales mandato noſtro locis publicis affixae, & a Miniſtro Civitatis ex ambona recitatae, atque ad notitiam omnium deductae ſunt. Interea nunciatur Nobis, Illuſtrem Principem Fridericum iter Vilnam ad Convocationem Magni Ducatus Litvaniae Generalem moliri, paucisque diebus ingreſſum iter. Quod cum & inſciis Nobis fieret, & rationibus Commiſſionis noſtrae non parum incommodaturum videremus, alias ſuper alias noſtras Literas, atque tandem etiam Nobilem Jacobum Godemannum, Sacrae Regiae Maieſtatis Secretarium, ut Illuſtritatem ipſius ab huiusmodi conſilio, & itinere, noſtro nomine retraheret, expedivimus. Nobilis Godemannus Principem aliquot iam dierum itinere Mitaviae progreſſum aſſecutus non eſt, ad Literas tamen noſtras reſcripſit, miſitque duos Conſiliarios ſuos cum Mandatis, qui nomine Illuſtritatis ſuæ id, quod reliquum ſit ex Commiſſione Mitovienſi peragendum, Nobiscum obeant, & conſtituant. Venit deinde Cancellarius Illuſtris Principis cum iis, quos miſſurum ſe oſtenderat, Conſiliariis, qui fidei Literis, Mandatoque procuratorio Illuſtris Principis Friderici Nobis redditis hoc exemplo.

Reverendiſſime, Illuſtriſſimi ac Magnifici Domini Commiſſarii.

Quibus rationibus ingreſſum hoc iter meum Vilnenſe continuare adductus ſim, Reverendiſſima, Illuſtriſſimæ, & Magnificæ Dominationes Veſtæ ex heſternis Literis meis procul dubio perceperunt, ne tamen obſervantiae meæ erga Sacram Regiam Maieſtatem Dominum meum clementiſſimum ſvaſionibus, & monitis Reverendiſſimæ, & Illuſtriſſimarum, Magnificarum Dominationum Veſtrarum deeſſe videar, dum Sacrae Regiae Maieſtatis declarationem præſtolari adhuc easdem intellexi, daturum me certis Mandatariis meis plenam facultatem promiſi, cui ut ſatisfaciam, præſentes Generoſos Fideles mihi dilectos Michaelem Manteuffel Cancellarium, Ottonem a Mehden Capitaneum Dalenſem, & Philippum a Drahenſels pro Mandatariis meis indubitatis hiſce ſolenniter conſtituo, dans iisdem plenariam facultatem ea omnia, quæ in Inſtructione mea circa reſtantem traditionem Bonorum, atque Nobilitatis Tractus Curlandici præſcriptae ſunt, agendi, & faciendi. Quibus ut Reverendiſſima, Illuſtriſſimæ, ac Magnificæ Dominationes Veſtræ in omnibus illis indubiam adhibeant fidem, obnixe rogo. Spondeo, & promitto omnia ea, quae ſecundum prædicta acturi, & facturi ſunt, gratum, atque ratum habiturum eſſe. In cuius rei fidem haſce manu mea ſubſcripſi, & Sigillo meo muniri iuſſi. Dat. Paſwoldi vigeſima nona Martii Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo decimo ſeptimo.

FRIDERICUS *mpp.*

Proteſtatio Commiſſariorum contra Principem Fridericum.

Conſtituti perſonaliter coram Actis Commiſſorialibus Illuſtriſſimus, & Reverendiſſimus Dominus Joannes Kucborſki Epiſcopus Culmensis, & Pomeſaniæ, Magnifici, ac Generoſi Adamus Talwois Samogitiae, Maximilianus Przerębſki Zawichoſtenſis Caſtellani, & Petricovienſis Capitaneus, Gvilhelmus Kochanſki Sacræ Regiæ Maieſtatis Secretarius, Commiſſarii ablegati a Sacra Regia Maieſtate, & univerſa Republica in Curlandiae, & Semigalliae Ducatum, atque Diſtrictum Piltenſem, tam ad exequenda Decreta Sacræ Regiæ Maieſtatis in præteritis Comitiis contra Illuſtrem Fridericum in Livonia, Curlandiae, Semigalliaeque Ducem, ac Fratrem Illuſtritatis ipſius Ducem Vilhelmum lata, quam faciendas ibidem certas Ordinationes, & Leges ex præſcripto Decretorum, & Inſtructionis Sacræ Regiae Maieſtatis, ſolenniſſime meliori modo, & forma contra Illuſtrem Fridericum in Livonia, Curlandiae, & Semigalliae Ducem nomine Sacrae Regiae Maieſtatis Domini noſtri clementiſſimi, & univerſae Reipublicae proteſtantur, idque propterea,

ANNO 1617.

quod Illuſtritas ipſius Decretorum Sacrae Regiae Maieſtatis in præteritis Regni Generalibus Comitiis contra Ducem Vilhelmum latorum, ex praeſcripto Inſtructionis Sacrae Regiae Maieſtatis, ad ſeriam vero poſtulationem, & Mandatum Illuſtriſſimorum Dominorum Commiſſariorum debitae executioni demandare recuſaverit, Arcesque illas, & partem totam Feudi Curlandici, qua Dux Vilhelmus in præteritis Regni Comitiis privatus fuerat, e manibus præfati Ducis Vilhelmi Fratris ſui, uti iure victi repetere, eamque in fidem Sacrae Regiae Maieſtatis, & Reipublicae reddere noluerit, imo partem illam Feudi ſibi iure deberi præſumpſerit, nec interpretationem Decreti Comitialis contra ſe lati, per Sacram Regiam Maieſtatem legitime factam admiſerit. Et licet Sacra Regia Maieſtas maioris conteſtandae gratiae ſuae cauſa Illuſtritati ſuae ad interceſſionem Dominorum Commiſſariorum, aliorumque Regni, & Magni Ducatus Litvaniae Senatorum integram adminiſtrationem huius abiudicati Feudi Curlandiae partis, usque ad futura Regni Comitia, exceptis duabus Arcibus Vindavienſi, & Tuckumenſi nuncupatis benigne contulerit, nihilominus Illuſtritas ſua nec eo quidem modo gratiam Sacrae Regiae Maieſtatis ſibi acceptandam, & executionem contra Fratrem ſuſcipiendam duxit. Adhortabantur ad id Illuſtritatem ſuam iura, quo in paſſu Vaſallus non ſolum contra Fratrem, ſed etiam contra Parentes Dominum ſuum adiuvare, illique obſequi tenetur, prout id ipſum Leges feudales, & exempla plurima abunde teſtantur, ipſum quoque recens beneficium Sereniſſimi Regis AUGUSTI Avunculi Sacræ Regiæ Maieſtatis, Domini noſtri Clementiſſimi, & Reipublicæ, Parente Illuſtritatis ſuae ad Ducalem dignitatem evecto, & tam ampli Ducatus proviſione condecorato, domui Illuſtritatis ſuae iure feudi collatum, calcaria Illuſtritati ſuae ad promptam, & alacrem parendi voluntatem addere debuit, quod certe beneficium Sacra Regia Maieſtas Dominus noſter Clementiſſimus benignitate ſua in Illuſtritatem ſuam ſi non ſuperavit, certe tamen adæquavit. Etenim cum Illuſtritas ſua ob diviſam iurisdictionem, & læſionem Feudi in publicis Regni Comitiis Anno 1616. conventus, parte ſua Feudi, hoc eſt Ducatu Semigalliæ, ex controverſia partium abiudicatus fuiſſet, nihilominus circa eandem ex ſola benignitate, & clementia Sacræ Regiæ Maieſtatis Illuſtritas ſua conſervata eſt. Quæ omnia ad nullum obſequendi ſtudium Illuſtritatem ſuam flectere potuerant, quinimo contra dehortationem Dominorum Commiſſariorum, rebus cum iisdem non finitis, nec determinatis ſua Illuſtritas extra Provinciam proficiſcitur, parte hac nobiliſſima Feudi Curlandiae non ſolum a Fratre minime recepta, nec indigenis etiam Nobilibus bene proviſa, ſed quaſi in prædam quibusvis incurſoribus relicta, qui collectis undique externis, illisque ſuſpectis copiis, Arces, & bona Reipublicae, nullo iuris prætextu invitis Provincialibus intercipiunt, occupant, & undique palam per Provinciam non ſine periculo Reipublicæ graſſantur, quod malum nonniſi Illuſtritati ſuæ optimo iure imputari poteſt: idcirco contra Illuſtritatem ſuam uti S. R. Maieſtati, & Reipubl. minus obſequentem, & refractariam iterum, atq; iterum Domini Commiſſarii quam ſolenniſſime proteſtantur, conteſtantes, ut ſi quid in poſterum mali ex his omnibus erratis acciderit, id Illuſtritati, ſuae qui nullam rationem Maieſtatis Regiae, Dignitatis Reipublicae, & officii boni Vaſalli, & Fiduciarii Principis habuit, imputabitur. Contra Conſiliarios quoque Illuſtritatis ſuae, præcipue vero Gaſparum Drelingium J. U. D. uti omnium malorum conſiliorum authorem, atque fomitem, & alios ſuo tempore nominandos liberam actionem, ſalvo iure addendi, & proteſtationem hanc latius explicandi reſervantes. Quam quidem proteſtationem Actis Regni, & Magni Ducatus Litvaniæ authenticis inſeri, indeque authenticum ipſius teſtimonium extradi curabunt.

Proteſtatio Commiſſariorum contra Ducem Vilhelmum.

Conſtituti perſonaliter, & ut ſupra Commiſſarii ablegati, ſolenniſſime meliori modo, & forma contra Vilhelmum quondam Curlandiae, & Semigalliae Ducem nomine Sacrae Regiae Maieſtatis, Domini noſtri Clementiſſimi, & univerſae Reipublicae proteſtantur, idque propterea, quod ipſe, cum in præteritis Regni Comitiis graviſſimorum criminum cauſa ab Inſtigatore Sacrae Regiae Maieſtatis, & Reipublicae conventus in cauſa ſuccubuiſſet, ac Feudo paterno excidiſſet, tituloque Ducali Curlandiae, & Semigalliae, Decreto Comitiali legitime privatus eſſet, auſus eſt, contra omne ius, & fas ſeſe Commiſſioni a S. R. Maieſtate, & univerſa Republica inſtitutæ, agnita prius, & acceptata in pluribus cauſis Jurisdictione Commiſſoriali, ad executionem eorundem Decretorum ordinatæ opponere, ac contra eandem calumnioſam quandam proteſtationem, in gra-

Anno 1617.

graviſſimum Sacræ Regiæ Majeſtatis, & Reipublicæ contemptum, & vilipendium interponere, ac authoritatem Generalium Regni Comitiorum temeris, & frivolis ſuis rationibus infringere, præterea Arces, & Bona Reipublicæ, quibus Decreto Comitiali privatus eſt, a Dominis Regiis Commiſſariis requiſitus, in fidem Sacræ Regiæ Majeſtatis, & Reipublicæ reſtituere recuſarit, imo eoſdem, milite externo, Scotis, Anglis, & in fide ſuſpectis præter omnem morem hoſtiliter potius, quam pacate munivit, Capitaneos indigenas, & bene poſſeſſionatos nobiles a muniis illorum amovit, alioſque exteros, & non ita pridem hoſti Reipublicæ militantes præfecit, eorumque fidem non Sacræ Regiæ Majeſtati, & Reipublicæ, uti Legibus cautum eſt, ſed ſibi ſoli jurejurando obſtrinxit. Ad extremum omnibus in Provincia hoſtiliter relictis, & conſtitutis, ipſe extra Regnum, & Ditiones Reipublicæ in exteras nationes proficiſcitur, data gubernatione Ducatus ſibi jam authoritate Comitiali abjudicati, Generoſo Volmaro Farensbachio, idque eo modo, & ratione, ut ditionem hanc Sacræ Regiæ Majeſtatis, & Reipublicæ propriam violenter, ac hoſtiliter, in præjudicium Sacræ Regiæ Majeſtatis, & Reipublicæ invaderet, detineret, ejuſque poſſeſſionem vi, & armis tueretur, ac tandem Nobilitati, & ſubditis Reipublicæ hoc inuſitato gubernationis modo gravis exiſteret. Quæ omnia, cum apertam rebellionem, hoſtilitatem, ac renitentiam præſeferant, Illuſtriſſimi, ac Magnifici Domini Regij Commiſſarij iterum, atque iterum contra eundem Vilhelmum quondam Curlandiæ Ducem, quam ſolenniſſime proteſtantur conteſtantes, ut ſi ex hac aperta rebellione illius, aliquid mali, ſeu adverſi acciderit, id illi ipſi uti Decretis Comitialibus rebelli, & refractario, ipſiuſque enormibus factis imputabitur, contra Conſiliarios quoque ipſius, aliosque aſſeclas, præcipue vero Dettlovium, Kijsbroch, Stabuli Præfectum, Gothardum Frage Vicecapitaneum Goldingenſem, Antonium Waymer Quæſtorem, Chriſtophorum Viborich, & alios ſuo tempore, nominandos uti horum omnium malorum complices, & cooperatores eodem modo, & forma iidem Domini Regij Commiſſarij quam ſolenniſſime proteſtantur. Inſtigatori Sacræ Regiæ Majeſtatis, & Reipublicæ ratione horum omnium, nimirum contra præfatum Vilhelmum quondam Curlandiæ Ducem, ejuſque Conſiliarios, ſalvo jure addendi, & hanc proteſtationem latius explicandi, actionem reſervamus.

De Arcium Curlandicarum in nomen & fidem Sacræ Regiæ Majeſtatis, & Reipublicæ traditione miſſi a nobis Generoſi Nicolaus Talvois Capitaneus Zaclenſis, & Andreas Załęſki ad Wolmarum Farensbachium, quod ſe Gubernatorem Ducatus Curlandiæ, & literis Ducis Vilhelmi, & ſuis quoque propriis hinc inde dimiſſis, lociſque publicis affixis, venditaret. Cum vero is Arces, Ducatumque eum tradere recuſaſſet, facta eſt contra eundem quoque a nobis proteſtatio hoc exemplo.

Conſtituti perſonaliter, ut ſupra, ablegati Commiſſarij &c. Solenniſſime meliori modo, & forma contra Volmarum Farensbach nomine Sacræ Regiæ Majeſtatis, Domini noſtri Clementiſſimi, & univerſæ Reipublicæ proteſtantur, idque propterea, quod poſtpoſito fidelis ſubditi officio, & fide, qua Sacræ Regiæ Majeſtati, & Reipublicæ obſtrictus erat, auſus ſit militem externum conſcribere, illoque conſcripto palam per Ditiones Regni graſſari, Arceſque Sacræ Regiæ Majeſtatis, & Reipublicæ proprias, quibus Dux Vilhelmus legitimo Juris proceſſu, Decreto Sacræ Regiæ Majeſtatis, & Comitiorum privatus eſt, invadere, eaſque hoſtiliter occupare, & hucuſque nullo Jure detinere, idque contra Jus, & Leges Regni, ac Conſtitutiones de gverris, & perduellionibus ſancitas, & licet a Dominis Regijs Commiſſarijs fidei, & officii ſui admoneretur, ut Arces, & Bona Sacræ Regiae Majeſtatis, & Reipublicae in fidem ejuſdem redderet, non ſolum ejusmodi Mandatis reſtitit, verum etiam ablegatis eorum, Generoſis, & Nobilibus Nicolao Talvois Capitaneo Zaclenſi, & Andreae Załęſki finaliter reſpondit, ſe Arces, & Bona Ducatus Curlandiae, quae quodam gubernationis praetextu poſſidet, nemini praeterquam Duci Vilhelmo, vel ipſius filio reſtituturum, praeterea multa verba, & convicia ſummopere dignitatem, & authoritatem Sacrae Regiae Maieſtatis Domini noſtri Clementiſſimi laedentia, rebellionem apertam, & ſeditionem, perduellionemque expreſſam praeſeferentia, in ſummum contemptum, & vilipendium ejuſdem Sacrae Regiae Majeſtatis, & Reipublicae protulit, prout ea omnia ſuo tempore ſpecificata latius explicabuntur. Cum autem ex hac rebellione non vulgare periculum Sacrae Regiae Majeſtati, & Reipublicae immineret, Domini Regii Commiſſarii animadverterint, contra praefatum Volmarum Farensbach ſolenniſſime iterum, atque iterum meliori modo, & forma proteſtantur, Inſtigatori Sacrae Regiae Majeſtatis, &

Anno 1617.

& Reipublicae liberam actionem ratione horum omnium criminum contra eundem ſalvo Jure addendi, & hanc proteſtationem enucleatius explicandi, reſervantes.

Cautio Friderici Ducis Curlandiæ Commiſſariis data.

Nos Fridericus Dei Gratia in Livonia Curlandiae, & Semigalliae Dux, notum teſtatumque facimus, quorum intereſt univerſis, & ſingulis. Cum a Sacra Regia Majeſtate Domino noſtro Clementisſimo Jurisdictio totalis, qua ad Comitia praeterita hactenus in univerſam Nobilitatem Curlandicam, & Semigallicam quiete uſi ſumus, ad praeſentem Commiſſionem Curlandicam certis ex cauſis aliquandiu ſuſpenſa fuerit, iam vero per Reverendum, Illuſtriſſimos, & Magnificos Dominos Commiſſarios Regios gravaminibus quibusdam nobilitatis ſopitis, & abolitis vigore ſubiectionis Pactorum, & Inveſtiturarum, poſt ſatisfactionem Decreto Comitiali nobis praeſtitam, plenarie reſtituta, Nobilitas Semigallica iterum aſſignata nobis ſit, Nomineque Sacræ eiuſdem Maieſtatis Regiæ iniunctum eſſet nobis, ut una cum iuſtitiae adminiſtratione defenſionem, & protectionem eiusdem Nobilitatis quoque Curlandicae, Civitatumque ad Curlandiam ſpectantium eo, quo conſvevimus ſemper, modo in nos reciperemus. Nos licet non ignoremus, pro Magiſtratu, quem in praedictam Semigalliam, & comiſſam modo nobis a Sacra Regia Maieſtate Curlandicam Nobilitatem ad Comitia Generalia futura gerimus, hoc noſtri muneris, & officii eſſe, attamen quo fidelitatem, & obſervantiam noſtram, in qua erga Sacram Regiam Maieſtatem Dominum noſtrum Clementiſſimum hactenus conſtanter perſtitimus, & in poſterum quoque ad extremum uſque vitae noſtrae ſpiritum fideliter perſiſtere volumus, eo luculentius teſtatam faceremus, huic Sacrae Regiae Maieſtatis iniuncto muneri, ſine tamen praeiudicio Juris noſtri, quod nobis competere exiſtimamus, ſubmiſſe nos ſubiecimus. Ac proinde vigore literarum noſtrarum praeſentium ſpondemus, & promittimus, nos illam quoque Nobilitatem Curlandicam, una cum iuſtitiae adminiſtratione, & Decretorum per Illuſtriſſimos Dominos Commiſſarios latorum executione, in noſtram protectionem ſuſcipere, & ſuſcepturos, eandemque accedente illius debito nobis auxilio, contra quoſvis homines pro poſſe noſtro defenſuros eſſe. E contra vero praedicta Nobilitas univerſa Curlandica, & Semigallica nobis omnem obedientiam, & obſervantiam praeſtabit. In cuius rei fidem haſce manu noſtra ſubſcripſimus, Sigilloque noſtro communiri fecimus. Datum Haſenpoti vigeſima quinta Aprilis Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo decimo ſeptimo.

FRIDERICUS *mpp.*

Haec itaque acta, geſta, adminiſtrataque eſſe, nos ſupraſcripti Commiſſarii teſtamur. In cuius rei fidem manibus noſtris praeſentes ſubſcripſimus, & Sigillis conſignavimus. Datum in Arce Haſenpotenſi, Ducatus Curlandiae die VIII. Menſis Maii. Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo decimo ſeptimo.

CCXXIX.

1617.

Ordinatio Regiminis, & Judiciorum in Diſtrictu Piltenſi Ducatus Curlandiæ, & Semigalliæ, per Commiſſarios Sacræ Regiæ Maieſtatis, & Reipublicæ conſtituta, & promulgata. Dat in Oppido Haſenpot d. 9. Maii An. 1617. *Ex Archivo Regni.* Lib. 169. num. 170.

JOANNES CASIMIRUS *Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæ, Smolenſciæ, Czernichoviæque, nec non Svecorum, Gottorum. Vandalorumque hæreditarius Rex. Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt, univerſis, & ſingulis. Oblatas eſſe ad Acta Metrices Regni Cancellariæ Maioris Literas papyraceas infraſcriptas, originales, & authenticas, quinque folia in ſe habentes, manibus Illuſtriſſimi, & Reverendiſſimi olim Joannis Kucborſki Epiſcopi Culmenſis, & Pomeſaniæ, & Magnificorum Adami Talwois Samogitiæ, Maximiliani Przerębſki Zawichoſtenſis Caſtellanorum, nec non Generoſi Guilhelmi Kochanſki Secretarii Regii, uti, & tanquam authoritate Conventus Regni Generalis per Ordines Regni, & Magni Ducatus Litvaniæ in Ducatum Curlandiæ, & Semigalliæ, Diſtrictumque Piltenſem cum plena poteſtate Ablegatorum Commiſſariorum ſubſcriptas, & Sigillis quatuor eorundem propriis, in una oblongiori ſchedula expreſſis, obſignatas, continentes in ſe Ordinationem Regiminis & Judiciorum prædicti Ducatus Curlandiæ, & Semigalliæ, Diſtrictuſque Piltenſis, evidentes, & reales, nulli ſuſpicionis notæ obnoxias, quarum tenor ſequitur, eſtq; talis.*

ANNO 1617.

Nos Joannes Kucborski Dei, & Apostolicæ Sedis Gratia Episcopus Culmensis, & Pomesaniae, Adamus Talwois Samogitiae, Maximilianus Przerębski Zawichostensis Castellani, Capitaneus Petricoviensis, Gvilhelmus Kochanski Sacræ Regiæ Maiestatis Secretarius, Serenissimi, & Potentissimi Principis ac Domini, Domini SIGISMUNDI III. Dei Gratia Regis Poloniæ, Magni Ducis Litvaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæ, Livoniæque &c. nec non Svecorum, Gotthorum, Vandalorumque Hæreditarii Regis, Domini nostri Clementissimi, Ordinumque Regni Poloniae, ac Magni Ducatus Litvaniae in Ducatum Curlandiae, & Semigalliae, Districtumque Piltensem plena cum potestate Ablegati Commissarii. Significamus præsentibus Literis nostris quorum interest, universis & singulis. Quod cum Commissione Sacrae Regiae Maiestatis Domini nostri Clementissimi iniunctum Nobis esset, ut in Districtum Piltensem Nos conferremus, ibidemque indicto, & publicato Conventu statum Districtus illius inspiceremus, Judices, & iudicia constitueremus, in rebelles, & contumaces, Mandatisque Sacræ Regiæ Maiestatis minus obsequentes, ordinationumque eiusdem Sacræ Regiae Maiestatis suppressores, & detentores animadverteremus, gravioris momenti causas, & controversias Nobilium cognosceremus, appellationum ad Sacram Regiam Maiestatem interponendarum modum præscriberemus, Præfectum Piltensem constitueremus, eumque Sacrae Regiae Maiestati, & Reipublicae fidei iuramento obstringeremus, Decreta Sacrae Regiae Maiestatis executioni demandaremus, liberum Catholicae Romanae Religionis exercitium, novumque Calendarium promulgaremus, aliaque ex præscripto Mandatorum Sacrae Regiae Maiestatis perageremus. Ea omnia Nos in Conventu Nobilitatis ad diem 27. Mensis Martii Hasenpoti a Nobis indicto, habitoque, iurisdictione nostra Commissoriali ibidem promulgata, pro fide, & officio nostro, re cum Nobilitate communicata, ad præscriptum Mandatorum Sacrae Regiae Maiestatis sequentem in modum constituisse, & sanxisse, prout constituimus, sancimus, & promulgamus præsentibus Literis nostris. Inprimis ne in posterum a quoquam in colenda libere Catholica Romana Religione metus prætendi posset, authoritate Sacræ Regiæ Maiestatis, consensuque universae Districtus huius Nobilitatis, hoc in vim legis perpetuae sancimus, ut nimirum liberum sit incolis huius Districtus, cuiuscunque status, & conditionis hominibus, Religionem Catholicam profitentibus, vel eam profiteri volentibus, iuxta præscriptum Romanae eiusdemque universalis Ecclesiae, sacella, templa, & scholas ædificare, vel antiqua in bonis suis accommodare, Sacerdotes Catholicos quoscunque accersere, eorumque ministerio in sacris pro se, familia, subditisque suis uti, Magistratus vero Politicus ut ex Officio, & sub gravi indignatione Sacrae Regiae Maiestatis teneatur tueri, & defendere ab omni vi, & iniuria, loca sacra, hominesque Religionem Catholicam Romanam profitentes, vel eam docentes, rudesque Catholica fide imbuentes. Ad munia quoque publica Catholicis, qui ex iis in Districtu hoc idonei fuerint, liber aditus esse debebit. Calendarium novum in omnibus Imperio Sacrae Regiae Maiestatis subiectis Provinciis receptum, Nobilitas quoque huius Districtus universa, ad requisitionem nostram Sacrae Regiae Maiestatis nomine factam, alacri animo recepit, quod ut ad Festum S. Joannis Baptistae præsentis anni millesimi sexcentesimi decimi septimi, publice etiam per Consiliarios introducatur, promulgeturque, per Ministros etiam Ecclesiarum ad notitiam omnium deducatur, ac deinceps ab omnibus constanter observetur, authoritate nostra Commissoriali sub gravi Sacræ Regiæ Maiestatis indignatione constituimus, edicimusque; iudicia inposterum secundum Leges & Ordinationem Sacrae Regiae Maiestatis anno 1611. Districtui huic concessam, moderatione tamen, quam nonnullis in punctis hac fecimus ordinatione, observata exerceantur. Siquid tamen ex Legibus in Curlandiae, & Semigalliae Ducatu, authoritate nostra Commissoriali promulgatis, Nobilitati Districtus Piltensis usui esse possit, id quantum ratio Status Districtus eiusdem patitur, ut in usum suum quoque Nobilitas referat, potestatem illi facimus. Iudices, & Consiliarios Terrestres constituimus hos septem, Generosos nimirum Reinholdum Brakel, Hermanum Maydel, Sacræ Regiæ Maiestatis Cubiculi Familiares, Vernerum Behr, Illustrissimi Principis Electoris Consiliarium, Archimareschalcum Vendensem, Fabianum a Rossen, Alexandrum a Saken, Fridericum Brunau, & Magnum a Brynken, in posterumque totidem numero sint, qui a Nobilitate Sacrae Regiae Maiestatis Confirmatione accedente eligentur, qui iuramentum de officio fideliter administrando, iureque dicendo præstabunt, ea forma, quæ in Ordinatione Sacræ Regiæ Maiestatis præscribitur. Notarium Terrestrem Judicii, &

ANNO 1617.

& Districtus Piltensis creamus Generosum Engelbertum a Mengden, qui ius dicendae sententiae in iudicio habebit. Neque vero eidem officio in posterum etiam, nisi Nobilis electione Judicii præficietur. Judicium illud in Districtu hoc nobilitare sit unicum, iudicio inferiore, quod rationibus Districtus huius minus commodum asseritur, sublato. Quo ambages & protelationes iudiciorum, causarumque in posterum vitentur, disceptationes, & controversiae partium non in scriptis, sed oretenus & summarie proponantur, meritaq; causarum sententiis, & decretis inserantur. Citationes & Mandata solus Præses iudicii requisitus a Partibus subscribat, atque sub Sigillo publico edat. Appellationes omnes in causis, quae summam quadringentorum florenorum excesserint, ad iudicium Sacrae Regiae Maiestatis devolvantur, habebuntque terminum in iudicio Sacræ Regiae Maiestatis, proximos quosque menses Martium, & Octobrem cuiuscunque anni. In causis criminalibus, honoremque tangentibus libera cuique sit ad Sacram Regiam Maiestatem appellatio, exceptis causis criminum recentium, invasionum, spolii, deflorationis, & raptus fœminarum, deprædationum, homicidiorum dolo, atque ex insidiis factorum. In causis mere civilibus, appellans impossessionatus, priusquam appellatio illi concedatur, appellato in casum succubitionis de damnis, & expensis resarciendis, cavebit, eaque præstabit, si appellationem temere interpositam fuisse, Decreto Sacræ Regiae Maiestatis iudicatum fuerit. Si quis Consiliarios & Judices Piltenses citationibus temere ad iudicium Sacræ Regiæ Maiestatis evocaverit, damna, & impensas eam in rem a iudicibus factas refundat. In executione Decretorum facienda, si ii, quorum id muneris erit, negligentes fuerint, pœna triginta hungaricalium mulctentur, partique gravatae damna omnia refundant. Mandata adversus executionem impetrata impedimento non erunt, quominus executio fiat, Mandataque eiusmodi impetrans, mulcta viginti quinque hungaricalium afficiatur. Quod si ea potentia, aut contumacia iure victae partis fuerit, ut Consiliarii, seu Judices pares executioni faciendae non sint, tum universa Nobilitas auxilio eis in executione facienda sit, a quo officio neque sanguinis cognatio, neque necessitudo, aut amicitia ulla unquam excusabit, sub pœna centum hungaricalium cuivis inobedienti irroganda, pro qua cuilibet liberum erit, contravenientem ad Judicium ordinarium citare. Servitium Nobilitatis Equestre Sacræ Regiæ Maiestati, & Reipublicae debitum constituimus, ut in posterum non minus sit octuaginta Equitum, armis, omnique apparatu bellico bene instructorum. Qui quidem Equites proportione, & qualitate cuiusque Nobilis bonorum, ex assignatione & distributione quatuor Consiliariorum Terrestrium, totidemque ex Nobilitate ad actum præstabuntur, sub pœna Confiscationis bonorum, unicuiq; contravenienti irroganda. Præfectos Militares tota Nobilitas una cum Consiliariis, cum Confirmatione tamen Sacræ Regiæ Maiestatis constituet, quibus ab omnibus, qui signa eorum sequentur, honor, & obedientia debita præstabitur, Præfectisque in delinquentes ratione qualitatis delicti, secundum disciplinæ militaris usum durante expeditione bellica libera sit animadversio. Ærarium Provinciale publicum Nobilitati constituendi potestas sit, ad quos omnes mulctae, contributionesque publicae & collationes spontaneae conferantur, cuius ærarii administratio penes duos Consiliarios seniores, & duos ex Nobilitate ad hoc deputatos sit. Arcis Piltensis Præfectum authoritate Sacræ Regiæ Maiestatis ad præsentationem Illustris Sophiæ Ducis Anspachianensis, uti iure contra Ducem Vilhelmum in Judicio nostro Commissoriali vincentis, illiusque Illustritatis Fratris, & Tutoris Illustris Principis Domini Christiani Episcopi Mindensis, & Brunsvicensis, ac Luneburgensis Ducis, constituimus Generosum Jacobum Godemanum S. R. Maiestatis Secretarium, isque iuramentum fidei Sacrae Regiae Maiestati, & Reipublicae coram Nobis præstabit hac Forma.

Ego N. iuro, quod Serenissimo, & Potentissimo Principi, & Domino, Domino SIGISMUNDO III. *Dei Gratia Regi Poloniæ &c. eiusque Maiestatis Serenissimis Successoribus Regibus Poloniæ, & Reipublicæ fidelis ero, Arcem, Prædia, & Bona Piltensia, cum in possessionem eorundem venero, inscia & invita Sacra Regia Maiestate, & Republica, ac Illustri Ducissa Anspachiana, durante iure ipsius, nemini tradam, si quid Sacræ Regiæ Maiestati & Reipublicæ nocivum scivero, illud pandam, & pro posse meo avertam, sic me Deus adiuvet, & Sancta Christi Passio.* Idem, aliique inposterum futuri Præfecti Piltenses in fide, & obsequio Sacræ Regiæ Maiestatis, & Reipublicæ esse, & permanere debebunt. Quodsi modernum Præfectum mori, aut cedere ea Præfectura contigerit, Illustris Ducissa Anspachiana, Successoresque Illustritatis ipsius, in Hypotheca Piltensi alium Præfectum sine scitu, &

ANNO 1617.

& conſenſu Sacræ Regiæ Maieſtatis non ordinabunt, neque alius ad hoc ipſum munus niſi Indigena Nobilis, & in Diſtrictu Piltenſi bene poſſeſſionatus conſtituetur. Haec Sacrae Regiae Maieſtatis Authoritate, & Mandato Ordinata, ſancitaque Nos ſupraſcripti Commiſſarii manibus Noſtris ſubſcripſimus, Sigilliſque conſignavimus. Datum in Oppido Haſenpot Diſtrictus Piltenſis die nona Maii Anno Domini MDCXVII.

Joannes Kucborſki Fpiſcopus Culmenſis. & Pomeſaniæ manu ſua, L. S. cera rubra ſuper ſchedula expreſſi.

Adamus Talwois manu propria L. S. ſimiliter expreſſi.

Maximilian. de Przerę́b Caſtellanus Zawichoſten. Capitaneus Petricovienſis mpp. L. S. ſimiliter expreſſi.

Guilhelmus Kochanſki S. R. Maieſtatis Secretarius, L. S. ſimiliter expreſſi.

Quas quidem præinſertas Commiſſionis a Sereniſſimo olim Sigiſmundo III. *Anteceſſore noſtro, & Univerſis Ordinibus Regni, ac M-D. Lithvaniæ unanimi conſenſu aſſignatæ, & ſancitæ per ſuprafatos plenæ poteſtatis ablegatos Commiſſarios in Ducatu Curlandiæ & Semigalliæ, Diſtrictuque Piltenſi legitime expeditæ, Literas Nos ad Acta præſentia ſuſcipi, & ex iiſdem fideliter de verbo ad verbum deſcriptas, Parti, quotieſcunque id poſtulaverit, extradi permiſimus. In cuius rei fidem &c. Actum & Datum Varſaviæ ſub tempus Comitiorum Regni Generalium Feria ſecunda in Vigilia Feſti Sancti Thomæ Apoſtoli die ſcilicet 20. Menſis Decembris, Anno Domini milleſimo, ſexcenteſimo ſexageſimo ſexto. Ad Relationem Illuſtriſſimi & Reverendiſſimi in Chriſto Patris Domini Domini Nicolai in Prazmow Prazmowſki Epiſcopi Luceorien. & Breſten. deſignati Archiepiſcopi Gneſnen. Supremi Cancellarii Regni, Abbatiæ Sieciechovienſis, perpetui Adminiſtratoris, in Arce Cracoviæ ad Eccleſiam Sancti Michaelis Præpoſiti.*

CCXXX.

1618. *Reſponſum Sacræ Regiæ Maieſtatis Poloniæ, & Sveciæ, Illuſtri Principi Domino Friderico Curlandiæ, & Semigalliæ Duci, Varſaviæ in Comitiis Regni Generalibus,* die 26. Martii. Anno 1618. *datum. Ex Archivo Regni* Lib. 128. N. 129. Fol. 6.

Agnoſcit Sacra Regia Maieſtas Dominus noſter clementiſſimus non illibenter, ita Illuſtrem Principem Dominum Fridericum Curlandiae, & Semigalliae in Livonia Ducem de Republica, & Sua Maieſtate meritum eſſe, talemq; ſemper ſe præſtitiſſe, qualem eſſe oportebat eum, qui beneficio huius Ampliſſimæ Reipublicæ, & dignitate & fortunis auctus eſt. Optime tenet memoria Maieſtas Regia per omnes occaſiones turbatæ Livoniæ non defuiſſe Patriæ Illuſtritatem illius, fortem, ſtrenuamque operam in bello navaſſe, periculiſque ſeſe ſæpius expoſuiſſe, neq; ſolum grata recordatione proſequitur Regia Maieſtas Illuſtritatis illius pro Republica conatus, verum etiam ea eſt erga Illuſtrem Principem voluntate, ut parata ſit, dum res, & occaſio tulerit, re ipſa declarare, quantopere Illuſtritatis illius dignitati, fortunarumque incrementis faveat. Experietur Illuſtris Princeps ſemper propenſum Regiæ Maieſtatis in ſe animum, cum viciſſim ille, quemadmodum Regia Maieſtas certo confidit, in conſtanti bene de Regia Maieſtate, & Republica merendi voluntate perſeverabit, dabitque operam, ut omni obſequiorum, ac fidei teſtificatione gratiam, liberalitatemque Regiæ Maieſtatis promereatur. Ut autem Illuſtris Princeps intelligat Regiam Maieſtatem optime illi velle, atque inprimis fortunarum ipſius rationem habere, benigne, & gratioſe concedit, ut eam partem Curlandiæ, & Semigalliæ, quæ in portione Ducatus Vilhelmo Fratri eius ceſſerat (cum haec portio in diſpoſitionem Regiae Maieſtatis, fratre ipſius decreto Comitiali iudicato, devenerit) iure feudi ex mera, & ſpeciali gratia, ac benignitate Regiae Maieſtatis, cum omnibus Arcibus, Civitatibus, Oppidis, Villis, Praediis teneat, uſum fructumque eorum bonorum hac ſpeciali Regiae Maieſtatis conceſſione, cum omnibus nexibus fidelitatis in Diplomate feudi ſpecificatis plenarie habeat. His conditionibus adiectis, ut praeſcriptam a Commiſſariis, quos Regia Maieſtas proxime ſuperiori Anno illic habuit, Regiminis formulam a ſua Maieſtate acceptatam ſervet, ſecundum normam illius univerſo Ducatui praeſit, iuſtitiam ſecundum Leges a Commiſſariis praeſcriptas adminiſtret, articulos, de quibus ſecundum eandem formulam tranſactum eſt, teneat, ſecuritati Provinciae iuxta Jura Ducatus, & opportunitatem temporum proſpiciat, & omnibus, quae in forma Regiminis, a Commiſſariis Regiae Maieſtatis decreta, ordinataque ſunt, pareat, de iisque obſervandis, Reverſalibus ſuis Regiae Maieſtati, & Nobilitati caveat, cum Regia Maieſtas viciſſim omnes ſubditos, quocunque nomine cenſeantur, etiamſi ſpecialibus Literis exempti ſint,

ANNO 1618.

eius Jurisdictioni ſubiectos eſſe velit. Damna, quae belli neceſſitas intulit, ea ita ferenda eſſe, ut commune malum, quod vitari non poteſt: optandum ſane eſſet, ut hoſtes deeſſent, ut pax, & tranquillitas ubique afflueret, ne ulli ſint, qui hoſti rerum novarum occaſionem praebeant, ne patriae pericula accerſant. Sed quoniam ea rerum eſt viciſſitudo, communis potius fortuna accuſanda eſt. Regia Maieſtas ab omni iniuria, quae ſubditis ſuis inferri poſſit, alienum gerit animum, pacem, & tranquillitatem publicam curae habet, ſalutem publicam privatis omnibus commodis anteponit, & his, quae Livoniae imminere videntur, periculis, ita proſpicit, ut quantum fieri poſſit, ea removeat. Oppignorationes bonorum Ducalium, ſi iuxta praeſcriptum feudalis tranſactionis fient, Regia Maieſtas ratas habebit, modo ne bona ita pignori dentur, ut ſumma pecuniae pignus ipſum excedat, atque eo ipſo Patrimonium Reipublicae per ſpeciem oppignorationis in perpetuum alienetur, qua de re cum in particulari ab Illuſtri Principe Regiae Maieſtati aliquid proponetur ſtatuendum, Regia Maieſtas id decernet, quod iuri communi, & pactis feudalibus conſentaneum exiſtimabit. Haec interea Regia Maieſtas Dominus noſter clementiſſimus Illuſtri Domino Friderico Curlandiae, & Semigalliae Duci concedendum exiſtimavit, quem Paterno affectu hortatur, ut diligenter expendat & diſpiciat partes Officii ſui, quid Regiae Maieſtati, quid Reipublicae debeat, eumque certum, & ſtabilem rerum ſuarum ſtatum exiſtimet, qui a Regiae Maieſtatis patrocinio dependeat, cui tanquam primo, & praecipuo ſecundum Deum dignitatis, & fortunarum ſuarum Authori, omnia debet.

SIGISMUNDUS *Rex.*

CCXXXI.

1628. *Reſponſum Nomine Sacræ Regiæ Maieſtatis Generoſo Ottoni Grothuſs Ducis Curlandiæ, & Semigalliæ Supremo Burgrabio, eiusdemque Principis Nuntio. Dat. Varſaviæ* die 20. Iulii Anno 1628. *Ex Archivo Regni.*

Quam grata, atque accepta fuerit Sacrae Regiae Maieſtati Domino meo Clementiſſimo Legatio haec, quamque benevolo, & benigno Regiae voluntatis affectu, ſua Maieſtas debitae obſervantiae, fideliſque ſubiectionis teſtificationem, ac longaevae incolumitatis, feliciumque Succeſſorum comprecationem a Generoſo Nuntio Nomine Illuſtris Principis delatam acceperit, ex Reſponſo a Sacra Regia Maieſtate coram dato, idem Nuntius probe intellexit, nec minus id, quam moleſte ferat ſua Maieſtas, tot calamitatibus incolas Ducatuum iſtorum affici, tamque gravibus a milite exactionibus gravari, & ad extremam prope egeſtatem redigi. Accidit enim id non ſolum praeter voluntatem modo nominatae ſuae Maieſtatis, verum etiam contra Regia Mandata, quibus militarem inſolentiam caſtigabat, & Militi ſtativa, atque hyberna, pecuniariaſque ac frumentarias exactiones in iiſdem Ducatibus ſevere prohibebat: eadem nunc cura eſt, eadem ſollicitudo ſuae Maieſtatis, de avertendis ab hac Provincia belli calamitatibus, quod & ſi contagione ſua vicinas affligere ſoleat Provincias, & ubi ſedem fixit, ibi duram eius ſortem omnes ſubire, patique coguntur; tamen in eam curam ſua Maieſtas incumbit, eamque Ducibus Exercitus ſerio demandavit, ne incolae iſtius Provinciae his inpoſterum malis afficiantur, quod etiam publica Regni Conſtitutione in hiſce Comitiis cautum eſt: Pari ratione Sua Maieſtas optat, ut Jura, Inſtitutaque huius Provinciæ ſarta, tectaq; conſerventur, neque aut Authoritas Illuſtris Ducis, aut Jura Provinciæ ullis Mandatis, Reſcriptis, & Commiſſionibus, e Cancellaria Regia obtentis labefactentur, reſque iudicatae, ac Decreta infringantur. Verum cum ad Thronum Regium ſupplicibus aditus patere debeat, nec remedia iuris denegari poſſint, id tantum ſua Maieſtas in Cancellaria ſua praecaveri mandabit, ne paſſim, & ſine ſummaria ſaltem cognitione talia Reſponſa extradantur, fraudique litigioſorum, & inquietorum hominum, quoad fieri poterit, occurratur. Caeterum ut aut extradita Reſcripta revocentur, aut nulla omnino deinceps extradantur, alienum foret a iuſtitia, Regiaque dignitate.

CCXXXII.

1633. *Jurium, & Libertatum Civitati Nitavienſi a Friderico Curlandiæ & Semigalliæ Duce conceſſorum Confirmatio, & Approbatio.* Dat. Vilnæ die 23. Iulii Anno 1633. *Ex Archivo Magni Ducatus Lithvaniæ.* Lib. N. 206. fol. 16.

VLADISLAUS IV. Dei gratia Rex Poloniae Magnus Dux Lithvaniae Ruſſiae, Pruſſiae, Samogitiae, Maſoviae, Li-

Anno 1633.

voniæque, nec non Svecorum, Gotthorum, Vandalorumque Hæreditarius Rex, Electus, & Magnus Dux Moſchoviae.

Significamus præſentibus Literis noſtris quorum intereſt, univerſis & ſingulis. Supplicatum Nobis humillime fuiſſe nomine Civitatis Nitavienſis Ducatus Curlandiae, ut eam circa iura, ſtatuta, libertates, & conceſſiones ab Illuſtri Principe Domino Friderico in Livonia Curlandiæ, & Semigalliæ Duce datas, & ſtatum eius Civitatis tam Eccleſiaſticum, quam Sæcularem & limites, atq; granicies continentes, quæ Nobis in Originali exhibitæ fuerunt, conſervare, ac illa, & illas confirmare, approbare, & ratificare dignaremur. Nos iuſtae huic ſupplicationi annuentes, pro authoritate noſtra Regia, iura, ſtatuta, libertates, & conceſſiones, & omnia, & ſingula in iis ſtatutis, & conceſſionibus contenta cum omnibus & ſingulis illorum punctis, clauſulis, & continentiis, ex certa ſcientia noſtra confirmamus, approbamus, & ratificamus, ipſaque, & ipſas perpetuum firmitudinis robur obtinere volumus. In cuius rei fidem præſentes manu noſtra ſubſcriptas, Sigillo Regni, & Magni Ducatus Litvaniæ communiri iuſſimus. Datum Vilnae die vigeſima tertia Menſis Julii, Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo trigeſimo tertio. Regnorum noſtrorum Poloniae & Sveciæ primo.

VLADISLAUS *Rex.*

Martianus Tryzna Referendarius & Notarius Magni Ducatus Litvaniæ.

CCXXXIII.

1635.

Communicatio Juris Advitalitii Illuſtri Principi Eliſabethæ Magdalenæ Curlandiæ, & Semigalliæ Duci ſuper Tenutam Dalenſem. Dat. Varſaviæ in Comitiis Regni Generalibus die 11. Martii Anno 1635. *Indidem* fol. 34.

VLADISLAUS IV. DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ Ruſſiæ, Pruſſiæ, Samogitiæ, Maſoviæ, Livoniæque, nec non Svecorum, Gottorum, Vandalorumque Hæreditarius Rex, Electus, & Magnus Dux Moſchoviæ.

Significamus præſentibus Literis noſtris quorum intereſt, univerſis & ſingulis. Quod cum ante aliquot annos Sereniſſimus olim Parens noſter Illuſtri Principi Domino Friderico in Livonia Curlandiae, ac Semigalliae Duci Tenutam Dalenſem iure advitali dediſſet, & contuliſſet. Nos quoque dandum id meritis ſuæ Illuſtritatis eſſe duximus, ut Illuſtri Principi Eliſabethæ Magdalenæ in Livonia Curlandiæ, ac Semigalliæ Duci, ſuae Illuſtritatis Coniugi hoc idem ius advitale commuicaremus & conferremus, prout præſentibus Literis noſtris communicamus, & conferimus, ita ut praefati Principes Coniuges in poſterum ambo, & inſolidum, vel uno defuncto, alter ſuperſtes memoratam Tenutam Dalenſem cum omnibus agris, fundis, colonis, utilitatibus, fructibus, piſcaturis, emolumentis univerſis teneant, habeant, & poſſideant ad extrema ſua, vel alterius ſuperviventis tempora. Promittentes pro Nobis, & Sereniſſimis Succeſſoribus noſtris, quod præfatos Principes Coniuges utroſque, quoad vixerint, vel alter eorum ſuperſtes erit, ab uſu, & pacifica poſſeſſione dictæ Tenutæ non amovebimus, neque alienabimus, nec cuipiam amovendi, vel alienandi poteſtatem dabimus, ſed ſalvum ius ipſis, vel alteri eorum ſuperſtiti conſervabimus, Sereniſſimique Succeſſores noſtri idem facient. Onera vero, ſi quæ ex eadem Tenuta præſtari ſolent, vel debent, Illuſtris Princeps Eliſabetha Magdalena præſtabit. In cuius rei fidem præſentes manu noſtra ſubſcriptas, Sigillis Regni, & Magni Ducatus Litvaniae communiri iuſſimus. Datum Varſaviæ in Comitiis Regni Generalibus die undecima Menſis Martii, Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo trigeſimo quinto. Regnorum noſtrorum Poloniae & Sveciae tertio anno.

VLADISLAUS *Rex.*

Chriſtophorus Lode Secretarius Regiæ Maieſtatis.

CCXXXIV.

1635.

Conceſſio Penſionis ex Portorio Rigenſi, eidem Principi Eliſabethæ Magdalenæ in Livonia Duci. Dat. Varſaviæ in Comitiis Generalibus die 11. Mart. Anno 1635. *Indidem* fol. 35.

VLADISLAUS IV. DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ Ruſſiæ, Pruſſiæ, Samogitiæ, Maſoviæ, Livoniæque, nec non Svecorum, Gottorum, Vandalorumque Hæreditarius Rex, Electus, & Magnus Dux Moſchoviæ.

Anno 1635.

Signficamus præſentibus Literis noſtris quorum intereſt univerſis & ſingulis. Mereri id Illuſtres Fœminas, ut earum, quæ non tantum Maritorum ſuorum ornamentis nitantur, ſed etiam ſuarummet virtutum laude & propriis in Domum noſtram Regiam meritis prælucent, haud poſtrema ratio habeatur. Talem eſſe agnoſcimus Illuſtrem Principem Eliſabetham Magdalenam, in Livonia Curlandiæ, ac Semigalliæ Ducem, Illuſtris Principis Domini Friderici in Livonia Curlandiæ ac Semigalliæ Ducis coniugem, quam etſi ſuæ Illuſtritatis merita clariſſima Divo Parenti Noſtro, ac Nobismet ipſis, & huic Reipublicæ conteſtata luculenter illuſtrent, tamen ipſa quoque propriis ſuis, & Ducalis ſuæ Domus meritis, virtutes ſuas Principe Perſona dignas exornat. Quapropter habentes condignum reſpectum damnorum ſuae Illuſtritatis circa expugnationem hoſtilem Arcis Nitovienſis perpeſſorum, in qua Ducalia ornamenta, & pretioſior ſupellex Illuſtritatis ſuæ per hoſtem direpta ſunt, tum quod grave diſpendium & iacturam fortunarum ſuarum toto Svetici belli tempore paſſa eſt, faciendum eſſe duximus Nobis, ut quemadmodum antea Sereniſſimus Divæ memoriæ Parens Noſter deſideratiſſimus, ſuæ Illuſtritati ad conſervandum ſtatum ipſius Ducalem, inprimis ſi Illuſtris Princeps Dominus Fridericus prius de hac vita, Deo, in cuius manu humanæ vitæ momenta conſiſtunt, ſic permittente, decederet, penſionem annuam verbo ſuo Regio dederat, & conceſſerat, ita Nos quoque eandem penſionem hoc ſpeciali Reſcripto noſtro daremus, & concederemus, prout præſentibus Literis noſtris damus, & concedimus ita, ut ſua Illuſtritas ſtatutam a tempore recuperationis Civitatis Rigenſis, quam Divinum propitium Numen quanto citius largiatur, ex Portorio Rigenſi quotannis penſionem trium millium talerorum, quemlibet triginta ſex groſſis computando, pro Feſto Sancti Joannis Baptiſtæ, præ aliis levet, & percipiat ad extrema uſque vitae ſuae tempora. Quod ad notitiam omnium, quorum hæc ſcire intereſt, præſertim vero Præfectorum Portorii Rigenſis, pro eo tempore exiſtentium deducimus, ipſisque mandamus, ut requiſiti a præfato Principe, vel ipſius Mandatario, memoratam penſionem trium millium talerorum, accepta deſuper ſuae Illuſtritatis quietatione, realiter, & effective ipſi numerent, atque extradant, numerarique, & extradi ab iis, quibus intereſt, curent. Quod Nos in omnibus viſa quietatione pro rato, & grato accepturi ſumus. In cuius rei fidem præſentes manu noſtra ſubſcriptas, Sigillo Regni, & Magni Ducatus Litvaniae communiri mandavimus. Datum in Comitiis Generalibus Varſaviæ die undecima Menſis Martii. Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo trigeſimo quinto. Regnorum noſtrorum Poloniæ, & Sveciae tertio anno.

VLADISLAUS *Rex.*

Chriſtophorus Lode S. R. Maieſtatis Secretarius.

CCXXXV.

1636.

Approbatio Commutationis Bonorum inter Illuſtrem olim Gotthardum Curlandiæ, & Semigalliæ Ducem, & Nobilem Ditrich Wonekiel factæ. Dat. Grodnæ die 30. Octobr. An. 1636. *Ex Archivo M. D. Litvaniæ.*

VLADISLAUS IV. DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæ, Smolenſciæ, Czernichoviæque, nec non Svecorum, Gottorum, Vandalorumque Hæreditarius Rex. Significamus præſentibus Literis Noſtris, quorum intereſt univerſis, & ſingulis. Exhibitas Nobis eſſe nomine & ex parte Nobilis Henrici Fiting, & Dorotheæ Offemberkowna Coniugum Literas Pargameneas germanico idiomate conſcriptas, manu Illuſtris olim Gothardi in Livonia Curlandiæ Ducis, ſupraſcriptas, & Sigillo communitas, de actu, & data Treydani die decima ſexta Menſis Februarii, Anno Domini milleſimo, quingenteſimo ſexageſimo ſexto, certam commutationem, videlicet ſedecem ruſticorum cum ſex hortulanis, a Garſz Moyza avulſorum, ad præſens Saſſey Moyza nuncupatorum, per praedictum Ducem cum Nobili Ditrich Wonekiel pro bonis ipſius Hrys Kobyły dictis factam, & praedicto Nobili Ditricho Wonekiel, & Dorotheæ Dikier Coniugibus, ipſorumque Succeſſoribus iure perpetuo conceſſam, in ſe continentes, ſupplicatumque Nobis eſt nomine prædictorum Nobilium Henrici Fiting, & Dorotheæ Offemberkowna Coniugum, ut eas Literas, hocque ius ipſorum authoritate noſtra Regia approbare, confirmare, & ratificare dignaremur. Cui ſupplicationi, uti iuſtae Nos benigne annuentes, praedictas Literas in omnibus earum punctis, clauſulis, & articulis non ſecus, acſi hic de verbo ad verbum inſerta eſſent, approbamus, con-

Anno 1636.

firmamus, & ratificamus, decernentes, eas vim, & robur debitae firmitatis obtinere debere, in quantum Iuri communi non repugnant In cuius rei fidem praeſentes manu noſtra ſubſcriptas Sigillo Magni Ducatus Litvaniae communiri iuſſimus. Datum Grodnae die trigeſima Menſis Octobris. Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo trigeſimo ſexto, Regnorum noſtrorum Poloniae ac Sveciae quarto Anno.

VLADISLAVS *Rex.*

Jacobus Maximilianus Fredro, Secretarius Sacræ Regiæ Maieſtatis.

CCXXXVI.

1638.

Reſponſum Sacræ Regiæ Maieſtatis Generoſis Georgio Firxio Excubiarum Præfecto Regiminis Sacræ Regiæ Maieſtatis & Georgio Fiſcher de Viceden Secretario Regiæ Maieſtatis, Notario Terreſtri Piltenſi, Nobilitatis Curlandiæ, & Semigalliæ ad Conventum Generalem Internuntiis, datum Varſaviæ die XXIV. Menſis Aprilis Anno Domini MDCXXXVIII. *Ex Archivo Regni.*

Sacra Regia Maieſtas Dominus noſter Clementiſſimus, ea, quæ Maieſtati Regiæ a Nobilitatis Ducatus Curlandiæ, & Semigalliæ Internuntiis, tam viva voce, quam in ſcriptis allata ſunt, benigne intellexit.

Ac imprimis quidem quod attinet negotium ſucceſſionis Ducis Jacobi, Illuſtritatis ſuæ ex Fratre Nepotis, eum Sacra Regia Maieſtas, Nobilitatemque circa primævæ ſubiectionis Pacta, Inveſtituras Ducales, Formulam Regiminis, Privilegia, Diplomata, tot Reſponſis Regiis ſuæ Illuſtritati, ac Nobilitati in Comitiis felicis Coronationis ſuae Cracoviæ datis firmata, pro ſuo erga Ducalem Domum optimo affectu benigne conſervat, permittitque, ut ſua Illuſtritas propter gravem, & effaetam ætatem ſuam, gubernationem, & Regimen Ducatus Curlandiae, & Semigalliae cum plena Jurisdictione, et Poſſeſſione in Perſonam Ducis Jacobi, ſui ex Fratre Nepotis, ad quem ſucceſſorio ordine idem Ducatus devolvitur, transferre, ac tranſportare poſſit. Ita tamen, ut, antequam realem poſſeſſionem illius Ducatus apprehenderit, Jurisdictionemque exercere cœperit, idem Dux Jacobus Sacrae Regiae Maieſtati, ac Reipublicae ex vi Pactorum, Homagium ſolenni ritu feudali, ibi, ubi pro eo tempore cum Aula ſua Sacra Regia Maieſtas feliciter conſtituta fuerit, praeſtare teneatur.

Anno 1638.

Ad Teloneatores Magni Ducatus Litvaniae, Sacra Regia Maieſtas ſeveriora Mandata extradi iubebit, quibus interdicet, ne ſubditis, et Incolis Curlandicis graves ſint, contentionumque, ac caedium cauſam praebeant.

Ut bonorum Duneburgenſium cum vicinis bonis Litvanicis dislimitatio, vigore anteriorum Conſtitutionum fiat, Sacra Regia Maieſtas permittit, cupitque negotium hoc maturari, multis inconvenientiis praeveniendo. Quapropter quamprimum ab utrinque Commiſſariorum nomina Cancellariae porrigentur, Sacra Regia Maieſtas eam Commiſſionem ex Cancellaria extradi iubebit. Juridicam vernalem et autumnalem Sacra Regia Maieſtas, tempore ex Formula Regiminis conſtituto, iudicaturam ſe benigne declarat, eoque praeterlapſo iubebit limitari cauſas, ne ſubditi ex tam remotis, et diſſitis locis in Aula Sacrae Regiae Maieſtatis commorantes, graviori ſumptu aggraventur. Haec ſunt, quae Sacra Regia Maieſtas ad humillima petita Nobilitatis Ducatus Curlandiae, et Semigalliae reſpondendum eſſe duxit. Cui, uti quoque Internuntiis Gratiam ſuam Regiam clementer defert.

VLADISLAVS *Rex.*

Jacobus Maximilian. Fredro Succamerarius Premiſlienſis, Regens Cancell.

CCXXXVII.

1638.

Conſenſus ad Ceſſionem faciendam Ducatus Curlandiæ, & Semigalliæ, in Perſonam Illuſtris Jacobi Ducis. Dat. Varſaviæ die 24. April. 1638. *Ex Archivo Regni.* Lib. 151. N. 152. fol. 98.

Vladislaus IV. Dei gratia Rex Poloniæ Magnus Dux Lithvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Samogitiæ, Maſoviæ, Livoniæque, nec non Svecorum, Gotthorum, Vandalorumque Hæreditarius Rex, Electus, & Magnus Dux Moſchoviæ.

Significamus præſentibus literis Noſtris, quorum intereſt Univerſis & ſingulis. Quod cum Illuſtris Princeps Dominus Fridericus Curlandiæ, & Semigalliæ Dux, Illuſtri Duci Jacobo, ſuo ex Fratre Nepoti, ad quem tanquam legitimum

Anno 1638.

timum Hæredem, & ſimultanee inveſtitum, nec non ad contactum Vexilli admiſſum Principem, ſucceſſio Ducatus Curlandiæ & Semigalliæ, ſucceſſorio ordine devolvitur, regimen, & gubernationem eiusdem Ducatus cum plena Jurisdictione, & Poſſeſſione, propter graviorem ætatem ſuam cedere, condeſcendereque vellet, ſolliciteque apud Nos per Generoſum Ottonem Grotthuſium, Ducatus Curlandiæ, & Semigalliæ ſupremum Burgrabium, ad Nos Internuntium ſuum, nec non Generoſos Georgium Firxium Excubiarum noſtri Regiminis Præfectum Peditatus Germanici, & Georgium de Viceden Fiſcher Secretarium noſtrum, & Notarium Terreſtrem Piltenſem, Nobilitatis Curlandiæ, & Semigalliæ Internuntios petiiſſet, ut ad eam ceſſionem faciendam conſenſum noſtrum Regium præſtare dignaremur: dandum hoc meritis ſuæ Illuſtritatis, & humillimæ ſupplicationi Nobilitatis eſſe duximus, & de Conſenſu Comitiali, ac DD. Senatorum noſtrorum ad præſens lateri noſtro aſſidentium conſenſimus, ut poſſit, & valeat ſua Illuſtritas memoratum Curlandiæ, & Semigalliæ Ducatum in Perſonam Ducis Illuſtris Jacobi, Nepotis ſui ex Fratre, cum omni Jure, Dominio, Arcibus, Villis, attinentiisque univerſis, plenaque Jurisdictione transfundere, & tranſportare. Hoc tamen ſpecialiter præcuſtodito, ut, antequam realem poſſeſſionem illius Ducatus apprehenderit, Jurisdictionemque exercere cœperit, idem Dux Jacobus primum Nobis, ac Reipublicæ Homagium ſolenni ritu feudali ex vi Pactorum, eo in loco, ubicunque pro eo tempore cum Aula noſtra feliciter conſtituti fuerimus, præſtare teneatur. Quod omnibus, & ſingulis, quorum hæc ſcire intereſt, præſertim vero Nobilitati Ducatus Curlandiæ, & Semigalliæ ad notitiam deducimus, eidemque mandamus, ut ad hanc rem ſtudia, ac voluntates ſuas accommodent, neque ceſſioni huic faciendæ aliquo Pacto reſiſtant, quinimo iuribus ſuis, Nobilitatisque per omnia ſalvis eam fieri patiantur, pro Gratia noſtra. In cuius rei fidem præſentes manu noſtra ſubſcriptas Sigillis Regni, & Magni Ducatus Litvaniæ communiri mandavimus. Datum Varſaviae die 24. Menſis Aprilis, Anno Domini MDCXXXVIII. Regnorum noſtrorum Poloniae, & Sveciae ſexto Anno. Praeſentibus Reverendiſſimis, Reverendis, Illuſtribus, Magnificis, & Generoſis Joanne Wężyk Archiepiſcopo Gneſnenſi, Legato Nato, Primate Regni, Primoque Principe, Jacobo Zadzik Cracovienſi, Mathia Lubinſki Plocenſi, Nicolao Szyſzkowſki Varmienſi, Petro Gembicki Premiſlienſi, Supremo Regni Cancellario, Paulo Piaſecki Camenecenſi, Epiſcopis, Staniſlao a Koniecpole Koniecpolſki Caſtellano Cracovienſi, Exercituum Regni Generali, Chriſtophoro Opaleńſki Poſnanienſi, Gaſparo Donhoff Siradienſi, Maximiliano Przerębſki Lancicienſi, Alexandro Corvino Gąsiewſki Smolenſcenſi, Staniſlao Warſzycki Maſovienſi, Melchiore Weyher Culmenſi, ... Konarſki Marieburgenſi, Paulo Działynſki Pomeraniae Palatinis, Adamo Kazanowſki Sandomirienſi. .... Szczawińſki Breſtenſi, ... Lowicki Inowłocławienſi, Stephano Dobrogoſtio Grzybowſki Lublinenſi, Magno Erneſto Donhoff Parnavienſi Caſtellanis, Luca de Bnin Opaleńſki Supremo Regni Marſchalco, Alberto Staniſlao Radziwiłł Duce in Ołyka, & Nieśwież Supremo Magni Ducatus Litvaniae Cancellario, Georgio de Tęczyn Oſſolinſki Vice-Cancellario Regni, Stephano Pac M. D. Litvaniae Vice-Cancellario, Ioanne Nicolao de Zurow Danilowicz Supremo Regni Theſaurario, Staniſlao Przyiemſki Curiae Regni Mareſchalco, Maximiliano Oſſolińſki Curiae Regni Theſaurario, Nicolao Alberto Gniewoſz Secretario Regni Maiore, Iacobo Wierzbieta Doruchowſki, Remigio Zaleſki Referendariis Regni, Marciano Tryzna, Chriſtophoro Corvino Gąſiewſki Magni Ducatus Litvaniae Referendariis, & Notariis, Luca Opaleńſki Nuntiorum Terreſtrium Marſchalco, Iacobo Maximiliano Fredro Premiſlienſi, Chriſtophoro Lode Derpatenſi Succamerariis, & aliis quamplurimis Internuntiis, Secretariis, & Aulicis in praeſentibus Comitiis congregatis.

VLADISLAVS *Rex.*

Jacob. Maxim. Fredro, Succamerarins Premiſlien. Regens Cancellariæ Regni.

CCXXXVIII.

1639.

Diploma Inveſtituræ Ducatuum Curlandiæ, & Semigalliæ datum Jacobo Duci per Vladislaum IV. *Regem.* Vilnæ d. 18. Febr. Anno 1639. *Ex Archivo Regni* Lib. 151. ſub Lit. T. S. num. 152. fol. 50. Item Lib. 182. ſub Lit. R. C. num. 183. fol. 16. *Extat in Archivo Cancellariæ*

Anno 1639.

lariæ Magni Ducatus Litvaniæ. Lib. 206. fol. 56.

In Nomine Domini Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

Nos Vladislaus IV. DEI Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniae, Ruſſiae, Pruſſiae, Maſoviae, Samogitiae, Livoniæ, Smolenſciæ, Czernichoviaeque, nec non Svecorum, Gottorum, Vandalorumque Hæreditarius Rex.

Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt, huius & futuri temporis univerſis & ſingulis. Cum iam antea Illuſtris olim Princeps *Dominus* Gotthardus Curlandiae, & Semigalliae *Dux*, tum temporis Equeſtris Ordinis Theutonici Magiſter, univerſa cum Livonia, Nobilitate, Civitatibus, Statibus, atque Ordinibus omnibus ſe ad Sereniſſimi Avi, & Prædeceſſoris noſtri *Divi* Sigismundi Augusti, & Succeſſorum, Regnique Poloniae, & Magni *Ducatus* Litvaniae, Ruſſiae, Pruſſiae, Maſoviae, Samogitiae, cæterarumque *Ditionum* noſtrarum fidem, ac poteſtatem contuliſſet, & in omne tempus ſubieciſſet, idque ut faceret, iuſtiſſimis, graviſſimisque cauſis, & perneceſſariis Livoniae rebus adductus eſſet, Magno nempe Moſchorum *Duce* longo, & crudeliſſimo bello in eam Provinciam graviſſime incumbente, ac longe, lateque omni iniuriarum, direptionumque genere, & flammae, ferrique ſævitia graſſante, iamque eo usque armis progreſſo, ut nihil non in eius poteſtatem venturum, cunctaque vi illa hoſtili ſuperatum, atque excuſſum iri viderentur. Iam eius Illuſtritate, cunctisque Livoniae Ordinibus belli magnitudine admodum fractis, & nequicquam Sereniſſimorum Imperatorum Romanorum, Sacrique Romani Imperii fidem, auxilium, & opem diu implorantibus, ſpem iam nullam non modo priſtini ſtatus Provinciae, ſed ne quidem ſalutis, libertatis, vitaeque ſingulorum amplius retinendae habentibus, aliam, quam quae in Sereniſſimorum Poloniae Regum, & Regni, Magnique *Ducatus* Litvaniæ defenſione, atque imperio ſita eſſet. Quod tum eius Illuſtritas, tum Livonia univerſa a Sereniſſimo Prædeceſſore, & Avo noſtro *D.* Sigismundo Augusto in fidem, poteſtatem, ac ditionem ſuam, & Succeſſorum ſuorum Regni, & M. D. Litvaniae certis conditionibus iuſte, legitimeque recepta ſit. Et quia eius Illuſtritatis ſtudium in adducenda ea Provincia ad ſubiectionem, Ditionemque Poloniae Regum, ſingulare extitiſſet, & ita mereri eius dignitas, virtus, fides cenſeretur, illi mutato ex conſilio Ordinis Equeſtris ſtatu priore, approbante eam rem Sereniſſimo Rege D. Sigismundo Augusto, ab eodem tanquam ſupremo, directo, naturali, ac perpetuo Feudi illius Domino, Ducalis Titulus cum omni dignitate, Inſignibus, Privilegiis Ducalibus, ac Ditionibus certis tributus, & eius Illuſtritas Vaſallus Poloniae Regum, Feudatariusque Princeps, & Regni, Magnique Ducatus Litvaniæ membrum factus fuerit, pro eo, ut Diplomate iam ante Divo Deceſſori noſtro, Domino Stephano Regi exhibito, ac Vilnae XVIII. die Novembris Anno Domini MDLXI. perſcripto, & Sigismundi Augusti Prædeceſſoris, & Avi noſtri manu ſubſcripto, Sigillo autem eius annullari ſignato, certius, fuſiusque continetur. Quod præterea, cum Illuſtritas eius de ſolenni ſua Inveſtitura Feudali Sereniſſimum Deceſſorem, & Avum noſtrum D. Sigismundum Augustum aliquoties appellaſſet, & per temporum rationem, magnitudinemque Regni negotiorum, voti ſui compos, regnante, viventeque prædicto Domino Avo, & Deceſſore noſtro effici non potuiſſet, poſtea vero a Sereniſſimo Stephano Rege, & Prædeceſſore noſtro ad Regni Poloniae, Magnique Ducatus Litvaniae faſtigium Dei benignitate evecto diligentiſſimis precibus confirmationem ſuorum iurium a D. Sigismundo Augusto conceſſorum, & Ducalem Feudi inveſtituram, prius in Comitiis ab eodem *Divo* Stephano Rege habitis flagitaſſet, ſed cum magnitudo, varietasque occupationum Serenitatis eius, tum locorum quoque intervalla id a Serenitate eius præſtari non paterentur, eique rei peragendæ ex conſilio Regni noſtri Conſiliariorum, qui partim Serenitati eius coram adfuerunt, partim per Literas de eo appellati fuerunt, pariterque eorum, qui ex Magno Litvaniae *Ducatu* frequentes Serenitati eius in Senatu aſſederunt, in alium locum, tempusque opportunitate eius rei conſtituta, cum Illuſtritas eius ad diem quartam menſis Auguſti, Anno *Domini* MDLXXIX. ſub generalem Exercituum delectum, & recenſitum, ad flumen *Dunam* prope *Dziſnam*, quo in loco tum idem Sereniſſimus Prædeceſſor noſter caſtra habebat, acceſſiſſet, inque caſtris, & tentorio Serenitatis eius Inveſtituram ab eodem Sereniſſimo *Deceſſore* noſtro petiiſſet, & fidelitatis, ſubiectionisque iusiurandum eidem Sereniſſimo Prædeceſſori noſtro, eiusque Succeſſoribus ſupremis, directis, naturalibus, & perpetuis Dominis, Regno, Magnoque Du-

Anno 1639.

catui noſtro Litvaniae praeſtitiſſet, quod tum idem Sereniſſimus Prædeceſſor noſter Stephanus Rex ex Conſilio Senatorum tam lateri eius aſſidentium, quam per Literas de eo requiſitorum, prænominatum Illuſtrem Principem Dominum Gotthardum Curlandiæ, & Semigalliæ Ducem, ad Terras, Civitates, Oppida, Arces, Poſſeſſiones, quas a commemorato Sereniſſimo Avo, & Prædeceſſore noſtro conceſſas habebat, ac præeminentias, Juraq; omnia, & ſingula tradito ab eodem Sereniſſimo Deceſſore noſtro Stephano Rege ſolenni ritu Feudali Vexillo, Serenitas ſua inveſtiverit, Sereniſſimus quoque Sigismundus III. Poloniae, & Sveciae Rex *Dominus* Parens noſter pientiſſimae memoriae, Illuſtri Principe Gotthardo mortuo, Filiis Illuſtritatis eius Illuſtribus Principibus *Domino* Friderico, & Gvilhelmo eorundem iurium confirmationem, & Ducalem Feudi Inveſtituram diligentiſſimis itidem precibus flagitantibus, prædictos Illuſtres Principes Fridericum, & Gvilhelmum, Illuſtrem quidem Principem Fridericum præſentem, Illuſtrem vero Principem Gvilhelmum per unum ex Conſiliariis Fratris ſui vexillum porrectum apprehendentem, ad easdem Terras, Civitates, Oppida, Arces, Poſſeſſionesque, ac præeminentias, Juraque omnia, & ſingula, tradito ſolenni ritu Feudali Vexillo, utrumque in ſolidum, ſine tamen *Ducatus* diſmembratione inveſtiverit. Et ſublato iam ex humanis Sereniſſimo *Domino* Parente noſtro, Illuſtris Princeps Fridericus in præteritis felicis inaugurationis noſtrae Comitiis, tam propter difficultates itinerum, quam temporis anguſtiam, ad præſtandum vigore Pactorum, & Inveſtiturarum homagium adeſſe non poſſet, Nosque abſentiam Illuſtritatis eius in bonam partem ex allegatis rationibus accipientes, eius homagii præſtationem, ad proxima Comitia, vel noſtrum in Magnum *Ducatum* Litvaniae, Vilnam videlicet felicem adventum diſtuliſſemus, prædictusque Illuſtris Curlandiae *Dux* Fridericus iuxta reſponſum noſtrum ſolennis iuramenti Nobis, Regnoque noſtro præſtandi cauſa Vilnam in propria Perſona veniſſet, & die XX. Menſis Julii Senatoribus lateri noſtri aſſidentibus, Officialibus, & Aulicis noſtris, magnaque frequentia Nobilitatis præſentibus Inveſtituram a Nobis petiiſſet, iusiurandum praeſcriptis verbis ſolenni ritu, & Ceremonia Nobis, Regnoque noſtro praeſtitiſſet. Junior vero Illuſtris *Dux* Jacobus, ſuae Illuſtritatis ex Fratre Nepos, tum temporis praeſens tanquam legitimus Succeſſor a Nobis ad contactum vexilli admiſſus fuiſſet. Nos praedictum Illuſtrem Principem Fridericum ad easdem Terras, Civitates, Oppida, Arces, Poſſeſſiones, ac Præeminentias, Juraque omnia, & ſingula tradito ſolenni ritu Feudali Vexillo inveſtiverimus, in proxime præteritis Comitiis vero, a ſuae Illuſtritatis ac Ducatus Curlandiae, atque Semigalliae Nobilitatis eo nomine huc ablegatis Internuntiis interpellati ſimus, dignaremur conſenſum noſtrum Regium præbere, ut prædictus Illuſtris Princeps Fridericus ætate confectus, liberam, & plenariam facultatem haberet cedendi Regiminis, & Poſſeſſionis Ducatus Curlandiae, & Semigalliae Illuſtri Principi Jacobo ex Fratre Nepoti. Nos ob prænemoratam cauſam, re hac prius cum Dominis Senatoribus Regni, Magnique Ducatus Litvaniae in proxime præteritis Comitiis Regni Generalibus lateri noſtro aſſidentibus, diligentiſſime perpenſa, eoque conſiderato, quod prænominatus Illuſtris Princeps Jacobus vigore Pactorum, & Inveſtiturarum a Sereniſſimis Prædeceſſoribus noſtris DD. Poloniae Regibus conceſſarum, & per Nos ex Senatus conſulto in ſolenni Inveſtiturarum iſtarum renovatione confirmatarum, tanquam ſimultanee inveſtitus Princeps, & ex Pacto, & providentia Avi, & Patrui ſui legitimus Succeſſor, alias in Ducatum Curlandiae, & Semigalliae ſucceſſurus ſit, petitioni huic humillimae, & primævæ Subiectionis Pactis, Inveſtituris, atque Reſponſis tam noſtris, quam Reipublicae congrue locum dandum, conſenſumque noſtrum ſpeciali in proxime præteritis Comitiis ex Senatus Conſulto, eo nomine dato Diplomate præbendum eſſe duximus, prout etiam conſtanter præbuimus. Et licet quidem ſua Illuſtritas Dux Fridericus conſenſum noſtrum, ex Senatus Conſulto de facienda in Perſonam *Ducis* Jacobi ceſſione a Nobis per ſuum, ac Ordinis Equeſtris Legatos obtinuiſſet, & certis conditionibus ceſſionem feciſſet, Duxque Jacobus inhærendo conſenſui noſtro, Homagii præſtandi cauſa ad Nos in propria Perſona ad diem a Nobis præfixam Vilnam veniſſet, ac Juramentum præſtare paratus, ſolennem Inveſtituram expediri a Nobis humillime ſollicitaſſet, Nos vero ceſſionem illam iuxta tenorem conſenſus noſtri non factam fuiſſe cum Dominis Senatoribus, ac Conſiliariis noſtris, ad præſens lateri noſtro aſſidentibus ex ceſſionis Inſtrumento coram Nobis producto perſpexiſſemus, nihilominus tamen ob Inſignia dictorum Principum, ac imprimis Illuſtris Ducis Friderici in Nos, & Rempublicam merita,

Anno 1639.

rita, & ex ſingulari erga Ducalem Domum affectu, & benevolentia defectum non factae plenariae ceſſionis ex plenitudine poteſtatis noſtrae ſupplentes, beneficium hoc noſtrum amplificandum, ceſſionemque illam conditionatam authoritate noſtra Regia ſublevandam eſſe duximus, eundemque Ducem Jacobum, ac illius Hæredes Maſculos legitimos Feudi Succeſſores eo modo ad Terras, Civitates, Oppida, Arces, Poſſeſſionesque a Divis Deceſſoribus noſtris ſuae Illuſtritatis Avo, eiusque Hæredibus, ac Patruo Duci Friderico conceſſas, & Præeminentias, Juraque omnia, & ſingula, tradito a Nobis ritu ſolenni Feudali vexillo inveſtivimus, & praeſentium Literarum noſtrarum vigore inveſtimus, Diplomate Conſenſus noſtri antea ex Senatus conſulto a Nobis obtenti, uti fundamento totius praeſentis actus ſalvo, & in ſuo robore conſervato. Cuius vigore Illuſtris Princeps Fridericus adhuc quandocunque ipſi libuerit, ceſſionem realem, & plenariam cum Jurisdictione, & Regimine in Perſonam Ducis Jacobi facere, intra fatalia tamen Juris poterit. Sin vero contingat Ducem Jacobum poſt factam ſibi a Duce Friderico ceſſionem absque Prole Maſcula e vivis decedere, tunc nihilominus idem Ducatus, non obſtante eadem ceſſione, ad Ducem Fridericum redibit, ac penes ipſum vigore praeteritarum ipſi conceſſarum Inveſtiturarum remanebit: Ducem quoque Jacobum etiam non obtenta ante deceſſum Illuſtris Principis Friderici ceſſione vi pactorum primaevorum & Inveſtiturarum, tum quoque diverſorum Reſponſorum, & huius praeſentis Homagii intuitu, circa Feudum Ducatus iſtius, Poſſeſſionemq; cum pleno Regimine itidem præſentium vigore conſervamus, Sereniſſimique Succeſſores noſtri conſervabunt. Hac ſpeciali conditione adiecta: ut Dux Jacobus, ſive poſt ceſſum ſive poſt deceſſum Ducis Friderici, non prius poſſeſſionem illius Ducatus adeat, Jurisdictionemque exercere incipiat, antequam per Commiſſarios ad faciendam intromiſsionem a Nobis deputandos legitime intromiſſus fuerit. Præmiſſa igitur omnia rata, & grata habentes, confirmantesq; & de integro ſolemni Inveſtitura conferentes, quae a prædictis Sereniſſimis Praedeceſſoribus noſtris Regibus Poloniæ vigore Pactorum, & Inveſtiturarum, ſub illarum Majeſtatum manibus, Sigillis autem Regni, Magnique Ducatus Litvaniæ Illuſtritatis eius Avo, & Patruo iam antea data, conceſſa, & collata ſunt, nimirum: Ducalem Titulum adinſtar Illuſtris Ducis in Pruſſiia, cum omni Dignitate, Inſignibus, Privilegiis Ducalibus, ita ut Vaſallus, & Feudatarius Princeps noſter, & Succeſſorum noſtrorum, Regnique, & Magni Ducatus Litvaniæ membrum ſit, itidemque eius Poſteri ſint. Præterea ut a Divo SIGISMUNDO AUGUSTO Prædeceſſore noſtro iam ante Illuſtritatis eius Avo Gothardo quondam Duci, poſteriſque eius legitimis Maſculis ex eius lumbis linea recta deſcendentibus, nominatim Ditiones, Poſſeſſiones, Civitates, Oppida, Arces, & Terræ aſſignatæ ſine infeudationis ſolennitate fuerunt: poſtea vero vigore legitimae Inveſtituræ a Sereniſſimis itidem Prædeceſſoribus noſtris DD. STEEPHANO & SIGISMUNDO Tertio Regibus, & Nobis eidem attributæ, ita nunc Nos quoque Illuſtri Principi Jacobo attribuimus, damus, & conferimus, primum totum illum Tractum Curlandiæ & Semigalliæ, incipiendo a ſalſo mari, ſurſum ſequendo fluvium Hilga, aſcendendo ad antiquos limites per D. Radzivilium inceptos, & diſpoſitos, inter Samogitiam, Litvaniam, & Pruſſiam ab una, & Livoniam ab altera Partibus verſus Diſtrictum Polocenſem ad Dunam fluvium, deſcendendo vero Duna uſque in mare ſalſum, adeo, ut quid quid in iſtis terminis cis Dunam verſus Litvaniam continetur, & ad Ordinem Livoniae ſpectabat, nunc, & in perpetuum apud Illuſtritatem eius, Ipſiuſque Hæredes Maſculos permaneat, Curias videlicet, Bona, & Nobilitatem, quæ ad Arcem Duneburgenſem ex hac parte fluvii verſus Litvaniam ſpectarunt, Arcem Selburgam, cum toto Diſtrictu, Curias item, Nobilitatem, & omne id, quod videlicet ex hac parte ad Arcem Ascherad ſpectabat, Arcem Bausko, Neugut, & iis, quæ ad Arcem Kircholm pertinebant, Arces item, Curias, & Oppida Mytau, Tuckum, Neuemburg, Doblen, Candau, Alſchwangen, Schrunden, Frawenburg, Zabell, tum et alias Arces, quæ Sereniſſimo Anteceſſori noſtro D. SIGISMUNDO AUGUSTO oppignoratæ fuerunt: Goldingen, Haſenpoth, Durben, Windau, in ſumma octuaginta millium florenorum, Arcem vero Grobin in quinquaginta millibus Illuſtri quondam Principi Alberto, Marchioni Brandeburgenſi in Pruſſia Duci itidem oppignoratam, & illas quidem ſummas, quemadmodum Divi Prædeceſſores noſtri in Diplomatibus ſuis remiſerant, ita et Nos remittimus, adeoque uti præmemorati Divi Praedeceſſores noſtri, ſuae Illuſtritatis Anteceſſores, ita et Nos eius Illuſtritatem, legitimoſque eius Succeſſores, Hae-

Anno 1639.

redes Maſculos ex lumbis eius provenientes, circa totum iſtum Curlandiae, et Semigalliæ Ducatum, cum dictis Terris, Civitatibus, Oppidis, Arcibus, et Curiis hac Inveſtituræ renovatione, pro Nobis, & Sereniſſimis Succeſſoribus noſtris in toto conſervamus, iiſdem Prærogativis, ac immunitatibus, quibus Illuſtri Principi Friderico et eius Anteceſſori iam antea collata fuerunt, ſine noſtro, Haeredumque et Succeſſorum noſtrorum Regum, et Regni Poloniae impedimento, et praeiudicio. Pro Nobis vero, et Sereniſſimis Succeſſoribus noſtris Regno, Magnoq; Ducatu Litvaniae, reliquam Livoniam omnem, cum omni proprietate, directo et utili Dominio, omnique mero et mixto Imperio, quemadmodum iam ante Divi Praedeceſsores noſtri. D. SIGISMUNDUS AUGUSTUS Avus noſter, et STEPHANUS, SIGISMUNDUSQUE Tertius Parens noſter reſervarunt, ita etiam Nos reſervamus, retinemuſque. Cumq; inter caetera, et hoc inter Sereniſſimum Praedeceſſorem noſtrum D. SIGISMUNDUM AUGUSTUM et Illuſtritatis eius Avum convenerit, ut permutatione Epiſcopatus Curonienſis pro Soneburga Arce, Curiis, *Leal*, et *Madzel* Illuſtris Dux Magnus contentetur, et ad eam rem prædictus Avus noſter D. SIGISMUNDUS AUGUSTUS, et Sereniſſimus Rex STEPHANUS, Sereniſſimuſque D. Parens noſter operam receperint, ut cum reliqua Curonia, Epiſcopatu Curoniensi quoque ſua Illuſtritas potiatur. Poſtea autem cum vivente Duce Magno, permutatio ea perfecta non fuiſſet, graviſsima autem de Epiſcopatu eo controverſia inter Divae memoriae Praedeceſsorem noſtrum STEPHANUM, et Sereniſsimum Daniae Regem exorta, tandem Sereniſsimus quondam Daniae Rex, per transactionem ex certis conditionibus Sereniſſimo Deceſsori noſtro, Regnoque Jus ſuum, quod habere ſe in eo Epiſcopatu exiſtimabat, ceſsiſset, nihil hoc tempore ſine omnium Ordinum conſenſu ſtatuere ea de re poſsumus, rem omnem in eo ſtatu, in quo ante fuit, relinquimus, neq; quin poſthac ea de re cum Ordinibus agat, viam Illuſtritati ſuæ praecludimus. Neve etiam limitum indiſcuſsorum cum vicinis Illuſtritas eius controverſiam, aut difficultatem habeat, Regia noſtra Authoritate curabimus, ut primo quoque tempore ad praeſcriptum Pactorum Paſvolienſium, et poſteriorum Vilnenſium regantur, & certi conſtituantur in tota illa vicinia limites. Interea vero neutra Pars alteri damnum inferat, aut litem, & difficultatem moveat, pro eo; ut hoc Privilegio prædictorum Divorum Praedeceſſorum noſtrorum continetur. Cumque Tractus Dunæ ſurſum, & deorſum limites inter Nos, & Illuſtritatem eius conſtituat, Jus, & æquitatis ratio poſtulat, ut medietate fluvii in piſcando & aliis commoditatibus eius Illuſtritas perpetuo gaudeat. Quæque Inſulæ, ſive mediamnes alteri parti viciniores ſunt, apud eandem Partem iuxta Privilegia eorundem Divorum Prædeceſſorum noſtrorum maneant. Monetæ etiam cudendæ facultatem, ut a prædictis Divis Anteceſſoribus noſtris iam ante Illuſtri olim Avo, & Patruo eius Illuſtritatis data eſt, Illuſtritati eius confirmamus, & de integro conferimus, ad pondus & valorem communis Reipub. & ut eius promiſcuus, & indifferens uſus ſit, tam in Litvania, quam Livonia volumus, attamen ut ex una Parte noſtra effigies, vel Inſignia Regni, Magniq; Ducatus Litv. in altera Illuſtritatis eius exprimantur. Si quid porro Illuſtritati eius vendendum, oppignorandum, permutandumve fuerit, ſuper hoc Illuſtritati eius libertatem, facultatemque concedimus, & ut antea a Divis Prædeceſſoribus noſtris conceſſum eſt, ita videlicet, ut ad Nos, & Sereniſſimos Succeſſores noſtros de eo primo loco referatur, Nobiſque optio detur, ſi talem oppignorationem acceptare ipſi voluerimus, ſin minus, tum id Illuſtritati eius liceat, cui volet, ita tamen, ut tali oppignoratione nulla occaſio diſmembrationis a Republica eorum bonorum detur. Dabimus quoque operam ſecundum Privilegium prædicti Divi Anteceſſoris noſtri, ut ſi quando Ducatus Eſthoniæ cum Civitate Revalienſi aliqua ratione ad Regnum noſtrum Poloniæ adiungatur, ut ſuæ Illuſtritati, eiusque Hæredibus, & Succeſſoribus legitimis æqua portio vel in bonis, vel in pecunia concedatur, ſumptibus in ea recuperatione factis ante omnia Nobis refuſis. Denique Illuſtritati eius Jurisdictionem totalem pro eo, ut in Privilegiis Divorum Prædeceſſorum noſtrorum continetur, iuxta leges, & conſvetudines, moresque antiquos confirmamus, & de novo concedimus, & illi, qui eius Illuſtritatis Jurisdictioni ſubiecti, & ratione domiciliorum ſubditi eius erunt, & manebunt, ad ſuum tantum Principem provocabunt, in cauſis tamen gravibus, & maximi momenti licebit Nobilitati a Principe ſuo ad Conventum Provincialem Terrarum Livoniæ provocare. Caverat etiam D. SIGISMUNDUS AUGUSTUS Anteceſſor, & Avus noſter Illuſtritatis eius piæ memoriæ Avo, cum ante ſexennali bello tam

Anno 1639.

ſuæ Illuſtritatis, quam & Nobilitatis Curonienſis vires exhauſtæ eſſent, relaxata ut eſſet ſua Illuſtritas, & Nobilitas ab onere belli, & ut hoc ſaltem præſtarent, & mitterent, quod commode pro modulo ſuo poſſent, alio autem tempore eandem habendam rationem, quam Illuſtris Domini Ducis in Pruſſia. D. STEPHANUS vero Rex *D*eceſſor noſter ſe quoq; pro eo bello, quod tum gerebat, iis copiis, de quibus cum Illuſtritate eius ſibi conveniret, contentum fore promiſerat. Itaque quamvis Nobis de eius Illuſtritate perſvadeamus, quæ cum Nobilitate ſua poſſit, Nobis non gravatim præſtituram, tamen ad clariorem, quid ſua Illuſtritas Nobis præſtare teneatur, declarationem, ita inter Nos, & ſuam Illuſtritatem convenit, quod in poſterum in vim perpetuæ obligationis erit obſervandum, ut Illuſtris Dux Iacobus, eiusque Succeſſores, & Feudi Hæredes pro hac noſtra in ſe beneficentia, tempore expeditionis bellicæ, unam cohortem equitum cum ſervitiis equeſtribus Nobilium, quoties iis opus fuerit, intra fines Ducatus Curlandiæ, & Semigalliæ præſtet. Quoties vero publica aliqua neceſſitate bellica poſtulante in Regno publicæ contributiones decretæ fuerint, toties Dux Iacobus ſummam decem millium Florenorum Polonical. in Theſaurum Reipublicæ inferet, & Succeſſores illius inferre tenebuntur, hoc videlicet pacto, quod licet una, ſive plures contributiones in Generalibus Comitiis ſciſcerentur, Dux Iacobus in locum ſive unius, ſive plurium prætactam decem millium florenorum Polonicalium ſummam, & non plus, accepta deſuper quietatione DD. Theſaurariorum cum ſuis Succeſſoribus pendere, ac ſolvere adſtrictus erit. Secus vero ſi publica expeditione ſic exigente, Dux Iacobus vaſallagium equitum cum ſuis Nobilibus ſiſteret, in hoc caſu pro eo tempore, etiamſi contributiones in Comitiis ſcitæ fuiſſent, liberum, & immunem eundem Ducem Iacobum, & ipſius Succeſſores a perſolvenda decem millium florenorum Polonicalium contributione fore debere declaramus. Alias etiam conditiones, & cautiones, de quibus inter Nos convenit, quæque peculiaribus ſcriptis commemorati Illuſtris Principis ſub illius chirographo, & Sigillo continentur, debebit ipſe Illuſtris Princeps, & eius Succeſſores adimplere. Poſtremo, cum iam ante Illuſtris olim Avus Illuſtritatis eius perneceſſariis, & iuſtiſſimis de cauſis, ſe ditioni & imperio Sereniſſimorum Prædeceſſorum noſtrorum, & Succeſſorum, Regnique, Magnique Ducatus Litvaniæ ſubiecerit, extrema Magni Moſchorum Ducis iniuria, vi, atque oppreſſione hoſtili impulſus, fruſtra per annos complures implorata Romani Imperii, atque Imperatorum ope, ac ſubſidio, iamque per longiſſimum temporis ſpatium veluti pro derelicto habitus, ſub ditione Poloniæ Regum Anteceſſorum noſtrorum, & noſtra, nulla cum controverſia permanſerit, Nos quidem futurum non iudicamus, ut eius Illuſtritati eo nomine controverſia, aut moleſtia ulla afferatur, verumtamen ſi quæ allata fuerit, quæ cum labe aliqua nominis, aut aliquo detrimento coniuncta ſit, Nos in eo Regio noſtro Officio, quod in defendendis ſubditis noſtris verſari non ignoramus, minime defuturi ſumus, quodque Sereniſſimos Prædeceſſores noſtros in cauſa Illuſtris quondam in Pruſſia Ducis Alberti egiſſe intelligimus, agere minime prætermittemus, defenſionemque contra hoſtem omnem, qualiſcunque ille tandem fuerit, præſtabimus, & Succeſſores noſtri praeſtabunt. Ipſe vero Illuſtris Dux pro hac Sereniſſimorum Praedeceſſorum noſtrorum, & noſtra in ſe beneficentia, quaecunque Vaſalli, & feudales Principes erga ſuum naturalem Superiorem, et directum Dominum fidelitatis, obſervantiae, ſervitiorumque officia, et ſtudia praeſtare tenentur, Illuſtritas eius erga Nos, Regnumque, et Magnum Ducatum Litvaniae praeſtabit, itidemq; Haeredes legitimi in hoc Feudo Succeſſores praeſtabunt. Noſque viciſſim eius Illuſtritatem, et Haeredes, et Succeſſores omni patrocinio, amore, et benevolentia boni Regis, et ſupremi, directique Domini complecti, et in Iuribus, Immunitatibus, et Privilegiis illorum conſervare tenebimur, et Succeſſores noſtri tenebuntur. In quorum omnium, et ſingulorum fidem praeſentes Literas manu noſtra ſubſcripſimus, et Sigillo Regni, Magnique Ducatus Litvaniae muniri mandavimus. Datum Vilnae die XVIII. Menſis Februarii Anno *D*omini MDCXXXIX. Regnorum noſtrorum Poloniae, et Sveciae VII. Anno. Praeſentibus Reverendiſſimis, Reverendis, Illuſtribus, Magnificis, et Generoſis Abrahamo Woyna Vilnenſi, Petro Gembicki Premiſlienſi, Supremo Regni Cancellario, Georgio Tyſzkiewicz Samogitiæ Epiſcopis, Chriſtophoro Radziwiłł *D*uce in Birze, et *D*ubinki, Sacri Romani Imperii Principe, Vilnenſi, Copiarum Magni Ducatus Litvaniæ ſupremo Duce, Mohilovienſi, Ianuſſio Skumin Tyſzkiewicz Trocenſi, Chriſtophoro Kiſzka Mſciſtavienſi, Alexandro Corvino Gąſiewſki Smolenſcenſi, Alexandro Maſſalſki Minſcenſi, Caunensi, Gotthardo Joanne a Tyſenhauſen Derpatenſi, Palatinis, & Capitaneis, Joanne Alphonſo Łącki Samogitiae, Chriſtophoro Sokolinſki Połocenſi, Jezierzycensi, Gedeone Raiecki Minſcensi, Nicolao Korff Vendensi, Petro Rudomina Duſiadzki Derpatensi, Vſwiatensi, Caſtellanis, & Capitaneis, Alexandro Ludovico Radziwiłł Duce in Ołyka, & Nieśwież Sacri Romani Imperii Principe, Supremo Magni Ducatus Litvaniae Mareſchalco, Słonimensi Capitaneo, Alberto Staniſlao Radziwiłł Duce in Ołyka, & Nieśwież Sacri Romani Imperii Principe, Supremo Magni Ducatus Litvaniae Cancellario, Pinſcenſi, Mevenſi, Tucholiensi, Boyſagoliensi Capitaneo, Georgio Duce in Oſſolin, Comite de Tenczyn Sacri Romani Imperii Principe, Vice-Cancellario Regni, Bidgoſtiensi Lubaczoviensi, Adzelensi, Relensi Capitaneo, Stephano Pac Vice-Cancellario Magni Ducatus Litvaniæ, Prenenſi, Berſtanensi Capitaneo, Nicolao Tryzna Supremo Magni Ducatus Litvaniae Theſaurario, Błudensi, Ozenſi, Przetomensi Capitaneo, Alberto Nicolao de Olexow Gniewoſz Secretario Regni Maiore, Abbate Coprivnicensi, Jacobo Wierzbięta Doruchowſki Referendario Regni, Archidiacono Varſaviensi, Scholaſtico Lanciciensi, Marciano Tryzna Referendario, & Notario Magni Ducatus Litvaniæ, Trocensi, & Geranonensi Præpoſito, Chriſtophoro Corvino Gąſiewſki Referendario, & Notario Magni Ducatus Litvaniae, Olitensi Capitaneo, Januſſio Radziwiłł Duce in Byrze, & Dubinki, Sacri Romani Imperii Principe, Supremo Camerae Magni Ducatus Litvaniae Præfecto, Camenecensi Capitaneo, Sigismundo Carolo Radziwiłł Duce in Ołyka, & Nieśwież Sacri Romani Imperii Principe, Ordinis Sancti Joannis Hieroſolimitani Melitenſium Equite, Commendatore Poſnaniensi, Magni Ducatus Litvaniae Pocillatore, Gedeone Michaele Tryzna Inciſore Dapum Magni Ducatus Litvaniæ, Breſtianensi Capitaneo, Chriſtophoro Gembicki Dapifero Regni, Gneſnensi Capitaneo, Caſimiro Tyſzkiewicz Dapifero Magni Ducatus Litvaniae, Czeczerſtenſi Capitaneo, Staniſlao Zadorſki Pincerna Regni, Goſtinensi Capitaneo . . . . . . de Wnurow Gniewoſz Venatore Regni, Chriſtophoro Chalecki Enſifero Magni Ducatus Litvaniae, Joanne Gembicki Cancellariae Maioris Regni Regente, Jacobo Maximiliano Fredro Cancellariae Minoris Regni Regente, Succamerario Præmiſliensi, Alexandro Ogiński Vexillifero Curiae Magni Ducatus Litvaniae, Rochaczenſi Capitaneo, Alexandro Trzebinſki Decano Sendomiriensi, Chriſtophoro Lode Succamerio *D*erpatensi, Capitaneo Golubensi, Nicolao de Olexow Gniewoſz Vexillifero Lublinensi, Staniſlao Skarſzewſki Subdapifero Sendomiriensi, Chriſtophoro Steczkiewicz Succamerio Braſławiensi, Antonio Tyſzkiewicz Palatino Breſtianensi, Vladiſlao Naruſzewicz Capitaneo Lodziecensi, Aulicis noſtris, Piaſecki Abbate Clarae Tumbae, Adamo Komorowſki, Henrico *D*onhoff Capitaneo Hermensi, Joanne Manowſki, Andrea Buialſki, Petro Bieganſki, Hieronymo *D*unin Secretariis noſtris, Samuele Rylſki Capitaneo Rabitinenſi, Gaſparo Poniatowſki Sylvarum Koniavienſium Præfecto, Alexandro Zyzemſki Sylvarum Oranenſium, Przełacenſium, & Merecenſium Præfecto, Joanne Theodoro Maydell Sylvarum Rudnicensium Præfecto, intimis Cubiculi noſtri Familiaribus, aliisque quam plurimis Aulicis, Secretariis, & Officialibus noſtris.

VLADISLAUS *Rex.*

Jacobus Maximilianus Fredro Succamerarius Premiſlienſis Regens Cancellariæ Regni.

Vice-Cancellariatu Illuſtris, & Magnifici Domini Georgii a Tenczyn Oſſolinſki, Bydgoſtienſis, Lubacovienſis, Rycenſis, Adzelenſis &c. Capitanei.

Mathias Cielecki.

Vice-Cancellariatu Illuſtris, ac Magnifici Domini Stephani Pac Prenenſis, Berſtanenſis &c. Capitanei.

Recepit Vladiſlaus Kyerdey Sacræ Regiæ Maieſtatis Secretarius.

Locus Sigilli penſilis Regni Poloniæ.

Locus Sigilli Magni Ducatus Litvaniæ.

Hanc Inveſtituram Regiam cum vero ſuo producto Originali verbotenus congruere teſtor ego infra denotatus, & requiſitus Notarius Publicus conſveto Sigillo Officii ſubappreſſo, & manus meæ propriæ ſubſcriptione. Actum Mitaviæ die 12. Menſis Auguſti, Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo quadrageſimo ſecundo.

L. S. *Godofredus Fabricius Sacræ Regiæ Maieſtatis Authoritate Notarius Publicus, Judicii Terreſtris Mitavienſis Secretarius, manu propria.*

CCXXXIX.

Cautio Jacobi Ducis de conſervatione præeminentiæ, & publici exercitii Religionis Catholicæ Ro- 1639.

Anno 1639.

Romanæ in Ducatibus Curlandiæ, & Semigalliæ, nec non de erectione intra triennium ſuis ſumptibus Templi in Civitate Goldinenſi, cum aſſignatione certorum redituum in uſum eiusdem Religionis. Dat. Vilnæ d. 18. Febr. An. 1639. *Ex Archivo Regni.* Lib. 151. ſub Lit. T. S. num. 152. fol. 100.

Jacobus Dei Gratia Curlandiae, & Semigalliæ *Dux*. Vniverſis, & ſingulis, quorum intereſt, notum facimus. Quia Nos circa receptionem Inveſtiturae, ac præſtitum Homagium, pro Feudo *Du*catus Curlandiae, & Semigalliae inter alias conditiones Nobis a Sereniſſimo Vladislao IV. Rege Poloniae, uti ſupremo, ac directo *Domino* noſtro clementiſſimo, & Regni, & Magni *Ducatus* Litvaniae Proceribus propoſitas, illam inprimis, & ante omnia cautam eſſe, & aſſecurare volumus, cavemusque, & aſſecuramus præſentibus, quae Religionis Catholicae præeminentiam, & conſervationem concernit, quod nimirum nullis unquam hominibus, nec *Ducatuum* noſtrorum Incolis, cuiuscunque ſtatus, & conditionis fuerint, Religionem Catholicam Romanam profitentibus, ſive qui ad præſens, ſive qui poſthac futuri ſint, exercitium publicum prohibituri ſimus, quinimo liberum, ac perpetuum doctrinae, inſtitutorumque Eccleſiae Catholicæ Romanae uſum omnibus in eadem enutritis, aut nutriri, ac inſtitui volentibus permittemus, ita ut nullus unquam Catholicorum Sacerdotum, ac ſæcularium hominum, nec non Religioſorum eo nomine turbari, inquietari, accuſari, nullus vim, iniuriam, aut contumeliam pati debeat, atque ut omnibus Nobilibus, quicunque in bonis ſuis, ſive allodialiis, ſive hæreditariis Templa, Eccleſiasque habuerint, & habere voluerint, ſecundum declarationem in Formula Regiminis, in iisdem exercitium Catholicae Religionis inſtituere, Sacerdotes alere, habereque ſine cuiuspiam impedimento, liberum, integrumque ſit. Præterea ut ſi qui Catholici Viri Nobiles, aliique idonei extiterint, illi ad munia, officia, honoresque publicos obeundos admittantur, eorumque Nobilitati, virtuti, aut eruditioni ad omnes *Dignitates* aditus pateat, ſpondemus, cavemus, & verbo Principis promittimus. Et quoniam Sacrae Regiae Maieſtati *Domino* noſtro Clementiſſimo, Regni, ac Magni *Ducatus* Litvaniae Proceribus convenire, ac expedire viſum eſt, ut unum, aut alterum Templum in Civitatibus præcipuis Curlandiae, & Semigalliae ad Religionis Catholicæ uſus, cum reditibus iuſtis aſſignaretur, non ſolum propter eos, qui in prædictis *Ducatibus* eius Religionis eſſent, aut in poſterum forent, verum etiam externos, & qui ex Regno, & Magno *Ducatu* Litvaniae eo commearent. Nos quidem pro officio debitae ſubiectionis, & Vaſallatus, quo Sacrae Regiae Maieſtati, & Reipublicae obſtricti ſumus, præſentium Literarum noſtrarum vigore recipimus, promittimus, ſpondemusque in uſus hoſce Religionis Catholicae Romanae unum Templum in Civitate Goldinenſi, cuius iuſta capacitas ſit, lateritium, ſive ex lapide, loco decente, & honeſto, quem *Delega*ti a Reverendiſſimo Epiſcopo Samogitiæ, uti viciniori Epiſcopo, commodiorem iudicaverint, Cæmeterium item circumcirca, campanile, ad ſummum intra triennium noſtro ſumptu extructuros, ſimiliter iuxta templum, domum, & habitationes neceſſarias pro Parocho, & Miniſtris, tam eius, quam Eccleſiae intra ſupraſcriptum tempus, tum in dotem etiam Eccleſiae, & alimenta Parochi ſexcentos florenos annuos certi reditus, certis in fundis, villis, agris, aut cenſibus aſſignaturos. Jus præſentandi Parochum idoneum tamen, & inprimis quidem Sacerdotem Catholicum Religionis Catholicæ Romanæ ab Epiſcopo approbandum, & qui utriusque linguæ, tam Lotavicæ, quam Germanicae peritus ſit, ad Nos pertinere debebit, ſi tamen intra ſemeſtre tempus Nos, Succeſſoresve noſtri præſentare eum negligeremus, Reverendiſſimo Epiſcopo Samogitiae, uti Epiſcopo viciniori, Succeſſoribus eius, ſive eius Officiali de Parocho Eccleſiae providere, ipſumque inſtituere liberum erit, & ad eundem, *S*ucceſſoresque eius inſpectio in doctrinam, mores, & vitam Parochi pertinere debebit. Qui quidem eodem iure, quo alii in Regno Poloniae *S*acerdotes, privilegiatus, & exemptus omnino ab omni iurisdictione ſæculari eſſe debebit, exceptis tamen caſibus in iure Canonico expreſſis. Cæterum eidem Parocho, Eccleſiaeque Miniſtris, Nos, *S*ucceſſoresque noſtri, nec non Magiſtratus noſtri tam Caſtrenſes, quam Urbani, ſecuritatem ab omni vi, iniuria, contumeliis, bona fide præſtabimus, illique præſtabunt. Adeoque in univerſum ſupraſcripta omnia, & ſingula Nos, *S*ucceſſoresque noſtros in omnibus eorum punctis, & clauſulis diligentiſſime, ſancteque adimpleturos, executioni demandaturos, obſervaturosque, neque quidquam per Nos, vel per alium quempiam contra eadem attentaturos, facturos, aut attentari, fierique paſſuros, ſub fide, honoreque Principis, noſtro, *S*ucceſſorumque nomine cavemus, ſpondemus, promittimusque. In quorum fidem præſentem Cautionem, manu noſtra ſubſcripſimus, & *S*igillo communiri iuſſimus. Datum Vilnae die XVIII. Menſis Februarii, Anno *Domini* MDCXXXIX.

Jacobus *mpp.*

CCXL.

1639. *Cautio eiuſdem Ducis de extruendo ſuis ſumptibus, & dotando altero templo in Civitate Mitavienſi in uſum Romanæ Catholicæ Religionis* Dat. Vilnæ d. 18. Febr. 1639. *Indidem.*

Jacobus Dei Gratia Curlandiæ & Semigalliæ Dux. Univerſis & ſingulis, quorum intereſt, notum facimus. Quia cum circa receptionem Inveſtituræ & præſtitum Homagium, pro Feudo Ducatus Curlandiæ & Semigalliae, inter alias conditiones Nobis a Sereniſſimo Vladislao IV. Regæ Poloniæ, uti Supremo, ac directo Domino Noſtro Clementiſſimo, & Regni, ac Magni Ducatus Lithvaniæ Proceribus, certæ Conditiones propoſitæ fuiſſent, ac imprimis de extruendis duobus templis pro exercitio Religionis Catholicæ Romanæ, uno quidem in Civitate Goldinen. altero vero in Civitate Mitavien. iiſdemq; dotandis. Nos quidem quantum ad templum in Civitate Goldinenſi attinet, Cautionem dedimus Noſtram, illud intra triennium ad ſummum noſtro ſumptu extructuros & dotaturos. Quantum vero alterum attinet in Civitate Mitavienſi, ex certis rationibus humiliter ab eodem Sereniſſimo Rege Domino noſtro clementiſſimo poſtulavimus, ut non niſi vita functo Illuſtriſſimo Principe Friderico Patruo noſtro cariſſimo huic Conditioni ſatisfacere teneamur. Quam dilationem cum benigne Nobis ſua Maieſtas conceſſiſſet, cavemus viciſſim, & Verbo Principis promittimus, ſpondemuſque, Nos poſt mortem prænominati Illuſtriſſimi Ducis Patrui noſtri hanc conditionem in Civitate Mitavienſi extruendi & dotandi Templi Catholici Romani, bona fide expleturos, idq; pari et ſimili per omnia ratione, quemadmodum Goldingæ nihil vel circa extructionem, vel dotationem, Jusque Patronatus, & Præſentationem, Jura item Epiſcopalia eiuſdem Reverendiſſimi Epiſcopi, & demum noſtram, Magiſtratuumque noſtrorum Protectionem immutando, vel diminuendo. In quorum fidem præſentem Cautionem Manu noſtra ſubſcripſimus, & Sigillo communiri iuſſimus. Datum Vilnæ die XVIII. Menſis Febr. An. Domini MDCXXXIX.

Jacobus *mpp.*

CCXLI.

1639. *Confirmatio Articuli de Religione Confeſſionis Auguſtanæ.* Dat. Vilnæ 18. Febr. 1639. *Ex Arch. Regni* Lib. 41. ſub Lit. RR. num. 42. fol. 38. *Item* Lib. 182. num. 183. fol. 38.

Vladislaus IV. DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Samogitiæ, Maſoviæ, Livoniæque, nec non Svecorum, Gottorum, Vandalorumque Hæreditarius Rex, Electus, & Magnus Dux Moſchoviæ.

Significamus præſentibus Literis noſtris quorum intereſt univerſis, & ſingulis earum notitiam habituris. Quod cum Illuſtris Princeps Dominus Jacobus Curlandiae, & Semigalliae Dux, ad Nos tempore, locoque a Nobis datarum harum Literarum veniſſet, & Inveſtiturae Feudi ſui Ducalis collationem, tum Jurium, & Privilegiorum, Conceſſionumq; omnium, quae a Sereniſsimimis olim *Divo* Sigismundo Augusto Avo, *Divo* Stephano, & *D.* Sigismundo Tertio, Parente noſtro, Regibus, *Deceſſoribus* noſtris, Illuſtris olim Avus eius conſecutus fuiſſet, confirmationem, & renovationem a Nobis petiiſſet, & caetera quidem, quae de novo conferenda & confirmanda exiſtimaſſemus, ipſo Inveſtiturae *Diplomate* confirmare Nobis viſum eſſet, Articulum de Religione Confeſsionis Auguſtanæ, e Privilegio eiuſdem *Divi Deceſ*ſoris, & Avi Noſtri, quemadmodum, & *Divae* memoriae Sereniſsimi Stephanus, & Sigismundus III. Parens, Reges, *Deceſſores* noſtri feciſſent, hoc peculiari Noſtro *Diplomate*, eius Illuſtritati Regia noſtra poteſtete, atque authoritate confirmare voluiſse. Cuius quidem Articuli in commemorato Privilegio *D.* Sigismundi Augusti tenor de verbo ad verbum eſt talis:

Dedimus præterea fidem, ſicut & præſentibus Literis ſancte damus, recipimus, & promittimus. Nos tam Principi, quam Civitatibus, aliisve Subditis ſuis, cuiuſcunque Ordinis, & Status fuerint, liberum uſum Religionis, Cultuſque Divini, & receptorum rituum ſecundum Auguſtanam Confeſſionem in ſuis Eccleſiis, totiuſque

 rei

Anno 1639.

rei Eccleſiaſticæ integram adminiſtrationem, ſicut eam hactenus habuerunt, libere permiſſuros, nec in ea ullam mutationem facturos, neq; ut ab aliis fiat permiſſuros.

Hunc igitur Articulum ex omni ſua parte Nos ratum, gratumque habere, atque eius Illuſtritati confirmare, & ſalvum ſanctumque perpetuis temporibus conſervaturos eſſe, Verbo noſtro Regio pro Nobis, & Succeſſoribus noſtris promittimus, quemadmodum eum vigore harum Literarum noſtrarum confirmamus. In cuius rei fidem praeſentes manu noſtra ſubſcripſimus, & Sigillo Regni noſtri, Magnique *D*ucatus Litvaniae muniri mandavimus. *D*atum Vilnae tempore praeſtiti Homagii die videlicet XVIII. Menſis Februarii, Anno *D*omini milleſimo ſexcenteſimo trigeſimo nono. Regnorum noſtrorum Poloniae, & Sveciae ſeptimo Anno.

VLADISLAUS *Rex.*

Locus Sigilli penſilis Regni Poloniæ.

Locus Sigilli penſilis M. D. L.

A. Zuchowſki Secretarius R. M.
Concordat cum vero ſuo Originali.

Locus Sigilli Notarii Publici Regii.

Godefredus Fabritius Notarius Publicus Regius.

CCXLII.

1639. *Illuſtris Princeps Domina Eliſabetha Magdalena Curlandiæ, & Semigalliæ Dux in protectionem, & patrocinium Sacræ Regiæ Maieſtatis ſuſcipitur.* Dat. Varſaviæ die 15. Dec. 1639. *Ex Archivo Regni.* Lib. 153. num. 154. fol. 103.

VLADISLAUS IV. DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Samogitiæ, Maſoviæ, Livoniæque, nec non Svecorum, Gottorum, Vandalorumque Hæreditarius Rex, Electus, & Magnus Dux Moſchoviæ. Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt, univerſis, & ſingulis. Quo in ſtatu res humanæ ſint poſitæ, quæve earum certitudo, continuis, quæ ob oculos noſtros verſantur, edocemur exemplis. Nulla quippe earum ſtabilitas, nulla perfectio, omnia variabili ſubeſſe videmus viciſſitudini. Quocirca optimo conſilio a viris prudentibus proſpici ſolet, ne poſt extrema eorum facta laudabilia, ipſorum deſideria, piæque intentiones aut immutentur, aut evaneſcant. Eorum exemplo Illuſtris Princeps Dominus Fridericus Curlandiæ, & Semigalliæ Dux, poſt tot exantlatos labores, & curas in promovendis boni publici tam in Sago, quam in Toga rationibus, feliciter ſuſceptas, ſentiens valetudinem ſuam, ob provectam iam ætatem indies ad maiorem devenire imbecillitatem, id vero unicum in votis habens, ut Illuſtris Princeps Domina Eliſabetha Magdalena, nata Princeps Stetini, Pomeranorum, in Livonia Curlandiæ, & Semigalliæ Ducisſa, Cognata noſtra, Illuſtritatis vero ſuæ conſors chariſſima, poſt deceſſum ſuum reſiduum vitæ ſuæ curriculum, quod in longævos annos a Deo præpotenti benigne ipſi concedi animitus precatur, in deſiderata felicitate, omnimoda tranquillitate, debito vero cultu, & veneratione Ducali, ac condigna tanta Principe obſervantia traducat, omnique commoditate, & rerum ſufficientia dignitatis ſuæ congrua, ac bonis iure ſucceſſionis ſeſe concernentibus, atque ab Illuſtri Principe chariſſimo Coniuge ſuo, in Perſonam ſuam transfuſis, & inſcriptis, abſque cuiusvis impetitione, & moleſtatione ſecure, & pacifice ſub patrocinio, & protectione noſtra Regia gaudeat, & utifruatur. Nos quoque propoſito laudabili, & votis, ac deſideriis Illuſtris Principis annuentes, ac faventes, utque ea omnia, quæcunque tam ad conſervandam Illuſtriſſimæ Duciſſæ dignitatem, quam etiam ea, quæ in rem, & commodum ſuæ Illuſtritatis pertinere cenſentur, ad effectum deduci cupientes, eandem Illuſtriſſimam Duciſſam, Cognatam noſtram chariſſimam, uti Jagellonico Sanguine Nobis iunctam, in Regium noſtrum patrocinium, & ſingularem protectionem benigne aſſumendam, cooptandam, & recipiendam volumus, uti quidem cooptamus, aſſumimus, & recipimus hiſce præſentibus, eodemque patrocinio noſtro munitam a quibuſvis iniuriis, & moleſtiis tutam, & immunem in pacifica eorum omnium, quæ iure ſucceſſionis transfuſorio, vel quovis alio eam concernunt, poſſeſſione conſervari, & manuteneri volumus. Quod omnibus, quorum intereſt, præſertim Magiſtratibus Curlandiæ, & Semigalliæ Ducatuum Statibus, Conſiliariis, Præfectis, Officialibus, ac aliis omnibus, tam publica Officia Caſtrenſia, vel Terreſtria gerentibus, quam privata, totique illorum Ducatuum Nobilitati ad notitiam deducentes, eisdem mandamus, ut pari cultu, reverentia, & ſubmiſſione, quam nunc Illuſtri Principi in Livonia, Curlandiae, & Semigalliæ Duci

Anno 1639.

ci exhibent, Illuſtriſſimam quoque Duciſſam, ſi forte ex hac vita Illuſtrem Principem decedere contigerit, colant, & venerentur, omnesque donationes, & proviſiones bene meritis aſſignatas, vel aſſignandas in ſuo robore conſervent, & ab omnibus ratas, & firmas, inviolabilesque, modo non ſint iuribus illius Provinciæ repugnantes, haberi, & conſervari, famulitiumque Illuſtritatis ipſius ab aliorum iniuriis, & impetionibus defendi curent, Præfectos vero ærarii, Oeconomos, Proviſores, cæterosque proventuum Adminiſtros, & Officiales ad comportationem ſummarum pecuniariarum, tam paratarum, quam ubivis locorum, & quovis modo collocatarum, & depoſitarum, tum & retentarum, & perſolvi debitarum, nec non ad reddendas rationes adminiſtrationis proventuum omnium, & ſingulorum, fidei illorum commiſſorum compellant, & adigant, quatenus ea omnia, quæ pro debito ſuo præſtare tenentur, ſub onere conſcientiæ in compertum Illuſtriſſimæ Duciſſæ proferant, producant, cæteraque omnia, & ſingula ad tuendam dignitatem ſuæ Illuſtritatis, utilitatem, & emolumentum pertinentia, pro fide ſua diligenter proſpiciant, & exequantur, idque Authoritate noſtra, præſentibus hiſce ſibi a Nobis eo nomine conceſſa. In cuius rei fidem &c. Datum Varſaviæ die XV. Menſis Decembris Anno Domini MDCXXXIX. Regnorum noſtrorum Poloniæ, & Sveciæ VIII. Anno.

VLADISLAVS *Rex.*

Alexander Trzebinſki Sacræ Regiæ Maieſtatis Secretarius.

CCXLIII.

1643. *Tractatus Commerciorum inter* LUDOVICUM XIV. *Regem Galliæ, & Jacobum Curlandiæ, & Semigalliæ Ducem concluſus.* Pariſiis d. 30. Dec. An. 1643.

Traité du Commerce entre LOUIS XIV. *Roy de France, & le Duc de Curland, fait a Paris le 30. Decembre 1643,*

Anno 1643.

Articles convenus, & accordez entre Monſieur le Comte de Brienne, Conſeiller du Roy en ſes Conſeils, Secretaire d'Etat, & des Commandemens, & Finances de Sa Majeſté, & Commandeur de ſes Ordres, Commiſſaire deputé par Sa dite Majeſté en cette partie, par l'avis de la Reine Regente Sa Mere, & le Sieur Fircks Major envoié en France vers leurs Majeſtez de la part de Monſieur le Duc de Curlande, chargé de Lettres de Creance a cet effet. A Paris le 30. Decembre 1643.

Sur ce que le dit Sieur Fircks a ſupplié leurs Majeſtez au nom du dit Duc de Curland, de lui accorder les Articles ſuivans, aiant declaré avoir chargé de les accepter, & d'obliger ſon Maitre a l'entretenement des choſes contenues en ce preſent Ecrit. Le dit Sieur Comte de Brienne en vertu de ſon dit pouvoir aiant conferé avec le dit Sieur Fircks Major ſur ce qui regarde les conditions reſpectives du preſent Traité, ſont demeurez d'accord de ce qui en ſuit.

I. Le dit Duc de Curland aiant fait temoigner au Roy beaucoup d'affection, & deſiré l'affermir d'avantage par l'intereſt du Commerce, Sa Maieſté voulant y correſpondre de ſon côté, & temoigner au dit Duc l'eſtime quelle fait de Sa Perſonne, lui a permis, & acordé la liberté de trafiquer en France, & d'y apporter toutes ſortes de bleds, & autres marchandiſes & denrées qui croiſſent en ſon pays, pour les amener dans ſes vaiſſeaux, icelles de changer dans les ports, & hauvres de ce Roiaume, ſoit a Bourdeaux, Brouage, & autres lieux circonvoiſins & comme bon leur ſemblera.

II. Pourront auſſi ceux qui ſeront negocians, facteurs, ou advoüez du dit Seigneur Duc de Curland, recharger de toutes ſortes de marchandiſes en France pour les tranſporter en Curlande, à la reſerve de celles prohibées, & pourront les Vaiſſeaux ou ceux qui feront le trafic ſous l'aveu du dit Seigneur Duc aller, & venir en toute ſeureté dans nos Mers le le long de nos côtes, entrer & ſortir de ce Roiaume en pleine liberté, en païant les droits pour ce deus, & accoutûmez, & en cas qu'aucuns des Marchands, facteurs, ſerviteurs, ou gens faiſans le negoce vinſſent a deceder en France pendant leur voiage, ou ceux qui y demeureront actuellement pour le ſervice du dit Seigneur *D*uc, Sa dite Majeſté veut, & entend, que pour celle leurs biens, facultez & marchandiſes ne ſoient ſujettes au droit d'aubeine, désherence, ou confiſcation, ainſi ſeront traitez tout ainſi, que s'ils eſtoient regnicoles.

III. Comme auſſi le dit Seigneur Duc de Curland promet reciproquement de donner toute ſeureté, & liberté aux François dans ſes ports, & hauvres pour y trafiquer, & vendre leurs marchandiſes, & en recharger d'autres ſuivant l'uſage du païs, ſans que durant le temps de leur voïage, & ſéjour arrivant le deceds d'au-

Anno 1643.

cuns marchands, facteurs, ou ſerviteurs, leurs biens, facultez, & marchandiſes puiſſent eſtre acquiſes, ou confiſquées par Droit Souverain.

IV. Promet auſſi le dit Seigneur *D*uc de Curland, de n'aſſiſtcr les ennemis de la France de ſes vaiſſeaux, ni de leur porter des commoditez ſous pretexte de la liberté preſentement accordée de venir dans nos Mers, mais ſeulement pourront en uſer tout ainſi, & a l'inſtar des villes de Hambourg, Dantzic, & autres places neutres.

V. Permet en outre Sa dite Majeſté au dit Seigneur Duc de *C*urland d'achepter en France des terres, Seigneuries, & maiſons pour en jouir, comme en faiſoient ceux deſquels il les aura acquiſes, ſans payer autres droits & redevances, que les anciens proprietaires, & ſans que venant ce dit Seigneur Duc a deceder, Sa Majeſté puiſſe pretendre le dit bien lui appartenir par droit d'aubeine, ainſi appartiendra a ſes Heritiers, & Succeſſeurs, tout ainſi que s'ils eſtoient regnicoles, & ſeront par tout traitez, comme s'ils eſtoient originaires François. Faits a Paris le trentieme jour de *D*ecembre 1643.

Signé *de Lomenie* avec paraphe, & *George Fircks* auſſi avec paraphe.

Regiſtrez ouï le Procureur General du Roi, pour êſtre executez ſelon leur forme, & teneur, a la charge de prendre par les Heritiers du dit Duc de Curland Lettres de naturalité, ou de diſpenſe particuliere du droit d'aubeine. A Paris en Parlement le 24. Feuvrier 1647.

Signé du Tillet avec paraphe.

CCXLIV.

1644. *Tranſumptum Status Epiſcopatus Piltenſis ab Ottone Schenking Epiſcopó Vendenſe conſcripti, & ſucceſſive Actis Regni Maioris Cancellariæ S. R. M. inſerti. Ex Archivo Regni* Lib. 166. Lit S. E. num. 157. fol. 31.

VLADISLAUS IV. DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæ, *S*molenſciæ, Czernichòviæque, nec non *S*vecorum, Gottorum, Vandalorumque Hæreditarius Rex. *S*ignificamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt univerſis, & ſingulis. Oblatas eſſe ad Acta Regni Cancellariæ noſtræ Maioris per Venerabilem Paulum Puzyna, Eccleſiæ Cathedralis *S*amogitiæ Præpoſitum, Literas infraſcriptas, manu Reverendi in Chriſto Patris Domini Ottonis *S*chenking Epiſcopi Vendenſis ſubſcriptas, & *S*igillo eiusdem munitas, ſanas, ſalvas, omnique ſuſpicione carentes, ſupplicatumque Nobis, ut easdem ad Acta ſuſcipi, & iisdem inſeri mandare dignaremur, quarum tenor ſequitur, eſtque talis. *S*ub ipſa Religionis Catholicæ in Luteranam mutatione, Curlandiæ, ſive Piltenſem, et alterum Oſilienſem Epiſcopatum ſimul tenuit, Nobilis quidam Epiſcopus Veſtphalus Joannes a Monninghauſen, qui nova opinione imbutus, ad hoc animum intendit, ut vendito Epiſcopatu in Germaniam ſe conferret, ut uxorem duceret. Inventus eſt mox emptor FRIDERICUS Daniæ Rex, qui domi habens Fratrem Magnum nomine, Holſatiæ *D*ucem, moribus diſcolis ita imbutum, ut dato pretio extra Regnum ſuum illum degere vehementer cuperet. Ideoque appenſis triginta Argenteis hoc Patrimonium eſt appretiatum. Magnus in Livoniam venit, Curlandiæ, et Oſiliæ Epiſcopatus poſſeſſionem, et titulum aſſumpſit, eoque tamdiu uſus eſt, quoad ipſum cœlibis vitae taedium inceſſeret. Tunc ille in Moſchoviam profectus, Anteceſſoris ſui exemplum ſecutus, uxorem quoque duxit, aſſumpto (Tyranno Moſchorum annuente) Regis Livoniae titulo. Interim dum ille in Moſchovia Regnum Livoniae in aëre fabricat, et fundat, germanus ipſius Frater FRIDERICUS Daniae Rex Epiſcopatum Oſilienſem occupat, ne forte expoſiti ab ipſo triginta Argentei (hoc eſt triginta millia Talerorum) plane pereant, Dux Magnus in Moſcovia incerta omnia videns, incertus et ipſe Tranſactionum obſervator, rebus omnibus ibi turbatis, in Livoniam rediit, ſe ipſum, ſuumque Curlandiae Epiſcopatum, et alias Ultradunenſes Arces Moſcho ereptas, quae tamen ad Regnum Poloniae antea pertinuerant, in tutelam Regis, et Reipublicae Poloniae ſubiecit, et acceptatus eſt. Poſt ipſius mortem Poloniæ Rex STEPHANUS, et Daniae Rex FRIDERICUS de Curlandiae Epiſcopatu decertarunt, alter ſubiectionem, alter triginta millia expoſita, pro ſuo iure prætendens. Ne vero de re parva, maior quam pro rei dignitate exoriretur contentio, & in apertum bellum Regna iſta præcipitarentur, utriusque Regis conſenſu arbiter electus eſt FRIDERICUS e Domo Brandeburgica Marchio Anſpachenſis, is ita rem compoſuit, ut ſuo proprio ære, Daniae Regi ſatisfaceret, qui omni penitus prætenſioni ſuae in perpetuum renuntiaret, illamque Poloniæ Regi cederet, Rex vero Poloniæ Epiſcopatum Curlandiae non recuperaret prius,

Anno 1644.

prius, quam Marchioni Anſpachenſi pecunias Dano numeratas renummeraret. Impetraverat poſtea STEPHANI Regis Nepos Balthaſar Bathori, Jus Epiſcopatus Curlandiae eliberandi, & hypothecæ titulo eundem poſſidendi. Qui tamen ad Transſylvaniæ Dominatum aſpirans, ius illud ſuum parvipendens Curlandiae Duci Friderico ceſſit. Conatus eſt Fridericus Curlandiae Dux repoſita Marchioni pecunia Epiſcopatum obtinere, aſt Marchio conditionem acceptare nullatenus voluit. Mortuo Anſpachenſi Marchione, cum ex ea familia Gvilhelmus Curlandiae Coniugem acciperet, ita transactum tandem eſt, ut Epiſcopatus iſte in poteſtatem Gvilhelmi Curlandiæ, remiſſa triginta millium ſumma, Dotis loco proveniret. Omnibus iſtis, quæ acta ſunt, ad calculum reductis, verum ſtatus tale eſt, quod modernus Dux Gvilhelmus Curlandiæ Epiſcopatus Hypothecarius eſt Poſſeſſor, cum clauſula expreſſa. *Juribus Regalibus, Epiſcopalibus, & Capituli per omnia ibi ſalvis permanentibus.*

L. S. OTTO *Epiſcopus Vendenſis.*

Cui ſupplicationi Nos benigne annuentes, præinſertas Literas ad acta præſentia ſuſcipi, ex eisdemque authentice extradi mandavimus. Act. & Dat. Vilnæ Sabbatho Magno, Anno Domini 1644.

Relatio Illuſtriſſimi Domini Georgii de Tenczyn Oſſolinſki Regni Poloniæ Supremi Cancellarii, Bidgoſtienſis, Lubacovienſis, Lubomlenſis, Odzelenſis, Ricenſisque &c. Capitanei.

CCXLV.

1644. *Interventio nomine, & in perſona Illuſtriſſimi, & Reverendiſſimi Domini Georgii Tyſzkiewicz Epiſcopi Samogitiæ, Epiſcopatus Curonenſis perpetui Adminiſtratoris de Jure, quod in dicto Epiſcopatu Curonenſi Eccleſiis Catholicis competit.* Act. & Dat. Vilnæ Sabbatho Magno Anno 1644. *Indidem.*

VLADISLAUS IV. Dei Gratia Rex Poloniæ Magnus Dux Lithvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Samogitiæ, Maſoviæ, Livoniæque, nec non Svecorum, Gotthorum, Vandalorumque Hæreditarius Rex.

Significamus præſentibus literis Noſtris, quorum intereſt univerſis & ſingulis. Quod cum Venerabilis Paulus Puzyna Eccleſiae Cathedralis Samogitiae Præpoſitus coram Nobis, dum cauſa inter Illuſtrem Principem JACOBUM Curlandiæ & Semigalliæ in Livonia Ducem, & Generoſum Ottonem Erneſtum Maydell, ratione Diſtrictus Piltenſis ventilaretur, viva voce ex parte Reverendi in Chriſto Patris Domini Georgii Tyſzkiewicz Epiſcopi Samogitiae, & perpetui Adminiſtratoris Curonienſis, ſeu Piltenſis Epiſcopatus interpoſuiſſet, ita & ad Acta Cancellariæ noſtræ Maioris perſonaliter veniens, hanc ipſam interpoſitionem in ſcriptis obtulit, cuius tenor ſequitur, eſtque talis:

Retroactis temporibus, quoties Epiſcopatus Piltenſis, ſeu Curoniæ, in poſſeſſionem quorundam ſæcularium de conſenſu Sereniſſimorum Regum divæ recordationis titulo hypothecæ perveniebat, ſemper Literæ conſenſus ſuper redimendo huiusmodi Epiſcopatu, a Sereniſſimis Regibus conceſſæ, hanc expreſſam continebant clauſulam, videlicet, ſalvis Juribus noſtris Regalibus, Reipublicæ, & Eccleſiarum Catholicarum ibidem manentibus. Proinde & in præſenti coram Judicio Sacræ Regiæ Maieſtatis Veſtræ, Domini Clementiſſimi, cum actio occaſione eiusdem Epiſcopatus, inter Illuſtrem Dominum Jacobum Curlandiæ, & Semigalliæ Ducem, & Generoſum Dominum Ottonem Erneſtum Maydell ſit mota, ne eiusmodi cauſa Juribus Eccleſiæ Piltenſis, & aliarum Eccleſiarum Catholicarum ibidem aliquomodo irroget præiudicium, nomine earundem Eccleſiarum Catholicarum, in perſona Illuſtriſſimi, & Reverendiſſimi Domini Georgii Tyſzkiewicz Epiſcopi Samogitienſis, uti vicinioris Epiſcopi, & perpetui Adminiſtratoris huius Epiſcopatus Curonienſis ſeu Piltenſis, Ego Paulus Puzyna Eccleſiæ Cathedralis Samogitiæ Præpoſitus intervenio, ſimulque a Sacra Regia Maieſtate Veſtra, Domino meo Clementiſſimo humiliter peto, ſalvum, & integrum Jus, quod in dicto Epiſcopatu Eccleſiis Cathedralicis competit, conſervari, & meam præſentem Interventionem benigne ſuſcipi, & admitti. Quam Nos ratam, & gratam habentes, ad acta præſentia ſuſcipi, iis inſeri, atque ex iisdem authentice extradi mandavimus. Actum & Datum Vilnæ Sabbatho Magno Anno Domini MDCXLIV.

Relatio Illuſtriſſimi Domini Georgii de Tenczyn Oſſolinſki Regni Poloniæ Supremi Cancellarii, Bidgoſtienſis, Lubacovienſis, Lubomlenſis, Odzelenſis, Ricenſisque &c. Capitanei.

Anno 1649.

CCXLVI.

Confirmatio Jurium, Libertatum, & Privilegiorum Nobilitatis Piltenſis. Dat. Cracoviæ in Conventu Regni Generali die 10. Febr. An. 1649. *Ex Archivo Regni. Extat in Archivo Cancel. Magni Ducatus Litvaniæ.* Lib. ſub Lit. AAA. fol. 49.

Nos Joannes Casimirus DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæ, Smolenſciæ, Czernichoviæque, nec non Svecorum, Gottorum, Vandalorumque Hæreditarius Rex.

Significamus præſentibus Literis Noſtris, quorum intereſt univerſis, & ſingulis. Quod poſtquam faventibus ſuperis unanimi ordinum conſenſu ad inclyti Regni huius gubernacula evecti, & iure, ac Maieſtate Regali, debita cum ſolennitate condecorati ſumus, merito inter primas Regii Officii, ac Poteſtatis curas præcipuam, ac principalem duximus, ut conſilia, factaque noſtra ad Provinciarum, ac populorum noſtrorum tranquillitatem, & ſubditorum quietem, ac ſecuritatem, ius, & iuſtitiam cuique adminiſtrando, & circa Jura, atque Immunitates illos conſervando dirigeremus. Quare cum Nobis nomine Nobilitatis, & Incolarum Epiſcopatus Curonienſis bina pargamenea Privilegia infraſcripta, manibus Sereniſſimorum Divae memoriae Sigismundi III. Parentis, & Vladislai IV. Fratris, Regum, Prædeceſſorum noſtrorum ſubſcripta, Sigillisque Regni, & Magni Ducatus Litvaniæ penſilibus roborata, ſana, ſalva, & illæſa, omnique ſuſpitionis nota carentia, in ſe continentia Confirmationem Jurium Nobilium, & Incolarum dicti Epiſcopatus Curonienſis, producta fuiſſent, ſupplicatumque Nobis humillime eſſet, ut eadem Privilegia Authoritate quoque Regia noſtra approbare, & confirmare dignaremur, quorum primi tenor eſt, qui ſequitur:

In Nomine Domini Amen.
Ad perpetuam rei memoriam.

Nos Sigismundus III. Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniae, Ruſſiae, Pruſſiae, Maſoviae, Samogitiae, Livoniæque, nec non Regni Sveciæ proximus Hæres, & futurus Rex. Notum facimus hiſce Literis noſtris, quorum intereſt, aut in poſterum quoquo modo intererit, univerſis & ſingulis. Poſtquam Divina aſpirante gratia omnium Ordinum, ac Statuum inclyti Regni noſtri Poloniæ, & Magni Ducatus Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, cæterarumque Provinciarum ad præfatum Regnum pertinentium libera Electione, ſacro Regni diademate inaugurati eſſemus, nihil magis Nos in votis habuiſſe, quam ut omnium Ordinum & Statuum Regni noſtri ſubditos, Regia noſtra clementia, favore, ac benevolentia complectentes, ita gubernaremus, ut non ſolum ab omni hoſtili impreſſione tuti ſine iniuria in pace vivere, ſed etiam Juribus, Privilegiis, ac Immunitatibus antiquitus obtentis, libere uti, & perfrui poſſint. Quo animo cum iam ante in Conventu felicis Coronationis noſtræ omnium Incolarum Regni noſtri Jura, & Privilegia confirmaſſemus, ac vero nunc Nobilitas etiam, atque incolæ Epiſcopatus Curoniae Transactionem quandam inter Sereniſſimos quondam Divæ memoriæ Stephanum Deceſſorem noſtrum Poloniae, & Fridericum Secundum Daniæ Reges, de commemorato Epiſcopatu Curoniæ ſuſceptam, atque inſtitutam Nobis obtuliſſent, utque peculiaribus etiam Literis noſtris eam confirmaremus, Nobis ſupplicaſſent, eo libentius faciendum id Nobis iudicavimus, quod in eadem Transactione conſervanda, non ſolum iura privatorum, verum publicam etiam fidem verſari intelligeremus. Tenor autem Transactionis eius eſt is, qui de verbo ad verbum ſequitur. *In nomine Sanctæ, & Individuæ Trinitatis.* Notum, teſtatumque ſit univerſis, & ſingulis hanc Transactionis formulam, viſuris, audituris, lecturisve, iis præſertim, quorum intereſt. Poſtquam Dei Præpotentis voluntate Illuſtriſſimus Princeps, ac Dominus, Dominus Magnus in Livonia Epiſcopatuum Oſiliæ, Vici, nec non Curoniae Dominus, Epiſcopatus Revaliae Adminiſtrator, Hæres Norvegiae, Sleſvici, Holſatiae, Stormariae, & Ditmarſiae Dux, Comes Oldenburgenſis, & Delmenhorſtenſis, anno elapſo octuageſimo tertio vitam cum morte commutaſſet, & derelicti Curoniae Epiſcopatus Jure, atque Succeſſione inter Sereniſſimum & Potentiſſimum Principem, ac Dominum, Dominum Stephanum Regem Poloniae, Magnum Ducem Litvaniae, Ruſſiae, Pruſſiae, Maſoviae, Samogitiæ, Livoniæque, nec non Tranſylvaniae Principem ab una, & inter Sereniſſimum itidem, & Potentiſſimum Principem, ac Dominum, Dominum Fridericum eius Nominis Secundum, Daniae, Norvegiae, Gottorum, Vandalorumque Regem, Sleſvici, Holſatiae, Stormariae, nec non Ditmarſiae Ducem, Comitem Oldenburgenſem, & Delmenhorſtenſem, ab altera partibus, gravis, ac periculoſa lis, atque contentio ſuborta eſſet, adeo ut uterque ius ſuum, quod in hoc Curoniae Epiſcopatu habebat, ſeu habere praetendebat, vi & armis tueri, atque vindicare in animum induxerit, quo factum, ut inter utriusque Regis Officiarios, milites, atque ſubditos, ad arma & neceſſarias defenſiones, & hinc ad graviores perſecutiones, conflictus, cædes, prædiorum, atque agrorum depopulationes, occupationes, direptionesque, & omnem hoſtilitatem deſcenſum, atque perventum fuerit: quibus malis niſi maturo conſilio obviam itum fuiſſet, facile evenire potuiſſet, ut animorum utrinque maiori exacerbatione oborta, vetus illud inter hos duos potentiſſimos Principes neceſſitudinis, amicitiæ, atque vicinitatis vinculum, non tantum cum extrema huius Curoniæ Diſtrictus, & aliarum finitimarum Ditionum pernicie, atque interitu, ſed etiam totius Chriſtianitatis periculo, ac damno ſolutum, atque diſſutum eſſet, bellumque grave, atque difficile exarſiſſet. Cum autem omnibus iis, præſertim qui periculo proximi ſunt, pro parte virili opera danda ſit, ne eiusmodi gliſcens flamma, & hæc magnarum calamitatum ſemina viribus acquiſitis ſerpant latius, ipſe Illuſtriſſimus Princeps, ac Dominus, Dominus Georgius Fridericus Marchio Brandeburgenſis, in Pruſſia, Stetini, Pomeraniæ, Caſſuborum, ac Vandalorum, nec non in Sileſia Carnoviæ &c. Dux, Burgrabius Norimbergenſis, ac Rugiae Princeps, utrisque Sereniſſimis Poloniae, & Daniae Regibus uni arctiſſimo fidelitatis, atque homagii, nec non affinitatis, alteri etiam propinquae cognationis, affinitatis, atque propinquitatis iure & neceſſitudine devinctus, pro communis ſalutis ſtudio, motuque proprio ad hæc mala, & incommoda Chriſtianitatis declinanda, apud utrumque Sereniſſimum Regem intercedere, & omnem operam, ſtudium, fidemque adhibere conatus eſt. De ſalutaribus itaque remediis, æquisque conditionibus, quibus hoc diſſidium placide componi, & communi periculo evitato, vetus illa neceſſitudo, atque amicitia inter utrumque Sereniſſimum Regem, eorumque Regna reſtaurari, atque conſervari poſſint, cogitatione ſuſcepta Celſitudo illius, pro ſuo candore, atque fiducia utrumque Sereniſſimum Regem ad pacis ſtudium, armorumque depoſitionem, & totam cauſam vel familiari transactioni, vel iuſtae cognitioni, atque arbitrio amicorum committendam amice, & fideliter invitavit, atque diligenter hortari non deſtitit. Cui ſuæ Celſitudinis piae voluntati, Dei etiam benignitate accedente, utræq; Sereniſſimae Regiae Maieſtates morem gerentes, pari publicae ſalutis ſtudio commotæ, ad oblatam amicorum Transactionem, vel legitimam etiam cognitionem animos ſalvo iure ſuo adiecerunt. Quia vero hi compoſitionis, atque pacis Tractatus (quod res altioris indaginis eſſet) non niſi armis, atque hoſtilitatis metu ſuſpenſis, & depoſitis ſuſcipi, multo minus feliciter perfici potuerunt, laborandum ſibi idem Illuſtriſſimus Pruſſiae Dux putavit, ut inducias ad utriusque ſubditorum ſecuritatem interea conciliaret, quas & accedente utriusque Sereniſſimi Regis authoritate, & utriusque ſubditorum conſenſu ſua Celſitudo per Legatum, & Conſiliarium Generoſum Levinum a Bulau æquis Conditionibus pepigit, atque firmavit, hac vero Illuſtriſſimi in Pruſſia Ducis præclara erga Rempublicam voluntate, ſtudio, atque candore perſpectis, utrique Sereniſſimi Reges, etſi legitima de cauſa, iureque ſuo apud æquos, & minime ſuſpectos Judices, aut Arbitros cognitionem, atque arbitrium minime reformidarent, tamen ad evitandas controverſias, & contentiones maiores, & ad ſua quoque Tranquillitatis publicae, pacisque ſtudia magis declaranda, Deo primum, & poſt Authoritati Illuſtriſſimi in Pruſſia Ducis id deferentes, totam iſtam cauſam per certas Conditiones determinandam, atque tranſigendam deciſionem, atque transactionem ſolius ſuæ Celſitudinis moderationi, prudentiae, & fidei commiſerunt. Hac itaque poteſtate accepta Illuſtriſſimus in Pruſſia Dux Dei præpotentis auxilio fretus, re penitius deliberata, conſilioque habito, conciliatis, atque ad æquitatem compoſitis inter ſe animis, ſola utilitate Reipublicae, & utriusque Regis Dignitate ſpectata, totam eam controverſiam Conditionibus infraſcriptis, iuſtis, & æqualibus, & utrinque acceptis, per dictum Conſiliarium ſuum Levinum a Bulau compoſuit, atque transegit. Atque inprimis, quod in omnibus controverſiarum compoſitionibus laudatum, atque uſitatum eſt, univerſae, & ſingulae diſſenſiones, offenſiones, exacerbationes, detrimenta, damna, ſumptus, atque impenſae inter utrumque Sereniſſimum Regem, eorumque ſubditos huius Epiſcopatus controverſi cauſa oborta, atque commiſſa, vigore huius Transactionis perpetua oblivione, ſublata, deleta, atque obliterata eſſe, ut viciſſim omnia ea,

Anno 1649.

quæ ad constituendam pacem, amicitiam, bonamque vicinitatem pertinere videbantur, coli atque observari debent. Etsi vero Serenissimus Daniae Rex Jus suum, quod in hoc Curoniæ Episcopatu sibi competere asseruit, vigere, nec non Serenissimus Poloniae Rex prætensum ius suum docere conatus est, litis tamen evitandae, & pacis constituendae causa per Illustrissimum Prussiæ Ducem Negotium universum eousque deductum est, ut dictis Serenissimis Regibus, utrinque de suo iure prætenso remittentibus, Serenissimus Poloniæ Rex, Serenissimo itidem Daniæ Regi amicæ, & placidae Trasactionis nomine triginta talerorum millia probae, usitatae, & in Romano Imperio approbatae monetae persolvere, & numerare stipulatus, atque pollicitus sit. Quæ summa, ubi Serenissimo Daniæ Regi aut numerata, aut certo in loco idonee assignata fuerit, Serenitas sua Serenissimo Poloniæ Regi realem possessionem Arcis Piltensis, totiusq; Episcopatus concedere, atque tradere, Serenissimus vero Poloniæ Rex simul, ac vicissim subsequentes conditiones promissas, atque receptas complere, atq; observare tenebitur. Imprimis vero, ut subditorum istius Curoniæ Episcopatus, eorum præsertim, qui post obitum Illustrissimi Ducis Magni, fidem Serenissimi Daniæ Regis secuti sunt, iusta ratio habeatur, universis, & singulis Nobilibus, atque Oppidanis Jura, Libertates, & Privilegia sua legitime hucusque obtenta, atque usurpata, a supradicto Serenissimo Poloniæ Rege confecto desuper, atque ipsis dato Diplomate, authoritateque, ac consensu Senatorum suorum accedente, confirmabuntur, eaque ab omnibus eius Maiestatis Successoribus, & Ordinibus Regni in perpetuum salva, ac illæsa conservari debent, nec fides Serenissimo Daniæ Regi hucusque præstita, ulli eis fraudi fuerit, sed posthac pro Serenissimi Poloniæ Regis subditis fidelibus, atq; dilectis suscipientur, & habebuntur. Quandoquidem etiam compluribus iam abhinc annis in Ecclesiis Episcopatus istius nulla alia, praeterquam ea, quae Confessioni Augustanae consentanea est, Religio culta, atque observata fuit, ex communi in inclyto Poloniae Regno Religionis Confœderatione aequum censetur, atque ex hac porro Pacificationis tractatione sancitur, ac constituitur, ut Incolis tam Nobilibus, quam Oppidanis in Scholis, & Ecclesiis, ipsorum Jurisdictioni, vel Juri subiectis, liberum, & pacatum exercitium eius Religionis, Augustanae videlicet Confessionis relinquatur, nec ulla alia ipsis obtrudatur. Eam itaq; publice sine omni impedimento, pari cum Curlandiæ Ducatus subditis libertate, profiteri, atque exercere illis licebit, & conscientiæ suæ libertate plene gaudebunt. Generosus Joannes Behr, Serenissimi Daniae Regis in Arce Piltensi Praefectus, & primarius istius Districtus Incola in pacata bonorum suorum possessione, vigore Inscriptionum, et legitime obtentorum privilegiorum suorum retineri, ac conservari debebit. In cuius rei securitatem Serenissimus Poloniae Rex dictarum Inscriptionum, et Privilegiorum suorum Diplomate, Maiestatis ipsius Sigillo munito, authoritate, & consensu Senatorum suorum pro more, adhibito, confirmationem ipsi dabit, cui quoque, quod fidelem hucusque Serenissimo Daniae Regi se praestiterit, plane fraudi non erit, sed Serenissimus Poloniae Rex obliterata omni offensa sua, eum clementia, & gratia prosequetur, ille vero vicissim, vel ipse, si bona ista sua possidebit, vel per alium, cui pro rerum suarum necessitate, ac statu, ea possidenda tradiderit, eidem Regiae Maiestati debitam, & fideli Vasallo, & subdito dignam fidem, atque subiectionem præstare tenebitur. Eadem ratione cæterorum quoque Nobilium, & subditorum Jura, & Privilegia de bonis suis iusto titulo hucusque possessis, ipsis, & ipsorum hæredibus, non tantum tempore huius Serenissimi Regis, quam omnium eius Successorum, & Ordinum Regni, atque etiam aliorum Dominorum, ad quos Diœcesis ista successu temporis quocunque iure pervenire posset, salva esse, conservari, atque a Serenissimo Poloniae Rege, authoritate, & consensu Senatorum suorum accedente, confirmari debebunt, qui pari erga eandem Regiam Maiestatem fide, atque subiectione obligabuntur. Si quis quid vel emptionis, vel hypothecae, aut pignoris titulo possideat, sine legitima iuris cognitione, defacto ea possessione minime deturbari, sed in ea tantisper retineri, et conservari debebit, dum legitima de iure fiat cognitio. Et si quis vel pretium, vel mutuum in bona aliqua a se expensum, solutum, et numeratum esse docuerit, a legitimo vindicatore bonorum ante cessionem, inste eidem persolvetur, atque refundetur. Bona, Fundi, Prædia, Domicilia, Coloni et id genus alia, in hoc tumultu atque controversia alicui adempta, atque occupata, legitimo Domino, et possessori sine omni mora, tergiversatione, aut difficultate restitui, et tradi debent. Hac restitutione facta, et conditionibus hisce omnibus completis, eius Episcopa-

tus

Anno 1649.

tus Nobiles, et subditi iuramento, si quo Serenissimo Daniæ Regi obstricti fuerunt, absolvi, et Serenissimo Poloniae Regi novo iureiurando obstringi debent, et tam huic, quam Successoribus illius, seu naturalibus suis Dominis, nec non inclyto Poloniae Regno omnem fidem, observantiam, subiectionem, subditis fidelibus dignam, atque convenientem præstare tenebuntur. Illis vicissim omnium eorum, quae de conservatione Religionis, Jurium, Privilegiorum, atque bonorum in hisce Conditionibus promissa, atque recepta sunt, inviolata conservatio, et Regalis contra omnem vim, et iniuriam, quae cæteris Regni incolis debetur, defensio, iustitia, atque Patrocinium praestabuntur; contributionibus quoque, exactionibus, et vectigalibus inusitatis, et extraordinariis, et ab reliquis Ordinibus Poloniae Regni non laudatis, vel receptis, atque collatis, eius Episcopatus subditi minime prægravari debent, sed eorum eadem, quæ cæterorum inclyti Poloniae Regni Incolarum & fidelium subditorum habebitur ratio. Quia etiam manifestum est, durante hac controversia, & hostilitate, bona & subditos eius Episcopatus omni fere suppellectili, pecoribus, atque etiam facultatibus omnibus orbatos, destitutos, atque exutos esse, ita autem facile se colligere, & res domesticas suas restaurare non possint, pietatis, atque æquitatis arbitrium est, & fieri placuit, ut eius Districtus subditi annis quinque subsequentibus, ab omnibus exactionibus, expeditionibus, oneribusque publicis vacent, atque immunes habeantur, nec durante eo tempore, ullo modo iis aggraventur, nisi pro sua erga Dominum, & Patriam fide, urgente necessitate publica, sponte quid interim conferre velint. Tempore autem eo exacto communi cum reliquis Regni subditis sorte censebuntur. Cautum præterea est, ut quidquid nunc vel tormentorum, pulveris, globorum, instrumentorum bellicorum, armorumve, quidquid etiam suppellectilis, & aliarum rerum mobilium in Arce Piltensi asservatur, id omne hac Transactione confecta, quam primum vel Serenissimo Daniae Regi, vel ad quemcunque alium id pertinebit, sine impedimento auferre, atque exportare liceat. Si qui etiam captivi utrinque reliqui fuerint, sine pretio, & culpa restituentur, & secure dimittentur, vel si quis etiam manu stipulata dimissus fuerit, is ea sponsione, atque obligatione per hanc ipsam Transactionem liber, & solutus esse debebit. Hisce Transactionis Capitibus rite completis, & praestitis, Serenissimus Daniæ Rex, uti se facturum diserte recepit, Serenissimo Poloniæ Regi totum hunc Curoniæ Episcopatum cum omni Jure, Dominiis, usufructu, cæterisque ad eum Episcopatum pertinentibus, quemadmodum in suis limitibus & metis ab Illustrissimo Duce Magno piæ memoriæ possessus, atque usurpatus fuit, pro se, & Serenissimis Successoribus suis resignare, cedere, & plenissime tradere tenebitur. Quemadmodum Serenitas sua vigore huius Transactionis, id ipsum, quam fieri potest, plenissime concedit, & tradit, nihil in perpetuum sibi, aut Serenissimis Successoribus suis Juris, aut Dominii in hoc Episcopatu reservans. Atque hæc superiora omnia inviolate observare, complere, & re ipsa præstare, omnique dissensione sublata, sinceram amicitiam, bonamque vicinitatem colere, utraque Regia tam Poloniæ, quam Daniæ Maiestas sub verbo, & dignitate sua Regia, pro se, & Successoribus, & Ordinibus Regni sancte receperunt, atque promiserunt, id ipsum huius Transactionis vigore iterum fide bona recipientes, promittentes, atque confirmantes. In quorum omnium indubitatam fidem, atque confirmationem, & rei veritatis Testimonium, huius Transactionis formulæ bina Diplomata eiusdem tenoris, & vocis in pergameno descripta, & horum unum Serenissimi Poloniæ Regis, & eiusdem Regni Senatorum manibus & Sigillis, alterum Serenissimi Daniæ Regis, eiusque Regni Senatorum manibus, & Sigillis, utrumque autem Illustris quoque Principis Marchionis in Prussia Ducis tanquam Intercessoris, & Arbitratoris manu, & Sigillo notata, & signata, atque corroborata, & singula Diplomata singulis Serenissimis Regibus transmissa, atque tradita fuerunt. Confectum est hoc Diploma in Regia Arce Croneburga die decima Mensis Aprilis Anno Salutis humanæ 1585.

Cum igitur præinserta Transactio inter commemoratos Serenissimos Principes non solum ipsorum Principum consilio, atque authoritate, verum publico etiam utriusque Regni Ordinum Consensu inita, suscepta, perfectaque fuerit, Nos quoque Sigismundus Rex præinsertæ Transactionis conditionibus per omnia satisfacere cupientes, cum consilio, et consensu Senatorum, Consiliariorumque nostrorum, lateri nostro assidentium eandem Transactionem in omnibus eius Punctis, Conditionibus, Capitibus, pro Nobis, Serenissimis Successoribus nostris, confirmandam, ratificandam, roborandamque duximus; quemadmodum quidem confirmamus, ratificamus, robora-

 musque

ANNO 1649.

musque præſentibus hiſce, promittentes verbo noſtro Regio, eam ipſam Transactionem in omnibus eius Clauſulis, & Conditionibus Nos, Succeſſoresque Noſtros inviolabiliter ſervaturos, tum maxime Nobilitatem univerſam, omnesque Incolas commemorati Epiſcopatus Curoniae, in omnibus Juribus, Libertatibus, Poſſeſſionibus, Inſcriptionibus, ac Privilegiis, quæ beneficio & vigore commemoratae Transactionis pertinere ad illos poſſint, ſedulo Nos, Succeſſoresque noſtros conſervaturos, manutenturosque. In quorum omnium fidem & evidentius Teſtimonium, haſce manu noſtra ſubſcripſimus, Sigilliſque Regni noſtri, & Magni Ducatus Litvaniae obſignari iuſſimus. Datum Varſaviae in Comitiis Regni Generalibus die decima ſeptima menſis Aprilis, Anno Domini MDLXXXIX. Regni noſtri anno ſecundo,

Præſentibus Reverendiſſimo, Reverendis, Illuſtriſſimis, Illuſtribus, Magnificis, Generoſis, Venerabilibus, & Nobilibus, Staniſlao Karnkowſki Dei Gratia Archiepiſcopo Gneſnenſi, Legato Nato, & Regni noſtri Primate, Joanne Demetrio Solikowſki Archiepiſcopo Leopolienſi, Hieronymo Rozdrazewſki Vladiſlavienſi, & Pomeraniæ, Georgio Radziwiłł Duce in Ołyka, & Nieśwież Sacræ Romanæ Eccleſiæ Presbytero Cardinali, Epiſcopatus Vilnenſis perpetuo Adminiſtratore, Luca Koſcielecki Poſnanienſi, Petro Dunin Wolſki Plocenſi, Bernardo Maciejowſki Luceorienſi, Alberto Baranowſki Premiſlienſi, & Regni Vicecancellario, Laurentio Goſlicki Chełmenſi, eadem Gratia Epiſcopis, Chriſtophoro Radziwiłł Duce in Dubinki, & Birże Palatino Vilnenſi, Exercituum Magni Ducatus Litvaniæ Generali, Solecensi, Boryſzowienſique Capitaneo, Joanne Kiſzka Caſtellano Vilnensi, Capitaneo Breſtensi, Petro Potulicki Caliſſiensi, Joanne Chlebowicz Trocensi, Minſcensique Capitaneo, Staniſlao Kryſki de Drobnin Maſoviæ, Alberto Leſki Siradiensi, Nicolao Chriſtophoro Radziwiłł Duce in Ołyka, & Nieśwież Caſtellano Trocenſi, Joanne Splawſki Junivladiſlaviensi, Nicolao Herborth de Fulſztyn Ruſſiae, Joanne Sieminſki Podoliæ, Hodrenſique Capitaneo, Georgio Zielenſki Plocenſi, Mlavenſique Capitaneo, Staniſlao Kryſki de Drobnin Maſoviæ, Plocensi, Dobrzynensique Capitaneo, Nicolao Działynſki Culmensi, Braviernensi, Januſſio Zbaraſki Bracławiensi, Prinſcensi, Cremenensi Capitaneo, Palatinis, Staniſlao Comite a Tarnow Sandomiriensi, Buſcensi, Stobnicensi Capitaneo, Joanne Comite a Tenczyn Woynicensi, & Capitaneo Lublinensi, Paulo Szczawinſki Lanciciensi, Bełzensi, Varacensique Capitaneo, Nicolao Ramnowicz Samogitiae, Martino Leſniowolſki de Obory Podlachiae, Zatoriensi, Loſciensique Capitaneo, Joanne Dulſki Culmensi, Regni noſtri Theſaurario, Branſcensi, Suraſensi, Swiecensi, Rogoznensique Capitaneo, Nicolao Firley de Dambrowica Biecensi, Regni noſtri Referendario, Korcinensi, Caſimiriensi Capitaneo, Staniſlao Bykowſki Konariensi, in Terra Lanciciensi, Capitaneo Siradiensi, Caſtellanis. Andrea Opalinſki de Bnin Regni noſtri Supremo Mareſchalco, & Maioris Poloniae Generali, Sremensi, Laſnicensique Capitaneo, Alberto Radziwiłł Duce in Ołyka, & Nieśwież Magni Ducatus Litvaniæ Mareſchalco, Caunenſique Capitaneo, Joanne Zamoyſki de Zamoyscie Regni noſtri Supremo Cancellario, & Generali Exercituum, Bełzensi, Mariemburgensi, Darpatensi, Knyſzynensi, Grodecensi, Miedzyrzecensi Capitaneo, Leone Sapieha Magni Ducatus Litvaniae Procancellario, Slonimſcensi, Markoviensi Capitaneo, Theodoro Skumin Magni Ducatus Litvaniae Theſaurario, Olitensique Capitaneo, Staniſlao Przyiemſki Curiae Regni Mareſchalco, Petro Zylicki Regni Maiori Secretario, Præpoſito Gneſnensi, Cracoviensi, Varmiensi Canonico, Joanne Tarnowſki Regni Referendario, Cracoviensi, Lanciciensi, Cruſviciensi Præpoſito, Joanne Piotrowſki, Decano Poſnaniensi, Scholaſtico Lanciciensi, Cracoviensi Canonico, Joanne Salczynſki Cantore Gneſnensi, Cracoviensi Canonico, Secretariis noſtris, Gaſparo Maciejowſki, Stabuli noſtri Præfecto, Lubomſensique Capitaneo, Hyacintho Mlodziejowſki Curiæ Regni Theſaurario, Krzeczovienſique Capitaneo, Staniſlao Kraſicki Curruum noſtrorum Præfecto, Lumbomſensi, Bolemoviensique Capitaneo, & aliis plurimis Aulicis, & Secretariis noſtris, nec non Nuntiis Terreſtribus ad præſentem Conventum Regni congregatis ſincere, & fidelibus Nobis dilectis.

SIGISMUNDUS *Rex.*

Secundi vero Privilegii ea eſt, de verbo ad verbum ſeries, quæ ſequitur:

VLADISLAUS IV. DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Samogitiæ, Maſoviæ, Livoniæque, nec non Svecorum, Gottorum, Vandalorumque Hæreditarius Rex, Electus, & Magnus Dux Moſchoviæ. Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt, univerſis, & ſingulis. Perfectiſſimam Imperii gubernandi rationem, iurium integra conſervatione, & Immunitatum Patriae propenſa defenſione potiſſimum conſiſtere, tam certo naturalis experimenti adminiculo, quam uſu communi, & probatis ſapientum traditionibus compertiſſimum, continua ſeries annorum latiſſime teſtatur. Cui Sereniſſimi Anteceſſores noſtri Reges Poloniae fortiſſime inſiſtentes, tutandam florentiſſimi Regni huius integritatem bene conſiderantes, ad id facillime propendebant, ut Jura, Privilegia, & inclyti Regni ſui immunitates, per Anteceſſores ſuos benigne collatas, per ſe, & Serenisſimos Succeſſores ſuos conſervandas & manutenendas ad firmius ipſarum robur, Privilegiis cumulatiſſime dotatas confirmarent, & confirmatas feræ traderent poſteritati. Jurium enim cura, & Patriarum integritas Immunitatum ad tutanda imperia Civibus ardentiſſimo eſt incitamento. Quo ducta univerſa Curonienſis Epiſcopatus Nobilitas, ad tutandas easdem Libertates, & Immunitates ſuas in Transactione de Epiſcopatu præfato, inter Sereniſſimos STEPHANUM Poloniæ, Anteceſſorem noſtrum, & FRIDERICUM II. Daniæ Reges ſibi benigne conceſſas, ſervitiis Sereniſſimorum Anteceſſorum noſtrorum ſincere, & fideliter devoti, in expeditione Livonica hoſtiles conatus infringentes, & eorundem acerrimos virili pectore impetus reprimentes, fido, & invicto animi robore in præſtandis Reipublicae ſervitiis, dexteritatem, & fidelitatem ſuam perabunde commonſtrarunt, declarantibus id ipſum Kircholmenſi, & Dunamundenſi, aliisque permultis expeditionibus, quibus non amorem libertatum propriarum ſolum, totiusq; Patriæ, ſed noſtræ quoque Maieſtatis dignitatem, uti veri Cives, & Filii, non ſine ſingulari officiorum ſuorum dexteritate ſat abunde teſtati ſunt. Probatum itaque hoc ipſorum tam de Sereniſſimis Regibus Poloniae Anteceſſoribus noſtris, quam de Republica bene merendi ſtudium, & ſtrenua in Patriæ defenſione dexteritas reciprocam noſtrae munificentiae poſcit regratificationem, ex ea potiſſimum ratione, ut digne virtus præmiata, meritis gaudens honoribus altiores ſui cordibus infigat radices, & ardentiores concitet amores. Proinde exhibitas per ipſos literas pargameneas manu Sereniſſimi Divæ memoriæ SIGISMUNDI III. Regis Anteceſſoris noſtri, & Parentis chariſſimi ſubſcriptas, Sigilliſque Regni, & Magni Ducatus Litvaniae communitas, de data Varſaviae in Comitiis Regni Generalibus, die decima ſeptima Menſis Aprilis, Anno MDLXXXIX. continentes in ſe Transactionem inter Sereniſſimos STEPHANUM Poloniae, & FRIDERICUM Secundum Daniae Reges ratione Curonienſis Epiſcopatus, morte Illuſtriſſimi Principis Magni in Livonia Epiſcopatuum Oſiliae, Vici, nec non Curoniae Domini, vacantis, mediante Illuſtriſſimo Principe Georgio Friderico Marchione Brandeburgenſe, Duce in Pruſſia, in Arce Regia Czarnoburga dicta, die decima menſis Aprilis Anno milleſimo quingenteſimo octoageſimo quinto factam, authoritate noſtra Regia approbandam, & confirmandam eſſe cenſuimus. Cuius quidem Transactionis modo præmiſſo factae, Articuli, & Conditiones, Authoritate Sereniſſimorum Regum præfatorum, & ſubditorum utriusque conſenſu initae, ſequuntur in tenore tali: Imprimis vero, ut ſubditorum iſtius Curoniae Epiſcopatus, eorum præſertim qui poſt obitum Illuſtriſſimi Ducis Magni fidem Daniae Regis ſecuti ſunt, iuſta ratio habeatur. Univerſis & ſingulis Nobilibus, atque oppidanis Jura, Libertates, & Privilegia ſua legitime hucusq; obtenta, atque uſurpata, a ſupradicto Sereniſſimo Poloniae Rege, confecto deſuper, atque ipſis dato Diplomate, authoritateque, ac conſenſu Senatorum ſuorum accedente confirmabuntur, eaque ab omnibus eius Maieſtatis Succeſſoribus, & Ordinibus Regni, in perpetuum ſalva, & illæſa conſervari debent, nec fides Sereniſſimo Daniæ Regi hucusque præſtita, ulli eis fraudi fuerit, ſed poſt hæc pro Sereniſſimi Poloniae Regis ſubditis fidelibus, atque dilectis ſuſcipientur, & habebuntur. Quandoquidem etiam compluribus iam abhinc annis in Eccleſiis Epiſcopatus iſtius nulla alia, præterquam ea, quæ Confeſſioni Auguſtanae conſentanea eſt, Religio culta, atque obſervata fuit, ex communi in inclyto Poloniae Regno Religionis Confœderatione æquum cenſetur, atque ex hac porro Pacificationis tractatione ſancitur, ac conſtituitur, ut Incolis tam Nobilibus, quam oppidanis in Scholis, & Eccleſiis ipſorum iurisdictioni, vel iuri ſubiectis, liberum, & pacatum exercitium eius Religionis, Auguſtanæ videlicet Confeſſionis relinquatur, nec ulla alia ipſis obtrudatur, eam itaque publice ſine omni impedimento, pari cum Curlandiae Ducatus ſubditis libertate profiteri, atque exercere illis licebit, & conſcientiae ſuæ libertate plane gaudebunt. Generoſus Joannes Behr Sereniſſimi Daniae Regis in Arce Piltenſi Præfectus, ac Primarius iſtius Ducatus Incola, in pacata bonorum ſuorum poſſeſſione vigore Inſcriptionum, & legitime obtentorum Pri-

ANNO 1649.

Privilegiorum retineri, ac conservari debebit. Cuius rei securitatem Serenissimus Poloniae Rex dictarum Inscriptionum & Privilegiorum suorum, Diplomate Maiestatis ipsius Sigillo munito, authoritate, & consensu Senatorum suorum pro more adhibito, confirmationem ipsi dabit, cui quoque, quod fidelem hucusque Serenissimo Daniae Regi se prestiterit, plane fraudi non erit, sed Serenissimus Poloniae Rex obliterata omni offensa, sua eum clementia, & gratia prosequetur. Ille vero vicissim vel ipse, si bona ista sua possidebit, vel per alium, cui pro rerum suarum necessitate, ac statu ea possidenda tradiderit, eidem Regiae Maiestati debitam, & fideli Vasallo, & subdito dignam fidem, atque subiectionem præstare tenebitur. Eadem, ratione cæterorum quoque Nobilium, & subditorum, Jura, & Privilegia de bonis suis iusto titulo hucusque possessis, ipsis & ipsorum hæredibus, non tantum tempore huius Serenissimi Regis, quam omnium eius Successorum, & Ordinum Regni, atque etiam aliorum Dominorum, ad quos Diœcesis ista Successu temporis quocunque iure pervenire posset, salva esse, conservari, atque a Serenissimo Poloniæ Rege authoritate, & consensu Senatorum suorum accedente, confirmari debebunt, qui pari erga eandem Regiam Maiestatem fide, atque subiectione obstringentur. Si quis quid vel emptionis, vel hypothecae aut pignoris titulo possideat, sine legitima iuris cognitione defacto ea possessione minime deturbari, sed in ea tantisper retineri, & conservari debebit, dum legitima de iure fiat cognitio. Et si quis vel pretium, vel mutuum in bona aliqua a se expensum, solutum, & numeratum esse docuerit, a legitimo vindicatore bonorum, ante cessionem iuste eidem persolvetur, atque refundetur. Bona fundi, Prædia, Domicilia, Coloni, & id genus alia in hoc tumultu, atque controversia alicui adempta, atque occupata legitimo Domino & Possessori sine omni mora, tergiversatione, aut difficultate restitui, & tradi debent. Hac restitutione facta & conditionibus omnibus completis, eius Episcopatus Nobiles ac subditi iuramento, si quo Serenissimo Daniæ Regi obstricti fuerunt, absolvi, & Serenissimo Poloniæ Regi novo iuramento obstringi debent, & tam huic, quam Successoribus illius, seu naturalibus suis Dominis, nec non inclyto Poloniae Regno omnem fidem, obedientiam subditis fidelibus dignam, atque convenientem præstare tenebuntur. Illis vicissim omnium eorum, quæ de conservatione Religionis, Jurium, Privilegiorum, atque bonorum in hisce conditionibus promissa, atque recepta sunt, inviolata conservatio, & Regalis citra omnem vim, & iniuriam, quæ cæteris Regni Incolis debetur, defensio, iustitia, atque patrocinium præstabuntur. Contributionibus quoque, exactionibus, & vectigalibus inusitatis, & extraordinariis, & ab reliquis Ordinibus Poloniæ Regni non laudatis, vel receptis, atque collatis, eius Episcopatus subditi minime prægravari debent, sed eorum eadem, quæ cæterorum inclyti Poloniae Regni Incolarum ac fidelium subditorum habebitur ratio. Quia etiam manifestum est, durante hac controversia & hostilitate, bona, & subditos eius Episcopatus omni fere supellectili, pecoribus, atque etiam facultatibus omnibus orbatos, destitutos, & exutos esse, ita, ut tam facile se colligere, & res domesticas suas restaurare non possint, pietatis, atque æquitatis arbitrium est, & fieri placuit, ut eius Ducatus subditi annis quinque subsequentibus, ab omnibus exactionibus, expeditionibus, oneribusque publicis vacent, atque immunes habeantur, nec durante eo tempore ullomodo iis aggraventur, nisi pro sua erga Dominum & Patriam fide, urgente necessitate publica, sponte quid interim conferre velint. Tempore autem eo exacto communi cum reliquis Regni subditis sorte censebuntur. Cautum præterea est, ut quidquid nunc vel tormentorum, pulveris, globorum, instrumentorum bellicorum, armorumve, quidquid etiam suppellectilis, & aliarum rerum mobilium in Arce Piltensi asservatur, id omne hac Transactione confecta, quam primum vel Serenissimo Daniæ Regi, vel ad quemcunque alium id pertinebit, sine impedimento, id auferre, atque exportare liceat. Si qui etiam captivi utrinque reliqui fuerint, sine pretio, & culpa restituentur, & secure dimittentur, vel si quis etiam manu stipulata dimissus fuerit, is ea sponsione, atque obligatione per hanc ipsam Transactionem liber, & solutus esse debebit. Hisce Transactionis capitibus rite completis, & præstitis, Serenissimus Daniæ Rex, uti se facturum differte recepit, Serenissimo Poloniae Regi totum hunc Curoniae Episcopatum cum omni iure, dominiis usufructu, cæterisque ad eum Episcopatum pertinentibus, quemadmodum in suis limitibus, & metis ab Illustrissimo Duce Magno piæ memoriæ possessus, atque usurpatus fuit, pro se, & Serenissimis Successoribus suis resignare, cedere, & plenissime tradere tenebitur. Quemadmodum Serenitas sua vigore huius Transactionis id ipsum quam fieri potest, plenissime concedit, & tradit, nihil in perpetuum sibi aut Serenissimis Successoribus suis iuris, aut dominii in hoc Episcopatu reservando. Atque hæc superiora omnia inviolate observare, complere, & re ipsa præstare, omnique dissensione sublata sinceram amicitiam, bonamque vicinitatem colere, utraque Regia, tam Poloniae, quam Daniae Maiestas sub verbo, & dignitate sua Regia, pro se, & Successoribus, & Ordinibus Regni sancte receperunt, atque promiserunt, id ipsum huius Transactionis vigore iterum fide bona recipientes, promittentes, atque confirmantes. Cum itaque præfatam Transactionem ad bonum, & incolumitatem Reipublicae plurimum conducere videamus, proinde ipsam non multo ante tempore modo, uti præmissum est, per Serenissimum Parentem nostrum confirmatam, deinceps in omnibus ipsis punctis, conditionibus, clausulis, articulis, nexibus, capitibus, pro Nobis, Serenissimisque Successoribus nostris id ipsum facturis promittentes, confirmamus, ratificamus, roboramusque præsentibus Literis nostris, eandemque in omnibus ipsius punctis, & articulis, tum & Nobilitatem universam, omnesque incolas memorati Episcopatus Curoniensis, in omnibus iuribus, libertatibus, possessionibus, inscriptionibus, ac privilegiis, quæ beneficio, & vigore commemoratæ Transactionis ad illos pertinere possint, inviolabiliter servaturi sumus, quod & Serenissimi Successores nostri præstabunt. In quorum fidem & evidentius Testimonium præsentes manu nostra subscriptas, Sigillisque Regni, & Magni Ducatus Litvaniæ communiri mandavimus. Datum Cracoviæ in Comitiis Generalibus felicis Coronationis nostræ, die decima quarta mensis Martii, An. Dom. MDCXXXIII. Regnorum nostrorum Poloniæ & Sveciæ primo anno.

VLADISLAUS *Rex.*

Martianus Tryzna Referendarius, & Notarius Magni Ducatus Litvaniæ mpp.

Nos itaque JOANNES CASIMIRUS prænominatus Rex, eo attento, quod præinserta Privilegia ad bonum & incolumitatem Reipublicae plurimum conducant, proinde eadem in omnibus Punctis, Clausulis, Articulis, & Conditionibus approbamus, & confirmamus, Nobilitatemque universam, ac omnes incolas Episcopatus Curoniensis circa eadem Privilegia, omniaque Jura, Libertates, Possessiones, atque Inscriptiones conservari volumus, & decernimus præsentibus hisce Literis nostris. In cuius rei fidem præsentes manu nostra subscriptas, Sigillis Regni, & Magni Ducatus Litvaniae communiri mandavimus. Datum Cracoviæ in Conventu Regni Generali felicis Coronationis nostrae die decima mensis Februarii An. Dom. MDCXLIX. Regnorum nostrorum Poloniæ, & Sveciæ primo anno.

JOANNES CASIMIRUS *Rex.*

CCXLVII.

1649.

Renovatio Infeudationis, & Investituræ Illustrissimi Principis Domini Jacobi Curlandiæ, & Semigalliæ Ducis. Dat. Varsaviæ die 28. Maii. An. 1649. *Ex Archivo Regni.* Lib. sub Lit. S.E.E. fol. 180. *Item.* Lib. 182. Lit. R. C. num. 183. fol. 24.

In Nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam.

NOS JOANNES CASIMIRUS DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæ, Livoniæ, Smolensciæ, Czernichoviæque, nec non Svecorum, Gottorum, Vandalorumque Hæreditarius Rex.

Significamus præsentibus Literis Nostris, quorum interest, huius, & futuri temporis universis, & singulis. Cum iam antea Illustrissimus olim Princeps Dominus Gotthardus Curlandiae, & Semigalliae Dux, tum temporis Equestris Ordinis Theutonici Magister, universa cum Livonia, Nobilitate, Civitatibus, Statibus, atque Ordinibus omnibus, se ad Serenissimi Avi, & Prædecessoris nostri Divi SIGISMUNDI AUGUSTI, & Successorum, Regnique Poloniae, & Magni Ducatus Litvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, cæterarumque Dicionum nostrarum fidem, ac potestatem contulisset, & in omne tempus subiecisset, idque ut faceret, iustissimis, gravissimisque causis, & pernecessariis Livoniæ rebus adductus esset, Magno nempe Moschorum Duce longo, & crudelissimo bello in eam Provinciam gravissime incumbente, ac longe, lateque omni iniuriarum, direptionumque genere, & flamma, ferrique sævitia grassante, iamque eousque armis progresso, ut nihil non in eius potestatem venturum, cunctaque vi illa hostili superatum, atque excisum iri viderentur. Jam eius Illustritate, cunctisque Livoniae Ordinibus belli magnitudine admodum fractis, & ne quidquam Serenissimorum Imperatorum Romanorum, Sacri-

Anno 1649.

Sacrique Romani Imperii fidem, auxilium, & opem diu implorantibus, ſpem iam nullam non modo priſtini Status Provinciae, ſed ne quidem ſalutis, libertatis, vitæque ſingulorum amplius retinendæ habentibus, aliam, quam quæ in Sereniſſimorum Poloniæ Regum, & Regni, Magnique Ducatus Litvaniæ defenſione, atque imperio ſita eſſet. Quod tum eius Illuſtritas, cum Livonia univerſa, a Sereniſſimo Prædeceſſore, & Avo noſtro Divo SIGISMUNDO AUGUSTO in fidem, poteſtatem, ac ditionem ſuam, & Succeſſorum ſuorum, Regni, Magnique Ducatus Litvaniæ, certis conditionibus, iuſte, legitimeque recepta ſit, & quia Illuſtritatis eius ſtudium in adducenda ea Provincia ad ſubiectionem, Ditionemque Poloniae Regum, ſingulare extitiſſet, & ita mereri eius dignitas, virtus, fides, cenſeretur, illi mutato, ex conſilio Ordinis Equeſtris, ſtatu priore, approbante eam rem Sereniſſimo Rege Divo SIGISMUNDO AUGUSTO, ab eodem tanquam ſupremo, directo, naturali, ac perpetuo Feudi illius Domino, Ducalis titulus cum omni dignitate, Inſignibus, Privilegiis Ducalibus, ac Ditionibus certis tributus, & eius Illuſtritas Vaſallus Poloniae Regum, Feudatarius Princeps, & Regni, Magnique Ducatus Litvaniae Membrum factus fuerit, pro eo, ut Diplomate iam ante Divo Prædeceſſori noſtro Domino STEPHANO Regi exhibito, ac Vilnae XXVIII. die Novembris, Anno MDLXI. præſcripto, & SIGISMUNDI AUGUSTI Prædeceſſoris, & Avi noſtri manu ſubſcripto, Sigillo autem eius annullari ſignato certius, fuſiusq; continetur. Quod præterea cum Illuſtritas eius de ſolenni ſua Inveſtitura Feudali Sereniſſimum Deceſſorem, & Avum noſtrum Divum SIGISMUNDUM AUGUSTUM aliquoties appellaſſet, & per temporum rationem, magnitudinemque Regni negotiorum voti ſui compos, regnante, viventeque prædicto Divo Avo, & Prædeceſſore noſtro effici non potuiſſet, poſtea vero a Sereniſſimo STEPHANO Rege, & Prædeceſſore noſtro ad Regni Poloniæ, Magnique Ducatus Litvaniæ faſtigium Dei benignitate evecto, diligentisſimis precibus confirmationem ſuorum Jurium a Divo SIGISMUNDO AUGUSTO conceſſorum, & Ducalem Feudi Inveſtituram, prius in Comitiis ab eodem Divo STEPHANO Rege habitis, flagitaſſet. Sed cum magnitudo, varietasque occupationum Serenitatis eius, tum locorum quoque intervalla id a Serenitate eius præſtari non paterentur, eique rei peragendæ ex conſilio Regni noſtri Conſiliariorum, qui partim Serenitati eius coram adfuerunt, partim per Literas de eo appellati fuerunt, pariterque eorum, qui ex Magno Litvaniæ Ducatu frequentes Serenitati eius in Senatu aſſederunt, in alium locum, tempusque, opportunitate eius rei conſtituta, cum Illuſtritas eius ad diem quartam Menſis Auguſti, An. Domini MDLXIX. ſub Generalem Exercituum delectum, & recenſitum ad flumen Dunam prope Dziſnam, quo in loco tum idem Sereniſſimus Prædeceſſor noſter Caſtra habebat, acceſſiſſet, inque Caſtris, & tentoriis Serenitatis eius Inveſtituram ab eodem etiam Sereniſſimo Deceſſore noſtro petiiſſet, & fidelitatis, ſubiectionisque iusiurandum eidem Sereniſſimo Prædeceſſori noſtro, eiusque Succeſſoribus Supremis, directis, naturalibus, perpetuis Dominis, Regno, Magnoque Ducatui noſtro Litvaniae præſtitiſſet: quod tum idem Sereniſſimus Prædeceſſor noſter STEPHANUS Rex, ex conſilio Senatorum tam lateri eius aſſidentium, quam per Literas de eo requiſitorum, prænominatum Illuſtrem Principem Dominum Gotthardum Curlandiae, & Semigalliae Ducem, ad Terras, Civitates, Oppida, Arces, Poſſeſſiones, quas a commemorato Sereniſſimo Avo, & Prædeceſſore noſtro conceſſas habebat, ac præeminentias, iuraque omnia, & ſingula, tradito ab eodem Sereniſſimo Deceſſore noſtro STEPHANO Rege ſolenni ritu feudali Vexillo Serenitas ſua inveſtiverit, Sereniſſimus quoque SIGISMUNDUS III. Poloniæ, & Sveciæ Rex, Dominus Parens noſter Pientiſſimus, pientiſſimae memoriae Illuſtriſſimo Principe Gotthardo mortuo, filiis Illuſtritatis eius, Illuſtriſſimis Principibus Domino Friderico, & Gvilhelmo eorundem Jurium confirmationem, & Ducalem Feudi Inveſtituram diligentiſſimis itidem precibus flagitantibus, prædictos Illuſtriſſimos Principes Fridericum, & Gvilhelmum, Illuſtrem quidem Principem Fridericum præſentem, Illuſtrem vero Principem Gvilhelmum per unum ex Conſiliariis Fratris ſui Vexillum porrectum apprehendentem, ad easdem Terras, Civitates, Oppida, Arces, Poſſeſſionesque, ac Præeminentias, Juraque omnia, & ſingula tradito ſolenni ritu feudali Vexillo, utrumque in ſolidum, ſine tamen Ducatus diſmembratione inveſtiverit, & ſublato ex humanis Sereniſſimo Domino Parente noſtro, Illuſtris Princeps Fridericus in felicis Inaugurationis Sereniſſimi Regis VLADISLAI IV. Deceſſoris, ac Fratris noſtri deſideratiſſimi Comitiis, tam propter difficultates itinerum, quam temporis anguſtiam ad præſtandum vigore Pactorum,

Anno 1649.

ctorum, & Inveſtiturarum Homagium adeſſe non potuiſſet, præfatus quoq; Rex abſentiam Illuſtritatis eius in bonam partem ex allegatis rationibus accipiens, eius Homagii præſtationem ad proxima tunc Comitia, vel felicem eiusdem in Magnum Ducatum Litvaniae, Vilnam videlicet adventum diſtuliſſet, prædictusque Illuſtriſſimus Curlandiæ, & Semigalliæ Dux Fridericus iuxta reſponſum Serenitatis ſuæ, ſolennis iuramenti Regi, Regnoque præſtandi cauſa Vilnam in propria perſona veniſſet, & die XX. Menſis Julii Senatoribus lateri Serenitatis ſuæ aſſidentibus, Officialibus, & Aulicis Regiis, magnaque frequentia Nobilitatis præſentibus, Inveſtituram a Serenitate ſua petiiſſet, iusiurandum præſcriptis verbis ſolenni ritu, & Ceremonia Regi, Regnoque præſtitiſſet. Junior vero tunc Illuſtriſſimus Jacobus ſuae Illuſtritatis ex Fratre Nepos tum temporis præſens, tanquam legitimus Succeſſor a Serenitate ſua ad contactum Vexilli admiſſus fuiſſet, Serenitas ſua prædictum Illuſtriſſimum Principem Fridericum ad easdem Terras, Civitates, Oppida, Arces, Poſſeſſiones, ac Præeminentias, Juraque omnia, & ſingula, tradito ſolenni ritu feudali vexillo inveſtiverit. In Comitiis vero Anni milleſimi ſexcenteſimi trigeſimi octavi, a ſuae Illuſtritatis, ac Ducatus Curlandiæ, & Semigalliæ Nobilitatis eo nomine Varſaviam ablegatis Internuntiis, Serenitas ſua interpellata eſſet, dignaretur conſenſum ſuum Regium præbere, ut prædictus Illuſtriſſimus Princeps Fridericus ætate confectus, liberam, & plenariam facultatem haberet cedendi Regiminis, & poſſeſſionis Ducatus Curlandiae, & Semigalliae Illuſtriſſimo Principi Jacobo ex Fratre Nepoti, Serenitas ſua, ob prææmemoratam cauſam, re hac prius cum Dominis Senatoribus Regni, Magnique Ducatus Litvaniae, in iisdem Comitiis Regni Generalibus lateri ſuo aſſidentibus diligentiſſime perpenſa, eoq; conſiderato, quod prænominatus Illuſtriſſimus Princeps Jacobus, vigore Pactorum, & Inveſtiturarum, a Sereniſſimis Prædeceſſoribus Serenitatis ſuæ Divis Poloniae Regibus conceſſarum, & per Serenitatem ſuam, ex Senatus Conſulto in ſolenni Inveſtiturarum iſtarum renovatione confirmatarum, tanquam ſimultanee inveſtitus Princeps, & ex pacto, & providentia Avi, & Patrui ſui legitimus Succeſſor, alias in Ducatu Curlandiæ, & Semigalliae ſucceſſurus ſit, petitioni huic humillimæ, & primævæ ſubiectionis Pactis, Inveſtituris, atque Reſponſis tam ſuis, quam Reipublicae congrue locum dandum, conſenſumque Regium ſpeciali in iisdem Comitiis, ex Senatus Conſulto eo nomine dato Diplomate, præbendum eſſe duxit, prout etiam conſtanter præbuit. Et licet quidem ſua Illuſtritas Dux Fridericus conſenſum Serenitatis ſuae ex Senatus Conſulto de facienda in Perſonam Ducis Jacobi ceſſione a Serenitate ſua, per ſuum, ac Ordinis Equeſtris Legatos obtinuiſſet, & certis conditionibus ceſſionem feciſſet, Duxque Jacobus inhærendo conſenſui, Homagii præſtandi cauſa ad Serenitatem ſuam in propria Perſona ad diem præfixum Vilnam veniſſet, ac iuramentum præſtare paratus, ſolennem Inveſtituram expediri a Serenitate ſua humillime ſollicitaſſet, Serenitas vero ſua ceſſionem illam iuxta tenorem conſenſus non factam fuiſſe, cum Dominis Senatoribus, ac Conſiliariis ſuis Regiis, Lateri Regio ſuo aſſidentibus, ex ceſſionis Inſtrumento coram Serenitate ſua producto perſpexiſſet, nihilominus tamen ob Inſignia dictorum Principum, ac inprimis Illuſtriſſimi Ducis Friderici in Reges, & Rempublicam merita, & ex ſingulari erga Domum Ducalem affectu, ac benevolentia, defectum non factæ plenariæ ceſſionis ex plenitudine poteſtatis ſuæ Regiae ſupplendo beneficium illud amplificandum, ceſſionemque illam conditionatam authoritate Regia ſublevandam eſſe duxit, eundemque Ducem Jacobum, ac illius Hæredes maſculos, legitimos Feudi Succeſſores, eo modo ad Terras, Civitates, Oppida, Arces, Poſſeſſionesq; a D. Prædeceſſoribus ſuis, ſuæ Illuſtritatis Avo, eiusq; Hæredibus, ac Patruo Duci Friderico conceſſas, & præeminentias, iuraque omnia, & ſingula tradito a Serenitate ſua ſolenni ritu feudali Vexillo inveſtivit, Diplomate conſenſus ante ex Senatus Conſulto a Serenitate ſua obtenti, uti fundamento totius iſtius actus ſalvo, & in ſuo robore conſervato. Cuius vigore Illuſtriſſimus Princeps Fridericus, quandocunq; ipſi libuerit ceſſionem realem, & plenariam cum iurisdictione, & regimine in Perſonam Ducis Jacobi facere, intra fatalia tamen iuris poſſet. Sin vero contigiſſet Ducem Jacobum poſt factam ſibi a Duce Friderico ceſſionem, abſq; Prole maſcula e vivis decedere, tunc nihilominus idem Ducatus non obſtante eadem ceſſione ad Ducem Fridericum redire, ac penes ipſum vigore præteritarum ipſi conceſſarum Inveſtiturarum remanere debuiſſet. Ducem quoque Jacobum etiam non obtenta ante deceſſum Illuſtriſſimi Principis Friderici ceſſione, vi Pactorum primævorum & Inveſtiturarum tum quoq; diverſorum Reſponſorum, & iſtius Homagii intuitu

Anno 1649.

tuitu circa Feudum Ducatus, poſſesſionemque cum pleno Regimine itidem eiusdem Inveſtiturae vigore conſervavit, Serenisſimosque Succeſſores conſervare debere decrevit. Hac ſpeciali conditione adiecta, ut *D*ux Jacobus, ſive poſt ceſſum, ſive poſt deceſſum *D*ucis Friderici non prius poſſesſionem illius Ducatus adiret, Jurisdictionemque exercere inciperet, antequam per Commiſſarios ad faciendam Intromiſſionem, a Serenitate ſua deputandos legitime intromiſſus fuiſſet. Poſſeſſione porro rite, & legitime, prævia ceſſione, & intromiſſione cum pleno Regimine adepta, & per aliquot annos iuxta Inveſtituram, ac Pacta Conventa pacifice habita, cum ſublato ex humanis præfato Sereniſſimo Rege VLADISLAO IV. Fratre noſtro deſideratiſſimo, præmemoratus Illuſtriſſimus Princeps Jacobus ad præſtandum Homagium Gratiam noſtram in Comitiis felicis Coronationis noſtræ per Internuntium ſuum humillime expetiiſſet, quemadmodum Sereniſſimi Anteceſſores noſtri in augenda, & ornanda ſingularibus beneficiis Illuſtriſſima Curlandiæ, & Semigalliæ Ducum Familia in omni occaſione maxima exhibuerunt documenta, ita & Nos Illuſtriſſimum Principem Dominum Jacobum Curlandiæ, & Semigalliæ *D*ucem pari affectu, & benevolentia complexi, novum hoc beneficium eidem conceſſimus, ut per Legatos ſuos cum debita fidelitatis, & ſubiectionis teſtificatione ſolita ſolennitate Homagium pro die Pentecoſtes in Anno milleſimo ſexcenteſimo quadrageſimo nono Varſaviæ, aut ubi tunc cum Curia noſtra feliciter conſtituti eſſemus, præſtaret, & Inveſtituram ritu conſveto reciperet. Qua benevolentia noſtra condigne acceptata, is idem Illuſtriſſ. Princeps Dominus Jacobus ad Nos Legatos ſuos Generoſos Georgium Fiſcher de Vizeden ſupremum primæ Inſtantiæ Mitavienſis Capitaneum, Cubiculi noſtri Regii Familiarem, atque Georgium Goes de Duplen Capitaneum Schrundenſem miſit, qui pro termino præfixo coram throno noſtro Regio, & in manibus noſtris ſolenni ritu nomine Illuſtriſſimi Principis ſui Homagium præſtiterunt, & a Nobis viciſſim Feudale Vexillum cum Inveſtitura humillime receperunt. Præmiſſa igitur omnia rata, & grata habentes, confirmantesque, & de integro ſolenni Inveſtitura conferentes, quam a prædictis Sereniſſimis Prædeceſſoribus noſtris Regibus Poloniæ, vigore Pactorum, & Inveſtiturarum, ſub illarum Maieſtatum manibus, Sigillis autem Regni, Magnique Ducatus Litvaniæ Illuſtritatis eius Avo, & Patruo iam antea data, conceſſa, & collata ſunt, nimirum Ducalem Titulum, adinſtar Illuſtriſſimi Ducis in Pruſſia cum omni *D*ignitate, Inſignibus, Privilegiis Ducalibus, ita, ut Vaſallus, & Feudatarius Princeps noſter & Succeſſorum noſtrorum, Regnique, & Magni Ducatus Litvaniæ Membrum ſit, itidemque eius poſteri ſint. Præterea, ut a Divo SIGISMUNDO AUGUSTO Prædeceſſore noſtro iam ante Illuſtritatis eius Avo Gotthardo quondam Duci, poſteriſque eius legitimis maſculis, ex eius lumbis linea recta deſcendentibus, nominatim *D*itiones, Poſſeſſiones, Civitates, Oppida, Arces, Terræ aſſignatæ, ſine Infeudationis ſolennitate fuerunt. Poſtea vero vigore legitimæ Inveſtituræ a Serenisſimis itidem Prædeceſſoribus noſtris DD. STEPHANO, & SIGISMUNDO Tertio, VLADISLAOQUE Quarto Regibus, & Nobis eidem attributæ, ita nunc Nos quoque Illuſtrisſimo Principi Jacobo attribuimus, damus, & conferimus. Primum totum illum Tractum Curlandiæ, & Semigalliæ, incipiendo a ſalſo mari ſurſum, ſequendo fluvium Hylga, aſcendendo ad antiquos limites, per *D*ominum Radzivilium inceptos, & diſpoſitos, inter Samogitiam, Litvaniam, & Rusſiam ab una, & Livoniam ab altera partibus, verſus *D*iſtrictum Polocenſem ad *D*unam fluvium, deſcendendo vero Duna uſque in mare ſalſum, adeo, ut quidquid in iſtis terminis cis *D*unam verſus Litvaniam continetur, & ad Ordinem Livoniæ ſpectabat, nunc, & in perpetuum apud Illuſtritatem eius, ipſiusq; Hæredes maſculos permaneat. Curias videlicet, bona, & Nobilitatem, quæ ad Arcem *D*uneburgenſem ex hac parte fluvii verſus Litvaniam ſpectarunt, Arcem *Selburgam* cum toto Diſtrictu, Curias, item Nobilitatem, & omne id, quod videlicet ex hac parte ad Arcem *Aſcherad* ſpectabat, Arcem *Bauſko*, *Neugut*, & iis, quæ ad Arcem *Kircholm* pertinebant, Arces, item Curias, & Oppida, *Mitow*, *Tuckum*, *Neuemburg*, *Doblen*, *Candow*, *Alſchwangen*, *Schrunden*, *Frawenburg*, *Zabeln*, tum & alias Arces, quæ Sereniſſimo Anteceſſori noſtro Divo SIGISMUNDO AUGUSTO oppignoratæ fuerunt, *Goldingen*, *Haſenpot*, *Durben*, *Windau*, in ſumma octuaginta millium florenorum, Arcem vero *Grobin* in quinquaginta millibus Illuſtriſſimo quondam Principi Alberto Marchioni Brandeburgenſi, in Pruſſia Duci, itidem oppignoratam, & illas quidem ſummas, quemadmodum DD. Prædeceſſores noſtri in Diplomatibus ſuis remiſerant, ita & Nos remittimus, adeoq; uti præmemorati DD. Prædeceſſores noſtri, ſuae

Anno 1649.

ſuæ Illuſtritatis Anteceſſores, ita & Nos eius Illuſtritatem, legitimosque eius Succeſſores, & Hæredes maſculos ex lumbis eius provenientes, circa totum iſtum Curlandiæ, atque Semigalliæ Ducatum, cum dictis Terris, Civitatibus, Oppidis, Arcibus, & Curiis hac Inveſtituræ renovatione pro Nobis, & Succeſſoribus noſtris in toto conſervamus, iisdem Prærogativis, & Immunitatibus, quibus Illuſtrisſimo Principi Friderico, & eius Anteceſſori iam antea collata fuerunt, ſine noſtro, Hæredumque, & Succeſſorum noſtrorum Regum, & Regni Poloniæ impedimento, & præiudicio. Pro Nobis vero, & *S*ereniſſimis Succeſſoribus noſtris, Regno, Magnoque *D*ucatu Litvaniæ reliquam Livoniam omnem cum omni proprietate, directo, & utili Dominio, omnique mero, & mixto imperio, quemadmodum iam ante *D*ivi Praedeceſſores noſtri, SIGISMUNDUS AUGUSTUS Avus noſter, & STEPHANUS, SIGISMUNDUS III. Parens noſter, & VLADISLAUS IV. Frater noſter deſideratisſimus reſervarunt, ita etiam Nos reſervamus, retinemusque. Cumque inter caetera, & hoc inter Serenisſimum Praedeceſſorem noſtrum *D.* SIGISMUNDUM AUGUSTUM, & Illuſtritatis eius Avum convenerit, ut permutatione Epiſcopatus Curonienſis pro *Sonneburga* Arce, Curiis *Leal*, & *Madzel* Illuſtris *D*ux Magnus contentetur, & ad eam rem praedictus Avus noſter *D.* SIGISMUNDUS AUGUSTUS, & Serenisſimus Rex STEPHANUS, Serenisſimusque Dominus Parens, & Frater noſter operam receperunt, ut cum reliqua Curonia, Epiſcopatu Curonienſi quoque ſua Illuſtritas potiatur. Poſtea autem cum vivente Duce Magno permutatio ea perfecta non fuiſſet, gravisſima autem de Epiſcopatu eo controverſia inter D. memoriae *D*eceſſorem noſtrum STEPHANUM, & Serenisſimum Daniae Regem exorta, tandem Serenisſimus quondam Daniae Rex per Tranſactionem ex certis conditionibus Serenisſimo Deceſſori noſtro, Regnoque ius ſuum, quod habere ſe in eo Epiſcopatu exiſtimabat, cesſiſſet, nihil hoc tempore ſine omnium Ordinum conſenſu ſtatuere ea de re poſſumus, rem omnem in eo ſtatu, in quo ante fuit, relinquimus, neque quin poſthac ea de re cum Ordinibus agat, viam Illuſtritati ſuae praecludimus. Neve etiam limitum indiſcuſſorum cum vicinis Illuſtritas eius controverſiam, aut difficultatem habeat, Regia noſtra Authoritate curabimus, ut primo quoque tempore ad praeſcriptum Pactorum Paſvolienſium, & poſteriorum Vilnenſium regantur, & certi conſtituantur in tota illa vicinia limites. Interea vero neutra pars alteri damnum inferat, aut litem, & difficultatem moveat, pro eo, ut hoc Privilegio praedictorum Divorum Praedeceſſorum noſtrorum continetur. Cumque Tractus Dunae ſurſum, & deorſum limites inter Nos, & Illuſtritatem eius conſtituat, ius, & aequitatis ratio poſtulat, ut medietate fluvii in piſcando, & aliis commoditatibus eius Illuſtritas perpetuo gaudeat, Quæque Inſulae, ſive mediamnes alteri parti viciniores ſunt, apud eandem partem iuxta Privilegium eorundem Divorum *D*eceſſorum noſtrorum maneant. Monetae etiam cudendae facultatem, ut a praedictis Divis Anteceſſoribus noſtris, iam ante Illuſtrisſimo olim Avo, & Patruo eius Illuſtritatis data eſt, Illuſtritati eius confirmamus, & de integro conferimus, ad pondus, et valorem communis Reipublicae, et ut eius promiſcuus, et indifferens uſus ſit tam in Litvania, quam Livonia volumus, attamen, ut ex una parte noſtra effigies, vel Inſignia Regni, Magnique Ducatus Litvaniae, in altera Illuſtritatis eius exprimantur. Si quid porro Illuſtritati eius vendendum, oppignorandum, permutandumve fuerit, ſuper hoc Illuſtritati eius libertatem, facultatemque concedimus, et ut antea a *D*ivis Anteceſſoribus noſtris conceſſum eſt, ita videlicet, ut ad Nos, et Serenisſimos Succeſſores noſtros de eo primo loco referatur, Nobisque optio detur, ſi talem oppignorationem ipſi acceptare voluerimus, ſin minus, tum id Illuſtritati eius liceat, cui volet, ita tamen, ut tali oppignoratione nulla occaſio diſmembrationis a Republica eorum bonorum detur. Dabimus quoque operam ſecundum Privilegium praedicti Divi Anteceſſoris noſtri, ut ſi quando Ducatus Eſtoniæ cum Civitate Revalienſi aliqua ratione ad Regnum noſtrum Poloniae adiungatur, ut ſuae Illuſtritati, eiusque Hæredibus, & *S*ucceſſoribus legitimis, æqua portio, vel in bonis, vel in pecunia concedatur, ſumptibus in ea recuperatione factis, ante omnia Nobis refuſis. *D*enique Illuſtritati eius iurisdictionem totalem pro eo, ut in Privilegiis *D*ivorum Prædeceſſorum noſtrorum continetur, iuxta leges, & conſvetudines, moresque antiquos confirmamus, & de novo concedimus, ut illi, qui eius Illuſtritatis iurisdictioni ſubiecti, & ratione domiciliorum ſubditi eius erunt, & manebunt, ad ſuum tantum Principem provocabunt, in cauſis tamen gravibus, & maximi momenti licebit Nobilitati a Principe ſuo ad Conventum Provinciae Terrarum Livoniae provocare. Cave-

 rat

ANNO 1649.

rat etiam *D.* SIGISMUNDUS AUGUSTUS Anteceſſor, & Avus noſter Illuſtritatis eius piæ memoriæ Avo, cum ante ſexennali bello, tam ſuæ Illuſtritatis, quam & Nobilitatis Curonienſis vires exhauſtae eſſent, relaxata ut eſſet ſua Illuſtritas, & Nobilitas ab onere belli, & ut hoc ſaltim præſtarent, & mitterent, quod commode pro modulo ſuo poſſent, alio autem tempore eandem habendam rationem, quam Illuſtrisſimi *D*omini *D*ucis in Pruſſia. *D.* STEPHANUS vero Rex *D*eceſſor noſter ſe quoque pro eo bello, quod tum gerebat, iis copiis, de quibus cum Illuſtritate eius ſibi conveniret, contentum fore promiſerat. Itaque quamvis Nobis de eius Illuſtritate perſvadeamus, quae cum Nobilitate ſua posſit, Nobis non gravatim præſtituram, tamen ad clariorem, quid ſua Illuſtritas Nobis præſtare teneatur, declarationem ita prout inter *S*erenitatem ſuam, *D*eceſſorem, & Fratrem noſtrum deſideratisſimum, ac Illuſtritatem ſuam conventum fuerat, inter Nos & eandem etiam convenit, quod in poſterum in vim perpetuae obligationis erit obſervandum, ut Illuſtrisſimus *D*ux Jacobus, eiusque *S*ucceſſores Feudi Hæredes pro hac noſtra in ſe beneficentia, tempore expeditionis bellicae unam cohortem Equitum cum ſervitiis Equeſtribus Nobilium quoties iis opus fuerit, intra fines *D*ucatus Curlandiae, & *S*emigalliae praeſtet. Quoties vero publica aliqua necesſitate bellica poſtulante in Regno publicae contributiones decretae fuerint, toties *D*ux Jacobus ſummam decem millium florenorum Polonicalium ſolvet, eiusque medietatem, hoc eſt quinque millia in theſaurum Regni, alia vero quinque millia florenorum in theſaurum Magni Ducatus Litvaniæ inferet, & *S*ucceſſores illius inferre tenebuntur. Hoc videlicet pacto, quod licet una, ſive plures contributiones in Generalibus Comitiis ſciſcerentur, *D*ux Jacobus in locum ſive unius, ſive plurium praetactam decem millium florenorum Polonicalium ſummam, & non plus, accepta deſuper quietatione *DD.* Theſaurariorum, cum ſuis *S*ucceſſoribus pendere, ac ſolvere adſtrictus erit. *S*ecus vero ſi publica expeditione ſic exigente *D*ux Jacobus Vaſallagium Equitum cum ſuis Nobilibus ſiſteret, & in hoc caſu pro eo tempore, etiamſi contributiones in Comitiis ſcitae fuiſſent, liberum, & immunem eundem *D*ucem Jacobum, & ipſius *S*ucceſſores a perſolvenda decem millium florenorum Polonicalium contributione fore declaramus. Alias etiam conditiones, & cautiones, de quibus inter *S*erenisſimum *D*eceſſorem Fratrem noſtrum deſideratisſimum, & Illuſtritatem ſuam convenerat, quaeque peculiaribus ſcriptis commemorati Illuſtrisſimi Principis ſub illius Chyrographo, & *S*igillo continebantur, ipſe Illuſtrisſimus Princeps etiam adimplevit, Illuſtritas ſua, eiusque *S*ucceſſores porro iuxta Conventionem obſervabunt. Poſtremo cum iam ante Illuſtriſsimus olim Avus Illuſtritatis eius perneceſsariis, et iuſtisſimis de cauſis ſe ditioni, atque imperio *S*ereniſsimorum Praedeceſsorum noſtrorum, et *S*ucceſsorum Regni, et Magni Ducatus Litvaniae ſubiecrit, extrema Magni Moſchorum *D*ucis injuria, vi, atque oppresſione hoſtili impulſus, fruſtra per annos complures implorata Romani Imperii, atque Imperatorum ope, ac ſubſidio, iamque per longisſimum temporis ſpatium veluti pro derelicto habita, ſub ditione Poloniae Regum Anteceſſorum noſtrorum, et noſtra ulla cum controverſia permanſerit, Nos quidem futurum non iudicamus, ut eius Illuſtritati eo nomine controverſia, aut moleſtia ulla afferatur. Verumtamen ſi quae allata fuerit, quae cum labe aliqua nominis, aut aliquo detrimento coniuncta ſit, Nos in eo Regio noſtro Officio, quod in defendendis ſubditis noſtris verſari non ignoramus, minime defuturi ſumus. Quodque Serenisſimos Praedeceſſores noſtros in cauſa Illuſtriſſimi quondam in Pruſſia Ducis Alberti egiſſe intelligimus, agere minime prætermittemus, defenſionemque contra hoſtem omnem, qualiscunq; ille tandem fuerit, praeſtabimus, et Succeſſores noſtri praeſtabunt. Ipſe vero Illuſtrisſimus *D*ux pro hac Serenisſimorum Praedeceſſorum noſtrorum, et noſtra in ſe beneficentia, quaecunque Vaſalli, et Feudales Principes erga ſuum naturalem Superiorem, et directum Dominum fidelitatis, obſervantiae, ſervitiorumque officia, et ſtudia praeſtare tenentur, Illuſtritas eius erga Nos, Regnumque, et Magnum Ducatum Litvaniae praeſtabit, itidemque haeredes legitimi in hoc Feudo Succeſſores praeſtabunt. Nosque viciſſim eius Illuſtritatem, et Haeredes, et Succeſſores omni patrocinio, amore, et benevolentia boni Regis, et ſupremi, directique Domini complecti, et Juribus, Immunitatibus, et Privilegiis illorum conſervare tenebimur, et Succeſſores noſtri tenebuntur. In quorum omnium, et ſingulorum fidem, praeſentes Literas manu noſtra ſubſcripſimns, et Sigillo Regni, Magnique Ducatus Litvaniæ muniri mandavimus. Datum Varſaviæ die XXVIII. Menſis Maii Anno *D*omini MDCXLIX. Regnorum noſtrorum Poloniae, et Sveciae primo.

ANNO 1649.

Præſentibus Reverendiſſimo, Reverendis, Illuſtribus, Magnificis, Generoſis, Venerabilibus, & Nobilibus, Mathia Łubinſki Gneſnenſi, Legato Nato, Regni noſtri Primate, ac primo Principe, Nicolao de Załuſki Kroſnowſki Leopolienſi, Adminiſtratore Abbatiae Czervenenſis, Archiepiſcopis, Venceſlao de Leſno Leſzczynſki Culmenſi, & Pomeſaniae, Pro-Cancellario Regni, Staniſlao de Buzenin Pſtrokonſki Chełmenſi, Adminiſtratore Abbatiae Tynecenſis, Staniſlao de Kalinowa Zaremba Kiiovienſi, Abbatiae Suleiovienſis Adminiſtratore, Petro Laſczewſki Smolenſcenſi Epiſcopis, Vladiſlao in Mirow Marchione Myſzkowſki Palatino Bracławienſi, Grodecenſi, Brachinenſi, Medicenſi, Moſtenſi, Staniſlao Witowſki Sendomirienſi, Kowalienſi, Kniſzynenſi, Zwolinenſi, Joanne de Leſno Leſzczynſki Gneſnenſi, Staniſlao Łaſkawſki Varſavienſi, Nicolao Łopacki Zakrocimenſi, Samuele Nadolſki Roſpirienſi, Derſchavienſi Caſtellanis, & Capitaneis, Georgio de Tenczyn Duce in Oſſolin, Sacri Romani Imperii Principe, ſupremo Regni Cancellario, Lublinenſi, Brodnicenſi, Lubaczovienſi, Lubomlenſi, Ricenſi, Bohuſłavienſi, Adzelenſi, Caſimiro Leone Sapieha Pro-Cancellario Magni Ducatus Litvaniae, Slonimenſi, Volpenſi, Luboſſanenſi, Rochaczevienſi, Joanne Nicolao a Zurow Daniłowicz Theſaurario Regni Supremo, Premyſlienſi, Samborienſi, Drohobycenſi, Ratnenſi, Dolinenſi, Colenſi, Czerwonogrodenſi, Połodenſi, Adamo in Czaſniki Kazanowſki, Marſchalco Curiæ Regni, Bielacenſi, Boriſovienſi, Varecenſi, Koſienicenſi, *S*olecenſi, Neoforienſi, Joanne Gembicki Supremo Regni Secretario, Præpoſito Miechovienſi, Decano Cracovienſi, Sacræ Reginalis Magieſtatis Cancellario, Martino Starczewſki Tremeſnenſis Abbatiae Adminiſtratore, Canonico Cracovienſi, Varſavienſi, Alexandro de Otok Zaleſki Regni Referendariis, Maximiliano a Tenczyn Oſſolinſki, Theſaurario Curiæ Regni, Samuele Rylſki Succamerario Regni, Rabſtinenſi, Kapinoſenſi, Chriſtophoro Gembicki Inciſore Regni, Alexandro Lubomirſki Comite in Wiſnicz Stabuli Regni Præfecto, Sandomirienſi, Zatorienſi, Niepołomicenſi, Andrea de Magna Konczyce Mniſzech Culinae Regni Præfecto, Oſiecenſi, Boguſlao in Leſzno Leſzczynſki Maioris Poloniae Generale, Thoma Lezenſki Adminiſtratore Abbatiae Wąchocenſis, Supremo Theſauri Notario, Andrea Trzebicki, Regente Cancellariae Regni Maiori, Scholaſtico Plocenſi, Gneſnenſi, Cracovienſi Canonico, Thoma de Rupniow Uieyſki Adminiſtratore Abbatiæ Plocensis, Præpoſito Varſaviensi, Cuſtode Gneſnensi, Canonico Plocensi, Alexandro Nieborowſki Præpoſito Pultoviensi, Archidiacono Łoviciensi, Canonico Gneſnensi, Sereniſſimi Principis Caroli Ferdinandi Fratris noſtri Chariſſimi Cancellario, Remigiano Piaſecki Regente Cancellariæ minoris Regni, Cantore Præmiſliensi, Daniele Ziakiewicz Inſtigatore Regni, Staniſlao Skarſzewſki Stenzycensi, Waſilkoviensi, Hieronymo in Radziejowice Radzieiowſki Łomzensi, Kamionacensi, Sigismundo Donhoff Sokaliensi Capitaneis, Joanne Caſimiro Uniaſtowſki Subiudice Breſtenſi, Magni Ducatus Litvaniae Regente, Joanne Ferdinando Sapieha Capitaneo Molcavensi, Laurentio Roſtworowſki Vexillifero Caliſſiensi, Martino Nieborowſki Succamerario Terræ Sochaczoviensis, Paulo Kroſnowſki eiusdem Terrae Dapifero, Alexandro Sielſki Subdapifero Poſnaniensi, Jacobo Michałowſki Tribuno Lublinensi, Hyacintho Michałowſki Dapifero Rozanensi, Aulicis, & intimi Cubiculi noſtri Familiaribus, Joanne Wąglikowſki Terrarum Pruſſiae Dapifero, Staniſlao Sarnowſki, Nicolao Prazmowſki Canonicis Cracovienſibus, Andrea Olſzowſki Gneſnensi, Caliſſiensi Canonico, Stephano Piaſecki Præpoſito Caliſſiensi, Sandomiriensi, Varſaviensi Canonico, Secretariis, Alberto Mokranowſki Tribuno Varſaviensi, Intimi Cubiculi noſtri Familiari, Gottefredo Buttler Capitaneo Prenenensi, Intimo, & Primario Cubiculi noſtri Familiari, Chriſtophoro Sapieha Rothmagiſtro, Joanne Franciſco Lubowicki, Dapifero Czechanoviensi, Evariſtæ Bełzecki, Chriſtophoro de Rupniow Rupniewſki, Theodoro Donhoff, Intimi Cubiculi noſtri Familiaribus, Bernardo Guyſki Venatore Sandomiriensi, Alberto Kroſnowſki, & aliis quam plurimis Officialibus Secretariis, & Aulicis noſtris, Fidelibus noſtris Dilectis.

JOANNES CASIMIRUS *Rex.*

Andreas Trzebicki Regens Cancellariæ Regni Maioris.

CCXLVIII.

Juramentum Illuſtriſſimi Domini Domini Jacobi Curlandiæ, & Semigalliæ Ducis S. R. Maieſtati per Internuntium ſuum præſtitum Varſaviæ die 28. Maii, Anno 1649. *Indidem* fol. 188. 1649.

JOANNES CASIMIRUS Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ,

Anno 1649.

Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæque &c. nec non Svecorum, Gottorum, Vandalorumque Hæreditarius Rex.

Significamus præſentibus Literis Noſtris, quorum intereſt, huius, & futuri temporis univerſis, & ſingulis. Contineri in Actis Cancellariæ noſtræ Maioris Literas infraſcriptas, quarum quidem tenor ſequitur uſque ad verbum, eſtque talis:

Illuſtriſſimi Principis Jacobi Curlandiæ, & Semigalliæ in Livonia Ducis Ego Georgius Fiſcher de Vizeden ſupremus primæ Inſtantiæ Mitaviensis Capitaneus, Cubiculi Sacræ Regiæ Maieſtatis Familiaris, pro præſtando Homagio, & recipienda Inveſtitura ad Sacram Regiam Maieſtatem Legatus, nomine, Mandato, ſeu Plenipotentia eiusdem in animam eius iuro ſuper hæc Sancta Dei Evangelia, quod ab hac hora deinceps uſque ad ultimum diem vitæ ſuæ erit fidelis, & obediens Tibi Sereniſſimo Principi Joanni Casimiro Dei Gratia Regi Poloniæ, Magno Duci Litvaniæ, ſicuti ſuo naturali, et hæreditario Domino, & Succeſſoribus legitimis eius, Regibus Poloniæ, Dominis ſuis, contra omnem hominem, nemine prorſus excepto, & quod nunquam ſcienter erit in conſilio, vel auxilio, vel in facto, ex quo (quod abſit) amittas vitam, vel membrum aliquod, vel per quod accipias in Perſona læſionem, aut iniuriam, vel contumeliam, vel per quod amittas aliquem honorem, quem nunc habes, vel poſt habebis, & ſi ſciverit, vel audierit de aliquo, qui velit aliquid iſtorum contra Te facere, pro poſſe ſuo ut non fiat, impedimentum præſtabit; & ſi impedimentum præſtare nequiverit, quam cito poterit, Tibi nuntiabit, & contra eum iuxta Pacta auxilium Tibi præſtabit. Et ſi contigerit, Te rem aliquam, quam habes, vel poſt habebis, caſu aliquo amittere, eam recuperare curabit, in recuperandaque, & retinenda Te omni ope iuvabit. Et ſi ſciverit, Te velle contra aliquem publico conſilio arma ſumere, & de eo generaliter, vel ſpecialiter fuerit requiſitus, ſuum Tibi ſecundum Pacta præſtabit auxilium. Et ſi aliquid illi de Secreto manifeſtaveris, illud ſine tua licentia nemini pandet, neque quidquam, per quod pandatur, faciet. Et ſi conſilium ab ipſo, ſuper aliquo facto poſtulaveris, illud Tibi dabit conſilium, quod Tibi, Dominiisque tuis iudicaverit magis expedire, & nunquam ex Perſona ſua aliquid ſcienter, quod pertineat ad tuam, vel Regni, Dominiorumque tuorum Regno adiunctorum, vel inpoſterum adiungendorum iniuriam, vel contumeliam, faciet, imo honorem, dignitatem, commodaque tua, Regni, & Dominiorum tuorum tuebitur, & conſervabit, & quoad maxime poterit, augebit. Denique etiam Pacta priora antiqua omnia, & ſingula, quocunque tempore a Deceſſoribus ſuis Curlandiæ, & Semigalliæ Ducibus cum inclyto hoc Poloniæ Regno, & Magno Ducatu Litvaniæ conventa, tum & Formulam Regiminis, & præteritam Tranſactionem, Conditionesque cum Sereniſſimo Divæ memoriæ Vladislao VI. Fratre tuo tractatas, conſtitutasque & a ſe peculiari Diplomate confirmatas ſervabit, & adimplebit. Ac præterea omnium, & ſingulorum Equeſtris Ordinis, ac privatorum Ducatus Curlandiæ, & Semigalliæ Incolarum Jura, Privilegia, Libertates, Immunitates ſartas, tectasque integerrime ſervabit, nec quidquam in contrarium earum præiudicii, ac derogationis faciet, aut fieri permittet. Sic me Deus adiuvet, & hæc Sancta Dei Evangelia. Actum, & Datum Varſaviæ die XXVIII. Menſis Maii, Anno MDCXLIX. Regni Poloniæ, & Sveciæ primo Anno.

CCXLIX.

1649.

Deſcriptio Ceremoniarum circa Renovationem Feudi, & Inveſtituræ Illuſtriſſimi Jacobi Curlandiæ, & Semigalliæ in Livonia Ducis factam. Varſaviæ d. 28. Maii 1649. *Ex Archivo Regni* Lib. 182. num. 183. fol. 21.

In renovatione Infeudationis, & Inveſtituræ Illuſtriſſimi, ac Celſiſſimi Principis, ac Domini, Domini Jacobi in Livonia Curlandiæ, & Semigalliæ Ducis, coram Throno Regio Sereniſſimi, ac Potentiſſimi Principis, ac Domini, Domini Joannis Casimiri Dei Gratia Regis Poloniae, Magni Ducis Litvaniae &c. per Illuſtriſſimæ Celſitudinis ſuæ Legatos, Generoſos Georgium Fiſcher de Vizeden ſupremum primæ Inſtantiæ Mitaviensis Capitaneum, Cubiculique Regii Familiarem, & Georgium Goës de Duplen Capitaneum Schrandenſem, Varſaviæ die 28. Menſis Maii Anno 1649. peractæ, & receptæ:

Poſtquam Legati Illuſtriſſimæ Celſitudinis ſuæ ad præſtandum Homagium Varſaviæ die 21. Menſis Maii, quæ erat feria ſexta ante ſolennia Feſti Pentecoſtes proxima, appropinquaſſent, Sacra Regia Maieſtas, Illuſtriſſimum, ac Reverendiſſimum Dominum Joannem Gembicki Secretarium Regni Maiorem, Sacræ Regi-

Anno 1649.

nalis Maieſtatis Cancellarium cum inſigni comitatu illis obviam miſit, qui medio circiter milliari ante Suburbium obviam factus, ſolenni Oratione propenſam Sacræ Regiæ Maieſtatis in Illuſtriſſimam ſuam Celſitudinem voluntatem, & affectum Regium deduxit, ac de felici adventu Legatorum prolixe gratulatus, eos ad currum Regium, quem in hunc finem ſplendide adornatum ſecum habebat, invitavit. Huic per Fiſcherum, tanquam primarium Legatum, ſequentibus ferme reſpondebatur verbis.

Illuſtriſſime, & Reverendiſſime Domine, Domine Colendiſſime.

Rutilantes Orientis radii, ſumma montium cacumina, & eminentiores Urbium turres primum, dein planitiem, valles, & univerſum illuſtrant Orbem: non aliter benignitas Regia in primo feliciſſimi Regiminis ortu, Magnates principio fulgore ſuo perſtringit, poſtmodum univerſæ Reipublicæ ubertim ſplendet. Cuius rei æternum exemplar eſt hoc, quod Sacra, atque Sereniſſima Regia Maieſtas, Dominus noſter Clementiſſimus, Illuſtriſſimo, ac Celſiſſimo Principi, ac Domino, Domino Jacobo in Livonia Curlandiæ, & Semigalliæ Duci, Domino noſtro benigniſſimo, circa præſtationem Homagii gratiam Regiam expetenti, ſingulare conceſſerit beneficium, & ut per Legatos Homagium præſtaret, Inveſtituramque ritu conſveto reciperet, clementiſſime conſenſerit. Æternum ſane benignitatis exemplar, cuius tamen eximia magnitudo præſenti augetur actu, dum Illuſtriſſima Reverentia Veſtra, præclarus Reipublicæ Officialis, Nobis ab Illuſtriſſima Celſitudine ſua, ad ea, quæ Homagii ſolennitas requirit, fideliter præſtanda, miſſis obviam venit, nomine Sacrae Regiae Maieſtatis humaniſſime Nos ſuſcepit, & ad progrediendum benevole invitat. Perennabit beneficii iſtius memoria, & Illuſtriſſima Celſitudo ſua nullum obſequii genus, quod a fideli Principe expectari poteſt, in ſe deſiderari patietur. Illuſtriſſimae Reverentiae Veſtrae etiam immortales, pro ſuſcepto onere debentur gratiae. Referre ſollicitudinem iſtam, Illuſtriſſima Celſitudo ſua omni occaſione ſtudebit. Nos ad quaevis obſequia parati Clementiam Regiam humillima ſubiectione, & benevolum Illuſtrisſimae Reverentiae Veſtrae affectum condigna veneramur obſervantia, iuſſis promptisſime paremus, & bono invitati omine ad Clementisſimum Sacrae Regiae Maieſtatis Thronum alacriter pergimus.

Poſt haec Legati in curru Regio per præfatum Secretarium Maiorem ad hoſpitium, quod ipſis ad Forum Urbis Varſavienſis, per Illuſtrisſimum ac Excellentisſimum Dominum Adamum de Kazanowa Kazanowski Curiæ Regiae Mareſchalcum ex Officio asſignatum fuerat, ſolenniter deducebantur.

Altera poſt adventum die, Sabbatho nimirum ante ſolennia Feſti proximo, Legati Senatores, aliosque Reipublicae Officiales, Regiæ Maieſtati tunc a latere præſentes adibant, negotiaque Illuſtriſſimæ Celſitudinis ſuæ illis more ſolito, & cum debita obſervantia commendabant. Magnifico Domino Gotthardo Vilhelmo Buthlero Capitaneo Prenenſi, & Supremo Regiæ Maieſtatis Camerario, privatam audientiam apud Regiam Maieſtatem interea ſollicitante, & obtinente, diesq; pro expedienda eadem, ad feriam ſecundam intra ſolennia Feſti asſignata fuit.

In ea præmiſſis Curialibus, & obſervatis obſervandis, Sacræ Regiæ Maieſtati, Nomine Illuſtriſſimæ Celſitudinis ſuæ, præmemoratus Legatus de felici Electione, & Coronatione humillime, ac ſolemni Oratione gratulatus, Credentiales reddidit, & gratiis pro ſingulari beneficio actis, Infeudationem iſtam quantocitius expediri humillime rogavit, atque cum voto longævæ vitæ ac feliciſſimorum Succeſſuum indefeſſam Illuſtriſſimae Celſitudinis ſuæ promptitudinem detulit, & Domum Ducalem Clementiae Regiæ ſubiectiſſimis commendavit verbis. Sacra Regia Maieſtas, lectis Literis reſpondebat, ſe pari benevolentia, qua anteceſſores ſuos, Illuſtriſſimam Curlandiæ Ducum Familiam proſecutos eſſe intellexit, Illuſtriſſimam Celſitudinem ſuam complecti, & pro evidentiori affectus argumento, ſingulare hoc beneficium concesſiſſe, atq; etiam nunc ad expedienda Infeudationis ſolemnia, clementiſſima mente paratam eſſe, ſibique de Illuſtriſſima Celſitudine ſua, cui feliciſſima quæque precatur, reciprocam fidem, & omnia devincti Principis munia polliceri.

Die porro XXVIII. feria videlicet ſexta ante Feſtum SS. Trinitatis, quæ ad ſolemnitatem Actus iſtius deſtinata fuerat, poſteaquam præmemoratus Regni Mareſchalcus Legatis, ut ad ſolennia iſta parati eſſent, pridie denuntiari feciſſet, circa primam pomeridianam, Illuſtriſſimus & Excellentiſſimus Dominus Nadolski Caſtellanus Roſpirienſis, & ſupradictus Illuſtriſſimus, ac Reverendiſſimus Secretarius Regni Maior, cum Curru Regio, quem ſatellites, & celeres Regii obſervabant, aliiſque ſeptem Curribus, & ſexaginta Equitibus Regiis, & aliis auli-

Anno 1649.

aulicis ad hoſpitium Legatorum venerunt, illoſque ad Palatium Regium, quod in Suburbio ad hortum Regium eſt, comitante, & præſente ingenti hominum multitudine deduxerunt. Ante portam Palatii ſupradictus Curiæ Regni Marſchallus, multis ſtipatus Aulicis Regiis, illorum adventum præſtolabatur, & venientes, quos Tympaniſtæ, & Tibicines Regii ante Palatium alacriter, tympanorum, & tubarum hilari excipiebant clangore, ac ſtrepitu, praevia gratulatione, & præmiſſa affectus Regii declaratione, aliisque Curialibus præmiſſis in Palatium comitante, & præeunte Aulicorum Corona, ad Thronum Regium deducebat.

Erat is Thronus Regius panno aureo tapetibuſque circumcirca ſplendidiſſime ad hunc Actum ornatus, & inſtructus, Theatrum tres gradus altum erat, erectum, & rubro panno ſolenniter ſtratum, in quo Regia Maieſtas in ſolio Regio Regalibus induta, Coronam capite, una manu ſceptrum, altera pomum gerens ſedebat, & utrumque latus ab Illuſtriſſimis Dominis Regni, & Magni Ducatus Litvaniæ Senatoribus protunc præſentibus, locis ſuis & Ordine ſolito aſſidentibus, cingebatur. Circa Solium Regis a dextris in Abſentia Vexilliferi Regni, Vexillifer Caliſſienſis, Vexillum Feudale manu tenens, a ſiniſtris autem pro Enſifero Regni tunc abſente, Magnificus Dominus Hieronymus de Radzieiow Radzieiowski Capitanens Łomzenſis, diſtrictum Gladium manu proferens aſtabant, totumque Theatrum, ac Palatium, magnam Aulicorum, & aliorum capiebat multitudinem.

Ad inferiorem Throni gradum, cum Legati in genua ritu conſveto procubuiſſent, Fiſcherus in eam, quæ ſequitur ſententiam verba fecit.

Sereniſſime, ac Potentiſſime Rex,
Domine, Domine Clementiſſime.

Quemadmodum Divi Anteceſſores Sacræ Regiæ Maieſtatis Veſtræ, in augenda & ornanda ſingularibus beneficiis Illuſtriſſima Curlandiae, & Semigalliae Ducum Familia, maxima ſemper exhibuerunt documenta, ita etiam Sacra Regia Maieſtas Veſtra Illuſtriſſimum, ac Celſiſſimum Principem Dominum Jacobum in Livonia Curlandiae, & Semigalliae Ducem, Dominum meum benigniſſimum, pari benevolentia, ac affectu complexa, eidem circa præſtationem Homagii gratiam Regiam humillime expetenti, ſingulare beneficium clementiſſime conceſſit, & ut iam per Legatos Homagium præſtare, & Inveſtituram ritu conſveto recipere poſſet, benigniſſime permiſit. Æternum ſane benignitatis Regiæ exemplar, cuius memoria ad generalem usq; mundi periodum feliciter perennabit. Coram ſacrato igitur Sacrae Regiae Maieſtatis Veſtrae Throno Illuſtriſſima Celſitudo ſua per Nos comparet, & cum debita fidelitatis, ac ſubiectionis teſſera humillime petit, dignetur Sacra Regia Maieſtas Veſtra, tanquam ſupremus, & directus Dominus Illuſtriſſimam Celſitudinem ſuam, vigore veterum per Divos Prædeceſſores Poloniae Reges & Magnos Duces Litvaniæ conceſſarum Inveſtiturarum, & Privilegiorum, de Terris, Civitatibus, Oppidis, Vicis, & Arcibus, totoque Ducatu Curlandiae, & Semigalliae clementiſſime inveſtire. Quo nomine Illuſtriſſima Celſitudo ſua coram auguſtiſſimo vultu, & ſolio Regio ad genua Sacræ Regiæ Maieſtatis Veſtrae per Nos provoluta, more ſolito, & laudabili, ac apud omnes gentes recepta conſvetudine, Feudorum iura renovare, Homagium præſtare, fidemq; ac obedientiam iuramento per me ſolennibus verbis obſtringere parata eſt.

Anno 1649.

Ad hæc Illuſtriſſimus ac Excellentiſſimus Princeps Dominus Georgius Dux in Oſſolin Sacri Romani Imperii Princeps, & ſupremus Regni Cancellarius, verbis reſpondebat ſequentibus:

Cum Generoſi Domini Legati nomine Illuſtriſſimi Principis, Domini Jacobi Curlandiae, & Semigalliae Ducis, a Sacra Regia Maieſtate Domino noſtro Clementiſſimo Inveſtituram Ducatus Curlandiae, & Semigalliae ſupplices petant, ac eo nomine ad Homagium in animam Illuſtritatis ſuæ paratos ſe eſſe declarent, Sacra Regia Maieſtas benigne id Illuſtritati ſuae concedit. Dat autem hoc inprimis Illuſtrium Curlandiae, & Semigalliae Ducum meritis, dat ſuae erga Illuſtritatem ſuam propenſioni, ac benevolentiæ, dat communi Senatus, Ordinumque Regni authoritati, qui primitus Domum iſtam Ducalem hoc Feudi beneficio ornandam cenſuerunt. Itaque quod non modo Illuſtritati ſuae, & ipſius inclytae Poſteritati, verum etiam Sacrae Regiae Maieſtati, eiusque Poſteris, Poloniae Regibus, Regnoque huic, atque adeo univerſae Chriſtianae Reipublicae bene, & feliciter eveniat, Inveſtituram Curlandiæ & Semigalliae Ducatuum, iuxta veteres, & poſtremam etiam Inveſtituram, per Generoſas DD. Veſtras Illuſtritati ſuae tradito hoc Vexillo ex more confert. Sperat autem, planeque confidit S. R. Maieſtas Illuſtritatem ſuam daturam operam, ut hanc erga ſe Maieſtatis Regiae beneficentiam debitis Officiis proſequatur, de-

que

Anno 1649.

que ea, ac Regno illius perpetuo bene mereri ſtudeat, atque contendat.

His peractis Regia Maieſtas Vexillum Feudale, quod Vexillifer tenebat, apprehendit, & Fiſchero tanquam Primario Legato in manus tradidit, illumque apprehenſo Vexillo, ſequentibus allocuta eſt verbis:

Nos Joannes Casimirus Rex Poloniae &c. tanquam naturalis, & ſupremus Dominus totius Livoniæ, Ducatuumque Curlandiae, & Semigalliae, annuentes precibus Illuſtriſſimi Jacobi Ducis, tradimus, & concedimus Illuſtritati ſuae in Feudum Terras, Civitates, Oppida, & Arces commemoratorum in Livonia Curlandiae, & Semigalliae Ducatuum, & ad eosdem Illuſtritatem ſuam per huius Vexilli traditionem in Perſona Generoſitatis Tuæ Georgii Fiſcher, uti Plenipotentis Illuſtritatis ſuae inveſtimus, & inſtituimus, gratia & benignitate noſtra, qua Illuſtritatem ſuam, ob ſingularia in Reges, Regnumque Poloniae, Anteceſſorum quoque eiusdem Illuſtritatis Ducum merita complectimur, ſperamusque Illuſtritatem ſuam beneficentiae huius memorem ſemper futuram, gratamque pro ea ſe exhibituram.

Inde liber Evangeliorum, quem ſupra memoratus Secretarius Maior manibus tenebat, in ſinu S. R. Maieſtatis poſitus fuit, & præfatus Illuſtriſſimae Celſitudinis ſuae Legatus in ſupremo Throni gradu flexis genibus læva manu Vexillum Feudale tenens, dextera autem ſuper Evangelium poſita, Juramentum fidelitatis, in verba hæc: Illuſtriſſimi Principis Jacobi Curlandiae, & Semigalliae in Livonia Ducis, pro præſtando Homagio, & recipienda Inveſtitura, ad S. R. Maieſtatem Legatus, ego Georgius Fiſcher de Vizeden, nomine, mandato, ſeu Plenipotentia eiusdem, in animam eius iuro ſuper hæc ſancta Dei Evangelia &c. & reliqua iuxta Formulam Juramenti Anni MDCXXXIX. circa primam Illuſtriſſimae Celſitudinis ſuae Infeudationem receptam, prælegente ſupremo Regni Cancellario, præſtitit.

Præſtito Juramento is idem Legatus, Collegæ ſuo Capitaneo Schrondenſi, Vexillum illud Feudale tradidit, & ad inferiorem Theatri gradum in genua iterum procumbens, pro iſta clementiſſima Infeudatione S. R. Maieſtati gratias ſequentibus egit verbis:

Sereniſſime, ac Potentiſſime Rex,
Domine, Domine Clementiſſime.

Quintus agitur Menſis ex quo S. R. Maieſtas Veſtra Sacratum inclyti huius Regni Sceptrum felici ſuſcepit auſpicio, intermedio temporis univerſam Rempublicam & in eadem Illuſtriſſimum, ac Celſiſſimum Principem Curlandiæ, & Semigalliæ Ducem, ſummis cumulavit beneficiis. Inter quæ peracta ad præſens feliciter ſolennis Feudi renovatio primarium ſibi vendicat locum, adeo, ut felicitati eiuſdem nihil deeſſe videatur. Implevit ſane S. R. Maieſtas omnem benignitatis menſuram, largitaque Illuſtriſſimo Principi meo eſt, quantum Clementisſimus Rex largiri, quantumve fidelis Vaſallus a Clementisſimo *R*ege expectare potuit: Sacræ igitur, atque Serenisſimæ *R*egiæ Maieſtati Veſtræ Domino ſuo naturali, omniumque fortunarum ſuarum Patrono Illuſtrisſima Celſitudo ſua, tanquam *R*egiæ Maieſtatis Veſtræ, & inclytæ huius *R*eipublicæ obedientisſimus Cliens, & Feudatarius Princeps, humillimas agit gratias, & ſe ad ſempiternam beneficii memoriam obſtrictum eſſe fatetur. Agnoſcit equidem omnem ſtatus, ac dignitatis eminentiam, facultatesque omnes florentisſimi huius *R*egni Authoritate fundatas, & firmas eſſe, ideoque S. *R*. M. Veſtrae, & inclytae *R*eipub. ſe ſuaque omnia in fidem ac Clientelam tradit, atque ad Clementisſimam Protectionem, & maiorem Domus Ducalis auctionem humillime commendat, ſupplices ardenter fundens preces, ut ſummus rerum Arbiter Jehova ſolenne hoc vinculum inter Patronum, & Clientem ad ſui Nominis gloriam & *R*eipub. incrementum, firmum, perenne, & fauſtum eſſe iubeat. Beneficio vicem exolvere humanitus haud ſatis proclive, in hoc autem caſu plane imposſibile: ſequentis aevi memoriam in adverſis praeſenti potentia extingui non poſſe manifeſtum eſt, multo minus beneficii *R*egii recordationem ulla temporis obliterabit diuturnitas. Vitam priús cum voce Illuſtrisſima Celſitudo ſua, quam condignam Clementiae memoriam amittere volet. Fidem ſancte promiſſam ſervabit ſancte non fortunae duntaxat, ſed vita etiam, ac ſangvis *S. R.* Maieſtati Veſtrae, & Inclytae *R*eipublicae in perpetuum erunt ſacrae.

Ad haec Illuſtrisſimus Supremus *R*egni Cancellarius, ob debiliorem corporis valetudinem reſpondere non poterat. Peracta igitur gratiarum actione in ſellam a ſiniſtris *R*egiae Maieſtatis in ſupremo Theatri gradu poſitam Legatus ſedere, caputque tegere per *S. R.* Maieſtatem iubebatur, ſellaque alia ad inferiorem gradum alteri Legato ponebatur; Illis ita ſedentibus Illuſtriſſimae Celſitudinis ſuae aulici huic Legationi pro ma-

iori

Anno 1649.

iori ſplendore additi, nimirum Generoſi Rotgenis Aſchenberg Legationis Mareſchalcus, Fridericus Bock, Fabianus Plachter, Fridericus Kuchradt, Chriſtianus Ewold Kleeſt, & alii ad oſculum manus Regiae vocabantur, & ſolenniter admittebantur.

Tandem iis omnibus rite, & feliciter peractis, receptoque per Legationis Mareſchalcum Feudi Vexillo, Legati praevia valedictione Regiae Maieſtatis, & obſervatis Curialibus, per Regni Curiae Mareſchalcum ex Palatio ad Currum Regium, atque per praenominatum Caſtellanum, et Secretarium Maiorem, eadem ſolennitate, qua adducti fuerant, niſi quod Vexillum Feudale proxime ante Currum per Generoſum Fridericum Bock ferebatur, & tympaniſtæ, ac tibicines Regii Legatos comitabantur, ac viam, plateasque tympanorum, ac tubarum hilari clangore, ac ſtrepitu implebant, ad hoſpitium deducebantur. Atque ſic ibi gratulationibus, ac debita gratiarum actione hæc ſolennitas finiebatur.

Concordat cum Metrica.

Locus Sigilli Notarii Publici cera rubra ſuper Schedula expreſſi.

Godefredus Fabritius Notarius Publicus Regius.

CCL.

1649.

Confirmatio Pactorum Dotalium inter Illuſtriſſimum Principem Jacobum Curlandiæ, & Semigalliæ Ducem, & Sereniſſimam Ludovicam Charlotam Coniuges. Datum Varſaviæ die 28. Maii 1649. *Ex Archivo Regni.* Lib. ſub Lit. S. E. E. fol. 189.

JOANNES CASIMIRUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithvaniæ, &c. Significamus præſentibus Literis Noſtris, quorum intereſt univerſis, & ſingulis. Productas coram Nobis eſſe Literas Sereniſſimi olim Regis VLADISLAI IV. Fratris noſtri deſideratiſſimi manu, Sigillis autem Regni, & M. D. Litvaniæ ſub Dato Varſaviae die 20. Menſis Aprilis Anno 1646. munitas, certam Confirmationem Pactorum Dotalitiorum inter Illuſtrem Principem Jacobum in Livonia Curlandiae, & Semigalliae Ducem, & Sereniſſimam Ludovicam Charlotam, ex Sereniſſimorum Electorum Brandeburgenſi Domo antiquiſſima oriundam, Coniuges, ſub Actu, & Data Regiomonti die 19. Menſis Octobris An. Domini 1645. legitime confectorum, in ſe continentes, ſupplicatumque Nobis praememorati Illuſtriſſimi Principis Curlandiae Ducis nomine eſt, ut & Nos Authoritate noſtra Regia non ſolum eadem approbare, ratificare, & confirmare, verum etiam plura bona eidem Sereniſſimae Coniugi iure advitalitio inſcribendi, et conficiendi facultatem concedere dignaremur. Nos itaque Pacta iſta Dotalitia, praememoratamque Confirmationem, et collationem Regiam non ſecus, ac ſi hic ea omnia de verbo ad verbum praeſentibus inſerta eſſent, approbamus, confirmamus, et ratificamus, atque Illuſtriſſimo Principi concedimus, et plenariam facultatem damus, plura bona, quorum tamen valor non excedat ſummam centum millium florenorum Polonicalium, advitalitio iure praefatae Sereniſſimae Coniugi ſuae inſcribendi, et aſſignandi, omneſque eiuſmodi inſcriptiones, et collationes debitae, ac inviolabilis firmitatis robur, in quantum iuris ratio, et Feudi Pacta permittunt, omnino obtinere debere volumus. In cuius rei fidem praeſentes manu noſtra ſubſcriptas, Sigillis Regni, et Magni Ducatus Litvaniae communiri iuſſimus. Datum Varſaviae die 28. Menſis Maii, Anno Domini 1649. Regnorum noſtrorum Poloniae, et Sveciae primo Anno.

JOANNES CASIMIRVS *Rex.*

Andreas Trzebicki Regens Cancellariæ Regni Maioris.

CCLI.

1652.

Reverſales binæ Regis Poloniæ IOANNIS CASIMIRI, *& Ordinum eiuſdem Regni, erga Iacobum Ducem Curlandiæ, quod Copiæ auxiliares ab hoc ſibi, & Reipublicæ miſſæ, in nullam ſequelam, vel præiudicium trahi debeant.* Datum Varſaviæ in Comitiis Regni Generalibus die 1. Auguſti 1652.

JOANNES CASIMIRUS DEI Gratia Rex Poloniae, M. Dux Litvaniae etc. Significamus praeſentibus Literis, quorum intereſt, univerſis, et ſingulis. Quod cum Republica ex funeſta clade Exercitus noſtri, qua a perfidis Coſacis, & Tartaris affectus fuerat, in grave diſcrimen adducta, ab Illuſtriſſimo Principe Domino Jacobo in Livonia Curlandiae, et Semigalliae Duce amanter poſtulaſſemus, ut tanquam in communi periculo deeſſe Nobis nollet, militemque quemcunque paratum habere, vel ſubito colligere

Anno 1652.

poſſet, Nobis quantocius aere noſtro ſubveniret, Illuſtritasque ſua cum Ordine Equeſtri, ſeu Nobilitate Ducatus Curlandiæ, et Semigalliæ promptitudinem ſuam Nobis in tam gravi caſu ubertim declaraſſet; Nos non tantum declarationem iſtam benevolo amplectimur affectu, verum etiam pro Nobis, et Sereniſſimis Succeſſoribus noſtris, totaque Republica Polona verbo noſtro Regio, et Comitiali Authoritate cavemus, quod promtitudo iſta, qua Illuſtritas ſua, et Ordo Equeſtris, ſeu Nobilitas Ducatus Curlandiae, et Semigalliae extra Pacta, quibus ad Vaſallagium, et ſervitia Equeſtria intra fines Ducatus Curlandiae ſolummodo praeſtanda obligantur, in colligendo milite, noſtro, et Reipublicae aere alendo, declararunt, et iuxta declarationem ſuam praeſtabunt, Pactis Conventis nihil derogare, nec quocunque tempore pro imponendo, vel exigendo aliquo Pactis minus conformi onere, a quopiam in ſequelam, et praeiudicium trahi debeat, quin potius omnia Jura, Privilegia, Pacta, Immunitates, et Libertates ſartas, tectasq; conſervamus, Illuſtritatemque ſuam cum univerſo Ordine Equeſtri, ſeu Nobilitate Ducatus ab hocce ex propenſa voluntate in praeſenti Reipublicae periculo promiſſo, ac omni Pactis minus conformi onere poſthac in perpetuum liberos, et immunes eſſe, nec quidquam extra Pactorum tenorem exigi, aut imponi debere, verbo noſtro Regio pro Nobis, et Sereniſſimis Succeſſoribus noſtris promittimus, et cavemus. In cuius rei fidem praeſentes manu noſtra ſubſcriptas, Sigillo Regni communiri iuſſimus. Datum Varſaviae in Comitiis Regni Generalibus die 1. Menſis Auguſti, Anno Domini 1652. Regnorum noſtrorum Poloniae, et Sveciae IV.

JOANNES CASIMIRVS *Rex.*

(L. S.)

Albertus Gorayſki Præpoſitus Cruſvicenſis, S. R. Maieſtatis Secretarius.

NOs Senatores, & Ordines inclyti Regni Poloniae, & Magni Ducatus Litvaniae. Notum, teſtatumque facimus præſentibus literis noſtris, quorum intereſt univerſis, & ſingulis. Quod cum Republica ex funeſta clade exercitus, qua a perfidis Coſacis, & Tartaris affectus fuerat, in grave diſcrimen adducta, Sacra Regia Maieſtas Dominus noſter clementiſſimus ab Illuſtriſſimo, & Celſiſſimo Principe Domino Jacobo in Livonia, Curlandiae, & Semigalliae Duce amanter poſtulaſſet, ut tanquam in communi periculo deeſſe nollet, militemq; quemcunque paratum habere, vel ſubito colligere poſſet, quantocius ære Reipublicae ſubveniret, Illuſtriſſimusque ſuo cum Ordine Equeſtri ſeu Nobilitate Ducatus Curlandiae, & Semigalliae promptitudinem ſuam in tam gravi caſu ubertim declaraſſent, Nos nomine univerſae Reipublicae, non tantum Declarationem ipſam benevolo amplectimur affectu, verum etiam pro Nobis, & tota Republica Polona, authoritate comitiali cavemus, quod promptitudo iſta, qua Illuſtritas ſua, & Ordo Equeſtris, ſeu Nobilitas Ducatus Curlandiae, & Semigalliae extra Pacta, quibus ad Vaſallagium & ſervitia equeſtria inter fines Ducatus ſolummodo præſtanda obligantur, in colligendo milite, Reipublicae ære alendo, declararunt, & iuxta declarationem ſuam præſtabunt, Pactis conventis nihil derogare, nec quocunque tempore pro imponendo, vel exigendo aliquo, Pactis minus conformi onere, a quoquam in ſequelam, & præiudicium trahi debeat, quin potius omnia Jura, Privilegia, Pacta, Immunitates, ac Libertates ſartas, tectaſque manere, Illuſtritatemque ſuam cum univerſo Ordine Equeſtri ſeu Nobilitate Ducatus ab hocce ex propenſa voluntate in præſenti Reipublicae periculo promiſſo, ac omni pactis minus conformi onere poſthac in perpetuum liberos, & immunes eſſe, nec quidquam extra pactorum tenorem exigi aut imponi debere, univerſa Reſpublica ſancte promittit, & cavet. Maioris fidei ac certitudinis cauſa, præſentes manu Illuſtriſſimi ac Reverendiſſimi in Chriſto Patris Domini Archiepiſcopi Gneſnenſis, Legati nati, Regni Poloniae Primatis, & Primi Principis, nec non Dominorum Nuntiorum terreſtrium Mareſchalci ſubſcriptas, Sigillis eorundem communiri fecimus. Dat. Varſaviae in Comitiis Regni Generalibus die I. Menſis Auguſti, Anno Domini MDCLII.

(L.S.) *Mathias Lubienſki Archiepiſcopus Gneſnenſis Regni Primas mpp.*

Alexander Sielſky Capitaneus Siezicenſis, Mareſchalcus Nuntiorum Terreſtrium mpp.

CCLII.

1656.

Privilegium Conſenſus dati Generoſo Maydelio ad cedendum Jure obligatorio, & advitalitio ad Arcem, & Præfecturam Piltenſem

Anno 1656.

ſem Illuſtriſſimo Jacobo Curlandiæ, & Semigalliæ Duci. Dat. in Caſtris ad Varſaviam die 12. Menſis Iunii, Anno 1656. *Ex Archivo Regni.*

JOANNES CASIMIRUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, &c. Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt univerſis, & ſingulis. Inſignia Illuſtris Domus Ducalis Curlandiae in Nos & Rempublicam merita, integerrimaque hoc toto turbulento Regni noſtri ſtatu, fides Illuſtris Principis Jacobi Curlandiae, & Semigalliae Ducis, Nobis, totique Reipublicae præſtita, ut a Nobis ſummam gratitudinem exigere videntur, ita optimo iure id a Nobis expoſcunt, ut ipſi gratiam, munificentiamque noſtram Regiam declaremus, acciſasque, & attritas ipſius in noſtris, & Reipublicae obſequiis rationes, liberalitate noſtra ſublevemus. Cum igitur Generoſus Otto Erneſtus Maydelius Nobis per certos Conſiliarios noſtros ſupplicaſſet, ut ſibi de univerſo iure obligatorio & advitalitio, quod ipſi ad Arcem & Præfecturam Piltenſem, aliaque eo pertinentia bona & prædia, vigore anteriorum Conſenſuum, Decretorum, & Privilegiorum a Sereniſſimis Anteceſſoribus noſtris conceſſorum, & promulgatorum competit, cedere, illudque in Perſonam Illuſtris Ducis Jacobi Curlandiæ, & Semigalliae Ducis transferre, & transfundere liceat. Proinde Nos meritorum eiusdem Generoſi Maydel iuſtam rationem habentes, faciendum Nobis eſſe duximus, ut in eam ceſſionem, iurisque ſui transfuſionem, quam præfatus Generoſus Maydel Illuſtriſſimo Principi facturus eſt, Conſenſum noſtrum Regium præberemus, prout præſentibus Literis noſtris præbemus. Vigore cuius ceſſionis, coram quibuscunq; Regni, & M. D. Litvaniæ vel etiam D. Curlandiæ, aut Tractus Piltenſis authenticis Actis recognoſcendæ, præſentisque Conſenſus noſtri idem Generoſus Maydel Arcem, & Præfecturam Piltenſem cum omnibus ad eam ab antiquo pertinentiis, bonis, prædiis, fundis, colonis, villis, aliisque reditibus, cenſibus, obventionibus, agris cultis, & incultis, ſylvis, nemoribus, piſcinis, ſtagnis, pratis, paſcuis, fluviis, molendinis, piſcationibus, venationibus, aucupiis, mellificiis, & quibusve in genere & ſpecie fructibus, utilitatibus, ac iurisdictione eodem iure advitalitio, quo illam præfatus Generoſus Maydel, Anteceſſoresque eius iuxta reſonantiam Conſenſuum, Privilegiorum & Decretorum Sereniſſimorum Anteceſſorum noſtrorum tenuit, ipſe quoque Illuſtriſſimus Princeps tenebit, habebit, & poſſidebit, in caſu vero mortis eiusdem Illuſtriſſimi Jacobi Curlandiae, & Semigalliae Ducis, Hæredes, & Succeſſores ipſius præfatam Tenutam, & Præfecturam Piltenſem, ac bona eo pertinentia, Nobis & Reipublicae non prius deoccupare tenebuntur, niſi ipſis de ſumma integra triginta millium talerorum Imperialium, quam Illuſtriſſimus olim Fridericus Marchio Brandeburgenſis a Sereniſſimo divæ memoriæ STEPHANO Rege, & Prædeceſſore noſtro vigore Pactorum publicorum inſcriptam habuit, & cum quo onere illa ad proxime ſubſequentes Tenutarios, modernosque Poſſeſſores iuxta Decreta ea in cauſa promulgata tranſiit, una cum melioratione plenarie ſatisfactum fuerit. Juribus noſtris Regalibus, Reipublicæque ſalvis manentibus. In cuius rei fidem præſentes manu noſtra ſubſcriptas, Sigillo Regni, & M. D. Litvaniae communiri iuſſimus. Datum in Caſtris ad Varſaviam die XII. Menſis Junii, Anno Domini MDCLVI. Regnorum noſtrorum Poloniae et Sveciæ VIII. Anno.

JOANNES CASIMIRUS *Rex.*

(L. S.)

Albertus Gorayſki Cracovienſis, Poſnanienſis Præpoſitus, Regens Cancellariæ Regni.

Concordat cum vero ſuo Originali.

Locus Sigilli Notarii Publici Regii.

Godefredus Fabritius Notarius Publicus Regius.

CCLIII.

1656.

Conſenſus eximendi Territorium Piltenſe, datus Illuſtriſſimo Jacobo Curlandiæ, & Semigalliæ Duci. Die 12. Iunii Anno 1656. *Ex Archivo Regni.* Lib. 166. Lit. S. M. num. 167. fol. 19. Item Lib. 182. num. 183. fol. 41.

JOANNES CASIMIRUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, &c. Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt univerſis, & ſingulis. Exigere a Nobis præclara, & ſingularia Illuſtriſſimæ Domus Ducalis Curlandiæ merita, Sereniſſimis Anteceſſoribus noſtris, & Nobis, totique Reipublicæ tam pacis, quam belli tempore conſtanti ſemper fide, indefeſſo ſtudio, ac infracta animorum magnitudine comprobata, ut Illuſtriſſimo Principi Domino Jacobo in Livonia Curlandiæ, & Semigalliæ Duci, eiusque poſteris gratiam, & benignitatem noſtram Regiam omni occaſione uberrime conteſtemur, & integerrimum Illuſtritatis ſuæ, totiusque Ducalis Domus affectum, & indefeſſum de Nobis, & Republica bene merendi ſtudium conſervemus. Cum igitur Sereniſſimus Rex SIGISMUNDUS III. Parens noſter deſideratiſſimus Illuſtriſſimo Principi Friderico in Livonia Curlandiæ, & Semigalliæ Duci conſenſum dederit, Territorium Piltenſe Ducatui Curlandiæ, vigore primæ Infeudationis illigatum, & certas ob cauſas Illuſtriſſimo Principi Domino Friderico Georgio Marchioni Brandeburgico hypothecario iure inſcriptum, & traditum, cum omnibus ſubditis, iuribus, emolumentis, ac pertinentiis eximendi, poſſidendi, tenendi, iſte vero conſenſus ob graviores bellorum motus, & alia impedimenta effectum ſuum ſortiri nequiverit, Nos intuitu Inveſtiturarum, ac meritorum Illuſtriſſimæ Domus Ducalis Curlandiæ, extremam manum huic negotio impoſituri, ex plenitudine poteſtatis Regiæ conſentimus, ut Illuſtritas ſua Territorium iſtud Piltenſe, iuxta conſenſum noſtrum Generoſo Ottoni Erneſto Maydelio Capitaneo Piltenſi, ad cedendum benigniter conceſſum, cum ſubditis, Oppidis, Prædiis, Villis, poſſeſſionibus, ac pertinentiis, & emolumentis in univerſum omnibus, quæcunque hypothecario iure Illuſtriſſimo Marchioni Brandeburgico Georgio Friderico inſcripta fuerunt, eximere, & eliberare valeat, ac poſſit. Quo quidem Territorio Piltenſi, poſteaquam illud ſua Illuſtritas redemerit, integre cum omnibus ſuis annexis habebit, tenebit, ac poſſidebit, atque ſic cum omnibus ſubditis, Nobilibus, Vaſallis, Oppidis, Juribus Patronatus, attinentiis, commodis, fructibus, proventibus, emolumentis, reditibus, utilitatibusque, & prærogativis generaliter univerſis, ſingulisque penitus exceptis, aut inpoſterum excipiendis, tam iis, quæ iam ſunt, quam quæ ulla induſtria excogitari poſſunt, vigore Inveſtiturarum eodem iure cum Ducatu Curlandiæ utetur, fruetur, & potietur. Promittimusque pro Nobis, & Sereniſſimis Succeſſoribus noſtris, non eſſe Nos prædictum Territorium, vel quidquam ex bonis, iuribus, ſubditis quibusvis ad illud quovis modo pertinentibus ab Illuſtritate ſua, eiusque Poſteris, ac Feudi Curlandici Succeſſoribus amoturos, aut alienaturos, amovendive, aut quovis modo alienandi poteſtatem cuiquam daturos, & conceſſuros, quin potius Illuſtritatem ſuam, eiusque poſteros, & Feudi Succeſſores integre in Poſſeſſione Territorii, ac omnium attinentiarum conſervabimus, Sereniſſimiq; Succeſſores noſtri conſervabunt. Juribus directi dominii noſtri, ac Regalibus noſtris per omnia ſalvis ibidem manentibus. In cuius rei fidem præſentes manu noſtra ſubſcriptas, Sigillo Regni, & M. D. Litvaniæ communiri iuſſimus. Datum in Caſtris ad Varſaviam die 12. Menſis Junii Anno Domini 1656. Regnorum noſtrorum Poloniæ octavo, Sveciæ vero nono Anno.

JOANNES CASIMIRUS *Rex.*

(Locus Sigilli Regni.)

Albertus Gorayſki Cracovienſis, Poſnanienſis Præpoſitus, Regens Cancellariæ Regni.

Concordat cum vero ſuo Originali.

Actum Mitaviæ die 26. Jul. An. 1658.

(Locus Sigilli Officii Mitavienſis)

Godefredus Fabritius Notarius Publicus Regni.

CCLIV.

1660.

Conſervatio Jurium Illuſtriſſ. Ducis Jacobi ad Ducatum Curlandiæ, & in ſpecie ad Diſtrictum Piltenſem. Dat. Gedani d. 30. April. An. 1660.

JOANNES CASIMIRUS DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ &c. Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt univerſis, & ſingulis. Inter alias Regni noſtri adverſitates, prout & hanc ſortem Illuſtriſſimi Principis grate Nobis dilecti, Domini Jacobi Curlandiæ, & Semigalliæ Ducis, Vaſalli noſtri, & Reipublicæ fidiſſimi, quam divino permiſſu, iniquæ vero fraudis, cupiditatisque hoſtilis ſucceſſu, ac violentia ſubiit, expertusque eſt, pari doloris ſenſu excepimus, ita dum ob conſtantem, nullisque allicimentis hoſtium motam, erga Nos, & Rempublicam prædicti Illuſtriſſimi Ducis fidem, ac amorem reſtitutionem ipſius priſtinæ dignitati, ac iuri, cura, & ſollicitudine noſtra promovemus, indemnitati eiusdem interea proſpicere, muneris etiam noſtri ducimus, atque cum omnia Jura Illuſtriſſimi Ducis ad Ducatum Curlandiae, eiusque Diſtrictus, & adiacentias, atque adeo ipſam poſſeſſionem, ſalva, integra, firmaque in genere, Authoritate noſtra manutenemus, tum in ſpecie Ius ad Diſtrictum Piltenſem, & poſſeſſionem, prout ſeſe antea legitime extendebat, atque mediante conſenſu noſtro praedictus Illuſtriſſimus Curlandiae Dux pacifice fruebatur, nulli dubietati, aut diſcrimini ſubiacere poſſe, praeſentibus declaramus, iisdem inſimul (ſi quidpiam

ANNO 1660.

piam in praeiudicium legitimi iuris, & possessionis saepe dicti Ducis ad nominatum Districtum, vel eius partem, immunitatesque, & utilitates Incolarum eiusdem, cuiuscunque status, & conditionis a quopiam, vel privato motu, & praetextu haud aequo, vel etiam vigore gratiae nostrae male impetratae, publicique Instrumenti e Cancellaria Regia exportati petatur, aut praetendatur) iniustam, & temeram, quamque praetensionem seponere mandamus, Instrumenta, & Rescripta a Nobis obtenta suspendimus, & nullitati subesse volumus, plene, ac integre eundem Illustrissimum Ducem circa ius, & possessionem dicti Districtus tam in genere, quam in specie conservantes, & ab omnibus conservari serio mandantes, pro gratia nostra, & sub poenis pro praesumptione, ausuque cuiusq; decernendis. In eo Officiales, & officia quaevis Ducatus praenominati monemus, quatenus inhaerentes hisce nostris Literis, atque pro officiis suis indemnitatem iurium Illustrissimi Ducis absentis praecustodiant, & brachiis suis propugnent, ac defendant. In quorum fidem praesentes manu nostra subscriptas Sigillo Regni communiri iussimus. Datum Gedani die 30. Mensis Aprilis Anno Domini 1660. Regnorum nostrorum Poloniae XII. Sveciae XIII.

IOANNES CASIMIRVS *Rex.*
(L.S. Regni.)

1660. *Tractatus Pacis inter* IOANNEM CASIMIRUM *Regem Poloniæ, eiusque Fœderatos* LEOPOLDUM *Rom. Imperatorem, &* FRIDERICUM VILHELMUM *Electorem Brandeburgicum ab una, &* CAROLUM XI. *Sveciæ Regem parte ab altera conclusæ, quo Livonia Transdunana cum partibus Cisdunanis Coronæ Sveticæ relinquitur, & a Rege Poloniæ pro se, & Successoribus suis omni Iuri in Regnum Sveciæ renunciatur.* Dat. in Monasterio Olivensi d. 3. Maii An. 1660. *Extat in Archivo Cancell. Regni* Lib. 167. sub Lit. S. N. num. 168. fol. 176. *Vide Tom. II. Tit.* Svecia *ad An. 1660. cum seqq.*

Attestatio data a Legatione Polonica Excellentissimo D. Mediatori Gallico. Dantisci d. 2. Ian.

Plenipotentia FRIDERICI VILHELMI *Electoris Brandeburgici, Ducis Prussiæ.* Dat. Ripis Cimbrorum d. 13. Ian.

Procuratorium CAROLI *Regis, & Regni Sveciæ.* Dat. Gothoburgi d. 4. Martii.

Ratificantur eadem Pacta per Serenissimum Electorem Brandeburgicum. Dat. Coloniae ad Spreham d. 10. Mart.

Plenipotentia IOANNIS CASIMIRI *Regis Poloniæ.* Dat. Gedani d. 4. April.

Plenipotentia LEOPOLDI *Rom. Imperatoris.* Dat. Viennae d. 5. April.

Declaratio Svetica respectu Elbingæ sub titulo Legati Gallici comprehensa. Dat. in Monasterio Olivensi d. 3. Maii.

Promulgatio Pacis ab omnium Partium paciscentium Legatis Plenipotentiariis d. 3. Maii subscripta.

Literæ Universales cessationis armorum a Commissariis Polonicis promulgatæ. Dat. Gedani d. 4. Maii.

Ratificatio provisionalis Serenissimi Regis Poloniæ Legato Mediatori extradita. Dat. Gedani d. 4. Maii.

Ratificantur eadem Pacta per Serenissimum Regem, & Regnum Sveciæ. Dat. Stockholmiae d. 14. Iunii.

Plenipotentia Regis Hispaniarum ad guarendandam Pacem inter Partes paciscentes Olivæ initam. Dat. Tolossae d. 9. Iunii.

Procuratorium Regis Christianissimi DD. de Lumbres, & de Terlori Legatis suis in Chantilli d. 27. datum.

Ratihabentur eadem Pacta per Serenissimum Rom. Imperatorem. Dat. Graecii d. 12. Iulii.

Acceptat Serenissimus Rex Poloniæ guarantiam Catholici Regis Hispaniarum. Dat. Varsaviae d. 19. Iulii.

Nominatio Serenissimi Magnæ Britaniæ Regis ad guarantiam Pacis per Electorem Brandeburgicum facta. Dat. Gedani d. 15. Aug.

Nominatio Regis Hispaniarum pro Fideiussore Pacis. Dat. Gedani d. 16. Aug.

Nominatio Regis, Magnæ Britaniæ, & Ordinum Fœderati Belgii pro Fideiussore Pacis a Plenipotentiario Legato Regis Poloniæ circa commutationem Ratificationum facta. Dat. Gedani d. 16. Aug.

Acceptat Serenissimus Elector Brandeburgicus guarantiam Catholici Regis Hispaniarum. Dat. Coloniae ad Spreham, die 16. Aug.

Ratificationum Instrumenti Pacis Olivensis errata correcta, d. 16. Aug.

Declaratio verborum certorum per Legatum Sveticum facta. Gedani d. 18. Aug.

Ratificatio Pactorum Olivensium per Christianissimum Regem facta. Dat. Parisiis d. 22. Sept.

Literæ Reversales Ducis Curlandiæ.

Literæ Reversales Ducis Holsatiæ &c.

CCLV.

1660. *Protestatio Supremi Cancellarii Regni Poloniæ & ad Tractatum cum Svecia Olivensem cum plena*

ANNO 1660.

potestate Legati, & Commissarii circa conclusionem Pacis eiusdem de Livonia, ratione Ecclesiarum Romanæ Catholicæ Religionis, bonorumque ad easdem Ecclesias pertinentium avulsionis. Ex Originali.

Ego Nicolaus in Prażmow Prażmowski Episcopus Luceoriensis, & Brestensis Electus, Abbatiæ Sieciechoviensis perpetuus Administrator, Præpositus ad Sanctum Michaelem in Arce Cracoviensi, Supremus Regni Poloniae Cancellarius & ad praesentem cum Regno Sveciae Tractatum Olivensem, tam a Sac. Reg. Maiestate, quam ab Ordinibus Regni Poloniæ, & M. D. Litvaniae cum plena potestate Legatus, & Commissarius, notum omnibus esse cupio, quod cum probe noverim, eam potissimum ob causam, & finem hanc ipsam, qua in praesentiarum fungor, Provinciam mihi delatam, atque a me susceptam esse, ut una cum aliis Illustrissimis, & Excellentissimis Dominis, Dominis Poloniae, ac Litvaniae Legatis, & Commissariis, utpote Collegis, Sociisque meis omni fide, studio, curaque, & diligentia memorato Tractatui assisterem, incumberemque pro virili, ac elaborarem, ne forte muneris nostri limites is idem Tractatus excederet, Poloniaeque Regni, & M. D. Litvaniae tum publicae, tum privatae res aliquid detrimenti paterentur, quod inquam huic tali, ac tantæ obligationi meae per omnia satisfacere contenderim, nullaque hactenus possibili sollicitudine voluerim deesse. Porro postea quam rationibus, & moliminibus variis diu, multumque ne quicquam agitatis huc tandem condescendendum atq; concedendum venit, ut Livonia liquidi alias, integrique Juris Poloni Provincia, eo ambitu, quo sub istud Induciarum Pactis Stumdorfiensibus definitarum tempus, per Reges, Regnumque Sveciae possessa fuit, in partes Sveticas permitteretur, ac resignaretur, impensam omnes Commissarii adhibuimus operam, quo fides, Religioque Catholica nihil huiusmodi permissione, ac resignatione damni capere possit. Quod ipsum mihi cumprimis agendum facile in animum inducebam, quem ad Ordinem, Dignitatemque Episcopalem Divina vocatio promovit, ac officio Cancellarii Spiritualis præditum Ecclesiæ commodis potiori ratione Leges invigilare iusserunt. Ea propter ut omnes in Ditionibus Livonicis Sacras, & Catholicas Cleri, Ordinumq; Religiosorum Fundationes, Templa videlicet, Sacella, Claustra, Collegia, Monasteria, & Xenodochia habentes, quælibet insuper ædificia vel sacra, vel sacris Juribus, ac usibus addicta, cum bonis tam mobilibus, quam immobilibus atq; redditibus, proventibus universis, omnique suppellectili vindicarentur, ac in pristinam assererentur Catholicorum potestatem: fultus æquo Illustrissimorum, & Excellentissimorum Collegarum meorum zelo connitebar, nullis ad id facientibus mediis, modisque intermissis, quibus dicta Ecclesiae Jura, bonaque eximi, ac reperi possint, et quae debita pietas, gloriæ Altissimi propagandae, ac eius veri cultus dilatandi desiderium unicuique suggerebat. Adfuit affectibus, conatibusque nostris Sacrae Maiestatis Regiae Serenissimi, ac Potentissimi JOANNIS CASIMIRI Poloniæ, ac Sveciæ Regis, Dominique nostri clementissimi promptissimus in Deum, ac ipsius Ecclesiam animus, quo titulum etiam Regni Sveciae, quem ipsimet Sveciae Comissarii suae Maiestati salvum et plenum manere volunt, in fidei, ac Religionis Catholicae favorem, ultro a se amoliri paratum sese declarabat. Deniq; ubi nulla persvasio, tractatioque nostra quidquam evincere, ac efficere valuit, in sequentem Articulum libuit stabiliendae Pacis studio, Illustrissimis, ac Excellentissimis Dominis, Dominis Collegis consentire, sic autem se habet. *Quod Religionem Catholicam, eiusque exercitium in Livonia Sveciæ possessionis attinet, omnes Incolæ Livoniæ, subditiq; illi Religioni addicti, omni securitate gaudeant, ac conscientia libera, Religione, devotioneque sua domi sine inquisitione, vel animadversione privatim utantur.* Qui quidem Articulus ita conceptus, et formatus, quoniam publico Catholicae Religionis exercitio aperte obstat, illudque funditus tollit, neque per eum temporalia Spiritualibus personis bona, Templaque, et res Deo, ac usibus Sacris dicata restituuntur, ideo contra illum publice, solenniter, omnique meliori modo protestatus in præsentia Illustrissimi, et Excellentissimi Domini Christianissimi Regis Legati, et Mediatoris, coram Illustrissimis, et Excellentissimis Dominis Legatis Brandeburgicis tum praesentibus, coram ipsismet praeterea Illustrissimis, et Excellentissimis Collegis manifestum feci, me nullatenus huic tali Articulo assentiri velle, aut posse. Protestationem vero istam, seu Reclamationem insinuavi tam præmemoratis Illustrissimis, et Excellentissimis Dominis Legatis Commissariis, quam ipsis

ANNO 1660. Dominis Protocollorum Secretariis, petiique, ut eandem meam Manifestationem, et Contradictionem, mea protunc, die nimirum quarta Mensis Aprilis, hora quinta pomeridiana, voce expressam, in sua Acta reciperent, copiamque illius facerent cuilibet volenti. Imprimis autem Illustrissimo, et Excellentissimo Domino mediatori hanc talem insinuavi, quam in praesenti consignatam, universis, et singulis, quorum interest notam fieri volo.

CCLVI.

1661. *Literæ universales ad Incolas Districtus Piltensis de cassato Rescripto quodam, in præiudicium Jurium Illustrissimi Curlandiæ Ducis obtento.* Dat. Varsaviæ d. 25. Iunii, An. 1661. *Ex Archivo Regni.* Lib. 182. fol. 43.

JOANNES CASIMIRUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniae, &c. Vniversis, & singulis quorum interest, præsertim vero Statibus, ac Incolis Districtus nostri Piltensis præsentibus Literis nostris significamus. Delatum esse ad Nos, Generosum Ulricum a Sacken Incolam praedicti Districtus Piltensis obtinuisse Rescriptum manu nostra, & Sigillo conclaviali consignatum, continens ad Generosos Consiliarios Piltenses Mandata quædam, iurisdictionem & possessionem Illustrissimi ac Celsissimi Curlandiae, & Semigalliae Ducis super Districtu Piltensi suæ Celsitudini de iure competentem, convellentia: nimirum ut causæ, & lites Incolarum Piltensium per solam sententiam Generosorum Consiliariorum Piltensium independenter, imo exclusa iurisdictione Illustrissimi Curlandiae Principis, ad idem iudicium vigore variarum Conventionum, & Transactionum pertinente, non sine notabili iurium suae Celsitudinis præiudicio discernerentur, & deciderentur, supplicatumque Nobis pro parte Illustrissimi Principis, ut iuribus & prærogativis suae Celsitudinis hac in parte subveniremus. Nos cum omnem gratiae & benevolentiae nostrae significationem, qualibet occasione, tam bene de Nobis, & Republ. merito Principi, qui præclaro constantiae ad omnem prosperitatem exemplo, fidem Nobis & Reipublicæ turbulentissimis hisce temporibus, non sine extrema fortunarum suarum ruina, & periculorum tolerantia, integerrimam servavit, contestandam esse censeamus, invigilandumque, ne in prærogativis, ac iuribus suæ Celsitudinis ab ullopiam statu præiudicium patiatur; prædictum itaque Rescriptum a Generoso Sakienio nulliter obtentum, exnunc cassandum, annihilandum, & nullitatis condemnandum esse duximus, uti quidem tenore præsentium universalium nostrarum cassamus, annihilamus, & nullum prorsus esse, uti voluntati, & intentioni nostræ contrarium declaramus, simulque serio mandamus, ne aut Generosi Consiliarii Piltenses in cognitionem ullarum causarum, litiumque, absque dependentia a iurisdictione, authoritate, scituque Illustrissimi Principis Curlandiae descendere, iudiciumque exercere præsumant, aut Nobiles, cæterique Districtus Piltensis Incolae, Decretis extra iurisdictionem Ducalem latis acquiescere, ac parere audeant, sub amissione gratiae nostrae Regiae, gravique in contravenientes universalium nostrarum animadversione. In quorum fidem præsentes manu nostra subscriptas, Sigillo Regni communiri iussimus. Dat. Varsaviæ die XXV. Mensis Junii, Anno Domini MDCLXI. Regnorum nostrorum Poloniæ XIII. Sveciæ vero XIV. Anno.

JOANNES CASIMIRUS *Rex.*

(L. S. Regni.)

Joannes Ignatius Bąkowski Succamerarius Culmensis. mpp.

CCLVII.

1661. *Responsum a S. R. Maiestate Generoso Vilhelmo a Rummel Burgravio, Consiliario & Ablegato Illustrissimi Curlandiæ, & Semigalliæ Ducis.* Dat. Varsaviæ d. 6. August. 1661. *Indidem fol. 48.*

Quantæ curæ, ac patrocinio semper fuerunt S. R. Maiestati Dignitas, commoda, ac indemnitas cum Ducalis Personæ, tum Provincialium Curlandiae, ac Semigalliae Incolarum, vel ipsa Olivensium Tractatuum fronte cuivis patere potest, dum suis, ac totius Reipublicae negotiis, S. R. Maiestas dignata sit præponere Illustrissimi Ducis rationes. Pari etiam nunc benevolentia, & favore complectitur ea omnia, quæ idem Illustrissimus Dux per Ablegatum suum in clementissimum sinum optimi Principis reverenter deposuit.

Ac imprimis quod attinet hucusque desideratam satisfactionem ablatorum per Coronam Sveciae faciendam suae Illustritati, iuxta obloquentiam præfatorum Tractatuum, non intermisit S.R. Maiestas, tam iustae, & publicae Pactorum fidei, nixæ requisitioni suffragari, subindeque cum Svetico Legato isthic præsente super hoc negotio conferre dignata est. Sed cum is idem Legatus nullis se hac in re Mandatis instructum præ se tulerit, necessitatem imposuit S. R. Maiestati præstolandi ab Aula Svetica certius aliquod responsum, non dubitando fore consonum cum æquitati, tum sacrosancto Pactorum, eique debito respectui. De teloneorum quoque, seu vectigalium super invectis ex Litvania, Samogitia, Curlandiaque noviter Rigæ institutorum extinctione, sicuti S. R. Maiestas eandem Coronam Sveciae amice compellat, ita sperat ex vi sæpedictorum Pactorum Olivensium, Dominia sua ab hoc onere quantocius libera fore.

At vero non sine paterni affectus teneritudine obvenit excipere querimoniam Illustrissimi Ducis S. R. Maiestati, quod Litvanicus miles, disciplinae, ac officii immemor, usque adeo insolenter sese gerat, per Ducatus Curlandiae, ac Semigalliae, & perpessis tot bellicas calamitates populis nova identidem accumulet infortunia. Proinde cupiens S. R. Maiestas tam præsenti malo manum apponere, serio demandat Illustri, & Magnifico Palatino Vilnensi,, Generalissimo Exercituum M. D. Litvaniae Ductori, ut eiusmodi insolentias severe cohibeat, neque patiatur fieri præiudicium Illustrissimo Duci paucorum temeritate. Quod ut eo magis suum sortiatur effectum, Literas patentes, ut vocant universales, rigoris plenas, ex Cancellaria Litvanica S. R. Maiestas extradi præcepit.

Porro prætensiones omnes Illustrissimi Ducis, tam debitorum, quam gratitudinis, recompensationumque ab Ordinibus Regni expetitas, quandoquidem summa moles negotiorum status, & defensae publicae non permiserit præsentibus Comitiis ullatenus agitari posse, cordi fore S. R. Maiestati, ut futuris proximis Deo favente Comitiis, & proponi queat, & efficaciter resolvi. Unde & Piltensis Districtus negotium, cum requirat totius Reipublicae decisionem (præsertim interveniente nonnullorum privatorum iurium obtentu) eorundem futurorum Comitiorum arbitrio censet decidendum. Ne vero persvasum habeat Illustriss. Princeps, solas ipsius rationes præsentibus Comitiis locum non invenisse, certior fiet, ex ipsius Generosi Ablegati sui relatione, quomodo Ordines Regni serio observarint, neque permiserint ullum proponi, nedum concludi negotium, quod ad modernam tuitionem Regni, aut eiusdem tranquillandum statum, aliquo modo referri non posset. Hinc omnes aliorum Principum, & privatorum hominum causae, ac postulata, pariter sunt futurorum Comitiorum recessui consignata.

Probare S. R. Maiestatem circumspectionem Illustrissimi Ducis, quo ad futuram vigore memoratorum Pactorum Olivensium dislimitationem australis a boreali Livonia, ac proinde lubenter habere, ut Illustrissimus Dux viros aliquos maturos, & regionis optime gnaros designet, qui Polonicos, Litvanicosque Commissarios, uti locorum periti instruere, ac Ducatuum Curlandiæ, Semigalliæque, quo ad limites iaciendos, possint prospicere non solum indemnitati, verum etiam commoditatem publicam simul ac privatorum adaugere.

Atque hæc S. R. Maiestas Illustrissimo Curlandiæ, & Semigalliæ Duci benevole respondendo, eidem interim benignissime suæ gratiæ, ac Regiae propensionis plenam, & sinceram defert exhibitionem.

(L. S. Regni.)

Ad Mandatum S. R. Maiestatis proprium.

Stanislaus Lipski Scholast. Varsavien. S.R.Maiest.Secretarius.

Concordat cum vero suo Originali.

(L.S. Notarii Publici Regii)

Godefredus Fabritius Notarius Publicus Regius.

CCLVIII.

1661. *Instrumentum Immissionis Ducis Jacobi per Commissarium S. R. Maiestatis in Curlandiam, & Districtum Piltensem. Indidem* fol. 37.

Serenissimi, Potentissimi Domini IOANNIS CASIMIRI Regis Poloniae, & Sveciae, Magni Ducis Litvaniae &c. Domini mei Clementissimi, & Reipublicae, Authoritate Comitiali constitutus Commissarius Plenipotentiarius notum, testatumque facio universis, & singulis. Quod innitendo Instructioni, & Plenipotentiae meae; Illustrissimum, & Celsissimum Principem in Livonia Curlandiae, & Semigalliae Ducem, qui Regni adversitates, iniquam sortis, hostisque fraudem expertus est, propter constantem erga Suam Regiam Maiestatem, & Rempublicam servatam fidem, mediantibus Pactis Olivensibus currentis Anni millesimi sexcentesimi sexagesimi libertati pristinae, dignitati, & iuri restitutus, in Ducatum, & adiacentem Districtum Piltensem, quem vigore Investiturarum Ducalium, aliorumque Diplomatum Regiae Maiestatis in possessione habuit, solenniter

Anno 1661.

ter intromiſerim, omnesque Arces, & Fortalitia tam a milite Svetico, tum & Magni Ducatus Litvaniae evacuari fecerim, ſuaeque Celſitudini reſtituerim, & tradiderim, prout quidem vigore harum omnes Arces, Civitates, Oppida, & Villas Ducatus Curlandiae, cum adiacenti *D*iſtrictu Piltenſi, cum omnibus ſuis pertinentiis, & attinentiis, nihilo prorſus excepto, ſuae Celſitudini, eiusque Haeredibus in perpetuam, & tranquillam poſſesſionem, tam quoad Iurisdictionem competentem, quam quoad utile Dominium tradidi, et reſtitui. Cum vero totus Ducatus, et *D*iſtrictus Piltenſis a milite penitus ſit exhauſtus, devaſtatus, atque depraedatus, ab omnibus exactionibus, et praetenſionibus militaribus Celſitudinem ſuam, omnesque Incolas liberos, et immunes facio. In cuius rei fidem has praeſentes manu mea ſubſcripſi, et Sigillo munitas extradere debui. *D*atum *D*oblehni die 2. Septembris Anno 1661.

(L. S.) *Caſimirus Ludovicus Jewłaſzewſki Palatinus Breſtenſis M. D. Litv. S. R. Maieſtatis, ac Reipubl. Commiſſarius, & Legatus.*

Concordat cum vero ſuo Originali.

(L. S.) *Godefredus Fabritius, Notarius Publicus Regius.*

CCLIX.

1667. *Caſſatio Citationis ab Inſtigatore Regni editæ, & Confirmatio Jurisdictionis Illuſtriſſimi Ducis Curlandiae in Diſtrictum Piltenſem.* Dat. Varſaviæ d. 19. Ian. An. 1667. *Indidem fol.* 43.

JOANNES CASIMIRUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, &c. Vniverſis & ſingulis, quorum intereſt, præſertim vero Nobilibus Incolis Diſtrictus noſtri Piltenſis fideliter Nobis dilectis, Gratiam noſtram Regiam. Significamus præſentibus Literis noſtris. Expoſitum Nobis fuiſſe ex parte Illuſtriſſimi Curlandiae, & Semigalliae Ducis, quosdam Nobiles ex præfato Diſtrictu Piltenſi nullo Reſcriptorum noſtrorum habito reſpectu, iurisdictionem Illuſtritatis ſuæ in eundem Diſtrictum competentem conſervantium, proprio auſu, privatis Conventiculis & illegitimis Proteſtationibus turbare, & inquietare. Cum vero ab Illuſtritate ſua Nobis ſupplicatum fuerit, ut integram eius in Diſtrictum competentem iurisdictionem confirmaremus, Literisque noſtris omnibus, & ſingulis, inprimis vero contravenientibus Nobilibus ſerio iniungeremus, ne quid amplius in præiudicium iuris, & poſſeſſionis Illuſtritatis ſuæ ad nominatum Diſtrictum competentis moliri, aut privato motu, vel alio quocunque prætextu tentare ſibi præſumerent. Nos igitur precibus iuſtis Illuſtritatis ſuae commoti, habita ratione meritorum ſæpedicti Illuſtriſſimi Curlandiæ, & Semigalliæ Ducis, qui præclaro ad omnem Poſteritatem exemplo, conſtantiam ſuam, immotamque fidem erga Nos, & Rempublicam, vitae, fortunarumque diſpendio conteſtatus eſt, ex plenaria Poteſtate noſtra, & Dominio, quod ſuper præfato Diſtrictu Piltenſi Nobis competit, omnia, & ſingula a Nobis ratione iurisdictionis in præfatum Diſtrictum edita Reſcripta, hiſce præſentbus Literis noſtris non ſolum reaſſumimus, Citationem Inſtigatoris Regni ad male narrata emanatam, quo ad formam, & materiam caſſamus, verum etiam Illuſtritatis ſuae Poſſeſſionem, & iurisdictionem præfati Diſtrictus tam in genere, quam in ſpecie confirmamus, poteſtatemque eidem Illuſtriſſimo Principi Conſiliarios Terreſtres creandi, & conſtituendi damus, & concedimus, mandantes ſerio, ut omnes, & ſinguli eiusdem Diſtrictus Incolae, iurisdictioni Illuſtritatis ſuae ſubiaceant, nec Generoſi Conſiliarii Piltenſes in cognitionem ullarum cauſarum, litiumque absque dependentia iurisdictionis, ſcitu, & authoritate Illuſtritatis ſuae deſcendere, iudiciumque excercere ſibi præſumant, aut Nobiles, cæterique Diſtrictus ſæpedicti Incolae, conventiculis illegitime a nonnullis indictis, aut Decretis extra Ducalem iurisdictionem latis acquieſcere, & parere audeant (ſalvis iuribus ſupremi & directi Dominii noſtri, & appellatione a iudiciis Illuſtriſſimi Principis ad Nos integra) ſub amiſſione Gratiæ noſtræ Regiæ, gravique in contravenientes univerſalium noſtrarum animadverſione; & ſi quid privatim e Cancellaria noſtra præter ſcitum, & voluntatem noſtram in contrarium obtentum fuerit, nullitati in perpetuum ſubeſſe volumus. In quorum fidem haſce præſentes manu noſtra ſubſcriptas Sigillo Regni corroborari mandavimus. Datum Varſaviæ die 19. Menſis Januarii Anno 1667. Regnorum noſtrorum Poloniæ & Sveciæ XIX. Anno.

JOANNES CASIMIRUS *Rex.*

(L. S. Regni.)

Chriſtophorus Michael Rupniowſki Tribunus Palatinatus Cracovienſis Secretarius.

Anno 1667.

CCLX

Anno 1668. *Literæ conſervatoriæ iuris Illuſtriſſimi Ducis Curlandiæ in Diſtrictum Piltenſem.* Dat. Varſaviæ d. 11. Mart. An. 1668. *Indidem* fol. 44.

JOANNES CASIMIRUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litv. &c. Univerſis, & ſingulis quorum intereſt, præſertim vero Generoſis Ottoni Erneſto Maydel Camerario, & Vice-Colonello noſtro, eiusque adhærentibus Diſtrictus Piltenſis Incolis, fideliter Nobis dilectis, Gratiam noſtram Regiam. Significamus præſentibus Literis noſtris. Quemadmodum Nos ad requiſitionem, & inſtantiam Illuſtriſſimi in Livonia Curlandiæ, & Semigalliæ *D*ucis, nonnullos Nobiles, & Incolas Diſtrictus Piltenſis Illuſtritati ſuæ refractarios Literis noſtris ſerio admonuimus, & totum Diſtrictum Piltenſem, cum univerſa Nobilitate, nemine excepto plenarie Jurisdictioni eiusdem Illuſtriſſimi Curlandiæ, & Semigalliæ Ducis in omnibus cauſis ſubiectos eſſe, Literis noſtris declaravimus, & ne quidquam in contrarium earundem Literarum noſtrarum in derogationem Jurisdictionis in *D*iſtrictum Piltenſ. Illuſtriſſ. Duci competentis moliri, vel privato motu & authoritate attentare præſumerent, ſerio iniunximus. Ita inſiſtendo Pactis, & Inveſtituris, poſſeſſioni per decurſum plus quam duodecim annorum confirmatæ, & anterioribus Literis noſtris declaratoriis ad Incolas, & Nobiles omnes Diſtrictus Piltenſ. eo nomine ex Cancellaria noſtra emanatis, ſupraſcriptis omnibus Nobilibus, & Incolis Diſtrictus Piltenſis, & præcipue Generoſis Ottoni Erneſto Maydel, eiusque adhærentibus ſerio præſentibus mandamus, & iniungimus, quatenus ipſi omnes, & ſinguli Nobiles, & Incolæ Diſtrictus Piltenſis, & præcipue Generoſi Maydel, eiusque adhærentes non attentis quibusvis Literis noſtris caſſatoriis priorum Literarum noſtrarum declaratoriarum, ad importunam inſtantiam, & malam informationem ex Cancellaria noſtra emanatis, & inpoſterum emanandis (quas cum ſuis contentis nullitatis fore, & eſſe declaramus, & abrogamus) iuxta anteriora Jura, & Declarationem noſtram (quæ cum omnibus conditionibus, & punctis præſentibus approbatur, & ratificatur) quam & præſentem Jurisdictionem Illuſtriſſimi Curlandiæ, & *S*emigalliæ *D*ucis in omnibus cauſis criminalibus, civilibus, boni regiminis, ſine quavis quarumcunque perſorum, & Incolarum Diſtrictus Piltenſis contradictione agnoſcant. Maidelium autem ab Officio Præſidentiæ, Conſiliarios Terreſtres in contrarium præſentis, & anterioris declarationis noſtræ per præfatum Maydel, & eius adhærentes conſtitutos (qui præſentibus abrogantur, & pro illegitimis declarantur) ab omni functione Illuſtriſſimi Ducis contraria, ex nunc amovemus, volentes, ne inpoſterum illi iudicia exerceant, & res iudicatas ad executionem deducant. Illos vero Conſiliarios Terreſtres, quos ſupraſcriptus Illuſtriſſ. Dux conſtituit & conſtituet (qui præſentibus approbantur) pro veris, & legitimis Conſiliariis Terreſtribus agnoſcimus. Omnes vero Incolæ *D*iſtrictus Piltenſis eos pro talibus obſervent, iudicatis, & mandatis ſupraſcripti Illuſtriſſimi Ducis pareant, & ſatisfaciant, nullaque conventicula, qua privatim, qua publice in omnibus cauſis, etiam Rempublicam tangentibus ſine aſſenſu, & ſcitu eiusdem Illuſtriſſimi Ducis celebrent, neque contributiones, vel ſubſidia aliqua ſtatuant, ſed in omnibus cauſis mandato eiusdem Illuſtriſſimi *D*ucis, & Conſiliariis Terreſtribus obtemperent, ſalvis iuribus ſupremi *D*ominii noſtri. Facturi ſunt præmiſſa omnia tam in præſentibus, quam anterioribus Literis noſtris deſcripta, ſub gratia noſtra, & ſub pœnis in contraventores, & convulſores Mandatorum noſtrorum, legibus Regni ſancitis. In cuius rei fidem præſentes manu noſtra ſubſcriptas Sigillo Regni, & Magni Ducatus Litvaniæ corroborari mandavimus. Datum Varſaviæ die 11. Menſis Martii Anno *D*omini 1668. Regnorum noſtrorum Poloniæ, & Sveciæ vigeſimo Anno.

JOANNES CASIMIRVS *Rex.*

(L. S. Regni Maioris.)

Chriſtophorus Michael Rupniowſki Tribunus Palatinatus Cracovienſis, Capitaneus Lelovienſis, S. R. Maieſtatis Secret.

(L. S. M. *D.* Litvaniæ.)

Joannes Wollodkowicz Subdapifer Vitebſcenſis, Secretarius S. R. Maieſtatis.

CCLXI.

Reſcriptum ad Diſtrictum Piltenſem inhibitorium, ne Præſidens cum Aſſeſſoribus in Judicia ſeſe ingerant, aut Executiones in cauſis peragant. Datum Varſaviæ d. 30. Iunii Anno 1668. *Indidem.* fol. 45. 1668.

JOANNES CASIMIRUS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, &c. Ge-

Anno 1668.

Generoſis, ac Nobilibus Equeſtris Ordinis Diſtrictus Piltenſis in Livonia noſtra fideliter Nobis dilectis, Gratiam noſtram Regiam. Generoſi, ac Nobiles fideliter Nobis dilecti. Cum ex vi diſpoſitionis noſtræ, & Tranſactionis Grobinenſis inter Illuſtriſſimum Principem Jacobum in Livonia Curlandiæ, & Semigalliæ Ducem grate Nobis dilectum, atque partem Incolarum Piltenſium contradicentem factæ, omnes intervenientes controverſias iam ſublatas, & ſopitas eſſe, nec unquam revicturas ſperabamus: iuſto ad præſens læſam authoritatem noſtram, & contraventionem apertam dictæ ſubmiſſioni, acerbiori animi noſtri ſenſu excepimus, dum Generoſi Otto Erneſtus Maydel Præſidens, & eius Conſiliarii prætenſi Diſtrictus Piltenſis, quos per caſſatorium noſtrum Reſcriptum, uti nulliter, & illegitime electos exauctoravimus, nihilominus motu proprio, poſtpoſita authoritate, & voluntate noſtra, non tantum dictæ Ordinationi noſtræ, & Tranſactioni, ſed & præfato Reſcripto noſtro caſſatorio contravenire, ſe ad obeunda munia iudicum iam in perſonis eorum irrita intrudere, & Ducales ſubditos ad ſua illegitima iudicia evocare, prout nuper in cauſa Generoſæ Catharinæ Grodthaus, contra Generoſum Hectorem Fridericum ab Oſterd, tum Sacken factum, auſi ſunt, & præſumunt, atque executiones in cauſis, præſertim Bandymirow, & Generoſi Sacken, Colonelli noſtri, eosdem facere velle, recenti eiusdem Illuſtriſſimi Ducis informamur querela. Quocirca ea pro iure, & poteſtate noſtra Regia, ſerio inhibendum duximus, prout inhibemus hiſce Literis noſtris, ne ultra præfatum Judicium Aſſeſſoriale Piltenſe, per Nos exauctoratum, iurisdictionem præfati Illuſtriſſimi Ducis convellere, atque executiones in cauſis prædictis, & aliis peragere, aut quidquam attentare præſumant, ut in omnibus Ordinationi noſtræ, & Tranſactioni factæ ſatisfiat, & ulterioribus non relinquatur apud Nos locus querelis, diligenter a Fidelitatibus veſtris, ſive potius parte Incolarum Piltenſium condicendum requirimus: ſecus in caſu contraventionis, memorato Illuſtriſſimo Principi Ius ſuum vindicare liberum erit, & ſi exinde quidpiam mali eveniet, id ſibi imputabunt, conformes tamen Fidelitates Veſtras, cum prætactæ Tranſactioni, tum præſenti expreſſæ, & anteriori voluntati noſtræ, pro gratia noſtra futuros minime dubitamus. Datum Varſaviae, Die trigeſima Menſis Iunii Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo ſexageſimo octavo, Regnorum noſtrorum Poloniæ, & Sveciæ vigeſimo Anno.

JOANNES CASIMIRVS *Rex.*

(L. S. Regni Maioris.)

(L. S. M. D. Litvaniæ.)

Valerianus Staniſlaus Judycki, Archidiaconus Vilnenſis, Notarius M. D. Litvaniæ.

CCLXII.

1669.

Reſponſum Sereniſſimæ Reipublicæ Poloniæ, & M. D. Litvaniæ ad deſideria Illuſtriſſimi, & Celſiſſimi in Livonia Curlandiæ, & Semigalliæ Ducis, per Ablegatos eius Generoſum Chriſtophorum Henricum Putkamer, & Nobilem Adamum Schubert Præfectum Buſchovienſem expoſita. Datum in Generali Electionis Conventu Varſaviæ die 6. Iulii, An. 1669. *Indidem. fol. 46.*

Poſt mutuæ benevolentiæ, parisque affectus erga Illuſtriſſimam ſuam Celſitudinem conteſtationem, quamvis deſideria eius, uti, quæ iuris & æqui ratione fulciuntur amico excepta ſinu, nihilominus quantum tempus, & rerum in præſens ſtatus permiſit, aliam non potuere, niſi quæ ſequitur, ſortiri declarationem.

Ac primo quod attinet inſolentiam Exercitus Litvanici, ante quatuor Annos in Ducatum Curlandiae graſſantem, ne in futurum ſimilia attententur, reaſſumit Respublica legem, 1628. de ſecuritate Ducatus Curlandiae, & pœnas de diſciplina militari conſtitutione 1653. ſancitas, extendi ſuper exceſſivis declarat, debitum, & alias prætenſiones Illuſtriſſimæ Celſitudinis, ut certo conſtare poſſint, Reſpublica in futuris Deo annuente Coronationis Comitiis, Commiſſarios ad liquidationem faciendam ex utroque Ordine deſtinabit, qui deinde Commiſſarii in facie Reipublicae facient relationem, ex ea quidquid æquum apparebit, Reſpublica Illuſtriſſimae Celſitudini ſe non difficilem in ſatisfactione præſtabit.

Quo ad Diſtrictum Piltenſem Illuſtriſſ. Celſitudinem, circa Iura, Poſſeſſionem, & Iurisdictionem huius Diſtrictus Reſpublica conſervat tantisper, quousque differentiarum hactenus inter illuſtriſſimam Celſitudinem ſuam, & Nobiles aliquot Piltenſes intercedentium, ex commiſſione, lege 1667. deſignata, Reſpublica cognitionem habuerit, & poſtea determinationem fecerit, ſalva tamen complanatione,

Anno 1669.

tione, ſi, & in quantum contradicentes Nobiles Piltenſes ultro, uti a cæteris Nobilibus factum, ad eandem acceſſerint, quam tum pro rata Reſpublica habebit.

Vt extet erga Illuſtriſſimam Celſitudinem documentum gratitudinis, ad quam merito Rempublicam ſuae fidei & amicitiae conſtantia provocat, facile ad bona aliqua hic in Regno, vel M. D. Litvaniæ in gratiam ſuae prolis comparanda hanc intentionem citra quorumvis privatorum oppoſitionem ad effectum deducendam, conſenſum, & authoritatem dat Reſpublica, ſalvis iuribus Eccleſiæ terreſtribus, & onerum publicorum ſolutione, & hanc ad præſens Sereniſſima Reſpublica dat declarationem, etiam apud S. R. Maieſtatem, a felici Deo dante Coronatione, pro approbatione eius interceſſura. Reliqua quoque deſideria ad futura Coronationis Comitia differt. Datum in Generali Electionis Conventu Varſaviæ die 6. Julii, Anno 1669.

(L.S.) *Nicolaus Prażmoſki Archiepiſcopus, Primas, Primusque Princeps.*

(L.S.) *Felicianus Potocki Subdapifer Regni, Mareſchalcus Equeſtris Ordinis.*

CCLXIII.

1669.

Reſponſum a S. R. Maieſtate DD. Clementiſſimo, Illuſtriſſimi Principis Domini Jacobi in Livonia Curlandiæ, & Semigalliæ Ducis ad Comitia Coronationis Ablegatis, Generoſo Chriſtophoro Henrico de Putkamer Conſiliario eius, & Nobili Adamo Szubert Præfecto Buſchovienſi datum. Cracoviæ die 27. Menſis Nov. An. 1669. *Indidem fol. 37.*

Quod Illuſtritas ſua Literis ex ore Ablegatorum auſpicatiſſimum Coronationis actum congratulata ſit, & cum voto in regendis populis omnium proſperitatum debitam fidem, atque obſequium conteſtetur, in hac ſincera devotionis expreſſione, prout S. R. Maieſtas luculentum Illuſtritatis ſuæ agnoſcit ſtudium, ita viciſſim eidem clementiam & benevolentiam Regiam libenter defert. Porro ſuper deſideriis ſcripto, & ore coram expoſitis hanc ad præſens S. R. Maieſtas dat declarationem.

Et primum, quod attinet Reſponſum a Republica in præterito Electionis actu Illuſtritati ſuae datum, quod S.R. Maieſtas in ſuo robore, & firmitate conſervat, etſi poſtulatis Illuſtritatis ſuæ, ut per legem publicam ratificaretur, ſatisfieri libenter exoptabat, cum tamen Comitiis nihil publice decerni potuerit, proinde Sac. Reg. Maieſtas benigne offert, ſe authoritatem Regiam interpoſituram, ut futuris Deo annuente Comitiis, Reſponſum hoc ſuum Reſpublica lege confirmet, & Commiſſarios tam ad liquidanda debita, & prætenſiones Illuſtritatis ſuæ, quam ad dirimendas lites, limitesque inter Diſtrictum Braſlavienſem, & Ducatum Semigalliae conſtituendos, deſignet.

Homagio ab Illuſtritate ſua præſtari ſolito, S. R. Maieſtas terminum per Literas ſuas aſſignabit, ubi primum feliciter Varſaviæ conſtiterit, quo iuxta beneficium in ultima Inveſtitura Domui eius Ducali conceſſum, Illuſtritas ſua, quæ alias perſonaliter Homagium præſtitit, nunc idem per Legatos iterare, ac Feudum accipere queat.

Atque hæc ad ſingula ſermonis & ſcripti capita, ac poſtulata Illuſtritatis ſuae S. R. Maieſtas Dominus noſter Clementiſſimus reſponderi cenſuit.

De cætero Illuſtriſſimo Duci S. R. Maieſtas proſperos rerum ſucceſſus, cum teſtificatione benevolentiae ſuae precatur.

Ad Mandatum S. R. Maieſtatis proprium.

(L.S. Regni Maioris.)

Hieronymus Pinocci S. R. Maieſtatis Secretarius.

(L.S. M. D. Litvaniæ.)

Valerianus Staniſlaus Judycki Archidiaconus Vilnenſis Notarius M. D. Litvaniæ.

CCLXIV.

1669.

Caſſatio Diplomatis in præiudicium Jurium Ducis Curlandiæ, quæ ei in Diſtrictum Piltenſem competunt, obtenti. Datum Cracoviæ d. 1. Decemb. An. 1669.

Michael Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ &c. Univerſis, & ſingulis, quorum intereſt, præſertim vero Nobilibus, & cæteris Incolis Diſtrictus Piltenſis, notum, teſtatumque facimus. Poſtquam faventibus Superis per liberam, & unanimem Ampliſſimorum Ordinum Electionem ſceptra huius Regni capeſſivimus, & Sacro Diademate cincti ſumus, nihil Nobis in voto glorioſius eſſe, quam unumquemque circa Iura a Sereniſſimis Anteceſſoribus noſtris conceſſa, & emanata, clementia noſtra Regia conſervare, nec quidquam in eorum diminutionem admittere, prout id tam

Anno 1669.

tam circa auſpicatæ Electionis, quam & felicis Coronationis noſtræ actus, iuramento firmavimus. Quod dum attente præ oculis habemus, interim ex ſuplici Memoriali, ab Illuſtriſſimi in Livonia Curlandiæ, & Semigalliæ *D*ucis Ablegatis, Nobis porrecto percepimus, quia nonnulli Nobiles Diſtrictus Piltenſis, hic præſentes, Diploma aliquod obtinuerint, quo mediante Iurisdictio Diſtrictus Piltenſis *D*uci Curlandiæ adimitur, & in illos, eorumque caſſatos Collegas transfertur. Quoniam autem Nobis expoſitum ſit per certos Conſiliarios noſtros, qualiter Illuſtriſſimus Dux Curlandiæ multiplici iure *D*iſtrictum iſtum poſſideat, ipſamq; Nobilitatem Piltenſem non ſolummodo iurisdictionem in Illuſtriſſimum Principem, qui Diſtrictum iſtum ad preces Nobilium ſumma quinquaginta millium Imperialium e poteſtate Svetica vindicavit, ſponte, atque libere (ſalva tamen appellatione ad *S*ereniſſimos Poloniae Reges, iuribusque eorum ſupremi, atque directi Dominii per omnia illaeſis) accedente conſenſu Sereniſſimi Anteceſſoris noſtri transtuliſſe, ſed & Illuſtriſſimum Ducem per Commiſſarium Regium, & Reipublicae in poſſeſſionem *D*iſtrictus Piltenſis recte intromiſſum; Maydelium autem ab Officio Præſidentiae, Conſiliariosque praetenſos a munere Conſiliariatus amotos, & exortis differentiis inter praenominatum Ducem, & aliquot Nobiles, binas Comiſſiones per Conſtitutionem Anni 1661. & 1667. non ad exuendum Principem poſſeſſione ſua, ſed ad ſopjendas lites, & ad inſpiciendum utriusque partis Iura, ſancitas eſſe. Quapropter nolentes id, quod a *S*ereniſſimo Anteceſſore noſtro, & hac Republica conſtitutum eſt, praepoſtera declaratione convellere, & praefatum Ducem Curlandiae, qui de Sereniſſimis Anteceſſoribus noſtris, & hoc Regno ſemper bene meruit, Nobiſque etiam ſinceram fidem, & obſequia ſua per Ablegatos ſuos explicuit, contra praeſcriptum iuris, atque aequitatis, nec auditum, nec in iudicio victum, poſſeſſione ſua privare deliberato animo Diploma ante factum, ſicuti etiam omnia, quaecunque a contradicentibus Nobilibus in derogationem iurium, & poſſeſſionis Illuſtriſſimi Ducis Curlandiae a Nobis obtenta, & quae inpoſterum obtinebuntur, caſſamus, utq; ea omnia tam in toto, quam in parte irrita, inania, & nullius valoris ſint, & maneant, hiſce decernimus, mandantes, ut iuxta Diplomata ſub datis Varſaviae die 8. Martii, & 30. Iunii An. 1668. & Reſcriptum Reipublicae in praeterito Electionis Actu datum, utraque pars nihil novi attentet, ſed in pacato ſtatu vivant, ac ſeſe tranquille gerant, nec adverſa pars Iurisdictionem ſaepedicti Illuſtriſſimi Curlandiae *D*ucis impediat, donec, non ſubſecuta complanatione, ſuper hoc negotio Nos cum omnibus Ordinibus totius Reipublicae plene determinaverimus, ac deciderimus. Quodſi vero ante inſinuationem huius inhibitionis aliquas cauſas, in executionem, & reſtitutionem, præſertim Brandimirianam refractarii Illuſtriſſimo Curlandiae Duci in effectum deduxiſſent; tunc omnes, & ſingulos eiusmodi actus, uti extraiudicialiter obtentos, nullitati ſubeſſe declaramus, volumusque, ut Illuſtriſſimus *D*ux Curlandiae tenore harum in pacato ſtatu, et poſſeſſione bonorum, tam mobilium, quam immobilium, viduam Sakianam conſervet, et ſi ab iis eiecta eſſet, et reſtituat, et reſtitutam non attentis quibusvis Reſcriptis noſtris emanatis conſervare, atq; tueri velit.

Anno 1669.

Quam in rem etiam Vadium 30000. florenorum, auſu temerario contra modum adſtringendi Principes, a Brandimirio in Reſcripto nulliter obtento, adiectum, nullius momenti eſſe declaramus, utque inpoſterum, contradicentes Piltenſes, a ſollicitandis eiusmodi Reſcriptis, et turbatione iurisdictionis Illuſtriſſimi *D*ucis Curlandiae abſtineant, Vadium noſtrum triginta millia Imperialium interponendum eſſe cenſuimus, ut Literis hiſce noſtris interponimus, admonentes, quod ſi quis ipſorum tam per ſe, quam per ſuos ſubmiſſos, Vadium hoc noſtrum transgreſſus fuerit, illius Nos medietatem pro fiſco noſtro, alteram vero partem pro delatore irremiſſibiliter exacturos eſſe. Quod ad notitiam omnium, et ſingulorum per publicationem huius Caſſatorii deduci volumus. In quorum fidem haſce praeſentes manu noſtra ſubſcriptas, Sigillo Regni, Magnique Ducatus Litvaniae communiri iuſſimus. Datum Cracoviae die 1. Menſis Decembris Anno Domini 1669. Regni noſtri primo.

MICHAEL *Rex*
(L.S. Regni Poloniae.)
(L.S. M. D. Litvaniae.)

CCLXV.

1670.

Renovatio Infeudationis Illuſtriſſ. Jacobi Curlandiæ, & Semigalliæ Ducis. Dat. Varſaviæ d. 28. Nov. An. 1670. *Ex Archivo Regni* Lib. 181. Lit. R. B. n. 182. fol. 25.

MICHAEL Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniae, etc. Significamus praeſentibus Literis noſtris, quo-

Anno 1670.

rum intereſt univerſis, et ſingulis. Oblatas eſſe ad Acta Metrices Cancellariae Regni Literas infraſcriptas pargameneas, folia ſex habentes, manu noſtra ſubſcriptas, et Sigillis binis, Regni Cancellariae Minoris, et M. *D*. Litvaniae Cancellariae Maioris, in pixidibus argenteis in filis aureis appenſis, contentis, in cera vero expreſſis penſilibus obſignatas, ſanas, ſalvas, illaeſas, omnique ſuſpicionis nota carentes. Quarum Literarum tenor ſequitur, et eſt talis.

In Nomine Domini.

Ad perpetuam rei memoriam.

Nos MICHAEL *D*ei Gratia Rex Poloniae Magnus Dux Litvaniae, etc. Significamus praeſentibus Literis noſtris, quorum intereſt huius, et futuri temporis univerſis, et ſingulis. Cum iam antea Illuſtriſſimus olim Princeps D. Gotthardus Curlandiae, et Semigalliae Dux, tum temporis Equeſtris Ordinis Theutonici Magiſter, univerſa cum Livonia, Nobilitate, Civitatibus, Statibus, atque Ordinibus omnibus, ſe ad Sereniſſimi Prædeceſſoris noſtri Divi SIGISMUNDI AUGUSTI, et Succeſſorum, Regnique Poloniæ, & M. D. Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, caeterarumque ditionum noſtrarum fidem, ac poteſtatem contuliſſet, et in omne tempus ſubieciſſet, idque ut faceret, iuſtiſſimis, graviſſimisque cauſis, et perneceſſariis Livoniae rebus adductus eſſet, Magno nempe Moſchorum Duce longo, et crudeliſſimo bello in eam Provinciam graviſſime incumbente, ac longe, lateque omni iniuriarum, direptionumq; genere, et flammæ, ferriq; ſævitia graſſante, iamque eo uſq; armis progreſſo, ut nihil non in eius poteſtatem venturum, cunctaque vi illa hoſtili ſuperatum, atque excisum iri viderentur, iam eius Illuſtritate, cunctisque Livoniae Ordinibus belli magnitudine admodum fractis, et ne quicquam Sereniſſimorum Imperatorum Rom. Sacriq; Romani Imperii fidem, auxilium, et opem diu implorantibus, ſpem iam nullam non modo priſtini ſtatus Provinciae, ſed ne quidem ſalutis, libertatis, vitaeque ſingulorum amplius retinendae habentibus, aliam, quam quae in Sereniſſimorum Poloniae Regum, et Regni, Magnique Ducatus Litvaniae defenſione, atque imperio ſita eſſet, quod tum eius Illuſtritas, cum Livonia univerſa, a Sereniſſimo Praedeceſſore Divo SIGISMUNDO AUGUSTO in fidem, poteſtatem, ac ditionem ſuam, et Succeſſorum ſuorum Regni, Magnique Ducatus Litvaniae certis conditionibus iuſte, legitimeque recepta ſit. Et quia Illuſtritatis eius ſtudium in adducenda ea Provincia ad ſubiectionem, ditionemque Poloniae Regum ſingulare extitiſſet, et ita mereri eius dignitas, virtus, fides cenſeretur, illi mutato, ex conſilio Ordinis Equeſtris, ſtatu priore, approbante eam rem Sereniſſimo Rege Divo SIGISMUNDO AUGUSTO ab eodem tanquam ſupremo, directo, naturali, ac perpetuo Feudi illius Domino, Ducalis titulus cum omni dignitate, Inſignibus, Privilegiis ducalibus, ac ditionibus certis tributus, et eius Illuſtritas Vaſallus Poloniae Regum, Feudatariusque Princeps, et Regni, Magnique Ducatus Litvaniae membrum factus fuerit, prout Diplomate iam ante *D*ivo Praedeceſſori noſtro STEPHANO Regi exhibito, ac Vilnae 28. die Novemb. Anno *D*omini 1561. perſcripto, et SIGISMUNDI AUGUSTI Prædeceſſoris manu ſubſcripto, Sigillo autem eius annulari ſignato, certius, fuſiusque continetur. Quod praeterea cum Illuſtritas eius de ſolenni ſua Inveſtitura Feudali Sereniſſimum *D*eceſſorem Divum SIGISMUNDUM AUGUSTUM aliquoties appellaſſet, et per temporum rationem, magnitudinemque Regni negotiorum voti ſui compos, regnante, viventeque praedicto *D*ivo *D*eceſſore noſtro effici non potuiſſet, poſtea vero a Sereniſſimo STEPHANO Rege, et Praedeceſſore noſtro ad Regni Poloniae, Magnique *D*ucatus Litvaniae faſtigium *D*ei benignitate evecto, diligentiſſimis precibus confirmationem ſuorum Iurium a D. SIGISMUNDO AUGUSTO conceſſorum, et Ducalem Feudi Inveſtituram prius in Comitiis ab eodem D. STEPHANO Rege habitis flagitaſſet, ſed cum magnitudo, varietasq; occupationum *S*erenitatis eius, tum locorum quoq; intervalla id a Serenitate eius præſtari non paterentur, eiq; rei peragendæ ex conſilio Regni noſtri Conſiliariorum, qui partim Serenitati eius coram adfuerunt, partim per literas de eo appellati fuerunt, pariterque eorum, qui ex M. D. Litvaniae frequentes Serenitati eius in Senatu aſſederunt, in alium locum, tempusque opportunitate eius rei conſtituta. Cum Illuſtritas eius ad diem quartam Menſis Auguſti Anno Domini 1579. ſub generalem exercituum delectum, et recenſitum ad flumen Dunam prope Dzyſnam, quo in loco tum idem Sereniſſimus Praedeceſſor noſter Caſtra habebat, acceſſiſſet, inque Caſtris, et tentorio Serenitatis eius Inveſtituram ab eodem Sereniſſimo Deceſſore noſtro petiiſſet, et fidelitatis, ſubiectionisque iusiurandum eidem Sereniſſimo Praedeceſſori noſtro, eiusque Succeſſoribus, ſupremis, directis, naturalibus, et perpetuis Dominis, Regno, Magnoque Ducatui Litva-

Uuuuu 2 niae

Anno 1670.

niæ præſtitiſſet. Quod tum idem Sereniſſimus Prædeceſſor noſter STEPHANUS Rex, ex conſilio Senatorum tam lateri eius aſſidentium, quam per Literas de eo requiſitorum, prænominatum Illuſtriſſimum Principem Dominum Gothardum Curlandiæ, & Semigalliæ Ducem ad Terras, Civitates, Oppida, Arces, Poſſeſſiones, quas a commemorato Sereniſſ. Prædeceſſore noſtro conceſſas habebat, ac Præeminentias, Iuraque omnia, & ſingula, tradito ab eodem Serenisſimo Deceſſore noſtro STEPHANO Rege ſolenni ritu feudali Vexillo, Serenitas ſua inveſtiverit, Serenisſimus quoq; SIGISMUNDUS III. Poloniæ, ac Sveciæ Rex Illuſtriſſimo Principe Gothardo mortuo, Filiis Illuſtritatis eius Illuſtribus Principibus Domino Friderico, & Gvilhelmo eorundem Iurium confirmationem, & Ducalem Feudi Inveſtituram diligentiſſimis itidem precibus flagitantibus, praedictos Illuſtriſſimos Principes Fridericum, & Gvilhelmum, Illuſtriſſimum quidem Principem Fridericum præſentem, Illuſtriſſimum vero Principem Gvilhelmum per unum ex Conſiliariis Fratris ſui Vexillum porrectum apprehendentem, ad easdem Terras, Civitates, Oppida, Arces, Poſſeſſionesque, ac Præeminentias, Juraque omnia, & ſingula, tradito ſolenni ritu feudali Vexillo, utrumque in ſolidum, ſine tamen Ducatus diſmembratione inveſtiverit, & ſublato ex humanis Sereniſſimo Rege D. SIGISMUNDO III. Illuſtriſſimus Princeps Fridericus in felicis Inaugurationis Sereniſſimi Regis VLADISLAI IV. Deceſſoris Comitiis, tam propter difficultates itinerum, quam temporis anguſtiam, ad præſtandum vigore Pactorum, & Inveſtiturarum Homagium adeſſe non poſſet. Præfatus quoque Rex, abſentiam Illuſtritatis eius in bonam partem ex allegatis rationibus accipiens, eius Homagii præſtationem ad proxima tunc Comitia, vel felicem eiusdem in M. D. Litvaniae Vilnam videlicet adventum diſtuliſſet, prædictusque Illuſtriſſimus Curlandiae Dux Fridericus iuxta reſponſum Serenitatis ſuae ſolennis iuramenti Regi, Regnoque præſtandi cauſa Vilnam in propria perſona veniſſet, & die 20. Menſis Julii Senatoribus lateri Serenitatis ſuae aſſidentibus, Officialibus, & Aulicis Regiis, magnaque frequentia Nobilitatis præſentibus, Inveſtituram a Serenitate ſua petiiſſet, iusiurandum præſcriptis verbis, ſoleni ritu & ceremonia Regi, Regnoque præſtitiſſet, Junior vero tunc Illuſtriſſimus Dux Jacobus ſuæ Illuſtritatis ex Fratre Nepos tum temporis præſens tanquam legitimus Succeſſor a Serenitate ſua ad contactum Vexilli admiſſus fuiſſet, Serenitas ſua prædictum Illuſtriſſ. Principem Fridericum ad easdem Terras, Civitates, Oppida, Arces, Poſſeſſiones, ac Præeminentias, Juraq; omnia, & ſingula tradito ſolenni ritu feudali Vexillo inveſtiuerit. In Comitiis vero anni 1638. a ſuæ Illuſtritatis ac Ducatus Curlandiæ, atque Semigalliae Nobilitatis eo nomine Varſaviam ablegatis Internuntiis, Serenitas ſua interpellata eſſet, dignaretur Conſenſum ſuum Regium præbere, ut prædictus Illuſtriſſimus Princeps Fridericus ætate confectus liberam, & plenariam facultatem haberet, cedendi regiminis, & poſſeſſionis Ducatus Curlandiae, & Semigalliae, Illuſtriſſimo Principi Jacobo ex Fratre Nepoti, Serenitas ſua ob præmemoratam cauſam, re hac prius cum Dominis Senatoribus Regni, & M. D. Litvaniæ in iisdem Comitiis Regni Generalibus lateri ſuo aſſidentibus diligentiſſime perpenſa, eoque conſiderato, quod prænominatus Illuſtriſſimus Princeps Jacobus vigore Pactorum, & inveſtiturarum a Sereniſſimis Prædeceſſoribus Serenitatis ſuae DD. Poloniae Regibus, conceſſorum, & per Serenitatem ſuam ex Senatus Conſulto in ſolenni Inveſtiturarum iſtarum renovatione confirmatarum tanquam ſimultanee inveſtitus Princeps, & ex pacto, & providentia Avi, & Patrui ſui legitimus Succeſſor, alias in Ducatus Curlandiae, & Semigalliae ſucceſſurus ſit, petitioni huic humillimæ, & primævæ ſubiectionis Pactis, Inveſtituris, atque reſponſis tam ſuis, quam Reipublicae congrue locum dandum, conſenſumque Regium ſpeciali in iisdem Comitiis ex Senatus Conſulto eo nomine dato diplomate præbendum eſſe duxit, prout etiam conſtanter præbuit. Et licet quidem ſua Illuſtritas *D*ux Fridericus Conſenſum *S*erenitatis ſuae ex Senatus Conſulto de facienda in perſonam Ducis Jacobi ceſſione a Serenitate ſua per ſuum, ac Ordinis Equeſtris Legatos obtinuiſſet, & certis conditionibus ceſſionem feciſſet, Duxque Jacobus inhærendo Conſenſui, Homagii præſtandi cauſa ad Serenitatem ſuam in propria perſona ad diem præfixam Vilnam veniſſet, ac iuramentum præſtare paratus, ſolennem Inveſtituram expediri a Serenitate ſua humillime ſollicitaſſet, Serenitas vero ſua ceſſionem illam iuxta tenorem Conſenſus non factam fuiſſe cum DD. Senatoribus, ac Conſiliariis ſuis Regiis lateri Regio ſuo aſſidentibus, ex ceſſionis inſtrumento coram Serenitate ſua producto perſpexiſſet, nihilominus tamen ob inſignia dictorum Principum, ac inprimis Illuſtriſſimi Ducis Friderici in Reges, & Rem-

Anno 1670.

Rempublicam merita, & ex ſingulari erga Domum Ducalem affectu, ac benevolentia, defectum non factae plenariae ceſſionis, ex plenitudine poteſtatis ſuae Regiae ſupplendum, beneficium illud amplificandum, ceſſionemque illam conditionatam, authoritate Regia ſublevandam eſſe duxit, eundemque Ducem Jacobum, ac illius hæredes maſculos legitimos Feudi Succeſſores eo modo ad Terras, Civitates, Oppida, Arces, Poſſeſſionesque a D. Prædeceſſoribus ſuis, ſuae Illuſtritatis Avo, eiusque hæredibus, ac Patruo *D*uci Friderico conceſſas, & præeminentias, iuraque omnia, & ſingula, tradito a Serenitate ſua ſolenni ritu feudali Vexillo inveſtivit, diplomate conſenſus antea ex Senatus Conſulto a Serenitate ſua obtenti, uti fundamento totius iſtius actus ſalvo, & in ſuo robore conſervato, cuius vigore Illuſtriſſimus Princeps Fridericus quandocunque ipſi libuerit, ceſſionem realem, & plenariam cum iurisdictione, & regimine in perſonam Ducis Jacobi facere intra fatalia tamen iuris poſſit, ſin vero contigiſſet Ducem Jacobum poſt factam ſibi a Duce Friderico ceſſionem absque prole maſcula e vivis decedere, tunc nihilominus idem Ducatus non obſtante eadem ceſſione ad Ducem Fridericum redire, ac penes ipſum vigore præteritarum ipſi conceſſarum Inveſtiturarum remanere debuiſſet, Ducem quoque Jacobum etiam non obtenta ante deceſſum Illuſtriſſimi Principis Friderici ceſſione, vi Pactorum primævorum, & Inveſtiturarum, tum quoque diverſorum reſponſorum, & iſtius Homagii intuitu, circa Feudum Ducatus, Poſſeſſionemque cum pleno regimine itidem eiusdem Inveſtiturae vigore conſervavit, Sereniſſimosque Succeſſores conſervare debere decrevit; hac ſpeciali conditione adiecta, ut Dux Jacobus ſive poſt ceſſum, ſive poſt deceſſum Ducis Friderici, non prius poſſeſſionem illius Ducatus adire, iurisdictionemque exercere inciperet, antequam per Commiſſarios ad faciendam intromiſſionem a Serenitate ſua deputandos legitime intromiſſus fuiſſet, poſſeſſione porro rite, & legitime prævia ceſſione, & intromiſſione cum pleno regimine adepta, & per aliquot annos iuxta Inveſtituram, ac Pacta conventa pacifice habita, cum ſublato ex humanis præfato Sereniſſimo Rege VLADISLAO IV. & Electo in Regem Poloniae Sereniſſimo JOANNE CASIMIRO Anteceſſoribus noſtris, prænominatus Illuſtriſſimus Princeps Jacobus in Comitiis Coronationis illius, ad præſtandum Homagium per Internuntios ſuos gratiam illius humillime expetiiſſet, & ſicuti Sereniſſimi Anteceſſores noſtri Reges Poloniae in augenda, ac ornanda ſingularibus beneficiis Illuſtriſſima Curlandiae, & Semigalliae Ducum familia in omni occaſione maxima exhibuerunt documenta, ita & Sereniſſimus JOANNES CASIMIRUS Illuſtriſſimum Principem *D*ominum Jacobum pari affectu, & benevolentia complexus novum hoc beneficium eidem conceſſit, ut per Legatos ſuos cum debita fidelitatis, & ſubiectionis teſſera ſolita ſolennitate Homagium præſtare, & Inveſtituram ritu conſveto recipere poſſet; qua benevolentia Regia condigne acceptata, is idem Illuſtriſſimus Princeps Dominus Jacobus ad Sereniſſimum JOANNEM CASIMIRUM Anteceſſorem noſtrum Legatos ſuos, Generoſos Georgium Fiſcher de Vizeden Supremum primae inſtantiae Mitavienſ. Capitaneum, & Cubiculi Regii familiarem, atque Georgium Goës Capitaneum Schrundenſem miſit, qui Varſaviæ die 20. Menſis Maii Anno 1649. coram Throno Regio in manibus illius ſolenni ritu nomine Illuſtriſſimi Principis Domini Jabobi Homagium præſtiterunt, & viciſſim a Sereniſſimo Anteceſſore noſtro iure gratiae feudale vexillum cum Inveſtitura humillime receperunt. Poſtquam autem Sereniſſimus JOANNES CASIMIRUS Anteceſſor noſter Regno abdicaſſet, & Nos faventibus Superis in Regem Poloniae electi eſſemus, confeſtim Illuſtriſſimus Princeps Jacobus in Livonia, Curlandiae, & Semigalliae *D*ux in Conventu Regni Generali felicis Coronationis noſtræ, & proxime diſſolutis Comitiis per Ablegatos ſuos petiit, ut iuxta beneficium ſibi a Serenisſimo JOANNE CASIMIRO Rege antecedaneo noſtro antea conceſſum homagium per Legatos ſuos renovare, & præſtare poſſet, & quia Nobis ab initio regiminis noſtri cordi fuit Illuſtrisſimum Principem Jacobum, *D*omumque eius *D*ucalem non minori benevolentia, quam Anteceſſores noſtri fecerunt, proſequi, & complecti, quapropter deſignata a Nobis erat dies huic actui peragendo proxima poſt feſtum S. Michaelis, ſub tempus præteritorum Comitiorum: cum vero propter nonnulla impedimenta Illuſtrisſimus *D*ominus Jacobus Curlandiae, & Semigalliae *D*ux eiusdem actum diferri inſtanter poſtulaſſet, Nos eius deſiderio benigne faventes, aliud proximum tempus asſignavimus, videlicet d. 28. Menſis Novembr. currentis anni, quo per Legatos ſuos Homagium præſtaret, & Inveſtituram ritu conſveto reciperet. Qua benevolentia noſtra grato, atque ſubmiſ-

ſo

Anno 1670.

ſo pectore excepta, is idem Illuſtrisſimus Princeps Dominus Jacobus ad Nos Legatos ſuos Generoſos Chriſtophorum Henricum Putkamer Capitaneum Supremum Tukumenſem, & Georgium Firks Colonellum, & Aulicum noſtrum miſit, qui pro termino coram Throno noſtro Regio, & in manibus noſtris ſolenni ritu nomine Illuſtrisſimi Principis ſui Homagium præſtiterunt, & a Nobis vicisſim feudale Vexillum iure gratiae cum Inveſtitura humillime receperunt. Præmiſſa igitur omnia rata, & grata habentes, confirmantesque, & de integro ſolenni Inveſtitura conferentes, quæ a prædictis Serenisſimis Prædeceſſoribus noſtris Regibus Poloniae vigore Pactorum, & Inveſtiturarum ſub illarum Maieſtatum manibus, Sigillis autem Regni, & M.D. Litv. Illuſtritatis eius Avo, & Patruo iam antea data, conceſſa, & collata ſunt, nimirum Ducalem Titulum adinſtar Illuſtriſſimi Ducis in Pruſſia, cum omni dignitate, Inſignibus, Privilegiis Ducalibus, ita, ut Vaſallus, & Feudatarius Princeps noſter, & Succeſſorum noſtrorum, Regniq; & M. D. L. Membrum ſit, itidemq; eius poſteri ſint. Præterea, ut a D. Sigismundo Augusto Prædeceſſore noſtro iam ante Illuſtritatis eius Avo Gotthardo quondam Duci, poſterisq; eius legitimis maſculis, ex eius lumbis linea recta deſcendentibus, nominatim ditiones, poſſeſſiones, civitates, oppida, arces, terræ aſſignatæ ſine Infeudationis ſolennitate fuerunt, poſtea vero vigore legitimæ Inveſtituræ a Sereniſſimis itidem Prædeceſſoribus noſtris DD. Stephano, Sigismundo III. Vladislao IV. Joanne Casimiro Regibus, & Nobis eidem attributæ. Ita nunc Nos quoque Illuſtriſſimo Principi Jacobo attribuimus, damus, & conferimus. Primum totum illum Tractum Curlandiæ, & Semigalliæ, incipiendo a ſalſo mari, ſurſum ſequendo fluvium Hylga, aſcendendo ad antiquos limites per D. Radzivilium inceptos, & diſpoſitos inter Samogitiam, Litvaniam, & Pruſſiam ab una, & Livoniam ab altera partibus, verſus Diſtrictum Połocenſem ad Dunam fluvium, deſcendendo vero Duna uſque in mare ſalſum, adeo, ut quicquid in iſtis terminis cis Dunam verſus Litvaniam continetur, & ad Ordinem Livoniæ ſpectabat, nunc, & in perpetuum apud Illuſtritatem eius, ipſiusque Hæredes maſculos permaneat, Curias videlicet, Bona, & Nobilitatem, quæ ad Arcem Duneburgenſem ex hac parte fluvii verſus Litvaniam ſpectarunt, Arcem *Selburgam* cum toto Diſtrictu, Curias item, Nobilitatem, & omne id, quod videlicet ex hac parte ad Arcem *Aſcherad* ſpectabat, Arcem *Bauſko*, *Neugut*, cum iis, quæ ad Arcem *Kircholm* pertinebant, Arces, item Curias, & Oppida *Mytaw*, *Tuckum*, *Nevenburg*, *Doblen*, *Candaw*, *Alſchwangen*, *Schrunden*, *Frawenburg*, *Zabel*, tum & alias Arces, quæ Sereniſſimo Anteceſſori noſtro D. Sigismundo Augusto oppignoratæ fuerunt, *Goldingen*, *Haſenpoth*, *Durben*, *Windau*, in ſumma octuaginta millium florenorum, Arcem vero *Grobin* in quinquaginta millibus Illuſtriſſimo quondam Principi Alberto Marchioni Brandeburgenſi, in Pruſſia Duci itidem oppignoratam, & illas quidem ſummas, quemadmodum DD. Prædeceſſores noſtri in Diplomatibus ſuis remiſerant, ita & Nos remittimus; adeoque uti præmemorati D. Prædeceſſores noſtri, ſuæ Illuſt. Anteceſſores, ita & Nos eius Illuſtritatem, legitimosque eius Succeſſores, Hæredes maſculos ex lumbis eius provenientes, circa totum iſtum Curlandiæ, atque Semigalliæ Ducatum, cum dictis Terris, Civitatibus, Oppidis, Arcibus, & Curiis hac Inveſtituræ renovatione pro Nobis, & Succeſſoribus noſtris in toto conſervamus, iisdem Prærogativis, & Immunitatibus, quibus Illuſtriſſimo Principi Friderico, & eius Anteceſſori iam antea collata fuerunt, ſine noſtro, Hæredumque, & Succeſſorum noſtrorum Regum, & Regni Poloniæ impedimento, & præiudicio. Pro Nobis vero, & Sereniſſimis Succeſſoribus noſtris, Regno, ac M. D. Litvaniæ reliquam Livoniam cum omni proprietate, directo, & utili dominio, omnique mero, & mixto imperio, quemadmodum iam ante Divi Prædeceſſores noſtri Sigismundus Augustus, Stephanus, Sigismundus III. Vladislaus IV. & Joannes Casimirus reſervarunt, ita etiam Nos reſervamus, retinemusque ſalvis Pactis Olivenſibus. Cumque inter cætera, & hoc inter Sereniſſimum Prædeceſſorem noſtrum Divum Sigismundum Augustum, & Illuſtritatis eius Avum convenerit, ut permutatione Epiſcopatus Curonienſis pro Sonneburga Arce, Curiis *Leal*, & *Madzel* Illuſtris Dux Magnus contentetur, & ad eam rem prædictus D. Sigismundus Augustus, Sereniſſimus Stephanus, Sereniſſimus Sigismundus III. Sereniſſimus Vladislaus IV. & Sereniſſimus Joannes Casimirus operam receperunt, ut cum reliqua Curonia Epiſcopatu Curonienſi quoque ſua Illuſtritas potiatur. Poſtea vero cum vivente Duce Magno permutatio ea perfecta non fuiſſet, graviſſima autem de Epiſcopatu eo controverſia inter D. memoriae Deceſſorem noſtrum Stephanum, & Sereniſſimum Daniae Regem exorta, tan-

Anno 1670.

tandem Sereniſſimus quondam Daniae Rex per Tranſactionem ex certis conditionibus Sereniſſ. Deceſſori noſtro, Regnoq; ius ſuum, quod habere ſe in eo Epiſcopatu exiſtimabat, ceſſiſſet, nihil hoc tempore ſine omnium Ordinum conſenſu ſtatuere ea de re poſſumus, rem omnem in eo ſtatu, in quo ante ſub Serenisſimis Regibus Sigismundo Augusto, Stephano, Sigismundo III. Vladsilao IV. Joanne Casimiro, Antecedaneis noſtris fuit, relinquimus, ſalva Commisſione authoritate omnium Ordinum Regni decreta, quam iuxta Conſtitutionem novellam in effectum deducemus. Neve etiam limitum indiſcuſſorum cum vicinis Illuſtritas eius controverſiam, aut difficultatem habeat, Regia noſtra Authoritate curabimus, ut primo quoque tempore ad praeſcriptum Pactorum Poſwolienſium, & poſteriorum Vilnenſium regantur, & certi conſtituantur in tota illa vicinia limites. Interea vero neutra pars alteri damnum inferat, aut litem, & difficultatem moveat, pro eo, ut hoc Privilegio praedictorum Divorum Praedeceſſorum noſtrorum continetur, cumque Tractus Dunae ſurſum & deorſum limites inter Nos, & Illuſtritatem eius conſtituat, ius, & aequitatis ratio poſtulat, ut medietate fluvii in piſcando, & aliis commoditatibus eius Illuſtritas perpetuo gaudeat, quaeque inſulae, ſive mediamnes alteri parti viciniores ſunt, apud eandem partem iuxta Privilegia eorundem Divorum Deceſſorum noſtrorum maneant. Monetae etiam cudendae facultatem, ut a praedictis Divis Anteceſſoribus noſtris iam ante Illuſtrisſimo olim Avo, & Patruo Illuſtritatis eius data eſt, Illuſtritati eius confirmamus, & de integro conferimus, ad pondus, & valorem communem Reipublicae, & ut eius promiſcuus, & indifferens uſus ſit tam in Litvania, quam in Livonia; volumus attamen ut ex una parte noſtra effigies, vel Inſignia Regni, Magnique Ducatus Litvaniae, in altera Illuſtritatis eius exprimantur. Si quid porro Illuſtritati eius vendendum, oppignorandum, permutandumve fuerit, ſuper hoc Illuſtritati eius libertatem, facultatemque concedimus, & ut antea a Divis Praedeceſſoribus noſtris conceſſum eſt, ita videlicet, ut ad Nos, et Serenisſimos Succeſſores noſtros de eo primo loco referatur, Nobiſque optio detur, ſi talem oppignorationem ipſi acceptare voluerimus, ſin minus, tum id Illuſtrit. eius liceat, cui volet: ita tamen, ut tali oppignoratione nulla occaſio diſmembrationis a Republica eorum bonorum detur. Dabimus quoque operam ſecundum Privilegium praedicti Divi Anteceſſoris noſtri, ut ſi quando Ducatus Eſthoniae cum Civitate Revalienſi aliqua ratione ad Regnum noſtrum Poloniae adiungatur, ut ſuae Illuſtritati, eiusque Haeredibus, et Succeſſoribus legitimis aequa portio, vel in bonis, vel in pecunia concedatur. Sumptibus in ea recuperatione factis ante omnia Nobis refuſis. Quod punctum non ad convellenda Pacta Olivenſia, quae inviolabiliter obſervari volumus, referendum eſt, ſed ut vigori, atque obſervationi Inveſtiturarum in caſum inopinatum, quem Deus avertat, caveatur. Denique Illuſtritati eius iurisdictionem totalem pro eo, ut in Privilegiis Divorum Praedeceſſorum noſtrorum continetur, iuxta leges, et conſvetudines, moresque antiquos confirmamus, et de novo concedimus, et illi, qui eius Illuſtritatis iurisdictioni ſubiecti, et ratione domiciliorum ſubditi eius erunt, et manebunt, ad ſuum tantum Principem provocabunt, in cauſis tamen gravibus, et maximi momenti licebit Nobilitati a Principe ſuo, prout de iure, et iuxta tenorem priorum Inveſtiturarum provocare. Caverat etiam D. Sigismundus Augustus Anteceſſor, Illuſtritatis eius piæ memoriae Avo, cum ante ſexennali bello tam ſuae Illuſtritatis, quam et Nobilitatis Curonienſis vires exhauſtae eſſent, relaxata ut eſſet ſua Illuſtritas, et Nobilitas ab onere belli, et ut hoc ſaltim praeſtarent, et mitterent, quod commode pro modulo ſuo poſſent, alio autem tempore eandem habendam rationem, quam Illuſtriſſ. olim Ducis in Pruſſia, D. Stephanus vero Rex Deceſſor noſter ſe quoque pro eo bello, quod tum gerebat iis copiis, de quibus cum Illuſtritate eius ſibi conveniret, contentum fore promiſerat. Itaque quamvis Nobis de eius Illuſtritate perſvadeamus, quae cum Nobilitate ſua poſſit, Nobis non gravatim praeſtituros, tamen ad clariorem, quid ſua Illuſtritas Nobis praeſtare teneatur, declarationem, ita prout inter Serenitatem ſuam, Praedeceſſorem noſtrum, ac Illuſtritatem ſuam conventum fuerat, inter Nos, et eandem etiam convenit; quod inpoſterum in vim perpetuae obligationis erit obſervandum: Ut Illuſtrisſimus Dux Jacobus, eiusque Succeſſores, et Feudi Haeredes, pro hac noſtra in ſe beneficentia, tempore expeditionis bellicae, unam cohortem equitum cum ſervitiis equeſtribus Nobilium, quoties iis opus fuerit, intra fines Ducatus Curlandiae, et Semigalliae praeſtet; quoties vero publica aliqua necesſitate bellica poſtulante, in Regno publicæ contributiones decretae fuerint, toties Dux Iacobus ſummam decem millium floreno-

rum

ANNO 1670.

rum Polonicalium in Theſaurum Reipublicae inferet, et Succeſſores illius inferre tenebuntur: hoc videlicet pacto, quod licet una, ſive plures contributiones in Generalibus Comitiis ſciſcerentur, Dux Iacobus in locum, ſive unius, ſive plurium, praetactam decem millium florenorum Polonicalium ſummam, et non plus, accepta deſuper quietatione DD. Theſaurariorum cum ſuis Succeſſoribus pendere, ac ſolvere adſtrictus erit. Secus vero, ſi publica expeditione ſic exigente, Dux Iacobus Vaſallagium equitum cum ſuis Nobilibus ſiſteret, in hoc caſu, pro eo tempore, etiamſi contributiones in Comitiis ſcitae fuiſſent, liberum, et immunem eundem Ducem Iacobum, et ipſius Succeſſores a perſolvenda decem millium florenorum Polonicalium contributione fore debere declaramus. Alias etiam conditiones, et cautiones, de quibus inter Sereniſſimum Regem VLADISLAUM IV. Anteceſſorem noſtrum convenerat, quaeque peculiaribus ſcriptis commemorati Illuſtriſſimi Principis, ſub illius Chirographo, et Sigillo continentur, debebit ipſe Illuſtriſſimus Princeps, ac eius Succeſſores obſervare. Poſtremo cum iam ante Illuſtriſſimus olim Avus Illuſtritatis eius perneceſſariis, et iuſtiſſimis de cauſis ſe ditioni, atque imperio Sereniſſimorum Praedeceſſorum noſtrorum, et Succeſſorum Regni, et M. D. L. ſubiecerit, extrema Magni Moſchorum Ducis iniuria, vi, atque oppresſione hoſtili impulſus, fruſtra per annos complures implorata Romani Imperii, atque Imperatorum ope, ac ſubſidio, iamque per longiſſimum temporis ſpatium veluti pro derelicto habita, ſub ditione Poloniae Regum Anteceſſorum noſtrorum & noſtra, nulla cum controverſia permanſerit. Nos quidem futurum non iudicamus, ut eius Illuſtritati eo nomine controverſia, aut moleſtia ulla afferatur, verum tamen ſi quae allata fuerit, quæ cum labe aliqua nominis, aut aliquo detrimento coniuncta ſit, Nos in eo Regio noſtro officio, quod in defendendis ſubditis noſtris verſari non ignoramus, minime defuturi ſumus. Quodque Sereniſſimos Prædeceſſores noſtros in cauſa Illuſtriſſimi quondam in Pruſſia Ducis Alberti egiſſe intelligimus, agere minime prætermittemus, defenſionemque contra hoſtem omnem, qualiscunque tandem ille fuerit, præſtabimus, & Succeſſores noſtri præſtabunt. Ipſe vero Illuſtriſſimus Dux, pro hac Sereniſſimorum Prædeceſſorum noſtrorum, & noſtra in ſe beneficentia, quæcunque vaſalli, & feudales Principes erga ſuum naturalem, ſuperiorem & directum Dominum fidelitatis, obſervantiae, ſervitiorumque officia, & ſtudia præſtare tenentur, Illuſtritas eius erga Nos, Regnumq; & M. D. Litvaniæ præſtabit, itidemque hæredes legitimi in hoc feudo Succeſſores præſtabunt. Noſque viciſſim eius Illuſtritatem, & Hæredes, & Succeſſores omni patrocinio, amore, & benevolentia boni Regis, & ſupremi, directique Domini complecti, & in Juribus, Immunitatibus, & Privilegiis illorum ſervare tenebimur, & Succeſſores noſtri tenebuntur. In quorum omnium, & ſingulorum fidem, præſentes Literas manu noſtra ſubſcripſimus, & Sigillis Regni, & M. D. Litvaniæ muniri mandavimus. Dabantur Varſaviæ, die 28. Menſis Novembris Anno Domini 1670. Regni noſtri ſecundo anno. Præſentibus Reverendis in Chriſto Patribus Dominis Stephano Wierzbowſki Poſnanienſi, Andrea Olſzowſki Culmenſi, & Pomeſaniae, Procancellario Regni, Epiſcopis, Magnificis, Venerabilibus, ac Generoſis, Andrea Carolo Grudzinſki Poſnanienſi, Joanne Tarło Sandomirienſi, Joanne Gninſki Culmenſi, Palatinis, Staniſlao Skarſzewſki Woynicienſi, Joanne Franciſco Lubowicki Vołhyniæ, Ludovico Alexandro Niezabitowſki Bełzenſi, Staniſlao Rudzinſki Czernenſi, Damiano Kretkowſki Culmenſi, Staniſlao Dunin Borkowſki Połanecensi, Paulo Stokowſki Oſwiecimenſi, Adamo Laſſocki Wyſſogrodenſi, Joanne Oborſki Varſavienſi, Caſtellanis, Chriſtophoro Pac Supremo Cancellario M. D. Litv. Andrea Joanne Morſztyn Supremo Theſaurario Regni, Joanne Clemente Branicki Curiae Regni Mareſchalco, Franciſco Prażmowſki Gneſnenſi, Cracovienſi Præpoſito, Abbate Sieciechovienſi, Secretario Regni Maiore, Joanne Małochowſki Abbate Mogilnicenſi, Leopolienſi, Cracovienſi Canonico, Bonaventura Kraſinſki Capitaneo Varſavienſi, Regni, Paulo Cypriano Brzoſtowſki M. D. L. Referendariis, Joanne Szomowſki Curiae Regni Theſaurario, Capitaneo Opocnenſi, Theodoro Donhoff Succamerario Regni, Vladiſlao Szmeling Regni, Hieronymo Olſzowſki Capitaneo Vielunenſi, Reginalis Maieſtatis, Stabulorum Præfectis, Franciſco Bilinſki Enſifero Regni, Venceſlao Leſzczynſki Inciſore Regni, Albrechto Opacki Reginalis Maieſtatis Pocillatore, Succamerario Varſavienſi, Henrico Bokun M. D. L. Pincerna, Bonaventura Madalinſki Coadiutore Epiſcopatus Plocenſis, Supremo Notario Theſauri Regni, Boguſlao Leſczynſki Præpoſito Plocenſi, Canonico Cracovienſi, Cancellario Reginalis

ANNO 1670.

nalis Maieſtatis, Valeriano Judycki Archidiacono Vilnenſi Præpoſito Trocenſi, Andrea Kotowicz Capitaneo Grodnenſi, M. D. L. Notariis, Staniſlao Lipſki Cracovienſi, Plocenſi, Maioris, Staniſlao Buzenſki Gneſnenſi, Varmienſi Canonicis Minoris, Cancellariarum Regni Regentibus, Joanne Zaleſki Culinæ Regni Præfecto, Joanne Tyzenhaus M. D. L. Venatore, Joanne Tańſki Regni Inſtigatore, Joanne Zbąſki Gneſnenſi, Varſavienſi, Joſepho Bernardino Zebrzydowſki Cracovienſi Canonicis, Camerae noſtrae Secretariis, Euſtachio Kotowicz Vilnenſi, Joanne Wołowſki Varmienſi, & Culmenſi Canonicis, Martino Kącki Artilleriæ Generali Præfecto, Præmiſlienſi, Petro Kochanowſki Radomienſi, Andrea Gaſiorowſki Radzieiovienſi, Martino Oborſki Livenſi, Joanne Korzeniowſki Koſcianenſi, Feliciano Waſowicz Narvenſi, Alexandro Wolff Felinenſi, Capitaneis noſtris, Nicolao Narzemſki Plocenſi, Caſimiro Brzezinſki Nurenſi Vexilliferis, Staniſlao Zurowſki Dapifero Czernenſi, Decretorum Curiae Regni Notario, Caſimiro Szczuka Viſnenſi Gladifero, Martino Roſtocki Terræ Leopolienſis Theſaurario, Stephano Hankiewicz Decretorum noſtrorum Volhyniae Notario, Actorum Metrices Regni Cancellariæ Præfecto, Hieronymo Pinocci Secretariis noſtris, Chriſtophoro Orłowſki, Joanne Mniſzech, Nicolao Wołowſki, Gaſparo Siemianowſki, Franciſco Chinowſki Andrea Dunin, Aulicis Dapiferis noſtris, Staniſlao Baczynſki, Mathia Martiano Ładowſki, Staniſlao Urbanſki iſtius Diplomatis Notario, Secretariis noſtris, & aliis quam plurimis Nobilibus, Officialibus, Secretariis, & Aulicis noſtris.

MICHAEL *Rex.*

Vicecancellariatu Illuſtriſſimi, & Reverendiſſimi in Chriſto Patris Domini Andreae Olſzowſki Epiſcopi Culmenſis, & Pomeſaniæ, Decani Cracovienſis, Vicecancellarii Regni.

L. S. Regni Cancellariæ Minoris in pixide argentea in filo aureo ſubappenſa contenti, in cera vero expreſſi.

Staniſlaus Buzenſki Gneſnenſis, Varmienſis Canonicus Regens Cancel. Regni.

Cancellariatu Illuſtriſſ. Domini Chriſtophori Pac Supremi M. D. L. Cancellarii, Caunenſis &c. Gubernatoris, Economiarum Grodnen. &c. Adminiſt.

L. S. M. D. L. Cancel. Maioris, penſilis ſimiliter in pixide argentea.

Cyprianus Paulus Brzoſtowſki Referendarius, & Notarius M. D. L. Oſmianenſis Capitaneus.

CCLXVI.

Juramentum Illuſtriſſ. Ducis Jacobi S. R. Maieſtati per Legatum ſuum præſtitum Varſaviæ, d. 28. Novembr. An. 1670.

Illuſtriſſimi Principis Domini JACOBI Curlandiæ, & Semigalliæ in Livonia Ducis pro præſtando Homagio, & recipienda Inveſtitura, ad S. R. Maieſtatem Legatus Ego Chriſtophorus Henricus Putkamer Nomine, Mandato, ſeu Plenipotentia eiusdem, in animam eius iuro ſuper hæc ſancta Dei Evangelia, quod ab hac hora deinceps usque ad ultimum diem vitae ſuae Illuſtriſſimus Princeps Dominus Jacobus erit fidelis, & obediens Tibi Sereniſſimo, & Potentiſſimo Principi Domino MICHELI Dei Gratia Regi Poloniae, Magno Duci Litvaniæ &c. Sicuti ſuo naturali, & hæreditario Domino, ac Succeſſoribus Tuis legitimis Regibus, & Regno Poloniæ, & M. D. Litvaniae, Dominis ſuis, contra omnem hominem nemine prorſus excepto, & quod nunquam erit ſcienter in conſilio, & auxilio vel in facto, ex quo (quod abſit) amittas vitam, vel membrum aliquod, vel per quod accipias in perſona aliquam læſionem, vel contumeliam, aut iniuriam, vel per quod amittas aliquem honorem, quem nunc habes, vel poſt habebis. Et ſi ſcierit, vel audierit de aliquo, qui velit aliquid iſtorum contra Te, & Regnum hoc Poloniæ, & M. D. Litvaniæ facere, pro poſſe ſuo, ut non fiat, impedimentum præſtabit, & ſi impedimentum præſtare nequiverit, quam cito poterit, Tibi nuntiabit, & contra eum iuxta pacta, auxilium Tibi, & Regno, & M. D. Litvaniae præſtabit; et ſi contigerit Te rem aliquam, quam habes, vel poſt habebis, caſu aliquo amittere, eam recuperare curabit, in recuperataque retinenda Te omni tempore iuvabit, & ſi ſciverit, Te velle contra aliquem publico conſilio arma ſumere, & de eo generaliter, vel ſpecialiter fuerit requiſitus, ſuum Tibi ſecundum Pacta præſtabit auxilium, & ſi aliquid ipſi de ſecreto manifeſtaveris, illud ſine Tua licentia nemini pandet, neque quicquam, per quod pandatur, faciet, & ſi conſilium ab ipſo ſuper aliquo facto poſtulaveris, illud Tibi dabit conſilium, quod Tibi, Dominiisque Tuis iudicaverit magis expedire, & nunquam ex perſona ſua aliquid ſcienter, quod pertineat ad Tuam, vel Regni, M. D. Litvaniæ, Dominiorumque Tuorum Regno, & M. Ducatui adiunctorum, vel in poſterum adiungendorum iniuriam, vel contumeliam, faciet, imo honorem, dignitatem,

ANNO 1670. commodaque Tua, Regni, & Ducatus, Dominiorumque Tuorum tuebitur, & conservabit, & quoad maxime poterit, augebit. Denique etiam Pacta priora antiqua omnia, & singula, quocunque tempore a Decessoribus eius Curlandiae, & Semigalliae Ducibus cum inclyto hoc Poloniae Regno, & M. D. Litvaniae conventa, tum & formulam regiminis, & praesentem Transactionem, Conditionesque Tecum transactas, constitutasque, & ab ipso peculiari Diplomate confirmatas servabit, & implebit. Ac praeterea omnium, & singulorum Equestris Ordinis, ac privatorum Ducatus Curlandiae, & Semigalliae Incolarum Jura, Privilegia, Libertates, Immunitates sartas, tectasque integerrime servabit. Nec quidquam in contrarium earundem praeiudicii, ac derogationis faciet, aut fieri permittet. Sic me Deus adiuvet & haec sancta Dei Evangelia. Anno D. 1670. d. 28. Novembr. Varsaviae.

Ego infrascriptus, vigore Plenipotentiae Nomine Illustrissimi, ac Celsissimi Principis Domini Jacobi in Livonia Curlandiae, & Semigalliae Ducis, Juramentum in Rotham supra scriptam publice coram Throno Regio circa receptionem Investiturae praestiti. In quorum fidem hasce manu mea cum Domino Collega meo subscripsi.

Christophorus Henricus Putkamer Legatus Illustriss. Ducis Curlandiae ad Homagium praestandum.

(L. S. In cera rubra hispanica expressi.)

Georgius Fircks Legatus Illustriss. Ducis Curlandiae ad Homagium. mpp.

(L. S. In cera rubra hispanica expressi.)

CCLXVII.

1670. *Confirmatio Articuli de libero exercitio Religionis Augustanae in Ducatu Curlandiae.* Dat. Varsaviae d. 28. Nov. An. 1670.

MICHAEL DEI Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniae &c. Significamus praesentibus Literis nostris, quorum interest universis, & singulis harum notitiam habituris. Quod cum Illustriss. Princeps Dom. Jacobus in Livonia Curlandiae, & Semigalliae Dux Legatos suos pro tempore assignato ad Nos misisset, & Investiturae Feudi sui Ducalis renovationem, tum Jurium, Privilegiorum, Concessionumque omnium, quae a Serenissimis olim DD. SIGISMUNDO AUGUSTO, STEPHANO, SIGISMUNDO III. VLADISLAO IV. & JOANNE CASIMIRO Regibus Praedecessoribus nostris, ipse, & Illustriss. olim Antecessores eius consecuti fuissent, confirmationem per eosdem Legatos suos petiisset, & caetera quidem, quae conferenda, & confirmanda existimassemus, ipso Investiturae Diplomate confirmare, & conferre Nobis visum esset, Articulum de Religione Confessionis Augustanae e Privilegio eiusdem D. SIGISMUNDI AUGUSTI, quemadmodum & Divae memoriae Serenissimi Praedecessores nostri fecerunt, hoc peculiari Diplomate eius Illustritati Regia nostra potestate, & authoritate confirmare voluisse. Cuius quidem Articuli in commemorato Privilegio D. SIGISMUNDI AUGUSTI contenti, tenor de verbo ad verbum est talis: *Dedimus praeterea fidem, & praesentibus Literis sancte damus, recipimus, & promittimus Nos tam Principi ipsi, quam Civitatibus, aliisque subditis suis, cuiuscunque Ordinis, vel Status fuerint, liberum usum Religionis, cultusque divini, & receptorum rituum secundum Augustanam Confessionem in suis Ecclesiis, earumque rei Ecclesiasticae integram Administrationem, sicut eam hactenus habuerunt, libere permissuros, nec in ea ullam mutationem facturos, neque ut ab aliis fiat, permissuros.* Hunc igitur Articulum ex omni sua parte Nos gratum, ratumque habere, atque eius Illustritati confirmare, & salvum, sartumque perpetuis temporibus conservatum esse, verbo nostro Regio pro Nobis, & Serenissimis Successoribus nostris promittimus; quemadmodum eum vigore harum nostrarum Literarum confirmamus. In cuius rei fidem praesentes Literas manu nostra subscripsimus, & Sigillo Regni nostri, & M.D. Litvaniae communiri mandavimus. Datum Varsaviae die 28. Mensis Novembris Anno Domini 1670. Regni nostri secundo Anno.

MICHAEL *Rex.*

L. S. Regni Cancellariae Minoris pensilis in pixide laminea contenti, in cera vero expressi.

Stephanus Hankiewicz, Regiae Maiestatis Secretarius. mpp.

L. S. Magni Ducatus Litvaniae Cancellariae Maioris, similiter pensilis.

Cyprianus Paulus Brzostowski, Referendarius, & Notarius M. D. L. Osmian. Capitaneus.

CCLXVIII.

1670. *Cautio S. R. Maiestatis, quod omissio nonnullarum Solennitatum in hoc Actu Homagii, in sequelam deinceps, & exemplum trahi non debeat.* Dat. Varsaviae d. 28. Novemb. 1670.

MICHAEL Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniae &c. Significamus praesentibus Literis nostris, quorum interest universis, & singulis. Misisse ad Nos pro termino recipiendae Investiturae assignato, Illustrissimum Principem Dominum Jacobum in Livonia Curlandiae, & Semigalliae Ducem, Legatos suos, Generosum Christophorum Henricum Putkamer, supremum Capitaneum Tuckumensem, & Georgium Fircks Colonellum, & Aulicum nostrum. Et quoniam Nos in hoc Actu Homagii more veterum Investiturarum Regalia indutos, Coronaque Homagiali redimitos esse, certae non permiserunt legalitates, declarandum censuimus, declaramusque hisce Literis nostris, quod Actus hic nil receptae consvetudini, & Solennitati infeudationis ex pacto, & providentia praeiudicare, nec pro exemplo, aut praeiudicato in futuris (Deo dante) Homagiis reputari poterit. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas, Sigillis Regni, & M. D. L. muniri iussimus. Datum Varsaviae, die 28. Mensis Nov. An. Dom. 1670. Regni nostri secundo.

MICHAEL *Rex.*

L. S. Minoris Cancellariae Regni.

Stanislaus Buzenski Gnesnensis, Varmiensis Canonicus, Regens Cancellariae Regni.

L. S. Magni Ducatus Litvaniae Cancellariae Maioris.

Cyprianus Paulus Brzostowski Referendarius, & Notarius M. D. Litvaniae.

CCLXIX.

1670. *Reversales DD. Legatorum Illustrissimi Jacobi Ducis Curlandiae, respectu quarundam solennitatum.*

NOS infrascripti Illustrissimi, & Celsissimi Principis Domini Jacobi in Livonia Curlandiae, & Semigalliae Ducis ad praestandum Homagium Legati, notum, testatumque facimus. Postquam Nos iuxta processum in Renovatione Infeudationis Illustrissimi, ac Celsissimi Ducis Curlandiae per suos Legatos Georgium Fischer de Vizeden supremum Capitaneum Mitaviensem, & Georgium Goës Capitaneum Schrundensem, Varsaviae d. 28. Mensis Maii An. 1649. peractae, & receptae, humiliter Sacram Regiam Maiestatem Dominum nostrum Clementissimum precibus nostris venerati sumus, ut sicuti Fischero in superiori Throni gradu, & Goesio ad inferiorem Throni gradum, post praestitum Homagium, sellae datae sunt, ut nunc etiam idem honor Illustrissimum Principem in Persona nostra maneret, & desuper hisce diebus variis difficultatibus ortis, tandem S. R. Maiestas clementissime annuere dignata est, Nos eodem honore crastina die decorari debere, hac tamen expressa conditione, quod intra certum, & legitimum tempus, a S. R. Maiestate definiendum, Illurissimus Princeps evidenter probare debeat, has solennitates ipsi competentes, circa renovationem Homagii Anno 1649. observatas fuisse. Quod si vero Illustrissimus Princeps in probationibus deficiat, has punctualitates inposterum in consequentiam non esse allegandas, S. R. Maiestas Dominus noster Clementissimus declaravit. Qam declarationem humillima mente venerando acceptamus, eique ab Illustrissimo Principe satisfactum iri promittimus. Dabantur Varsaviae d. 27. Nov. 1670.

Christophorus Henricus Putkamer supremus Capitaneus Tuckumensis, Legatus Illustrissimi Ducis Curlandiae.

Georgius Fircks Colonellus, & Aulicus Camerae S. R. M. Legatus Illustrissimi Ducis Curlandiae.

CCLXX.

1670. *Sermo S. R. Maiestatis circa Homagium Ducatus Curlandiae habitus* Anno 1670.

NOS MICHAEL DEI Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniae &c. Tanquam naturalis, & supremus Dominus Livoniae, Ducatuumque Curlandiae, & Semigalliae, annuentes precibus Illustrissimi Jacobi Ducis, tradimus, & concedimus Illustritati suae in Feudum Terras, Civitates, Oppida, & Arces commemoratorum in Livonia Curlandiae, & Semigalliae Ducatuum, & ad easdem Illustritatem suam per huius Vexilli traditionem in Persona Generositatis Tuae Henrici Christophori Putkamer, uti Plenipotentis Illustritatis suae investimus, & instituimus, gratia, & benignitate nostra, qua Illustritatem suam ob singularia in Reges, Regnumque Poloniae, Antecessorum quoque eiusdem Illustritatis Ducum merita complectimur, speramusque, Illustritatem suam beneficentiae huius memorem semper futuram, gratamque pro eo se habituram.

CCLXXI.

1670. *Protestatio Nuntii Apostolici circa Investituram Ducatuum Curlandiae, & Semigalliae de Juribus* Roma-

Anno 1670.

Romanæ Catholicæ Eccleſiæ in Epiſcopatum Curonienſem, ſeu Piltenſem. Dat. Varſaviæ d. 28. Novemb. An. 1670. *Ex Archivo Regni* Lib. 183. num. 184. fol. 349.

MICHAEL Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniae, etc. Significamus praeſentibus Literis noſtris, quorum intereſt univerſis, et ſingulis. Quod coram Actis Metrices Regni Cancellariæ minoris perſonaliter comparens Nobilis Andreas Fiefue Nunciaturæ Apoſtolicae Cancellarius, Nomine Venerabilis Caroli Vernini eiuſdem Nunciaturæ Apoſtolicae Auditoris Generalis, in parata copia conſcriptam, & manu propria Illuſtriſſimi & Reverendiſſimi in Chriſto Patris Domini Norbii Archiepiſcopi Adrianopolitani ad Nos & Regnum Noſtrum Poloniæ ac Magni Ducatus Litvaniæ Sanctiſſimi Domini Clementis Papæ X. cum facultatibus a latere Nuntii Apoſtolici, Prælatique Domeſtici, & Aſſiſtentis ſubſcriptam, ſigilloque conſveto communitam obtulit Manifeſtationem, petens, ut eandem ad Acta Præſentia ſuſcipi, iisdem inſeri, & ingroſſari, atque parti poſtulanti in forma Authentica extradi mandare dignaremur. Cuius Manifeſtationis tenor de verbo ad verbum ſequitur eiuſmodi: Univerſis & ſingulis præſens hoc Noſtrum Proteſtationis Inſtrumentum nunc & pro tempore inſpecturis, lecturis, & audituris ſalutem in Domino ſempiternam. Apoſtolici muneris debitum; ex iniuncta Nobis a Sanctiſſimo Domino Clemente Divina Providentia Papa Xmo ad Sereniſſimum, & Potentiſſimum MICHAELEM Poloniæ Regem, & ad univerſos ipſius Regni & Ditionum fines Legatione, qua fungimur, exigit, ut ea, quæ ad animarum ſalutem, & Catholicæ Religionis fructus provehendos, & ad ipſius jura tuenda pertinere noſcuntur, ſedula cogitatione penſemus, & ut ſarta tecta in omnibus habeantur, omnem conatum noſtrum & curam aſſidue impendamus. Cum igitur ad aures noſtras advenerit, proxime renovandam fore per Sereniſſimum MICHAELEM Poloniae Regem quandam Inveſtituram Ducatus Curlandiæ, quanquam ſperandum ſit, quod a Sereniſſimo Rege pro ea, qua inſigniter enitet pietate ſua, & pro ipſa, quæ in Regno ac ditionibus ſuis inconcuſſa floret, Catholica Religione, nihil adjiciendum ſit, quod ipſius Catholicæ Religionis, ac Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Juribus præiudicium afferre poſſit, immo quod ea omnia executioni demandanda ſint, quæ vel ex Conſtitutionibus Comitiorum, præcipue Anni Milleſimi ſexcenteſimi ſexageſimi primi, & milleſimi ſexcenteſimi ſexageſimi ſeptimi, vel ex particularibus conditionibus præcedentium Inveſtiturarum ad Eccleſiae Sanctæ Jura tuenda, & ad Epiſcopatus Curonienſis & Piltensis rationes illæſas & immunes ſervandas ordinata ſunt; tamen ne in renovationibus eiusmodi forſitan factis, vel faciendis aliquid apponi ſeu comprobari contingat, etiam ad inſtantiam obtinere ſperantium, quod impedimentum aut præiudicium aliquod etiam inſubſiſtenter & defacto inferre poſſit Juribus Catholicæ Religionis, & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, & potiſſimum ne per Inveſtituram feudalem huiusmodi forſitan faciendam, ſeu forſitan factam, Epiſcopatus Curoniensis & Piltinenſis, ſeu aliis nominibus nuncupetur, incorporetur, et comprehendatur in Inveſtitura huiuſmodi, aut ſæcularisetur, ſeu quovis alio titulo aut nomine e gremio ac diſpoſitione Eccleſiæ Catholicæ Romanæ, licet invalide, et inutiliter fieret, avellatur. Idem Nuntius Apoſtolicus Sereniſſimo Regi MICHAELI preces porrigit, ut ſuper tam gravi re omnino præcavere aut abſtinere dignetur, apprime mereri revolvens, quanta eidem Sereniſſimo Regi Beneficia Deus Omnipotens Maximus contulerit, ſive animi dotes inclitas, ſive Regale Diadema, ſive auguſtiſſimum Conſortium, ſive plauſus & obſequia totius Orbis enumeret, ſive etiam, quod omnium maximum eſt, & Religionis ſanctæ decus ac zelum ſuum in omnibus ſpectet. His itaque tot, tantisque donis Regius animus decoratus, & uberiorem etiam cœleſtium donorum fœcunditatem benedicente ſibi Altiſſimo expectans, ſponte ſua, & aſſiduis Religioſiſſimi, providentiſſimique Senatus excitus officiis nihil intentare volet, quod Inclito Nomini ſuo, vel minimam adimat ſplendoris ſcintillam. Verum ut ſui muneris partes idem Nuntius Apoſtolicus adimpleat, neve ſilentium pro acquieſcentia deſumatur, expreſſe coram Deo, & hominibus, cunctoque Catholico Orbe proteſtatus fuit, & proteſtatur de invaliditate cuiuscunque Actus, Conventionis, aut Pacti quoquomodo Juribus Sanctæ Romanæ Catholicæ Eccleſiæ, & potiſſimum circa Epiſcopatus Curonienſis, & Piltenſis, & pertinentias, ac iurisdictiones illorum praeiudicium inferentium, & exnunc tales Actus, Conventiones, aut Pacta nulla, & invalida, & illegitime facta, etiam ex defectu poteſtatis declaravit, & declarat, non ſolum præmiſſo

Anno 1670.

ſo, ſed omni alio meliori, & efficaciori modo, forma, &c. De quo &c. Omnibus &c. Praeſentibus itidem Dominis Joanne Ludovico Piccinardi, & Simone Ciacca teſtibus. Datum in Ædibus noſtris Varſaviae die 28. Menſis Novembr. Anno 1670.

Franciſcus Archiepiſcopus Adrianopolitanus, Nuntius Apoſtolicus.
(L. S.)

Cuius petitioni, ut iuſtae, benigne annuentes, praeinſertam de tenore proteſtationem, ſeu manifeſtationem ad Acta praeſentia ſuſcipi, iisdem inſcribi, atq; parti poſtulanti in forma authentica extradi mandavimus. In cuius rei &c. Actum Varſaviae Feria ſecunda in craſtinum Feſti S. Andreae Apoſtoli, die prima Menſis Decemb. Anno 1670.

CCLXXII.

1672. *Declaratio, & Confirmatio Jurisdictionis Ducis Curlandiæ & Semigalliæ in Diſtrictum Piltenſem.* Dat. Varſaviæ d. 23. Aug. An. 1672.

MICHAEL Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, &c. Univerſis & ſingulis, quorum intereſt, præſertim vero Generoſis, ac Nobilibus Diſtrictus Piltenſis Incolis, fideliter Nobis dilectis, Gratiam noſtram Regiam. Significamus praeſentibus Literis noſtris. Quemadmodum Sereniſſimus Anteceſſor noſter ad requiſitionem, & inſtantiam Illuſtriſſimi in Livonia Curlandiæ, & Semigalliæ Ducis, nonnullos Nobiles, & Incolas Diſtrictus Piltenſis Illuſtritati ſuæ refractarios Literis ſuis ſerio admonuit, & totum Diſtrictum Piltenſem, cum univerſa Nobilitate, nemine excepto, plenariæ Jurisdictioni eiusdem Illuſtriſſ. Curlandiæ, & Semigalliæ Ducis in omnibus cauſis ſubiectos eſſe, Literis ſuis declaravit, & ne quidquam in contrarium earundem Literarum ſuarum, in derogationem Jurisdictionis in Diſtrictum Pilten. Illuſtriſſimo Duci competentis moliri, vel privato motu & authoritate attentare præſumerent, ſerio iniunxit. Ita & Nos inſiſtendo Pactis, Inveſtituris, Poſſeſſioni per decurſum plus quam ſedecim annorum confirmatæ, & anterioribus Literis noſtris declaratoriis ad Incolas, & Nobiles omnes Diſtrictus Piltenſ. eo nomine ex Cancellaria noſtra emanatis, ſupraſcriptis omnibus Nobilibus, & Incolis Diſtrictus Piltenſis, ſerio præſentibus mandamus, & iniungimus, quatenus ipſi omnes, & ſinguli Nobiles, & Incolæ Diſtrictus Piltenſis, non attento Reſcripto noſtro noviſſimo ſub dato die 9. Menſ. Iun. Anni currentis, et quibusvis noſtris Literis caſſatoriis, ad importunam inſtantiam, & malam informationem ex Cancellaria noſtra emanatis, & inpoſterum emanandis (quas cum ſuis contentis nullitatis fore, & eſſe declaramus, & abrogamus) iuxta anteriora Jura, & Declarationem, tam Sereniſſimi Anteceſſoris noſtri, quam & noſtram (quæ cum omnibus conditionibus, & punctis, præſentibus approbatur, & ratificatur) Jurisdictionem Illuſtriſſimi Curlandiæ, & Semigalliæ Ducis in omnibus cauſis criminalibus, civilibus, boni regiminis, ſine quavis quarumcunque Perſonarum, & Incolarum Diſtrictus Piltenſis contradictione agnoſcant. Conſiliarios Terreſtres in contrarium præſentis, & anterioris declarationis noſtræ conſtitutos (qui præſentibus abrogantur, & pro illegitimis declarantur) ab omni functione Jurisdictioni Illuſt. Ducis contraria, ex nunc amovemus, volentes, ne inpoſterum illi iudicia exerceant, & res iudicatas ad executionem deducant. Illos vero Conſiliarios Terreſtres, quos ſupraſcriptus Illuſt. Dux conſtituit & conſtituet (qui præſentibus approbantur) pro veris, & legitimis Conſiliariis Terreſtribus agnoſcimus, omnes vero Incolæ Diſtrictus Piltenſis eos pro talibus obſervent, iudicatis, & mandatis ſupraſcripti Illuſtriſſimi Ducis pareant, & ſatisfaciant, nullaque conventicula, qua privatim, qua publice in omnibus cauſis, etiam Rempublicam tangentibus ſine aſſenſu, & ſcitu eiusdem Illuſtriſſimi Ducis, celebrent, neque contributiones, vel ſubſidia aliqua ſtatuant, ſed in omnibus cauſis Mandato eiusdem Illuſtrisſimi Ducis, & Conſiliariis Terreſtribus obtemperent, ſalvis iuribus Supremi Dominii noſtri. Facturi ſunt præmiſſa omnia tam in præſentibus, quam anterioribus Literis noſtris deſcripta, ſub gratia noſtra, & ſub pœnis in contraventores, & convulſores Mandatorum noſtrorum, legibus Regni ſancitis. In cuius rei fidem præſentes manu noſtra ſubſcriptas Sigillo Regni, & Magni Ducatus Litvaniæ corroborari mandavimus. Datum Varſaviæ die 23. Menſis Auguſti, Anno Domini 1672. Regni noſtri Poloniæ IV. Anno.

MICHAEL *Rex*

Anno 1672.

CCLXXIII.

1676. *Conſervatio Nobilitatis Curlandiæ circa Libertatem Mercaturæ.* Dat. Cracoviæ die 16. April. An. 1676.

Anno 1676.

1676. *Ex Archivo Magni Ducatus Litvaniæ.*

JOANNES III. Dei Gratia Rex Poloniæ,
Magnus Dux Litvaniae &c. Signi-
ficamus præſentibus Literis, quorum in-
tereſt, univerſis, et ſingulis. Quod cum
coram Nobis nomine Incolarum Nobili-
um *D*ucatus Curlandiae, & Semigalliae
per Internuntios illorum Generoſos Er-
neſtum Ioannem de Meden Vicecolonel-
lum, hæredem in Wilcen, & Kiarem-
beck, & Vladiſlaum Franciſcum de Kel-
let, & Kalrmet Berch hæredem in *S*zem-
berch, & Ecken Aulicos noſtros con-
queſtum, expoſitumque eſſet, eorun-
dem libertates, & conſvetudines antiquas
ab Illuſtriſſimo olim Principe Gothardo
conceſſas, & a Sereniſſimis Anteceſſori-
bus noſtris approbatas, & uſu firmatas
Magiſtratus nonnullarum Civitatum, &
Oppidanorum eiusdem *D*ucatus mari fi-
nitimarum in exercitio mercaturæ infrin-
gere, ac potiſſimum venditionem fru-
mentorum, et aliarum mercium ipſismet
mercatoribus externis ad littora, et por-
tus appellantibus impedire, mulctaque
pecuniaria mercatores advenas eo nomi-
ne punire, præterea ſubditis eorundem
Nobilium emptionem in foro Civitatum
publico, rerum tam ad victum, quam
ad amictum ſervientium per eosdem
Magiſtratus, ac mercatores prohibere,
aliasque depactiones facere, ſupplica-
tumque Nobis, ut memoratos Incolas
Ordinis Equeſtris circa uſum antiquarum
libertatum, et conſvetudinum in exerci-
tio mercaturarum, et negotiationum con-
ſervare, depactationes vero, et monopo-
lia, ac impedimenta Civitatenſium Magi-
ſtratuum abrogare, et annihilare dignare-
mur. Cui quidem ſupplicationi uti æqui-
tati conſonae benigne annuentes prædi-
ctos Incolas Nobiles utriusque *D*ucatus
et Provinciarum mari finitimarum pro
Religione iurisiurandi circa Inauguratio-
nem noſtram impleti, circa libertates ra-
tione mercaturæ Privilegiis Illuſtriſſimi
olim Principis Gothardi conceſſas, et a *S*e-
reniſſimis Anteceſſoribus noſtris appro-
batas hiſce noſtris conſervamus, ac eas-
dem omni firmiori modo roboramus, ſi-
mulque ut liberum ſit cuique Nobilium
merces ſuas cuiusvis generis in littore
maris ad portum iacentes peregrino mer-
catori, ſeu navium Gubernatori vende-
re, ſeu pro mercibus exoticis commuta-
re, vel easdem emere, tum quoque ut
ſubditi eorundem Nobilium libertatem
in foro quarumvis Civitatum, et Oppi-
dorum utriusque *D*ucatus omnes res,
ac merces emendi habeant, eademque
gaudeant, iisdem noſtris declaramus,
atque demum Magiſtratibus, et merca-
toribus Civitatum, et Oppidanorum, ne
in poſterum libertates præſcriptas, et
uſum earum quovis prætextu hactenus
uſurpato, et obtentu Privilegiorum, ſeu
Reſcriptorum quorumvis Regiorum in
præiudicium antiquiſſimorum Nobilitatis
Privilegiorum, et Iurium ad ſiniſtram
Cancellariae informationem obtentorum,
quæ omnia uti legi, et libertati Nobili-
um contraria hiſce caſſamus, et annihila-
mus, lædere aut impedire præſumant,
vel permittant pro ſuprema authoritate
noſtra Regia, et ſub pœnis decem milli-
um Hungaricalium Fiſco noſtro Regio
adiudicandorum inhibemus. In cuius rei
fidem præſentes manu noſtra ſubſcriptas
Sigillis Regni, et M. *D*. Litvaniæ com-
muniri mandavimus. *D*at. Cracoviae
in Comitiis felicis Coronationis noſtrae
die 16. Menſis April. Anno *D*omini 1676.
Regni noſtri II. Anno.

Anno 1676.

JOANNES *Rex.*

Staniſlaus Witwicki Regens
Cancellariæ Regni.

CCLXXIV.

1677.

Homagium Illuſtriſſ. Jacobi Curlandiæ, & Semigalliæ Ducis Sereniſſimo JOANNI III. *Regi Poloniæ præſtitum.* Dat Varſaviæ d. 28. April. An. 1677. *Ex Archivo M. D. Litvaniæ.*

In Nomine Domini Amen.
Ad perpetuam rei memoriam.

NOS JOANNES III. Dei Gratia Rex Po-
loniæ Magnus Dux Litvaniæ, &c. Si-
gnificamus praeſentibus Literis noſtris,
quorum intereſt huius, et futuri tempo-
ris univerſis, et ſingulis. Cum iam antea
Illuſtriſſimus olim Princeps D. Gotthar-
dus Curlandiae, et Semigalliae Dux, tum
temporis Equeſtris Ordinis Theutonici
Magiſter, univerſa cum Livonia, Nobi-
litate, Civitatibus, Statibus, atque Ordi-
nibus omnibus, ſe ad Sereniſſimi Præde-
ceſſoris noſtri Divi SIGISMUNDI AU-
GUSTI, et Succeſſorum, Regnique Po-
loniæ, & M. D. Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſ-
ſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, caeterarum-
que ditionum noſtrarum fidem, ac pote-
ſtatem contuliſſet, et in omne tempus ſub-
ieciſſet, idque ut faceret, iuſtiſſimis, gra-
viſſimisque cauſis, et perneceſſariis Livo-
niae rebus adductus eſſet, Magno nem-
pe Moſchorum Duce longo, et crudeliſ-
ſimo bello in eam Provinciam graviſſime
incumbente, ac longe, lateque omni in-
iuri-

Anno 1677.

iuriarum, direptionumq; genere, et flam-
mæ, ferriq; ſævitia graſſante, iamque eo
uſq; armis progreſſo, ut nihil non in eius
poteſtatem venturum, cunctaque vi illa
hoſtili ſuperatum, atque exciſum iri vi-
derentur, iam eius Illuſtritate, cunctis-
que Livoniae Ordinibus belli magnitu-
dine admodum fractis, et ne quicquam
Sereniſſimorum Imperatorum Rom. Sa-
criq; Romani Imperii fidem, auxilium,
et opem diu implorantibus, ſpem iam
nullam non modo priſtini ſtatus Provin-
ciae, ſed ne quidem ſalutis, libertatis,
vitaeque ſingulorum amplius retinendae
habentibus aliam, quam quae in Sere-
niſſimorum Poloniae Regum, et Regni,
Magnique Ducatus Litvaniae defenſione,
atque imperio ſita eſſet, quod tum eius
Illuſtritas, cum Livonia univerſa a Sere-
niſſimo Praedeceſſore Divo SIGISMUNDO
AUGUSTO in fidem, poteſtatem, ac diti-
onem ſuam, et Succeſſorum ſuorum Re-
gni, Magnique Ducatus Litvaniae certis
conditionibus iuſte, legitimeque recepta
ſit. Et quia Illuſtritatis eius ſtudium in
adducenda ea Provincia ad ſubiectionem,
ditionemque Poloniae Regum ſingulare
extitiſſet, et ita mereri eius dignitas, vir-
tus, fides cenſeretur, illi mutato, ex con-
ſilio Ordinis Equeſtris, ſtatu priore, ap-
probante eam rem Serenisſimo Rege Di-
vo SIGISMUNDO AUGUSTO ab eodem tan-
quam ſupremo, directo, naturali, ac per-
petuo Feudi illius Domino, Ducalis titu-
lus cum omni dignitate, Inſignibus, Pri-
vilegiis Ducalibus, ac ditionibus certis tri-
butus, et eius Illuſtritas Vaſallus Poloniae
Regum, Feudatariusque Princeps, et Re-
gni, Magnique Ducatus Litvaniae mem-
brum factus fuerit, prout Diplomate iam
ante *D*. Praedeceſſori noſtro *D*. STEPHA-
NO Regi exhibito, ac Vilnae 28. die No-
vemb. Anno *D*omini 1561. perſcripto, et
SIGISMUNDI AUGUSTI Prædeceſſoris ma-
nu ſubſcripto, Sigillo autem eius annula-
ri ſignato, certius, fuſiusque continetur.
Quod praeterea cum Illuſtritas eius de ſo-
lenni ſua Inveſtitura Feudali Serenisſi-
mum *D*eceſſorem Divum SIGISMUNDUM
AUGUSTUM aliquoties appellaſſet, et per
temporum rationem, magnitudinemque
Regni negotiorum voti ſui compos, re-
gnante, viventeque praedicto *D*ivo *D*e-
ceſſore noſtro effici non potuiſſet, poſtea
vero a Serenisſimo STEPHANO Rege, et
Praedeceſſore noſtro ad Regni Poloniae,
Magnique *D*ucatus Litvaniae faſtigium
*D*ei benignitate evecto, diligentisſimis
precibus confirmationem ſuorum Iurium
a D. SIGISMUNDO AUGUSTO conceſſorum,
et Ducalem Feudi Inveſtituram prius in
Comitiis ab eodem D. STEPHANO Rege
habitis flagitaſſet, ſed cum magnitudo,
varietasq; occupationum *S*erenitatis eius,
tum locorum quoq; intervalla id a Sereni-
tate eius præſtari non paterentur, eiq; rei
peragendæ ex conſilio Regni noſtri *C*onſi-
liariorum, qui partim Serenitati eius co-
ram adfuerunt, partim per literas de eo
appellati fuerunt, pariterque eorum, qui
ex M. D. Litvaniae frequentes Serenita-
ti eius in Senatu aſſederunt, in alium lo-
cum, tempusque opportunitate eius rei
conſtituta. Cum Illuſtritas eius ad diem
quartam Menſis Auguſti Anno Domini
1579. ſub generalem exercituum dele-
ctum, et recenſitum ad flumen Dunam
prope Dzyſnam, quo in loco tum idem Se-
renisſimus Praedeceſſor noſter Caſtra ha-
bebat, accesſiſſet, inque Caſtris, et ten-
torio Serenitatis eius Inveſtituram ab eo-
dem Serenisſimo Deceſſore noſtro petiiſ-
ſet, et fidelitatis, ſubiectionisque iusiuran-
dum eidem Serenisſimo Praedeceſſori no-
ſtro, eiusque Succeſſoribus, ſupremis,
directis, naturalibus, et perpetuis Domi-
nis, Regno, Magnoq; Duc. noſtro Litva-
niae praeſtitiſſet. Quod tum idem *S*ere-
niſſimus Praedeceſſor noſter STEPHANUS
Rex, ex conſilio Senatorum tam lateri
eius asſidentium, quam per Literas de
eo requiſitorum, prænominatum Illuſtriſ-
ſimum Principem Dominum Gothardum,
Curlandiæ, & Semigalliae Ducem ad Ter-
ras, Civitates, Oppida, Arces, Poſſesſio-
nes, quas a commemorato *S*ereniſſimo
*D*eceſſore noſtro conceſſas habebat, ac
Praeeminentias, Iuraque omnia, & ſingu-
la, tradito ab eodem Serenisſimo Deceſ-
ſore noſtro STEPHANO Rege ſolenni ritu
Feudali Vexillo, Serenitas ſua inveſtive-
rit, Serenisſimus quoq; SIGISMUNDUS III.
Poloniae, ac Sveciae Rex Illuſtrisſimo Prin-
cipe Gothardo mortuo, Filiis Illuſtritatis
eius Illuſtribus Principibus Domino Fri-
derico, & Gvilhelmo eorundem Iurium,
confirmationem, & Ducalem Feudi Inve-
ſtituram diligentisſimis itidem precibus
flagitantibus, praedictos Illuſtrisſimos
Principes Fridericum, & Gvilhelmum,
Illuſtrisſimum quidem Principem Fride-
ricum praeſentem, Illuſtrisſimum vero
Principem Gvilhelmum per unum ex
Conſiliariis Fratris ſui Vexillum porre-
ctum apprehendentem, ad easdem Ter-
ras, Civitates, Oppida, Arces, Poſſesſio-
nesque, ac Praeeminentias, Juraque om-
nia, & ſingula, tradito ſolenni ritu feu-
dali Vexillo, utrumque in ſolidum, ſine
tamen Ducatus diſmembratione inveſti-
verit, & ſublato ex humanis Serenisſimo
Rege D. SIGISMUNDO III. Illuſtrisſimus
Princeps Fridericus in felicis Inaugura-
tionis Serenisſimi Regis VLADISLAI IV.

Anno 1677.

Anno 1677.

Decessoris Comitiis, tam propter difficultates itinerum, quam temporis angustiam, ad praestandum vigore Pactorum, et Investiturarum Homagium adesse non posset, praefatus quoque Rex, absentiam Illustritatis eius in bonam partem ex allegatis rationibus accipiens, eius Homagii praestationem ad proxima tunc Comitia vel felicem eiusdem in M. D. Litvaniae Vilnam videlicet adventum distulisset, praedictusque Illustrissimus Curlandiae Dux Fridericus iuxta responsum Serenitatis suae solennis iuramenti Regi, Regnoque praestandi causa Vilnam in propria persona venisset, et die 20. Mensis Julii Senatoribus lateri Serenitatis suae assidentibus, Officialibus, et Aulicis Regiis, magnaque frequentia Nobilitatis praesentibus, Investituram a Serenitate sua petiisset, iusiurandum præscriptis verbis, solenni ritu, et ceremonia Regi, Regnoque praestitisset, Junior vero tunc Illustrissimus Dux Jacobus, suae Illustritatis ex Fratre Nepos, tum temporis praesens tanquam legitimus Successor a Serenitate sua ad contactum Vexilli admissus fuisset, Serenitas sua praedictum Illustriss. Principem Fridericum ad easdem Terras, Civitates, Oppida, Arces, Possessiones, ac Praeeminentias, Juraq; omnia, et singula tradito solenni ritu feudali Vexillo investiverit, in Comitiis vero Anni 1638. a suae Illustritatis ac Ducatus Curlandiae, atque Semigalliae Nobilitatis eo nomine Varsaviam ablegatis Internuntiis, Serenitas sua interpellata esset, dignaretur consensum suum Regium praebere, ut praedictus Illustrissimus Princeps Fridericus aetate confectus liberam, et plenariam facultatem haberet, cedendi regiminis, et possessionis Ducatus Curlandiae, et Semigalliae Illustrissimo Principi Jacobo ex Fratre Nepoti, Serenitas sua ob praememoratam causam, re hac prius cum Dominis Senatoribus Regni, et M. D. Litvaniae in iisdem Comitiis Regni Generalibus lateri suo assidentibus diligentissime perpensa, eoque considerato, quod praenominatus Illustrissimus Princeps Jacobus vigore Pactorum, et Investiturarum a Serenissimis Praedecessoribus Serenitatis suae DD. Poloniae Regibus concessarum, et per Serenitatem suam ex Senatus Consulto in solenni Investiturarum istarum renovatione confirmatarum tanquam simultanee investitus Princeps, et ex Pacto, et providentia Avi, et Patrui sui legitimus Successor, alias in Ducatus Curlandiae, et Semigalliae successurus sit, petitioni huic humillimae, et primaevae subiectionis Pactis, Investituris, atque responsis tam suis, quam Reipublicae congrue locum dandum, consensumque Regium speciali in iisdem Comitiis ex Senatus Consulto eo nomine dato Diplomate praebendum esse duxit, prout etiam constanter praebuit. Et licet quidem sua Illustritas Dux Fridericus consensum Serenitatis suae ex Senatus Consulto de facienda in personam Ducis Iacobi cessione a Serenitate sua per suum, ac Ordinis Equestris Legatos obtinuisset, et certis conditionibus cessionem fecisset, Duxque Iacobus inhærendo Consensui, Homagii praestandi causa ad Serenitatem suam in propria persona ad diem praefixam Vilnam venisset, ac iuramentum praestare paratus, solennem Investituram expediri a Serenitate sua humillime sollicitasset, Serenitas vero sua cessionem illam iuxta tenorem Consensus non factam fuisse cum DD. Senatoribus, ac Consiliariis suis Regiis lateri Regio suo assidentibus, ex cessionis instrumento coram Serenitate sua producto perspexisset, nihilominus tamen ob insignia dictorum Principum, ac inprimis Illustrissimi Ducis Friderici in Reges, et Rempublicam merita, & ex singulari erga Domum Ducalem affectu, ac benevolentia, defectum non factae plenariae cessionis, ex plenitudine potestatis suae Regiae supplendum, beneficium illud amplificandum, cessionemque illam conditionatam, authoritate Regia sublevandam esse duxit, eundemque Ducem Jacobum, ac illius hæredes masculos legitimos Feudi Successores eo modo ad Terras, Civitates, Oppida, Arces, Possessionesque a D. Prædecessoribus suis, suae Illustritatis Avo, eiusque hæredibus, ac Patruo Duci Friderico concessas, & præeminentias, iuraque omnia, & singula, tradito a Serenitate sua solenni ritu feudali Vexillo investivit, diplomate consensus antea ex Senatus Consulto a Serenitate sua obtento, uti fundamento totius istius actus salvo, & in suo robore conservato, cuius vigore Illustrissimus Princeps Fridericus quandocunque ipsi libuerit, cessionem realem, & plenariam cum iurisdictione, & regimine in personam Ducis Jacobi facere intra fatalia tamen iuris possit, sin vero contigisset Ducem Jacobum post factam sibi a Duce Friderico cessionem absque prole mascula e vita decedere, tunc nihilominus idem Ducatus non obstante eadem cessione ad Ducem Fridericum redire, ac penes ipsum vigore præteritarum ipsi concessarum Investiturarum remanere debuisset, Ducem quoque Jacobum etiam non obtenta ante decessum Illustrissimi Principis Friderici cessione, vi Pactorum primævorum, & Investiturarum, tum quoque diver-

Anno 1677.

diversorum responsorum, & istius Homagii intuitu, circa Feudum Ducatus, Possessionemque cum pleno regimine itidem eiusdem Investiturae vigore conservavit, Serenissimosque Successores conservare debere decrevit; hac speciali conditione adiecta, ut Dux Jacobus sive post cessum, sive post decessum Ducis Friderici, non prius possessionem illius Ducatus adire, iurisdictionemque exercere inciperet, antequam per Commissarios ad faciendam intromissionem a Serenitate sua deputandos legitime intromissus fuisset, possessione porro rite, & legitime prævia cessione, & intromissione cum pleno regimine adepta, & per aliquot annos iuxta Investituram, ac Pacta conventa pacifice habita, cum sublato ex humanis præfato Serenissimo Rege Vladislao IV. & Electo in Regem Poloniae Serenissimo Joanne Casimiro Antecessoribus nostris, prænominatus Illustrissimus Princeps Jacobus in Comitiis Coronationis illius, ad præstandum Homagium per Internuntios suos gratiam illius humillime expetiisset, & sicuti Serenissimi Antecessores nostri Reges Poloniae in augenda, ac ornanda singularibus beneficiis Illustrissima Curlandiae, & Semigalliae Ducum familia in omni occasione maxima exhibuerunt documenta, ita & Serenissimus Joannes Casimirus Illustrissimum Principem Dominum Jacobum pari affectu, & benevolentia complexus novum hoc beneficium eidem concessit, ut per Legatos suos cum debita fidelitatis, & subiectionis tessera solita solennitate Homagium præstare, & Investituram ritu consveto recipere posset; qua benevolentia Regia condigne accepta, is idem Illustrissimus Princeps Dominus Jacobus ad Serenissimum Joannem Casimirum Antecessorem nostrum Legatos suos, Generosos Georgium Fischer de Vizeden Supremum primae instantiae Mitaviens. Capitaneum, & Cubiculi Regii familiarem, atque Georgium Goës Capitaneum Schrundensem misit, qui Varsaviæ die 20. Mensis Maii Anno 1649. coram Throno Regio in manibus illius solenni ritu nomine Illustrissimi Principis Domini Jacobi Homagium præstiterunt, & vicissim a Serenissimo Antecessore nostro iure gratiae feudale vexillum cum Investitura humillime receperunt. Idem a Serenissimo Michaele per Legatos suos Generosos Christophorum Henricum Putkamer Supremum Capitaneum Tuckunensem, et Georgium Fircks Collonnelum, eandem ritu solenni traditione Vexilli acceperat gratiam. Postquam vero vocatione illius, per quem Reges regnant, ad Regale sumus evecti solium, confestim Illustrissimus Princeps Jacobus in Livonia Curlandiae, & Semigalliae Dux in Conventu Regni Generali felicis Coronationis nostræ, & proxime dissolutis Comitiis per Ablegatos suos petiit, ut iuxta beneficium sibi a Sereniss. Joanne Casimiro & Michaele Rege antecedaneis nostris antea concessum homagium per Legatos suos renovare, & præstare posset. Et quia Nobis ab initio regiminis nostri cordi fuit Illustrissimum Principem Jacobum, Domumque eius Ducalem non minori benevolentia, quam Antecessores nostri fecerunt, prosequi, & complecti, quapropter designata a Nobis erat dies huic actui peragendo ultima Julii, sed quia Ottomanica eo ipso tempore Regno nostro approximare videbatur potentia, Nosque ad prælia evocare, ideo præfixum illum terminum prorogare voluimus ad felicem usque a bello reditum: quo facto, peractaque eius anni expeditione, terminatis Generalibus Regni Comitiis, tandem nunc ad acceptandum hocce Homagium accessimus, quod Nobis Illustrissimi Principis Domini Jacobi Legatus Generosus Evaldus Pfeilitzer nominatus Franc Cancellarius, et Supremus Consiliarius Ducatus Curlandiae ad Nos missus, nomine eiusdem Illustrissimi Principis coram Throno nostro Regio, & in manibus nostris solenni ritu praestitit, & a Nobis vicissim feudale Vexillum iure gratiae cum Investitura humillime recepit. Praemissa igitur omnia rata, & grata habentes, confirmantesque, & de integro solenni Investitura conferentes, quæ a prædictis Serenissimis Prædecessoribus nostris Regibus Poloniae vigore Pactorum, & Investiturarum sub illarum Maiestatum manibus, Sigillis autem Regni, & M.D. Litv. Illustritatis eius Avo, & Patruo iam antea data, concessa, & collata sunt, nimirum Ducalem Titulum adinstar Illustrissimi Ducis in Prussia, cum omni dignitate, Insignibus, Privilegiis Ducalibus, ita, ut Vasallus, & Feudatarius Princeps noster, & Successorum nostrorum, Regniq; & M. D. L. Membrum sit, itidemq; eius posteri sint. Præterea, ut a D. Sigismundo Augusto Prædecessore nostro iam ante Illustritatis eius Avo Gotthardo quondam Duci, posterisq; eius legitimis masculis, ex eius lumbis linea recta descendentibus, nominatim Ditiones, Possessiones, Civitates, Oppida, Arces, Terræ assignatæ sine Infeudationis solennitate fuerunt, postea vero vigore legitimæ Investituræ a Serenissimis itidem Prædecessoribus nostris DD. Stephano, Si-

ANNO 1677.

SIGISMUNDO III. VLADISLAO IV. JOANNE CASIMIRO, MICHAELE Regibus, & Nobis eidem attributæ, ita nunc Nos quoque Illuſtriſſimo Principi Jacobo attribuimus, damus, & conferimus. Primum totum illum Tractum Curlandiæ, & Semigalliæ, incipiendo a ſalſo mari, ſurſum ſequendo fluvium Hylga, aſcendendo ad antiquos limites per D. Radzivilium inceptos, & diſpoſitos inter Samogitiam, Litvaniam, & Rruſſiam ab una, & Livoniam ab altera partibus, verſus Diſtrictum Polocenſem ad Dunam fluvium, deſcendendo vero Duna uſque in mare ſalſum, adeo, ut quicquid in iſtis terminis cis Dunam verſus Litvaniam continetur, & ad Ordinem Livoniæ ſpectabat, nunc, & in perpetuum apud Illuſtritatem eius, ipſiusque Hæredes maſculos permaneat, Curias videlicet, Bona, & Nobilitatem, quæ ad Arcem Duneburgenſem ex hac parte fluvii verſus Litvaniam ſpectarunt, Arcem *Selburgam* cum toto Diſtrictu, Curias item, Nobilitatem, & omne id, quod videlicet ex hac parte ad Arcem *Aſcherad* ſpectabat, Arcem *Bauſko*, *Neugut*, cum iis, quæ ad Arcem *Kircholm* pertinebant, Arces, item Curias, & Oppida *Mytaw*, *Tuckum*, *Nevenburg*, *Doblen*, *Candaw*, *Alſchwangen*, *Schrunden*, *Frawenburg*, *Zabel*, tum & alias Arces, quæ Sereniſſimo Anteceſſori noſtro D. SIGISMUNDO AUGUSTO oppignoratæ fuerunt, *Goldingen*, *Haſenpoth*, *Durben*, *Windau*, in ſumma octuaginta millium florenorum, Arcem vero *Grobin* in quinquaginta millibus Illuſtriſſimo quondam Principi Alberto Marchioni Brandeburgenſi, in Pruſſia Duci itidem oppignoratam, & illas quidem ſummas, quemadmodum DD. Prædeceſſores noſtri in Diplomatibus ſuis remiſerant, ita & Nos remittimus; adeoque uti præmemorati D. Prædeceſſores noſtri ſuæ Illuſt. Anteceſſores, ita & Nos eius Illuſtritatem, legitimosque eius Succeſſores, Hæredes maſculos ex lumbis eius provenientes, circa totum iſtum Curlandiæ, atque Semigalliæ Ducatum, cum dictis Terris, Civitatibus, Oppidis, Arcibus, & Curiis hac Inveſtituræ renovatione pro Nobis, & Succeſſoribus noſtris in toto conſervamus, iisdem Prærogativis, & Immunitatibus, quibus Illuſtriſſimo Principi Friderico, & eius Anteceſſori antea collata fuerunt, ſine noſtro, Hæredumque, & Succeſſorum noſtrorum Regum, & Regni Poloniæ impedimento, & præiudicio. Pro Nobis vero, & Sereniſſimis Succeſſoribus noſtris, Regno, ac M. D. Litvaniæ reliquam Livoniam cum omni proprietate, directo, & utili dominio, omnique mero, & mixto imperio, quemadmodum iam ante Divi Prædeceſſores noſtri SIGISMUNDUS AUGUSTUS, STEPHANUS, SIGISMUNDUS III. VLADISLAUS IV. JOANNES CASIMIRUS, & MICHAEL reſervarunt, ita etiam Nos reſervamus, retinemusque ſalvis Pactis Olivenſibus. Cumque inter cætera, & hoc inter Sereniſſimum Prædeceſſorem noſtrum *D*ivum SIGISMUNDUM AUGUSTUM, & Illuſtritatis eius Avum convenerit, ut permutatione Epiſcopatus Curonienſis pro Sonneburga Arce, Curiis *Leal*, & *Madzel* Illuſtris Dux Magnus contentetur, & ad eam rem prædictus D. SIGISMUNDUS AUGUSTUS, Sereniſſimus STEPHANUS, Sereniſſimus SIGISMUNDUS III. Sereniſſimus VLADISLAUS IV. Sereniſſimus JOANNES CASIMIRUS, & Sereniſſimus MICHAEL operam receperunt, ut cum reliqua Curonia Epiſcopatu Curonienſi quoque ſua Illuſtritas potiatur. Poſtea vero cum vivente Duce Magno permutatio ea perfecta non fuiſſet, graviſſima autem de Epiſcopatu eo controverſia inter D. memoriae Deceſſorem noſtrum STEPHANUM, & Sereniſſimum Daniae Regem exorta, tandem Sereniſſimus quondam *D*aniae Rex per Tranſactionem ex certis conditionibus Sereniſſ. Deceſſori noſtro, Regnoq; ius ſuum, quod habere ſe in eo Epiſcopatu exiſtimabat, ceſſiſſet, nihil hoc tempore ſine omnium Ordinum conſenſu ſtatuere ea de re poſſumus, rem omnem in eo ſtatu, in quo ante ſub Sereniſſ. Regibus SIGISMUNDO AUGUSTO, STEPHANO, SIGISMUNDO III. VLADSILAO IV. JOANNE CASIMIRO, et MICHAELE Antecedaneis noſtris fuit, in eodem quoque ſtatu eam relinquendam cenſuimus, prout de facto relinquimus, ſalva Commisſione authoritate omnium Ordinum Regni decreta, quam iuxta Conſtitutionem novellam in effectum deducemus. Neve etiam limitum indiſcuſſorum cum vicinis Illuſtritas eius controverſiam, aut difficultatem habeat, *R*egia noſtra Authoritate curabimus, ut primo quoque tempore ad praeſcriptum Pactorum Poſwolienſium, & poſteriorum Vilnenſium regantur, & certi conſtituantur in tota illa vicinia limites. Interea vero neutra pars alteri damnum inferat, aut litem, & difficultatem moveat, pro eo, ut hoc Privilegio praedictorum Divorum Praedeceſſorum noſtrorum continetur, cumque Tractus Dunae ſurſum & deorſum limites inter Nos, & Illuſtritatem eius conſtituat, ius, & aequitatis ratio poſtulat, ut medietate fluvii in piſcando, & aliis commoditatibus eius Illuſtritas perpetuo gaudeat, quaeque inſulae,

ANNO 1677.

ſulae, ſeu mediamnes alteri parti viciniores ſunt, apud eandem partem iuxta Privilegia eorundem Divorum Deceſſorum noſtrorum maneant. Monetae etiam cudendae facultatem, ut a praedictis Divis Anteceſſoribus noſtris iam ante Illuſtrisſimo olim Avo, & Patruo Illuſtritatis eius data eſt, Illuſtritati eius confirmamus, & de integro conferimus, ad pondus, & valorem communem Reipubl. et ut eius promiſcuus, & indifferens uſus ſit tam in Regno et Litvania, quam in Livonia; volumus attamen ut ex una parte noſtra effigies, vel Inſignia *R*egni, Magnique *D*ucatus Litvaniae, in altera Illuſtritatis eius exprimantur. Si quid porro Illuſtritati eius vendendum, oppignorandum, permutandumve fuerit, ſuper hoc Illuſtritati eius libertatem, facultatemque concedimus, & ut antea a Divis Praedeceſſoribus noſtris conceſſum eſt, ita videlicet, ut ad Nos, et Serenisſimos Succeſſores noſtros de eo primo loco referatur, Nobiſque optio detur, ſi talem oppignorationem ipſi acceptare voluerimus, ſin minus, tum id Illuſtrit. eius liceat, cui volet: ita tamen, ut tali oppignoratione nulla occaſio diſmembrationis a Republica eorum bonorum detur. Dabimus quoque operam ſecundum Privilegium praedicti Divi Anteceſſoris noſtri, ut ſi quando Ducatus Eſthoniae cum Civitate Revalienſi aliqua ratione ad Regnum noſtrum Poloniae adiungatur, ut ſuae Illuſtritati, eiusque Haeredibus, et Succeſſoribus legitimis aequa portio vel in bonis, vel in pecunia concedatur. Sumptibus in ea recuperatione factis ante omnia Nobis refuſis. Quod punctum non ad convellenda Pacta Olivenſia, quae inviolabiliter obſervari volumus, referendum eſt, ſed ut vigori, atque obſervationi Inveſtiturarum in caſum inopinatum, quem Deus avertat, caveatur. Denique Illuſtritati eius iurisdictionem totalem pro eo, ut in Privilegiis Divorum Praedeceſſorum noſtrorum continetur, iuxta leges, et conſvetudines, moresque antiquos confirmamus, et de novo concedimus, et illis, qui eius Illuſtritatis iurisdictioni ſubiecti, et ratione domiciliorum ſubditi eius erunt, et manebunt, ad ſuum tantum Principem provocabunt; in cauſis tamen gravibus, et maximi momenti licebit Nobilitati a Principe ſuo, prout de iure, et iuxta tenorem priorum Inveſtiturarum provocare. Caverat etiam *D*. SIGISMUNDUS AUGUSTUS Anteceſſor, Illuſtritatis eius piæ memoriae Avo, cum ante ſexennali bello tam ſuae Illuſtritatis, quam et Nobilitatis Curonienſis vires exhauſtae eſſent, relaxata ut eſſet ſua Illuſtritas, et Nobilitas ab onere belli, et ut hoc ſaltim praeſtarent, et mitterent, quod commode pro modulo ſuo poſſent, alio autem tempore eam habendam rationem, quam Illuſtriſſ. olim Ducis in Pruſſia, D. STEPHANUS vero Rex Deceſſor noſter ſe quoque pro eo bello, quod tum habebat, iis copiis, de quibus cum Illuſtritate eius ſibi conveniret, contentum fore promittebat. Itaque quamvis Nobis de eius Illuſtritate perſvadeamus, quae cum Nobilitate ſua poſſit, Nobis non gravatim præſtituram, tamen ad clariorem, quid ſua Illuſtritas Nobis praeſtare teneatur, declarationem, ita prout inter Serenitatem ſuam, Praedeceſſorem noſtrum, ac Illuſtritatem ſuam conventum fuerat, inter Nos, et eandem etiam convenit; quod inpoſterum in vim perpetuae obligationis erit obſervandum: Ut Illuſtrisſimus Dux Jacobus, eiusque *S*ucceſſores, et Feudi Haeredes, pro hac noſtra in ſe beneficentia, tempore expeditionis bellicae, unam cohortem equitum cum ſervitiis equeſtribus Nobilium, quoties iis opus fuerit, intra fines Ducatus Curlandiae, et *S*emigalliae praeſtet; quoties vero publica aliqua necesſitate bellica poſtulante, in Regno publicæ contributiones decretae fuerint, toties Dux Iacobus ſummam decem millium florenorum Polonicalium in Theſaurum Reipublicae inferet, et Succeſſores illius inferre tenebuntur: hoc videlicet pacto, quod licet una, ſive plures contributiones in Generalibus *C*omitiis ſciſcerentur, Dux Iacobus in locum, ſive unius, ſive plurium, praetactam decem millium florenorum Polonicalium ſummam, et non plus, accepta deſuper quietatione DD. Theſaurariorum cum ſuis *S*ucceſſoribus pendere, ac ſolvere adſtrictus erit. Secus vero, ſi publica expeditione ſic exigente, Dux Iacobus Vaſallagium equitum cum ſuis Nobilibus ſiſteret, in hoc caſu, pro eo tempore, etiamſi contributiones in Comitiis ſcitae fuiſſent, liberum, et immunem eundem Ducem Iacobum, et ipſius Succeſſores a perſolvenda decem millium florenorum Polonicalium contributione fore debere declaramus. Alias etiam conditiones, et cautiones, de quibus inter Serenisſimum Regem VLADISLAUM IV. Anteceſſorem noſtrum convenerat, quaeque peculiaribus ſcriptis commemorati Illuſtrisſimi Principis, ſub illius Chirographo, et Sigillo continentur, debebit ipſe Illuſtrisſimus Princeps, ac eius Succeſſores obſervare. Poſtremo cum iam ante Illuſtrisſimus olim Avus Illuſtritatis eius perneceſſariis, et iuſtisſimis de cauſis ſe ditioni, atque imperio

Anno 1677. Serenissimorum Praedecessorum nostrorum, et Successorum Regni, et M. D. L. subiecerit, extrema Magni Moschorum Ducis iniuria, vi, atque oppressione hostili impulsus, frustra per annos complures implorata Romani Imperii, atque Imperatorum ope, ac subsidio, iamque per longissimum temporis spatium veluti pro derelicto habitus, sub ditione Poloniae Regum Antecessorum nostrorum & nostra, nulla cum controversia permanserit. Nos quidem futurum non iudicamus, ut eius Illustritati eo nomine controversia, aut molestia ulla afferatur, verum tamen si quae allata fuerit, quæ cum labe aliqua nominis, aut aliquo detrimento coniuncta sit, Nos in eo Regio nostro officio, quod in defendendis subditis nostris versari non ignoramus, minime defuturi sumus. Quodque Serenissimos Prædecessores nostros in causa Illustrissimi quondam in Prussia Ducis Alberti egisse intelligimus, agere minime prætermittemus, defensionemque contra hostem omnem, qualiscunque tandem ille fuerit, præstabimus, & Successores nostri præstabunt. Ipse vero Illustrissimus Dux, pro hac Serenissimorum Prædecessorum nostrorum, & nostra in se beneficentia, quæcunque vasalli, & feudales Principes erga suum naturalem, superiorem & directum Dominum fidelitatis, observantiae, servitiorumque officia, & studia præstare tenentur, Illustritas eius erga Nos, Regnumq; & M. D. Litvaniæ præstabit, itidemque hæredes legitimi in hoc feudo Successores præstabunt. Nosque vicissim eius Illustritatem, & Hæredes, & Successores omni patrocinio, amore, & benevolentia boni Regis, & supremi, directique Domini complecti, & in Juribus, Immunitatibus, & Privilegiis illorum servare tenebimur, & Successores nostri tenebuntur. In quorum omnium, & singulorum fidem, præsentes Literas manu nostra subscripsimus, & Sigillis Regni, & M. D. Litvaniæ muniri mandavimus. Datum Varsaviæ, die 28. Mensis Aprilis, Anno Domini 1677. Regni vero nostri Anno III.

Præsentibus Reverendissimo, Reverendis, Magnificis, Venerabilibus, Generosis, & Nobilibus, Andrea Olszowski Archiepiscopo Gnesnensi, Legato Nato, Regni Primate, primoque Principe, Andrea Trzebicki Cracoviensi, Duce Severiæ, Stephano Wierzbowski Posnaniensi, Joanne Stephano Wydzga Varmiensi, & Sambiensi, Regni Procancellario, Stanislao Dabski Luceoriensi, Stanislao Hyacinto Swiecicki Chelmensi, Joanne Malachowski Culmensi, & Pomesanien. Alexandro Kotowicz Smolenscensi Episcopis, Michaele Casimiro Pac Vilnensi, Supremo Exercituum M. D. L. Duce, Joanne Tarło Sandomiriensi, Andrea Kotowicz Castellano Vilnensi, Martino Oginski Trocensi, Felice Casimiro Potocki Siradiensi, Andrea Potocki Kiioviensi, Stanislao Joanne Iabłonowski Russiæ, Regni Campiductore, Michaele Duce in Klewan Czartoryski Volhiniæ, Maximiliano Fredro Podoliæ, Vladislao Rey Lublinensi, Georgio Demetrio Korybuth Duce in Wisniowiec, & Zbaraz Bełzensi, Exercituum Regni Supremo Duce, Samuele Prazmowski Plocensi, Ioanne Antonio Chrapowicki Witebscensi, Venceslao Leszczynski Podlachiæ, Ioanne Gninski Culmensi, Ioanne Oginski Mscislaviensi, Constantino Duce in Wisniowiec, & Zbaraz Braclaviensi, Ioanne Ignatio Bąkowski Pomeraniæ, Palatinis. Christophoro Grzymułtowski Posnaniensi, Sacræ Regiae Maiestatis Mareschalco, Stanislao Skarszewski Woynicensi, Alexandro Sielski Gnesnensi, Stephano Ludochowski Volhyniæ, Carolo Łuzecki Podlachiæ, Stephano Piaseczynski Brestensi, Castellanis. Stanislao Comite in Wiśnicz, & Iarosław Lubomirski Regni Supremo Mareschalco, Christophoro Pac M. D. Litvaniæ Supremo Cancellario, Michaele Casimiro Duce Radziwill Procancellario, & Campiductore M. D. Litvaniæ, Andrea de Raciborsko Morstin Regni, Benedicto Paulo Sapieha M. D. Litvaniæ supremis Thesaurariis, Nicolao Hieronymo a Granow Sieniawski Comite in Szkłow & Mysz Curiæ Regni Mareschalco, & Capitaneo Rohatinensi, Francisco Prazmowski Regni, & Abbate Sieciechovien. Constantino Brzostowski M. D. Litvaniæ, & Præposito Trocensi supremis Secretariis, Ioanne Bonaventura Krasinski Regni, Cypriano Paulo Brzostowski M. D. Litvaniæ Referendariis, Joanne Szomowski Regni Curiæ Thesaurario, & Magno Arcis Cracoviensis Procuratore, Theodoro Donhoff Succamerario Regni, Ioanne Francisco Bielinski Regni, Palatinatus Plocensis Succamerario, Marieburgensi, Osiecensi Capitaneo, Georgio Tyzenhaus M. D. Litvaniæ Ensiferis. Hieronymo Augustino Comite in Wisnicę, & Iarosław Lubomirski Equite Melitensi, Regni, Iosepho Bogusłao Słuszka M. D. Litvaniæ Vexilliferis, Stephano Stanislao Czarniecki Regni Notario Campestri, & Capitaneo Branscensi, Stephano Bidzinski Regni supremo Excubiarum Præfecto, Stanislao Koniecpolski Regni Castrorum Metatore, & Capitaneo Dolinensi, Marco Matczynski Regni, & Capitaneo Grabovecensi, Francisco Sapieha M. D. Litvaniae supremis stabuli Præfectis, Ioanne Carolo Daniełowicz Regni Incisore, Lublinensi, Parcoviensi Capitaneo, Raphaele Leszczynski Regni Subdapifero, Wschovensi Capitaneo, Ioanne Załuski Regni Culinæ Præfecto, Ioanne Witwicki Præposito Infulato Olycensi, Abbate Plocensi, Gnesnensi, Varsaviensi Canonico, Minoris, Regni, Andrea Olsowski Canonico Vilnensi, itidem Minoris M. D. Litvaniæ Cancellariarum Regentibus, Ioanne Sbaski Archidiacono Gnesnensi, nominato Episcopo Premisliensi, S. R. Maiestatis Cancellario, Michaele Radziciowski Præposito Sancti Michaelis Cracoviensi, Gnesnensi, Varsaviensi Canonico, intimo nostro Secretario, Stanislao Krzycki Calissiensi, Stephano Sarnowski Lanciciensi, Carolo Romanowski Chełmensi, Theophilo Grzybowski Cernensi Succamerariis, Petro Kochanowski Radomiensi, Vladislao de Raciborsko Morstin Kowalewiensi, Stanislao Bykowski Predecensi, Andrea Gąsiorowski Radzieioviensi, Martino Katski Premysliensi, Artilleriæ Regni Generali Præfecto, Ioanne Zielinski Ciechanoviensi, Martino Oborski Livensi, Golębiensi, Haysinensi, S. R. Maiestatis Cameræ intimo Sigilli Ministro, Capitaneis nostris, Vladislao Skoraszewski Vexillifero Posnaniensi, Nuntiorum Terrestrium Marschalco, Ioanne Grabowski Cancellario Leopoliensi, Archidiacono Unieiovensi, Gnesnensi, Loviciensi Canonico, Nicolao Swięcicki, Officiali Generali Ducatus Masoviæ, Cancellario Posnaniensi, Scholastico Varsavien. Brohovien. Præposito, Stanislao Kraiewski Præposito Calissiensi, Custode Loviciensi, Canonico Gnesnensi, Alexandro Koszonowski Canonico Posnanien. Secretariis nostris, Iacobo Rokitnicki, Dobrinensi, Nicolao Narzymski Plocensi, Vexilliferis, Alberto Constantino a Goray Breza Nowodworiensi Capitaneo, Stanislao Sicinski Iudice Premisliensi, Vespasiano Sienicki Pocillatore Chełmensi, Nicolao Kłokocki Dapifero Plocensi, Remigiano Ioanne Strzałkowski Venatore Leopoliensi, S. R. Maiestatis Colonello, Athanasio Miączynski Colonello, & intimo Cubiculi nostri Familiari, Stephano Hankiewicz Decretorum Curiæ nostræ Notario, Melchiore Gurowski, Francisco Casimiro Plaskowski Thesauri Regni primo Notario, Nicolao Szultz Actorum Metrices Regni Notario, & Stanislao Baczynski Cancellariæ Regni, & huius Diplomatis Notario, Secretariis nostris, aliisque plurimis Officialibus Regni, & M. D. Litvaniæ Terrarum Nuntiis, Nobilibusque ad præsentem Conventum Generalem Varsaviæ congregatis, laterique nostro Regio assistentibus.

IOANNES *Rex.*

Joannes Stanislaus Witwicki Abbas Plocensis, Infulatus Olicensis, Regens Cancellariæ Regni

(L. S. Regni.) (L. S. M. D. L.)

CCLXXV.

1677. *Reversales S. R. Maiestatis, quod Infeudatio Illustrissimi Jacobi Curlandiæ, & Semigalliæ Ducis sine quibusdam solennitatibus peracta, in præiudicium, & sequelam trahi non debeat.* Dat. Varsaviæ d. 27. Apr. 1677.

Joannes III. Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ &c. Significamus præsentibus Literis nostris, quorum interest universis, & singulis. Misisse ad Nos pro termino recipiendæ Investituræ assignato, Illustrissimum Principem Dominum Jacobum in Livonia Curlandiæ, & Semigalliæ Ducem, Legatum suum Generosum Evaldum Pfeiltzer, nominatum Franck, Cancellarium, & Supremum Consiliarium Ducatus sui Curlandiae. Et quoniam Nos in hoc Actu Homagii more veterum Investiturarum Regalia indutos, Coronaque Homagiali redimitos esse, certæ non permiserunt legalitates, declarandum censuimus, declaramusque hisce Literis nostris, quod Actus hic nil receptæ consvetudini, & Solennitati Infeudationis ex pacto, & providentia præiudicare, nec pro exemplo, aut præiudicato in futuris (Deo dante) Homagiis reputari poterit. In cuius rei fidem præsentes manu nostra subscriptas, Sigillis Regni, & M. D. L. muniri iussimus. Datum Varsaviæ, die 28. Mensis Apr. An. Dom. 1677. Regni nostri tertio Anno.

CCLXXVI.

1677. *Confirmatio Articuli de libero exercitio Religionis Augustanæ,* Dat. Varsaviæ d. 27. Apr. An. 1677.

Joannes III. Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ &c. Significamus præsentibus Literis nostris, quorum interest universis, & singulis harum notitiam habituris. Quod cum Illustriss. Princeps Jacobus Feudi sui Ducalis renova-

Anno 1677.

renovationem, tum Jurium, & Privilegiorum, Conceſſionumque omnium, quæ a Sereniſſimis olim DD. SIGISMUNDO AUGUSTO, STEPHANO, SIGISMUNDO III. VLADISLAO IV. JOANNE CASIMIRO, & MICHAELE Regibus Prædeceſſoribus noſtris, ipſe, & Illuſtriſſimi olim Anteceſſores eius conſecuti fuiſſent, confirmationem per eundem Legatum ſuum petiiſſet, & cætera quidem, quæ conferenda, & confirmanda exiſtimaſſemus, ipſo Inveſtituræ Diplomate confirmare, & conferre Nobis viſum eſſet, Articulum de Religione Confeſſionis Auguſtanæ e Privilegio eiusdem Divi SIGISMUNDI AUGUSTI, quemadmodum & Divæ memoriæ Sereniſſimi Prædeceſſores noſtri fecerunt, hoc peculiari noſtro Diplomate eius Illuſt. Regia noſtra poteſtate, & authoritate confirmare voluiſſe. Cuius quidem Articuli in commemorato Privilegio D. SIGISMUNDI AUGUSTI contenti, tenor de verbo ad verbum eſt talis: *Dedimus præterea fidem, & præſentibus Literis ſancte damus, recipimus, & promittimus, Nos tam Principi ipſi, quam Civitatibus, aliisque ſubditis ſuis, cuiuscunque Ordinis, vel Status fuerint, liberum uſum Religionis, cultusque divini, & receptorum rituum ſecundum Auguſtanam Confeſſionem in ſuis Eccleſiis, totiusque rei Eccleſiaſticæ integram Adminiſtrationem, ſicut eam hactenus habuerunt, libere permiſſuros, nec in ea ullam mutationem facturos, neque ut ab aliis fiat, permiſſuros.* Hunc igitur Articulum ex omni ſua parte Nos gratum, ratumque habere, atque eius Illuſtritati confirmare, & ſalvum, ſartumq; perpetuis temporibus conſervaturos eſſe, verbo noſtro Regio pro Nobis, & Sereniſſimis Succeſſoribus noſtris promittimus; quemadmodum eum vigore harum noſtrarum Literarum plene confirmamus. In cuius rei fidem præſentes Literas manu noſtra ſubſcripſimus, & Sigillo Regni noſtri, & M. D. Litv. communiri mandavimus. Datum Varſaviæ die 27. Menſis Aprilis Anno Domini 1677. Regni vero noſtri Anno tertio.

CCLXXVII..

1677. *Reverſales Jacobi Ducis Curlandiæ, quod Religionis Catholicæ liberum exercitium in ſuis Ducatibus ſit conſervaturus* Dat. Mitaviæ d. 13. Febr. An. 1677.

Jacobus Dei Gratia in Livonia Curlandiæ, & Semigalliæ Dux. Cavemus, & aſſecuramus præſentibus, quod nullis hominibus, nec Ducatuum noſtrorum Incolis cuiuscunque ſtatus, & conditionis fuerint, Religionem Catholicam profitentibus, ſive qui ad præſens, ſive qui poſthac futuri ſint, exercitium publicum prohibituri ſimus, ita, ut nullus Catholicorum Sacerdotum eo nomine quoad Nos turbari, inquietari, accuſari, nullus vim, iniuriam, & contumeliam pati debeat, atque ut omnibus Nobilibus, quicunque in bonis ſuis allodialiis Templa, Eccleſiasque habuerint, & habere voluerint, ſecundum declarationem in Reverſalibus An. 1639. contentam, in iisdem exercitium Catholicae Religionis inſtituere, Sacerdotes alere, habereque, ſine cuiusquam impedimento liberum, integrumque ſit, verbo Principis ſpondemus, & promittimus. In cuius fidem haſce manu noſtra ſubſcriptas Sigillo noſtro Ducali communiri iuſſimus. Datum Mitaviae die 13. Febr. Anno 1677.

IACOBUS. (L.S.)

CCLXXVIII.

1683. *Diploma Inveſtituræ Ducatuum Curlandiæ, & Semigalliæ datum Friderico Caſimiro Duci per* JOANNEM III. *Regem.* Varſaviæ d. 25. Martii, An. 1683. *Ex Archivo Regni.*

In Nomine Domini Amen.
Ad perpetuam rei memoriam.

NOS JOANNES III. Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Kiioviæ, Volhyniæ, Podoliæ, Podlachiæ, Livoniæ, Smolenſciæ, Severiæ, Czernichoviæque. Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt huius, et futuri temporis univerſis, et ſingulis. Cum iam antea Illuſtriſſimus olim Princeps D. Gotthardus Curlandiae, et Semigalliae Dux, tum temporis Equeſtris Ordinis Theutonici Magiſter, univerſa cum Livonia, Nobilitate, Civitatibus, Statibus, atque Ordinibus omnibus, ſe ad Sereniſſimi Prædeceſſoris noſtri Divi SIGISMUNDI AUGUSTI, et Succeſſorum, Regnique Poloniæ, & M. D. Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, caeterarumque ditionum noſtrarum fidem, ac poteſtatem contuliſſet, et in omne tempus ſubieciſſet, idque ut faceret, iuſtiſſimis, graviſſimisque cauſis, et perneceſſariis Livoniae rebus adductus eſſet, Magno nempe Moſchorum Duce longo, et crudeliſſimo bello in eam Provinciam graviſſime incumbente, ac longe, lateque omni iniuria-

Anno 1683.

iuriarum, direptionumq; genere, et flammæ, ferriq; ſævitia graſſante, iamque eo uſq; armis progreſſo, ut nihil non in eius poteſtatem venturum, cunctaque vi illa hoſtili ſuperatum, atque exciſum iri viderentur; iam eius Illuſtritate, cunctisque Livoniae Ordinibus belli magnitudine admodum fractis, et ne quicquam Sereniſſimorum Imperatorum Rom. Sacriq; Romani Imperii fidem, auxilium, et opem diu implorantibus, ſpem iam nullam non modo priſtini ſtatus Provinciae, ſed ne quidem ſalutis, libertatis, vitaeque ſingulorum amplius retinendae habentibus aliam, quam quae in Sereniſſimorum Poloniae Regum, et Regni, Magnique Ducatus Litvaniae defenſione, atque imperio ſita eſſet, quod tum eius Illuſtritas, cum Livonia univerſa a Sereniſſimo Praedeceſſore Divo SIGISMUNDO AUGUSTO in fidem, poteſtatem, ac ditionem ſuam, et Succeſſorum ſuorum Regni, Magnique Ducatus Litvaniae certis conditionibus iuſte, legitimeque recepta ſit. Et quia Illuſtritatis eius ſtudium in adducenda ea Provincia ad ſubiectionem, ditionemque Poloniae Regum ſingulare extitiſſet, et ita mereri eius dignitas, virtus, fides cenſeretur, illi mutato, ex conſilio Ordinis Equeſtris, ſtatu priore, approbante eam rem Serenisſimo Rege Divo SIGISMUNDO AUGUSTO ab eodem tanquam ſupremo, directo, naturali, ac perpetuo Feudi illius Domino, Ducalis titulus cum omni dignitate, Inſignibus, Privilegiis Ducalibus, ac ditionibus certis tributus, et eius Illuſtritas Vaſallus Poloniae Regum, Feudatariusque Princeps, et Regni, Magnique Ducatus Litvaniae membrum factus fuerit, prout Diplomate iam ante *D.* Praedeceſſori noſtro *D.* STEPHANO Regi exhibito, ac Vilnae 28. die Novemb. Anno *D*omini 1561. perſcripto, et SIGISMUNDI AUGUSTI Prædeceſſoris manu ſubſcripto, Sigillo autem eius annulari ſignato, certius, fuſiusque continetur. Quod praeterea cum Illuſtritas eius de ſolenni ſua Inveſtitur. Feudali Serenisſimum *D*eceſſorem Divum SIGISMUNDUM AUGUSTUM aliquoties appellaſſet, et per temporum rationem, magnitudinemque Regni negotiorum voti ſui compos, regnante, viventeque praedicto *D*ivo *D*eceſſore noſtro effici non potuiſſet, poſtea vero a Serenisſimo STEPHANO Rege, et Praedeceſſore noſtro ad Regni Poloniae, Magnique *D*ucatus Litvaniae faſtigium *D*ei benignitate evecto, diligentisſimis precibus confirmationem ſuorum Iurium a D. SIGISMUNDO AUGUSTO conceſſorum, et Ducalem Feudi Inveſtituram prius in Comitiis ab eodem D. STEPHANO Rege habitis flagitaſſet, ſed cum magnitudo, varietasq; occupationum Serenitatis eius, tum locorum quoq; intervalla id a Serenitate eius præſtari non paterentur, eiq; rei peragendæ ex conſilio Regni noſtri Conſiliariorum, qui partim Serenitati eius coram adfuerunt, partim per literas de eo appellati fuerunt, pariterque eorum, qui ex M. D. Litvaniae frequentes Serenitati eius in Senatu aſſederunt, in alium locum, tempusque opportunitate eius rei conſtituta. Cum Illuſtritas eius ad diem quartam Menſis Auguſti Anno Domini 1579. ſub generalem exercituum delectum, et recenſitum ad flumen Dunam prope Dzyſnam, quo in loco tum idem Serenisſimus Praedeceſſor noſter Caſtra habebat, accesſiſſet, inque Caſtris, et tentorio Serenitatis eius Inveſtituram ab eodem Serenisſimo Deceſſore noſtro petiiſſet, et fidelitatis, ſubiectionisque iusiurandum eidem Serenisſimo Praedeceſſori noſtro, eiusque Succeſſoribus, ſupremis, directis, naturalibus, et perpetuis Dominis, Regno, Magnoq; Duc. noſtro Litvaniae praeſtitiſſet. Quod tum idem Sereniſſimus Praedeceſſor noſter STEPHANUS Rex, ex conſilio Senatorum tam lateri eius asſidentium, quam per Literas de eo requiſitorum, prænominatum Illuſtriſſimum Principem Dominum Gothardum, Curlandiæ, & Semigalliae Ducem ad Terras, Civitates, Oppida, Arces, Poſſesſiones, quas a commemorato Sereniſſimo *D*eceſſore noſtro conceſſas habebat, ac Praeeminentias, Iuraque omnia, & ſingula, tradito ab eodem Serenisſimo Deceſſore noſtro STEPHANO Rege ſolenni ritu Feudali Vexillo, Serenitas ſua inveſtiverit, Serenisſimus quoq; SIGISMUNDUS III. Poloniae, ac Sveciae Rex Illuſtrisſimo Principe Gothardo mortuo, Filiis Illuſtritatis eius Illuſtribus Principibus Domino Friderico, & Gvilhelmo eorundem Iurium, confirmationem, & Ducalem Feudi Inveſtituram diligentisſimis itidem precibus flagitantibus, praedictos Illuſtrisſimos Principes Fridericum, & Gvilhelmum, Illuſtrisſimum quidem Principem Fridericum praeſentem, Illuſtrisſimum vero Principem Gvilhelmum per unum ex Conſiliariis Fratris ſui Vexillum porrectum apprehendentem, ad eaſdem Terras, Civitates, Oppida, Arces, Poſſesſionesque, ac Praeeminentias, Juraque omnia, & ſingula, tradito ſolenni ritu feudali Vexillo, utrumque in ſolidum, ſine tamen Ducatus diſmembratione inveſtiverit, & ſublato ex humanis Serenisſimo Rege D. SIGISMUNDO III. Illuſtrisſimus Princeps Fridericus in felicis Inaugurationis Serenisſimi Regis VLADISLAI IV.

ANNO 1683.

Decessoris Comitiis, tam propter difficultates itinerum, quam temporis angustiam, ad praestandum vigore Pactorum, et Investiturarum Homagium adesse non posset, praefatus quoque Rex absentiam Illustritatis eius in bonam partem ex allegatis rationibus accipiens, eius Homagii praestationem ad proxima tunc Comitia vel felicem eiusdem in M. D. Litvaniae Vilnam videlicet adventum distulisset, praedictusque Illustrissimus Curlandiae Dux Fridericus iuxta responsum Serenitatis suae solennis iuramenti Regi, Regnoque praestandi causa Vilnam in propria persona venisset, et die 20. Mensis Julii Senatoribus lateri Serenitatis suae assidentibus, Officialibus, et Aulicis Regiis, magnaque frequentia Nobilitatis praesentibus, Investituram a Serenitate sua petiisset, iusiurandum præscriptis verbis, solenni ritu, et ceremonia Regi, Regnoque praestitisset, Junior vero tunc Illustrissimus Dux Jacobus, suae Illustritatis ex Fratre Nepos, tum temporis praesens tanquam legitimus Successor a Serenitate sua ad contactum Vexilli admissus fuisset, Serenitas sua praedictum Illustriss. Principem Fridericum ad easdem Terras, Civitates, Oppida, Arces, Possessiones, ac Praeeminentias, Juraq; omnia, et singula tradito solenni ritu feudali Vexillo investiverit, in Comitiis vero Anni 1638. a suae Illustritatis ac Ducatus Curlandiae, atque Semigalliae Nobilitatis eo nomine Varsaviam ablegatis Internuntiis, Serenitas sua interpellata esset, dignaretur consensum suum Regium praebere, ut praedictus Illustrissimus Princeps Fridericus aetate confectus liberam, et plenariam facultatem haberet, cedendi regiminis, et possessionis Ducatus Curlandiae, et Semigalliae Illustrissimo Principi Jacobo ex Fratre Nepoti, Serenitas sua ob praememoratam causam, re hac prius cum Dominis Senatoribus Regni, et M. D. Litvaniae in iisdem Comitiis Regni Generalibus lateri suo assidentibus diligentissime perpensa, eoque considerato, quod praenominatus Illustrissimus Princeps Jacobus vigore Pactorum, et Investiturarum a Serenissimis Praedecessoribus Serenitatis suae DD. Poloniae Regibus concessarum, et per Serenitatem suam ex Senatus Consulto in solenni Investiturarum istarum renovatione confirmatarum tanquam simultanee investitus Princeps, et ex Pacto, et providentia Avi, et Patrui sui legitimus Successor, alias in Ducatus Curlandiae, et Semigalliae successurus sit, petitioni huic humillimae, et primaevae subiectionis Pactis, Investituris, atque responsis tam suis, quam Reipublicae congrue locum dandum, consensumque Regium speciali in iisdem Comitiis ex Senatus Consulto eo nomine dato Diplomate praebendum esse duxit, prout etiam constanter praebuit. Et licet quidem sua Illustritas Dux Fridericus consensum Serenitatis suae ex Senatus Consulto de facienda in personam Ducis Iacobi cessione a Serenitate sua per suum, ac Ordinis Equestris Legatos obtinuisset, et certis conditionibus cessionem fecisset, Duxque Iacobus inhærendo Consensui, Homagii praestandi causa ad Serenitatem suam in propria persona ad diem praefixam Vilnam venisset, ac iuramentum praestare paratus, solennem Investituram expediri a Serenitate sua humillime sollicitasset, Serenitas vero sua cessionem illam iuxta tenorem Consensus non factam fuisse cum DD. Senatoribus, ac Consiliariis suis Regiis lateri Regio suo assidentibus, ex cessionis instrumento coram Serenitate sua producto perspexisset, nihilominus tamen ob insignia dictorum Principum, ac inprimis Illustrissimi Ducis Friderici in Reges, et Rempublicam merita, & ex singulari erga Domum Ducalem affectu, ac benevolentia, defectum non factae plenariae cessionis, ex plenitudine potestatis suae Regiae supplendum, beneficium illud amplificandum, cessionemque illam conditionatam, authoritate Regia sublevandam esse duxit, eundemque Ducem Jacobum, ac illius hæredes masculos legitimos Feudi Successores eo modo ad Terras, Civitates, Oppida, Arces, Possessionesque a D. Prædecessoribus suis, suae Illustritatis Avo, eiusque hæredibus, ac Patruo Duci Friderico concessas, & præeminentias, iuraque omnia, & singula, tradito a Serenitate sua solenni ritu feudali Vexillo investivit, diplomate consensus antea ex Senatus Consulto a Serenitate sua obtento, uti fundamento totius istius actus salvo, & in suo robore conservato, cuius vigore Illustrissimus Princeps Fridericus quandocunque ipsi libuerit, cessionem realem, & plenariam cum iurisdictione, & regimine in personam Ducis Jacobi facere intra fatalia tamen iuris possit, sin vero contigisset Ducem Jacobum post factam sibi a Duce Friderico cessionem absque prole mascula e vita decedere, tunc nihilominus idem Ducatus non obstante eadem cessione ad Ducem Fridericum redire, ac penes ipsum vigore præteritarum ipsi concessarum Investiturarum remanere debuisset, Ducem quoque Jacobum etiam non obtenta ante decessum Illustrissimi Principis Friderici cessione, vi Pactorum primævorum, & Investiturarum, tum quoque

ANNO 1683.

diversorum responsorum, & istius Homagii intuitu, circa Feudum Ducatus, Possessionemque cum pleno regimine itidem eiusdem Investiturae vigore conservavit, Serenissimosque Successores conservare debere decrevit; hac speciali conditione adiecta, ut Dux Jacobus sive post cessum, sive post decessum Ducis Friderici, non prius possessionem illius Ducatus adire, iurisdictionemque exercere inciperet, antequam per Commissarios ad faciendam intromissionem a Serenitate sua deputandos legitime intromissus fuisset, possessione porro rite, & legitime prævia cessione, & intromissione cum pleno regimine adepta, & per aliquot annos iuxta Investituram, ac Pacta conventa pacifice habita, cum sublato ex humanis præfato Serenissimo Rege VLADISLAO IV. & Electo in Regem Poloniae Serenissimo JOANNE CASIMIRO Antecessoribus nostris, prænominatus Illustrissimus Princeps Jacobus in Comitiis Coronationis illius, ad præstandum Homagium per Internuntios suos gratiam illius humillime expetiisset, & sicuti Serenissimi Antecessores nostri Reges Poloniae in augenda, ac ornanda singularibus beneficiis Illustrissima Curlandiae, & Semigalliae Ducum familia in omni occasione maxima exhibuerunt documenta, ita & Serenissimus JOANNES CASIMIRUS Illustrissimum Principem Dominum Jacobum pari affectu, & benevolentia complexus novum hoc beneficium eidem concessit, ut per Legatos suos cum debita fidelitatis, & subiectionis tessera solita solennitate Homagium præstare, & Investituram ritu consveto recipere posset; qua benevolentia Regia condigne accepta, is idem Illustrissimus Princeps Dominus Jacobus ad Serenissimum JOANNEM CASIMIRUM Antecessorem nostrum Legatos suos, Generosos Georgium Fischer de Vizeden Supremum primae instantiae Mitaviens. Capitaneum, & Cubiculi Regii familiarem, atque Georgium Goës Capitaneum Schrundensem misit, qui Varsaviæ die 20. Mensis Maii Anno 1649. coram Throno Regio in manibus illius solenni ritu nomine Illustrissimi Principis Domini Jacobi Homagium præstiterunt, & vicissim a Serenissimo Antecessore nostro iure gratiae feudale vexillum cum Investitura humillime receperunt. Idem a Serenissimo MICHAELE per Legatos suos Generosos Christophorum Henricum Putkamer Supremum Capitaneum Tuckunensem, et Georgium Fircks Collonnelum, eandem ritu solenni traditione Vexilli acceperat gratiam. Nos cum vocatione illius, per quem Reges regnant, ad Regale solium evecti essemus, illum ipsum Illustrissimum Ducem Dominum Jacobum amplexi, eius Illustritati, pro recipienda per Legatos suos, iuxta beneficium D. MICHAELIS Antecedanei nostri Illustritati eius concessum Investituræ ultimum diem Julii Anno 1676. designaveramus. Ottomanica autem tum appropinquare volente potentia, ad prœlia evocati, Terminum ad reditum nostrum prorogaveramus, reversique, & peracta eius anni expeditione, atque terminatis Generalibus Regni Comitiis, memoratum Illustrissimum Ducem Dominum Jacobum præstito per Legatum suum Generosum Evaldum Pfeilitzer nominatum Franck Cancellarium, & Supremum Consiliarium suum fidelitatis, & subiectionis iuramento, ad easdem Terras, Civitates, Oppida, Arces Possessiones, ac præeminentias, iuraque omnia & singula, tradito more solenni Feudali Vexillo investiveramus. Ubi vero elapsis aliquot post annis, idem Illustrissimus Dominus Jacobus Dux vita functus fuerat, Filius Illustritatis eius Illustrissimus Princeps Dominus Fridericus Casimirus, ad quem successorio ordine, & iure Primogenituræ ex Pacto, & Providentia Proavi, Patrui, & Parentis ipsius successio Feudi, quod secundum decretum D. Prædecessoris nostri SIGISMUNDI III. integrum, & individuum, tam ratione iurisdictionis, quam bonorum manere debet, spectat, confestim per Ablegatos suos humillime petiit, ut secundum beneficium D. MICHAELIS Regis Poloniæ, Antecedanei nostri, & nostrum Illustritatis eius Illustrissimo Parenti Domino Jacobo concessum, Homagium per Legatos præstare, Investituramque super Avitum, & Paternum Feudum suum Curlandiae, & Semigalliae Ducatus a Nobis humillime recipere posset. Cumque Nobis ab initio Regiminis nostri cordi fuerit, Illustrissimos in Livonia Curlandiæ, & Semigalliae Duces, totamque adeo Ducalem Domum pari gratia Regia, qua Serenissimi Antecessores nostri soliti sunt, prosequi, & fovere, ideo clementissime annuimus, ut confirmationem iurium, & Ducalem Feudi Investituram per Legatos a Nobis acciperet, actuique huic solenni peragendo, tempus duarum septimanarum, ante Generalia Regni Comitia denominavimus, hac declaratione nostra Regia gratiis submississimis, ab Illustrissimo Principe Domino Friderico Casimiro excepta, temporeque denominato adveniente, Illustritatis eius Legati GG. Christophorus Henricus Liber Baro de Puttkamer, Supremus Du-

Anno 1683.

catus ſui Præfectus, & Dieterius ab Altenbockum Supremus eiusdem Mareſchalcus, Supremique Conſiliarii ſui Varſaviæ comparuerunt, quoniam autem ob itinerum difficultates, aliaque præpedimenta Nos tribus diebus ſaltim ante memorata Comitia huc pervenimus, terminum eundem ad diem 25. Menſis Martii anni nunc currentis prorogavimus. In quo dum modo nominati Legati non ſolum petitum Illuſtriſſimi Ducis Friderici Caſimiri iam præfatum, omni ſubiectionis cultu iterarunt, verum etiam nomine Illuſtritatis eius Illuſtriſſimorum Fratrum Domini Ferdinandi, & Domini Alexandri Ducum poſtgenitorum humillime rogarunt, ut in caſum deficientis aliquando in maſculo ſexu lineæ Friderico-Caſimirianæ, Illuſt. Domino Ferdinando, & Ferdinandinæ, Illuſtriſſ. Domino Alexandro earumque Illuſtritatum legitimis Succeſſoribus maſculis ius ſimultaneæ Inveſtituræ ſecundum Jura Ducalia, & Inveſtituras Sereniſſimorum Poloniae Regum, Prædeceſſorum noſtrorum, & noſtrum in Tabulis Inveſtituræ ſartum, tectumque conſervare quam clementiſſime dignaremur. Acceſimus itaque nunc ad acceptandum Homagium, quod Nobis Illuſtriſſimi Principis Domini Friderici Caſimiri Ducis Legati dicti, coram Throno noſtro Regio, & in manibus noſtris, ſolenni ritu præſtiterunt, feudaleq; Vexillum iure gratiæ cum Inveſtitura a Nobis humillime receperunt. Præmiſſa igitur omnia rata, & grata habentes, confirmanteſque, & de integro ſolenni Inveſtitura conferentes, quæ a prædictis Sereniſſimis Prædeceſſoribus noſtris Regibus Poloniae, & Nobis vigore Pactorum, & Inveſtiturarum ſub illarum Maieſtatum, & noſtris manibus, Sigillis autem Regni, & M. D. Litvaniæ Illuſtritatis eius Proavo Gothardo, Parentis Patruo Friderico, & Parenti ipſi Jacobo iam antea data, conceſſa, & collata ſunt, nimirum Ducalem Titulum adinſtar Illuſtriſſimi Ducis in Pruſſia, cum omni dignitate, Inſignibus, Privilegiis Ducalibus, ita, ut Vaſallus, & Feudatarius Princeps noſter, & Succeſſorum noſtrorum, Regniq; & M. D. L. Membrum ſit, itidemq; eius poſteri ſint. Præterea, ut a D. Sigismundo Augusto Prædeceſſore noſtro iam antea Illuſtrit. eius Proavo Gotthardo quondam Duci, poſteriſq; eius legitimis maſculis, ex eius lumbis linea recta deſcendentibus, nominatim Ditiones, Poſſeſſiones, Civitates, Oppida, Arces, Terræ aſſignatæ ſine Infeudationis ſolennitate fuerunt, poſtea vero vigore legitimæ Inveſtituræ a Sereniſſimis itidem Prædeceſſoribus noſtris DD. Stephano, Sigismundo III. Vladislao IV. Joanne Casimiro, Michaele Regibus, & Nobis, Illuſtritatis eius Anteceſſoribus Illuſtriſſ. attributæ, ita nunc Nos quoq; Illuſtriſſimo Principi Friderico Caſimiro attribuimus, damus, & conferimus. Primum totum illum Tractum Curlandiæ, & Semigalliæ, incipiendo a ſalſo mari, ſurſum ſequendo fluvium Hylga, aſcendendo ad antiquos limites per D. Radzivilium inceptos, & diſpoſitos inter Samogitiam, Litvaniam, & Ruſſiam ab una, & Livoniam ab altera partibus, verſus Diſtrictum Polocenſem ad Dunam fluvium, deſcendendo vero Duna uſque in mare ſalſum, adeo, ut quicquid in iſtis terminis cis Dunam verſus Litvaniam continetur, & ad Ordinem Livoniæ ſpectabat, nunc, & in perpetuum apud Illuſtritatem eius, ipſiusque Hæredes maſculos permaneat, Curias videlicet, Bona, & Nobilitatem, quæ ad Arcem Duneburgenſem ex hac parte fluvii verſus Litvaniam ſpectarunt, Arcem *Selburgam* cum toto Diſtrictu, Curias item, Nobilitatem, & omne id, quod videlicet ex hac parte ad Arcem *Aſcherad* ſpectabat, Arcem *Bauſko*, *Neugut*, cum iis, quæ ad Arcem *Kircholm* pertinebant, Arces, item Curias, & Oppida *Mytaw*, *Tuckum*, *Nevenburg*, *Doblen*, *Candaw*, *Alſchwangen*, *Schrunden*, *Frawenburg*, *Zabel*, tum & alias Arces, quæ Sereniſſimo Anteceſſori noſtro D. Sigismundo Augusto oppignoratæ fuerunt, *Goldingen*, *Haſenpoth*, *Durben*, *Windau*, in ſumma octuaginta millium florenorum, Arcem vero *Grobin* in quinquaginta millibus Illuſtriſſimo quondam Principi Alberto Marchioni Brandeburgenſi, in Pruſſia Duci itidem oppignoratam, & illas quidem ſummas, quemadmodum DD. Prædeceſſores noſtri in Diplomatibus ſuis remiſerant, ita & Nos remittimus; adeoque uti præmemorati D. Prædeceſſores noſtri ſuæ Illuſt. Anteceſſores, ita & Nos eius Illuſt. legitimosq; eius Succeſſores, Hæredes maſculos ex lumbis eius linea recta provenientes circa totum iſtum Curlandiæ, atq; Semigalliæ Ducatum, cum dictis Terris, Civitatibus, Oppidis, Arcibus, & Curiis hac Inveſtituræ renovatione pro Nobis, & Succeſſoribus noſtris in toto conſervamus, iisdem Prærogativis, & Immunitatibus, quibus Illuſtriſſimo Principi Jacobo, & eius Anteceſſoribus antea collata fuerunt, ſine noſtro, Hæredumque, & Succeſſorum noſtrorum Regum, & Regni Poloniæ impedimento, & præiudicio. Pro Nobis vero, & Sereniſſimis Succeſſoribus noſtris, Regno, ac M. D. Litva-

Anno 1683.

Litvaniæ reliquam Livoniam cum omni proprietate, directo, & utili dominio, omnique mero, & mixto imperio, quemadmodum iam ante D. Prædeceſſores noſtri Sigismundus Augustus, Stephanus, Sigismundus III. Vladsilaus IV. Joannes Casimirus, & Michael reſervarunt, atque Nos reſervavimus, ita denuo reſervamus, retinemuſque ſalvis Pactis Olivenſibus. Cumque inter cætera & hoc inter Sereniſſimum Prædeceſſorem noſtrum Divum Sigismundum Augustum, & Illuſtrit. eius Proavum convenerit, ut permutatione Epiſcopatus Curonienſis pro Sonneburga Arce, Curiis *Leal*, & *Madzel* Illuſtris Dux Magnus contentetur, & ad eam rem prædictus D. Sigismundus Augustus, Sereniſſimus Stephanus, Sereniſſimus Sigismundus III. Sereniſſimus Vladislaus IV. Sereniſſimus Joannes Casimirus, & Sereniſſimus Michael operam receperunt, & Nos recepimus, ut cum reliqua Curonia Epiſcopatu Curonienſi quoque ſua Illuſtritas potiatur. Poſtea vero cum vivente Duce Magno permutatio ea perfecta non fuiſſet, graviſſima autem de Epiſcopatu eo controverſia inter D. memoriae Deceſſorem noſtrum Stephanum, & Sereniſſimum Daniae Regem exorta, tandem Sereniſſimus quondam Daniae Rex per Tranſactionem ex certis conditionibus Sereniſſ. Deceſſori noſtro, Regnoq; ius ſuum, quod habere ſe in eo Epiſcopatu exiſtimabat, ceſſiſſet, nihil hoc tempore ſtatuere ea de re poſſumus, rem omnem in eo ſtatu, in quo ante ſub Sereniſſ. Regibus Sigismundo Augusto, Stephano, Sigismundo III. Vladsilao IV. Joanne Casimiro, et Michaele Antecedaneis noſtris & tempore Regiminis noſtri fuit, eam relinquendam cenſuimus, prout relinquimus, ſalva nihilominus Commiſſione, tempore commodo per Nos ad effectum deducenda. Neve etiam limitum indiſcuſſorum cum vicinis Illuſtritas eius controverſiam, aut difficultatem habeat, Regia noſtra Authoritate curabimus, ut primo quoque tempore ad praeſcriptum Pactorum Poſwolienſium, & poſteriorum Vilnenſium regantur, & certi conſtituantur in tota illa vicinia limites. Interea vero neutra pars alteri damnum inferat, aut litem, & difficultatem moveat, pro eo, ut hoc Privilegio praedictorum Divorum Praedeceſſorum noſtrorum continetur. Cumque Tractus Dunae ſurſum & deorſum limites inter Nos, & Illuſtritatem eius conſtituat, ius, & aequitatis ratio poſtulat, ut medietate fluvii in piſcando, & aliis commoditatibus eius Illuſtritas perpetuo gaudeat, quaeque inſulae, ſeu mediamnes alteri parti viciniores ſunt, apud eandem partem iuxta Privilegia eorundem Divorum Deceſſorum noſtrorum maneant. Monetae etiam cudendae facultatem, ut a praedictis D. Anteceſſoribus noſtris iam ante Illuſt. olim Proavo, Parentis Patruo, & Parenti eius Illuſtr. data eſt, Illuſtritati eius confirmamus, & de integro conferimus, ad pondus, & valorem communem Reipubl. et ut eius promiſcuus, & indifferens uſus ſit tam in Regno et Litvania, quam in Livonia; volumus attamen ut ex una parte noſtra effigies, vel Inſignia Regni, Magnique Ducatus Litvaniae, in altera Illuſtritatis eius exprimantur. Si quid porro Illuſtritati eius vendendum, oppignorandum, permutandumve fuerit, ſuper hoc Illuſtritati eius facultatem, libertatemque concedimus, & ut antea a Divis Praedeceſſoribus noſtris conceſſum eſt, ita videlicet, ut ad Nos, et Sereniſſimos Succeſſores noſtros de eo primo loco referatur, Nobiſque optio detur, ſi talem oppignorationem ipſi acceptare voluerimus, ſin minus, tum id Illuſtrit. eius liceat, cui volet: ita tamen, ut tali oppignoratione nulla occaſio diſmembrationis a Republica eorum bonorum detur. Dabimus quoque operam ſecundum Privilegium praedicti Divi Anteceſſoris noſtri, ut ſi quando Ducatus Eſthoniae cum Civitate Revalienſi aliqua ratione ad Regnum noſtrum Poloniae adiungatur, ut ſuae Illuſtritati, eiusque Haeredibus, et Succeſſoribus legitimis aequa portio vel in bonis, vel in pecunia concedatur. Sumptibus in ea recuperatione factis ante omnia Nobis refuſis. Quod punctum non ad convellenda Pacta Olivenſia, quae inviolabiliter obſervari volumus, referendum eſt, ſed ut vigori, atque obſervationi Inveſtiturarum in caſum inopinatum, quem Deus avertat, caveatur. Denique Illuſtritati eius iurisdictionem totalem pro eo, ut in Privilegiis Divorum Praedeceſſorum noſtrorum continetur, iuxta leges, et conſvetudines, moreſque antiquos confirmamus, et de novo concedimus, et illi, qui eius Illuſtritatis iurisdictioni ſubiecti, et ratione domiciliorum ſubditi eius erunt, et manebunt, ad ſuum tantum Principem provocabunt; in cauſis tamen gravioribus, et maximi momenti licebit Nobilitati a Principe ſuo, prout de iure, et iuxta tenorem priorum Inveſtiturarum provocare. Caverat etiam D. Sigismundus Augustus Anteceſſor, Illuſtrit. eius piæ memoriæ Proavo, cum ante ſexennali bello tam ſuae Illuſtritatis, quam et Nobilitatis Curonienſis vires exhauſtae eſſent, relaxata

ut

Anno 1683.

ut eſſet ſua Illuſtritas, et Nobilitas ab onere belli, et ut hoc ſaltim praeſtarent, et mitterent, quod commode pro modulo ſuo poſſent, alio autem tempore eam habendam rationem, quam Illuſtriſſ. olim Ducis in Pruſſia, D. STEPHANUS vero Rex Deceſſor noſter ſe quoque pro eo bello, quod tum gerebat, iis copiis, de quibus cum Illuſtritate eius ſibi conveniret, contentum fore promittebat. Itaque quamvis Nobis de eius Illuſtritate perſvadeamus, quae cum Nobilitate ſua poſſit, Nobis non gravatim præſtituram, tamen ad clariorem, quid ſua Illuſtritas Nobis praeſtare teneatur, declarationem, ita prout inter Serenitatem ſuam Praedeceſſorem noſtrum, ac Illuſtrit. ſuæ Parentes conventum fuerat, inter Nos, et eandem etiam convenit; quod inpoſterum in vim perpetuae obligationis erit obſervandum: Ut Illuſt. Dux Fridericus Caſimirus, eiusq; Succeſſores, et Feudi Haeredes, pro hac noſtra in ſe beneficentia, tempore expeditionis bellicae, unam cohortem equitum cum ſervitiis equeſtribus Nobilium, quoties iis opus fuerit, intra fines Ducatus Curlandiae, et Semigalliae praeſtet; quoties vero publica aliqua neceſſitate bellica poſtulante, in Regno publicæ contributiones decretae fuerint, toties Dux Fridericus Caſimirus ſummam decem millium florenorum Polonic. in Theſaurum Reipubl. inferet, et Succeſſores illius inferre tenebuntur: hoc videlicet pacto, quod licet una, ſive plures contributiones in Generalibus Comitiis ſciſcerentur, Dux Fridericus Caſimirus in locum, ſive unius, ſive plurium, prætactam decem millium floren. Polon. ſummam, et non plus, accepta deſuper quietatione DD. Theſaurariorum cum ſuis Succeſſoribus pendere, ac ſolvere adſtrictus erit. Secus vero, ſi publica expeditione ſic exigente, Dux Fridericus Caſimirus Vaſallagium equitum cum ſuis Nobilibus ſiſteret, in hoc caſu, pro eo tempore, etiamſi contributiones in Comitiis ſcitae fuiſſent, liberum, et immunem eundem Ducem Fridericum Caſimirum, et ipſius Succeſſores a perſolvenda decem millium florenorum Polonicalium contributione fore debere declaramus. Alias etiam cautiones, et conditiones, de quibus inter Serenisſimum Regem VLADISLAUM IV. Anteceſſorem noſtrum convenerat, quæque peculiaribus ſcriptis Illuſtrisſimo Principi Jacobo, ſub illius Chirographo, et Sigillo continentur, debebit ipſe Illuſtrisſimus Princeps Fridericus Caſimirus, ac eius Succeſſores obſervare. Poſtremo cum iam ante Illuſtriſſ. olim Proavus Illuſtritatis eius perneceſſariis, et iuſtisſimis de cauſis ſe ditioni, atque imperio Serenisſimorum Praedeceſſorum noſtrorum, et Succeſſorum Regni, et M. D. L. ſubiecerit, extrema Magni Moſchorum Ducis iniuria, vi, atque oppresſione hoſtili impulſus, fruſtra per annos complures implorata Romani Imperii, atque Imperatorum ope, ac ſubſidio, iamque per longisſimum temporis ſpatium veluti pro derelicto habitus, ſub ditione Poloniae Regum Anteceſſorum noſtrorum & noſtra, nulla cum controverſia permanſerit. Nos quidem futurum non iudicamus, ut eius Illuſtritati eo nomine controverſia, aut moleſtia ulla afferatur, verum tamen ſi quae allata fuerit, quæ cum labe aliqua nominis, aut aliquo detrimento coniuncta ſit, Nos in eo Regio noſtro officio, quod in defendendis ſubditis noſtris verſari non ignoramus, minime defuturi ſumus. Quodque Serenisſimos Prædeceſſores noſtros in cauſa Illuſtrisſimi quondam in Prusſia Ducis Alberti egiſſe intelligimus, agere minime prætermittemus, defenſionemque contra hoſtem omnem, qualiscunque tandem ille fuerit, præſtabimus, & Succeſſores noſtri præſtabunt. Ipſe vero Illuſtrisſimus Dux, pro hac Serenisſimorum Prædeceſſorum noſtrorum, & noſtra in ſe beneficentia, quæcunque vaſalli, & feudales Principes erga ſuum naturalem, ſuperiorem & directum Dominum fidelitatis, obſervantiae, ſervitiorumque officia, & ſtudia præſtare tenentur, Illuſtritas eius erga Nos, Regnumq; & M. D. Litvaniæ præſtabit, itidemque hæredes legitimi in hoc feudo Succeſſores præſtabunt. Nosque vicisſim eius Illuſtritatem, & Hæredes, & Succeſſores omni patrocinio, amore, & benevolentia boni Regis, & ſupremi, directique Domini complecti, & in Juribus, Immunitatibus, & Privilegiis illorum ſervare tenebimur, & Succeſſores noſtri tenebuntur. Inſuper quoq; ſicubi accidat deficere aliquando in maſculo ſexu Lineam Friderico-Caſimirianam, eum in caſum Illuſtriſſimis Principibus Domino Ferdinando, & Ferdinandinæ, Domino Alexandro Illuſtriſſimi olim Iacobi in Livonia Curlandiæ, & Semigalliæ Ducis Filiis, earumque Illuſtritatum Succeſſoribus maſculis ex lumbis Illuſtritatum earum legitime deſcendentibus ius ſimultaneae Inveſtiturae, ſecundum Iura Ducalia, prioresque Inveſtituras a Sereniſſ. Prædeceſſoribus noſtris DD. Poloniæ Regibus, & Nobis conceſſas, ſartum, tectumque reſervamus, ac conſervamus, integrumque earum Illuſtritatibus maneat, vigore Diplomatis primævae ſubiectionis, & cæterarum Inveſtiturarum ad exemplum Prædeceſſorum ſuorum, quandocunque locus, & copia aperturæ Feudi Ducatus Curlandiæ, & Semigalliæ fuerit, modo memoratum Feudum a Nobis, & Sereniſſimis Succeſſoribus noſtris Regibus Poloniæ, uti naturalibus, & directis Dominis petere, Iuramentum fidelitatis, & ſubiectionis præſtare, modo ſucceſſorio aggredi, & plenarie, abſque tamen omni Ducatus diſmembratione, poſſidere, omnibusque Iuribus Ducalibus realiter frui, attamen ut & earum Illuſtr. ea fidelitatis, & obſequii officia, quæ a futuris Vaſallis requiruntur, præſtent, & præſtare obſtricti ſint. In quorum omnium, & ſingulorum fidem, præſentes Literas manu noſtra ſubſcripſimus, & Sigillis Regni, & M. D. L. muniri mandavimus. Datum Varſaviæ die 25. Menſis Martii, An. Domini 1683. Regni vero noſtri Anno IX.

Præſentibus Reverendis in Chriſto Patribus DD. Joanne Małachowſki Cracovienſi, Duce Severiæ, Stephano Pac Vilnenſi, Staniſlao Witwicki Luceorienſi, & Breſtenſi, Caſimiro Opalinſki Culmenſi, & Pomeſaniæ, Staniſlao Swięcicki Chełmenſi, Staniſlao Woienſki Camenecenſi Epiſcopis, Magnificis, & Generoſis Felice Potocki Cracovienſi, Caſimiro Sapieha Vilnenſi Exercituum M. D. L. Supremo Duce, Marciano Oginſki Trocenſi, Joanne Odrowąz Pieniązek Sieradienſi, Nicolao Sieniawſki Vołhynen. Campiductore Exercituum Reg. Martino Zamoyſki Lublin. Joanne Oginſki Połocen. Campiductore Exercitus M. D. L. Chrapowiecki Witepſcenſi, Jacobo Szczawińſki Inovlad. Staniſlao Jabłonowſki Ruſſiæ, Supremo Exercituum Regni Duce, Franciſco Bielinſki Marieburgenſi Palatinis. Alberto Breza Poſnanienſi, Carolo Łuzecki Podlach. Vladiſlao Łos Culmenſi, Martino Kącki Leopolienſi, Franciſco Dziduſzycki Camenecenſi, Ottone Felkierzon Livon. Caſtellanis. Staniſlao Lubomirſki Supremo Regni Mareſchalco, Joanne Comite in Pieſkowa Skała Wielopolſki Regni Minoris Polon. Generali, Chriſtophoro Pac M. D. L. Suprem. Cancellar. Joanne Gninſki Regni, Dominico Duce Radziwiłł M. D. L. Vice-Cancellariis, Andrea Morſztyn Regni, Benedicto Sapieha M. D. Lit. Supremis Theſaurariis, Hieronymo Lubomirſki Marſchalco Curiæ Regni, Vener. Franciſco Prazmowſki Secret. Reg. Maiore, Gnińſki Abbate Wągrovienſi Reg. Euſtachio Kotowicz M. D. L. Spiritualibus, Bonaventura Krasinſki Regni, Brzoſtowſki M. D. L. ſæcularibus Referendariis, Raphaele Leſzczyńſki Regni, Equeſtris Ordinis in Comitiis modernis Directore, Joſepho Słuſzka M. D. L. Vexilliferis, Alexandro Polanowſki Regni, Ioanne Bokun M. D. L. Dapiferis, Marco Małczynſki Regni, Franciſco Sapieha M. D. L. Stabulorum Præfectis, Georgio Boguſlao Fredro Regni, Erneſto Donhoff M. D. Litvaniæ Venatoribus, Andrea Modrzewſki Curiæ Regni, Leone Sapieha Curiæ M. D. L. Theſaurariis, Franciſco Gałecki Culinæ Regni Præfecto, Felice Morſztyn Stabuli M. D. L. Vice-Praefecto. Venerabilibus Andrea Załuſki Gneſnenſi, & S. R. Maieſtatis Cancellario, nominato Epiſcopo Kiiovienſi, Vąchocenſi, Caſimiro Szczuka Paradiſienſi, Boguſlao Leſzczynſki Czervinenſi, Nicołao Swięcicki Trzepreſnenſi, Ignatio Gnińſki Coronovienſi Abbatibus, Michaele Zebrzydowſki, Canonico Cracovienſi, Sereniſſimi Principis Iacobi Cancellario, Nicolao Popławſki Plocenſi, Varſavienſi Decano, Alberto Strembosz Varſavienſi, Adamo Sarnowſki Præpoſito Lancicien. Varſavienſi, Lowucenſi Canonico &c. nec non Generoſis Sebaſtiano Cilbaſzewſki Inſtigatore Regni, Stephano Hankiewicz Regni, Casimiro Puchalſki M. D. L. Decretorum Notariis, Martino Oborſki Złuenſi, Ioanne Staniſlao Korzeniowſki Koscianenſi, Minoris Cancellariæ Regni Regente, Ioanne Gembicki Uſtenſi, Ioanne Butler Drohicienſi, Athanaſio Miąćinſki Luceorienſi, Casimiro Sapieha Breſtianenſi, Georgio Iordan Piecenſi, Franciſco Weſſel Rozanenſi Capitaneis, Staniſlao Małachowſki Sieradienſi, Staniſlao Szczuka Vilnenſi Pocillatoribus, Nicolao Szulc, Mathia Ladowſki Metric. Regni Cancel. aliisque quam plurimis Senatoribus, Dignitariis, Officialibus Regni, & M. D. L., Nuntiis Terreſtribus, Aulicis, Secretariis.

JOANNES *Rex.*

Sigillum penſile Maieſtaticum Cancellariæ Maioris in Pixide argentea deaurata.

Chriſtophorus Taranowſki Cracovienſis, Varſavienſis Canonicus, R. Maieſt. Secretarius.

Sigillum ſimiliter penſile Minoris Cancellariæ M. D. L.

Gabriel Mathæus Hołownia Secretarius Reg. Maieſt.

CCLXXIX.

1683.

Juramentum Illuſtriſſimi Friderici Caſimiri Curlandiæ, & Semigalliæ Ducis, per Dominum Chriſtophorum Henricum, Liberum Baro-

Anno 1683.

Baronem de Puttkamer præstitum. Indidem

Joannes III. Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ &c. Significamus &c. Oblatas esse ad Acta Metrices Regni Cancellariæ Maioris Literas Juramenti Illustrissimi Principis Domini Friderici Casimiri, in Livonia Curlandiæ, & Semigalliæ Ducis per Generosum Christophorum Henricum Liberum Baronem de Puttkamer, anno 1683. præstiti, tenoris talis, qui sequitur.

Ego Christophorus Liber Baro de Puttkamer Supremus Ducatus Præfectus, Illustrissimi Principis Domini Friderici Casimiri in Livonia Curlandiæ, & Semigalliæ Ducis Consiliarius, & pro præstando Homagio, & recipienda Investitura, ad S. R. Maiestatem Legatus, Nomine, Mandato, et Plenipotentia eiusdem Illustrissimi Ducis in animam eius iuro, super hæc sancta Dei Evangelia, quod ab hac hora deinceps usque ad ultimum diem vitae suae erit fidelis, & obediens Tibi Serenissimo, & Potentissimo Principi Domino IOANNI III. Dei Gratia Regi Poloniæ M. D. Litvaniæ &c. sicuti suo naturali, & hæreditario Domino, ac Successoribus Tuis legitimis, Reipublicae Poloniæ, Dominis suis, contra omnem hominem nemine prorsus excepto, & quod nunquam erit sciens in consilio, & auxilio vel in facto, ex quo (quod absit) amittas vitam, vel membrum aliquod, vel per quod accipias in persona aliquam læsionem, vel contumeliam, aut iniuriam, vel per quod amittas aliquem honorem, quem nunc habes, vel post habebis. Et si sciverit, vel audierit de aliquo, qui velit aliquid istorum contra Te facere, pro posse suo, ut non fiat, impedimentum præstabit, & si impedimentum præstare nequiverit, quam cito poterit, Tibi nuntiabit, & contra eum iuxta pacta, auxilium Tibi præstabit; et si contigerit Te rem aliquam, quam habes, vel post habebis, casu aliquo amittere, eam recuperare curabit, in recuperataq; retinenda Te omni tempore iuvabit; & si sciverit Te velle contra aliquem publico consilio arma sumere, & de eo generaliter, vel specialiter fuerit requisitus, suum Tibi secundum Pacta præstabit auxilium, & si aliquid ipsi de secreto manifestaveris, illud sine Tua licentia nemini pandet, neque quicquam, per quod pandatur, faciet, & si consilium ab ipso super aliquo facto postulaveris, illud Tibi dabit consilium, quod Tibi, Dominiisque Tuis iudicaverit magis expedire, & nunquam ex persona sua aliquid scienter, quod pertineat ad Tuam, vel Regni, Dominiorumq; Tuorum Regno adiunctorum, vel in posterum adiungendorum iniuriam, vel contumeliam, faciet, imo honorem, dignitatem, commodaque Tua, Regni, & Dominiorum Tuorum tuebitur, & conservabit, & quoad maxime poterit, augebit. Denique etiam Pacta priora antiqua omnia, & singula, a quocunque tempore a Decessoribus suis Curlandiae, & Semigalliae Ducibus cum inclyto hoc Poloniae Regno, & M. D. Litvaniae conventa, tum & formulam regiminis, & præteritam Transactionem, Conditionesque cum Sereniss. Divæ memoriæ VLADISLAO IV. Fratre Tuo tractatas, constitutasq; & a se peculiari Diplomate confirmatas servabit, & implebit. Ac præterea omnium, & singulorum Equestris Ordinis, ac privatorum Ducatus Curlandiae, & Semigalliae Incolarum Jura, Privilegia, Libertates, Immunitates sartas, tectasque integerrime servabit. Nec quidquam in contrarium earundem præiudicii, ac derogationis faciet, aut fieri permittet. Sic me Deus adiuvet & hæc sancta Dei Evangelia. Actum & Dat. Varsaviæ d. 25. Mensis Martii, Anno D. 1683.

Anno 1683.

Quod suprascriptum Juramentum Nos ad Acta suscipi &c. In cuius rei fidem &c. Actum Varsaviæ Feria secunda post Festum S. Joannis Baptistæ proxima, Anno Dom. 1685. Regni nostri anno undecimo.

CCLXXX.

1683.

Literæ Reversales Friderici Casimiri Ducis de conservatione liberi exercitii Religionis Catholicæ Romanæ in Ducatibus Curlandiæ, & Semigalliæ. Dat. Mitaviæ d. 6. Mart. An. 1683.

Joannes III. Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ &c. Significamus &c. Oblatas esse ad Acta Metrices Regni Cancellariæ Majoris Literas Illustrissimi Domini Friderici Casimiri in Livonia Curlandiæ, & Semigalliæ Ducis, continentes in se Diploma Reversale Cautionis de Religione Catholica Romana, tenoris talis, qui sequitur.

Fridericus Casimirus Dei gratia in Livonia Curlandiæ, & Semigalliæ Dux, Universis, & singulis, quorum interest, notum facimus. Quod sicut piæ memoriæ Illustris. olim Dominus Jacobus in Livonia Curlandiæ, & Semigalliæ Dux, Parens noster inter alias conditiones sibi a Serenissimo VLADISLAO IV. Rege Poloniæ uti Supremo, & Directo Domino, & Regni, ac M. D. Litvaniæ Proceribus, circa receptionem Investituræ, ac præstitum Homagium pro feudo Curlan-

Anno 1683.

diæ, & Semigalliæ propositas, illam inprimis, ac ante omnia, cautam esse, & assecurare voluit, quæ Religionis Catholicæ Romanæ præeminentiam, & conservationem concernit, quod nimirum nullis unqam hominibus, nec Ducatuum præfatorum Incolis cuiuscunque Status, & Conditionis fuerint, Religionem Catholico Romanam profitentibus, sive qvi ad præsens, sive qui posthac futuri sint, exercitium publicum prohibiturus erat, quinimo liberum, ac perpetuum doctrinæ, Institutorumque Ecclesiæ Catholicæ Romanæ usum omnibus in eadem enutritis, aut nutriri, & instituti volentibus permitteret, ita, ut nullus unquam Catholicorum Sacerdotum, aut sæcularium hominum, nec non Religiosorum eo nomine turbari, inquietari accusari, nullus vim, iniuriam, ac Contumeliam pati debeat, atque ut omnibus Nobilibus, quicunque in bonis suis, sive allodialiis, sive hæreditariis, Templa, Ecclesiasque habuerint, & habere voluerint, secundum declarationem in formula Regiminis, in iisdem exercitium Catholicæ Religionis instituere, Sacerdotes alere, habereque sine cuiusquam impedimento, liberum, integrumq; esset, præterea ut si qui Catholici Viri, Nobiles, aliique idonei fuerint, illi ad munia, officia, honoresque publicos obeundos admittentur, eorumque Nobilitati, virtuti, aut eruditioni ad omnes dignitates aditus pateret, spoponderat, caverat, & verbo Principis promiserat, simulque quoniam pro illo tempore Sacræ Regiæ Maiestati VLADISLAO olim IV. Regnanti, Regnique, ac M. D. Litvaniæ Proceribus convenire, & expedire visum erat, ut unum & alterum Templum in Civitatibus praecipuis Curlandiae, & Semigalliae ad Religionis Catholicae usus, cum redditibus iustis is idem Illustrissimus Dux Jacobus, piae memoriae Parens noster assignaret, & erigeret, prout re ipsa assignavit, & erexit, ita & Nos circa praesentem Investiturae nostrae receptionem, pro Officio debitae Subiectionis, & Vasallatus haec omnia, prout supra ab Illustrissimo Parente nostro cauta, promissa, & assecurata erant, iterum omni meliori modo, forma, stylo, & ordine cavemus, promittimus, & verbo Principis assecuramus, atque præsentium Literarum nostrarum vigore recipimus, spondemusque, in usus hosce Religionis Catholicae Romanae, Templum ab Illustrissimo Parente nostro constructum, et erectum, cum omnibus eiusdem Juribus, Immunitatibus, Privilegiis, tum & proventu sexcentorum florenorum pro alimentis Parochi seu in villis, seu in censibus assignato, atque libero Exercitii Religionis Catholicæ Romanæ usu, conservare, ac manutenere, omnibusque tam Incolis Ducatuum nostrorum, quam etiam externis plenum, & liberum Catholicæ Religionis exercitium permissuros, adeoque in universis suprascripta omnia, & singula Nos, Successoresque nostros in omnibus eorum punctis, & clausulis diligentissime, & sancte adimpleturos, observaturosque, neque quicquam per Nos, vel per alium quempiam in eisdem attentaturos, facturos, aut attentari, fierique passuros, sub fide, honoreque Principis, nostro Successorumque nostrorum nomine cavemus, spondemus, promittimus. In quorum fidem præsentem Cautionem nostram subscripsimus, & Sigillo communiri iussimus. Datum Mitaviæ die 6. Martii An. 1683.

FRIDERICUS CASIMIRUS *Dux Curlandiæ.*

CCLXXXI.

1683.

Confirmatio Articuli de Religione Augustana, Dat. Varsaviæ d. 25. Mart. An. 1683. *Indidem.*

JOANNES III. DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ &c. Significamus præsentibus Literis nostris, quorum interest universis, & singulis harum notitiam habituris. Quod cum Illustriss. Princeps Dominus Fridericus Casimirus in Livonia Curlandiæ, & Semigalliæ Dux, Legatos suos pro tempore assignato ad Nos misisset, & Investituræ Feudi sui Ducalis collationem, tum Jurium, & Privilegiorum, Concessionumq; omnium, quæ a Serenissimis olim DD. SIGISMUNDO AUGUSTO, STEPHANO, SIGISMUNDO III. VLADISLAO IV. JOANNE CASIMIRO, & MICHAELE Regibus Prædecessoribus nostris, & Nobis, ipse, & Illust. olim Antecessores eius consecuti fuissent, confirmationem per eosdem Legatos suos petiisset, & cætera quidem, quæ conferenda, & confirmanda existimassemus, ipso Investituræ Diplomate confirmare, & conferre Nobis visum esset, Articulum de Religione Confessionis Augustanæ e Privilegio eiusdem Divi SIGISMUNDI AUGUSTI, quemadmodum & Divæ memoriæ Serenissimi Prædecessores nostri fecerunt, hoc peculiari nostro Diplomate eius Illust. Regia nostra potestate, & authoritate confirmare voluisse. Cuius quidem Articuli in praememorato Privilegio D. SIGISMUNDI AUGUSTI contenti, tenor de verbo ad verbum est talis: *Dedimus præterea*

Anno 1683. *terea fidem, & præſentibus Literis ſancte, damus, recipimus, & promittimus, Nos tam Principi ipſi, quam Civitatibus, aliisque ſubditis ſuis, cuiuscunque Ordinis, vel Status fuerint, liberum uſum Religionis, cultusque Divini, & receptorum rituum ſecundum Auguſtanam Confeſſionem in ſuis Eccleſiis, totiusque rei Eccleſiaſticæ integram Adminiſtrationem, ſicut eam hactenus habuerunt, libere permiſſuros, nec in ea ullam mutationem facturos, neque ut ab aliis fiat, permiſſuros.* Hunc itaque Articulum ex omni ſua parte Nos gratum, ratumque habere, atque eius Illuſtritati confirmare, & ſalvum, ſartumq; perpetuis temporibus conſervaturos eſſe, verbo noſtro Regio pro Nobis, & Sereniſſimis Succeſſoribus noſtris promittimus; quemadmodum eum vigore harum noſtrarum Literarum plane confirmamus. In cuius rei fidem præſentes manu noſtra ſubſcriptas Sigillis Regni, & M. D. Litv. communiri iuſſimus. Datum Varſaviæ die 25. Menſis Martii, Anno Domini 1683. Regni vero noſtri IX. Anno.

JOANNES *Rex.*

(L. S. Regni.) (L. S. M. D. L.)

CCLXXXII.

1683. *Cautio S. R. Maieſtatis Poloniæ, quod Actus Homagii in Inveſtitura Ducatus Curlandiæ, a Duce Friderico Caſimiro per Legatos accepta, receptæ alias conſvetudini, & ſolennitati Infeudationis præiudicare non debeat.* Dat. Varſaviæ d. 25. Mart. An. 1683. *Ex Archivo Regni.*

JOANNES III. Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ &c. Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt univerſis, & ſingulis. Miſiſſe ad Nos pro termino recipiendæ Inveſtituræ aſſignato, Illuſtriſſ. Principem Dominum Fridericum Caſimirum in Livonia Curlandiæ, & Semigalliæ Ducem, Legatos ſuos Generoſos Chriſtophorum Henricum Liberum Baronem de Puttkamer, Supremum Ducatus ſui Præfectum, & Dietericum ab Altenbockum Supremum ſuum Mareſchalcum, Supremosq; Conſiliarios Ducatus ſui Curlandiæ. Et quoniam Nos in hoc Actu Homagii more veterum Inveſtiturarum Regalia indutos, Coronaque Homagiali redimitos eſſe, certæ non permiſerunt legalitates, declarandum cenſuimus, declaramusque hiſce Literis noſtris, quod Actus hic nil receptæ conſvetudini, & Solennitati Infeudationis ex pacto, & providentia præiudicare, nec pro exemplo, aut præiudicato in futuris (Deo dante) Homagiis reputari poterit. In cuius rei fidem præſentes manu noſtra ſubſcriptas, Sigillis Regni, & M. D. L. communiri iuſſimus. Datum Varſaviæ, die 25. Martii, An. Domini 1683. Regni noſtri nono Anno.

Sigillum Regni Cancellariæ Maioris.

CCLXXXIII.

1689. *Reſcriptum pro Jurisdictione ſpirituali per Ducatum Curlandiæ Reverendo Epiſcopo Livoniæ, & Piltenſi conceſſa.* Dat. Varſaviæ d. 7. Jun. 1689. *Ex Arch. Reg.*

JOANNES III. *Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ &c. Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt, univerſis, & ſingulis, Oblatas eſſe ad Acta præſentia Metrices Regni Cancellariæ noſtræ Maioris Literas infraſcriptas, manu noſtra Regia ſubſcriptas, & Sigillo Regni Maiori communitas, ſanas, ſalvas, illæſas, omnique ſuſpicionis nota carentes, continentes in ſe Reſcriptum noſtrum pro Jurisdictione ſpirituali per Ducatum Curlandiæ, Reverendo Nicolao Popławſki Epiſcopo Livoniæ, & Piltenſi, Eccleſiasque Catholico-Romanas, exercenda, a Nobis benigne collatum. Quarum quidem Literarum tenor de verbo ad verbum eſt, qui ſequitur, talis.*

JOANNES III. Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ &c. Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt univerſis, & ſingulis, præſertim vero Illuſtriſſimo Principi Domino Friderico Caſimiro in Livonia Curlandiæ, & Semigalliæ Duci, tum & Incolis, tam Generoſis, ac Nobilibus, quam cuiuscunque ſtatus, & conditionis Ducatus Curlandiæ, atque Epiſcopatus, Territoriique Piltenſis. Quia cum Nos non ita pridem pro Jure Patronatus noſtri Regii Epiſcopatum Livoniæ, & Piltenſem, alias Curonienſem, in Perſonam Reverendi Nicolai Popławſki contuliſſemus, ac interea de Epiſcopatus Piltenſis bonis temporalibus gravior exorta fuiſſet difficultas, negotiumque ex Commiſſione Piltini peracta, ad Nos, Judiciumq; noſtrum remiſſum fuiſſet, atque in eo, poſteaquam magno motu agitatum eſt, deliberaſſemus, & hucuſque ex rationibus animum noſtrum permoventibus deliberamus, non intendiſſe Nos, neque ullo modo intendere Jurisdictionem ſpiritualem ſupra Eccleſias Catholico-Romanas, per totum Ducatum Curlandiæ, & Semigalliæ, Tractumque Piltenſem, quam hucuſque Epiſcopus Samogitiæ, tanquam vicinior de Jure communi exercebat, præfato Epiſcopo Livoniæ ſuſpenſam, aut a quopiam impeditam haberi. Sed quemadmodum eam per nominationem noſtram Regiam eidem plene contulimus: ita circa eandem integre nunc conſervamus. Quod dum præſentibus declaramus, in eius rei fidem eaſdem manu noſtra ſubſcriptas, Sigilloque Regni, & Magni Ducatus Litvaniæ communiri iuſſimus. Dat. Varſaviæ d. 7. Menſis Junii Anno Domini 1689. Regni vero noſtri decimo quinto Anno.

JOANNES *Rex.*

L. S. Maioris Cancellariæ Regni.

Adalbertus Staniſlaus Chroſcińſki S. R. Maieſtatis Secret. mpp.

Quas quidem Reſcripti Literas suprainſertas Nos ad Acta præſentia ſuſcipi, iis inſcribi, & ex iisdem fideliter depromptas parti poſtulanti in forma authentica extradi permiſimus. In cuius rei fidem præſentibus &c. Actum, & Datum Varſaviæ feria tertia ante feſtum S. Joannis Baptiſtæ proxima die ſcilicet 21. Menſis Junii Anno Domini 1689.

Ad Relationem Illuſtriſſimi, & Reverendiſſimi Domini Georgii Albrachti Donhoff Epiſcopi Camenecenſis, nominati Premiſlienſis, Supremi Cancellarii Regni.

1700. *Juſtæ Vindiciæ, & ſumma armorum iuſtitia, ex parte S. R. Maieſtatis Poloniarum, iuxta obligationem Pactorum Conventorum, præſtitumque Reipublicæ Juramentum contra Sereniſſimum Regem, & Coronam Sveciæ, ratione ruptæ toties Pacis perpetuæ, violatorum Pactorum Olivenſium, nec non noviſſimæ exagitationis, & offenſionis Sereniſſimi Regis Daniæ, & Norvegiæ, perpetui Fœderati Regni Poloniæ, ac Copiarum Regiarum aggreſſionis, manifeſtantur.* Anno vindicatæ Salutis æternæ 1700. *Vide Suppl. Tomi V. ad Annum 1700.*

1701. *Caſſatio Confirmationis præteritorum Jurium per Generoſum Maydel ſuper Bona Dundangenſia, & Zyravienſia ad Epiſcopatum Piltenſem ſpectantia obtentæ.* Dat. Varſaviæ d. 17. Aug. Anno 1701. *Vide Suppl. Tomi V. ad An. 1701.*

1702. *Caſſatio Reſcripti pro Contutoria, & Coadminiſtratione Ducatuum Curlandiæ, & Semigalliæ, ac Diſtrictus Piltenſis per Sereniſſimam Duciſſam Curlandiæ, Viduam obtenti.* Datum Cracoviæ die 11. Iulii. *Ibidem ad An. 1702.*

CCLXXXIV.

Anno 1704. *Punctum quintum Fœderis inter* Augustum II. *Regem, & Rempublicam Poloniæ ab una, &* Petrum I. *Czarum Ruſſiæ ab altera Parte, contra* Carolum *Regem Svecorum defenſive, & offenſive initi.* Narvæ 30. Auguſti An. 1704. (a)

Quemadmodum Czarea Maieſtas ad hæc tempora bellum non in Livonia tantum, ſed etiam in aliis locis, quæ ſub poteſtate communis hoſtis erant, feliciter Deo auſpice geſſit, ita illud deinceps continuabit, fidemq; ſuam obligat, quod omnes Munitiones, Urbes, Arces, reliquaq; omnia loca, quæ in toto Ducatu Livoniæ, Terrisq; ad eundem Ducatum ſpectantibus ad Rempublicam pertinuerant, quæq; Deo opitulante ab hoſte repetentur, Regiae Maieſtati, & Sereniſſimae Reipublicæ Poloniæ ſine ulla compenſationis praetenſione libenter retradet, reſtituetque.

CCLXXXV.

1717. *Acta Commiſſionis S. R. Maieſtatis ex mente Conſtitutionis novellæ Mitaviæ Menſe Julio An. 1717. celebratæ, inſertis iuramentorum formulis, tam a Supremis Conſiliariis, quam Capitaneis Maioribus, & Minoribus, Duci præſtandorum.*

Nos Alexander Horain, Epiſcopus Samogitiæ, Stanislaus Comes Donhoff, Enſifer Regni, Magniq; Ducatus Litvaniæ Dux Campeſtris, Jacobus Comes in Skrzynno Dunin, Regens Maioris Cancellariæ Regni, Braclavienſis Capitaneus, & Joannes Sigiſmundus de Wahlen, Vexillifer Diſtrictus Grodnenſis, S. R. Maieſtatis Succamerarius, Commiſſarii a S. R. Maieſtate, ex mente Conſtitutionis Novellæ, cum plena poteſtate ad Ducatus Curlandiæ & Semigalliæ deputati & aſſignati, poſt expeditas cauſas expulſionum, liquidationum, Commiſſionum & alia acceſſoria Decreta prolata, quorum ſeparatum Protocollum, ut in cauſis privatorum, manibus Noſtris ſubſcriptum & ad Acta porrectum extat, deciſaque cauſa homicidii, G. olim Caroli Friderici Fircks, Capitanei Telſenſis, conformando Nos Inſtrumento Commiſſionis Sacræ Regiæ Maieſtatis, ad exaudienda & trutinanda gravamina publica Gene-

(a) Inſeritur hic Tractatus per totum Tom. II. P. I. Tit. ROSSIA ad Ann. 1704.

Anno 1717.

Generoſæ Nobilitatis Ducatus Curlandiæ & Semigalliae S. R. Maieſtati & iudicio Noſtro Commiſſoriali porrecta & exhibita ſub actu diei decimæ quartæ menſis Julii, Anno Domini milleſimo ſeptingenteſimo decimo ſeptimo proceſſimus. Quibus exhibitis et lectis pro meliori iudicii Noſtri informatione ante omnia ad revidenda Documenta, Gravamina G. Nobilitatem concernentia, in Camera Ducali exiſtentia, ſignanter diſpoſitiones œconomicas et Mandata Ducalia, Commiſſionesque, Illuſtres ac Magnificos Regentem Cancellariæ Regni Maioris, et Vexilliferum Grodnenſem, abſentia unius non obſtante, e medio iudicii Noſtri deputavimus, Officialesque Cameræ Ducalis, ad comportanda eadem, ſub fide iurata adſtrinximus. Poſtmodum etiam Nobili Jacobo Biſelſtein, Advocato Aulico, quatenus Mandata omnia Ducalia ſtatum publicum Ducatus concernentia, et particularia cum publicis connexionem habentia, literasque, quae, et quales per G. Ordinem Eqveſtrem Gravaminibus ſuis ſpecificatae ſunt, ac ſignanter eas literas, in quibus expreſſum, ut praefatus Advocatus Biſelſteinius, GG. Conſiliariis Regentibus recte in omnibus, et cum proiectis aſſiſtere, iiſdemque, ut eum in omnibus adhiberent, eiuſque conſilia ſequerentur, ab Illuſtriſſimo Duce ſpecialiter iniunctum eſt, ſub pœnis ad iudicium noſtrum, comportaret, et produceret, mandavimus, iiſdemque prout et Documentis Cameralibus per eoſdem Magnificos judicii noſtri Deputatos ſecrete reviſis, ad deciſionem eorundem gravaminum condeſcendimus.

Exhibuit Nobis Generoſa Nobilitas Pacta primaevae ſubiectionis, ſub dato Vilnae, die 28. Novembris Anno 1561. et quidem ex iis locum, in quo Divus olim Sigiſmundus Auguſtus, Illuſtriſſimis Ducibus Curlandiae Ducalem titulum, ad inſtar Ducis Pruſſiae, cum omni Dignitate, Inſignibus et Privilegiis Ducalibus tribuit, tum privilegium, ſub dato Vilnæ, feria ſexta poſt Feſtum S. Catharinae, An. 1561 G. Nobilitati datum, in quo habetur, quod Illuſtriſſimus olim Gotthardus ſe & Provinciam ſuam ditionibus, dominiiſque eiuſdem S.R. Maieſtatis, ad inſtar terrarum Pruſſiae, adiunxit et incorporavit; porro Inveſtituras Ducum Curlandiae cum ſuperioribus per omnia convenientes, deinde Diploma Inveſtiturae Duci Pruſſiae, Joanni Sigismundo, eiuſque fratribus præſcriptum, in quo hæc continentur verba: Quoties ſe obtulerit caſus devolutionis de uno in alium Marchiones, & eorum legitimos feudi hæredes maſculos, debebunt illi, & quisque eorum debebit, Nobis & Succeſſoribus noſtris, Regibus & Regno Poloniae, intra tempus debitum, ſubiectionem & feudi obligationem, & homagium præſtare, neque prius feudum Ducatus Pruſſiae accipere, aut acceptum adire poterunt, aut debebunt, quam Nobis, Succeſſoribusve, Regibus ac Regno Poloniae, in propria perſona iuramentum fidelitatis præſtiterint; poſt haec Inſtrumentum ſimultaneæ Inveſtituræ, de An. 1633. in quo Dux Jacobus cum Patruo, Duce Friderico, ſimul inveſtitus, & ad contactum vexilli admiſſus fuit, & conſenſum Regium ex Reſponſo Comitiali An. 1638. obtentum, cui conſenſui hæc conditio vel clauſula fuit adiecta: ut antequam realem poſſeſſionem illius Ducatus apprehenderit, iuriſdictionemq; exercere cæperit, is idem Dux Jacobus, primum Nobis & Reipublicæ homagium ſolenni ritu feudali, ex vi pactorum eo in loco, ubicunque pro eo tempore cum Aula noſtra feliciter conſtituti fuerimus, præſtare teneatur. Praeterea paragraphum Formulæ Regiminis 44. qui huius tenoris eſt: Novus Princeps Curlandiæ & Semigalliae iureiurando, quod Sacrae Regiae Maieſtati & Reipublicæ præſtabit, ſe quoque Nobilitatis univerſæ, omnium præterea & ſingulorum privatorum, libertates, privilegia, iura, immunitates, ſartas atque tectas ſervaturum conteſtabitur, ut & §. 4tum Form. Regiminis, in quo habetur: quodſi Principem abeſſe a Ducatu contigerit, Conſiliarii ſupremi Jurisdictionem, & Judicia exercere, mandata & ſententias, aliaque omnia adminiſtrationis munia, Principis nomine expedire, & promulgare tenentur; denique declarationem ac deciſionem de Anno 1642. ubi ſequentia verba leguntur: Sede vero vacante, vel Principe ex Ducatu abſente, vel minorenni exiſtente, ſoli quatuor Supremi Conſiliarii, iuxta Formulam Regiminis, Ducatum, omniaque Gubernationis munia, etiam in indicendo Conventus, adminiſtrabunt; Quibus exhibitis G. Nobilitas conqueſta eſt, quod his omnibus non obſtantibus, Dux Illuſtriſſimus Ferdinandus, licet homagium non præſtiterit, in S.R. Maieſtatis & Reipublicæ, nec non Ordinis Equeſtris præiudicium, Regiminis munia ſuſcepit, & ad ſe Gedanum traxit, multa præiudicioſa, nullo Conſiliario, niſi Secretario Superiore, Joanne Chriſtiano Hölchero præſente, contra Leges fundamentales, reſcribendo expe-

Anno 1717.

expediendo, atque promulgando, Conventum vero publicum ſecundum Formulam Reg. & Comiſſionem de A. 1642. a Conſiliariis Supremis indicendum, denegando. In Contrarium GG. Conſiliarii Regentes, coram Nobis comparentes, exhibuerunt Literas Reſcripti S. R. Maieſtatis, de dato Varſaviæ, die 24. menſis Martii, An. 1713. conceſſas, ſigillo Regni Maiori & M. D. Litvaniæ communitas, quibus S. R. Maieſtas prout in Anno 1712. ex cauſa prætenſæ debilis valetudinis Illuſtriſſimi moderni Ducis, Ferdinandi, homagii praeſtationem, & Inveſtituræ receptionem, ad cadentiam ſequentium Comitiorum differre, ita quoque ad proxima, immediateque futura Comitia prorogare, & ſibi G. G. Conſiliariis, & Officialibus, totique Nobilitati, ut iuxta praeſcriptum Statutorum & Formulae Regiminis, eidem Illuſtriſſimo Duci obtemperent, juriſdictioni eius in omnibus pareant, demandare dignata eſt.

Nos Commiſſarii S. R. Maieſtatis eo in conſideratione habito, quod ex Pactis primævæ ſubiectionis, aliisque documentis exhibitis, Formula Regiminis, Commiſſorialique Deciſione, Illuſtriſſimus Dux Ferdinandus, ante homagium S. R. Maieſtati præſtitum, adminiſtrationem Ducatus ſubire, & iurisdictionem exercere, vel prætendere nullo modo valuerit, ſed quod ſede vacante, vel Principe abſente, omnia adminiſtrationis munia ſolis Conſiliariis ſupremis attributa ſint, & quamvis prorogationem præſtandi homagii in Literis Reſcripti S. R. Maieſtatis Illuſtriſſimus Dux obtinuerit, ea tamen extra Ducatum abuti non potuit; itaq; ob concurrentiam eiusdem prorogationis S. R. Maieſtatis, in qua etiam aſſignatus ad præſtandum homagium terminus iam a tot annis per Illuſtriſſimum Ducem prætermiſſus, cauſam quidem hoc in puncto cum toto ſuo effectu ad Judicia Relationum propriarum S. R. Maieſtatis remittimus, terminumque Partibus, dum, & quando Judicia eadem, præviis Innoteſcentialibus, in cadentia ſolita Juridicæ Curlandicæ celebrabuntur, conſervamus peremtorium. Ut autem omnia devia, iuxta Conſtitutorium Regium Nobis clementiſſime conceſſum, in priſtinam orbitam redigamus, in futurum, iuxta Formulam Regiminis, deciſionemque Commiſſorialem, inhærendoque Legi publicæ Conſtitutionis Anni 1683. eo in caſu, quando Princeps iuramentum fidelitatis, homagiumque in propria Perſona ſua nondum præſtiterit, Generoſam Nobilitatem ab obedientia Principibus inveſtitis præſtari ſolita pro abſoluta declaramus. Cæterum providendo, ne in abſentia Illuſtriſſimi Domini Ducis moderni maiores, & periculoſiores abuſus, ob uſurpatam ſibi extra Ducatus præfatos iurisdictionem prætenſam, eveniant, Formulamque Regiminis ad executionem deducendo, caſſatis, & pro nullis declaratis quibusvis Mandatis, Reſcriptis, & Commiſſionibus Ducalibus, Gedano in anteceſſum, & ad præſens ad quaſcunq; perſonas transmiſſis, uti iuribus Ducatus contrariis, eidem Illuſtriſſimo Domino Ferdinando Duci, Authoritate S. R. Maieſtatis, & Reipublicæ, ne prætenſam extra Ducatum iurisdictionem exerceat, & continuet, G. G. quoque Conſiliarii Regentes, Capitanei maiores, vel minores, aliique Officiales, etiam Camerales, Mandata, & Commiſſiones eiusmodi Ducales ad ſe transmiſſas, ſive transmittendas ullo modo exequi audeant, ſed eo in paſſu ad GG. Conſiliarios ſupremos Regentes recurrant, ſub pœnis privationis officiorum, & incapacitatis in futurum ad ea aſſequenda interdicimus, & ſerio inhibemus. Ac ut interim, & in futurum abſente extra Ducatum Principe, & in aliis caſibus in Formula Regiminis expreſſis GG. ſupremi Conſiliarii Regentes, per Nos, inferius conſtituti, & approbati, ſive in futurum eligendi, & conſtituendi, iurati Iurisdictionem, & Iudicia exerceant, Mandata, & ſententias, aliaque omnia adminiſtrationis, & gubernationis munia, Principis nomine, quamdiu in vivis erit, expediant, Iudicia ſua ſtatis temporibus inchoari curent, & ſeſe iuxta præſcriptum iuramenti per Nos inferius præſcripti, Formulæ Regiminis §pho 10. 14. & 15. in iure dicendo, & adminiſtranda iuſtitia gerant, eaque obſervent, ita, ut eorum iurisdictio, etiam mortuo, abſente, vel minorenne, infirmoque Principe, indiviſa, atque in ſolidum cenſeri debeat, & iuxta §. quartum Formulæ Regiminis uno, pluribusve eorum defunctis, vel legaliter abſentibus, reliqui munere ſuo plene fungantur, & in locum defunctorum a reliquis Conſiliariis ſupremis, intra menſem, alii ex præſcripto Legum eligantur, & conſtituantur, ſalvo, & reſervato G. Nobilitati, in caſum neglectus, ad S. R. Maieſt. recurſu, declaramus, & ſub pœnis contra negligentes Officiales in Iure ſancitis, per G. Inſtigatorem Regni, & M. D. Litv. ad inſtantiam, & delationem cuiuscunque ex Nobilitate in Iudiciis S. R. Maieſt. decernendis, & irremiſſibiliter extendendis, demandamus; Iure tamen S. R. Maieſtat. & Reipubl. per omnia, & in omnibus ſalvo.

Conſequenter & in decimo tertio, attenta notorietate facti ex libera iudiciali agni-

Anno 1717.

agnitione G. Cancellarii Sacken, quod ipſe Gedani Illuſtriſſimo Domino Ferdinando Principi ſuper Officium Cancellariatus iuramentum A. 1713. præſtitit, per literasque eiusdem Illuſtriſſimi Ducis confirmatus, & in pacifica poſſeſſione ſit, & alterius G. Philippi Everhardi de Bruggen, Capitanei maioris Tuckumenſis, quod ipſe iuramentum ſuper Capitaneatum Tuckumenſem in ſcriptis eidem Illuſtriſſimo Gedanum tranſmiſerit, nec non confeſſione GG. Landhofmaiſteri, & Cancellarii facta, quod quidam Capitaneorum iuramenta in ſcriptis Gedanum tranſmiſerint, conſiderata eiusmodi omnia iuramenta, uti iuribus Formulæ Regiminis, & praxi antiquæ, ac directo dominio S. R. Maieſtatis, & Reipublicae praeiudicioſa, & contraria abrogamus, & pro nullis declaramus, & ne in futurum Officiales iuramenta extra Ducatum praeſtent, vel eadem illic, aut in Ducatu in literis exhibeant, ſub privatione officiorum inhibemus. Verum quoniam GG. ſupremi Conſiliarii Regentes, abſente extra Ducatum Principe, nomine Principis, & in aliis Caſibus in Formula Regiminis ſpecificatis, ſoli omnia adminiſtrationis munia, & iurisdictionem exercere debent, ideo, quatenus in futurum omnes Officiales, praeſente in Ducatu inveſtito Principe, coram Principe praeſentibus Conſiliariis, ſede vero vacante, & necdum inveſtito Principe, coram ſolis iisdem GG. Conſiliariis duntaxat, S. R. Maieſtati, Reipublicae, & legitime inveſtitis Principibus, in loco Reſidentiae Ducalis ſolito iurare debeant, ſtatuimus, & declaramus, Rotamque Iuramenti, Principibus inveſtitis praeſtandi, praeſcribendam eſſe duximus, & praeſcribimus in hunc, qui ſequitur modum.

Formula Juramenti Supremorum Conſiliariorum.

Ego N. N. iuro, & promitto Illuſtriſſimo Principi, ac Domino, Domino Ferdinando, in Livonia Curlandiae, & Semigalliae Duci, Principi, ac Domino meo gratioſiſſimo, eiusque legitime inveſtitis Haeredibus, & Succeſſoribus, ſub dominio directo S. R. Maieſtatis Poloniae, & M. D. Litvaniae, (quamprimum homagium tam modernus Illuſtriſſimus Dux, quam Haeredes, & Succeſſores eius praeſtiterint, & renovationem Inveſtiturae realem conſecuti fuerint,) Ducibusque non amplius ſuperſtitibus, Sereniſſimo, ac Potentiſſimo Principi, ac Domino, Domino AUGUSTO II. Regi Poloniae, & M. Duci Litvaniae, tanquam meo non ſolum Domino ſupremo, & directo, qui S. R. Maieſtas iam eſt, ſed etiam tanquam meo tunc immediato, & plane perfecto naturali Domino, & Reipublicae, me, uti alii Regni Incolae, ſubiectum, fidelem, & deditum futurum, & manſurum, ſuae Illuſtritatis commoda quaeſiturum, mala averſurum, damnaque præcauturum; et poſtquam a ſua Illuſtritate Conſiliarius ſupremus conſtitutus ſum, me in conſiliis, legationibus, et aliis mihi commiſſis negotiis loquendo, et ſcribendo diligentem, ſollicitum, et ſolertem exhibere, eiusdem Illuſtritatis regalia, honorem, et reputationem, ius, et iurisdictionem, quod per me fieri poterit, defendere, tum Ordinationes, et Privilegia ſecundum Pacta ſubiectionis, Formulam regiminis, Deciſionesq; Commiſſoriales, iura, et conſvetudines, tam omnium in genere Incolarum, quam uniuscuiusq; in ſpecie, cum omni fidelitate debite obſervare, et quantum in me eſt, non permittere velle, ut peregrini, vel exotici ad conſilia, et conſultationes publicas ſive clam, ſive palam admittantur, imo multominus ego eosdem ad eas admittam, vel introducam, contra vero in id incumbam, ut omnia iuxta leges cardinales, et horum Ducatuum obſervantiam ſolummodo ab indigenis diſponantur, atque adminiſtrentur. In caſu vero, ſi praeter opinionem aliquid, quod huic contrarium eſſet, fieret, vel intenderetur, volo ego ſuam Illuſtritatem deſuper tenore Formulae Regiminis tempeſtive, et cum fundamento praemonere, omnemque operam navare, ut id intermittatur, quae ſi omnia abſque effectu eſſent, ad S. R. Maieſtatem, utpote Dominum meum directum recurram, atque vi huius mei Iuramenti præſtiti, debite, fideliter, ac ingenue omnia deferam, et remedium quaeram, caeterum vero ſuae Illuſt. arcana, et quidquid mihi concreditum fuerit, tum et quod in habito conſilio per modum ſuffragii, vel aliter concluſum eſt, nemini revelabo, ſed ad cineres uſque reticebo; In cauſis, et actibus iudicialibus, item in decernendis libellis ſupplicibus, tantum iuri, et iuſtitiae ſanctae me conformabo, et ad normam, regulamque eius, abſque perſonarum, munerum, et donationum reſpectu omnes cauſas decidam, et definiam, tandemque omnia perficiam, quae fideli Conſiliario ſupremo incumbunt, eumque obligant, omnia ingenue, ſine reſervatione. Ita me Deus adiuvet, et S. eius Evangelium.

Principi autem inveſtito ita iurabunt Conſiliarii Regentes, ſcilicet omiſſa clauſula: Quamprimum &c. fuerint.

Similiter GG. Capitanei maiores, & minores, quos ſub eadem præcautione, qua GG. Conſiliarios ſupremos, in officiis ſuis conſervamus, iurabunt eiusmodi rota.

Formula Juramenti Capitaneorum Maiorum, & Minorum.

Ego N.N. promitto & iuro Illuſtriſſimo Principi ac Domino, Domino Ferdinando, in Livonia Curlandiæ & Semigalliæ Duci, Principi ac Domino meo gratioſo, eiusdemque rite inveſtitis Hæredibus, & Succeſſoribus, ſub directo dominio S. R. Maieſtatis Poloniæ, & Magni Ducis Litvaniæ, (quam primum homagium tam modernus Illuſtriſſimus Dux, quam Hæredes & Succeſſores eius præſtiterint, & renovationem Inveſtituræ realem conſecuti fuerint) Ducibusque non amplius ſuperſtitibus, Sereniſſimo ac Potentiſſimo Principi ac Domino, Domino AUGUSTO II. Regi Poloniæ & M.D.Litvaniæ, eiusque in Regno Succeſſoribus, Serenisſimis Regibus Poloniæ, & Magnis Ducibus Litvaniæ, tanquam meo non ſolum Domino ſupremo, directo, qui S. R. Maieſtas iam eſt, ſed etiam tanquam meo tunc immediato, & plane perfecto, naturali Domino, & Reipublicæ, me, uti alii Regni incolae, ſubiectum, fidelem, & deditum futurum & manſurum, ſuae Illuſtritatis commoda quæſiturum, damnaque præcauturum, & poſtquam a ſua Illuſtritate Capitaneus Maior N. conſtitutus ſum, in legationibus & commisſionibus, in & extra Ducatum, me fidelem, & diligentem exhibebo, arcana mihi concredita, ad aram uſque reticendo, nec ſine iuſſu ſuæ Illuſtritatis cuipiam propalando; Claves & arcem N. mihi, in Capitaneatu delato maiori, commiſſas, caute obſervabo, nec ſine Illuſtritatis ſuae, eiuſque Succeſſorum voluntate, cuiquam extradam; In iudiciis ſolummodo ad ſanctam iuſtitiam reſpiciam, & ſecundum eius normam & regulam, abſque reſpectu perſonarum, munerum, ſeu largitionum, omnes cauſas decidam & diſcernam, conſtitutiones & privilegia horum Ducatuum, ſecundum Pacta ſubiectionis, Formulam regiminis, Deciſiones commiſſoriales, iura & conſvetudines, tum omnium incolarum in genere, tum & uniuscuiusvis in ſpecie, omni fide, & ſemper manutenebo & obſervabo, & quantum in me eſt, tenore inſtructionis per me in ſcriptis acceptæ, pro optima mente & facultate mea, diligenter & fideliter peragam & perficiam, nec omittam, quod fidelem Capitaneum & Miniſtrum decet, eique convenit, ſine reſervatione, aut periculo: ita me Deus adiuvet, & S. eius Evangelium.

Concluſio.

Cum igitur omnia, quæ ita a Nobis, authoritate commiſſoriali, in perpetuum legis vigorem conſtituta ſunt, Pactis primævæ ſubiectionis, Formulæ Regiminis, Deciſioni Commiſſoriali de Anno 1642. aliique iuri publico, iuſtitiæ & æquitati conformia, & quæcunque devia, ex tenore Conſtitutionis novellae, & Conſtitutorii Regii, per ea in priorem orbitam redacta ſunt; itaque confirmando ſimul omnia ac ſingula, quae in moderno & prioribus Conventibus publicis Regiis, cum Generoſis Conſiliariis regentibus a G. Ordine Equeſtri concluſa, ut quævis in ea contenta ac ordinata accurate obſerventur, iisque pleniſſime ſatisfiat, & ne ab eis ullo in puncto recedatur, vel præiudicioſi quid in Generoſum Equeſtrem Ordinem, vel ad calculationem Deputatos, vel Generoſi Ordinis Equeſtris Plenipotentiarios, & Patronos cauſæ, contra Protectoriales literas S. R. Maieſtatis (quas hiſce renovamus & reaſſumimus) in ſecuritatis publicæ everſionem, deciſionumq; noſtrarum derogationem, ſuſcipiatur, ſed iuxta illa Protectorialia S. R. Maieſtatis tam generalia, quam ſpecialia, eaque, quæ a Nobis conſecuta & ordinata ſunt, univerſis & ſingulis omnimoda ſecuritas præſtetur, neque in ſpecie ab Illuſtriſſimo Duce, vel Succeſſoribus eius, huic contrarium aliquid fiat, aut attentetur, eidem vel iisdem, ſub amiſſione feudi, & GG. Conſiliariis regentibus, ut talia ſollicite præcaveant, atque ſerio avertant, nec ulla ratione admittant, ſub confiſcatione bonorum, aliisque graviſſimis S. R. Maieſtatis arbitrariis pœnis, ſuper iis irremiſſibiliter extendendis, cæteris vero Officialibus, & quibuscunque aliis, ne operam præſtent, ut eiusmodi eveniant, ſub pœna infamiæ ac colli, S. R. Maieſtatis & Reipublicae nomine, & authoritate, ſerio præcipimus, mandamus, inhibemus, & ſtatuimus.

Limitatio Actus Commiſſionis S. R. Maieſtatis.

Quoniam autem varii bonorum Ducalium, reluitioni obnoxiorum, poſſeſſores ſuperſunt, qui ſatisfaciendo Decreto noſtro iura ſua deducere parati fuerunt, Nobis vero legalitates noſtrae, & varia ac graviſſima negotia non permittunt eos iam admittere, præterea nonnulla Generoſis Conſiliariis regentibus, atque Generoſo Ordini Equeſtri, commiſſa ſunt, quæ reviſione noſtra & finali deciſione indigent, imprimis ratione telo-

Anno 1717.

teloniorum, & ordinationum politicarum civitatenſium, diverſorum quoque deſiderio, in liquidandis calculationibus ſatisfieri non potuit, atque inſuper neceſſitas ac rei ſtatus efflagitat, ut adhuc alia quædam expediantur, & in ordinem redigantur, quæ omnia hac vice ad finem perduci nequeunt; ideo hunc terminum pro Commiſſionis actu concluſive expediendo limitandum, differendum, ac prorogandum eſſe duximus, uti quidem effective & realiter limitamus ac prorogamus, ac terminum eiusdem actus reaſſumptionis pro die 20. Maii in anno proxime venturo 1718. aſſignamus, & determinamus, interea vero omnes bonorum Ducalium poſſeſſores a pœna in Decretis, ratione producendorum iurium ad bona Ducalia latis, interpoſita abſolvimus, Generoſisque Conſiliariis regentibus, ut reditus, & proventus Ducatuum ſedulo connotari faciant, de iisque in futurum rationes reddant, ac ea, quæ ipſis ac G. Ordini Equeſtri commiſſa ſunt, ad finem perducant, Generoſi vero ad calculandum Deputati cum quibusvis deſiderantibus calculent, & liquident, et partes ad iudicium noſtrum remittant, ſtatuimus et mandamus.

(L.S.) *Staniſlaus Comes Donhoff, Dux Campeſtris Exercitus M. D. Litvaniæ, Enſifer Regni, Neocorcinenſis, Sac. Reg. Maieſtatis, & Reipublicæ Commiſſarius.*

(L.S.) *Jacobus Comes in Skrzynno Dunin, Regens Regni Cancellariæ, Capitaneus Braclavien. S. R. Maieſt. & Reipubl. Commiſſar.*

(L.S.) *Joannes Sigismundus de Wahlen, VexilliſerDiſtrictus Grodnenſis, Succamerarius & Commiſſarius S. R. Maieſt. & Reip.*

Joſephus Kolinſki, Pocillator Braclavienſis, Commiſſionis S. R. Maieſt. Secretarius iuratus.

CCLXXXVI.

1726.

Inhibitio Sacræ Regiæ Maieſtatis, per Generoſum Nakwaſki, Capitaneum Ciechanovienſem, Statibus Curlandiæ, ne divulgatum Congreſſum particularem celebrare præſumant, intimata.

AUGUSTUS II. &c. Generoſis Supremis Conſiliariis, Maioribus & Minoribus Capitaneis, ac univerſæ Nobilitati Ducatuum Curlandiæ & Semigalliæ fideliter Nobis dilectis, Gratiam noſtram Regiam: Generoſi fideliter Nobis dilecti. Cum non ſolum publica fama, divulgatique rumores, ſed certæ quædam relationes id deferant, acſi Fidelitates Veſtræ, prætextu abſentiae in hactenus a Ducatibus Ducis Ferdinandi, homagiique eius non redditi, ſeu alia quavis palliata ratione, meditentur & moliantur, contra Jura Supremi Dominii noſtri & Reipublicæ, Conventum privatum ſibi inſtituere & formare velle; idque non obſtante noſtra remiſſione & ſuſpenſione deſideriorum Fidelitatum Veſtrarum ad imminentem Comitiorum Regni Generalium Grodnæ celebrandorum reaſſumptionem, ex ea potiſſimum cauſa, quod priori gratioſa conceſſione noſtra & indictione Conventus, Fidelitates Veſtrae ſint abuſae, præſcriptum tenorem univerſalium Literarum Noſtrarum excedendo, & in materiam ſucceſſionis eventualis ſe ſe indebite ingerendo. Proinde Fidelitates Veſtras ſuper praemiſſis iam antecedenter legitime monitas, praeſentibus literis noſtris iterum ſerio monemus, ipſisque inhibemus & interdicimus, ne quidquam hac in re attentare, neque aliquem Conventum particularem privatum ſibi inſtituere & indicere, ſub quocunque praetextu praeſumant. Quem quidem Conventum conceſſimus & concedere poterimus, praevia certitudine, Fidelitates Veſtras facultatem noſtram in celebratione huiuſmodi Conventus non exceſſuras. Siquid autem contra haſce prohibitiones noſtras Fidelitates Veſtrae attentaverint, id totum, uti Pactis ſubiectionis, Conſtitutionibus & Juramento Fidelitatis, contrarium, pro irrito, invalido, & non exiſtenti declaramus. Renovamus inſuper noſtras attentiores inhibitiones, ne Fidelitates Veſtrae in tam magni momenti publico negotio eventualis horum Ducatuum Principis vacantiae, & ad Regnum noſtrum devolutionis, aliquas cointelligentias & correſpondentias, praecipue cum exteris, habere & quidquam attentare audeant. Facturae ſunt praemiſſa Fidelitates Veſtrae, pro gratia noſtra, pro fidelitatis ſuae juratae exacta obſervantia, & ſin ſecus quidquam attentare audeant, ſub gravi indignatione noſtra, irremiſſibilique Legum rigore. Datum Varſaviae, die 8. Menſis Junii, An. D. 1726. Regni vero noſtri 29. anno.

AUGUSTUS *Rex.*

(L. S. Minoris Regni.)

(L. S. Minoris M. D. L.)

Andreas Franciſcus Cichocki, Sacræ Regiæ Maieſtatis Secretarius. mpp.

CCLXXXVII.

Anno 1726.

Documentum intimatæ Inhibitionis ſupradictæ &c.

Magnificum, ac Generoſ. D. Ioſephum Nakwaſki, Capitaneum Ciechanovienſem, Inhibitorium quoddam a S. R. Maieſtate Poloniæ, Domino noſtro Clementiſſimo, de dato Varſaviæ die 8. Menſis Junii, Anno 1726. de non inſtituendis, & non indicendis Conventibus, nec de ſe non ingerendo in materiam ſucceſſionis eventualis d. 21. Iunii Anni currentis, Magnificis, ac Generoſis Dominis Conſiliariis ſupremis Regentibus, ad manus proprias tradidiſſe, idque Reſcriptum Regium hodierno die pro ulteriori cuſtodia, quotiescunque viſum fuerit neceſſe, ut & iterum producatur, Cancellariæ Ducali commiſſum eſſe ad Mandatum, ſub appreſſione Sigilli Ducalis, ſubſcriptioneque hac ſolita teſtor. Dat. Mitaviæ d. 24. Junii An. 1726.

CCLXXXVIII.

1726.

Oblata videndæ Manifeſtationis, d. 11. Jul. An. 1726.

AUGUSTUS II. Dei Gratia Rex Poloniæ &c. &c. Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt univerſis, & ſingulis. Oblatas eſſe ad Acta præſentia Metrices Regni Cancellariæ noſtræ Maioris Literas infraſcriptas Videndæ Manifeſtationis, manibus Magnificorum Senatorum Regni die hodierna in actu contenta ſubſcriptas, tenoris ſequentis: Dabitur Manifeſtatio nomine infraſcriptorum in rem totius Reipublicæ, & pro reſervatione ſupremi Iuris, & directi Dominii, quod S. R. Maieſtati, & Reipublicæ ad Ducatus Curlandiæ, & Semigalliæ competit, ne aliquod patiatur detrimentum, in, & contra omnia & ſingula in his Ducatibus per quoſcunque tam ab extra, quam ab intra ultra mentem S. R. Maieſtatis, & Reipublicæ, imo in convulſionem Legum Regni, & Reſcriptorum, præcipue ultimarii S. R. M. in his Ducatibus recenter attentata, & attentanda, Pactis primævæ ſubiectionis & incorporationis Regno Poloniæ horum Ducatuum, ac vinculo fidelitatis contraria, & conceſſioni Feudali, Inveſtituris, tum Legibus, & Conſtitutionibus Regni, & M. D. Litvaniæ, nec non Fœderibus anterioribus, & noviſſimis cum vicinis Potentiis initis, repugnantia, in præiudicium S. R. Maieſtatis, & Reipublicæ evenientia, aut eventura, ſuo loco, & tempore explicanda, cum proteſtatione de nullitate eorundem omnium, & ſingulorum attentatorum, et attentandorum, Anno 1726. ſtante vita legitimi Principis Illuſtriſſimi Ferdinandi Ducis Curlandiæ, et Semigalliæ, prout latius in parata copia eadem Manifeſtatio porrigetur.

Andreas de Lubraniec Dąmbſki, Palatinus Breſtenſis Cuiaviæ. mpp.

Joſephus Sołtyk, Caſtellanus Belzenſis. mpp.

Caſimirus Rudzinſki, Caſtellanus Czernenſis. mpp.

J. Mniſzech, Supr. Reg. Mareſchalcus

J. Szembek, Supr. Regni Cancellarius.

Joan. Lipſki, Procancellarius Regni.

Joannes Georgius Przebendowſki, Supr. Regni Theſaurarius.

Quas eiusmodi Literas videndæ Manifeſtationis, ſic, ut præmiſſum, oblatas, Nos ad Acta præſentia ſuſcipi, inſcribi, et ex iisdem fideliter deſcriptas parti poſtulanti authentice extradi permiſimus. Actum, et Datum Varſaviæ feria quinta ante Feſtum S. Margaritæ Virginis, et Mart. proxima, die ſcilicet 11. Iul. Anno Domini 1726.

CCLXXXIX.

1726.

Manifeſtatio Procerum Regni Poloniæ, & M. D. Litvaniæ contra Actum Curlandicum, Congreſſu illicito die 26. Jun. Anno 1726. formatum.

Experimento triſti compertum eſt, Respublicas maiores, minoresve tamdiu ſtare, quamdiu a Veterum Inſtitutis non recedant, fundamentalibusque primævæ originis, vel acceſſionis ſuæ legibus innitantur; poſtquam vero pertæſæ ſtatus antiqui quidpiam novi moliantur, vel cupido novandarum rerum, aut fatalis voluptas pereundi, innumerabilibuſque ſe ſe tricis implicandi inceſſerit earum animis, neceſſario cadere, ac ſuccumbere. Probe experti ſunt Ducatus Curlandiæ, et Semigalliæ, quid ad felicem illorum ſtatum hucuſque contulerit, poſtquam felicibus Anteceſſorum noſtrorum armis, ſub auſpiciis Sereniſſimorum SIGISMUNDI AUGUSTI, STEPHANI BATHOREI, SIGISMUNDI Tertii, ſubſequentiumque Regum Poloniæ ab interitu vindicati, a quavis hoſtili impetitione protecti, pari Nobiſcum proſperitate gloriari aſſueverunt; quodſi quandoque contigerit, minora votis perferre, communem Regnorum ſortem inſtabilis fortunæ miſerati inter tempeſtates, procellasq; bellorum fluctuare poterant, non mergi, ubi coadunati Reipublicæ noſtræ nec perire, nec ſalvi niſi una eſſe debuerant. Iam quod Su-

Anno 1726.

Superi avertant, navigium hoc, quod, cum Republica noſtra ſtricte unitum, feliciter hucuſque vehebatur, verendum, ne dividi cœptum naufragium patiatur, quando nuper inſcia, ac inconſulta, multo minus requiſita S. R. Maieſtate, et Republica, exiſtente adhuc in vivis Principe ſuo legitimo, Conventiculum quodpiam ſibi formare, deq; eligendo novo Principe deliberare, imo actu, auſuque illicito eligere, monitiones S. R. Maieſtatis hunc Actum inhibentes reſpuere, Emiſſarium Regium, Charactere Nuntii ad Comitia inſignitum, non admittere, aliaq; contraria Pactis, et Fœderibus ſubiectionis eiusdem Ducatus Curlandiæ, et Semigalliæ, obliti beneficiorum Regni huius, attentare auſi ſunt. Non commemoramus, quomodo Provincia hæc a Gotthardo Kettlero, Magiſtro quondam Ordinis Teutonici, Reipublicae noſtrae ſe ſubdiderit, ſubieceritque, quomodo a temporibus eiusdem Kettleri in obſequio, et fide feudali Reipublicae noſtrae ad haec uſque tempora fidelis permanſerit; praetermittimus, qualiter non interrupta ſerie in Friderico, et Wilhelmo, Filiis Gotthardi, poſtea in eodem Friderico, et Iacobo, ex Wilhelmo Fratre Nepote ſuo, demum in Friderico Caſimiro, et Ferdinando adhuc ſuperſtite, Filiis Iacobi Ducis, Inveſtituras petierit, obtinueritque, Leges tantum nonnullas, tenoremque Pactorum ſubiectionis adducere in animo eſt, quo luculentius pateat, immerito, indebiteque attentatum, adeoque nullius valoris, imo damnabile eſſe, quidquid in noviſſimo tumultuario cœtu recenter actum eſt.

Et quidem libet prima verba Tractatus Subiectionis Livoniæ, uti cum Curlandia indiviſae, eiusdemque naturae exiſtentis, hic inſerere, quae ſic ſonant: Sigismundus Augustus *&c. Cum Terra Livoniæ Nobis ex parte M. D. Litvaniæ &c.* Vide Pacta Subiectionis fol. 238.

Placeat et alterius Inſtrumenti confirmationis Iurium initialem textum de verbo ad verbum exprimere; Sigismundus Augustus *&c. Cum Livonia Provincia &c.* Vide fol. 243.

Faciunt multum ad rem, imo inſtruunt plurimum verba illa, quibus Magiſtratum etiam ordinandi, nedum Principem conſtituendi, Regi poteſtas ſupererat, dum ſic in Tabulis Conventionum reperitur: " Cum nihil Reſpublicas magis quaſſare, atque concutere ſoleat, quam legum, conſvetudinis, atque morum mutatio, S. R. Maieſtas bene conſtitutas Reſpublicas hac ratione non modo ſervandas, ſed collapſas reſtituendas prudentiſſimo, atque vere divino conſilio cenſuit, quod Principibus, Nobilibus, Civitatibus, atque Statibus Livoniae promiſerit, non ſolum Magiſtratum Germanicum, ſed et Iura Germanorum propria conceſſuram etc. „ Iam quod attinet ad ipſam Curlandiam, Semigalliamque, Incorporationemque horum Ducatuum ad Regnum Poloniae, verba plenae ſubiectionis in hunc ſonant modum: Sigismundus Augustus *&c. Significamus &c. Quod cum Illuſtris Dominus Gotthardus &c.* Vide fol. 287.

Id vero tanquam directe caſui, auſuique contrarium, haud ſilentio praeterire poſſumus, quod Formula Regiminis cautum, circumſcriptumque reperitur his plane expreſſis verbis: " Conventus publici ſingulis bienniis Mitaviae celebrentur, ad quos ſinguli Diſtrictus, poſtquam Articulos deliberatorios nacti fuerint, Nuntios ſuos cum ſufficienti poteſtate ablegabunt. In quibus Conventibus nihil decernetur, quod Pactis ſubiectionis fundamentalibus, et Ducalibus Inveſtituris, et huius Regiminis Formae, aut Ordinationi ſit contrarium, horum enim aeterna authoritas eſſe, et obſervari debebit Si tamen Princeps eiusmodi Conventum indicere recuſaverit, auhtoritate Regiæ Maieſtatis is indicetur. „

Quid memoramus Iuramenti formam, a Nobilitate ſuo Principi præſtiti ſemper, praeſtandique, cuius tenor eſt talis: " Ego N. N. iuro N. N. Curlandiae, et Semigalliae Duci, eiusque Succeſſoribus inveſtitis, et ſi horum nullus ſuperfuerit, Sereniſſimo, ac Potentiſſimo Principi, ac Domino, D. Sigismundo III. Poloniae Regi, illiusque Succeſſoribus Regibus, et inclyto Regno Poloniae, et Magno Ducatui Litvaniae, tanquam non ſolum ſupremis, ac directis, quales nunc ſunt, ſed etiam utilibus, et immediatis tunc futuris, Dominis meis, tam uti caeteri Regni indigenae, ſubditus fidelis, et ſubiectus eſſe, eius Illuſtritatis commoda, & emolumenta quærere, promovere, omniaque terrarum, et incolarum Illuſtritatis eius, quantum per me fieri poteſt, damna, et incommoda praecavere, amovere, praevenire, uti fidelem, et probum ſubditum decet, ſemper velim, qua in re nihil quidquam, quod humano ingenio excogitari poterit, me impediet. Sic me Deus adiuvet, et Sancta Chriſti Paſſio. „

Juramento ſic conſcripto, Maiorum noſtrorum cautela non permiſit, quin etiam

Anno 1726.

iam pœnas in ſeditioſos, religionique Pactorum refractarios ſingulari lege ſtatueret, quæ quidem lex tenoris eſt talis: " His ita conſtitutis, illud poſtremo adiiciendum duximus, ut cum omnia, quæ hac Formula Regiminis continentur, Pactis primævae ſubiectionis huius Provinciae, iuribus aliorum Principum Vaſallorum, feudali titulo Provincias in Republica Polona poſſidentium, atque adeo ipſi æquitati et iuſtitiae ſint conformia, ea deinceps, ſub pœna Decreti Comitialis, anno ſuperiore lati, tum et aliis S. R. Maieſtatis arbitrariis, obſerventur, debitaeque executioni a ſuis Magiſtratibus demandentur. „

Jam vero id totaliter omittere non poſſumus, quod pro concluſione Tractatus, velut pro rei totius cardine, Formulæ eidem adiectum reperitur, in hæc formalia: " Inſuper omnes ex æquo in eam curam incumbant, quo pacatus, tranquillusque huius Ducatus ſtatus permaneat, qui cum inſtar propugnaculi contra finitimos univerſae Reipublicae hoſtes ex hac parte eſſe debeat, omnes concordibus animis ſtudia ſua ad ſalutem eius certatim et alacriter conferant, Illuſtri Principi ſuo, ac illius legitimis in feudo Succeſſoribus, obedientiam, honoremque exhibeant, fidei Regiae Maieſtati et Reipublicae Polonae datae memores ſint, ſi omni felicitate patriam ſuam florere, ita ac debent, peroptant. „

Quæ omnia ſecus nunc recenter acta, cum e diametro hiſce hicceque adductis contraria ſint, Nos Proceres Regni, et M. D. Litvaniae, ad latus S. R. Maieſtatis, Domini noſtri clementiſſimi, nunc præſentes, de nullitate cuiuslibet Actus noviſſimi, directo Dominio S. R. Maieſtatis, et Reipublicae repugnantis, Pacta Subiectionis et Diplomata Incorporationis ad Rempubl. horum Ducatuum infringentis, Juramentum Fidelitatis per Anteceſſores ſuos ac ſemetipſos praeſtitum tollentis, aliaque inſolita, illicita, vetita et punibilia attentantis, noſtro & totius Reipubl. nomine ac de inſubſiſtentia eorum attentatorum et attentandorum, iterum atq; iterum manifeſtamur, et proteſtamur, compagemque hanc multorum annorum ſudore, imo ſanguine coalitam, ſine exitio convellentium, convelli non poſſe, palam atteſtamur, ac præſentem manifeſtationem et proteſtationem manibus propriis ſubſcriptam Actis Metrices Regni, & quibusvis aliis Authenticis inſcribi committimus, ſalva eiusdem manifeſtationis augendae, corrigendae, pleno in robore reſervata facultate. Datum Varſaviae, Anno Domini milleſimo ſeptingenteſimo vigeſimo ſexto.

J. Mniſzech Supremus Reg. Mareſchal.
Joannes Lipſki Procancell. Regni.
M. Princeps Czartoryſki, Procancell. M. D. Litvaniæ.
Franciſ. Załuſki Palatin. Plocenſis. mp.
J. Przebendowſki Supremus Reg. Theſaurarius.
Staniſlaus Ciołek Poniatowſki Supremus M. D. Litvaniæ Theſaurarius.
Franciſ. Bielinſki Palatin. Culmen. mp.
Staniſlaus Chomentowſki Mareſchalcus Curiæ Regni. mp.

CCXC.

Citatio Conſiliariorum Supremorum &c. totiusque Equeſtcis Ordinis Curlandiæ, & Semigalliæ Ducatuum ad iudicium Sacræ Regiæ Maieſtatis. 1726.

Augustus II. DEI Gratia Rex Poloniae &c. Vobis Generoſis Henrico Chriſtiano de Bricken, Land-Hoff-Magiſtro, Joanni Henrico Keyſerling, Cancellario, Adamo Kościuſzko, Oberburgrabio, Eberhardo Philippo de Bruggen, Land-Mareſchalco, Conſiliariis Supremis, tum Joanni Erneſto de Ronne, Selburgenſi, Caſimiro Chriſtophoro Brackel, Mitavienſi, Carolo Firks, Goldingenſi, Philippo de Hahn Tuckumen. Maioribus, & aliis Minoribus Capitaneis, nec non Joanni Chriſtiano Sacken, praetenſo Mareſchalco cuiuſdam Congreſſus, N. Korff. Plenipotentario Provinciali, Georgio Rek, Friderico Klopman, Joanni Erneſto Nolde, Ottoni Eobaldo Sacken, Friderico Caſimiro Heyking, Henrico Joanni Brincken, Benedicto Henrico Hayking, Eberhardo Chriſtophoro de Medem, Erneſto Adolpho Heyking, Hermanno Carolo Keyſerling, Gotthardo Friderico Lœben, Gedeoni Saſs, Ottoni Chriſtophoro Höven, Erneſto, Chriſttophoro Bruggen, Erneſto Joanni Buttler, Georgio Chriſtophoro Medem, Sigiſmundo Korff. Chriſtophoro Wiegant, Wilhelmo Henrico Schröders, Franciſco Chriſtophoro Nottelhorſt, Friderico Aſcheberb, Carolo Joanni Erneſto Ronne, Joanni Funk, Henrico Joanni Gothus, Hieronymo Bruckein, Friderico Sacken, Georgio Joanni Keyſerling, Nicolao Vilhelmo Stempel, Deputatis, totique Equeſtri Ordini Curlandiae & Semigalliae Ducatuum, ſeu ex Vobis principalibus motoribus, autoribus & primariis ad infraſcripta attentata concurrentibus cooperatoribus de nominibus & cognominibus

Anno 1726.

in termino ſpecificandis, quos magis actio praeſens afficit de perſonis, cauſa infraſcripta, bonisque veſtris, generaliter omnibus mandamus, ut coram Nobis & Judicio Relationum Noſtrarum propriarum, Grodnae, aut ubi tunc cum Curia noſtra feliciter conſtituti fuerimus, a poſitione praeſentis citationis noſtrae in ſex ſeptimanis, ſeu alias futura Juridica Cauſarum Curlandicarum, menſe Octobri, anno praeſenti, celebranda, tum, dum & quando cauſa praeſens ex Regeſtro publico Judiciali acclamata ad judicandum inciderit, et quidem vos, qui ſupra ſpecificati de cognominibus eſtis, perſonaliter, alii vero per legitimos Plenipotentes et mandatarios, peremptorie compareatis, ad Inſtantiam Generoſorum Inſtigatorum & Vice-Inſtigatorum Regni et M. D. L. pro munere officii ſui publici agentium Actorum, qui vos hac unica, eaque peremptoria citatione, uti in cauſa Juris Publici citant, pro eo, quia vos, contra Pacta publica ſubiectionis ſuæ cum Sereniſsimo Divæ memoriae, SIGISMUNDO AUGUSTO Rege Poloniae, Anteceſſore noſtro, Anno 1561. inita, & contra juramentum fidelitatis, Nobis, uti ſupremo et directo Ducatuum Curlandiae et Semigalliae Domino, praeſtitum, atq; contra diſpoſitionem juris communis, et *D*iplomatis Incorporationis horum Ducatuum Regno Poloniae, Anno 1569. in Comitiis Regni Generalibus Lublini factae, tum contra Conſtitutionem Regni Anni 1589, procedendo, et Jus quoddam electionis ſibi Ducis Curlandiæ et Semigalliae arrogando et uſurpando, et ex directo *D*ominio noſtro et Reipublicae ſe eximendo, necdum extincta ſtirpe Illuſtriſ. magnae recordationis *D*ucis Gotthardi, et filiorum eius, Friderici Wilhelmi, ac Illuſtriſſimo Ferdinando, *D*uce Curlandiae et *S*emigalliae, ex hac ſtirpe procedente, in vivis exiſtente, poſt cuius ſtirpis deceſſum modo primum hi *D*ucatus, juxta praeſcriptum memoratae Conſtitutionis Regni 1589. ad Regnum Poloniae et M. D. Litvaniae redire et illis coniungi debent, aequaliter prout Provincia Livoniae coadunata eſt, in qua provincia hi *D*ucatus exiſtunt, auſi eſtis et inconſiderate, imo temere praeſumpſiſtis, expreſſas inhibitiones Noſtras in literis noſtris ad vos datas, vobisque legitime intimatas, contemnendo, et ipſiusmet Illuſtriſſimi Ducis inhibitiones literatorias levipendendo, imo nomen eiusdem Illuſtriſſimi Ferdinandi *D*ucis ad literas quaſdam, per modum Univerſalium, inſcio illo conceptas, uſurpando, per eaſdem literas editas congreſſum quendam privatum, ſine conſenſu Noſtro, ſibi indicere, Mareſchlcum huius congreſſus conſtituere, et ad inſtar alicuius particularis Conventus eundem congreſſum peragere, ac in eo de ſucceſſore, *D*uce futuro in his *D*ucatibus, concludere, uti de facto ſpretis inhibitionibus Noſtris eundem Conventum privatum indixiſtis, celebraſtis, ſucceſſorem elegiſtis, Ordinationem Reipublicæ, & Leges Regis, ac pacta primitiva convulſiſtis, cointelligentias hac in parte etiam cum externis habere, aliaque illicita, futuro in termino latius declaranda et explicanda, attentare præſumpſiſtis, quo eiuſmodi progreſſu in pœnas legum incurriſtis, eiſque ſuccubuiſtis, pro quibus pœnis criminalibus et perduellionis, ſuper vobis, ſeu quem vel quos magis haec attentata, onuſque praeſentis actionis afficit, juxta demeritum cujusvis decernendis, tum ad videndum et audiendum, hunc congreſſum ſeu particularem veſtrum Conventum et praetenſam Ducis electionem, quam pro nulla in literis Noſtris inhibitoriis iam declaravimus, cumque omnibus eius conventus concluſis caſſari et annihilari, Jura Noſtra et Reipublicae in eoſdem Ducatus habita, per vos laeſa, et violata redintegrari, circa primitiva pacta, cum quibus in clientelam et defenſionem Regum et Reipublicae Polonae ſuſcepti eſtis, conſervari et manuteneri, caeteraque, quae de jure venerint, contra vos ſtatui, decerni et ſententiari, in damnis litiſque expenſis condemnari, citamini, ſitis parituri, terminum attenturi, et iudicialiter ad praemiſſa, aliaque latius futuro in termino contra vos proponenda, reſponſuri. Datum Varſaviae, Sabbatho, in craſtino Feſti S. Annae Matris Deiparae, Anno Domini 1726.

(L.S. Minoris Cancellarii Regni.)

(L.S. Minoris M. D. Litvaniæ.)

S. R. S. R. S.

CCXCI.

1727.

Commiſſio Generalis S. R. Maieſtatis, & Reipublicæ, vigore Conſtitutionis Anni 1726. in Ducatum Curlandiæ, & Semigalliæ expedita.

Tenor Articuli Conſtitutionis Grodnenſis.

Quandoquidem ſecundum communem experientiam omnes Gentes, & Dominia congregata, & coadunata in unum ſub uniformi Regimine corpus, multo magis eſſe ſolent potentiora, & feliciora ad

Anno 1727.

ad mutuam defenſionem, & conſervationem, quam diviſa; igitur inhærendo Pactis æternis Subiectionis, & Incorporationis abſolutiſſimæ, & pleniſſimæ, ſine ulla minima reſervatione, libere, rite, ac legitime ab utrinque ſtabilitis, & iurata fide confirmatis, tum conformando ſeſe ad Conſtitutionem Anni 1589. deficiente ſtirpe maſcula moderni Celſiſſimi *D*ucis Ferdinandi, ex linea Kettleriana procedentis, ſalvis per omnia iuribus, poſſeſſionibusque, & prærogativis eiusdem Ducis, quouſque ſupervixerit (cui Homagium, diſpenſando Conſtitutionem Anni 1683. ob reſpectum provectæ ætatis, & ſingularia erga Rempublicam merita, etiam per Legatum ſuum præſtare permittimus, hoc tamen præcauto, quod id ſervire nequeat Succeſſoribus eius, in quantum ex lumbis illius directe deſcendentes exiſtere deberent) præfatum Ducatum Curlandiæ, & Semigalliæ antiquitus incorporatum, & adiunctum ad Corpus Reipublicæ cum omnibus attinentiis, & contingentibus ſuis antiquis ad Regnum Poloniæ, & M. D. Litvaniæ adiungimus, & incorporamus; pro mutuis, & indiviſis Incolis Regni, & M. D. Litvaniæ prius ſuſceptos, ſuſcipimus cum Juribus, Privilegiis, & Libertatibus illis antea conceſſis, ad omnia iura, honores, prærogativas, & libertates Regni, & M. D. Litvaniæ admiſſos pariter admittimus, mutuis viribus, auxiliis, exercitibus totius Reipublicae contra omnes uſurpationes, & quoſvis inſultus hoſtiles protegere, defendere, & intercedere appromittimus. Inſuper prout omnem prorſus novi Principis infeudandi ſubſtitutionem, poſt fata ſuprafati Ducis Ferdinandi, in caſum deficientis ſtirpis maſculæ, in perpetuum excludimus (a), & abrogamus; ita attentata præterita omnia contra Inhibitiones, Mandata, & Reſcripta noſtra, ſignanter uſurpati indebite ultimi Conventiculi, cum omnibus Actibus ſeſe in materiam eventualis ſucceſſionis ingerentibus tollimus, caſſamus, & illa pro invalidis ex vitio nullitatis, & inſubſiſtentiæ materialis, ſtante pro nunc directo, & ſupremo, in futurum autem utili, & immediato Dominio noſtro, & Reipublicæ perpetua, & irrevocabili lege declaramus. Et quia Comes Mauritius inobediens Mandatis noſtris, & voluntati Reipublicæ contra effectuationem Diplomatis noſtri in præſentibus Comitiis traditi, ſeſe exhibuit, ideo eum non tantum ex Ditionibus Provinciæ Curlandiæ, tum Regni Poloniæ, & M. D. Litvaniæ proſcribimus, ſed etiam pro hoſte Reipublicæ, & invindicabili capite pronuntiamus, & condemnamus. Liberum exercitium Auguſtanæ Confeſſionis, cum quo ad Rempublicam acceſſerunt, & per Pacta Subiectionis ſibi caverunt, cum pacifico uſu, & conſervatione eiusdem Religionis, cæterisque illius ritibus, ſecundum obloquentiam duntaxat eorundem Pactorum aſſecuramus, certificando, quod ad mutationem illius neminem per vim cogere permittemus, ſalvo iure, & uſu Religionis Romano-Catholicæ in Formula Regiminis præſcripto, & per Conſtitutionem Anni 1678. approbato.

Tum ut deſideria, & repræſentationes omnium Statuum Provinciæ *C*urlandiæ ratione domeſtici Regiminis, & aliorum ſancitorum ad bonum ordinem, & internum Regimen neceſſariorum eo facilius, & efficacius accommodari pro iuſtitia, commodo, & utilitate univerſorum valeant, cum conſenſu omnium Statuum Commiſſarios noſtros ex Senatorio Ordine Reverendum in Chriſto Patrem Chriſtophorum in Słupow Szembek Epiſcopum Varmienſ. & Sambienſ. Magnificos Caſimirum de Kozielſko Oginſki Trocenſ. Staniſlaum Donhoff Polocenſ. Ducem Campeſtrem Exercituum M. D. Litv. Staniſlaum Chomentowſki Maſoviæ, Ducem Campeſtrem Exercituum Regni, Palatinos, Ex Ordine Equeſtri ex Minori Polonia, Generoſos Joannem in Tykocin, & Tyczin Branicki Vexilliferum Regni, Branſcenſem Capitaneum, Jacobum in Skrzynno Dunin Regentem Regni, Capitaneum Rodoſzycenſ. Ożarowſki Dapiferum Cracovienſ. Wielopolſki, Lanckoronenſ. Kalinowſki Vinnicenſem, Capitaneos; Karwowſki Pocillatorem Viſnenſem, Judicem Branſcenſem: Ex Maiori Polonia, Generoſos Maximilianum de Tenczyn Oſſolinſki Theſaurarium Curiæ Regni, Sendomirienſem Capitaneum, *S*tephanum Garczynſki Vexilliferum, Alexandrum Lozia Poninſki, Venatorem Wſchovenſem, Joſephum Nakwaſki Ciechanovienſem Capitaneum, Kraſinſki Pincernam Ciechanovienſem, Szembek Tolkmicenſem Capitaneum: Ex Magno Ducatu Litvaniæ, Generoſos Caſimirum in Bychow *D*ombrowna, & Zaſław Sapieha, Generalem Artilleriæ M. D. L. Volpinenſem Capitaneum, Michaelem Ducem in Nieświeſz, & Ołyka Radziwiłł Premiſlienſem, Ioſephum de Campo Scipionem Lidenſem, de Koziel-

(a) Declaratio, & immutatio huius Articuli facta eſt Lege Anni 1736. qua conſtitutum eſt, ut Ducatus Curlandiæ, & Semigalliæ iuxta Pacta Subiectionis, & Formulam Regiminis ſemper ſub Regimine Ducis a S. R. Maieſtate de Feudis Ducalibus inveſtiendi maneat. Vid. Vol. VI. Legum fol. 664. Tit. CURLANDIA.

Anno 1727.

ſko Oginſki Gorzdovienſem Capitaneos, Wahl Vexilliferum Grodnen. Antonium Eperyaſz Colonell. noſtrum, non tantum propter exauditionem, examinationem, & accommodationem eorundem deſideriorum, & repraeſentationum, verum etiam primario, & principaliter propter formandam, & conſtituendam Ordinationem eiusdem Provinciæ, tum Diſtrictus Piltenſis, reſpective quoad iura ſua, item propter amotionem, & pacificationem qualiumcunque diſcordiarum, exorbitantiarum, controverſiarum, & prætenſionum domeſticarum, & externarum cum poteſtate iudicandi, & puniendi ſummario proceſſu hos Curlandos, qui rebelles Reipubl. iuribuſque, aut auctoritati Commiſſoriali poſt hanc Conſtitutionem illic in Curlandia ſe monſtrarent, ordinamus, ſalva relatione, & approbatione in futuris Comitiis. Quibus Reverendo, Magnificis, & Generoſis Commiſſariis, ut Magnifici Exercituum Duces utriuſque Gentis aſſiſtentiam militarem pro exigentia neceſſitatis, ſalva diſciplina militari per novellam legem præſcripta ſub Commenda Regimentariorum idoneorum, tam ex Regni, quam & M. D. L. Exercitibus præſtent, auctoritate præſentis Conventus iniungimus, qui Regimentarii cum diviſionibus in Commenda ſua exiſtentibus in limite Curlandico ſeſe locare, & ulteriora Mandata eorundem Reverendi, Magnificorum, & Generoſorum Commiſſariorum expectare debent. Præfatos autem Reverendum, Magnificos, & Generoſos Commiſſarios noſtros obſtringimus, ut hanc Commiſſionem primo vere aſſignato termino per Innoteſcentiales ſuas, & proprio ære pro illa profecti, ſine ullo ſumptu, etiam ex Senatus Conſilio aſſignando, neque Theſauri, neque Palatinatuum, ſalvo beneficio ſuſpenſionis cauſarum earum in quovis ſubſellio, expediant, Inſtrumenta Pſeudoelectionis, & omnia alia Juribus Reipubl. nociva ex Actis eliminent. Incolis quoque totius Ducatus Curlandiæ, Semigalliæ, ac Diſtrictus Piltinen. in genere, & in ſpecie omnibus, Correſpondentias, Practicationes, Negotiationes omnes cum externis Potentiis, & quasvis innovationes, machinationes, vel molimina in præiudicium iurium Reipubl. ſub quocunque titulo, colore, vel prætextu, directe, ſive indirecte, auctoritate publica modernorum Comitiorum, ſub pœnis criminis læſae Maieſtatis, perduellionis, cæteriſque rigoribus in Legibus deſcriptis, inhibemus. Quibus rigoribus omnes fautores, cooperatores, & aſſiſtentes, ſi qui in futurum reperientur, cuiuscunque Nationis, ſubiacere debent in iudiciis Comitialibus.

Anno 1727.

Reſcriptum Commiſſionis.

AUGUSTUS II. DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Kijoviæ, Vołhyniæ, Podoliæ, Podlachiæ, Livoniæ, Smolenſciæ, Severiæ, Czernichoviæque, nec non Hæreditarius Dux Saxoniæ, & Princeps Elector, &c.

Reverendo in Chriſto Patri Domino Chriſtophoro in Słupow Szembek Epiſcopo Varmienſi, & Sambienſi, Magnifico Caſimiro de Kozielſko Oginſki, Trocenſi, Staniſlao Donhoff Polocenſi, Campi Ductori M. D. Litv. Staniſlao Chomentowſki, Maſoviae, Campi Ductori Regni, Palatinis, tum Generoſis ex Minori Polonia Jacobo in Skrzynno Dunin Referendario Regni, Capitaneo Radoſzycenſi, Joanni in Tykocin, & Tyczyn Branicki Vexillifero Reg. & Branſcenſi Capitaneo, Ozarowſki Dapifero Cracovienſi, ... Wielopolſki Lanckoronenſi, ... Kalinowſki Vinnicenſi, Capitaneis, ... Karwowſki Pocillatori Viſnenſi, Judici Branſcenſi, ex Maiori Polonia, Maximiliano de Tenczyn Oſſolinſki, Theſaurario Curiae Regni, Sendomirienſi Capitaneo, Joſepho Nakwaſki Ciechanovienſi Capitaneo, Stephano Garczynſki Vexillifero, Alexandro Lodzia Poninſki Venatori Wſchovenſi, Franciſco Szembek Tolkmicenſi Capitaneo, ... Kraſinſki Pincernae Ciechanovienſi, ex Magno Ducatu Litvaniae Generoſis Caſimiro in Bychow Dombrowna, & Zaſław Sapieha Generali Artilleriae M. D. Litvaniae, Volpinenſi Capitaneo, Michaeli Duci in Nieśwież, & Ołyka Radziwiłł Premiſlienſi, Joſepho de Campo Scipioni Lidenſi, ... de Kozielſko Oginſki Gorzdovienſi, Capitaneis, ... Wahl Vexillifero Grodnenſi, Antonio Eperyaſz Colonello noſtro, Commiſſariis a Nobis, omnium Ordinum Reipublicae authoritate, Comitiorum Generalium proxime præteritorum Grodnenſium per Legem publicam, deſtinatis, ſincere, & fideliter Nobis dilectis Gratiam noſtram Regiam.

Reverende in Chriſto Pater, Magnifici, ac Generoſi, ſincere, & fideliter Nobis dilecti.

Quemadmodum in proxime praeteritis Comitiis Generalibus Grodnenſibus cum Statibus Regni, & M. D. Litvaniae, multis, & gravibus permoti rationibus de Ducatibus Curlandiae, et Semigalliae diſponendo, Sinceritates, et Fidelitates Veſtras in Commiſſarios ad eosdem Ducatus deſignavimus, ita et praeſentibus, Legi

Anno 1727.

publicae eorundem Comitiorum inhaerendo, Sinceritates, et Fidelitates Veſtras deputamus, et aſſignamus, illisque committimus, et mandamus, quatenus, communicato inter ſe conſilio, Sinceritates, et Fidelitates Veſtrae, et Illuſtriſſimo Ferdinando Curlandiae, et Semigalliae Duci, tum GG. Supremis Conſiliariis Majoribus, & Minoribus Capitaneis, cæterisque Officialibus, ac toti Equeſtri Ordini Curlandiae, & Semigalliae, ac Diſtrictus Piltenſis, univerſisq; Ius, & Intereſſe ad olim Illuſtriſſimos Duces, modernumq; Illuſtriſſimum Ducem Curlandiae, & Semigalliæ ſe habere prætendentibus, innoteſcatis, attenta præſenti tempore annonae penuria, & caritate, ex præſentis Senatus ſenſu pro die 26. Auguſti Anno nunc currente Mitaviam condeſcendant, ibidemque in loco, qui ipſis commodior videbitur, abſentia nonnullorum non obſtante, modo ſex adſint, Jurisdictione ſua Commiſſoriali fundata, deſideria, & repraeſentationes Statuum huius Provinciae Curlandiae, & Semigalliae, ac Diſtrictus Piltenſis, ratione interni regulaminis ad bonum ordinem, et internum regimen, pro iuſtitia, commodo, et utilitate univerſorum neceſſarias, tum querelas, poſtulata, gravamina, ſi aliqua illata ſunt, tam publica, quam privatorum, exaudiant, de iis ex aequitate, et iuribus, privilegiisque, his Ducatibus, et Diſtrictui Piltenſi, atque Illuſtriſſimo Duci, et Incolis eorum ſervientibus ſtatuant, ordinent, vel ſi res iudicium poſtulaverit, ſummario Proceſſu disiudicent, teſtes, teſtimoniaque iuratorum teſtium, ſi opus fuerit, examinent, ad calculum de proventibus, et expenſis, adminiſtrationeque bonorum Ducalium, eos, qui in abſentia Illuſtriſſimi Ducis bona Ducalia adminiſtrarunt, adigant, rationesque excipiant, et quantum ex calculo provenire Illuſtriſſ. Duci advertent, eidem Illuſtriſſimo Duci ſatisfactionem praeſtari iniungant, tum quoque in refragarios Juribus Reipublicae rebelles animadvertant, praetenſiones etiam externorum, et privatorum ad olim Illuſtriſſimos Duces, et modernum Illuſtriſſimum Ducem habitas introſpiciant, et diſcutiant, ad quas, et quales, et cui ſolvendas, Illuſtriſſimus Dux teneretur, decernant, et an ne praeiudicium Illuſtriſſimi Ducis, vel contra Statuta Curlandiae, Iuraque noſtra, et Reipublicae per antecedaneos Illuſtriſſimos Duces ſuper bona Ducalia importatae, inſcriptae, vel contra Inhibitiones noſtras potentioribus ceſſae aliquae ſint, cognoſcant, et determinent, caeteraque omnia, et ſingula, quae ex mente, & præſcripto Legis novellae Comitiorum Grodnenſium Sinceritatibus, & Fidelitatibus veſtris commiſſa ſunt, exequantur. Facturæ ſunt Sinceritates, & Fidelitates Veſtræ praemiſſa omnia pro Gratia noſtra. In cuius rei fidem præſentes manu noſtra ſubſcriptas, Sigillis Regni, & M. D. Litvaniae communiri iuſſimus. Dat Varſaviæ d. 2. Aprilis, Anno 1727. Regni vero noſtri trigeſimo Anno.

AUGUSTUS *Rex.*

(L. S. Regni) (L. S. M. D. Litv.)

Literæ Innoteſcentiales.

Anno 1727.

Nos Chriſtophorus in Słupow Szembek, Dei Gratia Epiſcopus Varmienſis, & Sambienſis, Caſimirus de Kozielſko Oginſki Trocenſis, Staniſlaus Donhoff Polocenſis, Campi Dux M. D. Litvaniæ, Staniſlaus Chomentowſki Maſoviae, Campi Dux Regni, Palatini, tum ex Minori Polonia, Jacobus in Skrzyn Dunin, Referendarius Regni, Capitaneus Radoſzycenſis, Joannes in Tykocin, & Tyczyn Branicki Vexillifer Regni, Kroſinenſis, Ożarowſki Dapifer Cracovienſis, Wielopolſki Lanckoronenſis, Kalinowſki Vinnicenſis, Capitanei, Karwowſki Pocillator Viſnenſis, Judex Branſcenſis, atque ex Maiori Polonia, Maximilianus de Tenczyn Oſſolinſki Theſaurarius Curiae Regni, Sendomirienſis Capitaneus, Joſephus Nakwaſki Ciechanovienſis Capitaneus, Stephanus Garczynſki Vexillifer, Alexander Lodzia Poninſki Venator Wſchovenſis, Franciſcus Szembek Tolkmicenſis Capitaneus, Kraſinſki Pincerna Ciechanovienſis, nec non ex M. D. Litvaniae, Caſimirus in Bychow, & Dombrowna, & Zaſław Sapieha, Generalis Artilleriae M. D. Litv. Volpinenſis Capitaneus, Michael Dux in Nieśwież, & Ołyka Radziwiłł, Premiſlienſis, Joſephus de Campo Scipion Lidenſis, de Kozielſko Oginſki Gondovienſis, Capitanei, Wahl Vexillifer Grodnenſis, Antonius Eperyaſz, Colonellus S. R. Maieſtatis, Commiſſarii a Sereniſſimo, & Potentiſſimo AUGUSTO II. Dei Gratia Rege Poloniae, Magno Duce Litvaniae, Ruſſiae, Pruſſiae, Maſoviae, Samogitiae, Kiioviae, Vołhyniae, Podoliae, Podlachiæ, Livoniæ, Smolenſciæ, Severiæ, Czernichoviæque, nec non Hæreditario Saxoniae Duce, & Principe Electore, Domino noſtro clementiſſimo, omnibusque Ordinibus Reipublicae authoritate Comitiorum Generalium proxime praeteritorum Grodnenſium, per Legem publicam deſignati, Magnificis,

Anno 1727.

ficis, & Generoſis Supremis Conſiliariis, Maioribus, & Minoribus Capitaneis, cæterisque Officialibus, totique Ordini Equeſtri, nec non Civitatibus, & earum Magiſtratibus, ac omnibus Incolis Ducatuum Curlandiae, & Semigalliae, atque Diſtrictus Piltinenſis, tum univerſis, & ſingulis, cuiuscunque præeminentiae, dignitatis, ac tituli, ius, & intereſſe ad olim Celſiſſimos Duces, modernumque Celſiſſimum Principem Ferdinandum Ducem Curlandiae, & Semigalliae, ſe habere prætendentibus, innoteſcimus, atque authoritate S. R. Maieſtatis, & Reipublicae, & noſtra, qua hac in parte fungimur, mandamus, quatenus Magnificentiae, & Generoſitates Veſtrae, cæterique quorum intereſt, coram Nobis Commiſſariis Mitaviae pro die 26. Menſis Auguſti, Anno nunc currente, legitime, ac peremptorie compareatis, executionemque novellae Legis iuxta contenta illius, & Reſcripti Commiſſionis peragendam, attendatis, idque ratione interni regulaminis, & boni ordinis, pro iuſtitia, commodo, & utilitate univerſorum, prout neceſſitas poſtulaverit, ſtatuendi, poſtulata, deſideria ſua, querelas, & gravamina tam publica, quam privata, ſi aliqua illata ſunt, inferatis, proponatis, & exponatis, & qui ad reſpondendum ad ea tenemini, reſpondeatis, Jura, Privilegia his Ducatibus, & Diſtrictui Piltinenſi, ac privatis ſervientia, exhibeatis, & in quo illis derogatum, informetis, ceſſionesque de ſummis in bonis Ducalibus prætenſis producatis, fuerintne liquidae, an non? & cui? & an legitime factae? cognitioni noſtrae Commiſſoriali ſubiiciatis, teſtes, ſi neceſſe fuerit, in punctis facti inducatis, calculum ex adminiſtratione bonorum Ducalium de Proventibus, & expenſis, penes quos adminiſtratio eorum in abſentia Celſiſſimi Ducis Ferdinandi erat, reddatis, ſummas, quas vos in bonis eiusdem Celſiſſimi Ducis habere prætenditis, liquidetis, ceteraq; quae ad munus noſtrum ex præſcripto Legis novellae, et Commiſſionis Nobis datae pertinere videbuntur, ſtatuenda, et exequenda attendatis, certificando vos, quod ſive in termino præfixo coram Nobis comparueritis, ſive non, Nos ad ea, quae Nobis a S. R. Maieſtate, et Republica commiſſa ſunt, exequenda procedemus, ſitis parituri, et eundem terminum attentaturi. Datum in Reſidentiis noſtris die 25. Menſis Aprilis Anno Domini 1727.

Chriſtophorus Joannes Szembek Epiſcopus Varmienſis, & Sambienſis. (L.S.)

Staniſlaus Donhoff Palatinus Polocen. Exercituum M. D. Litv. Dux Campeſtris, S. R. Maieſtatis, & Reipubl. Commiſſarius. (L.S.)

Staniſlaus Chomentowſki Palatin. Maſoviæ, Campi Dux Regni. (L.S.)

Jacobus in Skrzyn Dunin, Referendarius Regni. (L.S.)

M. de Tenczyn Oſſolinſki Theſaurarius Curiæ Regni Poloniæ, Sandomirien. Capitaneus. (L.S.)

Joannes Comes Branicki Supremus Vexillifer Regni. (L.S.)

Joſephus Nakwaſki Capitaneus Ciechanovienſis, Commiſſarius a S. R. Maieſtate, & Republica. (L.S.)

Alexander Lodzia Poninſki, Reipubl. Commiſſarius. (L.S.)

Caſimirus Comes Sapieha Generalis Artilleriæ M. D. Litvaniæ. (L.S.)

Antonius Comes Eperyaſz Colonellus S. R. Maieſtatis. (L.S.)

CCXCII.

1727.

Declaratio, Sponſio, & Obligatio ſupremorum Conſiliariorum, Mareſchalci, & Deputatorum ex omnibus Diſtrictibus Ducatus Curlandiæ & Semigalliæ, ſuo ac totius Nobilitatis, omniumque Statuum huius Provinciæ, ac Succeſſorum ſuorum nomine, ſub fide, honore & conſcientia, ſub nexu iuramenti in Formula Regiminis expreſſi, tum ſub pœnis criminis læſæ Maieſtatis, & perduellionis, perpetuo & irrevocabiliter facta. Mitaviæ, die 26. Septembr. Anno Dom. 1727.

Nos infraſcripti ſupremi Conſiliarii, Mareſchallus, & Deputati ex omnibus Diſtrictibus Ducatuum Curlandiæ, & Semigalliæ, pro generali, & publico Conventu horum Ducatuum in termino, per Intimatoriales Regiæ, & Reipublicæ Commiſſionis præfixo, id eſt pro 15. præſentis congregati, & pleniſſime a fratribus inſtructi, inhærendo Pactis primævæ ſubiectionis noſtræ, Divo SIGISMUNDO AUGUSTO Regi, Regnoque Poloniæ, & M. D. Litvaniæ, inſiſtendoque iuramento, in Formula Regiminis, An- 1617. conſtituto, ac expreſſo, & a Maioribus noſtris circa Inveſtituras novorum Ducum, pro Nobis, etiam poſteris ſuis, & in animas noſtras præſtito, tum demum Diſpoſitioni Reipublicæ, per Legem publicam in Comitiis Generalibus Grodnenſibus proxime præteritis Anni 1726. latæ,

Anno 1727.

tæ, & in virtute eius, Declarationi iudiciariæ Commiſſoriali obſequentes, & obedientes, ſub fide, honore, & conſcientia, ſequentia pro Nobis, & poſteris noſtris in perpetuum declaramus, & ſtatuimus.

I. Cum Nobis, prementibus graviſſimis circumſtantiis, contra ſupra allegata Pacta, & Juramenta temere, & nulliter eventualem ſucceſſionem --- determinare acciderit; ideo tam præfatæ Pſeudo-Electioni, quam --- omni imaginariæ etiam prætenſioni novi cuiuscunque Principis eligendi in perpetuum renuntiamus, Actus omnes præfatæ Pſeudo-Electionis tam anteriores, quam poſteriores, poſt latam a Republica Legem, tum omnia Conventicula, Scripta, & Lauda, eo nomine habita, & ſancita, uti legibus, & iuramentis contraria, & ipſo facto damnata, & nulla pro nullis, irritis, & inſubſiſtentibus in perpetuum declaramus, caſſamus, damnamus, annihilamus, & ex Actis publicis eliminamus, &c.

II. In caſum vero ſterilium fatorum moderni Celſiſſimi Ducis Ferdinandi, ſuper non attentanda ſub quocunque prætextu, vel colore novi Principis infeudandi prætenſione, imo iuxta Iuramentum in Formula Regiminis expreſſum ſuper omnimoda, & invariabili ſubiectione Regibus, Regnoque Poloniæ, & M. D. Litv. tanquam nunc ſupremis, & directis, pro tunc vero iam utilibus, & immediatis Dominis noſtris iterum, atque iterum quam ſolenniſſime, & ſacroſancte, ſub fide, honore, conſcientia, & nexu ſupra allegati iuramenti, quod in totum, & integrum reaſſumimus, inſtauramus, & eiusdem valoris, & roboris, ſicuti a Nobis eſſet præſtitum, ſancte teſtamur, & profitemur, tum ſub pœnis criminis læſæ Maieſtatis, & perduellionis, noſtro, totiuſque Nobilitatis, ac omnium Statuum huius Provinciæ, & Succeſſorum noſtrorum nomine perpetuo, & irrevocabiliter ſpondemus, & Nos obſtringimus, cointelligentias etiam, & machinationes cum omnibus exteris Potentiis in præiudicium ſupraſcriptorum, & detrimentum Iurium S. R. M. & Reipubl. ſuper hos Ducatus, nullas unquam, & in perpetuum habebimus, nec practicabimus, ſub nexibus, vinculis, & rigoribus ſupra expreſſis. Datum Mitaviæ die 26. Sept. Anno Dom. 1727.

L.S. *Henricus Chriſtianus de Brücken, Landhofmeiſterus, & ſupremus Conſiliarius, mpp.*

L.S. *Adamus Caſimirus Koſciuſzko, Oberburgrabius, & ſupremus Conſiliarius, uti in præterito, ita in futurum intaminatam fidem meam Reipublicæ ſpondeo, mpp.*

L.S. *Henricus Joannes a Meerfeld, Subiudex Goldingenſis, p. t. Deputatorum Mareſchallus, & Diſtrictuum Goldingenſis, & Windavienſis Deputatus, mpp.*

L.S. *Georgius Fridericus Klopmann, Capitaneus minor Schrundenſis, & Deputatus Mitavienſis, mpp.*

L.S. *Chriſtophorus Joannes a Brucken, dictus Fock, Deputatus Mitavienſ. mpp.*

L.S. *Joannes Henricus Keyſerling, Cancellarius, & ſupremus Conſiliarius.*

L.S. *Caſimirus Chriſtophorus Brackel, Mareſchallus Provinciæ, & ſupremus Conſiliarius.*

L.S. *Chriſtophorus Fircks, Deputatus Diſtrictus Talſenſis, mpp.*

L.S. *Georgius Fridericus Fircks, Diſtrictus Talſenſis Deputatus, mpp.*

L.S. *Fridericus Caſimirus de Brucken, dictus Fock, Deputatus Candavienſis, mpp.*

L.S. *Georgius Henricus Hahn, Deputatus Candavienſis, & Neuenburgenſis.*

L.S. *Gerhardus Erneſtus Haudring, Subiudex Selburgenſis, & Deputatus Diſtrictus Dunaburgenſis, & Translautzenſis.*

L.S. *Wilhelmus Fridericus de Budberg, Staroſta Rumborſki, Deputatus Diſtrictus Dunaburgenſis, & Translautzenſis.*

L.S. *Otto Friderich Behr, Deputatus Frawenburgenſis, mpp.*

L.S. *Magnus Chriſtophorus Korff, Deputatus Diſtrictus Tuckumenſis, mpp.*

L.S. *Joannes Melchior de Funck, Diſtrictus Tuckumenſis Deputatus, mpp.*

L.S. *Henricus Gerhardus de Plettenberg, Diſtrictuum Aſcheradenſis, & Nerfftenſis Deputatus, mpp.*

L.S. *Philippus Georgius Hahn, Deputat. Diſtrictus Bauſcenſ. mpp.*

L.S. *Georgius Melchior Stempell, pro me, & Mandatario nomine Friderici Henrici a Biſtram, Deputat. Autzenſis, & Irentzhofienſis, mpp.*

L.S. *Henricus Chriſtianus Offenberg, Capitaneus minor Doblenenſis, & Deputatus Diſtrictus Doblenenſis.*

L.S. *Gotthardus Fridericus de Lœbel, Doblenenſis Deputatus Diſtrictus.*

L.S. *Alexander Fridericus Korff, Deputatus Seelburgenſis, mpp.*

L.S. *Chriſtopher Gideon Manteuffel, genannt Szœge, Deputatus Seelburgenſis.*

L.S. *Gebhardus Joannes Kayſerling, Deputatus Diſtrictus Durbenſ. & Grambsdenſis, mpp.*

L.S. *Joannes Fromhold de Buttler, Deputatus Durbenſis, Gramsdenſ. mpp.*

L.S. *Gerhardus Wihelmus Nagel, Diſtrictus Alſshwangenſis Deputatus.*

ANNO 1727.

L.S. *Fridericus Manteuffel, nomine Szœge, Deputatus Districtus Eraviens. mpp.*

L.S. *Petrus Koschkull, Zabeliensis Districtus Deputatus, mpp.*

L.S. *Nicolaus Korff Deputatus Districtus Hasenpotensis, mpp.*

L.S. *Gotthardus Ernestus de Budberg, Deputatus Districtus Baldonensis, & Neugutensis, mpp.*

L.S. *Andreas Gotthardus Manteuffel, nomine de Szœge, Deputatus Districtus Sessaviensis, mpp.*

L.S. *Wilhelm Alexander de Heucking Zabeliensis Districtus Deputatus, mpp.*

CCXCIII.

1727. *Ordinatio futuri Regiminis Ducatuum Curlandiæ, & Semigalliæ, sub immediato Dominio Regum Poloniæ, & Reipublicæ, in casum sterilium fatorum moderni Illustrissimi Ducis Ferdinandi, per Commissarios S. R. Maiestatis, & Reipublicæ ex Comitiis Grodnensibus Anni Dom. 1726. delegatos, facta & conscripta.* Mitaviæ die 5. Dec. An. 1727.

Cum ea omnium Feudorum natura sit, ut deficientibus iis, quibus ob insignia & eminentia merita conferuntur, redire debeant ad liberam supremorum Dominorum dispositionem, & immediatum, directum, ac utile Dominium, prudentiaque & ordo, rerum anima, suadet, ut circa proximam eorundem ad supremos Dominos devolutionem, tempestive norma futuri illorum Regiminis instituatur; Itaque Nos Commissarii, per Constitutionem Comitiorum Grodnensium, in anno præterito millesimo septingentesimo vigesimo sexto, a Sacra Regia Maiestate Domino Nostro Clementissimo, reliquisque Reipublicæ Ordinibus, ex universali omnium assensu, ad Ducatus Curlandiae & Semigalliæ, pro facienda Ordinatione eventuali, in casum sterilium fatorum Illustrissimi Ducis moderni, Ferdinandi, & exaudiendis Ordinis Equestis desideriis, aliisque negotiis Nobis commissis, designati, inhærendo antiquissimis Juribus Sacræ Regiæ Maiestatis, & Reipublicæ, in hosce Ducatus, per Pacta subiectionis libere & spontanee Regibus, Regnoque Poloniae & Magno Ducatui Litvaniae, in æternum subiectos, & ad corpus Reipublicae in anno millesimo quingentesimo sexagesimo nono adiunctos & incorporatos, tum sacro vinculo Juramenti in formula Regiminis, expressi, ad fidem & obsequium Regibus & Reipublicae inviolabiliter servandum obstrictos, utilique & immediato, extincta Ducali stirpe Ketleriana, Regum ac Reipubl. Polonæ Dominio in perpetuum subiectos, nec non armis & sangvine civium Reipublicae, ab hostium quorumvis insultibus, gravibusque periculis defensos, liberatos & servatos; tum quoque satisfaciendo Legi publicæ, in prædictis Comitiis Grodnensibus latæ, & secundum gradus, Nobis in ea præscriptos, procedendo, - - - omnia Juribus Reipublicæ nociva et contraria, per alte dictam Constitutionem Grodnensem cassata & annihilata, ex Actis publicis horum Ducatuum eliminari fecimus, debitam fidem, subiectionem, et obedientiam, per renovatos nexus, in assecuratione, a Magnificis Supremis Consiliariis Regentibus, & Generoso Ordine Equestri Reipublicæ data asseruimus; descendimus tandem ad examinanda desideria a Generoso Ordine Equestri Ducatuum Curlandiæ & Semigalliae, ex Conventu publico, hic Mitaviae celebrato, per Generosum Ordinis Equestris Mareschalcum, Henricum Joannem a Meerfeld, Nobis exhibita. Igitur matura deliberatione perpensis ac trutinatis hisce Generosi Equestris Ordinis desideriis & postulatis, iuxta concessam Nobis per Legem publicam facultatem, ea, quæ Pactis subiectionis, Privilegiis Serenissimorum Regum Poloniae, Formulae Regiminis, Decisionibus Commissorialibus innixa, ac Juribus & comodis Reipublicæ, securitatique, tranquillitati & utilitati, horum Ducatuum, consentanea esse videntur, accedente ad id voluntario Generosi Ordinis Equestris assensu, & spontanea submissione, relative ad approbationem Reipublicæ, pro Norma & Methodo futuri Regiminis, in casum sterilium fatorum Illustrissimi moderni Ducis, exclusa in perpetuum, tam per antiquiores, quam per recentem Legem, novi alterius Ducis Infeudatione, prohibitaque universis & singulis, sub pœnis severissimis, ex omni iure illicita cum extraneis Principibus correspondentia, & vetita cointelligentia, statuere Nobis visum est.

1. Provincia hæc generaliter circa Pacta primævæ subiectionis, Privilegium Nobilitatis a Divo Rege SIGISMUNDO AUGUSTO clementissime concessum, Formulam Regiminis, Statuta, Decisiones Commissoriales, tam anteriores, quam novellas, tum & Lauda Publica (dummodo tam Juribus Sacræ Regiae Maiestatis & Reipulicæ, super hos Ducatus, quam

ANNO 1727.

quam Juribus Cardinalibus horum Ducatuum ac Religioni Romano-Catholicæ, juxta Formulam Regiminis, non sint contraria, nec in præiudicium, & cum iniuria privatorum, statuantur) possessionem dignitatum, quae tempore aperturæ legitime collatæ reperientur, necnon omnium Bonorum sive Feudalium, sive Hypothecariorum, & integram rei Ecclesiasticæ Augustanæ Confessionis administrationem, eiusdemque Religionis, juxta expressa verba Formulæ Regiminis, perpetuum, & sine ulla immutatione, liberum exercitium in suis Ecclesiis, libertates, immunitates, praerogativas, & summatim circa omnia & singula antiquitus acquisita & concessa iura, consvetudines, & observantias legitimas, tam in Ecclesiasticis, quam Politicis, penitus conservabitur, salvis & illæsis iuribus, privilegiis, immunitatibus, ritibus, observantiis Religionis Rom. Catholicæ, juxta Formulam Regiminis, DecisionesCommissoriales, statutis & concessis, quæ vim & robur perpetuæ firmitatis habere debent, cum libero prædictæ Religionis exercitio.

2. Eo vero casu, quo Illustrissimus Dux modernus, Ferdinandus, sine prole mascula fatis cederet, Curlandia & Semigallia ita incorporatae esse censeantur, tanquam Ducatus, Juribus, Pactis, & Privilegiis peculiaribus gaudentes, quibus, sicuti omnibus reliquis, nullæ Constitutiones, quoad immutationem Jurium & Legum fundamentalium, Religionisq; Augustanæ Confessionis, præiudicent, cum promissum sit, quod Pactorum ac Formulæ Regiminis autoritas æterna esse & permanere debeat; itaque Provincia hæc, nomine Sacræ Regiæ Maiestatis & Reipublicæ, ut tunc temporis Ducatuum Curlandiæ & Semigalliæ immediatorum & utilium Dominorum, a quatuor Consiliariis Supremis, & duobus Assessoribus Judicii, juxta Fomulam Regiminis, itidem a Capitaneis Maioribus & Minoribus, hoc modo regatur, ut sede unius vel alterius vacante, Dignitariorum & Officialium talis sit electio: Ut Capitanei Majores & Minores, necnon in Formula Regiminis nominati duo Assessores, per solum Ordinem Equestrem in Conventibus publicis eligantur, & a Consiliariis Supremis, nomine Sacræ Regiæ Maiestatis confirmentur, Consiliarii vero Supremi a Sacra Regia Maiestate ex quatuor Capitaneis Maioribus assumantur, & per privilegium constituantur. Cum autem Cancellarius, non tantum ex quatuor Capitaneis Majoribus, uti cæteri Consiliarii, sed & ex reliqua Nobilitate creari possit, & hocce officium virum idoneum, ac multis qualitatibus dotatum requirat, consultum fuit, ut facultas eligendi tres Candidatos in Conventibus Publicis, eosque S. R. Maiestati præsentandi, penes Generosum Ordinem Equestrem relinqueretur, ex quibus electis & præsentatis, qui Augustanæ Confessionis sint, cum juxta antiquissimum usum & statuta Curlandiæ Cancellarius Consistorii Augustanæ Confessionis sit Praeses, S. R. Maiestas uni officium Cancellariatus conferet: Ne vero per electionem Capitaneorum Maiorum & Minorum Catholici, quorum paucus numerus, a dignitatibus & officiis excludantur, quibus secundum Formulam Regiminis ad munia publica aditus patere debet, idcirco, assentiente ad id Generoso Ordine Equestri, statuimus, ut omnino unus inter Consiliarios Supremos, unus inter Capitaneos Majores, & duo inter Capitaneos Minores sint Catholici, nec in hisce officiis eorum numerum Nobilitas augere teneatur; quodsi contigerit, aliquem ex Consiliariis vel Capitaneis, post assecutam iam dignitatem, vel officium, Catholicam fidem amplecti, id nec illi, nec alteri Catholico in simili officio constituto, ullum dignitatis suæ detrimentum ac periculum adferat, præter Cancellarium, qui juxta reservationem a Nobilitate factam, post resignationem Augustanæ Confessionis, munia Cancellarii non exercebit, & alius Cancellarius in eius locum, facta ab Ordine equestri electione & præsentatione, constituetur, titulo tantum solo huius officii Cancellariatus salvo illi manente; duo vero Assessores Judicii liberis Nobilitatis suffragiis eligendi, per lauda publica confirmentur. Ad eos autem Dignitarios & Officiales eligendos, quoties opus fuerit, ad instantiam vel Generosi Ordinis Equestris aut eius constituti Plenipotentis Conventus publicus extraordinarius, a Supremis Consiliariis, nomine Regis, indicetur, neque quisquam, sive Consiliariorum, sive Capitaneorum aliorumque Officialium, absque gravi & iusta legitimaque causa, sine cognitione Judiciali, a loco & officio suo amovetur; si autem cognitio a Consiliariis Supremis & Assessoribus, una cum quatuor Capitaneis Majoribus, unius vel alterius absentia non obstante, sive in ordinario, sive in extraordinario termino facta fuerit, salva Parti gravatæ a sola definitiva appellatione, removeri possit. Si vero contigerit, ut unus Capitaneorum Majorum vel Minorum removeretur, vel alia ex causa officio suo fungi impediretur, hinc proximus quisq; Loci

Anno 1727.

Capitaneus, ne iudicia, iuſtitiæq; adminiſtratio retardentur, vices ipſius ſuppleat.

3. Cum penſiones omnibus Dignitariis, & inprimis Magnificis Conſiliariis ſupremis, ordinatæ, tenues admodum & exiguæ ſint, ex quibus dignitatem ſuſtinere nullatenus valent, itaque ne curſum iuſtitiae, ob modicos proventus, ſiſtere, vel ex donis vivere, aut accidentia illicita ſollicitare cogantur, convenientiora dignitatibus & officiis ſalaria, ex proventibus bonorum Ducalium, iam tunc ad utilitatem & diſpoſitionem Reipublicae devolvendorum, aſſignantur, ſcilicet, ut unicuique Conſiliario ſupremo, ultra ſolitum mille florenorum Albertinorum ſalarium, quingenti floreni Albertini quotannis addantur, & realiter per Generoſum Oeconomum Bonorum Feudalium, exſolvantur.

4. Quemadmodum iuxta Formulam Regiminis in omnibus punctis obſervatam, & præcipue iuxta hos paragraphos, quod nemo omnium ſive Nobilium, ſive incolarum, bonis ſuis, ſine legitima cognitione & iudicio, privetur; item ſi lis inter Regimen & Nobilem ſive unum, ſive plures, de poſſeſſionibus, aliisque rebus orta fuerit, quod cauſa eorum, immediate coram iudiciis relationum S. R. Maieſtatis intentetur, nec ulla Reſcripta Regia, contra iura huius Provinciae, a Regimine Ducatuum horum attendantur, imo, ut ſuper impetrantes ad ſiniſtram Cancellariarum Regni, & M. D. Litvaniae informationem, talia Reſcripta, pœnae in Formula Regiminis expreſſae extendantur, perpetuo cavetur.

5. Quia vero naturalis & communis defenſionis expoſcit ratio, ut ſubſidia aliqua Reipublicae, urgente neceſſitate belli, cum extraneis a S. R. Maieſtate, & Republ. gerendi, a Generoſo quoque Equeſtri Ordine ſubminiſtrentur; idcirco ad ſervitia equeſtria in Formula Regiminis præſcripta, nempe ex viginti uncis Raytarum unum, reducendo, iuxta allegatam uncorum proportionem, hocce ſubſidium ad numerum ducentorum Raytarorum, ſive Equitum, præter Officiales, tempore belli, ex bonis ſolis Nobilium, annumeratis iis, quae Domus Ducalis Jure Allodiali a Nobilitate acquiſivit, præſtanda, fidem ſuam obligat; quoniam autem ſiſtendi hi milites, ob inæqualitatem uncorum, magna adferunt incommoda, hinc Generoſus Ordo Equeſtris, loco ſervitiorum equeſtrium, iuxta Formulam Regiminis præſtandorum, primo anno cœpti belli triginta millia Imperialium Albertinorum, reliquis vero annis, quamdiu bellum duraverit, quotannis decem millia Imperialium ſe exſoluturum promiſit, hoc tamen præcauto, ſi tum temporis ſive copiae hoſtiles, ſive etiam milites Reipublicae, Provinciam hanc pro defenſione occuparent, ne prædictus Ordo Equeſtris ad exſolvendas antememoratas pecunias, nec ipſo belli tempore, nec etiam poſt recuperatam pacem, pro his annis, quibus vel copiae hoſtiles, vel Reipublicae, in viſceribus huius Provinciae permanſerint, exſolvere obſtrictus ſit, præter prædicta autem ſervitia, ab omnibus inhoſpitationibus militum, contributionibus, omnibusque aliis eiusmodi oneribus, liber & immunis erit.

6. Item Regimini huius Provinciae, iurium omnium ſuperiorum, nimirum iuris cudendae monetae, & aliorum ex Pactis ſubiectionis reſultantium, exercitium, uti Illuſtriſſimi Duces ea habuerunt, relinquitur, adeo ut ea omnia, nomine S. R. Maieſtatis exercere poſſint, ita tamen, ut monetae ad pondus & valorem intrinſecum huius, quae in Regno Poloniæ, & M. D. Litvaniae, vicinisque Provinciis curſum habet, cudendae, ex una parte effigies Regia, ex altera Inſignia Regni Poloniae & M. D. Litvaniae, incluſis Inſignibus Ducatuum Curlandiae & Semigalliae imprimantur.

7. Quoniam iam ante annos complures moderna S. R. Maieſtas feliciter regnans, concedere dignata eſt, ut Generoſus Ordo Equeſtris Provinciae Plenipotentem eligere & conſtituere poſſit, cuius officium erit providere, ut Leges, Jura, & Libertates Provinciæ, quocunque tempore in viridi uſu & obſervantia conſerventur, & ſi quid in contrarium vel a Regimine, vel a quovis alio inciderit de eo, ad S. R. Maieſtatem deferre; licitum itaque erit, eiusmodi Provinciae Plenipotentem eligere & conſtituere, qui tamen nullas innovationes, vel aliqua molimina, & negotiationes cum extraneis, quocunque titulo & prætextu, inire audebit, ſub pœnis contra violatores iurium Reipubl. & perduelles ſancitis.

8. Cum Fines Ducatuum Curlandiæ & Semigalliæ ex parte Livoniæ, & M. D. Litvaniæ non mediocriter coarctati, & imminuti ſint, curabit S. R. Maieſtas, Dominus noſter Clementiſſimus, & Reſpublica, & convenientia media adhibebit, ut fines in ordinem redigantur, limites iuxta ductum Pactorum ſubiectionis definiantur, & quidquid Ducatibus Curlandiæ, & Semigalliæ ſubtractum apparuerit, illis reſtituantur.

9. Siquidem ad Regimen manutenendum, & iuſtitiam exequendam milites neceſ-

Anno 1727.

neceſſario requirantur, numerus duodecim Raytarorum, et triginta peditum habeatur, illisque ex reditibus Ducalibus, iuxta antiquam conſvetudinem ſtipendium exſolvatur.

10. Conſervatur quoque in Eccleſiaſticis, et eo ſpectantibus, Iudicium Conſiſtoriale, quod hucuſque in viridi uſu, et obſervantia fuit, quodque ex Conſiliariis ſupremis, et duobus Aſſeſſoribus Auguſtanæ Confeſſionis, Superintendente, et Præpoſitis conſiſtit, et uti antea ſemper, ita et inpoſterum, Cancellarius præſidium retineat, et in ea omnia, quæ ad integram rei Eccleſiaſticae adminiſtrationem pertinent, conſtituantur, et decidantur. Conventus, quos vocant Synodos, habeantur, eo tamen praecauto, quod idem Conſiſtorium Auguſtanae Confeſſionis nullam unquam ſuper perſonis Romano-Catholicis, cuiuscunque ſtatus, et conditionis, ſi rei fuerint, iuriſdictionem ſibi uſurpare poterit. Cauſae vero matrimonii, in quibus una perſona coniugum erit Catholica, nec ex reatu, nec ex actoratu, ad praedictum Conſiſtorium ullatenus trahantur. In iis Templis in quibus Dux, vel Patronus ſolus fuit, vel Compatronos habuit, tam in Templis omnium urbium, quam agrorum, nulla mutatio ſuſcipiatur, eaque Templa, et Parochiae, cum omnibus iis aſſignatis Cmethonibus, et aliis pertinentiis, Concionatoribus Auguſtanae Confeſſionis, (quibus ex reditibus Ducalibus iuxta morem receptum ſalarium perſolvatur) proprovideantur, et ex Praefecturis tecta, atque ſarta ſerventur, imo, quoties opus fuerit, emendentur, in quantum antiqua collapſa fuerint. In iis Templis, ubi Nobiles Ius Compatronatus habent, pars competens, uti antea, conferatur, & ad hanc Partem competentem, tam quoad Concionatorum ſalarium, quam quoad conſervationem templorum conferendam, & exſolvendam etiam Catholicae Religionis Compatroni teneantur, ius tamen Patronatus, quod & ubi Ducibus competebat, S. R. Maieſtati, per Conſiliarios ſupremos, nomine Regis exercendum, reſervatur. Itidem Nobilibus Jus Patronatus in ſuis templis, & ius in bonis ſuis templa ædificandi, ea renovandi, & quidquid alias ipſis competierit, uti antea habuerunt, aut habere potuerunt, per omnia & in omnibus relinquitur.

11. Cum Curlandia Gymnaſio Academico deſtituta ſit, unde et Nobilium, et Civium liberi, magnis cum ſumptibus in Academias Germaniae mittendi non mediocrem ſummam pecuniae Provinciae auferunt, praeterea multae viduae, et virgines paupertate premantur, et non habeant, quo vitam ſuam honeſte ſuſtentare poſſint; igitur Evangelicum Gymnaſium, et Cœnobium pro viduis, et virginibus inſtituendi, et conſervandi quocunque tempore, dummodo non ex proventibus Ducalibus, facultas indulgetur; illa autem pauca hoſpitalia, et viduarum domus, uti et Scholae hic in Curlandia, et Semigallia exiſtentes in eodem ſtatu, in quo ſunt, retineantur, et quae ipſis dedita ſunt, prompte, et expedite exſolvantur.

12. In Privilegio Divi Sigismundi Augusti §. 7. clementiſſime proviſum eſt, quod Nobiles in omnibus bonis feudalibus iam obtentis, vel quovis modo ſive ſpeciali gratia, ſive contractu licito obtinendis liberam, et omnimodam poteſtatem de iis diſponendi habeant; Idcirco bona, quae Nobiles a Domo Ducali iure Feudi obtinuerunt, praevia probatione iurium feudalium, coram Commiſſione Regia eodem iure, uti obtinuerunt, etiam poſt fata Illuſtriſſimi Ducis ſterilia, tenebunt, et poſſidebunt; Bona vero Allodialia a Ducibus acquiſita, et libero commercio ſubiecta, uti fuerunt, ita ſemper remaneant.

13. Cum vel bello, vel aliis variis, et innumeris caſibus, imo ipſa diuturnitate temporis evenit, ut Privilegia, et Documenta Praediorum nonnullorum Allodialium perierint, ea iuxta praeſcriptum in Privilegio Divi Sigismundi Augusti §. 8. a S. R. Maieſtate novis Diplomatibus innoventur, ſi de bonorum haereditatione, tranquilla, atque continua poſſeſſione conſtiterit, et abſque neceſſitate, producendi Privilegia ſua, in bonis ſuis conſerventur, et Praediis Nobilium Allodialibus, iura, ſi quae in bonis, et Praefecturis Ducalibus habeant, ac per documenta, vel longam, ac quietam poſſeſſionem demonſtrare poſſint, uti eſt ius lignandi, paſcendi, piſcandi, etc. quiete, et citra ullam turbationem retineantur.

14. Contractibus Ducalibus pignoratitiis ut ſatis fiat, Generoſi Oeconomi Bonorum Feudalium cura eſſe debebit, adeo, ut ſi poſſeſſoribus in Bonis pignoratitiis diutius remanere non placeret, ipſis, poſt reſignationem legitime factam, (modo Bona iſta poſſeſſoris culpa non ſint deteriorata, quo caſu, juxta Deciſiones Commiſſoriales Novellas, procedendum) vel creditum, una cum legitimis ſuis praetenſionibus iuxta tenorem contractus exſolvantur, vel etiam ad id extenuandum, Praefectura, vel Praedium tale tradatur, ex quo iuxta conſuetam pro-

Anno 1727.

proventuum computationem, praetenſiones ſuas legitimas extenuare poſſint. Illi vero poſſeſſores, qui vel iure extenuationis pignoratitio, vel Arendae bona Ducalia iam tenent, in poſſeſſionibus ſuis uſque ad finem Contractus nullo modo turbentur, ſalvo tamen calculo, iuxta anterioris Commiſſionis Deciſiones, et eo quam firmiſſime praecauto, et inhibito, ne quiſquam eorum ius ſuum in extraneum, pel potentiorem transferat, ſub nullitate Tranſactionis, et ſolutione aequivalentis ſummae ad Fiſcum.

15. Bona Ducalia in ſempiternum naturam ſuam retinebunt, & quæ tempore ſubiectionis, ſæcularia fuerunt, nunquam in bona ſpiritualia permutabuntur, & ſi illa vel pignori dentur, vel locentur, non aliis, quam Nobilibus indigenis relinquentur. Ad arendas autem & adminiſtrationem eorundem non ſolum Nobiles, ſed etiam civicæ perſonae, idoneae, poſſeſſionatae, admitti poterunt, Nobilium tamen prima habita ratione, ſimulque curabitur, ut poſſeſſoribus bonorum Ducalium, non indigenis, in prætenſionibus, quæ iuſtae & legitimae apparebunt & cenſebuntur, quamprimum ſatisfiat, & eorum loco indigenae aſſumantur, dignitariis vero, cum dignitate ſimul, Præfecturarum adminiſtratio non competat.

16. Nobiles, ſicuti antea & in poſterum, atque in æternum, tam in nundinis, quam omnibus aliis caſibus, a vectigalis ſolutione exempti manebunt, omniaque vectigalium augmenta, & nova Telonia, in præiudicium iurium Nobilitatis, quocunque nomine veniant, prorſus tollantur. Ne vero Nobiles quoque in bonis ſuae poſſeſſioni ſubiectis, privata et nullo iure fundata Telonia, in aggravationem civitatenſium et mercatorum uſurpare præſumant, inhibetur.

17. Quoad ruſticos in Rigenſium Ditiones profugos, in futura cum Miniſtris extraneis conferentia, huic quoque opera dabitur, ut retradantur. Pro recuperatione autem transfugorum in Litvaniam, ſufficienter Lege Novella omnibus proviſum eſt, dummodo iure retorſionis, eadem quoque in hiſce Ducatibus, ſubditorum ex Litvania transfugorum Legis et iuſtitiae, in extradendis illis, exhibeatur obſervantia.

18. Jus Indigenatus Nobilitatis Curlandiæ & Semigalliæ in Regno Poloniae & M. *D.* Litvaniæ, prout eſt inconteſtabile, & Conſtitutione Novella Grodnenſi, anno milleſimo ſeptingenteſimo vigeſimo ſexto, cautum, ita acceſſus ad omnes dignitates, uti Nobilibus Polonis & Litvanis (ſalvis legibus publicis) eidem Nobilitati pateat.

Anno 1727.

19. Quoniam autem Nobilitas horum Ducatuum, ex variis rationibus, impoſſibilitatem alicuius ſubſidii, præter ſervitia Equeſtria, in Paragrapho 5. huius Ordinationis, Sacræ Regiæ Maieſtati & Reipubl. ullo unquam tempore ſolvendi, vel præſtandi, demonſtravit, (tametſi juxta paragraphum decimum ſeptimum Privilegii Divi SIGISMUNDI AUGUSTI, ad innatam Ordini Equeſtri generoſitatem, & ſpontaneum pro defenſione communi concurſum, via non præcludatur) volens tamen, ut Reſpublica ex immediata hujus Provinciæ ſubiectione ſentiat ſuum utile ſuper illa *D*ominium, beneficio panis bene merentium, quod in Bonis Regalibus per totum Regnum Poloniæ & M. *D.* Litvaniæ ſitis, & per diſtributivam Juſtitiam Regum conferri ſolitis, conſiſtit in hac Provincia, ſponte ſua renunciavit, & privatum hocce particularium meritorum præmium & commodum publicæ utilitati, & emolumento ſacrificavit, ita ſcilicet, ut omnia Bona Domus Ducalis Feudalia in hac Provincia exiſtentia, unquam poſſint quocunque titulo Feudi, Emphytheuſis, vel Juris advitalitii, uſibus privatis applicari, nec ullo unquam modo diſtributivæ juſtitiæ Regum ſubſint, ſed pure & mere ad utilitatem publicam convertantur; Nos igitur laudabili zelo & voluntario conſenſui Nobilitatis inhærendo, decernimus, ut ex omnibus Bonis & proventibus Ducalibus, fundus perpetuus & inalienabilis, in ſubſidium virium Reipublicæ, conſtituatur, & Copiæ peculiares in hac Provincia erigantur, quæ imperio Ducum exercituum Regni & Magni *D*ucatus Litvaniæ ſuberunt, & ab eorum mandatis dependebunt, ita tamen, ut hæ copiae, ſine omnium Bonorum Nobilium aggravatione, inhoſpitatione, & alio, quocunq; nomine veniant, onere, ex ſtipendiis vivant, neque quiſquam milites ex Cmethonibus Nobilium conſcribendi faculatem ſibi arrogare præſumat, & ſi quis Cmethonum in numerum militum eſſet aſſumptus, is Domino ſuo repetenti inſtantanee, & abſque ullis diffugiis, reſtituatur, quo autem amplior iſte fundus eſſe poſſit, & Reſpublica ſerius quidem, uberiorem tamen, ex plena præfatorum Bonorum poſſeſſione fructum percipere, eoque maiorem numerum copiarum militarium habere valeat, tali modo futuræ eorundem proventuum diſpoſitioni providetur, ut omnes reditus liberi tam ex civitatibus, quam ex bonis, ſylvis, vectigalibus, cæterisque

Anno 1727.

que utili Dominio annexis iuribus, provenientes, quotannis in ærarium publicum collati, reſervata pro legitimis expenſis, tertio et decimo præſentis Ordinationis Articulo circumſcriptis, ſufficienti pecuniae ſumma, in reluitionem bonorum Feudalium oppignoratorum, prævia liquidatione, et calculatione prætenſionum applicentur, et quidquid proventuum inde acceſſerit, eadem ratione tollendis prorſus reliquorum bonorum oneribus impendatur, donec omnes Præfecturae, et Prædia Feudalia ære alieno liberentur, hoc tamen ſervato ordine reluendi, ut illa bona prius recuperentur, ex quibus, ducta proportione ſummae Capitalis, maiores reditus percipi poſſunt. Oeconomus Generalis omnium bonorum et proventuum a S. R. Maieſtate conſtituatur, ſitque Nobilis indigena, Curlandus, bene poſſeſſionatus, adminiſtrationem præfatorum bonorum et redituum Ducalium ſolus habeat; Officialibus omnibus ſalaria ſua annuatim, abſque ulla tergiverſatione vel prætextu inprimis exſolvere teneatur, quæcunque pro exſtructione templorum, iuxta decimum Ordinationis præſentis articulum, vel conſervatione eorundem, & ſalariis Miniſtrorum, Xenodochiis, *D*omibuſque Viduarum, Scholis, Parochiis, iuxta veterem uſum, & continuam praxim ex bonis *D*ucalibus tribui ſolent, aut ad alias pias cauſas antiquitus ex iisdem deſtinata ſunt, & hactenus uſitata fuerunt, prompte exſolvat, rationes coram ſupremis Conſiliariis quotannis fideliter reddat, illi autem ſub occluſo rothulo iuſtificatas easdem rationes S. R. Maieſtati, & Reipublicæ ad initium Comitiorum Generalium tranſmittant, quo tempore Oeconomus quoque generalis compareat, & calculationem factam examini Miniſtrorum Status, & Belli utriuſque Gentis ſubiiciat. Formula Contractuum futurorum, qui ab Oeconomo dandi, & ſubſcribendi erunt, iuxta morem antiquum conſervetur, & ſi lis inter contrahentes exoriretur, ſecundum præſcriptum Deciſionum Commiſſorialium anni 1717. dirimatur. Si autem præter ſpem cuipiam, ſive Officiali, ſive Templis, vel eorum Miniſtris, debita ſalaria, aut Xenodochiis, Domibuſque Viduarum, & in alias pias cauſas ea, quæ legitime competunt, Oeconomus exſolvere retardaret, unicuique liceat, per querelas ad Conſiliarios Regentes refugere, qui plenariam facultatem habeant, illum ad promptiſſimam exſolutionem ex Bonis Ducalibus, non tantummodo adſtringere, ſed etiam proceſſu ſummario coram Judiciis ſuis, ob non præſtitam debitam exſolutionem inſtituendo, in eiuſdem bonis propriis refuſionem damnorum, & expenſarum decernere, nec ei hoc in paſſu ad S. R. Maieſtatem ulla concedatur Appellatio. In locatione bonorum, quantum ſine detrimento Fiſci eſſe poterit, Nobilium indigenarum Curlandorum prima ratio habeatur. Ante factam ſalariorum, & ſupraſatorum præſtandorum exſolutionem nulla pecuniarum ſumma extra Ducatum mittatur. In cauſis iudicialibus, quæ exempli gratia extra ditionem Cmethonum, ductum limitum &c. concernunt, & ad ſolum Regimen ſpectant, Oeconomus ſe non immiſceat, nec in his caſibus legitimas Inſtantias, iuxta leges, & praxim Provinciæ, ac uſitatum proceſſum iuris unquam perturbare præſumat. Bona Ducalia in ſua propria, & perſonali adminiſtratione ſolus non retineat, ſed tam illa, quam omnes reditus publicos vel plus offerenti locet, vel perſonæ idoneæ ad adminiſtrandum concedat. Ipſe vero univerſalem, quoad ineundos Contractus, inſtituendosq;, et amovendos Adminiſtratores, diſpoſitionem, ac ſupremam, ut res Oeconomica bene tractetur, inſpectionem habeat, proventus omnes recipiat, ærario publico præſit, pecuniam Fiſco illatam, detractis iuxta anteriora puncta neceſſariis expenſis, tali ratione, qualis nunc præſcribitur, in recuperationem bonorum Ducalium, ſub onere hypothecario exiſtentium applicet. Poſtquam autem omnia liberata, & copiæ iam erectæ fuerint, ſtipendia militaria exacte, iuxta diſpoſitionem Reipublicæ exſolvat. Augendis, quantum ſalva æquitate fieri poteſt, emolumentis, & proventibus publicis conſervandis, & meliorandis bonis Ducalibus, retinendis, ac recuperandis eorum Cmethonibus omnem poſſibilem curam impendat. Ex adminiſtratione, & locatione bonorum, ac redituum nullam privatam utilitatem quærat, munera etiam ultro oblata a perſonis, cum illo ex ratione officii aliquid negotii habentibus, non acceptet, ſed ex aſſignato ſalario vivat, tum Eccleſias Romano-Catholicas, Mitavienſem, & Goldingenſem, ſartas, tectasque conſervet, & manuteneat. Quæ omnia, ut eo exactius adimpleat, fidem ſuam ſuper præmiſſis, & ſuper obſervandis legibus Provinciæ iuramento coram Conſiliariis ſupremis præſtando, circa apprehenſionem officii obſtringere tenebitur; ſi vero aliquid in damnum Sacræ Regiæ Maieſtatis, & Reipublicæ, vel detrimentum Fiſci, contra fidem & obligationem ſuam fecerit, ex cuiusvis delatione, Commiſſio mixta ex Polonis, Lit-

Anno 1727.

Litvanis, & Curlandis, contra illum inſtituatur, quae pro qualitate delicti, eum pœnis afficere, vel ab officio removere poterit. Præfectus ſylvarum ſimili ratione Nobilis indigena, iuratus & bene poſſeſſionatus, a S. R. Maieſtate conſtituetur, illique ſylvarum cura & conſervatio incumbet, curatores & cuſtodes ſaltuum ab illo dependebunt. Duo Magiſtri Teloniorum Libavienſium, & Vindavienſium pariter iurati, & exercendo huic muneri idonei, ſine diſtinctione conditionis, Privilegio S. R. Maieſtatis conſtituendi, prædictarum civitatum Portoriis præerunt, quidquid autem ex Teloneis & ſylvis proveniret, ærario publico inferatur, prædicti quoque tres Officiales, tam quoad diſpoſitiones, pro augmento horum redituum faciendas, quam quoad reddendum calculum, ab Oeconomo Generali dependeant. Cum autem ſecundum præſentem Ordinationem Conſiliarii Supremi ab Oeconomo Generali calculum exigere, & ne quid in damnum Reipublicæ, vel detrimentum Fiſci fiat, proſpicere teneantur; ad Ordinarium illorum Juramentum, ſequentia puncta addenda eſſe cenſentur: *Omni pro viribus meis cura, ſollicitudine, & vigilantia ad id concurram, ut bona & proventus ad ærarium publicum pertinentes, integre, citra omnem defraudationem adminiſtrentur, in uſus a Republica aſſignatos fideliter applicentur, nec quisquam ex illis privatum lucrum, me ſciente, percipiat, quod nec ego ipſe pro me, vel pro aliis, directe vel indirecte quæram, imo, ſi quid mihi ab Oeconomo Generali, vel illius gratia ab aliis, oblatum fuerit, non acceptabo, rationes rei Oeconomicæ quotannis diligenter, & excluſo omni amicitiæ, conſanguinitatis vel præſentis, aut futuræ utilitatis reſpectu, ab Oeconomo exigam, illasque ad initium Comitiorum Generalium S. R. Maieſtati & Reipublicæ eadem fidelitate transmittam, ſi quid ab Oeconomo, vel per negligentiam & conniventiam illius ab aliis, in præiudicium Civitatum, Præfecturarum, bonorumque Ducalium & Fiſci publici fieri advertero, S. R. Maieſtati deferam, in omnibus denique damna publica avertere, commoda & emolumenta procurare ſatagam.* Quo autem plenius integrae proventuum publicorum adminiſtrationi provideatur, & Officiales in obeundis muneribus ſuis exactiores ſint, Procurator Fiſcalis a S. R. Maieſtate conſtituetur, cuius officium erit, omni poſſibili conatu ad id incumbere & providere, ne reditibus Reipublicae, civitatibus, bonisq; Ducalibus damnum aliquod a quopiam inferatur, ne Præfecturae & Prædia, ſive per incuriam Oeconomi, ſive per iniquas exactiones & oppreſſiones Cmethonum, in deteriorem ſtatum collabantur, ne ſylvae & ſaltus devaſtentur, ne proventus publici, per favorem vel dolum, minori pretio, quam deberent, locentur, ne in contractibus, & calculationibus aliqua colluſio fiat, vel pecunia publica in privatos uſus convertatur, aut quiſquam ex Fiſco & fundis ad Fiſcum pertinentibus lucrum aliquod privatum habeat, utque Officiales officia ſua, omni qua par eſt diligentia, exerceant, & Jura Reipublicae, & huius Provinciae nullum præiudicium patiantur, vel labefactentur. Si quid vero in contrarium a quocunque ageretur, id S. R. Maieſtati & Miniſtris, idem Fiſcalis fideliter deferre tenebitur, munera, ſub pœna peculatus, a nemine acceptabit, nihil damnoſum Fiſco & Reipublicae per favorem, reſpectum, aut ob pollicitationes, vel ſpem alicuius proprii emolumenti, reticebit, & ſuper omnibus præmiſſis punctis Juramentum coram ſupremis Conſiliariis præſtabit.

20. Id denique firmiſſime & omni meliori modo ſpondetur, & cavetur, ex mutuis Reipublicæ & huius Provinciæ, vinculis & ſtipulationibus, quod Ducatus hi Curlandiæ & Semigalliæ nunquam a Regno Poloniae & Magno Ducatu Litvaniae ſeparabuntur, vel alii exotico Dominio, aut Regimini cedentur, ſed in æternum tanquam indiviſibile politici Reipublicae corporis membrum, ſub Regum & Reipublicae Dominio, perpetuaque & immediata ſubiectione permanebunt, nec ſtatus eorum iam conſtituendus ullo modo, ſine conſenſu Generoſi Ordinis Equeſtris, immutabitur, nosque omni ſtudio & conatu poſſibili promoturos & curaturos fore, ut Jura eorum antiqua, & quæ iam a Commiſſione noſtra ipſis ſtipulantur, in Comitiis Generalibus proxime venturis, a S. R. Maieſtate & Republica ſolenniter confirmentur & approbentur, atque hoc modo authoritatem æternam obtineant.

21. Si quid vero ob anguſtiam temporis omiſſum, quod Provinciae huic proficuum & ex uſu eſſet, eorum a S. R. Maieſtate & Republica poſtulandorum, non præſcinditur facultas. Mitaviæ d. 5. Dec. 1727.

L.S. *Chriſtophorus Joannes Szembek, Epiſcopus Varmienſis & Sambienſis, S. R. Maieſt. & Reipubl. Commiſſ. mpp.*

L.S. *Caſimirus Oginſki, Palatinus Trocenſis, Capitaneus Vſpolienſis, Commiſſarius Sacræ Regiæ Maieſtatis, & Reipublicæ.*

Anno 1727.

L.S. *Staniſlaus Donhoff Palatinus Polocenſis, Exercitus M. D. Litvaniæ Dux Campeſtris, Capitaneus Neocorcinenſis, S. R. Maieſtatis, & Reipubl. Commiſſarius. mpp.*

L.S. *Jacobus in Skrzynno Dunin, Referendarius Regni, Viſlicenſis, Radoſycenſis, Lipnicenſis Capitaneus, S. R. Maieſt. & Reipubl. Commiſſarius. mpp.*

L.S. *Joſephus Nakwaſki Capitaneus Ciechanovienſis, S. R. Maieſtatis & Reipublicæ Commiſſarius mpp.*

L.S. *Jacobus Franciſcus Szembek, Capitaneus Tolkmicenſis, mpp.*

L.S. *Adamus Kraſinſki, Pincerna Ciechanovienſis, Colonellus & Commiſſarius S. R. Maieſtatis & Reipublicæ.*

L.S. *Michael Dux in Olyka & Nieśwież Radziwiłł, Capitaneus Premiſlienſis.*

L.S. *Joſephus de Campo Scipio, Capitaneus Lidenſis, Commiſſarius S. R. Maieſtatis & Reipublicæ.*

L.S. *Johannes Sigismundus de Wahlen, Vexillifer Diſtrictus Grodnenſis, S. R. Maieſtatis & Reipubl. Commiſſar. mpp.*

L.S. *Antonius de Eperyaſz Colonellus S. R. Maieſtatis, Commiſſarius S. R. Maieſtatis & Reipublicæ.*

L.S. *Chriſtophorus Manteuffel Kielpinſki, Abbas Sieciechovienſis, Commiſſionis S. R. Maieſtatis & Reipubl. Secretarius.*

L.S. *Sebaſtianus Rybczynſki Decretorum Curiæ Regni & Commiſſionis S. R. Maieſtatis & Reipublicæ Notarius. mpp.*

Acceptatio eiusdem Ordinationis a ſupremis Conſiliariis Curlandiæ & Semigalliæ, per Mareſchalcum & Deputatos omnium Diſtrictuum, ſuo, ac totius Nobilitatis, omniumque Statuum huius Provinciæ nomine ſubſcripta, appoſitisque ſigillis munita, cum ſupplicatione, ut hæc eadem Ordinatio manuteneatur & in futuris Comitiis confirmetur, annexa:

Quemadmodum ſupraſcriptam Ordinationem futuri Regiminis in omnibus ſuis Articulis per totum acceptavimus; ita celſiſſimam hanc Commiſſionem de benigniſſime promiſſa & promovenda eiusdem in Comitiis Generalibus proxime futuris confirmatione, humillime ac inſtantiſſime imploramus.

L.S. *Adamus Caſimirus Koſciuſzko, Landhofmeiſter. & ſupremus Conſiliar. mpp.*

L.S. *Caſimirus Chriſtophorus Brackel, Cancellarius & Conſiliarius Supremus. mpp.*

L.S. *Carolus Fircks, Oberburgrabius & Supremus Conſiliarius, mpp.*

L.S. *Philippus Henricus Hahn, Landmareſchallus & Supremus Conſiliarius.*

L.S. *Henricus Joannes a Meerfeld, Subiudex Goldingenſis, Deputatorum Mareſchallus, & Diſtrictuum Goldingenſis, & Windavienſis Deputatus, mpp.*

L.S. *Georgius Fridericus Klopmann, Capitaneus Schrundenſis, Diſtrictus Mitavienſis Deputatus, mpp.*

L.S. *Chriſtophorus Joannes de Brucken, dictus Fock, Deputatus Mitavienſ. mpp.*

L.S. *Chriſtophorus Fircks, Deputatus Diſtrictus Talſenſis, mpp.*

L.S. *Georgius Fridericus Fircks, Diſtrictus Talſenſis Deputatus, mpp.*

L.S. *Philippus Georgius Hahn, Deputat. Diſtrictus Bauſcenſ. mpp.*

L.S. *Gerhardus Erneſtus Haudring, Subiudex Selburgenſis, & Deputatus Diſtrictus Dunaburgenſis, & Translautzenſis.*

L.S. *Gotthardus Erneſtus de Budberg, Deputatus Diſtrictuum Neugutenſis, & Baldonenſis.*

L.S. *Alexander Fridericus Korff, Deputatus Diſtrictus Seelburgenſis, mpp.*

L.S. *Henricus Gerhardus de Plettenberg, Diſtrictuum Aſcheradenſis, & Nerſſtenſis Deputatus, mpp.*

L.S. *Magnus Chriſtophorus Korff, Deputatus Diſtrictus Tuckumenſis, & ex plenipotentia Joannis Melchioris Tunis Deputati Tuckumenſis.*

L.S. *Georgius Melchior Stempell, Deputatus Autzenſis & Irentzhofienſis, & ex plenipotentia Friderici Henrici a Biſtram, Deputat. Autzenſis, & Irentzhofienſis.*

L.S. *Gerhardus Wihelmus Nagel, Diſtrictus Alſshwangenſis Deputatus.*

L.S. *Fridericus Caſimirus de Brucken, dictus Fock, Diſtrictus Candavienſis, Deputatus.*

L.S. *Tam nomine Mandatario Henrici Chriſtiani de Offenberg, Capitanei & Deputati Doblenenſis, quam meo, ſubſcribo Gotthardus Fridericus de Lœbel, Deputatus Doblenenſis, mpp.*

L.S. *Fridericus Manteuffel, nomine Szœge, Deputatus Diſtrictus Eravenſ. mpp.*

L.S. *Petrus Koſchkull, Zabelienſis Diſtrictus Deputatus, pro ſe & Mandatario nomine Ottonis Friderici Behr, Deputati Diſtrictus Frawenburgenſis, itemque Wilhelmi Alexandri de Heucking Deputati Zabelienſis.*

L.S. *Georgius Henricus Hahn, Deputatus Candavienſis, & Neuenburgenſis.*

L.S. *Andreas Gotthardus Manteuffel, nomine de Szœge, Deputatus Diſtrictus Seſſavienſis.*

Anno 1727.

L.S. *Gebhardus Joannes Kayſerling, Deputatus Diſtrictus Durbenſ. & Grambsdenſis, pro ſe & Mandatario nomine Nicolai Korff Deputati Haſenpothenſis.*

CCXCIV.

1731.

Homagium Illuſtriſſimi Ferdinandi Curlandiæ, & Semigalliæ Ducis, Sereniſſimo AUGUSTO II. *Regi Poloniæ præſtitum.* Dat. Varſaviæ 25. Febr. 1731.

AUGUSTUS II. Dei Gratia Rex Poloniæ, M. Dux Litvaniæ &c. Oblatas eſſe ad Acta præſentia Metrices Regni Cancellariæ noſtræ Maioris Literas Diplomatis noſtri Regii infraſcripti, tenoris ſequentis:

In Nomine Domini Amen.
Ad perpetuam rei memoriam.

Nos AUGUSTUS II. Dei Gratia Rex Poloniæ, M. Dux Litvaniæ &c. Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt univerſis, & ſingulis, tam præſentis, quam futuri temporis hominibus. Quemadmodum Sereniſſimus Divæ memoriæ SIGISMUNDUS AUGUSTUS Rex Prædeceſſor noſter graſſantibus pro tunc crudelibus armis, incendiis, & vaſtationibus Moſchoviticis in Livonia Illuſtriſſimum magnæ recordationis Gotthardum tunc temporis Equeſtris Ord. Teutonici in eadem Livonia Magiſtrum cum Nobilitate, Civitatibus, Statibus, & Ordinibus huius Provinciæ univerſis, quando ſuis viribus, & conſiliis ex hac calamitate hoſtili, & anguſtiis eluctari non valerent, & a Cæſarea Maieſtate, Statibusque Romani Imperii deſtitutos ſe animadverterent, ad humillimam poſtulationem ipſorum in ſuam Regiam, Succeſſorumque ſuorum Regum, Regnique, & M. D. Litvaniæ, ac totius Reipubl. tutelam, fidem, poteſtatem, ac ditionem ſuſceperat, hancque Provinciam Livoniæ Regno Poloniæ, et Magno Ducatui Litvaniae incorporaverat, ac in ea idem Sereniſſimus Rex SIGISMUNDUS AUGUSTUS, tanquam ſupremus, directus & naturalis Dominus memorato Illuſtriſſ. Gotthardo Duci, ac eius de ſtirpe procedentibus Maſculis Curlandiam, & Semigalliam cum omni Dignitate, Inſignibus, Privilegiis Ducalibus, Ditionibusque, Terris, Civitatibus, Oppidis, Arcibus, & Poſſeſſionibus per ſolenne Diploma contulerat; qui Illuſtriſſimus Gotthardus Dux Curlandiæ, & Semigalliæ creatus Vaſallus Poloniæ Regum, Feudatariusq; Princeps Regni, & M. D. Litvaniæ Membrum factus, dum de ſolenni ſua Inveſtitura Feudali eundem Sereniſſimum SIGISMUNDUM AUGUSTUM Regem aliquoties appellaſſet, & per temporum rationem, magnitudinemque Regni negotiorum voti ſui compos, regnante, viventeq; eodem SIGISMUNDO AUGUSTO effici non potuiſſet, poſtea a Sereniſſimo STEPHANO Rege, & Prædeceſſore noſtro in Caſtris ad flumen Dunam prope Dziſnam d. 4. Auguſti A. D. 1579. in Perſona ſua ſolenni ritu feudali inveſtitus fuiſſet, Sereniſſ. quoq; SIGISMUNDUS III. Poloniæ et Sveciæ Rex, Illuſtriſſimo Principe Gotthardo mortuo, Filiis Illuſtritatis eius, Illuſtriſſimis Principibus Friderico, & Vilhelmo, eorundem Jurium confirmationem, & Ducalem Feudi Inveſtituram, utrisque in ſolidum, ſine tamen Ducatuum diſmembratione, & quidem Illuſtriſſimo Friderico Vexillo ipſi porrecto, Illuſtriſſimo autem Vilhelmo per tactum Vexilli Varſaviæ die 16. Menſis Aprilis Anno Domini 1589. in Comitiis Generalibus contuliſſet, & ſublato ex humanis Sereniſſimo SIGISMUNDO III. idem Illuſtriſſimus Fridericus Princeps Sereniſſimo VLADISLAO IV. Regi iureiurando præſtito, ab ipſo confirmatus fuiſſet, ſimulque & Illuſtriſſimus Jacobus Dux, ſuæ Illuſtritatis ex Fratre Nepos, tunc temporis praeſens die 20. Julii Anno Domini 1633. Vilnae ad contactum Vexilli, cum Patruo ſuo Illuſtriſſimo Friderico admiſſus eſſet, qui Illuſtriſſimus Fridericus aetate confectus, licet conſenſum Sereniſſ. VLADISLAI IV. Regis cedendi de Regimine, & poſſeſſione horum Ducatuum Curlandiæ, & Semigalliæ in Perſonam prædicti Illuſtriſſ. Jacobi Principis obtinuiſſet, eique ceſſiſſet, quia tamen ceſſionem illam iuxta tenorem, conſenſus non factam fuiſſe, idem Sereniſſimus VLADISLAUS IV. cum Dominis Senatoribus, et Conſiliariis Regni, lateri ſuo pro tunc aſſidentibus, perſpexiſſet, nihilominus ob inſignia dictorum Principum in Reges, et Rempublicam merita, ex ſingulari erga Domum Ducalem affectu, et benevolentia defectum hunc non factae plenariae ceſſionis, ex plenitudine poteſtatis ſuae Regiae ſupplendo, beneficiumque illud amplificando, ceſſionem illam conditionatam Authoritate Regia ſublevandam eſſe duxit, eundemque Ducem Iacobum, ac illius Haeredes maſculos, legitimos Feudi Succeſſores, eo modo ad Terras, Civitates, Oppida, Arces, Poſſeſſionesque a Divis Praedeceſſoribus eiusdem Illuſtritatis Avo, eiusque Haeredibus, ac Patruo Duci Friderico conceſſas, et Praeeminentias, Iuraque omnia, et ſingula, tradito a Serenitate ſua ſolenni ritu Feudali Vexillo inveſtivit, Diplomate conſenſus antea a Serenitate ſua obtento, uti fundamento totius illius Actus ſalvo, et in robore ſuo conſervato. Cuius vigore Illuſtriſſimus Princeps Fridericus, quandocunq; illi libuiſſet, ceſſionem realem, et plenariam cum iurisdictione, et Regimine in Perſonam Ducis Iacobi facere (intra fatalia tamen Iuris) poſſet, ſin vero contigiſſet Ducem Iacobum poſt factam ſibi a Duce Friderico ceſſionem, abſque prole maſcula e vita decedere, tunc nihilominus idem Ducatus, non obſtante eadem ceſſione, ad Ducem Fridericum redire, ac penes ipſum vigore praeteritarum ipſi conceſſarum Inveſtiturarum remanere debuiſſet. Ducem quoq: Iacobum, etiam non obtenta ante deceſſum Illuſtriſſ. Principis Friderici ceſſione, vi Pactorum primaevorum, et Inveſtiturarum, tum quoq; diverſorum reſponſorum, et iſtius Homagii intuitu, circa Feudum Ducatus, poſſeſſionemq; cum pleno Regimine itidem eiusdem Inveſtituræ vigore conſervaverat, & Sereniſſ. Succeſſores conſervare debere decreverat, hac ſpeciali conditione adiecta, ut Dux Iacobus ſive poſt ceſſum, ſive poſt deceſſum Ducis Friderici non prius poſſeſſionem illius Ducatus adiret, Iurisdictionemq; exercere inciperet, antequam per Commiſſarios ad faciendam Intromiſſionem a Serenitate ſua deputandos, legitime intromiſſus fuiſſet, poſſesſioneque porro rite, et legitime, praevia cesſione, et intromiſſione, cum plenario Regimine adepta, et per aliquot annos iuxta Inveſtituram, et Pacta Conventa pacifice habita, cum ſublato ex humanis praefato Serenisſimo Rege VLADISLAO IV. et electo in Regem Poloniae Serenisſimo IOANNE CASIMIRO, Anteceſſoribus noſtris, praenominatus Illuſtrisſimus Princeps Iacobus in Comitiis Coronationis illius ad praeſtandum Homagium per Internuntios ſuos Gratiam illius humillime expetiiſſet, ac ſicuti Serenisſimi Anteceſſores noſtri Reges Poloniae in augenda, et ornanda ſingularibus beneficiis Illuſtrisſima Curlandiæ, et Semigalliæ Ducum Familia in omni occaſione maxima exhibuerunt documenta, ita & Sereniſſimus JOANNES CASIMIRUS Illuſtriſſimum Principem Dominum Jacobum pari affectu, & benevolentia amplexus, novum beneficium hoc eidem conceſſerat, ut per ſuos Legatos cum debita fidelitatis, & ſubiectionis teſſera, ſolita ſolennitate, homagium præſtare, & Inveſtituram ritu conſveto accipere poſſet, qua benevolentia Regia condigne accepta, is idem Illuſtriſſimus Dux Iacobus ad Sereniſſimum JOANNEM CASIMIRUM Anteceſſorem noſtrum certos ſuos Legatos miſerat, qui Varſaviae die vigeſima Menſis Maii Anno Domini 1649. coram Throno Regio in manibus illius ſolenni ritu nomine Illuſtriſſimi Principis Domini Jacobi Homagium præſtiterunt, & viciſim a Sereniſſimo Anteceſſore noſtro, eodem Jure gatiae Feudale vexillum cum Inveſtitura humillime receperunt. Item a Sereniſſimo MICHAELE Anteceſſore noſtro per Legatos certos ſuos eandem Gratiam ritu ſolenni idem Princeps Jacobus acceperat, tum quoque a Sereniſſimo Joanne Tertio, itidem per Legatos ſuos die 28. Aprilis Anno Domini 1677. præſtito fidelitatis, & ſubiectionis juramento ad Terras, Civitates, Oppida, Arces Poſſeſſiones, ac Præeminentias, Juraque omnia, & ſingula, tradito more ſolenni Vexillo inveſtitus erat, ubi vero elapſis aliquot poſt annis, idem Illuſtriſſimus Dux Jacobus fuerat vita functus, Filius Illuſtritatis eius Illuſtriſſ. Princeps Dominus Fridericus Caſimirus, ad quem ſucceſſio ordine, & jure Primogenituræ, ex Pacto, & Providentia Proavi Parentis, & Patrui Ipſius ſucceſſio Fundi (Qvod ſecundum Decretum Divi Prædeceſſoris noſtri SIGISMUNDI Tertii integrum, & individuum, tam ratione Juriſdictionis, quam bonorum manere debuit ſpectat,) confeſtim per ablegatos ſuos humillime petiit tam ſuo, quam & Illuſtriſſimorum Fratrum ſuorum Dominorum Ferdinandi, nunc in vivis exiſtentis Ducis, & Alexandri jam mortui poſtgenitorum nomine, ut in caſu deficientis aliquando in maſculo ſexu lineæ Friderico-Caſimirianæ, Illuſtriſ. Dominum Ferdinandum, & poſt Ferdinandum Illuſtriſſimum Alexandrum (ſi ſupervixiſſet) earumque Illuſtritatum legitimos Succeſſores maſculos in iure ſimultaneæ Inveſtituræ, ſecundum iura Ducalia, & Inveſtituras Sereniſſimorum Poloniæ Regum Prædeceſſorum noſtrorum in tabulis Inveſtituræ præſcriptum conſervare dignaretur, quod & obtinuit, idem Illuſtriſſimus Princeps Fridericus Caſimirus per Legtos ſuos ſolenni ritu Homagio præſtito, die vigeſimo quinto Martii, Anno Domini 1683. Varſaviæ hac conditione per Legem publicatam cauta, ut in futurum, quotiescunque contigerit novum Curlandiae Ducem adire velle Poſſeſſionem, in Perſona ſua Regibus Poloniae illud redderet, eo vero Illuſtriſſimo Friderico Caſimiro Duce vita functo, eiusque Filio Illuſtriſſimo Principe Friderico Vilhelmo, pro tunc minorenni relicto, cum idem Ducatus, ſtante minorennitate prædicti Friderici

ANNO 1731.

dericiVilhelmi per Illustrissimum Principem Dominum Ferdinandum, uti Tutorem, administrarentur, & partim propter minorennitatem suam idem Fridericus Vilhelmus Dux, partim propter turbulenta tempora Homagium Nobis non reddidisset, & immature e vivis decessisset, atque post fata eius idem Illustrissimus Dux Ferdinandus pro Investitura, & Homagio reddendo Nobis humillime supplicasset, ita Nos AUGUSTUS Rex supplicationi illius benigne annuendo, nec minori benevolentia, quam Prædecessores nostri Familiam Illius Ducalem prosecuti sunt, uti Consangvineum amplectendo, vigore dispensationis per Legem publicam in proxime præteritis Comitiis Generalibus Grodnæ Anno 1726. celebratis a personalitate factæ, ob singularia Illius merita erga Rempublicam, pro hac sola vice, ad idem Homagium reddendum per Legatum, seu Plenipotentem suum admittere clementissime dignati sumus, eique pro recipienda eadem Investitura diem 25. Mensis Februarii Anni præsentis 1731. designavimus, cumque Legatum, & Plenipotentem suum Generosum Fridericum Gotthardum a Bulow intimum nostrum belli Consiliarium ad Nos misisset, & humillime eandem Investituram ad hos Ducatus Curlandiæ, & Semigalliæ, ad Terras, Civitates, Oppida, Arces, quas a Serenissimis Prædecessoribus nostris Antenati ipsius Illustrissimi Duces investiti erant, & possederant, ad omnesque Præeminentias, ac Jura Ducalia cum pleno Regimine gratiose conferenda se admitti petiisset, & de facto Homagium, & iuramentum Rotha per Illustriss. Duces antea præstari solita fidelitatis, & subiectionis suæ per eundem Legatum Nobis præstitisset. Nos vigore Pactorum, & Investiturarum, prout in suis Tabulis descriptæ sunt, & prout per Serenissimos Prædecessores nostros, & eosdem Illustrissimos Duces hucusque observatæ erant, eidem Illustrissimo Ferdinando Duci novum hoc beneficium traditione Vexilli ipsi concedimus, & tribuimus, nimirum Ducalem Titulum adinstar Illustrissimi olim Ducis in Prussia cum omni Dignitate, Insignibus, Privilegiis Ducalibus, ita, ut Vasallus, & Feudatarius Princeps noster, & Successorum nostrorum, Regnique, & M. D. Litv. Membrum sit, itidemque eius Posteri sint ex lumbis eius masculi. Præterea, uti a D. SIGISMUNDO AUGUSTO Prædecessore nostro jam ante Proavo Illustritatis eius Gotthardo quondam Duci, Posterisque eius legitimis masculis, ex eius lumbis linea recta descendentibus, nominatim Ditiones, Possessiones, Civitates, Oppida, Arces, Terræ assignatæ, sine Infeudationis solennitate fuerunt, postea vero vigore legitimæ Investituræ a Serenissimis itidem Prædecessoribus nostris Divis STEPHANO, SIGISMUNDO III. VLADISLAO IV. JOANNE CASIMIRO, MICHAELE, & JOANNE III. Regibus, Illustritatis eius Antecessoribus, Illustrissimis Ducibus attributæ erant, ita Nos quoque nunc eidem Illustrissimo Principi Ferdinando attribuimus, damus, & conferimus. Primum totum illum Tractum Curlandiæ, & Semigalliæ, incipiendo a salso mari, sursum sequendo fluvium Hilga, ascendendo ad antiquos limites quondam per Illustrem Radzivilium inceptos, & dispositos inter Samogitiam, Litvaniam, & Russiam ab una, & Livoniam ab altera partibus, versus Districtum Polocensem, ad Dunam fluvium, descendendo vero Duna, usque in mare salsum, adeo, ut quidquid in istis terminis cis Dunam, versus Litvaniam continetur, & ad Ordinem Livoniæ spectabat, nunc, & inposterum, apud Illustritatem eius, ipsiusque Hæredes masculos permaneat. Curias videlicet, Bona, & Nobilitatem, quæ ad Arcem Duneburgensem ex hac parte fluvii versus Litvaniam spectarunt, Arcem Selburgum cum toto Districtu, Curias, item Nobilitatem, & omne id, quod videlicet ex hac parte ad Arcem Ascherad spectabat, Arcem Bausko, Neugut, & iis, quæ ad Arcem Kircholm pertinebant, Arces item, Curias, & Oppida Mitau, Tuckum, Neuenburg, Doblen, Kandau, Alschwangen, Schrunden, Fravenburg, Zabel, tum & alias Arces, quæ Serenissimo Antecessori nostro D. SIGISMUNDO AUGUSTO oppignoratæ fuerunt, Goldingen, Hasenpoth, Durben, Vindau, in summa octuaginta millium florenorum, Arcem vero Grobin in quinquaginta millibus Illustrissimo quondam Principi Alberto, Marchioni Brandeburgensi, in Prussia Duci itidem oppignoratam, & illas quidem summas, quemadmodum Divi Prædecessores nostri, in Diplomatibus suis remiserant; ita & Nos remittimus, adeoque ut prænominati Divi Prædecessores nostri suæ Illustritatis Antecessores, ita & Nos eius Illustritatem, legitimosque eius Successores Hæredes masculos, ex lumbis eius linea recta provenientes, circa totum istum Curlandiæ, & Semigalliæ Ducatum, cum dictis Terris, Civitatibus, Oppidis, Arcibus, & Curiis hac Investituræ collatione pro Nobis, & Sereniss. Successoribus in toto conservamus, iisdem prærogativis, ac immunitatibus, quibus Illustriss. Friderico Casimiro, &

ANNO 1731.

& aliis Antecessoribus Ducibus antea collata fuerunt, sine nostro, & Successorum nostrorum Regum, & Regni Poloniae impedimento, ac præiudicio. Pro Nobis vero, & Serenissimis Successoribus nostris, Regno, Magnoque Ducatu Litvaniae, reliquam Livoniam, cum omni proprietate, directo, et utili Dominio, omnique mero Imperio, quemadmodum iam ante D. Prædecessores nostri SIGISMUNDUS AUGUSTUS, STEPHANUS, SIGISMUNDUS III. VLADISLAUS IV. JOANNES CASIMIRUS, MICHAEL, et JOANNES III. reservarunt, ita et Nos reservamus, retinemusque. Cumque inter cætera et hoc inter Serenissimum Prædecessorem nostrum D. SIGISMUNDUM AUGUSTUM, et Illustritatis eius Proavum conventum est, ut permutatione Episcopatus Curoniensis pro *Sonneburga* Arce, Curiis *Leal*, et *Mazel*, Illustris Dux Magnus contentaretur, et ad eam rem prædictus D. SIGISMUNDUS AUGUSTUS receperat operam, ut cum reliqua Curonia Episcopatu Curoniensi sua Illustritas potiretur, postea vero cum vivente Duce Magno permutatio ea perperfecta non fuisset, gravissima autem de Episcopatu eo Controversia inter D. Prædecessorem nostrum STEPHANUM, & Serenissimum *Daniæ* Regem exorta fuisset, tandem Serenissimus quondam Daniae Rex per Transactionem ex certis conditionibus, Serenissimo Prædecessori nostro, Regnoque ius suum, quod habere se in eo Episcopatu existimabat, cessisset, nihil hoc tempore statuere ea de re possumus, rem omnem in eo statu, in quo ante sub Serenissimis Regibus DD. SIGISMUNDO AUGUSTO, STEPHANO, SIGISMUNDO Tertio, VLADISLAO Quarto, JOANNE CASIMIRO, MICHAELE, & JOANNE Tertio, Antecedaneis Nostris, & tempore Regiminis nostri fuit, eam relinquendam censuimus, prout relinquimus. Neve etiam limitum indiscussorum cum vicinis Illustritas eius Controversiam, aut difficultatem habeat, Regia nostra authoritate curabimus, ut primo quoque tempore ad præscriptum Pactorum Posvoliensium, & posteriorum Vilnensium regantur, & certi constituantur in tota illa vicinia limites, interea vero neutra Pars damnum alteri inferat, aut litem, & difficultatem moveat, prout hoc Privilegio prædictorum DD. Prædecessorum continetur. Cumque tractus Dunæ sursum, & deorsum limites inter Nos, & Illustritatem eius constituat, Jus, & æquitatis ratio postulat, ut medietate fluvii, in piscando, & aliis commoditatibus, eius Illustritas perpetuo gaudeat, quæque Insulæ sive mediamnes alteri Parti viciniores sunt, apud eandem Patrem juxta Privilegia eorundem DD. Prædecessorum nostrorum maneant. Monetæ etiam cudendæ facultatem, ut a prædictis DD. Antecessoribus nostris, iam ante Illustrissimo olim Proavo, Avo, Parentique eius Illustritatis data est, Illustritati Eius confirmamus, & de integro conferimus, ad pondus, & valorem communem Reipublicæ, & ut eius promiscuus, & indifferens usus sit, tam in Regno, & Litvania, quam in Livonia, volumus attamen ut ex una parte nostra effigies, vel Insignia Regni, Magnique Ducatus Litvaniæ, in altera Illustritatis Eius exprimantur. Si quid porro Illustritati eius vendendum, oppignorandum, permutandumq; fuerit, super hoc Illustritati Eius facultatem, libertatemque concedimus, & ut antea a DD. Prædecessoribus nostris concessum est, ita videlicet, ut ad Nos, & Serenissimos Successores nostros de eo primo loco deferatur, Nobisque optio detur, si talem oppignorationem ipsi acceptare voluerimus, sin minus, tum id Illustritati eius liceat, cui volet, ita tamen, ut tali oppignoratione nulla occasio dismembrationis a Republica bonorum eorum detur. Dabimus quoque operam, secundum Privilegium prædicti Divi Antecessoris nostri, ut, si quando Ducatus Estoniae cum Civitate Revaliensi aliqua ratione ad Regnum nostrum Poloniae adiungatur, ut suae Illustritati, eiusque Hæredibus, et Successoribus legitimis æqua portio vel in bonis, vel in pecunia concedatur, sumptibus in ea recuperatione factis, ante omnia Nobis refusis. Denique Illustritati eius iurisdictionem totalem, prout in Privilegiis DD. Prædecessorum nostrorum continetur, iuxta leges, et consvetudines, moresque antiquos, confirmamus, et de novo concedimus, et illi, qui eius Illustritatis Jurisdictioni subiecti, et ratione Domiciliorum subditi erunt, et manebunt, ad suum tantum Principem provocabunt, in causis tamen gravioribus, atque maximi momenti, licebit Nobilitati a Principe suo, prout de iure, et iuxta tenorem formulae Regiminis, ac priorum Investiturarum, provocare. Caverat etiam Divus SIGISMUNDUS AUGUSTUS Antecessor noster Illustritatis eius piae memoriae Proavo, cum ante sexennali bello tam suae Illustritatis, quam et Nobilitatis Curlandiæ vires exhaustæ essent, relaxata ut esset sua Illustritas, et Nobilitas ab onere belli, et ut hoc saltim præstarent, et remitterent, quod commode

Anno 1731.

pro modulo ſuo poſſent, alio autem tempore eam habendam rationem, quam Illuſtriſſimi olim Ducis in Pruſſia. D. STEPHANus vero Rex, Prædeceſſor noſter, ſe quoque pro eo bello, quod tum gerebat, iis copiis, (de quibus cum Illuſtritate eius ſibi convenerit) contentum fore promittebat; Itaque quamvis Nobis de eius Illuſtritate perſvadeamus, quae cum Nobilitate ſua poſſit Nobis non gravatim præſtituram, tamen ad clariorem, quid ſua Illuſtrit. Nobis præſtare teneatur, declarationem, ita, prout inter Serenitatem ſuam, Prædeceſſorem noſtrum, ac Illuſtritatis ſuae Anteceſſorem conventum fuerat, inter Nos, et eandem etiam conventum, quod in poſterum in vim perpetuæ obligationis erit obſervandum, ut Illuſtriſſimus Ferdinandus Dux, eius Succeſſores, et Feudi Hæredes, pro hac noſtra in ſe beneficentia, tempore expeditionis bellicae, unam cohortem Equitum, cum ſervitiis Equeſtribus Nobilium, quoties iis opus fuerit, intra fines Ducatus Curlandiae, et Semigalliae præſtet. Quoties vero publica aliqua neceſſitate bellica poſtulante, in Regno publicae contributiones decretae fuerint, toties Dux Ferdinandus ſummam decem millium florenorum Polonicalium in Theſaurum Reipublicae inferet, et Succeſsores illius inferre tenebuntur. Hoc videlicet Pacto, ut, licet una, ſive plures contributiones in Generalibus Comitiis ſciſcerentur, Dux Ferdinandus in locum ſive unius, ſive plurium, prætactam decem millium florenorum Polonicalium ſummam, et non plus, accepta deſuper quietatione Dominorum Theſaurariorum cum ſuis Succeſsoribus pendere, ac ſolvere adſtrictus erit, ſecus vero ſi publica expeditione ſic exigente, Dux Ferdinandus Vaſallagium Equitum cum ſuis Nobilibus ſiſteret, in hoc caſu pro eo tempore, etiamſi contributiones in Comitiis ſcitæ fuiſsent, liberum, et immunem eundem Ducem Ferdinandum, et ipſius Succeſsores, a perſolvenda decem millium florenorum Polonicalium contributione fore debere declaramus. Alias etiam cautiones, et conditiones, de quibus inter Sereniſſ. Regem VLADISLAUM IV. Anteceſſorem noſtrum conventum erat, quæque peculiaribus ſcriptis Illuſtriſſimi Principis Jacobi ſub illius chyrographo, & ſigillo continentur, debebit Illuſtrisſimus Princeps Ferdinandus, ac eius Succeſſores obſervare. Poſtremo cum jam ante Illuſtrisſimus olim Proavus Illuſtritatis eius perneceſſariis, & iuſtisſimis de cauſis ſe ditioni, atque imperio Sereniſſimorum Prædeceſſorum noſtrorum, & Succeſſorum Regni, & M. D. Litvaniæ ſubiecerit, extrema Magni Moſchorum Ducis iniuria, vi, atque oppresſione hoſtili impulſus, fruſtra per annos complures implorata Romani Imperii ope, atque ſubſidio, iamque per longisſimum temporis ſpatium veluti pro derelicto habitus, ſub Ditione Poloniæ Regum Anteceſſorum noſtrorum, & noſtra, nulla cum controverſia permanſerit, Nos quidem futurum non iudicamus, ut eius illuſtritati eo nomine controverſia, aut moleſtia ulla afferatur, verumtamen, ſi quæ allata fuerit, quæ cum labe aliqua nominis, aut aliquo detrimento coniuncta ſit, Nos in eo Regio noſtro Officio, quod in defendendis ſubditis noſtris verſari non ignoramus, minime defuturi ſumus, quodque Serenisſimos Prædeceſſores noſtros in cauſa Illuſtrisſimi quondam in Prusſia Ducis Alberti egiſſe intelligimus, agere minime prætermittemus, defenſionemq; contra hoſtem omnem, qualiscunque tandem ipſe fuerit, præſtabimus, & Succeſſores noſtri præſtabunt, ipſe vero Illuſtrisſimus Dux Ferdinandus, pro hac Serenisſimorum Prædeceſſorum noſtrorum, & noſtra in ſe beneficentia, quæcunque Vaſalli, & Feudales Principes, erga ſuum naturalem Superiorem, & directum Dominum fidelitatis, & obſervantiæ, ſervitiorumq; ſtudia, & officia præſtare tenentur, Illuſtritas eius erga Nos, Regnumque, & M, D. Litvaniæ præſtabit, itidemque Haeredes legitimi in hoc Feudo Succeſſores praeſtabunt. Nosq; vicisſim eius Illuſtritatem, & Succeſſores eius omni patrocinio, amore, & benevolentia boni Regis, & ſupremi, directique Domini complecti, & in Juribus, Immunitatibusque, ac Privilegiis illorum ſervare tenebimur, et Succeſſores noſtri tenebuntur. Quodſi autem accidat deficere in maſculo ſexu lineam Illuſtrisſimi Ferdinandi, tunc in tali caſu idem Ducatus Curlandiae, et Semigalliae, cum omnibus attinentiis, et contingentiis ſuis antiquis ſecundum obloquentiam Pactorum Subiectionis, et Incorporationis, Juraque antiqua, uti Regno, et M. D. Litvaniae coadunati, et incorporati, et per novellam legem Comitiorum Grodnenſium, in omnibus Libertatibus, Immunitatibus, Privilegiis ſuis aſſecurati, ita cum omni utili, et directo Dominio, tanquam Membrum ad Corpus Reipublicae, ſub Formula, et Ordinatione praeſcripti Regiminis per Commiſſarios noſtros, et Reipublicae, die 5. Menſis Decembris, Anno Domini 1727. facta, et per Nobilitatem horum Ducatuum acceptata, redibunt, et redire debebunt. In

quorum

Anno 1731.

quorum omnium, et ſingulorum fidem praeſentes Literas manu noſtra ſubſcripſimus et Sigillis Regni, Magnique D. Litvaniae communiri mandavimus. Datum Varſaviae die 25. Menſis Februarii, Anno 1731. Regni vero noſtri 34. Anno.

Praeſentibus Reverendisſimo in Chriſto Patre, Domino Theodoro Potocki Archiepiſcopo Gneſnenſi, Regni noſtri, et M. D. Litvaniae Primate, Primo Principe. Admodum Reverendo in Chriſto Patre Domino Feliciano Conſtantino Szaniawſki Cracovienſi, Duce Severiae, Reverendis in Chriſto Patribus, Dominis Chriſtophoro Szembek Vladiſlavienſi, et Pomeraniae, Andrea Staniſlao Załuſki Plocenſi, Franciſco Czapſki Culmenſi, Staniſlao Hoſius Camenecenſi, Epiſcopis; tum Magnificis, et Generoſis Principe Caſimiro Czartoryſki Caſtellano Vilnenſi, Andrea Dąbſki Breſtenſi Cuiavienſi, Joſepho Potocki Kiiovienſi, Staniſlao Iabłonowſki Rusſiae, Ioanne Tarło Lublinenſi, Principe Radziwił Nowogrodenſi, Załuſki Plocenſi, Franciſco Bielińſki Culmenſi, Palatinis, Mathia Kozminſki Caliſſienſi, Ioſepho Sołtyk Bełzenſi, Caſimiro Rudzińſki Cernenſi, Siemianowſki Vielunenſi, Theodoro Moſtowſki Sierpcenſi, Caſtellanis; Ioſepho Vandalino in Magna Konczyce Mniſzech Mareſchalco Supremo Regni, Ioanne a Lipe Lipſki Regni, Michaele Principe Czartoryſki, M. D. Litvaniæ Procancellariis, Staniſlao Poniatowſki Theſaurario Supremo M. *D.* Litvaniæ, Generali Regimentario Exercitus Regni, Joſepho Załuſki, Antonio Sebaſtiano Dębowſki, Referendariis Regni, Joanne Branicki Vexillifero, & Artilleriæ Regni Generali Præfecto, Alexandro Lubomirſki Regni, Ignatio Zawiſza M. D. Litv. Enſiferis, Michaele Bielińſki Pincerna Regni, Joſepho Lipſki Regente Cancellariæ Minoris, Regni, Adamo Wilkowſki Succamerario Sochaczovienſi, Mathia Szymanowſki Wiſſogrodienſi, Ignatio Przyiemſki Łomzenſi, Staniſlao Swidzinſki Radomienſi, Petro Sapieha Wſchovenſi, Adamo Roſtowſki Viſnenſi, Joanne Szembek Tołkmicen. Capitaneis, Sebaſtiano Rybczynſki Notario Decretorum Curiæ Regni, tum & aliis plurimis Aulicis, & Secretariis noſtris, Nobilibus Provinciarum, & Terrarum Regni noſtri &c. Datum Varſaviæ die 25. Februarii, An. 1731. Regni vero noſtri 34.

AUGUSTUS *Rex.*

(L. S. Cancellariæ Minoris Regni.)

(L. S. Cancellariæ Min. M. D. L.)

CCXCV.

Juramentum Illuſtriſſimi Ducis Ferdinandi S. R. Maieſtati per Legatum ſuum præſtitum.

Ego Fridericus Gotthardus a Bülow S. R. Majeſtatis intimus Conſiliarius belli, Pocillator Palatinatus Braclavienſis, Illuſtriſſimi Principis Ferdinandi Curlandiæ, & Semigalliae in Livonia Ducis pro præſtando Homagio, & recipienda Inveſtitura Legatus, & Plenipotentiarius nomine, & mandato, & in animam eiusdem Illuſtriſſimi Ducis iuro ſuper hæc Sancta Dei Evangelia: quod idem Illuſtriſſimus Dux Ferdinandus ab hac hora deinceps ad ultimum diem vitæ ſuæ erit fidelis, & obediens Tibi Sereniſſimo AUGUSTO II. Regi Poloniæ, Magno Duci Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Kijoviæ Volhyniæ, Podoliæ, Podlachiæ, Livoniae, Smolenſciæ, Severiæ, Czerniechoviæque, nec non Hæreditario Duci Saxoniæ, & Principi Electori, ſicuti ſuo naturali, & hæreditario Domino, & Succeſſoribus Tuis legitimis Regibus Poloniæ, Dominis ſuis contra omnem hominem nemine prorſus excepto, & quod nunquam ſcienter erit in conſilio, vel auxilio vel in facto, ex quo (quod abſit) amittas vitam, vel membrum aliquod, vel per quod accipias in Perſona aliquam læſionem, vel contumeliam, aut iniuriam, vel per quod amittas aliquem honorem, quem nunc habes, vel poſt habebis, & ſi ſciverit, vel audiverit de aliquo, qui velit aliquid iſtorum contra te facere, pro poſſe ſuo, ut non fiat, impedimentum præſtabit & ſi contigerit Te rem aliquam, quam habes, vel poſt habebis caſu aliquo amittere, eam recuperare curabit, in recuperataque retinenda te omni tempore iuvabit, & ſi ſciverit Te velle contra aliquem publico conſilio arma ſumere, & de eo generaliter, vel ſpecialiter requiſitus fuerit, ſuum Tibi ſecundum Pacta præſtabit auxilium, & ſi aliquid illi de ſecreto manifeſtaveris, illud ſine Tua licentia nemini pandet, neque quidquam per quod pandatur, faciet, & ſi conſilium ab ipſo ſuper aliquo facto poſtulaveris, illud Tibi dabit conſilium, quod Tibi, Dominiisq; Tuis judicaverit maxime expedire, & nunquam ex perſona ſua aliquid ſcienter, quod pertinet ad Tuam, vel Regni, Dominiorumq; Tuorum Regno adiunctorum, vel in poſterum adiungendorum iniuriam, vel contumeliam, faciet, imo honorem, dignitatem, commodaq; Tua Regni, & Dominiorum Tu-

orum

ANNO 1731.

orum tuebitur, & conservabit, & quoad maxime poterit, augebit, denique etiam Pacta priora antiqua omnia, & singula a quocunque tempore a Prædecessoribus suis Curlandiæ, & Semigalliae Ducibus cum inclyto hoc Poloniae Regno, & M. D. Litvaniae Conventa, tum & formulam Regiminis, præteritasque Transactiones, & conditiones cum Serenissimis divæ memoriae Regibus Poloniae, & Magnis Ducibus Litvaniae factas, novellam Constitutionem Comitiorum Grodnensium de Ducatu Curlandiae sancitam servabit, adimplebit, & nihil in contrarium eidem novellæ Legi faciet, ac praeterea omnium, & singulorum Equestris Ordinis, ac privatorum Ducatus Curlandiæ, & Semigalliae Incolarum, Jura, Privilegia, Libertates, Immunitates sartas tectas integerrime servabit, nec quidquam in contrarium earundem præjudicii, ac derogationis faciet, aut fieri permittet, sic me & Illustrissimum Ducem Deus adjuvet, et hæc Sancta Dei Evangelia.

CCXCVI.

1731. *Reversales super omissis solennitatibus tempore Infeudationis Illustrissimi Ducis Curlandiæ.*

AUGUSTUS II. DEI Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniæ &c. Significamus Præsentibus Literis nostris quorum interest universis et singulis. Misisse ad Nos Illustrissimum Principem Dominum Ferdinandum Curlandiæ et Semigalliae in Livonia Ducem Legatum et Plenipotentiarium Generosum Fridericum Gotthardum a Bülow, intimum nostrum Belli Consiliarium, pro recipienda Investitura & præstando Homagio, vigore novellae Legis, & quoniam Nos in hoc Actu recepti Homagii, more veterum Investiturarum Regalia indutos, Coronaq; Homagiali redimitos esse certæ non permiserunt Legalitates, declarandum censuimus, declaramusq; hisce Literis nostris, quod Actus hic nihil receptæ consvetudini & solennitati Infeudationis ex Pacto et providentia in futurum præjudicare, nec pro Exemplo reputari poterit. Quodq; Pacta antiqua et Jura eiusdem Illustriss. Ferdinandi Ducis, sarta tecta habebimus, spondemus. In cuius rei fidem præsentes manu nostra subscriptas, sigillo Regni et Magni Ducatus Litv. communiri iussimus. Dat. Varsaviae die 25. Mensis Februarii An. Domini 1731. Regni vero nostri 34. Anno.

AUGUSTUS *Rex.*

ANNO 1731.

Ceremoniæ circa Homagium S. R. Maiestati ab Illustriss. Ferdinando Curlandiæ, & Semigalliæ Duce Varsaviæ d. 25. Febr. An. 1731. *præstitum, observatæ. Vide Supplement. Tomi V. ad An. 1731.*

CCXCVII.

Rescriptum ad Curlandos pro Recognitione Illustrissimi Ducis Ferdinandi, & obedientia eidem præstanda. Datum Varsaviæ d. 22. Sept. 1732.

1732.

AUGUSTUS II. DEI Gratia Rex Poloniæ Magnus Dux Litvaniæ &c. Generosis Supremis Consiliariis, Maioribus, et Minoribus Capitaneis, caeterisque Officialibus, ac toti Equestri Ordini, nec non Magistratibus Civitatum, omnibusque in universum Incolis Ducatuum Curlandiae et Semigalliae fideliter Nobis dilectis, gratiam nostram Regiam. Generosi fideliter Nobis dilecti. Cum Illustrissimus Princeps Ferdinandus Curlandiae et Semigalliae in Livonia Dux, post sterilia fata Illustrissimi olim Friderici Vilhelmi Ducis Curlandiae, & Semigalliae ex providentia et Pactis, Investiturisque Antecessorum Suorum Illustrissimorum Ducum, sibi, Familiaeque suae Ducali servientibus, in Feudum horum Ducatuum succedendo, Homagium et Juramentum Nobis per suum Legatum et Plenipotentiarium, vigore dispensationis a personalitate in Comitiis Generalibus Grodnensibus Anno 1726. celebratis obtentae, reddidisset et praestitisset, et hos Ducatus Curlandiae et Semigalliae per traditionem Vexilli, Investituramque sibi datam, iam a Nobis obtinuisset, ac Princeps Vasallus et Feudatarius noster Regni et Reipublicae, plene a Nobis declaratus et constitutus est. Itaque mandamus Fidelitatibus Vestris, ut eundem Illustrissimum Principem Ferdinandum Curlandiae et Semigalliae Ducem iam investitum, Jurisdictionemque eiusdem Illustritatis recognoscatis, omnem observantiam, et obedientiam debitam uti suo Duci praestetis, et mandatis eius obtemperetis, Bona mensae eius Ducalis, qui indebite possident, eidem Illustritati dimittatis, calculum de reditibus et proventibus ex bonis Ducalibus, qui ea administrarunt pro tempore possessionis et Administrationis eorum perceptis & expensis, eidem Illustrissimo Ferdinando Duci seu ab eodem constituto Commissario, vel Commissariis fideliter reddatis, & quantum ex eodem calculo ap-

ANNO 1732.

paruerit, eidem Illustritati satisfaciatis, si quæ ruinastis & desolastis, reparari, & ad pristinum statum reduci curetis, Officiales ab eodem Illustrissimo Duce Constitutos seu constituendos accepteris, & observetis, a correspondentiis externis in praejudicium & detrimentum Feudi, Juriumque nostrorum Regalium, et Reipublicæ, ac Ducatuum læsionem penitus abstineatis, nihilque contra vetitum Legum attentetis. Facturae sunt præmissa Fidelitates Vestrae pro Gratia nostra, Officiorum suorum debito, et sub pœnis in legibus Regni descriptis, in transgressores Mandatorum nostrorum extendendis, et succumbendis. Dat. Varsaviæ die 22. Mensis Septembr. An. 1732.

AUGUSTUS *Rex.*

CCXCVIII.

1737. *Literæ Rescripti ad Generosos Supremos Consiliarios, totamque Nobilitatem, & Incolas Ducatuum Curlandiæ, & Semigalliæ post obitum Ferdinandi Ducis expeditæ.*

AUGUSTUS III. Dei Gratia Rex Poloniæ, M. Dux Litvaniæ &c. Generosis Supremis Consiliariis, Maioribus, & Minoribus Capitaneis, totique Ordini Equestri, & Incolis Ducatuum Curlandiæ, & Semigalliæ fideliter Nobis dilectis gratiam nostram Regiam. Generosi, fideliter Nobis dilecti. Quandoquidem, disponente Deo, Illustriss. Princeps Ferdinandus F. R. Curlandiæ, & Semigalliæ Dux, Consangvineus noster grate Nobis dilectus, non sine sensu nostri doloris ultimum tandem Gedani obiit diem, quartum videlicet Mensis Maii, & anni currentis, taliterque per fata sua sterilia stirpem Kettlerianam Ducum Curlandiæ, & Semigalliæ ex mascula linea provenientem in persona sui extinxit: Partium nostrarum esse dignoscimus, Fidelitates Vestras per præsentes hortari, atque monere, prout de facto hortamur, atque monemus, quatenus tum Jurium nostrorum supremi, & directi in Ducatum Curlandiæ, & Semigalliæ dominii nostri, tum vinculorum suorum iurisiurandi, vigore Pactorum Subiectionis, & Formulæ Regiminis, ac Ordinationis, debitam rationem habentes, in plena, & perfecta erga Nos, atque Rempublicam fidelitate, obsequio, & subiectione intaminate perseverent, administrationem iustitiæ, & cursum iudiciorum continuent, ac nihil quidquam in contrarium iisdem Pactis Subiectionis, & Juribus nostris, ac Legibus Regni attentare præsumant, pro certo, & infallibili apud se tenentes, quod Nos adiuvantibus Superis omnia pro commodo, & utilitate eorundem Ducatuum Curlandiæ, & Semigalliae perficere non intermittemus. Interim, ne quid detrimenti tam in genere tota Provincia Curlandiæ, & Semigalliae, quam in particulari bona Ducalia, tam feudalia, quam allodialia ullatenus patiantur, Generosos Supremos eorundem Ducatuum Consiliarios fideliter Nobis dilectos serio requirimus, iisdemque mandamus, quatenus iuxta Formulam Regiminis, ac Ordinationes Commissariorum nostrorum, & Reipublicae, omnia administrationis, & gubernationis munia exercere non intermittant, non involando ullatenus sub quocunque praetextu, vel colore in eas status materias, quae a nostra, & Commissariorum nostrorum, Reipublicaeque decisione, atque dispositione pendent. Insuper habere volumus, ut iidem Generosi Supremi Consiliarii pro munere suo non tantum Inventarium de omnibus generaliter bonis Domus Duc. tam mobilibus, quam immobilibus confici, consignationemque, seu regestrum omnium in ibidem debitorum activorum, & passivorum reperibilium sine mora conscribi curent, ac Nobis incessanter transmittant, verum etiam eo sedulo incumbant, atque procurent, ne proventus ex iisdem bonis Ducalibus, feudalibus, & allodialibus quocuq; modo, vel praetextu distrahantur, imo potius eosdem omnes proventus (salariis nonnisi Officialium, & quae ad conservationem Status internam de necessitate requiruntur, exceptis) intacte conservent, ulterioremque nostram desuper dispositionem expectent. Quod reliquum est, Fidelitates Vestras in universum omnes securas esse volumus, non solum peculiaris erga easdem Gratiae, & protectionis nostrae Regiae, sed etiam indemnitatis omnium Iurium, & Privilegiorum suorum, quorum Nos Fidelitatibus Vestris manutentionem, & conservationem appromittimus, & spondemus, eorundem Ducatuum Curlandiae, & Semigalliae interesse, & commoda pro nostris reputantes. Ut itaque haec nostra expressa voluntas, & intentio omnibus, & singulis plane innotescat, mandamus, ut praesens Rescriptum nostrum in Acta publica inscribi, illudque more solito publicari, ac ab omnibus exactissime observari curent pro gratia nostra. In quorum fidem praesentes manu nostra subscriptas obsigillari mandavimus. Datum Hubersburgi Anno Domini 1737. Regni vero nostri 4. Anno.

ANNO 1737.

Anno 1739.

Exemplar antiquati Diplomatis Investituræ Ernesto Joanni de Biron Duci creato Varsaviæ d. 5. April. Anno 1739. *de Feudis Ducalibus concessæ. Vide Supplementum Tomi V. ad Annum 1739. cum seqq.*

CCXCIX.

1758.

Resultatum Senatus Consilii, Varsaviæ d. 30. Oct. 1758. *habiti, in negotio Ducatuum Curlandiæ, & Semigalliæ.*

Quoniam vero Lex Anni 1736. de Provincia Curlandiae, & Semigalliae decidit, ut ad petita Generosae Nobilitatis horum Ducatuum iuxta Pacta subiectionis, & Formulam Regiminis semper sub Regimine Ducis hi Ducatus maneant, adiecta conditione, ut investiendus Dux onerata bona mensae Ducalis in emolumentum, & rem Feudi ab oneribus liberet, aliasque conditiones Constitutione superius nominata sibi impositas adimpleat (quod hucusque non est subsecutum) a temporeque Investiturae suæ Dux Ernestus præsens, prout Jura Curlandica volunt, circa possessionem in forma Gubernii non extitit, perindeque nec Juramentum Fidelitatis a Nobilitate recepit, imo loco præsentiae suae in Ducatibus Curlandiae, & Semigalliae in continuatione Ministerii vicinae Potentiae ita se gessit, ut licetsi pro eliberatione eius una cum mascula prole Serenissimus Rex Dominus noster clementissimus ex resultato Senatus Consilii Anni 1750. officia sua apud amicam sibi Petroburgensem Aulam interposuerit, obstante tamen Status ratione eliberationem Personæ Ducis ex sequestro una cum mascula prole efficere non valuit, iamque ab octodecem annis Provincia Curlandiæ, & Semigalliae Constitutionis Anni 1736. effectum expectans, enumerat mala ex absentia Ducis provenientia, atque defatigat aures Regis clementissimi per Delegatum suum, ut misereatur huic Provinciæ, ac ut appromissum ab Ordinibus Regni 1736. iuxta Pacta Subiectionis, & Formulam Regiminis sub Duce Gubernium quantocius Curones consequantur, & in casu impossibilitatis restitutionis Ducis Ernesti ad Regimen, eiusque masculae prolis (Feudo pro vacanti habito) Nobilitas Ducatuum Curlandiae, & Semigalliae Delegato suo Generoso de Schopping per Instructionem die 13. Septembris proxime elapsi datam, atque Cancellariae porrectam, Articulo quarto vota eiusdem pro Serenissimo Regio Principe Carolo significare, & aperire mandavit; inque ipso tempore Aula Petroburgensis per Ministrum suum hic Varsaviae commorantem in scripto declaravit, se nunquam eliberationem Ducis Ernesti una cum mascula prole ob rationes Status incontestabiles concedere posse, extantque exempla non iuxta Jura Vasallatus multos ad capessendum horum Ducatuum Regimen anhelasse, idcirco Sacra Regia Maiestas Dominus noster clementissimus, claudens ianuam omni ad Ducatus Curlandiae, & Semigalliae illegali, & Legibus contrario cuiusvis appetitui, post datam deliberationi Senatus propositionem, provisa omni securitate, quoad impossibilitatem reditus Ducis Ernesti ad Regimen Ducatuum Curlandiae, & Semigalliae una cum mascula prole, nec non quo ad integritatem Jurium, & Libertatem eorundem Ducatuum, ac insimul & Reipublicae, vacantiam Feudi declarabit. Quoniam vero Senatus pro Serenissimo Regio Principe Carolo vota fundit, idcirco & Serenissimus Rex Dominus noster clementissimus grato animo devotam sibi hanc mentem suscipiens, facile condescendet ad constituendum, & investiendum pro Duce Curlandiae, & Semigalliae Serenissimum Regium Principem Carolum, ad mentem Constitutionis Anni 1736. ita ut se, prout Vasallum decet, gerat, onerata bona mensae Ducalis in emolumentum, & rem Feudi eliberet, subsidia Militum semel constituta pro Reipublicae servitio manuteneat, Jura, Privilegia, & Prærogativas Generosae Nobilitatis Ducatuum Curlandiae, & Semigalliae tam in sæcularibus, quam spiritualibus integre conservet.

Anno 1758.

CCC.

1758.

Diploma Declarationis Vacantiæ Feudi Ducatuum Curlandiæ, & Semigalliæ. Dat. Varsaviæ d. 16. Mensis Nov. Anno 1758.

Augustus III. DEI Gratia Rex Poloniae, M. Dux Litvaniae etc. Universis, et singulis, quorum interest, praesertim vero Generosis Supremis Consiliariis, Maioribus, et Minoribus Capitaneis, totique Generoso Equestri Ordini, & Incolis Ducatuum Curlandiae, et Semigalliae fideliter Nobis dilectis gratiam nostram Regiam. Generosi fideliter Nobis dilecti. Quoniam innatum cordi nostro est, continuam sollicitudinem nostram ad id convertere, ut suscepto Regni nostri gubernio aeque Regnum hocce nostrum Poloniae, ac M. D. Litvaniae cum annexis omnibus Provinciis uberiora semper sumant felicitatis incrementa, idcirco et Ducatus Curlandiae, et Semigalliae ab hac dulcedine Regiminis nostri segregare non potuimus, Libertates, Jura, et Privilegia illorum conservando intaminate, semel eosdem Reipublicae corpori unitos, commodis, et emolumentis coaequare cum caeteris Provinciis, studii nostri fuit. Extincta, sic disponente Supremo rerum Arbitro, Kettleriana Familia in persona olim Ferdinandi Ducis post sterilia eius fata, cui Familiae D. olim Sigismundus Augustus Praedecessor noster hos Ducatus in Feudum benigne concesserat, placuit Anno 1726. Ordinibus Regni, deficiente stirpe mascula olim Ferdinandi Ducis, hosce Ducatus plenarie Reipublicae incorporare, cum exclusione infeudationis, et substitutionis novi Principis; ast ad supplices Generosae Nobilitatis Ducatuum Curlandiae, et Semigalliae preces iterum Anno 1736. ad antiquum sub Regimine Ducis statum hos Ducatus restituente Republica, visum fuit Nobis, Ernesto Ioanni de Biron Ducatus Curlandiae, et Semigalliae una cum mascula prole de lumbis eius procedente, in Feudum dare, et eum Diplomate nostro, iuxta practicatum in similibus modum investire, sub adiectis in illa Lege conditionibus, videlicet exonerationis bonorum Mensæ Ducalis in rem, et emolumentum Feudi, nec non suppeditationis subsidii militum pro servitio Reipublicae, aliorumque Articulorum adimpletionis. Accidit, quod supra nominatus Ernestus Ioannes de Biron, post datam a Nobis eidem Investituram Ducatuum Curlandiae, et Semigalliae, ex Ministerio supremo Aulae Petroburgensis se non exuit, imo sub Regentis nomine postea perseveraverit, neq; in Ducatus ad explendas conditiones lege sibi impositas se transtulit, ibiq; in supremo Ministri munere et Regentis ita se gessit, ut sequestrationem Personae suae una cum mascula prole pro malefactis in se traxerit, et licetsi casus illius ex vi solius Ministerii, et Regentiae suae in alienis ditionibus subsecutus non adeo Nos obligaverat, ut sublevare illum ex hoc infortunio debuissemus, nihilominus accedente etiam Senatus Consilii Resultato Anno 1750. quaesivimus per officia nostra in amica Nobis Petroburgensi Aula pro parte eius favorabiliores decisiones. Sed quoniam obstante Status ratione nullum instantiarum nostrarum effectum polliceri Nobis valuimus, et Regimen horum Ducatuum ab An. 1741. quousq; de illata eidem infamiae nota cognosceretur, iuxta Rescriptum nostrum sub Nomine solo nostro sine mentione Ducis stetit, iamq; per annos 18. meliorem sortem casus Ioannis Ernesti de Biron expectantes suspenderimus executionem Constitutionis An. 1736. quae omnino ad supplices Generosæ Nobilitatis Ducatuum Curlandiæ, et Semigalliæ preces, vult sub Duce Regimen, sed cum continuo haecce Nobilitas per Delegatos suos supplici Nos fatigaverit libello pro eliberatione Ducatuum a malis, quibus premuntur ex præfati Ducis absentia, et in casum impossibilitatis reditus eiusdem, eiusque masculae prolis ad Regimen praedictorum Ducatuum, post declarationem vacantiae Feudi alium Ducem investire dignaremur, specialiter autem pro Serenissimo Principe Dilecto Filio nostro Oratores agendo, inque ipso tempore Magnificus Baro de Gross Minister Aulae Petroburgensis, inhaerendo Mandatis Imperialibus, scripto declaravit, eliberationem Ernesti Ioannis de Biron, una cum mascula Prole nunquam subsequi posse propter Status rationem, omnes alias absorbentem. Quare Nos data Senatui ad deliberandum propositione in hoc puncto die 30. Mensis Octobris Anni praesentis, ex Resultato huiusce Senatus Consilii statuimus, non amplius differre executionem Constitutionis A. 1736. ut Ducatus Curlandiæ, et Semigalliae Regimine Ducis fruantur, cumq; iam impossibilitas reditus ad Regimen horum Ducatuum Ernesti Ioannis de Biron, eiusque masculae Prolis authentice, et clare Nobis patefacta sit, omnisque securitas pro novo infeudando Duce sit provisa. Quapropter Ducatus Curlandiae, et Semigalliae absque Regimine Ducis ulterius manere non posse decernimus, Ernestumq; Ioannem de Biron a praerogativa, et dignitate Ducis Curlandiae, et Semigalliae, et per consequens ab omnibus etiam emolumentis, atque muniis ad hos Ducatus spectantibus, una cum mascula eius Prole abscessisse edicimus, et denuntiamus, atque Feudum pro vacante declaramus, volentesque, ut taliter hoc Instrumento per Nos declarata Feudi vacantia Fidelitatibus Vestris innotescat, atque ad omnium notitiam deveniat. Interim hortamur, atque monemus Fidelitates Vestras, quatenus tum Iurium nostrorum Supremi, et directi in Ducatus Curlandiae, et Semigalliae Dominii nostri, tum vinculorum suorum iurisiurandi, vigore Pactorum subiectionis, et Formulae Regiminis, ac Ordinationis debitam rationam habentes, in plena, et perfecta erga Nos, atque Rempublicam fidelitate, obse-

Anno 1758. / Anno 1757.

Anno 1758.

obſequio, et ſubiectione intaminate perſeverent, adminiſtrationem iuſtitiæ, & curſum Judiciorum ſub nomine noſtro uſque ad Inveſtituram novi Ducis continuent, & nihil quidquam in contrarium eisdem Pactis ſubiectionis, & iuribus noſtris, ac legibus Regni attentare præſumant. Inſuper habere volumus, ut Gener. Supremi Conſiliarii pro munere ſuo ſedulo incumbant, ne proventus ex Bonis Ducalibus Feudalibus quocunque modo diſtrahantur, imo potius eosdem omnes proventus (ſalariis nonniſi Officialium, et quæ ad conſervationem Status internam requiruntur, exceptis) intacte conſervent. In regulamine vero bonorum Feudalium ulteriorem noſtram diſpoſitionem deſuper expectent. Quod reliquum eſt, Fidelitates Veſtras in univerſum omnes ſecuras eſſe volumus, non ſolum peculiaris erga eas gratiæ, & protectionis noſtræ, ſed etiam indemnitatis omnium Iurium, Privilegiorum, & Prærogativarum ſuarum tam in ſpiritualibus, quam in ſæcularibus, quorum Nos Fidelit. Veſtris manutentionem, & conſervationem appromittimus, & ſpondemus. Ut itaq; hoc noſtrum Diploma omnibus bene innoteſcat, in Acta publica inſcribi, illudq; more ſolito in Ducatibus publicari, iis, quorum intereſt, mandamus pro gratia noſtra. In quorum fidem præſentes manu noſtra ſubſcripſimus, & Sigillis Regni, atque M.D. Litvaniæ muniri mandavimus. Datum Varſaviæ die 16. Menſis Novembris An. Dom. 1758. Regni vero noſtri 26. Anno.

AUGUSTUS *Rex.*

(L. S. Maioris Regni.)

Adalbertus Rakowſki Pocillator Terræ Viſnenſis, Sigilli Maioris Regni Secretarius.

(L. S. Minoris M. D. L.)

Adamus Chmara Pocillator Palatinatus Minſcenſis, S. R. Maieſtatis Sigilli Minoris M. D. Lituaniæ Secretarius,

CCCI.

1758.

Diploma Proviſionale Collationis Feudi Ducatuum Curlandiæ, & Semigalliæ Sereniſſimo Regio Poloniæ Principi Carolo *eorundem Ducatuum Duci datum.* Actum Varſaviæ die 16. Menſis Novembr. An. Dom. 1758.

Augustus III. *DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Kijoviæ, Volhyniæ, Podoliæ, Podlachiæ, Livoniæ, Smolenſciæ, Severiæ, Czerniechoviæque, nec non Hæreditarius Dux Saxoniæ, & Princeps Elector.*

Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt univerſis, & ſingulis. Quomodo coram Nobis, Actisque præſentibus Metrices Regni Cancellariæ noſtræ Maioris perſonaliter comparens Venerabilis Gabriel a Podoſie Podoſki Notarius Supremus Regni, Præpoſitus Cathedralis Cracovienſis, Sereniſſimorum Principum Regiorum, Filiorum dilectiſſimorum noſtrorum Cancellarius, obtulit ad acticandum, Actisque præſentibus inſcribendum Originale Diploma Proviſionale Collationis Feudi Ducatuum Curlandiæ, & Semigalliæ Sereniſſimo Principi Regio noſtro Carolo, *eorundem Ducatuum Duci, hic Varſaviæ die 16. Menſis, & Anni nunc currentium per Nos benigniter datum, manu noſtra ſubſcriptum, & Sigillis Maiori Regni, ac Minori M. D. Litv. communitum, ſanum, ſalvum, & illæſum, omnique prorſus ſuſpitionis nota carens tenoris ſequentis:*

In Nomine Domini Amen.

Augustus III. DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Kijoviæ, Volhyniæ, Podoliæ, Podlachiæ, Livoniæ, Smolenſciæ, Severiæ, Czernichoviaeque, nec non Hæreditarius Dux Saxoniae, & Princeps Elector.

Ad perpetuam rei memoriam.

Significamus præſentibus Literis noſtris quorum intereſt, aut quomodolibet intereſſe poterit univerſis, & ſingulis, præſentique Diplomate noſtro Regio notum, teſtatumq; facimus. Quemadmodum per Sereniſſimum divæ memoriæ, Sigismundum Augustum Regem Poloniæ, & Rempubl. ex antiquo de Ducatibus Curlandiæ, & Semigalliae conſtitutum, & proviſum eſt, ut iidem Ducatus Illuſtriſſimo Principi Gotthardo Kettler Ordinis Teutonici in Livonia Magiſtro, eiusque maſculis Hæredibus, de lumbis eius procedentibus Jure Feudi protunc, dum idem Divus Sigismundus Augustus Rex eundem Illuſtriſſimum Principem Gotthardum Kettler Magiſtrum, Univerſamque Nobilitatem, Civitates, Status, & Ordines Terrarum Livoniae iſto tempore hoſtilitate Moſchovitica oppreſſos, & afflictos, auxilio vero Imperatoris, & Statuum Romani Imperii diu implorato deſtitutos per Pacta ſubiectionis in fidem, poteſtatem, Ditionem, & Clientelam ſuam, ſuorumque Succeſſorum Regum Poloniae ſuſceperat, reſervato tamen ſibi, ſuccedaneisque Sereniſſimis Regibus Poloniæ,

Anno 1758.

loniæ, ad hos Ducatus ſupremo, directo, naturali, & immediato Dominio; conferrentur, id ipſum etiam in Literis Inveſtituræ tam eidem Illuſtriſſimo Gotthardo, quam eius ſuccedaneis de lumbis eius recta linea deſcendentibus, Illuſtriſſimis Friderico, Vilhelmo, Jacobo, Friderico Caſimiro, & Ferdinando Ducibus Curlandiae, & Semigalliæ per Sereniſſimos divæ memoriæ Stephanum, Sigismundum III. Vladislaum IV. Joannem Casimirum, Michaelem, Joannem III. Augustum II. Parentem noſtrum deſideratiſſimum Reges Poloniæ non interrupta ſerie collatis, ſufficienter præſtitum, cautum, & aſſecuratum eſt. Ita cum Deo ſic volente Familia Ducalis Kettleriana, deficiente prole maſcula, in perſona olim Illuſtriſſimi Ferdinandi Ducis, conſangvinei noſtri, de Nobis, & Sereniſſimis Prædeceſſoribus noſtris, ac de Republica bene meriti, fidelis ſemper Vaſalli, extincta eſt, & Ducatus Curlandiæ, & Semigalliæ præfati, Jure noſtri Supremi, directi, naturalis, & immediati Dominii ad noſtram, & Reipublicæ diſpoſitionem pervenerant, Nobiſque Respublica in Comitiis Regni Generalibus, Varſaviae Anno 1736. celebratis, adhuc vitam agente ſuprafato altæ memoriae Duce Ferdinando, annis iam gravato, in caſum deceſſus illius, ut alio Duci cum Succeſſoribus eius maſculis de lumbis procedentibus Ducatum Curlandiæ, & Semigailliae daremus, & conferremus, cum adiectis conditionibus per futurum Ducem explendis in hac Conſtitutione fuſius explicatis: Viſum fuit protunc Nobis Erneſtum Joannem de Biron in Ducem Curlandiæ, & Semigalliæ evehere, illique juxta conditiones Lege præſcriptas Inveſtituram una cum maſcula prole de lumbis procedente, dare. Verum quoniam contra opinionem noſtram, præfatus Erneſtus Joannes de Biron Dux ita creatus, & factus, neque Bona Menſæ Ducalis ab oneribus liberavit, neque alias conditiones adimplevit, imo contra Feudatarii obligationem in aliis Ditionibus in officio primi Miniſtri, poſtea & Regentis ita ſe geſſit, ut cadens ab omnibus his dignitatibus per malefacta, ſequeſtrationem perſonæ ſuæ in ſe traxerit una cum maſcula prole, neque amplius poſſibilitas reditus illius ad Regimen Ducatus Curlandiæ, & Semigalliae extat. Nos deliberationi Senatui data ſuper his propoſitione, ex concluſo eius (prout fuſius Articulus ſecundus reſultati Senatus Conſilii obloquitur) non eſſe differendam declarationem vacantiæ Feudi Ducatus Curlandiæ, & Semigalliae, iudicavimus, prout die 16. Menſis Novembris in Anno præſenti, abſque ulteriori mora ſeparato noſtro Diplomate rationes ample enarrante Erneſtum Joannem de Biron, una cum maſcula prole abſceſſiſſe a prærogativa, dignitate Ducatuum Curlandiae, & Semigalliæ, & a muniis, reditibus, & emolumentis ad hos Ducatus ſpectantibus decrevimus, Feudumq; Ducatuum Curlandiæ, & Semigalliae vacans declaravimus. Suſcipientes autem grato animo primo Nobilitatis Curlandiae, & Semigalliae & poſt Senatorum in conſilio 30. Menſis Octob. præſentium propenſum animum erga Nos, et Sereniſsimum Regium noſtrum Principem Carolum, dilectum filium, facile cor noſtrum Regium, ſimul et paternum votis Senatorum Regni, et M. D. L. iunximus, prout et iungimus, inhærendoque Conſtitutioni Anni 1736. Serenisſimum Regium noſtrum Principem Carolum, dilectum filium una cum eius maſculis Succeſſoribus naſcendis, de lumbis procedentibus, in verum, et legitimum Ducem Curlandiae, et Semigalliae cum titulo, et dignitate, iisque omnibus, quae utrique Ducatui annexa antiquitus erant, ad tenorem Privilegii Gotthardo Duci olim Curlandiae et Semigalliae in Anno 1561. conceſſi, creamus, authoriſamus, et conſtituimus. Quoniam autem hocce Diploma noſtrum referibiliter tantum ad Diploma futurum circa Inveſtituram dandum concesſimus, ideo quouſque Serenisſimus Regius Princeps, noſter, et dilectus filius, iam vero nunc Dux Curlandiae, & Semigalliae creatus, Juramentum fidelitatis Nobis, et Reipublicae circa aliud Inveſtiturae Diploma in perſona non expleverit, nulla adminiſtrationis munia in Ducatibus Curlandiae, et Semigalliae exercere poterit, neque in Spiritualibus, neque in temporalibus iurisdictionem praetendere. Ut autem Ducatus Curlandiæ et Semigalliæ poſt octodecem Annos taedioſae morae quantocius Ducis Regimen juxta Pacta ſubiectionis, Formulamque Regiminis conſequantur, Inveſtituram Sereniſſ. Regio noſtro Principi Carolo, et dilecto filio Duci Curlandiæ, et Semigalliae conferre juxta practicatum in ſimilibus modum non dedignabimur, diemq; ſolennis huius Actus ſecundam Menſis Januarii, Anni futuri 1759. hic Varſaviae aſsignamus. In quorum fidem praeſentes manu noſtra ſubſcriptas Sigillo Regni, et Magni Ducatus Litvaniae communiri iusſimus. Datum Varſaviae die decimo ſexto Menſis Novembris, An-

Anno 1758.

Anno Domini 1758. Regni vero noſtri XXVI. Anno.

AUGUSTUS *Rex.*

Diploma Proviſionale Collationis Feudi Ducatuum Curlandiæ, & Semigalliæ Sereniſſimo Principi Regio CAROLO *eorundem Ducatuum Duci.*

(Locus Sigilli Maioris Cancell. Regni.)

Adalbertus Rakowſki Pocillator Terræ Viſnen. Sigilli Maioris Regni Secretarius mpp.

(Locus Sigilli Minoris Cancell. M. D. L.)

Adamus Chmara Pocillator Minſcen. S. R. Maieſtatis Sigilli M. D. Litvaniæ Secretarius mpp.

A tergo vero eiusdem Diplomatis verba ſunt hæc:

Cancellariatu Illuſtriſſ. & Excellentiſſ. Domini Joannis Comitis in Końſkie, & Białaczow a Małachovice Małachowſki Supremi Cancellarii Regni, Grodecenſis, & Oſtrolecenſis &c. Capitanei, ſigillatum.

Pro-Cancellariatu Illuſtriſſ. Excellentiſſ. Domini Michaelis Comitis in Bychow, Zaſław, Dombrowna, & Sapieżyn Sapieha Pro-Cancellarii M. D. Litvaniæ, Tucholienſis, Vitkoviſcenſis &c. Capitanei, ſigillatum.

Eſt in Actis. Quod eiusmodi Diploma, ſic ut præmiſſum, oblatum Nos ad Acta præſentia Metrices Regni ſuſcipi, iisdem inſeri, & parti poſtulanti authentice extradi, Originale vero rurſus eidem Venerabili offerenti reſtitui permiſimus, de quo recepto Cancellariam noſtram quietavit, præſentibusque quietat, & manu propria ſeſe ſubſcribit.

Gabriel Joannes Junoſza Podoſki Supremus Regni Notarius, Præpoſitus Cathedralis Cracovienſis, & Sereniſſimorum Regiorum Poloniæ Principum Cancellarius mpp.

In quorum fidem Præſentibus Sigillum Regni eſt appreſſum. Actum Varſaviæ feria ſecunda pridie Feſti Præſentationis Beatiſſimæ Virginis Mariæ, die ſcilicet 20. Menſis Novembris Anno Dom. 1758. Regni vero noſtri XXVI.

Joannes Małachowſki
Supremus Regni Cancellarius. mpp.

Relatio Illuſtriſſimi & Excellentiſſ. Domini Joannis in Końſkie, & a Małachovice Małachowſki Supremi Cancellarii Regni &c.

Ignatius Ludovicus Nowicki Metrices Regni Præfectus, S. R. Maieſtatis Secretarius mpp.

CCCII.

Anno 1759.

Diploma Inveſtituræ Ducatuum Curlandiæ, & Semigalliæ, Sereniſſimo Regio Poloniæ Principi CAROLO *Ducatuum eorundem Duci*, Varſaviæ die 8. Januarii Anno 1759. *datum.*

In Nomine Domini Amen.
Ad perpetuam rei memoriam.

AUGUSTUS III. DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ &c.

Significamus præſentibus Literis Noſtris, quorum intereſt univerſis, & ſingulis. Poſtquam quaſſata malis univerſa Livonia, ac Generoſa Nobilitas huius Provinciae, belli protunc Moſchovitici mole oppreſſa, Ordinesque omnes cum Civitatibus, Statibus, atque Incolis ſub pondere ferri vix ſpirantes, ſalutis, libertatisque ſuæ retinendae in ſolo Sereniſſimorum Regum Patrocinio, Regni, Magniq; Ducatus Litvaniæ defenſione ſpem poſuiſſent, deficienteque abſolute Imperatorum S. R. Imperii ope & auxilio, & fruſtra diu implorato, ſola Sereniſſimorum Regum Polon. Poteſtas, obicem ruinis illorum ulterioribus & malis ponere valuiſſet, Illuſtriſſimusque olim Princeps Dominus Gotthardus Curlandiæ, & Semigalliae in Livonia Dux tunc temporis Equeſtris Ordinis Theutonici Magiſter, cum Livoniae Nobilitate, Civitatibus, Statibus, atque Ordinibus omnibus, ſe in Fidem & Poteſtatem Sereniſſimi Prædeceſſoris noſtri D. SIGISMUNDI AUGUSTI, & Succeſſorum Regum Poloniae, Regnique & M. D. Litvaniae, cæterarumque annexarum Provinciarum contuliſſet, & in perpetuum ſubieciſſet, tota integralis Livonia, Conditionibus Pactis ſubiectionis firmatis, in Fidem, Poteſtatem, ac Ditionem Sereniſſimi D. SIGISMUNDI AUGUSTI Prædeceſſoris noſtri, Succeſſorumque eius Regum Poloniae, nec non Regni, & M. D. Litvaniae, ita iuſte & legitime recepta eſt. Cumque in adducenda Livoniae Provincia, ad ſubiectionem Regibus Poloniae, mutato ex Conſilio Equeſtris Ordinis ſtatu priore, Illuſtriſſ. olim Princeps Dominus Gotthardus, tunc temporis Ordinis Equeſtris Theutonici Magiſter, poſtea Dux Curlandiae, & Semigalliae, ſingulare ſtudium demonſtraſſet, Sereniſſimusque Rex D. SIGISMUNDUS AUGUSTUS Prædeceſſor noſter, eam rem approbando, ex vi ſupremi, directi, & naturalis Dominii Ducatus Curlandiae & Semigalliae in Livonia, ſuprafato D. Gotthardo de Kettler, una

Anno 1759.

una cum maſculis de lumbis procedentibus, cum Ducali Titulo, Dignitate, Inſignibus, Privilegiis Ducalibus in Feudum conceſſiſſet, exindeque Illuſtritas ſua Vaſallus Poloniæ, Feudatarius Princeps Regni, & M. D. Litvaniae, Membrumque Reipublicae factus fuiſſet, prout Diplomate iam ante D. Prædeceſſori noſtro D. STEPHANO Regi exhibito, ac Vilnae 28. die Novembr. Anno Domini 1561. perſcripto, & SIGISMUNDI AUGUSTI Prædeceſſoris manu ſignato, Sigillo autem eius annulari roborato, fuſius continetur. Quod præterea cum Illuſtritas eius de ſolenni ſua Inveſtitura Feudali Sereniſſimum Prædeceſſorem D. SIGISMUNDUM AUGUSTUM aliquoties appellaſſet, & per temporum rationem, magnitudinemque Regni negotiorum voti ſui compos, regnante, viventeque prædicto Anteceſſore noſtro effici non potuiſſet, poſtea vero a Sereniſſimo STEPHANO Rege, & Prædeceſſore noſtro ad Regni Poloniae, & M. D. Litvaniae faſtigium Dei benignitate evecto diligentiſſimis precibus confirmationem ſuorum Jurium, a D. SIGISMUNDO AUGUSTO conceſſorum, & Ducalem Feudi Inveſtituram, prius in Comitiis ab eodem D. STEPHANO habitis flagitaſſet, ſed cum magnitudo, varietasque negotiorum eius Serenitatis, tum locorum Intervalla, id a Serenitate eius præſtari non paterentur, eiusque rei peragendae, ex Conſilio Regni noſtri Conſiliariorum, qui partim Serenitati eius adfuerant, partim per Literas de eo appellati fuere, pariterque eorum, qui ex M. D. Litvaniæ frequentes Serenitati eius in Senatu aſſederunt, in alium locum, tempusque opportunitate eius rei conſtituta, cum Illuſtriſtas ſua ad diem 4. Menſis Auguſti, Anno Domini 1579. ſub generalem exercituum delectum & recenſitum ad flumen Dunam prope Dziſnam, quo in loco idem Sereniſſimus Prædeceſſor noſter caſtra locaverat, acceſſiſſet, inque caſtris & territorio Serenitatis eius Inveſtituram ab eodem Sereniſſimo Prædeceſſore noſtro petiiſſet, & fidelitatis, ſubiectionisque iusiurandum eidem Sereniſſimo Prædeceſſori noſtro, eiusque Succeſſoribus, ſupremis, directis naturalibus, perpetuisque Dominis, Regno, & M. D. Litvaniae præſtitiſſet, quod cum idem Sereniſſimus Prædeceſſor noſter STEPHANUS Rex, ex Conſilio Senatorum, tam lateri eius aſſidentium, quam per Literas de eo requiſitorum prænominatum Illuſtriſſimum Principem Dominum Gotthardum Curlandiae, & Semigalliae Ducem, ad Terras, Civitates, Oppida, Arces, Poſſeſſiones, quas a Sereniſſimo memorato Prædeceſſore noſtro conceſſas habuit, ac Præeminentias, iuraque omnia, & ſingula, tradito ab eodem Sereniſſimo Praedeceſſore noſtro STEPHANO Rege ſolenni ritu Feudali Vexillo Serenitas ſua inveſtiverit, Sereniſſimus quoque SIGISMUNDUS III. Poloniæ, & Sveciæ Rex, Illuſtriſſimo Gotthardo e vivis ſublato Filiis Illuſtritatis eius, Illuſtriſſ. Principibus Dominis Friderico, & Vilhelmo eorundem Jurium confirmationem, & Ducalem Feudi Inveſtituram diligentiſſimis itidem precibus flagitantibus, prædictos Illuſtriſſ. Principes Fridericum, & Vilhelmum, Illuſtriſſ. quidem Fridericum præſentem Illuſtriſſ. vero Principem Vilhelmum per unum ex Conſiliariis Fratris ſui Vexillum porrectum apprehendentem, ad easdem Terras, Civitates, Oppida, Arces, Poſſeſſionesque, ac Præeminentias, Juraq; omnia, & ſingula, tradito ſolenni ritu feudali Vexillo, utrumq; in ſolidum, ſine tamen Ducatus diſmembratione, Inveſtitura condecoraverit, & translato ex humanis Sereniſſ. Rege D. SIGISMUNDO III. Illuſtriſſ. Princeps Fridericus in felicis Inaugurationis Sereniſſ. Regis VLADISLAI IV. Prædeceſſoris, Regni Comitiis, tam propter difficultates itinerum, quam temporis anguſtiam ad præſtandum vigore Pactorum, & Inveſtiturarum Homagium, adeſſe non potuiſſet, præfatus quoq; Rex abſentiam Illuſtritatis eius in bonam partem, ex allegatis rationibus accipiens, præſtationemque Homagii ad proxima Comitia, vel felicem eius adventum Vilnam Civitatem M. D. Litvaniæ diſtuliſſet, prædictusque Illuſtrisſimus Dux Curlandiae Fridericus, iuxta reſponſum Serenitatis ſuæ, ſolennis iuramenti Regi, Regnoque præſtandi cauſa Vilnæ in perſona ſe ſtitiſſet, die 20. Menſis Julii Senatoribus lateri Serenitatis ſuæ aſſidentibus in magna Nobilitatis frequentia Inveſtituram a ſua Serenitate petiiſſet, iusiurandum iuxta practicatum in ſimilibus modum Regi, Regnoque præſtitiſſet, Junior vero tunc Illuſtriſſ. Dux Jacobus, ſuæ Illuſtritatis ex Fratre Nepos, hoc temporis interſtitio praeſens tanquam legitimus Succeſſor, & a Serenitate ſua ad contactum Vexilli admiſſus fuiſſet, Serenitas ſua prædictum Illuſtriſſ. Principem Fridericum ad easdem Terras, Civitates, Oppida, Arces, Poſſeſſiones, Juraque omnia & ſingula, tradito ſolenni ritu feudali Vexillo inveſtiverit, in Comitiis vero Anni 1638. a ſuæ Illuſtritatis, ac Ducatus Curlandiæ, atque Semigalliæ Nobilitatis, eo nomine Varſaviam ablegatis Internuntiis Serenitas ſua interpellata eſſet, dignaretur conſenſum ſuum Regium præbere, ut prædictus Illuſtriſſ.

ANNO 1759.

striss. Princeps Fridericus, annis gravatus, liberam, & plenariam facultatem haberet, transferre Regimen, & Possessionem Ducatus Curlandiæ & Semigalliæ in Personam Illustriss. Principis Iacobi, ex Fratre Nepotis, Serenitas sua, ob præmemoratam causam, re hac prius cum Dominis Senatoribus Regni, & M. D. Litvaniæ in iisdem Comitiis Regni Generalibus lateri suo assidentibus diligentissime perpensa, eoque considerato, quod prænominatus Illustrissimus Princeps Iacobus, vigore Pactorum, & Investiturarum a Serenissimis Prædecessoribus Serenitatis suæ, Divis Poloniæ Regibus concessarum, & per Serenitatem suam ex Senatus Consilio in solenni Investiturarum istarum renovatione confirmatarum, tanquam simultanee investitus Princeps & ex Pacto, & providentia Avi, & Patrui sui legitimus Successor esset, petitioni huic humillimæ, & primævæ subiectionis Pactis, Investituris, atq; responsis, tam suis, quam Reipublicae locum dandum, consensumq; Regium speciali in iisdem Comitiis ex Senatus Consilio, eo nomine dato Diplomate praebendum esse duxit, prout & praebuit. Et licet quidem sua Illustritas Dux Fridericus suae Serenitatis consensum ex Senatus Consilio pro facienda in Personam Ducis Iacobi cessione a Serenitate sua per suum, ac Ordinis Equestris Legatos obtinuisset, & certis conditionibus cessionem fecisset, Duxque Iacobus inhaerendo, consensui homagii praestandi causa ad Serenitatem suam in persona, præfixa die Vilnam venisset, nec non iuramentum praestare paratus, Investituram solennem expediri a Serenitate sua humillime sollicitasset, Serenitas vero sua cessionem illam non iuxta tenorem consensus factam fuisse, cum Dom. Senatoribus, et Consiliariis suis Regiis, lateri suo Regio assidentibus ex cessionis Instrumento, coram Serenitate sua producto, perspexisset, nihilominus tamen ob insignia dictorum Principum, ac inprimis Illustriss. Ducis Friderici in Reges, et Rempubl. merita, et ex singulari erga Domum Ducalem affectu, et benevolentia defectum non factae plenariae cessionis, ex plenitudine potestatis suae Regiae supplendo, beneficium illud amplificandum, cessionemque illam conditionatam Authoritate Regia sublevandam esse duxit, eundemq; Ducem Iacobum, ac illius Haeredes masculos, legitimos Feudi Successores, eo modo ad Terras, Civitates, Oppida, Arces, Possessionesq; a Dominis Illustritatis suæ Antecessoribus, Avo, eiusq; Hæredibus, ac Patruo Duci Friderico concessas, et Præeminentias, Iuraq; omnia, et singula, tradito a Serenitate sua solenni ritu Feudali Vexillo investivit, Diplomate consensus antea ex Senatus Consulto a Serenitate sua obtento, uti fundamento totius istius Actus salvo, et in robore suo conservato. Cuius vigore Illustrissimo Principi Friderico, ad placitum sui, cessionem realem, et plenariam cum iurisdictione, et Regimine in Personam Ducis Iacobi facere intra tamen fatalia Iuris, facultas concessa fuit. Si vero contigisset, Ducem Iacobum post factam sibi a Duce Friderico cessionem, absque prole mascula e vita decedere, tunc nihilominus iidem Ducatus, non obstante eadem cessione, ad Ducem Fridericum redire, ac penes ipsum vigore praeteritarum ipsi concessarum Investiturarum remanere debuissent. Ducem quoq; Iacobum, etiam non obtenta ante decessum Illustriss. Principis Friderici cessione, vi Pactorum primaevorum, et Investiturarum, tum quoq; diversorum responsorum, et istius Homagii intuitu, circa Feudum & Ducatus possessionem cum pleno Regimine itidem eiusdem Investituræ vigore conservavit, Serenissimosq; Successores conservare debere decrevit, hac speciali conditione adiecta, ut Dux Iacobus sive post cessum, sive post decessum Ducis Friderici non prius possessionem illius Ducatus adire, Iurisdictionemque exercere potuisset, donec per Commissarios ad faciendam Introductionem a Serenitate sua deputandos, legitime intromissus fuisset. Possessione porro rite, et legitime, praevia cessione, et intromissione, cum pleno Regimine adepta, et per aliquot annos iuxta Investituram, pacifice possessa, cum sublato ex humanis praefato Serenissimo Rege VLADISLAO Quarto et in Regem Poloniæ electo Serenissimo IOANNE CASIMIRO, Antecessoribus nostris, praenominatus Illustrissimus Princeps Iacobus in Comitiis Coronationis illius, ad praestandum Homagium per Internuntios gratiam illius humillime expetiisset, Serenissimus JOANNES CASIMIRUS Illustrissimum Principem Dominum Jacobum pari affectu, & benevolentia complexus, novum eidem beneficium concessit, ut per Legatos suos cum debita fidelitatis, & subiectionis tessera, solita praxi homagium præstare, & Investituram ritu consveto recipere posset. Qua benevolentia Regia condigne accepta, is idem Illustrissimus Dominus Iacobus ad Serenissimum JOANNEM CASIMIRUM Antecessorem nostrum Legatos suos, Generosos Georgium Fischer de Viceden, Supremum primae Instantiae Mitaviensis Capitaneum, atque Georgium Goës Capitaneum Schrundensem misit,

qui Varsaviae die 20. Mensis Maii, Anno Domini 1649. coram Throno Regio in manibus illius solenni ritu nomine Illustrissimi Principis Domini Jacobi Homagium præstiterunt, & vicissim a Serenissimo Prædecessore nostro, Jure gratiae Feudale Vexillum cum Investitura receperunt. Is idem Jacobus Dux a Serenissimo MICHAELE per Legatos suos Generosos Christophorum Henricum Puttkamer Supremum Capitaneum Tuckumensem, & Georgium Firks Colonellum, similem ritu solenni traditione Vexilli acceperat gratiam. JOANNE III. Prædecessore nostro ad Solium Regni Poloniae evecto, simile beneficium recipiendi per Legatos Investituram Duci Jacobo concessum, & quidem ultima dies Iulii Anno Domini 1676. Actui solenni designata; ast ob bellum Ottomanicum in aliud tempus prorogatione facta nonnisi post reditum ab expeditione bellica Regis, anno eodem terminatis Generalibus Regni Comitiis, per Legatum suum Generosum Ewaldum Pfeilitzer nominatum Franck, Cancellarium, & supremum Consiliarium, Iuramentum Fidelitatis Regi Poloniæ JOANNI III. Dux Iacobus explevit, & tradito sibi Feudali Vexillo Investituram accepit; non multo post Jacobo Duce vita functo, cum Filius Illustritatis eius Illustrissimus Princeps Dominus Fridericus Casimirus ex jure Progenituræ, Pacto, & Providentia Proavi Parentis, & Patrui, & Parentis ipsius ad possessionem Feudi sese transtulisset; quod iuxta Decretum Divi SIGISMUNDI Tertii integrum, & indivisum, tam ratione Jurisdictionis, quam bonorum manere semper debet, humillimeque a D. JOANNE III. Prædecessore nostro petiisset, ut concesso semel beneficio Domino Iacobo Parenti suo, etiam ipse ex gratia Regia simili frui possit, hoc est: non in Persona, sed per Legatos explendi Iuramentum Fidelitatis. Cumque annuente JOANNE III. Prædecessore nostro ad reddendum Homagium, recipiendamque Investituram Principis Friderici Casimiri, Legati Generosi Christophorus Henricus Liber Baro de Puttkamer supremus Ducatus Præfectus, & Dietericus ab Altembockum supremus eius Mareschalcus hic Varsaviæ die designata comparuissent, terminusq; Actus Investituræ ad diem 25. Mensis Martii Anni currentis 1683. prorogatus fuisset, superiusq; nominati Legati cum advenissent, porrexissentque supplicem Libellum non tantum pro Duce Friderico Casimiro, verum etiam, ut in casu aliquando deficientis in masculo sexu lineæ Friderico-Casimirianæ Illustrissimo Domino Ferdinando, & in casu lapsus Ferdinandinæ, Illustriss. Domino Alexandro, earumque Illustritatum legitimis Successoribus masculis ius simultaneæ Investituræ conferre Serenissimus Rex dignaretur, gratia Regia ad petita sua potiti sunt. Friderico Casimiro Duce ad æterna translato, Fridericus Vilhelmus, suæ Illustritatis superstes Filius minorennis, sub Illustriss. Ferdinandi Ducis tutela mansit, dein brevi vitam cum morte commutando, Illustriss. Alexandro in vivis iam non extante, ad capessendum Regimen Ducatuum Curlandiæ, & Semigalliæ, soli Ferdinando Duci aperuit viam, & cum diu tam ob calamitosa tempora, quam & ægram valetudinem, Illustritas sua Homagium reddere Regi suo non potuisset, ultimusq; de Linea Kettleriana Gotthardi Ducis traxisset vitam, sine spe futuræ Prolis, præscindendo Respublica factiones in Ducatibus, & cassata eventuali Electione iuribus suis præiudiciosa, concessit Duci Ferdinando per Legatum suum Homagium reddere, prout & Illustritas sua 25, Mensis Febr. 1731. per Legatum, & Plenipotentem suum Generosum Fridericum Gotthardum a Bülow Intimum Belli Consiliarium reddidit, & a Divo AUGUSTO II. Prædecessore, & Parente nostro Investituram solenniter recepit. Quoniam vero ad declivium vergente ætate Illustriss. Ferdinandi Ducis, cessanteque in persona eius mascula prole de Kettleriana Familia Gotthardi olim Ducis procedente, variæ scissiones Nobilitatem Ducatuum Curlandiæ & Semigalliæ premebant, pseudoque Electioni per Rempublicam cassatæ plurimi adhæserant; quare Respublica, stante adhuc in vivis Ferdinando Duce, voluit de Ducatibus Curlandiæ, & Semigalliæ disponere, prout et in Anno 1726. disposuit, ut post fata Ducis Ferdinandi, cuius illæsum ius manutenere declaravit, hi Ducatus Curlandiæ, & Semigalliæ formali Incorporatione Regno, & M. D. Litvaniæ cum annexis Provinciis, excludendo novi Principis infeudandi substitutionem, iungerentur; atque eo nomine Commissionem Ordinum Regni assensu expedivit, pro nova horum Ducatuum Curlandiæ, & Semigalliæ facienda Ordinatione, & quoad utile, & quoad directum Dominium Incorporatione, cassatis quibusvis Actibus, & ex Actis eliminatis Reipublicæ iuri contrariis, & quidem in Anno 1727. hæc Commissio quinta Decembris ad tenorem legis expedita nullam iam spem reliquerat huic Provinciæ, ut aliquando sub Ducis Regimen reverteretur, sed cum Nobilitas Curlandiæ, & Semigalliae, Regimini sub Duce assveta,

Anno 1759.

ad Pacta subiectionis, Formulam Regiminis, aliasque Reipublicae Commissiones recurrendo, suppliciter rogaverit, ut Ordines Regni, attenta illorum primaeva lege, cum qua sese Regno, & M. D. Litvaniae, ac annexis Provinciis incorporarunt, antiquum sub Duce Regimen ipsis restituerent, Respublica petitioni illorum assensum dando, statuit in Comitiis Regni hic Varsaviae in Anno 1736. ut Ordinatione 1727. Ducatuum Curlandiae, & Semigalliae, quoad punctum exclusionis infeudandi in futurum novi Ducis transformata, iterum Curlandiae, & Semigalliae Nobilitas sub Ducis Regimen rediret, adiecta conditione, ut post decessum Ducis Ferdinandi, in vivis adhuc extante, infeudandus a Nobis novus Dux, iuxta practicatum in similibus Diploma, Pacta subiectionis, Formulamque Regiminis, Bona Mensae Ducalis in rem, & emolumentum Feudi ab oneribus liberaret, ac obstrictus Vasallatui nostro subsidia militum pro Reipublicae commodo assecuraret: ad quas conditiones, novo Duci praescribendas, Commissio 1727. prorogata, Gedani opus suum continuavit. Illustrissimo Duce Ferdinando, ultimo de Kettleriana Familia ex Gotthardo Duce procedenti, in Anno 1737. die 4. Mensis Maii Gedani claudente dies vitae, dedimus ad Supremos Ducatuum Curlandiae, & Semigalliae Consiliarios, tum Generosam Nobilitatem Mandatum, quatenus in obsequio, & subiectione, ac fidelitate erga Nos, atque Rempublicam intaminate perseverent, administrationem iustitiae, cursum iudiciorum continuent, ulteriorem nostram desuper dispositionem expectent. Constitutione itaque 1736. & Ducatibus Curlandiae, & Semigalliae, Regimen Ducum a Nobis infeudandorum, Vacantiam vero Feudi morte Illustrissimi Ferdinandi Ducis ultimi de Gotthardi Familia delarante, Ernestum Joannem de Biron, Comitem Sac. Rom. Imperii, in Ducem Curlandiae, & Semigalliae constituimus, & creavimus, & postea solenni traditione Feudalis Vexilli investivimus, ex quo iuxta Constitutionis suprafatae obloquentiam, conditiones adimplendi; videlicet exonerationis a debitis Bona Mensae Ducalis in rem, & emolumentum Feudi, tum subsidia militum pro servitio Reipublicae subministrationis, ex vi Vasallatus prae caeteris aptior videbatur; & quidem in Anno 1737. die 13. Mensis Iulii provisionali Diplomate Ioannes Ernestus de Biron, S. R. Imperii Comes, a Nobis creatus, in Anno vero 1739. d. 23. Mensis Iunii solennem Investituram per Legatum suum Generosum de Finck, Cancellarium, non tamen in Persona, prout Lex Anni 1726. obligat, cum traditione Feudalis Vexilli accepit. Verum quantum opinionem nostram, ac expectationem utilitatis publicae fefellit, animo capere non possumus, ex quo post concessionem sibi in Feudum Ducatuum Curlandiae, & Semigalliae, & post acceptam, licetsi per Legatum, Investituram in Ducatibus ad capessendum Regimen praesens nunquam extitit, eoque Intuitu iuramentum Fidelitatis a Curlandis non recepit, neque bona onerata Mensae Ducalis in rem, & emolumentum Feudi liberavit, neq; alias conditiones adimplevit, imo contra Feudatarii obligationem ex supremo Ministerio Aulæ Petroburgensis se non exuit, quinimo sub Regentis nomine perseveravit, ibique in his Officiis, & Dignitatibus ita se gessit, ut sequestrationem Personae suae una cum mascula Prole in se traxerit, & licet si casus illius ex vi solius Ministerii, & Regentiae in alienis ditionibus subsecutus, non adeo Nos obligaverat, ut sublevare illum ex hoc infortunio debuissemus, nihilominus accedente etiam Senatus Consilii Resultato 1750. quæsivimus per officia nostra in amica Nobis Petroburgensi Aula pro parte eius favorabiliores decisiones, sed rationes status Aulæ Petroburgensis omnes alias absorpserunt; igitur cum Nobilitas Curlandiæ & Semigalliae ab octodecim Annis appromissum sub Duce Regimen a Republica expectans, sortemque meliorem Joannis Ernesti de Biron, supplicibus Nos semper defatigaverit precibus, & particulariter per Generosum Joannem Ernestum de Schœpping, prout Instructio eius Additionalis Mitaviæ 1758. die 13. Mensis Septembris Articulo quarto obloquitur, ut in casum impossibilitatis reditus Joannis Ernesti de Biron ad Regimen Ducatuum Curlandiæ, & Semigalliæ, eiusque Masculae Prolis, post Declarationem Vacantiae Feudi, alium Ducem investire dignaremur, specialiter autem, ut pro Serenissimo Regio Principe Carolo Dilecto Filio Nostro Oratorem ageret. Inque ipso tempore Magnificus Baro de Gross Minister Aulæ Petroburgensis inhærendo Mandatis Imperialibus, scripto declaravit, eliberationem Ernesti Joannis de Biron una cum Mascula Prole nunquam subsequi posse, propter validissimas status rationes. Quare Nos data Senatui in hoc Puncto die 20. Mensis Octobris An. 1758. immediate elapso ad deliberandum Propositione, ex Resultato huiusce Senatus Consilii, non amplius differre Consti-

Anno 1759.

tutionis Anni 1736. executionem potuimus, ut Ducatus Curlandiae, & Semigalliae sub Duce, Regimine fruantur, authentice autem & clare patefacta impossibilitate reditus Ernesti Joannis de Biron ad Regimen huius Provinciae, Vacantiam Feudi Ducatuum Curlandiae, & Semigalliae Anni 1758. immediati die 16. Mensis Novembris, seperato Diplomate nostro fusius enarrante declaravimus, & eadem die seorsivo itidem Diplomate nostro Serenissimum Carolum Principem Regium & Dilectum Filium Nostrum in Ducem Curlandiae & Semigalliae constituimus & creavimus, una cum Successoribus Masculis de lumbis procedentibus, ad normam Diplomatis Illustrissimo olim Gotthardo Duci dati, donec tamen Regius Princeps, modo Dux Curlandiae & Semigalliae creatus, Juramentum Fidelitatis Nobis & Reipublicæ circa Investituram non expleverit, nulla Administrationis munia, & tam in spiritualibus, quam in temporalibus nullam iurisdictionem exercere Ipsi concessimus, ne autem tædiosa mora status Curlandiæ, & Semigalliæ detineret, solenni Infeudationis Actui, Investituræque diem 2. Mensis Januarii Anni præsentis designavimus. Procedere itaque ad acceptandum Homagium Provisionali Diplomate 2. diem Januar. huius Anni denotante voluimus, sed quoniam visum Nobis fuit hoc tempus ad diem hodiernam prorogare, idcirco siquidem hodie Serenissimus Regius Princeps Carolus Dilectus Filius noster Curlandiae, & Semigalliae in Livonia Dux se coram Regio nostro Throno stitit, petens humillime, ut a Nobis iure gratiæ investiri possit, accinximus Nos Petitioni eius annuendo, ad ea explenda, quæ iuris Maiestatici erant, similiter & Serenissimus Regius Princeps Carolus Dilectus Filius Noster Curlandiae & Semigalliae in Livonia Dux circa receptionem Feudalis Vexilli, Iuramentum Fidei & Fidelitatis Nobis, & Reipublicæ explevit, de Tenore tali: Ego Carolus Dux Curlandiae & Semigalliae in Livonia, iuro super hanc S. JESU CHRISTI Crucem, quod ab hac hora deinceps, usque ad ultimum vitae meae diem, ero fidelis & obediens Tibi Serenissimo Principi Augusto III. DEI Gratia Regi Poloniae, Magno Duci Litvaniae, & sicuti meo naturali, & hæreditario Domino, & Successoribus legitimis Tuis, Regibus, & Regno Poloniæ, Dominis meis, contra omnem hominem nemine prorsus excepto, & quod nunquam ero scienter in consilio, vel auxilio vel in facto, ex quo (quod absit) amittas vitam, vel membrum aliquod, vel per quod accipias in Persona aliquam læsionem, vel contumeliam, aut iniuriam, vel per quod amittas aliquem honorem, quem nunc habes, vel post habebis, & si scivero, vel audivero de aliquo, qui velit aliquid istorum contra Te, & Regnum hoc Poloniæ facere, pro posse meo, ut non fiat, impedimentum præstabo, & si impedimentum præstare nequeo, quam cito potero, Tibi nunciabo, & contra eum, iuxta Pacta, auxilium Tibi, & Regno præstabo. Et si contigerit Te rem aliquam, quam habes, vel post habebis, casu aliquo amittere, eam recuperare curabo, in recuperataque retinenda Te omni tempore iuvabo. Et si scivero contra aliquem velle Te publico consilio arma sumere, & de eo generaliter, vel specialiter fuero requisitus, meum Tibi secundum Pacta præstabo auxilium. Et si aliquid mihi de secreto manifestaveris, illud sine Tua licentia, nemini pandam, neque quidquam, per quod pandatur, faciam. Et si consilium a me super aliquo facto postulaveris, illud Tibi dabo consilium, quod Tibi, Dominiisq; Tuis judicavero maxime expedire, & nunquam ex persona mea aliquid scienter, quod pertineat ad Tuam, vel Regni, Dominiorumq; Tuorum iniuriam vel contumeliam, faciam, imo honorem, dignitatem, commodaq; Tua, & Regni tuebor & conservabo, & quoad maxime potero, augebo. Denique etiam Pacta priora antiqua omnia, & singula a Prædecessoribus meis Ducibus Curlandiæ, & Semigalliae cum inclyto hoc Poloniae Regno, & M. D. Litvaniae Conventa, tum & Formulam Regiminis, præteritas Transactiones, & Conditiones cum Serenissimis Divæ memoriæ Regibus Poloniae, & M. Ducibus Litvaniae factas, Constitutiones Annorum 1726. & 1736. de Ducatibus Curlandiae, & Semigalliae sancitas, servabo, adimplebo, & nihil in contrarium eisdem, atque Legibus faciam, ac præterea omnium, & singulorum Equestris Ordinis, ac Privatorum Ducatus Curlandiæ, & Semigalliae Incolarum, & Civitatum Jura, Privilegia, Libertates, & Immunitates, sartas tectas integerrime servabo, nec quidquam in contrarium earundem præiudicii, ac derogationis faciam, aut fieri permittam, sic me Deus adiuvet, & Sancta Crux JESU CHRISTI. Præmissa igitur rata, & grata habentes conferimus Serenissimo Principi Regio Carolo Dilecto Filio Nostro, modo a Nobis Duci Curlandiae, & Semigalliae creato, ac investito una cum Successoribus Masculis de Lumbis linea recta procedentibus ea omnia, quæ a Serenissimis

ANNO 1759.

Prædecessoribus nostris Regibus Poloniæ vigore Pactorum, ac Investiturarum Illustriss. olim Gotthardo de Kettler cum Successoribus iuxta Diploma unicuique serviens, usque ad ultimum de linea Ferdinandi decessum, iam antea data, & collata erant, nimirum Ducalem Titulum adinstar Illustrissimi olim Ducis in Prussia cum omni Dignitate, Insignibus, Privilegiis Ducalibus, ita, ut Vasallus, & Feudatarius Princeps noster, & Successorum nostrorum, Regni, & M. D. Litvaniae Membrum sit, itidem & Successores eius Masculi de lumbis procedentes sint. Præterea, ut a Divo SIGISMUNDO AUGUSTO Prædecessore nostro Illustrissimo quondam Duci Gotthardo, de Familia Kettleriana, Posterisque eius Masculis, ex eius lumbis recta linea descendentibus, in Persona Illustriss. olim Ferdinandi sine Prole decessi, ultimi de linea ex Masculo sexu Ducis, nominatim Ditiones, Possessiones, Civitates, Oppida, Arces, Terræ assignatæ, sine Infeudationis solennitate datæ fuerunt, postea vero vigore legitimæ Investituræ a Serenissimis Prædecessoribus nostris Divis STEPHANO, SIGISMUNDO III. VLADISLAO IV. JOANNE CASIMIRO, MICHAELE, JOANNE III. AUGUSTO II. PoloniæRegibus, Illustrissimo olim Gotthardo Duci de Kettleriana Familia cum Successoribus Masculis collatae erant, ita Nos Serenissimo Regio Principi CAROLO Dilecto Filio nostro una cum Successoribus Masculis linea recta de lumbis descendentibus ea omnia damus, & conferimus. Primum totum illum Tractum Curlandiæ, & Semigalliæ, incipiendo a salso mari sursum, sequendo fluvium Hilga, ascendendo ad antiquos limites per Generosum Radzivilium inceptos, & dispositos, inter Samogitiam, Litvaniam, & Prussiam ab una, & Livoniam ab altera partibus, versus Districtum Polocensem, ad Dunam fluvium, descendendo vero Duna, usque ad mare salsum, adeo, ut quidquid in istis terminis cis Dunam, versus Litvaniam continetur, & ad Ordinem Livoniæ spectabat, nunc, & in perpetuum apud Illustritatem eius, ipsiusque Hæredes masculos permaneat. Curias videlicet, Bona, & Nobilitatem, quæ ad Arcem Duneburgensem ex hac parte fluvii versus Litvaniam spectarunt, Arcem Selburgam cum toto Districtu, Curias, item Nobilitatem, & omne id, quod videlicet ex hac parte ad Arcem Ascherat spectabat, Arcem Bausko, Neugut, cum iis, quæ ad Arcem Kircholm pertinebant, Arces item, Curias, & Oppida Mitau, Tuckum, Neuenburg, Doblen, Candau, Alschwangen, Schrunden, Frauenburg, Zabel, tum & alias Arces, quæ Sereniss. Antecessori nostro D. SIGISMUNDO AUGUSTO oppignoratæ fuerunt, Goldingen, Hasenpoth, Durben, Vindau, in summa octuaginta millium florenorum, Arcem vero Grobin in quinquaginta millibus Illustrissimo quondam Principi Alberto, Marchioni Brandeburgensi, in Prussia Duci itidem oppignoratam, & illas quidem summas, quemadmodum Divi Prædecessores nostri, in Diplomatibus suis remiserant; ita & Nos nihil iuris super iisdem summis Nobis reservamus. Prout igitur prænominati Divi Prædecessores nostri Reges Poloniae Illustrissimum olim Gotthardum de Kettler una cum Masculis descendentibus, usque ad ultimum de linea recta Ferdinandum Ducem, circa integralem Possessionem, & Prærogativam Ducatuum Curlandiae, & Semigalliae conservarunt, ita & Nos Serenissimum Principem Regium CAROLUM Dilectum Filium nostrum, eiusque legitimos Successores Hæredes masculos ex lumbis linea recta descensuros, circa totum istum Curlandiae, & Semigalliae Ducatum, cum dictis Terris, Civitatibus, Oppidis, Arcibus, & Curiis hac Receptione Investituræ in toto conservamus, nec non circa omnes Prærogativas & Immunitates, quæ Illustriss. olim Gotthardo cum descendentibus de linea recta Masculis Ducibus Curlandiæ, et Semigalliæ collatæ fuerunt, sine nostro, & Successorum nostrorum Regum, & Regni Poloniæ impedimento, ac præiudicio. Pro Nobis vero, & Serenissimis Successoribus nostris in Regno, Magnoque Ducatu Litvaniae, reliquam Livoniam, cum omni proprietate, directo, et utili Dominio, omnique mero & mixto Imperio, quemadmodum iam ante D. Prædecessores nostri SIGISMUNDUS AUGUSTUS, STEPHANUS, SIGISMUNDUS III. VLADISLAUS IV. JOANNES CASIMIRUS, MICHAEL, JOANNES III. AUGUSTUS II. reservarunt, ita Nos quoque reservamus, retinemusque; Pactorum tamen, & Tractatuum subsecutorum iure illæso. Cumque inter cætera et hoc inter Serenissimum Prædecessorem nostrum D. SIGISMUNDUM AUGUSTUM, et Illustritatis eius Proavum convenit, ut permutatione Episcopatus Curoniensis pro Sonneburga Arce, Curiis Leal, & Madzel Illustris Dux Magnus contentetur, et ad eam rem prædictus D. SIGISMUNDUS AUGUSTUS, Serenissimi STEPHANUS, SIGISMUNDUS III. VLADISLAUS IV. JOANNES CASIMIRUS, MICHAEL, JOANNES III. & AUGUSTUS II. operam receperunt, & Nos recipimus, ut cum reliqua Curonia Episcopatu Curoni-

roniensi, Serenissimus quoque Regius Princeps CAROLUS Dux Culandiae, et Semigalliae in Livonia potiatur. Postea vero cum vivente Duce, sic dicto Magno, permutatio ea perfecta non fuisset, gravissima autem de Episcopatu eo Controversia inter D. Prædecessorem nostrum STEPHANUM, & Serenissimum Daniæ Regem exorta, tandem Serenissimus quondam Daniae Rex per Transactionem ex certis conditionibus, Serenissimo Prædecessori nostro, Regnoque ius suum, quod habere se in eo Episcopatu existimabat, cessisset, nihil hoc tempore statuere ea de re possumus, rem omnem in eo statu, in quo ante sub Serenissimis Regibus SIGISMUNDO AUGUSTO, STEPHANO, SIGISMUNDO III. VLADISLAO IV. JOANNE CASIMIRO, MICHAELE, JOANNE III. & AUGUSTO II. desideratissimo Parente, & Prædecessore Nostris, atque tempore Regiminis Nostri fuit, eam relinquendam esse censuimus, prout relinquimus. Neve etiam limitum indiscussorum cum vicinis Ducatuum controversia, aut difficultas oriatur, vel nutriatur, Regni nostri authoritate curabimus, ut primo quoque tempore ad præscriptum Pactorum Posvoliensium, & Posteriorum Vilnensium regantur, & certi constituantur in tota illa vicinia limites, interea vero ne Pars Parti damnum inferat, aut litem, sive difficultatem moveat, pro eo, prout hoc Privilegio prædictorum Divorum Antecessorum nostrorum continetur. Cumque Tractus Dunæ sursum, & deorsum limites inter Nos, & Duces Curlandiæ et Semigalliæ constituat, Jus, & æquitatis ratio postulat, ut medietate fluvii, in piscando, & aliis commoditatibus, Serenissimus Princeps Regius CAROLUS Curlandiæ, & Semigalliæ in Livonia Dux perpetuo cum suis masculis de linea recta descensuris, prout & præmemoratis Ducatibus, gaudeat, quæve Insulæ seu mediamnes alteri Parti viciniores sunt, apud eandem Partem juxta Privilegia DD. Antecessorum nostrorum maneant. Monetæ etiam cudendæ facultatem Serenissimo Regio Principi CAROLO Duci Curlandiae, & Semigalliae damus, & de integro conferimus, ad pondus, & valorem communem Reipublicæ, & ut eius promiscuus, & indifferens usus sit, tam in Regno, & Litvania, quam in Livonia, volumus attamen, ut ex una parte effigies nostra, vel Insignia Regni, Magnique Ducatus Litvaniæ, in altera Ducis exprimantur. Si quid porro oppignorandum, aut permutandum Serenissimo Regio Principi CAROLO Curlandiae, & Semigalliae Duci fuerit, super hoc facultatem, libertatemque concedimus, ita videlicet, ut ad Nos, & Serenissimos Successores nostros de eo primo deferatur, si talem oppignorationem vel permutationem acceptare voluerimus, ut tali oppignoratione vel permutatione nulla occasio dismembrationis a Republica eorum bonorum fiat. Et quoniam Constitutio 1736. vult, ut Investiendus Dux onerata mensæ Ducalis bona, a debitis in rem & emolumentum Feudi eliberet, & hanc Conditionem Serenissimus Regius Princeps CAROLUS Curlandiæ, & Semigalliæ Dux explere tenebitur, idcirco referendo se ad Commissionem Gedani continuatam ex eadem Constitutione 1736. vim & robur sumentem, & præcipue ad Articulum sextum, providere obstringitur, ne pluralitate Dotalitiorum vel Viduviorum generosa provisione bona Ducalia onerentur. Dabimus quoque operam, secundum Privilegium dictorum Divorum Antecessorum nostrorum, si quando Ducatus Estoniae cum Civitate Revaliensi aliqua ratione ad Regnum nostrum Poloniae adiungatur, ut Serenissimo Regio Principi CAROLO Duci Curlandiae, eiusque Hæredibus, et Successoribus legitimis Masculis de lumbis descensuris æqua portio vel in bonis, vel in pecunia concedatur, sumptibus in ea recuperatione factis, ante omnia Nobis refusis; quod Punctum non ad convellenda Pacta & Tractatus, quæ inviolabiliter observare volumus, referendum est, sed ut vigori, atque observationi Investiturarum, in casum inopinatum, quem Deus avertat, caveatur. Insuper Serenissimo Regio principi CAROLO Dilecto Filio Nostro Curlandiæ, & Semigalliæ Duci, Arces, Civitates, Oppida, Terras, Possessiones, una cum usufructu integrali, cessantibus iam obstaculis ante hanc Infeudationem robur tantum habentibus, de novo concedimus, iurisdictionemque totalem Ducatuum Curlandiae & Semigalliae, prout Privilegia Divorum Antecessorum nostrorum favore præteritorum Illustrissimorum olim Ducum obloquuntur, iuxta leges, & mores antiquos confirmamus, hoc est, qui Jurisdictioni Ducum subiecti, et ratione Domiciliorum subditi erunt, et manebunt, ad suum tantum Principem provocabunt, in causis tamen gravioribus, & maximi momenti, licebit Nobilitati a principe suo, prout de iure, et iuxta priorum Investiturarum tenorem provocare. Quoniam vero Serenissimus Regius Princeps CAROLUS Dilectus Filius noster Curlandiæ, & Semigalliae Dux vigore Constitutionis An. 1736. exonerare bona mensæ Ducalis in-

Anno 1759.

rem, & emolumentum Feudi in ſe onus aſſumſit, hæcq; bona menſæ Ducalis per Kettlerianam Familiam ſunt debitis gravata, idcirco conſentaneum maxime duximus, ut Prætenſiones, quales ſuperſunt extra Ducatus, quas Duces ſtirpis Kettlerianæ habuerunt, Sereniſſimo Principi Regio CAROLO Duci Curlandiæ, & Semigalliæ cedant. Quapropter Prætenſiones Ducum olim ſtirpis Kettlerianae extra Ducatus ſive in ſummis pecuniariis, ſive ſint alterius naturae, omnes in Perſonam Sereniſſimi Regii Principis CAROLI Dilecti Filii Noſtri Curlandiae, & Semigalliae Ducis, transfundimus, vel in caſu, eius Succeſſoribus Maſculis de lumbis linea recta deſcenſuris, & repetitionem earundem facultatem damus, uti iam ſuarum propriarum, ac in uſum proprium convertendarum. Caverat etiam Divus SIGISMUNDUS AUGUSTUS Illuſtriſſimo olim Gotthardo de Kettler, cum ante ſexennali bello tam ſuæ Illuſtritatis, quam et Nobilitatis Curonienſis vires exhauſtæ eſſent, relaxata ut eſſet ſua Illuſtritas, et Nobilitas ab onere belli, et ut hoc ſaltim præſtarent, quod commode pro modulo ſuo poſſent, alio autem tempore eam habendam rationem, quam Illuſtriſſimi olim Ducis in Pruſſia. Divus vero STEPHANUS Prædeceſſor noſter, ſe quoq; pro eo bello, quod tum gerebat, iis copiis, de quibus cum Illuſtritate eius ſibi convenerit, contentum fore promittebat. Inpoſterum autem in vim perpetuæ obligationis Illuſtriſſimi olim Duces Curlandiae, & Semigalliae, ad obſervandum onus aſſumpſerunt, ut tempore expeditionis bellicae, unam cohortem Equitum, cum ſervitiis Equeſtribus Nobilium, quoties iis opus fuerit, intra fines Curlandiae, et Semigalliae præſtarent, & quoties vero publica aliqua neceſſitate bellica poſtulante, in Regno publicae contributiones decretae fuerint, toties Duces Curlandiae & Semigalliae ſummam decem millium florenorum Polonicalium in Theſaurum Reipublicae inferrent, hoc videlicet Pacto, quod licet una, ſive plures contributiones in Generalibus Comitiis ſciſcerentur, Duces Curlandiae, & Semigalliae in locum ſive unius, ſive plurium, prætactam decem millium florenorum Polonicalium ſummam, et non plus, accepta deſuper quietatione Dominorum Theſaurariorum ſolvere adſtricti eſſent. Secus vero ſi publica expeditione ſic exigente, Duces Curlandiae, & Semigalliae Vaſallagium Equitum cum ſuis Nobilibus miſiſſent, in hoc caſu pro eo tempore, etiamſi contributiones in Comitiis ſcitæ fuiſent, liberi, et immunes Duces, a perſolvenda decem millium florenorum Polonicalium contributione fore. Cum vero Conſtitutio Anni 1736. poſt deceſſum ſtirpis Kettlerianae pro Re, & Intereſſe Reipublicae duo principaliter obiecta habuit ad continuationem in Curlandia & Semigallia Regimen Ducum, primum videlicet, ut eliberentur bona menſae Ducalis in rem & emolumentum Feudi ab oneribus, & ſubſidia militum augeantur, eaque ratione Commiſſionem 1727. prorogavit, quæ Gedani continuata loco unius Cohortis centum Equitum, duas Cohortes, unamquamque ex centum Equitibus compoſitam, vel loco Equitum quingentorum Peditum ſubminiſtrationem Articulo 4to. vix invenit, quare & Nos non poſſe ultra obligari Sereniſſimum Regium Principem CAROLUM Ducem Curlandiæ, & Semigalliæ cenſemus, videlicet, ut requirente Sereniſſimo Rege & Republica duas Cohortes Equitum, unamquamque ex centum Equitibus compoſitam, vel loco Equitum quingentos Pedites in vim ſubſidii militum ultra ſervitia equeſtria Nobilium ſecundum tenorem & modum antiquum ſtatuat. Quoniam vero tam Articulo ſexto ratione non gravationis bona Feudi pluralitate Dotalitiorum, & Viduviorum, quam & Articulo quarto, ratione ſubſidii militum Commiſſio anni 1727. Gedani (*a*) continuata Conſtitutionis 1736. mentem adimplevit, ideo & Nos hos duos Articulos Commiſſionis, prout iam Nos fuſius explicavimus, huic Diplomati Inveſtiturae adiungi & applicari volumus. Licetſi modernus rerum ſtatus tam longo annorum ſpatio elapſo ſit plene diverſus ab illo, qui ſub tempus Divi AUGUSTI, & Gotthardi de Kettler Primi Curlandiae, & Semigalliae Ducis fuit, neque aliqua ratio extat, quæ poſſit aliquam moleſtiam vel controverſiam moderno Duci adferre, vel eius Succeſſoribus Maſculis de linea recta deſcenſuris, quodſi tamen aliquando exoriri poſſit, Nos Regii Officii noſtri eſſe non ignoramus, defenſionem contra hoſtem omnem, præſtare, qualiscunque ille fuerit, quod & præſtabimus, & Succeſſores noſtri præſtabunt, Pariter quæcunq; Vaſalli, & Feudales Principes, erga ſuum naturalem, ſuperiorem, & directum Dominum fidelitatis, obſervantiæ, ſervitiorumque ſtudia, & officia præſtare tenentur, Sereniſſimus Princeps Regius CAROLUS Curlandiae, & Semigalliae Dux erga Nos, Regnumque noſtrum, & Magnum Ducatum Litvaniæ præſtabit, itidemque Haeredes legitimi in hoc

Feu-

(*a*) Continuationem huius Commiſſionis vide in Supplemento ad An. 1737.

Anno 1759.

Feudo Succeſſores præſtabunt. Nos quoque Sereniſſimum Principem Regium CAROLUM Dilectum Filium noſtrum Ducem Curlandiae, & Semigalliae, tum eius Succeſſores Maſculos recta linea de lumbis deſcenſuros, omni patrocinio, amore, & benevolentia ſupremi, directique Domini complecti, & in Juribus, Immunitatibus, & Privilegiis illorum ſervare tenebimur, et Succeſſores noſtri tenebuntur. Cum vero dies mortalium diſpoſitioni Dei omnipotentis ſubſunt, idcirco, quotieſcunq; copia aperturæ Feudi Ducatus Curlandiæ, & Semigalliæ fuerit, tum Succeſſores Maſculi linea recta de lumbis Sereniſſimi Regii Principis CAROLI Ducis Curlandiæ, & Semigalliæ memoratum Feudum a Nobis & Sereniſſimis Succeſſoribus noſtris Regibus Poloniae, uti naturalibus & directis Dominis petere, Juramentum fidelitatis & ſubiectionis præſtare, modo ſucceſſorio aggredi, & plenarie absque tamen omni Ducatus diſmembratione poſſidere, omnibusque Juribus Ducalibus realiter frui debebunt, attamen ut ea fidelitatis & obſequii officia, quæ a Vaſallis requiruntur, præſtent. In quorum omnium & ſingulorum fidem præſens Diploma manu noſtra ſubſcriptum Sigillis Regni, & Magni Ducatus Litvaniæ communiri iuſſimus. Datum Varſaviæ die 8. Menſis Januarii, Anno Domini 1759. Regni vero noſtri vigeſimo ſexto Anno.

Præſentibus Reverendiſſimo in Chriſto Patre Domino Adamo Ignatio a Liptow & Orawa Komorowſki, Archiepiſcopo Gneſnenſi, Regni noſtri Poloniæ, & M. D. Litvaniæ Primate, Primoque Principe, Legato Nato, Amodum Reverendis in Chriſto Patribus, Dominis Vladiſlao Lubinſki Archiepiſcopo Leopolienſi, Caietano Sołtyk nominato Epiſcopo Cracovienſi, Duce Severiæ, Reverendis in Chriſto Patribus Antonio Sebaſtiano Dembowſki Cuiavienſi, & Pomeraniæ, Staniſlao Grabowſki Principe Varmienſi, & Sambienſi, Antonio Wołłowicz Luceorienſi, Antonio Tyſzkiewicz Samogitiæ,, Andrea Bajer nominato Culmenſi, Joſepho Andrea Załuſki nominato Kiiovienſi, Hieronymo Szeptycki nominato Camenecenſi Podoliæ, Antonio Oſtrowſki Livoniæ, tum Epiſcopatus Cujavienſis nominato Coadiutore, Epiſcopis, Illuſtri Magnifico Michaele Principe Radziwiłł Palatino Vilnenſi, Supremo Exercituum M. D. L. Duce, Magnificis Antonio Dąmbſki Breſtenſi Cuiaviæ, Franciſco Saleſio Potocki Kiioviæ, Auguſto Principe Czartoryſki Ruſſiæ, Joſepho Oſſolinſki Volhyniæ, Venceſlao Rzewuſki Podoliæ, atq; Campeſtri, Exercituum Regni Duce, Petro Sapieha Smolenſciæ, Antonio Principe Lubomirſki Lublinenſi, Caſimiro Rudzienſki Terrarum Maſoviae, Michaele Rzewuſki Podlachiae, Ludovico Plater Mſciſlavienſi, Michaele Czapſki Mariaeburgenſi, Joanne Jabłonowſki Braclavienſi, Paulo Moſtowſki Pomeraniæ, Joanne Hilzen Minſcenſi, Franciſco Szembek Livoniae Palatinis, Michaele Sołtyk Sandomirienſi, Joanne Mączynſki Siradienſi, Andrea Moſzczenſki Junivladiſlavienſi, Victore Wereſzczynſki Lublinenſi, Adamo Brzoſtowſki Polocenſi, Joanne Chrebtowicz Novogrodenſi, Michaele Suffczynſki Cernenſi, Feliciano Trzcinſki Ravenſi, Joanne Zabiełło Mſciſlavienſi, Petro Branicki Bracławienſi Maioribus Caſtellanis. Magnificis Franciſco Bielinſki Regni, Ignatio Oginſki M. D. Litvaniae Supremis Mareſchalcis, Joanne Małachowſki Regni Poloniae, Michaele Principe Czartoryſki M. D. Litvaniae Supremis Cancellariis, Reverendo in Chriſto Patre Michaele Wodzicki Regni, Michaele Sapieha M. D. Litvaniae Pro-Cancellariis, Georgio Mniſzech Mareſchalco Curiae Regni atque Generali Maioris Poloniae, Regni, & M. D. Litvaniae Miniſtris Status. Generoſis Ignatio Twardowſki Mederecenſi, Joſepho Głembocki Kruſvicienſi, Jaklinſki Oſviecimenſi, Adalberto Dąmſki Kovalienſi, Mathia Sołtyk Varſavienſi, Joanne Nowoſielſki Ciechanovienſi, Ignatio Cieſzkowſki Livenſi, Minoribus Caſtellanis, Reverendo Adamo Kraſinſki Regni Secretario Spirituali, Scholalaſtico Gneſnenſi, atq; Tribunalis Regni Judiciorum Præſide, Generoſis Antonio Przezdziecki ſæculari Referendario M. D. L. Caſimiro Poniatowſki Succamerario Regni, Antonio Koſſowſki Curiae Regni, Joſepho Maſſalſki Curiae M. D. Litv. Theſaurariis, Hieronymo Principe Radziwiłł Vexillifero M. D. Litvaniæ, Antonio Principe Lubomirſki Enſifero Regni, Hieronymo Wielopolſki Stabuli Regni Praefecto, Bernardo Gozdzki Culinae Regni Praefecto, Ioſepho Podoſki Culinae M. D. L Praefecto, Ioanne Maſſalſki M. D. Litvaniae Pocillatore, Ioanne Rzewuſki Subdapifero M. D. Litvaniae, Euſtachio Potocki Pincerna Regni, Staniſlao Principe Czartoryſki Venatore Regni, Venerabili Gabriele Podoſki Spirituali Notario Regni, Ioſepho Soſnowſki Notario M. D. Litvaniae, Franciſco Rzewuſki, Notario Campeſtri Regni, Staniſlao Principe Lubomirſki Regni, Ludovico Pociey M. D. Litvaniae Excubiarum Supremis Praefectis, Ioanne Wielohur-

ſki

Anno 1759.

ſki Supremo Caſtrorum Regni Metatore, Henrico Comite de Ocieſzyno Brühl Generali Artilleriae Regni, Intimo Status Saxonici Miniſtro, Theodoro Principe Lubomirſki Generali Lieutenante in Exercitu Regni, atq; Commendante Regiminis Equeſtris Gvardiae Regni, Ioſepho Skorzewſki Poſnanienſi, Horain Vilnenſi, Ioanne Borch Livoniæ, Wagrocki Zakroczimenſi Succamerariis, Andrea Malechowſki Naklenſi, Rocho Koſſowſki Siradienſi, Hyacintho Małachowſki Petricovienſi, Mathia Łuſzczewſki Lancicienſi, Ludovico Dąmbſki Iunivladiſlavienſi, Friderico Comite de Ocieſzyno Brühl Varſavienſi, Mathia Szymanowſki Viſogrodenſi, Joſepho Młocki Zakrocimenſi, Andrea Mokronowſki Ciechanovienſi, Theodoro Weſſel Rozanenſi, Joſepho Karczewſki Livenſi, Valeriano Łuſzczewſki Sochaczevienſi, Staniſlao Małachowſki Sandecenſi, Franciſco Principe Lubomirſki Biecenſi, Nicolao Małachowſki Opocznenſi, Michaele Rudzienſki Chęcinenſi, Adamo Principe Czartoryſki Camenecenſi, Podoliæ, Capitaneis in Regno Jurisdictionalibus, Antonio Małachowſki Cancellarida Regni, Henrico Comite de Ocieſzyno Brühl Capitaneo Bolimovienſi, Ioanne Chryſoſtomo Kraiewſki Inſtigatore, Staniſlao Grodzicki Vice-Inſtigatore Regni, Joſepho Dunin Karwicki Regente Maioris Cancellariæ Regni, aliisque quam plurimis Venerabilibus Archi-Cathedralibus, Cathedralibus, Prælatis, Canonicis, Generoſis Palatinatuum, Terrarum, Diſtrictuum Dignitariis, utpote Vexilliferis, Judicibus Terreſtribus, Dapiferis, Pocillatoribus, Subjudicibus Terreſtribus, Subdapiferis, Pincernis, Tribunis, Venatoribus, Notariis Terreſtribus, Enſiferis & Theſaurariis, tum utriusq; Authoramenti Militiæ Regni, & M. D. Litvaniæ, Generalibus, Colonellis, atque cæteris Officialibus, numeroſaque Generoſa Nobilitate, ad hunc Actum confluente, nec non Generoſis Antonio Brzozowſki Decretorum Curiæ Regni, Gedeone Jelenſki Decretorum Curiæ Magni Ducatus Litvaniæ Notariis, Adalberto Rakowſki Pocillatore Terræ Viſnenſis, Sigilli Maioris, Regni, Joſepho Dulęba Sigilli Maioris, Magni Ducatus Litvaniæ, Antonio Sikorſki Sigilli Minoris, Regni, Adamo Chmara Pocillatore Minſcenſi Sigilli Minoris, Magni Ducatus Litvaniae Secretariis, Ignatio Ludovico Nowicki Maiori Regni, Ioſepho Mikłaſzewicz Magni Ducatus Litvaniæ, Ioanne Nepomuceno Słominſki Minori, Regni, Metrices Præfectis, & Secretariis noſtris.

Anno 1759.

AUGUSTUS *Rex*.

(Locus Sigilli Maior. Regni.)

Adalbertus Rakowſki Pocillator Terræ Viſnenſis, Sigilli Maior. Regni Secretarius. mpp.

(Locus Sigilli Minor. M. D. L.)

Adamus Chmara Pocillator Palatinatus Minſcenſis, Sigilli Minoris M. D. Litvaniæ Secretarius. mpp.

FINIS TOMI V.

INDEX CHRONOLOGICUS
LITERARUM, DIPLOMATUM, TRANSACTIONUM, DOCUMENTORUM, MONUMENTORUMQUE, QUAE IN HOC VOLUMINE CONTINENTUR.

INDEX CHRONOLOGICUS.

In-

INDEX CHRONOLOGICUS.

INDEX CHRONOLOGICUS.

INDEX CHRONOLOGICUS.

❦ ✱ ❦ ❦ ✱ ❦

Historia
Poloniae
6, Spr

